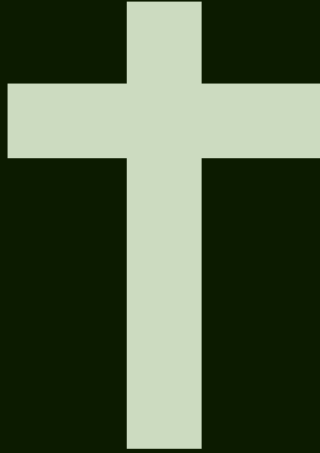

Jur Mödö

Jur Modö: Ndose Kodo Laka, Buku 'ba Tisaki ni Tödo to Lömu
La'ja 'Ba Yësu Kurisitö Ñjere Ze New Testament+

Jur Mödö

Jur Modo: Ndose Kɔɔ Laka, Buku 'ba Tisaki ni Tɔɔ to Lömu La'ja 'Ba Yësu Kurisitö Nere Ze New Testament+

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Jur Mödö

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Apr 2025 from source files dated 26 Apr 2025
4cdb69b-5207-55d8-8df2-e743cba8dc07

Contents

Tisaki	1
Tɔɔɔ	53
Matayo	93
Marako	131
Luka	155
Yowani	193
Nɔɔɔɔ 'Ba Bɔ Laja	226
Romo	266
1 Korinito	282
2 Korinito	297
Galatiya	307
Epeso	313
Pilipöyï	318
Kolose	322
1 Tesalonika	326
2 Tesalonika	330
1 Timatiyo	332
2 Timatiyo	337
Tito	341
Pilemona	343
Ebere	344
Yakoba	356
1 Pitörö	361
2 Pitörö	366
1 Yowani	370
2 Yowani	375
3 Yowani	376
Yuda	377
Tileme	379

Buku 'Ba TISAKI

To'ba Doliṅo

1 Di bi tisaki mo Boko'ba o'ba mütöro ni ti doliṅo.

2 Tine doliṅo ngi du tara kinza bi to mo, mandölu ma do kiteli na kutu'bö do matiri 'ba mini. Kina Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba na koloma ro tilingere kebe bi do mini.

3 Tine Boko'ba iya te, "I'di bi kopo kedü." Kina bi kopo kodö ngi.

4 Boko'ba ti mi keyi go ame bo konḡo 'deni kedü laka, na bo koza bi kopo yaga di ro mandölu.

5 Bo idëki bi kopo ro bi kezë kina bo idëki mandölu nima ngi ro korondo. Tine na dokopiyari kiteli donḡo kuyi röni. Ama na ro tö'dö ma doḡba.

6 Tine Boko'ba iya te, "I'di a motö kedü mi zana mini 'do koza mi mini yaga bi riyö."

7 Kina bo ko'do a motö koza mini ame bëri di ro ma koloma toro 'do ka'di nima. Kina ko'do röni ngi tara.

8 Boko'ba idëki wa nima ro mütöro. Tine na dokopiyari kiteli donḡo kuyi röni. Ama na ro tö'dö ma do riyö.

9 Tine Boko'ba iya te, "I'di mini ma bëri nime kototo kpënni bi koto, kina i'di yayi ma sari kodö." Kina ko'do röni ngi tara.

10 Bo idëki yayi ma sari ro doyyai, kina bo idëki mini ma kototo kpënni bi koto naga nima ro yöpö. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konḡo 'deni kedü laka.

11 Tine Boko'ba iya te, "I'di doyyai koja dokomali wa ma kedü kötu naga, dokomali wa ma kedü kana ro 'jo ti ma kedü kana 'bënni ro döngëri naga." Kina ko'do röni ngi tara.

12 Doyyai oja dokomali wa ma kedü kötu naga, dokomali wa ma kedü kana ro 'jo ti ma kedü kana 'bënni ro döngëri naga 'do lijë pili kana go kinë lijë ga. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konḡo 'deni kedü laka.

13 Tine na dokopiyari kiteli donḡo kuyi röni. Ama na ro tö'dö ma do mota.

14 Tine Boko'ba iya te, "I'di bi kopo kedü mütöro go koza bi kezë di ro korondo. I'di lijë kedü ro akileme bi kezë ti komo koo gbi ti tö'dö 'ba 'do karama pili kisaki rönni.

15 I'di lijë toyi bi di mütöro kako doyyai." Kina ko'do röni ngi tara.

16 Boko'ba i'di bi kopo löbu kedü riyö. Bo i'di kada 'bëni ro ma löbu ro nere 'ba do bi kezë, tine nyepe 'bëni ro nere 'ba do korondo. Kina bo ki'di këlu ni gbi.

17 Bo i'di bi kopo naga nime mütöro 'do koyi bi doyyai

18 'do kedü ro nere 'ba do bi kezë ni ti korondo, go koza bi kopo yaga di ro bi këlu. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konḡo 'deni kedü laka.

19 Tine na dokopiyari kiteli donḡo kuyi röni. Ama na ro tö'dö ma do sowo.

20 Tine Boko'ba iya te, "I'di wa ame ga ti didi yimo ne konzi koso mi mini, kina i'di yali köpu ti kebe toro."

21 Kina Boko'ba ko'ba dokomali kuruku löbu 'ba mi mini ti wa motö ga ame ti didi yimo ne ame ga pili kedü kele kebe mi mini ti dokomali yali pili. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konḡo 'deni kedü laka.

22 Kina bo ko'do yöyi zinni, iya te, "Arake konzi kogba mi mini, kina yali go kara konzi mi doyyai."

23 Tine na dokopiyari kiteli donḡo kuyi röni. Ama na ro tö'dö ma do muyi.

24 Tine Boko'ba iya te, "I'di doyyai koja dokomali yeri pili, yeri 'ba liṅo ti 'ba mökö, ti wa ma titi ma kedü kele kebe bëri naga." Kina ko'do röni ngi tara.

25 Boko'ba o'ba dokomali yeri 'ba liṅo pili ti 'ba mökö, ti wa ma titi ame ga pili kedü kele kebe bëri mi doyyai naga. Boko'ba ti mi keyi go ame bo konḡo 'deni kedü laka.

26 Tine Boko'ba iya te, "I'di do'ba bilaka lesi kozo ze te, 'do lijë kedü ti közi kakpa do kenze 'ba mi mini, do yali ma kedü köpu kebe toro, do yeri 'ba liṅo ti 'ba mökö, pili do wa ma kedü kele kebe bëri mi doyyai naga."

27 Kina bo ko'ba bilaka lesi go kinë abo 'ba Boko'ba 'do lijë kedü kozo bo tara. Bo o'ba lijë ro botoni ni ti 'ja.

28 Kina bo ko'do yöyi zinni, iya te, "Arake konzi kogba mi doyyai pili, kind'a'bake közi kakpa 'ba do mo. Mi'di ye tedi ti közi kakpa do kenze 'ba mi mini, do yali ma kedü köpu kebe toro, do wa pili ma ti didi ame ga kedü kilingere mi doyyai."

29 Bo iya te, "Mi'di wa ame ga kedü kana ro 'jo ne 'deni zipe mi doyyai pili gbi ti ma kedü kana ro döngëri naga ziye ro akonyo.

30 Tine zi yeri 'ba mi doyyai pili, ti yali ma kedü köpu kebe toro, ti wa ma titi kedü kele kebe bëri mi doyyai ame ga pili ti didi yimo ne, mi'di mbili wa ma kunzi 'deni zinni ro akonyo." Kina ko'do röni ngi tara.

31 Boko'ba onḡo wa ame ga pili bo ko'ba ne, kina bo ti mi keyi gomo. Tine na dokopiyari kiteli donḡo kuyi röni. Ama na ro tö'dö ma do modookoto.

2

1 Tine ote to'ba mütöro ni ti doyyai 'deni pili ti wa mo ga ame bo kiyija ne.

2 Mi tö'dö do modomoriyö tine Boko'ba ote ndobo pili abo ga ma bo ko'do 'deni, na bo kindawo ro bo mi tö'dö nima.

³ Gɔ kò'du mo na bo ko'do yèyì zì t'ò'dò do modomoriyò koweli yaga rɔ t'ò'dò ma laka, ròmòyì mí kada nima na bo Boko'ba kindawo rɔ bo di pòtò ndòbo pili abo ga ame bo ko'do 'ba to'ba wa pili ne.

⁴ Tisaki ame 'do ki'di mitoro ni ti dolinjo ko'ba róni ne na kozo wa nima tara.

Mí kada ma nɛre Boko'ba ko'ba mitoro ni ti dolinjo,

⁵ a moto rɔ ngèrì ni inza kina kupò òtu dè gbì ròmòyì bo i'di taro dè gba ka'di, kina botò motò inza gbì ma 'do korò'do yayi.

⁶ Tine mini oloma tunzu'di kako di mí yayi bèrì kiya'ji doyyayi.

⁷ Tine na nɛre Boko'ba kogba yayi di mí doyyayi ko'ba rɔ bilaka, kina bo kome lili 'ba ti'di didi kano mo kina bilaka nima ngi ti didi yimo.

Nyaka 'Ba Edene

⁸ Tine na nɛre Boko'ba kidiyè nyaka mí Edene kapa kari yìbì. Kina bo ki'di bilaka tònè bo ko'ba ne koloma yimo yayi.

⁹ Bo i'di dokomali ngèrì ma kinè kele ame ga kèdì kana dōngèrì ma kele rɔ akonyo ne kòtu di mí yayi mí gɔ bi nima yayi. Mí zana nyaka nima ngèrì èdì yayi rɔ ngèrì 'ba ti'di didi tine motò rɔ ngèrì 'ba ti'di 'do tikali wa ma laka ni ti wa ma kényè.

¹⁰ Yöpò oga róni kolo kebe mí Edene kiya'ji mí nyaka nima. Di gōnyì Edene yayi na koza dōni sowo.

¹¹ Yöpò ma dogba mo na rɔ ame kídèkì rɔ Pisona ne, olo 'bèni kebe mí doyyayi 'ba Awila.

¹² Gɔ bi nima na ti yamo ma kòbòkòbò ma laka kulòwò teyi gbì ti ama kato kele ti lele ma kinè kòbò naga.

¹³ Yöpò ma mí riyò mo na rɔ Giyona, olo 'bèni kebe mí doyyayi 'ba Kusa pili.

¹⁴ Tine yöpò ma mí mota mo na rɔ Idekele, olo 'bèni kebe kapa Asura ma kari yìbì. Yöpò ma ní sowo mo na rɔ Epurate.

¹⁵ Kina nɛre Boko'ba ki'di bilaka tònè mí nyaka 'ba Edene yayi to'do ndòbo yimo gbì tonjo gomo.

¹⁶ Nɛre Boko'ba ose gomo zi bo nima, iya te, "Dōngèrì 'ba mí nyaka nime pili onyo rɔ do ngólò,

¹⁷ tine ngèrì 'ba 'do ti'di tikali wa ma laka ni ti wa ma kényè nima kinza konyo dè, odo konyo mí kada mo to nima yo na kèddì kolè ngi yaga."

¹⁸ Tine nɛre Boko'ba iya te, "Ele dè 'do bo nime koloma nge kutu nì te, mèdì mo'do lèpì bo ma koriya ti bo 'do ko'do ndòbo ti bo."

¹⁹ Kina Boko'ba kogba yayi di mí doyyayi ko'ba dokomali yèrì pili rɔ gomo ti yali pili ko'de kako zi bilaka tònè 'do konjo odo bo

ti kídèkì mòyì mo ga rɔ wa'di. Gɔ kò'du mo na mòyì ame ga pili bo kídèkì wa naga nima timo ne na korò ngi rɔ mòyì mo ga.

²⁰ Kina bo nima koyi mòyì ngi do yali pili kpaki ti yèrì pili. Tine ma kotò motò mo te inza du rɔ lèpì ma laka ame ngi 'do ko'do ndòbo ti bo.

²¹ Tine na nɛre Boko'ba ki'di t'ò'dò ma kinza kiya kinda'ba bo tònè ngi. Kina odo bo nima kò'dò 'deni tara tine na bo kogba komo liye mo ma kotò di kpa yoki mo kololi pòtò mo teyi.

²² Kina bo ko'ba liye tònè bo kogba ne rɔ 'ja ko'de kako zi bo nima.

²³ Bo tònè iya te, "Ee, ame na 'deni rɔ kilinba di mí kilinba ma, yida di mí yida roma, ti kídèkì mòyì ní rɔ 'ja, ròmòyì ogba loko di rɔ botoni."

²⁴ Gɔ kò'du mo na me 'do kò'bò 'deni zi botoni kèdì kényì di yoki 'bu ní ni ti mōnì, kari kodo'bo róni ti 'ja 'bèni kina lijè kpaki riyò 'deni rɔ a kotò.

²⁵ Mí kada nima bo nima lijè ti 'ja mo nima kpaki rɔ gɔ nbululu, tine rónni aya dè.

3

Tako 'Ba Lende Kényè

¹ Murè na rɔ yèrì ma kényè kandi kebe yèrì ma laki motò ga ame pili nɛre Boko'ba ko'ba ne. Bo ititi 'ja nima, iya te, "Boko'ba iya ngi ziye rɔ ma laka tégè kinza konyoke dōngèrì 'ba mí nyaka nime dè?"

² 'Ja nima iya te, "Dōngèrì 'ba mí nyaka nime pili dèdì donyo,

³ tine ngèrì ma mí zana nyaka nime 'dè Boko'ba iya te kinza donyo dè, kina kinza dosa romo dè gbì. Odo donyo dèdì dölè."

⁴ Murè iya zi 'ja nima, iya te, "Bèti na, ölèke dè.

⁵ Boko'ba iya tara ròmòyì bo ikali odo konyoke komoye èdì koro kèddike gbì kozo bo Boko'ba tara tikali wa ma laka ni ti wa ma kényè."

⁶ Kina odo 'ja nima konjo ngèrì tònè ngi rɔ akonyo ma laka, kinè mo gbì rɔ ma kele, kina gbì rɔ ngèrì ame kèdì ki'di wa tikali lende tine, loko ite'de ma kana mo ngi konyo, kina loko ki'di motò gbì zi mè'dè ní konyo.

⁷ Kina odo lijè konyo 'deni tine kòmōnni odo ngi lijè kíkali ma lijè kèdì rɔ gɔ nbululu. Kina lijè kuru mbili kèlu ngi kutu'bò gōnnì.

⁸ Mí dokopiyari 'deni tine na lijè kuwò biro nɛre Boko'ba kèdì kilingere kebe mí nyaka yayi. Kina lijè kusu dōnni ngi yaga di zi bo mí lōngò ngèrì.

⁹ Tine nɛre Boko'ba idèkì bo nima, iya te, "Èddi yala?"

¹⁰ Bo iya te, “Muwö birö yî di mî nyaka bine na ma rɔ tikere römöyî mëdi rɔ go ŋbululu kina me musu dɔma yaga di zîyî.”

¹¹ Boko'ba iya te, “Yê na kiya zîyî kiya te ëddî rɔ go ŋbululu? Dönggëri tönê mose gomo zîyî miya te kinza konyo dë ne na konyo 'deni?”

¹² Bɔ nima iya te, “Ja nime ki'di loko tɔ bine ne loko i'di dönggëri nima 'deni zɔ monyo.”

¹³ Kina ɳere Boko'ba kititi 'ja nima, iya te, “Wa'di na me ko'do te ne?”

'Ja nima iya te, “Murê na ku'bölu ma ki'di monyo.”

Sönö

¹⁴ ɳere Boko'ba ilende zi murê, iya te, “Go kö'du nime ko'do ne nî 'deni ti sönö di mî lönggö yêri ma laki naga nime pili. Ti kele 'bëyi ti dɔ miyî. Ti konyo 'bëyi rɔ lupu mî kada 'ba loma 'bî pili.

¹⁵ Mëdi mi'di ye ko'jike rɔye ti 'ja nime. Mî lönggö kupö yî ti kö'bö rɔ ya ti 'bëni. Lijê ti kututu döyî kina ti kuyî kpëyi koga burutu lijê.”

¹⁶ Tine Boko'ba iya zi 'ja nima, iya te, “Mëdi mi'di gomo ma löbu këdi zîyî mî löyö, kina ti köyö kole ŋgî rɔ ma kö'ɔ ti gomo. Tine pele tara nî gba 'biri to'doko më'dê yî. Kina bo ti këdi rɔ bo döyî.”

¹⁷ Tine zi bɔtoni mo bo iya te, “Ebe kuwö dɔ 'ja 'bî ki'di konyo dönggëri nime mose gomo zîyî, miya te, kinza konyo dë ne. Go kö'du mo sönö ëdi 'deni mî yayi. Ti ko'do ndɔbo ti gomo ti'di yayi koja akonyo zîyî mî kada 'ba loma 'bî pili.

¹⁸ Yayi ti koja kono ti wuru kina ti konyo dɔyilo 'ba yî mökö.

¹⁹ Ti ko'do ndɔbo ti tende 'ba rɔyî ti'di yayi koja akonyo zîyî ŋbö kömö mî kada 'bî kileki mî yayi nime kogba yi di yîmo ne. Nî yayi na kina ti kileki gbî mî yayi.”

Möyî Awa

²⁰ Bilaka nima rɔ Adama ne idëki möyî 'ja abo nima rɔ Awa, 'jo 'ba lende mo tégê “Ma didi,” römöyî loko na rɔ ma 'ba bilaka lesi pili.

²¹ Kina ɳere Boko'ba ko'do kilaka rɔ bɔŋgo zi Adama ni ti 'ja abo kusu gönnî.

Toga Adama Ni

²² Tine ɳere Boko'ba omeri iya te, “Bilaka nime 'deni közo ze tikali wa ma laka ni ti ma kënyê. Ola bo dë kpe bine kinza bo kari koja közi bo kite'de dönggëri ma 'ba ti'di didi nima ra gbî konyo kinza ki'di bo koloma kö'bö rɔ ŋburuŋburu.”

²³ Kina bo koga Adama ni ŋgi yaga di mî nyaka 'ba Edene kari toro'do yayi ma tönê kogba bo di yîmo ne.

²⁴ Bo oga bilaka nima yaga di mî nyaka nima yayi kina bo ki'di malayika 'ba toda

bi kapa ma kari yîbî gbî ti mbele ma köbö rɔ pa'do kö'bö tuyi kpëni kungunju dɔ bi toko toda bi di rɔ ŋgëri 'ba ti'di didi nima.

4

Kayina Ni Ti Abele

¹ Adama ni inda'ba dönnî ti 'ja abo Awa kina loko kömɔ köyö kole bɔtoni. Loko iya te, “Mo'ja kole 'deni ti konyi 'ba Boko'ba.” Kina loko kidëki möyî mo ŋgî rɔ Kayina, ame kiya te “Mo'ja 'deni.”

² Di pötö mo 'böwu na loko köyö löndö mo Abele. Tine Abele rɔ bo koda kamölö, Kayina 'ba bo rɔ bo korɔ'do nyaka.

³ Mî kada mɔto tine na Kayina ko'de wa 'ba mî nyaka abo rɔ kpa közi zi Boko'ba.

⁴ Abele o'de 'ba bo rɔ kole kamölö abo ame ga rɔ dɔ tapi ne, kumu ko'de bi ma lakalaka mo ga rɔ kpa közi zi Boko'ba. Kina Boko'ba ti mî këyi rɔ Abele kutî go kpa közi ki'di mo,

⁵ tine ilagi yaga di rɔ Kayina ti kpa közi ki'di ma 'ba bo. Go kö'du mo na Kayina kënyi ŋgi rɔ 'diiri koworo rönî.

⁶ Boko'ba iya te zi Kayina, “Wa'di na nî rɔ 'diiri tara gomo? Wa'di na koworo rɔyî kulöwö tara gomo?”

⁷ Ma këdi ko'do ra laka dëne inza kutî göyî? Kina me ɔdo ko'do dë laka lende kënyê orɔ dönî 'deni ŋoli kpadöri 'bî, o'doko 'dɔ ka'da yi ne tine ti ka'da bo ŋgî.”

⁸ Kayina iya te zi bo löndö bo Abele, “Ako dari mî nyaka.” Di mî nyaka yayi na Kayina kuyî kpëni ŋgî dɔ löndö bo Abele kupö yaga.

⁹ Boko'ba ititi bo, iya te, “Löndö yî Abele ëdi yala?”

Bo iya te, “Mikali dë. Ma na rɔ mambilëŋi 'ba löndö ma mo?”

¹⁰ Boko'ba iya te, “Go wa'di na ko'do wa nime te? Birɔ 'ba roma löndö yî udu 'deni di mî yayi ŋbö kömö mbili ma közo birɔ ame këdi kudu 'dɔ kopi dɔkolo mo ne.

¹¹ Usönö yi 'deni di mî yayi nime kobe kpëni 'deni tuwê roma löndö yî di köziyî ne.

¹² Dɔdo korɔ'do pele inza koja wa kpe zîyî. Ti koloma rɔ bo kinza liŋɔ tulê kebe mî dɔyayi.”

¹³ Kayina iya zi Boko'ba, iya te, “Karama nime kodɔ dɔma ne 'deni ŋgî rɔ dɔ kiteli mɔ'bo dë 'dɔ tombi mo.

¹⁴ Oga ma 'deni tone yaga di rɔ toro'do yayi, kina gbî 'deni yaga di kömöyî. Ma 'deni rɔ bo kinza liŋɔ tulê kebe mî dɔyayi, bɔto mɔto ame kondoso tɔ ne ti kupö ma ŋgî.”

¹⁵ Boko'ba iya te, “Inza tara, ɔdo bɔto mo kupö yi, mëdi modɔ karama ma dɔ kiteli dɔmo ŋbö mî modɔmoriyö kpa dɔkolo mo.”

Kina Boko'ba ko'do kinè ro Kayina 'do kota gomo di zi botò ame kondoso timo ne di bi tupò mo.

¹⁶ Kina Kayina kényi ngi kari yaga di koma Boko'ba kari koloma mi doyayi motò kidèki ro "Tulé" kapa Edene ma kari yibi.

Kupò Kayina

¹⁷ Kayina ni inda'ba dönni ti 'ja abo di yayi na loko koma köyö Enoka. Mi kada nima na Kayina kubò gawo koyi möyi kole abo Enoka domo.

¹⁸ Kina Enoka köyö Irada, Irada öyö Mèkuyèlè, Mèkuyèlè öyö Mètusèla, Mètusèla öyö Lemeke.

¹⁹ Tine Lemeke ogbe 'ja riyò ro Ada ni ti Zila.

²⁰ Ada öyö Yabala, bo na ro yi lingi 'ba ya ma kinda'ba kabi 'ba yèri kèdi koloma mi rò kilaka naga.

²¹ Möyi löndò bo ro Yubala, bo na ro yi lingi 'ba ya ame ga ro bo komba tomo gbi ro bo tome more ne.

²² Zila öyö Tubalakayina, bo na ro bo kuku wa pili di mi 'bilèngi ni ti yamo. Lèmi bo möyi mo ro Nama.

²³ Lemeke oba zi 'ja abo ga, iya te, "Ada kpe ti Zila, uwòke doma.

Ojeke mbili ye go wa ma mèdi miya. Mupò bilaka motò 'deni go to'do wètò roma.

Mupò yobi 'deni römöyi bo omba ma.

²⁴ Ne odo topi dokolo Kayina kèdi ti karama mi modomoriyò, dokolo 'ba Lemeke ti kèdi ngi kulòwò mi konzi."

²⁵ Di pötò tolè 'ba Abele nima Adama ni inda'ba dönni 'deni 'böwu ti 'ja 'bèni, kina loko köyö kole ki'di möyi mo ro Sete, ame tégè "Oja gomo," römöyi loko iya te, "Boko'ba oja go kole motò 'deni zò pötò Abele ame Kayina kupò ne."

²⁶ Kina Sete köyö kole ki'di möyi mo ro Enosa. Mi kada naga nima tine na 'jaa bilaka kisaki tidèki möyi koto laka 'ba Boko'ba mi motu ko'do.

5

Kupò Adama

¹ Kupò Adama ga na kozo a nime te.

Mi kada ma Boko'ba ko'ba bilaka lesi, bo o'ba lijè kozo bo tara.

² Bo o'ba lijè ro botoni ni ma ti 'ja. Kina bo ko'do yèyi zinni kidèki möyi dönni ro bilaka lesi.

³ Kina odo Adama koloma 'deni ko'do koma koo kuluku riyò kodo domo 'butè mota (130) tine, bo öyö kole gbi kozo kinè bo tara. Kina bo ki'di möyi mo ro Sete.

⁴ Di pötò tøyö Sete nime, Adama oloma ko'do koma koo 'böwu kuluku 'butè

döomu dookoto (800) bo köyö kole botoni motò ga gbi ti yitòti.

⁵ Mi kada ma bo kèdi kòlè tine koma koo 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butè döomu doomota kodo domo 'butè mota (930).

⁶ Kina odo Sete koloma 'deni ko'do koma koo kuluku riyò kodo domo muyi (105) tine, na bo köyö Enosa.

⁷ Di pötò tøyö Enosa nime Sete oloma ko'do koma koo 'böwu kuluku 'butè döomu dookoto kodo domo modomoriyò (807) bo köyö kole botoni motò ga gbi ti yitòti.

⁸ Mi kada ma bo kèdi kòlè tine koma koo 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butè döomu doomota kodo domo 'butè domoriyò (912).

⁹ Kina odo Enosa koloma 'deni ko'do koma koo kuluku koto kodo domo 'butè sowo (90) tine, na bo köyö Kenana.

¹⁰ Di pötò tøyö Kenana nime Enosa oloma ko'do koma koo 'böwu kuluku 'butè döomu dookoto kodo domo 'butè döomu (815) bo köyö kole botoni motò ga gbi ti yitòti.

¹¹ Mi kada ma bo kèdi kòlè tine koma koo 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butè döomu doomota kodo domo muyi (905).

¹² Kina odo Kenana koloma 'deni ko'do koma koo kuluku koto kodo domo 'butè riyò (70) tine, na bo köyö Makalele.

¹³ Di pötò tøyö Makalele nime Kenana oloma 'böwu ko'do koma koo kuluku 'butè döomu dookoto kodo domo 'butè sowo (840) bo köyö kole botoni motò ga gbi ti yitòti.

¹⁴ Mi kada ma bo kèdi kòlè tine koma koo 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butè döomu doomota kodo domo 'butè (910).

¹⁵ Kina odo Makalele koloma 'deni ko'do koma koo kuluku koto kodo domo 'butè döomu (65) tine, na bo köyö Yarada.

¹⁶ Di pötò tøyö Yarada nime Makalele oloma ko'do koma koo 'böwu kuluku 'butè döomu dookoto kodo domo 'butè mota (830) bo köyö kole botoni motò ga gbi ti yitòti.

¹⁷ Mi kada ma bo kèdi kòlè tine koma koo 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butè döomu domoriyò kodo domo 'butè sowo döomu (895).

¹⁸ Kina odo Yarada koloma 'deni ko'do koma koo kuluku mota kodo domo 'butè domoriyò (162) tine, na bo köyö Enoka.

¹⁹ Di pötò tøyö Enoka nime Yarada oloma ko'do koma koo 'böwu kuluku 'butè döomu dookoto (800) bo köyö kole botoni motò ga gbi ti yitòti.

²⁰ Mi kada ma bo kèdi kòlè tine koma koo 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butè döomu domosowo kodo domo 'butè domoriyò (962).

²¹ Kina ɔɔɔ Enoƙa koloma 'deni ko'do kɔmɔ kɔɔ kuluku kɔɔ kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ dɔɔmu (65) tine, na bo kɔyɔ Metosela.

²² Di pɔtɔ tɔyɔ Metosela nime Enoƙa ɔ'bɔ nduwɛ mɪ rɔ kɔɔɔ'bo ti Bɔko'ba nɔbɔ kɔmɔ kɔɔ kuluku modɔkɔɔ (300), kina bo kɔyɔ kole bɔtɔni mɔɔ ga gbɪ ti yitɔti.

²³ Kada 'ba loma 'ba Enoƙa pili kɔmɔ kɔɔ kuluku modɔmoriyɔ kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ dɔɔmu (365).

²⁴ Bo oloma kɔ'bɔ mɪ rɔ kɔɔɔ'bo ti Bɔko'ba, kina tine bo ari kinda dɛ kpe bo ɔlu nɔgi liwo rɔmɔyɪ Bɔko'ba ogba bo 'deni.

²⁵ Kina ɔɔɔ Metosela koloma 'deni ko'do kɔmɔ kɔɔ kuluku mota kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ mota dɔɔmu dɔmoriyɔ (187) tine, na bo kɔyɔ Lemeke.

²⁶ Di pɔtɔ tɔyɔ Lemeke nime Metosela oloma ko'do kɔmɔ kɔɔ 'bɔwu kuluku 'butɛ dɔɔmu kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ mota dɔmoriyɔ (782) bo kɔyɔ kole bɔtɔni mɔɔ ga gbɪ ti yitɔti.

²⁷ Mɪ kada ma bo kɛdi kɔlɛ tine kɔmɔ kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butɛ dɔɔmu dɔmosowɔ kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ dɔɔmu dɔmosowɔ (969).

²⁸ Kina ɔɔɔ Lemeke koloma 'deni ko'do kɔmɔ kɔɔ kuluku mota kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ mota dɔmoriyɔ (182) tine, na bo kɔyɔ kole.

²⁹ Kina bo ki'di mɔyɪ mo rɔ Nowa, ame kiya te "Kɔnyi," rɔmɔyɪ bo iya te, "Kole nime ti ko'de kɔnyi zize di mɪ gomɔ 'ba ndɔɔ ze ga ame dɛdi do'do mɪ yayi nime Bɔko'ba kusɔnɔ 'deni ne."

³⁰ Di pɔtɔ tɔyɔ Nowa nime Lemeke oloma ko'do kɔmɔ kɔɔ 'bɔwu kuluku 'butɛ dɔɔkɔɔ kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ sowɔ dɔɔmu (595) bo kɔyɔ kole bɔtɔni mɔɔ ga gbɪ ti yitɔti.

³¹ Mɪ kada ma bo kɛdi kɔlɛ tine kɔmɔ kɔɔ 'ba loma abo 'deni pili kuluku 'butɛ dɔɔmu kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ riyɔ dɔɔmu dɔmoriyɔ (777).

³² Kina ɔɔɔ Nowa koloma 'deni ko'do kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butɛ (500) tine, na bo kɔyɔ kole mota rɔ Seme ni ti Ama ti Yepete.

6

Kada 'Ba Loma

¹ Kina ɔɔɔ bilaka lesi kara 'deni mɪ dɔyayi kɔyɔ yitɔti tine,

² kole ame ga rɔ 'ba Bɔko'ba ne nɔgɔ yitɔti 'ba bilaka lesi ele nɔgi rɔ mbɛmbɛ, kina lijɛ kako kigeli ma kele mo ga rɔ 'ja zinni.

³ Gɔ kɔ'du mo na Bɔko'ba kiya te, "Minza mola didi ma kpe koloma rɔ nɔburunburu mɪ bilaka, lijɛ yida rɔ 'ba dɔyayi na. Kada 'ba loma 'bɛnni ti kɔrɔ nɔgɛ kuluku riyɔ kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ riyɔ (120)."

⁴ Mɪ kada naga nima kina gbɪ di pɔtɔ mo kolowani 'ba bilaka mɔɔ ga oloma mɪ dɔyayi, lijɛ na rɔ kupɔ kɔyɔ 'ba kole 'ba Boko'ba ga ma ti yitɔti 'ba bilaka lesi. Lijɛ na koloma rɔ gɔnɔga ma dɔ kilɛbi mɪ kada ma molo tɔnɛ ga.

⁵ Kina ɔɔɔ Boko'ba kɔnɔgɔ lende kɛnyɛ kirasi 'ba bilaka 'deni nɔgi rɔ mbɛmbɛ mɪ dɔyayi tine, meri 'ba mɪ bilaka kɔ'bɔ nɔgi rɔ ma kɔlu kote kada pili,

⁶ bo ti meri gɔ ame bo ko'ba bilaka ka le ndɛni ki'di mɪ dɔyayi ne. Kɔ'du mo ɔ'ɔ nɔbɔ kɔɔɔ dɔki'di bo

⁷ kina bo kiya te, "Mɛdi mote dɔ bilaka naga nime mo'ba ne yaga di mɪ dɔyayi nime, kpaki ti dɔkomali yɛri ti wa ma titi ti ma kɛdi kele kebe mɪ dɔyayi bɛri naga ti yali pili. Ma ti meri gɔ ame mo'ba lijɛ ka le ndɛni."

⁸ Tine Boko'ba ti mɪ kɛyi rɔ Nowa.

Nowa

⁹⁻¹⁰ Ame na rɔ lende 'ba Nowa. Kole abo ga mota rɔ Seme ni ti Ama ti Yepete. Nowa na rɔ bo lende laka ame nɔgɛ kɔɔ kpɔki di mɪ lɔngɔ bilaka 'ba mɪ kada naga nima kinza lende kirasi mɔɔ. Bo ɔ'bɔ nduwɛ mɪ rɔ kɔɔɔ'bo ti Boko'ba.

¹¹ Tine ya ma laki pili lende kɛnyɛ mo ga idari 'deni kɔmɔ Boko'ba, kɔzi kasi ko'do 'bɛnni ogba mɪ dɔyayi 'deni nɔgi kpaki ti rɔni.

¹² Boko'ba nɔgɔ dɔyayi irasi rɔni 'deni ti lende kɛnyɛ, rɔmɔyɪ loma 'ba bilaka 'ba dɔyayi pili 'deni nɔgi rɔ ma kɛnyɛ.

¹³ Kina Boko'ba kilende zɔ Nowa, iya te, "Mo'dɔkɔ 'deni tote dɔ kupɔ bilaka lesi pili yaga, rɔmɔyɪ kɔzi kasi ko'do 'bɛnni ogba mɪ dɔyayi 'deni. Gɔ kɔ'du mo mɛdi mote dɔnni kpaki yaga ti dɔyayi.

¹⁴ O'dɔ sorope ma lɔbu ziya di mɪ nɔgɛri ma kandi. Oke mɪ rɔ mo ga kolo yimo ti zibiti gbɪ kebe gɔmo yaga.

¹⁵ Sorope mo nima o'dɔ kɔzɔ a nime te. Gɔ ma kakpa mo i'di kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu kuluku riyɔ kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ mota dɔmota (133). Gɔmo ma kɔ'bɔ mo i'di kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ riyɔ dɔmoriyɔ. Tiyɔbu ma kari tɔrɔ mo i'di kɛdi dɔkɔmɔ kumɔgu 'butɛ dɔmota.

¹⁶ Ubɔ dɔmo kola bi gbɔnɔ mbowa mɪ lɔngɔ dɔ ma tɔrɔ mo. O'dɔ kpadori mo kebe yɔki mo. Oke mɪ rɔ mo kalo mo bi mota rɔ dɔ kudɔ'du.

¹⁷ Mɛdi mi'di mini koso dɔyayi kote dɔ wa ma ti didi yimo naga nime dɔyayi bɛri bine ne pili yaga. Wa 'ba mɪ dɔyayi nime pili ɛdi kɔlɛ yaga.

¹⁸ Tine mɛdi mo'do porɪ lɔngɔ ze tiyi. Ni 'dɔ kɛki mɪ sorope ti 'ja 'bi ti kole 'bi ga ti 'ja 'ba kole 'bi ga.

19-20 Ogba dɔkomali wa ma ti didi yimo naga nime me ro riworiyo tiyi mi sorope go lijɛ kɔmɔ. Ogba dɔkomali yali pili ti yeri mo ga ti wa ma titi ti ma kedɛ kele kebe beri mi doayayi naga. Ogba botoni mo koto ti 'ja mo teyi. Dokomali wa naga nime pili ro riworiyo i'di kekɛ koto tiyi mi sorope go lijɛ kɔmɔ.

21 Ogba dɔkomali akonyo pili kikeki mi sorope ziyi gbi zinni."

22 Kina Nowa ko'do ngi pili kɔzo wa ma Boko'ba kose gomo zi bo.

7

Mini Koso

1 Kina Boko'ba kilende zi Nowa, iya te, "Eki mi sorope ti bilaka 'bi ga pili, romoyi mongo 'deni ni na nge koto kpoki ro ma laka di mi longo bilaka pili 'ba doayayi nime.

2 Ogba di mi dokomali yeri ma koro ro akumu naga nime modomoriyɔ pili ro riworiyo, botoni mo koto ti 'ja mo teyi. Tine ma kinza ro ma koro ro akumu naga ogba botoni mo koto ti 'ja mo teyi pili di mi dokomali lijɛ nima ro gomo.

3 Kina ogba di mi dokomali yali pili gbi modomoriyɔ ro riworiyo 'do lijɛ nima pili kɔmɔ ro do kupɔ mi doayayi.

4 Di potɔ tɔ'do do modomoriyɔ kisaki di mi kada nime tone medɛ mi'di tɔro ka'di mi doayayi kote kada kote korɔndo nbɔ tɔ'do mo do 'butɛ sowo. Wa ma ti didi yimo naga nime pili mo'ba mi doayayi nime bine ne medɛ mote dɔmo yaga di mi doayayi."

5 Kina Nowa ko'do ngi pili kɔzo wa ma Boko'ba kose gomo zi bo.

6 Mi kada nima mini koso kako doayayi ne, kɔmɔ kɔzo 'ba loma 'ba Nowa 'deni kuluku 'butɛ dɔmoriyɔ (600).

7 Kina Nowa ni ti 'ja abo ti kole abo ga kpaki ti 'ja 'ba kole abo ga kekɛ ngi mi sorope tɔmɔ di zi mini koso nima.

8-9 Tine dokomali yeri ma koro ro akumu naga kpaki ti ma kinza ro ma koro naga ti yali ni pili, dokomali wa naga nime eki pili mi sorope ro riworiyo, botoni mo koto ti 'ja mo teyi kɔzo wa ma Boko'ba kose gomo zi Nowa.

10 Di potɔ tɔ'do do modomoriyɔ tine na mini koso kako ngi doayayi.

11 Mi kɔmɔ kɔzo kuluku 'butɛ dɔmoriyɔ (600) 'ba loma 'ba Nowa mi tɔ'do do 'butɛ doomu dɔmoriyɔ 'ba nyepɛ ma mi riyo tine na kɔmɔ mini lobu ame ga pili bici yayi beri ne kulomɔ ngi yaga, bi gbɔngɔ 'ba mitɔro pili urɔgɔ rɔnni ngi yaga,

12 tɔro kinda'ba ta'di mi doayayi kote kada kote korɔndo nbɔ tɔ'do mo do 'butɛ sowo.

13 Mi kada koto mo nima na Nowa ni kekɛ ngi mi sorope ti 'ja abo ti kole mota abo

ga, Seme ni ti Ama ti Yepete ti 'ja 'benni ga kpaki mota.

14 Dokomali yeri 'ba lijɔ pili ti 'ba moko ti wa ma titi ti ma kedɛ kele kebe mi doayayi beri naga kpaki ti yali mo ga eki koto tinni mi sorope.

15-16 Wa ame ga pili ti didi yimo ne me ro riworiyo, botoni mo koto ti 'ja mo teyi di mi dokomali mo ga pili ro gomo ako zi Nowa kekɛ koto mi sorope ti bo kɔzo wa ma Boko'ba kose gomo zi bo. Kina Boko'ba kurɔgɔ kpadori 'ba sorope ngi teyi.

17 Mini nima oso nbɔ tɔ'do mo do 'butɛ sowo mi doayayi, kina koso ngi kombi sorope kiyoko tɔro.

18 Mini ozoli roni ngi kalo ro ma kenyɛ kina sorope kiyoko ngi koloma tilingere kebe do mini.

19 Tine na kozoli roni ngi ro mbembɛ do doayayi kalo kindiyɔ do doku ma lobu 'ba dolinjɔ naga nime pili.

20 Kina koto ngi nduwɛ tozoli roni nbɔ kalo kindiyɔ do doku ma lobu naga dɔkɔmɔ kumogu modomoriyɔ.

21-22 Tine dokomali wa ame ga pili mi doayayi ti didi yimo ne ole 'deni kote, dokomali yali pili ti yeri mo ga kpaki ti bilaka lesi. Wa ame ga pili mi doayayi ti tawo yimo ne ole kote donni me yaga.

23 Nere Boko'ba ote do wa 'ba mi doayayi nime ame ga pili ti didi yimo ne me yaga, bilaka lesi kpaki ti dokomali yeri pili ti wa ma titi ma kedɛ kele kebe mi doayayi beri naga ti yali mo ga, bo ote dɔmo pili yaga di mi doayayi. Nowa na nge kɔmɔ ti ya ame ga ti bo mi sorope yayi ne.

24 Mini nima o'bo ro ma koso do doayayi nbɔ tɔ'do mo do kuluku mota (150).

8

Tuloku 'Ba Mini Koso

1 Tine Boko'ba edi nduwɛ komeri Nowa ni ti dokomali yeri 'ba moko kpaki ti 'ba lijɔ ame ga ti bo mi sorope yayi ne. Kina Boko'ba ki'di lili ma kembe koloma tome mi doayayi, na mini ki'di ngi tuloku.

2 Kɔmɔ mini lobu ame ga bici yayi kpaki ti bi gbɔngɔ 'ba mitɔro urɔgɔ rɔnni ngi teyi, kina tɔro ma kedɛ ka'di koya ngi yaga.

3 Kina mini koloma ngi nduwɛ tɔzo kari beri di mi doayayi. Di potɔ tɔ'do do kuluku mota (150) tine mini oto 'deni.

4 Mi tɔ'do do 'butɛ doomu dɔmoriyɔ 'ba nyepɛ ma modomoriyɔ na sorope kari kiketi roni do doku lobu 'ba Ararata.

5 Kina mini koloma ngi nduwɛ ro toto nbɔ komo mi nyepɛ ma 'butɛ. Mi tɔ'do ma dɔndende 'ba nyepɛ 'butɛ tine na do doku ma lobu naga kinda yaga.

⁶ Di pötö tö'dö do 'butë sowo na Nowa kurögö bi gböngö 'ba sorope ma tönë bo ko'do ne

⁷ kina bo koja gora kari yaga. Tine gora ari kö'bö è'bëni ngi nduwë töpu kebe bi to tane ga yayi nbö mini kulöku kote di doyyai.

⁸ Kina Nowa koja matukpuru 'böwu kari tongo mo odo mini oto 'deni kote di doyyai.

⁹ Tine matukpuru ari ko'ja bi mato de ame go ki'di ndini teyi. Kina matukpuru kileki ngi kari zi bo mi sorope romöyi mini edi gba mi doyyai pili. Nowa oja közi bo go matukpuru koto kileki mi sorope göni yayi.

¹⁰ Bo oloma ko'do tö'dö 'böwu do modomoriyö na bo kileki koja matukpuru 'böwu kari yaga.

¹¹ Mi doköpiyari 'deni tine na matukpuru kuyi dönü kileki kako zi bo mi sorope yayi ti mbili 'jowu ma kunzi kpëni. Go kö'du mo na Nowa kikali ngi mini ulöku 'deni kote di doyyai.

¹² Bo oloma ko'do tö'dö 'böwu do modomoriyö na bo koja matukpuru 'böwu kari yaga. Ama tine matukpuru uyi dönü de kpe kileki kako zi bo mi sorope.

¹³ Mi komo koo kuluku 'butë domoriyö kodö damo koto (601) 'ba loma 'ba Nowa, mi tö'dö ma dandende 'ba nyepa ma dogba tine mini ulöku 'deni yaga di do doyyai. Kina Nowa kunyë do sorope kongo bi kari yaga tine, bo o'ja doyyai kële 'deni.

¹⁴ Mi tö'dö do 'butë riyö döömu domoriyö 'ba nyepa ma mi riyö tine, doyyai èlè 'deni kututu yaga.

¹⁵ Kina Boko'ba kilende zi Nowa, iya te,

¹⁶ "Odo yaga di mi sorope ti 'ja 'bi ti kole 'bi ga ti 'ja 'ba kole 'bi ga.

¹⁷ Oja dokomali yali naga nima ti yeri mo ga pili ti wa ma titi ti ma kedü kele kebe mi doyyai bëri naga nima tiyi mi sorope yayi ne kodö yaga 'do lijë kari kara konzi kogba mi doyyai."

¹⁸ Kina Nowa kodö yaga di mi sorope ti 'ja abo ti kole abo ga ti 'ja 'ba kole abo ga.

¹⁹ Dokomali wa ame ga kedü kilingere kebe mi doyyai ne, yeri pili ro gomo kpaki ti wa ma titi ti ma kedü kele kebe mi doyyai bëri naga ti yali pili olo pili yaga di mi sorope go kinë mo ga ma gege.

Akumu 'Ba Nowa

²⁰ Kina Nowa ko'ba bi 'ba akumu zi Boko'ba na bo kogba ro kotokoto di mi dokomali yeri ma kopö ro akumu naga nima gbi ti yali mo ga konjma ro akumu zi Boko'ba.

²¹ Kina odo Boko'ba kumë tato kele mo 'deni tine, bo iya ti mi bo, kiya te, "A mato minza musönö yayi kpe go lende ko'do 'ba bilaka, romöyi meri 'ba mi bilaka lesi ro 'ba kö'du kënyë kisaki molo ro do kole titi.

A mato minza mote do wa pili 'ba doyyai kpe kozo ame mo'do giri nime ne.

²² Doyyai ti koloma nduwë kö'bö ti kada 'ba tidiyë wa gbi ti kada 'ba tumu mo, kada 'ba bi këyi gbi ti bi kututu, yë'bu gbi ti lowa kina kada gbi ti korondo."

9

Lömu 'Ba Boko'ba

¹ Kina Boko'ba ko'do yeyi zi Nowa ni ti kole abo ga, iya te, "Arake konzi kogba mi doyyai.

² Dokomali yeri 'ba mi doyyai pili ti yali mo ga kpaki ti wa ma titi ti ma kedü kele kebe mi doyyai bëri naga ti kenze 'ba mi mini ti kö'bö ro ma kere ye. Mi'di lijë pili 'deni komo köziye.

³ Mi'di lijë 'deni kpaki ti mbili wa ma kunzi naga nime ziye ro akonyo tonyo mo.

⁴ Wa ma nge 'do konyoke de na ro yida ame gba ti roma mo romo ne. Mota gomo romöyi didi edi mi roma.

⁵ Odo bilaka mo koja didi 'ba lepü ni, medü modö karama mo do bo mo. Kuruku ame ga pili koja didi 'ba bilaka medü modö karama mo domo ro tolë.

⁶ Boto ame kupö bilaka lesi lepü ni, ti bilaka mato kupö bo gbi tara. Ma Boko'ba mo'ba bilaka 'deni go kinë ma 'ba Boko'ba.

⁷ Kina arake ti konzi kogba mi doyyai nime pili."

⁸ Boko'ba ilende gbi zi Nowa ni ti kole abo ga, iya te,

⁹ "Medü 'deni mo'do lömu ma mi lönggö ze tiye kpaki ti kupö ye ga ma di pötö ye,

¹⁰ kina gbi ti dokomali wa ma ti didi yimo, dokomali yali pili ti yeri mo ga 'ba lijö ti 'ba mökö pili ro gönni, dokomali wa konzi naga nime kodö yaga di mi sorope koto tiyi ne.

¹¹ Mo'do lömu 'deni mi lönggö ze tiye a mato minza mote do wa ma ti didi yimo naga nime kpe ti mini koso. A mato ro mini koso inza kako kpe kote do doyyai yaga.

¹² Medü mi'di akileme 'ba lömu ma nburunburu mo nime mo'do mi lönggö ze tiye kpaki ti dokomali wa ma ti didi yimo naga nime nduwë kala go kupö ma di yi'böwu naga,

¹³ ti muruwö kanya ma azumuli mitoro ro kinë 'ba pori ma, ma ti doyyai.

¹⁴ Odo kiya te mi'di poli kutu'bö do doyyai na kanya nime kileme roni 'deni yimo,

¹⁵ medü momeri lömu ma nime mo'do 'deni tiye kpaki ti dokomali wa ma ti didi yimo naga nime ne ngi. Kina a mato ro mini koso inza kpe kako kote do wa ma ti didi yimo naga nime yaga.

¹⁶ Odo azumuli ma kodö 'deni kileme roni mi poli medü momeri lömu ma

ɲburuɲburu ma nime mo'do 'deni mi lõngö ze ma ti dokomali wa ma ti didi yimo naga nime mi doyyayi pili ne ɲgi.

¹⁷ Ame na ro kinë lõmu ma mo'do 'deni mi lõngö ze ma ti dokomali wa ma ti didi yimo pili."

Nowa Ni Ti Kole Abo Ga

¹⁸ Kole 'ba Nowa ame ga kodo ti bo yaga di mi sorope na ro Seme ni ti Ama ti Yepete. Kole 'ba Ama na ro Kanana.

¹⁹ Kole mota 'ba Nowa naga nime lijë na ro yi liŋgi 'ba bilaka 'ba doyyayi nime pili.

²⁰ Nowa ro bo korod'o nyaka, kina bo kidiyë mawo kedi ko'do ro layi naga.

²¹ Mi kada moto na bo kuwë layi mo ɲgi kupö bo kö'do ro ɲbululu mi rö kilaka abo.

²² Ama 'bu 'ba Kanana ako ko'ja 'bu ni ro ɲbululu, kina bo kari kiyöyö gomo zi lõndö bo ma riyö naga nima.

²³ Kina Seme ni ti Yepete kogba boɲɔ ɲgi kuruwö döpora lijë kari ti gönni kutu'bö dö sari 'ba ro 'bu nni, ti kömönni ro ma kuyi mökö kinza lijë ko'ja ra.

²⁴ Kina odo Nowa kindiɲi 'deni di pötö layi abo kikali wa ma kole abo ma titi ko'do zi bo tine,

²⁵ bo iya te, "Sönö kedi dö Kanana. Bo ti kö'bö ro atoli zi lõndö bo ga."

²⁶ Bo ileki gbi kiya te, "Akilëlu kedi zi Boko'ba ma koɲɔ go Seme. Kanana ti koloma ro atoli zi Seme.

²⁷ Boko'ba ki'di Yepete kara, kupö bo ga ti koloma ti bilaka 'ba Seme ga. Kanana ti koloma ro atoli zi bo."

²⁸ Di pötö mini koso nima Nowa oloma ko'do komo köo 'böwu kuluku modomoriyö (350).

²⁹ Mi kada ma bo kedi köle tine komo köo abo 'deni pili kuluku 'butë döömu domosowö (950).

10

Kupö Nowa

¹ Ame na ro kupö kole 'ba Nowa ga ma lijë Seme ni ti Ama ti Yepete köyö di pötö mini koso.

² Kole ma 'ba Yepete ga na ro Gomere ni ti Magogo ti Madayi ti Yawana ti Tubala ti Maseke ti Tirasa.

³ Kole ma 'ba Gomere ga na ro Asekenaza ni ti Ripata ti Togaruma.

⁴ Kole ma 'ba Yawana ga na ro Elisa ni ti Sepaniya ti Kupuriyö ti Rodo.

⁵ Ya naga nime lijë na ro yi liŋgi 'ba ya ma koloma dö kpa yöpö gbi mi döötu naga. Ame na ro kupö Yepete ga mi kpa goli mo ga ma koloma mi dolinjö 'benni ga ma gege kilende kpenni ga pili ro 'beri'beri.

⁶ Kole ma 'ba Ama ga na ro Kusa ni ti Ezipeto ti Libiya ti Kanana.

⁷ Kole ma 'ba Kusa ga na ro Seyiba ni ti Awila ti Sabeta ti Rama ti Sabeteka. Kole ma 'ba Rama ga na ro Seba ni ti Dedana.

⁸ Kusa ari köyö Nimoroda, ame bo na koloma dogba ro bo tigo ma ka'da yayi mi doyyayi nime.

⁹ Bo na koloma ro riri ma dö kiteli komo Boko'ba tupö yeri. Go kö'du mo na 'dö kedi kiya te, "Kozo Nimoroda ro riri ma dö kiteli komo Boko'ba bi tupö yeri."

¹⁰ Kpa yayi abo na kisaki di Babele kala Ereke kebe Akada pili mi doyyayi 'ba Babele.

¹¹ Di mi doyyayi nima yayi na bo kari Asura kari kubö gawo 'ba Ninewë ni ti Robotayira ti Kala

¹² ti Resene mi lõngö Ninewë ni ti gawo löbu 'ba Kala.

¹³ Ezipeto na köyö kupö bilaka naga nima kideki ro Ludiya ni ti Anama ti Laba ti Napetuma

¹⁴ ti Paterusa ti Kasulu ti Kurëtë ame kupö bilaka 'ba Palisitiya ködo kako di teyi ne.

¹⁵ Kole ma döndende 'ba Kanana ga na ro Sidona ni ti Ete.

¹⁶ Kanana na gbi köyö kupö bilaka naga nima kideki ro Yebusa ni ti Amora ti Girigasa

¹⁷ ti Iwa ti Aruka ti Sina

¹⁸ ti Aruwa ti Zemara ti Amata. Kupö Kanana naga nime pili iyeyi rönni ro gege

¹⁹ kina dö maga 'ba e'be Kanana kala ɲgi di Sidona ɲbö kömö Gerara ɲgosi ɲgila Gaza di kapa ma kari dö ro'o. Tine kapa ma kari yibi ala ɲbö kebe Sodomoni ti Gomora ti Adoma ti Zeboyimo ɲbö kömö ɲgosi ɲgila Lasa.

²⁰ Ame na ro kupö Ama ga mi kpa goli mo ga ma koloma mi dolinjö 'benni ga ma gege kilende kpenni ga pili ro 'beri'beri.

²¹ Seme bo lõndö 'ba Yepete ni ma löbu na köyö kupö bilaka pili ame kideki ro Ebere ne.

²² Kole ma 'ba Seme ga na ro Elama ni ti Asura ti Arupakasada ti Ludu ti Arama.

²³ Kole ma 'ba Arama ga na ro Uzu ni ti Ulu ti Getere ti Mesa.

²⁴ Kole ma 'ba Arupakasada na ro Sela, kina Sela köyö Ebere.

²⁵ Ebere öyö kole riyö, möyi ma kotö ro Pelege, ame kiya te "Ro koza," römöyi mi kada abo na bilaka 'ba doyyayi koza minni. Möyi lõndö bo na ro Yekotana.

²⁶ Kole 'ba Yekotana ga na ro Alimodada ni ti Selepa ti Azalamaweta ti Jera

²⁷ ti Adorama ti Uzala ti Dikala

²⁸ ti Obala ti Abimaye ti Seba

²⁹ ti Opira ti Awila ti Jobaba. Ya naga nime pili ro kupö Yekotana ga.

³⁰ Doyayi ma lijë koloma teyi na kala n̄bō di Mesa kōmō Separa mī doyyayi kurunḡu ma kileki kapa kari yibi.

³¹ Ame na rō kupō Seme ga mī kpa goli mo ga ma koloma mī doliḡo 'bēnni ga ma gege kilende kpēnni ga pili rō 'beri'beri.

³² Ya naga nime na rō kupō kole 'ba Nowa ga mī kpa goli mo ga ma gege pili go yi liḡi mo ga. Kupō lijë na me kiyeḡi rōnī mī doyyayi di pōtō mini koso rō bilaka 'ba doliḡo nime pili.

11

Babele

¹ Ma doḡba tōnē bine bilaka 'ba doliḡo nime pili ilende kpa nḡe kōtō, mī 'bō 'ba lende mo ga inza rō 'beri'beri.

² Kina oḡo bilaka lesi koloma 'deni rō tilaki kebe yibi tine, lijë ari kōmō mī bi pēpēlē mī doyyayi 'ba Babele kina lijë koloma nḡi yayi.

³ Tine lijë ilende rō go rōnni, iya te, "Ako do'bake tō'bu go doḡmake kele kandi."

Kina lijë ko'ba tō'bu nḡi tine zibiti na ra wa 'ba 'do tora kōmō mo timo.

⁴ Lijë iya te, "Ako do'bake gawo zize gbī ti tēli ndende ma kakpa n̄bō kota mitōrō 'do ki'di moyi ze kilēbi kinza dita'bake ra kote mī doyyayi pili."

⁵ Kina Boko'ba kako bēri tonḡo gawo ti tēli ndende nima bilaka naga nima ko'ba ne.

⁶ Na bo kiya ti mī bo, kiya te, "Ya naga nima lijë pili rō bilaka kōtō, kina lijë ilende kpa gbī nḡe kōtō. Ame na 'deni rō tisaki 'ba wa ma lijë kēdi ko'do kada mōtō. A mōtō ame lijë ko'doko to'do mo inza konya dōnni kpe.

⁷ Ako dari bēri tudōlō mī kpēnni yaga kinza lijë kuwō mī lende kiya 'bēnni ga ra kpe rō go rōnni."

⁸ Kina Boko'ba kiyeḡi lijë nḡi di yayi kita'ba kote mī doyyayi nime pili lijë kola tō'ba gawo tōnē.

⁹ Go kō'du mo na kidēki moyi mo rō Babele, ame kiya te "Kudōlō," rōmōyi di yayi na Boko'ba kudōlō mī kpa bilaka 'ba doyyayi nime pili, kina di yayi na gbī bo kiyeḡi lijë kita'ba kote mī doyyayi nime ne.

Kupō Seme

¹⁰ Ame na rō kupō Seme ga. Kina oḡo Seme koloma 'deni ko'do kōmō kōo kuluku riyo (100) tine, na bo kōyō Arupakasada. Ama na 'deni rō riyo 'ba kōo ma di pōtō mini koso.

¹¹ Di pōtō tōyō Arupakasada nime bo oloma 'bōwu ko'do kōmō kōo kuluku 'butē (500) bo kōyō kole botōni mōtō ga gbī ti yitōti.

¹² Kina oḡo Arupakasada koloma 'deni ko'do kōmō kōo 'butē mota dōōmu tine, na bo kōyō Sela.

¹³ Di pōtō tōyō Sela nime Arupakasada oloma 'bōwu ko'do kōmō kōo kuluku modōmōtā kōdō dōmō mota (403) bo kōyō kole botōni mōtō ga gbī ti yitōti.

¹⁴ Kina oḡo Sela koloma 'deni ko'do kōmō kōo 'butē mota tine, na bo kōyō Ebere.

¹⁵ Di pōtō tōyō Ebere nime Sela oloma 'bōwu ko'do kōmō kōo kuluku modōmōtā kōdō dōmō mota (403) bo kōyō kole botōni mōtō ga gbī ti yitōti.

¹⁶ Kina oḡo Ebere koloma 'deni ko'do kōmō kōo 'butē mota dōmosowō tine, na bo kōyō Pelege.

¹⁷ Di pōtō tōyō Pelege nime Ebere oloma 'bōwu ko'do kōmō kōo kuluku modōmōtā kōdō dōmō 'butē mota (430) bo kōyō kole botōni mōtō ga gbī ti yitōti.

¹⁸ Kina oḡo Pelege koloma 'deni ko'do kōmō kōo 'butē mota tine, na bo kōyō Ru.

¹⁹ Di pōtō tōyō Ru nime Pelege oloma 'bōwu ko'do kōmō kōo kuluku sowō kōdō dōmō modōmosowō (209) bo kōyō kole botōni mōtō ga gbī ti yitōti.

²⁰ Kina oḡo Ru koloma 'deni ko'do kōmō kōo 'butē mota dōmoriyō tine, na bo kōyō Seruga.

²¹ Di pōtō tōyō Seruga nime Ru oloma 'bōwu ko'do kōmō kōo kuluku sowō kōdō dōmō modōmoriyō (207) bo kōyō kole botōni mōtō ga gbī ti yitōti.

²² Kina oḡo Seruga koloma 'deni ko'do kōmō kōo 'butē mota tine, na bo kōyō Nawura.

²³ Di pōtō tōyō Nawura nime Seruga oloma 'bōwu ko'do kōmō kōo kuluku sowō (200) bo kōyō kole botōni mōtō ga gbī ti yitōti.

²⁴ Kina oḡo Nawura koloma 'deni ko'do kōmō kōo 'butē riyo dōōmu dōmosowō tine, na bo kōyō Tera.

²⁵ Di pōtō tōyō Tera nime Nawura oloma 'bōwu ko'do kōmō kōo kuluku riyo kōdō dōmō 'butē dōōmu dōmosowō (119) bo kōyō kole botōni mōtō ga gbī ti yitōti.

²⁶ Kina oḡo Tera koloma 'deni ko'do kōmō kōo kuluku kōtō kōdō dōmō 'butē riyo (70) tine, na bo kōyō Abarama ni ti Nawura ti Arana.

Kupō Tera

²⁷ Ame na rō kupō Tera ga. Kole abo ga na rō Abarama ni ti Nawura ti Arana. Kole ma 'ba Arana na rō Loto.

²⁸ Arana olē di mī gawo 'bēnni Ura mī doyyayi 'ba Babele gba kota 'bu nni kēdi ti kōmōni.

²⁹ Abarama ogbe Sarayi, tine Nawura ogbe 'ba bo ro Mileka nyiti 'ba Arana. Kole 'ba Arana moto na gbi ro Yiseka.

³⁰ Tine löyö i'di röní dè zi Sarayi loko oró gbo ngi ro koto.

³¹ Tera ogba kole abo Abarama ni ti kole 'ba kole abo Loto kole 'ba Arana ti Sarayi 'ja 'ba kole abo Abarama kényi tinni di Ura di mi døyayi 'ba Babele tari mi døyayi 'ba Kanana. Tine lījē ari kómō Arana na lījē koloma ngi kileke bina.

³² Tera ari kōlè di Arana yayi ko'ja kómō kōō 'ba loma abo kēdī 'deni pili kuluku sowo kōdō dōmō muyi (205).

12

Dēki 'Ba Abarama

¹ Boko'ba ilende zi Abarama, iya te, "Ēnyí di mi døyayi 'be di mi lönggō bilaka 'bī ga, di mi liņō 'ba 'bu yi kari mi døyayi ame mēdi mileme ziyi ne.

² Ti mi'di kupō bilaka ma konzi kōdō di miyi. Ti mo'do yēyi ma laka ziyi mi'di mōyi yi kilēbi, 'dō kēddi ro yēyi zi bilaka.

³ Ti mo'do yēyi ma laka zi bilaka ame ga kēdī ko'do yēyi ziyi. Tine ti mulōmu bōto ma kulōmu yi. Ti mo'do yēyi ma laka tūyi pili dō bilaka 'ba døyayi."

⁴ Kina Abarama kényi ngi kari kōzō ma Boko'ba kiya zi bo tara. Kina Loto ēnyí gbī kari koto ti bo. Mī kada nima Abarama kényi di Arana ne kōmō kōō abo ēdī 'deni kuluku kōtō kōdō dōmō 'butē riyō dōōmu (75).

⁵ Abarama ogba 'ja abo Sarayi ni ti Loto kole 'ba löndō bo ti wa ame ga pili lījē kēdī timo kpaki ti atoli ame ga lījē ko'ja di Arana yayi ne tari timo mi døyayi 'ba Kanana.

Kina odo lījē kómō 'deni mi døyayi 'ba Kanana yayi tine,

⁶ bo ari nduwē kebe mi døyayi nima nbō bo kómō ngila ngērī koro 'ba Mōre mi Sekeme. Mī kada mo nima e'be Kanana ēdī gba koloma mi døyayi nima yayi.

⁷ Kina Boko'ba kileme rōnī zi Abarama, kiya te, "Yayi nime na mēdi mi'di zi kupō yi ga." Kina Abarama ko'ba bi 'ba akumu yayi zi Boko'ba ame kileme rōnī 'deni zi bo ne.

⁸ Di pōtō mo tine na bo kololo nduwē kari kapa dō ro'ō kari døyayi kurunḡu ma kileki kapa Betele ma kari yibi. Kina bo kari koga taya abo yayi mi lönggō Betele ni ti Ayi. Betele kebe kapa ma kari dō toro tine Ayi kebe kapa mo ma kileki yibi. Di yayi bo o'ba bi 'ba akumu gbi bo koloma tumōtu Boko'ba di teyi.

⁹ Kina bo koloma tololo ngi nduwē di yayi kari kapa døyayi 'ba Kanana ma kileki dō ro'ō.

Abarama Ari Ezipeto

¹⁰ Tine sēyi ma kényē ari kila'ba ngi mi døyayi nima yayi. Go kō'du mo na Abarama kari nbō Ezipeto 'dō toloma titi mbowa yayi.

¹¹ Kina odo bo kari kómō 'deni dō maga 'dō tari ngi Ezipeto tine, bo iya zi 'ja abo Sarayi, bo iya te, "Nī na me kele kulōwō te,

¹² odo Ezipeto ko'ja yi lījē ēdī kiya te nī 'ja ma na, kina lījē ti kupō ma ngi yaga kola yi koloma.

¹³ Iya zinni, iya te, nī lēmi ma na kina lījē ti kola ma moloma 'dō ko'do ma laka go kō'du 'bi."

¹⁴ Kina odo bo kumu dō maga nima 'deni kōdō Ezipeto tine, bilaka 'ba Ezipeto onḡo 'ja nima ele ngi ro ma kényē.

¹⁵ Kina odo turu ma löbu moto ga 'ba bo doliņō ma löbu 'ba Ezipeto nima ko'ja loko 'deni tara tine, lījē ari ngi kubī go tele mo zi bo. Kina koto loko ngi kari liņō abo.

¹⁶ Go kō'du mo na bo nima koloma ngi ro to'do Abarama ro ma laka ki'di dotumu 'ba kamōlō ni ti banya teyi ti sa ni ti akaca gbi ti atoli ni ti gamele.

¹⁷ Tine go kō'du nima bo kogba Sarayi 'ja 'ba Abarama ne, na Boko'ba kōdō rōkō'ō ma kinza kiya naga ngi dō bo kpaki ti bilaka 'ba mi liņō abo ga.

¹⁸ Kina bo koja laja go Abarama, kiya teyi, iya te, "Wa'di na me kō'do zō te ne? Go wa'di na kiya dē zō te, loko 'ja 'bi na?"

¹⁹ Go wa'di na kiya te loko lēmi yi na ki'di mogba loko ro 'ja zō? 'Ja 'bi na me, ogba loko kényi kari yaga di bine."

²⁰ Bo doliņō nima i'di lende mo zi bilaka abo ga kogba Abarama koja yaga di mi døyayi nima kari ti 'ja abo Sarayi kpaki ti wa ame ga 'deni ro 'ba bo ne.

13

Abarama Ni Ti Loto

¹ Kina Abarama kōdō yaga di mi døyayi 'ba Ezipeto ti 'ja abo kpaki ti wa ame ga pili ro 'ba bo ne. Loto ari gbi koto ti bo, lījē kari mi døyayi 'ba Kanana ma kileki kapa dō ro'ō.

² Tine Abarama 'deni ro bo wa ti dotumu 'ba yērī ame ga pili ro 'ba liņō ne ro ma konzi gbi ti yamo ro mbēmbē.

³ Di yayi na bo kényi nduwē tololo kari yōki Betele, nbō bo kari kómō go bi ma tōnē mi lönggō Betele ni ti Ayi bo koga taya abo pa dōpara teyi ne.

⁴ Go bi nima na gbi tōnē bo ko'ba bi 'ba akumu zi Boko'ba teyi, na bo kari kumōtu Boko'ba yayi.

⁵ Loto ma tōnē kari ti Abarama ne ēdī 'deni gbi ti dotumu 'ba yērī ro ma konzi ti bilaka ma 'ba bo ga.

⁶ Go kō'du mo na go bi inza kpe ngōlō rōnni di mi døyayi nima yayi 'dō toloma

bi koto, römöyī yēri 'bēnnī ga onzi 'deni ngī rō mbēmbē, go bi 'ba moli ɔ'bo dē kpe zinnī todo'bo dōnnī teyi.

⁷ Kina lamo ku'du rōnī ngī mī lōngō bo koda yēri 'ba Abarama ga ti bo koda yēri ma 'ba Loto ga.

Mī kada nima e'be Kanana ti e'be Pereze ga ēdi gba koloma mī dōyayi nima.

⁸ Kina Abarama kilende zi Loto, iya te, "Ze rō lōndō, kinza di'di lamo dē kēdi mī lōngō ze ma ze tiyī ala gbī mī lōngō bo koda yēri 'bama ga ma ti 'bēyī.

⁹ Dōyayi na me pili kōmōyī, oza rōyī gbo yaga di rōma. Oza kapa ma ko'doko, odo ko'doko tari do kapa gali ti mileki 'bama te do kapa dōrī. Ne ala ari te do kapa dōrī ti mileki 'bama te do gali."

¹⁰ Loto ombi kōmōnī koŋgo yayi ame pili mī bi kilēdē 'ba kpa yōpō Yaradene n̄bō kala Zora na ti minī teyi rō mbēmbē kōzo nyaka 'ba Boko'ba tōnē mī Edene, gbī kōzo dōyayi 'ba Ezipeto. Wa nime molo gba kota kinza ma Boko'ba kote do Sodomo ni ti Gomora dē.

¹¹ Kina Loto koza 'ba bo rō yayi ame pili mī bi kilēdē 'ba yōpō Yaradene, na bo kēnyī kari ngī nduwē kapa ma kileki yībi. Toza rō ma ya riyō naga nime koza rōnnī na kōzo wa nima tara.

¹² Abarama oloma 'ba bo mī dōyayi 'ba Kanana, tine Loto ari 'ba bo koloma mī lōngō gawo ma mī bi kilēdē naga nima, kina bo kari koga taya abo ngōsi ngila Sodomo.

¹³ Tine bilaka 'ba mī gawo nima lende kēnyē mo ngī rō do kitelī kōmō Boko'ba.

Abarama Ēnyē Eborona

¹⁴ Di pōtō Loto kari 'deni tine na Boko'ba kilende zi Abarama, iya te, "Di mī go bi nima kēddī teyi ne, ombi kōmōyī koŋgo bi toko do kapa 'ba bi pili.

¹⁵ Yayi nime koŋgo ne mēdi mī'di pili ziyi ti kupō yī ga 'do kō'bo n̄buru rō ē'bi.

¹⁶ Ti mī'di kupō yī ga konzi kōzo lupu 'ba dōyayi. Odo bo mo kitētē lupu 'ba mī dōyayi nime 'deni kote tine na bo ti ko'bo 'jaa tītētē kupō yī ga.

¹⁷ Ēnyī kilīngere kote mī dōyayi nime pili rōmōyī mēdi mī'di ziyī."

¹⁸ Kina Abarama kololo taya abo ngī kari ngila ngērī koro 'ba Mamore mī Eborona. Kina bo kari ko'ba bi 'ba akumu yayi zi Boko'ba.

14

Aka'da 'Ba Abarama

¹ Mī kada 'ba Amorapela n̄ere 'ba Babele ni lijē ti Ariyoko n̄ere 'ba Elesara ti Kedarolamera n̄ere 'ba Elama ti Tidalā n̄ere 'ba Goyima, n̄ere sowo naga nime

² alo ya do Bera n̄ere 'ba Sodomo ni lijē ti Birasa n̄ere 'ba Gomora ti Sinaba n̄ere 'ba Adoma ti Semebere n̄ere 'ba Zeboyimo ti n̄ere 'ba Bela ame kīdēkī mōyī mo gbī rō Zora ne.

³ Nere muyī naga nime inda'ba minni kodo'bo rōnnī kpa ya mī bi kilēdē 'ba Sidimi ame 'deni le'jete rō Pōpō Mēlō ne.

⁴ Kōmō kōo mo 'deni 'butē dōmoriyō ame Kedarolamera na koloma rō bo dōnnī pili. Tine mī kōmō kōo ma 'butē dōomota na lijē kēnyī tonyo burutu bo.

⁵ Mī kōmō kōo 'butē dōmosowō na Kedarolamera ni ti n̄ere ame ga ti bo ne kalo ti bo ya 'bēnnī ga ka'da e'be Repa ga di Asetoro Karanayima, kina gbī ti e'be Zuza ga di Ama ti e'be Eme ga di mī bi pēpēlē 'ba Kiriyatayima

⁶ ti e'be Ori ga di do kurungu 'ba Edome koga gōmo n̄bō kala Eleparana kapa ma kari yī mōkō.

⁷ Kina lijē kuyī kpēnnī 'bōwu di yayi kileki kari te mī Kadesa ame kīdēkī mōyī mo pa rō Enemisapata ne. Di yayi na lijē ka'da e'be Amaleke ga pili di mī dōyayi 'bēnnī gbī ti e'be Amora ame ga koloma 'bēnnī mī Azazona Tamara ne.

⁸ Kina n̄ere 'ba Sodomo ni ti 'ba Gomora ti 'ba Adoma ti 'ba Zeboyimo ti 'ba Bela ame gbī kīdēkī rō Zora ne kototo bo ya 'bēnnī ga ngī kari kpa ya mī bi kilēdē 'ba Sidimi.

⁹ Nere muyī naga nime alo ya do n̄ere ma sowo ame ga rō Kedarolamera n̄ere 'ba Elama ni lijē ti Tidalā n̄ere 'ba Goyima ti Amorapela n̄ere 'ba Babele ti Ariyoko n̄ere 'ba Elesara.

¹⁰ Tine bi kilēdē 'ba Sidimi mo nima ngī lo ti gō 'ba zībītī. Kina odo n̄ere 'ba Sodomo ni ti 'ba Gomora kēdi ko'do tiriŋa yaga di zi ya tine, lijē ila'ba ngī mī gō tōnē ga. Nere ma mota na n̄ge kololo kōmō kari do kurungu.

¹¹ Kina n̄ere sowo naga nima kolō wa ame ga pili mī Sodomo ni ti Gomora ne ngī kpaki ti wa ma konyo kari timo.

¹² Lijē inda'ba Loto kole 'ba lōndō 'ba Abarama ma tōnē kēdi koloma Sodomo yayi ne ngī gbī kpaki ti wa mo ga kari timo.

¹³ Tine bo mōto ame kōmō di mī ya nima na kako kiya lende mo zi Abarama bo Eberē tōnē kēdi koloma ngila ngērī koro 'ba Mamore e'be Amora ne. Mamore ni ti lōndō bo ga Esekole ni ti Anera na kindā'ba minni 'deni ti Abarama.

¹⁴ Kina odo Abarama kuwō 'deni kiya te inda'ba kole 'ba lōndō bo 'deni kōzo a nima tara tine, na bo kototo bo to'do ya abo ga ame pili mī liŋo abo yayi ne ngī. Lijē ēdi pili kuluku modokoto kodo dōmo 'butē dōōmu dōomota (318). Kina lijē kari tozi go ya naga nima n̄bō kōmō Dana.

¹⁵ Ró mī koróndó 'deni tine na bo koza bilaka abo ga ró dotumu kuru dó ya naga nima ko'do ya timo ka'da koga gómo n̄bō kala Oba kapa Damaseke ma kileki dó tugbu tóro.

¹⁶ Kina bo kotótó wa ame ga pili ya naga nima kolo ne kileki timo gbí ti Loto kole 'ba lóndó bo ti wa mo ga ti 'ja ma kinda'ba kpaki ti 'boki móto ga.

Abarama Ni Ti Malekisedeke

¹⁷ Di pótó tileki 'ba Abarama di bi ta'da n̄ere Kedarolamera ni na n̄ere 'ba Sodomo kari turé dó bo mī bi kilédé 'ba Sawe ame kidéki móyí mo gbí ró bi kilédé 'ba n̄ere.

¹⁸ Kina Malekisedeke n̄ere 'ba Salema ame bo gbí ró bō akumu 'ba Boko'ba ma mítóro ne kako ti mangolobó ni ti layi

¹⁹ ko'do yéyí dó Abarama, kiya te, "Boko'ba 'ba mítóro ame ko'ba mítóro ni ti dóyayi ne ko'do yéyí zi Abarama.

²⁰ Akilélú kédí zi bo Boko'ba 'ba mítóro ame ki'di yi ka'da bo ya 'bí ga ne."

Kina Abarama ki'di kapa ma 'buté 'ba wa pili zi Malekisedeke.

²¹ N̄ere 'ba Sodomo nima ilende zi Abarama, iya te, "Ileki bilaka ma ga zó, tine wa naga nima pili ogba ziyí."

²² Tine Abarama ileki dómo zi n̄ere 'ba Sodomo nima, iya te, "Mulómu róma kómo n̄ere Boko'ba 'ba mítóro bō ko'ba mítóro ni ti dóyayi,

²³ a móto minza mogba alato 'bí ala kabi 'ba wari 'bí ala é'bí ma koto móto te, kinza kari kiya ra te, 'Ma na mi'di Abarama ró bo m̄ori.'

²⁴ Minza mogba é'bí ma koto móto te, tine n̄ge ró wa ame ga bilaka ma ga konyo 'deni. Ne i'di bō porí ma ga Anera ni ti Esekole ti Mamore kogba bí gomo 'ba rónni."

15

Lómu Ti Abarama

¹ Di pótó mo na lende 'ba Boko'ba kako zi Abarama ti nyí ko'de dó bo, iya te, "Abarama, kinza kere dé. Ma na ró makéti 'ba titata yi di zi wa ma kényé. Mēdi mi'di kpa kōzi ziyí ró mbēmbē."

² Tine Abarama ileki dómo, iya te, "Yó, n̄ere Boko'ba, lende laka wa'di na ti kpa kōzi 'bí mo nima ko'do zō ko'ja mó'bō 'deni n̄gi kinza kole óto ne ya? Bō ma kédí kari kinda'ba apótó ma na n̄gi ti kédí ró Elizara 'ba Damaseke nime.

³ I'di kole óto dé gbí zō yó, atóli nime kóyó mī líṅo ma ne na n̄gi kédí kari kinda'ba apótó ma."

⁴ Kina bo kuwó Boko'ba kilende 'bówu zi bo, iya te, "Atóli nima inza kinda'ba apótó yí. Kole 'ba gbagba yí na ko kédí kinda'ba apótó yí."

⁵ Kina Boko'ba koto bo kari yaga, iya te, "Ombi kómóyí mítóro kiyózo títété kélú naga nime te, kupó yí ga na ti konzi tara."

⁶ Abarama i'di dó bo gó lende 'ba Boko'ba kina me ki'di Boko'ba kidéki Abarama ró bo lende laka.

⁷ Boko'ba ilende zi bo, iya te, "Ma na ró Boko'ba ame ko'de yi di Úra di mī dóyayi 'ba Babele 'do ti'di yayi nime ziyí gó kédí ró bo dómo."

⁸ Abarama iya te, "Yó, n̄ere Boko'ba, ti mikali tondo ma mēdi moloma ró bo dómo?"

⁹ Boko'ba iya te, "O'de roko sa ti roko banya ti kole kamóló, yéri naga nime pili ró ma kómo kóo mo ga n̄ge gba mota ti matukpuru gbí ti kole matukpuru."

¹⁰ Kina Abarama ko'de yéri naga nime kumu kotopa yímo riyó, bō kiyija kapa mo ga pili ró ma koriya mindalo riyó ró lómu lóṅgó líjé ti Boko'ba. Tine bo otopa mī yali mo ga dé.

¹¹ Ran̄ga ako ko'dokó togo yida naga nima, tine Abarama oga líjé n̄gi yaga di teyi.

¹² Kina ódo kada kédí kósó 'deni tine na tó'dó ma kinza kiya kinda'ba Abarama n̄gi. Mandólu ma dó kiteli utu'bó bo n̄gi gbí ti tikere ma mbēmbē.

¹³ Kina Boko'ba kilende zi bo, iya te, "Ró ma laka kupó yí ga ti koloma ró bō lówó mī dóyayi lówó. Líjé ti koloma ró atóli yayi ko'do kpon̄i rónni n̄bō kómo kóo kuluku modóomota (400).

¹⁴ Tine ti modó karama dó bilaka 'ba dóyayi mo naga nima ko'do kpon̄i rónni ne. Kina ódo líjé kédí kódo 'deni yaga di mī dóyayi lówó nima, líjé ti kogba wa n̄gi tinni ró mbēmbē.

¹⁵ Ne 'béyí ti kari é'bí 'jaa liya zi 'bu yí ga ti mī kéyí. Ti kusu yi 'jaa ndó ko'ja kóndé é'bí 'deni kote.

¹⁶ Kupó yí ga ti kileki 'jaa kako bine mī kada 'ba kupó ma mī sowo ma koloma mī dóyayi lówó nima yayi rómóyí minza moga e'be Amora ga titi yaga di bine, tine 'jaa n̄bō ódo lende kirasi 'benni 'deni ró mbēmbé 'do kodo karama mo dónni."

¹⁷ Kina ódo kada kósó 'deni gó bi kólu tine, na Boko'ba kako n̄gi ti kete pa'do ti pa'do dó kali kako n̄gi kudó kebe mī lóṅgó yida naga nima.

¹⁸ Mí kada nima na Boko'ba ko'do lómu ti Abarama, iya te, "Mi'di yayi nime 'deni pili zi kupó yí ga, kísaki mólo di kpa dó maga 'ba Ezipeto kala kpa yópó 'ba Épurate,

¹⁹ ame ró dóyayi 'ba bilaka naga nima kidéki ró Kene ti Keneze ti Kadamono

²⁰ ti Ete ti Pereze ti Repa

²¹ ti Amora ti Kanana ti Girigasa kina gbí ti Yebusa."

16

Sarayi Ni Ti Agara

¹ Sarayi 'ja 'ba Abarama öyö kole ma koto te dè du zi bo. Tine loko èdì ti atoli 'bèni yayi ro yitò 'ba Ezipeto kideki möyi mo ro Agara.

² Kina loko kilende zi m'èdè nì Abarama, iya te, "Boko'ba na me ko'jonjo ma 'deni kinza töyö kole. Atoli ma nima ö'dö timo, motoga loko na ti köyö kole zö."

Kina Abarama kuti ngi go lende 'ba Sarayi nima.

³ Di pötö ma Abarama koloma 'deni ko'do koma koo 'butè mī dōyayi 'ba Kanana tine, na 'ja abo Sarayi ki'di atoli 'bèni Agara yitò 'ba Ezipeto nima ngi ro 'ja zi bo.

⁴ Abarama ö'dö ti Agara kina koma ngi. Kina odo loko konjo 'deni loko koma kozo wa nima tara tine, loko ngi ro do kombi kebe tonjo Sarayi ngi kozo wa ma yawa.

⁵ Sarayi iya zi Abarama, iya te, "Ee, lende kënyè nime ko'do roma ne ti kileki döyi. Ma na tönè mi'di atoli ma nime ziyi, kina me loko ko'ja 'deni loko koma, loko onjo ma 'deni ngi kozo wa ma yawa. Boko'ba ko'do burè nime mī lönggö ze tiyi, odo 'ba ye na laka."

⁶ Tine Abarama ileki zi Sarayi, iya te, "Loko atoli 'bi na, ni ti közi kakpa dönì. Ö'do loko ngi kozo wa ma ko'doko to'do mo tara."

Kina Sarayi koloma ngi to'do Agara ro ma kënyè, na Agara kënyè kirinja ngi di zini.

Malayika Ni Ti Agara

⁷ Malayika 'ba Boko'ba ari kondoso ti Agara di kpa daa di mī mökö go kori kari Surö,

⁸ kilende zini, iya te, "Agara atoli 'ba Sarayi, ako di yala kina èddi kari yala?"

Loko iya te, "Mèdi mirinja di zi Sarayi bo doma."

⁹ Malayika nima iya zini, iya te, "Ileki kari zi Sarayi bo döyi kuwö dönì."

¹⁰ Kina malayika kileki gbi kiya te, "Mèdi mi'di kupö yi ga kara konzi ro mbembè bi 'ba titètè mo konya do.

¹¹ Kole nima miyi ne èddi köyö ro kole botoni kideki möyi mo ro Yisamele, ame kiya te 'Boko'ba uwö 'deni,' römöyi Boko'ba uwö lisa 'bi 'deni.

¹² Bo ti koloma ro kuruku kozo akaca 'ba mökö naga tara. Bo ti koloma kö'bö ro ya ti bilaka pili kina bilaka pili ti kö'bö gbi ro ya ti bo. Bo ti koloma 'beri yaga di mī lönggö wado abo ga pili."

¹³ Agara ititi roni, iya te, "Boko'ba na me ngi mo'ja ro ma laka? Mèdi moloma gba ro ma kididi di pötö mo ne?"

Go kö'du mo na loko kideki möyi Boko'ba ame kileme roni zini ne ro "Boko'ba ma konjo ma."

¹⁴ Kina ma 'do ki'di bilaka kideki möyi daa nima mī lönggö Kadesa ni ti Berede ne ro "Daa 'ba bo didi ame konjo ma ne."

¹⁵ Agara öyö kole zi Abarama kina bo ki'di möyi mo ro Yisamele.

¹⁶ Mi kada mo nima koma koo 'ba Abarama èdi 'deni kuluku koto kodo doma 'butè mota döomu dookoto (86).

17

Lömu Ti Yeyi

¹ Kina odo koma koo 'ba Abarama kedi 'deni kuluku koto kodo doma 'butè sowo döomu domosowo (99) tine, na Boko'ba kileme roni zi bo, iya te, "Ma na ro Boko'ba bo tigo do kiteli. Uwö doma, kina ö'bö nduwè to'do wa ma kodoro go koma ma.

² Mèdi mo'do lömu ma tiyi mi'di kupö yi ga konzi ro mbembè."

³ Kina Abarama kudè do bo bəri mèmè mo kosa yayi. Boko'ba iya te,

⁴ "Mo'do lömu ma 'deni tiyi, ti kèddi ro 'bu löbu 'ba bilaka 'ba do'be ma konzi.

⁵ Möyi yi inza kpe ro Abarama, tine 'deni ro Abarayama, ame kiya te "Bu 'ba do'be,' römöyi mo'do yi 'deni ro 'bu löbu 'ba bilaka 'ba do'be ma konzi.

⁶ Ti mi'di kupö ma konzi kodo di miyi moto ga koloma ro bo dolinjo ma löbu. Mèdi mi'di kupö yi ga konzi koloma ro bilaka 'ba do'be ma konzi.

⁷ Ti mi'di lömu ma kö'bö mī lönggö ze tiyi gbi ti kupö yi ga nduwè kala go kupö lijè ga ma di yi'böwu yayi. Ti mi'di lömu nime kö'bö ro nburunburu, moloma ro Boko'ba ziyi kina gbi zi kupö yi ga.

⁸ Mèdi mi'di yayi nime kèddi koloma yimo ro bo löwö ne ziyi kina gbi zi kupö yi ga. Doyayi 'ba Kanana nime pili ti koloma kö'bö nburu ro yayi 'ba kupö yi ga, kina ti mö'bö gbi ro Boko'ba zinni."

⁹ Kina Boko'ba kilende gbi zi Abarayama, iya te, "Ni gbi 'do kuti toro lömu nime mī lönggö ze tiyi ne, ni Abarayama kpaki ti kupö yi ga nduwè kala go kupö lijè ga ma di yi'böwu yayi.

¹⁰ Lömu ame 'do koro go kö'bö mī lönggö ze tiyi gbi ti kupö yi ga ne, kina me. Botoni pili ame ga ro kupö yi ne 'do ko'do dölèti 'ba akilele.

¹¹ Ziye pili tilele do 'bana 'ba roye 'do kö'bö ro kinè 'ba lömu nime mī lönggö ze tiyi ne.

¹²⁻¹³ Kisaki di mī kada nime tone nduwè kari dogba, ziye tilele kole botoni pili mī tö'do do modosomota di pötö kada 'ba töyö mo. Kole botoni ame ga nduwè kala go kupö yi ga ma di yi'böwu yayi kpaki ti

atoli ma köyö mi liṅṅo 'bī ala ma kugö ti yamo 'bī ga ame lijë ro bo löwö kinza ro kupö 'ba müyi ne pili 'do tilele mo. Ame na ro kinë 'ba lömu ma mi yida røye 'do kileme lömu nime mo'do tiyi ne ö'bö 'deni ro ṅburunṅburu.

14 Botoni ame kilele de ne inza kpe ro 'bama römöyi bo oro lömu ma de."

15 Kina Boko'ba kilende 'böwu zi Abarayama, iya te, "Kinza kidëki möyi 'ja 'bī Sarayi de kpe ro Sarayi, tine möyi ni 'deni ro Sara.

16 Mëdi mo'do yëyi ma laka zinī loko köyö kole ziyi. Mëdi mo'do yëyi zinī loko koloma ro ma 'ba bilaka 'ba do'be ma konzi. Bo dolinṅo ma löbu ti kodö di mi kupö ni ga."

17 Kina Abarayama kudë do bo bëri mëmë mo kosa yayi. Tine bo ögö kiya ti mi bo, iya te, "Botoni ame komo koo mo 'deni kuluku riyo (100) ne, ti köyö kole yo? Sara ame komo koo mo 'deni kuluku koto kodö domo 'butë sowo (90) ne ti köyö kole yo?"

18 Kina bo kiya zi Boko'ba, iya te, "Dëne 'do ki'di Yisamele ra gbo 'do koloma ro bi doma."

19 Boko'ba iya te, "Inza tara, 'ja 'bī Sara ëdi köyö kole ziyi ki'di möyi mo ro Yisika. Kina ti mulömu lömu ma nime kö'bö ti bo nduwë ro ṅburunṅburu kala go kupö bo ga ma di yi'böwu.

20 Ne muwö akititi 'bī ma go lende 'ba Yisamele 'deni, ti mo'do yëyi zi bo mi'di kole konzi zi bo, kupö bo kara ro mbëmbë. Bo ti këdi ro 'bu 'ba nere 'butë domoriyo. Kina ti mi'di kupö bo ṅgi kara ro bilaka 'ba do'be ma löbu.

21 Tine ti mulömu lömu ma kö'bö ti Yisika ame Sara këdi köyö ziyi ti koo kabate ne."

22 Kina do Boko'ba kote tilende 'deni zi Abarayama kozo a nime te tine, na bo kari ë'bëni ṅgi.

23 Mi kada koto mo nima na Abarayama kuwö do Boko'ba, bo kogba kole abo Yisamele kilele kpaki ti botoni ame ga pili mi liṅṅo abo ne ti atoli ma köyö mi liṅṅo abo ga pili ti ma bo kugö ti yamo abo naga.

24 Mi kada nima kilele Abarayama ne komo koo abo ëdi 'deni kuluku koto kodö domo 'butë sowo döomu domosowo (99).

25 Tine komo koo 'ba kole abo Yisamele ëdi 'deni 'butë döomota.

26 Mi kada koto nima na kilele Abarayama ni kpaki ti kole abo Yisamele pili

27 ti atoli ma köyö mi liṅṅo abo ga kpaki ti ame ga bo kugö ti yamo di zi bo löwö ne.

18

Boko'ba Ako Tori Abarayama

1 Boko'ba ileme röni zi Abarayama di ṅgila ṅgëri koro 'ba Mamore ko'ja Abarayama këdi koloma kpadöri 'ba rö kilaka abo 'deni mi zana kada ma kata.

2 Bo ombi komo bo ko'ja bilaka mota këdi koro yayi. Kina do bo ko'ja lijë 'deni tara tine, na bo kirinṅa ṅgi kurë dönni, bo kudë do bo bëri mëmë bo kosa yayi.

3 Bo iya te, "Nere ma ga, moma'jo roma ziye kinza kitelike de di dolinṅo ma. Ma na me bine toja laja ziye.

4 I'dike mo'de mini kurögöke ndiye timo, kindawoke røye mbowa bëci ṅgëri nime bine

5 'do moma akonyo oto ga ziye konyoke. Di pötö mo tine ti karike e'be 'jaa nduwë do ṅngere 'be, kozo ame kutike 'deni tako tonṅo ma bo laja 'be ne, i'dike moja laja ziye."

Na ya naga nima kiya te, "Ele, o'do kozo ma kiya."

6 Kina Abarayama köpu welo kari rö zi Sara 'de yayi, iya te, "Ogba sapiya welo ki-yari ruzu ma kele konṅa ro manṅolo'bo."

7 Kina bo kirinṅa kari mi jolo kope kole sa ma kono laka, ki'di zi bo laja ko'do welo.

8 Kina bo kogba wi ma këri gbi ti ma kara ti yida mo tönë ko'de kutë komo ya naga nima. Kina bo koloma ṅgi ro toja laja zinni di bëci ṅgëri nima yayi, lijë konyo kpënni.

9 Lijë ititi bo, iya te, "Ja 'bī Sara ëdi yala?"

Bo iya te, "Loko ëdi rö bine."

10 Bo ma koto di mi löngö ya naga nima, iya te, "Mëdi mileki mako kabate ti koo, kina 'ja 'bī Sara ti köyö kole ṅgi."

Sara ëdi kpadöri kebe go bo yayi këdi kuwö lende nime.

11 Abarayama ni kpaki riyo ti Sara öndë 'deni gomo kowo. Kina Sara inza gbi kpe ti a do 'ja.

12 Go kö'du mo na loko kögö, kiya te, "Ze ame döndë 'deni ro koro'bo kozo a nime te kpaki riyo ti më'dë ma ne, ti mebe 'böwu to'doko tö'dö ti më'dë?"

13 Kina Boko'ba nima kititi Abarayama, iya te, "Go wa'di na Sara kögö kiya te, 'Ti möyö kole ṅgi ko'ja möndë ama 'deni?"

14 A moto ëdi ma to'do mo konya do Boko'ba? Kozo kada ame mose kö'du mo ne, mëdi mileki mi kpa dökiëri, kina Sara ti komo kole ṅgi."

15 Tine Sara 'deni ro tikere, na loko kandi gomo, iya te, "Mögö de."

Bo iya te, "Inza tara, ögö ko ro ma laka."

Akititi Go Sodomu

16 Ya naga nima ënyi di yayi kuyi kömönni kari do Sodomu. Kina Abarayama kari tinni koto gönni go kori.

¹⁷ Boko'ba iya ti mi bo, iya te, "Minza musu do wa ma medii mari to'do mo nime di zi Abarayama.

¹⁸ Kupo bo ga na ti kedii ro bo tigo gbi ro ma do kiteli. Kina ti bo na ti ko'do yeyi ma laka zi bilaka pili.

¹⁹ Bo na ro bo ame migeli 'deni 'do bo ki'di kole abo ga kpaki ti kupo bo ga kuwo doma go lijje ko'do wa ma kodoro ame ro ma laka ne. Kina odo lijje ko'do 'deni tine ti mo'do wa ame ga mulomu 'do to'do mo zi Abarayama ne ngi."

²⁰ Kina bo kiya zi Abarayama, iya te, "Lebi 'ba lende kenyè 'ba Sodomoni ma ti Gomora udu 'deni komo mbili ma. Lende kenyè 'benni 'deni ngi ro do kiteli.

²¹ Medii mari tongo mo, odo edi ngi kozo lebi mo ame muwo ne tara ya. Ne odo kinza tara ti mikali gbi."

²² Kina ya ma riyò kenyi ngi nduwè kari kapa yoki Sodomoni, tine Boko'ba ileke 'ba bo ti Abarayama yayi.

²³ Kina Abarayama kese ngosi ngila Boko'ba kititi, kiya te, "Ti kote do bo lende laka gbi yaga koto ti bo lende kenyè?"

²⁴ Odo bo lende laka kedii kuluku koto mi gawo nima, ti kote domo gbi yaga? Ti komo gawo nima de go ko'du 'ba bilaka kuluku koto naga nima yimo yayi ne?

²⁵ Ro ma laka mikali inza kote do bo lende laka pili yaga koto ti bo lende kenyè. To'do mo tara inza kari du te laka. Odo ko'do kozo a nima tara eddi kodo gomo do bo lende laka kpaki ti bo lende kenyè. To'do mo tara inza du te ro ma laka. Ni bo ko'do burè 'ba do'yayi pili na ro bo ko'do wa ma kodoro."

²⁶ Boko'ba iya te, "Odo mo'ja bo lende laka kedii kuluku koto mi Sodomoni yayi, medii momo gawo nima pili go ko'du 'benni."

²⁷ Abarayama ileki 'bowu kiya zi Boko'ba, iya te, "Moma'jo roma ziyi Boko'ba ola ma go tilende ziyi ro do kitewu. Minza ro oto, ma ngi ro lupu ni ma ti buruku.

²⁸ Ne odo ma muyi konye ronni yaga di komo bo lende laka naga nima, ti kote do gawo nima pili yaga go ko'du 'ba ya ma muyi naga nima kinza kpe teyi ne?"

Bo iya te, "Odo mo'ja bo lende laka yayi 'butè sowo doomu, minza mote domo."

²⁹ Abarayama ititi 'bowu, iya te, "Ne odo ko'ja bo lende laka nge 'butè sowo yayi?"

Bo iya te, "Odo bo lende laka kedii yayi 'butè sowo, minza mote domo."

³⁰ Abarayama iya te, "Boko'ba, moma'jo roma ziyi, kinza kenyi de ro 'diri to, i'di milende gbi. Ne odo ko'ja nge 'butè mota?"

Bo iya te, "Odo mo'ja bo lende laka 'butè mota yayi minza mo'do."

³¹ Abarayama iya te, "Boko'ba, moma'jo roma ziyi, ola ma go tilende ziyi ro do kitewu. Ne odo ko'ja kedii nge 'butè riyò yayi?"

Bo iya te, "Minza mote do gawo nima odo ma 'butè riyò kedii yayi."

³² Abarayama iya te, "Boko'ba, kinza kenyi de ro 'diri to, i'di ma milende nge mi koto na ti. Ne odo ko'ja nge 'butè?"

Bo iya te, "Minza mote domo odo kedii nge 'butè."

³³ Di potò bo kote tilende 'deni ti Abarayama na Boko'ba kari abo ngi tine na Abarayama kileki ngi lijo.

19

Loto Ni Ti Malayika

¹ Malayika riyò naga nima ari komo Sodomoni ro mi dokopiyari, ko'ja Loto kedii koloma kpa reki yayi. Kina odo bo ko'ja lijje 'deni tara tine na bo kenyi ngi kurè donni kudè do bo beri komonni.

² Bo iya te, "Nere ma ga, ma na me bine 'do toja laja ziye. Moma'jo roma ziye akeke lijo ma go kurögöke ndiye kö'döke, molo njo tine ti karike e'be 'jaa."

Lije iya te, "Inza tara, dedii do'do eze yaga bi kopo nime bine."

³ Tine bo oloma to'do atiri gonni ro gogo na lijje kari ngi gbo lijo abo. Bo i'di konjma mangolo'bo ko'do akonyo ma konjmi zi ya naga nima konyo kpenni.

⁴ Tine gba kota kinza lijje kö'do beri na botoni 'ba mi gawo nima kototo ronni ngi pili yayi, yobi kpaki ti bulöbu mo ga ototo ronni ngi me kuru do ro nima toko teyi.

⁵ Kina lijje kidèki Loto kititi, iya te, "Bilaka naga nime kako mi dokopiyari nime lijo 'bi bine ne lijje edi yala? Oja lijje yaga zize dayi go do'do tunni."

⁶ Loto odo kari zinni yaga yayi, kurögö kpadöri teyi ti göni,

⁷ kilende zinni, iya te, "Löndö ma ga, moma'jo roma ziye, kinza ko'doke lende ma kenyè ma tara ga de.

⁸ Medii ti yitöti riyò bine ame lijje gba kikali a moto ro botoni de, i'dike moja lijje ziye bine ko'doke oto nima miye ne zinni. Ne kinza ko'doke a moto de zi ya naga nime, romöyi lijje ako 'deni ro nba mi go bi 'ba loma ma."

⁹ Tine lijje iya te, "Ese yaga di komoze, ni bo löwo nime, ni ye na 'do kebe ti'di lende zize? Dedi do'do wa kenyè tone ziyi kebe ma do'doko 'do to'do mo zinni."

Kina lijje ki'di titinji Loto ngi ro ma kenyè, lijje kese 'deni 'do todowe kpadöri.

¹⁰ Tine na nba naga nima koja közinni ngi go Loto koto kileki ro, kurögö kpadöri teyi.

11 Kina n̄ba t̄on̄e ga k̄iȳölu k̄om̄o bilaka naga nima go kpad̄öri yayi ne nḡi pili yaga kinza lij̄e ko'ja kpad̄öri nima ra gb̄i.

12 N̄ba naga nima ititi Loto, iya te, “Edd̄i ti bilaka 'bi moto ga bine? J̄do bo lanzo yi ga ti kole 'bi ga ti yit̄öti 'bi ga ti ma wado 'bi ga k̄edi mi gawo nime bine, ototo lij̄e koja yaga,

13 r̄öm̄öyi d̄edi do 'doko tote do go bi nime yaga. L̄ebi 'ba lende k̄enȳe mb̄emb̄e 'ba bilaka 'ba go bi nime öm̄ö 'deni zi Boko'ba, kina me koja ze 'deni tote do go bi nime.”

14 Loto ãnȳi kari zi bo lanzo bo ga ame k̄edi ko 'doko togbe yit̄öti abo ga ne, iya te, “Ënȳi kod̄oke yaga welo di mi go bi nime, Boko'ba o'doko 'deni tote do gawo nime.”

Tine lij̄e iya te bo edi ka kind̄end̄e dönn̄i.

'Ja 'Ba Loto

15 Mi kano bi 'deni tine malayika naga nima iya te, “Loto, ãnȳi welo kogba 'ja 'bi ni ti yit̄öti riȳö 'bi naga nime kod̄oke yaga di bine, kinza kote d̄oye ra koto mi karama nime k̄edi kod̄o do gawo nime ne.”

16 Tine Loto edi gba kicayi kina malayika naga nima kinda'ba k̄özi bo ti 'ja abo kpaki ti yit̄öti abo ga koja yaga di mi gawo nima, r̄öm̄öyi Boko'ba ti mi k̄eyi ro mb̄emb̄e ro bo.

17 Kina odo malayika koja lij̄e 'deni go kori tine, bo ma koto iya te, “Irinjake tomo didi ye. Kinza konḡoke bi d̄e kileki yi'böwu kina kinza kor̄oke d̄e gb̄i mi bi kil̄ed̄e bine. Irinjake n̄bo do döku tomo r̄oye kinza kote d̄oye.”

18 Loto iya te, “Inza tara, ñere ma ga,

19 o'doke ma 'deni kele kulöwö kom̄oke didi ma. Do döku nima owo k̄enȳe, t̄öl̄e löbu nime edi kuru d̄oma kupö ma gba kota kinza möm̄ö yayi.

20 Ma laka mo gawo titi nime na n̄oli 'do tirin̄a teyi, i'di ma mirin̄a yayi, kozo ame konḡo bo ka nḡi ro go bi ma titiyi kina ti m̄om̄o nḡi yayi.”

21 Malayika iya te, “Ele, muti 'deni go lende kiya 'bi, minza mote do bi nima kpe yaga.

22 O'do r̄öyi welo kirin̄a yayi, minza mo'do a moto titi gba kota kinza k̄om̄ö yayi.”

Go kö'du nima Loto kiya te bi nima nge titiyi ne, na ki'di kid̄eki möyi mo nḡi ro Zora, ame kiya te “Titi.”

23 Loto ari k̄om̄ö yayi 'deni ti kada k̄edi ki'di kp̄eni.

24 Kina Boko'ba kod̄o pa'do nḡi ti kulugbi döku ma k̄edi kilan̄ma kako di mit̄oro do gawo 'ba Sodom̄o ni ti Gomora.

25 Kina kote do gawo naga nima nḡi pili yaga kpaki ti bi kil̄ed̄e mo pili ti bilaka mo ga ti wa ame ga kötu mi go bi nima yayi.

26 Tine 'ja 'ba Loto uȳi k̄öm̄öni kileki yi'böwu na loko kor̄o nḡi k̄iyi yayi ro döku 'ba m̄el̄ö.

27 Molo mi d̄anj̄o mo nima na Abarayama k̄enyi kari go bi t̄on̄e bo kor̄o pa kom̄o Boko'ba di teyi ne.

28 Bo on̄go bi kari do Sodom̄o ni ti Gomora ti d̄oyayi pili ma mi bi kil̄ed̄e nima, tine bo o'ja kötu na nḡi k̄edi kanyo guliyi di d̄oyayi nima yayi kozo kötu 'ba lind̄i tara.

29 Mi kada nima Boko'ba k̄edi kote do gawo 'ba mi bi kil̄ed̄e naga nima Loto koloma teyi ne, bo i'di akitiyi 'ba Abarayama t̄on̄e d̄e du te kud̄ölu di do bo. Bo oja Loto nḡi yaga di mi t̄öl̄e löbu nima.

Kupö Loto

30 Loto ro tikere di bi toloma mi Zora, kina bo k̄enyi nḡi yaga di yayi ti yit̄öti riȳö abo naga nima kari koloma mi ti'börö 'ba döku.

31 Tine na nyiti ma löbu mo k̄enyi kiya zi l̄emi ni ma titi, iya te, “Bu ze na me k̄ond̄e 'deni. Kina me bot̄oni oto inza gb̄i mi d̄oyayi nime bine yo 'do kogbe ze kozo d̄öl̄eti 'ba bilaka lesi pili.

32 Ako di'di 'bu ze kuw̄e layi go do'dö t̄ini 'do döyö kole ti bo.”

33 Mi korond̄o nima na lij̄e ki'di bo kuw̄e layi, na nyiti ma löbu mo kari kö'dö ti bo. Tine layi upö bo 'deni nḡi i'di bo ikali gomo d̄e.

34 Mi bi k̄ez̄e ma di gomo na, nyiti ma löbu mo t̄on̄e kako kiya zi l̄emi ni ma titi, iya te, “Mö'dö ti 'bu ze ti korond̄o ene, ako di'di bo gb̄i kuw̄e layi t̄one go kari kö'dö t̄ini 'do döyö kole ti bo.”

35 Kina lij̄e ki'di bo kuw̄e layi gb̄i mi korond̄o ama, na nyiti ma titi mo kari kö'dö nḡi ti bo, tine layi upö bo 'deni gb̄i i'di bo ikali gomo d̄e.

36 Wa nime na ki'di yit̄öti 'ba Loto ga kom̄o kpaki riȳö köyö kole ti bo.

37 Nyiti ma löbu mo öyö kole bot̄oni ki'di möyi mo ro Mowaba, bo na ro yi lin̄gi 'ba bilaka naga nima kid̄eki ro Mowaba ame ga le'jete ne.

38 Nyiti ma titi mo öyö gb̄i ro kole bot̄oni, na loko ki'di möyi mo ro Benami. Bo na ro yi lin̄gi 'ba bilaka naga nima kid̄eki ro Amona ame ga le'jete ne.

20

Abarayama Ni Ti Abimeleke

1 Abarayama ãnȳi di Mamore yayi kololo kari kapa do ro'ö. Kina bo kari koloma mi lönḡö Kadesa ni ti Surö. Ko'ja bo koloma 'deni mi Gerara yayi tine

2 na bo kiya te 'ja abo Sara nima l̄emi bo na. Go kö'du mo na Abimeleke ñere 'ba Gerara koja laja go Sara kogba koto kari lin̄go abo ro 'ja zi bo.

³ Mī korondɔ ma dɔ kɔtɔ motɔ na Bɔko'ba ki'di nyi ko'de dɔ Abimeleke, iya te, “Eddi kɔlɛ, 'ja nima kogba ne lɔko 'ja 'ba bɔ motɔ na.”

⁴ Tine Abimeleke osa rɔ Sara dɛ gba, na bo kileki kiya zi Bɔko'ba, iya te, “Bɔko'ba, ti kupɔ ma ngi ti bilaka ma ga kinza ma mirasi lende ɔtɔ?”

⁵ Abarayama na kiya te 'ja nime lɛmi bo na. Kina lɔko iya gbɛ te bɔ nima lɔndɔ nɛ na. Dɔki'di ma ti kɔzɔ rɔ ma kɔpɔ di mɛ lende nime mo'dɔ ne. Inza du te rɔ lende kirasi zɔ.”

⁶ Kina Bɔko'ba kilende zi bo di mɛ nyi nima, iya te, “Mikalɛ 'deni dɔki'di yi rɔ ma kɔpɔ di mɛ lende nima. Gɔ kɔ'du mo na ma mota yi di bi tirasi lende zɔ ki'di kosa rɔ 'ja nima dɛ ne.

⁷ Ilekɛ lɔko kari zi mɛ'dɛ nɛ. Bo bɔ kumɛ lende ma na kina bo ti kititi ma ngi gɔyi 'dɔ kɔmɔ. Ne ɔdɔ kileki lɔko dɛ rɔ ma laka eddi kɔlɛ pili ti bilaka 'bi ga.”

⁸ Molo mɛ dɔnbɔ mo na Abimeleke kɛdɛki bɔ laja abo ga kiyɛti gɔ kɔ'du nime teyi. Kina lijɛ ngi pili rɔ tikere.

⁹ Abimeleke idɛki Abarayama kititi, iya te, “Wa'di na me ko'dɔ zize te ne? Wali kɛnyɛ wa'di na mo'dɔ ziiyi ki'di ko'de tɔlɛ lɔbu nime dɔma kpaki ti bilaka 'ba dɔlinɔ ma nime? Wa nime ko'dɔ zɔ ne bɔtɔ motɔ ame ngi gɔ ko'dɔ lende ma tara inza du te.”

¹⁰ Abimeleke ititi Abarayama, iya te, “Wa'di na komeri ki'di ko'dɔ lende nime zɔ te?”

¹¹ Abarayama iya te, “Mo'dɔ tara rɔmɔyi momeri 'bama miya te bilaka 'ba mɛ dɔyayi nime ere Bɔko'ba dɛ kina motɔga lijɛ ti kupɔ ma ngi 'dɔ lijɛ kogba 'ja ma.

¹² Ne rɔ ma laka lɔko ngi rɔ lɛmi ma, nyiti 'ba baba tine mɔni na 'beri kina me mogbe lɔko rɔ 'ja ma.

¹³ Gɔ kɔ'du mo na mɛ kada ma Bɔko'ba koja ma yaga di mɛ liɔɔ 'ba 'bu ma tari tulɛ mɛ dɔyayi lɔwɔ ne na miya zini, miya te, 'Akɔ'ɔ ma 'dɔ kileme zɔ na me. Mɛ gɔ bi pili ame ga dɔmɔ teyi iya zi bilaka mo ga te ma lɔndɔ yi na.”

¹⁴ Kina Abimeleke kileki Sara ngi zi Abarayama kogba kamɔlɔ ni ti sa ti atɔli ki'di zi bo.

¹⁵ Abimeleke iya te, “Dɔyayi ma na me pili kɔmɔyi. Oloma kapa ma ko'dɔkɔ.”

¹⁶ Bo ileki kiya zi Sara, iya te, “Ongɔ, mi'di yamo 'deni kuluku 'butɛ riyɔ (1,000) zi lɔndɔ yi 'dɔ kileme yi rɔ ma kɔpɔ kɔmɔ bilaka naga nime pili. Bilaka pili ti kikali ngi irasi lende ɔtɔ dɛ du te.”

¹⁷ Abarayama ititi Bɔko'ba gɔ Abimeleke na Bɔko'ba kilɛnɔ Abimeleke ngi pili ti 'ja mo ga kpaki ti yitɔti ma rɔ atɔli abo ga,

¹⁸ rɔmɔyi Bɔko'ba ɔrɔ 'ja liɔɔ 'ba Abimeleke 'deni pa me kinza kɔyɔ kole gɔ kɔ'du nima bo kogba Sara 'ja 'ba Abarayama ne.

21

Tɔyɔ Yisika

¹ Bɔko'ba o'dɔ yɛyi zi Sara kɔzɔ ame bo ki'di kɔ'du mo tara.

² Kina lɔko kɔmɔ kɔyɔ kole zi Abarayama mɛ tɔndɛ abo nima mɛ kada ma Bɔko'ba kose gomo zi bo tɔnɛ.

³ Abarayama idɛki mɔyi kole nima Sara kɔyɔ zi bo ne rɔ Yisika.

⁴ Kina bo kilele kole abo Yisika mɛ tɔ'dɔ dɔ modɔɔmota kɔzɔ ma Bɔko'ba kose gomo zi bo tara.

⁵ Kɔmɔ kɔzɔ 'ba Abarayama 'deni kuluku riyɔ (100) mɛ kada nima kɔyɔ Yisika ne.

⁶ Sara iya te, “Bɔko'ba i'di ma 'deni tɔgɔ rɔ lɔnɔ. Bɔtɔ ame pili kuwɔ lende nime ti kɔgɔ gbɛ kɔtɔ tɔ.”

⁷ Lɔko iya te, “Yɛ na ti kiya 'bɔwu te zi Abarayama, Sara ti ki'di mba kpa kole yɔ? Kina me mɔyɔ kole 'deni zi bo mɛ tɔndɛ abo nime.”

Toga Agara

⁸ Kina ɔdɔ kole kiyɔbu 'deni tine na Abarayama ko'dɔ karama ma lɔbu ngi mɛ kada 'ba tola gɔ mba 'ba kole.

⁹⁻¹⁰ Sara ari ko'ja Yisamele kole ame Agara yitɔ 'ba Ezipeto kɔyɔ zi Abarayama ne kɛdi ko'dɔ dede rɔ kole 'bɛni Yisika. Kina lɔko kiya zi Abarayama, iya te, “Oga 'ja atɔli nime yaga ti kole 'bɛni nime. Kole 'bɛni nime inza koloma rɔ bɔ dɔ apɔtɔ yi kɔtɔ ti kole ma Yisika.”

¹¹ Kina Abarayama ngi rɔ meri gɔ lende 'ba kole abo Yisamele.

¹² Tine Bɔko'ba iya zi bo, iya te, “Kinza koloma dɛ rɔ meri gɔ lende 'ba kole 'bi ti 'ja atɔli 'bi nime. O'dɔ wa ame ga Sara kiya ziiyi ne, rɔmɔyi Yisika na kɛdi koja dɔ kupɔ yi.

¹³ Kina ti mi'di kupɔ kole 'ba 'ja atɔli nima gbɛ kara rɔ dɔ'be ma lɔbu rɔmɔyi bo kole 'bi na gbɛ.”

¹⁴ Kina Abarayama kɛnyi molo mɛ dɔnbɔ kogba kilaka 'ba mini ti manɔlɔ'bo ki'di zi Agara kowe dɔkɔnyɔ mo koga kari bitɔ ga yayi ti kole nima gomo. Kina lɔko kari ngi tilaki kebe mɛ mɔkɔ 'ba Berasaba.

¹⁵ Kina ɔdɔ mini 'ba mɛ kilaka nima kote rɔni 'deni tine, na lɔko kola kole tɔnɛ ngi yi 'jɔwu motɔ yayi.

¹⁶ Kina lɔko kɛnyi di dɔmo kari koloma caki rɔ ma kowɔ kɔzɔ bi 'ba tɔ'be kɔmo naga tara, rɔmɔyi lɔko iya te, “Mo'dɔkɔ dɛ 'dɔ mɔngɔ kole ma kɛdi kɔlɛ di kɔmɔ ma.”

Ko'ja lɔko koloma 'deni caki yayi na lɔko kebe tudu.

¹⁷ Boko'ba uwö kole nima kēdi kudu na malayika 'ba Boko'ba kilende zi Agara di mitoro, iya te, "Agara, go wa'di? Kinza kere dē. Boko'ba uwö do kole nima 'deni di go bi ma bo kēdi teyi.

¹⁸ Enyi kari kind'a ba kōzi bo toro. Mēdi mi'di do'be ma löbu kodo di mi bo."

¹⁹ Kina Boko'ba kiyoro komo Agara ki'di loko ko'ja daa 'ba mini, kina loko kari kunö mini mi kilaka tönē ki'di zi kole nima kuwē.

²⁰ Boko'ba oloma laka ti kole tönē nbo kiyöbu. Bo oloma mi mökö kutu ro bo ro bo ko'be kanya közi kikaka. Mi mökö 'ba Parana na bo koloma teyi.

²¹ Ma bo ari kogbe 'ja zi bo di mi yitöti 'ba Ezipeto.

Pori Mi Löngö Abarayama Ni Ti Abimeleke

²² Mi kada nima na Abimeleke ni ti Pikolo bo do bo kanya abo kako kiya zi Abarayama, iya te, "Boko'ba ēdi nduwē tiyi mi wa ame ga pili kēddi ko'do ne.

²³ Kina me ulömu röyi zö komo Boko'ba bine kinza ko'do 'bölu moto dē zö ala zi kole ma ga. Moloma do mi koto tiyi kina me gbi 'do koloma do mi koto tö pili ti bilaka 'ba doiyayi nime kēddi koloma yimo ne."

²⁴ Abarayama iya te, "Mēdi mulömu roma."

²⁵ Kina Abarayama kënyi konyo ko'du 'ba daa moto bo laja 'ba Abimeleke ga kolo 'deni di zi bo.

²⁶ Tine Abimeleke iya te, "Mikali bo ko'do wa naga nime dē. Iya lende mo dē gbi zö yo, tuwö mo na 'jaa me tone zö."

²⁷ Kina Abarayama ki'di kamölö ni ti sa zi Abimeleke, kina lijē kpaki riyo ko'do pori ngi.

²⁸ Abarayama oza roko kamölö modomoriyö 'beri yaga di mi dotumu yēri abo ga.

²⁹ Abimeleke iya te, "Jo 'ba roko kamölö modomoriyö naga nime koza yaga ne ro wa'di?"

³⁰ Abarayama iya te, "Roko kamölö modomoriyö naga nime ako kogba di közö, 'do kēddi ro bo kodoro yi lende ma, ame ma na mole daa nime."

³¹ Kina kidēki möyi bi nima ngi ro Berasaba, ame kiya te "Daa 'ba lömu," römöyi bi nima na lijē ko'do lömu di teyi.

³² Kina Abimeleke ni ti Pikolo bo do bo kanya abo kënyi ngi kileki mi doiyayi 'ba Pilisitiya.

³³ Abarayama ari kidiyē ngēri moto Berasaba yayi go lömu nima, bo koloma to'do mötu zi Boko'ba ma nburunburu di ngila mo.

³⁴ Abarayama oloma kada do konzi mi doiyayi 'ba Pilisitiya.

22

Tumu Yisika

¹ Di pötö mo 'deni yayi na Boko'ba kiyozo meri 'ba Abarayama kidēki kiya te, "Abarayama."

Tine Abarayama ileki domo, iya te, "Ma na me."

² Boko'ba iya te, "Ogba kole koto 'bi nima ro Yisika ko'bo kulöwö ne kari timo do döku 'ba Moriya. Ari ti bo 'do kumu bo zö yayi ro akumu mi go bi ame mēdi mileme ziyi ne."

³ Molo nbo mi bi kēzē ma di gomo na Abarayama koga ngēri 'ba tonma akumu kudödu go akaca. Bo ogba Yisika ni ti bo koja laja riyo ti bo. Kina lijē kënyi ngi domo tari go bi ame Boko'ba kiya 'deni zi bo ne.

⁴ Mi tö'dö do mota 'deni tine na Abarayama kombi komo bo ko'ja do döku nima kind'a ro ma kowo.

⁵ Bo iya zi bo laja abo naga nima, bo iya te, "Olomake töti di akaca nime bine. Ze ti kole titi nime dēdi dari dogba to'do mötu zi Boko'ba ti dileki 'jaa dako ziye bine."

⁶ Abarayama ogba ngēri 'ba tonma akumu nima ki'di do kole abo Yisika, tine bo inda'ba 'ba bo ro kulu ni ti kpa kololo pa'do 'ba 'do tulö'jö mo. Kina odo lijē kēdi kari 'deni tara tine,

⁷ Yisika iya te, "Baba."

Abarayama iya te, "Tondo ya, kole ma?"

Yisika ititi, iya te, "Mo'ja pa'do ēdi bine ti ngēri, ne yida 'ba tumu mo ēdi yala?"

⁸ Abarayama iya te, "Kole ma, Boko'ba ti koja gomo zize."

Kina Abarayama ni kari ngi nduwē ti Yisika.

⁹ Kina odo lijē kari kömō 'deni do go bi nima Boko'ba kiya zi bo ne tine na Abarayama ko'ba bi 'ba akumu kiyija kpa ngēri mo ga domo. Kina bo kudödu Yisika ngi ku'du do kpa ngēri 'ba akumu nima.

¹⁰ Abarayama ombi közi bo 'do tumu kole abo,

¹¹ tine na malayika 'ba Boko'ba kidēki bo di mitoro, iya te, "Abarayama, Abarayama."

Bo iya te, "Ma na me."

¹² Malayika nima iya te, "Kinza kosa köziyi dē ro kole titi nima. Kinza ko'do wa ma koto moto dē zi bo, römöyi mikali 'deni ngi oro Boko'ba. Ame mo'ja 'deni kilagi dē di bi tumu kole koto 'bi nime zö ne."

¹³ Abarayama ongo bi kileki go bo na bo ko'ja kamölö 'deni kazo mo kilaka mi morogo yayi. Kina bo kari kogba kamölö

nima ngi konjma ro akumu go bi 'ba kole abo Yisika.

¹⁴ Abarayama idēki möyi go bi nima ro “Boko'ba ti koja gomo.” Kina me nduwē kömō mi kada nime tone, bilaka kēdi kiya te, “Di do dōku 'ba Boko'ba bo ti koja gomo.”

¹⁵ Kina malayika 'ba Boko'ba kidēki Abarayama 'bōwu di mitoro,

¹⁶ iya te, “Wa nime ko'do 'deni ame ko'ɲɔ kole koto 'bi nime dē di zō ne, go kō'du mo mulōmu roma ti möyi ma Boko'ba

¹⁷ mēdi mo'do yēyi zīyi kupō yi ga konzi kozo kēlu 'ba mitoro kina gbi kozo yayi lida 'ba kpa mini löbu. Kupō yi ga ti ka'da bo ya 'bēni ga.

¹⁸ Kina ti kupō yi ga na ti ko'do yēyi zi bilaka ma konzi 'ba doyyayi nime pili, rōmōyi uwō doma 'deni.”

¹⁹ Abarayama ileki kari zi bo laja abo naga nima, kina lijē kēnyi di yayi bo kari koloma Berasaba.

Kupō Nawura

²⁰ Di pōtō lende naga nime na Abarayama kuwō lende mo, iya te, “Mileka öyō kole 'deni gbi ti löndō yi Nawura.

²¹ Lijē na ro Uzu kole ma dogba ti bo löndō bo Buzu, ti Kemuwele 'bu 'ba Arama

²² ti Kesede ti Azo ti Pilidasi ti Jidalapa ti Betowele.”

²³ Betowele na köyō Rebeka.

Kole modōmota naga nime Mileka ni na köyō ti Nawura löndō 'ba Abarayama.

²⁴ Tine 'ja 'ba Nawura moto ame kidēki möyi mo ro Rewoma ne na köyō 'bēni Teba ni ti Gama ti Takasa ti Maka.

23

Tölē 'Ba Sara

¹ Sara oloma ko'do kōmo kōo kuluku riyō kōdo dōmo 'butē riyō dōōmu dōmoriyō (127) tine

² na loko kolē ngi di mi Eborona mi doyyayi 'ba Kanana yayi. Abarayama ari tudu 'ja abo Sara,

³ kina bo kēnyi di do ngila töku nima yayi kari zi Ete bo doyyayi naga nima, kiya te,

⁴ “Ma na me ro bo löwō mēdi moloma mi lönggō ye bine, i'dike yayi moto zō 'do musu töku ma nime teyi.”

⁵ Ete naga nima ileki dōmo zi Abarayama, iya te,

⁶ “Löbu ze, uwō doze, ni ro nere ma löbu mi lönggō ze bine. Usu töku 'bi mi gö 'ba tusu töku ame ko'doko ne bōto moto inza ma 'do kota go gö 'ba tusu töku di zīyi.”

⁷ Kina Abarayama kēnyi kudē do bo bēri kōmo Ete naga nima,

⁸ kiya te, “Dōo kutike ngi dōmo zō 'do musu töku ma nime bine, uwōke doma, ititike Eporona kole 'ba Zora

⁹ 'do bo kugō ti 'börō 'ba Makapela ame ro abo do kpa nyaka abo 'dē yayi ne zō. Ititike bo 'do bo kugō zō go ndögō mo ma go kōmo bo di kōmōye pili bine 'do kō'bō ro ama tusu töku ma ga teyi.”

¹⁰ Eporona gbagba bo ēdi gbi koloma mi lönggō Ete moto naga nima kpa reki nima yayi. Kina bo kēnyi kilende kiya ro ma kembe mbili bilaka kuwō pili, iya te,

¹¹ “Uwō te, löbu ma, mēdi mi'di nyaka nime pili zīyi ti 'börō mo. Mēdi mi'di zīyi di kōmo bilaka ma naga nime bine kusu töku 'bi yimo.”

¹² Tine Abarayama ēnyi kudē do bo bēri kōmo bilaka bo doyyayi naga nima

¹³ kilende ro ma kembe bilaka kuwō pili, kiya zi Eporona, iya te, “Moma'jo roma zīyi, uwō doma. I'di ma mugō nyaka nime pili ro tugō. Utī do ndögō mo 'do musu töku ma nime yayi.”

¹⁴ Eporona ileki dōmo zi Abarayama, iya te,

¹⁵ “Löbu ma, uwō te. Ndögō 'ba nyaka nge ti yamo kuluku sowo. Ama ti ko'do wa'di mi lönggō ze tīyi? Usu töku 'bi ngi yimo.”

¹⁶ Abarayama utī dōmo tara na bo kiyija yamo zi Eporona kozo ame bo kiya mbili Ete naga nima pili kuwō ne tara. Yamo nima pili ro kinē ame kiyari 'deni molo ro 'ba ndögō ne.

¹⁷ Wa nime na 'do ki'di nyaka 'ba Eporona ame mi Makapela kapa Mamore ma kari yibi ne kō'bō ro wa 'ba Abarayama. Nyaka nima ti 'börō mo kpaki ti ngēri mo ga ma yimo yayi nbo kömō do kpa nyaka.

¹⁸ Ete naga nima pili kpa reki yayi ne ikali ro nyaka 'ba Abarayama.

¹⁹ Kina Abarayama kusu 'ja abo Sara mi 'börō 'ba tusu töku nima yayi mi doyyayi 'ba Kanana.

²⁰ Go kō'du nime na 'do ki'di nyaka 'ba Ete naga nima ti 'börō 'ba tusu töku mo koloma ngi kō'bō ro nyaka 'ba Abarayama tusu töku teyi.

24

Gbe 'Ba Yisika

¹ Mi kada nime tine Abarayama öndē 'deni gomo kōwo. Kina Boko'ba o'do yēyi 'deni zi bo mi wa pili.

² Kina bo kilende zi bo laja abo ma löbu mo ame ro bo do wa 'ba mi linjo abo ga ne, bo iya te, “Ulōmu röyi ti mbola ma, usu köziyi teyi.

³ Mo'doko 'do kulōmu röyi ti möyi nere Boko'ba 'ba mitoro ni ma ti doyyayi kinza

kogbe 'ja dē zi kole ma Yisika di mī yītōti 'ba Kanana dōyayi nime mēdi moloma teyi ne.

⁴ Tine ileki kari mī dōyayi ma kōyō ma teyi zi wado ma ga 'dō kogbe 'ja zi kole ma di yayi."

⁵ Bō laja nima ititi bō, iya te, "Ne ɔdɔ nyiti mo ko'dɔkɔ dē tako tō mī dōyayi nime bine, 'dō moja kole 'bi kileki kari mī dōyayi ma kako di teyi nima?"

⁶ Abarayama iya te, "Ōngɔ, kinza koja kole ma dē du te kileki yayi.

⁷ Nere Boko'ba 'ba mitorɔ ame kogba ma di mī liɲɔ 'ba 'bu ma di mī dōyayi ma kōyō ma teyi ne, ilende ko'do lōmu zō, iya te, 'Mēdi mi'di yayi nime zi kupō yī ga.' Kina bō ti koja malayika abo ngi dɔgba kōmōyī, 'dō ko'ja 'ja zi kole ma di yayi.

⁸ Ne ɔdɔ nyiti mo na ko'dɔkɔ dē tako tūyi tine lōmu nime inza kpe dōyī. Tine kinza ki'di kole ma dē du te kileki kari yayi."

⁹ Kina bō laja nima kusu kōzi bō mī mbola Abarayama kulōmu rɔ bō to'do wa ma Abarayama kose gomo nima.

¹⁰ Bō laja nima ogba gamele 'ba lōbu abo Abarayama ga 'butē gbī ti kpa kōzi ma kele di zi bō, kina bō kēnyī di yayi kari mī gawo ame Nawura kēdi koloma teyi kapa Mesopotamiya ma kari dɔ tugbu tɔrɔ.

¹¹ Kina ɔdɔ bō kōmō 'deni yayi tine na bō ki'di gamele abo ga kō'dō bēri kpa daa nima dɔ kpa gawo nima yayi ne.

Mī dɔkɔpiyari 'deni rɔ bi 'ba tako 'ba 'ja gɔ mini tine,

¹² na bō kebe to'do mōtu, kiya te, "Nere Boko'ba 'ba lōbu ma Abarayama, i'di wa nime tɔne ne ko'do rōni laka zō. Mititi yi i'di wa ma laka ko'do rōni zi lōbu ma kɔzɔ ame ki'di kō'du mo ne tara.

¹³ Ma na me 'deni kpa daa ame yītōti 'ba bilaka 'ba mī gawo nime pili kēdi kako tunō mini di teyi.

¹⁴ ɔdɔ miya zi ma kɔtɔ mɔtɔ, miya te, 'Unō mini ki'di zō muwē,' kina ɔdɔ loko kiya te, 'Me uwē, kina mēdi mi'di gbī zi gamele 'bī ga,' loko na gɔ ki'di kēdi rɔ ame kigeli 'deni rɔ 'ja zi bō laja 'bī Yisika ne. ɔdɔ ko'do rōni te, na ti mikali ngi kō'du 'bī ma tōnē kose gomo zi lōbu ma ne uyī yimo dē."

¹⁵ Tine gba kota kinza bō kote lende nime na Rebeka kōmō ngi. Loko na rɔ nyiti 'ba Betowele ame Mileka kōyō zi Nawura lōndō 'ba Abarayama ni ne. Kina loko kōmō ngi ti kete mini dɔkonyo nī.

¹⁶ Loko rɔ nyiti ma kele rɔ dɔ kiteli ame gbī gba kikali bɔtɔni dē. Loko ēki mī daa kunō mini 'bēni loko kēki yaga.

¹⁷ Kina bō laja nima kirina kurē dōni, iya te, 'I'di mini zō muwē di mī kete 'bī nima."

¹⁸ Loko iya te, "Lōbu ma, me uwē."

Kina loko kombi welo di dɔkonyo nī ki'di kpa bō nima kuwē.

¹⁹ Kina ɔdɔ loko ki'di mini 'deni zi bō nima kuwē ko'bo bō tine, loko iya te, "Mēdi mi'di gbī zi gamele 'bī ga kuwē ko'bo lijē."

²⁰ Kina loko kōpu welo kodɔ mini mī gɔ bi 'ba tuwē mini 'ba yēri, loko kileki 'bōwu welo kari mī daa n̄bō loko kunō mini ko'bo gamele 'ba bō nima.

²¹ Tine bō nima ēdi koro le yayi tongɔ mo ɔdɔ Boko'ba o'do lende laka 'deni ngi mī lingere abo nima ya.

²² Kina ɔdɔ gamele kote tuwē mini 'deni na bō nima kogba wa 'ba kano ma kele ame ndōgō mo kitigɔ kulōwō ne ki'di zi nyiti nima gbī ti n̄bēlē ma kele riyo 'do, kolo konyo mo ga.

²³ Bō ititi loko, iya te, "Nī nyiti 'ba yē na? Ti do'ja bi 'ba tō'dō ngi di liɲɔ 'ba 'bu yī yayi?"

²⁴ Loko iya te, "Ma nyiti 'ba Betowele ame Mileka kōyō zi Nawura ne na.

²⁵ Dēdi ti akonyo 'ba yēri gbī ti mōli zinnī 'dɔ tō'dō dōmo. Kina rō ēdi gbī ziyi tō'dō teyi."

²⁶ Kina bō nima kolodɔ bēri ko'do mōtu zi Boko'ba, iya te,

²⁷ "Yēē'di kēdi ziyi Boko'ba 'ba lōbu ma Abarayama gɔ ame kuyī mī kō'du ma kose zi lōbu ma Abarayama dē ne. O'de ma 'deni te dɔ wado 'ba lōbu ma Abarayama naga nime."

²⁸ Nyiti nima ēnyī kirina kileki kari liɲɔ zi mōni, loko kari kiyētī gɔ kō'du naga nime ko'do rōni ne pili zi ya 'bēnnī ga.

²⁹ Loko ēdi ti lōndō nī yayi mōyi mo rɔ Labana. Kina bō kēnyī ngi kirina kari kpa daa tongɔ bō laja 'ba Abarayama nima.

³⁰ Labana o'ja wa 'ba kano ni ti n̄bēlē naga nima konyo lēmi bō ne 'deni kina bō uwō lende ma bō nima kiya loko koloma rɔ tūyētī mo ne 'deni gbī. Bō ari ko'ja bō nima kēdi koro ngila gamele abo ga kpa daa yayi.

³¹ Bō iya te, "Ako liɲɔ, nī ame Boko'ba ko'do yēyi ma laka 'deni dōyī ne. Eddī koro mōkō bine gɔ wa'di? Mēdi ti rō ndō ziyi mī liɲɔ ma 'dē yayi kina gɔ bi ēdi gbī zi gamele 'bī ga."

³² Kina bō nima kari ngi liɲɔ, na Labana kope akombi yaga di gɔ gamele naga nima ki'di akonyo ti mōli 'ba tō'dō dōmo teyi. Kina bō ko'de mini zi bō nima lijē kurōgō ndinnī ti ya ame ga ti bō ne.

³³ Kina ɔdɔ ko'de akonyo 'deni zinnī tine bō nima iya te, "Minza monyo kpama titi, tine 'jaa n̄bō ɔdɔ miya lende ame mako timo ne 'deni."

Labana iya te, "Iya lende 'bī."

³⁴ Bō nima iya te, "Ma bō laja 'ba Abarayama na.

³⁵ Boko'ba o'do yēyi 'deni ro mbëmbë zi löbu ma ko'do bo ro bo wa. Boko'ba i'di dotumu ma konzi 'ba kamölö ni ti banya ti sa ti yamo ro mbëmbë ti atöli ma konzi 'deni zi bo gbï ti gamele ni ti akaca.

³⁶ Sara 'ja 'ba löbu ma Abarayama ari köyö kole zi bo ko'ja bo köndë 'deni. Kina me bo ki'di wa ame ga pili bo këdi timo ne 'deni teyi.

³⁷ Bo i'di mulömu roma 'do muwö do kö'du ki'di abo. Bo iya te, 'Kinza kogbe 'ja dë zi kole ma di mi yitöti 'ba Kanana döyayi nime mëdi moloma yimo ne.

³⁸ Tine ileki kari lijo 'ba 'bu ma mi lönggö wado ma ga 'do kari kogbe 'ja zi kole ma di yayi.'

³⁹ Mititi bo, miya te, 'Ne odo nyiti mo ko'doko dë tako tö?'

⁴⁰ Bo ileki domo zö, bo iya te, 'Boko'ba ame mö'bö tuwö domo ne ti koja malayika abo kari tyyi ki'di wa ko'do röni pili ziyi ro ma laka. Eddi kari ko'ja 'ja zi kole ma di mi lönggö wado ma ga ame ro bilaka 'ba 'bu ma ga ne.

⁴¹ Tine odo kari zi wado ma naga nima kina odo kiya te lijë na kilagi tine, ti këddi ë'bi ro ma kopo di mi lömu nime.'

⁴² Kina me mömö kpa daa bine ti kada ne, na mititi nere Boko'ba, miya te, 'Nere Boko'ba 'ba löbu ma Abarayama, moma'jo roma ziyi wa nime mëdi mo'do tone ne i'di ko'do röni laka zö.

⁴³ Ma na me 'deni kpa daa bine. Odo nyiti moto kako tunö mini nime mëdi midëki mini di zini go loko ki'di zö muwë di mi kete 'bëni.

⁴⁴ Odo loko kuti domo kina loko ko'doko gbï ti'di mini zi gamele ma ga, loko na go ki'di këdi ro nyiti ame kigeli 'deni ro 'ja zi kole 'ba löbu ma ne.'

⁴⁵ Tine gba kota ma kinza mote mötu nime di yimö, na Rebeka kömö ngi ti kete mini dokonyo ni, loko këki kari mi daa tunö mini. Midëki mini di zini, miya te, 'I'di mini zö muwë.'

⁴⁶ Kina loko kod dokonyo ni ngi welo ki'di mini zö, kiya te, 'Me uwë, kina ti mi'di mini gbï zi gamele 'bi ga.'

Kina muwë mini, loko ki'di gbï zi gamele ma ga kuwë.

⁴⁷ Kina mititi loko, miya te, 'Ni nyiti 'ba ye na?'

Loko iya te, loko nyiti 'ba Betowele kole 'ba Nawura ame Mileka köyö ne na. Kina musu wa kano ni, molo nbelë konyo ni.

⁴⁸ Tine na molodo mo'do mötu milëlu Boko'ba 'ba löbu ma Abarayama, go ame bo ko'de ma 'deni kori ma laka ki'di mo'ja nyiti 'ba wado 'ba löbu ma 'deni ro 'ja zi kole mo ne.

⁴⁹ Kina me odo ko'dokoke ngi to'do mo 'do këdi laka zi löbu ma, iyake zö, ne odo domo kinza, iyake gbï zö 'do muyi komo ma mari te do döri ala moto mileki te do gali.'

⁵⁰ Labana ni ti Betowele ileki domo, iya te, "Kö'du nime ako di zi Boko'ba dinza ti a moto 'do tiya mo.

⁵¹ Rebeka na me kömöyi, ogba loko kari tini. I'di loko ro 'ja zi kole 'ba löbu 'bi kozo ame Boko'ba kiya ne tara.'

⁵² Kina odo bo laja 'ba Abarayama nima kuwö lende nima 'deni tara tine na bo kolodo ngi bëri bo ko'do mötu zi Boko'ba.

⁵³ Kina bo koja bonggo ni ti sitëri ti wa 'ba mbili ma kilejo di mi yamo ma köbököbö naga, bo ki'di zi Rebeka. Bo i'di kpa közi ma ndögö mo kitigo kulöwö naga gbï zi löndö 'ba Rebeka ni ti ma mo.

⁵⁴ Kina bo nima ti bilaka ame ga ti bo ne konyo kpenni kuwë wa lijë kö'do yayi. Mi donjo tine na bo kiya te, 'I'dike ma mileki mari zi löbu ma.'

⁵⁵ Tine löndö 'ba Rebeka ni ti ma mo iya te, 'I'di nyiti nime koloma titi ko'do tö'do kozo do ndö tara, ala do 'butë tize bine. Di pötö mo tine ti loko kari 'jaa.'

⁵⁶ Tine bo nima ileki domo zinni, iya te, "Kinza ki'dike ze dë digabi bine. Boko'ba i'di lingere ma 'deni këdi laka, i'dike mari zi löbu ma.'

⁵⁷ Lijë iya te, 'I'di didëki nyiti go ditiiti loko.'

⁵⁸ Kina lijë kidëki Rebeka kititi, iya te, "Ti kari ti bo nime?"

Loko iya te, "Yëë, mëdi mari."

⁵⁹ Kina lijë ki'di Rebeka ni ti nyiti ame molo ro bo laja 'bëni ne kari koto ti bo nima kpaki ti bilaka abo ga.

⁶⁰ Kina lijë ko'do lömu ma laka zi Rebeka, iya te, "Ni lëmi ze, ti koloma ro ma 'ba tindü 'ba bilaka ma konzi. Kupö yi ga ti kö'bö ta'da bo ya 'bënni ga.'

⁶¹ Kina Rebeka ni ti yitöti bo laja 'bëni naga nima kilejo rönni ngi këki do gamele kari koto ti bo laja 'ba Abarayama nima. Kina lijë kënyi ngi domo di yayi.

Tömö Ti Rebeka

⁶² Yisika ako 'deni di kpa daa ame kidëki ro, "Daa 'ba Boko'ba bo didi ame konjo ma ne." Bo ëdi koloma mi döyayi 'ba Kanana ma kapa kileki do ro'.

⁶³ Bo ënyi 'deni ro mi dokopiyari kari bi lingere mi nyaka na bo ko'ja gamele ngi këdi ro tako.

⁶⁴ Kina odo Rebeka ko'ja Yisika 'deni tara tine na loko këki ngi bëri di do gamele,

⁶⁵ loko ititi bo laja 'ba Abarayama nima, iya te, "Yë mo na me 'dë këdi kako ro mi nyaka zize yöyi ne?"

Bo nima iya te, “Bo na ro löbu ma.” Kina loko kogba bonjo 'ba dönü ngi loko kolo kömöni timo.

⁶⁶ Bo laja nima iyēti go wa ame ga bo ko'do ne pili zi Yisika.

⁶⁷ Kina Yisika kogbe Rebeka ro 'ja abo ko'de mi rö ma tönē ma bo Sara koloma pa teyi ne. Yisika o'c Rebeka ro mbēmbē kina kiyēyi dōki'di bo ngi di go meri 'ba tölē 'ba ma bo.

25

Tölē 'Ba Abarayama

¹ Abarayama ogbe 'ja moto möyi mo ro Ketora.

² Loko na köyö Zimarana ni ti Yokezana ti Medana ti Midiyana ti Yisebaka ti Suwa.

³ Yokezana na ro 'bu 'ba Seba ni ti Dedana. Kupö Dedana ga na ro bilaka naga nima kidēki ro Asura ni ti Letosa ti Luma.

⁴ Kole ma 'ba Midiyana ga na ro Epa ni ti Epera ti Anoko ti Abida ti Elida. Ya naga nime pili ro kupö ma kodo di zi Ketora ga.

⁵ Yisika na Abarayama ki'di 'do kēdi ro bo do apötö bo ga.

⁶ Tine ko'ja bo kēdi gba ti kömo bo, bo i'di kpa közi zi kole 'ba 'ja abo moto naga nima, kina bo koga lijē ngi yaga di ngila kole abo Yisika yayi, lijē kari mi dōyayi ma kileki kapa kari yibi.

⁷⁻⁸ Abarayama ari kolē 'jaa ko'ja bo köndē 'deni kote, kömo köo abo kēdi 'deni kuluku mota kodo dōmo 'butē riyö döömu (175).

⁹ Kole abo ga Yisika ni ti Yisamele usu bo mi ti'börö 'ba Makapela kapa Mamore ma kari yibi mi nyaka 'ba Eporona kole 'ba Zora ame di e'be Ete ne.

¹⁰ Nyaka nime na tönē Abarayama kugö di zi e'be Ete ga. Kina kusu Abarayama gbi yayi ngila 'ja abo Sara.

¹¹ Di pötö tölē 'ba Abarayama na Boko'ba ko'do yēyi zi kole abo Yisika ko'ja bo kēdi koloma ngila daa ame kidēki ro “Daa 'ba Boko'ba bo didi ame konjo ma” ne.

Kupö Yisamele

¹² Yisamele ma tönē Agara yitö 'ba Ezipeto atöli 'ba Sara köyö zi Abarayama ne na köyö kole naga nime.

¹³ Ame na ro möyi kole mo ga ma kiyija pili go tōyö mo. Nebayota na ro kole ma dogba 'ba Yisamele, kina Kedara ni ti Adabele ti Mibesama

¹⁴ ti Misama ti Duma ti Masa

¹⁵ ti Adada ti Tema ti Yetora ti Napisa ti Kedema.

¹⁶ Kole 'ba Yisamele naga nime lijē na ro yi liñgi 'ba kpa goli ma 'butē dōmoriyö ame möyi lijē na pili kilēbi do dolinjo mo ga gbi ti bi 'ba toda yēri mo ga ne.

¹⁷ Kömo köo 'ba loma 'ba Yisamele pili kuluku riyö kodo dōmo 'butē mota döömu dōmoriyö (137) kina bo kolē ngi.

¹⁸ Kupö Yisamele ga oloma 'bēnni mi dōyayi 'ba Awila ni ti Surö kapa Ezipeto ma kari yibi mi löngö mo ma ti Asura. Ya naga nime oloma 'bēnni kö'bö caki yaga di do ngila kupö Abarayama moto naga nima.

Töyö Esawu Ni Ti Yakoba

¹⁹ Ame na ro lende 'ba Yisika kole 'ba Abarayama.

²⁰ Kömo köo 'ba Yisika ēdi 'deni 'butē sowo mi kada ma bo kogbe Rebeka nyiti 'ba Betowele bo Arama tönē koloma Padanarama ne. Löndö 'ba Rebeka na ro Labana.

²¹ Tine Rebeka öyö kole dē kina Yisika kititi Boko'ba go kö'du mo. Kina Boko'ba kileki do akititi abo ngi ki'di Rebeka kömo.

²² Kole roña na mini, tine gba kinza loko köyö dē na kole naga nima koloma ngi tunyöpö di mini. Loko iya te, “Go wa'di na wa ma te ga ko'do röni zö?”

Loko ari kititi Boko'ba go kö'du mo.

²³ Kina Boko'ba kileki dömo zini, iya te, “Do'be riyö na ma miyi. Eddi köyö bilaka riyö moto ga ma kö'bö to'ji rönni. Bo ma koto ti kēdi ti tigo kebe bo moto. Bo ma löbu mo ti koja laja zi ma titi mo.”

²⁴ Kina odo kada 'ba löyö kömō 'deni zini tine, loko öyö ro kole roña.

²⁵ Kole ma dogba mo ro ma kasi römo pili ro sunē kozo sunē 'ba ro yēri tara. Kina lijē ki'di möyi mo ro Esawu, ame kiya te “Ro köyu.”

²⁶ Tine na köyö kole ma mi riyö mo közimo kind'a'ba burutu Esawu 'deni könyö teyi. Kina ki'di möyi bo ngi ro Yakoba, ame kiya te “Inda'ba.” Mi kada nima köyö lijē ne kömo köo 'ba Yisika 'deni kuluku koto kodo dōmo 'butē (60).

Esawu Ro 'Bö

²⁷ Kina odo kole naga nima kiyöbu 'deni tine, Esawu 'ba bo ro bo ko'be kanya goti mo kö'bö ro laki mökö. Tine Yakoba 'ba bo le ro ma keyi goti mo ro loma lijo.

²⁸ Esawu na Yisika ko'c laka römöyi bo ro lonjo go tonyo yida ame ga Esawu kēdi kupö ne. Tine Rebeka o'c 'bēni ro Yakoba.

²⁹ Mi kada ma do koto moto tine Esawu ömō di bi laki mökö kako ko'ja Yakoba kēdi tu'di monzo. 'Bö o'do bo 'deni ngi sowa

³⁰ kina bo kiya zi Yakoba te, “Bö upö ma 'deni, wa kasi nima ku'di ne i'di zö.”

Go kö'du nime na kidēki möyi bo ro Edome, ame kiya te “Akasi.”

³¹ Yakoba iya te, “Ti mi'di ziyi odo kiya te ki'di ro löbu 'bi 'ba tēdi ro kole ma dogba nima zö.”

³² Esawu iya te, "'Bō na me kōdo 'deni rōma, rō lōbu ma 'ba tēdi rō kole ma dōgba nime ti ko'do wa'di zō?"

³³ Yakoba iya te, "Ulōmu rōyī titi dōgba zō."

Kina bo kulōmu rō bo ngi kugō rō lōbu abo 'ba tēdi rō kole ma dōgba nima zi Yakoba.

³⁴ Kina Yakoba ki'di mangolō'bo zi bo ti monzo nima bo konyo, bo kuwē wa, na bo kēnyī ngi nduwē kari abo. Wa ma Esawu ki'di kō'ō rō bo kulōwō di dō rō lōbu abo 'ba tēdi rō kole ma dōgba nima na nje nime.

26

Yisika Ēnyī Gerara

¹ 'Bō mōto ari kila'ba 'bōwu mī dōyayi nima 'beri di gō ma tōnē pa mī kada 'ba Abarayama ne. Kina Yisika kēnyī ngi kari Gerara zi Abimeleke nje 'ba Pilisitiya.

² Boko'ba odo kileme rōni zi Yisika, iya te, "Kinza kari dē n̄bō Ezipeto, oloma mī dōyayi nime miya zi yī toloma teyi ne.

³ Oloma mī dōyayi nime bine kina ti mō'bō nduwē tiyī. Ti mo'do yēyī zi yī rōmōyī yayi nime na mēdi mi'di pili zi yī ti kupō yī ga. Mēdi mo'do wa ma tōnē ga mulōmu molo zi 'bu yī Abarayama bine ne.

⁴ Mēdi mi'di kupō yī ga kara konzi kōzo kēlu 'ba mitoro. Kina ti mi'di yayi nime pili zinnī. Kina ti kupō yī ga na ti ko'do yēyī dō bilaka pili 'ba dōyayi nime. Mēdi mo'do yēyī zi yī

⁵ rōmōyī Abarayama uwō dōma koro kō'du ki'di ma ga pili rō gōmo."

⁶ Mī kada ma Yisika kēdi koloma Gerara yayi na

⁷ bilaka ma yayi kititi 'ja abo Rebeka di zi bo, tine bo iya te, "Loko lēmī ma na." Bo ere tiya mo rō 'ja abo kinza bilaka naga nima kupō bo ra gō kō'du 'bēni rōmōyī loko ele kulōwō.

⁸ Kina odo bo koloma 'deni gōmo kōwo yayi tine, mī kada mōto na Abimeleke nje 'ba Pilisitiya kuyī kōmo bo konjō bi di bi gbōnō 'ba rō ko'ja Yisika ni kinda'ba kōzinnī 'deni ti Rebeka.

⁹ Kina Abimeleke kīdēkī Yisika kititi, iya te, "Dēmba loko 'ja 'bi na? Ne gō wa'di na kiya te loko lēmī yī na?"

Yisika iya te, "Rōmōyī momeri miya te mōtoga bilaka ti kupō ma odo miya te loko 'ja ma na."

¹⁰ Abimeleke iya te, "Wa'di na me ko'do zize te ne? Mōtoga dēne bilaka ma naga nime o'dō 'deni ti 'ja 'bi. Ma kēdi ra tara dēne nī na ti kōro rō bo ki'di ze do'do lende kēnyē nime."

¹¹ Tine na Abimeleke kose gōmo zi bilaka pili, iya te, "Boto ame kosa kōzinnī rō bo nime ala rō 'ja mo ēdi kupō yaga."

¹² Yisika oro'do nyaka mī dōyayi nima yayi. Kina mī kōmo kōwo mo nima bo kumu ngi rō mbēmbē kebe dō kupō ma bo kīdīyē rōmōyī Boko'ba o'do yēyī 'deni zi bo.

¹³ Kina mori abo nima koto ngi nduwē tiyōbu n̄bō bo kari kēdi rō bo mori.

¹⁴ Bo 'deni ti dotumu 'ba kamōlō ni ti sa gbī ti atoli ma konzi. Gō kō'du mo na bilaka 'ba Pilisitiya naga nima kombi mīnnī ngi rō bo.

¹⁵ Kina lijē kīdirī daa ame ga bo laja 'ba 'bu bo Abarayama ga kole gba kota bo kēdi ti kōmōni ne ngi me teyi.

¹⁶ Abimeleke ilende zi Yisika, iya te, "Ēnyī yaga di mī dōyayi ze nime. Nī 'deni rō bo tigo ma dō kiteli kebe ze pili."

¹⁷ Kina Yisika kēnyī ngi kari koga taya abo mī bi pēpēlē 'ba Gerara, bo koloma yayi.

¹⁸ Bo ole daa ma tōnē ga kole pa mī kada 'ba 'bu bo Abarayama ne, ame bilaka 'ba Pilisitiya kīdirī 'deni teyi di pōtō tōlē 'ba Abarayama. Mōyī ame ga molo 'bu bo ki'di dō daa naga nima na gbī bo kīdēkī timo.

¹⁹ Bo laja 'ba Yisika ga ole daa mī bi pēpēlē nima yayi na lijē ko'ja mini di teyi.

²⁰ Tine bo koda kamōlō ma mī dōyayi 'ba Gerara yayi ako kamo tinnī, iya te, "Mini ze na me."

Gō kō'du mo na Yisika ki'di mōyī daa nima rō "Lamo."

²¹ Bo laja 'ba Yisika ga ari kole daa mōto 'bōwu, kina lamo ku'du rōni gbī gō lende mo na bo kīdēkī mōyī mo rō "Ndo'ji."

²² Bo ololo di yayi kari kole daa mōto. Ama tine na lamo kinza kpe teyi. Kina bo ki'di mōyī mo rō "Dō ngōlō." Bo iya te, "Boko'ba i'di dō ngōlō 'deni zize toloma mī dōyayi nime bine gō do'jake wa laka nduwē di teyi."

²³ Di yayi na bo kēnyī kari Berasaba.

²⁴ Kina Boko'ba kōdo kileme rōni zi bo mī korōndo mo nima, iya te, "Ma na rō Boko'ba 'ba 'bu yī Abarayama. Kinza kere dē, mēdi tiyī. Mēdi mo'do yēyī zi yī mi'di kupō yī kara konzi gō kō'du ki'di ma ame mose zi bo laja ma Abarayama ne."

²⁵ Kina Yisika ko'ba bi 'ba akumu yayi ko'do mōtu zi Boko'ba di teyi. Bo oga taya abo yayi na bo laja abo ga kole daa mōto gbī.

Yisika Ni Ti Abimeleke

²⁶ Nere Abimeleke ni ēnyī di Gerara lijē ti Awuzata bo ti'di lende zi bo ti Pikolo bo dō bo kanya abo lijē kari tonggo Yisika.

²⁷ Tine bo iya zinnī, iya te, "Akoke tonggo ma tōne gō wa'di? O'ja tōnē o'jike ma kogake ma yaga di mī dōyayi 'be 'di."

²⁸ Lijë iya te, “Le’jete dikali ‘deni ro ma laka Boko’ba ëdi tiyi. Kina me diya te go do’do pori tiyi. Do’doko yi go kulömu röyi

²⁹ kinza ko’dö wa ma kënyë mōto dë zize, gbi kōzo ame do’do wa ma kënyë mōto dë zize ne tara. Doloma do’dö kōmō kele döyi doja yi kari liya ti mi këyi. Kina me dikali ‘deni ro ma laka Boko’ba o’dö yëyi ‘deni ziyi.”

³⁰ Yisika o’dö karama zinni lijë konyo kpenni kuwë wa.

³¹ Mōlo mi bi këzë ma di gōmo tine na lijë ko’dö lömu mi lönggö lijë. Yisika o’dö mōtö gbo zinni kina lijë kari ngi di ro bo liya ti mi këyi.

³² Mi kada mo nima na bo koja laja ‘ba Yisika ga kako kiya lende ‘ba daa ame lijë kole ne zi bo, iya te, “Do’ja mini ‘deni.”

³³ Kina bo ki’di möyi mo ro Saba, ame ‘jo ‘ba lende mo tégë, “Lömu.” Wa nime na ‘do ki’di kidëki möyi gawo nima ro Berasaba ne.

‘Ja ‘Ba Esawu Ga

³⁴ Tine Esawu kōmō kōo abo ‘deni ‘butë sowo na bo kogbe ‘ja ngi riyo di mi yitöti ‘ba e’be Ete, Yudita nyiti ‘ba Beri ti Basemata nyiti ‘ba Elone.

³⁵ Tine lende ko’dö ‘benni i’di Yisika ni ti Rebeka ngi kō’bō ro meri.

27

Yakoba Na Ti Yëyi

¹ Kina odo Yisika kōndë ‘deni kōmō mo kōlu tine, na bo kidëki Esawu kole abo ma dōndende mo kako zi bo. Bo idëki, iya te, “Kole ma.”

Esawu iya te, “Ma na me.”

² Bo iya te, “Onggo ma na me möndë ‘deni mōtōga ti mōlë giri naga nime.

³ Ogba kanya ti bölö ‘bi kōdo kari mōkō to’be yida zō.

⁴ Kina go ko’dö akonyo konmi tōnë ga mo’doko ne ko’dë kako zō monyo ‘do mo’dö yëyi ziyi gba kota kinza mōlë.”

⁵ Tine Rebeka ëdi kuwö lende nima Yisika këdi kiya zi Esawu ne. Kina odo Esawu kari ‘deni toma yida to’be mo di yi mōkō tine,

⁶ na loko kiya zi Yakoba, iya te, “Muwö ‘bu yi koloma tiya mo zi löndö yi Esawu giri nime, iya te,

⁷ ‘O’dë yida ko’dö akonyo konmi tōnë ga ko’dë zō monyo ‘do mo’dö yëyi ziyi kōmō Boko’ba gba kota kinza mōlë.”

⁸ Kina me kole ma, uwö döma ko’dö wa ame ga miya ziyi ne.

⁹ Ari mi jolo ko’dë kole banya ma kōno riyo ‘do mo’dö ro akonyo konmi ma ‘bu yi ko’doko nima

¹⁰ ‘do koto kari zi bo konyo go bo ko’dö yëyi ziyi gba kinza bo kölë.”

¹¹ Tine Yakoba ileki dömo, iya te, “Löndö ma Esawu rōmo ro sunë, ma ‘bama rōma kinza sunë,

¹² mōtōga ‘bu ma ti komomo rōma kikali mëdi mindëndë bo. Kina mëdi mo’dë ngi ro sōnō na za dama kola yëyi mo tōnë.”

¹³ Ma bo iya te, “Kole ma, sōnō nima kileki döma. Lendë ma nime na nge kuwö dömo kari ko’dë banya naga nima kako zō.”

¹⁴ Kina bo kari ngi gomo ko’dë kako zi ma bo ko’dö ro akonyo konmi ame ‘bu bo ko’doko ne.

¹⁵ Kina loko kogba bōnggo ma laka ‘ba Esawu ame loko këdi kikeki rö göni yayi ne, kolō ro Yakoba.

¹⁶ Kina loko kogba kilaka banya tōnë ga kolo konyo bo ga gbi kebe go bi ‘ba mugu bo ma kinza sunë teyi.

¹⁷ Kina loko ki’di akonyo konmi tōnë ti manggolo’bo mo ga ame loko ko’dö ne kōzi kole ‘bëni Yakoba kari timo.

¹⁸ Yakoba ari zi ‘bu bo Yisika, kiya te, “Baba.”

‘Bu bo iya te, “Ma na me. Ni kole ma, ma ro yë mo na?”

¹⁹ Yakoba iya te, “Ma Esawu kole dōndende ‘bi na. Mo’dö ‘deni kōzo ma kiya zō. Ënyi toro konyo yida ma mo’dö ‘deni ziyi nime ‘do ko’dö yëyi zō.”

²⁰ Tine Yisika ititi, iya te, “Ari ko’ja ngi welo te tondo ga ya, kole ma?”

Yakoba ileki dömo, iya te, “Nere Boko’ba ‘bi na ki’di ko’dö rōni ngi laka zō.”

²¹ Yisika iya zi Yakoba, iya te, “Ese ngosi ngila ma bine ‘do momomo röyi, go mikali odo ni kole ma Esawu na ngi.”

²² Yakoba ese ngosi zi ‘bu bo. Yisika omomo ro bo, iya te, “Mugu yi udu ro mugu Yakoba, tine konyo yi ga ro konyo Esawu.”

²³ Yisika ikali dë kpe ro Yakoba rōmōyi konyo bo ga ‘deni ro sunë kōzo konyo löndö bo Esawu. Tine gba kinza bo ko’dö yëyi nime zi Yakoba,

²⁴ bo ileki kititi, iya te, “Ni Esawu na ngi?”

Yakoba iya te, “Ma na ngi.”

²⁵ Yisika iya te, “Kole ma, o’dë yida nima zō monyo ‘do mo’dö yëyi ziyi.”

Kina Yakoba ko’dë yida tōnë ngi zi ‘bu bo konyo, bo ko’dë layi gbi zi ‘bu bo kuwë.

²⁶ Yisika iya zi bo, iya te, “Kole ma, ese ngosi kome mbili ma.”

²⁷ Kina Yakoba kese ngosi kome mbili ‘bu bo. Yisika umë tato ‘ba bōnggo ‘ba kole abo na bo kiya te, “Tato kele ‘ba ro kole ma ngi kōzo nyaka ame Boko’ba ko’dö yëyi teyi ne.

²⁸ Boko’ba koja soloro ziyi di mitoro ki’di nyaka ‘bi kolō’bo. Bo koja go nyōnyu ro mbëmbë ziyi ti layi.

²⁹ Bilaka pili ti koja laja ziyi. Kina liji pili ti kolodo beri komoyi. Ti keddi ti kizi kakpa do londö yi ga pili. Kupö e'be moyi ga ti kolodo beri komoyi. Lomu keddi do bilaka ame ga pili kulömu yi, tine yei yei keddi do bilaka ame ga pili ko'do yei ziyi."

Monö 'Ba Esawu

³⁰ Yisika ote to'do yei nime. Kina mbowa di potö Yakoba kenyi kari 'deni tine na londö bo ma löbu Esawu komö ngi di bi to'be yida.

³¹ Bo o'do akonyo ma konmi gbi ko'de kako zi 'bu bo Yisika. Bo iya zi 'bu bo, iya te, "Baba, enyi toro konyo yida nime mo'de ziyi ne go ko'do yei zö."

³² Yisika ititi, iya te, "Ni ye mo na?"

Bo iya te, "Ma Esawu, kole dandende 'bi na."

³³ Kina ro Yisika ki'di tilé'di ngi pili ro ma kenyé. Yisika iya te, "Ye mo na me pa kupö yida ko'do ko'de zö bine monyo gba kinza kako de mo'do yei 'deni teyi ne? Ye'i nima o'bo 'deni nburu ro abo."

³⁴ Lende nime Esawu kuwö te na bo kudu ngi ro ma kembe ro monö ma kenyé. Bo ileki kiya zi 'bu bo, iya te, "O'do yei gbi zö, baba."

³⁵ Yisika iya te, "Londö yi ako bine kindéndé ma 'deni kogba yei 'bi."

³⁶ Esawu iya te, "Wa nime na de ngi kidéki moyi bo ro Yakoba gomo ne? Mi riyö abo ma bo ku'bölu ma na 'deni me. Bo ogba ro löbu ma 'ba tedi ro kole ma dogba bine kina me bo kogba yei ma 'deni gbi. Ye'i moto inza kpe zö?"

³⁷ Yisika ileki domo zi Esawu, iya te, "Mo'do bo 'deni ro löbu 'ba döyi. Kina mi'di londö bo ga 'deni pili ro bo laja zi bo. Mi'di nyönyu ni ti layi 'deni zi bo. Tine wa'di na go mo'do gbo ziyi ya, kole ma?"

³⁸ Esawu iya te, "Baba, eddi nge ti yei koto kpöki? O'do yei gbi zö."

Kina Esawu koloma ngi tudu ro ma kembe.

³⁹ Yisika ileki domo zi bo, iya te, "Nyaka 'bi inza kolo'bo. Soloro inza kako ziyi di mitoro.

⁴⁰ Tine ti koloma 'beyi go mbele 'ba köziyi, ti keddi ro bo laja zi londö yi. Ne odo konyo burutu bo, ti kolo röyi ngi yaga di komo közi bo."

Esawu Ro Tiyeli

⁴¹ Esawu o'ji Yakoba ngi ro ma kenyé go ame 'bu bo ki'di yei abo zi Yakoba ne. Bo omeri ti mi bo, iya te, "Kada 'ba tolé 'ba 'bu ze owo de kpe, kina 'do mupö Yakoba yaga."

⁴² Lende kiya 'ba Esawu nime ari komö zi Rebeka, kina loko koja laja go Yakoba kiya teyi, iya te, "Londö yi Esawu edi kiteri 'do tupö yi go wa nime ko'do zi bo ne.

⁴³ Kina me kole ma, o'do wa ame ga miya ne. Enyi welo kirinja kari zi londö ma Labana mi Arana

⁴⁴ koloma titi yayi nbo tiyeli 'ba londö yi kote röni.

⁴⁵ Odo wa 'ba londö yi kote röni 'deni do bo kudulu di go wa ma ko'do zi bo nime tine, na ti moja laja 'jaa göyi. Go wa'di na 'do kpe kole ma ga koteke doye ngi kpaki riyö di zö mi kada koto teyi?"

Tari 'Ba Yakoba

⁴⁶ Rebeka iya zi Yisika, iya te, "Lende 'ba 'ja 'ba Esawu ro yitöti 'ba e'be Ete naga nime odo 'deni roma. Odo kiya te Yakoba kogbe yitöti 'ba Ete ya naga nime gbi ti mölé gbo yaga."

28

¹ Kina Yisika kidéki Yakoba ko'do yei teyi, iya te, "Kinza kogbe yitöti 'ba Kanana naga nime de.

² Enyi kari Padanarama lijo 'ba 'bu yi löbu Betowele 'do kogbe nyiti 'ba lano yi Labana ma koto.

³ Boko'ba bo tigo do kiteli ko'do yei ziyi ki'di kole konzi ziyi go keddi ro yi linggi 'ba bilaka 'ba do'be ma konzi.

⁴ Bo ko'do yei ziyi ti kupö yi ga kozo ma bo ko'do yei zi Abarayama. Yayi nime keddi koloma yimo ame Boko'ba ki'di 'deni zi Abarayama ne ti keddi ro bo domo."

⁵ Yisika oja Yakoba kari Padanarama zi Labana kole 'ba Betowele bo Arama toné. Labana na ro londö 'ba Rebeka ma 'ba Yakoba ni ti Esawu.

Esawu Ogbe Nyiti 'Ba Yisamele

⁶ Esawu ikali Yisika o'do yei 'deni zi Yakoba koja kari Padanarama 'do kogbe 'ja di yayi. Kina gbi di bi to'do yei nima Yisika iya zi Yakoba kinza kogbe 'ja de di mi löngö yitöti 'ba Kanana.

⁷ Kina me Yakoba kuwö do 'bu bo ni ti ma bo 'deni kenyi kari Padanarama.

⁸ Go kö'du nime na Esawu kikali ngi 'bu bo Yisika o'doko wa moto ro yitöti 'ba Kanana naga nima de du te.

⁹ Kina bo kari zi Yisamele kole 'ba Abarayama, bo kari kogbe nyiti mo Malata lëmi 'ba Nebayota 'böwu ro 'ja abo moto.

Nyi 'Ba Yakoba

¹⁰ Yakoba enyi di Berasaba kari nduwé kapa Arana.

¹¹ Kada ari köso do bo bi moto na bo kö'do ngi yi mökö yayi. Bo ogba kulugbi doku moto bo kitaka do bo timo. Kina odo bo kö'do 'deni tine

¹² na nyi ko'de do bo tégé, bo o'ja bi teki kidéyi di doyayi dandende mo komö nbo mitoro. Kina malayika koloma tilélé rönni kebe gomo kako beri, kari toro.

13 Tine na bo ko'ja Boko'ba kēdi koro ngila bo yayi, kina Boko'ba kilende zi bo, iya te, "Ma na ro n̄ere Boko'ba ma koŋgo go 'bu yi lōbu Abarayama ni ti 'bu yi Yisika. Doyayi nime kēddi kō'do teyi ne mēdi mi'di ziyi ti kupō yi ga.

14 Lijē ti konzi kozo lupu kogba mi kapa 'ba dooyayi pili. Kina ti kupō yi na ti ko'do yēyi zi bilaka pili 'ba dooyayi.

15 Mēdi mō'bō t̄yi mongo gōyi di mi go bi ame ga pili kēddi kari teyi ne, mo'de yi kileki mi dooyayi nime bine. Minza mola yi du kinza ma mo'do wa ame mi'di kō'du mo 'do to'do mo ne."

16 Yakoba indin̄i di bi tō'dō, kiya te, "Wu, Boko'ba ēdi ngi mi go bi nime, ma na mikali dē."

17 Bo ro tikere, na bo kiya te, "Go bi wa'di na koro te? Ala motoga liŋo 'ba Boko'ba na, ala kpadōri 'ba mitoro na?"

18 Yakoba ēnyi molo mi doŋbo kogba kulugbi dōku nima bo kitaka do bo pa timo ne kidēyi dōmo toro, kina bo kogba 'bu kodō dōmo.

19 Bo i'di mōyi go bi nima ro Betele, tine gawo ma ngosi ngila go bi mo nima yayi, mōyi mo idēki pa ro Luza.

20 Yakoba o'do lōmu zi Boko'ba, iya te, "Odo ni Boko'ba koloma ngi tō koŋgo gōma di mi lingere ma nime mēdi mari teyi ne, koja go akonyo zō gbi ti boŋgo tusu mo roma,

21 kileki ma n̄bō mi liŋo 'ba 'bu ma ti mi kēyi, n̄ na ti kō'bō ngi ro n̄ere Boko'ba ma ro n̄burun̄buru.

22 Kina dōku nime midēyi dōmo ne ti kēdi ngi ro bi 'ba to'do mōtu ziyi di teyi. Wa ame ga pili ki'di zō ti mi'di kapa ma 'butē mo ziyi."

29

Yakoba Ōmō Arana

1 Yakoba ari nduwē mi lingere abo nima kala mi dooyayi ma kapa kari yibi.

2 Bo ari kōmō mi lōwu moto ti daa teyi dotumu 'ba kamōlō mota kō'dō 'deni bēri kpmo yayi. Daa nima na kēdi ki'di mini zi kamōlō naga nima di teyi. Tine dōku ma kutu'bō kpa daa mo nima timo ro ma lōbu,

3 odo bo koda kamōlō naga nima kototo rōnni 'deni pili tine, na 'jaa lijē koloma tululu dōku nima yaga ki'di mini zi kamōlō 'bēnni ga, kina lijē kululu 'jaa 'bōwu kileki go bi mo.

4 Yakoba ititi bo koda kamōlō naga nima, iya te, "Kpe di go bi ma yala ga ya, lōndō?"

Lijē iya te, "Ze di Arana."

5 Bo ileki kititi lijē, iya te, "Ikalike bo moto ro Labana kole 'ba Nawura?"

Lijē iya te, "Yēē, dikali bo."

6 Bo ititi lijē, iya te, "Bo ēdi le?"

Lijē iya te, "Bo ēdi le. Nyiti abo Rayile na me 'dē kēdi ro tako ti kamōlō abo ga."

7 Bo iya te, "Kada gba mbiri bi 'ba tototo do kamōlō mi jolo na dē gba. I'dike mini zinni lijē kari tonyo kpēnni."

8 Lijē iya te, "Inza tara, dēdi doda bo koda kamōlō mota go kototo rōnni pili titi kako tine, na 'jaa go dululu dōku yaga di'di mini zi kamōlō."

9 Ko'ja Yakoba kēdi gba tilende ti ya naga nima, na Rayile kōmō ngi ti kamōlō 'ba 'bu ni rōmōyi loko na ro bo koda mo.

10 Kina odo Yakoba ko'ja Rayile kōmō 'deni ti kamōlō 'ba lano bo Labana ga tara tine, na bo kari ngi kululu dōku tōnē yaga di kpa daa nima ki'di mini zi kamōlō naga nima.

11 Kina bo kumōtō Rayile bo kudu ro ma kembe.

12 Bo iya te, "Ma lano 'ba 'bu yi na. Ma kole 'ba Rebeka na."

Kina Rayile kirija ngi kari kiya lende mo zi 'bu ni.

13 Kina odo Labana kuwō lende 'ba kole 'ba lēmi bo 'deni tara tine, na bo kirija kurē dōmo kiramo kome mbili mo, bo ko'de kako liŋo.

Yakoba iyēti go lende naga nime pili zi Labana.

14 Tine Labana ileki dōmo, iya te, "Ro ma laka ni roma ma na."

Aranda Gō Leya Ni Ti Rayile

Yakoba oloma ko'do nyepe kotō yayi,

15 kina Labana kiya zi bo, iya te, "Ēddi ko'do ndobo zō ro ma sari go ame ze ro wado ne, tine mo'doko dē 'do kō'bō to'do mo tara. Iya wa ame ko'doko ne go mopi ziyi."

16 Labana ēdi ti yitōti riyō, mōyi ma lōbu mo ro Leya, tine ma titi mo mōyi mo ro Rayile.

17 Leya ele nge di kōmo mo, tine Rayile ele 'bēni ngi ro mbēmbē kpaki ti yida rōmo.

18 Yakoba o'bo Rayile, go kō'du mo na bo kiya te, "Mēdi mo'do ndobo kōmo kōo modomoriyō ziyi 'do ki'di Rayile zō mogbe."

19 Labana ileki dōmo, iya te, "Ma laka mo na 'do mi'di loko ziyi di do ame 'do mi'di loko zi bilaka moto ne. Oloma tō bine."

20 Yakoba o'do ndobo kōmo kōo modomoriyō go Rayile, tine inda ngi di zi bo kozo tō'dō do ndō tara rōmōyi bo o'bo loko ro mbēmbē.

21 Kina Yakoba kiya zi Labana, iya te, "Kōo 'ba ndobo ma ote rōni 'deni, i'di 'ja ma zō."

22 Labana oja karama 'ba gbe kose bilaka 'ba mi go bi nima yayi pili kototo rōnni kako yimo.

²³ Tine mi korɔndo mo nima, Leya na za Labana ko'de koja go Yakoba kɔ'do timo.

²⁴ Labana i'di nyiti atoli abo motɔ mɔyi mo ro Zilepa zi nyiti abo Leya ro bo laja.

²⁵ Mi dɔɔbo tine, na Yakoba konɔgo za 'bɔwu ro Leya. Kina bo kɛnyi kari kititi Labana, iya te, "Wa'di na me ko'do zɔ te ne? Mo'do ndɔbo nime ziyi go Rayile, go wa'di na kebe kindɛndɛ ma?"

²⁶ Labana iya te, "Mi dɔlɛti 'beze bine, ogbe nyiti ma titi dɛ dɔgba kola nyiti ma lɔbu.

²⁷ Ne oda tɔ'do do modomoriyɔ 'ba karama 'ba gbe nime kote rɔni titi 'do mi'di Rayile gbɛ ziyi, ɔdo ko'doko to'do ndɔbo gbɛ zɔ kɔmo kɔo modomoriyɔ motɔ."

²⁸ Yakoba uti gɔmo. Kina ɔdo tɔ'do do modomoriyɔ 'ba karama 'ba gbe nima kote rɔni 'deni tine, na Labana kogba nyiti abo Rayile ki'di gbɛ ro 'ja zi Yakoba.

²⁹ Labana i'di nyiti atoli abo motɔ mɔyi mo ro Bila zi Rayile ro bo laja.

³⁰ Yakoba ɔ'do gbɛ ti Rayile, tine Rayile na bo ko'o ro do kiteli kebe Leya. Kina bo ko'do ndɔbo 'bɔwu zi Labana kɔmo kɔo modomoriyɔ.

Tɔyɔ Kole 'Ba Yakoba Ga

³¹ Kina ɔdo Boko'ba konɔgo Yakoba ko'o Leya dɛ laka kɔzo a nima tara tine, na Boko'ba koja go lɔyɔ ngi zini. Rayile ɔro 'bɛni ngi ro koto.

³² Leya ɔmo kɔyɔ ro kole botoni, kina loko ki'di mɔyi mo ro Rubɛni, ame kiya te "Onɔgo lisa," rɔmɔyi loko iya te, "Boko'ba onɔgo lisa ma 'deni, mɛ'dɛ ma ti ko'o ma nati."

³³ Kina loko kɔmo 'bɔwu kɔyɔ kole motɔ. Loko iya te, "Boko'ba uwɔ 'deni ma ko'o ma dɛ kina me bo ki'di kole nime 'deni gbɛ zɔ." Kina loko ki'di mɔyi mo ro Simona, ame kiya te "Uwɔ."

³⁴ Loko ɔmo 'bɔwu kɔyɔ kole motɔ. Kina loko kiya te, "Ame tine, mɛ'dɛ ma ɛdi kodɔbo rɔni kɔ'bɔ tɔ rɔmɔyi mɔyɔ kole 'deni mota zi bo." Na loko ki'di mɔyi mo ro Lɛwɛ, ame kiya te "Odo'bo."

³⁵ Loko ɔmo 'bɔwu kɔyɔ kole motɔ. Kina loko kiya te, "Ame tine ti milɛlu Boko'ba." Na loko ki'di mɔyi mo ro Yuda, ame kiya te "Lɛlu." Tine na loko kɔro ngi, loko ɔyɔ kole motɔ dɛ kpe titi di go ama.

30

¹ Kina ɔdo Rayile konɔgo 'deni loko kɔyɔ kole dɛ zi Yakoba kɔzo a nima tara tine, na loko kombi mini ngi ro lɛmi ni. Go kɔ'du mo na loko kiya zi Yakoba, iya te, "ɔdo ki'di kole dɛ zɔ ti mɔlɛ yaga."

² Yakoba ɛnyi ro 'dirɛ tini, kiya te, "Ma na ro Boko'ba? O'ja Boko'ba na ki'di lɔyɔ dɛ ziyi."

³ Loko iya te, "Bila nyiti bo laja ma na me, ɔ'do timo 'do loko kɔyɔ kole zɔ. Tini na ti mɛdi ro ma 'ba kole."

⁴ Kina loko ki'di Bila ro 'ja zi mɛ'dɛ ni, kina bo kɔ'do timo.

⁵ Bila ɔmo kɔyɔ kole zi Yakoba,

⁶ kina Rayile kiya te, "Boko'ba ɔ'do burɛ ma 'deni laka. Bo uwɔ akititi ma 'deni bo ki'di kole zɔ." Kina loko ki'di mɔyi mo ro Dana, ame kiya te "Burɛ."

⁷ Bila ɔmo 'bɔwu kɔyɔ kole motɔ zi Yakoba.

⁸ Rayile iya te, "Mo'do ya 'deni ti lɛmi ma ro ma kɛnyɛ nɔbo ma'da." Kina loko ki'di mɔyi mo ro Napatali, ame kiya te "Ya."

⁹ Kina ɔdo Leya konɔgo loko kɔro 'deni di bi tɔyɔ kole tara tine na loko kogba Zilepa bo laja 'bɛni ki'di zi Yakoba ro 'ja.

¹⁰ Kina Zilepa kɔyɔ kole zi Yakoba.

¹¹ Leya iya te, "Mɛdi ti go kele." Kina loko ki'di mɔyi mo ro Gada, ame kiya te "Go kele."

¹² Zilepa ɔmo 'bɔwu kɔyɔ kole motɔ zi Yakoba.

¹³ Leya iya te, "Ma 'deni ro lɔɔo. 'Ja ma laki pili ti kidɛki ma ro bo lɔɔo." Kina loko ki'di mɔyi mo ro Asera, ame kiya te "Lɔɔo."

¹⁴ Mi kada 'ba tumu nyɔnyu na Rubɛni kari ko'ja lɔɔa 'ba lɔyɔ di mi nyaka kogba kako timo lɔɔo ki'di zi ma bo Leya. Rayile iya zi Leya, iya te, "I'di lɔɔa nima kole 'bi ko'ja ne zɔ."

¹⁵ Tine Leya ileki dɔmo, iya te, "Mɛ'dɛ ma nima kolɔ ne ɔ'bo yi dɛ gba? Kina me kɛddi kiteri 'bɔwu 'do togba lɔɔa nime kole ma ko'ja ne?"

Rayile iya te, "ɔdo ki'di lɔɔa nima zɔ, Yakoba ɛdi kɔ'do gɔyi mi korɔndo nime tone."

¹⁶ Kina mi dɔkɔpiyari ko'ja Yakoba kɛdi kileki 'deni kako di mi nyaka tine na Leya kurɛ do bo, kiya te, "ɛddi kako kɔ'do tone gɔma rɔmɔyi mugɔ yi 'deni di zi Rayile ti lɔɔa nime kole ma ko'ja ne."

Kina Yakoba kɔ'do tini mi korɔndo nima. ¹⁷ Boko'ba ileki do akititi 'ba Leya ki'di loko kɔmo kɔyɔ kole ma mi buyi 'bɛni zi Yakoba.

¹⁸ Loko iya te, "Boko'ba i'di kpa kɔzi 'deni zɔ rɔmɔyi mi'di bo laja ma zi mɛ'dɛ ma." Kina loko ki'di mɔyi mo ro Yisakara, ame kiya te "Kpa kɔzi."

¹⁹ Leya ɔmo 'bɔwu kɔyɔ kole ma mi modɔkɔto zi Yakoba.

²⁰ Loko iya te, "Boko'ba i'di kpa kɔzi ma do kiteli 'deni zɔ. Mɛ'dɛ ma ɛdi ko'doko ma, rɔmɔyi mɔyɔ kole 'deni modɔkɔto zi bo." Kina loko ki'di mɔyi mo ro Zebolona, ame kiya te "To'doko."

21 Di gomo na loko köyö nyiti ki'di möyi mo ro Dina.

22 Boko'ba ongo Rayile koja go löyö teyi.

23 Kina loko koma köyö kole. Loko iya te, "Boko'ba ogba ro kaya 'deni yaga di doma.

24 Boko'ba koja go kole moto to kpe gbi zö." Kina loko ki'di möyi mo ro Yesepa, ame kiya te "Moto gbi."

Labana Ni Ti Yakoba

25 Di pötö töyö Yesepa na Yakoba kiya zi Labana, iya te, "I'di mileki mari mi doyyayi ze.

26 I'di 'ja ma ga ti kole ma ga ame mo'do ndobo gomo ziyi ne 'do mari. Ikali ndobo ame mo'do ziyi ne 'deni."

27 Tine Labana iya te, "I'di miya lende nime. Mumë 'deni ti 'bosi ma, Boko'ba edi ko'do yeyi doma nime go kö'du 'bi.

28 Iya wa ma ko'doko 'do mopi ziyi. Kina medii mi'di ngi pili ziyi."

29 Yakoba iya te, "Ikali ndobo laka ame mo'do ziyi ne 'deni kina ikali ma yeri 'bi ga kara 'deni gbi mi ndobo ko'do ma.

30 Mi kada ma tönë mako ne yeri 'bi ga ngi ndö te, ne ongo te kina me kara 'deni ngi le'jete konzi ro mbëmbë. Kina Boko'ba o'do yeyi 'deni gbi nduwë ziyi di mi go bi ame ga moloma tari teyi. Kina me kada ma 'bama ömö 'deni 'do mongo go wa ma ro 'ba gbagba ma ga."

31 Labana ititi, iya te, "Wa'di na go mopi ziyi?"

Yakoba iya te, "Mo'doko a moto dë go kopi zö. Medii mö'bö nduwë tonngo go yeri 'bi ga odo kuti go lende nime.

32 I'di milaki kebe mi löngö yeri 'bi naga nima 'do migeli kole kamölö ma kölu naga ti kole banya ma kumöru naga. Wa naga nime na nge mo'doko.

33 Ti kikali laka ma 'jaa odo kako tonngo yeri ame ga mogba 'deni ne kada moto. Odo ko'ja banya ame ga kinza ro ma kumöru ne ti kamölö ame ga kinza ro ma kölu ne mi löngö 'bama naga nime ti kikali ngi ro 'bögö."

34 Labana iya te, "Ele, do'do kozo ame kiya ne tara."

35 Tine mi kada mo nima na Labana kigeli banya ma kumöru naga kpaki ti ame ga ti kinë ma kanmi romo ne ti kamölö ma kölu naga me yaga. Kina bo ki'di kole abo ga toda mo

36 tine na bo kënyi kari tinnü kilingere nbö tö'dö do mota koto yaga ro ma kowo di ngila ama ga ti Yakoba ne. Yakoba oloma nduwë toda koso yeri 'ba Labana naga nima.

37 Kinë ngëri mota moto ga yayi Yakoba ënyi koke dangila ma ka'ji mo ga ro nyigbara kopepe yoko mo yaga kola romo ro ma kumöru.

38 Bo ako timo kuruwö koma yeri naga nima kpa go bi ame lijë kedi kuwë mini di teyi. Bo uruwö yayi romöyö yeri naga nima bi 'ba tiki mo na di kpa mini.

39 Go kö'du mo na banya ame ga kiki di yayi kuyi komönni do ngëri naga nima ne köyö kole ngi me ro ma kumöru.

40 Yakoba oza kamölö mo ga yaga di ro banya kina bo ki'di lijë kuyi komönni kari do yeri ma kumöru ti ma kölu ame ga mi löngö yeri 'ba Labana ga yayi ne. Wa nime na ki'di Yakoba kedi ti dotumu 'ba yeri koza 'beri yaga di ro 'ba Labana ga.

41 Odo yeri ma kono naga kedi kiki na Yakoba kuruwö ngëri naga nima koma mo di kpa go bi 'ba tuwë mini yayi 'do lijë kiki di mi löngö mo.

42 Tine bo uruwö dë koma yeri ma kilike naga. Go kö'du mo na yeri ma kilike naga ngi me ro 'ba Labana, tine ma kono naga ngi me ro 'ba Yakoba.

43 Kina Yakoba koloma ngi ro bo mori ti dotumu 'ba kamölö ni ti banya ro ma konzi, gbi ti atoli ti gamele ti akaca.

31

Riña 'Ba Yakoba

1 Yakoba ari kuwö kö'du mo kole 'ba Labana ga kedi ro tiya mo, iya te, "Yakoba ototo wa 'ba 'bu ze ga 'deni kote. Wa 'ba 'bu ze ga na me bo ko'do mori 'deni timo."

2 Bo ongo gbi Labana inza kpe ro ma laka ti bo kozo ma dogba.

3 Kina Boko'ba kilende zi Yakoba, iya te, "Ileki kari mi doyyayi 'be mi löngö e'be 'bu yi ga. Medii mö'bö tui."

4 Kina Yakoba koja laja go Rayile ni ti Leya kako zi bo mi löwu nima bo kedi koda kamölö abo ga yimo yayi ne.

5 Kina bo kiya zinni, iya te, "Monngo 'deni 'bu ye inza kpe ro ma laka tö kozo ma dogba. Ne Boko'ba 'ba 'bu ma ni edi tö.

6 Ikalike 'deni ma mo'do ndobo zi 'bu ye ti tigo ma pili.

7 Tine pele tara bo ö'bö nduwë tui dangala zö. Kpa közi 'ba ndobo ame medii mo'do ne bo uyi yimo mi 'butë, tine Boko'ba na kedi kitata ma di zi bo.

8 Odo bo kiya te, 'Banya ma kumöru naga nima kedi pili ro kpa közi ziyi,' kina banya köyö ngi me ro ma kumöru. Kina odo bo kiya te, 'Banya ma ku'du kinë kanmi naga nima kedi pili ro kpa közi ziyi,' kina banya köyö ngi me ro ma ku'du kinë kanmi.

9 Boko'ba ogba yeri 'deni me di zi 'bu ye ki'di zö.

10 Mi kada ame ro bi 'ba töyö ma laka 'ba yeri ne, nyi o'de doma mombi koma mo mo'ja mo'de banya ame ga kedi kiki ne 'deni me ro ma kumöru ti ma ku'du kinë kanmi.

¹¹ Malayika 'ba Boko'ba idēki ma di mi nyi nima, iya te, 'Yakoba.' Miya te, 'Ma na me.'

¹² Malayika nima iya zō, iya te, 'Ombi kōmōyi koŋgo mo'de ame ga pili kēdi kēki ne 'deni me ro ma kumōru ti ma ku'du kinē kaŋmi, rōmōyi mo'ja wa ma Labana kēdi ko'do ziyi 'deni.

¹³ Ma na ro Boko'ba ma tōnē kōdo kileme rōni ziyi di Betele, tōnē 'do kīdēyi dōku yayi kōdo 'bu dōmo kulōmu rōyi gbī zō ne. Ēnyi di mī dōyayi nime kileki kari mī dōyayi ma kōyō yi teyi.' "

¹⁴ Rayile ni ti Leya ileki dōmo zi Yakoba, iya te, "Wa mōto inza kpe zize ame go dogba ro apōtō di zi 'bu ze.

¹⁵ Bo o'do ze kōzo bo lōwō, bo kugō ze mōkō. Kina me bo kīyōlu yamo 'ba dōze 'deni pili yaga.

¹⁶ Wa naga nime pili Boko'ba kogba yaga di zi 'bu ze ne, eze ga na zi kole ze ga. Wa ame Boko'ba kiya ziyi ne o'do ngi."

¹⁷ Yakoba i'di kole abo ga ti 'ja abo ga do gamele

¹⁸ bo kēnyi dōmo di yayi ti wa ame ga pili bo ko'ja di Padanarama yayi ne, kina bo koga dōtumu 'ba yēri abo ga pili kōmo bo tari mī dōyayi 'ba Kanana zi 'bu bo Yisika.

¹⁹ Tine mī tēnyi 'bēnni Labana ari 'deni mōlo bi kōwo tumu sunē kamōlō abo ga kina Rayile ku'bōgō akoro 'ba 'bu ni ngi kari timo.

²⁰ Yakoba indēndē Labana kēnyi ngi kinza ma bo kose go bo kiya te bo ēdi 'deni kari.

²¹ Bo iriŋa di yayi ti wa ame ga pili ro 'ba bo ne bo kumu do yōpō Epurate bo kuyi kōmo bo kari yōki dōyayi kurunḡu 'ba Gilada.

Boko'ba Iyandi Labana

²² Di pōtō tō'dō do mota tine na Labana kuwō kō'du mo 'jaa iya te, Yakoba iriŋa 'deni.

²³ Kina bo kototo bilaka abo ga lijē kozi go Yakoba ŋbō tō'dō do modomoriyō kari kota gōmo mī dōyayi kurunḡu 'ba Gilada.

²⁴ Mī korōndo mo nima na Boko'ba kako kilende zi Labana ti nyi, iya te, "I'di kōmōyi kandi laka kinza kiya wa ma kēnyē mōto dē zi Yakoba."

²⁵ Yakoba oga taya abo 'deni do kurunḡu yayi tine na Labana ni ti bilaka ma 'ba bo ga koga taya gbī yayi.

²⁶ Labana iya zi Yakoba, iya te, "Wa'di na me ko'do te ku'bōlu ma kogba yītōti ma ga kēnyi timo kōzo 'bōki ma kinda'ba di mī ya?"

²⁷ Go wa'di na ku'bōlu ma kusu rōyi kinza kose gōyi zō? Ma kēdi kiya ra dēne 'do moja yi go kori ti lōŋo ti ŋgala ti biro 'ba tōmo ni ti lēri.

²⁸ Ne go wa'di na kēnyi ngi kinza ma ki'di mome mbili yītōti ma ga ti kole 'bēnni ga mo'do mōtō zīnni? Lende do rumō nime ko'do ne.

²⁹ Mēdi ti tigō 'ba 'do to'do yi ro ma kēnyē, ne Boko'ba 'ba 'bu yi ilende zō ti korōndo ene, iya te, mī'di kōmo ma kandi laka kinza miya wa ma kēnyē mōto dē ziyi.

³⁰ Mikali 'deni lende 'ba liŋo 'be na kō'zo rōyi ki'di yi kēddi kari. Ne go wa'di na ku'bōgō akoro ma?"

³¹ Yakoba iya te, "Ma ro tikere rōmōyi miya te mōtoga ti kolo yītōti 'bi ga yaga di zō.

³² Ne odo kiya te ko'ja akoro 'bi nima di zi bilaka mōto bine, bo mo to nima ēdi kōlē tōne yaga. Bilaka ze ga na me, oma wa ame ga ro 'bēyi ne kigeli yaga 'do kōmōnni pili ko'ja."

Yakoba ikali dē ma Rayile na ku'bōgō akoro 'ba Labana nima.

³³ Labana odo koma mī rō kilaka 'ba Yakoba, bo kololo kari koma mī 'ba Leya, bo kari 'bōwu koma mī 'ba Bila ni ti Zilepa. Tine bo o'ja akoro abo naga nima dē du te. Kina bo kari kōdo mī rō 'ba Rayile toma yīmo.

³⁴ Rayile oga akoro naga nima 'deni kusu dōmo mī kilaka bi loma 'ba go gamele ki'di 'deni rō yayi loko koloma dōmo. Labana oma mī rō nima pili tine o'ja akoro abo dē du te.

³⁵ Rayile iya zi 'bu ni, iya te, "Nere ma, kinza kēnyi dē ro 'diri tō go ame mēnyi dē tōro ziyi ne, rōmōyi mēdi ti a do 'ja."

Go kō'du mo na Labana koma ngi le ko'ja akoro naga nima dē.

³⁶ Kina Yakoba kēnyi ngi ro 'diri ti Labana kititi, iya te, "Lende kēnyē wa'di na mo'do? Wa ma mirasi ziyi ki'di koga gōma kulōwō ro ma kututu gōmo ne na ro wa'di?"

³⁷ Wa ma ga na me koma yīmo 'deni me, ne ē'bi ma ko'ja di mī lōngō mo ga bine ēdi yala? Ne odo kēdi, oja yaga bine kōmo bilaka 'bi ga ti 'bama ga koŋgo go lijē kiya lende ma laka mo mī lōngō ze tūyi.

³⁸ Mī kōmo kōo 'butē riyō naga nime mo'do tūyi ne kamōlō ti banya 'bi ga o'bō dē kinza tōyō, monyo muruku ma koto te dē di mī lōngō dōtumu 'ba yēri 'bi ga.

³⁹ Ame ga kuruku kinda'ba mopi go bi mo ngi teyi mo'de lende mo dē gbī yo kako ziyi. Ame ga ku'bōgō ro mī korōndo ala ro mī kada ne mopi go bi mo teyi kōzo ma kiya zō to'do mo.

⁴⁰⁻⁴¹ Mī kōmo kōo 'butē riyō naga nime mo'do tūyi ne, kada oŋma ma ro go bi kēzē pili, bi kēyi okpe yīmō kote korōndo a mōto ro tō'dō kinda'ba kōmo ma dē. Mo'do ndōbo ziyi kōmo kōo 'butē dōmosowo go yītō riyō 'bi naga nime, kina me

mo'do 'böwu kómo koo modookoto go ki'di dotumu 'ba yëri 'bi moto ga zö. Ne pele ö'bö tuyi mi kpa közi ma mi 'butë.

⁴² Ma kiya te Boko'ba 'ba 'bu ma Abarayama ame bo na gbi Yisika kere ne kinza goma dëne me oja ma 'deni mari ro közi sari. Boko'ba ongo gomo ma ti ndobo ame mo'do ziyi ne kina ma bo kamo döyi ti korondo ene."

⁴³ Labana ileki domo zi Yakoba, iya te, "Yitöti ma ga na pili ma. Kole naga nima pili ro kole ma ga. Dotumu 'ba yëri naga nima pili ro ama ga. Wa naga nime pili këddi kongo ne me ro ama ga. Tine a moto inza ma 'do mo'do tota go yitöti ma naga nime ti kole ma lijë köyo naga nime di ziyi.

⁴⁴ Ako do'do lömu tiyi. Ako dototo kulugbi döku dula domo bine 'do koloma ro kinë 'ba lömu nime do'do 'deni mi löngö ze tiyi ne."

⁴⁵ Kina Yakoba kogba döku kidëyi domo toro.

⁴⁶ Bo i'di bilaka abo ga kototo kulugbi döku kulu domo. Kina lijë konyo kpënni di ngila döku nima kulu domo yayi ne.

⁴⁷ Labana idëki möyi go bi nima ro Yegara Saduta, tine Yakoba idëki ro Galede.

⁴⁸ Labana iya zi Yakoba, iya te, "Döku nime 'deni ro lende kileme mi löngö ze tiyi." Go kö'du mo na kidëki möyi go bi nima ngi ro Galede, ame kiya te "Döku 'ba akileme."

⁴⁹ Labana ileki gbi, kiya te, "Boko'ba ki'di komöni nduwë kö'bö tongo ze mi ro koza ze nime." Go kö'du nime na kidëki möyi go bi nima ngi ro Mizapa, ame kiya te "Kilanga koda wa."

⁵⁰ Labana iya te, "Odo ko'do yitöti ma naga nime ro ma kënyë ala ebe kogbe 'ja moto ga ame muwö kö'du mo de pele, ziyi tikali mo laka kómo Boko'ba ëdi tongo ze.

⁵¹ Döku nime mulu domo ti ma midëyi domo nime

⁵² ti kö'bö ro lende kileme mi löngö ze tiyi. A moto minza miteli do döku nime mari mo'do ya tiyi kina a moto inza kiteli do döku nime gbi ala ma midëyi domo nime kako ko'do ya tö.

⁵³ Boko'ba 'ba Abarayama ti 'ba Nawura ti Boko'ba 'ba 'bu nni ga kongo lende nime mi löngö ze tiyi."

Yakoba ulömu ro bo ti möyi Boko'ba ame 'bu bo Yisika kere ne

⁵⁴ kina bo kumu roma zi Boko'ba do döku nima yayi. Bo idëki bilaka abo ga kako tonyo akonyo nima lijë kö'do do kurungu nima yayi.

⁵⁵ Molo mi donbo na Labana kome mbili yitö abo ga ti kole 'bënni ga bo kumötö lijë gbo na bo kuyi do bo ngi kileki linjo.

32

Yakoba Ni Ti Esawu

¹ Yakoba ënyi di yayi kari nduwë mi lingere abo nima, kina malayika moto ga 'ba Boko'ba kako kondoso ti bo.

² Kina odo Yakoba ko'ja lijë 'deni tara tine, bo iya te, "Dotaya 'ba Boko'ba na me." Kina bo kidëki möyi go bi nima ngi ro Manama, ame kiya te "Taya riyö."

³ Yakoba oja bo laja abo moto ga kari dogba kómo bo zi löndö bo Esawu mi döyayi 'ba Edome.

⁴ Bo ose zinni 'do lijë kiyëti kpa bo zi Esawu, kiya te, "Ma Yakoba bo laja 'bi, moloma 'deni migabi ti Labana nbo kömö mi kada nime tone.

⁵ Ma 'deni ti sa ti akaca ti dotumu 'ba kamölö ni ti banya gbi ti atoli, kina me mëdi mose lende nime ziyi löbu ma 'do ki'di miyi këyi roma."

⁶ Bo laja naga nima ileki kako zi Yakoba, kiya te, "Dari 'deni dömö zi bo löndö yi Esawu. Bo ëdi 'deni ndö go kori tako turë döyi. Bo ëdi ti bilaka abo ga kuluku modoomota (400) ti bo."

⁷ Kina Yakoba ngi ro tikere ro mbëmbë, na bo koza bilaka abo ga ti kamölö abo ga ti banya ti sa ti gamele kpaki bi riyö.

⁸ Bo omeri odo kiya te Esawu kömö dotumu ma koto kote domo ma koto nima ti komo kirinja yaga.

⁹ Yakoba ititi Boko'ba, iya te, "Boko'ba 'ba 'bu ma löbu Abarayama ti 'ba 'bu ma Yisika, uwö akitiiti ma. Iya 'deni tönë zö 'do mileki mari mi döyayi ze zi e'be 'bu ma ga, kina go ko'do wa ma laka gbi zö.

¹⁰ Ma bo laja 'bi nime, ma ngi wöti ro bo lende kënyë, mi këyi 'bi ti kö'du laka 'bi ame kileme zö ne ma gbagba ma mo'bo de. Mi kada ma tönë mumu do yöpö 'ba Yaradene mëdi mari ne, ma nge ti peri adokotoni közö. Ne kina me tone mëdi mileki 'deni ti dotumu riyö naga nime.

¹¹ Moma'jo roma ziyi, okonyi ma di zi bo löndö ma Esawu. Ma ro tikere ro mbëmbë motoga bo ëdi kako kote doze kpaki ti 'ja ti kole titi.

¹² Ne ni Boko'ba iya 'deni tönë bine, iya te, ëddi ki'di wa ko'do rönii pili laka zö ki'di kupö ma konzi kozo 'jo yayi lida 'ba kpa mini löbu ame boto ko'bo de titëtë mo ne."

¹³ Yakoba ö'dö mi go bi nima yayi, na bo koza wa ame ga bo këdi timo ne ki'di ro kpa közi zi Esawu.

¹⁴ Bo oza ma banya kuluku sowo (200) ti mo'de 'butë riyö, ma kamölö kuluku sowo (200) ti mo'de 'butë riyö,

¹⁵ ma gamele 'butë mota ti kole mo ga, ma sa 'butë sowo ti ngulö 'butë, ma akaca 'butë riyö ti botoni mo ga 'butë.

¹⁶ Bo oza ro dɔtumu ki'di bo laja abo ga ro bo dɔmo. Bo iya zinnɪ, iya te, "Arike nduwɛ dɔgba kɔmo ma. Olake lɔngɔ dɔtumu mo naga nime kɛdɪ ro ma kɔwo ti ma kɛdɪ kako di gomo."

¹⁷ Bo ose zi bo laja ma dɔgba nima, iya te, "Ɔdo bo lɔndɔ ma Esawu kondosɔ tiyi kititi yi, kiya te, 'Nɛre 'bi ro yɛ? Kina ɛddi kari yala? Yɛri 'ba yɛ ga na me kɔmɔyi ne?"

¹⁸ Ileki dɔmo zi bo, iya te, 'Wa 'ba bo laja 'bi Yakoba ga na, kina me bo koja ro kpa kɔzi ki'di zi nɛre abo Esawu. Kina Yakoba gbagba bo mo ɛdɪ yi'bwu.' "

¹⁹ Bo ose kɔ'du nime gbɪ te zi bo laja ma mi riyo mo ti ma mi mota mo nduwɛ kala ro gɔnnɪ nima pili kɛdɪ kona yɛri naga nima ne, bo iya te, "Ɔdo kondosɔke ti Esawu, iyake tara zi bo.

²⁰ Kina iyake gbɪ te, Yakoba gbagba bo mo ɛdɪ yi'bwu."

Bo omeri, bo iya te, "Mɔtɔga ti miyɛyi dɔki'di Esawu ti wa naga nime 'dɔ ɔdo mɛdɪ mɔmɔ pele zi bo yayi tine mi bo ɛyi 'deni."

²¹ Bo oja kpa kɔzi ki'di naga nima tɔti kari dɔgba kɔmo bo, tine bo ileke 'ba bo titi tɔ'dɔ mi taya yayi.

Nyɔpɔ 'Ba Yakoba

²² Mi korɔndɔ kɔtɔ mo nima na bo kɛnyi dɔmo kogba 'ja riyo abo ga ti 'ja ma riyo ame ga ro bo laja ne ti kole 'butɛ dɔkɔtɔ abo ga lijɛ kumu toro 'ba Yaboko.

²³ Bo oja lijɛ pili kumu dɔ toro nima ti wa ame ga pili bo kɛdɪ timo ne,

²⁴ tine bo na kileke 'ba bo kutu bo yi'bwu. Kina bilaka motɔ kako kunyɔpɔ ti bo nbɔ kɔmɔ mi kano bi kɛzɛ.

²⁵ Kina ɔdo bo nima kɔngɔ 'deni bo ka'da Yakoba dɛ kpe tara tine na bo kɔkpe dɔ'bɔtɔru mo ngɪ, na kpa dɔ'bɔtɔru Yakoba kogba rɔni ngɪ.

²⁶ Bo iya te, "Ola ma mari, gɔ bi ɛdɪ 'deni kɛzɛ."

Yakoba iya te, "Minza mola yi titi. O'do yɛyi zɔ."

²⁷ Bo iya te, "Mɔyi yi ro yɛ?"

Yakoba iya te, "Mɔyi ma ro Yakoba."

²⁸ Bo iya te, "Mɔyi yi inza kpe ro Yakoba, tine 'deni ro Yisarele, ame kiya te 'Nyɔpɔ ti Bɔko'ba,' rɔmɔyi unyɔpɔ 'deni ti Bɔko'ba gbɪ ti bilaka lesi nbɔ ka'da."

²⁹ Yakoba ititi bo, iya te, "Moma'jo rɔma ziyɪ, iya mɔyi yi zɔ."

Bo iya te, "Wa'di na ko'dɔko tikali mɔyi ma gɔmo?" Kina bo ko'do yɛyi zi Yakoba.

³⁰ Yakoba iya te, "Bɔko'ba na me mo'ja mɛdɪ moloma gba di pɔtɔ mo ti kɔmo ma?" Kina bo kidɛki mɔyi gɔ bi nima ro Penowele, ame kiya te "Kɔmo Boko'ba."

³¹ Yakoba ɛnyi di Penowele yayi kɛdɪ kiteli pele tine kada ɛdɪ 'deni ki'di kpɛni.

Tine bo ɛdɪ 'deni kujɛ ka'bo rɔmɔyi dɔ'bɔtɔru bo.

³² Gɔ kɔ'du mo na me nduwɛ nbɔ ko'ja kabate kupɔ Yisarele konyo lɛri ame kpa dɔmoso 'ba dɔ'bɔtɔru ne dɛ, rɔmɔyi kpa dɔmoso nima na kɔkpe Yakoba di teyi.

33

Esawu Urɛ Dɔ Yakoba

¹ Yakoba ombi kɔmo bo ko'ja Esawu kɛdɪ ro tako ti bilaka abo ga kuluku modɔmɔta (400). Kina Yakoba koza kole abo ga ngɪ zi 'ja abo ga Leya ni ti Rayile ti 'ja ma riyo ma ro bo koja laja mo naga nima.

² Bo i'di bo laja naga nima na kɔsɔ dɔgba ti kole ma 'bɛnnɪ ga, tine na bo ki'di Leya ti kole ma 'bɛni ga Rayile na yi'bwu ti kole 'bɛni Yesepa.

³ Yakoba gbagba bo mo na kɔsɔ dɔgba zinnɪ kari turɛ dɔ bo lɔndɔ bo Esawu ti tudɛ dɔ bo bɛri nbɔ mi modɔmɔriyo.

⁴ Tine Esawu irɪja kurɛ dɔ bo kiramo bo kome mbili mo. Kina lijɛ kpaki riyo koloma ngɪ tudu.

⁵ Kina ɔdo Esawu kuyɪ kɔmo bo ko'ja 'ja naga nima kɛdɪ kako ti kole titi tara tine, bo ititi, iya te, "Yɛ mo ga na me tiyi ne?"

Yakoba iya te, "Nɛre ma, ya naga nime kole ma Boko'ba ko'do mi kɛyi koja gɔmo zɔ na."

⁶ Kina 'ja ma ro bo laja naga nima kɔmɔ ngɪ ti kole ma 'bɛnnɪ ga kako kolɔdo bɛri.

⁷ Na Leya kɔmɔ ti kole ma 'bɛni ga, ro nburunburu mo na Rayile ni ti Yesepa kɔmɔ lijɛ kolɔdo pili bɛri.

⁸ Esawu ileki kititi, iya te, "Ne dɔtumu ame ga mondosɔ timo di dɔgba 'dɛ yayi ne 'jo 'ba lende mo tɛgɛ ro wa'di?"

Yakoba iya te, "Nɛre ma, mo'do ama 'dɔ tiyɛyi dɔki'di yi timo."

⁹ Esawu iya te, "Inza tara, lɔndɔ ma, mɛdɪ ti 'bama ga, i'di ame ga koloma ro 'bɛyi."

¹⁰ Yakoba iya te, "Inza tara, moma'jo rɔma ziyɪ, ɔdo miyɛyi dɔki'di yi 'deni ngɪ utɪ dɔ kpa kɔzi ki'di ma naga nime, kogba di kɔzɔ. Ro ma laka to'ja kinɛ yi nime ngɪ zɔ kɔzɔ to'ja kinɛ Boko'ba rɔmɔyi inda'ba ma 'deni ti mi kɛyi.

¹¹ Moma'jo rɔma ziyɪ utɪ dɔ kpa kɔzi ki'di ma naga nime mo'de ziyɪ ne. Boko'ba o'do mi kɛyi 'deni ki'di wa ma mɛdɪ ro leri mo naga pili zɔ."

Yakoba oloma nduwɛ to'do atiri mo nbɔ Esawu kutɪ dɔmo.

¹² Esawu iya te, "Dɛnyi ti dari, mɛdɪ mɔsɔ dɔgba ziyɪ."

¹³ Yakoba iya te, "Ikali gbɪ kole titi ro ma kɛnme kina mɛdɪ gbɪ momeri kamɔlɔ ti sa ame ga kole mo ga kɛdɪ gba kulu mba ne, ɔdo debe toga lijɛ kulɔwɔ ro ma kembe

pele nge mi tö'dö do koto nime lijë pili ëdi kölä ngi kote.

¹⁴ Moma'jo roma ziyi, ari töti ti mokoko roma 'jaa mozi ndo go lingere 'ba yëri naga nime gbi ti kole titi ti dari dota göyi Edome."

¹⁵ Esawu iya te, "Ne odo këdi tara i'di mola bilaka ma moto ga kileke tÿi bine."

Tine Yakoba iya te, "'Do lijë kileke bine go wa'di? Mo'doko nge tÿeyi dök'i'di yi."

¹⁶ Kina Esawu kileki ngi mi kada nima kari Edome

¹⁷ tine Yakoba ari 'ba bo za Suköta bo kubö rö zi bo yayi, kina bo kubö jolo gbi zi yëri abo ga. Go kö'du mo na kidëki möyi bi nima ngi ro Suköta, ame kiya te "Jolo."

¹⁸ Di mi tileki 'ba Yakoba di Padanarama nima bo ako laka nbö kömö Sekeme mi döyayi 'ba Kanana na bo koga taya abo mi nyaka moto ngosi do ngila gawo nima yayi.

¹⁹ Bo ugö kapa 'ba nyaka nima bo koloma yimo ne di zi bo Amoro moto 'bu 'ba Sekeme. Ndögö mo ti yamo kisi koto.

²⁰ Kina bo ko'ba bi 'ba akumu yayi kidëki möyi mo ro bi 'ba akumu 'ba Boko'ba 'ba Yisarele.

34

Wali Go Dina

¹ Mi kada ma do koto moto na Dina nyiti 'ba Yakoba ame Leya köyö ne kënyi kari tongo 'ja moto ga 'ba mi döyayi 'ba Kanana yayi.

² Sekeme kole 'ba Amoro e'be Iwa o'ja loko di yayi. Amoro na ro nere 'ba döyayi nima. Kina Sekeme kari ngi kinda'ba loko ro gbörökötö kö'dö timo.

³ Dök'i'di bo o'doko nyiti nima kina bo koloma ngi tilende teyi 'do tÿeyi dök'i'di mo.

⁴ Bo iya zi 'bu bo Amoro, iya te, "Mo'doko 'do kogbe nyiti nime zö ro 'ja."

⁵ Yakoba ari kuwö kö'du mo odo laja 'deni ro nyiti abo. Tine kole abo ga ëdi toda yëri abo ga mi löwu, go kö'du mo na bo kogbe dök'i'di bo nbö koda lijë.

⁶⁻⁷ Kö'du mo ari kömö zi kole 'ba Yakoba ga di mi löwu kina lijë kënyi ngi kako. Lende mo ilë'di ngi rönni minni kata ro ma kënyë go ti'ja nima Sekeme ko'do rönni lijë e'be Yisarele ti to'do kö'du ma yawa ma tara ga zi nyiti 'ba Yakoba ne.

Amoro ënyi kari zi Yakoba 'do tiya lende nima,

⁸ bo iya zi Yakoba ni, iya te, "Kole ma Sekeme o'bo nyiti 'be sowa. Moma'jo roma ziye, i'dike loko zi bo kogbe.

⁹ Do'doke pori mi löngö ze go dogbeke roze nduwë tiye.

¹⁰ Kina gbi 'do kolomake tize mi döyayi nime bine. Ti kolomake mi go bi ame ga pili ko'dokoke kugöke ndögö ro do ngölö go këddike gbi ro bo mori."

¹¹ Sekeme ileki gbi kiya zi 'bu 'ba nyiti ti löndö mo ga, iya te, "I'dike miye këyi roma. Mëdi mopi wa ame ga pili ko'dokoke ne ziye.

¹² Iyake wa ma ko'dokoke 'do mi'di zini kina odoweke gbe 'be gbi kozo ame miye ko'doko ne tara. Wa ame ga pili kitëtëke mëdi mopi ziye odo kiya te ki'dike loko ngi zö mogbe."

¹³ Kole 'ba Yakoba ga ileki domo ro dangala zi Sekeme ni ti 'bu bo Amoro römöyi bo odo laja 'deni ro lëmi nni Dina. Go kö'du mo na lijë kiya te,

¹⁴ "Di'di lëmi ze dë zi bilaka ame kilele dë ne kogbe, kinza ko'de ro kaya roze.

¹⁵ Ti duti nge domo odo ko'doke gbi kozo 'beze kileleke botoni pili ro gomo.

¹⁶ Odo këdi 'deni tara tine na ti duti 'jaa togbe roze tiye. Ti doloma mi löngö ye bine dodo'bo roze ro bilaka koto tiye.

¹⁷ Ne odo kutike dë go lende ze nime kileleke botoni 'be ga dëdi dogba nyiti ze dënyi yaga di bine."

¹⁸ Amoro ni ti kole abo Sekeme ngi ti mi këyi go lende nima.

¹⁹ Go ame Sekeme ko'bo Dina nyiti 'ba Yakoba kulöwö ne i'di bo dë kpe kicayi to'do dölëti nima. Bo na gbi ro bo ame bilaka 'bëni ga pili koro ro do kiteli.

²⁰ Kina lijë kako mi kpa reki 'ba gawo 'bënni kilende zi bilaka 'bënni ga, iya te,

²¹ "Ya naga nime ro ma laka tize. Di'dike lijë koloma mi döyayi nime bine kugö ndögö ro do ngölö. Yayi nime iyöbu kënyë ëdi ko'bo ze kpaki tinni. Dogbeke yitö 'bënni ga go lijë kogbe yitö 'beze ga gbi.

²² Tine ya naga nime o'doko tolooma todo'bo rönni tize ro bilaka koto odo kiya te do'doke ngi gbi kozo 'bënni dileleke botoni pili ro gomo.

²³ Do'doke tara 'do yëri 'bënni naga nima ti wa 'bënni ga këdi pili ro eze ga. Dutike domo zinni go lijë koloma mi löngö ze bine."

²⁴ Bilaka 'ba mi gawo nima pili uti ngi go lende 'ba Amoro ni ti kole abo Sekeme, kina kilele botoni ma mi löngö lijë yayi ngi pili ro gomo.

²⁵ Mi tö'dö do mota ko'ja ya naga nima këdi gba do wëtö 'ba akilele nima na kole 'ba Yakoba ga ma riyö, Simona ni ti Lëwë ame lijë na ro löndö 'ba Dina ne, kogba mbele 'bënni ga ngi lijë kusu rönni kari mi gawo nima kupö botoni mo ga me yaga.

²⁶ Lijë upö Amoro ni gbi ti kole abo Sekeme. Kina lijë kogba Dina di rö 'ba Sekeme yayi lijë kënyi kari ë'bënni.

²⁷ Di pötö löpö nima na kole 'ba Yakoba mōto ga kako kolo wa 'ba mī gawo nima ngī pili kpa dokolo laja nime kodo ro lēmī nnī ne.

²⁸ Lijē ototo kamölö mo ga ti sa ni ti akaca kpaki ti wa 'ba mī gawo nima pili ti 'ba mī nyaka.

²⁹ Lijē ogba wa ame ga ro 'ba mori 'ba ya naga nima ngī pili ti 'ja mo ga ti kole titi kpaki ti wa 'ba mī linjo mo ga lijē kari timo.

³⁰ Yakoba iya zi Simona ni ti Lëwë, iya te, "O'deke wali 'deni dōma, Kanana naga nime ti Pereze 'bēni kpaki ti bilaka ame ga pili kēdi koloma mī dōyayi nime ēdi kēnyī to'ji ma. Bilaka ma ga na me konzi dē, odo kiya te ya naga nima kototo rōnni kalo ya dōma, lijē ēdi kote dōze ngī pili ti bilaka ma ga."

³¹ Tine Simona ni ti Lëwë ileki dōmo, iya te, "Do'doko dē go ko'do lēmī ze kozo 'ja ame ga ro bo lende yawa ne tara."

35

Tusu Akoro

¹ Boko'ba ilende zi Yakoba, iya te, "Ēnyī kari Betele go koloma yayi. O'ba bi 'ba akumu zō yayi, ma na ro Boko'ba ma tōnē kileme rōni ziyi mī kada ma kēddi kirinja di zi löndö yī Esawu ne."

² Yakoba iya zi bilaka abo ga ti ya ame ga pili ti bo ne, iya te, "U'duke akoro 'ba bo löwö naga nime kogbake ne mökö. Urögöke roye kusuke bonjo ma kopo roye.

³ Dēdi dēnyike di bine darike Betele go mari mo'ba bi 'ba akumu yayi zi Boko'ba ame kokonyi ma mī kada 'ba gomō ma bo kö'bo nduwē tö di mī go bi ame ga pili mari teyi ne."

⁴ Kina lijē kototo akoro ame ga pili lijē kēdi timo ne ngī ko'de zi Yakoba kpaki ti kaga mo ga kina bo kusu ngī bīci ngēri nima yayi ngōsi ngila Sekeme.

⁵ Mī tēnyī 'bēni na Boko'ba ki'di tikere ma löbu ngī kila'ba zi bilaka 'ba mī gawo ma ngōsi yayi naga nima, go kö'du mo na lijē oga go e'be Yakoba ga dē.

⁶ Yakoba ako ti bilaka abo ga pili mī Luza ame 'deni le'jete ro Betele ne, mī dōyayi 'ba Kanana.

⁷ Bo o'ba bi 'ba akumu zi Boko'ba yayi na bo ki'di möyī Boko'ba 'ba Betele dōmo rōmōyī Boko'ba odo pa kileme rōni zi bo di yayi mī kada ma bo kēdi kirinja di zi löndö bo Esawu.

⁸ Di yayi na Debora bo laja 'ba Rebeka kölä kina kusu loko bīci ngēri nima yayi kapa Betele ma kari dō ro'ō. Kina kīdēki möyī go bi nima ngi ro "Ngēri 'ba Monō."

⁹ Boko'ba odo kileme rōni 'böwu zi Yakoba ko'ja bo kileki 'deni di Pada-narama. Kina Boko'ba ko'do yēyī zi bo,

¹⁰ iya te, "Möyī yī ro Yakoba, tine kisaki di mī kada nime tōne nduwē kari dōgba ti kīdēki möyī yī ro Yisarele." Kina kīdēki möyī bo ngi ro Yisarele.

¹¹ Boko'ba iya zi bo, iya te, "Ma na ro Boko'ba bo tigo dō kiteli. Öyö kole kara konzi ro mbēmbē. Kupō bilaka ma konzi ti kōdo di miyī. Ti kēdi ro yī linji 'ba bo dolinjo ma konzi.

¹² Mēdi mī'di yayi nime mī'di zi Abarayama ni ti Yisika ne ziyi kina gbī zi kupō yī ga ma di yī'böwu."

¹³ Kina Boko'ba kēnyī ngī kari e'bēni.

¹⁴ Go bi nima Boko'ba kilende ti bo di teyi ne na bo kogba dōku kīdēyī dōmo yayi, bo kodo layi gbī ti 'bu dōmo bo kulōmu zi Boko'ba.

¹⁵ Kina bo kīdēki möyī go bi nima ngi ro Betele.

Tölē 'Ba Rayile

¹⁶ Yakoba ni ēnyī ti bilaka abo ga di Betele yayi tari, tine gba kota lijē kēdi ro ma kōwo di ngila Eporata na kada 'ba löyö kōmō ngi zi Rayile, tine 'deni ngi ro gomō ma löbu zini.

¹⁷ Kina odo gomō 'bēni 'deni ngi ro ma kēnyē tine, 'ja bo buli mo iya te, "Rayile, kinza kere dē kole botōni mōto na."

¹⁸ Tine loko ēdi 'deni kölä. Ko'ja loko kēdi 'deni kulōku na loko ki'di möyī kole 'bēni nima ngi ro Benoni, tine 'bu mo i'di möyī mo ro Benyimona.

¹⁹ Rayile ölä na kusu loko kori kari Eporata yayi. Go bi mo nima na me 'deni le'jete ro Beteleme ne.

²⁰ Kina Yakoba kogba dōku kīdēyī ro raba dō dōgō Rayile yayi ame kēdi gba nduwē ko'ja kabate ne.

Kole 'Ba Yakoba Ga

²¹ Yakoba iteli nduwē nbō bo kari koga taya abo ngila Migidala Edere.

²² Mī kada nima Yakoba kēdi koloma mī dōyayi nima yayi ne na Rubēni kari kö'dō ti Bila ame ro 'ja 'ba 'bu bo mōto ne. Yakoba uwō lende mo kina bo ngi ro 'dirī.

Yakoba ēdi 'deni ti kole 'butē dōmorīyō.

²³ Kole ma köyō 'ba Leya ga na ro Rubēni kole ma ro dōndende 'ba Yakoba, kina ti Simona ni ti Lëwë ti Yuda ti Yisakara ti Zebolona.

²⁴ Kole ma köyō 'ba Rayile ga na ro Yesepa ni ti Benyimona.

²⁵ Kole ma köyō 'ba Bila nyiti bo laja 'ba Rayile ga na ro Dana ni ti Napatali.

²⁶ Kole ma köyō 'ba Zilepa nyiti bo laja 'ba Leya ga na ro Gada ni ti Asera. Kole naga nime öyö pili di Padanarama.

²⁷ Yakoba ari zi 'bu bo Yisika mi Mamore ngosi ngila Eborona, go bi ma tonè pa Abarayama ni koloma teyi ti Yisika ne.

²⁸ Komo koo 'ba loma 'ba Yisika 'deni kuluku mota kodo domo 'butè mota (180) mi kada ma bo kedi kole.

²⁹ Bo ole ko'ja bo kondè 'deni kote kina kole abo ga Esawu ni ti Yakoba kusu bo ngi.

36

Kupö Esawu

¹ Ame na ro moyi kupö Esawu ga ame kidèki bo gbi ro Edome ne.

² Esawu ogbe 'ja di mi longò yitoti 'ba Kanana. Lijè na ro Ada nyiti 'ba Elone di e'be Ete ni ti Olibama nyiti 'ba Ana kole 'ba Zibeyona di e'be Iwa.

³ Esawu ogbe 'ja motò gbi ro Basemata nyiti 'ba Yisamele ame ro lèmi 'ba Nebayota ni ne.

⁴ Ada na koyö Elipaza. Basemata öyö Ruwélé,

⁵ tine Olibama na koyö 'bèni Yusa ni ti Yalama ti Kora. Kole 'ba Esawu naga nime öyö pili di mi doyayi 'ba Kanana.

⁶ Kina Esawu kototo 'ja abo ga ti kole abo ga ti yitoti abo ga kpaki ti bilaka ame ga pili mi lijo abo ne ti yeri pili ti wa ame ga bo ko'ja di mi doyayi 'ba Kanana yayi ne, kina bo kënyi kari mi doyayi motò ro ma kowo di do ngila löndö bo Yakoba.

⁷ Bo ènyi di yayi römöyì doyayi nima lijè koloma teyi ti löndö bo Yakoba ne o'bo lijè de kpe, yeri 'bèni ga onzi 'deni ngi ro mbembè go bi o'bo lijè de kpe todo'bo dönni.

⁸ Kina Esawu kari koloma mi doyayi kurungu 'ba Seyira ame kidèki gbi ro Edome ne.

⁹ Ame na ro kupö Esawu yi linggi 'ba kupö bilaka naga nime kidèki lijè ro Edome ma kedi koloma mi doyayi kurungu 'ba Seyira.

¹⁰⁻¹³ Ada 'ja 'ba Esawu öyö kole koto zi bo ro Elipaza. Elipaza öyö kole botoni muyi ro Temana ni ti Omara ti Zepo ti Gatama ti Kenaza. 'Ja abo motò ame ro Timina ne na koyö Amaleke. Basemata 'ja 'ba Esawu öyö kole koto zi bo ro Ruwélé. Ruwélé öyö kole sowo ro Nata ni ti Zera ti Sama ti Miza.

¹⁴ 'Ja 'ba Esawu ame ro Olibama nyiti 'ba Ana kole 'ba Zibeyona ne öyö kole mota zi bo ro Yusa ni ti Yalama ti Kora.

¹⁵ Do'be ame ga pili kodo di zi Esawu ne na me ga. Elipaza kole döndende 'ba Esawu na ro yi linggi 'ba bilaka naga nime, Temana ni ti Omara ti Zepo ti Kenaza

¹⁶ ti Kora ti Gatama kina gbi ti Amaleke. Ya naga nime pili ro kupö bilaka ma kodo di zi Ada 'ja 'ba Esawu.

¹⁷ Ruwélé kole 'ba Esawu na ro yi linggi 'ba do'be naga nime, Nata ni ti Zera ti Sama kina gbi ti Miza. Ya naga nime pili ro kupö bilaka ma kodo di zi Basemata 'ja 'ba Esawu.

¹⁸ Do'be naga nime na ro ma kodo di zi 'ja 'ba Esawu ame ro Olibama nyiti 'ba Ana. Lijè na ro Yusa ni ti Yalama ti Kora.

¹⁹ Ya naga nime pili ro kupö bilaka ma kodo di zi Esawu.

Kupö Seyira

²⁰ Ame na ro kupö Seyira e'be Ori ame lijè na ro bo doyayi nima ne. Lotana ni ti Sobala ti Zibeyona ti Ana

²¹ ti Disona ti Ezere ti Disana. Ya naga nime na ro yi linggi 'ba e'be Ori mi kpa goli mo ga ma gege ame koloma mi doyayi 'ba Edome.

²² Lotana na ro 'bu 'ba Ori ni ti Emana. Lèmi 'ba Lotana na ro Timina.

²³ Sobala na ro 'bu 'ba Alawana ni ti Manata ti Ebalati Sepo ti Onama.

²⁴ Kole ma 'ba Zibeyona ga riyo ro Aya ni ti Ana. Ana nime na tonè ko'ja mini kututu kedi kulöwu di mi yayi mi kada ma bo kedi yi mökö toda akaca 'ba 'bu bo ga ne.

²⁵ Kole 'ba Ana na ro Disona kina nyiti abo na gbi ro Olibama.

²⁶ Kole 'ba Disona ga na ro Amedana ni ti Ezebanati Yiterana ti Korana.

²⁷ Kole 'ba Ezere ga na ro Bilana ni ti Zawana ti Akana.

²⁸ Disana na ro 'bu 'ba Uzu ni ti Arana.

²⁹ Kpa goli 'ba e'be Lotana ni ti Sobala ti Zibeyona ti Ana

³⁰ ti Disona ti Ezere ti Disana na ro kupö e'be Ori ma koloma mi doyayi 'ba Edome.

Bo Dolijo 'Ba Edome

³¹ Molo gba kinza bo dolijo kedi mi doyayi 'ba Yisarele ya naga nime na koloma ro bo dolijo 'ba Edome nduwè ro ma kololo.

³² Bela kole 'ba Bora di mi gawo 'ba Dinaba na koloma ro bo dolijo 'ba Edome.

³³ Di pötö tolè 'ba Bela na Jobaba kole 'ba Zera di mi gawo 'ba Bozara kinda'ba kiti 'ba bo dolijo nima.

³⁴ Di pötö tolè 'ba Jobaba na Usama di mi doyayi 'ba Temana kinda'ba kiti nima.

³⁵ Di pötö tolè 'ba Usama na Adada kole 'ba Bedada di mi gawo 'ba Awita kinda'ba kiti nima. Adada na ka'da bilaka 'ba Midiyana mi ya ma di mi doyayi 'ba Mowaba.

³⁶ Di pötö tolè 'ba Adada na Samala di mi gawo 'ba Meseraka kinda'ba kiti nima.

³⁷ Di pötö tolè 'ba Samala na Sawola di mi Robota di kpa yöpö Epurate kinda'ba kiti nima.

³⁸ Di pötö tolè 'ba Sawola na Bala Anana kole 'ba Akobora kinda'ba kiti nima.

³⁹ Di pötö tölè 'ba Bala Anana na Adara di m̄ gawo 'ba Pawu kinda 'ba kit̄i nima. Möȳi 'ja abo na r̄o Metabele nyiti 'ba Matorede nyiti 'ba Mesaba.

Yi Lĩngĩ 'Ba Edome

⁴⁰ Esawu na r̄o yĩ lĩngĩ 'ba kup̄o bilaka naga nima kid̄eki lĩj̄e r̄o Edome ne. Möȳi n̄ni ga na me pili ti kpa goli 'b̄enni ga ti go bi ma lij̄e koloma teyi. Lij̄e na r̄o e'be Timina ni ti Alawana ti Yetete

⁴¹ ti Olibama ti Ela ti Pinona

⁴² ti Kenaza ti Temana ti Mibizara

⁴³ ti Magadile ti Irama. Esawu na r̄o yĩ lĩngĩ 'ba bilaka 'ba Edome naga nime, go bi ma lij̄e koloma teyi di m̄ d̄oyayi nima yayi id̄eki pili ti möȳi kpa goli 'b̄enni ga ma gege.

37

Yesepa

¹ Di pötö tölè 'ba Yisika kole abo Yakoba oloma nduw̄e k̄o'b̄o m̄i Kanana dolĩṅ̄o ma 'bu bo koloma m̄olo teyi.

²⁻³ Tine lende 'ba kole 'ba Yakoba ga na k̄ozo a nime te.

Yesepa na r̄o kole ma Yakoba k̄oȳo ko'ja r̄o bo kandi 'deni. Kina bo k̄o'ɔ Yesepa nḡi r̄o do kiteli pili di do kole abo mot̄o naga nima. Kina odo Yesepa kom̄o k̄ozo abo k̄edi 'deni 'but̄e d̄oömu d̄omor̄iȳo tine bo oloma tilingere ti löndö bo ga ame Yakoba k̄oȳo ti 'ja abo ga Bila ni ti Zilepa ne. Lij̄e ëdi koda kam̄öl̄o ni ti banya 'ba Yakoba, tine lende ko'do 'b̄enni ele d̄e. Kina Yesepa k̄o'b̄o nduw̄e to'de lende mo zi 'bu n̄ni.

Go k̄o'du 'ba ako'ɔ ame bo k̄o'ɔ Yesepa kul̄ow̄e ne m̄i kada mot̄o tine na bo ki'di bonḡo kele kakpa kilala yayi nḡi zi Yesepa.

⁴ Kina odo ya mot̄o naga nima konḡo 'bu n̄ni k̄o'ɔ Yesepa 'deni nḡi r̄o do kiteli tara tine lij̄e i'di nḡi tombi m̄inni r̄o Yesepa. Lij̄e ilende d̄e kpe zi bo r̄o mugu k̄eȳi.

⁵ M̄i kada mot̄o na nyi ko'de do Yesepa, kina odo bo kiȳeti gomo zi löndö bo ga tine i'di lij̄e ko'ji bo nḡi r̄o mb̄emb̄e.

⁶ Bo iya te z̄inni, "Uw̄oke to ma, nyi o'de d̄oma ti kor̄ondo ene

⁷ t̄eḡe d̄ediike pili m̄i nyaka tud̄odu koloko. Kina do koloko ma 'bama k̄enyi kor̄o nḡi tor̄o k̄ozo bilaka lesi tara, kina do koloko ma 'beye ga kako nḡi kuru do 'bama t̄on̄e lij̄e koloko nḡi pili b̄eri k̄ozo bilaka ame koloko b̄eri kom̄o ṅere ne tara."

⁸ Bo löndö bo ga iya te, "M̄i nyi 'bi nima iya te o'doko to'do r̄oȳi r̄o ṅere d̄oze? Inza ko'do du te." Kina lij̄e ko'ji bo nḡi r̄o ma k̄enȳe go k̄o'du 'ba nyi nima kina gb̄i go ame bo kiya lende 'ba r̄onni ne.

⁹ M̄i kada mot̄o na nyi ko'de 'böwu do Yesepa. Kina bo kiȳeti gomo gb̄i zi bo

löndö bo ga. Bo iya te, "Nyi mot̄o o'de d̄oma gb̄i t̄eḡe kada ni ti nyepe ako ti k̄elu 'but̄e d̄ookoto koloko b̄eri kom̄o ma."

¹⁰ Bo ari kiȳeti go lende nima gb̄i zi Yakoba. Odo Yakoba kuw̄o lende nima 'deni tara tine, bo iya te, "Kole ma, wa'di na tara? M̄i nyi 'bi nima iya te ze ti möȳi ti löndö yĩ ga ti doloko b̄eri k̄om̄oȳi?"

¹¹ Kina löndö 'ba Yesepa ga kombi m̄inni nḡi r̄o bo r̄o ma k̄enȳe. Tine Yakoba o'b̄o 'ba bo nduw̄e tomeri go lende nima.

Tugö Yesepa

¹² M̄i kada mot̄o na löndö 'ba Yesepa ga k̄enyi kari yĩ mök̄o bi lingere toda ȳeri 'ba Yakoba ga. Lij̄e ari ṅbo m̄i d̄oyayi 'ba Sekeme.

¹³ Kina Yakoba kiya te zi Yesepa, "Löndö yĩ ga ëdi toda ȳeri ma ga m̄i d̄oyayi 'ba Sekeme. M̄edi moja yi kari tonḡo lij̄e."

Yesepa iya te, "Ele, muw̄o 'deni."

¹⁴ Yakoba iya te, "Ari konḡo löndö yĩ ga ti ȳeri ma ga 'do kako kiȳeti lende mo z̄o."

Kina Yakoba koja bo nḡi di kpa tor̄o 'ba Eborona yayi kari d̄oyayi 'ba Sekeme.

¹⁵ Di m̄i t̄om̄o abo Sekeme bo mot̄o o'ja bo k̄edi kilingere nḡi sowa kebe yĩ mök̄o. Bo nima iya te, "Wa'di na k̄eddi koma?"

¹⁶ Bo iya te, "M̄edi moma go löndö ma ga, lij̄e oloma toda ȳeri 'b̄enni pa bine. Iya z̄o te 'di, baba, lij̄e ëdi yala?"

¹⁷ Bo nima iya te, "Lij̄e ñyi 'deni di bine. Muw̄o lij̄e koloma tiya mo t̄eḡe lij̄e o'doko tari Dotana."

Kina Yesepa kari nḡi nduw̄e go löndö bo ga, bo kari ko'ja lij̄e Dotana.

¹⁸ Kina odo bo k̄om̄o 'deni lij̄e o'ja bo m̄olo di bi kow̄o na lij̄e kususu kp̄enni nḡi r̄o bo 'do tup̄o mo yaga.

¹⁹ Lij̄e iya te, "Bo t̄on̄e ko'do r̄o bo r̄o bo nyi ko'de do bo ne, bo na me 'd̄e k̄edi kako.

²⁰ Bo nati, dup̄oke bo yaga du'duke t̄oku bo m̄i daa bine, 'do dari diyake te kuruku na kind'a'ba bo 'deni konyo bo. Ti donḡoke odo wa'di na ti ko'do r̄on̄i go nyi abo nima ya?"

²¹ Kina odo bo löndö bo Rub̄eni kuw̄o lende nima 'deni tara, bo o'doko tokonyi Yesepa di zi lij̄e. Kina bo kiya te, "Kinza dup̄oke bo d̄e r̄o tup̄o,

²² du'duke bo m̄i daa kalo nime m̄i mök̄o bine. Kinza dosake k̄ozize d̄e r̄o bo."

Bo o'doko tokonyi Yesepa di zi lij̄e 'do bo koja kileki kari zi 'bu n̄ni.

²³ Kina odo Yesepa k̄om̄o 'deni z̄inni yayi tine lij̄e inda'ba bo nḡi kolo bonḡo yaga di r̄o bo, bonḡo kele kakpa kilala yayi t̄on̄e.

²⁴ Kina lij̄e kogba bo nḡi ku'du m̄i daa nima mini mo kul̄oku 'deni yaga m̄olo di yimo ne.

²⁵ Tine mbowa di pötö mo kota bo löndö 'ba Yesepa naga nima k̄edi gba tonyo

akonyo na lijë ko'ja e'be Yisamele mato ga ngi kedi kari do lingere kebe yayi. Ya naga nima edi kilingere ro ma konzi kako di Gilada kedi kari Ezipeto ti gamele 'benni ga kombi a 'ba ndogo 'benni ga ame ti dokomali wowo ma kato keke kulowo yimo.

²⁶ Kina Yuda kiya zi bo londö bo ama ga, iya te, "odo dupoke Yesepa pele dandike gomo, wa'di na ti do'jake di gomo?"

²⁷ Bo londö ze na, kinza do'doke oto de zi bo, ze ame aa ro kole 'ba 'bu kato ne. Zize ngi togba bo tugö bo zi Yisamele naga nime."

Kina londö bo ama ga kuti ngi pili go lende nima.

²⁸ E'be Yisamele naga nima omö yayi ti Midiyana mato ga ame ro bo ndogo ne. Kina kole 'ba Yakoba ga koto Yesepa ngi yaga di mi daa kari kugö zi ya naga nima ti yamo 'buté riyö. Kina bilaka naga nima kogba Yesepa ngi kari timo Ezipeto.

²⁹ Kina odo Rubeni kileki kari yayi tine bo o'ja Yesepa inza kpe mi daa. Kina bo ngi ti meri ro ma kényé, bo kirica bongö yaga di ro bo romöyi lende nima ata 'deni dokö'di bo sowa.

³⁰ Kina bo kari zi londö bo ga, bo iya te, "Bo titi nime inza kpe 'dë, ti mo'do roma tone tondo?"

³¹ Kina lijë kényi kupö banya kusu bongö 'ba Yesepa mi roma bo.

³² Kina lijë kari ti bongö nima kileme zi 'bu nni Yakoba, iya te, "Do'ja a nime di mökö, odo tara ne bongö 'ba kole 'bi Yesepa na de ya?"

³³ Kina Yakoba kikali bongö nima ngi. Bo iya te, "Bu'bu, bongö 'ba kole ma na. Kuruku to ne ga upö bo 'deni ngi kirica mi bo ro kotokoto."

³⁴ Kina Yakoba kudu ngi kirica bongö ma laka yaga di ro bo kolo ro bongö 'ba mono. Kina bo koloma ngi tudu kole abo Yesepa ro go kowo.

³⁵ Kole abo ga ako pili ti yitöti mo ga tuyé komo bo. Tine bo o'doko abo lende 'ba komo kuyé 'benni de. Bo iya te, "Inza tara, kole ma na me kölé 'deni, mo'doko gbi 'do mölé yaga. Meri abo edi kupö ma."

Kina bo koloma ngi ro komo tolo go lende 'ba Yesepa.

³⁶ Damba mi kada mo nima ne bilaka 'ba Midiyana naga nima oto Yesepa 'deni nbö kari Ezipeto kugö zi Potiparo ro atöli. Potiparo nima na ro bo laja 'ba bo dolinjo ma löbu 'ba Ezipeto, bo na ro bo do bo kanya 'ba bo dolinjo.

¹ Mi komo koo mo nima na Yuda kényi di mi löngö löndö bo ga kari koloma ti bo mato möyi mo ro Ira bo Adolama mato.

² Di linjo 'ba bo nima yayi na bo kari ko'ja nyiti mato ro yitö 'ba Kanana. Möyi 'bu mo ideki ro Suwa. Bo ogbe nyiti nima

³ tine na loko komo ngi köyö kole botoni kina ki'di möyi mo ro Ere.

⁴ Loko omo 'böwu gbi di gomo köyö ro kole botoni kina loko ki'di möyi mo ro Onana.

⁵ Di gomo 'böwu loko ari köyö kole ma mi mota gbi ro kole botoni kina loko ki'di möyi mo ro Sela. Mi kada nima Yuda edi koloma Keziba.

⁶ Kina odo Ere kole ma dandende nima kiyöbu 'deni tine Yuda ogbe 'ja teyi möyi mo ro Tamara.

⁷ Tine Ere o'do lende kényé ngi ro mbembé. Kina odo Boko'ba kongö lende kényé 'ba Ere 'deni ngi kulowö tara yo na kupö bo ngi yaga.

⁸ Kina Yuda kilende zi kole abo ma mi riyö mo nima kidéki möyi mo ro Onana ne. Bo iya te, "Joko yi nima odo gomo kind'a'ba közimo 'do köyöke kole 'do ki'di do löndö yi ame kölé ne kudu timo."

⁹ Tine Onana ikali kole naga nima bo kedi köyö ti 'ja 'ba löndö bo nima inza kilébi do bo kada mato. Go kö'du mo na odo lijë kedi kö'dö ti Tamara bo ebe ti'di wa do botoni abo kolodo za bëri mi yayi, romöyi kinza bo köyö kole ra ti 'ja 'ba löndö bo nima.

¹⁰ Kina Boko'ba kényi ngi ro 'diri ti Onana go lende ko'do abo nima kina kupö bo ngi gbi yaga.

¹¹ Yuda ro meri go lende 'ba kole riyö abo naga nime. Go kö'du mo na ki'di bo kere ngi kinza Sela kari kölé ra gbi kozo a nima tara. Kina bo kiya te zi Tamara, "Ileki kari linjo 'ba 'bu yi koloma yayi ro makuru'bë nbö Sela kiyöbu." Kina Tamara kileki ngi kari koloma linjo 'ba 'bu ni.

¹² Mi komo koo mato 'böwu yayi na 'ja 'ba Yuda toné ro nyiti 'ba Suwa ne kölé ngi. Kina odo bo kote tudu 'ja abo 'deni tine lijë ényi ti bo muré bo Ira tari Timana tonjo bilaka abo ga ame kedi tumu suné kamölö abo ga yayi ne.

¹³ Kina odo Tamara kuwö lende mo kiya te lanzo ni Yuda edi ko'doko tari Timana tumu suné kamölö abo ga tine,

¹⁴ loko ikali Sela kole 'ba lanzo ni iyöbu 'deni komo mo kopo, kina me lanzo ni o'doko de todo kpéni zi kole nime 'do kodö göni. Tine na loko kolo bongö 'ba mono ngi yaga di roni, loko kisali roni kolo bongö roni kolo mato doni kola nge ro kömöní. Kina loko kényi ngi kari koloma

kpa kɔri nɔli nɔgila gawo 'ba Enayima kpa gɔ kɔri kari Timana.

¹⁵ Kina ɔɔo Yuda kɔmɔ 'deni ko'ja loko kɛdi koloma kpa kɔri tine bo omeri 'ba bo, bo iya te bo rɔnyɔ na, rɔmɔyɔ loko olo kɔmɔni 'deni liyo teyi ti boŋɔ.

¹⁶ Bo ikali dɛ kpe rɔ 'ja 'ba kole abo. Kina bo kilende zini, iya te, "Ako zɔ, mo'dɔko yi."

Loko iya te, "Wa'di na ti ki'di zɔ?"

¹⁷ Bo iya te, "Ti moja kole banya kako ziyi."

Loko iya te, "Wa'di na ti ki'di zɔ tɔti 'dɔ mikali timo ɛddi koja banya kako zɔ?"

¹⁸ Bo iya te, "Wa'di na ko'dɔko?"

Loko iya te, "I'di wa 'ba tugu mɔyɔ yi nima zɔ pili ti kabi mo. Kina i'di pɛri adokotoni 'bi nima gbɛ zɔ."

Kina ɔɔo bo ki'di wa naga nime 'deni pili zini tine na bo kɔ'dɔ nɔgɛ tɔni na loko kombi mi nɔgɛ.

¹⁹ Kina loko kɛnyɔ nɔgɛ di gɔ bi nima yayi kari ɛ'bɛni. Loko ari kope boŋɔ kolo 'bɛni nima nɔgɛ yaga, loko kolo 'ba mono tɔnɛ kileki rɔni.

²⁰ Kina Yuda koja bo murɛ bo Ira kari ti banya 'dɔ tari ti'di mo zi bo rɔnyɔ tɔnɛ lijɛ ko'ja di gɔ kɔri ne 'dɔ bo kototo wa ma tɔnɛ ga bo ki'di tɔti teyi ne kako timo. Tine Ira ari ko'ja loko kinza kpe yayi.

²¹ Bo ititi bilaka 'ba gɔ bi nima yayi, bo iya te, "Ja bo rɔnyɔ nime koloma kpa kɔri nɔli nɔgila gawo 'ba Enayima bine ne, loko ari 'deni yala?"

Lijɛ iya te, "Ja bo rɔnyɔ ɔto inza gɔ bi ze nime bine."

²² Kina Ira kileki nɔgɛ kari zi Yuda. Bo iya te, "Mari mo'ja loko dɛ. Bilaka ame ga yayi ne iya zɔ tɛgɛ, 'ja bo rɔnyɔ ɔto inza du te mi gɔ bi 'bɛnni nima."

²³ Yuda iya te, "I'di loko kogba wa naga nima ka yayi. Doma gɔni dɛ towa kinza ko'de rɔ kaya rɔze. Moja banya zini kina me kari ko'ja loko dɛ, embe dɛ gbɛ."

²⁴ Mi mota 'ba nyepɛ ma di pɔtɔ lende tɔnɛ na bo mɔto kako zi Yuda, kiya te, "Tamara 'ja 'ba kole 'bi o'dɔ rɔni 'deni nɔgɛ rɔ bo rɔnyɔ kina me loko kɔmɔ 'deni di mi kɔri 'ba yɛri ko'dɔ 'bɛni nima."

Yuda iya te, "Ari kinda'ba ni kupɔ yaga ku'du loko mi pa'do ma lɔbu kilanma yaga."

²⁵ Kina ɔɔo lijɛ kogba ni 'deni kɛdi kari 'dɔ tupɔ mo tine, loko oja laja kari gɔ Yuda. Loko iya te, "Oŋɔ wa naga nime te, wa 'ba tugu mɔyɔ ti kabi mo ga pili ti pɛri adokotoni nime. Ikali bo dɔmo? Bo dɔ wa naga nime na me ki'di kole yimɔ."

²⁶ Yuda ikali wa naga nima na bo kodo kpa bo nɔgɛ gɔ lende mo. Bo iya te, "Lende 'bɛni ele 'deni kiteli 'bama. Dɛne 'dɔ mi'di

loko ra zi kole ma Sela, ne kina me mi'di loko dɛ yo." Tine Yuda ileki dɛ kpe kɔ'dɔ ti Tamara.

²⁷ Kina ɔɔo kɔmɔ 'deni mi kada 'ba lɔyɔ 'bɛni tine ikali nɔgɛ kole rɔna na mini.

²⁸ Tine ko'ja loko kɛdi ko'dɔ tɔyɔ 'deni yo na kole ma kɔto koja kɔzini nɔgɛ yaga. Kina bo buli mo kudɔdu kabi kasi kɔzimo. Loko iya te, "Kole nime na kɔyɔ dɔgba."

²⁹ Tine kole mo tɔnɛ ɛnyɔ koto ɛ'bɛni kɔnyɔ ni 'bɔwu kileki miyɔ, kole mɔto na za 'bɔwu kɔyɔ dɔgba. Bo buli nima iya te, "Awo, o'dɔ 'bɛyi ka nɔgɛ ti tigo na ma ki'di kitiri kpa kɔri ziyi."

Gɔ kɔ'du mo na lijɛ ki'di mɔyɔ bo rɔ Perezɛ. 'Jo 'ba lende mo tɛgɛ, "Titiri kpa kɔri."

³⁰ Tine mbowa di pɔtɔ mo na kɔyɔ kole ma tɔnɛ kudɔdu kabi kasi kɔzimo ne nɔgɛ. Kina lijɛ ki'di mɔyɔ mo rɔ Zera.

39

Yesepa Ni Ti Potiparo

¹ Yisamele tɔnɛ ga to Yesepa nɔbɔ kari Ezipeto kari kugɔ zi bo mɔto rɔ Potiparo lɔbu 'ba turu ma kɔto 'ba bo dolinɔ 'ba Ezipeto nima rɔ bo dɔ bo kanya ne.

² Tine Boko'ba ɛdi nduwɛ ti Yesepa di yayi tokonyi mo 'dɔ wa pili ame ga bo kɛdi ko'do ne kari nduwɛ rɔ ma kodɔɔ. Kina Yesepa koloma nɔgɛ rɔ atɔli 'ba mi linɔ 'ba Potiparo.

³ Kina ɔɔo Potiparo kɔŋɔ 'deni Boko'ba kɛdi kokonyi Yesepa mi ndɔbo ko'do abo ga pili ki'di ndɔbo abo kɛdi kari rɔ ma kodɔɔ tine,

⁴ lende mo nɔmi nɔgɛ dɔki'di Potiparo rɔ mbɛmbɛ. Kina bo ki'di Yesepa nɔgɛ rɔ bo laja abo kose gɔ linɔ abo pili zi Yesepa 'dɔ kɔŋɔ gɔ wa pili ame ga kɛdi mi linɔ yayi ne.

⁵ Mi kada nima Potiparo ki'di Yesepa 'deni rɔ bo kɔŋɔ gɔ wa pili 'ba mi linɔ abo ga ne, Boko'ba okonyi Potiparo gbɛ ki'di lende mo ga pili kari rɔ ma kodɔɔ kpaki ti wa 'ba mi linɔ pili ti 'ba mi nyaka. Bo okonyi Potiparo gɔ kɔ'du 'ba Yesepa.

⁶ Kina Potiparo ki'di abo ga nɔgɛ pili kɔzi Yesepa 'dɔ kɔŋɔ gɔmo bo omeri a mɔto dɛ kpe gɔ lende 'ba wa 'ba mi linɔ abo ga tine nɔgɛ kɔto rɔ akonyo ma bo ko'dɔko tonyo mo.

Yesepa Ni Ti 'Ja 'Ba Potiparo

Yesepa rɔ kole ma kele rɔ ma kɛnyɛ,

⁷ gɔ kɔ'du mo na mbowa te yo 'ja 'ba Potiparo i'di kɔmɔni nɔgɛ dɔ bo. Mi kada mɔto tine na loko kɛnyɛ kiya zi Yesepa, tɛgɛ, "Ako kɔ'dɔ tɔ."

⁸ Tine Yesepa ilagi abo nɔgɛ. Bo iya te, "Bu'bu, ma ame aa mi linɔ bine, mɛ'dɛ yi na gbɛ rɔ nɔgɛ ma ame le'jete bo komeri

a motɔ dɛ kpe gɔ wa 'ba mi liɲɔ abo. Bo kose gɔ abo ga 'deni pili zɔ,

⁹ bo ki'di ma 'deni ti kɔzi kakpa mbiri dɔ liɲɔ abo nime gbɛ kɔzɔ 'ba bo. Bo o'ɲɔɲɔ gɔ wa ma kɔtɔ motɔ te dɛ di zɔ tine nge kɔtɔ rɔ nɛ 'ja abo. Lende ame 'deni te ne 'dɔ mari mo'dɔ kɔ'du ma yawa ma tara ga totondo? Ti kinza rɔ lende kɛnyɛ ma lɔbu koto Boko'ba?"

¹⁰ Bo ilagi abo ngɛ kɔzɔ a nima tara. Kina ɔdɔ 'ja nima kɔ'bɔ pele tokpasi bo kote kada pili 'dɔ tɔ'dɔ tɔni bo o'dɔkɔ abo dɛ.

¹¹ Mi kada ma dɔ kɔtɔ motɔ kɔ'ja Yesepa kɔdɔ 'deni rɔ motɔ bi ndɔbɔ, kina bɔ laja motɔ ga inza gbɛ ti bo yayi,

¹² na 'ja tɔnɛ kɛnyɛ kikapo bɔngɔ ma kakpa 'ba rɔ bo ngɛ, loko iya te, "Ako kɔ'dɔ tɔ."

Na bo kolo rɔ bo ngɛ kola bɔngɔ 'ba rɔ bo kɔzi 'ja tɔnɛ bo kirinɔ abo kɔdɔ yaga.

¹³ Kina ɔdɔ loko kɔngɔ Yesepa kirinɔ 'deni kari yaga kola bɔngɔ nima tara tine

¹⁴ na loko kulɔri ngɛ rɔ ma kembe kidɛki bɔ laja 'bɛni ga. Loko iya te, "Wuwu, atoli Ebere nima mɛ'dɛ ma ko'de bine ne, bo ɛdi 'deni le'jete kuyi dɔ giliti kuruku zize. Bo ɔdɔ goma bine girɛ nime tɛgɛ 'dɔ bo kɔ'dɔ tɔ. Kina me mulɔri rɔ ma kembe,

¹⁵ bo kuwɛ mɛdi mulɔri yɔ na ma bo kirinɔ ngɛ kari yaga yayi kola bɔngɔ 'ba rɔ bo me bine."

¹⁶ Loko ikeki bɔngɔ 'ba Yesepa nima nɔbɔ kidabi mɛ'dɛ ni Potiparo kileki kako liɲɔ.

¹⁷ Kina loko kiyɛti lende mo zi bo, iya te, "Atoli Ebere 'bi nima ko'de bine ne, bo ɛnyɛ ngɛ tɔne kɔdɔ kari goma rɔ ma 'dɛ yayi tɔ'dɔ lende yawa rɔma.

¹⁸ Mulɔri dɔni rɔ ma kembe na bo kirinɔ ngɛ kɔdɔ yaga kola bɔngɔ abo tɔ bine."

¹⁹ Lende nime i'di Potiparo ngɛ rɔ 'diri ²⁰ ki'di bɔ kanya kind'a'ba Yesepa koto kari mi maboso 'ba bɔ dɔliɲɔ. Kina Yesepa koloma ngɛ yayi tara.

²¹ Tine pele di mi maboso yayi Boko'ba ɛdi nduwɛ kokɔnyi bo. Kina ɔdɔ bɔ dɔ maboso nima kɔngɔ ndɔbɔ 'ba Yesepa ga 'deni ngɛ pili rɔ ma laka tara tine,

²² bo i'di Yesepa ngɛ mbiri dɔ bilaka ame ga kɛdi mi maboso yayi ne tɔngɔ gɔ ndɔbɔ kɔ'dɔ 'bɛnni ga.

²³ Bo dɔ maboso nima omeri a motɔ dɛ kpe gɔ lende 'ba wa ame ga bo kose gɔmo 'deni pili zi Yesepa ne. Bo ikali ngɛ rɔ ma laka Boko'ba ɛdi ti Yesepa tokɔnyi mo ki'di ndɔbɔ kɔ'dɔ mo ga kɛdi kari pili rɔ ma kodɔrɔ.

40

Nyi 'Ba Bɔ Maboso

¹⁻² Mi kada ma dɔ kɔtɔ motɔ na bɔ dɔliɲɔ 'ba Ezipeto ame kidɛki rɔ Paro 'bɛnni mo

ne kɛnyɛ ngɛ rɔ 'diri ti bilaka lɔbu riyo motɔ ga ma kɛdi kɔ'dɔ ndɔbɔ zi bo. Bo ma kɔtɔ rɔ bɔ dɔ bɔ kotɔ layi zi bo, tine bɔ motɔ rɔ lɔbu 'ba dɔ ya ma kɛdi kɔngma mangolo'bo zi bo. Bo ɛnyɛ tɔnni rɔ 'diri gɔ lende kɔ'dɔ 'bɛnni

³ kina bo ki'di lijɛ ngɛ mi maboso mi liɲɔ 'ba bɔ dɔ bɔ kanya abo. Maboso nima na gbɛ Yesepa kɛdi yimo.

⁴ Kina bɔ dɔ bɔ kanya nima ki'di Yesepa ngɛ 'dɔ koja laja zi bilaka lɔbu riyo naga nima di mi maboso yayi. Kina Yesepa koloma ngɛ rɔ toja laja zinni.

Kina ɔdɔ lijɛ koloma 'deni yayi tara tine,

⁵ mi kada ma dɔ kɔtɔ motɔ rɔ mi korɔndɔ na nyi ko'de ngɛ dɔ bilaka lɔbu riyo tɔnɛ ga di mi maboso yayi. Nyi mo ga pili rɔ 'beri'beri, kina 'jo 'ba lende mo ga gbɛ pili rɔ 'beri'beri.

⁶ Yesepa ako rɔ mi dɔngɔ kɔ'ja lijɛ koloma 'deni ngɛ rɔ dɔ lisa.

⁷ Bo iya te, "Wa'di na kɛdi kɔngɔke bi 'bawo tɔne tara gɔmo?"

⁸ Lijɛ iya te, "Nyi na ko'de dɔze ti korɔndɔ ene kina me bɔtɔ bɔ kikali tiyɛti 'jo 'ba lende mo ga zize inza."

Bo iya te, "Rɔ ma laka Boko'ba na kɛdi ki'di bilaka kikali tiyɛti 'jo 'ba nyi. Iyɛtike gɔ nyi 'be mo naga nima te zɔ."

⁹ Kina bɔ ma tɔnɛ rɔ bɔ dɔ bɔ kotɔ layi zi bɔ dɔliɲɔ ne kɛnyɛ ngɛ tiyɛti gɔ nyi ma 'ba bo zi Yesepa, iya te, "Mo'ja mɔwɔ kɛdi kɔ'dɔ rɔ layi,

¹⁰ dɔngila mo ga mota. Tine mari mo'ja kɛdi 'deni rɔ tomo. Tɛgɛ me mbowa te yɔ kina kumɔru ngɛ kana ngɛ kasi welo.

¹¹ Kɔsu 'ba bɔ dɔliɲɔ ɛdi kɔzɔ kina mite'de ma kana mo ngɛ muzi tɔlɔ mo kolɔdɔ mi kɔsu kina mari mi'di ngɛ zi bɔ dɔliɲɔ."

¹² Yesepa iya te, "'Jo 'ba lende 'ba nyi 'bi nima kina me, dɔngila ngɛri mota naga nima kɔ'ja ne, tɔ'dɔ dɔ mota na.

¹³ Tine di pɔtɔ tɔ'dɔ dɔ mota nime bɔ dɔliɲɔ ɛdi koja yi yaga di mi maboso bine kileki yi mi ndɔbɔ 'bi ma molo kari toti layi zi bo kɔzɔ ma dɔgɔba tara.

¹⁴ Ne ɔdɔ kope yi 'deni yaga di mi gomo mbɛmbɛ 'ba maboso nime, moma'jo rɔma ziiyi kinza ki'di lende ma dɛ kudɔlu di dɔyi. Ari kokɔnyi ma ti tiyɛti gɔ lende ma zi bɔ dɔliɲɔ 'dɔ ki'di bo kope ma gbɛ yaga di mi maboso nime.

¹⁵ Ma 'bama mo'dɔ lende kɛnyɛ ɔtɔ dɛ yɔ, inda'ba ma di dɔyayi ze 'ba Ebere ko'de ma Ezipeto bine. Di bine gbɛ mo'dɔ lende kɛnyɛ ɔtɔ dɛ gbɛ yɔ kina me ko'de ma ngɛ kako mi maboso bine."

¹⁶ Kina bɔ ma lɔbu motɔ nima ame pa rɔ bɔ kɔ'dɔ mangolo'bo zi bɔ dɔliɲɔ ne, ɔdɔ bo kɔngɔ 'deni nyi nima 'jo 'ba lende mo

kiyēti rōni ngi ro ma kele tara tine, bo iya te zi Yesepa, “Nyi o'de gbī doma tēgē mēdi mombi gbērē 'ba maṅgolo'bo mota doma.

¹⁷ Tine mī gbērē ame do ama ga ne dokomali maṅgolo'bo ēdi yimo ame ko'de 'deni zi bo doliṅo ne. Kina yali kako ngi koloma togo maṅgolo'bo mo naga nima.”

¹⁸ Yesepa iya te, “Jo 'ba lende 'ba nyi 'bī nima kina kozo a nime te. Gbērē mota naga nima kombi ne tō'dō do mota na.

¹⁹ Tine di pōtō tō'dō do mota bo doliṅo ēdi koja yi yaga di mī maboso nime kari kosi mugu yi do ngērī toro kolē yaga. Kina yali ti kako ngi kogo yida yi pili yaga.”

²⁰ Mī tō'dō do mota na bo doliṅo koja nbele 'ba kada 'ba tōyō bo ngi yaga, bo kīdēki bilaka lōbu abo ga pili kako yimo. Kina bo ki'di ko'de ya riyo tōnē ga ngi di mī maboso kako koro koma nba abo naga nima.

²¹ Bo ma tōnē ro bo koti layi ne bo ileki ngi mī ndobo mo ma molo kisaki toti layi mī kada nima.

²² Tine bo ma tōnē ro bo koṅma maṅgolo'bo ne bo i'di ngi kupō yaga ti tosi mugu mo do ngērī toro.

Lende naga nime o'do rōnni ngi zi ya riyo tōnē ga te kozo lende tōnē ga Yesepa kiya zinni ne.

²³ Tine bo ma tōnē ro bo koti layi ne omeri a moto dē kpe go lende 'ba Yesepa. Do bo udolu ngi di go lende 'ba Yesepa.

41

Nyi 'Ba Bo Doliṅo

¹ Mī riyo 'ba koo ma di pōtō mo na nyi ko'de ngi do bo doliṅo 'ba Ezipeto nima mī kada ma do koto moto. Nyi o'de do bo tēgē bo ēdi koro kpa yōpō ame kīdēki moyi mo ro Nayile ne.

² Kina sa ma kono modomoriyo moto ga kodo ngi di mī yōpō kari tonyo moli. Sa naga nima ti yēyi rōnni ro ma laka kono ro mbēmbē.

³ Tine na sa modomoriyo moto ga ro ma kilike go'dogo'do kodo ngi gbī di mī yōpō kari koro ngila ma kono tōnē ga.

⁴ Kina sa ma kilike naga nima kindiyo sa ma kono tōnē ga ngi pili yaga. Kina bo kindiṅi ngi yaga di bi tō'dō.

⁵ Bo ileki kō'dō kina nyi moto ko'de 'bōwu do bo, tēgē bo o'ja do nyonyu modomoriyo kōyo pili do kumōgu koto. Do nyonyu mo ga ro ma lōbu gbōlōgbōlō.

⁶ Tine na do nyonyu modomoriyo moto ga kōyo ngi gbī yayi. Nyonyu mo naga nima lili ma kututu o'do 'deni kolomba yaga, lijē 'bēnni titititi yiliyili.

⁷ Kina do nyonyu ma yiliyili naga nima kēnyi kindiyo do nyonyu ma lōbu tōnē ga ngi pili yaga.

Bo doliṅo indinṅi di bi tō'dō kikali ngi ro nyi na ko'de do bo.

⁸ Mī dōṅbo mo na bo ngi ti meri ro mbēmbē go lende 'ba nyi nima ko'de do bo ne. Kina bo kīdēki bo kikali lende abo ga pili kako zi bo ti bo 'bosi ma kata naga. Kina bo kiyēti go nyi abo tōnē ga ngi pili zinni. Tine boto ma koto moto te di mī lōṅgō lijē nima pili ikali 'jo 'ba lende mo dē du te.

⁹ Mī kada mo nima na bo ma tōnē ro bo koti layi zi bo ne kako kiya zi bo, iya te, “Nere, mī kada tōnē mirasi lende ziyi

¹⁰ 'do kēnyi ro 'dirī tize ze ti bo ma tōnē ro lōbu 'ba bo koṅma maṅgolo'bo kindi'ba ze ki'di mī maboso liṅo 'ba bo do bo kanya ne,

¹¹ mī kada nima dēdi yayi nyi o'de doze kpaki riyo mī korondo koto. Nyi mo ga pili ro 'berī'berī kina 'jo 'ba lende mo ga gbī pili ro 'berī'berī.

¹² Tine bo Ebere moto ēdi tize mī maboso yayi ro bo laja 'ba bo do bo kanya mo nima. Kina diyēti go nyi ze naga nima zi bo na bo kiya 'jo 'ba lende mo ga ngi pili zize.

¹³ Kina lende tōnē ga ko'do rōnni ngi pili kozo wa ame ga bo kiya zize ne tara. 'Bama ileki ma ngi mī ndobo ma, ma molo kina 'ba bo ma tōnē osi mugu mo ngi do ngērī toro kolē yaga.”

¹⁴ Kina odo bo doliṅo kuwō lende 'ba bo koti layi abo nima 'deni tara tine, bo oja laja ngi kari go Yesepa 'do ko'de kako zi bo. Kina kari ngi welo go Yesepa koja yaga di mī maboso kumu sunē yaga di domo ki'di kisali ro bo kolo boṅgo ma la'ja. Kina ko'de bo ngi kako koro koma bo doliṅo.

¹⁵ Bo doliṅo iya te, “Nyi o'de doma kina me bo kiyēti 'jo 'ba lende mo zō inza. Kina me bilaka moto kiya lende 'bī zō bine tēgē odo bilaka kiyēti go nyi 'bēnni ga ziyi, iya 'jo 'ba lende mo ga ngi pili zinni.”

¹⁶ Yesepa iya te, “Ti gbagba ma mikali dē, ne Boko'ba na kikali tiyēti 'jo 'ba lende ro ma laka.”

¹⁷ Kina bo doliṅo kēnyi ngi tiyēti go nyi abo tōnē ga zi Yesepa. Bo iya te, “Nyi nime o'de doma tēgē mēdi moro kpa yōpō Nayile.

¹⁸ Kina sa modomoriyo kodo ngi di mī yōpō kari tonyo do moli di kpa yōpō yayi. Sa mo naga nima ti yēyi rōnni ro ma kono.

¹⁹ Kina sa ma modomoriyo moto ga kodo gbī di mī yōpō kōzi kari go ama ga yayi. Lijē 'bēnni ro ma kilike go'dogo'do koma rōgbō mo ga kindi ngi yaga sanjiyi. Kinē sa ma kilike kozo a nime te mo'ja dē gba molo mī doyayi nime bine.

²⁰ Kina sa ma kilike tönë ga kindiyö sa ma kóno tönë ga ngi pili yaga.

²¹ Tine ikali dë gbì kózo iya te lijë indiyö ma kóno naga nima tara, lijë ö'bö ngi te ró ma kilike. Kina mindinj yaga di bi t'ò dö.

²² Nyi moto o'de 'böwu dóma tégë mo'ja dó nyönyu modómoriyö köyö 'deni dó kumögu koto pili ró ma löbu gbölögbölö.

²³ Kina dó nyönyu modómoriyö moto ga köyö 'böwu gbì yayi. Lijë 'bënni titi yiliyili lili ma kututu o'dó 'deni kolomba yaga.

²⁴ Kina dó nyönyu ma titi tönë ga kënyi kindiyö dó nyönyu ma löbu tönë ga ngi pili yaga.

Nyi naga nime ko'de dóma ne na kózo a nima tara. Kina me miyëti gomo zi bó 'bösi ma kata naga tine lijë ikali 'jó 'ba lende mo dë du te."

²⁵ Yesepa iya te, "Nyi riyö naga nima ko'de döyi ne 'jó 'ba lende mo nge koto. Wa ame ga Boko'ba ko'doko to'dó mo ne na ma kileme 'deni ziyi.

²⁶ Sa modómoriyö ma kóno naga nima ileme kómó kóo modómoriyö. Kina dó nyönyu ma löbu gbölögbölö naga nima ileme kómó kóo gbì modómoriyö. 'Jó 'ba lende mo nge koto.

²⁷ Sa ma kilike naga nima kódo di mi yöpö kozi go ya ama ga ne ileme kómó kóo gbì modómoriyö. Kina dó nyönyu ma titi ró ma kolomba di zi lili ma kututu naga nima ileme kómó kóo gbì modómoriyö. Sëyi ëdi kako ko'dó njobó kómó kóo modómoriyö.

²⁸ Lende nima na kózo wa nima miya ziyi ne tara, nhere. Boko'ba ëdi kileme wa ame ga bo ko'doko to'dó mo ne ziyi.

²⁹ Dogba mo akonyo ëdi kódo ró mbëmbë njobó kómó kóo modómoriyö mi doliño pili 'ba Ezipeto.

³⁰ Kina di pötö mo na sëyi ma löbu këdi kila'ba ngi döyayi. Mi kada mo nima dó bilaka ti kudölu me di go bi konyo löbu, kina 'bö ti kirasi doliño ngi mi koto.

³¹ 'Bö ti ko'dó bilaka 'deni ngi ró mbëmbë, dönni kudölu di go kada ma tönë ga akonyo këdi ró ma konya ne.

³² Nyi nima o'de döyi mi riyö go kileme ngi ziyi ró ma laka Boko'ba o'doko 'deni to'dó lende nima, bo uyi yimo dë kpe. Kina kada mo ówo dë gbì."

³³ Yesepa ileki gbì kiya zi bó doliño, kiya te, "Kina ma 'deni kózo wa nima tara, nhere, ma laka mo na 'dó konjo bilaka moto ame kikali lende ne go ki'di bo këdi mbiri dó doliño nime.

³⁴ O'doko ziyi gbì tonjo bilaka löbu moto ga go konjo go wa laka mi kómó kóo modómoriyö ame ga akonyo këdi kódo teyi ró mbëmbë ne. Mi kómó kóo naga nima i'di bilaka koza kapa ma muyi 'ba ë'bënni ga 'dó bilaka löbu naga nima kototo

³⁵ kikeki mi mata kote mi gawo pili 'ba doliño nime. Kina 'dó lijë këdi ti közi kakpa 'ba toda bi rómo laka mi kómó kóo ame ga akonyo këdi gba ró mbëmbë ne.

³⁶ Tine ódo sëyi nima kila'ba 'deni mi doliño go ko'dó kómó kóo modómoriyö, nyönyu nima na ti kokonyi bilaka 'ba döyayi nime kinza 'bö kote dó doliño nime ra."

Yesepa Mi Turu

³⁷ Kina bó doliño ni kpaki ti bilaka ma löbu abo ga kuti ngi go lende 'ba Yesepa nime. Lijë iya te, "Lende nima ëdi laka."

³⁸ Tine bó doliño iya zi bilaka naga nima, iya te, "Bó nime Boko'ba ëdi ti bo. O'jake boto moto ra kózo bo te?"

³⁹ Kina bo kileki zi Yesepa, bo iya te, "Donjo 'deni Boko'ba na me kileme lende nime ziyi ne tine boto moto ame go kikali lende kulöwö ró dó kiteli di döyi ne inza.

⁴⁰ Ni na mi'di yi 'deni go këddi mbiri dó doliño ma nime. Bilaka pili 'ba doliño nime ti koro yi ngi. Boto moto inza mbiri di döyi nge koto ró ma bó doliño.

⁴¹ Tone mi'di yi 'deni go këddi ti közi kakpa dó doliño 'ba Ezipeto nime."

⁴² Kina bó doliño kogba wa 'ba dokole közi bo ngi kolo dokole közi Yesepa. Wa nima na ró a 'ba tugu möyi 'ba nhere abo timo. Bo ogba bonjo ma kele ró dó kiteli kolo ró Yesepa gbì ti amugu ame kilejo di mi yamo ma köbó ne.

⁴³ Aribiya abo ame kosani na këdi koto ne bo i'di ma koto gbì zi Yesepa. Kinë aribiya nima moto ma kele kiteli inza nge koto ró ame ró 'ba bo ne. Bo i'di zi Yesepa go kilingere timo. Ódo kiya te Yesepa këdi kari bi mo nima bilaka moto ga kari tóti dogba tuwöwö mo, kiya te, "Ilenjoke kori laka."

Ti'di ma bó doliño ki'di Yesepa ró turu ma löbu tonjo go döyayi pili 'ba Ezipeto na kózo a nima tara.

⁴⁴ Bo ileki kiya gbì zi Yesepa, iya te, "Ma bó doliño miya 'deni zi bilaka pili 'ba Ezipeto nime, boto moto inza ko'dó wa ma titi moto te, pele nge ró tombi közi ala tombi ndi, tine nge koto ódo ni na kiya zi bo mo to nima 'dó ko'dó."

⁴⁵ Kina bo ki'di möyi Yesepa ngi ró Zepenata Peneya ró kpënni Ezipeto. Kina bo ki'di Asenata nyiti 'ba Potipera bó kata ame koloma mi gawo 'ba Óno ne ngi ró 'ja zi Yesepa.

Kina Yesepa koloma ngi tilingere kote mi döyayi 'ba Ezipeto tonjo gomo.

⁴⁶ Mi kada nima Yesepa kisaki to'dó ndobo nime ti bó doliño 'ba Ezipeto ne kómó kóo abo ëdi 'deni 'buté mota. Bo ënyi

kilingere kote bi pili mi dɔyayi nima tongo gomo.

⁴⁷ Kina mi kada 'ba komo koo modomoriyɔ naga nima wa 'ba mi nyaka odo ngi ro mbembɛ.

⁴⁸ Mi kada nima nyonyu kedɛ kodo ro mbembɛ ne, Yesepa ototo kikeki mi mata kote do gawo pili. Mi gawo pili ro kotokoto ototo ro nyonyu ma mi nyaka ma nɔlɔnɔli ngila mo.

⁴⁹ Kina nyonyu ame kulu mi mata ne ngi ro mbembɛ kozo yayi lida 'ba kpa mini lobu. Lijɛ ikali dɛ kpe tiyari mo.

⁵⁰ Mi kada naga nima gba kinza sɛyi kila'ba dɛ Yesepa oyɔ kole 'deni riyo ti 'ja abo Asenata.

⁵¹ Bo iya te, "Boko'ba i'di doma 'deni kudolu di go gomo pili ame ga mo'ja ne. Bo i'di doma kudolu 'deni gbi di go lende 'ba liɔ 'ba 'bu ma." Go ko'du mo na 'do bo ki'di moyi kole abo ma dɔndende mo ro Manase, ame kiya te "Udolu."

⁵² Bo iya gbi te, "Boko'ba i'di ma 'deni moyo kole mi dɔyayi nime mo'ja gomo kulowo di teyi ne." Go ko'du mo na bo ki'di moyi kole abo ma mi riyo mo ro Eporima, ame kiya te "I'di loyo."

Sɛyi

⁵³ Komo koo modomoriyɔ naga nima wa 'ba mi nyaka kedɛ kodo kulowo teyi ne ari kote ronnɛ gbo ngi.

⁵⁴ Kina komo koo modomoriyɔ 'ba sɛyi tonɛ kisaki ngi to'do bilaka kozo lende tonɛ Yesepa kiya ne. Mi kada naga nima 'bo ila'ba 'deni mi doliɔ moto ga pili, tine Ezipeto na nge gba akonyo kedɛ teyi.

⁵⁵ 'Bo isaki ngi gbi to'do bilaka 'ba Ezipeto tine na lijɛ kari zi bo doliɔ tokpasi bo go bo ki'di akonyo zinni. Bo iya te, "Arike zi Yesepa, wa ame ga pili bo kiya ziye ne o'doke."

⁵⁶ Kina odo sɛyi kila'ba 'deni mi dɔyayi pili tine na Yesepa kope kpa mata tonɛ ga pili bo kikeki nyonyu yimo ne ngi yaga tugɔ mo zi Ezipeto. Bo ugɔ zinni romoyi 'bo edɛ 'deni ko'do lijɛ ro ma kɛnyɛ.

⁵⁷ Mi kada naga nima bilaka ako Ezipeto di doliɔ moto ga pili tugɔ nyonyu di zi Yesepa romoyi sɛyi ila'ba 'deni gbi mi doliɔ ma 'benni ga.

42

Tugɔ Nyonyu Di Ezipeto

¹ Yakoba 'bu 'ba Yesepa uwɔ lebɛ mo gbi di liɔ abo ma nyonyu kedɛ mi dɔyayi 'ba Ezipeto. Bo iya zi kole abo ga, bo iya te, "Wa'di na kedɛ kolomake 'beye te gomo?"

² Muwɔ lende mo tegɛ nyonyu edɛ Ezipeto. Enyi kari kugoke nyonyu zize di yayi kinza 'bo kupɔ ze."

³ Kina kole 'ba Yakoba ga ma 'butɛ kɛnyɛ ngi kari Ezipeto tugɔ nyonyu di yayi.

⁴ Tine Yakoba ota go kole abo Benyimona bo londɔ Yesepa di bi tari. Bo ere romoyi kinza wa ma kɛnyɛ moto kari komo ra gbi domo di yayi. Go ko'du mo na bo ko'doko dɛ ti'di Benyimona kari ti londɔ bo naga nima.

⁵ Kole 'ba Yakoba ga ari ti bilaka 'ba doliɔ moto ga tari tugɔ nyonyu di Ezipeto. Lijɛ ari romoyi sɛyi ame kila'ba 'deni dɔyayi 'benni 'ba Kanana ne.

Tolodo Bɛri 'Ba Kole 'Ba Yakoba Ga

⁶ Mi kada nima Yesepa na 'deni ro turu lobu mbiri do dɔyayi 'ba Ezipeto. Bo na ro bo kugɔ nyonyu zi bilaka pili. Kina bo londɔ bo tonɛ ga kako kodo ngi mi go bi ame bo kedɛ teyi ne. Tine na lijɛ kako ngi kolodo bɛri komo bo.

⁷ Kina odo Yesepa ko'ja lijɛ 'deni tine, bo ikali lijɛ ngi ro londɔ bo ga. Tine bo o'do abo ro bo le kozo iya te bo ikali lijɛ dɛ tara. Bo ilende ro ma kisili gonni, bo iya te, "Akoke di yala?"

Lijɛ iya te, "Dako di Kanana 'do tugɔ nyonyu di bine."

⁸ Kina Yesepa kikali ngi ro ma laka omba ya naga nima londɔ bo ga na, tine lijɛ ikali bo dɛ kpe.

⁹ Kina bo komeri go lende 'ba nyi ma tonɛ ga ko'de do bo molo go lende 'ba londɔ bo ga ne ngi. Kina bo kiya te zinni, "Kpe bo kore na, akoke tongo doliɔ ze nime go kikalike kori ame 'do kaloke ya doze timo ne."

¹⁰ Lijɛ iya te, "Nere, inza tara. Ze 'beze ngi kozo kole 'bi ga tara. Dako eze nge go nyonyu 'do dugɔ di bine.

¹¹ Ze nime pili ro kole 'ba 'bu koto, ro ma laka ze bo do kindendɛ na dɛ. Dako dɛ bine kozo bo kore tara."

¹² Bo iya te, "Inza tara, mikali ro ma laka akoke tongo kori ame go kaloke ya timo doze ne."

¹³ Lijɛ iya te, "Nere, ze nime dɛdi 'butɛ domoriyɔ pili ro kole 'ba 'bu koto. Ze kole 'ba bulɔbo moto kedɛ koloma Kanana na. Londɔ ze ma koto olɛ 'deni kina tundu mo na kileke liɔ ti 'bu ze."

¹⁴ Bo iya te, "Mikali 'deni ro ma laka edɛ kozo lende nime miya bine ne kpe bo kore na 'biri.

¹⁵ Ne ti miyozo lende 'be nima. Mulomu roma komoye pili ti moyi nɛre, odo kiya te ko'deke londɔ ye ma titi to nima dɛ a moto inza kombike ndiye di go bi nime bine.

¹⁶ Kina ongoke bo moto le'jete di mi longgo ye bina go kileki kari ko'de bo londɔ ye nima kako bine. Kpe ya moto mo naga nima ilekeke 'beye bine ro 'boki nbɔ bo kuyi do bo. Odo kiya te ko'doke dɛ te medɛ

mikali ngi ro ma laka, omba kpe bo kore na.”

¹⁷ Kina bo ki'di lijë ngi pili mi maboso koloma yayi nbö tö'dö do mota.

¹⁸ Mi tö'dö do mota na bo kiya zinni, bo iya te, “Ma ro bo koro Boko'ba. Wa ame ga pili medi miya ziye ne o'doke kina ti komoke ngi.

¹⁹ Odo kiya te kinzake ngi ro ma laka ro bo do kindëndë i'dike bo ma koto kileke bine ro 'boki, kina go kpe ya mota mo naga nima kotoke nyönyu ame ga kugöke 'deni ne kari zi bilaka 'be ame ga ro 'bö di pötö ye 'dë ne.

²⁰ Kina go kari kakoke ti bo löndö ye ma titi nima ko'deke bo kako bine. Tine na ti mikali ngi ro ma laka omba lende 'be edi ro ma kodoro kina minza mupö ye kpe.”

Kina lijë kuti ngi go lende abo nima.

²¹ Lijë ebe tiya mo ro go rönni, tégë, “Ro ma laka Boko'ba edi 'deni ki'di gomo nime doze go kö'du 'ba lende kënyë tönë do'doke molo zi bo löndö ze Yesepa ne. Mi kada nima bo oloma toma'jo ro bo zize go dolake bo gbö. Ne duwöke lende 'ba ro koma'jo abo dë gbi yo, ma dongoke gomo 'ba ro bo pele ro mbëmbë dititike lende mo dë gbi yo. Kina me le'jete do'jake gomo mo 'deni.”

²² Rubëni iya te, “Miya dë su ziye mi kada tönë miya te kinza ko'doke oto dë zi bo titi nima? Ne o'ja uwöke lende ma dë 'di. Kina ma dokolo 'ba löpö tönë na me Boko'ba këdi 'deni ki'di gomo mo doze.”

²³ Dëmba Yesepa uwö lende kiya 'bënni nima 'deni le, tine lijë ikali dë römöyi pa bo mota na koloma tiyari kpënni zi bo ro kpa Ezipeto.

²⁴ Kina odo bo kuwö lende 'bënni nima 'deni tara tine, bo ënyi ngi kado yaga bi mono. Bo ileki kako kilende 'böwu zinni kina bo kigeli Simona ngi di mi lönggö lijë, bo ki'di kudödu di komo lijë pili te.

²⁵ Kina Yesepa koja bo laja abo ga kari tiyari nyönyu mi sorowali 'ba löndö bo naga nima. Bo iya gbi zi bo laja naga nima go kogba yamo ame ga lijë kugö nyönyu timo ne kileki ki'di kpa sorowali mo ga. Kina bo koja bo laja abo ga ngi kari ki'di akonyo zinni go lijë konyo di go kori. Kina ko'do ngi pili kozo lende nima tara.

Yamo Mi Nyönyu

²⁶ Bo löndö Yesepa naga nima udödu sorowali 'bënni ga ngi go akaca 'bënni ga lijë köso dömo.

²⁷ Lijë ilingere nbö kari kömö go bi ame lijë ko'doko tö'dö teyi ne. Bo mota ope kpa sorowali 'ba bo togba nyönyu ti'di mo zi akaca abo. Tine bo ongo te, yamo abo edi kpa sorowali yayi.

²⁸ Bo iya te zi bo löndö bo ga, “Yamo ma tönë mugö nyönyu timo ne lijë ileki 'deni 'böwu zö. Ongoke toma kina me kpa sorowali ma dayi.”

Kina odo lijë konggo wa nima 'deni tara lijë ënyi ngi pili ro tikere. Lijë iya te, “Wë, wa'di na Boko'ba këdi ko'do kulöwö zize te nime?”

²⁹ Kina lijë kari ngi nduwë linjo zi 'bu nni Yakoba mi Kanana. Odo lijë kömö 'deni yayi tine lijë iyëti go wa ame ga ko'do rönni zinni di Ezipeto ne pili zi bo. Lijë iya te,

³⁰ “Bo ame ro löbu 'ba do Ezipeto mo ne ilende ngi ro ma kisili goze, bo iya te tégë ze bo kore na do'doko tongo kori ame go dalo ya timo do doyyayi 'bënni ne.

³¹ Kina dileki diya zi bo, diya te, ze bo kore na dë, ze bilaka ma sari na.

³² Diya te ze nime pili ro löndö koto 'butë dömoriyö ro kole 'ba 'bu koto, kina löndö ze ma koto ölä 'deni tundu mo na kileke linjo 'dë yayi ti 'bu ze mi doyyayi 'ba Kanana.

³³ Kina bo löbu mo nima omeri dë du te mi lende kiya ze. Bo iya te, “Ti miyozo lende 'be nima, odo këddike ro bilaka ma sari i'dike bo ma koto kileke tö bine. Kpe ya mota mo naga nima ileki karike ti nyönyu tokonyi bilaka 'be ga timo kinza 'bö kupö lijë ra.

³⁴ Kina ari ko'deke bo löndö ye ma titi nima kakoke timo bine go mikali omba kpe e'be ro bilaka ma sari. Kina ti mileki bo löndö ye ame kileke bine ro 'boki ne ngi ziye go kugöke ndögö nduwë di bine.”

³⁵ Lijë iyëti go lende nime pili te zi 'bu nni, kina lijë kope kpa sorowali 'bënni ga ngi. Tine lijë o'ja yamo 'bënni ga pili di kpa sorowali 'bënni ga ro kotokoto. Kina odo lijë ko'ja yamo 'bënni ga 'deni pili tara tine, lijë ngi ro tikere ro ma kënyë go lende mo. 'Bu nni gbi ngi ro tikere,

³⁶ bo iya te zinni, “Wa'di na këddi kololoke kole ma naga nime kari mökö di roma teyi? Yesepa ölu 'deni gbi kina me Simona kölu 'deni gbi, kina me 'böwu ko'dokoke 'deni gbi go kogbake Benyimona gbi yaga di zö. Wa'di na këddi kodoke gomo roma kulöwö te gomo?”

³⁷ Rubëni iya te, “I'di Benyimona közö mari timo. Medi monggo go bo laka mileki ti bo ziyi bine. Minza mola a mota kömö ro bo. Kina odo kiya te mileki bo dë kako ziyi bine ogba kole botoni riyö ma naga nime kupö yaga kpa dokolo mo.”

³⁸ Tine 'bu nni uti dë go lende nima. Bo iya te, “Kole ma nime inza kari tiye. Löndö bo ölä 'deni gbi, bo na me kola nge koto. Odo a mota kari kömö do bo di bi lingere nima yayi lisa ma kënyë na ko'deke 'deni zö. Möndë ama 'deni, meri mo na ngi këdi kososo ma.”

43

Toto Benyimona Ezipeto

¹ Tine sëyi nima kila'ba mi döyayi 'ba Kanana ne 'deni ngi ro ma kënyë.

² Kina odo e'be Yakoba ga konyo nyönyu ma tönë kugö kako timo di Ezipeto ne 'deni kote tine, bo iya zi kole abo ga, bo iya te, "Arike Ezipeto tugö nyönyu zize."

³ Kole abo Yuda iya te, "Turu löbu 'ba Ezipeto mo nima tönë dari yayi ne bo ilende zize ro ma kisili. Bo iya te odo do'de bo löndö ze ma titi nime dë, a motö bo o'doko dë kpe go bo ko'ja kinë ze komo bo.

⁴ Kina me odo kiya te kodö kpa bo löndö ze ma titi nima 'deni go kari tize, dëdi dari ngi dugö nyönyu dako timo ziyi.

⁵ Ne odo kuti dë go lende ze nime ti dari yayi ro ma totondo ga? Bo nima iya te a motö bo o'doko dë go bo ko'ja kinë ze komo bo, odo kiya te do'de bo löndö ze ma titi nime dë."

⁶ Yakoba iya te, "Ne 'di, wa'di na kiyake zi bo kiyake te ëddike ti löndö ye motö gomo? Go wa'di na ko'doke lende tara, këddi ki'dike ma ngi milisa kulöwö te gomo?"

⁷ Lijë iya te, "Bo mo nima oloma ngi tititi ze ro aliri go lende 'ba bilaka ze ga pili. Bo ititi ze tégë odo 'bu ze ëdi. Kina bo kititi ze gbi tégë odo dëdi ti löndö ze motö. Go kö'du mo na me ki'di 'do diya lende 'ba Benyimona zi bo gomo ne, go akitivityi ame bo këdi kititi ze timo. Ne dikali tondo ma bo ko'doko go do'de bo löndö ze kako zi bo?"

⁸ Yuda iya te, "Baba, i'di bo titi nima közö go bo kari tize. Kina go dënyä dari 'do dako domo bilaka ze ga di zi sëyi löbu nime. Ne odo kinza tara 'bö ëdi kote doze kpaki ti kole titi ze ga.

⁹ Mëdi monjo go kole 'bi Benyimona laka, mëdi mi'di didi ma gbi këdi közo 'ba bo tara. Odo kiya te, mileki dë mo'de bo kako ziyi bine i'di lende mo közo doma nbo mölë.

¹⁰ Onjo te, ma kiya te dako dë ngi dumu doze bine közo a nime te, dëne me dileki 'deni mi riyö na me."

¹¹ Yakoba iya te, "Ele, ilenoke roye közo ame mëdi miya ziye ne. Ogbake wa ma laka 'ba döyayi nime go ki'dike mi akombi 'be ga go kotoke kari zi turu löbu nima ro kpa közi ki'di. Ogbake tagi ti dokomali wowo ma kato kele motö ga ti döngëri ma kana motö ga közo pisitaki ni ti alomonda.

¹² Arike ti yamo ro mbëmbë kebe do ma dogba tönë 'do kilekike ma tönë ga ki'di kpa sorowali 'be ga ne. Motöga do bo motö na kudölu ki'di yayi kinza kikali gomo.

¹³ Kina arike ti löndö ye Benyimona laka zi turu löbu nima.

¹⁴ Mi Boko'ba tigo do kiteli këyi roye bo nima konjo ye ngi ro bo lisa. Kina go bo ki'di Benyimona kileki kako tiye ti Simona ame kileke yayi ne. Ne onjo 'bama, odo kiya te Boko'ba bo kogba kole pele di roma ama ndobo abo na."

Mi Riyö 'Ba Tari Ezipeto

¹⁵ Kina kole 'ba Yakoba ga kogba wa tönë ga ngi kari timo ro kpa közi ki'di zi turu ma löbu 'ba Ezipeto nima. Lijë ogba yamo gbi mbiri kebe do ma dogba tönë. Kina lijë kënyi ti Benyimona tari Ezipeto. Odo lijë kömö 'deni yayi tine lijë ari ngi tonjo bo löbu mo tönë ame ro Yesepa ne.

¹⁶ Kina odo Yesepa ko'ja Benyimona 'deni këdi tinni tine, bo iya zi bo laja ame këdi konjo go wa 'ba mi lijö abo ne, tégë, "Oto ya naga nime kari lijö ma. Omba kole yëri oto ga ko'do akonyo go dari donyo tone tinni mi zana kada."

¹⁷ Kina bo laja nima ko'do ngi közo ma Yesepa kiya, koto ya naga nima ngi kari lijö 'ba Yesepa.

¹⁸ Kina odo lijë konjo bo laja nima këdi koto lijë 'deni kari lijö 'ba bo löbu tönë lijë ngi ro tikere. Lijë ebe tiya mo ro go rönni, iya te, "E'di ko'de ze 'deni bine go lende 'ba yamo tönë ga kileki kpa sorowali ze ga ne. Bo löbu nima o'doko 'deni 'do kinda 'ba ze ko'do ze ro bo ndobo 'ba mi lijö abo kpaki ti akaca ze ga."

¹⁹ Kina odo lijë kömö 'deni kpa reki 'ba lijö nima lijë iya zi bo laja nima, iya te,

²⁰ "Nere, tönë dako dogba bine tugö nyönyu ne ko'ja dëdi dileki 'deni dari lijö,

²¹ dari dömö go bi ame do'doko tö'dö teyi na dope kpa sorowali ze ga do'ja yamo ma tönë ga dugö nyönyu timo ne 'böwu di kpa sorowali ze ga. Yamo ma dugö nyönyu timo ne pili ro gomo, kina me dileki 'deni timo.

²² Kina dako 'deni gbi ti yamo motö ame go dugö nyönyu motö gbi timo. Dikali dë odo yë mo na kileki yamo ze naga nima kpa sorowali ze ga mi kada nima."

²³ Bo laja nima iya te, "Olomake ti mi këyi, kinza kereke dë. Boko'ba ma këdi konjo goye ti 'bu ye na ma kileki yamo 'be ga pili kpa sorowali ne. Yamo ma tönë ga kugöke nyönyu timo ne mogba 'deni mölo mi kada mo nima."

Kina bo kari ngi ko'de Simona kako zinni.

²⁴ Bo laja tönë ogba löndö 'ba Yesepa naga nima koja rö 'ba Yesepa, bo ko'de mini zinni turögö ndinni timo go dölëti 'bënni, bo ki'di akonyo gbi zi akaca 'bënni ga.

²⁵ Lijë oloma yayi nbo kömö mi zana kada tilenjo rönni ti kpa közi 'bënni ga

römöyī lijē uwō 'deni tēgē bō lōbu nima ēdī kako tonyo akonyo bi koto tinnī.

²⁶ Kina ɔdo Yesepa kileki 'deni kako liṅṅo tine, lijē ɛnyī ngī ti kpa kōzi ki'di 'bēnnī ga kodo timo go bō rō ma bō kēdi yimo kari ki'di zi bo. Kina lijē kolodo ngī bēri kōmo bo.

²⁷ Bō iya te, “Ēddike tondo? Kina 'bu ye ma tōnē 'deni rō bulōbu kōndē kiyake lende mo zō bine ne, bō ēdī tondo? Bō ēdī gba ti kōmo bō?”

²⁸ Lijē iya te, “Yēē nere, 'bu ze ēdī laka gba ti kōmo bō.” Kina lijē kolodo 'bōwu bēri kōmo bo.

²⁹ Yesepa ileki kōngō dōnnī, kina ɔdo bō ko'ja bō lōndō bō Benyimona ame rō kole 'ba ma bō ko ne tine, bō iya te, “Bō nime na rō bō lōndō ye ma titi mo tōnē kiyake lende mo zō bine ne?”

Kina bō kiya te zi Benyimona, “Kole ma, Boko'ba koloma tīyī laka.”

³⁰ Kina bō kēnyī ngī welo kodo kari yaga. Dōki'di bō ata 'deni rō ma kēnyē go lende nima bō ko'ja kinē bō lōndō bō ne. Bō i'di toma go bi ame go bō kari kudu di teyi, kina bō kodo ngī rō 'ba tō'dō abo kari tudu yayi.

³¹ Bō urōgō kōmo bō kogbō dōki'di bō, kina bō kodo kako yaga. Bō iya zi bō laja abo, iya te, “O'de akonyo kako zize.”

³² Bō oloma do go bi loma ma 'ba bō ki'di lōndō bō ga koloma do tarabiza moto kuyi kōmōnnī kari do bō. Tine Ezipeto ame ga kēdi konyo akonyo gbi tinnī yayi ne oloma 'bēnnī gbī 'beri. Dōlētī 'bēnnī 'ba Ezipeto na tara. Lijē oloma dē tonyo kpēnnī bi koto ti Ebere, ēdī rō lende ma korō zinnī.

³³ Kina Yesepa kiyija lōndō bō ga ngī koloma bēri. Dōgba bō i'di kole ma lōbu mo kina bō ki'di bō ma kōyō gōmo ṅbō kari kōmō zi kole ma rō tundu mo. Kina ɔdo lijē kōngō Yesepa kēdi kiyija lijē 'deni ngī koko tine lende mo igayi lijē ngī.

³⁴ Bō laja naga nima ombi akonyo di do tarabiza ma 'ba Yesepa ko'de kako zi lōndō bō ga. Tine akonyo ma ki'di zi Benyimona ebe 'ba ya ama ga ṅbō mī muyī. Kina lijē koloma ngī yayi tonyo akonyo, tuwē layi ngī rō lōṅṅo.

44

Kōsu 'Ba Yesepa

¹ Yesepa i'di lende mo zi bō laja abo ma lōbu mo, iya te, “Ari kunzō nyōnyu mī sorowali 'ba ya naga nime, unzō koso yimo kōzo wa ame lijē ko'doko tombi mo ne tara. Ileki yamo ma lijē kugō nyōnyu timo naga nima ki'di kpa sorowali 'bēnnī ga me rō kotokoto.

² Kina ogba kōsu sitēri ki'di mī sorowali 'ba bō ma titi nima ti yamo abo ame bō kugō nyōnyu timo ne.”

Kina bō laja tōnē ko'do ngī kōzo a nima tara.

³ Kina ɔdo bi kēzē 'deni tine lōndō 'ba Yesepa naga nima ɔsō ngī kori tari ti akaca 'bēnnī ga.

⁴ Kina ɔdo lijē kari 'deni gba mbowa yo na Yesepa kēnyī kiya te zi bō laja abo, “Ēnyī kōzi go ya naga nime 'dē, ari kiya zinnī, iya te, 'Nere ma o'do lende laka zīye, wa'di na ko'doke lende kēnyē zi bō gomo?”

⁵ Wa'di na ku'bōgōke kōsu abo nima kileṅṅo di mī sitēri ne gōmo? Kōsu nima na nere ma kēdi kuwē wa timo, kina gbī rō 'bosi abo. Lende ko'do 'be nima ele dē.”

⁶ Bō laja nima ozi gōnnī kari kota gōnnī kiya lende tōnē ga Yesepa kose ne ngī pili zinnī.

⁷ Lijē iya te, “Nere, wa'di na kiya lende tara gomo? Dulōmu rōze, a ma tara do'do dē du te.

⁸ Ikalī dē me tōnē dari do'ja yamo di kpa sorowali ze ga ne dako timo di dōyayi 'ba Kanana dileki zīyī bine? Ne go wa'di na kari kiya te du'bōgō wa ma kileṅṅo di mī sitēri ma kele gomo di mī liṅṅo 'ba nere 'bī?

⁹ ɔdo kiya te ko'ja di zi bō moto di mī lōngō ze bine, bō mo ti kōlē kpamo. Kina ze moto mo ga ti dō'bō bine rō bō ndobo zīyī.”

¹⁰ Bō laja nima iya te, “Ti kēdi ngī tara. Tine bō ame mo'ja kōsu nima di zi bo ne, bō na nge ti kileki rō bō ndobo zō bine, kpe ya moto mo naga nima ti karike e'be, rōmōyī o'doke 'beye wa ma kēnyē moto dē.”

¹¹ Kina lijē kēnyī ngī welo kutē sorowali 'bēnnī ga pili bēri kope kpamo ga yaga.

¹² Kina bō laja nima ki'di ngī toma yimo. Bō isaki dōgba di do sorowali 'ba bō ma lōbu mo kari timo ṅbō kōmō do 'ba bō ma titi mo, kina kari ko'ja kōsu nima ngī di mī sorowali ma 'ba Benyimona.

¹³ Kina ɔdo lijē kōngō 'deni tara tine, lijē ngī rō meri, kirica bōngō yaga di rōnnī go lende 'ba gomo mbēmbē nime kēdi ko'do rōnī zinnī ne. Kina lijē kudōdu sorowali 'bēnnī ga ngī go akaca, lijē kuyi dōnnī kileki mī gawo.

¹⁴ Kina ɔdo Yuda ni ti bō lōndō bō ga kuyi dōnnī 'deni kako mī gawo, lijē ileki 'bōwu kari liṅṅo 'ba Yesepa. Lijē ari ko'ja Yesepa kēdi gba liṅṅo. Kina lijē kari kolodo ngī bēri kōmo bo.

¹⁵ Bō iya te, “Wa'di ga na me ko'doke bine te ne? Ma nime, ma bō kumē lende kōzo 'bosi na, ikalike dē?”

¹⁶ Yuda iya te, "Nere, tine go diya tondo? Dikali de kpe tiya a mota. Dikali de kpe ma 'do dileme laka ze ziyi. Lende kenyé nime ze na de do'do, Boko'ba na kedí kodo karama doze go lende 'ba wa ma kenyé ame ga do'do 'deni molo ne. Kina me 'deni do'doko ngi go dileke pili ziyi bine ro bo ndobo 'bi ga tine de nge koto ro bo ame ko'ja kosu nima di teyi ne."

¹⁷ Yesepa iya te, "Inza tara, minza mo'do tara. Bo nima ko'ja kosu di zi bo ne bo na kedí kileke nge bine. Kpe ya mota naga nima inzake ti lende oto, ileki karike zi 'bu ye."

¹⁸ Kina Yuda kese ngi noli do ngila bo, kiya te, "Nere, i'di milende to kpe mbowa tiyi 'di. Kinza kenyi de ro 'diri to. Monjo 'deni ngi ni na ro nere ma lobu mbiri kozo bo dolijo 'ba Ezipeto nime.

¹⁹ Lende ma na kozo a nime te. Mi kada toné dogba bine ne go koloma titi ze kiya te, odo 'bu ze édi kina dedí ti löndö mota,

²⁰ diya te 'bu ze édi kina dedí gbi ti löndö ze ame ro tundu mo ne ame 'bu ze koyö ko'ja ro bo kandi 'deni. Löndö 'ba kole nime öle 'deni, bo na nge ma kola koto zi ma bo. Kina 'bu ze koto bo ngi ro mbembé.

²¹ Kina me toné kiya te go do'de kole nima kako ziyi go konjo bo.

²² Dileki ziyi diya te, 'Bo inza kenyi di do ngila 'bu ze. Odo bo kenyi di do ngila 'bu ze, 'bu ze inza komo.'

²³ Ne iya zize mi kada nima yayi, iya te odo kiya te bo titi nime kako de tize a mota o'doko de go ko'ja kiné ze dorö kpe komöyi.

²⁴ Kina dileki dari diyéti go lende kiya 'bi toné ga ngi pili zi 'bu ze.

²⁵ Kina me 'bowu 'bu ze kiya te go dako tugö nyönyu di Ezipeto bine.

²⁶ Diya te zi bo odo kole titi nime kari de tize a mota dinza dari. Inza ko'doko go dorö komo turu lobu 'ba dolijo nima odo kiya te kole nime kari de tize.

²⁷ 'Bu ze iya te, 'Kozo ikali 'ja ma ama öyö kole nge riyö zö.

²⁸ Kina me mota kari e'bëni 'deni molo bito to ne ga mo'ja komo mo de gbi yo molo nime. Motaga kuruku 'ba yi mökö ti konyo 'deni.

²⁹ Kina me ko'dokoke 'deni gbi togba ma titi nime yaga di zö. Odo a mota komö domo di yayi lisa ma lobu na ko'deke 'deni zö. Mönde ama 'deni meri abo na ngi kedí kososo ma.' Lende ma 'bu ze kiya zize na kozo a nime te.

³⁰⁻³¹ Kina me odo kiya te dari dileki ra ro ma sari kinza kole nime, kina odo 'bu ze ko'ja bo kinza tize bo édi köle ngi. Édi 'deni ngi kozo iya te didi abo ti 'ba kole nime 'deni ngi ro akoto. Odo bo ko'ja kole nime kinza tize yo na bo kedí köle ngi.

Lisa nime do'de 'deni do bo ne na kedí kupö bo ngi.

³² Nere, ma na medí monjo go kole nime, miya 'deni molo zi 'bu ma, miya te, 'Odo mileki de ti bo, lende mo ti korö doma ngbö möle.'

³³ Kina me moma'jo roma ziyi i'di ma na mileke bine to'do ndobo ziyi pötö bo nime. I'di kole nime kileki kari lijo ti löndö bo ga.

³⁴ Ne ma 'bama go mileki tondo mari zi 'bu ze ro ma sari kinza kole nime? Roma aga 'deni di bi tari tonjo lisa 'ba 'bu ze."

45

Yesepa Ileme Ro Bo Zinni

¹ Kina odo Yesepa kuwö lende kiya 'ba Yuda nime 'deni te tine, bo ikali de kpe togbo döki'di bo di komo bo laja abo ga. Kina bo kapi ngi ro ma kembe dönni, tégé, "Odoke yaga di goze bine."

Bilaka naga nima odo ngi pili yaga kola Yesepa ni nge yayi ti bo löndö bo ga. Kina bo kebe ngi tileme ro bo zinni, bo iya te, "Ma löndö ye na."

² Kina bo ki'di ngi tudu ro ma kembe na Ezipeto naga nima kuwö mono 'ba do bo ngi ngbö di yaga. Go kö'du mo na lende mo kari ngi ngbö komö lijo 'ba bo dolijo.

³ Yesepa iya zi löndö bo naga nima, iya te, "Ma Yesepa na. 'Bu ze édi gba ti komöni?"

Tine lije ikali de kpe tileki do lende abo, rönni édi 'deni ngi kilé'di go kö'du ame lende mo kigayi lije 'deni ne.

⁴ Kina odo Yesepa konjo rönni kedí kilé'di 'deni kulöwö tara tine bo iya zinni go lije kiyese ngosi do ngila bo. Bo iya te, "Ma Yesepa na, ma löndö ye ma toné kugöke molo zi bo ndögö ne na. Kina me ko'de ma kako mi dayayi 'ba Ezipeto bine.

⁵ Ne kinza kereke de komerike kaga roye, kina kinza ki'dike döki'di ye de kata roye go lende kenyé toné ko'doke zö mi kada nima yayi ne. Boko'ba na koja ma kako dogba komoye bine 'do tokonyi ye kozo a nime te kinza 'bö kupö ye ra.

⁶ Komo kozo mo 'deni riyö ame 'bö kila'ba 'deni mi dayayi nime. Kina ola kozo mo ga 'deni gba muyi ame bilaka inza kikali gbi toro'do nyaka ala tumu nyönyu.

⁷ Ro ma laka Boko'ba na me ko'do lende lobu abo nime, bo koja ma kako dogba komoye bine go ki'di ye ti bilaka pili 'be ga komake di zi gomö nime 'do ki'di kupö ye kara gba nduwé.

⁸ Kpe na de me kojake ma bine, tine Boko'ba na koja ma. Bo o'do ma ro lobu mi lijo 'ba bo dolijo, kina me bo ko'do ma 'deni ro turu lobu mbiri do dayayi 'ba Ezipeto nime."

⁹ Bo ileki gbì kiya zìnnì, bo iya te, “Kina ènyike ti, kilekike welo karike zi 'bu ze. Ari kiyake zi bo, iyake te ma kole abo Yesepa na. Kina me le'jete mèdì mose kpama kari zi bo, miya te, 'Boko'ba o'do ma 'deni ro löbu 'ba do doyayi 'ba Ezipeto. Ako welo go koloma tö bine.

¹⁰ Ako ti kole 'bi ga pili ti kole 'ba kole 'bì ga, ti yèrì 'ba mī liṅo 'bì ga pili ti wa ame ga kèddì timo ne. Gò bi èdì zìyì bine toloma teyi kapa Gosene. Bi nime na ḡḡosi ḡḡila liṅo ma go kako kolomake teyi.

¹¹ Ti mò'bò nduwè 'tì'di wa ame ga kèddì ro leri mo ne zìyì di yayi, ròmòyì sèyi nime èdì gba ko'do kòmò koo muyì. Dène mótoga 'bò löbu nime ti kote doye pili ti bilaka 'bì ga, kpaki ti yèrì 'ba mī liṅo 'bì ga.'

Ndose ma nime ari kiyake tara zi 'bu ze.

¹² Ro ma laka ikalike ma 'deni pili, kina nì bo löndò ma Benyimona ikali 'deni ma Yesepa bo löndò yì na.

¹³ Ari kiyake zi 'bu ze, iyake te mèdì 'deni ti kòzi kakpa mbiri do Ezipeto. A mótoga ame pili ko'jake bine ne iyake lende mo gbì zi bo. Ari ko'deke bo kako welo bine.”

¹⁴ Tine na Yesepa kiramo Benyimona ḡḡi bo kudu ro ma kényè. Kina Benyimona kiramo bo gbì kebe tudu.

¹⁵ Kina Yesepa kebe ḡḡi tiramo löndò bo ama ga pili ro kotokoto nduwè ti mono. Kina lijë ki'di ḡḡi tilende ti bo.

¹⁶ Lende nima ari kòmò zi bo doliṅo tégè löndò 'ba Yesepa ga ako 'deni, kina bo doliṅo ni ḡḡi pili ti mī kèyì ti bo laja abo ga.

¹⁷ Bo iya zi Yesepa, iya te, “Iya zi löndò yì naga nima go lijë kudòdu akombi 'bènni ga go akaca lijë kileki kari liṅo 'bènni mī doyayi 'ba Kanana.

¹⁸ Kina go lijë kari ko'de 'bu nni ti bilaka 'bènni mótoga pili kileki timo bine. Ti mi'di kapa yayi 'ba Ezipeto ma laka ro do kiteli zinnì go lijë koloma teyi. Kina ti mi'di akonyo ma laka gbì zinnì ro mbèmbè.

¹⁹ Mī doyayi nime bine dèdì ti aribiya ame ga sa na kèdì koto ne, kina 'do lijë kogba kari timo go 'ja ti kole titi 'bènni ga pili kèkì yimo kako bine, kina 'do 'bu yì kako gbì bine kozo a nima tara.

²⁰ Iya zinnì kinza lijë ki'di munnì kombi dè go lende 'ba wa 'bènni ga. Odo kiya te lijë kòmò Ezipeto bine wa ma laka 'ba doyayi nime lijë ti kèdì pili timo.”

²¹ Kole 'ba Yakoba ga o'do pili kozo lende kiya 'ba bo doliṅo nima tara. Yesepa i'di aribiya nima zinnì kozo lende kiya 'ba bo doliṅo tara. Kina bo ki'di akonyo gbì zinnì go lijë konyo di go kori.

²² Bo i'di bonḡo ma keke me zinnì. Tine 'ba Benyimona bo i'di yamo kuluku modokoto ti bonḡo ma keke muyì.

²³ Kina bo kako gbì ti wa naga nime ko'de zi 'bu bo, ame akaca 'butè na kombi wa ma keke 'ba mī doyyayi 'ba Ezipeto, kina akaca gbì 'butè ame ga kombi nyönyu zi bo ti a mótoga ame go bo konyo di go kori ne.

²⁴ Bo oja lijë go kori, bo iya te, “Kinza kamoke dè ro go roye di go kori.”

Lḡḡo 'Ba Yakoba

²⁵ Bo löndò 'ba Yesepa naga nima ènyì di Ezipeto yayi kileki kari Kanana. Lijë ari kòmò liṅo zi 'bu nni

²⁶ na lijë kiya te, “Yesepa èdì gba ti kòmòni, bo na 'deni ro turu löbu mbiri do Ezipeto.”

Kina odo Yakoba kuwò lende nime te tine bo oto ḡḡi ro go bo. Bo i'di do bo dè go lende kiya 'bènni nima.

²⁷ Lijë iyèti go lende ame ga pili Yesepa kose ne zi bo. Tine ḡḡo bo kari ko'ja aribiya ame ga Yesepa koja go bo tari timo Ezipeto ne, tine na 'jaa dökì'di bo kèyì.

²⁸ Bo iya te, “Ee, kina 'deni, ro ma laka kole ma Yesepa èdì gba ḡḡi ti kòmòni. Mèdì mari tonḡo bo du titi ti kòmò ma gba kinza mölè dè.”

46

Tari 'Ba Yakoba Ezipeto

¹ Yakoba ototo abo ga pili kényi ḡḡi di yayi kari ḡḡo kòmò Berasaba. Kina odo bo kòmò 'deni Berasaba tine na bo kumu roma ḡḡi zi Boko'ba 'ba 'bu bo Yisika.

² Kina Boko'ba kileme rōni ḡḡi zi Yakoba ro mī korondo kidèki bo, kiya te, “Yakoba, Yakoba.”

Yakoba uti, iya te, “Ma na me bine.”

³ Boko'ba iya te, “Ma Boko'ba na, ma na moloma tonḡo go 'bu yì Yisika bine. Kinza kere dè di bi tari Ezipeto. Gò bi nima na mèdì mari mi'di kupò yì kara di teyi ro mbèmbè.

⁴ Kina ti moloma gbì tiyi yayi go mileki kupò yì ga 'jaa kako mī yayi nime bine. Tine nì 'bèyì odo kòlè kada mótoga Yesepa na ti kokoko yì.”

⁵ Kina Yakoba kényi ḡḡi di Berasaba yayi. Kole abo ga i'di bo mī aribiya ma tónè bo doliṅo 'ba Ezipeto koja ne. Lijë i'di 'ja 'bènni ga kpaki ti kole titi mī aribiya naga nima go kilingere timo.

⁶ Kina lijë kényi ḡḡi pili ti yèrì 'ba mī liṅo 'bènni ga ti wa ame ga pili lijë ko'ja di Kanana ne, lijë kari Ezipeto. Yakoba ari pili ti bilaka abo ga,

⁷ kole abo ga ti kole 'ba kole abo ga ti yitòti abo ga pili ti yitòti 'ba kole abo ga. Lijë pili öso go bo kari Ezipeto.

⁸ Yakoba nime na kidèki möyì mo mótoga gbì ro Yisarele. Möyì bilaka abo ga ame kari ti bo Ezipeto ne kina me ga. Rubènni

ame ro kole 'ba Yakoba ma dɔndende mo ne,

⁹ ti kole abo ga Anoko ni ti Palo ti Ezerona ti Karomi.

¹⁰ Simona ti kole abo ga Yemoweles ni ti Yamina ti Oda ti Yakina ti Zowara kina gbɛ ti Sawola ame yitɔ 'ba dɔyayi 'ba Kanana na kɔyɔ ne.

¹¹ Lɛwɛ ti kole abo ga Gerosona ni ti Kowata ti Merari.

¹² Yuda ti kole abo ga Sela ni ti Pereze ti Zera. Kole abo motɔ mo ga Ere ni ti Onana ɔlɛ 'deni molo di dɔyayi 'ba Kanana yayi. Kina Pereze kari kɔyɔ kole riyo ro Ezerona ni ti Amola.

¹³ Yisakara ti kole abo ga Tola ni ti Puwa ti Yabo ti Simerona.

¹⁴ Zebolona ti kole abo ga Serede ni ti Elone ti Yalele.

¹⁵ Kole 'ba Yakoba naga nime ma bo kɔyɔ ti Leya ko'ja bo kɛdi koloma Padanarama na. Bo ɔyɔ nyiti gbɛ ti Leya moyi mo ro Dina. Kina kupɔ bilaka lesi ame ga pili kɔdɔ di zi Leya ne ɛdi 'butɛ mota dɔmota.

¹⁶ Kole 'ba Yakoba motɔ ga ame kari ti bo Ezipeto ne kina me ga. Gada ti kole abo ga Zipeyona ni ti Agi ti Suni ti Eziboni ti Eri ti Arodi ti Areli.

¹⁷ Asera ti kole abo ga Yimena ni ti Yisewa ti Yisewi ti Beriya ti nyiti abo Sera ti kole 'ba Beriya ga ame ga ro Eberi ni ti Malekele.

¹⁸ Kole 'ba Yakoba naga nime ma bo kɔyɔ ti Zilepa ame Labana ki'di go kari koja laja zi nyiti abo Leya na. Kina kupɔ bilaka lesi ame ga pili kɔdɔ di zi Zilepa ne ɛdi 'butɛ dɔomu dɔokoto.

¹⁹ Yakoba ɔyɔ kole gbɛ riyo ti 'ja abo ame ro Rayile ne, moyi mo ga na ro Yesepa ni ma ti Benyimona.

²⁰ Tine Yesepa ɔyɔ kole 'deni riyo di Ezipeto ro Manase ni ti Eporima. Bo ɔyɔ lijɛ ti 'ja abo Asenata nyiti 'ba Potipera bo kata ame kɛdi koloma mi dɔyayi 'ba Ono ne.

²¹ Benyimona ɔyɔ kole gbɛ ro Bela ni ti Bekere ti Asebele ti Gera ti Namana ti Eyi ti Rose ti Mupima ti Wupima ti Arada.

²² Kina kupɔ bilaka lesi ame ga pili kɔdɔ di zi Rayile ne ɛdi 'butɛ domosowo.

²³ Kole 'ba Yakoba motɔ ga ame kari ti bo Ezipeto ne kina me ga. Dana ti kole abo Wusima.

²⁴ Napatali ti kole abo ga Jazele ni ti Guni ti Jereze ti Silema.

²⁵ Kole 'ba Yakoba naga nime ma bo kɔyɔ ti Bila ame Labana ki'di go kari toja laja zi nyiti abo Rayile na. Kina kupɔ bilaka lesi ame ga pili kɔdɔ di zi Bila ne ɛdi modomoriyɔ.

²⁶ Kupɔ Yakoba ga ame kari ti bo Ezipeto ne ɛdi pili bi koto kuluku koto koto domo

'butɛ dɔomu dɔokoto (66) ro dɔnni kina 'ja 'ba kole abo ga teyi.

²⁷ Tine Yesepa ɔyɔ kole 'deni riyo di Ezipeto yayi kina ki'di bilaka 'ba Yakoba ga ame ga kari Ezipeto ne kɔdɔ'bo rɔnni pili bi koto kuluku koto koto domo 'butɛ riyo (70).

Loma 'Ba Yakoba Ezipeto

²⁸ Yakoba oja Yuda kari dɔgba kiya zi Yesepa go kurɛ dɔnni Gosene. Kina ɔdɔ lijɛ kɔmɔ 'deni Gosene tine

²⁹ Yesepa ɛnyi ngi kilejo aribiya abo ma tonɛ kosani na kɛdi koto ne bo kari tileme ro bo zi 'bu bo di Gosene yayi. To'ja ma bo ko'ja 'bu bo na bo kiramo ngi bo kudu ro ma kɛnyɛ.

³⁰ Yakoba iya zi bo, iya te, "Mo'ja kɔmoyi 'deni kina mikali 'deni ngi ro ma laka ɛddi gba ti kɔmoyi. Ne ɔdɔ tolɛ kɔmɔ pele domo yimɔ ɛyi 'deni."

³¹ Kina Yesepa kebe ngi tilende zi londɔ bo ga ti bilaka pili motɔ ga 'ba 'bu bo. Bo iya te, "Mɛdi mari miya zi bo dolingo 'ba Ezipeto, miya te, 'Londɔ ma ga ako 'deni zo ti bilaka pili 'ba 'bu ma ga ame kɛdi molo mi dɔyayi 'ba Kanana ne."

³² Mɛdi mari miya zi bo, miya te, kpe bo koda kamolɔ ni ti sa na kina me kakoke 'deni ti sa 'be ga pili ti kamolɔ mo ga pili ti wa 'be ga.

³³ Kina ɔdɔ kiya te bo dolingo kidɛki ye bo ɛdi kari kititi ye, kiya te, ɔdɔ ndɔbo 'be ga ro wa'di?

³⁴ Kina go kiyake zi bo, iyake te, ndɔbo 'be molo kɛddike gba ro ma tita nɔbɔ kɔmɔ mi kada nime tone na ro toda kamolɔ ni ma ti sa. Kina 'bu ye lobu ga o'do ndɔbo nima gbɛ tara bine. Ari kiyake zi bo tara kina bo ti ki'di ye ngi kolomake mi yayi 'ba Gosene nime."

Yesepa iya tara romoyi Ezipeto lende 'benni lijɛ o'doko de toloma bi koto ti bo koda yeri.

47

¹⁻² Kina Yesepa kigeli londɔ bo ga ma muyi kari timo zi bo dolingo. Bo iya zi bo dolingo, iya te, "Bu ma ni ti londɔ ma ga ɛnyi 'deni di Kanana kako bine. Lijɛ ako 'deni ti yeri 'benni ga kpaki ti wa 'benni ga kina me lijɛ kɔmɔ 'deni Gosene."

Kina bo kileme londɔ bo ga ma muyi nima zi bo dolingo.

³ Bo dolingo ititi lijɛ, iya te, "Ndɔbo 'be ro wa'di?"

Lijɛ iya te, "Nere, ze ro bo koda yeri, kina 'bu ze lobu ga ma molo gbɛ tara.

⁴ Dako 'deni go doloma titi mbowa bine romoyi seyɛ ila'ba 'deni ro ma kɛnyɛ mi dɔyayi 'ba Kanana, molɛ inza kpe yayi zi

kamölö ze ga go konyo. Kina me dëne go ki'di ze doloma Gosene bine."

⁵ Bó doliño iya zi Yesepa, iya te, "Bu yi ni ti löndö yi ga na me kako 'deni ziyi bine, ⁶ mo'doko go lijë koloma mi go bi ame lijë ko'doko tolooma teyi di mi døyayi 'ba Ezipeto nime ne. Ne ongo, yayi ma laka di mi døyayi 'ba Ezipeto nime na ro Gosene, zinni 'do tolooma yayi. Kina odo bo motó kēdi mi löngö lijë ame kikali ndobo 'ba tongo go yēri ro ma laka i'di bo konggo go yēri 'ba ma naga nime gbī."

⁷ Yesepa o'de 'bu bo Yakoba gbī kako kileme zi bo doliño. Kina Yakoba ko'do yēyi zi bo doliño.

⁸ Bó doliño ititi bo, iya te, "Komo koo 'bi ēdi 'deni ndö?"

⁹ Yakoba iya te, "Komo koo ma onzi dē gba laka, ēdi 'deni nge kuluku riyo kodo domo 'butē mota (130). Ne gomo na mo'ja 'deni ngi ro ma kēnyē. Komo koo ma ame moloma døyayi bine ne onzi dē kozo 'ba 'bu ma löbu ni tara."

¹⁰ Kina Yakoba ko'do yēyi ngi gbī 'böwu zi bo doliño kina bo kodo ngi yaga.

¹¹ Yesepa i'di 'bu bo ni ti löndö bo ga koloma Ezipeto yayi mi go ti motó ngosi ngila gawo 'ba Ramese. Bo i'di nyaka zinni di yayi go koloma nburu ro ē'bēnni kozo lende ame bo doliño kiya ne tara. Go bi nima na yayi mo kele ngi ro do kiteli pili kebe døyayi motó ga 'ba Ezipeto nima.

¹² Bo i'di akonyo gbī zi 'bu bo ni ti löndö bo ga pili ti bilaka motó ga ame 'ba 'bu bo ne ro mbēmbē kozo wa ame ga lijë ko'doko ne tara.

Zana 'Bö Ma Kata

¹³ Sēyi nima 'deni ngi ro mbēmbē a motó ro akonyo inza kpe mi døyayi pili. Kina bilaka ma Kanana ti ma mi Ezipeto 'bö odo 'deni ngi romo ro ma kēnyē.

¹⁴ Kina lijë koloma ngi nduwē tugö nyönyu di zi Yesepa ro mbēmbē, bo kototo yamo 'bēnni ga ngi pili kikeki liño 'ba bo doliño.

¹⁵ Tine na kari kōmō mi kada ame ga yamo kote rōni 'deni di zi bilaka pili, a motó ro yamo inza kpe mi døyayi 'ba Ezipeto pili ti 'ba Kanana. Kina Ezipeto kototo rōnni kako zi Yesepa tokpasī bo, iya te, "Yamo ze ga ote rōni 'deni pili, i'di akonyo zime kinza kola ze dē dölē."

¹⁶ Bo iya te, "Odo yamo 'ba ga kote rōni 'deni o'deke yēri 'ba liño 'be ga go kugōke akonyo timo ziye."

¹⁷ Mi kōmō koo nima na bilaka ko'de kosani 'bēnni ga ti kamölö ni ti banya ti sa ti akaca zi Yesepa kutē di zinni ti akonyo.

¹⁸ Kina odo kari kōmō 'deni mi kōmō koo motó 'böwu tine na bilaka tōnē ga kako gbī zi Yesepa. Lijë iya te, "Nere, ongo le'jete

kozo ikali yamo ze ga ote rōnni 'deni me. Kina me yēri ze ga di'di 'deni kpaki ziyi. Dinza kpe ti a motó, ame kileke zize bine go dugö akonyo timo di ziyi ola 'deni nge koto ro yida roze ni ti nyaka ame ga dēdi timo ne.

¹⁹ Kinza kola ze dē dölē, odo kiya te 'bö kupö ze nyaka ze ga ēdi kulē ngi kada motó ro wa ma yawa. Doma'jo roze ziyi i'di akonyo zize dugö ti yida roze ni ma ti nyaka ame ga dēdi timo ne. Kina ze mo ti doloma ngi ro bo ndobo zi bo doliño, tine nyaka ze ga ti koloma ro wa 'ba bo doliño. I'di nyönyu zize go domo roze timo kina go dari duli motó ga gbī mi nyaka ze ga. Kina nyaka ze ga inza kikali kpe tulē ro wa ma yawa."

²⁰ Kina Yesepa kugö nyaka 'ba Ezipeto naga nima ngi 'doyi ro gomo pili ro a 'ba bo doliño. Lijë ugö nyaka 'bēnni ga mökö rōmöyi 'bö 'deni ngi ro ma kēnyē tinni. Kina nyaka ngi pili ro nyaka 'ba bo doliño.

²¹ Kina Yesepa kugö bilaka naga nima ngi pili di mi døyayi 'ba Ezipeto yayi ro bo ndobo zi bo doliño.

²² Nyaka 'ba bo kata na nge Yesepa kugö dē rōmöyi bo doliño ēdi nduwē ki'di akonyo zinni. Go kō'du mo na ma ki'di lijë kinza kugö nyaka ma 'bēnni ga ne.

²³ Tine na Yesepa kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, "Ongōke te, le'jete mugö yida roye 'deni pili ti nyaka 'be ga ro wa 'ba bo doliño. Kupö na me mēdi mi'di ziye arike timo kulike mi nyaka 'be ga,

²⁴ kina odo kiya te kpa dölili kōmō 'deni ozake kapa ma muyi 'ba wa ame ga pili kodo ziye di mi nyaka 'be ga ne go ki'dike zi bo doliño. Tine go kozo mo ga koloma ro e'be 'do kēdi ro kupö gbī ro akonyo ziye ti bilaka 'be ga ti kolē titi 'be ga."

²⁵ Bilaka naga nima iya te, "Ni na me kōmō ze 'deni di mi tölē 'ba 'bö löbu nime, ti doloma ngi ro bo ndobo zi bo doliño."

²⁶ Wa nime na Yesepa ki'di kō'du zi bilaka pili go kōza kapa ma muyi 'ba wa ame ga lijë kototo di mi nyaka ne ki'di zi bo doliño. Kō'du ki'di nime o'bo nduwē te zi Ezipeto. Nyaka 'ba bo kata na nge kileke kinza ro 'ba bo doliño.

Yakoba Iteri Bi 'Ba Tusu Bo

²⁷ Tine Yisarele oloma 'bēnni mi yayi 'ba Gosene di Ezipeto yayi. Lijë ari ko'do rōnni ngi ro bo wa di yayi, lijë köyö kole ro mbēmbē.

²⁸ Yakoba oloma Ezipeto yayi nbo kōmō koo 'butē döömü dömoriyö, nbo kōmō koo abo kari kōmō kuluku riyo kodo domo 'butē sowo döömü dömoriyö (147).

²⁹ Kina odo bo ko'bo tölē 'deni tine na bo kideki kole abo Yesepa kako ngi zi bo. Kina bo kiya zi Yesepa, bo iya te, "Odo ko'o ma

ngi ako kusu köziyi mi mbola ma kulömu röyi timo. Ulömu go ko'do wa ame ga pili mititi yi to'do mo ne. Ulömu röyi kiya te a mato inza kusu ma Ezipeto bine,

³⁰ tine go kari kusu ma bi koto ti baba löbu ni. Jdo mölè 'deni ombi töku ma di Ezipeto bine kari kusu ma go bi ame kusu 'bu ma löbu ga teyi ne."

Yesepa iya te, "Ti mo'do ngi kozo lende kiya 'bi tara."

³¹ Yakoba iya te, "Ulömu 'do ko'do kozo wa nima tara."

Tine na Yesepa ko'do lömu ngi. Kina Yakoba ko'do yè'di ngi zi Boko'ba di do langiri yayi.

48

Manase Ni Ti Eporima

¹ Yesepa uwö lende mo tégè 'bu bo Yakoba èdi do roko'o, kina bo kënyi ngi kari ti kole abo ga Manase ni ti Eporima kari tongo Yakoba.

² Kina odo Yakoba kuwö kiya te Yesepa ömò 'deni tine na bo kinzinci ro bo ngi kënyi koloma toro do langiri.

³ Bo ilende zi Yesepa, iya te, "Molo bine Boko'ba bo tigo do kiteli ileme roni zö. Mi kada nima mëdi Luza mi doiyayi 'ba Kanana. Boko'ba o'do lömu ma laka zö,

⁴ iya te, 'Ti mi'di yi köyö kole konzi go kupö yi ga kara koloma ro kpa do'be ma konzi. Ti mi'di yayi nime zi kupö yi ga kö'bö nburu ro è'benni.' Lende ma Boko'ba kiya zö na tara.

⁵ Kina me mëdi miya ziyyi kole riyö 'bi naga nime, Eporima ni ti Manase, ti koloma ro kole ma ga. Öyö lijè Ezipeto bine gba kinza mako de ziyyi bine, ne lijè ti koloma ro kole ma ga ro ma koriya ti Rubeni ni ti Simona.

⁶ Kina odo kiya te kari köyö kole mato ga gbi 'böwu tine, lijè ti koloma ro kole 'bi ga inza kpe ro 'bama. Lijè ti ko'ja apötö di zi Eporima ni ti Manase.

⁷ Mëdi mo'do lende nime go kö'du 'ba möyi Rayile ame köle mi doiyayi 'ba Kanana 'de yayi mi kada ma dëdi dako di Padanarama. Ko'ja dömo 'deni ngosi ngila Eporata na loko köle ngi tine ma ro meri ro mbembè go lende mo. Musu ni yayi kpa kari Eporata."

Eporata nima, möyi mo ma le'jete na 'deni ro Beteleme.

⁸ Kina odo Yakoba ko'ja kole riyö 'ba Yesepa naga nima tine, bo ititi, iya te, "Yè mo ga na me ne?"

⁹ Yesepa iya te, "Kole ma ga na. Lijè ame Boko'ba ki'di zö di Ezipeto bine ne na."

Yakoba iya te, "O'de lijè kako ngosi zö bine go mo'do yèyi dönni."

¹⁰ Yakoba 'deni ro bulöbu köndè komo mo o'ja bi de kpe laka. Kina Yesepa ko'de kole riyö abo naga nima ngi kako ngi zi 'bu bo. Yakoba iramo lijè kome mbili mo.

¹¹ Bo iya zi Yesepa, iya te, "Molo momeri miya te minza mo'ja yi kpe. Ne kina me mo'ja yi 'deni ti kole 'bi ga, Boko'ba na ko'do lende laka nime 'deni zö."

¹² Kina Yesepa kiyese kole abo naga nima yaga di ro Yakoba na bo kèrè béri komo 'bu bo.

¹³ Tine na bo ko'de kole abo ga kako 'böwu ngi zi Yakoba, bo i'di Eporima do gali Yakoba, Manase na bo ki'di do döri.

¹⁴ Tine Yakoba oja közi bo ma döri na ki'di do Eporima ame za ro kole ma titi ne. Kina bo ki'di közi bo ma gali do Manase ma tönè ro kole ma löbu mo ne.

¹⁵ Kina bo koloma ngi kozo wa nima tara to'do yèyi zi Yesepa. Bo iya te, "Boko'ba ko'do lende laka zi kole naga nime. Bo ame 'bu ma löbu Abarayama ni ti Yisika koro bo ne. Bo na me koloma tongo goma nbö kömò mi kada nime tane, bo ko'do lende laka abo gbi zi kole naga nime.

¹⁶ Malayika 'ba Boko'ba ko'do lende laka gbi zinni. Bo na komo ma kinza lende kënyè oto kömò doma. Kole naga nime na ti ki'di möyi ma ti möyi baba löbu Abarayama ni ti Yisika kilèbi. Kupö lijè ti kara konzi ro mbembè."

¹⁷ Kina odo Yesepa konggo Yakoba ki'di közi bo ma döri za do Eporima tine mi bo indili de kpe. Kina bo kombi közi Yakoba ma döri yaga di do Eporima 'do ti'di mo do Manase.

¹⁸ Bo iya te, "Baba, inza tara, ongo te kole ma döndende mo na me. Bo na go ki'di köziyi ma döri do bo."

¹⁹ Tine Yakoba uti de go lende nima. Bo iya te, "Kole ma, mikali 'deni ngi Manase na ro kole ma döndende, bo ti koloma ro 'bu 'ba kpa roba ma löbu. Tine bo löndö bo Eporima ame ro kole ma titi ne ti këdi ngi mbiri di do bo. Kupö Eporima ti këdi ro kpa roba ma konzi."

²⁰ Yakoba o'do yèyi 'böwu zi kole naga nima, iya te, "Kupö Yisarele pili ti ko'do yèyi kada mato ti möyi ye, kiya te, 'Boko'ba ko'do lende laka ziyyi kozo ma ko'do zi Eporima ni ti Manase.' "

Kori ma Yakoba ki'di Eporima këdi dogba zi Manase na me te.

²¹ Yakoba iya zi Yesepa, iya te, "Le'jete mo'bo tolè 'deni, ne Boko'ba ti koloma tiye. Bo ti kogba ye kileki ye yi böwu kari doiyayi 'ba 'bu ye löbu ga.

²² Yayi 'ba Sekeme mi'di 'deni ziyyi Yesepa, de zi löndö yi ga. Go bi ko'do nima e'be Amora ga na pa ro bo doma, kina molo di zinni ti ya."

49

Yakoba Ose Kpa Bo Zi Kole Abo Ga

¹ Yakoba idēki kole abo ga pili kako zi bo, bo iya te, “Ototoke roye kakoke go miya wa ame ga pili kēdi kōmō ziye kada mōto ndo yayi ne ziye.” Kina bo koloma ngi toba ngala nime zinni.

² “Kole 'ba Yakoba ga ako kojeke mbili ye. Ako kuwōke lende kiya 'ba 'bu ye Yisarele.

³ Rubēni kole dōndende ma, ni na ro tigo ma.

Ni na mōyō yi dogba gba ti tigo ma ame 'ba do yōbi ma.

Ni na mbiri di do kole ma ama ga pili, tigo 'bi iteli 'bēnni.

⁴ Tigo 'bi kōzo dōlōlō 'ba mini koso tara.

Tine inza kēddi kpe mbiri kiteli ya ama ga.

Rōmōyi ebe kō'dō ti 'ja 'ba 'bu yi kodo ro kaya ro 'bu yi.

⁵ Simona kpe ti Lēwē, kpe ro lōndō dōki'di ye koto.

Inda'bake mbele 'be ga ngi ko'dake ya.

⁶ Minza modō'bo roma tiye mi kpa kususu 'be.

Minza moloma tiye odo kototoke kpe-eye.

E'be ro ya kupōke bilaka.

Okeke ndi ngulō sa ngi bēri ro ma sari.

⁷ Ya kēnyē 'be nima ti dōki'di kēnyē 'be nima ti ko'do ye nduwē ro kpa sōnō.

Ti mīyēyi ye ro kotokoto mi doiyayi 'ba Yisarele.

Ti moza mi kpa roba 'be ga titititi.

⁸ Yuda, lōndō yi ga pili ti kilēlu yi.

Ti ka'da bo ya 'bi ga.

Lōndō yi ga ti kolodo bēri ziyi.

⁹ Ni kozo tabiyō 'bo'bi ame kinda'ba yida.

Bo ileki kako timo liṅo na bo kō'dō ngi bēri.

Yē na ti kilanā rōni kari koṅbeṅbe kpa bo?

Yē na ti kilanā rōni kari koṅbeṅbe kpēyi?

¹⁰ Yuda, pēri 'ba nere ti kō'bō kōziyi. Kupō yi na ti kō'bō nburu ro nere nbō bo do nere mo kako.

Bilaka pili ti koro bo.

¹¹ Bo ti kēdi ro bo mōri ma lōbu.

Mōwo kēdi ko'do ro layi ti kēdi zi bo ro mbēmbē.

Bo ti kosi do akaca abo yōki mōto ga. Layi mo ti kēdi ro mbēmbē.

Bo ti kurōgō boṅgo abo ga timo.

¹² Kōmo bo o'bō ngi ro ma kasi di zi layi.

Kilinba kpa bo anmi ngi nbōwō di bi tuwē wī.

¹³ Zebolona, ti koloma kō'bō kpa mini lōbu. Sorope ti kō'bō tusuru kpa gōtō abo.

Do maga abo ti kēdi ro ma kōwo nbō kōmō Sidona.

¹⁴ Yisakara ngi kōzo akaca ma kitigo ame kō'dō mi lōngō akombi abo ga.

¹⁵ Tine odo bo koṅgo bi 'ba ro kindawo mo kele, doiyayi mo kele

na bo kodi go bo tombi akombi.

O'bō tutōri bo mi ndobo kōzo atoli.

¹⁶ Dana ti kēdi ro nere do bilaka abo ga.

Lijē roba koto 'ba Yisarele naga na.

¹⁷ Bo kōzo murē ame kō'dō kpa kori ne.

Bo oga ndi kosani bo dōmo kila'ba bēri.

¹⁸ Boko'ba, mēdi molō'bo 'bama ngi go ni na kōmo ma.

¹⁹ Gada, bo akolo ti kota kpēyi, tine ti kuyi kpēyi koga lijē.

²⁰ Asera, akonyo 'bi ti kō'bō ro a ma laka. Akonyo 'bi ti kō'bō ro ma koṅmi kōzo akonyo 'ba nere.

²¹ Napatali, ni 'bēyi kōzo gole riṅa mbēmbē, ame kōyō kole ma kele ne.

²² Yesepa, ni 'bēyi kōzo ngēri ame kōtu kpa daa ne.

Dōngila mo ga a'ba kari do reki.

Bo ana ro mbēmbē.

²³ Bo ya 'bi ga ti kota kpēyi.

Lijē ti koga gōyi ti kanya.

²⁴ Tine ti kinda'ba kanya 'bēyi kitigo.

Kōziyi inza kilē'di.

Tigo abo 'ba Boko'ba ti ki'di konyo yi kō'bō ro ma kitigo.

Bo na ro Boko'ba ame koloma tonṅo go Yakoba bine ti tigo abo,

kōzo bo koda kamōlō tara ne.

Bo na ro dōku 'ba konyi zi Yisarele.

²⁵ Boko'ba 'ba 'bu yi na kokonyi yi.

Bo na ti tigo do kiteli.

Bo ko'do yēyi ziyi.

Bo ki'di tōro ka'di ziyi.

Bo ki'di mini kulōwu ziyi di mi yayi.

Bo koja go lōyō zi 'ja 'bi ga.

Bo ki'di mba mo ga kilēri.

²⁶ Yēyi ma 'ba 'bu yi ele kiteli yēyi 'ba mini kēyi ma kolo di mi dōku lōbu.

Lijē dōku naga nime ēdi molo bine di bi tisaki 'ba doliṅo nime.

Yëyi naga nime kotonji ronnî pili ti do
Yesepa.

Oza bo 'deni di mi lõngö löndö bo ga.

27 Benyimona 'ba bo ro bilö wöliwöli ma
kembe.

Bo ö'bö 'ba bo tupö yida tonyo mo ngi
ro kómo kada pili."

28 Ngala ma Yakoba ko'do lömu timo do
kole 'butë domoriyö abo ga na me. Ya
naga nime lijë na ro yi lõngi 'ba kpa roba
'butë domoriyö 'ba Yisarele. Bo o'do lömu
pili zinni ro kotokoto go wa ame ga koriya
tinni.

Tölë 'Ba Yakoba

29-30 Kina Yakoba kose kpa bo ma
ñburunñburu mo ngi zi kole abo ga, bo
iya te, "Mëdi mozi 'deni go töku ne baba
ni. Tine mo'doko 'do kombike töku ma
kilekike timo mi döyayi 'ba Kanana. Ari
kusuke ma bi koto ti baba ni mi ti'börö ma
tönë mi nyaka 'ba Makapela ne. Eäi kebe
kapa Mamore ma kari yibi. Go bi nima pa
molo bine ro bi 'ba Eporona e'be Ete. Tine
Abarayama ugö 'deni di zini tusu bilaka
abo ga yimo.

31 Bi nima na kusu Abarayama ni ti 'ja
abo Sara teyi, gbi ti Yisika ni ti 'ja abo
Rebeka. Kina musu 'ja ma Leya gbi yayi.

32 Nyaka nima 'bu ze löbu ugö 'deni di zi
e'be Ete kpaki ti ti'börö mo."

33 Kina odo Yakoba kote tose go lende
naga nime 'deni zi kole abo ga kozo a nime
te tine, bo ö'dö ngi bëri yo na bo kulöku
ngi.

50

1 Yesepa ulöru do töku 'bu nni kiramo
koloma tudu.

2 Bo ënyi ki'di lende mo zi bilaka ame
ga ikali ndobo 'ba wowo ne 'do kosa 'bu
ti wowo ro töku 'bu bo go koloma kinza
kato.

3 Bilaka naga nima oloma to'do mo
nduwë ñbö tö'dö do 'butë sowo, römöyi
kada 'ba to'do mo na tara. Ezipeto gbi
udu Yakoba ñbö tö'dö do kuluku koto kodo
domo 'butë riyo (70).

4 Kina odo kada 'ba mono kote rönî 'deni
tine, Yesepa iya zi bilaka löbu 'ba bo dolinjo
naga nima, iya te, "Ari kiyake lende ma zi
bo dolinjo. Ari kiyake te,

5 mi kada ma 'bu ma këdi ko'do 'deni tölë
bo i'di ma mulömu roma go mari musu bo
ñbö go bi ame bo kilejo 'deni mi döyayi
'ba Kanana ne. Ititike bo dolinjo go bo kodo
kpama mari tusu 'bu ma, ti muyi doma 'jaa
mako bine."

6 Bo dolinjo uti domo zi Yesepa, iya te,
"Ari kusu 'bu yi kozo ame kulömu röyi
'deni molo ne tara."

7 Kina Yesepa kënyi ngi kari Kanana tusu
'bu bo. Bilaka löbu 'ba bo dolinjo naga
nima ari koto ti Yesepa gbi ti bilaka ma
komo kopo 'ba Ezipeto moto ga,

8 gbi ti bilaka abo ga pili ti bo löndö bo
ga kpaki ti bilaka 'ba 'bu bo ga. Kole titi na
nge kileke Gosene yayi ti yëri 'bënni ga.

9 Kina bilaka moto ga ari gbi tinni këki
'bënni do kosani ti ya moto ga ame këki
'bënni mi aribya ma kosani këdi koto
naga. Lijë pili ro tindi ma löbu.

10 Lijë umu yöpö 'ba Yaradene kari kömö
bi 'ba tomba nyönyu 'ba Atada. Lijë oloma
bina tö'dö do modomoriyö tudu Yakoba ti
mono ro mbëmbë.

11 Kina odo Kanana ame mo ga këdi
koloma yayi ne ko'ja lijë këdi kudu ro
mbëmbë tine lijë iya te, "Wu, Ezipeto eäi
'deni tudu ro ma kënyë." Kina lijë këdëki
möyi go bi nima ngi ro Abele Misarima,
ame 'jo 'ba lende mo tégë "Mono 'ba
Ezipeto." Bi mo nima owo de di ngila yöpö
'ba Yaradene.

12 Kole 'ba Yakoba ga o'do kozo ame bo
kose gomo zinni ne tara.

13 Lijë ombi töku bo kari timo döyayi 'ba
Kanana kari kusu mi ti'börö mi nyaka 'ba
Makapela, ame kebe kapa Mamore ma kari
yibi ne. Nyaka nima ti ti'börö mo na ro
ame Abarayama kugö di zi Eporona bo Ete
tönë tusu töku abo ga yimo.

14 Kina odo Yesepa kusu 'bu bo 'deni yayi
tine, bo ileki kari Ezipeto ti löndö bo ga pili
ti bilaka ame ga kari ti bo bi 'ba mono nima
yayi ne.

Tere Dokolo

15 Di pötö Yakoba kölä 'deni löndö 'ba
Yesepa ga ngi ro tikere. Lijë oloma tiya
mo ro go ronnî, iya te, "Motoga Yesepa ti
kënyi komeri go lende kënyë ma tönë ga
do'doke zi bo ne, bo kileki ko'do dokolo ma
gbi zize."

16 Kina lijë koja laja zi Yesepa, iya te,
"Gba bine kinza 'bu ze kölä de bo ose go
lende zize

17 tégë go diya ziyi 'do kola ze go lende
kënyë ame do'do ziyi ne. Kina me le'jete
doma'jo roze ziyi 'do kola ze go lende
kënyë ze. Ze gbi dorö Boko'ba ma konggo
go 'bu ze."

Kina odo Yesepa kuwö lende nime te tine
na bo kudu ngi.

18 Kina löndö bo ga kako zi bo kolodo
bëri komo bo, kiya te, "Ni na ro bo doze."

19 Bo iya te, "Kinza kereke de. Ma
Boko'ba na de go miya burë 'be.

20 Ro ma laka kpe na ko'doke lende
kënyë zö. Tine Boko'ba i'di lende laka

'deni kɔɔ di mi lende kɛnyɛ nima gɔ bilaka ma konzi kɔmɔ di mi tɔlɛ.

²¹ Kinza kereke dɛ, mɛdɪ monɔgɔ gɔye ti bilaka 'be ga pili."

Lende nime na Yesepa kiyɛyɪ dɔkɪ'di lɔndɔ bo ga timo ki'di lijɛ koloma dɛ kpe rɔ tikere.

Tɔlɛ 'Ba Yesepa

²² Yesepa oloma ko'do kɔmɔ kɔɔ konzi ti e'be 'bu bo ga mi Ezipeto yayi. Mi kada 'ba tɔlɛ abo tine kɔmɔ kɔɔ abo 'deni kuluku riyɔ kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ (110).

²³ Bo o'ja kole 'ba kole 'ba Eporima ga ti kɔmɔ bo. Kina gbɪ Makira kole 'ba Manase ɔyɔ kole tine Yesepa ogba rɔ kole 'ba mi lijɔ abo ga.

²⁴ Bo iya te zi lɔndɔ bo ga, "Mo'bo tɔlɛ 'deni, ne Boko'ba ti konɔgɔ gɔye. Bo ti kako kogba ye 'jaa di dɔyayi nime bo kileki ye karike dɔyayi ma tɔnɛ bo kulɔmu 'dɔ ti'di mo zi Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ne."

²⁵ Kina bo ki'di ya ɛ'bɛnni ga kulɔmu rɔnni. Bo iya te, "Ulɔmuke rɔye ɔɔɔ Boko'ba kako kogba ye kɛdɪ kileki ye kari dɔyayi nima ombike tɔku ma karike timo."

²⁶ Tine na bo kɔlɛ nɔgɪ. Kɔmɔ kɔɔ abo 'deni kuluku riyɔ kɔɔɔ dɔmɔ 'butɛ (110). Kina bilaka abo ga kosa 'bu nɔgɪ ti wɔwɔ rɔ tɔku bo gɔ koloma kinza kato. Kina lijɛ ki'di tɔku bo nɔgɪ mi sandu di Ezipeto yayi.

Buku 'Ba Tɔɔɔ

Gomo 'Ba Yisarele Di Ezipeto

¹ Kole 'ba Yakoba tönè ga kari ti bo Ezipeto, mɔto ni ti bo boyi 'bi ga ne möyi lījè na me.

² Rubèni ti Simona ti Lèwè ti Yuda

³ ti Yisakara ti Zebolona ti Benyimona ti

⁴ Dana ti Napatali ti Gada ti Asera.

⁵ Kupò Yakoba ame ga kari ti bo kòmò yayi ne èdì pili kuluku koto kodo domo 'butè riyò. Tine Yesepa èdì 'ba bo 'deni molo yayi.

⁶ Kina odo lījè koloma 'deni Ezipeto yayi koma koo mo konzi tine tölè ari kupò Yesepa ni ti löndò bo naga nima ngi kpaki ti ya ma kako tinni tönè ga.

⁷ Tine kupò lījè ara 'deni ngi konzi kogba mi doyyayi 'ba Ezipeto.

Tu'du Kole 'Ba Yisarele Gɔ Mini

⁸ Kina bo dolinjo mɔto 'ba Ezipeto ame 'beri kinza kikali Yesepa dè ne na 'deni do kitì.

⁹ Bo dolinjo mo nima kideki gbi ro Paro 'bènni mo ne ènyi kilende zi bilaka abo ga, iya te, "Ongoke te, Yisarele naga nima lījè na ma kara 'deni ngi konzi ro ma kënyè ro lende roze.

¹⁰ O'doko zize 'do tongo bi dönni do'doke a mɔto zinni römöyi lījè èdì koto tara ngi nduwè ro mbëmbë kina odo ya na kòmò yo na lījè kèdì kodo 'bo rönni ngi ti bo ya kileki 'böwu tupò ze go lījè kënyi kirinja è'bènni ngi."

¹¹ Kina Ezipeto naga nima ki'di turu 'ba tongo go Yisarele ngi kota kpamo ti ndobo ma kirindi tidiri mo timo. I'di lījè ko'ba gawo 'ba Pitomo ni ti Ramese ro bi 'ba tikeki wa abo 'ba bo dolinjo 'ba Ezipeto mo nima.

¹² Tine gomo löbu nime kèdì kodo pele rönni ro mbëmbë te nime na lījè kara ngi ro do kiteli nati kogba mi doyyayi 'ba Ezipeto nima ti rönni ki'di Ezipeto ngi ro tikere.

¹³ Kina kodo ngi zi Ezipeto nati ro tupò Yisarele ti ndobo ma kinza kiya naga.

¹⁴ Ari kòmò ngi mi lende ma kata kulöwò mo zi Yisarele ki'di ye 'beye ngi ro bo to'do ndobo 'ba to'ba rò 'bènni ga ti nyaka 'bènni ga ko'do ye dè kpe ngi nati ko'de bilaka lesi.

¹⁵ Kina bo dolinjo mo nima ènyi kilende zi bo buli ma löbu riyò mɔto ga 'ba Ebere kideki möyi mo ro Sipora ni ti Powa, iya te,

¹⁶ "Odo kèddi kinda'bake kole 'ba Ebere naga nima, odo ko'jake köyò ro botoni

upòke yaga tine odo kèdì ro nyiti na kolake."

¹⁷ Tine bo buli naga nima ere è'bènni Boko'ba gbi lījè ari dè ngi ko'do koozò lende nima bo dolinjo kiya zinni ne. Odo köyò pele ro kole botoni lījè ola ngi.

¹⁸ Tine na bo dolinjo kideki bo buli riyò naga nima kititi, iya te, "Wa'di na kèddi ko'doke tara kèddi kolake kpa kole botoni 'ba Ebere naga nima kèdì gba 'biri kunzi ne?"

¹⁹ 'Ja tönè ga ileki kiya te, "Nere, 'ja 'ba Ebere naga nime inza koozò 'ja 'beye ga 'ba Ezipeto. Löyò 'bènni idèsi dè. Odo dèdì dömo pele dako do'ja köyò 'deni molo."

²⁰⁻²¹ Boko'ba ti mi këyi ro bo buli naga nima römöyi lījè ere bo. Kina bo ki'di kupò ngi gbi zinni lījè kara konzi. Kina Yisarele koto tara ngi nduwè ro mbëmbë.

²² Kina bo dolinjo ki'di kö'du mo ngi zi bilaka abo ga pili, iya te, "Kole 'ba Ebere ame ga ko'jake köyò ro kole botoni ne, ogbake ku'duke go yöpò. Tine odo kèdì ro nyiti olake."

2

Töyö Musa

¹ Mi kada mo naga nima na bo mɔto di mi kupò e'be Lèwè, 'ja abo gbi di mi kupò lījè koto nima

² köyò ngi ro kole botoni. Kina odo loko konggo kole 'bèni nima kele ngi kulöwò tara tine na loko kogba ngi koloma ro tusu domo nbò nyepe mota.

³ Kina odo kole kari kandi 'deni loko ko'bo dè kpe tusu domo tara tine na loko ko'de kee ma ku'jò di mi moli riti ngi loko kora koma mo teyi ti zibiti. Na loko ko'ba kole tönè ngi yimo loko kari kutè mi liya mi yöpò.

⁴ Tine lèmi mo oro caki yaga ro ma koozò tongo wa ma kèdì ko'do tömò do kole nima.

⁵ Kina nyiti 'ba bo dolinjo kari ngi kpa yöpò yayi turögò roni. Kina ko'ja bo laja 'bèni ga kèdì kilingere kebe do kpa götò yayi yo na kòmòni kila'ba ngi ro kee tönè. Na loko koja nyiti ma ro bo laja 'bèni mo ngi kari ko'de.

⁶ Nyiti nima ari ko'de zini na loko kombi domo kina ko'ja ngi ro kole na yimo kèdì kudu ko'de lisa ngi kòmòni. Loko iya te, "Kole 'ba Ebere naga nime na."

⁷ Lèmi mo tönè ako kititi loko iya te, "'Do moma bo ki'di mba kpamo ziye di mi lönggò 'ja 'ba Ebere ya?"

⁸ Nyiti 'ba bo dolinjo mo tönè iya te, "Yèè, ari ko'de." Kina loko kari ngi ko'de ko ro ma mo.

⁹ Nyiti 'ba bo dolinjo iya zi 'ja nima te, "Ogba kole nime kulu ama zò. Mèdì mopi

girisii ziyi gomo." Kina 'ja nima kogba kole nima ngi kari timo kulu.

¹⁰ Kina odo kole kilingere 'deni kandi tine na loko kogba ngi koto ki'di zi nyiti 'ba bo dolingo ro kole 'beni. Loko i'di moyi mo ro Musa. 'Jo 'ba lende mo tegé, "Moto ama di yi mini."

Musa Irija Midiyana

¹¹ Mi kada ma do koto moto yayi ko'ja Musa kiyöbu 'deni na bo kënyi kari tongo bilaka 'benni ga Yisarele. Bo ari ko'ja lijé kedi mi ndobo kirindi. Tine na bo kari ko'ja bo Ezipeto moto ngi kedi ro tomba bo Yisarele moto, bilaka 'benni ga.

¹² Bo ongo boto inza ngosi yayi yo na bo kupö bo Ezipeto nima ngi bo kusu do toku mo mi yayi lida.

¹³ Mi bi kezé ma di potö mo na bo kari ko'ja Yisarele ma riyö moto ga kedi bi 'diri. Bo enyi kititi bo ma koma 'diri mo nima, bo iya te, "Eddi komba Yisarele lep'i yi tara go wa'di?"

¹⁴ Bo nima ileki domo zi Musa, iya te, "Ni, ye na ko'do yi ro nere doze to'do bure ze? Eddi ko'do 'do kupö ma gbi kozo ma toné kupö bo Ezipeto nima bine ne?"

Kina Musa ngi ro tikere. Bo omeri iya te, "Wa nime mo'do ne edi kinda yaga."

¹⁵ Kina odo lende mo komö mbili bo dolingo tine bo iteri ngi 'do tupö Musa yaga. Tine na Musa kënyi kirinja ngi kari Midiyana. Bo ari komö yayi bo koloma kpa daa.

¹⁶ Tine bo akumu moto 'ba Midiyana yayi edi ti yitöti modomoriyo. Kina yitöti naga nima komö ngi tunö mini gbi todo mini mi wöri zi kamölö 'ba 'bu nni ga tuwé mo.

¹⁷ Bo koda kamölö moto ga ömö ngi gbi yayi koloma ro toga yitöti toné ga yaga. Kina Musa kako ngi ko'do kpëri gönni kunö mini zi kamölö ma 'benni ga.

¹⁸ Kina odo yitöti naga nima kuyi dönni ngi komö welo lijo zi 'bu nni Yetoro tine bo enyi kititi lijé iya te, "Ma tone ömöke ngi molo te go wa'di?"

¹⁹ Lijé iya te, "Bo Ezipeto moto na kokonyi ze bo kunö mini zize gbi zi kamölö ze ga."

²⁰ Bo ileki kititi yitöti abo naga nima, bo iya te, "Ne bo edi yala? Olake bo mökö go wa'di? O'deke bo kako lijo go bo konyo kpa bo."

²¹ Musa uti ngi domo toloma ti bulöbu nima. Kina bo kogba nyiti abo moto ro Zipora ngi ki'di ro 'ja zi Musa.

²² Zipora öyo ro kole botoni zi Musa kina bo ki'di moyi mo ngi ro Geresomo, ame kiya te "Bo löwö", römöyi bo omeri bo iya te, "Ma 'deni ro bilaka mi doyyai löwö nime."

Monö 'Ba Yisarele

²³ Di potö komo koo konzi 'deni yayi tine na bo dolingo 'ba Ezipeto mo toné kari kölé ngi. Tine pele Yisarele gba nduwé mi ndobo kirindi nima tileri di kpamo topapa konyi. Kina monö 'benni di kpa közi lisa ma kedi ko'do rönni ne komö ngi mbili Boko'ba.

²⁴ Boko'ba uwö monö 'benni na bo komeri lömu abo ma toné bo ko'do molo ti Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ne ngi.

²⁵ Bo ongo lisa 'ba bilaka abo ga Yisarele kina lende mo ko'o ngi ro bo.

3

Dëki 'Ba Musa

¹ Mi kada ma do koto moto ko'ja Musa kedi ro toda kamölö 'ba Yetoro bo lango bo bo akumu 'ba Midiyana nima tine, na bo kona kamölö ngi kari timo ro ma kozo nbo yi mökö ndi doku koro moto yayi kidëki moyi mo ro Sinayi.

² Di yayi na malayika 'ba Boko'ba kodo ngi zi bo ro pa'do köbö mi zana morogo. Musa ongo lende nima pa'do nima öbö pele tara tine morogo mo ilanma de gbi yo.

³ Bo omeri bo iya te, "Ségé wa'di ga na te? Morogo mo ilanma de ro ma totondo mo ga tara? I'di mari te ngosi tongo mo."

⁴ Kina odo nere Boko'ba kongö bo kесе 'deni ngosi tongo mo tara tine, na kidëki bo ngi di mi morogo yayi iya te, "Musa, Musa."

Musa iya te, "Ma na me."

⁵ Boko'ba iya te, "Kinza kесе de. Oto wari yaga di ndiyi römöyi bi nima keddä koro teyi, yayi koro na."

⁶ Boko'ba enyi kileki 'böwu gbi kiya te, "Ma na ro Boko'ba 'ba 'bu yi löbu Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba." Kina Musa kusu komo bo ngi bëri römöyi bo ere di bi tongo Boko'ba.

⁷ Nere Boko'ba iya te, "Ro ma laka mo'ja lisa 'ba bilaka ma ga 'deni di Ezipeto. Muwö 'deni ma lijé kedi kudu di kpa közi gomo 'ba turu bo kongö gönni ga. Kina lende 'benni o'o 'deni roma.

⁸ Kina me mako 'deni bëri tamo lijé di közi Ezipeto naga nima 'do mo'de lijé kako yaga di mi doyyai nima kako mi yayi ma laka ame tagi ni ti wi sa kambi di teyi kozo ségé ne. Bi nima Kanana naga nima ti Ete ti Amora ti Perezé ti Iwa ti Yebusa kedi koloma teyi ne.

⁹ Monö 'ba bilaka ma ga Yisarele ömö 'deni mbili ma kina mo'ja kponi ame Ezipeto kedi ko'do rönni ne 'deni.

¹⁰ Kina me ari, medä moja yi kari zi bo dolingo 'benni 'ba Ezipeto mo nima 'do ko'de lijé bilaka ma ga yaga di mi doyyai abo nima."

¹¹ Tine Musa ɛnyɛ kileki domo zi Boko'ba iya te, "Ma yɛ na go mari zi bo dolɔɔ mo'de Yisarele yaga di Ezipeto?"

¹² Boko'ba iya te, "Ti mɛdɛ tɛyɛ. Akileme 'ba ame ma na mɛdɛ moja yi ne ti kɛdɛ kozo a nime te, odo kari ko'de lijɛ 'deni ti kako kumotuke ma do doku nime bine."

¹³ Musa iya te, "Ne odo mari zɛnnɛ miya te, 'Boko'ba 'ba 'bu ye lobu ga ma molo na me koja ma ziye,' ne odo lijɛ kɛnyɛ kititi ma kiya te, 'Moyi bo ro yɛ?' go miya tondo ga zɛnnɛ?"

¹⁴ Boko'ba iya te, "Ma na ro bo ame ro ma mo ne. Kina 'do kiya zɛnnɛ kozo a nime te, 'Bo ame kidɛki ro ma mo ne, bo na me koja ma ziye."

¹⁵ Kina 'do kiya gbɛ zɛnnɛ Yisarele, 'Bo ma kidɛki ro ma mo tɔnɛ, nɛre Boko'ba 'ba 'bu ye lobu Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba na me koja ma ziye.' Moyi nime na 'do do kupɔ pili ame ga kɛdɛ koyo pele kowo yayi ne kidɛki ma nduwɛ timo ro nburunburu.

¹⁶ Ari kototo do lobu 'ba Yisarele kilende zɛnnɛ kiya te, 'Nere Boko'ba 'ba 'bu ye lobu ga Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba odo kileme rɔni zo kiya te, "Monɔgo ye 'deni kina mo'ja wa ame Ezipeto kɛdɛ ko'do ziye ne 'deni.

¹⁷ Ne momeri 'deni go mo'de ye yaga di mɛ kpɔɔ nima Ezipeto kɛdɛ ko'do kulowɔ roye ne mo'de ye kako mi doyayi 'ba Kanana 'ba Ete 'ba Amora 'ba Pereze 'ba Iwa ti 'ba Yebusa ni. Yayi ma laka ame wi sa ni ti tagi kambi ngɛ di teyi kozo sɛgɛ ne."

¹⁸ Lobu 'ba Yisarele ti kuwɔ doyi. Kina 'do karike tɛnnɛ zi bo dolɔɔ 'ba Ezipeto mo nima kiya ze bo te, 'Nere Boko'ba ze 'ba Ebere odo 'deni kileme rɔni zize. I'di ze dari yi moko ro lingere 'ba to'do do mota tumu roma zi bo nɛre Boko'ba ze."

¹⁹ Ne ro ma laka mikali bo dolɔɔ nima inza kodo kpeye tari, tine 'jaa nbo odo kpa kozo Boko'ba na kodo 'deni ro bo.

²⁰ Ti moja kozo ti tigo ma modɔ karama do Ezipeto ti wa ame ga pili lende mo ga kigayi wa ne. Di potɔ mo tine na bo ti kodo kpeye 'jaa karike.

²¹ Mi kada mo nima ti mi'di Ezipeto koro ye 'do odo kɛddɛ kodoke kinza bilaka ma ga kari ra ro kɔzi sari kinza a 'ba mori.

²² 'Ja 'ba Yisarele pili ti kari kokpasi yamo ma kobokobɔ ti sitɛri ni ti bonɔgo di zi 'ja 'ba Ezipeto ame ga linɔ mo ngɔsi tɛnnɛ ne ala ma kɛdɛ tɛnnɛ linɔ koto. Kina ti ki'di ngɛ zɛnnɛ. Kina 'do ki'dike do kole 'be ga ti yitoti 'be ga kombi a 'ba mori 'ba Ezipeto naga nime konake karike timo."

4

Toja Musa

¹ Musa ititi iya te, "Ne odo lijɛ ki'di donni de go lende ma kuwo lende ma de gbɛ go mo'do tondo? Odo lijɛ kiya te, 'Beti 'bi na ka, Boko'ba odo odo de ziyi?"

² Nere Boko'ba iya te, "Wa'di na ma kinda'ba koziyi ne?"

Bo iya te, "Pɛri na."

³ Boko'ba iya te, "U'du beri."

Bo ogba ku'du beri kina kuyi roni ngi ro murɛ na bo kirina ngi yaga di teyi.

⁴ Boko'ba iya te, "Oja koziyi kinda'ba di do giliti mo."

Kina bo koja kɔzi bo ngi gomo kinda'ba di do giliti mo na kuyi roni ngi kileki yaga ro pɛri kɔzi bo.

⁵ Boko'ba iya zi bo te, "Na 'do kari ko'do te zɛnnɛ go kileme zɛnnɛ nɛre Boko'ba 'ba 'bu nni lobu ga Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba odo 'deni ngi kileme roni ziyi."

⁶ Boko'ba iya 'bowu zi bo te, "Usu koziyi mi bonɔgo 'bi."

Bo usu kɔzi bo tine odo bo koto yaga dayi o'be'be 'deni ngi me yaga ro monyu ma kinza kiya.

⁷ Boko'ba iya te, "Usu koziyi kileki mi bonɔgo 'ba royi."

Bo usu tine odo bo koto yaga dayi a tonɛ kora go kɔzi bo ne olo 'deni ngi pili yaga kɔzi bo kileki go bi mo kozo yida ro bo ma laki.

⁸ Boko'ba iya zi Musa te, "Odo kiya te lijɛ ki'di donni de lijɛ kuti de pele go, go koto ma dondende nima ma mi riyɔ nime lijɛ ti ki'di donni gomo.

⁹ Ne odo lijɛ ki'di donni de gomo kpaki riyɔ lijɛ kuwo lende 'bi de, ogba mini di mi yopɔ nima yayi kodo beri do yayi ma kele. Kina ti mini nima kuyi roni ngi ro roma."

¹⁰ Musa ɛnyɛ kileki zi Boko'ba, iya te, "Yo, nɛre, ma mo'bo de tilende laka. Lende ma ndo. Kpama ro ma kilali. Molo pele gba kinza kilende de zo nbo komo mi kada nima tone ma bo kpa kitigo odo na de."

¹¹ Boko'ba iya zi bo te, "Ye na ki'di kpa do bilaka lesi? Kina ye na kedi ku'be mbili bilaka ala kudodu kpamo teyi? Ye na ki'di komo do bilaka lesi ala kiyolu yaga? Tara ne ma nɛre Boko'ba nime na de?"

¹² Ari ti mokonyi yi tilende kina ti miyandi yi ti wa ma 'do kiya."

¹³ Tine Musa iya te, "Yo, nɛre, moma'jo roma ziyi oja ro bilaka moto na 'do kari to'do wa nime."

¹⁴ Dokɛ'di Boko'ba ɛnyɛ kata ngi ro Musa kiya te, "Ne bo londɔ yi Arona kupɔ Lewɛ mo nima tondo? Mikali bo ro bo kpa kikali lende. Bo edi 'deni ro tako turɛ doyi, bo ti kedi ti dokɛ'di keyi odo bo ko'ja yi.

¹⁵ Ti kilende zi bo ki'di lende kpa bo. Ti mokonyi ye kpaki riyɔ tilende kina ti miyandi ye gbɛ ti wa ma 'do ko'doke.

¹⁶ Bo na ti kilende zi bilaka naga nima tine ti kēdi kozo ni na kilende kina ti kēddi 'bēyi kozo Boko'ba tilende zi bo.

¹⁷ Ogba pēri nime kōziyi kari timo 'do koto to'do go koto nduwē timo."

Tileki 'Ba Musa Ezipeto

¹⁸ Kina Musa kēnyi ngi kileki kari zi Yetoro bo lanzo bo kari kiya teyi te, "T'di mari tongo ya e'be ze ga di Ezipeto, odo lijē ēdi ngi na ya."

Yetoro iya te, "Ari, kari ti kōbō ziyi."

¹⁹ Tine Boko'ba iya 'deni zi Musa di Midiyana yayi iya te, "Ēnyi kileki kari Ezipeto. Bilaka tōnē ga kiteri tupō yi ne lijē olē 'deni pili."

²⁰ Kina Musa kogba 'ja abo ni ngi ti kole abo ga ki'di do akaca lijē kēnyi domo tari Ezipeto. Bo ogba pēri 'ba Boko'ba tōnē kōzi bo.

²¹ Boko'ba iya zi Musa te, "Odo kileki 'deni kōmō Ezipeto go koto ame ga mi'di tigo mo 'deni ziyi ne o'do pili komo bo doliṅo 'bēnni mo nima. Ne ti mogbo dōki'di bo 'do bo kota go bilaka ma ga Yisarele.

²² Ari kiya zi bo te, 'Yisarele na ro kole dōndende ma 'ba Boko'ba.

²³ Kina me mēdi miya ziyi, "I'di kole ma nime kari 'do bo kari kumōtu ma." Ne ni ebe kota go bo kina ti mupō kole dōndende ma 'bēyi."

Arona Urē Do Musa

²⁴ Di bi ma Musa ni kō'dō teyi di go kari yayi na Boko'ba kalo ya ngi do Musa ko'do tupō mo.

²⁵ Tine na 'ja abo Zipora kogba dōku ma kapa ngi koke kpa 'bana 'ba kole abo timo loko kogba kosa ndi Musa timo. Loko iya te, "Ro ma laka ni ngi ro mē'dē 'ba roma zō."

²⁶ Loko iya tara rōmōyi go kō'du 'ba dōlētī 'bēnni 'ba akilele. Kina Boko'ba kola Musa ngi.

²⁷ Nere Boko'ba iya 'deni zi Arona te, "Ēnyi kari yi mōkō turē do Musa."

Kina bo kēnyi ngi dōnni kari kondoso ti Musa do dōku koro mo tōnē na lijē koloma ngi gbo ro tumōtō rōnni ti tiramo rōnni.

²⁸ Kina Musa kiyēti go wa ame ga pili Boko'ba kiya zi bo go tileki abo Ezipeto 'do bo kari kiya ne ngi pili zi Arona. Go koto ame ga gbi Boko'ba kose gomo 'deni zi bo 'do bo kari ko'do ne bo iya gomo gbi pili zi Arona.

²⁹ Kina Musa ni ti Arona kari kototo do lōbu 'ba Yisarele ngi pili bēri.

³⁰ Kina Arona kora go wa ame ga nere Boko'ba kose zi Musa ne ngi pili zinni. Kina bo ko'do go koto mo tōnē ga ngi komo lijē Yisarele naga nima pili.

³¹ Kina lijē ki'di dōnni ngi gomo. Kina odo lijē kuwō 'deni Boko'ba ngi ti lende 'bēnni sowa konggo lisa 'bēnni 'deni tara tine kina lijē kolodo ngi bēri tilēlu Boko'ba.

5

Minyi 'Ba Bo Doliṅo

¹ Di pōtō mo 'deni na Musa ni ti Arona kēnyi ngi kari zi bo doliṅo 'ba Ezipeto mo nima, kiya te, "Ame na ro lende ma nere Boko'ba ze 'ba Yisarele kiya. 'Ola bilaka ma naga nime kari 'do lijē ko'do karama zō di yi mōkō."

² Bo doliṅo iya zinni te, "Nere Boko'ba mo bo ro yē go muwō do bo mola Yisarele kari? Mikali a moto ro nere Boko'ba dē kina a moto ngi ro Yisarele 'do kombi ndinni di bine kari bito inza."

³ Musa ni ti Arona ileki kiya te, "Boko'ba ze 'ba Ebere odo kileme ro bo 'deni zize. Kina me ola ze nge dari ro lingere 'ba tō'dō do mota mi mōkō tumu roma zi bo nere Boko'ba ze kinza bo kote dōze ti rokō'o motoga ti ya."

⁴ Bo doliṅo 'ba Ezipeto nima ileki zinni iya te, "Musa kpe ti Arona, o'dokoke toto bilaka naga nime yaga di kpa ndobo 'bēnni ga go wa'di? Kpe, ilekike mi ndobo 'be ga.

⁵ Kpe nima kupō ye kara 'deni ngi mi dōyayi 'ba Ezipeto nime kozo mōli ne. Kina me kpe kēddi kiterike 'bōwu 'biri go lijē kozo di mi ndobo."

⁶ Mi kada koto mo nima na bo doliṅo ki'di kō'du mo ngi zi turu 'ba gōnni ga ti makunṅu mo ga, iya te,

⁷ "Kinza ki'dike ko'de wuyō dē kpe zinni to'ba tō'bu timo. I'dike lijē na kari koma wuyō 'bēnni ga zinni.

⁸ Tine i'dike bo koto ko'ba ko kozo ma molo tōnē lijē koloma pa ro to'ba mo ko'ja kēdi ko'de wuyō zinni bine ne tara, komo mo kileke dē ro cologaki. Ndobo o'bo lijē dē ro to'bo na ma lijē kēdi kititi ma tēgē go mi'di lijē kari tumu roma zi Boko'ba 'bēnni to nima ne.

⁹ I'dike ndobo ma kinza kiya na zinni kinza lijē kebe ra ti'di dōnni go bēti go'de'de mbēmbē to naga nima."

¹⁰ Kina turu 'ba gōnni mo naga nima ti makunṅu mo ga kari ngi kiya te, "Bo doliṅo iya te kinza di'di ko'de wuyō dē kpe ziye.

¹¹ Kpe na 'do kari komake e'be di bi to ame ga ko'jake di teyi. Tine ndobo 'be nburu kozo ma dogba kola dē ro cologaki."

¹² Kina Yisarele naga tōnē kita'ba ga ngi kpaya kote mi dōyayi 'ba Ezipeto nima toma a ma 'do ko'do ro wuyō.

¹³ Turu 'ba gōnni mo ga o'bō ngi nburu ro tembe dōnni go lijē ko'ba tō'bu konzi mi kada koto kozo ma tōnē lijē koloma pa

ro to'do mo ko'ja kɛdi ko'de wuyɔ zinni ro to'de ne.

¹⁴ Makunɔu 'ba do ndobo ame ga ki'di di mi Yisarele ne ote dɛ kɔmɔ kɔzo ma kiya rɔni mo nima. Kina komba ya ga nɔi ro ma kɛnyɛ kititi kpɛnni, iya te, "I'dike dɛ ko'ba tɔ'bu tipiyara ene kina gbɛ tone kɔmɔ go ma molo go wa'di?"

¹⁵ Makunɔu naga nima ɛnyɛ kari kititi bo dolɔɔ, iya te, "O'do ze atoli 'bi ga kulɔwɔ te go wa'di?"

¹⁶ Boto o'de wuyɔ dɛ gbɛ yo zize, ze na dɛdi doma eze go doze. Tine pele tara lijɛ iteri tɛgɛ go do'ba tɔ'bu konzi kɔzo ma do'ba tɔnɛ ga. Onɔo lende nime te, kɛdi komba ze atoli 'bi ga dɛmba tine bilaka 'bi ga na domo kele dɛ."

¹⁷ Bo dolɔɔ ɛnyɛ kiya zinni iya te, "Tikɛpi. A nima na tɔnɛ kako kititike ma bine tɛgɛ go mi'di ye karike tumu roma zi nɛre Boko'ba 'be ne.

¹⁸ Tikɛpi. Ilekike mi ndobo. Boto ko'de wuyɔ dɛ ziye. Ne a moto ro komo tɔ'bu ma koto kinza kɔ'bɔ dɛ ro cologaki."

¹⁹ Makunɔu 'ba Yisarele naga nima ari konɔo nɔi te wa ɛnyɛ 'deni ame kiteri 'deni zinni di mi wuyɔ nime ko'de dɛ pele zinni go komo tɔ'bu 'ba mi kada do koto moto ame kose zinni ne kɔ'bɔ dɛ ro cologaki ne.

²⁰ Kina doo lijɛ kodo 'deni yaga di mi liɔo 'ba bo dolɔɔ yayi tine lijɛ o'ja Musa ni ti Arona nɔi yayi kɛdi ro toda lijɛ.

²¹ Na lijɛ kiya zi Musa ni te, "Kpe, lende 'be nima nɛre Boko'ba o'ja 'deni. Bo ti kodo karama mo 'basi doye. Ososoke bo dolɔɔ ni ti turu abo ga 'deni nɔi ko'ji ze le'jete kɔzo o'to kɛdi kupɔ ze 'deni yaga nati."

²² Musa ɛnyɛ kileki zi nɛre Boko'ba, iya te, "Yɔ nɛre, o'de gomo kulɔwɔ do bilaka naga nime te go wa'di? Ne oja ma ka le mako go wa'di?"

²³ Molo tɔnɛ go mari milende zi bo dolɔɔ ti mɔyi yi ne kina me bo kɛdi kodo gomo 'deni nɔi ro ma kɛnyɛ ro bilaka 'bi ga. Ne ni 'do kokonyi lijɛ bilaka 'bi ga to yo ne inza yo."

6

¹ Nɛre Boko'ba ɛnyɛ kileki kilende zi Musa iya te, "Ti konɔo wa ma mɛdi mo'do zi bo dolɔɔ 'ba Ezipeto nima 'deni. Ti tigo ma bo ti kope kɔzi bo di gɔnni 'do lijɛ kari. Ti tigo ma bo ti koga lijɛ yaga di mi doyayi abo nima."

Ndɔse Zi Musa

² Boko'ba ɛnyɛ 'bɔwu gbɛ kiya zi Musa te, "Ma na ro nɛre Boko'ba.

³ Modɔ 'deni tɔnɛ ga bine mileme roma zi Abarayama zi Yisika zi Yakoba ro Boko'ba tigo do kiteli. Ne mi kada naga

nima yayi mileme roma dɛ zinni ti mɔyi koro ma nime kidɛki ro 'Ma na ro bo ame ro ma mo ne.'

⁴ Mo'do lomu ma 'deni gbɛ tinni go mi'di doyayi 'ba Kanana zinni ame lijɛ kɛdi koloma teyi kɔzo bo lɔwɔ ne.

⁵ Kina me gbɛ tine tileri 'ba Yisarele di kpa kɔzi gomo 'ba Ezipeto ɔmɔ 'deni mbili ma. Kina ma momeri go lomu ma tɔnɛ 'deni.

⁶ Ne onɔo, ari kiya zinni Yisarele te, 'Ma na ro nɛre Boko'ba 'be ti moja ye yaga di mi akirindi nima Ezipeto kɛdi kidiri ye timo ne. Ti mope ye yaga ro do ngɔlo di mi atoli nima kɛddike yimo zinni ne. Ti moja kɔzo ti tigo ma modɔ karama ma kinza kiya donni momo ye timo yaga.

⁷ Ti mogba ye ro 'bama ga moloma ro Boko'ba 'be. Kina ti kikalike ma nɔi ma na ro nɛre Boko'ba 'be ame ko'de ye yaga di mi akirindi 'ba Ezipeto ame lijɛ koloma ro tidiri ye timo ne.

⁸ Ti mo'de ye mi yayi ma tɔnɛ mombi kɔzo tɔro mulomu 'deni lipo ti'di mo zi Abarayama zi Yisika zi Yakoba ne. Ti mi'di ziye ro 'be. Ma na ro nɛre Boko'ba."

⁹ Musa ari kora go wa naga nime pili zi Yisarele tine lijɛ uwɔ do bo dɛ kpe rɔmɔyi dɔki'di nni idaki 'deni nɔi di zi kɔzi kɛnyɛ ame Ezipeto kɛdi ko'do rɔnni ne.

¹⁰ Boko'ba iya zi Musa te,

¹¹ "Ari kiya zi bo dolɔɔ nima 'do bo ki'di Yisarele kɛnyɛ yaga di mi dolɔɔ abo."

¹² Tine Musa ileki kiya zi Boko'ba, iya te, "Yisarele mo ga na me 'deni bine kuwɔ doma dɛ, tine bo dolɔɔ na ti kari kuwɔ 'ba bo lende ma totondo ko'ja mɛdi milende ro kpa kilali?"

Kpa Goli 'Ba Yisarele

¹³ Boko'ba ose 'deni zi Musa ni ti Arona te, "Ari kiyake zi Yisarele ti bo dolɔɔ 'ba Ezipeto nima te ma na mose ziye 'do kojake Yisarele yaga di mi doyayi 'ba Ezipeto."

Yi Liɔi 'Ba Musa

¹⁴ Kpa goli 'benni mo ga na me.

Rubɛni kole dɔndende 'ba Yisarele ɛdi ti kole botɔni sowo, Anoka, Palo, Ezerona kina ti Karomi. Lijɛ na ro kpa goli 'ba e'be Rubɛni ga.

¹⁵ Simona ɛdi ti kole botɔni modɔokoto, Yemowe, Yamina, Oda, Yakina, Zowara kina ti Sawola ame yitɔ 'ba Kanana na kɔyo ne. Lijɛ na ro kpa goli 'ba e'be Simona ga.

¹⁶ Lɛwɛ ɛdi ti kole botɔni mota, Gerosona, Kowata kina ti Merari. Lijɛ na ro kpa goli 'ba e'be Lɛwɛ ga. Kɔmɔ kɔo 'ba loma 'ba Lɛwɛ pili kuluku riyo kodo domo 'butɛ mota doomu domoriyo (137).

¹⁷ Gerosona ɛdi ti kole botɔni riyo, Libini ni ti Simi, lijɛ gbɛ ti kpa goli 'benni ga.

¹⁸ Kowata ëdi ti kole botoni sowo 'do, Amarama, Yisara, Eborona kina ti Uziiyële. Komo koo 'ba loma 'ba Kowata pili kuluku riyö kodö domo 'butë mota döomota (133).

¹⁹ Merari ëdi ti kole botoni riyö, Mali ni ti Musi. Lijë ya naga nime na ro kpa goli 'ba e'be Lëwë ga kari nduwë ro yi roba 'bënni.

²⁰ Amarama ari kogbe Yokobede lëmi 'ba 'bu nni ni kina ma 'do köyö Arona ni ti Musa ne. Komo koo 'ba loma 'ba Amarama pili kuluku riyö kodö domo 'butë mota döömu domoriyö (137).

²¹ Yisara ëdi ti kole botoni mota, Kora, Nepege kina ti Zikiri.

²² Uziiyële ëdi ti kole botoni mota, Misale, Elisapana kina ti Siteri.

²³ Arona ari kogbe Eliseba nyiti 'ba Aminadaba lëmi 'ba Nasona ni. Loko na köyö Nadaba ni ti Abiwu ti Elizara gbi ti Itomara.

²⁴ Kora ëdi ti kole botoni mota, Asira, Elikana ni ti Abisapa. Lijë na ro kpa goli 'ba e'be Kora ga.

²⁵ Elizara kole 'ba Arona ari kogbe nyiti 'ba Pityele ma koto mota kina ma 'do köyö Pinasa ne.

Kupö e'be Lëwë naga nima 'bu nni löbu mo ga na kiyija röni kozo a nime te, mota ni ti kpa goli 'bi.

²⁶ Arona ni lijë ti Musa koto nime na me 'do Boko'ba kiya zinni te, "Oja do kupö Yisarele yaga di mi döyayi 'ba Ezipeto ne."

²⁷ Arona ni lijë ti Musa koto mo nime lijë na tonë kari kiya lende 'ba toja Yisarele yaga di mi döyayi 'ba Ezipeto zi bo dolinjo mo ne.

Közi Kakpa 'Ba Arona

²⁸ Mi kada nima nere Boko'ba kilende zi Musa di Ezipeto ne, iya te,

²⁹ "Ma na ro nere Boko'ba. Iyëti wa ame ga miya ziyi ne pili zi bo dolinjo 'ba Ezipeto nima."

³⁰ Tine Musa ënyi kileki kiya te, "Ko'ja mëdi milende ro kpa kilali nime bo dolinjo mo ti kuwö domo totondo mo ga?"

7

¹ Nere Boko'ba ilende zi Musa iya te, "Onjo, mo'do yi 'deni kozo Boko'ba tara zi bo dolinjo. Kina Arona bo löndö yi na ti këdi kozo bo kumë lende tara tilende zi bo.

² Iyëti go wa ame ga mose ziyi ne pili zi Arona 'do bo kari kiya zi bo dolinjo 'do ki'di Yisarele kodö yaga di mi döyayi abo nima.

³ Tine ti mi'di döki'di bo dolinjo këddi. Go koto mbëmbë naga nime odo mo'do pele,

⁴ bo inza konyo lende mo bo kuti go lende 'bi. Kina ti mutu'bo közö do Ezipeto ti tigo ma moja bilaka ma ga Yisarele yaga ro dotumu mi kpa goli mo ga di mi döyayi 'bënni nima.

⁵ Kina ti lijë Ezipeto kikali ngi ma na ro nere Boko'ba go ame mileme kpa közö 'deni zinni moja bilaka ma ga Yisarele yaga di mi döyayi 'bënni nime ne."

⁶ Musa ni ti Arona ari ko'do kozo ma Boko'ba kose gomo zinni tara.

⁷ Mi kada naga nima lijë këdi kilende zi bo dolinjo ne, komo koo 'ba Musa ëdi 'deni kuluku koto kodö domo 'butë mota, 'ba Arona 'deni kuluku koto kodö domo 'butë mota döomota.

Përi 'Ba Arona

⁸ Boko'ba iya zi Musa ni ti Arona te,

⁹ "Odo bo dolinjo kiya ziye te, 'O'dake go koto te, ' iya zi Arona kogba përi abo ku'du bëri koma bo dolinjo. Kina ti kuyi röni ngi ro murë."

¹⁰ Kina Musa ni ti Arona kari ko'do ngi kozo ma Boko'ba kose zinni. Arona ogba përi abo ku'du bëri koma bo dolinjo ni lijë ti turu abo ga kina përi nima kuyi röni ngi ro murë.

¹¹ Bo dolinjo i'di kototo bo kata 'ba mi döyayi 'ba Ezipeto yayi ko'de kako kina lijë ko'do ngi gbi kozo 'ba Arona tara ti dongala ma 'bënni ga.

¹² Lijë u'du përi ma 'bënni ga bëri na kuyi röni ngi gbi ro murë. Tine përi ma 'ba Arona tonë ënyi kindiyö ma 'bënni naga nima ngi pili yaga.

¹³ Pele tara, döki'di bo dolinjo ëddi ngi bo kuwö lende 'bënni de kozo kö'du tonë Boko'ba kiya molo zi Musa ne tara.

Roma

¹⁴ Boko'ba iya zi Musa te, "Bo dolinjo döki'di mo ëddi kulöwö bo o'doko de tope közi bo di go Yisarele 'do kari.

¹⁵ Ënyi nbo kurë do bo kori mini. Ari koda bo kpa yöpö yayi. Ogba përi kuyi röni ro murë tonë iyä.

¹⁶ Kina 'do kiya zi bo te, 'Nere Boko'ba 'ba Yisarele na me koja ma tiya mo ziyi te, "Ola bilaka ma ga kari 'do lijë kari kumötu ma di yi mökö. Ne molo nime ni, uwö domo de yo."

¹⁷ Ne ni, nere Boko'ba iya te ti kikali bo 'deni ngi ro nere Boko'ba mo go wa ma bo këdi ko'do ziyi. Kina me onjo mëdi momba do mini ti përi nime. Ti mini pili 'ba mi yöpö nime kuyi röni yaga ro roma.

¹⁸ Ti kenze ni köle, mini kato, Ezipeto inza ko'bo kpe tuwë mini 'ba yöpö nime."

¹⁹ Boko'ba iya zi Musa te, "Ilende zi Arona bo kombi përi nima toro do yöpö kpaki ti gbögbö mo ga ti puti ni ro go mini ame ga pili mi döyayi 'ba Ezipeto ne. Kina ti mini kuyi röni me ro roma ma mi 'boro kpaki ti ma mi bi nganji 'ba döku."

²⁰ Musa ni ti Arona ari ko'do ngi kozo ma Boko'ba kose zinni. Arona ombi përi tonë toro komba do mini 'ba mi yöpö nima timo

di kɔmɔ bɔ dɔlɔŋɔ ni ti turu abo ga te kina mini kuyi rɔni ŋgi rɔ roma.

²¹ Kenze 'ba mi yɔpɔ kɔlɛ ŋgi pili mini kato kɛnyɛ bɔtɔ kɔ'bo dɛ kpe tuwɛ mo. Roma ŋgi kote go bi pili mi dɔyayi 'ba Ezipeto yayi.

²² Tine bɔ kata 'ba Ezipeto yayi ako ko'dɔ gbi tara ti dɔŋgala ma 'bɛnni ga. Kina dɔki'di bɔ dɔlɔŋɔ kɔ'bo ŋgi rɔ ma kɛddi. Bo uwɔ lende 'ba Musa ni ti Arona dɛ kpe nati kɔzɔ ma tɔnɛ Boko'ba kiya 'deni mɔlo zi Musa ne tara.

²³ Bo ɛnyi abo za kusɛ kileki kari liŋɔ abo bo konyɔ lende mo dɛ.

²⁴ Kina Ezipeto kebe ŋgi rɔ tiyagba mini di mi yayi lida rɔmɔyi mini 'ba yɔpɔ ele dɛ kpe.

Nyɔ'dɔ

²⁵ Kina ɔɔ tɔ'dɔ mo kiteli 'deni dɔ modɔmoriyɔ di pɔtɔ a lɔbu nime Boko'ba ko'dɔ mi yɔpɔ nima ne tine,

8

¹ na Boko'ba kɛnyɛ kilende zi Musa iya te, "Ari zi bɔ dɔlɔŋɔ kiya zi bo te, 'Nɛre Boko'ba iya te, 'Ola bilaka ma ga kari 'dɔ lijɛ kumɔtu ma.

² ɔɔ kilagi mɛdi modɔ karama dɔ dɔlɔŋɔ 'bi nime pili ti nyɔ'dɔ koso lɔ yimo.

³ Nyɔ'dɔ ti koso lɔ mi yɔpɔ kpaki kebe mi liŋɔ 'bi pili kebe rɔ 'bi kebe dɔ a tɔ'dɔ 'bi ga kote mi liŋɔ 'ba turu 'bi naga nima rɔ go bilaka 'bi ga pili kpaki kebe mi akirisi wa 'ba 'ja 'bi kebe mi sele ni kpaki.

⁴ Lijɛ ti kɔ'bo tɔpu rɔyi rɔ bilaka 'bi ga ti turu 'bi ga pili. " ' "

⁵ Kina Boko'ba kilende zi Musa iya te, "Iya zi Arona kombi pɛri abo tɔrɔ dɔ yɔpɔ ni ti gbɔgbɔ ti puti mo ga pili koja nyɔ'dɔ mi dɔyayi 'ba Ezipeto."

⁶ Kina Arona koja konyɔ bo ŋgi kombi tɔrɔ dɔ mini pili 'ba mi Ezipeto. Kina nyɔ'dɔ ŋgi setiyi kote mi dɔyayi nima.

⁷ Tine bɔ kata ni ako gbi ko'dɔ dɔŋgala ma 'bɛnni ga lijɛ koja nyɔ'dɔ gbi tara.

⁸ Bɔ dɔlɔŋɔ idɛki Musa ni ti Arona kilende teyi, iya te, "Ilendeke zi nɛre Boko'ba kogba nyɔ'dɔ naga nime yaga di rɔma ti bilaka ma ga. Kina ti mola bilaka 'be ga ŋgi kari tumu roma zi bo Boko'ba."

⁹ Musa ileki zi bɔ dɔlɔŋɔ, iya te, "Ma ti mi kɛyi 'dɔ tititi Boko'ba go lende 'bi gbi ti turu 'bi ga kpaki ti bilaka 'bi ga. Tine kada mo na koza zɔ. Nyɔ'dɔ naga nima ti kɔlu ŋgi pili liwo yaga kola nge rɔ ma mi yɔpɔ."

¹⁰ Bɔ dɔlɔŋɔ ileki dɔmo, iya te, "Ilende zi Boko'ba tilɛndɔ."

Musa iya te, "Ti mo'dɔ ŋgi tara kɔzɔ ame kititi ne kina ni ti kikali ŋgi rɔ ma laka

Boko'ba 'beri mɔtɔ inza kɔzɔ nɛre Boko'ba ze 'ba Yisarele.

¹¹ Ni, kpe ti turu 'bi ga ti bilaka 'bi ga pili inza ko'jake kinɛ a mɔtɔ rɔ nyɔ'dɔ kpe ŋgila ye, tine nge rɔ ame ga mɔlo mi yɔpɔ ne."

¹² Kina Musa ni ti Arona kɛnyɛ ŋgi di yayi. Tine na Musa kari kilende ŋgi zi Boko'ba 'dɔ kona nyɔ'dɔ tɔnɛ ga bo ko'dɛ dɔ bɔ dɔlɔŋɔ ne yaga.

¹³ Kina Boko'ba ko'dɔ ŋgi kɔzɔ ame Musa kititi ne tara. Nyɔ'dɔ tɔnɛ ga ma kebe rɔ ti ma kpa liŋɔ ni ti ma mi nyaka naga ɔlɛ ŋgi me yaga.

¹⁴ Kina bilaka koloma ŋgi rɔ tulu dɔmo kɔzɔ kurugumu tara kato kogba mi dɔyayi.

¹⁵ Tine ɔɔ bɔ dɔlɔŋɔ kɔŋgo nyɔ'dɔ tɔnɛ ga kɔlɛ 'deni tara tine dɔki'di bo ileki kɛddi ŋgi 'bɔwu yaga kɔzɔ lende tɔnɛ Boko'ba kiya mɔlo zi Musa ne tara.

Duru Gɔ Banyɔ

¹⁶ Nɛre Boko'ba iya zi Musa te, "Iya zi Arona kombi pɛri abo tɔrɔ komba lupu timo. Kina lupu 'ba mi dɔyayi 'ba Ezipeto nime pili ti kuyi rɔni ŋgi rɔ duru gɔ banya."

¹⁷ Musa ni ti Arona ɔ'dɔ kɔzɔ a nime te. Arona ombi kɔzi bo tɔrɔ komba lupu ti pɛri kina duru gɔ banya kɔdɔ ŋgi setiyi tonyo bilaka kpaki ti yɛri mo ga. Lupu 'ba mi dɔyayi 'ba Ezipeto nima pili ɛnyi kuyi rɔni ŋgi yaga rɔ duru gɔ banya.

¹⁸ Tine ɔɔ bɔ kata ni kako gbi kiyɔzɔ tɔ'dɔ mo ti dɔŋgala ma 'bɛnni ga tine pele lijɛ ɔ'bo dɛ. Kina duru gɔ banya koloma ŋgi rɔ tonyo bilaka kpaki ti yɛri mo ga.

¹⁹ Bɔ kata naga nima ileki kiya zi bɔ dɔlɔŋɔ te, "Ako'dɔ 'ba Boko'ba na." Tine bɔ dɔlɔŋɔ dɔki'di mo ɛddi ŋgi kuwɔ dɔ Musa ni dɛ kɔzɔ lende tɔnɛ Boko'ba kiya mɔlo zi Musa ne tara.

Kɔŋɔ

²⁰ Kina Boko'ba kɛnyɛ kilende zi Musa, iya te, "ɛnyi mɔlo mi dɔŋbɔ kurɛ dɔ bɔ dɔlɔŋɔ kɔri mini kiya zi bo te, 'Boko'ba iya te, 'Ola bilaka ma ga kari 'dɔ lijɛ kumɔtu ma.

²¹ ɔɔ dɔ moje kɔziyi dɛ di gɔnni kola lijɛ kari mɛdi koya kɔŋɔ dɔyi ni kpe ti turu 'bi naga nima ti bilaka 'bi ga pili. Mi liŋɔ 'be ga 'ba Ezipeto ti koso lɔ rɔ kɔŋɔ me'dɛ kote dɔyayi.

²² Tine minza mi'di lijɛ kɔmɔ Gosene go bi 'ba bilaka ma ga Yisarele 'dɔ kikali ŋgi omba ma nɛre Boko'ba mɛdi ŋgi mi dɔyayi nime.

²³ Ti mo'dɔ geli lɔŋgɔ ye ti bilaka ma ga. Kɔŋɔ nime miya ne ɛdi kodowe bi tilɛndɔ. " ' "

²⁴ Kina Boko'ba koja sɛyi 'ba kɔŋɔ ma kinza kiya ŋgi mi dɔyayi 'ba Ezipeto koso

kebe mi liño 'ba bo dolinjo mo ti 'ba turu abo ga konjo kirasi mi doyyayi nima ngi.

²⁵ Kina bo dolinjo kidēki Musa ni ti Arona ngi kilende teyi, iya te, "Ari kumuke roma zi Boko'ba 'be to nima mi doyyayi 'ba Ezipeto bine."

²⁶ Tine Musa ileki zi bo, iya te, "Tara inza kako romöyi yēri ame dēdi dumu ro roma zi Boko'ba ze ne inza ko'do dōki'di bilaka 'bi ga 'ba Ezipeto laka. Odo lijē kari ko'ja ze dēdi to'do wa ame ko'do dōki'di nni dē laka kozo a nime te motoga lijē ti ku'du ze gomo ti dōku kupō ze yaga.

²⁷ To'do mo o'doko go dari nbo mi zana mökō ro liñgere 'ba kada do mota na go dari dumu roma zi nere Boko'ba ze di yayi kozo ame mo bo kose zize ne tara."

²⁸ Bo dolinjo iya te, "Ti mi'di ye karike tumu roma zi Boko'ba 'be nima yi mökō yayi. Tine kinza karike dē kowo. Kina ititi Boko'ba ti goma."

²⁹ Musa iya te, "Tari ma di bine na ti mititi nere Boko'ba göyi 'do konjo kita'ba yaga tilēndō di röyi gbi di ro turu 'bi ga ti bilaka 'bi ga pili. Tine kinza kebe kindēndē doze dē kpe gbi ro tindēndē kebe 'böwu kota go bilaka ze ga di bi tari tumu roma zi nere Boko'ba ze."

³⁰ Kina Musa kēnyi ngi di yayi kari kititi Boko'ba.

³¹ Kina Boko'ba ko'do ngi zi bo kozo a ma bo kititi. Konjo tōnē ga ita'ba ngi di ro bo dolinjo ni ti turu abo ga ti bilaka abo ga pili. Kinē konjo ma goko 'do ko'ja te, ari kinza kpe.

³² Tine bo dolinjo ebe kogbo dōki'di bo 'böwu gbi kebe kilagi tola ya naga nima kari.

9

Tölē 'Ba Yēri

¹ Kina Boko'ba kilende zi Musa iya te, "Ari kilende zi bo dolinjo, iya te, 'Nere Boko'ba 'ba Ebere iya te, "Ola bilaka ma ga kari go lijē kumōtu ma.

² Odo kō'bō nduwē tota gönni kope köziyi dē di gönni,

³ ti tigo ma 'ba Boko'ba ti mo'de rōko'co ame ngi ro sēyi ma kinza kiya ne do yēri 'ba mi doyyayi 'bi nime. Rōko'co nima ti kila'ba do kosani 'be ga ti akaca 'be ga ti gamele ti sa ti kamölō gbi ti banya 'be ga.

⁴ Ti mo'do geli mi löngō yēri ma 'ba Yisarele ti ma 'beye 'ba Ezipeto. Yēri 'ba Yisarele ma koto motō te inza kölē.

⁵ Ma nere Boko'ba mi'di kada mo 'deni 'do kisaki rōni di mi tilēndō." " "

⁶ Kina mi bi kēzē mo nima yo na Boko'ba ko'do ngi ko tara. Yēri 'ba Ezipeto pili ölē tine 'ba Yisarele ma koto te ölē dē.

⁷ Bo dolinjo oja bilaka kari liño 'ba Yisarele tonjo lende nima, tine lijē ari ko'ja yēri 'ba Yisarele ma koto te kölē dē. Pele tara dōki'di bo dolinjo o'do dē gbi yo ma kpiti bo kola ya naga nima kari.

Kurēkurē

⁸ Kina Boko'ba kilende zi Musa ni ti Arona iya te, "Unzōke kötu ma kēdi kululu rōni kumu rō naga lo köziye 'do Musa kuli toro mi lili di kōmo bo dolinjo te.

⁹ Ti kanyo kozo lupu tara kote mi doyyayi 'ba Ezipeto. Kina ti kuyi rōni ngi ro kurēkurē ame 'böñō mo kunyölō kozo oto ne ro bilaka lesi kpaki ti yēri mo ga."

¹⁰ Kina lijē kunzō buruku ngi di kōmo pa'do lijē koro timo kōmo bo dolinjo. Musa uli toro mi lili kina kurēkurē kebe ngi to'be bilaka lesi kpaki ti yēri mo ga.

¹¹ Bo kata mo ga tōnē ömō dē kpe nati kōmo Musa rōmōyi kurēkurē naga nima ko'be bilaka 'ba Ezipeto pili ne o'be lijē 'deni gbi.

¹² Tine Boko'ba ogbo dōki'di bo dolinjo kuwō do Musa ni dē kozo a tōnē Boko'ba kiya 'deni zi Musa ne tara.

'Dē'di

¹³ Kina Boko'ba kilende zi Musa iya te, "Ēnyi molo nbo kurē do bo dolinjo 'do kiya zi bo te, 'Lende ma nere Boko'ba 'ba Ebere kiya na kozo a nime te, "Ni, ola bilaka ma ga kari go lijē kumōtu ma.

¹⁴ Dēne ame mo tine ti modō karama ma kirindi döyi gbi do turu 'bi naga nima ro go bilaka 'bi ga pili ti tigo ma 'do kikali ngi ro ma laka botō ma kozo ma te inza mi dolinjo nime.

¹⁵ Dēne ma mēdi mombi kōzō ra mokoso ye kpe ti bilaka 'bi naga nima ti rōko'co ma kinza kiya naga mona ye 'deni 'doyi yaga di mi dolinjo nime.

¹⁶ Ne mogbo yi 'deni tōti go mileme tigo ma ziyyi 'do möyi ma kilēbi kote mi doyyayi nime.

¹⁷ Ne ni ēddi kogbo röyi gba do bilaka ma ga ko'doko dē tola lijē kari.

¹⁸ Tilēndō ngi kabate ti moja 'dē'di ti piwu ma kinza kiya ame ko'do rōni dē molo mi doyyayi 'ba Ezipeto nime di bi tisaki mo ne.

¹⁹ Iya 'do ko'de yēri ame ga yaga mi löwu ne ti wa pili ma yaga naga kako rō. Rōmōyi 'dē'di nime ēdi ko'be bilaka kpaki ti wa ame ga pili kola yaga ne kölē 'doyi." " "

²⁰ Turu 'ba bo dolinjo mo nima motō ga ma ro ma koro lende 'ba Boko'ba naga ari ngi welo ko'de yēri ti atoli 'bēnni ga ame ga kēdi yaga ne kako rō.

²¹ Tine ya ma kudōli lende 'ba Boko'ba naga ola wa ma 'bēnni ga ngi yaga.

²² Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Oja köziyi kari mitoro 'do 'dē'di ka'di te mi

doyayi 'ba Ezipeto nime do bilaka lesi mo ga kpaki ti yëri mo ga ti a 'ba mi nyaka ni."

²³ Kina ɔɔɔ Musa kombi përi tönë koja tɔɔɔ tine, na Boko'ba koja tɔɔɔ këbi ngi ti 'dë'di tɔɔɔ kunyi kapi ko'be mi yayi.

²⁴ Nere Boko'ba oja piwu ma kinza kiya ngi ti 'dë'di ti tɔɔɔ kapi kunyi kilaka kote bi toko. Ame na ro piwu ma kinza kiya ma kɔɔɔ roni mi doayayi 'ba Ezipeto.

²⁵ Kote mi doayayi 'ba Ezipeto pili 'dë'di nima o'be wa ame ga kola yaga ne ngi 'doyi, bilaka lesi kpaki ti yëri mo ga. Omba nyonyu 'doyi bëri di mi nyaka kurö ngëri me.

²⁶ Gosene ame Yisarele këdi koloma teyi ne na nge koto piwu löbu nima kömö dë teyi.

²⁷ Kina bo doliŋɔ mo tönë koja laja go Musa ni ti Arona, iya te, "Ame mo tine ma na mo'do lende kënyë 'deni. Lende 'ba Boko'ba na ro ma laka. Ma mo gbi ze ti bilaka ma ga dölu lende 'deni.

²⁸ Ititi Boko'ba gɔze. Tɔɔɔ kapi ti 'dë'di löbu nime ɔ'bo ze 'deni. Miya 'deni ngi mëdi mi'di ye karike. Olomake dë kpe bine."

²⁹ Musa iya te, "Ɔɔɔ mëdi mɔɔɔ 'deni yaga kpa reki tine ti mombi közö 'jaa milende zi Boko'ba. Kina ti tɔɔɔ kapi nima ti 'dë'di mo kɔɔɔ ngi 'do ni kikaliki ngi doliŋɔ nime a 'ba Boko'ba na.

³⁰ Ne ro ma laka mikali ngi ni kpe ti turu 'bi ga ereke nere Boko'ba dë gba."

³¹ Kirilewo ni ti mana 'dë'di nima irasi ngi mi koto yaga. Römöyi ota mana köyö 'deni tine kirilewo kumöru 'bëni 'deni.

³² Tine tala ni ti dëri na kɔɔɔ römöyi lijë ëdi 'bënni gba kiyöbu.

³³ Musa ënyi di mi liŋɔ 'ba bo doliŋɔ yayi bo kɔɔɔ 'deni yaga kpa reki na bo kombi közi bo ngi tɔɔɔ kititi Boko'ba. Kina tɔɔɔ kapi tönë ti 'dë'di mo ti tɔɔɔ ma këdi ka'di koya ngi winji yaga.

³⁴ Tine ɔɔɔ bo doliŋɔ kɔŋɔ tɔɔɔ koya 'deni ɔɔɔ kinza kpe tara tine, lijë ebe ko'do lende kënyë 'böwu ti turu abo ga lijë kogbo döki'di nni.

³⁵ Döki'di bo ebe kitigo ngi 'böwu go Yisarele bo kope közi bo dë di gomo go kari kɔɔɔ lende tönë Boko'ba kiya 'deni molo zi Musa ne.

10

Mömi

¹ Nere Boko'ba ënyi kilende zi Musa iya te, "Ari zi bo doliŋɔ. Mi'di döki'di nni lijë ti turu abo naga nima 'deni këddi 'do mo'do go koto ma naga nime mi löŋgö lijë

² 'do kiyëti roni 'jaa zi kole 'be ga gbi zi kole 'ba kole 'be ga ma, ma nere Boko'ba mileme wa zi Ezipeto mo'do go koto ma mi

löŋgö lijë 'do kikalike ngi ma na ro nere Boko'ba."

³ Kina Musa ni ti Arona kënyi ngi kari zi bo doliŋɔ kiya te, "Ame na ro lende ma nere Boko'ba 'ba Ebere kiya, 'Ni, ti kö'bö nbö binza tileki röyi bëri zö nyanya ga? Ola bilaka ma ga kari go lijë kumötu ma.

⁴ Ɔɔɔ kota gönni di bi tari mëdi moja mömi kako mi doliŋɔ 'bi nime tilëndö.

⁵ Ti mömi kora doayayi miyöwö kinë yayi kindi dë. Ti lijë kitene kɔɔɔ wa ame ga kɔɔɔ di kpa 'dë'di tönë ti ngëri ma kunzi mi nyaka 'be ga 'doyi yaga.

⁶ Mömi ti koso lo mi rö 'bi ti rö 'ba turu 'bi naga nime ro go rö 'ba bilaka 'bi ga 'ba Ezipeto pili. Wa ame molo 'bu yi ni ti 'bu yi löbu ga ko'ja dë ti ko'ja mi kada ma tönë." Kina Musa kënyi ngi di ngila bo doliŋɔ yayi kari abo.

⁷ Ya ma mi turu 'ba bo doliŋɔ mo nima ënyi kilende zi bo iya te, "Bo nima 'do bo kö'bö togba do bilaka nduwë tara nbö nyanya ga? I'di lijë kari tumötu nere Boko'ba 'bënni nima. Doayayi 'ba Ezipeto nime kirasi roni 'deni ne ikali dë gba?"

⁸ Kina kɔɔɔ de Musa ni ti Arona 'böwu kileki kako zi bo doliŋɔ. Na bo kiya zinni te, "Ari kumötuke nere Boko'ba 'be nima." Tine bo ileki kiya te, "I'di mititi ye titi, yë ga na këdi kari?"

⁹ Musa iya te, "Dëdi dolo 'doyi ti bo boyi ze ga ti bulöbu kpaki ti yobi mo ga ti yitöti pili ti yëri ze ga römöyi 'do dari do'do karama zi nere Boko'ba."

¹⁰ Bo doliŋɔ iya te, "Ee, ti mulömu ziye ti möyi Boko'ba, minza mola ye karike ti 'ja 'be ga ti bo boyi 'be ga. Mikali 'deni ëddi ko'doke tënyi mökö to'do ya.

¹¹ Ɔɔɔ ko'dokoke, botoni na nge ti kari tumötu nere Boko'ba."

Lende nime na lijë koga Musa ni ti Arona ngi timo yaga di kɔɔɔ bo doliŋɔ.

¹² Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Ombi köziyi tɔɔɔ do doayayi 'ba Ezipeto 'do mömi kokpayi roni mi doayayi 'bënni nima 'do kitene kɔɔɔ wa ame ga kɔɔɔ di kpa 'dë'di a ma kunzi naga nime me 'doyi yaga."

¹³ Musa ombi közi bo yo na Boko'ba ki'di lili ma kembe ngi kebe tome di yibi kako mi doayayi kote kada nima kpaki ti korɔɔɔ mo. Mi dɔŋɔ mo tine lili nima o'de mömi 'deni ngi ro ma kënyë.

¹⁴ Ako ngi ro dotumu ma konzi ro tündi koso lo mi doayayi nima. Ame na ro dotumu 'ba mömi ame boto ko'ja dë molo kina inza ko'ja gbi kpe di go ame.

¹⁵ Ora do yayi ngi mi koto kiyölu kinë yayi yaga. Kina lijë kitene kɔɔɔ wa ame ga kɔɔɔ di kpa 'dë'di ne ngi 'doyi yaga kpaki ti döŋgëri ma kana ni. Kinë a moto ro ma kunzi ro ma ka'ji te kari kindi dë kpe ma koto te mi doayayi 'ba Ezipeto.

¹⁶ Kina bo dolinjo kirënggë ngi welo kidëki Musa ni ti Arona kiya teyi te, “Mirasi lende 'deni kënyë zi nere Boko'ba 'be gbï ziye.

¹⁷ Ne olake ma go lende kënyë ma ame mi koto 'böwu. Ititike nere Boko'ba 'be goma 'do bo kombi gomo löbu kirindï nime yaga di doma.”

¹⁸ Musa ni ënyï di ngila bo dolinjo yayi na lijë kititi Boko'ba.

¹⁹ Kina Boko'ba ki'di lili tönë ngi kuyi tome 'bato ro ma kembe kako di do toro. Kina kome mömï tönë ga ngi kote kona koto kari mi mini löbu kola mi döyayi 'ba Ezipeto ngi nati ro ma sari kinë mömï ma koto te kinda dë kpe.

²⁰ Tine Boko'ba i'di döki'di bo dolinjo kö'bö ro ma këddi ko'doko dë tope közi bo di go Yisarele 'do kari.

Mandölu

²¹ Kina Boko'ba kilende zi Musa iya te, “Oja köziyi mitoro 'do mandölu kako mi döyayi 'ba Ezipeto nime ro mandölu ame komomo te kicali ngi te.”

²² Musa ombi közi bo toro na mandölu ma kinza kiya kutu'bö döyayi 'ba Ezipeto ngi nbö tö'dö mo do mota.

²³ Boto ko'ja kinë lëpi ni dë ala koja ndiyi mbowa kari bi moto nbö tö'dö mo do mota. Tine bi ame Yisarele këdi teyi ne le ro ma kopa.

²⁴ Kina bo dolinjo kidëki Musa kilende teyi iya te, “Arike pili ti 'ja 'be ga ti bo boyi 'be ga tumötu Boko'ba. Tine yëri 'be ga pili ro gomo olake kileke bine.”

²⁵ Musa ileki domo iya te, “Ola ze dogba yëri tize go dari dorjma ro akumu zi Boko'ba ze.

²⁶ Yëri ze ga pili ro gomo kari tize ma koto moto kileke dë bine. Römöyi moto mo ga na dëdi dari dumötu nere Boko'ba ze timo. Tine odo dari dömö 'deni yayi tine, na 'jaa dëdi dikali ma yala ga na go dumötu nere Boko'ba timo.”

²⁷ Tine Boko'ba i'di döki'di bo dolinjo ngi kö'bö ro ma këddi ko'doko dë tola Yisarele kari.

²⁸ Bo ënyï kiya zi Musa te, “Ënyï yaga di komo ma bine. Kinë yi nima kinza ki'di mo'ja dë kpe komo ma. Mi kada mo to nima këddi ko'ja komo ma tölë 'bi na 'deni.”

²⁹ Musa iya te, “Ngi kozo lende kiya 'bi, minza mako kpe kömöyi bine.”

11

Ro Kilejo 'Ba Yisarele

¹ Nere Boko'ba iya 'deni zi Musa te, “Mëdi moja gomo nge mi koto nati do bo dolinjo 'ba Ezipeto nima lijë ti bilaka abo ga. Di pötö mo na ti bo kola ye ngi karike. Bo ti koga ye yaga di bine nburu mi koto.

² Ari kiya zi Yisarele, botoni mo ga kpaki ti 'ja kokpasi wa ma kilenjo di mi sifëri ni ti yamo ma köbököbö naga di zi pori 'bënni ga.”

³ Boko'ba i'di döki'di Ezipeto pili ngi ro ma konji ro Yisarele. Turu 'ba Ezipeto ti bilaka ma sari mo ga pili onjo Musa ngi ro a löbu.

⁴ Kina Musa kiya zi bo dolinjo te, “Ame na ro lende kiya 'ba nere Boko'ba, bo iya te, ‘Mi zana korondo 'deni ti milaki kote mi Ezipeto toko.

⁵ Kole dëndende pili ma mi Ezipeto ti köle yaga kisaki di do kole dëndende 'bi 'ba bo dolinjo ame 'do kinda'ba kitï 'ba bo dolinjo ne nbö kömö do kole dëndende 'ba atoli bo lisa ame këdi kuwu ndöwu 'bëni ti közini ne gbï ti dëndende kole 'ba yëri ni pili.

⁶ Birö ti kuwu ma kinza kiya ti kogba mi Ezipeto, kuwu ame kinza te molo di bi tisaki mo kina moto kinza kpe gbï te ne.

⁷ Tine ma mi lönggö Yisarele'bi pele inza kugbö ala lijë ti yëri 'bënni ga kudu. Kina ti kikalike ngi omba ma nere Boko'ba mo'do geli löbu 'deni mi lönggö Ezipeto di ro Yisarele.’”

⁸ Musa ileki gbï kiya te, “Turu 'be naga nima pili ti kako kolodo bëri komo ma kiya te, ‘Arike ti boto 'bi ame pili kösö göyi ne.’ Kina ti mënyï mari ngi.”

Lende nima ata 'deni ngi döki'di Musa sowa na bo kënyï ngi di yayi kari abo.

⁹ Boko'ba iya 'deni molo zi Musa te, “Bo dolinjo nima ti kö'bö tilagi lende 'bi tara 'do mo'do go koto ma mi konzi mi döyayi 'ba Ezipeto.”

¹⁰ Musa ni ti Arona o'do go koto naga nime pili komo bo dolinjo, tine Boko'ba i'di döki'di bo kö'bö ro ma këddi. Bo o'doko dë tope közi bo di go Yisarele kola kari yaga di mi döyayi abo.

12

Pasaka

¹ Boko'ba ose zi Musa ni ti Arona di Ezipeto yayi iya te,

² “Nyepë nime na 'do këdi ro nyepë ma dëndende mi komo koo ziye.

³ Ari kiyake ndose nime zi Yisarele pili. Mi tö'dö do 'butë 'ba nyepë nime ni moto ogba kamölö 'bo'bi ala banya ziye do kulumutu 'bi.

⁴ Ne odo kiya te konzike dë di kpa kulumutu 'be odo'bake roye ti ya ma ngosi ngila ye naga nima. Ame odo kongoke do 'bö mo koriya 'deni laka ziye 'do konyoke yëri nima pili ko'bo ye ne.

⁵ Yëri ma 'do kongoke mo ga ro ma komo koo mo 'deni koto naga romo piyopiyo

kinza a mɔtɔ ɔmo. Tine 'dɔ kɛdɪ nɔge rɔ banya ti kamɔlɔ.

⁶ Onɔɔke gɔmo laka nɔbɔ kɔmɔ mɪ tɔ'dɔ dɔ 'butɛ dɔmosowɔ mo. Kina gɔ Yisarele pili kumu ɔɔɔo kada kɔsɔ 'deni kpɔki bɛri nima.

⁷ Tine gɔ lijɛ kogba roma mo kosa gɔ kpadɔri ti lɛ'bɛrɛ 'bɛnni ga ame lijɛ kɛdɪ konyo yida nima yimo ne.

⁸ Mɪ korɔndɔ mo nima lijɛ konyo yida nima rɔ ma kilanɔma ti akanɔga gɔmo ti manɔolo'bo ame kinza lanɔga gɔmo ne.

⁹ Kinza bɔtɔ mɔtɔ konyo yida nima dɛ rɔ ma kɪdɪdɪ ala ku'di rɔ tu'di ti tɔlɔ gɔmo. Tine onɔma nɔge rɔ tonɔma dɔ pa'do, dɔmo ga ti kolonɔbo mo ga pili ti a 'ba yimo konɔma rɔ tonɔma.

¹⁰ Kinza kola kɔsɔ mo dɛ bi kɛzɛ dɔmo. ɔɔɔo kɔsɔ mo kola gba omɔ pa'do dɔmo kilanɔma kulɔtɔ yaga.

¹¹ ɔɔɔo kɛddɪ konyoke 'deni nima mɔtɔ ni ti bɔnɔgo 'bi ga ndɔ rɔyi kusu a ndɔyi ga 'deni pɛri 'bi kɔziyi. Kina 'dɔ konyoke welowelo. Karama ma kɪdɛki rɔ Pasaka 'ba toro ma, ma nɛre Boko'ba timo na.

¹² Mɪ korɔndɔ kɔtɔ mo nima mɛdɪ milaki kebe mɪ Ezipeto pili tupɔ kole dɔndende 'bɛnni ga ti 'ba bilaka lesi kpaki ti 'ba yɛri mo ga. Kina ti modɔ karama dɔ akoro 'bɛnni 'ba Ezipeto naga nima pili rɔ gɔmo. Ma na rɔ nɛre Boko'ba.

¹³ Roma nima na ti kɛdɪ rɔ akileme zɔ tikali rɔ 'be ga timo. ɔɔɔo mo'ja roma yɔ na ti miteli nɔgɪ nduwɛ dɔgba. Gomo kɛnyɛ nime mɛdɪ modɔ dɔ Ezipeto ne inza kosa roye.

¹⁴ Ame na ti kɛdɪ rɔ kada ma lɔbu ziye toro mo nduwɛ kala gɔ kole 'be ga ma kɔwo yayi ko'dake karama mo nduwɛ rɔ nɔburunɔburu zɔ ma nɛre Boko'ba.

¹⁵ Mɪ tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ nima onyoke nɔge rɔ manɔolo'bo ame kinza lanɔga gɔmo ne. Mɪ dɔndende 'ba kada mo nima otɔtɔke lanɔga pili yaga di mɪ rɔ 'be ga. Bɔtɔ ame konyo a ma ti lanɔga gɔmo mɪ tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ nime koga yaga di mɪ lɔnɔgɔ Yisarele bo kɛdɪ rɔ bo lɔwɔ.

¹⁶ Mɪ dɔndende 'ba kada mo nima akoke pili mɪ mɔtu ma lɔbu kina gbɪ mɪ tɔ'dɔ dɔ modɔmoriyɔ mo. Mɪ kada dɔ riyɔ naga nime kinza ko'dake a mɔtɔ rɔ ndɔbo dɛ, tine nɔge rɔ ndɔbo 'ba akonyo 'ba kpɛye.

¹⁷ O'dake karama nime kɛdɪ konyo manɔolo'bo mo kinza lanɔga gɔmo ne nduwɛ rɔmɔyi bo na rɔ kada ame moja dɔ kupɔ ye yaga di mɪ Ezipeto yimo. O'dake karama nime nduwɛ kala zi dɔ kupɔ ye ga ma kɔwo yayi nɔbɔ rɔ nɔburunɔburu.

¹⁸ Mɪ dɔndende 'ba nyɛpe mo nima onyoke nɔge rɔ manɔolo'bo ma kinza lanɔga gɔmo, kisaki di mɪ tɔ'dɔ dɔ 'butɛ

dɔmosowɔ nɔbɔ kɔmɔ mɪ tɔ'dɔ dɔ 'butɛ riyɔ dɔkɔtɔ mo.

¹⁹ Dɔ modɔmoriyɔ nime pili a mɔtɔ rɔ lanɔga kudɔ dɛ mɪ rɔ 'be ga. Bɔtɔ mɔtɔ ame konyo a ma ti lanɔga gɔmo di miye ala rɔ bo loma 'be koga nɔgɪ yaga di mɪ kupɔ Yisarele nɔburu rɔ bo lɔwɔ.

²⁰ ɔɔɔo kɛddɪ koloma pele nɔbɔ rɔ ma kɔwo bitɔ tɔ ne, a ma ti lanɔga gɔmo kinza konyo dɛ."

Karama 'Ba Pasaka

²¹ Kina Musa kotɔtɔ dɔ lɔbu 'ba Yisarele nɔgɪ pili kiya teyi te, "Ni mɔtɔ ari kongɔ kole yɛri ziye kpa kulumutu 'bi 'dɔ kumu ke karama 'ba Pasaka.

²² O'dɔ roma mo mɪ lebe. Ogba kuyu kusu yimo 'dɔ kosa roma nima kpadɔri 'bi ti rɔ lɛ'bɛrɛ mo ga. Kina kinza bɔtɔ mɔtɔ kɔdɔ dɛ yaga mɪ korɔndɔ mo nima nɔbɔ bi kɛzɛ titi.

²³ Rɔmɔyi ɔɔɔo nɛre Boko'ba kɛdɪ kozi tupɔ kole dɔndende 'ba Ezipeto, bo ko'ja roma kpadɔri 'be ga yɔ bo ti kiteli nɔgɪ dɔgba. Bo inza ki'di malayika 'ba tɔlɛ nima kpe kɔdɔ rɔ 'be ga kupɔ ye.

²⁴ Kɔ'du ki'di nime ziye toro mo nduwɛ kala gɔ kupɔ ye ga rɔ nɔburunɔburu.

²⁵ Kina ɔɔɔo kiya te kari kɔmɔke 'deni mɪ dɔyayi ame bo Boko'ba kulɔmu ti'di mo ziye ne, o'dake lende koro nime.

²⁶ Kina ɔɔɔo kole 'be ga kititi ye kiya te, 'Lende 'ba wa'di na?'

²⁷ iyɛtike zinni te, 'Lende 'ba toro nɛre Boko'ba na. Rɔmɔyi mɪ kada nima bo kote dɔ kole dɔndende 'ba Ezipeto ne bo onye ze kiteli di dɔze.' "

Kina Yisarele naga nima kolɔdɔ nɔgɪ bɛri kilɛlu Boko'ba.

²⁸ Kina lijɛ kari ko'do wa nima Boko'ba kose zi Musa ni ti Arona ne nɔgɪ.

Tɔlɛ 'Ba Kole Dɔndende

²⁹ Mɪ zana korɔndɔ mo nima na Boko'ba kote dɔ kole dɔndende 'ba Ezipeto nɔgɪ pili yaga kisaki di dɔ kole 'ba bo dɔlɔnɔ ame mo nɔgɪ ko gɔ na kind'a'ba kitɪ di pɔtɔ 'bu bo ne nɔbɔ kɔmɔ dɔ kole 'ba ya ma kudɔdu 'deni ku'du mɪ maboso naga ti kole 'ba yɛri 'bɛnni ga pili.

³⁰ Kina bo dɔlɔnɔ ni ti turu abo ga ti bilaka 'ba mɪ Ezipeto pili kindɔnɔ nɔgɪ mɪ korɔndɔ mo nima kuwu kudu nɔgɪ kogba mɪ Ezipeto pili. Rɔmɔyi linɔ ma kɔtɔ te ileke dɛ kinza tɔku teyi.

³¹ Mɪ korɔndɔ mo nima na bo dɔlɔnɔ kɪdɛki Musa ni ti Arona nɔgɪ kilende teyi iya te, "ɛnyɪ ti Yisarele 'bi naga nima yaga di mɪ dɔyayi ma nime kari kumɔtuke Boko'ba 'be nima kɔzɔ ame kiteri ne.

³² Ogbake yɛri 'be ga pili tiye karike timo. Tine ititi Boko'ba ko'do yɛyi zɔ."

³³ Ezipeto ututu ngi kpa bici ya naga nima 'do kényi welo kodo yaga di mi doyyayi 'benni. Lijé iya te, "Arike, kinza dolé kote."

³⁴ Kina Yisarele ngi göligöli, moto otope lagini 'bi ame koda lanja de gba gomo ne ngi mi kole sele kudödu mi bonggo kukölö dokonyo yi.

³⁵ Yisarele o'do 'deni kozo ma toné Musa kiya zinni ne kidéki yamo ma köbököbö ti sitéri ni ti bonggo di zi Ezipeto naga nima.

³⁶ Boko'ba i'di mi bilaka naga nima ngi kedí ro ma konmi ro Yisarele. Kina ki'di wa ame ga lijé kidéki ne ngi pili zinni. A nime na 'do ki'di Yisarele kombi wa 'ba mæri 'ba mi doyyayi 'ba Ezipeto ngi kari timo ne.

Tényi 'Ba Yisarele

³⁷ Yisarele ényí ngi domo ti ndinni di Ramese tari Suköta. Botoni 'beri ro dönni édi kozo kuluku kpa mota bi sowo kodo domo kuluku kpa riyö bi 'buté sowo (600,000) kola 'ja ni ma ti kole titi kitété de yimo.

³⁸ Bilaka ma konzi moto ga ame kinza ro kupö Yisarele ne ti yéri ma konzi kozo oto olo ngi koto tinni.

³⁹ Lagini kinza lanja gomo toné ga na lijé koloma ro to'bo mo ro mangolo'bo römöyi toga lijé di Ezipeto yayi nima ömö ngi tugu'du kinza na lijé kileño rönni togba akonyo ma laka zinni.

⁴⁰ Loma 'ba Yisarele mi Ezipeto yayi nima nbö komo koo kuluku modöomota kodo domo 'buté mota (430).

⁴¹ Di pötö komo koo nime kote röni 'deni mi kada mo nima na bilaka 'ba Boko'ba kényi ngi domo di Ezipeto ro dotumu go kpa goli mo ga.

⁴² Korondo nima na ro ame Boko'ba koda lijé yimo koja yaga di Ezipeto. Kina kulömu korondo nima ngi nburu zi Yisarele ro korondo 'ba bi koda.

Kö'du Ki'di 'Ba Pasaka

⁴³ Nere Boko'ba iya zi Musa ni ti Arona te, "Kö'du ki'di 'ba karama 'ba Pasaka nime na kozo a nime te. Bilaka ame ga ro bo löwö ne konyo akonyo mo de.

⁴⁴ Tine atöli ame ga odo kpe na kugöke e'be 'deni ne ti konyo odo kilele bo 'deni.

⁴⁵ Bilaka ame kako ro nba ala mi ndobo ne konyo de.

⁴⁶ Akonyo mo konyo aa mi rö mo ame ku'di yimo ne kombi de kari timo yaga bi moto. Yida mo to nima kinza kodowe mi kilinba mo ma koto te de.

⁴⁷ Kupö Yisarele pili ro gomo ko'do karama nime.

⁴⁸ Tine bilaka ame kilele de gba ne konyo akonyo mo de. Odo bo löwö ma koloma 'deni mi löngö ye naga nima kiteri

to'do karama nime, ileleke botoni mo ga titi dogba yaga go lijé kedí yaga ro kupö Yisarele go lijé kako ti tonyo karama 'ba Pasaka.

⁴⁹ Lende nime ziye kupö Yisarele kpaki ti bo löwö ma koloma 'deni mi löngö ye naga."

⁵⁰ Yisarele pili ro gomo uwö do lende ame ga pili Boko'ba kose zi Musa ni ti Arona ne ngi koro ko'do ko tara.

⁵¹ Mi kada nima na Boko'ba ko'de Yisarele ngi yaga di mi Ezipeto ro dotumu go kpa goli mo ga.

13

Kole Botoni Ma Ro Dondende

¹ Nere Boko'ba iya zi Musa te,

² "Kole döndende ame ga ro botoni ne pili kulömu zö. Kole do tapi 'ba Yisarele pili ama ga na, di mi bilaka lesi kpaki ti yéri mo ga."

³ Kina Musa kilende zi bilaka 'ba Yisarele iya te, "Kada 'ba todo di mi Ezipeto di mi loma ro atöli nime ziye ti'di mo kedí nburu doye. Römöyi Boko'ba na koja ye di yimo ti tigo do kiteli abo. Wa ame ti lanja gomo ne kinza konyoke de mi kada mo nima.

⁴ Tone mi nyepe ma dogba nime kidéki möyi mo ro Abibi ne tényi 'be na 'deni.

⁵ Boko'ba ti koto ye mi yayi 'ba Kanana ni ti Ete ti Amora ti Iwa ti Yebusa yayi ma toné bo kulömu 'deni molo ti'di mo zi 'bu ye löbu ga 'do ti'di mo ziye ne, yayi ma laka ame tagi ni ti wi sa kambi di teyi kozo ségè ne. Odo bo koto ye 'deni yayi ziye to'do karama nime mi nyepe mo nima.

⁶ Mi tö'dö do modömoriyo mo naga nima onyoke nge ro mangolo'bo ame kinza lanja gomo ne. Mi kada ame mo 'deni ro do modömoriyo mo na 'do ko'doke karama mo zi Boko'ba.

⁷ Mi tö'dö do modömoriyo mo nima onyoke nge ro wa ma sari kinza lanja gomo naga. Wa ame ga ti lanja gomo ne kiné mo kinda de mi rö 'be ga ala mi doyyayi 'be.

⁸ Mi kada mo nima iyake zi kole 'be ga te, 'Mo'do a nime te go wa ma nere Boko'ba ko'do zö go todo ma yaga di mi Ezipeto.'

⁹ Lende koro nime i'dike kedí doye kozo mbero ame kore döyi ala köziyi kö'bö kinza kölu de ne tara. 'Do kö'du ki'di abo kö'bö nburu do kpeye. Römöyi nere Boko'ba na koja ye yaga di mi Ezipeto ti tigo do kiteli abo.

¹⁰ Karama nime ziye nduwé to'do mo ro komo koo mi kada mo ame Boko'ba koza 'deni.

¹¹ Di pötö ma Boko'ba ko'de ye 'deni mi doyyayi 'ba Kanana ki'di ziye kozo ame bo kulömu 'deni ziye ti 'bu ye löbu ga ne,

¹² ziye ti'di kole do tapi pili ame ga ro botoni ne zi bo. Do tapi 'ba yeri 'be ga ame ga ro botoni ne gbi pili ro abo 'ba Boko'ba.

¹³ Do tapi 'ba akaca ziyi tuté gomo ti kole kamölö. Ne odo kuté gomo de upö yaga. Kole ma dondende 'be ga gbi tara tuté gomo ro tuté.

¹⁴ Tine kowo kada motö yayi odo kole 'be ga kititi ye, kiya te, 'Wa'di mo ga na tara?' Iyake te, 'Nere Boko'ba na ko'de ze dodo yaga di mi Ezipeto ti tigo do kiteli abo di mi loma ro atoli.

¹⁵ Mi kada nima bo doliño 'ba Ezipeto kota goze tégé kinza dari de ne na nere Boko'ba kupö kole dondende ngi 'doyi yaga di mi Ezipeto, 'ba bilaka lesi kpaki ti 'ba yeri mo ga. Go kö'du mo na me 'do ki'di dedü dumu kole dondende 'ba wa pili zi bo nere Boko'ba ro roma ne. Tine ma ro bilaka lesi mo ga duté gomo yaga.'

¹⁶ Kina 'do kö'bö kozo mbero köziye ala kpa doye naga tara ame lende mo kudölu de ne, Boko'ba na koja ze yaga di mi Ezipeto ti tigo do kiteli abo."

Polí Pa'do

¹⁷ Mi kada mo nima bo doliño 'ba Ezipeto kope közi bo di go Yisarele kola kari ne, Boko'ba oto lijé de kudö kebe go kori ma ngosi ame kebe mi doyyayi 'ba Pilisitiya ne. Römöyi Boko'ba iya te, "Odo ya naga nime kari kongö ya kënyé 'deni tinni lijé ti kënyi kebe 'böwu kuyi dönni kileki Ezipeto."

¹⁸ Kina Boko'ba koto lijé ngi koga tinni za te ro mi mökö kari kpa Yöpö Kasi. Yisarele mi ténýi 'benni di Ezipeto lijé ndö ti jama 'ba közinni ga.

¹⁹ Musa i'di kombi kilinba Yesepa teyi römöyi Yesepa i'di bilaka 'benni ga 'deni kulömu rönni molo go lijé kombi kilinba bo kileki timo. Bo iya zinni te, "Ro ma laka nere Boko'ba ti kako kokonyi ye. Kina go kombike kilinba ma di mi doyyayi nime karike timo."

²⁰ Tényi 'benni di Suköta lijé ari koga taya Etama ngosi do kpa mökö.

²¹ Ro mi kada Boko'ba ösö dogba zinni ro poli kakpa tokoko lijé mi lingere nima. Tine ma ro mi korondo bo ösö dogba zinni ro pa'do ma kakpa toyi bi zinni. O'do tara zinni römöyi go lijé kilingere kote kada kpaki ti korondo mo gomo.

²² Poli kakpa ro mi kada ti pa'do mo ma ro mi korondo nima oloma ngi nduwé kö'bö nburu dogba kömönni.

14

Tumu Do Yöpö Kasi

¹ Kina Boko'ba kiya zi Musa te,

² "Iya zi Yisarele kileki koga taya ngosi ngila Pirota mi löngö Mighedola ni ma ti

Yöpö Kasi. Lijé koga taya 'benni yayi ro ma koriya ti Bala Zepona.

³ Römöyi bo doliño 'ba Ezipeto ti komeri kiya te, 'Yisarele töné ga édi kilikö dönni 'deni konyopi rönni bina yayi lida ukpé kpénni 'deni.'

⁴ Kina ti mi'di mi bo doliño nima kédü bo ki'di koga goye. Tine ma na ti mo'do a löbu zi bo ti bo ya abo naga nima. Kina ti lijé Ezipeto kikasi ngi ma na ro nere Boko'ba." Kina Yisarele ko'do ngi kozo a nime te.

⁵ Tine odo kari kiya zi bo doliño 'ba Ezipeto mo nima kiya te Yisarele iriña 'deni tine na lijé ti turu abo ga kuyi meri motö ngi. Lijé iya te, "Wa'di ga na me do'dake te dolake Yisarele naga nime kari? Yé ga na ti ko'do ndobo zize?"

⁶ Kina bo kiyija aribiya 'ba ya ngi ndö bo kogba bo ya abo ga ti bo.

⁷ Bo igeli ro aribiya ma laka naga kuluku 'buté dömoriyö (600) gbi ti aribiya motö ga 'ba Ezipeto ti bo këlu pili dömo.

⁸ Boko'ba i'di mi bo kédü kebe toga go Yisarele ko'ja ya naga nima kédü kari é'benni 'deni yaga ro do mori.

⁹ Bo kanya 'ba Ezipeto naga nima ma do aribiya ti ma do kosani gbi ti bo kanya ma ti ndinni mo ga ari kota go Yisarele ko'ja lijé koga taya 'deni Pirota komo Bala Zepona ngosi kpa yöpö yayi.

¹⁰ Tine odo bo doliño ni kömö 'deni ngosi yayi tine na Yisarele ko'ja lijé ngi kédü ro tozi gönni. Kina tikere kindaba Yisarele ngi kebe tudu zi Boko'ba.

¹¹ Lijé iya zi Musa te, "Dögö na kinza mi doyyayi 'ba Ezipeto na me ko'de ze tölé yi mökö bine? Go wa'di na ko'do lende nime te zize ko'de ze bine di Ezipeto?"

¹² Diya de du töné molo ziyi diya te ola ze do'do ndobo ka zi Ezipeto? To'do ndobo zinni ti ame 'do dölé mökö bine ne, ma yala na laka?"

¹³ Musa iya zinni te, "Kinza kereke de. Ogböke döki'di ye. Ti kongöke tone ma Boko'ba kédü komo ye. Ezipeto naga nima inza ko'jake kiné mo kpe.

¹⁴ Boko'ba na kédü ko'do ya tinni goye. 'Beye ogböke le ro döki'di ye."

¹⁵ Tine na Boko'ba kileki zi Musa iya te, "Éddi kuduke zö go wa'di? Iya zi Yisarele lijé kari nduwé dogba.

¹⁶ Ombi përi nima köziyi ne toro koja kari do yöpö nima 'do mini koza mini yaga riyö go Yisarele kumu kebe mi doyyayi ma këlé.

¹⁷ Mëdi mogbo döki'di Ezipeto naga nima go lijé kozi nduwé goye. Kina ti mileme tigo 'ba aka'da ma ti bo doliño ni ti bo kanya abo naga nima bo kona ti bo ne kpaki ti kosani mo ga.

¹⁸ Kina ti lijè Ezipeto kikali ngi ma na ro ñere Boko'ba ɔdo kiya te mileme tigo ma 'deni ngi zinni ti bo dolinjo 'benni mo kpaki ti aribiya 'ba ya abo naga nima ti worota ma do kosani mo ga."

Yisarele Ti Ezipeto

¹⁹ Kina malayika 'ba Boko'ba mo tonè kôsò dogba kômo Yisarele ne kuyi roni ngi kileki kebe gönni yi'bowu. Poli kakpa mo tonè dogba ne ileki ngi gbi kebe gönni

²⁰ kuruwò roni mi lõngò lijè ti Ezipeto. Mi korondo nima pili poli nima o'do mandolu kapa ma zi Ezipeto tine kiyopo bi zi Yisarele. Kina ki'di ngi boto bo ya moto kese de ñgosi ronnì mi korondo nima.

²¹ Musa ombi kôzi bo toro do yopo kina mi korondo mo nima na Boko'ba ki'di lili ma kembe ngi kënyi tome kako di yibi kuloku mini nima to yaga kola doyyayi ro ma këlè.

²² Mini løbu nima oza mini ngi riyò Yisarele kumu kebe doyyayi sari. Kpa mini kedi ngèñi te kapa do gali gbi do dori.

²³ Ezipeto tonè ga oga gönni ngi nduwè. Kina kosani 'ba bo dolinjo tonè ga ti aribiya mo ga kpaki ti worota mo ga kodo ngi go Yisarele mi zana mini løbu nima yayi.

²⁴ Molo mi kano bi na Boko'ba kuyi komo bo ngi do bo kanya 'ba Ezipeto naga nima di mi poli pa'do tonè kilikò domo yaga.

²⁵ Boko'ba i'di ndi aribiya 'benni ga kingi'do do yayi tari koloma yaga zinni ro gomo. Ezipeto naga nima iya te, "Dényike yaga di ro Yisarele naga nime Boko'ba na kedi ko'do ya 'deni tize gönni."

²⁶ Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Ombi kôziyi toro 'do mini nima kileki kutu'bo roni do Ezipeto naga nima ti aribiya 'benni ga kpaki ti worota 'ba do kosani mo naga nima."

²⁷ Kina Musa kombi kôzi bo ngi toro do mini nima. Kina ko'ja bi kèzè 'deni yaga nima na mini kileki ngi pi'di bi 'benni ma molo. Ezipeto tonè ga 'deni ngi nziki do mini ñere Boko'ba ona lijè 'deni pili go mini løbu nima.

²⁸ Mini ɔlo ngi ko'boli do aribiya 'benni tonè ga kpaki ti worota mo ga. Ezipeto naga nima kôzi go Yisarele ñbo mi zana mini yayi ne ma koto moto mo te ɔmo de.

²⁹ Tine Yisarele umu ma 'benni le kebe mi doyyayi sari ko'ja mini kedi ngèñi do gali mi gbi kapa do dori.

³⁰ Mi kada nima na ñere Boko'ba komo Yisarele ngi di zi Ezipeto lijè ko'ja ti kômönni te, ma Ezipeto kolè ngi kote dönni mi mini kiyokò 'jaa kebe kpa götò.

³¹ Kina ɔdo Yisarele ko'ja tigo løbu nima ñere Boko'ba ko'do zi Ezipeto ne 'deni tara tine, lijè pili ngi ro ma kere Boko'ba ki'di dönni gomo gbi ti Musa bo laja abo.

15

Ngala 'Ba Musa

¹ Kina Musa ni ti Yisarele pili koloma ngi ro toba ngala nime zi ñere Boko'ba, kiya te,

"Ti moba ngala zi Boko'ba go aka'da ti tigo do kiteli abo.

Kosani ni ti bo domo ga bo ululu 'deni mi mini løbu.

² Boko'ba na ro tigo ma gbi ro ngala zò.

Bo ako 'deni bo komo ma. Bo na ro ñere Boko'ba ma.

Kina ti milèlu bo.

Ñere Boko'ba 'ba 'bu ma ti moba ro løbu do kiteli abo.

³ Boko'ba na ro bo ya.

Möyi bo na ro ñere Boko'ba.

⁴ Bo ululu aribiya 'ba bo dolinjo 'deni ti bo kanya mo ga go mini løbu.

Bo këlu ma lakalaka mo ga ari 'deni ngi pili go mini.

⁵ Mini kalo nima indiyò dönni 'deni.

Lijè onzu ngi bici mini bëri kozo kulugbi doku.

⁶ Yò, ñere Boko'ba, dori yi embe sowa.

Dori yi iyeyi mi bo ko'do ya tiyi ga ngi kotokoto.

⁷ Ti tigo do kiteli 'bi na kitini bo ñbori 'bi ga 'deni bëri.

Okpekpe kpa ya 'bi 'deni ronnì kôbo konja lijè yaga kozo wuyò.

⁸ Tawo 'bi i'di mini løbu ngi koro kulu dönì bi koto kozo teli.

Mi zana mini ma kalo kulowò tonè ileki ngi kèlè yaga.

⁹ Kuruku bo ya ze naga nima ögò iya te, 'Dedi dogga gönni dota kpenni.

Ti doza mi a 'ba mori 'benni ga dogba kozo ma do'doko togba mo.

Ti doto mbele ze ga dototo e'benni ga 'doyi.'

¹⁰ Ne ongo Boko'ba, tawo 'bi ma mi koto le te na kona Ezipeto ngi go mini løbu.

Lijè onzu ngi kozo yamo mi mini løbu.

¹¹ Boko'ba ma yala na kedi kozo ni ñere Boko'ba? Ni ma koro ro mbembè nime.

Ye na ti ko'bo to'do go koto kozo 'beyi?

¹² Ombi kôziyi toro na yayi kindiyò bo ya ze ga ngi.

¹³ Ti ako'o 'bi ame lipo mi koto ne ti kokoko bilaka ame ga kutè gomo ne ngi.

Ti kogbo lijè ngi ti tigo 'bi koto lijè mi doyyayi ma laka 'bi.

¹⁴ Laki ti kuwò kina ti ronnì kilè'di ngi tikere kinda'ba Pilisitiya ngi.

¹⁵ Ñere 'ba Edome ti kedi do tikere. Ro kilè'di ti kinda'ba ñere 'ba Mowaba.

Bilaka ame ga ro Kanana mo ga ne ti kolokpo ngi yaga.

- 16 Tikere ni ti rɔ kilɛ'di ti kinda'ba lijɛ ngi.
 Ti tigo 'bi lijɛ ti kɔrɔ ngi te kɔzɔ dɔku nɔbɔ bilaka 'bi ga kiteli,
 nɔbɔ bilaka 'bi ga ame kutɛ gɔmo 'deni ne kiteli lijɛ.
 17 Kina ti ko'de lijɛ bilaka 'bi ga kako koloma dɔ dɔku koro 'bi,
 go bi ame ni na kilenjo 'deni rɔ bi 'ba loma 'bi ne.
 Bi 'ba mɔtu mo kɔziyi na kilenjo.
 18 Rɔ lɔbu 'bi 'ba nɛre Boko'ba ti kɔ'bɔ rɔ nɔburunburu."

Ngala 'Ba Miriyama

- 19 Mi kada nima ko'ja kosani 'ba Ezipeto ti aribiya mo ga kɔɔ 'deni mi zana mini lɔbu yo na Boko'ba ki'di mini lɔbu kileki ngi ko'boli dɔnni. Tine Yisarele umu 'bɛnni 'deni kari kebe mi doyayi ma kɛlɛ.
 20 Kina Miriyama bɔ kumɛ lende 'ba Boko'ba lɛmi 'ba Arona ni kogba kaliseye ngi 'ja mɔto ga kulɔli gɔni toba ngala tumba kaliseye tusi mo.
 21 Loko oba iya te,
 "Oba ngala zi Boko'ba go aka'da ti tigo dɔ kiteli abo.
 Kosani ni ti bɔ dɔmo ga bo ululu 'deni mi mini lɔbu."

Mini Kata

- 22 Kina Musa kokɔkɔ Yisarele ngi di kpa Yɔpɔ Kasi yayi lijɛ kari mi mɔkɔ 'ba Surɔ. Lijɛ ilingere nɔbɔ kada dɔ mɔta ko'ja a mɔto rɔ mini dɛ.
 23 Lijɛ ari kɔmɔ Mara, tine mini mo rɔ ma kata bɔto kɔ'bɔ tuwɛ mo dɛ. Gɔ kɔ'du mo na ma 'do ki'di kidɛki mɔyi mo rɔ Mara ne ama kiya te "Ata".
 24 Kina bilaka naga nima kebe ngi tilende rɔ Musa, iya te, "Wa'di na go duwɛ?"
 25 Musa udu zi Boko'ba na Boko'ba kileme ngɛri mɔto ngi zi bo. Bo ogba ngɛri tɔnɛ ku'du mi mini nima na kɛyi ngi yaga.
 Kina Boko'ba ki'di kɔ'du ki'di ngi zi Yisarele toloma gɔmo, bo kiyɔzɔ lijɛ gbɛ di yayi.
 26 Nɛre Boko'ba ose zinni te, "ɔɔɔ kuwɔke doma laka ma nɛre Boko'ba 'be koroke kɔ'du ki'di ma ame ga mose ziye ne pili a mɔto rɔ rokɔ'o ma tɔnɛ ga mo'de dɔ Ezipeto ne minza modɔ dɔye. Rɔmɔyi ma na rɔ Boko'ba bɔ yɛyi 'ba yida rɔye."
 27 Di yayi na lijɛ kɛnyi kari Elima bi ma ti daa teyi 'butɛ domoriyo ngɛri mbere kuluku kɔto kɔɔɔ dɔmo 'butɛ riyo kɔrɔ kpamo yayi. Kina lijɛ koga taya 'bɛnni ngi yayi ngɔsi kpa mini nima.

16

- 1 Mi tɔ'dɔ dɔ 'butɛ dɔmɔ 'ba nyepe ma mi riyo di pɔtɔ tɔɔɔ 'ba dɔtumɔ 'ba Yisarele naga nima yaga di mi Ezipeto na lijɛ kɛnyi ngi pili dɔmo di Elima yayi kari mi mɔkɔ 'ba Sini mi lɔnggɔ Elima ni ma ti Sinayi.
 2 Di yi mɔkɔ 'deni yayi na bilaka naga nima pili kebe ga tilende rɔ Musa ni ma ti Arona.
 3 Lijɛ iya te, "Ma kɛddi kolake ze ra dɔlɛ eze di kpa kɔzi Boko'ba mi Ezipeto dɛne ɛdi kele sowa. Doloma ngɔsi te dɔngila kete 'ba yida donyo akonyo ame ga pili do'doko ne. Ne kpe ari kugbɛ'duke goze ko'deke ze mi mɔkɔ bine zi 'bɔ tote dɔze."
 4 Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Ti mi'di mangolo'bo ka'di kako ziye di mitɔrɔ. Kina 'do bilaka pili kɔɔɔ kari kutɔ'du akonyo 'ba mi kada dɔ kɔto nima nge zinni. Ti miyɔzɔ lijɛ kɔzɔ a nime te go mongo ɔɔɔ lijɛ ti kuwɔ dɔma na ngi ya.
 5 Mi tɔ'dɔ dɔ modɔkɔto lijɛ ti kutɔ'du kebe ma mi kada ma laki naga nima pili nɔbɔ mi riyo."
 6 Kina Musa ni ti Arona kari kiya ngi zi Yisarele pili iya te, "Ti dɔkɔpiyari ti kikalike ngi nɛre Boko'ba na ko'de ye di Ezipeto.
 7 Mi dɔnɔbɔ dayi ti ko'jake tigo 'ba Boko'ba ngi rɔmɔyi bo uwɔ lende 'be ame kɛddi kilendeke rɔ bo ne 'deni. Ze yɛ na 'dɔ kebeke tilende rɔze?"
 8 Musa ileki gbɛ zinni iya te, "Ti kikalike ngi rɔ ma laka nɛre Boko'ba ɛdi ki'di yida ziye mi dɔkɔpiyari tonyo mo. Kina bo ti ki'di mangolo'bo ziye mi dɔnɔbɔ kɔzɔ ma ko'dɔkɔke. Rɔmɔyi bo uwɔ lende 'be ame kɛddi kilendeke rɔ bo ne 'deni. Ze yɛ na? Lende 'be nima inza kilendeke rɔze, tine ɛddi kilendeke rɔ bo nɛre Boko'ba."
 9 Kina Musa kiya zi Arona te, "Iya zi Yisarele pili kako komɔ nɛre Boko'ba rɔmɔyi bo uwɔ lende 'bɛnni ma lijɛ kɛdi kilende rɔ bo 'deni."
 10 Ko'ja Arona kɛdi gba rɔ tilende zi Yisarele naga nima na lijɛ kombi kɔmɔnni kari yɔki mɔkɔ te na lijɛ ko'ja bi nzari 'ba rɔ Boko'ba ngi kiyɔzɔ mi pɔli 'deni.
 11 Boko'ba iya zi Musa te,
 12 "Muwɔ lende 'ba Yisarele ma lijɛ kɛdi kilende roma 'deni. Iya zinni, mi bi pipiri lijɛ ti konyo yida. Tine rɔ mi dɔnɔbɔ lijɛ ti kitɛkpɛ ti mangolo'bo. Kina ti lijɛ kikalike ngi ma na rɔ nɛre Boko'ba 'bɛnni."
 13 Mi dɔkɔpiyari mo nima na matikpiri kako ngi kutu'bɔ taya nɔbuku. Tine mi dɔnɔbɔ mo solɔrɔ na kɔyɔ 'deni ngi kuru dɔ taya 'bɛnni nima toko teyi.
 14 Kina ɔɔɔ solɔrɔ nima koya 'deni na kola ngi rɔ a mɔto kɔzɔ kulɔtu naga tara kora dɔ yayi 'deni.

15 Tine odo lijé ko'ja tara lijé ebe tititi rónni iya te, "Wa'di ga na te?" Rómöyí lijé ikali dé wa'di mo ga na tara.

Kina Musa kiya zinni te, "Maṅgolo'bo mo tónè ḡere Boko'ba ki'di ziye tonyo mo ne na.

16 Lende ma bo kose mo na te, 'Ni bo mato utó'du ko'bo go miyi. Odo keddike ndó kpa liṅo 'be utó'duke gbéré me ro kotokoto koriya ti goye.'

17 Yisarele o'do ḡi kozo ma kiya rónni zinni nima tara. Mato ga utó'du ḡbanji tine ya mato ga utó'du 'benni ḡge mbowa.

18 Tine odo kebe 'bówu tiyari mo ti gbéré ni mato ame 'béyi pele mbiri oriya aa ti 'ba bo ame kutó'du 'benni ḡge mbowa ne. Mato utó'du ḡi kozo a ma miyi ko'doko.

19 Kina Musa kose gomo zinni pili iya te, "Kinza ni mato kikeki kozo mo dé kó'do ḡbo koda dḡbo."

20 Tine ya mato ga uwó dé ikeki kozo mo ḡbo koda ḡbo. Kina odo bi kézè ḡbo dayi óyó kuru 'deni kato dé kpe kele. Kina dókí'di Musa kata ḡi rónni kozo oto.

21 Ro komo léndó lóbu nime pili, mato ari kutó'du é'bi ḡi ziyi kozo ma miyi ko'doko. Tine odo kada kata 'deni koso ma kileke moko naga ebe kara ḡi yaga.

22 Mí tó'dó do modokoto tine na bo koto kutó'du ḡi ḡbo gbéré riyó ziyi. Kina bo dónni mo ga kako kiya lende mo zi Musa.

23 Kina bo kileki zinni, iya te, "Lende kiya 'ba ḡere Boko'ba na te, 'Tiléndó kada 'ba ro kindawo na, kada ma koro ro do kiteli zó Boko'ba. Wa ame ga ro 'ba tiléndó ne u'dike molo tone. Koso mo ame ga kédi ne olake koda tiléndó.'"

24 Kina lijé kola ḡi kó'do koda bi kézè mato kozo ame Musa kiya zinni ne tara. Tine ato dé ḡbi ala kóyó kuru.

25 Mí dḡbo mo nima na Musa kiya zinni te, "Onyoke ti yaga tone rómöyí tone kada 'ba ro kindawo na zi Boko'ba inza ko'jake oto kpe béri.

26 Ziye tutó'du mo ḡge mí tó'dó do modokoto. Tine mí tó'dó do modomoriyo ame ro kada 'ba ro kindawo ne inza ko'jake oto."

27 Tine pele ya mato ga ényi 'biri mí tó'dó do modomoriyo mo nima kari tonḡo bi mo. Tine lijé ari ko'ja oto kinza.

28 Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Ti kó'bóke tilagi kó'du ki'di ma ti ndose ma ḡbo nyanya?"

29 I'dike kédi dóye ma Boko'ba moza kada 'ba ro kindawo 'deni yaga ziye na ma 'do mí tó'dó do modokoto mi'di ye kutó'duke akonyo 'ba kada do riyó 'do ne. Mí kada 'ba ro kindawo ni mato ziyi toloma go bi 'bi ma keddí teyi. Boto kodo dé yaga."

30 Mí tó'dó do modomoriyo na bilaka kindawo rónni ḡi.

31 Yisarele idéki móyi maṅgolo'bo 'benni nima ro mani. Wa ḡmi ḡi kozo kolu kaḡmi naga tara tine ro ma kindili kozo lémbéré ma koḡma ti tagi gomo.

32 Musa iya te, "Ame na ro ndose 'ba Boko'ba, 'Ogba gbéré koto 'ba mani 'do kikeki zi do kupó ye ma di yi'bówu naga nima 'do lijé ko'ja kiné maṅgolo'bo ma, ma Boko'ba moloma ti'di mo ziye di yi moko mi kada ma mo'de ye di Ezipeto.'

33 Kina Musa kilende zi Arona iya te, "Ogba kete kodo gbéré 'ba mani yimo 'do kuté go bi 'ba tumótu ḡere Boko'ba 'do kikeki koda do kupó ze ga ma di yi'bówu."

34 Kina kozo wa ame Boko'ba kose 'deni zi Musa ne tara, Arona ogba mani nima ḡi kidéyi komo sandu koro 'ba kó'du ki'di yayi tikeki mo.

35 Yisarele onyo mani ḡbo komo kozo 'buté sowo ḡbo lijé kari kómó doḡayi ma lijé kédi kari koloma teyi mo tónè. Lijé ako ti tonyo mani ḡbo lijé kómó timo kpa do maga 'ba Kanana.

36 Gbéré 'benni mo naga nima 'buté na kédi koso mí ló'di.

17

Mini Di Mi Doku

1 Kina Yisarele pili kényi ḡi domo di moko 'ba Sini yayi kari nduwé ro ma kololo kozo ma Boko'ba kose zinni. Lijé ari koga taya Rapidimi, tine mini ari kinza 'bówu bi mo.

2 Kina lijé kebe ḡi tamo ti Musa iya te, "T'di mini zize duwé."

Musa ileki domo zinni iya te, "Éddi kamoke tó go wa'di? Go wa'di na keddí kiyozoke ḡere Boko'ba te?"

3 Tine koda o'do lijé 'deni ḡi sowa na lijé koloma ḡi ro tamo ti Musa, iya te, "Go wa'di na kari kugbé'du goze ko'de ze di Ezipeto 'do dédi dólé 'deni dote doze mí moko te ti boyi titi ze ga kpaki ti yéri ze ga?"

4 Kina Musa kudu zi Boko'ba, iya te, "'Do mo'do tondo zi bilaka naga nime?" Lijé 'deni ḡi ndó 'do tu'du ma ti dóku."

5 Boko'ba ényi kileki domo zi Musa iya te, "Ari dḡba komo Yisarele naga nima. Ogba bulóbu 'benni mato mo ga tui. Kina ogba pəri 'bi tónè komba do yópó timo ne tui.

6 Ari. Ti mato dḡba ziyi yayi ḡgila dóku mato di Sinayi. Omba yoki mo kina ti mini kodo ḡi di yimo zi bilaka tuwé mo."

Kina Musa kari ko'do ḡi kozo a nime te di komo lóbu 'ba Yisarele naga nima pili.

7 Kina Musa koyi móyi bi nima ḡi ro Masa ame kiya te "Iyozo" ḡbi ro Meriba

ame kiya te “Lamo” rɔmɔyɔ bi nima na Yisarele kamo ti Musa di teyi kiyɔzɔ Bɔko'ba koloma tititi mo, iya te, “Bɔko'ba ɛdi ngi tize na ala bo inza?”

Ya 'Ba Yisarele Ti Amaleke

⁸ Ko'ja Yisarele kɛdi koloma Rapidimi yayi na Amaleke kalo ya ngi dɔnni.

⁹ Musa iya zi Yɛsuwa te, “Ogba bilaka tiyi kari ko'do ya ti Amaleke naga nime tilɛndɔ. Mɛdi mari ma 'bama mɔɔɔ dɔ dɔku tɔɔɔ ti pɛri tɔnɛ Bɔko'ba kose zɔ 'dɔ mombi ne.”

¹⁰ Yɛsuwa o'do ngi kɔzɔ ma Musa kiya zi bo kari to'do ya ti Amaleke naga nima. Tine Musa ni ti Arona ti Uru ari kɛki ga ma 'bɛnni tɔɔɔ dɔ dɔku.

¹¹ Ɔɔɔ Musa kombi kɔzi bo tɔɔɔ na Yisarele ki'di ngi ta'da bo ya 'bɛnni Amaleke naga nima. Tine ɔɔɔ bo kileki kɔzi bo bɛri na Amaleke naga nima kuyi ngi 'bɔwu gburu tinni 'dɔ ta'da lijɛ.

¹² Kina ɔɔɔ kɔnyɔ Musa kidaki 'deni Arona ni ti Uru o'de dɔku ngi ki'di bo koloma dɔmo lijɛ kɔɔɔ 'bɛnni ngila bo togbo kɔnyɔ bo kɔ'bɔ tɔɔɔ ngbɔ kada kɔsɔ.

¹³ Kina Yɛsuwa ka'da Amaleke naga nima ngi.

¹⁴ Kina nɛre Bɔko'ba kiya zi Musa te, “Aka'da nime ugu bɛri 'dɔ kɔ'bɔ kinza kudɔlu. Iya gɔmo zi Yɛsuwa. Ma Bɔko'ba mɛdi mote dɔ Amaleke naga nima pili yaga.”

¹⁵ Musa o'ba bi 'ba akumu yayi bo ki'di mɔyi mo rɔ “Bɔko'ba na rɔ bero ma.”

¹⁶ Bo iya te, “Ombike bero 'ba Bɔko'ba ngbɔ tɔɔɔ. Bo ti kɔ'bɔ to'do ya nduwɛ ti Amaleke rɔ ngburunburu.”

18

Tako 'Ba Yetoro

¹ Yetoro bo akumu 'ba Midiyana bo lanzo Musa tɔnɛ uwɔ lende 'ba wa ame ga Bɔko'ba ko'do zi Musa gbɛ ti bilaka abo ga Yisarele ne 'deni. Kina bo uwɔ 'deni gbɛ ma Bɔko'ba koja Yisarele 'deni yaga di mi dɔyayi 'ba Ezipeto.

² Kina bo kako ngi ko'de gɔ nyiti abo Zipora 'ja 'ba Musa mo tɔnɛ bo koja 'deni pa kari zi bo lanzo bo yayi bine ne

³⁻⁴ ti kole riyo bo tɔnɛ ga Geresomo ni ti Elizara. Musa i'di mɔyi kole abo mɔɔɔ nima rɔ Geresomo ame kiya te “Bɔ lɔwɔ” rɔmɔyɔ bo iya te, “Ma moloma 'deni rɔ bo lɔwɔ mi dɔyayi lɔwɔ.” Kina bo ki'di mɔyi mɔɔɔ mo nima rɔ Elizara ame kiya te “Bɔko'ba okɔnyi ma 'deni” rɔmɔyɔ bo omeri bo iya te, “Bɔko'ba 'ba 'bu ma ni na rɔ bo kɔnyi ma. Bo ɔmɔ ma 'deni di kpa kulu 'ba bo dolinɔ 'ba Ezipeto.”

⁵ Yetoro ni ti nyiti abo ti kole mo naga nima ako kota Musa ni koga taya 'deni mi mɔkɔ ngɔsi ngila dɔku koro 'ba Bɔko'ba.

⁶ Musa uwɔ gɔ kose 'ba Yetoro ni ma lijɛ kɛdi kako 'deni mɔlo na bo kari

⁷ ngi turɛ dɔnni. Bo ari kudɛ dɔ bo bɛri kɔmɔ bo lanzo bo, bo kiramo na lijɛ koloma ngi rɔ tumɔtɔ rɔnni. Kina bo ko'de lijɛ ngi linɔ mi bi loma ma 'ba bo.

⁸ Kina Musa koloma ngi rɔ tɔyɛti gɔ wa ame ga Bɔko'ba ko'do zi Ezipeto gbɛ ti bo dolinɔ 'bɛnni mo gɔ lende 'ba bilaka abo ga Yisarele ne ngi zi bo lanzo bo Yetoro kina gbɛ ti gɔmo ame ga ko'ja lijɛ di gɔ kɔri ti ma Bɔko'ba kokɔnyi lijɛ di yimo.

⁹ Yetoro ngi ti mi kɛyi di bi tuwɔ lende laka nime Bɔko'ba ko'do 'deni zi Yisarele kɔmɔ, koja yaga di mi Ezipeto ne.

¹⁰ Yetoro iya te “Akilɛlu kɛdi zi bo Bɔko'ba bo kɔmɔ ye di kpa kɔzi Ezipeto ti bo dolinɔ 'bɛnni mo. Akilɛlu kɛdi zi bo Bɔko'ba ame bo kɔmɔ bilaka abo ga Yisarele 'deni di mi loma rɔ atoli ne.

¹¹ Rɔ ma laka mikali 'deni bo nɛre Bɔko'ba na rɔ dɔ kiteli kebe akoro ni pili. Rɔmɔyɔ bo ileme wa 'deni zi Ezipeto bo ko'do kɔnɔ rɔ bilaka abo tɔnɛ ga.”

¹² Kina Yetoro ko'de akɔnɔma ngi gbɛ ti a mɔɔɔ ga tumu mo zi Bɔko'ba. Kina Arona ni ti lɔbu 'ba Yisarele mɔɔɔ ga kari ngi tonyo akonyo koro nima kɔɔɔ ti bo kɔmɔ Bɔko'ba.

Ti'di Bo Burɛ

¹³ Mi bi kɛzɛ ma di gɔmo na Musa kutɛ kitɛ abo ngi to'do burɛ 'ba bilaka ma kirasi lende naga. Kina bo koto ngi tara ngbɔ kada kɔsɔ dɔ bo.

¹⁴ Kina ɔɔɔ bo lanzo bo Yetoro kɔnɔ lende nima 'deni tara tine, bo ititi Musa iya te, “Wa'di ga na kɛddi ko'do tara? Gɔ wa'di na ni nɛge kɔɔ kɔtu yi bi to'do burɛ ki'di bilaka konzi naga nime kɛdi kolɔ'bɔ ngbɔ kada kɔsɔ dɔmɔ?”

¹⁵ Musa ileki zi bo, iya te, “Rɔmɔyɔ bilaka naga nime lijɛ ako zɔ toma ako'dɔko 'ba Bɔko'ba.

¹⁶ Ɔɔɔ mɔɔɔ ga kɛdi ti lende mbowa mi lɔngɔ nni na ma ga kɛdi ko'de zɔ 'dɔ modɔɔɔ ndimo zinni miyɛti gɔ ndose ti kɔ'du ki'di 'ba Bɔko'ba zinni.”

¹⁷ Bo lanzo bo Yetoro ileki dɔmo zi bo, iya te, “Wa nima kɛddi ko'do ne ele dɛ.

¹⁸ Loma nima ɛdi kodo gɔmɔ roye kiyɛndɛ ye. Ndɔɔɔ nima irɛndi sowa. Ɔ'bo dɛ nɛge zi bo kɔɔ na 'dɔ ko'do kɔtu ni.

¹⁹ Uwɔ lende 'bama ma mɛdi miya ziyi. Bɔko'ba koloma kɔɔɔ tɔyi, ni 'bɛyi oloma nɛge rɔ bo kɔmɔ bilaka naga nima mi lɔngɔ lijɛ ti Bɔko'ba to'de lende 'bɛnni kɔmɔ bo.

²⁰ Iyandi bilaka naga nima ti ndose ti kô'du ki'di 'ba Boko'ba kileme loma ma laka zinni ti a ma go lijê ko'do.

²¹ Tine igeli ya motô ga di mînni ro ya ame ga bilaka ki'di dônni go lende mo gbi ro bo koro Boko'ba ne ko'doko a motô ro komo kugô dê gbi, go koza lijê kedi ro bo dotumu 'ba bilaka ma kuluku 'butê riyô ti ma kuluku riyô ti ma kuluku kotô ti ma 'butê.

²² Lijê na go kedi ro bo ko'do burê 'ba bilaka, tine lende ma kirîndi ka'da lijê naga na 'jaa 'do ko'de ziyi. Ma mbowa naga lijê kote yayi 'do ki'di rôi kawo. Lijê kokoniyi yi kombi akirîndi nima mbowa yaga di dôyi.

²³ Dôdo ko'do ngi te kina odo kedi ro ndose abo 'ba Boko'ba mo gomo inza kodô kulowô rôi. Kina gbi bilaka pili ti kileki ngi liño 'benni ga ti mi këyi."

²⁴ Musa uwô lende kiya 'ba bo lanzo bo nime na bo ko'do ngi tara.

²⁵ Bo ongo bilaka ma laka naga di mi longô Yisarele koza ro bo dotumu 'ba bilaka ma kuluku 'butê riyô, ma kuluku riyô, ma kuluku kotô ti ma 'butê.

²⁶ Lijê na koloma nati ro bo to'do burê 'ba bilaka. Lende ma kitigo naga na 'jaa koto kari dogba zi Musa, tine ma mbowa naga lijê ote ngi yayi.

²⁷ Kina Musa koto go bo lanzo bo Yetoro ngi kari bo kileki kari mi doiyayi 'benni.

19

Sinayi

¹ Mi mota 'ba nyepe 'benni 'ba Yisarele ma lijê kodô timo yaga di mi Ezipeto mi tô'dô ma dondende 'ba nyepe mo nima na ro tômo 'benni Sinayi.

² Di pôto tanyi 'benni di Rapidimi kako mi môkô ngila do dôku Sinayi na lijê koga taya ngi yayi.

³ Kina Musa këki ngi kari toro do dôku tilende ti Boko'ba. Kina Boko'ba kidêki bo di do dôku toro yayi, iya te, "Ari kiya kozo a nime te zi Yisarele kupô e'be Yakoba naga nima,

⁴ 'Kpe, o'jake wa ma mo'do zi Ezipeto 'deni ti komoye. Kina o'jake 'deni gbi ma mombi ye kozo yagi tara do kakala ma mo'de ye zô.

⁵ Dôdo kiya te kuwôke doma ngi kinda'bake lômu ma nime tiye ne, kpe na ti keddike ro a lôbu zô di mi longô bilaka konzi 'ba dolinjo nime. Dolinjo nime pili a ma na.

⁶ Tine kpe ti keddike zô ro 'bama ga ame moweli 'deni ro bo akumu ma.' Lende naga nime ari timo kiya zinni lijê Yisarele."

⁷ Kina Musa kileki ngi kako kototo do bulôbu 'ba Yisarele pili béri kora go lende naga nime Boko'ba kose ne teyi.

⁸ Kina lijê pili kuti ngi gomo, iya te, "Wa ame ga pili nere Boko'ba kose ne ti do'do ngi tara." Kina Musa kuyi do bo ti kpenni nima kari këyêti zi Boko'ba.

⁹ Boko'ba ileki zi Musa, iya te, "Mêdi mako ziye yayi mi zana poli ma keddî, 'do bilaka naga nima kuwô ma mêdi milende tiyi go lijê ki'di dônni go lende 'bi."

Kina Musa kileki këyêti go wa ame bilaka naga nima kiya ne ngi zi Boko'ba.

¹⁰ Kina Boko'ba kiya zi bo te, "Ari kilejo bilaka naga nima ndô ro ma kopô kisaki di mi tone gbi tilendô. I'di lijê kurôgô bonjo 'benni ga lijê kiyada rônni ndô

¹¹ koda tô'dô do mota mo nima. Rômöyi mi kada mo nima ma nere Boko'ba mêdi mako béri do dôku 'ba Sinayi komo Yisarele pili te.

¹² Tine iya gomo zinni ko'do maga zinni kinza botô kese dê kulowô ngosi 'de ngila dôku nime. Iya zinni, kinza lijê këki dê domo ala kosa ndimo ma di béri. Botô ame kosa ro dôku nima, kupô ngi yaga.

¹³ U'du bo yaga ti dôku motoga ko'be bo ti komo, kinza botô kosa ro bo dê ti kôzini. Ro go wa ame ga pili kosa ro dôku nima, ala bo ro yêri ala bilaka lesi, kupô ngi yaga. Tine odo kiya te kome mi tototi 'deni ro ma kembe na 'jaa 'do bilaka naga nima këki toro do dôku bine."

¹⁴ Kina Musa kileki kari ki'di bilaka tönê ga ngi kilejo rônni, lijê kurôgô bonjo 'benni ga.

¹⁵ Bo iya zinni go lijê kedi ndô ro ma kopô mi tô'dô ma ro do mota mo. Kinza botô kô'dô dê ti 'ja.

Boko'ba Urê Do Musa Do Dôku Sinayi

¹⁶ Mi donjo 'ba tô'dô ma ro do mota mo nima yo na biro toro këbi ti toro kapi kudu ngi poli ma keddî ko'boli do dôku tönê ngi. Kina kome tototi ngi ro ma kembe, bilaka ame ga pili mi taya yayi ne romo kebe ngi tilê'di.

¹⁷ Kina Musa kôsô ngi dogba zinni tari turê do Boko'ba lijê kari koro ndi dôku béri yayi.

¹⁸ Dôku kidêki ro Sinayi mo nima kôtu utu'bô domo 'deni ngi nbuku rômöyi Boko'ba êki 'deni kako domo yayi mi pa'do. Kôtu anyo ngi di domo kozo kôtu 'ba lindi dôku lôbu nima kiyaya rônî ngi pili ro ma kënyê.

¹⁹ Kina biro tototi mo tönê konbeki bi ngi nati nduwê ro do kiteli. Musa ilende, kina biro mugu Boko'ba kudu ngi kileki domo.

²⁰ Boko'ba êki kako do dôku 'ba Sinayi toro yayi na bo kidêki Musa ngi kari zi bo. Musa êki kari toro yayi

21 na Boko'ba kiya zi bo te, "Eki kileki beri kiya zinni lijje bilaka naga nima kinza boto kese de kako ngosi ndi doku tegge tonjo ma Boko'ba. Ame kako ti kole yaga.

22 Ya ame ga pele ro bo akumu keddi kese ngosi ngila ma ne lijje kilejo ronni kopo kinza modu karama donni."

23 Musa ileki zi Boko'ba, iya te, "Lije inza keki toro do doku bine romoyi ose gomo 'deni molo zinni ko'do maga 'deni molo kpa bi 'bi ame koweli 'deni ro ma koro ne."

24 Boko'ba iya te, "Eki kileki beri kari ko'de Arona tiyi toro bine. Tine kinza bo akumu ni ti bilaka ma laki naga nima kumu do maga nima de tako zo bine kinza modu karama donni."

25 Kina Musa keki ngi kileki kari beri zi bilaka naga nima kiyeti go wa ame nere Boko'ba kiya zinni ne.

20

Ko'du Ki'di Ma 'Bute

1 Kina Boko'ba koloma ngi ro tiya lende naga nime zinni te,

2 "Ma na ro nere Boko'ba 'be ame koja ye yaga di mi Ezipeto di mi loma ro atoli.

3 Kinza ko'dake a moto de ro Boko'ba ziye 'beri di goma.

4 Kinza ko'dake a moto de ro akoro ziye kozo kinde a moto ame mitoro ala mi dayayi beri bine ala mi mini lobu tara.

5 Kina kinza kolodoke de beri kulomuke kpeye zinni. Romoyi ma nere Boko'ba 'be ma ti mi kombi goye. Ti modu karama 'ba lende kenyede do 'bu ma ko'ji ma naga kala go kole mo ga ma mi mota njo kala go ma mi sowo mo ga.

6 Tine ti mileme ako'o ma zi do kupo ma konzi ame ga ko'o ma koro ko'du ki'di ma gbi ne.

7 Kinza kirasi moyi ma nere Boko'ba 'bi de ro ma sari mi lende kenyede. Romoyi boto ame kirasi moyi ma nere Boko'ba mi lende kenyede ne minza mola du tara di bi todo karama domo.

8 To'do 'ba kada 'ba ro kindawo i'di keddi doyi ziyi ro to'do ma koro gbi koto laka.

9 O'do ndobo 'bi ga nge mi to'do do modokoto.

10 Tine to'do do modomoroyo mo nima kada 'ba ro kindawo na zo ma nere Boko'ba. Mi kada mo nima kinza kosa ndobo moto de. Ni gbagba yi mo ala kole 'bi ala nyiti 'bi ala atoli 'bi ga ala yeri 'bi ga ala boto ma ro bo lowo ame keddi tiyi linjo ne kinza kosa ndobo moto de.

11 Romoyi mi to'do do modokoto na ma Boko'ba mote to'ba mitoro ni yimo ti dayayi ti mini lobu ni pili ti wa mo ga ame yimo ne. Tine ma Boko'ba mindawo roma mi to'do ma ro do modomoroyo mo. Kina

me mulomu to'do do modomoroyo 'deni mi'di keddi ro ma koro.

12 Oro 'bu yi ni ti moyi. Romoyi do koloma goyi kowo mi dayayi nime ma nere Boko'ba 'bi mi'di ziyi ne.

13 Kinza ko'do royi de ro bo kosi roma.

14 Kinza ko'do yeri de.

15 Kinza ko'do 'bogo de.

16 Kinza kuzo lende de ro beti kpa lepi yi moto.

17 Kinza kombi miyi de ro linjo 'ba lepi yi moto. Kinza kombi miyi de ro 'ja abo ala ro atoli abo ala ro ngulo sa abo ala ro akaca abo ala ro oto ame ga pili ro abo ne."

Boko'ba Ilende Zi Yisarele

18 Kina odo bilaka naga nima ko'ja toro kebi ti ma kapi mo nime 'deni lijje kuwo biro tototi koto kanyo kutu'bo do doku 'deni tara tine na ronni kebe ngi tile'di di zi tikere. Lije oro njo ro ma kowo

19 kiya zi Musa te, "Ni mo na nge do'doko go kilende zize, Musa. Ti duwo doyi. Tine kinza ki'di Boko'ba na de kpe kako kilende zize kinza dolde."

20 Musa ileki zinni te, "Kinza kereke de. Boko'ba ako tjozo ye go tikere abo keddi miye kitata ye di mi to'do lende kenyede."

21 Bilaka naga nima ileke 'benni njo ro ma kowo. Musa na nge kese kari ngila bi kolu kozo poli nima Boko'ba keddi yimo ne.

22 Kina Boko'ba kilende zi Musa, iya te, "Ari kiya zinni Yisarele te, 'Kpe, o'jake 'deni ti komoye ma milende ziye di mitoro.

23 Kinza ko'dake oto moto de kpe ro Boko'ba ziye 'beri di goma di mi siteri ala di mi yamo ma kobokobo.

24 Yayi na ko'bake ro bi 'ba tonja akumu zo do konjake akumu 'be ga domo zo. Yeri ma keddi konjama pili ko'do ti ma keddi konjama nge ro bi koro mo naga go konjake zo domo. Go bi ame pili migeli 'deni ziye tidaki moyi ma di teyi ti mako ngi mo'do yeyi doye.

25 Odo keddi ko'bake bi 'ba akumu zo ti doku kinza ko'bake de ti doku ame ga kite'di do kromo ne. Romoyi odo kosa roma 'deni ti jama irasi 'deni yaga ro ti'da di zo.

26 Tine kinza ko'bake bi 'ba akumu de zo ti bi teki teyi. Romoyi odo keddi kombi ndiyi teki domo a titi 'ba royi ga ti kebe kinda za 'bowu yaga pili domo.'

21

Atoli Ebere

1 Ame na ro ko'du ki'di ma, ma Boko'ba, go ni Musa ki'di zinni lijje Yisarele.

2 Odo ni moto kugo Ebere ro atoli ziyi, i'di bo ko'do ndobo nge ziyi komo koo modokoto. Tine mi modomoroyo 'ba koo

mo nima ope bo kari abo kinza topi oto ziyi gomo.

³ Odo ko'de bo nge koto kutu bo, i'di bo gbi kileki kari abo kutu bo. Ne odo bo kako molo ti 'ja abo i'di bo kari timo.

⁴ Ne odo kiya te ni na 'jaa kogbe 'ja zi bo, kole ti yitō ma bo kōyō nima kpaki ti 'ja mo e'bi na, ogba yaga i'di bo kari abo nge kutu bo.

⁵ Ne odo bo kiya ti kpa bo te lende 'ba kole abo ga ti 'ja abo o'ɔ ro bo, bo ko'dako yi löbu abo nima gba nduwē,

⁶ ni bo do bo mo nima oto bo kari rö 'ba Boko'ba ki'di bo koro go kpadōri ala lē'bēre kumō mbili bo. Kina go bo kō'bō ngi nati nburu ro atoli ziyi.

⁷ Ni moto odo bo mo kugō nyiti abo ziyi ro atoli kinza kope dē kpe kola kari koro 'ba bōtoni.

⁸ Tine odo loko na kari kele dē kōmōyi ro 'ja ni bo kugō ni mo nima i'di 'bu ni kutē gōni yaga di ziyi ro tutē. Kinza kebe kugō ni dē zi bo löwō rōmōyi odo ko'do tara irasi lende 'deni ti a nima ko'do zini ne.

⁹ Tine odo kiteri ni molo ro 'ja zi kole 'bi, inda'ba ni laka koro nyiti 'bi tara.

¹⁰ Ni moto odo kebe kogbe 'ja moto 'böwu kinza ki'di 'ja 'bi ma dōgba nima kileri oto moto dē pele ro akonyo ni ti bōngō 'ba rōni gbi ti ako'dako ame tōnē koloma pa to'do mo zini ne.

¹¹ Odo ko'do a mota naga nime dē zini loko kēnyi e'bēni yaga. Kina kinza kopi oto dē gbi ziyi.

Dokolo

¹² Boto ame kupō bilaka ne, kupō bo gbi yaga.

¹³ Ne odo kiya te kōzi bo na kōmo ro tōmo rōmo bo kirija abo kari mi bi ame ma Boko'ba na mileme zije ne.

¹⁴ Ne bo ame kupō bilaka ngi ti lende 'ba mi bo kinza kōzi bo na dē kōmo rōmo ne, otoke bo yaga ala pele di ngila bi 'ba akumu ma kupōke bo yaga.

¹⁵ Boto ame komba 'bu bo ni ti ma bo kupō bo yaga.

¹⁶ Boto ame kinda'ba lēpi bo moto ro 'boki 'do tugō mo mökō ala kogba ro atoli ne kupō bo yaga.

¹⁷ Boto ame kulōmu 'bu bo ni ti ma bo ne, kupō yaga.

¹⁸⁻¹⁹ Odo ya moto ga kamo lijē komba rōnni koga do bo ma koto ti kōzi ala ti dōku bo mo kōlē dē, bo lamba nima inza ti a moto 'do ko'do teyi. Tine bo kōngō nge ro go bo ma bo koga dōmo nima bo kopi do tō'dō ame ga bo nime ko'do bēri di kpa ndōbo ne. Bo kōngō go bo nima n̄bō rōmo kele kokoko rōni.

²⁰ Boto ame komba atoli abo ti ngēri kulōku ngi kōlē kōzi bo ne, odo karama dōmo.

²¹ Ne odo atoli mo nima kēnyi di do lamba nima mi tō'dō do koto ala do riyo kinza kodō karama dē do bo rōmōyi atoli abo na.

²² Odo ya moto ga ame kēdi komba ga rōnni ne kōzimo kōmo ro 'ja kōmo, na odo 'ja mo nima kōja kole ngi yaga tine oto kosa rōni dē, lijē boto mo naga nima kopi wa ame mē'dē 'ba 'ja nima kiteri di zinni burē kuti 'deni gbi gomo ne.

²³ Ne odo kiya te wētō kēdi ro 'ja nima topi mo koro wa ame lijē ko'do ne. Ala ro tōlē dōmo konyo gbi ti tōlē.

²⁴ Odo kēdi ro kōmo gbi ti kōmo, kilinjba kpa gbi ti kilinjba kpa, konyo dōmo konyo gbi ti konyo, ndi gbi ti ndi,

²⁵ tilanjma gbi ti tilanjma, wētō gbi ti wētō, kina tibi gbi ti tibi.

²⁶ Odo bo mo komba atoli abo kitiko kōmo mo bo kope ngi kola kari kpa dokolo kōmo mo nima bo kitiko 'deni ne.

²⁷ Kina odo bo koto ro kpamo gbi tara bo kope ngi kola kari.

Wali

²⁸ Odo ngulō sa 'bi 'ba moto koga bilaka kupō ku'du ti dōku kōlē yaga. Kina kinza boto konyo yida mo dē. Tine kinza ko'do oto dē zi bo do dōmo.

²⁹ Ne odo ngulō mo nima kēdi pa to'do ya ti bilaka bo dōmo kuwō lende mo tine bo na ko'doko dē tosi dōmo bēri, na odo kari kupō bilaka tara u'du ngulō mo nima ti dōku kupō yaga kina bo do dōmo mo nima kupō bo gbi yaga.

³⁰ Ne odo kiteri zi bo topi mo ro yamo bo kopi go bo koro ame kiteri di zi bo ne tara.

³¹ Odo ngulō sa mo nima koga pele ro kole ma titiyi ala nyiti kina 'do ko'do pili tara.

³² Ne odo kiya te ngulō mo nima kari koga ro atoli bo dōmo kopi yamo 'butē mota zi bo do atoli nima. Kina ngulō mo nima ku'du ti dōku kupō yaga.

³³ Odo boto moto kari kombi toto yaga di do gö kola ro gbōñō ala bo na kole kola tara, odo sa ala akaca 'ba boto kila'ba yimo

³⁴ bo kopi yamo zi bo do yēri mo nima. Tine yida ma kōlē mo nima bo bo gö mo nima kogba abo.

³⁵ Odo ngulō 'bi 'ba moto kari koga 'ba lēpi yi kupō, ngulō ma koga wa mo nima ugōke mökō kozake mi yamo mo ti bo lēpi yi nima koga 'ba bo 'deni kōlē ne. Kina yida ma kōlē mo nima ozake yimo kpe ti bo.

³⁶ Ne odo ngulō mo nima kēdi 'deni molo ro bo 'diri, tine ni bo dōmo na ko'doko dē tosi dōmo bēri opi ngulō moto zi bo dōmo

kpa 'ba bo nima kogba yida ma kɔlɛ nima ziyi.

22

Akopi

¹ Ɔɔɔ bo mo kari ku'bɔgɔ sa 'ba bo mɔto kugɔ mɔkɔ ala kumu bɛri bo kopi sa muyi kpamo. Ne ɔɔɔ bo ku'bɔgɔ rɔ kamɔlɔ bo kopi kamɔlɔ gbɛ sowo kpamo.

² Ɔɔɔ ko'ja bo 'bɔgɔ kɛdi kodowe kpadɔri 'bi rɔ mi korɔndɔ na komba ngi kɔlɛ, roma bo inza kileki rɔ lende kɛnyɛ dɔyi.

³ Ne ɔɔɔ kiya te kɛdi rɔ mi kada ti kɛdi ngi rɔ lende kɛnyɛ ziyi.

Bo 'bɔgɔ kopi wa ame ga bo ku'bɔgɔ ne. Tine ɔɔɔ ɔto kinza zi bo, bo mo na ko kugɔ bo mɔkɔ 'dɔ kopi timo.

⁴ Ɔɔɔ bo ku'bɔgɔ rɔ yɛri na kari kota gba kɛdi rɔ ma kididi ɔɔɔ kɛdi rɔ sa ala akaca ala kamɔlɔ bo kopi bi mo teyi riyɔ.

⁵ Ɔɔɔ bo mɔto kola yɛri abo ga kari konyo wa di mi nyaka 'ba bo mɔto bo kopi ti a ma laka 'ba mi nyaka ma 'ba bo.

⁶ Ɔɔɔ bo mɔto kusu pa'do na kolɔɔ kari konɔma nyɔnyu 'ba bo mɔto di bɛri ala gba di mi nyaka bɔto bo kusu pa'do mo nima kopi.

⁷ Ɔɔɔ bo mɔto ki'di yamo ala abo mɔto ga go lɛpi bo mɔto tikeki mo na kari ku'bɔgɔ, ɔɔɔ kinda'ba bo 'bɔgɔ mo bo kopi mi riyɔ.

⁸ Ne ɔɔɔ kinda'ba bo 'bɔgɔ mo dɛ bo ma ku'bɔgɔ di zi bo mo nima kari rɔ 'ba Bɔko'ba kulɔmu rɔ bo a nima bo na dɛ konyo tine u'bɔgɔ ngi rɔ tu'bɔgɔ.

⁹ Wa ame ga pili kɔlu kɔzɔ sa ala akaca ala kamɔlɔ ala bɔngɔ, bo ama kiya te, 'Ama na,' lijɛ nima kpaki riyɔ kari rɔ 'ba Bɔko'ba. Kina bo ame kari ko'ja kinza rɔ abo ne kopi mi riyɔ zi bo ma rɔ bo dɔmo mo nima.

¹⁰ Ɔɔɔ bo mɔto ki'di yɛri abo tɔti zi bo mɔto tɔngɔ gɔmo, na kari kɔlu ala a mɔto ko'do ala ku'bɔgɔ bɔto ko'ja gɔmo dɛ,

¹¹ lende mo kote rɔni lɔngɔ nni ti lɔmu kɔmɔ Bɔko'ba, kiya te, bo na dɛ kɔ'dɔ dɔ a 'ba lɛpi bo nima. Kina bo kopi ɔto dɛ teyi. Kina kinza bo dɔmo kititi dɛ gbɛ kpe.

¹² Ne ɔɔɔ kiya te ku'bɔgɔ rɔ tu'bɔgɔ bo kopi zi bo dɔmo.

¹³ Ne ɔɔɔ kuruku na konyo, sɔnzɔ mo bo ko'de 'dɔ ko'ja. Kina bo inza kopi ɔto kpe gɔmo.

¹⁴ Ne ɔɔɔ ni mɔto ko'de yɛri 'ba lɛpi yi mɔto tɔti ziyi, ɔɔɔ ɔto mɔto ko'do ala kɔlɛ kinza kɔmɔ bo ko'ja dɛ, ziyi topi mo zi bo bo dɔmo nima.

¹⁵ Ne ɔɔɔ bo bo dɔmo mo kɛdi teyi, opi ɔto dɛ. Kina gbɛ tara ɔɔɔ ko'de 'dɔ topi tɔ'dɔ mo naga nima ti girisi, ɔɔɔ ɔto mɔto

kari kɔmɔ dɔmo girisi ma kopi nima na kote lende mo 'deni mɔlo.

Akolɔ Ni Ti Tata

¹⁶ Ɔɔɔ bo mɔto kari kirasi nyiti ame gba kilibɔ dɛ ne kɔ'dɔ timo, i'di bo ko'do gbe mo ngi bo kogbe abo rɔ 'ja.

¹⁷ Ne ɔɔɔ 'bu 'ba nyiti mo na ko'dɔkɔ dɛ bo kɔ'dɔ ti nyiti abo nima kopi yamo zi bo kɔzɔ gbe 'ba dɔ nyiti tara.

¹⁸ 'Ja ame ko'do rɔni rɔ bo kata ne, upɔke yaga.

¹⁹ Bɔtoni ame kari kɔ'dɔ za ti yɛri ne, upɔke yaga.

²⁰ Bɔto ame kari kumu roma za zi akoro kola ma nɛre Bɔko'ba ne, ɔɔke karama dɔmo kupɔke bo yaga.

²¹ Kinza ko'doke kɔnɔji dɛ rɔ bo lɔwɔ. Rɔmɔyi kpe olomake gbɛ tɔnɛ bine rɔ bo lɔwɔ mi Ezipeto.

²² Kinza ko'doke kɔnɔji dɛ rɔ makuru'bɛ ni ti kiri'bala mo ga.

²³ Ɔɔɔ ko'doke na lijɛ kudu zɔ ma nɛre Bɔko'ba ti mileki dɔ mono 'bɛnni

²⁴ muɔ ye yaga mi ya 'do 'ja ma 'beye ga koloma gbɛ rɔ makuru'bɛ kole 'be ga kileki yaga rɔ kiri'bala.

²⁵ Ɔɔɔ ki'di yamo rɔ tɔti zi bo lisa ma mɔto kinza ki'di bo dɛ kopi ziyi ti a mɔto dɔmo.

²⁶ Ɔɔɔ kinda'ba bɔngɔ kolɔ rɔ bo mɔto kpa wali 'bi ileki zi bo gba kota kada kinza kɔsɔ dɛ.

²⁷ Rɔmɔyi gɔmo na ma nge kɔto zi bo tutu'bɔ mo dɔ bo. Kina ɔɔɔ kogba 'deni yaga bo ti kutu'bɔ wa'di dɔ bo? Ɔɔɔ bo kudu zɔ mɛdi muwɔ rɔmɔyi ma rɔ bo mi kɛyi.

²⁸ Kinza kiya kpa kɛnyɛ dɛ rɔ ma Bɔko'ba. Kina kinza kulɔmu bo ame rɔ lɔbu 'ba dɔye ne dɛ gbɛ.

²⁹ I'di kpa kɔzi zɔ di mi wa ame ga pili kɛddi kumu di mi nyaka 'bi kɔzɔ nyɔnyu ni ne. Kole bɔtoni 'bi ame rɔ dɔndende mo ne i'di zɔ.

³⁰ Kina kole ma rɔ dɔndende 'ba yɛri 'bi ga gbɛ tara. Kole bɔtoni ame kɔyɔ rɔ dɔndende ne ko'do tɔ'dɔ nge dɔ modɔmoriyɔ ti ma mo, tine mi tɔ'dɔ dɔ modɔmota mo nima ko'de zɔ.

³¹ Kpe 'deni rɔ bilaka ma koro ma ga. Kina kinza konyoke yida kpa kuruku dɛ. U'duke zi bi.

23

Burɛ Kodɔrɔ

¹ Kinza kebe dɛ tilaki ti lende rɔ bɛti. Kina kinza kunzɔ bɛti dɛ gbɛ tandi go lende ti bo lende kɛnyɛ.

² Kinza kebe dɛ tɔsɔ go bilaka ma konzi ɔɔɔ lijɛ kɛdi ko'do lende kɛnyɛ ala kpɛnni kɛdi kandi di mi burɛ.

³ Kinza ko'do mi konjmi de nge ro bo lisa ni di komo kiti 'ba burē.

⁴ Odo kari komo do sa ala akaca 'ba bo ya 'bi kolu ra mokō ogba kileki zi bo.

⁵ Kina odo ko'ja akaca abo kidaki ra di bici akirindi okonyi kombi domo toro. Kinza kebe kiteli de ngi di donjila mo kari e'bi nduwē.

⁶ Kinza kandi de go lende laka 'ba bo lisa odo bo kako 'deni komo kiti 'ba burē.

⁷ Kinza kebe kususu boto de ro beti. Kina kinza ki'di de kupō bilaka ame abo ngi ro ma sari kinza lende oto ne. Römöyi ma nere Boko'ba ti modō karama do boto ame pili kedī ko'do kinē lende kēnyē ma kozo a naga nime te ne.

⁸ Kinza kuti de do komo kugō. Römöyi komo kugō ndobo abo ro tiyolu komöyi ngi di do lende laka kirasi kori di zi ya ame ga ro bo lende laka ne.

⁹ Kinza kebeke de to'do kponi ro bo löwō. Römöyi kpe ikalike kpa loma ro bo löwō 'deni tonē bine di yida roye di mi Ezipeto.

Koo Ni Ti Tō'dō Do Modomoriyō

¹⁰ Nyaka 'bi oro'do nge komo koo modokoto kumu a mo ga.

¹¹ Tine mi modomoriyō 'ba koo mo nima ola kari mokō 'do kindawo rōni. Kina kinza kebe kumu tangga ame ga kōtu yimo ne de. Römöyi 'do bo lisa ni kumu koso ma kileke mo ga koloma 'jaa zi yēri ni. Ro go nyaka 'be ga pili na ko'doke lende mo ga te.

¹² O'do ndobo 'bi nge do modokoto mi tō'dō do modomoriyō. Tine mi tō'dō ma ro do modomoriyō mo nima kinza ko'do ndobo oto de. Römöyi 'do atoli 'bi ga ti bo löwō 'bi ame ga kedī ko'do ndobo ziyi ne kpaki ti yēri 'bi ga kindawo rōnni.

¹³ Wa ame ga pili ma nere Boko'ba mēdi miya ziye ne, uwōke. Kinza kebe kulōmuke kpeye de zi akoro ni ala kidēkike möyi nni do kpeye.

*Karama Löbu Ma Mota
(TD 34:18-26)*

¹⁴ O'doke karama mi mota zō mi komo koo koto toro ma nere Boko'ba timo.

¹⁵ Mi nyepe ma dogba 'ba tōdo 'be di Ezipeto mo tonē kidēki möyi mo ro nyepe 'ba Abibi ne, o'doke karama 'ba maṅgolo'bo kinza langa gomo zō ti kori mo tonē ga mose ziye ne. Kinza konyoke maṅgolo'bo ma ti langa gomo de mi tō'dō do modomoriyō mo nima. Kina kinza kako de ngi ro ma sari zō tumōtu ma nere Boko'ba 'bi. Ako ti kpa kōzi ki'di.

¹⁶ O'doke karama 'ba kpa dolili ti wa la'ja ma kumuke di mi nyaka.

O'doke karama 'ba loma mi ngōngōbō zō di pōto tototo wa 'deni kote yaga di mi nyaka.

¹⁷ Mi kada 'ba karama mota naga nime ro go komo koo pili kpe botoni koloke me tumōtu ma, ma nere Boko'ba 'be.

¹⁸ Odo kumu roma zō kinza ko'de maṅgolo'bo mo de ti langa gomo. Yēri ame ga kumu zō mi karama naga nime ne kinza kola 'bu mo ga de kō'dō ṅbō bi kēzē domo.

¹⁹ Ro go koo pili dōndende 'ba nyōnyu ma kumuke di mi nyaka o'deke kako mi rō ma 'ba Boko'ba.

Kinza ku'di kole banya ala kole kamōlō de ti mba 'ba ma mo.

Ndose 'Ba Boko'ba Zi Yisarele

²⁰ Onṅoke, ti moja malayika ma dogba ziye komoye tokoko ye ṅbō ko'de ye mi go bi ma mileṅo 'deni ziye.

²¹ Ojeke mbili ye kuwōke do bo. Kinza kamoke de do bo römöyi ma na moja bo kari ti möyi ma. Kina mi bo inza kēyi ro boto ame kamo do bo ne.

²² Ne odo kiya te kuwōke do bo ko'doke wa ma mose naga, ma na ti mo'do ya gōye ti bo ya 'be ga pili.

²³ Bo na ti kōsō dogba ziye ko'de ye mi doyyai 'ba Amora ni ti 'ba Ete ti 'ba Pereze ti 'ba Kanana ti 'ba Iwa gbī ti 'ba Yebusa. Ti mona lijē 'doyi yaga.

²⁴ Tine kpe kinza kolōdōke de bēri kulōmuke kpeye zi akoro 'bēnni ga. Kina kinza kinda 'bake mōtu ko'do 'bēnni ga de gbī. Tine icacake domo kitikōke mi toto koro 'bēnni mo ga yaga.

²⁵ Ma nere Boko'ba 'be na nge kumōtuke. Kina yēyi ma ti kedī ngi ziye do akonyo ni ti mini. Ti mogba rōko'o yaga di mi löngō ye.

²⁶ Kina 'ja ma koto mōto te di mi löngō ye ti yēri 'be ga roma inza kolodo di romo ala koro ro koto. Ti mi'di go loma 'be ga kowō.

²⁷ Ti modō tikere minni lijē bo kiteri ya tiye naga nima. Ti milikō dōnni yaga ro go rōnni. Ti mi'di lijē kuyi kpēnni kirija yaga di ziye.

²⁸ Ti moja makaligbōgbō ma dogba komoye mi Iwa naga nima ti Kanana 'bēni pili ti Ete mo ga 'do koga lijē yaga di kori ziye.

²⁹ Tine minza moga lijē ngi yaga mi komo koo koto römöyi kinza doyyai nima kari koloma ra ro yi mokō kuruku kōyō koso yimo ziye.

³⁰ Tine ti moga lijē yaga mbowambowa ziye ṅbō karake titi ko'bōke tinda'ba doyyai nima pili.

³¹ Ti mi'di kpa do maga 'ba yayi 'be kedī ṅbō kebe kpa Yōpō Kasi kala kpa mini löbu koga ro yi mokō kudō te kala kpa yōpō Epurate. Ti mi'di kōzi kakpa ziye dōnni lijē bilaka 'ba mi doyyai mo naga nima

pili. Kina ti kogake lijè ngi yaga mi tari 'be nima.

³² Kinza ko'dake lömu de tinni ala ti akoro 'benni moto ga.

³³ Kinza ki'dike lijè bilaka naga nima de koloma ga mi doiyayi 'be. Jdo kolake lijè ti ki'di ye ko'dake lende kënye zo ma ntere Boko'ba. Jdo kebe kulömu kepeye zi akoro 'benni ga ti kedì ro lanba ma löbu zibe."

24

Ndose 'Ba Kö'du Ki'di

¹ Nere Boko'ba iya zi Musa te, "Ni Musa kpe ti Arona ti Nadaba ti Abiwu ti löbu 'ba Yisarele ma kuluku koto kodo domo 'butè riyö moto ga, akoke zo de döku toro bine. Lijè ama ga kumötu 'benni nbö ro ma kowo yayi.

² Tine ni Musa na nge koto go kese ngosi zo. Kina kinza boto moto këki de kako tiyi toro bine."

³ Kina odo Musa kileki kari kiya lende naga nime zinni Yisarele tine lijè pili uti ngi gomo, iya te, "Wa ame ga pili ntere Boko'ba kose ne ti do'do ngi."

⁴ Kina Musa kugu wa ame ga pili ntere Boko'ba kiya ne ngi bëri.

Molo mi donbo na bo kënyi ngi kari ko'ba bi 'ba akumu ndi döku yayi. Bo idèyi de döku 'butè domoriyö yayi kileme kpa goli 'ba Yisarele mo tönè ga.

⁵ Kina bo koja kole yobi ngi kari konma akumu ma ko'do gbi ti ma konma nge ro bi koro mo zi Boko'ba.

⁶ Roma sa ma kumu mo nima Musa ogba mbowa mi gberi tine koso mo bo uli ro bi 'ba akumu mo nima.

⁷ Kina bo kogba buku 'ba lömu mo tönè bo kebe tidèki kö'du ki'di mo ga zi bilaka naga nima kina lijè pili kuti ngi kiya te, "Ti do'do wa pili ame ga ntere Boko'ba kose ne ngi. Kina ti duwö domo gbi."

⁸ Roma mo tönè Musa ogba kuli rönni, kiya te, "Ame na ro roma 'ba lömu ma bo Boko'ba ko'do 'deni tiye kozo ame bo kiya bine ne."

⁹ Kina Musa ni ti Arona ti Nadaba ti Abiwu ti löbu 'ba Yisarele ma kuluku koto kodo domo 'butè riyö mo tönè ga kari ngi

¹⁰ ko'ja kinè Boko'ba 'ba Yisarele ti kömönni. Bi ndi bo bëri ngi kozo olo 'deni ti a moto ga kozo kinè kilid' d'öyi naga tara kese kozo mitoro.

¹¹ Tine Boko'ba o'do odo de zi bilaka naga nima. Lijè o'ja kinè Boko'ba lijè koloma gba tonyo kpenni.

Lere 'Ba Kö'du Ki'di

¹² Boko'ba iya zi Musa te, "Ako zo toro de döku bine, koloma bine. Kina ti mi'di lere 'ba ndose ma ti kö'du ki'di ma domo

ngi ziyi, ame ma na mugu 'deni zinni to'do mo."

¹³ Kina Musa ni kënyi ngi domo lijè ti Yèsuwa bo go bo. Kina Musa këki ngi tari toro de döku koro 'ba Boko'ba nima.

¹⁴ Bo iya zi löbu 'benni mo ga te, "Odake ze bine nbö dileki. Arona ni ti Uru na me tiye bine. Boto ame kedì ti lende kako zinni."

¹⁵ Kina odo Musa këki 'deni de döku koro 'ba Sinayi mo nima toro yayi tine na poli kutu'bo domo ngi.

¹⁶ Ro löbu 'ba Boko'ba oloma ngi de döku yayi. Poli utu'bo de döku nima nbö tö'do mo de modokoto. Mi de modomoriyö mo tine na Boko'ba kidèki Musa ngi di mi poli nima.

¹⁷ Ma di zinni Yisarele ma laki 'de ro löbu 'ba Boko'ba nima inda ngi kozo pa'do ma kedì kilanma naga tara de döku toro yayi.

¹⁸ Kina Musa këki ngi kodo mi poli nima toro de döku yayi. Kina bo kari ko'do ngi yayi nbö tö'do de 'butè sowo, kpaki ti kada mo ti korondo 'benni.

25

Kpa Közi Ki'di 'Ba Yisarele (TD 35:4-9)

¹ Nere Boko'ba ilende zi Musa iya te,

² "Iya zi Yisarele, lijè ko'de kpa közi ki'di zo. Wa ame ga pili lijè ko'de ne ogba kozo ame moto mi bo ko'doko ti'di mo tara.

³ Kpa közi ki'di ame 'de kogba di zinni ne na me ga, yamo ma köbököbö, sitèri, 'bilènjì,

⁴ sunè kamölö ma kopiri 'deni ko'do kinè mo ga ro ma kese, ma nbowo ti ma kasi ti alato kirilewo, ti sunè banya,

⁵ ti kilaka kamölö ma kinyanyi 'deni kasi liyi, ti kilaka ma kinyanyi 'deni kenme laka, ti ngèri kono,

⁶ ti 'bu 'ba toyi mo, agba'ji 'ba mi 'bu kondi ro gbi ti 'ba akato kele,

⁷ gbèyi ma nbowo ti lele ma kele moto ga ame 'de kulöli ro nyama 'ba bo akumu mo tönè gbi ti bonggo 'ba kpa donngo do bo.

⁸ I'di lijè ko'do rö kilaka ma koro zo ma ntere Boko'ba 'de moloma mi lönggö lijè.

⁹ Rö nime ti jama 'ba yimo ga o'do pili go wa ame mëdi mileme ziyi ne.

Sandu 'Ba Kö'du Ki'di (TD 37:1-9)

¹⁰ I'di lijè ko'do sandu zo di mi ngèri kono. Gomo ma kakpa dokomo koloko 'butè dokoto. Tö'bo mo dokomo koloko modomoriyö. Kina ma kakpa kari toro mo gbi tara.

¹¹ Yimo ma di miyö ora ti yamo ma köbököbö nbö kala kepe gomo ma yaga. Kina go kiyöru de kpamo ti yamo ma köbököbö.

12 Onḡo yamo kōbōkōbō rō kano mo kutōti rō riyōriyō ḡo ndimo naga nima kpaki sowo rō bi 'ba tombi mo timo.

13 Ngēri 'ba tombi mo o'do di mī kono kina 'do komba rōmo ti yamo ma kōbōkōbō.

14 Kina 'do kusu mī kano mo tōnē ga ḡo kapa ndimo ga ne.

15 Ngēri mo naga nime koloma 'bēnni ḡburu kō'bō yimo botō kotō dē yaga.

16 Kina 'do ki'di lere riyō mo tōnē ga mugu kō'du ki'di ma 'deni dōmo ne mī sandu nima.

17 O'do a dōmo di mī yamo ma kōbōkōbō. ḡomo ma kakpa dōkōmo koloko 'butē dōokoto. Kina ma kō'bō mo dōkōmo koloko modōmoriyō.

18 Uku bikoro sasa riyō ti kakala dōmo di mī yamo ma kōbōkōbō.

19 Ma kotō kebe kapa a 'ba dōmo ma kileki te mōto kebe kapa ma bine. O'do lijē kambi kotō ti a dōmo.

20 Sasa mo naga nima o'do mōto kuyi kōmōni kari dō lēpi nī tine koḡḡo bi bēri. O'do dō a dōmo tōro kakala lijē kutu'bō sandu nima.

21 I'di lere riyō mo tōnē ga mī sandu yayi kutu'bō dōmo teyi ti a dōmo.

22 Kina ti mako mondōso tiyi mī lōḡḡo sasa naga nima mi'di kō'du ki'di ma pili ziyi zi Yisarele.

Tarabiza 'Ba Boko'ba
(TD 37:10-16)

23 O'do tarabiza zō di mī ḡgēri kono. ḡo ma kakpa mo dōkōmo koloko modōmosowō. ḡo ma kō'bō mo dōkōmo koloko muyi. Ma kakpa kari tōro mo dōkōmo koloko modōmoriyō.

24 Ora rōmo ti yamo ma kōbōkōbō kiyōru dō kpamo ti yamo ma kōbōkōbō.

25 Dōtara kpamo ma ko'do kari tōro o'do koriya ti dōkole kōzi ma zana nime. Kina 'do kiyōru dō kpamo ḡbi ti yamo kōbōkōbō.

26 O'do kano 'ba 'do tombi mo timo kēdi di mī yamo kōbōkōbō. Utōti kano mo naga nime ḡo ndimo ga ma sowo naga nima.

27 O'do bi mo ga ḡḡosi ḡgila dōtara 'ba kpamo tōro.

28 O'do ḡgēri 'ba tombi mo di mī kono komba rōmo teyi ti yamo kōbōkōbō.

29 O'do gata mo ga ti kōsu mo ti ḡberi mo ti lebe 'ba todo layi mo. Wa naga nime pili o'do di mī yamo ma kōbōkōbō.

30 Kina maḡgola'bō koro kō'bō ḡburu ti'di mo zō dō tarabiza mo nime.

Akidēyi Lamba
(TD 37:17-24)

31 O'do a 'ba tidēyi lamba di mī yamo ma kōbōkōbō. Uku ndimo ti dōdōro mo rō tuku. Dōwōru ma kiyada timo mo ga

ti mbili ma kēdi komo mo ga o'do kambu kotō timo.

32 Kapa mo ga kpaki riyō o'do ti dōḡgila rō motamota teyi.

33 Dōḡgila ma konza mo naga nima kēdi ti dōwōru me rō motamota ti ma komo mo ga teyi.

34 Dōdōro mo kēdi ti dōwōru sowo teyi ti ma komo mo ga.

35 Dōḡgila ma konza mo naga nima kēdi pili ti mbili ma komo kpa ḡgoriya mo ga.

36 Mbili mo ma komo nima ti dōḡgila mo ga ti akidēyi lamba mo nima kuku kambu kotō di mī yamo ma kōbōkōbō.

37 O'do lamba modōmoriyō dō akidēyi mo nima 'do lijē kiyōro bi ma dōḡba nima.

38 O'do makara mo ti akuzō buruku mo di mī yamo kōbōkōbō.

39 Kilo 'ba yamo kōbōkōbō 'butē mota dōōmu na 'do ko'do pili rō wa naga nime.

40 Onḡo laka 'do ko'do rōni kōzo wa ame tōnē mileme ziyi di dō dōku bine ne.

26

Rō Koro
(TD 36:8-38)

1 O'do rō kilaka zō, yimo ma miyō di mī bōḡḡo ma kele kudō'bō 'butē ku'jō di mī sunē kamōlō ma kopiri 'deni ko'do kinē mo ga rō ma kese, ma ḡbōwo ti ma kasi ti alato kirilewo. Iyōru ti kinē sasa tōnē ga ti kakala dōmo ne.

2 O'do bōḡḡo mo naga nima takpa mo ga kēdi pili rō ma koriya dōkōmo kumōḡu 'butē dōmoriyō. Tō'bō mo dōkōmo kumōḡu riyō.

3 Ma muyi iyoso kpamo pili bi kotō rō mindalo. Kina 'do ko'do kapa ma muyi mōto nima ḡbi tara.

4 O'do bōḡḡo kese rō kano teyi kora rō ḡo mindalo 'ba dō kpamo ma yaga nima.

5 O'do rō ma dōḡba mo kuluku kotō. Kina 'do ko'do mōto ga ḡbi kuluku kotō rō mindalo ma mī riyō mo, tulōli mo timo.

6 O'do moḡḡo kuluku kotō di mī yamo kōbōkōbō tiyoso kpa ma dōḡba nima ti ma mī riyō mo timo 'do kēdi rō akōto.

7 O'do ḡomo ma yaga di mī bōḡḡo kudō'bō 'butē dōokoto ma ku'jō di mī sunē banya.

8 O'do lijē pili rō ma koriya. Takpa mo dōkōmo kumōḡu 'butē dōomota tō'bō mo dōkōmo kumōḡu riyō.

9 Uru kpa ma muyi kiyoso bi kotō rō mindalo. Kina ma modōokoto ama uru kiyoso kpamo 'beri rō mindalo mōto. Kapa ma rō modōokoto mo nima ukōku yimo teyi mī riyō kebe kapa kpadōri mo.

10 Kapa ma rō mindalo ma yi'bōwu mo nima o'do kano rōmo kuluku kotō. Kina

'do ko'do kano gb̄i kuluku koto ro mindalo mato mo nima.

¹¹ O'do monjo kuluku koto di mi 'bilēji tiyoso kpamo timo ro akoto.

¹² Koso kapa mo ma kola nima owe kileki kebe kapa mo ma yikundō.

¹³ Koso ma dokomo koloko muyi mo naga nima o'do koloko kuru kapa mo ga toko go kutu'bō dōmo.

¹⁴ O'do akutu'bō dōmo mato ga gb̄i 'hōwu riyō teyi. Ma koto di mi kilaka kamölō ame kinyanyi 'deni rōmo kasi liyi ne. Kina mato ro kilaka ma kinyanyi 'deni kenme laka naga 'do bo na kēdi kebe gomo ma yaga.

¹⁵ O'do nzora 'ba rō kilaka nime ma ro dōdoro mo di mi ngērī kono.

¹⁶ Takpa mo ga kēdi pili dokomo kumōgu sowo. Ma kō'bō mo dokomo koloko modomoriyō.

¹⁷ O'do lösi riyō ndimo ga 'do kideyi timo. Nzora naga nima pili ro gomo kēdi ti lösi teyi.

¹⁸ O'do nzora 'butē riyō kapa mo ma kari do ro'.

¹⁹ Kina o'do akideyi mo ga 'butē sowo tutōti mo timo di mi sitēri. Nzora koto kēdi ti akideyi mo riyō ndimo.

²⁰ O'do nzora 'butē riyō kapa mo ma kari do tugbu.

²¹ Kina o'do akideyi mo ga 'butē sowo tidēyi mo timo. Nzora koto kēdi ti akideyi mo riyō ndimo.

²² Yikundō mo ame kileki te kapa do toro ne o'do nzora teyi modokoto.

²³ Kina go do kumu mo ga o'do nzora riyō teyi.

²⁴ Nzora 'ba go do kumu mo naga nima iyoso kpamo di bēri di zana mo kina gb̄i di dōmo ma toro. Nzora ma riyō 'ba toza mi do kumu mo naga nime na ko'do tara.

²⁵ Nzora modōmota ti akideyi mo di mi sitēri 'butē dōomu dokoto ndimo ga pili ro riyōriyō.

²⁶ O'do mo'ba teyi 'butē dōomu di mi ngērī kono. Muyi kapa ma koto,

²⁷ muyi kapa ama, kina ma muyi mato kebe yikundō mo ame kileki te kapa do toro ne.

²⁸ Mo'ba ma zana mo kisasi molo di bine kunjūngu ḡbō kala kapa mo ma 'dē.

²⁹ Nzora mo naga nima omba yoki mo ti yamo kōbōkōbō ko'do kano yoki mo tusu mo'ba mo ga kebe yimo. Mo'ba mo ga omba yoki mo gb̄i ti yamo ma kōbōkōbō.

³⁰ Rō kilaka nime ziyi to'do mo go kinē mo ame mileme ziyi di do dōku toro bine ne.

³¹ O'do bonjo di mi sunē kamölō ma kopiri 'deni ko'do kinē mo ga ro ma kese, ma ḡbowo ti ma kasi ti alato kirilewo ro

bonjo kurōbō. Kina 'do kiyōru rōmo ti kinē sasa naga tōnē ti kakala dōmo ne.

³² Owe do lē'bērē sowo ma mi zana mo yayi komba rōmo teyi ti yamo ma kōbōkōbō. Iyoso kpamo ti monjo kutōti ndimo bēri ti akideyi mo sowo di mi sitēri.

³³ Osi kpamo ma di toro do mindalo 'ba monjo ma kiyija nima. Kina 'do kutē sandu 'ba lömu ma mo tōnē gōnyi mo ma kari yikundō. Bonjo kurōbō nima na koza bi ma koro timo di ro bi ma koro ro do kiteli mo.

³⁴ Sandu 'ba lömu nima utu'bō dōmo teyi ti a dōmo tōnē.

³⁵ Kebe komo bi koro ro do kiteli mo nima ma kileki kapa yaga na 'do kideyi tarabiza mo tōnē teyi kapa mo ma kileki do tugbu. A 'ba tidēyi lamba mo na kideyi te kapa kileki do ro'.

³⁶ Akpadōri mo o'do ro bonjo kurōbō di mi sunē kamölō ma kopiri 'deni ko'do kinē mo ga ro ma kese, ma ḡbowo ti ma kasi ti alato kirilewo kiyada kiyōru laka.

³⁷ Bonjo kurōbō ame o'do lē'bērē muyi teyi di mi ngērī kono komba yamo kōbōkōbō rōmo kiyoso kpamo ti monjo yamo kōbōkōbō. O'do akideyi mo muyi di mi 'bilēji teyi.

27

Bi 'Ba Akumu

(TD 38:1-7)

¹ O'do bi 'ba akumu di mi ngērī kono ro do 'baga kapa mo ga kpaki ro ma koriya dokomo kumōgu riyō. Tine takpa mo ma kari toro kēdi dokomo kumōgu koto.

² O'do do do kumu mo ga kpaki sowo ro ma kapa kozo biti. O'ba kambi koto timo kora rōmo ti 'bilēji.

³ O'do akunzō buruku mo ti körē ti lebe ti jakira 'ba tuyi go yida mo timo ti gata 'ba tombi pa'do mo. Jama naga nime pili o'do di mi 'bilēji.

⁴ O'do kayikayi komo ḡgurōgbō di mi 'bilēji ti kano 'ba tombi mo timo sowo teyi.

⁵ Kayikayi mo nima usu kebe bicī dōmo ma ko'do mo tōnē ḡbō kōmō zana mo.

⁶ O'do ngērī kombi mo ga di mi kono komba 'bilēji rōmo.

⁷ Kina 'do kusu mi kano mo tōnē ga ro do kumu sowo 'ba bi 'ba akumu mo nima yayi ne, 'do tombi mo timo.

⁸ O'do bi 'ba akumu nime di mi ngērī kola yimo ro gbōḡō di mi zana mo kozo ame tōnē mileme ziyi di do dōku bine ne.

Kali 'Ba Ro Rō Koro

(TD 38:9-20)

⁹ Tine 'ba rō ma mo tōnē o'do kali 'ba rōmo di mi bonjo ro bonjo kurōbō ma kele. Kapa mo ma kari do ro' do o'do kēdi dokomo kumōgu 'butē sowo dōmosowo.

¹⁰ Kikɛti gɔmo ti dɔdɔɔ 'bilɛɛɛi 'butɛ riyɔ ti akidɛyi mo ga gbɛ 'butɛ riyɔ ndimo. Monɔɔ mo ga ti bi kiyɔru mo ko'do di mi sitɛri.

¹¹ Kapa mo ma kari te do tugbu 'dɛ kɛdi gbɛ tara.

¹² Kapa mo ma kileki te do tɔɔ kɛdi dɔkɔmo kumɔgu 'butɛ riyɔ dɔmoriyɔ ti dɔdɔɔ mo ga 'butɛ gbɛ ti akidɛyi mo ga.

¹³ Kapa mo ame kileki te yibi ti kpadɔri mo teyi ne kɛdi gbɛ tara dɔkɔmo kumɔgu 'butɛ riyɔ dɔmoriyɔ.

¹⁴⁻¹⁵ Kapa kpadɔri mo naga nima kpaki riyɔ kɛdi dɔkɔmo kumɔgu modɔmoriyɔ ti dɔdɔɔ mota ti akidɛyi mo ga.

¹⁶ Akpadɔri mo o'do go ma kakpa mo dɔkɔmo kumɔgu modɔmota di mi sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga ro ma kese, ma nɔɔwo ti ma kasi ti alato kirilewo kiyɔru rɔmo kumɔru. Kikɛti gɔmo ti dɔdɔɔ sowo ti akidɛyi mo ga teyi.

¹⁷ Dɔdɔɔ 'ba kali mo ga ame kiyija toko ne iyɔru rɔmo pili ti sitɛri. Monɔɔ mo ga kɛdi di mi sitɛri tine akidɛyi mo ga na di mi 'bilɛɛɛi.

¹⁸ Go ma kakpa mo kɛdi dɔkɔmo kumɔgu 'butɛ sowo dɔmosowɔ. Tɔ'bɔ mo kɛdi dɔkɔmo kumɔgu 'butɛ riyɔ dɔmoriyɔ. Ma kakpa kari tɔɔ mo kɛdi dɔkɔmo kumɔgu riyɔ. Bɔngɔ kurɔbɔ nime ko'do di mi bɔngɔ ma kele tine akidɛyi mo ga na di mi 'bilɛɛɛi.

¹⁹ Jama 'ba ndɔɔ timo mi rɔ nime ti akutɔti mo ga ti 'ba kali 'ba rɔmo ga kɛdi di mi 'bilɛɛɛi.

'Bu 'Ba Mi Lamba

²⁰ Ose zinni Yisarele lijɛ ko'de 'bu ma laka ziyi 'do koyi nduwɛ ro komo lɛndɔ ɔdo bi kɔlu 'deni.

²¹ Arona ni ti kole abo ga kidɛyi lamba nime mi rɔ ma yayi kebe komo bɔngɔ kurɔbɔ mo tɔnɛ ma yaga komo sandu 'ba lɔmu. Lamba nima kɔ'bɔ nɔɔru rɔ tɔbɔ tara komo ma di mi rɔ ma yayi kɛzɛ domo tayi. Kɔ'du ki'di nime Yisarele kɔ'bɔ nduwɛ toro mo to'do mo te ro go do kupɔ nni ga ro nɔɔrunɔɔru.

28

*Bɔ Akumu
(TD 39:1-7)*

¹ Ogba bɔ lɔndɔ yi Arona ni ti kole abo ga Nadaba ni ti Abiwu ti Elezara ti Itomara koza lijɛ yaga di mi lɔngɔ Yisarele ro bɔ akumu toja laja zɔ ma nɛre Bɔko'ba.

² O'do bɔngɔ 'ba bɔ akumu zi Arona go ki'di bo koyo ro bo gɔmo gbɛ ti tele mo.

³ Ose bɔ miri ame ga pili mi'di akikali mo 'deni teyi ne. Kina 'do kiya zinni lijɛ ko'do bɔngɔ ro Arona nime go kulɔmu bo ro bɔ akumu toja laja zɔ mi ndɔɔ ma nime.

⁴ Iya zinni go lijɛ ko'do bɔngɔ 'ba kpa dɔngɔ'do ti nyama mo ti bɛbɛ ma lɔbu kakpa mo ti ma kolo ro kiyɔru rɔmo kele ti yima 'ba do ti lapo mo ma 'do bo koga gɔmo. Bɔngɔ 'ba bɔ akumu nime ko'do zi bɔ lɔndɔ yi Arona ni ti kole abo ga go lijɛ kɛdi ro bɔ akumu toja laja zɔ.

⁵ Bɔ ko'do mo naga nima kogba sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga ro ma kese, ma nɔɔwo ti ma kasi ti alato kirilewo ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

Nyama

⁶ O'do nyama mo di mi sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga ro ma kese, ma nɔɔwo ti ma kasi ti alato kirilewo kiyɔru rɔmo laka.

⁷ Kabi riyɔ 'ba dɔkɔnyɔ mo ga ma 'do kosi kpamo timo bɛri kuru kpamo.

⁸ Gasi ma kele ku'jo di mi kinɛ kɔto mo nima gbɛ kiyoso kpamo yoki nyama mo 'do kambi kɔto timo.

⁹ Ogba lele ma nɔɔwo ne riyɔ ko'de bo miri koga mɔyi kole 'ba Yakoba ga rɔmo,

¹⁰ ro ma kiyija go tɔyɔ mo ga, modɔkɔto ro ama kina gbɛ modɔkɔto ro motɔ.

¹¹ O'de bo miri koga mɔyi kole 'ba Yakoba ga ro lele naga nime ko'ba'ba ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

¹² Kina 'do kuru ro kapa kabi 'ba dɔkɔnyɔ mo naga nima kpa nyama ne go kileme kpa goli 'butɛ dɔmoriyɔ 'ba Yisarele go Arona kombi mɔyi lijɛ dɔkɔnyɔ bo 'do dɔma ma nɛre Bɔko'ba kɔ'bɔ nɔɔru gɔnni kina kudɔlu lijɛ bilaka ma ga ra.

¹³ O'do yamo kɔbɔkɔbɔ rɔmo

¹⁴ kosi kpa nyɔri rɔmo kopi kɔzɔ ga'da naga tara.

*Bɔngɔ 'Ba Kpa Dɔngɔ'do
(TD 39:8-21)*

¹⁵ O'do bɔngɔ 'ba kpa dɔngɔ'do zi bo do bɔ akumu ro akileme ako'doko 'ba Bɔko'ba. Kinɛ mo kɛdi gbɛ di mi a kɔto nima ko'do ro nyama ne gbɛ kpaki ti tɔyɔru mo ga.

¹⁶ Gɔmo kɛdi ro ma kɔ'bɔ ro ma koriya dɔkɔmo kolɔko riyɔ ro do 'baga go kukɔku mini riyɔ.

¹⁷ Dɔku ndɔgɔ kitigo kulɔwu naga ulɔli ro mindalo sowo do kpamo. Mindalo ma dɔgba mo i'di mboro ni ti ma kinɛ dɔnɔte ti ma kese teyi.

¹⁸ Mindalo ma mi riyɔ mo i'di ma kinɛ biliwa ti ma ro yɛwɛ ti ma kilindekilinde teyi.

¹⁹ Mindalo ma mi mota mo i'di ma kese tɔyɔtiyo ti ma kumɔru ti ma liyi teyi.

²⁰ Mindalo ma mi sowo mo i'di ma kididi ti ma kinɛ wɔliwɔli ti ma kinɛ kilidi 'doyi teyi. Ko'ba'ba pili ti yamo kɔbɔkɔbɔ.

²¹ Lele 'butɛ dɔmoriyɔ naga nime pili ro gɔmo ro kɔtɔkɔto koga mɔyi kole 'butɛ

dɔmoriyɔ 'ba Yakoba ga rɔmo 'dɔ kileme kpa goli 'ba Yisarele.

²² Bɔngɔ 'ba kpa dɔngɔ'do mo nima o'dɔ nyɔri yamo kɔbɔkɔbɔ rɔmo kɔzɔ ga'da naga tara.

²³ O'dɔ magbaya riyɔ kuru dɔ kpamo ma tɔrɔ nima,

²⁴ 'dɔ kosi kpa nyɔri riyɔ mo tɔnɛ ga rɔmo.

²⁵ Kpamo ma kapa mɔto osi rɔ yamo kɔbɔkɔbɔ mo tɔnɛ ga. Osi rɔ ma kileki te dɔ kapa mo ma kɔmɔ dɔkɔnyɔ kabi 'ba nyama mo nima.

²⁶ O'dɔ magbaya yamo kɔbɔkɔbɔ mɔto ga gbɛ kuru kpa kabi 'ba dɔkɔnyɔ nyama mo nima nyama mo nima.

²⁷ O'dɔ magbaya mɔto ga gbɛ 'bɔwu riyɔ kuru kpa kabi 'ba dɔkɔnyɔ nyama mo nima nyama mo nima.

²⁸ Magbaya 'ba kpa bɔngɔ 'ba dɔngɔ'do mo tɔnɛ osi kpamo rɔ 'ba nyama ti kabi kese 'dɔ ma 'ba dɔngɔ'do mo nima kɛdɛ kebe dɔ gasi mo, kinza koloma ra rɔ ma kungɔlɔ.

²⁹ Ɖɔɔ Arona kɛdɛ kɔdɔ kari mɛ bi ma koro mo nima bo kolo bɔngɔ 'ba kpa dɔngɔ'do mo nima ti mɔyɛ kpa goli 'ba Yisarele mo tɔnɛ ga rɔmo ne. Rɔmɔyɛ 'dɔ ma nyere Bɔko'ba mɔ'bɔ nduwɛ kinza dɔma kudɔlu lijɛ bilaka ma ga ra.

³⁰ Dɔku 'jɔ lozɔ mo tɔnɛ ga kidɛki rɔ Urɛmu ni ti Tumimi ne 'di mɛ bɔngɔ 'ba kpa dɔngɔ'do mo nima 'dɔ Arona kombi ti bo ɔdɔ bo kɛdɛ kako zɔ mɛ bi ma koro ma rɔ akileme ako'dɔkɔ ma zɛnnɛ Yisarele.

Bɛbɛ

(TD 39:22-31)

³¹ Bɛbɛ ma lɔbu mo nima na 'dɔ kusu titi gba bɛrɛ mɛ nyama mo yayi ame kɔ'dɔ di mɛ sunɛ ma kese.

³² Tine kola bi gbɔnɔ teyi 'ba dɔ, kolo dɔtara kpamo kitigɔ kinza kirica.

³³⁻³⁴ Dɔ kpamo ma kɔngɔ kebe kapa mo ma bɛrɛ nima iyija ngolɔngolo kese ti ma nyawo ti sunɛ kasi kujɔlu yimo ti lalaja yamo kɔbɔkɔbɔ.

³⁵ Ɖɔɔ Arona kɛdɛ kari mɛ ndɔbo 'ba akumu zɔ bo kolo bɔngɔ nime rɔ bo. Ɖɔɔ bo kɛdɛ kako zɔ mɛ bi ma koro ma ala ɔdɔ bo kɛdɛ kɔdɔ yaga gɔ kuwɔ birɔ bo, lalaja kɛdɛ kɔzɔ. Kina inza kupɔ bo kpe.

³⁶ O'dɔ dɔkulɛ yamo kɔbɔkɔbɔ kugu rɔmo te, 'Ulɔmu 'deni zi Bɔko'ba.'

³⁷ Kina 'dɔ kudɔdu dɔ yima ma tɔnɛ kpa dɔ Arona ti kabi kese.

³⁸ Arona kolo wa naga nime kpa dɔ bo 'dɔ ma nyere Bɔko'ba muti gɔ kpa kɔzi ki'di ame ga pili Yisarele kɛdɛ ki'di zɔ ne. Ɖɔɔ

lijɛ kɔzɔ ra pele zɔ di bi ti'di mo ti muti ngɛ dɔmo.

³⁹ U'jɔ bɔngɔ kolo rɔ zi Arona di mɛ alato kirilewo kɔ'dɔ yima mo gbɛ di mɛ kinɛ kɔzɔ mo nima kina 'dɔ kɔ'dɔ lapo mo gbɛ teyi kiyada rɔmo kiyɔru kele.

⁴⁰ O'dɔ bɔngɔ ma kolo rɔ ti lapo mo ga ti adɔ zi kole 'ba Arona ga gɔ lijɛ koyo rɔnnɛ gɔmo gbɛ ti tele mo.

⁴¹ Olo bɔngɔ nime rɔ lɔndɔ yɛ Arona ni lijɛ ti kole abo ga. Kina 'dɔ kondi 'bu rɔnnɛ kɔ'dɔ lijɛ rɔ bo akumu toja laja zɔ.

⁴² O'dɔ ridi zɛnnɛ di bi kabi nyɔ kɔmɔ gɔ gɔlɔ bɛrɛ kinza atiti 'ba rɔnnɛ ga kinda ra yaga.

⁴³ Bɔngɔ naga nime Arona ni ti kole abo ga kɔ'bɔ tolo mo ɔdɔ lijɛ kɛdɛ kari mɛ rɔ ma mo tɔnɛ ala kese ngila bi 'ba akumu to'dɔ mo mɛ bi koro mo nima. Rɔmɔyɛ kinza mupɔ lijɛ ra gɔ tola atiti 'ba rɔnnɛ ga kinda yaga. Kɔ'du ki'di nime kɔ'bɔ nyuru tara zi Arona ni ti kole abo ga.

29

Ti'di Bɔ Akumu

¹ A ma 'dɔ kɔ'dɔ ti'di lijɛ timo rɔ bo akumu zɔ na me. Ogba ngulɔ sa ame kɛdɛ gba kɛnyɛ ne ti mo'de kamɔlɔ riyɔ pili rɔ ame ga kinza boti mɔto rɔmo ne.

² Ogba ruzu ma kele tine kinza ki'di lanja dɛ gɔmo. O'dɔ mangolɔ'bo ti 'bu gɔmo. Kina 'dɔ kɔ'dɔ mɔto gbɛ kinza 'bu gɔmo. Tine mɔto ga kɔ'dɔ kɔzɔ lɛmbɛrɛ naga tara kosa 'bu rɔmo.

³ I'di mangolɔ'bo naga nime mɛ kee koto zɔ ɔdɔ kɛdɛ kumu ngulɔ mo tɔnɛ ti kamɔlɔ riyɔ mo naga nima 'deni.

⁴ O'de Arona ni ti kole abo ga kako kpadɔrɛ 'ba rɔ ma mo tɔnɛ. Kina 'dɔ kiya zɛnnɛ lijɛ kurɔgɔ rɔnnɛ yaga kɔpɔ.

⁵ Kina 'dɔ kolo bɔngɔ 'ba bo akumu mo nima rɔ Arona, ma kolo rɔmo ti bɛbɛ ma lɔbu mo tɔnɛ kɛdɛ kolo kebe mɛ nyama mo titi dɔgba ne. Kina 'dɔ kolo nyama mo dɔmo ki'di gasi mo ti 'ba dɔngɔ'do mo gɔmo.

⁶ I'di yima mo tɔnɛ dɔ bo kudɔdu dɔkulɛ koro mo nima kugu 'deni rɔmo te 'Ulɔmu 'deni zi Bɔko'ba' ne dɔmo.

⁷ Kina 'dɔ kogba 'bu kondi mo tɔnɛ kɔdɔ dɔ bo kondi rɔ bo.

⁸ Kina 'dɔ kɔ'de kole abo mo ga kolo bɔngɔ kolo rɔ rɔmo.

⁹ Lapo mo tɔnɛ ga oga 'bɔmbɔ lijɛ kudɔdu adɔ dɔnnɛ. Ti'di Arona ni ti kole abo ga zɔ rɔ bo akumu na 'dɔ kɔ'dɔ te. Lijɛ nime nduwɛ rɔ kupɔ nni ga kɔ'bɔ rɔ bo akumu zɔ toja laja ma.

¹⁰ Kina 'dɔ kɔ'de ngulɔ sa mo tɔnɛ kako kpadɔrɛ ma yayi. Kina 'dɔ kiya zi Arona ni ti kole abo ga ki'di kɔzɛnnɛ dɔmo.

¹¹ Upö ngulö sa nima kómo ma yayi kpadöri 'ba rö ma.

¹² Ogba roma mo kusu dokole köziyi yimo kosa do biti 'ba bi 'ba akumu. Kina 'do kodo koso roma mo bëri bi ndimo yayi.

¹³ Tine ogba 'bu mo ma kambi ame ga kora röni kebe ro a 'ba yimo ga ne ti kapa luru mo ma laka ti do'jo mo ga kpaki riyö ti 'bu mo ga romo konjma zö do bi 'ba akumu yayi.

¹⁴ Tine yida mo ga ti kilaka mo ti tokpe mo ga ari konjma nbö yaga mökö di mi taya. Kina ro kpa közi ki'di 'ba tombi lende kënyë 'ba bo akumu.

¹⁵ Ogba mo'de kamölö ma koto kiya zi Arona ni ti kole abo ga ki'di közinni domo.

¹⁶ Upö kogba roma mo kulü kapa bi 'ba akumu nima kpaki sowo.

¹⁷ Ilee yimo kurögö tokpe mo ga ti wato mo ga kodo'bo pili bi koto ti domo ni ti kapa moto mo ga.

¹⁸ Kina 'do konjma pili do bi 'ba akumu yayi ro akonjma zö ma njere Boko'ba. Tato kele mo ti kiyëyi döki'di ma ngi.

¹⁹ Ogba mo'de kamölö moto mo nima kiya zi Arona ni ti kole abo ga ki'di közinni domo.

²⁰ Upö kogba roma mo kosa monda mbili Arona ni ma kapa döri lijë ti kole abo ga. Ondi ro dokole ndinni ga ti dokole közinni ga ma löbu ma do kapa döri. Koso roma mo nima uli ro bi 'ba akumu kebe do kapa mo ga pili sowo.

²¹ Ogba koso roma mo ame do bi 'ba akumu ne ti 'bu kondi romo tönë kinzanza ro Arona kebe ro bonjo 'bënni ga pili lijë ti kole abo ga. Kina 'do kulömu bo pili ti kole abo ga ti bonjo abo zö.

²² Bi kambi 'ba kamölö mo nima umu yaga, giliti ma kambi mo nima ti 'bu ma kora ro a 'ba yimo ga ti kapa luru mo ma laka mo ti do'jo mo ga kpaki riyö ti 'bu mo ga romo ti wato mo ma kapa döri.

²³ Kina 'do kogba dokomali mangolo'bo mo tönë ga ki'di 'deni zö yayi ne di yimo ro kotokoto. Ma ko'do ti 'bu gomo nima ogba koto, ma kinza 'bu gomo mo nima ogba gbi koto kina ma kozo lembërë mo tönë ogba gbi koto.

²⁴ I'di akonyo naga nime közi Arona ni ti kole abo ga, kina 'do kiya zinni lijë kulömu zö ro kpa közi ki'di zö ma njere Boko'ba.

²⁵ Kina 'do kogba di közinni konjma do bi 'ba akumu yayi koto ti akonjma mo tönë. Tato kele mo iyëyi döki'di ma, ma njere Boko'ba ngi.

²⁶ Ogba donjo'do kamölö mo nima kulömu zö ro kpa közi ki'di ma koro. Donjo'do mo nime ma 'bëyi na.

²⁷ Odo këdi ki'di bo akumu, oweli donjo'do ti wato kamölö ma kulömu 'deni

zö ro kpa közi ki'di ma koro mo tönë 'beri zi bo akumu.

²⁸ Meri ma ame 'do kö'bö nburu kinza kuyi yimo na me zinni lijë bilaka ma ga Yisarele. Odo lijë kumu akumu donjo'do mo ga ti wato mo ga 'ba bo akumu mo na. Ame na ro kpa közi ki'di 'bënni 'ba bilaka zö ma njere Boko'ba.

²⁹ Bonjo 'ba Arona nime di pötö tölë abo kololo 'jaa nduwë ki'di zi kole abo ga. Zinni tusu mo 'jaa odo ki'di lijë 'deni ro bo akumu.

³⁰ Kole 'ba Arona mo ame kinda'ba pötö bo ro bo akumu tari mi rö koro ma 'ba njere Boko'ba toja laja zö mi bi koro ma mo nima ne kolo bonjo nima titi nbö do modomoriyö.

³¹ Ogba yida kamölö mo nima kumu ro Arona ni ti kole abo ga mi ti'di lijë ro bo akumu ne ki'di kilë'di mi bi koro mo yayi.

³² Kina 'do lijë konyo di kpadöri mo bine ti koso mangolo'bo mo tönë ga mi kee yayi ne.

³³ Lijë konyo wa ma kumu rönni tilenjo lijë kopö ro bo akumu nima. Bo akumu ni na nje 'do konyo römöyi bi ma koro mo na.

³⁴ Odo koso yida mo ti mangolo'bo mo ga kileke konyo rönni dë kote kinza kola dë kpe kö'dö 'do konyo 'jaa nbö. Onjma yaga römöyi a koro na.

³⁵ Dölëti 'ba ti'di wa ro bo akumu nime o'do ro Arona ni nbö do modomoriyö ko'do kozo ame mose ziyi ne.

³⁶ Bi këzë ma do koto kiteli dë kinza ma kumu ngulö yimo ro akumu. Römöyi 'do kola lijë go lende kënyë 'bënni ga. Kina go kilenjo do bi 'ba akumu gbi timo yaga ro ma kopö. Ondi 'bu ro bi 'ba akumu nima go këdi yaga ro ma kopö.

³⁷ Oto to'do mo nduwë te nbö do modomoriyö go bi 'ba akumu këdi ngi ro ma koro. Kina oto ame kaka koso romo ti këdi ro ma koro.

Tojma Akumu

³⁸ Ziyë kpe do kupö ame ga këdi kako ne, umuke kole kamölö ma komo koo mo ga 'deni koto ne nduwë ro riyöriyö zö ro komo lëndö do bi 'ba akumu ma.

³⁹ Kumu koto ro mi donjo tine koto ro mi dokopiyari.

⁴⁰ Kamölö ma dogba mo o'de ti kilo koto 'ba ruzu ma kele kuturo ti 'bu kizaza riyö. Odo kizaza layi riyö bëri ro yëyi zi Boko'ba.

⁴¹ Kamölö moto mo nima umu ro mi dokopiyari. Kina go ko'de wa naga nime gbi ngila mo zö ma njere Boko'ba. Tato kele mo iyëyi döki'di ma, ma njere Boko'ba ngi.

⁴² Kina 'do kö'bö nduwë tara zi do kupö ame ga këdi kako ne, akonjma zö ma njere

Boko'ba nime ko'do zö kpadöri ma nime. Di bina na ti mondosö ti bilaka ma ga milende tiyi.

⁴³ Ti mondosö finni lijë bilaka ma ga Yisarele bina. Bi nzari 'ba koma ma ti ko'do bi nima ngi yaga ro ma koro.

⁴⁴ Ti mo'do rö nima ti bi 'ba akumu mo yaga ro ma koro. Kina ti moweli Arona ni ti kole abo ga zö ro bo akumu toja laja zö.

⁴⁵ Ti moloma mi lönggö lijë Yisarele medi ro nere Boko'ba 'benni.

⁴⁶ Kina lijë ti kikali ma ngi ro nere Boko'ba 'benni ame koya lijë yaga di Ezipeto 'do moloma mi lönggö lijë. Ma na ro nere Boko'ba 'benni.

30

Bi Konjma Akato Kele (TD 37:25-28)

¹ O'do bi 'ba akumu tonjma akato kele domo di mi ngeri kono

² ro do 'baga ro ma koriya dokomo koloko muyi. Takpa mo ma kari toro keddi dokomo koloko modomosowo. Go do kumu mo ga kpaki sowo o'do ro ma kapa kozo biti kambu koto timo.

³ Ora romo pili kebe domo ma di toro ti biti mo ga ti yamo köbököbö. Kina go kiyoru do kpamo ga gbi ti yamo köbököbö.

⁴ O'do kano riyö romo di mi yamo köbököbö kebe kpa bici ma kiyoru mo nima kebe go do kapa mo ga kpaki riyö tombi mo timo.

⁵ O'do ngeri kombi mo ga di mi kono komba romo ti yamo köbököbö.

⁶ Idëyi bi 'ba akumu ame yaga kebe koma bonjgo kuröbö mo tonë koma sandu 'ba lömu yayi ne. Bi nima na ti mako mondosö tiyi teyi.

⁷ Ro go donjbo 'ba koma lëndö löbu nime pili Arona kö'bö tonjma akato kele do bi 'ba akumu nime odo bo keddi kako tilenjo lamba naga nime.

⁸ Kina go bo ko'do gbi tara mi dokopiyari mo ga odo bo keddi ki'di pa'do do lamba mo naga nime. Tonjma akato kele nime kö'bö nburu tara ro koma lëndö löbu nime koro de.

⁹ Kinza kebe konjma kinë agba'ji ame ma nere Boko'ba mo'doko de ne de do bi 'ba akumu nime. Kinza konjma yida ma kumu ro kpa közi ala nyönyu mo ga de gbi domo. A moto ro layi kinza kodo de gbi domo.

¹⁰ Arona kondi roma kamölö ma kumu go tombi lende kënyë naga ro biti mo naga nime nje mi koto mi koma koo koto. Kina 'do kö'bö to'do mo nduwë te ro go do kupö ma keddi kako naga nime ro go koma koo löbu nime pili. Bi 'ba akumu nime kulömu yaga mi koto ro ma koro zö ma nere Boko'ba."

Möyi Kugu

¹¹ Nere Boko'ba iya zi Musa te,

¹² "Odo keddi kugu möyi Yisarele titëtë mo, iya zinni moto kopi go didi ni di zö ti yamo kinza ko'de do kututu doni mi möyi kugu nime.

¹³ Boto ame ko'bo 'deni 'do kugu möyi mo ne kopi kozo ma kiteri mo nima go ndögö mo ma koro 'deni domo. Lijë pili kopi ro kpa közi ki'di zö ma nere Boko'ba.

¹⁴ Bilaka ame pili kitëtë 'deni mi möyi kugu nime kisaki di do ma koma koo mo 'butë riyö nduwë kala dogba kopi yamo nime zö.

¹⁵ Kinza ki'di de bo mori kopi kebe bo ma ro lisa tine lijë pili kopi ro ma koriya.

¹⁶ Ogba yamo nime lijë Yisarele keddi kopi ne ko'do ndobo ma timo mi rö ma bine. Awada nime 'ba tutë go didi nni timo na. Kina ti mi'di lende mo ngi keddi doma zö tomo lijë."

Dölëti 'Ba Akurögö

¹⁷ Nere Boko'ba iya zi Musa te,

¹⁸ "O'do wöri 'bilëni ti bi kidëyi mo teyi gbi di mi 'bilëni. Utë mi lönggö rö ma nima ma ti bi 'ba akumu. Kina go kunö mini yimo.

¹⁹ Arona ni ti kole abo ga kurögö közinni ti ndinni ti mini mo nime

²⁰ odo lijë keddi ko'do toda tari mi rö ma ala ngila bi 'ba akumu mo tonjma kpa közi ki'di mo ga zö.

²¹ Lijë kurögö közinni ti ndinni kinza mupö lijë ra. Kö'du ki'di nime lijë kindi 'ba nduwë koro kö'bö ro nburunburu ro go do kupö nni ga."

'Bu Kondi

²² Nere Boko'ba iya zi Musa te,

²³ "Ogba agba'ji kato kele naga nime ko'do 'bu kondi ro. Ogba a kidëki ro muri ne kilo modokoto, yoko ngeri kidëki ro girifa ne ma kato konjmi mo kilo mota, matunburu kilo mota,

²⁴ kono kilo modokoto kiyari go ndögö mo ma koro 'deni domo. Odo kizaza riyö 'ba 'bu ma kele gomo

²⁵ ko'do 'bu kato kele ro a 'ba tondi mo.

²⁶ 'Bu kondi mo nime na 'do kondi ro rö ma, ro sandu 'ba lömu,

²⁷ ro tarabiza mo pili ti jama mo ga, ro akidëyi lamba ni pili ti jama mo ga, ro bi 'ba akumu ma 'ba tonjma akato kele mo nima,

²⁸ kina ma 'ba tonjma yida mo nima gbi kpaki ti jama ma 'ba bo ga, ro wöri kurögö közi mo tonë kpaki ti bi kidëyi mo.

²⁹ Ulömu kozo a nime te zö kina ti lijë keddi ngi pili ro ma koro. Kina boto ala oto ame kako kosa romo ti toro mo ko'be ngi.

30 Kina ondi 'bu mo nime gb̄i ro Arona ni ti kole abo ga 'dɔ lij̄ē kēdī rɔ bɔ akumu zō mī ndɔbɔ ma.

31 Iya zinnī lij̄ē Yisarele, "Bu kondi koro ma nime kō'bō nduwē to'dɔ mo tara mī ndɔbɔ ma rɔ nburunburu.

32 Tine kinza kinzanake dē rɔ bilaka ma sari. Kina kinza nī mɔtɔ kotɔtɔ dɔ amo naga nime dē gb̄i ko'dɔ 'bēyī zīyī tara. 'Bu koro na. Kina i'dike kō'bō rɔ ma koro.

33 Bɔtɔ ame ko'dɔ kinē mo ala kosa rɔ bɔtɔ ame kinza rɔ bɔ akumu ne bo inza kpe rɔ bilaka ma.' "

Akato Kele

34 Nere Boko'ba iya zi Musa te, "Ogba dɔkomali agba'ji kato kele naga nime pili rɔ gomo rɔ ma koriya, tagi 'ba lɔkpo, yɔko kilī'dī, akilērī ti 'bona ma kato kele naga,

35 ko'dɔ akato kele kɔzɔ riya. Odo tiko'dɔ gomo 'dɔ kō'bō rɔ ma laka rɔ ma koro.

36 U'bē mɔtɔ yaga rɔ ruzu kari timo kinzanza mī rō ma yayi kɔmɔ sandu 'ba lōmu mo nima. Bi nima na ti mako mondɔsɔ tīyī teyi. Akato kele nime kēdī rɔ a koro ziye.

37 Kinza ko'dɔke agba'ji mɔtɔ dē ziye kɔzɔ a nime te. I'dike nge kēdī rɔ a ma koro ame kulōmu 'deni zō ne.

38 Bɔtɔ ame ko'dɔ kinē mo zi bo ala rɔ riya bo inza kpe rɔ bilaka ma."

31

Bo Miri

(TD 35:30-36:1)

1 Nere Boko'ba iya zi Musa te,

2 "Moza Bezalele kole 'ba Uri kole 'ba kole 'ba Uru 'deni di mī kupō e'be Yuda.

3 Mi'di Nyi Kɔtɔ Laka ma 'deni lɔ mī bo. Mi'di akikali ti miri 'ba to'dɔ wa pili 'deni zi bo,

4 tose wa rɔ miri to'dɔ mo di mī yamo kōbōkōbō ni ti sītērī gb̄i ti 'bilēnjī

5 kina mɔtɔ gb̄i toga lele ti tose ngērī ni pili rɔ go ndɔbɔ 'ba kōzī.

6 Moza Oliba kole 'ba Asamaka di mī kupō e'be Dana 'deni 'dɔ kēdī rɔ bɔ go Bezalele to'dɔ ndɔbɔ nime ti bo. Kina mi'di akikali mo ti tigɔ 'deni gb̄i zi bo miri mɔtɔ naga nima 'dɔ lij̄ē ko'dɔ wa ma tōnē ga pili mose gomo zīyī tiya mo zinnī 'dɔ to'dɔ mo ne,

7 rō kilaka ma nime ti sandu mo ti a dɔmo ti jama mo ga pili,

8 ti tarabiza mo ti jama mo ga pili, ti akidēyī lamba mo tōnē di mī yamo kōbōkōbō ne ti jama mo ga pili, ti bi 'ba akumu ma 'ba tonjma akato kele mo tōnē

9 gb̄i ti ma 'ba tonjma yida 'ba akumu mo dɔmo nima kpaki ti jama mo ga pili, ti wōrī 'ba turōgō kōzī mo tōnē ti bi 'ba tidēyī mo,

10 ti bonjo koro 'ba rɔ bɔ akumu zi Arona ni ti kole abo ga zinnī tolo mo ɔdɔ lij̄ē kēdī kari toja laja ma,

11 ti 'bu kondi mo tōnē ti agba'ji kato kele mo tōnē gb̄i mī go bi ma koro mo ne. Wa naga nime to'dɔ mo kēdī pili kɔzɔ ma tōnē miya zīyī ne."

Kada 'Ba Rɔ Kindawo

12 Boko'ba ose zi Musa

13 go bo kiya zi Yisarele te, "Oroke kada 'ba rɔ kindawo ma. Rōmōyī na rɔ akileme mī lōngō ye tō ma nere Boko'ba nduwē mī kada ma kēdī kako naga nime 'dē go kinda ngī omba moza ye 'deni rɔ 'bama ga.

14 Ziye toro kada 'ba rɔ kindawo rōmōyī kada ma koro kɔtɔ laka ma na. Bɔtɔ ame koro dē kebe ko'dɔ ndɔbɔ mī kada nime ne kupō ngī yaga.

15 Tō'dō ēdī 'dɔ zīyī dɔ modɔkɔtɔ to'dɔ ndɔbɔ yīmo. Tine tō'dō ma rɔ dɔ modɔmoriyō mo nima 'ba rɔ kindawo na nge, ulōmu 'deni zō. Bɔtɔ ame kosa ndɔbɔ kōzī bo mī kada nime kupō yaga.

16 Kpe Yisarele inda'bake lende 'ba kada nime rɔ akileme 'ba lōmu ma, ma nere Boko'ba.

17 Akileme ma nburunburu na mī lōngō ze tiye kpe Yisarele. Rōmōyī na nere Boko'ba mo'ba mitoro ni ti doyyayi 'deni pili mī tō'dō dɔ modɔkɔtɔ. Tine mī tō'dō ma rɔ dɔ modɔmoriyō mo mɔrɔ ndɔbɔ pili 'deni mindawo rɔma."

18 Kina ɔdɔ Boko'ba kote tilende 'deni ti Musa di dɔ dōku Sinayi yayi na bo ki'di lere riyō 'ba kō'du ki'di mo tōnē ga bo kugu 'deni ti kōzī bo ne ngī zi Musa.

32

Akoro Sa

1 Tine ɔdɔ Yisarele naga nima lij̄ē konjo 'deni Musa kigabi ngī dɔ dōku bito tɔ ne ga yayi kileki dē kpe welo tine, na lij̄ē kotɔtɔ rōnnī ngī kari zi Arona kiya te, "Ako ko'dɔ akoro zize 'dɔ kokokɔ ze. Musa bɔ ko'de ze yaga di mī Ezipeto mo nime dikali abo dē wa'di na kōmō 'deni zi bo di bito yayi."

2 Arona ileki zinnī te, "Ari kotɔtɔ yamo kōbōkōbō di mbili 'ja 'be ga ti yitōti 'be ga ti kole 'be ga ko'deke kako zō dayi."

3 Kina lij̄ē pili kari kotɔtɔ ambili ngī ko'de kako zi Arona.

4 Kina bo kogba a tōnē ga ngī ko'dɔ rɔ akoro zinnī. Bo uku kɔzɔ kinē kole sa naga nima tara. Kina lij̄ē kebe nati tiya mo rɔ go rōnnī tēgē, "Yisarele, mitoro 'be mo tōnē ko'de ye yaga di mī Ezipeto ne bo na me."

5 Tine ɔdɔ Arona konjo 'deni tara bo o'ba bi 'ba akumu kebe kɔmɔ a nima yayi. Na bo kuwōwō zinnī te, "Tilēndō, karama ma lōbu ēdī bine zi nje rɔ Boko'ba."

⁶ Kina ngi molo mi bi kezē mo nima na bilaka naga nime ko'de akonjma ngi kako gbi ti akumu. Kina lijē koloma ngi nati ro tonyo kpenni tuwē mo. Tine ari kuyi rōni za 'bōwu ngi yaga di domo ro lende yawa.

⁷ Boko'ba iya zi Musa te, "Ēki kileki kari bēri. Bilaka 'bi tōnē ga ko'de lijē kako yaga di mi Ezipeto ne dōnni ele dē kpe.

⁸ Lijē ebe 'deni ngi kuyi kpenni yaga welo di zō lijē ko'do akoro zinni kuku kozo kinē kole sa naga nima tara. Kina me lijē kēdi 'deni ro tumōtu mo lijē kumu roma teyi. Lijē ebe 'deni bi tiya mo te, 'Yisarele, mitoro 'be mo tōnē ko'de ye yaga di mi Ezipeto ne bo na me."

⁹ Boko'ba iya zi Musa te, "Bilaka naga nima mikali lende 'benni 'deni. Lijē ngi ro a do kitigo to ne ga.

¹⁰ Kina me ni, kinza ko'do kpēri dē kpe zō. Ola lijē zō go mileme wa zinni mote dōnni yaga. Kina ti mi'di yi ngi kara ro kpa do'be ma kinza kiya."

¹¹ Tine Musa ebe toma'jo ro bo zi njere Boko'ba abo, iya te, "Yō njere Boko'ba, i'di miyi ngi kata kulōwō te go wa'di rōnni lijē bilaka 'bi naga nime kōmo lijē 'deni ti tigo 'bi koja lijē yaga di mi Ezipeto ne?

¹² Go wa'di na 'do ki'di Ezipeto kebe 'bōwu togora gōnni kiya te o'de lijē ka tote dōnni yi mōkō kōmo dōku bine? I'di miyi to kpe kēyi rōnni. Kinza ko'de do kote dē dōnni lijē bilaka 'bi ga.

¹³ Lōmu 'bi ma tōnē ko'do ti bo laja 'bi ga Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ne, omeri gomo te. Lōmu 'bi ma tōnē ko'do 'deni zinni 'do ki'di kupō lijē kara kozo kēlu 'ba mitoro ne, omeri gomo te. Kina gbi lōmu 'bi ma tōnē ko'do go yayi nime ti'di mo zi do kupō lijē ga ro ē'benni ro njburunburu ne, omeri gomo te."

¹⁴ Kina Boko'ba kola a tōnē ga bo komeri 'do tote do bilaka abo ga yaga timo ne ngi gbo.

Do Kilikō 'Ba Yisarele

¹⁵⁻¹⁶ Musa ēnyi 'deni kēdi ro tēki tako bēri di do dōku ti lere riyo mo tōnē ga Boko'ba kugu kō'du ki'di abo ga 'deni domo ne. Boko'ba na ko'do lere nima kugu kō'du ki'di abo ga domo ti kōzi bo kebe kapa mo ga kpaki riyo.

¹⁷ Yēsuwa uwō birō do kudu, na bo kiya zi Musa te, "Ya ēdi mi taya."

¹⁸ Musa ileki zi bo te, "Biro ya inza tara. Rōmōyi udu dē kozo birō aka'da ala birō go koga. Birō ngala ma kēdi koba na za muwō 'bama."

¹⁹ Kina odo Musa ni kako kōmō 'deni ngosi ngila taya bo ko'ja kinē kole sa nima ti ngala kusi tara tine na mi bo kata ngi bo ku'du lere tōnē ga ngi bēri kila'ba kitiko yaga ndi dōku yayi.

²⁰ Kina bo kako kogba kole sa 'benni mo tōnē lijē kuku ne ngi ku'du do pa'do kilanma yaga. Na bo kosono ngi kodō mi mini ki'di kpa Yisarele naga nima kuwē.

²¹ Bo ititi Arona, iya te, "Wa'di na ya naga nime ko'do zi'yi ki'di yi kusu kpenni mi lende kēnyē lōbu do kiteli nime?"

²² Arona iya te, "Kinza kembe dē ka ro 'diri tō. Bilaka naga nime ndōrō 'benni ma go lende kēnyē ikali ē'bi 'deni gbi molo.

²³ Lijē na kalo doma bine, kiya te, 'O'do akoro zize go kōsō dōgba zize. Musa bo ko'de ze yaga di Ezipeto nime dikali abo dē wa'di na kōmō 'deni zi bo di bito yayi.'

²⁴ Kina me mēnyi miya zinni te, 'Ni bo ame kēddi ti ambili yamo kōbōkōbō ogba yaga ko'de kako.' Kina ma lijē ko'de kako zō mogba mu'du mi pa'do na kodō ngi ro kole sa nima."

²⁵ Musa ongo Arona ola bilaka naga nima 'deni domo kaya kebe todo laja rōnni kōmo bo ya 'benni ga.

²⁶ Kina bo koro ngi yaga kpa reki bo kuwōwō do bo ro ma kembe kiya te, "Lijē ame ga ro 'ba Boko'ba ne kako bine."

Kina kupō e'be Lēwē ga kolo ngi kuru bo bēri.

²⁷ Kina bo kiya zinni te, "Ni moto njere Boko'ba 'ba Yisarele i'di kō'du mo 'deni zi'yi, inda'ba mbele 'bi kisasi di kapa taya ma bine njō kala 'dē, upō lōndō yi, bo murē yi ti bo pori yi."

²⁸ Kina e'be Lēwē naga nima pili ko'do ngi kozo ma Musa kiya zinni. Bilaka ma kupō mi kada nima ēdi pili kozo kuluku 'butē bi modōkoto (3000) tara.

²⁹ Musa ileki zi e'be Lēwē naga nima te, "Tone, ulōmuke roye 'deni ro bo akumu zi njere Boko'ba ti lōpō nime kupōke kole 'be ga ti lōndō ye ga ne. Boko'ba o'do yēyi 'deni doye."

³⁰ Mi bi kezē ma di pōtō mo na Musa kiya zi bilaka naga nima te, "O'doke lende kēnyē ma do kiteli 'deni. Mēdi mileki mari do dōku tōro zi njere Boko'ba. Motoga ti mi'di bo kola ye go lende kēnyē 'be nime."

³¹ Kina Musa kuyi do bo kileki kari zi njere Boko'ba kiya te, "Bilaka tōnē ga o'do lende kēnyē ma ro do kiteli 'deni. Lijē uku akoro zinni di mi yamo kōbōkōbō lijē koloma ro tumōtu mo.

³² Moma'jo roma zi'yi ola lijē gomo. Ne odo kola lijē dē kpe go lende kēnyē nime, mōyi ma mo na kore gbo yaga di mi buku 'bi ame kugu mōyi bilaka 'bi ga yimo ne."

³³ Njere Boko'ba ileki domo zi Musa te, "Lijē boto bo kirasi lende mo naga nima na ti more mōyi nni yaga di mi buku ma.

³⁴ Ne ari kokoko lijē koto bi mo tōnē miya ne. Malayika ma ti koda bi di roye. Ne kada mo ti kōmō 'deni ame 'do modō

karama dönni lijè bilaka naga nima go lende kënyè 'bènni ga."

³⁵ Kina Boko'ba koja rokò'ò ngi dɔ Yisarele ròmòyì lijè ebe ki'di Arona ko'do akoro zinni di mi yamo köbökòbò kòzo kinè kole sa naga tara.

33

Tënyì 'Ba Yisarele Di Sinayi

¹ Kina nɛre Boko'ba kilende zi Musa iya te, "Ènyì di bine tinni lijè bilaka naga nima ko'de lijè di Ezipeto ne karike mi òoyayi ma mulòmu ti'di mo ziye mo tònè, òoyayi mo tònè mulòmu ti'di mo zi Abarayama zi Yisika zi Yakoba gbì zi dɔ kupò lijè ga ne.

² Ti moja malayika kari dɔgba kòmòye 'dɔ koga Kanana naga nima ti Amora ti Ete ti Pereze ti Iwa ti Yebusa mo ga pili yaga.

³ Èddi karike nime mi yayi ma laka ame wì sa ni ti tagi kambì di teyi kòzo sègè. Tine minza mari tiye ròmòyì kpe rɔ bilaka dɔ kitigo tɔ ne ga. Ɔdɔ mari tiye ti mote dɔye go kòri."

⁴ Kina ɔdɔ bilaka naga nima kuwò 'deni te tine na lijè kudu ngi kolali yamo ma köbökòbò 'doyi yaga di rònni.

⁵ Ròmòyì nɛre Boko'ba i'di kò'du mo 'deni zi Musa kiya zinni te, "Kpe rɔ bilaka dɔ kitigo tɔ ne ga. Ma mèdì mari ra tiye pele ngosi te dène ti mote dɔye ngi yaga. Kina me ti olalike yamo köbökòbò 'ba tiyada rɔye timo naga nime 'doyi yaga di rɔye go momeri dɔma go wa ma 'dɔ mo'dɔ ziye."

⁶ Kina Yisarele kolali yamo köbökòbò ngi 'doyi yaga di rònni di ndi doku Sinayi yayi.

Rò Koro

⁷ Tine Musa èdì nduwè rɔ tombi rò kilaka kilingere timo. Bi ame lijè koga taya teyi bo ogra rò kilaka nima kutòtì mbowa sege yaga di ngila mo. Bo idèkì mòyì mo rɔ "Rò 'ba tondòso." Bɔ ame ko'dòko tikali ako'dòko 'ba Boko'ba kako teyi bina.

⁸ Ɔdɔ Musa kèdì kari 'deni teyi yayi bilaka pili ɔdɔ kòzo yaga kpadòrì 'bènni ga tongo go bo nɔbò bo kòdɔ yimo.

⁹ Ɔdɔ bo kòdɔ 'deni yimo na pòli kakpa mo tònè kako kutu'bò rònì ngi kpadòrì mo. Kina nɛre Boko'ba ti kebe ngi rɔ toloma tilende ti bo di yimo yayi.

¹⁰ Tine ɔdɔ lijè kongò pòli nima 'deni kutu'bò rònì kpadòrì dɔ Musa tara na lijè kënyì kolòdɔ ngi bèrì.

¹¹ Kina nɛre Boko'ba koloma ngi rɔ tilende ti Musa di dɔ kòmɔ dɔ kòmɔ te, kòzo ni bilaka ame kèddì kilende ti lèpì yì mɔtɔ ne. Di pòtò mo tine Musa ileki 'jaa kako mi taya. Tine kole yòbi ame rɔ bo go bo mo kidèkì mòyì mo rɔ Yèsuwa, kole 'ba

Nunu ne oloma ma 'ba bo ngi kò'bò nɔbuu mi rò 'ba Boko'ba yayi.

Boko'ba Na Kokòko Yisarele

¹² Musa ènyì kileki zi Boko'ba iya te, "Èdì ngi rɔ ma laka kòzo lende kiya 'bì tara zò 'dɔ mokòko bilaka naga nime mi òoyayi nima. Ne ngɔ a mɔtɔ èdì gba kòto bine ame kola kinza kiya dè. Yè na kèdì kari tize? Iya 'deni te ikali ma laka, ni Boko'ba ti mi këyì tò.

¹³ Ne ɔdɔ kiya te kèdì ngi tara iyèti go meri 'bì ga ma ko'dòko to'do mo zò, ròmòyì go mò'bò toja laja zìyì tìyèyì dòkì'di yì. Kina omeri gbì te ni na kòzo dɔ kupò nime 'deni zìyì rɔ è'bì ga."

¹⁴ Nɛre Boko'ba iya te, "Ti mari tiye mi'di ye ka'dake bo ya 'be ga."

¹⁵ Musa iya zi Boko'ba te, "Ɔdɔ tari 'bì tize kinza, kinza ki'di dombi ndize dè dari bito di mi go bi nime bine.

¹⁶ Ti kikali tondo ma kèddì ti mi këyì rɔ bilaka 'bì ga gbì tò, ɔdɔ kiya te kari dè tize? Kinè yì mo ɔdɔ kèdì tize na ti kòzo ze 'berì yaga di rɔ bilaka ma laki 'ba òoyayi nime."

¹⁷ Boko'ba iya zi Musa te, "Ti mo'do ngi zìyì kòzo ma kitti. Ròmòyì ni mikali yì 'deni laka ma ti mi këyì tìyì."

¹⁸ Musa iya te, "I'di ma mongo bi nzari 'ba kòmòyì te."

¹⁹ Boko'ba iya te, "Ti mi'di rɔ lòbu ma kindà kòmòyì kidèkì mòyì koro ma zìyì. Ma na rɔ nɛre Boko'ba. Ti milerne mi konmi ma ti mi këyì ma zinni lijè ame ga migeli 'deni ne.

²⁰ Tine minza mi'di yì ko'ja kòmɔ ma. Ròmòyì bɔto ma kòto mɔto te o'ja kòmɔ ma dè kebe koloma gba 'bòwu 'biri rɔ ma kididì."

²¹ Nɛre Boko'ba iya gbì zi Musa te, "Ne ame na rɔ bi ma ngosi ngila ma, zìyì tɔrɔ dɔ doku nime.

²² Ɔdɔ tigo dɔ kiteli ma kudò kebe bina ti mīdèyì yì mi bi nɔnɔn 'ba doku mutu'bò yì ti kòzò nɔbò miteli di ròyì.

²³ Kina ɔdɔ miteli yì 'deni tine na ti mombi kòzò 'jaa yaga di dɔyì go ko'ja nɛre rɔ goma tine kòmɔ ma ko'ja dè."

34

Lere 'Ba Kò'du Kì'di

¹ Nɛre Boko'ba iya zi Musa te, "Ose lere riyò kòzo ma dɔgba tònè ga. Kina ti mugu lende tònè ga dɔ ma dɔgba kitiko tònè ga ne dɔmo.

² Ilenjo ròyì ndò mi dɔnɔbò tilèndò kako kota ma tɔrɔ dɔ doku Sinayi.

³ Kinza bɔto mɔto kako dè tìyì. Kina a mɔto rɔ kinè bɔto kindà dè kapa dɔ doku nima yayi. Yèrì ma kòzo kamölò ni ti banya ni konyo kpènni dè gbì ndi doku yayi."

⁴ Kina Musa kose lere ngi riyo kozo ma dogba tone ga na bo kari ngi timo toro do doku Sinayi yayi molo ro mi donbo kozo ma nere Boko'ba ki'di ko'du mo zi bo tara.

⁵ Kina Boko'ba kako ngi beri di mitoro ti poli koro ngila Musa yayi kideki moyi koro abo mo tone ro nere Boko'ba ne.

⁶ Bo udö kebe komo Musa yayi bo iya te, "Ma nere Boko'ba ma na ro Boko'ba 'ba mi konni bo tonjo lisa. Menyä dë gbi welo ro 'diri. Mileme akö'c ma do kiteli ma ame kinza kote roni dë ne 'deni.

⁷ Akö'c ma na kö'bö 'deni nburu tara tola wa go lende kirasi ni ti lende kënyë. Tine minza mola karama 'ba lende kirasi 'ba 'bu löbu ni gbi di bi todo mo do kole 'ba kole mo ga ma mi mota nbö kala go ma mi sowo mo ga."

⁸ Kina Musa kolodo ngi beri kumötu

⁹ kiya te, "Ödo kiya te miyi këyi 'deni ngi roma moma'jo roma ziyi ari tize. Bilaka naga nime uwö mbili dë. Tine ola ze go lende kirasi ti lende kënyë ze ga. Kina uti kogba ze ro ma 'beyi ga."

Boko'ba Nge Koto

(TD 23:14-19)

¹⁰ Kina nere Boko'ba kileki zi Musa iya te, "Medi mo'do lömu ma tiye kpe bilaka ma ga Yisarele. Go koto ame ga ko'do rönni dë molo mi löngö do kupö ma koto moto di mi döyayi nime ne ti mo'do ziye ko'jake ti komoye. Bilaka ame ga keddi kolomake mi löngö mo ne ti ko'ja tuwi 'ba ako'do ma 'ba Boko'ba ma medi mo'do goye 'deni.

¹¹ Kö'du ki'di nime medi mi'di ziye tone ne uwöke domo. Ti moga lijë boto naga nima pili yaga di komoye, Amora ni ti Kanana mo ga ti Ete ti Perezé ti Iwa kpaki ti Yebusa 'benni ti moga yaga.

¹² Tine i'dike komoye kandi laka kinza ko'doke lömu dë tinni lijë bilaka 'ba mi döyayi mo nima keddi karike teyi ne. Römo'yi lende kënyë 'benni ti kari koloma yaga ziye ro abari.

¹³ Ma laka mo ziye titiko bi 'ba tonja akumu zi akoro 'benni ga yaga, kicacake mi toto koro mo ga yaga kogake sari 'ba akoro Asera 'benni mo beri.

¹⁴ Kinza kebeke dë tulömu kpeye zi a moto römo'yi ma Boko'ba ame möyi ma ro Mi Kombi ne ma ti mi kombi goye.

¹⁵ I'dike komoye kandi laka kinza ko'doke lömu dë tinni lijë bilaka 'ba mi döyayi nima. Römo'yi ödo kiya te lijë keddi tulömu kpenni zi akoro 'benni naga nima lijë kumu roma teyi, lijë ti kose ye gbi todo'bo roye tinni konyoke akonyo mo ga.

¹⁶ Kina ti kole 'be ga kogbe yitöti 'benni ga ngi gbi ki'di kole 'be ga pele koro ma, ma nere Boko'ba dë kpe kebe za tulömu kpenni zi akoro 'ba ya naga nima.

¹⁷ Kinza ko'doke akoro yamo dë ziye kumötuke gbi.

¹⁸ Karama 'ba tonyo mangolo'bo kinza lanja gomo tone na 'do kinda'bake lende mo ki'dike keddi döye. Kozo ma mose ziye tone tara konyoke mangolo'bo ma kinza lanja gomo do modomoriyo mi nyepe 'ba Abibi. Römo'yi nyepe nime na kënyike yimo di Ezipeto.

¹⁹ Kole döndende 'be ga pili ti 'ba yeri 'be ga ma 'bama na.

²⁰ Tine ma ro akaca naga utëke gomo yaga ti kamölö. Ne ödo kutë gomo dë, upö yaga. Kole döndende 'be ga pili utëke gomo yaga. Kina kinza boto moto kako dë komo ma ro ma sari kinza kpa közi ki'di.

²¹ Tö'dö edä do modokoto ziyi to'do ndobo 'bi ga yimo. Tine tö'dö ame ro do modomoriyo mo ne kinza ko'do ndobo dë yimo. Ödo keddi pele ro bi do ro'do ala kpa dolili ziyi tindawo röyi mi kada nime.

²² Karama 'ba kpa dolili ame keddi ko'do ti bi do tumu nyönyu ne i'dike lende mo kö'bö döye. Kina gbi karama ma tone ro 'ba loma bici ngöngöbö keddi ko'do di pötö tototo wa 'deni kote yaga di mi nyaka ne kinza ki'dike lende mo dë kudölu di döye.

²³ Ro goye botoni pili, akoke tilëlu ma, ma nere Boko'ba 'be 'ba Yisarele mi mota mi komo koo koto.

²⁴ Kina ödo moga do kupö bilaka naga nima 'deni yaga di komoye miyese go do maga 'be 'deni kowo, boto moto inza ko'bo kpe 'do tiyozo talo ya döye 'do ta'da ye mi kada 'ba karama mota naga nime.

²⁵ Ödo kumuke roma zo kinza ko'deke mangolo'bo ma ti lanja gomo dë teyi. Kina kinza kola koso akonyo 'ba karama 'ba Pasaka nime dë gbi kö'dö nbö bi këzë domo.

²⁶ Ro go komo koo pili ziyi to'de a la'ja 'ba mi nyaka 'bi kako mi rö koro 'ba nere Boko'ba 'bi.

Tine kinza kebe ku'di kole banya ala kole kamölö dë ti mba 'ba ma mo."

²⁷ Kina Boko'ba kiya zi Musa te, "Lende naga nime ugu beri, römo'yi na mo'do lömu ma 'deni gomo tiyi gbi zinni lijë Yisarele pili."

²⁸ Musa oloma ko'do tö'dö nbö do 'butë sowo ti nere Boko'ba yayi kinza konyo a moto ro akonyo ala kuwë mini. Kina Boko'ba kugu lömu abo mo ngi do lere. İdëki möyi mo 'deni ro kö'du ki'di 'butë.

Do Komo Musa

²⁹ Tine ödo Musa kuyi do bo 'deni kömö di do doku Sinayi ti lere mo tone ga kugu kö'du ki'di mo ga 'deni domo ne bo ikali dë demba do komo bo 'deni ro ma köbö römo'yi bo oloma ro tilende ti Boko'ba.

³⁰ Kina ɔdo Arona ni ti Yisarele pili koŋɔ te do komo bo 'deni ngi ro ma kobɔ, kina lijɛ kere ngi di bi tese noli ro bo.

³¹ Tine bo idɛki lijɛ na Arona ni ti lɔbu mo ga kuyi dɔnni kako zi bo, bo koloma ro tilende tinni.

³² Di pɔtɔ mo tine na bilaka pili kako 'jaa nati zi bo, bo kebe tiya go kɔ'du ki'di nima Boko'ba ki'di zi bo di do doku Sinayi ne pili zinni.

³³ Kina ɔdo Musa kote tilende 'deni pili tinni tara tine na bo kogba bɔŋɔ kolo ngi kutu'bɔ do komo bo.

³⁴ Tine ɔdo bo kari 'deni kodɔ mi rɔ koro mo tɔnɛ tilende zi Boko'ba bo ogba bɔŋɔ nima ngi yaga nbɔ ɔdo bo kɛdi kileki 'deni tine na 'jaa bo kolo kileki teyi. ɔdo bo kodɔ 'deni yaga na bo kebe gbo tiyɛti go wa ame ga nɛre Boko'ba kose ne zinni Yisarele.

³⁵ Kina lijɛ koŋɔ do komo bo ma kɛdi kobɔ ngi. Musa ɔ'bɔ nburu ti bɔŋɔ nima ro ma kutu'bɔ kpa do bo nbɔ ɔdo bo kɛdi kodɔ 'deni mi rɔ koro 'ba Boko'ba tine na 'jaa bo kogba yaga.

35

Kada 'Ba Ro Kindawo

¹ Musa ɔtɔto do Yisarele pili kiya teyi te, "Wa ma nɛre Boko'ba kose ziye to'do mo na me.

² Ni mɔto ziyi to'do ndɔbo 'bi ga nge mi tɔ'do do modɔkɔto. Tine tɔ'do ma ro do modɔmoriyɔ mo nima i'di kɛdi ro kada ma koro ziyi, kada 'ba ro kindawo 'ba nɛre Boko'ba na. Boto mɔto ame kebe ko'do ndɔbo mi kada nime kupɔ yaga.

³ Pele nge ro pa'do, kinza kulɔ'jɔke dɛ mi rɔ 'be ga mi kada nime."

Kpa Kɔzi Ki'di

(TD 25:1-9)

⁴ Musa iya zi Yisarele te, "Wa ma 'do ko'doke na me.

⁵ Ni mɔto wa ame kɛddi timo ogba ki'di ro kpa kɔzi ki'di zi nɛre Boko'ba 'bi. Ni ame miyi ko'doko ne o'de yamo kobɔkobɔ ro kpa kɔzi ki'di zi Boko'ba gbɛ ti wa ma kɔzo sitɛri ni ti 'bilɛnji

⁶ ti sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga ro ma kese, ma nbɔwo ti ma kasi ti alato kirilewo ti sunɛ banya,

⁷ ti kilaka kamɔlɔ ma kinyanyi 'deni kasi liyi, ti kilaka ma kinyanyi 'deni kenme laka, ti ngɛri kono

⁸ ti 'bu 'ba toyi mo, agba'ji 'ba mi 'bu kondi ro ti 'ba akato kele,

⁹ ti gbɛyi ma nbɔwo ti lele ma kele mɔto ga ame go kulɔli kpa nyama mo ne ti bɔŋɔ 'ba kpa dɔŋgo'do mo tɔnɛ.

¹⁰ Bilaka ame ga ro bo miri di mi lɔŋŋɔ ye kako ko'do wa naga nime pili Boko'ba kose ne,

¹¹ rɔ koro 'ba Boko'ba mo tɔnɛ ti a 'ba domo ga gbɛ ti a 'ba gamo ma kebe yaga ti moŋgo mo ga gbɛ ti nzora mo ga ti mo'ba mo ga ti dɔdɔro mo ga ti akidɛyi mo ga,

¹² sandu 'ba lɔmu mo tɔnɛ ti ngɛri 'ba tombi mo ga, a domo ti bɔŋgo kurɔbɔ 'ba turɔbɔ mo koke bi ma koro mo nima timo yaga mo tɔnɛ,

¹³ tarabiza mo ti ngɛri mo ga kpaki ro go jama mo ga, maŋgolo'bo ma ki'di zi Boko'ba

¹⁴ ti akidɛyi lamba 'ba toyi mi rɔ mo nima tɔnɛ kpaki ti jama mo ga, lamba mo ga ti 'bu mo,

¹⁵ bi 'ba akumu 'ba 'do toŋma akato kele domo mo ti ngɛri 'ba tombi mo ga, 'bu kondi mo ti agba'ji kato kele mo tɔnɛ ga ti bɔŋgo kurɔbɔ 'ba kpadɔri mo,

¹⁶ bi 'ba akumu 'ba toŋma akumu domo ti kayikayi 'bilɛnji mo tɔnɛ teyi, ti ngɛri 'ba tombi mo kpaki ro go jama mo ga, ti wɔri kurɔgɔ kɔzi mo tɔnɛ ti bi kidɛyi mo,

¹⁷ ti bɔŋgo kurɔbɔ ma kurɔbɔ ro kabi 'ba romo mo tɔnɛ ga kpaki ti dɔdɔro mo ga pili ti akidɛyi mo ga, gbɛ ti 'ba kpadɔri mo,

¹⁸ ti akutɔti mo ga ti kabi 'ba rɔ koro nime ti 'ba kali 'ba romo ga,

¹⁹ kina gbɛ ti bɔŋgo koro ma 'do bo akumu mo ga kolo rɔnni ɔdo lijɛ kɛdi kari toja laja mi bi ma koro mo nima, ti bɔŋgo koro ro Arona ni ti kole abo ga."

²⁰ Kina ɔdo Yisarele naga nime pili kita'ba 'deni kari di ngila Musa bina tine,

²¹ mɔto ame yimo ko'doko ne ari ko'de wa ngi ro kpa kɔzi ki'di to'do ndɔbo 'ba rɔ koro 'ba Boko'ba 'bɛnni timo. Wa ame ga pili ko'doko 'do tumɔtu Boko'ba timo ti ma 'do ko'do ro bɔŋgo koro 'ba ro bo akumu mo ga, lijɛ o'de ngi pili kako.

²² Bilaka ame ga pili dɔki'di mo ko'doko ne ala ro botoni ala ro 'ja o'de wa ma kɔzo yamo kobɔkobɔ ni ti a mbili ti a dɔkole kɔzi ni ti a mugu ti dɔkomali wa kele naga ngi pili ki'di ro kpa kɔzi zi Boko'ba.

²³ Bilaka ame ga pili kɛdi ti sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga ro ma kese, ma nbɔwo ti ma kasi ti alato kirilewo ti sunɛ banya ti kilaka kamɔlɔ ma kinyanyi 'deni kasi liyi naga ti kilaka ma kinyanyi 'deni kenme laka naga o'de ngi kako.

²⁴ Ya ame ga pili ko'bo tireke wa ma kɔzo sitɛri ni ti 'bilɛnji ni ne o'de kpa kɔzi ki'di ma 'bɛnni ga ngi gbɛ kako zi Boko'ba. Bilaka ame ga kɛdi ti ngɛri kono ma kele ko'bo 'do to'do ndɔbo nima timo ne o'de ngi gbɛ kako.

²⁵ 'Ja ame ga pili ro bo kopiri alato ne o'de dɔkomali sunɛ kamɔlɔ ma kopiri 'deni ko'do kinɛ mo ga ro ma kese, ma nbɔwo ti ma kasi ti alato kirilewo ngi.

26 Sunē banya ma kopiri naga lijē o'de gbi kako.

27 Löbu mo ga o'de lele ma ndögö kitigo naga ngi ma kinē mo nbowo ti ma kele moto ga gbi tulöli mo kpa nyama mo tönē ti bonjo ma 'ba kpa dongo'do mo.

28 Lijē o'de agba'ji ngi ti 'bu 'ba mi lamba ti ma kondi mo tönē ti akato kele mo ga.

29 Ro go bilaka ame ga pili yimo ko'doko ti'di kpa közi ki'di zi Boko'ba kozo ma Musa kose ne o'de ngi kako.

Bö Kubö Rö Koro
(TD 31:1-11)

30 Kina Musa kileki kiya gbi zinni te, "Boko'ba oweli Bezalele kole 'ba Uri kole 'ba kole 'ba Uru di mi kupö e'be Yuda 'deni.

31 Boko'ba odo Nyi Koto Laka abo 'deni lo mi Bezalele ki'di miri 'ba to'do wa naga nime ti akikali mo 'deni pili teyi.

32 Kina ti bo ko'do wa naga nime di mi yamo köbököbö ni ti sitēri ti 'bilēni

33 toga mi lele ti to'ba'ba wa ti tose ngēri ni pili ro go ndobo 'ba közi.

34 Boko'ba i'di ndobo naga nime 'deni zi Bezalele ni ti Oliba kole 'ba Asamaka di mi kupö e'be Dana kina 'do lijē kiyandi ya moto ga gbi to'do mo tara.

35 Akikali ti miri pili 'ba akose ti akokpiri ti lö'jo ame go ku'jo bonjo ko'do kele di mi sunē kamölö ma kopiri 'deni ko'do kinē mo ga ro ma kese, ma nbowo ti ma kasi ti alato kirilewo pili ro go kinē bonjo moto ga, Boko'ba i'di 'deni pili zinni. Lijē ti ko'bo ngi to'do ndobo 'ba közi pili ro gomo.

36

1 Kina Bezalele ni ti Oliba ti bo miri moto mo naga nima Boko'ba ki'di tigo 'ba akikali 'ba ndobo nime 'deni teyi ne kako ngi. Kina go lijē ko'do wa ame pili ko'bo 'do to'do rö koro nima timo ne ngi ko kozo ndose mo ma Boko'ba kose tönē tara."

2 Kina Musa kototo dönni lijē bo miri mo naga nima ngi, Bezalele ni ti Oliba gbi ti bo miri pili moto mo ga tönē, lijē ma Boko'ba ki'di akikali ti tigo 'ba ndobo nima 'deni zinni mo tönē ga lijē kuti 'deni 'do tako to'do mo ne.

3 Wa mo ga ame pili Yisarele kireke domo 'deni 'do to'do ndobo nima timo ne lijē ako ngi kogba di zi Musa kari timo. Tine Yisarele ö'bö ngi to'de kpa közi ki'di ro komo kada löbu nime,

4 nbö bo miri mo naga nima kënyi kako
5 kiya zi Musa te, "Bilaka o'de kpa közi 'deni kebe do ame do'doko go do'do ndobo nime timo kozo ma Boko'ba kose."

6 Kina Musa ki'di kari kuwöwö lende mo ngi kote mi taya pili kinza boto kireke wa de kpe dömöyi ndobo 'ba rö koro nima.

7 Wa ame ga pili kireke ne o'bo ndobo nima 'deni kebe gbi.

Kinë Rö Koro
(TD 26:1-37)

8 Bo miri ma ro do kiteli di mi lönggö lijē bo ndobo mo naga nima na ko'do rö koro mo tönē. Lijē o'do di mi bonjo ma kudö'bö 'butē ku'jo di mi sunē kamölö ma kopiri 'deni ko'do kinē mo ga ro ma kese, ma nbowo ti ma kasi ti alato kirilewo kiyöru ti kinē sasa ti kakala domo tönē ga.

9 Takpa mo ga pili ro ma koriya dokomo kumögu 'butē dömoriyö tö'bö mo dökomo kumögu riyö.

10 Ma muyi lijē uru kpamo kiyoso pili teyi ro mindalo koto. Kina lijē ko'do gbi tara ti kapa ma muyi moto nima.

11 Lijē o'do kano romo di mi bonjo kese kiyija kebe do kpa mindalo mo ga ma yaga.

12 Lijē iyija kano mo ga kuluku koto go mindalo ma dogba kina gbi tara go mindalo ma ro mi riyö mo.

13 Lijē o'do monggo teyi kuluku koto di mi yamo köbököbö tosi kpamo timo bi koto.

14 A domo ma kebe gomo ma yaga lijē o'do di mi bonjo kudö'bö 'butē dökokoto ma ku'jo di mi sunē banya.

15 Lijē o'do pili ro ma koriya takpa mo dökomo kumögu 'butē dökomota, tö'bö mo dökomo kumögu riyö.

16 Ma muyi lijē uru kpamo kiyoso bi koto ro mindalo, kina ma modökokoto ama gbi 'beri ro mindalo moto.

17 Lijē o'do kano kuluku koto kiyija kpa mindalo ma dogba mo nima kebe kapa do kpamo ma kileki yi'böwu. Kina lijē ko'do kano moto ga gbi 'böwu kuluku koto kiyija kpa mindalo moto mo nima.

18 Lijē o'do monggo kuluku koto di mi 'bilēni 'do kosi kpamo timo kiyoso bi koto.

19 Kina lijē ko'do a domo ma kebe yaga 'böwu gbi riyö teyi, ma koto di mi kilaka kamölö ame kinyanyi 'deni romo kasi liyi ne, kina moto gbi di mi kilaka ma kinyanyi 'deni keyme laka naga 'do bo na kilaki kebe gomo ma yaga.

20 Nzora 'ba rö koro nima lijē o'do di mi ngēri kono.

21 Takpa mo ga pili dökomo kumögu sowo, tö'bö mo dökomo koloko modömoriyö.

22 Lösi këdi ro riyörüyö mi ndimo ga go kidēyi timo. Nzora naga nime pili ro gomo këdi ti lösi teyi.

23 Lijē o'do nzora 'butē riyö zi kapa mo ma kileki te do ro'o

24 ti akidēyi mo ga 'butē sowo di mi sitēri tutöti mo timo. Akidēyi mo ga këdi ro riyörüyö ndi ma koto.

25 Lijē o'do nzora 'butē riyö do kapa mo ma kileki te do tugbu

²⁶ ti akidëyi mo ga 'butë sowo di mi sitëri ro riyöriyö ndi nzora koto.

²⁷ Ma kebe yikundö mo kileki te kapa do toro lijë o'do nzora teyi modokoto.

²⁸ Tine go do kumu mo ga lijë o'do nzora teyi kpaki ro riyöriyö.

²⁹ Nzora ma riyö 'ba do kumu mo naga nima iyoso kpamo di bëri nbö kala toro. Ro go nzora 'ba do kumu mo naga nima kpaki ro gomo na lijë ko'do tara.

³⁰ Nzora pili modomota ti akidëyi mo ga di mi sitëri 'butë döomu dokoto ro riyöriyö ndimo ga.

³¹ Lijë o'do mo'ba teyi 'butë döomu di mi ngëri kono,

³² muyi go nzora ma kapa ama, muyi go ma kileki te kapa do ro'ö kina gbi muyi go kapa ma ro yikundö mo tonë kileki te kapa do toro ne.

³³ Mo'ba ma zana mo ame kuruwö mi löngö nzora mo naga nime ne kuŋguŋgu di bine nbö kala go kapa mo ma 'dë.

³⁴ Lijë omba ro nzora mo ga teyi ti yamo köbököbö ti kano yaki mo tusu mo'ba mo ga kebe yimo ame komba romo ra gbi ti yamo köbököbö ne.

³⁵ Lijë o'do bonjo kuröbö mo tonë di mi sunë kamölö ma kopiri 'deni ko'do kinë mo ga ro ma kese, ma nbowo ti ma kasi ti alato kirilewo kiyöru ti kinë sasa ti kakala domo naga.

³⁶ Lijë o'do le'bërë sowo di mi ngëri kono komba romo teyi ti yamo köbököbö towe bonjo kuröbö mo tonë domo, kosi kpamo ga ti monjo yamo köbököbö. Kina lijë ko'do akidëyi mo ga di mi sitëri sowo tutötü le'bërë mo naga nima timo.

³⁷ Akpadöri 'ba rö koro nima lijë o'do ro bonjo kuröbö di mi sunë kamölö ma kopiri 'deni ko'do kinë mo ga ro ma kese, ma nbowo ti ma kasi ti alato kirilewo kiyöru romo kiyada.

³⁸ Lijë o'do le'bërë muyi zi bonjo kuröbö ame kosi kpamo ti monjo. Domo ma toro ti ndimo ma di bëri komba yamo köbököbö teyi ti akidëyi mo ga muyi ro 'bilëji.

37

Kinë Sandu Mo
(TD 25:10-22)

¹ Bezalele o'do sandu 'ba lömu nima di mi ngëri kono. Gomo ma kakpa mo dokomo koloko 'butë dokoto. Tö'bö mo dokomo koloko modomoriyö. Takpa ma ma kari toro gbi tara.

² Yimo ti gomo ma yaga bo ora ti yamo köbököbö bo kiyöru do kpamo.

³ Bo o'do kano 'ba tombi mo timo ga sowo teyi di mi yamo köbököbö kosi kapa go ndimo ga kpaki sowo ro riyöriyö.

⁴ Bo o'do ngëri 'ba tombi mo ga di mi kono bo komba yamo köbököbö romo,

⁵ bo kusu kebe mi kano mo tonë ga kapa 'ba sandu mo nima kpaki riyö ne.

⁶ Bo o'do a domo di mi yamo ma köbököbö, takpa mo dokomo koloko 'butë dokoto, tö'bö mo dokomo koloko modomoriyö.

⁷ Bo uku sasa ti kakala domo naga riyö di mi yamo köbököbö,

⁸ koto kapa ame koto kapa ama. Bo uku kambi koto ti a domo nima.

⁹ Sasa mo naga nime moto kuyi komoni kari do lëpi ni tine konjo bi bëri kakala mo ga kutu'bö do sandu nima.

Kinë Tarabiza Mo
(TD 25:23-30)

¹⁰ Bo o'do tarabiza mo di mi ngëri kono, takpa mo dokomo koloko modomosowo, tö'bö mo dokomo koloko muyi, takpa mo ma kari toro dokomo koloko modomoriyö.

¹¹ Bo ora romo ti yamo köbököbö bo kiyöru do kpamo ga.

¹² Bo o'do dotara kpamo ma ko'do koriya ti dokole közi ma zana nime bo kiyöru do kpamo ti yamo köbököbö.

¹³ Bo o'do kano 'ba tombi mo timo sowo teyi di mi yamo köbököbö bo kosi kebe go ndimo naga nima kpaki sowo.

¹⁴ A 'ba tombi tarabiza nima bo o'do ngosi kpa dotara mo toro.

¹⁵ Bo o'do ngëri 'ba tombi mo timo di mi kono bo komba romo ti yamo köbököbö.

¹⁶ Bo o'do lebe yamo köbököbö zi tarabiza nima, gata mo ga ti kösü mo ga ti gberi mo ga ti lebe 'ba todo layi mo ga timo.

Kinë Akidëyi Lamba Mo
(TD 25:31-40)

¹⁷ Bo o'do akidëyi lamba mo di mi yamo köbököbö. Bo uku ndimo ti dadoro mo di mi yamo köbököbö ti döwöru 'ba tiyada mo ga ti mbili ma këdi komo mo ga kambi koto timo.

¹⁸ Döngila konza pili ro motamota di go do kapa mo ga kpaki riyö.

¹⁹ Döngila mo naga nima pili ro gomo ma koto ti döwöru ma kiyada timo mo tonë ga mota domo ti ma komo mo ga teyi.

²⁰ Dadoro mo ti döwöru 'ba tiyada mo timo mo tonë sowo teyi ti ma komo mo ga.

²¹ Kpa döngoriya ma konza mo naga nima ro motamota ne kpaki ti ma komo mo teyi.

²² Ma komo mo nima ti döngila mo ga ti akidëyi lamba mo nima ambi pili ro akoto kuku 'deni di mi yamo köbököbö.

²³ Bo o'do lamba modomoriyö do akidëyi mo nima. Kina bo kuku makara mo ga ngi ti akonzö buruku mo ga di mi yamo köbököbö.

²⁴ Kilo 'butë mota döümü 'ba yamo köbököbö na ma bo kote dö ndöbö 'ba akidëyi lamba nima ti jama mo ga.

Kinë Bi 'Ba Toŋma Akato Kele
(TD 30:1-5)

²⁵ Bo o'do bi 'ba toŋma akato kele domo di mi ngëri kono ro dö 'baga dö kapa mo ga pili ro ma koriya dökömō koloko muyi. Tine takpa mo ma kari tōro dökömō koloko modōmosowō. Biti 'ba gō dö kumu sowō mo naga nima bo o'do kambī kōto timo.

²⁶ Domo ma di tōro ti rōmo ga kpaki ti bitī mo ga bo ora rōmo ti yamo köbököbö bo kiyōru dö kpamo ga toko teyi.

²⁷ Bo o'do kano 'ba tombi mo riyō teyi di mi yamo köbököbö. Bo o'do kano mo naga nima ngōsi kpa bicī ma kiyōru mo nima kebe gō dö kapa mo ga kpaki riyō tusu ngëri 'ba tombi mo ga yimo.

²⁸ Bo o'do ngëri 'ba tombi mo di mi kono bo kamba rōmo ti yamo köbököbö.

²⁹ Kina bo ko'do 'bu koro 'ba tondi mo rōmo tōnē ngi gbī ti akato kele mo ga kudölō yimo kōzo riya tara.

38

Kinë Bi 'Ba Akumu
(TD 27:1-8)

¹ Bo o'do bi 'ba toŋma akumu mo di mi ngëri kono ro dö 'baga, kapa mo ga dökömō kumōgu riyō. Tine takpa mo ma kari tōro dökömō kumōgu kōto.

² Bo o'do bitī teyi kebe kapa gō dö kumu mo ga kpaki sowō kambī kōto timo. Bo ora rōmo pili ti 'bilëñi.

³ Kina bo ko'do jama mo ga gbī teyi. Bo o'do akunzō buruku mo ga ti kōrē mo ga ti lebe mo ga ti jakira mo ga ti gata 'ba pa'do mo ga. Jama naga nime pili bo o'do di mi 'bilëñi.

⁴ Bo o'do kayikayi di mi 'bilëñi kusu kebe bicī domo ma ko'do mo nima njobō kömō mi zana mo.

⁵ Bo o'do kano 'ba tombi mo timo ga sowō ki'di kebe gō dögalī mo ga.

⁶ Bo o'do ngëri 'ba tombi mo timo ga gbī teyi bo kamba rōmo ti 'bilëñi.

⁷ Kina bo kusu ngi mi kano mo naga nima. Bi 'ba toŋma akumu ame lijë o'do di mi ngëri kola yimo ro gbōñō.

⁸ Bo o'do wōri kurōgō kōzi mo tōnē ti akidëyi mo di mi mandara 'ba 'ja ma kēdi ko'do ndöbö kpadōri 'ba rō koro nima.

Kinë Kali Mo
(TD 27:9-19)

⁹ Tine 'ba rō koro mo nima lijë ari ko'do kali rōmo di mi böñgo ma kele naga. Kapa mo ma kari te dö ro'ō dökömō kumōgu 'butë sowō dömosowō

¹⁰ kikëti ti dödoro 'bilëñi 'butë riyō gbī ti akidëyi mo ga. Moñgo mo ga gbī teyi ti bi kiyōru mo ga di mi sitëri.

¹¹ Kali nima kapa mo ama gbī ro ma koriya ti ame kileki te kapa dö tugbu ne.

¹² Kapa mo ma kileki te dö tōro lijë o'do dökömō kumōgu 'butë riyō dömoriyō ti dödoro mo ga ti akidëyi mo ga gbī teyi. Kina gbī ti moñgo ti kabi mo ga teyi ko'do di mi sitëri.

¹³ Kapa ma kileki te yibi ti kpadōri mo teyi ne gbī dökömō kumōgu 'butë riyō dömoriyō.

¹⁴ Kapa kpadōri mo ma kileki te lijë o'do böñgo kurōbö mo ga teyi dökömō kumōgu modōmoriyō. Dödoro mo ga mota ti akidëyi mo ga teyi.

¹⁵ Kina lijë ko'do kapa mo ma kari 'dē nima gbī tara ti dödoro ti akidëyi mo ga teyi.

¹⁶ Böñgo kurōbö mo naga nima lijë ko'do toko ro kali nima ne pili di mi böñgo ma kele.

¹⁷ Akidëyi 'ba ndi dödoro mo ga di mi 'bilëñi, tine moñgo mo ga ti bi kiyōru mo ga ti a ma kamba dö dödoro mo ga di mi sitëri. Dödoro mo naga nima pili ro gömo ti bi kiyōru rōmo di mi sitëri.

¹⁸ Böñgo kurōbö ma ro akpadōri mo di mi sunē kamölō ma kopiri 'deni ko'do kinē mo ga ro ma kese, ma njobō ti ma kasi ti alato kirilewo kiyada kiyōru rōmo kele. Tō'bō mo dökömō kumōgu modōmota tine takpa mo dökömō kumōgu riyō koriya ti dö böñgo kurōbö ma laki mōto ga 'ba kali mo nima.

¹⁹ İkëti ti dödoro sowō ti akidëyi mo ga teyi pili di mi 'bilëñi. Tine moñgo mo ga ti a ma kamba dö dödoro mo ga na di mi sitëri.

²⁰ Akutōti rō koro nima ti 'ba kali mo ga pili o'do di mi 'bilëñi.

Dökomaŋi Wa Mo Ga

²¹ Akiyija 'ba wa ame ga ko'do ro rō koro nima ki'di lere riyō 'ba kö'du ki'di 'butë mo tōnē ga yimo ne na me ga. Musa na kose gō wa naga nime pili zi kupō e'be Lëwē titētē mo kōzo a nime te. Itomara kole 'ba Arona na ki'di mbiri ro bo dönni titētē mo.

²² Bezalele kole 'ba Uri kole 'ba kole 'ba Uru di mi kupō e'be Yuda na ko'do wa naga nime pili Böko'ba kose zi Musa ne.

²³ Bo gō bo Oliba kole 'ba Asamaka di mi kupō e'be Dana na ro bo tose mo ga gbī ro bo toga yimo gbī ro bo tu'jō böñgo di mi sunē kamölō ma kopiri 'deni ko'do kinē mo ga ro ma kese, ma njobō ti ma kasi ti alato kirilewo.

²⁴ Yamo köbököbö ame ga pili kireke kulōmu zi Böko'ba ne eđi kilo kuluku 'butë riyō gō akiyari mo.

²⁵ Sītērī ēdī pili kilo kuluku 'butē bi modɔkɔtɔ kɔdɔ dɔmɔ kuluku modɔɔmota kora dɔmɔ 'butē mota (3,430) gɔ akiyari mo ma bilaka ma kugu möyi mo naga nima kireke.

²⁶ Wa naga nime pili ma bilaka mo ga kireke na, mɔtɔ opɪ kɔzɔ ma ko'dɔkɔ ziyi tara gɔ akiyari mo. Bɔtɔni ame ga kɔmɔ kɔɔ mo kisaki 'deni di dɔ 'butē riyö kugu möyi mo ne ēdī pili kuluku kpa mota bi sowɔ kɔdɔ dɔmɔ kuluku kpa riyö bi 'butē sowɔ dɔɔkɔtɔ kora dɔmɔ kuluku 'butē riyö dɔɔkɔtɔ (603,550).

²⁷ Di mi sītērī mo nima ma kilo kuluku 'butē bi modɔkɔtɔ kɔdɔ dɔmɔ kuluku modɔɔmota (3,400) na ko'dɔ pili rɔ akidēyi mo ma kuluku riyö 'ba rɔ rɔ koro mo nima ti 'ba bɔngɔ kuröbɔ mo ga, ma kɔtɔ ombi ŋbɔ kilo 'butē mota dɔmosowɔ, pili rɔ gomo.

²⁸ Kɔsɔ mo ma kileke kilo 'butē mota nima na Bezalele ko'dɔ bi kiyöru ti monɔgɔ 'ba gɔ dɔdɔrɔ mo ga di yimo. Kina gbɪ bo ko'dɔ rɔ a 'ba dɔ dɔdɔrɔ mo ga.

²⁹ 'Bilēŋi ma kireke kulömu zi Boko'ba ēdī pili kilo kuluku 'butē sowɔ dɔömu dɔɔmota kora dɔmɔ 'butē riyö dɔömu (2,425).

³⁰ Kina Bezalele ko'dɔ akidēyi 'ba kpadöri 'ba rɔ koro mo nima gbɪ di yimo ti bi 'ba tɔŋma akumu ma di mi 'bilēŋi mo nima ti kayikayi 'bilēŋi mo tönē ti jama pili 'ba bi 'ba akumu.

³¹ Kina ma bo ko'dɔ akidēyi kali mo tönē ga gbɪ di yimo ti 'ba kpadöri mo ga ti akutöti rɔ koro nima pili ti 'ba kali mo.

39

Kinē Bɔngɔ 'Ba Bɔ Akumu (TD 28:1-14)

¹ Di mi sunē kamölö ma kopiri 'deni ko'dɔ kinē mo ga rɔ ma kese, ma ŋbowɔ ti ma kasi ti alato kirilewo mo tönē ga na lijē ko'dɔ bɔngɔ 'ba rɔ bɔ akumu mo ga ŋgi ma 'dɔ lijē kolo ɔdɔ lijē kēdi kari toja laja mi bi ma koro mo. Lijē o'dɔ bɔngɔ koro 'ba bɔ akumu rɔ Arona ni kɔzɔ ma Boko'ba kose zi Musa tara.

² Lijē o'dɔ nyama mo di mi sunē kamölö ma kopiri 'deni ko'dɔ kinē mo ga rɔ ma kese, ma ŋbowɔ ti ma kasi ti alato kirilewo gbɪ ti yamo köbököbɔ.

³ Lijē uku yamo köbököbɔ kore yaga ndendendende ku'jɔ kɔtɔ ti sunē kamölö ma kopiri 'deni ko'dɔ kinē mo ga rɔ ma kese, ma ŋbowɔ ti ma kasi ti alato kirilewo mo tönē.

⁴ Lijē o'dɔ kabi 'ba dɔkɔnyɔ riyö kpa nyama mo nima kosi kpamo dɔ kapa mo ga 'dɔ kuru kpamo timo.

⁵ Gasi ku'jɔ kele mo tönē ko'dɔ ra gbɪ di mi kinē wa kɔtɔ mo nima ne iyoso kpamo gbɪ yɔki nyama mo nima 'dɔ kambɪ kɔtɔ timo kɔzɔ ma Boko'ba kose zi Musa.

⁶ Lele kinē ŋbowɔ mo tönē ga lijē ileŋɔ koga möyi kole 'butē dɔmoriyö 'ba Yakoba ga rɔmo ko'ba'ba ti yamo köbököbɔ.

⁷ Lijē uru rɔ kapa kabi 'ba dɔkɔnyɔ nyama mo nima gɔ kileme kpa goli 'butē dɔmoriyö 'ba Yisarele, kɔzɔ ma Boko'ba kose zi Musa.

Kinē Bɔngɔ 'Ba Dɔngɔ'do Mo (TD 28:15-30)

⁸ Lijē o'dɔ bɔngɔ ma kpa dɔngɔ'do mo gbɪ di mi kinē akɔtɔ nima ko'dɔ nyama mo di yimo ne gbɪ ti kinē akiyöru kɔtɔ mo nima.

⁹ O'dɔ yaga rɔ ma kö'bö rɔ dɔ 'baga kuköku yimo riyö teyi. Takpa mo ti tö'bö mo pili dɔkɔmɔ kolokɔ riyö.

¹⁰ Lijē ulöli mindalo 'ba döku ndögö kitigɔ naga sowɔ rɔmo. Mindalo ma dɔgba mo lijē i'di mboron ni ti ma kinē dɔŋɔte ti ma kese na teyi.

¹¹ Mindalo ma riyö mo lijē i'di ma kinē biliwa ti ma yēwē ti ma kilindekilinde teyi.

¹² Mindalo ma mota mo lijē i'di ma kese tyyötüyö ti ma kumöru ti ma liyi teyi.

¹³ Mindalo ma rɔ mi sowɔ mo lijē i'di ma kididi ti ma kinē wöliwöli ti ma kinē kilidi 'doyi teyi. Lijē ko'ba'ba pili ti yamo köbököbɔ.

¹⁴ Di mi döku 'butē dɔmoriyö naga nima pili oga möyi kole 'butē dɔmoriyö 'ba Yakoba ga rɔmo rɔ kotokɔtɔ 'dɔ kileme kpa goli 'butē dɔmoriyö 'ba Yisarele.

¹⁵ Lijē o'dɔ nyari yamo köbököbɔ kpa bɔngɔ 'ba dɔngɔ'do mo nima ko'dɔ kɔzɔ ga'da naga tara.

¹⁶ Lijē o'dɔ yamo köbököbɔ ko'ba'ba mo ga riyö gbɪ ti magbaya riyö. Magbaya riyö mo naga nima lijē uru kpa bɔngɔ 'ba dɔngɔ'do mo ma tɔrɔ.

¹⁷ Kina lijē kosi kpa nyari yamo köbököbɔ mo tönē ga ŋgi rɔmo.

¹⁸ Tine kapa 'ba kpamo ama lijē osi rɔ yamo köbököbɔ ko'ba'ba mo tönē ga rɔ kabi 'ba dɔkɔnyɔ mo yayi kebe kɔmo ne.

¹⁹ Lijē o'dɔ magbaya yamo köbököbɔ riyö kuru kpa bɔngɔ 'ba dɔngɔ'do mo nima ma kapa bēri kebe miyö ŋgosi kpa nyama.

²⁰ Lijē o'dɔ magbaya mɔtɔ ga 'böwu gbɪ riyö kuru kpa kabi 'ba dɔkɔnyɔ nyama mo ma bēri ŋgosi kpa dɔgali mo tine mbowa tɔrɔ bi dɔ gasi ku'jɔ kele mo tönē.

²¹ Kɔzɔ ame Boko'ba kose 'deni zi Musa ne tara na lijē kosi kpa magbaya 'ba bɔngɔ 'ba dɔngɔ'do mo ŋgi ti ma 'ba nyama mo ti kabi kese 'dɔ bɔngɔ ma 'ba dɔngɔ'do nima koloma tɔrɔ dɔ gasi mo kinza kunɔlölö ra.

Kinë Bëbë Mo

(TD 28:31-43)

²² Bëbë ma löbu mo ame kebe mi nyama mo yayi ne o'do pili di mi sunë ma kese.

²³ Bi gbhõ 'ba domo uru kpamo kitigo teyi kinza kirica ra.

²⁴⁻²⁵⁻²⁶ Do kpamo ma konggo kebe kapa mo ma bëri lijë iyija ngolonologo kese ti ma nbowo ti ma kasi kujölu yimo ti lalaja yamo köbököbö kozo ame Boko'ba kose zi Musa ne.

²⁷ Lijë o'do bonggo kolo ro zi Arona ni ti kole abo ga,

²⁸ ti yima kolo domo ga ti a domo ga ti ridi mo ga

²⁹ ghi ti lapo di mi sunë kamölö ma kopiri 'deni ko'do kinë mo ga ro ma kese, ma nbowo ti ma kasi ti alato kirilewo kiyöru romo kele ne kozo ma Boko'ba kose zi Musa.

³⁰ Lijë o'do dökulë 'ba tileme tulömu wa zi Boko'ba di mi yamo köbököbö. Lijë kugu romo te, "Ulömu 'deni zi Boko'ba."

³¹ Lijë udödu kpa do yima mo nima ti kabi kese kozo ma Boko'ba kose zi Musa.

Jama 'Ba Ro Rö Koro

(TD 35:10-19)

³² Ndobo 'ba to'do rö koro 'ba Boko'ba ote roni ngi pili kozo a nime te. Yisarele o'do wa pili ngi ko kozo ma Boko'ba kose zi Musa.

³³ Lijë o'do rö koro nima koto kari zi Musa ti jama mo ga pili, mongo mo ga ti nzora mo ga ti mo'ba mo ga ti dödoro mo ga ti akidëyi mo ga,

³⁴ kilaka kamölö ma kuti romo kasi liyi ro 'ba domo mo tonë ga ti a 'ba domo ma ro kilaka ma kinyanyi kenje laka mo tonë ga, ti bonggo kuröbö mo ga

³⁵ ti sandu 'ba lömu mo tonë ti lere riyö 'ba kö'du ki'di mo tonë ga yimo, ngëri kombi mo ga ti a domo,

³⁶ tarabiza mo ti jama mo ga pili ti mangolo'bo ma ki'di zi Boko'ba mo,

³⁷ akidëyi lamba mo di mi yamo köbököbö ne ti lamba mo ga ti jama mo ga pili ti 'bu mo ga,

³⁸ bi 'ba akumu ma di mi yamo köbököbö ti 'bu kondi romo tonë ti agba'ji kato kele mo ga ti bonggo kuröbö 'ba kpadöri mo,

³⁹ bi 'ba akumu ma di mi 'bilëni mo ti kayikayi mo ti ngëri 'ba tombi mo ga ti jama mo ga pili, wöri kurögö közi mo ti akidëyi mo,

⁴⁰ bonggo kuröbö 'ba kali mo ti dödoro mo ga ti akidëyi mo ga, bonggo kuröbö ma 'ba kpadöri 'ba kali mo ti kabi mo ga ti akutöti mo ga pili,

⁴¹ ghi ti bonggo koro ma 'do bo akumu mo ga kolo di mi bi ma koro mo nima, bonggo

koro ro Arona bo akumu ni lijë ti kole abo ga.

⁴² Yisarele o'do wa naga nime 'deni pili kozo ma Boko'ba kose zi Musa.

⁴³ Musa onggo gomo lijë o'do 'deni ko kozo ma Boko'ba kose zi bo. Kina bo ko'do yëyi ngi zinni.

40*Tulömu Mo*

¹ Kina nere Boko'ba kiya zi Musa te,

² "Mi tö'do ma döndende 'ba nyepe ma dögba nime ziyi tutöti rö 'ba tondoso, rö koro ma 'ba Boko'ba nime.

³ Utë sandu 'ba lömu mo tonë ti kö'du ki'di 'butë yimo ne mi zana mo yayi. Kina 'do kowe bonggo kuröbö mo tonë kebe komo mo.

⁴ O'de tarabiza mo tonë yimo kiyija jama mo ga domo. O'de akidëyi lamba mo tonë yimo yayi kiyija lamba mo ga domo.

⁵ Utë bi 'ba akumu ma di mi yamo köbököbö mo tonë komo sandu 'ba lömu mo nima yayi. Kina 'do kowe bonggo kuröbö 'ba kpadöri mo teyi.

⁶ Utë bi 'ba akumu ma 'ba tonja kpa közi ki'di domo nima komo rö koro nima ma yaga.

⁷ Utë wöri kurögö közi mo tonë mi löngö bi 'ba akumu ni ti rö koro kunö mini lo yimo.

⁸ Utötöti kali 'ba romo ga toko kowe bonggo kuröbö 'ba kpadöri mo teyi.

⁹ Kina 'do kulömu rö koro nima kpaki ti jama mo ga ti tondi 'bu koro mo tonë romo kina ti këdi ngi pili ro ma koro.

¹⁰ Kina 'do kulömu bi 'ba akumu mo ga pili ti jama mo ga ti tondi 'bu romo. Kina ti lijë këdi ngi ro ma koro.

¹¹ Kina 'do kulömu wöri kurögö közi nima ghi tara ti akidëyi mo.

¹² O'de Arona ni ti kole abo ga kpadöri 'ba rö koro bina kina 'do ki'di lijë kurögö rönni tilejo rönni kopo.

¹³ Olo bonggo 'ba bo akumu mo tonë ro Arona kondi 'bu mo ro bo. Kina 'do ki'di bo kozo a nime te toja laja ro bo akumu ma zö.

¹⁴ O'de kole abo mo ga kolo bonggo kolo ro rönni.

¹⁵ Kina 'do kondi 'bu ghi rönni kozo ma kondi ro 'bu nni, 'do lijë koja laja zö ro bo akumu ma ga. 'Bu kondi nime ti ki'di kupö lijë kö'bo ro bo akumu zö nduwë mi kada ma këdi kako naga nime 'dë."

¹⁶ Kina Musa ko'do wa pili ngi kozo ma nere Boko'ba kose zi bo.

Akiyija Mo Ga

¹⁷ Mi tö'do ma döndende mi nyepe ma dögba 'ba mi komo kozo ma ro riyö mo di

pötö toda 'bënni yaga di mi Ezipeto na rö koro 'ba Boko'ba kutöti röni ngi.

¹⁸ Musa utöti akidëyi mo ga bëri kiyija nzora mo ga kudödu mo'ba mo ga kidëyi dödro mo ga.

¹⁹ Bo uröbö dö rö nima ti ma kebe gömo ma yaga közo ma Boko'ba kose zi bo.

²⁰ Kina bo kogba lere riyö 'ba kö'du ki'di mo tönë ga ngi ki'di mi sandu mo. Bo usu ngëri 'ba tombi mo mi kano mo tönë ga kö'do yoki sandu mo nima ne. Kina bo kogba a dömo kutu'bö teyi.

²¹ Kina bo kutë sandu 'ba kö'du ki'di nima mi rö koro yayi bo kowe böngö kuröbö mo koza bi ma 'ba sandu mo nima timo yaga közo ma Boko'ba kose.

²² Bo idëyi tarabiza mo yimo yayi kebe kapa mo ma kileki te dö tugbu gönyö böngö kuröbö mo tönë ma kako te yaga.

²³ Kina bo ki'di manğolo'bo mo ga ngi dömo yayi kömo Boko'ba, közo ma Boko'ba kose zi bo.

²⁴ Bo i'di akidëyi lamba mo tönë kebe ngila tarabiza mo nima kapa ma kari te dö ro'ö.

²⁵ Kina bo ki'di lamba mo ga ngi dömo yayi kömo Boko'ba, közo ma Boko'ba kose zi bo.

²⁶ Bo i'di bi 'ba akumu ma di mi yamo köbököbö tönë rö yayi kebe kömo böngö kuröbö mo nima.

²⁷ Kina bo koŋma agba'ji kato keke mo tönë ngi dömo közo ma Boko'ba kose zi bo.

²⁸ Kina bo kowe böngö kuröbö 'ba kpadöri mo ngi teyi.

²⁹ Bo utë bi 'ba toŋma akumu ma 'ba kpa közi ki'di nima yaga kebe gö böngö kuröbö 'ba kpadöri mo. Kina bo kumu kpa közimo ga dömo yayi ti a ma közo nyönyu ni közo ma Boko'ba kose zi bo.

³⁰ Bo idëyi wöri 'ba turögö közi mo tönë mi löngö bi 'ba akumu ni ti rö koro nima, ti mini lö yimo.

³¹ Musa ni ti Arona ti kole 'ba Arona ga urögö ga közinni ti ndinni bina

³² dö löjé këdi kö'do toda mi rö koro 'ba Boko'ba közo ma Boko'ba kose.

³³ Musa utöti kali toko rö rö koro nima ti bi 'ba akumu mo. Kina bo kowe böngö kuröbö 'ba kpadöri mo ngi teyi. Bo kote ndöbo mo pili közo a nime te.

Pöli Utu'bö Dö Rö Koro

³⁴ Kina poli kako kutu'bö dö rö koro nima ngi bi nzari 'ba bi köpo 'ba Boko'ba kogba yimo ngi ti röni.

³⁵ Kina ki'di Musa ngi ködo dö rö yayi.

³⁶ Yisarele ö'bö tunyë taya 'bënni nge kololo dögba dö kiya te poli nima kënyi kokpe mini 'deni tözo di dö rö koro nima.

³⁷ Ne dö koloma le löjé oğböbö rönni dö.

³⁸ Mi kada 'ba lingere 'bënni nima pili löjé ö'bö to'ja poli 'ba Boko'ba dö rö koro nima rö mi kada. Tine ma rö mi koröndo pa'do na köbö dömo mi poli mo nima.

Laja Laka Ma MATAYO Kugu

*Yi Lijigi 'Ba Yēsu Ga
(LK 3:23-38)*

¹ Ame na ro möyi 'bu löbu 'ba Yēsu Kurisito kupö Dawidi kupö Abarayama.

² Abarayama na köyö Yisika, Yisika na köyö Yakoba, Yakoba na köyö Yuda ni ti löndö bo ga.

³ Yuda na köyö Pereze ni ti Zera ame mönni na ro Tamara ne. Pereze na köyö Ezerona, Ezerona na köyö Rami.

⁴ Rami na köyö Aminadaba, Aminadaba na köyö Nasona, Nasona na köyö Salamono.

⁵ Salamono na köyö Bowaza ame ma mo ro Raba ne. Bowaza na köyö Obede ame ma mo ro Ruta ne. Obede na köyö Yisayi.

⁶ Yisayi na köyö Dawidi bo dolinjo.

Dawidi na köyö Solomo ame ma mo ro makuru'bē pötö Uriya ne.

⁷ Solomo na köyö Rebama, Rebama na köyö Abiya, Abiya na köyö Asa.

⁸ Asa na köyö Yesopata, Yesopata na köyö Yorama, Yorama na köyö Uzija.

⁹ Uzija na köyö Yotama, Yotama na köyö Aza, Aza na köyö Ezikiya.

¹⁰ Ezikiya na köyö Manase, Manase na köyö Amona, Amona na köyö Yosiya.

¹¹ Yosiya na köyö Yekoniya ni ti löndö bo ga mi kada 'ba tinda'ba bilaka kari Babele.

¹² Di pötö tinda'ba bilaka kari Babele na Yekoniya köyö Salatele, Salatele na köyö Zerobabele,

¹³ Zerobabele na köyö Abiyuda, Abiyuda na köyö Elekima, Elekima na köyö Azora,

¹⁴ Azora na köyö Zadoka, Zadoka na köyö Akimi, Akimi na köyö Eliyuda,

¹⁵ Eliyuda na köyö Elezara, Elezara na köyö Matana, Matana na köyö Yakoba,

¹⁶ Yakoba na köyö Yesepa ame bo na ro mē'dē 'ba Mariya ma 'ba Yēsu ma kidēki ro Kurisito ne.

¹⁷ Tine 'bu löbu ma kisaki di zi Abarayama n̄bō kömō zi Dawidi ēdi pili 'butē domosowō. Kina ma kisaki di zi Dawidi n̄bō kömō mi kada 'ba tinda'ba bilaka kari Babele ēdi pili 'butē domosowō. Kina ma kisaki di mi kada 'ba tinda'ba bilaka kari Babele n̄bō kömō zi Kurisito ēdi gb̄i pili 'butē domosowō.

*Töyö Yēsu
(LK 2:1-7)*

¹⁸ Tine töyö Yēsu Kurisito na kowō a nime te. Owō kilibō ma bo Mariya 'deni 'dō togbe mo zi Yesepa tine gba kinza lijē kodo'bo

dönni dē loko ari kikali röni loko omō 'deni ti tigo 'ba Nyi Koto Laka.

¹⁹ Tine mē'dē ni Yesepa ro bo lende laka, kina bo o'dakō dē 'dō tuburu loko komō bilaka ma konzi. Kina bo komeri ngi 'dō tope loko lowo.

²⁰ Kina owō bo ko'dō meri mo 'deni tara tine, Boko'ba 'i di nyi ko'de ngi dō bo kina malayika 'ba Boko'ba kilende zi bo, iya te, "Yesepa kupö Dawidi, kinza kere dē di bi togba Mariya ziyi lijō ro 'ja 'bi. Römöyi kole nima min̄i ne Nyi Koto Laka na ki'di loko komō.

²¹ Loko ti köyö kole kina ti kidēki möyi mo ro Yēsu. Römöyi bo na ti komō bilaka abo ga yaga di mi lende kënyē 'bēnni ga."

²² Wa naga nime o'dō rönni 'deni 'dō kēdi kowō wa ma tōnē ga Boko'ba ki'di bo kumē lende abo ga kiya 'deni molo ne tara. Ame kiya te,

²³ "Nyiti motō gba ro yitō ti komō 'deni köyö kole. Kina ti kidēki möyi mo ro Imanuwelē." Ame 'jo 'ba lende 'ba möyi nima iya te, "Boko'ba ēdi tize."

²⁴ Kina owō Yesepa konjo bi tine bo ogbe Mariya ngi kowō ma malayika 'ba Boko'ba kiya zi bo.

²⁵ Tine Yesepa ni inda'ba dönni dē titi ti Mariya n̄bō loko köyö kole. Kina bo ki'di möyi mo ngi ro Yēsu.

2

Tako 'Ba Bō Lende Kikali

¹ Öyö Yēsu 'deni Beteleme mi döyayi 'ba Yudayi mi kada 'ba Erode bo dolinjo. Kina bo lende kikali motō ga ako ra di bic̄i toro n̄bō kömō Yerosalema.

² Lijē ititi, tēgē, "Kole nime köyö bine ro n̄ere 'ba Yudayi ne, bo ēdi yala ga? Kēlu abo do'ja 'deni di bic̄i toro, kina me dako tilēlu bo."

³ Kina owō Erode kuwō lende nime 'deni te tine, mi bo ēnyi kombi ngi kina bilaka 'ba Yerosalema motō ga yimo ombi 'deni gb̄i.

⁴ Kina bo kari kidēki löbu 'ba bo akumu ni ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ngi pili go kako zi bo, kina bo kititi lijē, bo iya te, "Owō tara ne Kurisito ame Boko'ba kēdi koja kako di mitōro ne ēdi köyö bo yala ga ya?"

⁵ Lijē iya te, "Ēdi köyö Kurisito mi Beteleme mi döyayi 'ba Yudayi bine. Römöyi bo kumē lende 'ba Boko'ba motō ugu lende nime 'deni molo ame kiya te,

⁶ 'Ni, Beteleme, döyayi 'ba Yudayi nime, inza 'bēyi kulōwō wōti titiyi bēri di mi döyayi 'ba Yudayi nime. Bilaka ma löbu ti kowō 'deni di miyi ame go kokoko bilaka ma ga 'ba Yisarele.' "

⁷ Kina Erode kidëki bo lende kikali tönë ga ngi lowo kako zi bo go lijë kiya kada 'ba tōdo 'ba këlu nima zi bo.

⁸ Kina bo kënyī koja lijë ngi kari, bo iya te, "Arike Beteleme toma go kole nima. Odo ko'jake bo 'deni ako kiya lende mo zō go mari gbi tilëlu bo."

⁹⁻¹⁰ Kina odo lijë kuwō lende kiya 'ba Erode nima 'deni tine lijë ënyī ngi tari. Kina lijë ko'ja këlu mo tönë lijë ko'ja molo di yi'bi ne ngi. Kina odo lijë ko'ja 'deni tara tine lijë ngi ti mā këyi ro mbëmbë.

Këlu nima öso nduwë dögba zinni nbō kari korō do bi ame kole Yësu këdi teyi ne.

¹¹ Kina lijë kodo ngi kari ko'ja kole ni këdi rō yayi ti ma mo. Kina lijë kolodo ngi bëri tilëlu bo. Kina lijë kunyë kpa sandu 'bënni ga ngi, lijë ki'di kpa közi ki'di 'bënni ga zi kole nima. Kpa közi ki'di mo ga rō yamo köbököbö, ti akato kele ti wōwo kele mōto kidëki möyi mo rō muri.

¹² Tine na Boko'ba kiyandi lijë ngi ti nyi kinza lijë kileki dë kpe kebe do Erode. Kina lijë kileki ngi kari do yayi 'bënni ti kori ma löwō mōto.

Tiriya Ti Yësu Ezipeto

¹³ Kina odo ya naga nima kari 'deni tine, Boko'ba i'di nyi ko'de ngi do Yesepa, kina malayika kiya zi bo, iya te, "Erode o'doko toma go kole nime 'do bo kupō yaga. Ënyī ti kole nime ti ma mo kirija kari Ezipeto. Oloma yayi nbō ma na 'jaa ti miya ziyi go kileki."

¹⁴ Kina Yesepa kënyī ngi mā korōndo nima kirija kari Ezipeto ti kole tönë ti ma mo.

¹⁵ Lijë ari 'do toloma Ezipeto yayi nbō kömō mā kada 'ba tölë 'ba Erode.

Loma 'bënni yayi nima ëdi 'deni kozo lende 'ba Boko'ba ame tönë bo kiya 'deni molo ti bo kumë lende abo mōto, kiya te, "Midëki kole ma 'deni kako di Ezipeto."

Tupō Kole Botōni Di Mī Beteleme

¹⁶ Kina odo Erode kikali 'deni bo lende kikali naga nima indëndë do bo 'deni kozo a nima tara tine, mā bo ënyī kata ngi. Kina bo koja bo kanya abo ga ngi kari mā dolijō pili 'ba Beteleme tupō kole titi ame ga pili rō botōni ne, ame komo koo mo ga këdi 'deni riyo nbō kömō do ame ga köyō mā komo koo mo nima ne. Tisaki mo di do ame ga komo koo mo ga këdi 'deni riyo ne rōmōyi go lende 'ba kada 'ba tōdo 'ba këlu ame bo kuwō lende mo di zi bo lende kikali naga nima ne.

¹⁷ Tupō kole titi 'ba Beteleme naga nime ëdi 'deni kozo lende 'ba Boko'ba ame bo kiya 'deni molo ne tara, ame Yeremaya kumë 'deni molo kiya te,

¹⁸ "Biro ëdi kudu mā Rama, biro 'ba mono ni ti kuwu. Rayile na këdi kudu go kole 'ba kole 'bënni ga. Lijë ölä 'deni pili kina loko o'doko dë kpe go kuyë kömōni."

Loma Mī Nazareta

¹⁹ Tine Yesepa ni ëdi 'deni koloma mā Ezipeto. Kina odo Erode këlä 'deni tine, na Boko'ba ki'di nyi ko'de ngi do Yesepa, kina malayika kodo ngi zi bo,

²⁰ kiya te, "Ënyī di bine ti kole titi nime ti ma mo kileki kari mā do yayi 'ba Yisarele. Bilaka ma tönë ga yayi ko'doko tupō kole nime ne lijë ölä 'deni."

²¹ Kina bo kënyī ngi ti kole tönë ti ma mo, bo kileki kari mā do yayi 'ba Yisarele.

²² Tine bo ari kuwō 'böwu tögë kole 'ba Erode, ame kidëki möyi mo rō Arokelawo ne, na 'deni rō nere 'ba Yudayi. Kina bo kere ngi di bi tari toloma mā Yudayi. Kina Boko'ba ki'di nyi mōto ko'de gbi do bo, kiya zi bo go bo kari koloma Galilaya.

²³ Kina odo bo kömō 'deni yayi tine, bo ari koloma 'deni mā gawo mōto kidëki rō Nazareta. Loma mī Nazareta nima ëdi 'deni kozo lende 'ba Boko'ba ame bo kiya 'deni molo ne tara, ame bilaka mōto ga kumë lende mo 'deni, kiya te, "Bo nima ti kidëki bo 'deni rō bilaka 'ba Nazareta."

3

Yowani Bō Bapatisi

(MK 1:1-8; LK 3:1-18; YN 1:19-28)

¹ Mī kada naga nima yayi Yowani bo bapatisi odo 'deni yi mökö mā do yayi 'ba Yudayi. Kina bo kisaki 'deni tuwōwō laja 'ba Boko'ba zi bilaka.

² Iya te, "Otoke doye di mā lende kënyë 'be ga rōmöyi nere löbu 'ba Boko'ba ëdi 'deni noli."

³ Yowani nime na tönë Yesaya bo kumë lende 'ba Boko'ba kiya lende molo go kö'du mo, ame bo kiya te, "Bo mōto ëdi kuwōwō do bo di yi mökö kiya te, 'Ilenjoke kori zi nere. Odooroke go kori zi bo.'"

⁴ Bōngō 'ba rō Yowani o'do di mā sunë gamele. Kina kilaka na bo kudōdu 'bömbō bo rō gasi. Akonyo abo ga rō mömī ni ti tagi 'ba mī 'böro.

⁵ Bilaka ölo 'deni kari zi bo di mā Yerusalem, di mā dolijō 'ba Yudayi pili kina gbi di mā lijō ame ga pili ngōsi kpa yöpō 'ba Yaradene ne.

⁶ Lijë odo kpënni go lende kënyë 'bënni ga kina bo kodo mini 'ba bapatisi ngi dönni mā yöpō 'ba Yaradene.

⁷ Tine odo bo kongō ya ma kidëki rō Parosi ni ti Sadoke ma konzi 'deni këdi kako zi bo mī bapatisi tine, bo iya te, "Kpe kole 'ba murë naga nime, yë na ku'bōlu ye tiriya di kpa ya nime këdi kako doye ne?"

⁸ O'doƙe wa ame ga 'do kileme otoke dɔye 'deni di mi lende kɛnyɛ 'be ga ne.

⁹ Kinza kebeke dɛ tomeri mo ti komoƙe di mi gomɔ nima go ame kiyake te kpe kupɔ Abarayama na ne. Ro ma laka miya ziye Boko'ba ti kikali ngi togba doku naga nime ko'do ro kupɔ zi Abarayama.

¹⁰ Goronja eɗi 'deni ndo ndi ngeri toga mo beri ti ngira'da mo. Ngeri ame ga pili kana a ma laka de ne ti koga beri ku'du mi pa'do.

¹¹ Medi mo'do 'bama bapatisi nge dɔye ti mini 'do kileme do koto. Tine bo ma keddi kako di potɔ ma nime, bo na mbiri di doma, pele ro tombi wari abo mo'bo de. Bo ti ko'do 'ba bo bapatisi dɔye ti Nyi Koto Laka gbi ti pa'do.

¹² Bo eɗi ti kizeri abo 'do tubo nyonyu timo. Bo ti kotowa dokandilere abo, bo ki'di nyonyu abo ga mi mata tine turu mo bo ti konjma yaga ti pa'do ame kinza kolu de ne."

Bapatisi 'Ba Yesu

(MK 1:9-11; LK 3:21-22)

¹³ Kina Yesu kako di Galilaya komo kpa yopɔ 'ba Yaradene zi Yowani 'do ko'do bapatisi do bo.

¹⁴ Tine Yowani oma tota bo, iya te, "Ako za 'bowu zo, o'ja ma na 'do mari ziyi 'do ko'do bapatisi doma 'di?"

¹⁵ Tine Yesu ileki domo iya te, "I'di keddi totti tara. Romoyi ti to'do mo te na ti do'do ngi kozo ako'doko abo 'ba Boko'ba tara." Kina Yowani kufi ngi gomɔ.

¹⁶ Kina odo ko'do bapatisi 'deni do Yesu bo keddi kodo yaga di mi mini tine na mitoro kurogo roni ngi zi bo. Kina bo ko'ja Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba keddi kako beri do bo di mitoro kozo matukpuru tara.

¹⁷ Kina birɔ kudu ngi di mitoro kiya te, "Ame na ro kole ma. Mo'o bo 'deni kulowo. Ma ti mi keyi ro mbembɛ go lende abo."

4

Akiyozo Ma Komɔ Zi Yesu

(MK 1:12-13; LK 4:1-13)

¹ Kina Nyi Koto Laka koto Yesu ngi kari yi mokɔ 'do Satani kiyozo bo.

² Kina odo bo ko'do to'do 'deni do 'butɛ sowo bo konyo odo de tine bo 'deni ro 'bo.

³ Kina Satani kako ngi zi bo kiya te, "Odo keddi ngi ro kole 'ba Boko'ba ilende zi kulugbi doku naga nime 'do kuyi ronni ro mangolɔ'bo ziyi."

⁴ Tine Yesu ileki domo, iya te, "Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Bilaka oloma de nge koto go akonyo tine ti lende ame ga pili keddi kodo di kpa Boko'ba ne.'"

⁵ Kina Satani koto Yesu ngi kari Yeros-alema gawo koto laka nima, kina ki'di bo nbɔ do kumu ro lobu 'ba Boko'ba,

⁶ kina kiya zi bo, iya te, "Odo keddi ngi ro kole 'ba Boko'ba ola royi beri. Romoyi ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Bo ti ki'di lende zi malayika abo ga go ko'du 'bi 'do lijɛ kikapo yi kinza koga ndiyi ra yoki doku ma koto moto.'"

⁷ Tine Yesu ileki domo iya te, "Ugu 'deni gbi iya te, 'Kinza kiyozo nere Boko'ba 'bi de.'"

⁸ Kina Satani koto bo 'bowu nbɔ do doku ma kakra ro do kiteli kina kileme dolingo nime ti tele mo ga pili zi bo,

⁹ iya te, "Wa naga nime pili ti mi'di ziyi odo kolodo beri zo kumotu ma."

¹⁰ Yesu ileki domo zi bo, iya te, "Ese yaga di roma Satani. Romoyi ugu 'deni iya te, 'Nere Boko'ba 'bi na nge koto 'do kumotu kulomu kpɛyi teyi.'"

¹¹ Kina Satani kola bo ngi na malayika kako ngi tokonyi bo.

Tisaki Ndogo 'Ba Yesu

(MK 1:14-15; LK 4:14-15)

¹² Kina odo Yesu kuwo 'deni kiya te i'di Yowani 'deni mi maboso tine, na bo kɛnyi ngi kari Galilaya.

¹³ Tine bo oloma de Nazareta bo ari ngi nduwɛ Kaparanoma. Ame ro gawo ma kpa popɔ 'ba Galilaya mi dɔyayi 'ba Zebolona ni ti Napatali.

¹⁴ O'do roni 'deni 'do keddi kozo ma tonɛ Yesaya bo kumɛ lende 'ba Boko'ba kiya ne tara. Ame kiya te,

¹⁵ "Ya ma mi dɔyayi 'ba Zebolona ni ti Napatali, ti ya ma kpa kori mini lobu ti ya ma gonyi yopɔ 'ba Yaradene ti bilaka 'ba Galilaya dɔyayi ma ti bo lowo yimo,

¹⁶ lijɛ ame ga pili keddi koloma mi bi kolu ne o'ja bi kopo ma lobu 'deni. Bi kopo oyi roni 'deni do ya ma keddi koloma mi mandolu 'ba tole naga."

¹⁷ Mi kada nima yayi Yesu isaki 'deni tuwowo laja abo zi bilaka, iya te, "Otoke dɔye di mi lende kɛnyɛ 'be ga romoyi nere lobu 'ba Boko'ba eɗi 'deni o'li."

Tošo 'Ba Atoyi Go Yesu

(MK 1:16-20; LK 5:1-11)

¹⁸ Kina odo Yesu keddi 'deni kilingere kebe kpa popɔ 'ba Galilaya tine, na bo kari ko'ja atoyi riyɔ moto ga ngi, Simona ma kidɛki ro Pitoro ni ti londɔ bo Andareya keddi ga ro tugu kenze di mi popɔ ti duru.

¹⁹ Kina Yesu kiya zinni, iya te, "Osoke goma, ti mi'di ye ro atoyi 'ba to'de bilaka kako zi Boko'ba."

²⁰ Kina lijɛ kola duru 'benni ga ngi lijɛ kosɔ go bo.

²¹ Kina odo bo kari nduwɛ dogba di yayi tine bo ari ko'ja londɔ ma riyɔ moto ga

gbɪ, Yakoba ni ti Yowani kole 'ba Zebedayo ga kɛdɪ mɪ sorope ti 'bu nni tileŋo duru 'bɛnnɪ. Kina ɔdo Yɛsu kidɛki lijɛ tine,

²² lijɛ ɛnyɪ ŋgi kola sorope ti 'bu nni yayi, lijɛ kɔsɔ go Yɛsu.

²³ Yɛsu ilingere kote mɪ Galilaya toko tiyandi kɔmɔ bilaka mɪ rɔ 'ba mɔtu 'ba Yudayi, tuwɔwɔ laja laka 'ba ŋere lɔbu 'ba Boko'ba, gbɪ tileŋo bilaka ame ga pili kɛdɪ ti dɔkomali rɔkɔ'ɔ mɔto ga ne.

²⁴ Lɛbɪ abo ote mɪ dɔyayi 'ba Suriya 'deni, kina bilaka koloma ŋgi rɔ to'de bɔ rɔkɔ'ɔ pili kako zi bo. Bilaka ame ga pili ti dɔkomali rɔkɔ'ɔ ma gege ti ya ma ti abɛri naga kpaki ti bɔ nɔki ni ti ya ma keŋme bɛri naga o'de 'deni pili kako zi bo kina bo kileŋo lijɛ 'deni pili.

²⁵ Tindɪ ma konzi 'ba bilaka ɔsɔ 'deni go bo di Galilaya ni ti Gawo 'Butɛ, gbɪ di Yerusalem ga gbɪ di mɪ Yudayi, kina gbɪ di mɪ dɔyayi ma gɔnyɪ Yaradene.

5

Akiyandi 'Ba Yɛsu

¹ Kina ɔdo Yɛsu koŋgo tindɪ 'deni tara tine bo ɛki ŋgi kari koloma dɔ dɔku tɔrɔ. Bɔ kɔsɔ go bo ga ako zi bo

² na bo koloma ŋgi rɔ tiyandi lijɛ kpaki ti tindɪ naga nima, kiya te,

³ "Lijɛ ame ga rɔ rumɔ na laka rɔmɔyi ŋere lɔbu 'ba Boko'ba nime na rɔ 'bɛnnɪ.

⁴ Lijɛ ame ga ti mono na laka rɔmɔyi ti kiyɛyi lijɛ 'deni.

⁵ Lijɛ ame ga ko'do dɔ kombi dɛ na laka rɔmɔyi lijɛ ti ko'ja wa ma Boko'ba kulɔmu 'deni zi bilaka abo ga ne ŋgi.

⁶ Lijɛ ame ga minni lɔbu go to'do ako'dɔko 'ba Boko'ba na laka rɔmɔyi Boko'ba ti ki'di 'deni ŋgi ko'bo lijɛ.

⁷ Lijɛ ame ga rɔ bo mɪ koŋmi na laka rɔmɔyi Boko'ba ti ko'do mɪ koŋmi gbɪ zinni.

⁸ Lijɛ ame ga dɔki'di nni ŋge koto go lende 'ba Boko'ba na laka rɔmɔyi lijɛ ti ko'ja Boko'ba ŋgi.

⁹ Lijɛ ame ga rɔ bo lata rɔ'do lende kɛyi mɪ lɔŋgɔ bilaka na laka rɔmɔyi Boko'ba ti kidɛki lijɛ 'deni rɔ kole abo ga.

¹⁰ Lijɛ ame ga bilaka kɛdɪ ko'do kɔzi kasi zinni go lende laka 'ba Boko'ba na laka rɔmɔyi ŋere lɔbu 'ba Boko'ba na rɔ 'bɛnnɪ.

¹¹ Kpe ame bilaka kɛdɪ kiti'ja ye ko'do kɔzi kasi ziye kiya kpa kɛnyɛ rɔye rɔ mbɛmbɛ rɔmɔyi kpe bɔ kɔsɔ goma ga na ne, kpe na laka.

¹² Kina olomake rɔ lɔŋɔ ti mɪ kɛyi rɔmɔyi Boko'ba ulu kpa kɔzi ma lɔbu 'deni koda ye mitorɔ. Bɔ kumɛ lende 'ba Boko'ba ma tɔnɛ ga koloma dɔgba bine bilaka o'do kɔzi kasi gbɪ teyi kɔzo 'beye te."

Tiko'do Ni Ti Bi Kɔpɔ

(MK 9:50; LK 14:34-35)

¹³ "Kpe 'beye ɛddike kɔzo tiko'do tara zi bilaka lesi 'ba mɪ dɔyayi nime. Ne tine ɔdo tiko'do kote tulɔwu ma kiyɔko 'bɛni 'deni ti ko'do 'bɔwu kileki kiyɔko totondo mo ga ya? Ele dɛ kpe ŋburu mɪ koto, tine 'deni ŋgi 'do tu'du mo mɔkɔ tututu dɔmo ti ndi.

¹⁴ Kina ɛddike gbɪ kɔzo bi kɔpɔ 'ba dolɔŋɔ nime. Gawo ame kubɔ 'deni dɔ kurungu ne ikali dɛ kpe tusu dɔmo.

¹⁵ Kina bilaka i'di pa'do dɛ gbɪ dɔ lamba kogba kutu'bɔ dɔmo ti kete. Tine ɛdi ki'di lamba ŋgi dɔ a 'ba tidɛyi mo 'do kiyɔpɔ go bi pili mɪ rɔ yayi.

¹⁶ Kina gbɪ tara 'do bi kɔpɔ 'be kiyɔpɔ go bi kɔmɔ bilaka go lijɛ ko'ja wa ma laka ame ga kɛddɪ ko'doke ne. Rɔmɔyi 'do lijɛ kilɛlu 'bu ye ame mitorɔ ne go kɔ'du mo."

Kɔ'du Ki'di

¹⁷ "Kinza komerike dɛ te mako 'deni tuburu kɔ'du ki'di 'ba Musa ni ti akiyandi 'ba bɔ kumɛ lende 'ba Boko'ba. Mako dɛ tuburu mo tine mako 'do to'do mo kɛdɪ ŋgi kɔzo ame lijɛ kiya ne.

¹⁸ I'dike lende nime kɛdɪ dɔye, kɔzo mitorɔ ni ma ti dɔyayi ame kɔ'bɔ 'deni ŋburu ne tara, go bi ma titi 'deki mɔto di mɪ kɔ'du ki'di nime inza kɔlu koto te. Tine ŋbɔ ko'do rɔni ko kɔzo ame kiya rɔni ne.

¹⁹ Go kɔ'du mo na bilaka ame kuwɔ dɔ kɔ'du ki'di nime dɛ ala pele ŋge rɔ kapa ma mbowa mo mɔto, kina bo kutu ya mɔto ga gbɪ to'do mo tara ne ti kidɛki bo ŋgi wɔti titiyi di mɪ ŋere lɔbu 'ba Boko'ba. Kina gbɪ tara, bo ame kuwɔ dɔmo kina bo kutu ya mɔto ga gbɪ to'do mo tara ne bo ti kɛdɪ ŋgi rɔ lɔbu mɪ ŋere lɔbu 'ba Boko'ba.

²⁰ Kina me miya ziye inza ko'bɔke tɔdo mɪ ŋere lɔbu 'ba Boko'ba ɔdo kiya te kogbɔke rɔye dɛ ŋgi laka kebe bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kɔ'du ki'di ni ti Parosi ni bi to'do wa ame ga pili Boko'ba ko'dɔko ne."

'Diri

(LK 12:57-59)

²¹ "Uwɔke 'deni tɔnɛ molo bine, iya te, 'Kinza ko'do rɔyi dɛ rɔ bo kɔzi roma. Bɔto ame kupɔ bilaka ti koto ŋgi mɪ bi 'ba burɛ.'

²² Tine kina me miya ziye, bɔto ame rɔ 'diri ti lɔndɔ mɔto ti ko'de ŋgi mɪ go bi 'ba burɛ. Bɔto ame kiya zi lɔndɔ mɔto kiya te, 'Ni wa yawa nime,' ti ko'de ŋgi kɔmɔ kiti 'ba burɛ ma lɔbu. Bɔto ame kiya zi lɔndɔ mɔto kiya te, 'Ni rumɔ yawa nime,' bo irasi lende 'deni 'do tu'du bo mɪ pa'do 'ba Gehena.

²³ Go kɔ'du mo na ni bɔ mɔto ɔdo kɛddɪ koto kpa kɔzi 'bi 'deni ti'di mo dɔ bi 'ba akumu zi Boko'ba kina lende mo kɔyɔ miyi lende mɔto kɛdɪ mbowa mɪ lɔŋgɔ ye ti lɔndɔ mɔto,

²⁴ ola kpa kōzi 'bī tōtī yayi kileki titi kari koteke lende nima yaga. Kina 'do kako 'jaa ki'di kpa kōzi 'bī zi Boko'ba.

²⁵ Ɔdo bo mōto kinda'ba yi toto yi mī bi 'ba burē, ote lende nima welo yaga ti bo gba kota kinza kōmō mī bi 'ba burē. Rōmōyī ɔdo kiya te kōmō 'deni yayi bo ēdī ki'di yi ngī kōzi bo burē kina lījē kēdī ki'di yi ngī kōzi bo kanya kina kēdī koto yi ngī mī maboso.

²⁶ Kina ti koloma ngī yayi n̄bō kopi taripa 'ba karama ma kodo dōyī nima ngī titi du. Ro ma laka mēdī miya ziye."

Kinza Ko'do Yēri Dē

²⁷ "Uwōke 'deni iya te kinza ko'do yēri dē.

²⁸ Tine kina me mēdī miya ziye, bōto mōto ame kon̄go 'ja mōto pele n̄ge ti kōmō bo kina meri 'ba mī bo kiteri 'ja nima 'deni, bo o'do yēri 'deni ti 'ja nima ti mī bo.

²⁹ Go kō'du mo na, ɔdo kōmōyī ma dōri na ki'di yi ko'do lende kēnyē, iyagba bo yaga ku'du mōkō. Tu'du n̄ge ro kapa yī ma koto mōkō ēdī laka ro do kiteli di do ame 'do ku'du yi pili mī pa'do 'ba Gehena ne.

³⁰ Kina ɔdo kōziyī ma dōri na ki'di yi ko'do lende kēnyē, oke bo yaga ku'du mōkō. Tu'du n̄ge ro kapa yī ma koto mōkō ēdī laka ro do kiteli di do ame 'do koto yi pili mī pa'do 'ba Gehena ne."

Toga 'Ja

(*MT 19:9; MK 10:11-12; LK 16:18*)

³¹ "Iya 'deni gbī te ɔdo bo mōto koga 'ja abo 'do bo kugu waraga 'ba tēyī ki'di tēyī.

³² Tine kina me miya ziye, ɔdo bōto mōto koga 'ja abo go lende mōto 'beri di go kōmō kololo 'ba tō'dō ti ro, bo irasi lende 'deni. Bo na ki'di 'ja nima 'deni 'do ko'do yēri ɔdo loko kari kogbe mē'dē mōto 'bōwu. Kina mē'dē mōto mo ame kari kogbe loko 'bōwu ne o'do yēri 'deni gbī."

Kinza Kulōmuke Rōye Dē

³³ "Uwōke 'deni tōnē molo bine, iya te, 'Kinza kiyēyī mī lōmu 'bi dē. Tine o'do wa ame kulōmu rōyī 'deni zi Boko'ba 'do to'do mo ne.'

³⁴ Kina me mēdī miya ziye, ɔdo ki'dike kō'du 'ba a mōto kinza ko'doke lōmu dē tēyī. Kinza kulōmuke rōye dē ti mītōro rōmōyī kiti 'ba Boko'ba na.

³⁵ Kina kinza kulōmuke rōye dē ti dōyayi rōmōyī bi tīdēyī ndī bo na. Tine kinza kulōmuke rōye dē gbī ti Yeroselema rōmōyī gawo 'ba Boko'ba bo dōlin̄go ma lōbu na.

³⁶ Kinza kulōmuke rōye dē gbī ti dōye ga rōmōyī inza ko'bōke tuyī sunē ma koto kanjmi yaga ala kileki 'bōwu kōlu.

³⁷ I'dike lende kiya 'be kō'bō n̄ge ro, 'Yēē' ala 'Ee'. Wa mōto ame 'beri di go ame ako di zi Satani."

Dokolo

(*LK 6:29-30*)

³⁸ "Uwōke 'deni, iya te, 'Ɔdo kitiko kōmō bo mōto 'do kitiko kōmōyī gbī. Kina ɔdo koto kpa bo mōto 'do koto kpéyī gbī.'

³⁹ Tine kina me mēdī miya ziye. Nī bo mōto, ɔdo bōto mōto kirasi lende mōto ziyi kinza kopi dokolo mo dē. Ɔdo bōto mōto kokoso lo'bo yī ma kapa dōri uyi kapa ma gali gbī zi bo 'do bo kokoso.

⁴⁰ Ɔdo bōto mōto koto yi zi bo burē 'do kogba bon̄go 'ba rōyī i'di bo kogba ma kēdī kolo dōmo gbī.

⁴¹ Ɔdo bo kanya ki'di yi tombi wa tari timo mayile koto, tine ombi koto n̄bō mayile riyō.

⁴² I'di wa zi bilaka ame ko'doko wa di ziyi ne. Kina i'di gbī zi bo ma ko'doko togba mo tōtī 'do kileki 'jaa ne."

Ako'ɔ

(*LK 6:27-28, 32-36*)

⁴³ "Uwōke 'deni iya te, 'Ɔ'ɔ lēpī yī ga kina o'ji bo ya 'bī ga.'

⁴⁴ Tine kina me mēdī miya ziye, o'oke bo ya 'be ga kina o'doke mōtu go ya ma kēdī ko'do kōzi kasi ziye naga.

⁴⁵ Ɔdo ko'doke te ti kēddike ngī ro kole 'ba 'bu ye ame mītōro ne. Rōmōyī bo i'di kada abo 'deni keze do bo lende kēnyē ni kpaki ti bo lende laka. Kina bo i'di tōro ka'di 'deni zi bo ko'do lende kēnyē ni kpaki ti bo ko'do lende laka.

⁴⁶ Ne ɔdo ko'oke n̄ge ro ya ame ga ko'ɔ ye ne, 'do Boko'ba ki'di kpa kōzi ziye go wa'di? Bo kireke awada ni o'do gbī tara.

⁴⁷ Ne ɔdo löndō ye ga na n̄ge kumōtōke ro ma laka, lende laka wa'di na ko'doke kulōwō bine di do 'ba ya ma laki? Ya ma kikalī Boko'ba dē naga o'do gbī tara.

⁴⁸ Kina me olomake ti mī koto ro ma laka kozo 'ba 'bu ye ame mītōro ne tara."

6

Aki'di

¹ "Ziye tikali mo laka, kinza kebeke dē to'do lende laka 'be kōmō bilaka 'do ko'ja. Ɔdo ko'doke tara inza ko'jake a mōto du te gomo di zi 'bu ye ame mītōro ne.

² Tine ɔdo nī mōto kēddī ki'di wa zi bo lisa kinza kome more dē dōmo kozo 'ba bo kōmō kandi naga nima kēdī ko'do mī rō 'ba mōtu ala go kori 'do bilaka koro lījē gomo ne tara. Ro ma laka miya ziye kpa kōzi 'bēnnī na 'deni pili ma.

³ Tine ɔdo kēddī ki'di wa zi bo lisa kinza ki'di bōto ame pele ngōsi ngila yi ne kikalī gomo dē.

4 Ne 'do kēdi ngi liwo. Kina 'bu yi Boko'ba ame ko'ja wa ma ko'do liwo nima ne ti ki'di kpa kōzimo ngi zīyi."

Mōtu Ko'do
(LK 11:2-4)

5 "Tine odo kēddi ko'doke mōtu kinza kēddike dē kozo bo kōmo kandi naga nima. Rōmōyi ako'doko 'bēnni ma do kiteli mo na ro toro to'do mōtu mi rō 'ba mōtu ala kpa dokoka kori 'do bilaka ko'ja lijē. Ro ma laka miya ziye kpa kōzi 'bēnni na 'deni pili ma.

6 Ne odo kēddi ko'do mōtu odo rō 'bi kurōgō kpadōri teyi 'do ko'do mōtu zi 'bu yi Boko'ba ame boto ko'ja dē ne. Kina 'bu yi Boko'ba ame ko'ja wa ma ko'do liwo nima ne ti ki'di kpa kōzimo ngi zīyi.

7 Kina odo kēddi ko'do mōtu kinza kebe dē tojolo lende ma kinza 'jo mo naga ro go kowo kozo 'ba ya ma kinza kikali Boko'ba dē naga. Rōmōyi lijē omeri 'bēnni tēgē ti kuwō lijē go lende konzi 'bēnni naga nima.

8 Kinza kēddike dē gbī kozo lijē rōmōyi 'bu ye Boko'ba ikali wa ma ko'dokoke nima 'deni molo gba kinza kititike dē.

9 Tine na 'do kumōtuke kozo a nime te, "Bu ze nī ame mitoro ne, mōyi yi kō'bo ro ma koro.

10 I'di nere lōbu 'bi kako, ako'doko 'bi ko'do rōni mi doliṅo kozo ma kēdi ko'do rōni mitoro.

11 Oja go akonyo 'ba mi kada ma tone zize.

12 Ola ze go lende kirasi ze ga kozo ma dēdi dola lēpi ze ga ma kirasi lende zize naga tara.

13 Kinza koto ze dē mi bi 'ba akiyozo. Tine odo ze di zi bo bo ma kēnyē nime.'

14 Rōmōyi odo kolake bilaka go lende ame lijē kirasi ziye, 'bu ye ame mitoro ne ti kola ye gbī go lende kirasi 'be ga.

15 Ne odo kolake bilaka dē go lende kēnyē 'bu ye ame mitoro ne inza kola ye gbī go lende kēnyē 'be ga."

Kpa Koro

16 "Odo kēddi koroke kpeye kinza kebeke dē tirasi kōmoye kozo 'ba bo kōmo kandi naga nima. Lijē upupu rōnni tulētulē 'do laki pili kikali lijē ēdi ro toro kpēnni. Ro ma laka miya ziye kpa kōzi 'bēnni na 'deni pili ma.

17 Tine odo kēddi koroke kpeye, urōgōke kōmoye kosake 'bu, kujēke dōye,

18 kinza ya ma laki kikali ra ma kēddi koroke kpeye 'do 'bu ye ame ko'ja kinē mo dē ne na nge kikali. Kina 'bu ye ame ko'ja wa ma ko'doke liwo nima ti ki'di kpa kōzimo ngi ziye."

Ulu Kpa Wa Ziyi Mitoro
(LK 12:33-34)

19 "Kinza kuluke kpa wa dē ziye mi doliṅo nime bine, ame madobōndi ni kēdi kirasi wa di teyi, kina gbī ame a mo ga kēdi koromaro ne, kina gbī ame bo 'bōgō kēdi ku'bōgō wa di teyi ne.

20 Tine ma laka mo 'do kuluke kpa wa ziye mitoro go bi ame madobōndi kirasi wa dē di teyi a mo ga koromaro dē bo 'bōgō ku'bōgō dē gbī ne.

21 Rōmōyi go bi ame kulu kpa wa 'deni teyi ne na dōki'di yi ti kō'bo nburu gomo."

22 "Kōmōyi na ro lamba 'ba rōyi. Odo kōmōyi kēdi rekereke, yida rōyi pili ti kēdi ngi mi bi kopo ma lōbu.

23 Ne odo kōmōyi kele dē, yida rōyi pili ti kēdi ngi mi bi kōlu. Tine odo dōki'di ame ro bi kopo 'ba ro didi yi ne na kēdi 'deni za ro bi kōlu ti kēdi ngi zīyi ro mandōlu ma kinza kiya."

Boko'ba Ni Ti Yamo
(LK 16:13; 12:22-31)

24 "Bilaka koto ikali dē 'do kēdi ro bo laja zi nere riyō. Bo ti kō'bo nge ro ma koto tine bo ti ko'ji moto. Bo ti kodo mi bo zi moto tine ro yōgō zi ma koto. Kina gbī tara, inza ko'bo toja laja zi Boko'ba gbī zi a 'ba doliṅo nime.

25 Go kō'du mo na me mēdi miya ziye, kinza kolomake dē ti kōmo kilē'di go kō'du 'ba akonyo ni ti akuwē ame ro a 'ba tulu yida rōye timo ne. Kina gbī kinza kolomake dē ti kōmo kilē'di go kō'du 'ba bōngō tusu mo rōye. Ma komerike 'beye, didi na dē kebe akonyo? Kina gbī yida ro na dē kebe bōngō?

26 Oṅgōke yali ni te, lijē oro'do oto dē gbī, kina lijē umu oto dē gbī ki'di mi mata. Tine pele tara 'bu ye ame mitoro ne na kēdi kulu lijē. Ma komerike, kpe na dē kulōwō mbiri ro do kiteli di do yali?

27 Boto moto ikali dē 'do tiyese go loma abo kowo mbowa mi dōyayi nime ti kōmo kilē'di 'ba go wa.

28 Tine ēddi kolomake ti kōmo kilē'di go kō'du 'ba bōngō go wa'di? Oṅgōke dōwōru ni te, lijē o'do ndobo dē gbī toma bōngō rōnni.

29 Tine ro ma laka miya ziye, bo doliṅo Solomo pele ti wa mbēmbē abo naga nima usu bōngō ma kele kebe dōwōru ni dē.

30 Ne odo Boko'ba na kēdi kiyada moli ni ame kēdi ko'ja tone bine, tine tilēndō dayi kusu pa'do 'deni yimo kilanma yaga ne bo ti kola ye kinza tusu bōngō rōye? Kpe bo kinza ki'dike dōye laka go lende 'ba Boko'ba naga nime.

31 Kina me miya ziye, kinza kolomake dē ti kōmo kilē'di tiya mo te, 'Ti monyo tone di yala?' ala, 'Ti muwē di yala? Kina gbī ti mo'ja bōngō di yala?'

³² Wa naga nime na ya ma kinza kikalali Boko'ba dè naga kèdì kulò dònñi n̄buru gomo. 'Bu ye Boko'ba ame mitoro ne ikali 'deni ma ko'dokoke wa naga nime pili.

³³ Tine wa ma 'do kulò döyì ro mbëmbë toma kori mo na ro n̄ere löbu 'ba Boko'ba nime gbì ti wa ma bo ko'doko di ziyi. Kina bo ti koja go wa moto naga nima ngi pili ziyi.

³⁴ Kina gbì kinza kolomake dè ti komo kilè'di go wa 'ba tilëndö. Komo kilè'di ma tilëndö koloma è'bèni gbì tötì koda bo yayi. Kinza ko'deke gomo 'ba kada moto dè korake do a ma kada nima kèdì ko'de ne."

7

Ni Gbi Tara

(LK 6:37-38, 41-42)

¹ "Kinza ko'do burè 'ba botò moto dè. Odo ko'do ti ko'do burè 'bi gbì.

² Römöyì kori ame kèddi ko'do burè 'ba bilaka timo ne na gbì Boko'ba ti ko'do burè 'bi timo. Ndì lende ame kèddi kodoro ro bilaka ne na ti kodoro 'bèyi gbì timo tara.

³ Ne go wa'di na kebe tongo pori di komo lèpì yì moto konyo lende 'ba kpa kulugbu ma löbu nima kömöyì ne dè?

⁴ Ti kiya ro ma tondo zi löndö nima, kiya te, 'I'di miyagba pori nima yaga di kömöyì,' ko'ja kèddi 'bèyi ti kpa kulugbu kömöyì?

⁵ Ni bo komo kandi nime, iyagba kpa kulugbu nima titi dogba yaga di kömöyì 'do ko'ja bi laka tiyagba pori nima yaga di komo löndö yì moto.

⁶ Kina kinza ki'di laja ma koto laka dè zi bi, römöyì lijè ti kileki kuyi kpenni kirica miyi yaga. Kinza ku'du wa ma kele 'bi dè bəri komo ba'do, lijè ti kututu domo ti ndinni kirasi yaga."

Odo Koma Ti Ko'ja Ngi

(LK 11:9-13)

⁷ "Ititi kina ti ki'di ngi ziyi. Oma kina ti ko'ja ngi. Ukökò kina ti kurögò kpadöri ngi ziyi.

⁸ Römöyì lijè ame ga pili kititi ne, i'di ngi teyi. Kina lijè ame ga pili koma ne, o'ja ngi. Kina zi ame ga kukökò ne, urögò ngi.

⁹ Yè na odo kole abo kidèki mangolo'bo bo kënyì kogba za ro kulugbi doku ki'di teyi?

¹⁰ Ala moto odo kole abo kidèki kenze bo kogba za ro murè ki'di teyi?

¹¹ Ne odo kpe ame ro bo lende kënyè ne kikalike ti'di wa ma laka zi kole 'be ga tara, 'bu ye ame ro ma laka mitoro ne ti ki'di wa ma laka ro do kiteli ngi zinni lijè ame ga kititi di zi bo ne.

¹² Wa ame ga ko'doko 'do lèpì yì ga ko'do ziyi ne o'do gbì zinni. Römöyì wa nime na

ko'du ki'di ni kpaki ti bo kumè lende 'ba Boko'ba ni koro domo."

¹³ "Arike tado kebe kpadöri ma titiyi römöyì ma löbu nima ari mi go bi 'ba tölè do kote. Kina kori mo gbì ngi ro ma kitèwu. Ya ma kèdì kari kebe gomo lijè ro ma konzi.

¹⁴ Tine kpadöri ma kèdì kari mi go bi 'ba didi ma n̄burun̄buru n̄ge titiyi, kina kori mo gbì ro gomo. Ya ma ko'ja mo ga n̄ge mbowa."

I'dike Komoye Kandi Laka

(LK 6:43-44)

¹⁵ "I'dike komoye kandi laka di zi bo kumè lende ma do kindëndè naga nima. Römöyì lijè èdì kako ziye kozo kamölö di rönni ma yaga, tine di minni lijè ro kuruku wöliwöli ma kënyè.

¹⁶ Ti kikalike lijè di mi wa ma lijè kèdì ko'do. Römöyì kono ana maa dè, kina ngoplinga ana këlu dè gbì.

¹⁷ Kina gbì tara, ngèri ma la'ja ana 'bèni gbì ro döngèri ma laka. Kina ngèri ame ro götö ne ana 'bèni gbì ro döngèri ma kënyè.

¹⁸ Ngèri ma la'ja ikali dè tana döngèri ma kënyè, kina ngèri ma götö ikali dè tana döngèri ma laka.

¹⁹ Ngèri ame ga pili kana döngèri ma laka oto dè ne ti koga yaga ku'du mi pa'do.

²⁰ Kina me 'do kikalike bo kumè lende ma do kindëndè naga nima di mi wa ma lijè kèdì ko'do."

²¹ "Bilaka ame ga kö'bö to'do kpa konmi tidèki ma ro n̄ere n̄ere ne inza kömò koto te mi n̄ere löbu 'ba Boko'ba. Tine ya ame ga n̄ge kèdì ko'do wa ame 'bu ma, ma mitoro nime ko'doko ne na n̄ge ti kömò yimo.

²² Mi kada 'ba burè nima bilaka ma konzi ti kiya 'deni zö te, 'Nere, n̄ere, ze na dè tonè doloma tiya laja 'ba Boko'ba ti möyì yì ne ya? Kina ti möyì yì na dè gbì tonè doloma ti'di nöki ma konzi kita'ba yaga di do bilaka, kina doloma gbì to'do go koto ma löbu naga ya?"

²³ Tine ti mileki miya zinni, miya te, 'Mikali ye dè koto te, arike yaga di roma, kpe bo ko'do lende kënyè naga nime.' "

Rö Ko'ba Riyö

(LK 6:47-49)

²⁴ "Kina me 'deni, bo ame kuwö lende ma nime kina ko'do ngi tara ti kèdì kozo bo ma kandi ame ko'ba rö abo do doku ne.

²⁵ Ame toro ka'di mini koso, kina lili piwu kome kikèti rönì yoki rö nima, tine ulöru dè römöyì isaki to'ba gbondö mo 'deni di do doku.

26 Ne bo ame kuwö lende ma nime tine ko'do dë tara ne ëdi kozo bo rumö ame ko'ba rö abo do yayi lida ne.

27 Ame toro ka'di mini koso, kina lili piwu kome kikëti röni yoki rö nima yo na kurö ngi. Tine tulöru mo ti këdi ngi ro ma kënyë ro do kiteli."

28 Kina odo Yësu kote tiya lende naga nime 'deni tine tindi naga nima oto ngi ro gönni ro mbëmbë go kö'du 'ba akiyandi abo.

29 Römöyö bo iyandi wa 'deni ngi kozo bo közi kakpa, tine inza kozo 'ba bo komo kiyandi ni tara.

8

*Yësu Ilenjo Bo Mönjo
(MK 1:40-45; LK 5:12-16)*

1 Kina odo Yësu këki 'deni bëri di do doku tine tindi ma konzi ösö ngi go bo.

2 Kina bo motö ame roma kila'ba 'deni romo ne kako ngi kolodo bëri komo Yësu, kiya te, "Njere, odo ko'doko ngi ti kilenjo ma ngi yaga ro ma kopö."

3 Kina Yësu koja közi bo kosa ro bo nima, kiya te, "Mo'doko 'deni ngi, ilenjo yi 'deni." Kina rok'o'o tönë kola bo nima ngi welo.

4 Kina Yësu kose zi bo, iya te, "Uwö te, kinza kari kiya lende nime dë zi botö motö, tine ari zi bo akumu 'do bo kinyeli röyö. Kina 'do ki'di kpa közi 'ba akilenjo kozo ame Musa ki'di kö'du mo molo ne tara. Ame 'do kileme zi bilaka pili ilenjo yi 'deni."

*Bo Laja 'Ba Bo Do Bo Kanya
(LK 7:1-10)*

5 Kina odo Yësu kodö 'deni mi Kaparapoma bo do bo kanya motö 'ba Romo ako zi bo koma'jo ro bo zi Yësu,

6 kiya te, "Njere, bo laja ma ëdi ro rok'o'o do sora lijo ma 'dë yayi. Eëdi ngi kilisa sowa, uyí röni dë gbi."

7 Yësu iya te, "Ti mari tilenjo bo."

8 Tine bo do bo kanya nime ileki domo, iya te, "Njere, mo'bo dë 'do ti'di yi kako mi go bi 'ba loma ma. Tine iya nge ti kpëyi kina ti kilenjo bo laja ma nima ngi."

9 Römöyö mikali közi kakpa 'bi ëdi gbi kozo 'bama ame mëdi bëci közi kakpa ti bo kanya nbanji kpa bëcö ne. Odo milende zi motö, miya te, 'Ari,' kina kari ngi. Odo milende zi motö, miya te, 'Ako,' kina kako ngi. Kina gbi odo milende zi bo laja ma, miya te, 'O'do wa nime,' kina ko'do ngi."

10 Kina odo Yësu kuwö lende 'ba bo nime 'deni te tine, lende mo igayi bo ngi. Kina bo kiya zi bo kösö go bo ga, iya te, "Ro ma laka miya ziye, mo'ja botö dë di mi bilaka 'ba Yisarele ame ki'di döní go lende ma kozo bo nime te.

11 Ro ma laka mëdi miya ziye, ma konzi ti kako di mi doyyayi ma kapa yibi ti do toro kodö'bo rönni ti Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba mi lönjo 'ba njele 'ba njere löbu 'ba Bokö'ba.

12 Tine ya ame ga molo ro kole 'ba mi njere löbu nima ne ti ku'du 'deni njöbo yaga mi go bi kölu ame ro bi 'ba monö ni ti kpa kunyö."

13 Kina Yësu kileki kiya zi bo do bo kanya tönë, iya te, "Ari lijo, wa ame komeri 'deni miyi go tigo ma ne ti ko'do röni 'deni ngi tara ziyi."

Kina kilenjo bo laja 'ba bo do bo kanya tönë ngi mi saa nima.

*Yësu Ilenjo Bo Rok'o'o Ma Konzi
(MK 1:29-34; LK 4:38-41)*

14 Kina odo Yësu kari 'deni kodö rö 'ba Pitörö tine bo ari ko'ja mese 'ba Pitörö këdi kö'dö do sora yayi ti zëyi.

15 Kina bo kosa közimo yo na zëyi nima kola ngi, na loko kënyö ngi kari toja laja zi bo.

16 Mi dokopiyari tine na ko'de ya ma konzi ame ga këdi ti nöki ne ngi kako zi bo. Kina bo kamo ngi do nöki ni kita'ba yaga di domo. Kina bo kilenjo ya ame ga pili ro rok'o'o ne ngi gbi.

17 Bo o'do wa nime 'deni 'do këdi kozo ma tönë Yesaya bo kumë lende 'ba Bokö'ba kiya ne. Ame kiya te, "Bo gbagba bo na kombi rok'o'o ze ga 'deni kpaki yaga."

*Gomo Mi Tösö Go Yësu
(LK 9:57-62)*

18 Kina odo Yësu konggo tindi 'deni këdi kuru bo bëri tara tine na bo kilende ngi zi bo kösö go bo ga 'do kumu kari gönyö pöpö ma kapa motö.

19 Kina bo komo kiyandi motö 'ba kö'du ki'di kako ngi zi bo, kiya te, "Bo komo kiyandi, ti mösö ngi nduwë göyö njöbo bi to ame këddi kari pele teyi."

20 Yësu ileki domo, iya te, "Kiraba ni pele ëdi ti gö 'bënni ga, kina yali ni gbi ëdi ti rö 'bënni ga. Tine kole 'ba bilaka lesi inza 'ba bo ti bi motö ame go bo ko'ba do bo teyi tindawo ro bo."

21 Bo motö ame ro bo kösö go bo ne ako kiya te, "Löbu ma, i'di mileki titi tusu 'bu ma."

22 Yësu iya te, "Ösö goma, ola töku ni kusu töku lëpi nni ga."

*Yësu Oga Piwu
(MK 4:35-41; LK 8:22-25)*

23 Kina Yësu ni këki ngi mi sorope ti bo kösö go bo ga tari ro do mini.

24 Mbowa yo na piwu ki'di ngi tome kebe do pöpö yayi. Lili piwu nima i'di ngi tonjenbe sorope ko'do 'do könzu bëri. Tine Yësu ëdi bi tö'dö.

25 Kina lijë kari ngi kindinji bo, kiya te, "Nere, okonyi ze, dëdi 'deni dölë."

26 Tine bo iya te, "Eddi kereke go wa'di? Kpe bo kinza ki'dike doye laka go lende ma naga nime."

Kina bo kënyi toro kamo do lili ni ti mini kikapga nima 'do korö. Kina korö ngi liwo.

27 Kina lijë pili koto ngi ro gönni, iya te, "Bo nime, bo wa'di ga na? Lili ni ti mini löbu ni kpaki ro wa kuwö do bo."

*Nöki Ni Ti Ba'do
(MK 5:1-20; LK 8:26-39)*

28 Kina odo Yesu kömö 'deni kapa pöpö moto mi doayai 'ba Gadara tine na ya moto ga riyö ro bo nöki kondoso ngi ti bo di yayi. Ya riyö naga nima edi kako di kpa ti'börö 'ba tusu töku. Ya naga nima nöki ila'ba 'deni domo koworo ngi ro ma kënyë. Go kö'du mo na botö ilanja rönni de kpe tudö kebe yayi.

29 Kina lijë kulöri ngi ro ma kembe, iya te, "Ni kole 'ba Boko'ba nime, wa'di na ko'doko di zize? Ako 'deni tote doze töti gba kinza kada mo kömö?"

30 Tindi 'ba ba'do 'ba lijo edi tonyo kpenni noli yayi,

31 kina nöki naga nima koma'jo rönni ngi zi Yesu, iya te, "Odo keddi koga ze yaga oja ze dari mi ba'do naga nime 'de."

32 Kina bo kiya zinni, iya te, "Arike." Kina odo lijë kari kila'ba ngi do ba'do tonë ga yo, kina ba'do naga nima kënyi ngi pili kirinja kari bi kulunji 'ba pöpö kila'ba mi mini kote dönni pili yaga.

33 Bo koda ba'do naga nima irinja kari kiya kö'du mo mi gawo. Kina lijë kiyëti go wa ma ko'do rönni nima gbi pili ti lende 'ba bo nöki tonë ga.

34 Kina bilaka 'ba mi gawo nima kolo ngi pili kako tonjo Yesu. Kina odo lijë ko'ja bo 'deni tine lijë ititi bo 'do bo kënyi kari yaga di mi doayai 'benni.

9

*Yesu Ileso Bo Kejme Bëri Moto
(MK 2:1-12; LK 5:17-26)*

1 Kina Yesu këki ngi mi sorope kumu do pöpö kileki kari mi gawo 'benni.

2 Di yayi na ya moto ga ko'de bo moto ame kejme 'deni bëri ne ngi kako zi bo. Bo nima ro ma kö'do do sora. Kina odo Yesu konjo 'deni lijë kikali ngi bo edi ti tigo tilenjo bo nima tine, bo ilende zi bo nima, iya te, "Kole ma, ogbo döki'di yi, ola yi 'deni go lende kënyë 'bi ga."

3 Kina bo komo kiyandi moto ga ame keddi yayi ne kënyi ngi tomeri mo ti minni, iya te, "Bo nime edi kudöli Boko'ba."

4 Tine Yesu ikali meri 'benni nima ngi na bo kiya te, "Eddi komerike lende ma kënyë ma tara ga miye go wa'di?"

5 Ma yala na kitewu 'do tiya mo? 'Ola yi 'deni go lende kënyë 'bi,' ala 'do kiya te, 'Enyi kilingere'?"

6 Ne zije tikali mo ro ma laka kole 'ba bilaka lesi edi ti tigo dolinjo bine tola bilaka go lende kënyë."

Kina bo kiya zi bo kejme bëri nima, iya te, "Enyi toro kombi sora 'bi kari lijo."

7 Kina bo tonë kënyi ngi toro kari lijo.

8 Tine odo tindi ko'ja bo nima 'deni tara tine lijë ngi ro tikere. Na lijë kebe ngi tilëlu Boko'ba go ti'di közi kakpa ma kozo a nima tara zi bilaka lesi.

*Bo Rokö'ö Na Nge Ko'doko Wöwo
(MK 2:13-17; LK 5:27-32)*

9 Kina odo Yesu kiteli 'deni di yayi na bo kari ko'ja Matayo bo kireke awada koloma 'deni mi go bi 'ba tireke awada. Kina Yesu kiya zi Matayo, iya te, "Osö goma." Kina Matayo kënyi ngi köso go Yesu.

10 Tine odo Yesu ni ti bo köso go bo ga koloma 'deni tonyo akonyo di lijo 'ba Matayo yayi na bo kireke awada ma konzi ti bo lende kënyë moto ga kototo rönni ngi yayi kodo'bo rönni ti Yesu ni.

11 Kina odo Parosi moto ga ko'ja 'deni tara tine lijë ititi bo köso go Yesu ga, iya te, "Bo komo kiyandi 'be nima edi konyo wa bi koto ti bilaka ma tara ga go wa'di?"

12 Tine odo Yesu kuwö lende 'benni nima 'deni tara, bo iya te, "Bo rokö'ö na nge kari zi bo ki'di wöwo. Ya ma kinza ti rokö'ö naga ari e'benni de.

13 Ari kongöke 'jo 'ba lende nime kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Mi këyi na mo'doko di zi bilaka, tine inza ro akumu.' Kina me ma mako de tidëki bo lende laka, mako go bo lende kënyë."

*Lende 'Ba Kpa Koro
(MK 2:18-22; LK 5:33-39)*

14 Bo köso go Yowani bo bapatisi ga ako zi Yesu kititi, kiya te, "Ze 'beze ti Parosi ni deddi dorö kpeze nduwë, ne go wa'di na bo köso göyi ga koro 'benni kpenni de?"

15 Yesu iya te, "Ma komerike 'beye, nba 'ba mi gbe ti koloma ro meri ko'ja më'dë 'ba nyiti keddi gba tinni? Tine inza tara, kada mo ti kömö 'deni ame 'do kogba më'dë 'ba nyiti yaga di mi löngö lijë. Kina lijë ti koro kpenni 'jaa mi kada mo nima.

16 Kina gbi botö moto uru bonjo ma la'ja de yoki bonjo ma molo. Römöyi bonjo ma la'ja ti kosonji rönni ngi kirica ma molo nima ko'do bi gbönjo ma löbu.

17 Kina botö moto odo layi ma la'ja de gbi mi kilaka ma molo 'ba layi. Römöyi kilaka ti kotopa ngi yaga layi nima kolodo mökö.

Kina kilaka mo kēdi kirasi rōni ngi. Tine layi ma la'ja ēdi kodo gbī mī kilaka ma la'ja kina 'do lijë pili koloma laka."

Nyiti Titi Ti 'Ja Kosa Rɔ Bɔŋɔ 'Ba Yēsu (MK 5:21-43; LK 8:40-56)

¹⁸ Ko'ja Yēsu kēdi gba rɔ tiya lende nime na bo mɔto rɔ turu 'ba Yudayi kako ngi zi bo kila'ba bēri kɔmɔ bo kilēlu bo, iya te, "Nyiti ma ōlē 'deni girī nime tine ako ki'di kōziyi rōni na loko ti kididi ngi 'bōwu."

¹⁹ Kina Yēsu ni kēnyi ngi ti bo kōsɔ go bo ga kari ti bo nima.

²⁰ Kina 'ja mɔto ame roma kō'bō tolodo ngi di rɔmo kɔmɔ kɔɔ mo 'deni ŋbō 'butē dɔmoriyō ne kako ngi kosa kpa bɔŋɔ 'ba rɔ Yēsu.

²¹ Rōmōyi loko omeri kiya ti minī te, "Ōdo mosa pele ŋge rɔ kpa bɔŋɔ 'ba rɔ bo, ti kilenjo ma ngi kɔpɔ."

²² Kina Yēsu kuyi kɔmɔ bo ko'ja 'ja nima. Na bo kiya te, "Nyiti ma, ogbɔ dōki'di yi. Ti'di dōyi go tigo ma na kilenjo yi 'deni." Kina kilenjo 'ja nima ngi mī saa nima.

²³ Kina ōdo Yēsu kari kōmō mī lijo 'ba turu tōnē, bo ari ko'ja bo kome more ni ti tindi ma kēdi kome kuwu ni ti bo tonyo kōkō ni pili yayi.

²⁴ Kina bo kiya zinni, iya te, "Kpe nima pili ōdoke yaga, nyiti titi nime ōlē dē rɔ tōlē tine loko ēdi bi tō'dō."

Tine lijë ōgō bo ngi rɔ laja.

²⁵ Kina ōdo koga tindi naga nima 'deni yaga tine, na Yēsu kodo ngi rō go tōku nima kindaba kōzimo. Kina loko kēnyi ngi tɔɔ.

²⁶ Kina lēbi 'ba lende nime kiyēlē rōni ngi kote mī dolinjo nima toko.

Yēsu Iyɔɔ Kɔmɔ Kōlu

²⁷ Kina ōdo Yēsu kēnyi 'deni di yayi na bo kɔmɔ kōlu ma riyō mɔto ga kōsɔ ngi go bo ti tulōri kiya te, "Kole 'ba Dawidi bo dolinjo, i'di mīyi kpe kēyi roze."

²⁸ Kina ōdo bo kari kodo 'deni rō tine na bo kɔmɔ kōlu tōnē ga kako ngi zi bo. Kina bo kititi lijë, bo iya te, "Ikalike ngi rɔ ma laka ti mɔ'bo tilejo ye?"

Lijē iya te, "Yēē, ŋere."

²⁹ Kina bo kosa kōmōnni, bo kiya te, "Ko'do rōni ziye kɔzɔ ame ki'dike dāye 'deni gomo ne tara."

³⁰ Kina kōmōnni kɔpɔ ngi yaga. Tine Yēsu ose gomo kitigo zinni, iya te, "Kinza kari kiya ke lende nime dē zi boto mɔto."

³¹ Tine lijë ari kiyēlē lēbi 'ba Yēsu ngi kote mī dolinjo nima toko.

Yēsu Ilejɔ Bɔ Kpa Kudōdu

³² Ko'ja ya tōnē ga kēdi kēnyi 'deni tari tine na ya mɔto ga ko'de bo nōki mɔto ame kpamo kudōdu rōni 'deni teyi ne ngi kako zi Yēsu.

³³ Tine ōdo koga nōki nima 'deni yaga yo na bo tōnē ki'di tilende ngi. Kina kō'du mo kigayi tindi naga nima ngi pili. Lijē iya te, "Do'ja a ma te dē molo mī dōyayi 'ba Yisarele."

³⁴ Tine Parosi ni iya te, "Ŋere 'ba nōki na ki'di kōzi kakpa nima zi bo toga nōki timo."

³⁵ Yēsu ēnyi kilingere pili toko kote mī gawo ti dolinjo ma titi naga tiyandi kɔmɔ bilaka mī rō 'ba mōtu, kina gbī tuwōwō laja laka 'ba ŋere lōbu 'ba Boko'ba. Bo ilejo ya ma kēdi ti dɔkamali rɔkɔ'ɔ ma konzi naga 'deni pili.

³⁶ Kina ōdo bo ko'ja tindi 'deni tine meri 'ba lisa 'bēnni ma bo konjo oso ngi lo dōki'di bo. Rōmōyi ilikō dōnni 'deni ngi kinza bo kokɔko lijë kɔzɔ kamōlō ame bo koda mo kinza ne tara.

³⁷ Kina bo kiya zi bo kōsɔ go bo ga, bo iya te, "Wa 'ba kpa dolili nime ngi kpaya. Tine bo ndobo 'ba rɔmo ga onzi dē.

³⁸ Ititike bo ŋere bo domo 'do bo koja bo ndobo mī nyaka abo nime."

10

Bɔ Kōsɔ Gɔ Yēsu Ga

(MK 3:13-19; LK 6:12-16)

¹ Yēsu idēki bo kōsɔ go bo ga ma 'butē dɔmoriyō naga nima bi koto. Kina bo ki'di kōzi kakpa zinni 'do toga nōki kita'ba yaga timo di do bilaka, kina gbī 'do tilejo rɔkɔ'ɔ ma konzi.

² Bo laja ma 'butē dɔmoriyō naga nime mōyi mo ga na me. Ma dɔgba mo Simona ame kidēki mōyi mo gbī rɔ Pitōrō ne, kina ti lōndō bo Andareya ti Yakoba kole 'ba Zebedayo ti lōndō bo Yowani.

³ Piliipō ni ti Batolimayo ti Tɔma ti Matayo bo kireke awada ti Yakoba kole 'ba Alapayo ti Tadayo

⁴ ti Simona bo ko'do ya go dōyayi 'bēnni ti Yuda Isikarita ame kusus Yēsu ne.

Laja 'Ba Ya Ma 'Butē Dɔmoriyō

(MK 6:7-13; LK 9:1-6)

⁵ Yēsu oja ya 'butē dɔmoriyō naga nima kari ti ndose nime kiya te, "Kinza kodoke dē mī dolinjo 'ba bo lōwō ma kinza rɔ Yudayi naga. Kina kinza kodoke dē gbī mī gawo 'ba Somorona ni.

⁶ Tine arike ŋge zi kamōlō 'ba Yisarele naga nime kōlu 'deni ne.

⁷ Kina 'do kari kuwōwōke zinni, kiya te, 'Ŋere lōbu 'ba Boko'ba ēdi 'deni ŋgosi.'

⁸ Kina 'do kilenjoke bo rɔkɔ'ɔ kindinjike tōku ni. Ilenjoke bo mōnyu ni, kina 'do kogake nōki gbī kita'ba yaga di do bilaka. Ogbake 'deni di zō rɔ ma sari kinza topi ɔto teyi, kina 'do kari ki'dike gbī rɔ ma sari kinza topi ɔto gomo.

⁹ Kinza kogbake girisi dè tiye.

¹⁰ Kina kinza kogbake mbo'da 'ba kpati dè teyi. Kina kinza kogbake boŋgo mɔto ala wari mɔto ala pèri adokotoni mɔto dè tiye. Römöyì bo ndɔbo pili èdì ti bi gomo 'ba rönni.

¹¹ Ɖɔo kômöke mī gawo ala liŋo mɔto omake ro bilaka ame laka ko'doko tota ye ro ŋba ne. Kina 'do kolomake liŋo abo ŋbō kényike di go bi nima.

¹² Tine ɔdo kômöke mī liŋo iyake te, 'Lende këyi koloma tiye.'

¹³ Ɖɔo bilaka 'ba liŋo mo nima kota ye ro ŋba olake lende këyi 'be nima koloma tinni. Ne ɔdo lijë kota ye dè ogbake e'be yaga di zinni.

¹⁴ Kina ɔdo kômöke mī gawo ala liŋo mɔto ga ame bilaka mo ga koga ye ko'doko dè tuwò lende 'be ènyike di teyi. Kina 'do kombake lupu mo yaga di ndiye ro lömu rönni.

¹⁵ Ro ma laka miya ziye mī kada 'ba burè mī Boko'ba ti këyi ro mbëmbë ro bilaka 'ba Sodomoni ti Gomora di do bilaka 'ba go bi mo to nima."

Gomo 'Ba Go Laja 'Ba Boko'ba
(MK 13:9-13; LK 21:12-17)

¹⁶ "Uwöke te, mëdi moja ye nime kozo kamölò tara mī löŋgò wöliwöli ma konzi. Tine i'dike komoye kandi kozo komo murè kina gbi liya ro rumò kozo matukpuru.

¹⁷ Onḡoke roye laka römöyì ya mɔto ga èdì ame lijë ti kinda'ba ye koto ye mī go bi 'ba burè. Kina lijë ti komba ye gbi di mī rō 'ba mōtu 'bënni ga.

¹⁸ Ti kususu ye ko'de ye komo kiti 'ba bo doliŋo ni ti turu ma löbu naga go lende ma kina ti kiyètike laja koto laka ma nime zinni kina gbi zi bo löwö.

¹⁹ Tine ɔdo ko'de ye mī go bi 'ba burè kinza ki'dike komoye kilè'di dè go wa ma 'do kiyake ala kiyètike zinni. Römöyì wa ame ga kèddi kiyake ne Boko'ba ti ki'di ŋgi ziye mī saa mo nima.

²⁰ Römöyì kpe na dè kèddi kilendeke tine Nyi Koto Laka 'ba 'bu ye na kèdi ki'di lende ma kèddi kiyake mo ga kpeye.

²¹ Mī kada mo nima bilaka ti kebe togba löndö lijë ga ki'di mī tolè. Kina 'bu ti ko'do gbi tara zi kole 'bënni ga. Kina kole ti kebe gbi tuyi kpènni do 'bu nni ga ti mönni ga ti'di mo mī tolè.

²² Laki pili ti ko'ji ye go kō'du ma. Ne bo ame ki'di mī bo kèddi teyi ŋbō kômö mī kada 'ba tote mo ti komo ŋgi di mī tolè.

²³ Kina ɔdo lijë kèdi ko'do kōzi kasi ziye di mī gawo mɔto ololake kirinake gbi karike mī gawo mɔto. Römöyì ro ma laka miya ziye inza koteke mī gawo 'ba Yisarele pili gba kota kinza kole 'ba bilaka lesi kileki kako doliŋo nime.

²⁴ Kina onḡoke, kole 'ba sukulu inza mbiri di do bo komo kiyandi abo, kina bo laja inza gbi mbiri di do bo ma ro bo do bo.

²⁵ Kina 'do kole 'ba sukulu kèdi ti mī këyi tedi kozo bo komo kiyandi abo, kina 'do bo laja gbi kozo bo ma ro bo do bo nima. Kina me ɔdo kiti'ja bo doliŋo 'deni kidèki ro Belezebola, tine bilaka 'ba liŋo abo ga ti kidèki ŋgi ti möyì ma kënyè ro do kiteli."

Ere Boko'ba
(LK 12:2-7)

²⁶ "Kina kinza kereke bilaka dè. Wa ame ga pili ro ma kusu le'jete ne ti kiyagba 'deni ŋgi yaga. Kina wa ame ga pili ro mulugu ne ti kumò yimo 'deni kikali yaga.

²⁷ Wa ame ga mëdi miya liwo ziye ne ti kileki kiyake gomo 'deni yaga bi kopo. Kina wa ame ga kuwöke liwo ne ti kuwöwöke 'deni ŋgi di do rō toro.

²⁸ Kina me kinza kereke ya ma kèdi kupö ŋge ro yida ro kinza kupö didi naga nima dè. Tine Boko'ba ame kèdi kote 'ba bo do yida ro ni kpaki ti didi mī pa'do 'ba Gehena ne na ŋge 'do kereke.

²⁹ Ne onḡoke, ndögö 'ba silo riyo ŋge ti taripa koto. Tine pele silo ma koto mɔto ölu dè lowo kinza ma 'bu ye kikali gomo.

³⁰ Kina sunè 'ba doye gbi bo ikali gomo me.

³¹ Kinza kereke dè. Kpe na ro do kiteli zi bo kebe silo ma konzi."

³² "Lijè ame ga kiya yaga bi kopo, kiya te lijë 'bama na ne, ti mo'do gbi tara zinni komo 'bu ma ame mitoro ne.

³³ Ne lijë ame ga kilagi ma yaga bi kopo ne ti milagi lijë gbi tara komo 'bu ma ame mitoro ne."

Ya Na Yesu Ko'de Mi Doliŋo
(LK 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ "Kinza komerike dè te mako to'do lende këyi mī doliŋo. Tine inza tara, mako dè to'de lende këyi mī doliŋo tine ya na mo'de.

³⁵ Mako to'soso kpa kole tēnyī ro 'diri ti 'bu nni ga, kina yitōti gbi 'do kënyī ro 'diri ti mönni ga. Kina 'ja 'ba kole ni 'do kënyī ro 'diri ti mese lijë ga.

³⁶ Bo ya ma kënyè 'bēyi 'ba bo mɔto ti kèdi aa ro bilaka 'ba mī liŋo 'bi.

³⁷ Kina me bilaka ame ko'ɔ 'bu bo ni ti ma bo ro do kiteli di do ma ne ɔ'bo dè tedi ro bo kōsō goma. Kina gbi tara bo ame ko'ɔ kole abo ala nyiti abo ro do kiteli di do ma ne ɔ'bo dè tedi ro bo kōsō goma.

³⁸ Bo ame ko'doko dè tilenjo ro bo tolè go lende ma ɔ'bo dè tedi ro bo kōsō goma.

³⁹ Bo ame ko'doko tomo didi bo ti kiyölu do mo ŋgi yaga. Tine bo ma kiyölu do didi bo go lende ma ti komo ŋgi."

*Kpa Kōzi**(MK 9:41)*

⁴⁰ “Bɔ ame kota ye rɔ nɔba ota ma 'deni gbɛ. Kina bɔ ame kota ma rɔ nɔba bo ota bɔ ame koja ma ne 'deni gbɛ.

⁴¹ Bɔ ame kota bɔ laja 'ba Boko'ba rɔ nɔba ne ti ko'ja kpa kōzimo gbɛ kɔzɔ 'ba bɔ laja nima. Kina gbɛ bɔ ame kota bɔ lende laka rōmōyɛ bɔ nima ɛdɛ rɔ ma laka ne ti ko'ja kpa kōzɛ mo gbɛ kɔzɔ 'ba bɔ lende laka.

⁴² Ti kikalike 'deni nɔgɛ rɔ ma laka bɔtɔ ame ki'di pele nɔge rɔ mini kuwɛ zi bɔ kōsɔ goma ma titi ɔtɔ mɔtɔ rōmōyɛ bɔ bɔ kōsɔ goma na ne ti ko'ja kpa kōzimo nɔgɛ.”

11*Akititi 'Ba Yowani**(LK 7:18-23)*

¹ Kina ɔdɔ Yɛsu kote tose ndose naga nime 'deni zi bɔ kōsɔ gɔ bo ga tine, na bo kɛnyɛ nɔgɛ di yayi kari tiyandi kɔmɔ bilaka gbɛ ti tuwɔwɔ laja laka abo mɛ dɔlɔnɔ ma nɔgɔsɔngɔsɛ yayi.

² Ɔdɔ Yowani bɔ bapatisi kuwɔ wa ame ga Kurisitɔ kɛdɛ ko'do ne 'deni tara di mɛ maboso yayi tine na bo koja bɔ laja abo ga nɔgɛ kari zi Yɛsu.

³ Kina lijɛ kititi Yɛsu, iya te, “Ni mo na rɔ bo ma tɔnɛ kɛdɛ kako di pɔtɔ ma ne? Ala 'dɔ doje kɔmɔze gba gɔ bɔ mɔtɔ?”

⁴ Yɛsu ileki dɔmo zinnɛ, iya te, “Ilekike zi Yowani kiyɛtike wa ame ga kuwɔke kina ko'jake gbɛ ne zi bo kɔzɔ a nime te.

⁵ Iyɔpɔ kɔmɔ bɔ kɔmɔ kɔlu ni 'deni. Kina bɔ ka'bo ni ilɔngere 'deni. Ilenɔ bɔ mɔnyu ni 'deni yaga rɔ ma kɔpɔ. Bɔ mbili ku'bɛ ni uwɔ bi 'deni. Tɔku ni indinɔ 'deni kina laja laka uwɔwɔ rɔni 'deni zi bɔ lisa ni.

⁶ Lijɛ ame ga lende ma kilikɔ dɛ dɔnnɛ ne na ti yɛyɛ.”

*Yɛ Na Mbiri?**(LK 7:24-35)*

⁷ Di pɔtɔ bɔ laja 'ba Yowani ga kari 'deni na Yɛsu koloma tiya lende 'ba Yowani zi tɛndɛ naga nima. Bo iya te, “Me karike yi mɔkɔ zi Yowani ne wa'di na karike tɔnɔgɔ mo? Mbili mɔli ma kɛdɛ kudɛ dɔni di zi lili?

⁸ Wa'di na karike tɔnɔgɔ mo? Bɔ kusu bɔnɔgɔ kele? Tine bɔ kusu bɔnɔgɔ kele ni ɛdɛ koloma 'bɛnnɛ mɛ liɔ 'ba bɔ dɔlɔnɔ.

⁹ Ne arike tɔnɔgɔ wa'di? Bɔ kumɛ lende 'ba Boko'ba? Yɛɛ, rɔ ma laka o'jake bɔ ame kebe bɔ kumɛ lende 'ba Boko'ba pili ne 'deni.

¹⁰ Rōmōyɛ Yowani na tɔnɛ kugu lende mo mɛ buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Boko'ba iya te, “Mɛdɛ moja bɔ laja ma kari dɔgba kōmōyɛ tilɛnɔ kɔri ziyɛ.”

¹¹ Rɔ ma laka miya ziye, kole kōyɔ 'ba 'ja mɔtɔ inza mbiri di dɔ Yowani. Tine bɔ ame titiyi mɛ nɔere lɔbu 'ba Boko'ba ne na mbiri di dɔ Yowani.

¹² Di mɛ kada ma Yowani kisaki tuwɔwɔ lende 'ba Boko'ba nɔbɔ kōmɔ mɛ kada nime tɔne, ma konzi ɛdɛ ko'do 'deni nɔgɛ rɔ ya 'dɔ tɔdɔ mɛ nɔere lɔbu 'ba Boko'ba. Lijɛ ɛdɛ ko'dokɔ 'dɔ tinda'ba mo 'deni nɔgɛ rɔ gbɔrɔkɔtɔ.

¹³ Kina mɔlo nɔbɔ kōmɔ mɛ kada 'ba Yowani bɔ kumɛ lende 'ba Boko'ba ga pili ti kɔ'du ki'di 'ba MUSA ileme lende 'ba nɔere lɔbu 'ba Boko'ba nime 'deni.

¹⁴ Ma kɛddɛ ko'dokɔke ra nɔgɛ ti'di doye gɔ lende 'bɛnnɛ, Yowani na rɔ Eliya bɔ kumɛ lende ame kɛdɛ kileki kako dɔgba ne.

¹⁵ Bɔ ame kɛdɛ ti mbili ne i'dike bo kuwɔ lende nime.

¹⁶ Ti miyari ye kpe bilaka ma le'jete naga nime ti wa'di? Kpe nɔgɛ kɔzɔ kole titi ame ga koloma mɛ gɔ bi 'ba ndɔgɔ. Ame dɔtumu mɔtɔ kulɔri zi mɔtɔ kiya te,

¹⁷ 'Domba dɔkole mbili pele ziye, odoweke goye dɛ gbɛ yɔ. Kina me duci lɛri 'ba tɔlɛ pele ziye, uduke dɛ gbɛ yɔ.’

¹⁸ Rōmōyɛ Yowani ako bine koro kpa bo, kuwɛ a ma kata naga dɛ, iyake te, ‘Yowani bɔ nɔki na.’

¹⁹ Kina me kole 'ba bilaka lesi kako konyo kpa bo kuwɛ wa iyake te, ‘Ongɔke yayi, bo nɔgɛ rɔ bɔ kpa nɔbɔnɔbɔ bɔ kuwɛ layi bɔ pɔri 'ba bɔ kireke awada ni ti bɔ lende kɛnyɛ mɔtɔ ga.’ Ne tine akikali 'ba Boko'ba ti kindɛ 'deni yaga di mɛ ndɔbɔ mo.”

*Bu'bu**(LK 10:13-15)*

²⁰ Bilaka 'ba mɛ gawo naga nime Yɛsu ko'do gɔ kɔtɔ kulɔwɔ yimo ne ɔtɔ dɔnnɛ dɛ du te. Kina bo kɛnyɛ tose kpa gawo naga nima,

²¹ kiya te, “Bu'bu ziyɛ Korazina, kina bu'bu gbɛ ziyɛ Betesayida. Rōmōyɛ ma kiya te kɛdɛ ko'do gɔ kɔtɔ naga nime ko'do mɛyɛ ne ra mɛ Tura ni ti Sidona dɛne, bilaka mo ga ɔtɔ dɔnnɛ 'deni mɔlo kolo bɔnɔgɔ 'ba mono rɔnnɛ, kosa buruku rɔnnɛ 'dɔ kileme ma lijɛ kɔtɔ dɔnnɛ 'deni di mɛ lende kɛnyɛ 'bɛnnɛ ga.

²² Rɔ ma laka miya ziye mɛ kada 'ba burɛ kada mɔtɔ Boko'ba ti ki'di mɛ bo kɛyɛ rɔ mbɛmbɛ rɔ Tura ni ti Sidona di doye.

²³ Ne ni 'bɛyɛ Kaparanoma o'dokɔ tombi rɔyɛ 'deni nɔbɔ mɛtɔrɔ? Ne ti ku'du yi 'deni nɔgɛ bɛri mɛ pa'do 'ba Gehena. Rōmōyɛ ma kiya te gɔ kɔtɔ naga nime ko'do mɛyɛ ne na kɛdɛ ko'do ra mɛ Sodomo dɛne Sodomo ɛdɛ gba ko'ja kabate.

²⁴ Kina 'dɔ kikalɛ rɔ ma laka mɛ kada 'ba burɛ Boko'ba ti ki'di mɛ bo kɛyɛ rɔ mbɛmbɛ rɔ Sodomo di dɔyɛ.”

Akoke, Kina Ti Momo Ye Ng'i
(LK 10:21-22)

²⁵ Mi kada nima yayi Yēsu iya te, “Milēlu yi 'bu ma, ɲere 'ba dɔ mitorɔ ni ti dɔyayi rōmōyi wa ame kusu domo di zi bɔ akikali ni ne ileme 'deni zi ma kinza kikali ɔto dē naga.

²⁶ 'Bu ma, rɔ ma laka wa nime na ko'doko 'dɔ ko'do rōni te.”

²⁷ Kina bo kiya te zi bilaka naga nima, “'Bu ma i'di wa pili 'deni zɔ tine bɔto ikali ma kole dē, 'bu ma na nge kikali. Kina bɔto ikali 'bu ma dē gb'i tine ma kole ma na nge mikali ti ya ame ga migeli 'deni 'dɔ tileme bo teyi ne.

²⁸ Kpe ame ga 'deni pili rɔ gomo di zi akirindi ne akoke zɔ. Kina ti momo ye ng'i.

²⁹ Ombike kpa kulugbu ma mugu ye ame rɔ akiyandi ma ne. Rōmōyi dōki'di ma na liya rɔ rumo kinza dɔ kombi. Kina ti ko'jake rɔ kindawo ng'i.

³⁰ Rōmōyi kpa kulugbu ma nime mi'di ziye ne embe dē kina tombi mo ng'i kinza gomo.”

12

Ko'du Ki'di 'Ba Kada 'Ba Rɔ Kindawo
(MK 2:23-28; LK 6:1-5)

¹ Mbowa di pōtō mo mi kada 'ba rɔ kindawo na Yēsu ni kēdi kilingere kebe mi nyaka 'ba nyōnyu. Bɔ kōsɔ gɔ bo ga 'deni rɔ 'bɔ kina lijē ki'di ng'i tomborozi dɔ nyōnyu tonyo 'jo mo.

² Kina ɔdo Parosi ni ko'ja 'deni tara tine na lijē kebe ng'i tititi Yēsu, iya te, “Onɔ te, wa nima bɔ kōsɔ gōyi ga kēdi ko'do ne lijē ēdi rɔ tiyēyi mi ko'du ki'di 'ba kada 'ba rɔ kindawo.”

³ Bo ileki zinni, iya te, “Idēkike wa ma tōnē Dawidi ko'do mi kada nima yayi ne dē? Ame lijē rɔ 'bɔ ti bilaka abo ga ne.

⁴ Bo ari ng'i mi rō lōbu 'ba Boko'ba kina lijē ti bilaka abo ga konyo mangolo'bo koro ame ki'di zi Boko'ba ne ng'i di yayi. Wa nima inza rɔ ma laka zinni mi ko'du ki'di 'ba Boko'ba 'dɔ tonyo mo. Tine bɔ akumu ni na nge 'dɔ konyo.

⁵ Kina idēkike dē gb'i di mi ko'du ki'di 'ba Musa? Ame kiya te mi kada 'ba rɔ kindawo pili bɔ akumu ame mi rō lōbu 'ba Boko'ba ne iyēyi ko'du ki'di 'ba kada 'ba rɔ kindawo. Tine pele inza rɔ lende kēnyē zinni.

⁶ Kina me mēdi miya ziye wa moto ma kebe rō lōbu 'ba Boko'ba ēdi bine.

⁷ Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Mi kēyi na mo'doko di zi bilaka tine inza rɔ akumu.' Ma kēddi kikalike 'jo 'ba lende nime ra, dēne inza kodoke karama dɔ bilaka ame kirasi ɔto dē ne.

⁸ Rōmōyi kole 'ba bilaka lesi na rɔ ɲere 'ba dɔ kada 'ba rɔ kindawo.”

Bo Konyo Keɲme Rɔ Kilawo
(MK 3:1-6; LK 6:6-11)

⁹ Yēsu ēnyī 'deni di yayi kari mi rō 'ba mōtu mōto.

¹⁰ Kina bo kari ko'ja bo mōto kōzimo keɲme 'deni rɔ kilawo ng'i di yayi. Tine ya mōto ga ēdi yayi ame kēdi koma kori 'ba 'dɔ tususu Yēsu gɔ tirasi wa mōto. Kina lijē kititi bo, iya te, “Ēdi ng'i rɔ ma laka mi kō'du ki'di ze 'dɔ tileɲo bilaka tōne mi kada 'ba rɔ kindawo?”

¹¹ Yēsu ileki domo zinni iya te, “ɔdo kamōlō 'bi 'ba bo mōto kila'ba mi gō ma kalo mi kada 'ba rɔ kindawo, ti kari dē kinda'ba koto yaga di mi gō mi kada 'ba rɔ kindawo nima?”

¹² Tine bilaka lesi ni ma ti kamōlō, yē na mbiri? ɔdo kēdi 'deni tara kō'du ki'di ze i'di ze 'deni tokonyi bilaka mi kada 'ba rɔ kindawo.”

¹³ Kina bo kiya zi bo konyo keɲme rɔ kilawo nima, bo iya te, “Oja gɔ kōziyi.”

Kina bo nima koja ng'i na kileki ng'i rɔ ma laka kɔzɔ ma kapa ama.

¹⁴ Tine Parosi ni ēnyī ng'i di yayi kari tususu kpēnni 'dɔ tupō Yēsu.

Yēsu Na Boko'ba Koweli 'Deni

¹⁵ Kina ɔdo Yēsu kuwō 'deni kēdi kususu kpa rɔ bo tara tine na bo kēnyī ng'i kari abo yaga di yayi. Kina tindi ma konzi kōsɔ ng'i gɔ bo. Tine bo ileɲo ya ame ga ti rɔkɔ'ɔ ne ng'i pili.

¹⁶ Kina bo kose zinni kinza lijē kiyēlē lende abo dē zi ya mōto ga.

¹⁷ Bo o'do wa nime 'deni 'dɔ kēdi kɔzɔ wa ma tōnē Yesaya bɔ kumē lende 'ba Boko'ba kiya ne tara.

¹⁸ Ame kiya te, “Bo na rɔ bo laja ma ame moweli 'deni ne. Bo na mɔ'ɔ 'deni kulōwō kina ma gb'i ti mi kēyi rɔ mbēmbē gɔ kō'du abo. Ti mi'di Nyi Koto Laka ma koloma dɔ bo kina bo ti kuwōwō burē ma mēdi mo'do dɔ, dɔ kupō pili.

¹⁹ Bo inza ko'do kowasa ala kulōri rɔ ma kembe. Bɔto inza kuwō mugu bo kēdi kulōri kebe gɔ kori.

²⁰ Bo ti kiliya rɔ bo zi lijē ame ga pili rɔ rumo ne, mi kēyi abo ti kēdi zi lijē ame ga pili rɔ lisa ne. Bo ti kō'bō to'do mo ɲbō bo ko'de ako'doko kodoro 'ba Boko'ba nime ndimo kēddi.

²¹ Kina bilaka pili 'ba dolinɔ nime ti ki'di kōmōnni ng'i dɔ bo.”

Yēsu Ileɲo Bɔ Nōki
(MK 3:20-30; LK 11:14-23)

²² Kina ya mōto ga ko'de bo nōki kɔmɔ kōlu mōto ame kpamo kudōdu rōni 'deni gb'i teyi ne ng'i zi Yēsu. Kina Yēsu kileɲo

bo nima ngi kpamo kope rōni yaga tilende. Kina kōmō mō kōpō ngi gbi yaga.

²³ Kina tindi naga nima pili koto ngi ro gōnni ro ga ame Yēsu ko'do ne. Lijē ititi rōnni ro go rōnni, iya te, “Bo nima bo na ti kēdi ro kupō Dawidi bo doliṅo mo tōnē?”

²⁴ Tine odo Parosi ni kuwō 'deni tara tine, lijē iya te, “Bo oga nōki naga nima yaga rōmōyi ṅere 'bēnni Belezebola na ki'di tigo mo zi bo to'do mo.”

²⁵ Yēsu ikali wa nima lijē kēdi komeri ne 'deni kina bo kiya te, “Doliṅo ame koza mini 'deni riyo to'do ya ro go rōnni ne igabi dē kpe ēdi kiyēyi rōni ngi. Kina gawo ala liṅo mōto ame koza mini 'deni to'do ya ro go rōnni ne ēdi kita'ba ngi.

²⁶ Kina me odo Satani na 'deni koga bo laja abo ga yaga di do bilaka bo oza ro bo 'deni to'do ya ti gbagba bo kina lijē kēdi kita'ba ngi.

²⁷ Ne odo mēdi 'deni moga nōki ti kōzi kakpa 'ba Belezebola tine, lēpi ye naga nima ēdi koga 'bēnni ti wa'di? Ndōbo 'bēnni nima na ti kodoro bīci lende roye.

²⁸ Tine odo moga nōki 'deni ti tigo 'ba Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba, ro ma laka ṅere lōbu abo ako 'deni mī dōyayi.

²⁹ Oṅgōke te, bo mōto ti kari kōdo tondo mī rō 'ba bo tigo mōto kolo wa mo ga? Ro ma laka odo bo kudōdu bo nima dē titi dōgba bo inza kolo wa mo.

³⁰ Bo ame ko'doko ma dē ēdi ro ndo'ji tō. Kina bo ame kototo kpamo dē tō ēdi 'ba bo tūyēyi yimo.

³¹ Go kō'du nime na 'do miya ziye, ti kola bilaka go kō'du kēnyē pili, kina gbi go wa ma kēnyē ame ga pili lijē kiya ne. Tine bo ame kiya kpa kēnyē ro Nyi Koto Laka ne, inza kola du te go lende kēnyē nime.

³² Bo ame kiya kpa bo go kole 'ba bilaka lesi ne ti kola go lende kēnyē, tine bo ame kiya kpēni go Nyi Koto Laka ne inza kola pele giri nime ala mī kada ma ṅburuṅburu.”

Dōngala 'Ba Dōngēri
(LK 6:43-45)

³³ “Oṅgōke te, ṅgēri ma la'ja ēdi kana 'bēni ro dōngēri ma laka, kina ṅgēri ma gōtō ēdi kana 'bēni ro dōngēri ma kēnyē. Ēdi kikali ṅgēri go kinē ame bo kēdi kana ne.

³⁴ Kpe kole 'ba murē naga nime, ti ko'bōke tiya wa ma laka tondo ko'ja kēddike ro wa kēnyē? Rōmōyi kpa ēdi koja 'bēni wa ame koso 'deni mī dōki'di ne.

³⁵ Bo lende laka ēdi koja gbi ro wa ma laka di mī mata 'ba lende laka abo. Kina bo lende kēnyē ēdi koja 'bēni gbi ro wa ma kēnyē di mī mata 'ba lende kēnyē abo.

³⁶ Ro ma laka miya ziye, mī kada 'ba burē ēdi kititi kpa bilaka pili 'do kiyēti go lende yawa ame ga pili lijē kiya ne.

³⁷ Lende 'bi 'ba bo mōto na ti kileme yi di mī burē nima ro ma laka ala ro ma kēnyē.”

Bo Titi Ma Le'jete

(MK 8:11-12; LK 11:29-32)

³⁸ Kina bo kōmō kiyandi 'ba kō'du ki'di ni ti Parosi mōto ga kēnyē kiya zi Yēsu iya te, “Bo kōmō kiyandi, do'doko 'do tonḡo lende 'ba go koto ma kēddi ko'do.”

³⁹ Tine bo ileki dōmo iya te, “Kpe bo titi ma le'jete nime kpe ngi ro ma kēnyē, ereke Boko'ba dē. Go wa'di na kiterike 'do to'ja go koto? Ne inza kileme du te ziye. Tine go koto ma 'do kileme ziye na ṅge tōnē ro 'ba Yona bo kumē lende 'ba Boko'ba.

⁴⁰ Kōzo ame Yona ko'do tō'dō do mota mī kenze lōbu ne, ti kole 'ba bilaka lesi ko'do tō'dō gbi do mota tara bīci yayi bēri.

⁴¹ Mī kada 'ba burē bilaka 'ba Ninēwē ti kēnyē koro kōmō kiti 'ba burē tususu ye kpe bo titi ma le'jete naga nime. Rōmōyi mī kada ma Yona kuwōwō laja nima zinni lijē oto dōnni ngi di mī lende kēnyē 'bēnni ga. Kina me ro ma laka mēdi miya ziye wa mōto ēdi bine ame kebe Yona.

⁴² Mī kada 'ba burē 'ja bo doliṅo 'ba Seba tōnē ti koro kōmō kiti 'ba burē todoro bīci lende roye kpe bo titi ma le'jete naga nime. Rōmōyi loko ako tōnē ṅbō ro ma kōwo di doliṅo 'bēni tuwō akikali mbēmbē 'ba Solomo. Kina me ro ma laka mēdi miya ziye bo mōto ēdi bine ame kebe Solomo.”

Tileki 'Ba Nōki

(LK 11:24-26)

⁴³ “Odo nōki kita'ba 'deni di do bilaka ēnyī kari mī gōki toma bi 'ba ro kindawo zi bo. Tine odo bo ko'ja dē yo,

⁴⁴ na bo miya zi gbagba bo, iya te, 'Ti mileki mari mī rō ma nime mēnyī di yimo ne.' Bo ileki kari ko'ja mī rō tōnē 'deni ro ma sari kotowa yimo 'deni kōpo kiyija wa mo ga pili ro ma laka.

⁴⁵ Kina bo kileki ngi kari ko'de nōki ma modōmōriyō mōto ga ame kēnyē ngi ro do kiteli kebe bo ne. Kina lijē kako koloma ngi yayi. Tine na koso loma 'ba bo nima kēdi kēnyē ngi ro do kiteli kebe ma dōgba. Wa nime na kēdi ko'do rōni tara zi bilaka bo lende kēnyē ma le'jete naga nime.”

Yē Na Ro Iya?

(MK 3:31-35; LK 8:19-21)

⁴⁶ Yēsu ēdi gba kilende na ma bo ni ti lōndō bo ga kōmō ngi. Lijē oro yaga koja laja go bo 'do bo kako kilende tinni.

⁴⁷ Kina bo mōto yayi kiya zi Yēsu, iya te, “Oṅgō te, mōyi ni ti lōndō yi ga na me 'dē yaga lijē o'doko tilende tiyi.”

48 Yésu ileki dómo, iya te, “Yé na ró iya? Kina yé mo ga na ró löndö ma ga?”

49 Kina bo kileme bó kösö go bo ga, na bo kiya te, “Iya ni ti löndö ma ga na ró ya naga nime.

50 Bó ame ko'do wa ame 'bu ma, ma mítoro ko'doko 'do bo ko'do ne na ró löndö ma ti lèmi ma ga gbí ro iya.”

13

Dɔŋgala 'Ba Bɔ Kulɪ Kupɔ
(MK 4:1-9; LK 8:4-8)

1 Mí kada koto mo nima na Yésu kényi di liŋo kari kpa pöpö, bo koloma tiyandi bilaka di yayi.

2 Kina bilaka kototo rönni ngi zi bo yayi ró tindi ma kinza kiya. Na bo kari kiki abo ngi koloma mi sorope do mini. Tine na tindi naga nima koro 'benni ngi yaga do kpa götö.

3 Kina bo koloma ngi tiya wa ma konzi zinni ró dɔŋgala.

Bo iya te, “Bó moto doo 'deni kari tuli kupö abo.

4 Kina doo bo kedí koto 'deni tuli mo tine kupö moto ga ila'ba ngi do kpa kori. Kina yali kako kogo ngi yaga.

5 Moto ga ila'ba 'benni do kirigoyo ame yayi mo kalo de ne. Kina koto ngi welo romoyi yayi mo alo de.

6 Tine doo kada keze mbowa yo na konma ngi kututu yaga romoyi ngira'da mo alo de.

7 Kupö moto ga ila'ba 'benni bici kono. Kina doo kono kiyöbu yo na kuböwu ngi.

8 Tine kupö moto ga ila'ba 'benni mi yayi ma laka, kina kiyöbu ngi kana. Moto ga ana nbanji, moto ga ana laka, moto ga ana mbowa.

9 Bó ame kedí ti mbili ne i'dike bo kuwö lende nime.”

'Jo 'Ba Dɔŋgala 'Ba Kupɔ
(MK 4:10-20; LK 8:9-15)

10 Kina bó kösö go bo ga kako zi bo kititi bo, iya te, “Éddi kiya lende ró dɔŋgala zi bilaka naga nime go wa'di?”

11 Bo ileki dómo zinni, iya te, “Beye Boko'ba i'di akikali 'ba nere löbu abo ame ró ma kusu ne 'deni ziye. Tine 'benni i'di de zinni.

12 Rómöyí bó ame kedí pele timo Boko'ba ti ki'di gbí dómo, 'do bo kedí timo ró mbëmbë. Tine bó ame kinza timo ne ti kogba yaga di teyi. Doo ma titi moto kedí pele yayi ti kopepe yaga di zi bo.

13 Wa nime 'do ki'di ma mēdi milende zinni ró dɔŋgala ne, rómöyí lende 'ba Boko'ba nime lijë ongo pele tine lijë o'ja de, lijë uwö pele tine lijë uwö de laka kina doo de gbí dönni.

14 Édi 'deni kozo lende tönë Yesaya kumë go kö'du 'benni ne tara. Ame kiya te, 'Bilaka naga nima ti kuwö ngi ró tuwö tine inza kodo du te dönni. Lijë ti kongo ngi ró tongo tine lijë inza ko'ja du te.

15 Rómöyí kpa kori 'ba döku dönni idiri 'deni teyi. Mbili lijë u'bë 'deni, kina lijë otomo kömönni 'deni gbí teyi. Ma kiya te kinza tara dene lijë édi ko'ja ti kömönni kuwö gbí ti mbili nni lende mo kodo dönni go lijë koto dönni kako zö 'do mileŋo lijë.’

16 Tine kpe 'beye na laka rómöyí komoye o'ja 'deni kina mbili ye uwö 'deni gbí.

17 Ro ma laka miya ziye bó kumë lende 'ba Boko'ba ti bó lende laka ma konzi oloma 'deni ti komo ki'di 'do to'ja wa naga nime keddi ko'jake ne, tine lijë o'ja de du te. Kina lijë oloma 'deni gbí ti komo ki'di 'do tuwö mo kozo ame keddi kuwöke ne, tine lijë uwö de du te.

18 Kina me ojeke mbili ye ti kuwöke 'jo 'ba dɔŋgala 'ba bó kulí kupö nime.

19 Bó ame kuwö lende 'ba nere löbu 'ba Boko'ba pele tine kodo de dómo ne, bo na kozo kupö ame kila'ba do kpa kori ne. Kina Satani kako ngi kolo lende nima yaga di mi döki'di bo.

20 Kupö ma kila'ba do kirigoyo na ró ya ame ga kinda'ba lende 'ba Boko'ba ngi ti mi keyi di bi tuwö mo.

21 Tine ngira'da mo alo de minni. Kina ki'di ngi kigabi de. Kina doo gomo ala közi kasi ma ko'do zinni go laja nime kömö yo, na lijë koga kpenni ngi gomo.

22 Kina kupö ma kila'ba bici kono na ró ya ame ga kuwö laja laka nime pele tine komo kilé'di 'ba go wa 'ba dolinjo nime ti to'o mori ko'do ubowu ngi yaga di minni. Kina ki'di lijë ngi kana do de kpe.

23 Kupö ma kulí mi yayi ma laka na ró ya ame ga kuwö laja nime ki'di kodo dönni. Kina lijë kana ngi moto ga ró mbëmbë, moto ga ana laka, moto ga ana mbowa.”

Dɔŋgala 'Ba Beli

24 Yésu iya dɔŋgala moto zinni, iya te, “Nere löbu 'ba Boko'ba édi kozo wa nime te. Bó moto ari kulí kupö nyönyu ma laka mi nyaka abo.

25 Mí korondo 'deni tine na bó ya kako ngi kulí 'jo beli mi löngö mo. Kina bo kari abo ngi.

26 Kina doo nyönyu kiyöbu 'deni kedí köyö tine na beli kinda ngi ki'di gbí töyö mi löngö mo.

27 Kina bó laja 'ba bó tönë kako kiya zi bo, iya te, 'Kupö ma laka na tönë kulí mi nyaka 'bi, ne beli naga nima ako di yala?’

28 Bó ileki dómo, iya te, 'Bó ya na ko'do lende nima.’

Lijë ititi bo, iya te, 'O'doko 'do dari doto beli naga nima yaga?’

²⁹ Bo iya te, 'Inza tara. Ɔɔɔ kari kotɔke ɛddi kotɔke nyɔnyu ma laka gbɛ timo.

³⁰ Tine olake nyɔnyu ni ti beli naga nima kana kpaki bi kotɔ ɳbɔ kɔmɔ mi kada 'ba tumu wa di mi nyaka. Kina ti miya 'jaa zi bɔ kumu nyɔnyu' dɔ lijɛ kototo kpa beli naga nima titi dɔgba kudɔdu bi kotɔ rɔ dɔ konɲa yaga. Kina 'dɔ lijɛ kumu nyɔnyu ma ki'di mi mata.' "

Dɔngala 'Ba 'Jo Titiyi

(MK 4:30-32; LK 13:18-19)

³¹ Yɛsu iya dɔngala motɔ gbɛ zinni, iya te, "Nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdi kɔzɔ 'jo 'ba ɳgɛri motɔ ame wɔti titiyi ne tara tine ɔɔɔ bilaka kogba kari kuli mi nyaka

³² na kiyɔbu ɳgi rɔ ɳgɛri ma lɔbu ame yali ni kako kubɔ rɔ 'benni ga ɳgi dɔngala mo."

³³ Yɛsu iya dɔngala motɔ gbɛ zinni, iya te, "Nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdi kɔzɔ langa ame 'ja kogba pele mbowa kuturɔ ti ruzu koso mi a ma mbiri ki'di ɳgi pili kɔ'bu ne."

³⁴ Wa naga nime pili Yɛsu oloma 'deni rɔ tiya mo rɔ dɔngala zi tindi naga nima. Bo iya a motɔ dɛ zinni du te kinza dɔngala teyi.

³⁵ Bo o'dɔ 'deni tara 'dɔ kɛdi kɔzɔ wa ma tɔnɛ bɔ kumɛ lende 'ba Bɔko'ba kiya ne, "Ti milende zinni rɔ dɔngala. Wa ame ga kikali dɛ mɔlo di bi tisaki 'ba dɔliɳɔ nime ne ti miya zinni."

'Jo 'Ba Dɔngala 'Ba Beli

³⁶ Kina ɔɔɔ Yɛsu kɛnyi 'deni di mi lɔngɔ tindi naga nima bo kari 'deni liɳɔ tine na bɔ kɔsɔ gɔ bo ga kako ɳgi zi bo kititi bo, iya te, "Iyɛti 'jo 'ba dɔngala 'ba beli 'ba mi nyaka nime te zize."

³⁷ Yɛsu ileki dɔmo, iya te, "Bɔ kuli kupɔ nima na rɔ kole 'ba bilaka lesi.

³⁸ Tine nyaka mo nima na rɔ dɔliɳɔ, kina kupɔ nyɔnyu mo nima na rɔ bilaka 'ba ɳere lɔbu 'ba Bɔko'ba, kina beli mo nima na rɔ bilaka 'ba Satani.

³⁹ Kina bo ya ma kako kuli kupɔ beli mo nima na rɔ Satani. Kada 'ba tumu wa di mi nyaka na rɔ ɳburuɳburu 'ba dɔliɳɔ. Kina bɔ kumu nyɔnyu mo ga na rɔ malayika.

⁴⁰ Kina gbɛ kɔzɔ ame kɛdi kototo kpa beli konɲa yaga ne tara, ti kɛdi gbɛ kɔzɔ wa nima tara mi ɳburuɳburu 'ba dɔliɳɔ.

⁴¹ Kole 'ba bilaka lesi ti koja malayika abo ga kari kutɔ'du bɔ dɔ kirasi ni ti bɔ lende kɛnyɛ ni yaga di mi ɳere lɔbu abo.

⁴² Kina malayika ti ku'du lijɛ ɳgi mi pa'do 'ba tɔlɛ dɔ kote 'dɔ lijɛ kudu kunyi kpenni yayi.

⁴³ Tine bɔ lende laka ni ti kɛdi rɔ lɔbu ma dɔ kiteli ame kɔbɔ kɔzɔ kada tara mi dɔliɳɔ 'ba 'bu nni. Bɔ ame kɛdi ti mbili ne i'dike bo kuwɔ lende nime."

Dɔngala 'Ba ɳere Lɔbu 'Ba Bɔko'ba

⁴⁴ "Nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdi kɔzɔ wa nime te. Bɔ motɔ ari kɔmɔ ɳgi dɔ yamo adalamini sɔkɔwɔ kusu dɔmo 'deni mi nyaka. Kina bo kitiri dɔmo ɳgi tɔti teyi. Bo 'deni ɳgi rɔ lɔbu na bo kari kugɔ wa ame ga bo kɛdi timo ne ɳgi me mɔkɔ, kina bo kileki ɳgi kari kugɔ nyaka tɔnɛ ti yamo yimo ne rɔ abo.

⁴⁵ Kina ɳere lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdi gbɛ kɔzɔ wa nime te. Bɔ ndɔgɔ motɔ i'di toma tiyi nyileki ma kele.

⁴⁶ Tine ɔɔɔ bo kari ko'ja ame kele ɳgi rɔ dɔ kiteli ne 'deni tine, bo ari ɳgi kugɔ abo ga me mɔkɔ na bo kileki ɳgi kari kugɔ tiyi nyileki tɔnɛ.

⁴⁷ Kina ɳere lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdi gbɛ kɔzɔ wa nime te. Atoyi motɔ ga u'du duru 'benni mi mini na kunzɔ kenze ɳgi rɔ ma kɛnyɛ.

⁴⁸ Kina ɔɔɔ koso 'deni yimo tine na lijɛ kotɔ ɳgi yaga dɔ kpa gɔtɔ lijɛ koloma bɛri tigeli ma laka mo ga. Ma laka mo ga u'du mi kee tine ma kɛnyɛ mo ga u'du ɳgi mɔkɔ.

⁴⁹ Kina ti kɛdi gbɛ tara mi kada 'ba ɳburuɳburu 'ba dɔliɳɔ. Malayika ti kako kigeli bɔ lende kɛnyɛ yaga di mi lɔngɔ bɔ lende laka.

⁵⁰ Kina lijɛ ti ku'du bɔ lende kɛnyɛ ɳgi mi pa'do 'ba tɔlɛ dɔ kote 'dɔ lijɛ kudu kunyi kpenni yayi."

⁵¹ Yɛsu ititi lijɛ, iya te, "Ikali ke wa naga nima ra?"

Lijɛ iya te, "Yɛɛ."

⁵² Kina bo kileki kiya zinni, bo iya te, "Bɔ kɔmo kiyandi 'ba kɔ'du ki'di ame ga pili kuyi rɔnni 'deni rɔ bɔ laja mi ɳere lɔbu 'ba Bɔko'ba ne ɛdi kɔzɔ bɔ mori ame koja wa ma mɔlo ni ti ma la'ja yaga di mi mata abo ne tara."

Yɛsu Iyandi Wa Mi Doyayi 'Benni

(MK 6:1-6; LK 4:16-30)

⁵³ Kina ɔɔɔ Yɛsu kote tiya dɔngala naga nime 'deni tine na bo kɛnyi ɳgi di gɔ bi nima

⁵⁴ bo kileki kari Nazareta mi doayayi 'benni. Bo oloma tiyandi kɔmɔ bilaka mi rɔ 'ba mɔtu kina bilaka pili kotɔ ɳgi rɔ gɔnni. Lijɛ iya te, "Bɔ nima o'ja akikali ma te di yala? Kina bo ikali to'do gɔ kotɔ lɔbu naga nime di yala?"

⁵⁵ Bɔ nime bo na dɛ rɔ kole 'ba bɔ kose ɳgɛri tɔnɛ? Ma bo na dɛ rɔ Mariya? Lɔndɔ bo ga na dɛ rɔ Yakoba ni ti Yesepa ti Simona ti Yuda?

⁵⁶ Lɛmi bo ga na dɛ me gbɛ kɛdi koloma tize bine ne? Ne bo o'ja wa naga nime te di yala?"

⁵⁷ Kina lijɛ kilagi lende abo ɳgi.

Yësu ileki kiya zinnî te, “Rɔ ma laka, bilaka 'ba mî go bi ma laki pili rɔ ma koro bɔ kumê lende. Tine bilaka 'ba dɔyayi abo ga ti ma wado abo ga oro bo dē.”

⁵⁸ Kina ngî bo o'do go koto ma konzi dē kpe di yayi rômöyî lijê i'di dōnnî dē go lende abo.

14

Tupō Yowani Bɔ Bapatisi (MK 6:14-29; LK 9:7-9)

¹ Mî kada nima yayi na Erode bɔ dɔlinɔ 'ba Galilaya kuwō lēbi 'ba Yësu.

² Kina bo kiya zi bɔ laja abo ga, iya te, “Yowani bɔ bapatisi na. Bo na kënyî 'deni 'böwu kodo yaga di mî tölê. Kina me ki'di bo kēdi ko'do go koto naga nime ne.”

³ Rômöyî Erode bo na kinda 'ba Yowani tönê molo bine ki'di kudodu ku'du mî maboso. Bo o'do go kö'du 'ba Erodiya 'ja 'ba bɔ löndö bo Pilipö.

⁴ Rômöyî Yowani oloma tiya mo zi Erode, iya te, “Tuyî komo 'ja 'ba löndö ele dē. Tiyyēyi mî kö'du ki'di 'ba Boko'ba na.”

⁵ Bo o'doko tupō Yowani yaga tine bo ere bilaka 'bënnî ga 'ba Yudayi rômöyî lijê iya Yowani rɔ bɔ kumê lende 'ba Boko'ba.

⁶ Tine mî kada 'ba karama 'ba tøyö Erode na nyiti 'ba Erodiya kari kusi ngala ngî komo nɔba 'ba mî karama naga nima pili. Kina tusî ngala 'bënnî ki'di Erode ngî kēdi ti mî këyi rɔ mbëmbë.

⁷ Go kö'du mo na bo kulömu rɔ bo zini, iya te, “Mulömu rɔma 'deni, wa moto ame kititi ne ti mî'di ngî ziyi.”

⁸ Kina möni kiya ngî zini 'do loko kari kititi Erode, kiya te, “Do Yowani bɔ bapatisi na ki'di zö giri nime mî kita'ba.”

⁹ Lende nime i'di Erode ngî rɔ meri. Tine go lömu ame bo kulömu rɔ bo 'deni komo nɔba abo ga pili ne, na bo ki'di lende mo ngî 'do ko'do kozo wa ma loko ko'doko nima tara.

¹⁰ Kina bo ki'di ngî kari koke do Yowani di mî maboso,

¹¹ kina ko'de ngî mî kita'ba ki'di zi nyiti tönê koto kari zi möni.

¹² Kina bɔ kösö go bo ga kako kombi töku bo ngî kari kusu. Na lijê kari kiya lende mo ngî zi Yësu.

Yësu I'di Akonyo Ko'bo Bilaka Kuluku 'Butê Bi 'Butê

(MK 6:30-44; LK 9:10-17; YN 6:1-14)

¹³ Kina odo Yësu kuwō meri 'ba Erode nima bo kiya ne 'deni tara tine na lijê kënyî ngî di yayi këki mî sorope kari rɔ dōnnî mî go bi ame botɔ kinza teyi ne. Tine odo bilaka kuwō lende abo 'deni tara na lijê kënyî ngî di mî liɔo kozi 'bënnî ti ndinnî kebe do kpa götö.

¹⁴ Kina odo Yësu këki 'deni yaga di mî sorope tine bo ongo bilaka ëdi 'deni ngî kako rɔ tindi. Kina odo bo kongo lisa 'bënnî 'deni tara tine, na bo kilenjo ya ma rɔ roko'ɔ naga ngî pili.

¹⁵ Ko'ja kada kēdi kösö 'deni tine na bɔ kösö go bo ga kako zi bo kiya te, “Kada inza kpe, bi nime rɔ yî mökö. Oja bilaka naga nime kari mî liɔo moto ga ma ngosi bine 'do lijê kari kugö akonyo zinnî di yayi.”

¹⁶ Bo iya te, “Lijê kari dē bi to, kpe na 'do ki'dike akonyo zinnî.”

¹⁷ Lijê iya te, “Dinza ti oto bine tine nge rɔ mangolo'bo muyi ti kenze riyö.”

¹⁸ Bo iya te, “O'deke kako zö dayi.”

¹⁹ Kina bo kiya ngî 'do bilaka naga nima pili koloma bëri do moli. Kina bo kogba mangolo'bo muyi tönê ngî ti kenze riyö mo naga nima, na bo kongo bi kari mitoro, bo kileki yēē'di mo zi Boko'ba. Na bo konye yimo ki'di zi bɔ kösö go bo ga kari koza zi tindi tönê ga.

²⁰ Kina lijê pili konyo ngî kitēkpe lijê. Kina bɔ kösö go bo ga kari kutö'du koso ma kileke bëri mo ga ngî koso mî kee 'butê domoriyö.

²¹ Bilaka naga nima konyo ne botoni mo ga ëdi pili kuluku 'butê bi 'butê (5000). Kina 'ja ëdi gbî ti kole titi ame kitētê dē yimo.

Yësu Ilingere Kebe Do Mini (MK 6:45-52; YN 6:15-21)

²² Yësu i'di bɔ kösö go bo ga këki mî sorope 'do lijê kumu töti kari dɔgba gönyî pöpö. Tine na bo kileke 'ba bo töti tiyyēyi tindi naga nima go lijê kari e'bënnî ti.

²³ Di pötö mo ko'ja bo kiyēyi tindi naga nima 'deni kari tine na bo kënyî ngî kari do doku rɔ do kutu bo tilende ti Boko'ba. Mî kpalila 'deni tine bo ëdi 'deni ngî nge kutu bo yayi.

²⁴ Kina sorope ëdi e'bënnî 'deni gbî nbö rɔ ma kowo mî zana mini lili kēdi konbenbe rɔ ma kënyê. Rômöyî lili nima ëdi kome kako di komo mo.

²⁵ Mî kano bi 'deni na Yësu kari kömö ngî zinnî yayi bo kēdi kilingere kebe do mini.

²⁶ Tine odo lijê ko'ja bo 'deni kēdi kilingere kebe do mini tara tine na ko'de tikere ngî zinnî. Kina lijê kulöri rɔ ma kembe rɔ komo 'ba tikere, kiya te, “Sëgë na.”

²⁷ Kina Yësu kënyî kilende zinnî, iya te, “Ogböke dökî'di ye. Ma na. Kina kereke dē.”

²⁸ Kina Pitörö kënyî kiya zi bo, iya te, “Nere, odo kēdi ngî rɔ ni na, idëki ma te milingere kebe do mini mari ziyi yayi.”

²⁹ Yësu iya te, “Ako.”

Kina Pitörö këki ngi di mi sorope ki'di tilingere kebe do mini kari zi Yesu.

³⁰ Tine odo bo ko'ja lili 'deni tara na ko'de tikere ngi zi bo. Kina bo ki'di ngi tonzu kari beri mi mini, na bo kulöri kopapa kiya te, "Nere, okonyi ma."

³¹ Kina Yesu koja közi bo ngi welo kikapo bo, kiya te, "Go wa'di na ki'di döyi de gba laka go lende ma? Ikali de ma medü momo yi?"

³² Kina odo lijë këki 'deni mi sorope yo na lili tonë koro ngi.

³³ Kina ya ma mi sorope yayi naga nima koloma ngi tilëlu bo, iya te, "Ro ma laka ni na ngi ro kole 'ba Boko'ba."

³⁴ Lijë umu do pöpö nima nbö lijë kömö mi döyayi 'ba Genesareta.

³⁵ Kina bilaka mo ga kikalı Yesu ngi, na lijë koja laja ngi go bo rok'o ame ga pili toko mi döyayi nima yayi ne 'do ko'de zi Yesu.

³⁶ Lijë oma'jo rönni zi bo 'do ya ma ro rok'o naga kosa nge pele ro do kpa bonjo abo. Kina bo rok'o ma konzi ame ga kosa do kpa bonjo 'ba ro bo nima ne kilenjo ngi pili di do rok'o mo ga.

15

Dölëti 'Ba Yudayi (MK 7:1-13)

¹ Parosi moto ga ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ako di Yerosalema zi Yesu kititi, iya te,

² "Go wa'di na bo kösö göyi ga koro akiyandi 'ba 'bu ze löbu ga de? Römöyi lijë edi 'deni konyo akonyo ngi tara kinza to'do dölëti 'ba közi kurögö."

³ Yesu ileki domo zinni, iya te, "Ne go wa'di na kiyeyike mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'do to'do akiyandi 'ba gbagba ye ga?"

⁴ Römöyi Boko'ba iya te, 'Oro 'bu yi ni ti möyi,' kina moto gbi, 'Boto ame kumu kpa bo go 'bu bo ni ti ma bo ne köle yaga.'

⁵ Tine ebe kiyake te, odo bo moto këdi ti wa ame 'do bo kokonyi ma bo ni ti 'bu bo timo kina odo bo kiya 'deni te, 'Wa nima mulömu 'deni 'do ti'di mo zi Boko'ba,'

⁶ bine iyandike bo 'deni za 'böwu 'do bo koro 'bu bo ni ti ma bo de kpe tokonyi mo ti wa nima. A nime na kiyeyike mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni 'do to'do kö'du ki'di 'ba gbagba ye ga.

⁷ Kpe bo komo kandi naga nime, Yesaya umë lende ngi ro ma laka go kö'du 'be ame kiya te,

⁸ 'Bilaka naga nime lijë oro ma nere Boko'ba nge ti kpenni tine minni nbö ro ma kowo di zö.

⁹ Mötu 'benni ka ro a yawa, römöyi kö'du ki'di 'benni 'ba bilaka lesi na za lijë kebe tiyandi mo kiya ro lende ma 'ba Boko'ba.' "

A Ma Ro Ti'da (MK 7:14-23)

¹⁰ Kina Yesu kidëki tindi naga nima ngi kako zi bo kilende teyi, iya te, "Ojeke mbili ye kuwöke lende nime 'do kodo doye.

¹¹ Wa ma këdi kari mi bilaka i'di bilaka de këdi ro ma kënyë komo Boko'ba. Tine wa ma këdi kodo di kpa bilaka na këdi ki'di bilaka ro ma kënyë di komo bo."

¹² Kina bo kösö go bo ga kako zi bo, iya te, "Ikali ra? Lende nima kiya ne ila'ba ngi ro ma kënyë mi Parosi ni."

¹³ Bo ileki domo zinni, iya te, "Ngëri ame ga pili kinza ro ma kidiyë 'ba 'bu ma ame mitoro ne ti koto yaga.

¹⁴ Kinza kupöke roye de go lende 'benni. Lijë 'benni nima bo komo kölu ma këdi kiteri tokoko bo komo kölu lepni nni ga na. Ne odo bo komo kölu kebe tokoko bo komo kölu moto, lijë nima kpaki riyö ti kila'ba ngi mi gö."

¹⁵ Kina Pitörö kënyi kititi bo, iya te, "Iyëti 'jo 'ba dongala nime kiya ne zize."

¹⁶ Yesu ileki domo zinni, iya te, "Kpe gba gbi tara ikalike oto de?"

¹⁷ Ikalike de wa ame kodo kari di kpa bilaka ne ari ngi mi tokpe kuwu röni di yayi kiteli e'benni kodo yaga di mi yida ro?"

¹⁸ Tine wa ame këdi kodo yaga di kpa bilaka ne odo 'benni kako di mi döki'di. Lijë na ro wa ma këdi ki'di bilaka këdi ro ma kënyë komo Boko'ba.

¹⁹ Römöyi wa ma këdi kodo di mi döki'di na ro meri ma kënyë naga ti akupo ti yeri ti tö'do ti ro ame ro ma kënyë ne ti 'bögo ti susu beti ti ti'ja.

²⁰ Wa naga nime na ro wa ma këdi ki'di bilaka këdi ro ma kënyë komo Boko'ba. Ne tonyo akonyo tara kinza turögö közi kozo ame lijë Parosi ni kiya ziye ne i'di bilaka de këdi koto te ro ma kënyë komo Boko'ba."

Nyiti 'Ba 'Ja Kanana Moto (MK 7:24-30)

²¹ Kina Yesu kënyi ngi di yayi kari mi go bi ma ngosi ngila gawo 'ba Tura ni ti Sidona.

²² Di yayi na 'ja moto ro bilaka 'ba Kanana ame këdi koloma mi döyayi nima yayi kako ngi zi bo ti tulöri, iya te, "Nere kole 'ba Dawidi, i'di miyi këyi roma. Nöki edi 'deni ngi konbenbe nyiti ma ro ma kënyë."

²³ Tine Yesu ileki lende moto de kiya zini. Kina bo kösö go bo ga kako kilende zi bo, iya te, "Oja 'ja nime kari yaga di roze. Loko edi kozi nduwë goze ti tulöri."

²⁴ Bo ileki domo, iya te, "Oja ma nge mako mi dolinjo nime go kamolö 'ba Yis- arele ma kölu 'deni."

²⁵ Kina odo 'ja tonë kuwö 'deni tara na loko kako kila'ba ngi kolodo bëri komo Yësu, kiya te, "Nere, okonyi ma."

²⁶ Bo ileki domo zini, iya te, "Tu'du akonyo 'ba kole ziye bi ele dë."

²⁷ 'Ja tonë ileki domo, iya te, "Nere, ro ma laka, pele tara bi ëdi konyo ruruzu ma këdi kilayi bëri di do tarabiza 'ba bo dönni ga."

²⁸ Kina Yësu kileki domo zini, iya te, "'Ja, i'di döyi 'deni ro ma laka go lende ma, ne ko'do roni ngi ziyi tara."

Kina kilenjo nyiti 'bëni tonë ngi mi saa nima.

Yësu I'di Akonyo Ko'bo Bilaka Kuluku 'Butë Bi Modomota (MK 8:1-10)

²⁹ Yësu ënyi di yayi kari nduwë kebe kpa pöpö 'ba Galilaya. Kina bo kari këki ngi do kurunju bo koloma bëri.

³⁰ Kina tindi ma kinza kiya kölo ngi kako zi bo. Lijë o'de ya ma ro ka'bo naga ti bo komo kölu ni ti ya ma kenme bëri naga ti bo kpa kudödu ni ti bo roko'co motö ga. Lijë o'de pili ko'ba komo Yësu. Kina bo kilenjo lijë ngi pili.

³¹ Kina odo bilaka naga nima kongö bo kpa kudödu ni këdi kilende 'deni, ya ma kenme bëri naga 'deni laka, bo ka'bo ni këdi kilingere 'deni, bo komo kölu ni këdi ko'ja bi 'deni, lende mo igayi lijë ngi. Kina lijë kebe ngi tilëlu Boko'ba 'ba Yisarele.

³² Kina Yësu kidëki bo kösö go bo ga kako zi bo, iya te, "Monjo lisa 'ba ro bilaka naga nime 'deni, lijë o'do tö'dö 'deni do mota tö bine, akonyo 'bëni ga ote roni 'deni. Mo'doko dë toja lijë ngi kari tara ti 'bë kinza ma lijë konyo oto, römöyi kinza lijë kari kidaki go kari."

³³ Bo kösö go bo ga ititi bo, iya te, "Ti do'ja akonyo di yala di yi mökö nime ma 'do ko'bo tindi 'ba bilaka naga nime?"

³⁴ Bo ileki kititi lijë, iya te, "Akonyo wa'di ga na këddike timo bina?"

Lijë iya te, "Dëdi nge ti mangolo'bo modomoriyö, ti kole kenze titi to ne ga."

³⁵ Kina Yësu ki'di 'do tindi naga nima koloma bëri.

³⁶ Kina bo kogba mangolo'bo modomoriyö tonë ga ngi ti kenze mo ga, bo kileki yë'di mo zi Boko'ba. Kina bo konye yimo ngi ki'di zi bo kösö go bo ga kari ki'di zi bilaka tonë ga.

³⁷ Kina lijë pili konyo ngi ko'bo lijë. Kina bo kösö go bo ga kako ngi kototo köso ma kileke mo ga koso mi kee modomoriyö.

³⁸ Bilaka naga nima konyo ne botoni mo ga ëdi pili kuluku 'butë bi modomota

(4000). Kina 'ja ëdi gbi ti kole titi ame kitëtë dë yimo.

³⁹ Kina odo Yësu kiyëyi bilaka naga nima 'deni kari tine, na bo këki ngi mi sorope kari mi döyayi 'ba Magadana.

16

Bo Titi Ma Le'jete (MK 8:11-13; LK 12:54-56)

¹ Parosi motö ga ti Sadoke ako zi Yësu 'do to'ba bo. Kina lijë kititi bo 'do bo ko'do go koto ame 'do kileme tigo 'ba Boko'ba di mitoro ne.

² Tine Yësu ileki domo zinni, iya te, "Kpe bilaka, odo kada këdi kösö ë'bëni 'deni iyake te, 'Ma tilëndö kada ëdi keze römöyi mitoro ro ma kasi."

³ Kina gbi molo mi donjo iyake te, 'Toro ëdi ka'di tone römöyi mitoro 'deni ro ma kasi gbi ti poli kölu.' Kina me 'deni ikalike tiyëti komo poli ma këdi kuyi roni tilëndö ro ma kasi ala ro ma kölu. Tine inza ko'boke tiyëti wa ma këdi ko'do roni mi kada naga nime.

⁴ Go wa'di na kpe bo titi ma le'jete nime ngi ro ma kënyë kereke Boko'ba dë te? Ebeke tititi ma 'do to'do go koto ziye, tine minza mileme du te ziye. Go koto ma 'do kileme ziye na nge tonë ro 'ba Yona bo kumë lende 'ba Boko'ba."

Kina Yësu kënyë ngi kari abo di ngila lijë.

Langga 'Ba Parosi Ni Ti Sadoke (MK 8:14-21)

⁵ Kina odo Yësu ni kari 'deni kumu do pöpö kömö gönyi ma kapa motö tine, bo kösö go bo ga ari kongö dönni udölu 'deni di bi togba mangolo'bo kako timo.

⁶ Yësu iya zinni, iya te, "I'dike komoye kandi laka di zi langga 'ba Parosi ni ti Sadoke ni."

⁷ Kina bo kösö go bo tonë ga koloma ngi ro tiya mo ro go rönni, lijë iya te, "Bo ëdi kiya lende nima tara go ame dakoke dë ti mangolo'bo ne ya?"

⁸ Tine Yësu ikali wa nima lijë këdi kiya ne 'deni molo. Kina bo kiya zinni, iya te, "Kpe bo kinza ki'dike döye dë gba laka go lende ma naga nime. Go wa'di na këddi kiyake lende 'ba mangolo'bo ame kakoke dë timo ne ro go röye gomo?"

⁹ Lende nime odo dë gba döye? Omerike lende 'ba mangolo'bo muyi tonë monye yimo ki'dike zi bilaka kuluku 'butë bi 'butë (5000) ne dë? Utö'duke köso mo koso mi kee ndö?

¹⁰ Kina gbi mangolo'bo modomoriyö tonë ga mi'di zi bilaka kuluku 'butë bi modomota (4000) ne, utö'duke köso mo koso mi kee ndö?

¹¹ Ne go wa'di na ki'dike dë kēdi doye, lende 'ba maṅgolo'bo na dë me mēdi miya ziye bine ne? I'dike komoye kandi laka di zi lanḡa 'ba Parosi ni ti Sadoke ni."

¹² Kina lende mo kodo 'jaa dōnni Yēsu inza kiya zinni 'do lijē ki'di kōmōnni kandi laka di zi lanḡa 'ba go maṅgolo'bo, tine 'do lijē ki'di kōmōnni kandi laka di zi akiyandi 'ba Parosi ni ti Sadoke ni.

Kole 'Ba Bilaka Lesi Yē Na?

(MK 8:27-30; LK 9:18-21)

¹³ Kina odo Yēsu ni kari 'deni mi doyyayi ma ngosi ngila gawo 'ba Kayisariya Piliḡo, na bo kititi bo kōsō go bo ga, iya te, "Bilaka ēdi kiya kole 'ba bilaka lesi ro yē?"

¹⁴ Lijē ileki domo, iya te, "Ya moto ga iya te ni Yowani bo bapatisi na. Ya moto ga iya te ni Eliya mo na, moto ga iya te ni Yeremaya ala bo kumē lende 'ba Boko'ba ma koto moto na."

¹⁵ Bo ileki kititi lijē, iya te, "Ne kpe 'beye iyake ma ro yē?"

¹⁶ Simona Pitōrō ileki domo, iya te, "Ni na ro Kurisitō kole 'ba Boko'ba ame koja kako di mitoro ne."

¹⁷ Yēsu ileki domo, iya te, "Yēē'di kēdi ziyi Simona kole 'ba Yowani. Rōmōyi akikali kodoro nime bilaka lesi na dë ki'di ziyi, tine ako di zi 'bu ma ame mitoro ne."

¹⁸ Pitōrō, ro ma laka miya ziyi, ni na ro dōku. Dōku nime na ti mo'ba kanisa ma domo ame pele ro tōlē do kote inza kikali ta'da mo.

¹⁹ Ti mi'di kpadōri 'ba nere lōbu 'ba Boko'ba ziyi. Lende ame kēddi kudōdu zi bilaka 'ba mi doyyayi bine Boko'ba udōdu 'deni gbī molo di mitoro. Kina wa ame kodo kpamo di mi doyyayi bine, Boko'ba odo kpamo 'deni gbī molo di mitoro."

²⁰ Tine Yēsu ose gomo zi bo kōsō go bo ga kinza lijē kari kiya dë zi boto ma koto moto kiya te, bo na ro Kurisitō ame Boko'ba koja kako di mitoro ne.

Yēsu Iya Gō Lende 'Ba Tōlē Abo

(MK 8:31-9:1; LK 9:22-27)

²¹ Mi kada nima na Yēsu kisaki ngi tiya mo yaga bi koro zi bo kōsō go bo ga, kiya te, "Ti mari mi Yeroselema kina lōbu 'ba bilaka ni ti 'ba bo akumu ni ti bo komo kiyandi mo ga kpaki ti kodo gomo roma ḡbo lijē kupō ma. Tine mi tō'dō do mota Boko'ba ti ki'di ma mēnyi mado yaga di mi tōlē."

²² Kina Pitōrō kogba Yēsu ngi kese timo sege yaga, bo kowasa lende nima yaga di kpa Yēsu, iya te, "Nere, Boko'ba kitata yaga di rōyi, ko'do rōni dë ziyi."

²³ Kina Yēsu kuyi komo bo do Pitōrō, iya te, "Ni Satani nime, ese yaga di roma. Ni 'bēyi wa 'ba turōkpō rōni go kori ma

na. Meri 'bi nima 'ba bilaka lesi na, 'ba Boko'ba na dë."

²⁴ Kina Yēsu koloma ngi ro tiya mo zi bo kōsō go bo ga, iya te, "Boto ame ko'doko tōsō goma ne, i'dike bo komba go bo zi gbagba bo, bo kombi gomo abo bo kōsō goma pele ḡbo mi tōlē."

²⁵ Rōmōyi bo ame kiteri tamo didi bo ne ti kupō ngi. Tine ame kupō didi bo go lende ma ne ti komo ngi.

²⁶ Odo bo moto komomi doliḡo lōbu nime pele pili zi bo, tine bo kupō do didi bo, wa'di na bo ti ko'ja gomo? Bo inza ko'ja wa moto gomo. Odo bo kōlē 'deni wa moto inza kpe ame 'do bo ki'di tutē go didi bo timo.

²⁷ Tine kole 'ba bilaka lesi ti kako ti malayika abo ga mi tigo 'ba 'bu bo. Kina bo ti kopi ngi ziyi ni bo moto go ndobo 'bi ma ko'do.

²⁸ Ro ma laka miya ziye, ya moto ga ēdi mi lōḡō ye bine ame tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ame bo kēdi kako ro nere 'ba do wa pili ne, ti kako kota lijē gba kinza kinene wa moto moyi mo ro tōlē."

17

Kinē Yēsu Uyi Rōni

(MK 9:2-13; LK 9:28-36)

¹ Mi tō'dō do modokoto di pōtō mo na Yēsu kēnyi ngi kogba Pitōrō ni ti Yakoba ti lōndō bo Yowani, bo koto lijē kari do dōku ma lōbu ro dōnni.

² Kina ngi ko'ja lijē kēdi konḡo Yēsu tine kinē bo uyi rōni 'deni 'beri. Komo bo ḡbō 'deni ngi kozo kada. Kina bonḡo 'ba ro bo anmi 'deni ngi kōbō yaga kozo mandara.

³ Kina lijē ko'ja Musa ni ti Eliya kodo 'deni yayi kēdi kilende ti bo.

⁴ Kina Pitōrō kēnyi kilende kiya zi Yēsu, iya te, "Nere, ele sowa ame dēdi 'deni bine. Odo ko'doko ngi, ti mubō ngōḡḡōbō mota bine, koto ziyi koto zi Musa kina ma koto 'do kēdi zi Eliya."

⁵ Kota bo kēdi gba tilende na poli moto ro ma kōbō kako ngi kutu'bō lijē. Kina biro kudu ngi di mi poli nima, iya te, "Bo na ro kole ma ame mo'go kulōwō ne, ma ti mi kēyi go lende abo. Uwoke do bo."

⁶ Kina odo bo kōsō go Yēsu naga nima kuwō biro nima 'deni tara odo tikere ngi mūnni lijē kēnyi kila'ba kutu'bō kōmōnni bēri.

⁷ Yēsu ako kosa rōnni, kiya te, "Ēnyike toro. Kinza kereke dë."

⁸ Kina lijē kombi kōmōnni toro tine lijē o'ja boto dë kpe, Yēsu na 'deni nge kutu bo yayi.

⁹ Kina odo lijē kēdi kēki 'deni kako bēri di do dōku tine, Yēsu ose zinni, iya te, "Kinza kari kiya lende 'ba wa naga nime

ko'jake ne dē titi zi bōto ma kōto mōto. Tine 'do kiyake 'jaa odo Boko'ba ki'di kole 'ba bilaka lesi 'deni 'bōwu kēnyī kōdo yaga di mī tōlē."

¹⁰ Lijē ititi bo, iya te, "Ne go wa'di na bo kōmo kiyandi 'ba kō'du ki'di ni kiya te, Eliya na kēdi kako titi dōgba kina 'jaa ti Kurisitō kako?"

¹¹ Yēsu ileki dōmo zinnī, iya te, "Ro ma laka Eliya na kēdi kako titi dōgba 'do bo kiyija wa pili ndō.

¹² Tine ro ma laka miya ziye, Eliya ako 'deni bine, tine bilaka ikali bo dē. Lijē o'do bo ngī kōzo wa ma lijē ko'doko ē'bēnnī to'do mo tara. Kina lijē ti ko'do kole 'ba bilaka lesi gbī kilisa di kōzinnī tara."

¹³ Kina bo kōsō go bo tōnē ga kikali ngī Yowani bo bapatisi na bo kēdi kiya lende mo.

Kole Mōto Ti Abērī Dōmo
(MK 9:14-29; LK 9:37-43)

¹⁴ Kina odo lijē kileki 'deni kako kōmō zi tūndī naga nima na bo mōto kako ngī kōdo bēri kōmo Yēsu,

¹⁵ kiya te, "Nere, i'di miyī kēyi ro kole ma. Kole ma ēdi ti abērī kēdi kōnma ngī ro ma kēnyē kebe mī pa'do ni, kebe mī mini ni.

¹⁶ Kina me mo'de bo kako zi bo kōsō gōyi naga nime tine lijē o'bo dē tilenjo mo."

¹⁷ Yēsu ileki dōmo, iya te, "Kpe bilaka ma le'jete naga nime, kpe bo kinza ki'dike dōye dē go lende ma naga nime, kpe bo lende kēnyē naga nime. 'Do mō'bō tiye bine n̄bō nyanya? Kina 'do mogbo dōki'di ma di zi gomō 'be nime n̄bō nyanya? O'deke kole nima kako zō dayi."

¹⁸ Kina Yēsu kamo ngī do nōki nima na kēnyī ngī di do kole tōnē. Kina kilenjo kole tōnē ngī mī saa nima.

¹⁹ Kina bo kōsō go Yēsu ga kako liya zi bo, kiya te, "Do'bo 'beze dē toga mo yaga go wa'di?"

²⁰⁻²¹ Yēsu ileki dōmo, iya te, "Rōmōyi i'dike dōye dē gba laka go lende ma. Ro ma laka miya ziye, odo ki'dike dōye 'deni pele n̄ge mbowa go lende ma ti kiyake ngī zi dōku nime, kiyake te, 'Ese di bine kari 'dē.' Kina dōku nime ti kese ngī. Kina gbī wa mōto inza konya dōye kpe."

Yēsu Iya Gō Lende 'Ba Tōdo Abo Di Mī Tōlē

(MK 9:30-32; LK 9:43-45)

²² Kina odo bo kōsō go Yēsu ga kēdi 'deni pili bi koto Galilaya tine na Yēsu kiya zinnī, iya te, "Ti kusus kole 'ba bilaka lesi ki'di zi bilaka,

²³ kina lijē ti kupō bo ngī. Tine mī tō'dō do mota Boko'ba ti ki'di bo kēnyī kōdo yaga di mī tōlē."

Go kō'du mo na bo kōsō go bo ga ngī do meri ro kōmo tōlo.

Yēsu Opi Awada 'Ba Rō Lōbu 'Ba Boko'ba

²⁴ Kina odo Yēsu ni kōmō 'deni Kapanoma, bo kireke awada 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba ako kititi Pitōrō, iya te, "Bo dōye nima bo kopi awada 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba na?"

²⁵ Pitōrō iya te, "Kina ngī tara."

Kina odo Pitōrō kōdo 'deni rō, tine na Yēsu kititi bo dōgba, iya te, "Simona, meri 'bī tondo ga? Ēdi kireke awada 'ba bo dōliṅo 'ba dōyayi nime di zi yē mo ga? Di zi kole 'ba bo dōliṅo ala di zi bo lōwō?"

²⁶ Pitōrō iya te, "Ēdi kireke di zi bo lōwō."

Yēsu iya te, "Tine kole 'ba bo dōliṅo ireke odo dē di teyi.

²⁷ Ne do'doko dē 'do bilaka naga nime komeri lende kēnyē roze. Ari kpa pōpō ku'du jibada yimo. Oto kenze ma dōgba ame kind'a'ba jibada ne yaga. Kina odo kohenye kpmo ēddi ko'ja yamo di kpmo. Kina 'do kogba yamo nima kari timo kopi zinnī ro awada ze 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba."

18

Yē Na Ro Do Kiteli?

(MK 9:33-37; LK 9:46-48)

¹ Mī kada nima na bo kōsō go Yēsu ga kako zi bo kititi bo, iya te, "Yē na ro do kiteli mī n̄ere lōbu 'ba Boko'ba?"

² Kina bo kīdēki kole titi mōto ngī ki'di koro kōmōnnī.

³ Kina bo kiya te, "Ro ma laka miya ziye, odo kilekike roye dē ngī kōzo kole titi nime tōdo ziye mī n̄ere lōbu 'ba Boko'ba inza du te.

⁴ Bo ame kileki ro bo 'deni titiyi kōzo kole titi nime ne na ro do kiteli mī n̄ere lōbu 'ba Boko'ba.

⁵ Bo ame kota kole titi ma kōzo a nime te ro n̄ba go kō'du ma ne, ma na bo kota ma 'deni.

⁶ Ne bo ame kēdi ki'di kole titi ma kōzo a nime te ame ga ki'di dōnnī 'deni go lende ma ne kebe kila'ba mī lende kēnyē, ma laka mo dēne o'bo 'do kudōdu toto kuwu ndōwu ma lōbu mugu bo to nima 'do kitijī bo timo mī mini lōbu ma kalo.

⁷ Bu'bu ziye kpe bilaka 'ba dōliṅo go wa ma konzi ame ga kēdi ki'di bilaka kōzo yaga di mī kori ma nime ne. Ēdi ngī tara 'do lijē wa naga nima kēdi bine. Tine bu'bu zi bo ame ki'di bilaka tōzo yaga ne.

⁸ Odo kōziyi ala ndiyi na ki'di yi ko'do lende kēnyē, oke yaga ku'du mōkō. Ti kēdi ro ma laka ziyi 'do kēddi ti didi ma n̄burun̄buru ro bo kōzi koto ala ro bo ndi koto di do ame 'do ku'du yi mī pa'do ma

ɳburuɳburu kpaki ti k ziyi ga ti ndiyi ga ne.

9 Kina ɔdo k m yi na ki'di yi ko'do lende k ny  iyagba yaga ku'du m k . Ti k di ro ma laka ziyi 'do k ddi ti didi ma ɳburuɳburu ro bo k mo koto di do ame 'do ku'du yi mi pa'do 'ba t l  do kote ti k m yi ga kpaki riy  ne."

Kam l  K t   do K lu (LK 15:3-7)

10-11 "Oɳgoke laka kinza kudölike lij  wa titi naga nime d . Ro ma laka miya ziye malayika 'b nni ga  'bo ɳgi ɳburu k mo 'bu ma Boko'ba di mitoro.

12 Ti komerike tondo?  do bo moto k di ti kam l  kuluku riy , kina ma koto moto k lu yaga di k mo mo, tara ne bo ti kola ma konzi naga nima d  ɳgi m k  mi l wu yayi bo kari toma ma koto nima k lu ne ya?

13 Ro ma laka miya ziye, ɔdo bo kari ko'ja 'deni, bo ti k di ɳgi ti loɳo ro mb mb  ro do kiteli gomo di do loɳo ma bo k di timo go ma konzi naga nima k lu d  ne.

14 Kina gbi tara 'bu ye ame mitoro ne o'doko d  'do lij  wa titi naga nime ma koto mo k lu yaga."

Tote Lende Ti L nd 

15 " do l nd  yi moto kirasi lende ziyi ari kiy ti go lende kirasi abo liya zi bo. Tine iyake ɳge doye riy  ti bo. Kina ɔdo bo kuw  d yi 'deni  mo bo 'deni di mi lende kirasi.

16 Ne ɔdo bo kuw  d yi d  ogba bo moto ala bilaka ma riy  moto ga ɳgila yi r m yi 'do bo kodoro bic'i lende mo k di riy  ala mota, kozo ma buku 'ba Boko'ba kiya tara.

17 Tine ɔdo bo kuw  d nni d  gbi ari kiy ti gomo pili mi kanisa. Kina ɔdo bo kuw  do kanisa d  gbi tine o'do bo ɳgi nati kozo bo l w  kozo bo lende k ny  naga tara.

18 Ro ma laka miya ziye lende ame k ddi kud duke di mi doyyai bine Boko'ba udodu 'deni gbi molo di mitoro. Kina gbi lende ame kodoke kpamo di mi doyyai bine Boko'ba ɔdo kpamo 'deni gbi di mitoro.

19 Kina me m di miya gbi ziye, ɔdo bilaka ma riy  di mi loɳgo ye bine kuti 'deni go wa moto ame 'do kititike 'bu ma ame mitoro ne gomo bo ti ko'do ɳgi.

20 R m yi ɔdo bilaka riy  ala mota kototo kp nni d m yi ma, ti m di ɳgi mi loɳgo lij ."

Tola L nd  G  Lende Kirasi

21 Kina Pitoro kako zi Y su kititi, iya te, "Nere, ɔdo l nd  moto k 'bo nduw  to'do lende k ny  z , 'do mola bo gomo ɳbo mi nd ? Mi modomoriy ?"

22 Y su iya te, "Inza tara, ola d  ɳge mi modomoriy , tine ola bo nduw  gomo ɳbo mi kuluku ma kinza kiya.

23 R m yi nere l bu 'ba Boko'ba  di kozo lende 'ba bo doliɳo moto ame ko'doko tongo go akikeki 'ba bo laja abo ga ne.

24 Kina ɔdo bo kisaki to'do mo 'deni tara tine na ko'de bo moto ame konyo yamo 'deni ɳgi ame tit t  mo ɳgi ro kuluku ma kinza kiya ne.

25 Bo laja nima inza ti wa moto ma 'do ko'bo topi wali nima timo. Kina bo doliɳo nima ki'di lende mo ɳgi 'do tug  bo nima pili m k  ti 'ja mo ga ti kole mo ga kpaki ti wa mo ga 'do kopi kpa wali nima.

26 Tine bo laja t n   nyi kolodo b ri k mo bo doliɳo nima, kiya te, 'Nere, i'di miyi k di liya ro ma k yi roma. Ti mopi wa 'bi naga nima 'deni ɳgi pili ziyi.'

27 Mi bo doliɳo  yi ɳgi ro bo laja nima kina kola bo ɳgi go wali t n  kope bo kari abo.

28 Tine bo t n  ari kondoso ti bo laja l pi bo moto ame wali abo k di gomo ɳge kuluku nd  tara. Kina bo kinda'ba ɳg g ro bo nima ɳgi, iya te, 'Opi wali ma t n  g yi ne.'

29 Tine bo laja l pi bo nima olodo b ri koma'jo ro bo zi bo t n , iya te, 'I'di miyi k di liya ro ma k yi roma. Ti mopi wa 'bi naga nime 'deni ɳgi pili ziyi.'

30 Pele bo upupu mi bo ɳgi b ri bo koto bo t n  ku'du mi maboso, 'do koloma yayi ɳbo ɔdo bo nima kopi wali nima pili.

31 Kina ɔdo bo laja moto ga ko'ja 'deni tara lij  ɳgi ro meri ro mb mb , kina lij  kari kiy ti gomo ɳgi pili zi bo doliɳo t n .

32 Kina bo doliɳo kideki bo t n  ɳgi, iya te, 'Ni bo laja k ny  kulow  nime, mola yi bine go wali t n  ga r m yi oma'jo r yi z .

33 Ne go wa'di na ki'di miyi d  k yi ro bo laja l pi yi nima kozo ame mi'di yim  k yi r yi ne tara?"

34 Bo doliɳo ɳgi ro 'diri ti bo kina ki'di lende ɳgi zi bo kanya 'ba go maboso 'do ku'du bo nima mi maboso komba ɳbo bo kopi wali nima kote."

35 Kina Y su kileki zinni, iya te, "Wa nime na ti 'bu ma ame mitoro ne ko'do gbi tara ziye ɔdo kolake l pi ye ga d  di mi d ki'di ye."

19

Akitti 'Ba Toga 'Ja (MK 10:1-12)

1 Kina ɔdo Y su kote tiya wa naga nime 'deni tine, na bo k nyi ɳgi di Galilaya kari mi kapa doyyai 'ba Yudayi ame g ny  y p  'ba Yaradene ne.

2 Kina tind  'ba bilaka kozi ɳgi go bo, na bo kilenjo ya ma ti roko'bo naga ɳgi di yayi.

³ Parosi mōto ga ako zi bo tiyozo bo ti akittiti, iya te, “Tara ne kō'du ki'di odo kpamo ngi 'do bo mōto koga 'ja 'bi ngi go lende mōto ga pili ya?”

⁴ Yēsu ileki domo zinnī, iya te, “İdēkike dē du di mī buku 'ba Boko'ba? Ame kiya te, di bi tisaki mo bo ma ko'ba lijē i'di lijē ro botōni ni ma ti 'ja.

⁵ Kina bo kiya te go kō'du nime, 'Botōni ti kololo di yoki 'bu bo ni ti ma bo, lijē kari kodo'bo rōnni ti 'ja abo. Kina lijē kpaki riyo 'deni ro akoto.'

⁶ Lijē inza kpe riyo tine 'deni ro akoto. Kina wa ame Boko'ba kodo'bo 'deni ro akoto ne kinza bilaka kebe koza yimo dē kpe yaga.”

⁷ Parosi naga nima ēnyī kititi bo, iya te, “Ne go wa'di na Musa ki'di kō'du mo kiya te odo bo mōto koga 'ja abo 'do bo kugu waraga 'ba tēyī ki'di tēyī?”

⁸ Yēsu iya te, “Musa odo kpamo ziye 'do kogake 'ja 'be ga yaga rōmōyi minyi 'be idari 'deni. Tine ma di bi tisaki mo inza tara.

⁹ Ro ma laka miya ziye, bo ame koga 'ja abo go lende mōto 'beri di go kōmo kololo 'ba tō'dō ti ro ne o'do yēri 'deni odo bo kebe kari kogbe 'ja mōto gbi.”

¹⁰ Kina bo kōsō go bo ga kititi bo, iya te, “Ne odo kō'du 'ba mī lōngō 'ja ni ti botōni na 'deni tara tine, 'do bilaka kogbe 'ja dē kpe ma?”

¹¹ Yēsu ileki domo zinnī, iya te, “Akiyandi 'ba tō'bō kinza togbe 'ja nime iya rōni dē zi bilaka pili ro buru, tine nge zi lijē ame ga Boko'ba ki'di 'deni zinnī ne.

¹² Rōmōyi kori 'ba lende mo ga ēdi nbanji ame ki'di bilaka kēdi koloma kinza togbe 'ja ne. 'Ba ya mōto ga oyo lijē molo tara. 'Ba ya mōto ga bilaka na ko'do lijē tara. Kina ya mōto ga o'doko 'bēnni togbe 'ja dē go kō'du 'ba nere lōbu 'ba Boko'ba. Kina i'dike lijē ame ga ko'bo tuti go akiyandi nime ne, ko'do ngi tara.”

*Yēsu O'do Yēyī Do Kole Titi
(MK 10:13-16; LK 18:15-17)*

¹³ Bilaka mōto ga o'de kole titi kako zi Yēsu 'do bo ki'di kōzi bo dōnni, bo ko'do mōtu go lende 'bēnni. Tine bo kōsō go bo ga ota bilaka naga nima.

¹⁴ Kina Yēsu kiya te, “Kinza kotake kole titi naga nime dē, olake lijē kako zō. Rōmōyi lijē ame ga kozo a nime te ne nere lōbu 'ba Boko'ba na ro 'bēnni.”

¹⁵ Kina bo ki'di kōzi bo ngi dōnni na bo kiteli ngi nduwē di yayi.

*Bo Mōri
(MK 10:17-31; LK 18:18-30)*

¹⁶ Kina bo mōto kako zi Yēsu kititi, iya te, “Bo kōmo kiyandi, wa ma laka wa'di na go mo'do 'do mo'ja didi ma nburunburu?”

¹⁷ Yēsu iya te, “Titi ma go wa ma laka go wa'di? Boko'ba na nge koto ro ma laka. Odo ko'doko tēdi ti didi ma nburunburu oro kō'du ki'di abo.”

¹⁸ Bo nima iya te, “Kō'du ki'di ma tondo mo ga?”

Yēsu iya te, “Kinza ko'do rōyi dē ro bo kōzi roma. Kinza ko'do yēri dē. Kinza ko'do 'bōgō dē. Kinza kususu bōto mōto dē ro bēti.

¹⁹ Kina oro 'bu yi ni ti mōyi. Kina gbi o'bo bilaka lesi lēpi yi mōto kozo ame ko'bo yida rōyi ne tara.”

²⁰ Yobi nima iya te, “Moro kō'du ki'di naga nima 'deni molo kpaki ro gomo. Tine wa'di na kola gba zō 'do mo'do?”

²¹ Yēsu iya zi bo, iya te, “Odo ko'doko ngi 'do kēddi ro ma laka kinza a ma kēnyē mōto miyi ari kugō wa 'bi ga me yaga 'do koza girisi mo zi bo lisa. Kina ti kēddi ngi ti wa ro mbēmbē mī dōyayi 'ba mitoro. Kina ti 'do kako kōsō gōma.”

²² Kina odo yobi tōnē kuwō lende nima 'deni tara tine, bo ēnyī abo ngi kari ti meri, rōmōyi bo bo wa mbēmbē na.

²³ Kina Yēsu kebe tiya mo zi bo kōsō go bo ga, bo iya te, “Ro ma laka miya ziye, ti kēdi ro gomo zi bo wa go kodo mī nere lōbu 'ba Boko'ba.

²⁴ Kina me mēdi mileki gbi miya gomo ziye, tōdo mī nere lōbu 'ba Boko'ba ti kēdi ro ma kitigo zi bo wa ni kozo tōdo 'ba gamele di bi gbōņō 'ba bicī libira tara.”

²⁵ Kina odo bo kōsō go bo ga kuwō lende nime 'deni te tine, lende mo igayi lijē ngi sowa. Kina lijē kebe tititi mo, iya te, “Tine yē na ti kōmo ti di mī tōlē ya?”

²⁶ Yēsu ongo bi dōnni, iya te, “Wa nime bilaka lesi o'bo dē to'do mo, tine Boko'ba na ko'bo to'do wa pili.”

²⁷ Kina Pitōrō kēnyi kileki domo, iya te, “Ongo te, ne ze 'beze nime dola wa pili 'deni dōsō gōyi. Tine wa'di na ti do'ja di gomo?”

²⁸ Yēsu ileki domo zinnī, iya te, “Kina me ziye 'do kikalike laka, odo kole 'ba bilaka lesi kari koloma 'deni do kitī ma do kiteli abo mī dōliņo ma kileņo ro ma la'ja nime tine, kpe bo kōsō goma ma 'butē dōmoriyo naga nime ti kolomake 'deni gbi do kitī ro lōbu do kpa goli ma 'butē dōmoriyo 'ba Yisarele.

²⁹ Kina ti lijē ame ga pili kola liņo ala lōndō ala lēmī ala 'bu ni ti ma ala kole ala nyaka go lende ma ne, ti ko'ja 'deni ngi ro mbēmbē kebe do ame ga lijē kola ne. Kina lijē ti ko'ja kpa kōzimo 'deni ngi ro didi ma nburunburu.

³⁰ Tine ame ga ro lōbu ne ti kileki 'deni titiyi. Kina ame ga titiyi ne ti kēdi 'deni ngi ro lōbu.”

20

Dɔŋgala 'Ba Bɔ Ndɔbɔ Mɪ Nyaka

¹ “Njere lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdɪ kɔzɔ lende 'ba bɔ nyaka mɔtɔ ame kɛnyɪ mɔlɔ mɪ dɔŋbɔ kari toma bilaka 'ba 'dɔ ko'dɔ ndɔbɔ mɪ nyaka abo ne tara.

² Kina ɔdɔ lijɛ kuti dɔ lende 'bɛnnɪ 'deni bi kɔtɔ ti bɔ ndɔbɔ abo ga 'dɔ bo kopi yamo kuluku kɔtɔkɔtɔ zinnɪ mɪ kada kɔtɔ tine, bo oja lijɛ ŋgɪ kari bi ndɔbɔ mɪ nyaka abo nima.

³ Kina bo kɛnyɪ kari 'bɔwu mɪ gɔ bi 'ba ndɔgɔ ko'ja ndɪ kada kɛdɪ 'deni modɔmosowɔ. Kina bo kari ko'ja ya mɔtɔ ga ŋgɪ kɛdɪ kɔrɔ le yayi rɔ ma sari kinza ndɔbɔ.

⁴ Kina bo kɛnyɪ kilende zinnɪ, bo iya te, 'Kpe nime gbɪ, arike to'dɔ ndɔbɔ mɪ nyaka ma 'dɛ yayi, ti mopi wa ma kɔ'bo gɔ komoye ŋgɪ ziye.'

⁵ Kina lijɛ kari ŋgɪ.

Kina mɪ zana kada 'deni bo ari ko'dɔ gbɪ tara. Mɪ kɔmɔ kada 'deni bo ari ko'dɔ gbɪ tara.

⁶ Kina ko'ja ndɪ kada kɛdɪ 'deni kɔzɔ muyɪ tara tine, na bo kari ko'ja ya mɔtɔ ga gbɪ kɛdɪ gba kɔrɔ le rɔ ma sari mɪ gɔ bi 'ba ndɔgɔ yayi. Kina bo kɛnyɪ kilende zinnɪ, bo iya te, 'ɛddɪ kɔrɔke kada kɔsɔ dɔye bine rɔ ma sari kinza ndɔbɔ mo gɔ wa'di?'

⁷ Lijɛ iya te, 'Bɔtɔ i'di ndɔbɔ dɛ du te zize.'

Bo iya te, 'Laka, arike gbɪ to'dɔ ndɔbɔ mɪ nyaka ma.'

⁸ Kina ɔdɔ kada kɔsɔ 'deni tine bɔ dɔ nyaka tɔnɛ ilende zi makunɔgɔ abo, iya te, 'Ari kɪdɛkɪ bɔ ndɔbɔ naga nime 'dɛ 'dɔ kopi yamo 'bɛnnɪ zinnɪ. Isaki di dɔ ya ma ko'de di yɪ'bɔwu naga nima ŋbɔ kɔmɔ dɔ ya ma ko'de dɔgba naga nima.'

⁹ Ya ma tɔnɛ ga kisaki ndɔbɔ ko'ja ndɪ kada kɛdɪ 'deni muyɪ ne, inda'ba yamo kuluku kɔtɔkɔtɔ kpaki rɔ gɔnnɪ.

¹⁰ Kina ɔdɔ ya ma ko'de dɔgba tɔnɛ ga kɔmɔ 'deni tine, lijɛ omeri 'bɛnnɪ tɛgɛ lijɛ ɛdɪ kunzɔ yamo tɔne rɔ ma kɛnyɛ. Tine lijɛ pili rɔ gɔnnɪ inda'ba ga me kuluku kɔtɔkɔtɔ.

¹¹ Kina ɔdɔ lijɛ kinda'ba yamo 'deni pili tine lijɛ ebe ŋgɪ tɔŋborɔ rɔnnɪ zi bɔ dɔ nyaka tɔnɛ.

¹² Lijɛ iya te, 'Ya ma ko'de 'jaa di yɪ'bɔwu naga nime o'dɔ 'bɛnnɪ ndɔbɔ ŋge saa kɔtɔ. Ne ze 'beze nime dupɔ rɔze tɪmo loyi dɔ kada kata nime ebe kopi yamo 'bɛnnɪ gbɪ aa koriya ti 'beze.'

¹³ Bɔ dɔ nyaka nima iya zi bɔ ma kɔtɔ mɔtɔ di mɪ lɔŋgɔ lijɛ yayi, iya te, 'Bɔ ŋba ma, uwɔ te. Mu'bɔlu ye dɛ rɔ tu'bɔlu. Kpe na kutike dɔ lende nime kɔtɔ 'dɔ

ko'dɔke ndɔbɔ kada kɔsɔ dɔ yamo kuluku kɔtɔ.

¹⁴ Kina me 'deni, ogbake yamo 'be ga ma kinda'bake, karike lijɔ. Ma na mo'dɔkɔ 'dɔ topi mo zi ya ma ko'de di yɪ'bɔwu naga nima gbɪ kɔzɔ 'beye.

¹⁵ Mɛdɪ ti kɔzi kakpa 'dɔ to'dɔ wa ame mo'dɔkɔ to'dɔ mo ne ti yamo ma. Mɪ kɔŋmi ma nime mo'dɔ ne na kɛnyɛ miye?'

¹⁶ Yɛsu iya te, "Kina gbɪ tara, ame ga le'jete yɪ'bɔwu ne ti kɛdɪ 'deni dɔgba. Kina ame ga le'jete dɔgba ne ti kileki 'deni yɪ'bɔwu."

Yɛsu Iya Gɔ Lende 'Ba Tinda'ba Bo (MK 10:32-34; LK 18:31-34)

¹⁷ Kina ɔdɔ Yɛsu ni kɛdɪ kari 'deni Yerusalem tine, bo ogba bɔ kɔsɔ gɔ bo ga yaga 'beri rɔ dɔnnɪ. Kina bo koloma rɔ tiya mo zinnɪ di gɔ kɔri yayi,

¹⁸ bo iya te, "Uwɔke te, dɛdɪ darike nime mɪ Yerusalem kina ti kinda'ba kole 'ba bilaka lesi kɪ'di zi lɔbu 'ba bɔ akumu ni ti bɔ kɔmɔ kiyandi 'ba kɔ'du kɪ'di ni. Kina lijɛ ti kɔdɔ karama ŋgɪ dɔ bo rɔ tɔlɛ.

¹⁹ Kina lijɛ ti kogba bo ŋgɪ kɪ'di zi bɔ lɔwɔ todɔ laŋa rɔ bo komba bo kina ti kutɔtɪ bo ŋgɪ. Tine mɪ to'dɔ dɔ mota bo ti kɛnyɪ kɔdɔ 'deni ŋgɪ yaga di mɪ tɔlɛ."

Tileki Rɔ Bɛrɪ (MK 10:35-45)

²⁰ Ja 'ba Zebedayo ɛnyɪ kako ti kole riyo 'bɛnɪ ga zi Yɛsu. Kina loko kolɔdɔ ŋgɪ bɛrɪ koma jo rɔnnɪ zi Yɛsu.

²¹ Yɛsu iya te, "Wa'di na ko'dɔkɔ?'

Loko iya te, "Rɔ ma laka ɔdɔ kari koloma 'deni rɔ bɔ dɔlijɔ, i'di kole riyo ma naga nime ma kɔtɔ koloma dɔ dɔrɪ yɪ kina mɔtɔ dɔ gali yɪ."

²² Yɛsu ileki dɔmɔ zinnɪ, iya te, "Wa nima kititike ne ikalike dɛ. Ti ko'bɔke tuwɛ wa di mɪ kɔsu 'ba gomo ame mɛdɪ muwɛ wa di yɪmo ne?'

Lijɛ iya te, "Dɛdɪ dɔ'bo."

²³ Yɛsu iya te, "Rɔ ma laka ti kuwɛke wa ŋgɪ di mɪ kɔsu ma. Tine ti'di wa tolama dɔ dɔrɪ ma ti dɔ gali ma nima ndɔbɔ ma na dɛ, 'bu ma na kɛdɪ kɪ'di ya ame ga bo kilɛŋo 'deni ne koloma teyl."

²⁴ Kina ɔdɔ bɔ kɔsɔ gɔ bo ma 'butɛ naga nima kuwɔ lende nime 'deni, lijɛ ɛnyɪ ŋgɪ rɔ 'dirɪ ti lɔndɔ riyo naga nima.

²⁵ Kina Yɛsu kɪdɛkɪ lijɛ ŋgɪ pili bi kɔtɔ, kina bo kiya te, "Ikalike 'deni laka lɔbu ma 'ba bɔ lɔwɔ ni o'dɔ ga rɔnnɪ ŋgɪ rɔ njere rɔ a lɔbu dɔnnɪ.

²⁶ Ne ma 'beye inza tara. Bɔtɔ ame ko'dɔkɔ gɔ bo kɛdɪ rɔ lɔbu di mɪ lɔŋgɔ ye ne, bo kileki rɔ bo yaga rɔ bo laja ziye.

27 Kina ɔɔɔ bo ma kɔtɔ di mī lɔnggɔ ye ko'dokɔ 'dɔ bo na kɛdī rɔ bɔ dɔye, ma laka na 'dɔ bo kɛdī rɔ atɔli ziye pili.

28 Kina 'dɔ kɛdī gbī kɔzɔ tako nime kole 'ba bilaka lesi kako ne, bo ako dē 'dɔ bilaka koja laja zi bo, tine bo ako toja laja zi bilaka kina gbī 'dɔ ti'di didi bo 'dɔ tutē gɔ bilaka ma konzi timo di mī tɔlē."

*Bo Kɔmɔ Kɔlu 'Ba Yereko
(MK 10:46-52; LK 18:35-43)*

29 Kina ɔɔɔ Yɛsu ni kɛdī kɛnyī 'deni ti bɔ kɔsɔ gɔ bo ga di Yereko yayi tine, na tindi ma kinza kiya kɔsɔ ngi gɔnni.

30 Tine bɔ kɔmɔ kɔlu ma riyo mɔtɔ ga ame kɛdī koloma kpa kori yayi ne uwɔ 'deni Yɛsu na ma kɛdī kari ne. Kina lijē ki'di ngi tulɔri rɔ ma kembe, kiya te, "Nere, kole 'ba Dawidi, i'di miyi kēyi roze."

31 Tine tindi naga nima amo dɔnni gɔ lijē kudumɔ yaga. Tine pele na lijē kulɔri ngi rɔ ma kembe rɔ dɔ kiteli, kiya te, "Nere, kole 'ba Dawidi, i'di miyi kēyi roze."

32 Kina Yɛsu korɔ ngi kidɛki lijē, bo iya te, "O'dokɔke 'dɔ mo'dɔ wa'di ziye?"

33 Lijē ileki dɔmo zi bo iya te, "Nere, do'dokɔ 'dɔ kiyɔpɔ kɔmɔze yaga."

34 Yɛsu ongo lisa 'ba rɔnni kina bo kosa kɔmɔnni ngi, kina kɔmɔnni kɔpɔ ngi yaga ko'ja bi. Kina lijē kɔsɔ ngi gɔ bo.

21

*Tɔɔɔ 'Ba Yɛsu Mī Yerosalema
(MK 11:1-11; LK 19:28-40; YN 12:12-19)*

1 Kina ɔɔɔ Yɛsu ni kɔmɔ 'deni ngɔsi ngila Yerosalema tine, na lijē kari ngi Betepage ame ngila dɔku 'ba Bilaya ne. Di yayi na Yɛsu koja ya ma riyo mɔtɔ ga di mī lɔnggɔ bɔ kɔsɔ gɔ bo ga kari dɔgba

2 ti ndose nime, iya te, "Arike mī liɲɔ nime 'dē dɔgba kɔmɔye ne, ti kari ko'jake akaca kosi dɔmo 'deni bɛri yayi ti kole mo ngila mo. Kina 'dɔ kopeke ko'deke kako zɔ bine.

3 Kina ɔɔɔ bɔtɔ mɔtɔ kiya a mɔtɔ ziye gɔmo, iyake te, 'Nere na ko'dokɔ lijē.' Kina bo ti kola ngi karike timo."

4 Wa nime o'dɔ rɔni 'deni 'dɔ kɛdī kɔzɔ lende ma tɔnɛ bɔ kumɛ lende kiya ne.

5 Ame kiya te, "Iya te zi bilaka 'ba Yerosalema, 'Onɔɔke te, bɔ dɔliɲɔ 'be na me 'dē kɛdī rɔ tako ziye. Bo abo le liya, bo ēki 'deni dɔ akaca. Bo oloma 'deni dɔ kole akaca.' "

6 Kina ya tɔnɛ ga Yɛsu koja ne kari ko'dɔ bo ame bo kiya zinni ne ngi.

7 Lijē o'de akaca nima ti kole mo, lijē ko'ba bɔnggɔ 'bɛnni ga gɔmo. Kina Yɛsu kɛki ngi koloma dɔmo tari timo.

8 Tindi ma konzi o'ba bɔnggɔ kilenɔ mī kori timo tine ya mɔtɔ ga oga 'bɛnni rɔ 'jɔwu ko'ba teyi.

9 Kina tindi ame ga kɔsɔ kebe gɔ Yɛsu ti ya ma dɔgba mo ga pili ulɔri kiya te, "Yēdī kɛdī ziyi kole 'ba Dawidi. Yēyi kɛdī dɔ bo ame kako ti mōyi nere Boko'ba ne. Akilɛlu kɛdī zi Boko'ba mitɔrɔ."

10 Kina ɔɔɔ Yɛsu kɛdī kɔɔɔ 'deni mī Yerosalema tine, bilaka 'ba mī gawo yayi pili ɛnyi kɔzɔ timo, iya te, "Yē mo na ya?"

11 Tine tindi naga nima ileki dɔmo, iya te, "Ame na rɔ Yɛsu bɔ kumɛ lende di mī Nazareta 'ba Galilaya."

*Yɛsu ɔɔɔ Mī Reki 'Ba Rɔ Lɔbu
(MK 11:15-19; LK 19:45-48; YN 2:13-22)*

12 Kina Yɛsu kɔɔɔ ngi mī reki 'ba rɔ lɔbu 'ba Boko'ba, na bo kɛnyī ngi toga bilaka ame ga kɛdī tugɔ wa yayi ne me yaga. Bo kitini dɔ tarabiza 'ba bɔ kutɛ giri si ni bɛri, gbī ti gba'da 'ba bɔ kugɔ matukpuru ni.

13 Bo iya zinni, iya te, "Ugu 'deni mī buku 'ba Boko'ba iya te, 'Rɔ lɔbu ma nime ti kidɛki rɔ rɔ 'ba mɔtu.' Ne kina kebe kuyike 'deni za rɔ bi 'ba bɔ 'bɔgɔ."

14 Tine bo kɔmɔ kɔlu ni ti bɔ ka'bo ni ako zi bo mī reki 'ba rɔ lɔbu 'ba Boko'ba yayi, kina bo kilenɔ lijē ngi.

15 Kina ɔɔɔ lɔbu 'ba bɔ akumu ni ti bɔ kɔmɔ kiyandi ni ko'ja gɔ kɔtɔ naga nima bo ko'dɔ ne 'deni tara tine, kina gbī ti ame kole titi kɛdī kulɔri 'deni timo di yayi, kiya te, "Yēdī kɛdī ziyi kole 'ba Dawidi," ne tine lende mo ɛnyɛ ngi mɔnni.

16 Kina lijē kɛnyī kititi bo, iya te, "Uwɔ wa nima lijē kɛdī kiya ne ra?"

Yɛsu iya te, "Yēdī, muwɔ ra. Ne lende nime kugu mī buku 'ba Boko'ba ne idɛkike dɛ su? Ame kiya te, 'Ni Boko'ba i'di akilɛlu ma laka 'deni kɔɔɔ di kpa kole titi ni ti kole kuru ame ga gba dɔ mba ne.' "

17 Kina Yɛsu kɛnyī ngi di ngila lijē yayi kari abo yaga di mī gawo nima. Bo ari Betaniya, bo kɔ'dɔ yayi.

*Yɛsu Ulɔmu Ngɛri Kɛlu
(MK 11:12-14, 20-24)*

18 Di bi tileki abo kako mī gawo rɔ mī dɔngbɔ tine, bo 'deni rɔ 'bɔ.

19 Kina bo ko'ja ngɛri kɛlu dɔ kpa kori yayi. Kina bo kɔɔɔ ngi kari tɔnggɔ mo. Tine bo o'ja ɔtɔ dɛ dɔmo, nge rɔ mbili mo. Kina bo kilende zi ngɛri nima, bo iya te, "Ni, inza kana a mɔtɔ kpe dɔyi bina." Kina ngi ngala te yɔ na ngɛri tɔnɛ kɔlɛ ngi.

20 Bɔ kɔsɔ gɔ bo ga o'ja lende nime kina lende mo kigayi lijē ngi. Lijē iya te, "Ngɛri kɛlu nime ututu ngi ngala te totondo mo ga?"

21 Bo ileki dɔmo zinni, iya te, "Rɔ ma laka miya ziye, ɔɔɔ ki'dike dɔye ngi rɔ ma laka gɔ lende ma kinza kilikɔke dɔye dɛ,

ti ko'boke ngi to'do wa ame kebe ma ko'do rōni zi ngēri kēlu nime. Ɔdo kiyake pele te zi dōku nime, 'Ni, ɛnyī ku'du rōyī mī mini lōbu.' Rō ma laka, ti ko'do rōni ngi.

²² Ɔdo ki'dike dōye 'deni ngi go lende ma, wa ame ga pili kēddi kititike ti mōtu ti ko'jake ngi."

Kōzi Kakpa 'Ba Yēsu
(MK 11:27-33; LK 20:1-8)

²³ Kina ɔdo Yēsu kodo 'deni mī reki 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba kēdi kiyandi kōmo bilaka tine, na lōbu 'ba bō akumu ni ti lōbu 'ba bilaka ni kako ngi zi bo. Lijē kititi bo iya te, "Kōzi kakpa 'ba yē na me kēddi ko'do wa naga nime timo ne? Yē mo na ki'di kōzi kakpa nime ziyi?"

²⁴ Bo iya te, "Ti mititi ye gbī ti akititi mōto koto bine, ɔdo kilekike dōmo 'deni zō ti miya go kōzi kakpa 'ba bōto nime mēdi mo'do wa naga nime timo ne 'jaa ziye."

²⁵ Kina bo kititi lijē, bo iya te, "Kōzi kakpa 'ba todo mini 'ba bapatisi dō bilaka nime Yowani koloma to'do mo ne ako di zi yē? Ako di zi Boko'ba ala di zi bilaka lesi?"

Kina lijē koloma ngi rō towasa mo rō go rōnni, lijē iya te, "Ɔdo diyake te ako di zi Boko'ba, bo ti kiya te, 'Ne i'dike dōye dē go lende abo go wa'di?"

²⁶ Ne ɔdo diyake te ako di zi bilaka lesi, ele dē gbī. Ze rō tikere di zi tindi konzi naga nime. Rōmōyī lijē pili omeri 'deni Yowani na rō bō kumē lende 'ba Boko'ba."

²⁷ Kina lijē kileki ngi kiya zi Yēsu tēgē, "Dikali dē."

Kina bo kileki zinni, bo iya te, "Ma gbī minza miya kōzi kakpa to nime mēdi mo'do wa naga nime timo ne ziye."

Kole Ma Ko'do Ako'doko 'Ba 'Bu

²⁸ "Kina me omerike dōngala nime te. Bō mōto ēdi ti kole abo ga riyō. Kina bo kēnyī kari zi kole abo ma lōbu mo bō kiya te, 'Kole ma, ari tōne to'do ndōbo mī nyaka ze.'

²⁹ Tine kole nima iya te, 'Mo'doko ama dē.' Ne di pōtō mo 'bōwu bo ari komeri dō bo kina bo kēnyī ngi kari.

³⁰ Kina 'bu nni tōnē kēnyī kari kiya lende nima gbī tara zi kole ma titi mo. Bo iya te, 'Yē, baba, mēdi mari.' Tine bo ebe kari abo dē du te.

³¹ Ma komerike 'beye di mī lōnggō ya riyō naga nime kole ma yala na ko'do ako'doko 'ba 'bu nni?"

Lōbu tōnē ga iya te, "Kole ma dōgba nima."

Yēsu iya te, "Rō ma laka miya ziye, bō kireke awada ni ti 'ja bō rōnyo ni na ti kodo dōgba di ziye mī ɱere lōbu 'ba Boko'ba.

³² Rōmōyī Yowani bō bapatisi ako 'deni kileme kori ma laka ziye 'dō kōsōke gōmo. Tine i'dike e'be dōye dē yo go lende abo.

Ne bō kireke awada ni ti 'ja bō rōnyo ni i'di dōnni 'deni gōmo. Wa naga nime ko'jake pele tara ɔtōke dōye dē yo ki'dike dōye go lende mo."

Dōngala 'Ba Bō Ndōbo
(MK 12:1-12; LK 20:9-19)

³³ Yēsu iya te, "Uwōke dōngala mōto to ma. Bō mōto idiyē mōwo kēdi ko'do rō layi naga ngi rō nyaka. Kina bo kigaga reki kuru dōmo toko, bo ko'do bi 'ba tuzi layi mo yayi, bo kole kilanga 'ba toda mo, bo ki'di bō ndōbo to'do ndōbo yimo yayi, bo kēnyī abo kari mī dōyayi mōto.

³⁴ Kina ɔdo kada 'ba tite'de mo kōmō 'deni tine, bo oja bō laja abo ga kari 'dō ko'de dōnggēri ma 'ba bo.

³⁵ Kina bō ndōbo tōnē ga kinda'ba bō laja abo naga nima ngi komba ma koto, kupō mōto kina ku'du ma koto ti dōku.

³⁶ Kina bo kēnyī koja bō laja mōto ga 'bōwu konzi kiteli ma dōgba tōnē. Kina bō ndōbo naga nima ko'do lijē ngi gbī tara.

³⁷ Rō ɱburuɱburu mo na bō koja kole abo ngi kari zinni, bo iya te, 'Ame kole ma na lijē ēdi koro.'

³⁸ Tine ɔdo bō ndōbo naga nima lijē ko'ja kole nima 'deni, lijē iya rō go rōnni, iya te, 'Bō nime bo na kēdi koloma rō bō dō nyaka nime kada mōto di pōtō 'bu bo. Ako dupōke bō yaga 'dō nyaka nime kō'bō ngi ɱburu rō eze.'

³⁹ Kina lijē kinda'ba bō ngi ku'du ɱbō yaga di mī nyaka nima na lijē kupō bō ngi.

⁴⁰ Ma komerike 'beye ɔdo bō dō nyaka kako wa'di na ti bō ko'do zi ya naga nima?"

⁴¹ Lijē iya te, "Bō ēdi kote dō bilaka dōki'di kēnyē naga nima ngi pili yaga. Kina bo ti kari ko'de bilaka mōto ga 'jaa 'dō kako ko'do ndōbo yimo. Ya ame ga 'dō kuti ti'di dōnggēri ma 'ba bō ko mī kada mo ne."

⁴² Yēsu iya te, "Idēkike dē su di mī buku 'ba Boko'ba? Ame kiya te, 'Dōku tōnē bō ko'ba rō ni kilagi pa di rōmo ne na kileki 'deni rō dōku ma laka rō dō kiteli mī gbōndo 'ba rō. Ame wa ko'do 'ba Boko'ba na. Dotōke ngi rō goze.' "

⁴³⁻⁴⁴ Kina Yēsu kileki gbī kiya zinni, bo iya te, "Rō ma laka miya ziye, ti kogba ɱere lōbu 'ba Boko'ba yaga di ziye ki'di zi bilaka ma laka ame ga kuti to'do ako'doko mo ne."

⁴⁵ Kina ɔdo lōbu 'ba bō akumu ni ti Parosi ni kuwō lende nime 'deni te tine, lijē ikali ngi Yēsu ēdi rō tiya lijē.

⁴⁶ Kina lijē ko'doko ngi tinda'ba bō, tine lijē ere tindi naga nima rōmōyī tindi naga nima pili iya Yēsu rō bō kumē lende 'ba Boko'ba.

22

Dɔŋgala 'Ba Karama 'Ba Gbe
(LK 14:15-24)

¹ Yēsu ebe ngi tilende zi bilaka naga nima rɔ dɔŋgala.

² Bo iya te, “Nere löbu 'ba Boko'ba édi kɔzo a nime te. Mi kada ma dɔ kɔto mɔto bo dɔliŋɔ mɔto édi 'deni ko'do karama 'ba gbe 'ba kole abo.

³ Kina bo koja bo laja abo ga ngi kari tiya mo zi nba ame ga pili 'dɔ kako mi karama nima ne go lijé kako. Tine lijé ilagi é'benni ngi tako.

⁴ Kina bo koja bo laja abo mɔto ga 'böwu ti ndose nime, kiya te, 'Ari kiyake zi nba naga nima, milenjo rɔma 'deni ndó. Mumu ngulö 'deni gbi ti muruku ma kɔno naga. Wa pili édi 'deni ndó, lijé kako ti mi karama nime.'

⁵ Tine nba mo naga nima onyo lende abo nima dé koto te, lijé usé é'benni za ti kori 'benni ga. Mɔto ari abo za mi nyaka abo, mɔto ari abo za mi ndobo abo,

⁶ kina yo ya mɔto mo ga inda'ba 'benni bo laja naga nima ngi komba kupö yaga.

⁷ Kina kata ngi mi bo dɔliŋɔ bo koja bo kanya abo ga ngi kari kote dɔ bo kupö wa naga nima kojma gawo mo yaga.

⁸ Kina bo kidéki bo laja abo ga ngi, bo kiya zinni, bo iya te, 'Wa 'ba karama 'ba gbe ma édi 'deni ndó tine nba ma tóné ga kose ne ɔ'bo dé 'dɔ kodo yimo.

⁹ Arike kpa dokoka kori 'dɔ kototoke ma konzi kako mi karama nime kɔzo ame ko'jake ne tara.'

¹⁰ Kina bo laja naga nima kari ngi dokoka kori kototo bilaka ame ga pili lijé ko'ja ne, ma laka kpaki ti ma kényé. Kina mi rö 'ba karama nima koso ngi lo ti nba.

¹¹ Kina ɔdo bo dɔliŋɔ kari 'deni tonjo nba abo naga nima tine bo ari ko'ja bo mɔto yayi rɔ ma sari kinza bonjo 'ba gbe rɔ bo.

¹² Kina bo kititi bo nima iya te, 'Bo porí ma, ako 'béyi di yala kodo bine kinza bonjo 'ba gbe röyi tara?'

Tine bo nima ileki domo dé du te.

¹³ Kina bo dɔliŋɔ kiya ngi zi bo laja abo ga, iya te, 'Inda'bake bo kudöduke közi bo ti ndi bo ku'duke bo yaga mi bi kölu 'dɔ bo kari kudu kunyi kpa bo yayi.' "

¹⁴ Yēsu iya te, "Ti kidéki 'deni ngi nbanji tine ma ndó na nge ti kigeli di yimo."

Lende 'Ba Awada Kopi
(MK 12:13-17; LK 20:20-26)

¹⁵ Parosi mɔto ga ari kususu kpenni 'dɔ to'ba Yēsu ti akitti mɔto ga.

¹⁶ Kina lijé koja bo kösö gönni mɔto ga ti bilaka 'ba Erode ga ngi kari zi bo. Kina lijé kari kiya te, "Bo kɔmo kiyandi, dikali ngi ni na rɔ bo kiya lende ma kodoro. Kina

ni na ngi rɔ bo kiyandi kori 'ba lende 'ba Boko'ba nime rɔ ma kodoro zi bilaka, kugö kpéyi dé gbi zi botɔ. Römöyi di ziyi bilaka pili rɔ ma koriya.

¹⁷ Kina me iya te zize, tara ne édi ngi rɔ ma laka mi kori 'ba kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'dɔ topi awada zi bo dɔliŋɔ ma löbu 'ba Romo, ala tondo?'

¹⁸ Tine Yēsu ikali dɔŋgala 'benni nima 'deni molo, kina bo kiya te, "Kpe bo kɔmo kandi naga nime, éddi kiyozake ma go wa'di?'

¹⁹ Ilemeke girisi 'ba topi awada nime te zó."

Kina lijé ko'de kiné girisi mo ngi zi bo.

²⁰ Kina bo kititi lijé, iya te, "Kiné yé mo ti möyi yé na me rɔmo ne?'

²¹ Lijé iya te, "Kiné ti möyi bo dɔliŋɔ 'ba Romo na."

Yēsu iya te, "Kina me, wa ame ga rɔ 'ba bo dɔliŋɔ ne opike abo zi bo. Kina wa ame ga rɔ 'ba Boko'ba ne opike zi Boko'ba."

²² Kina ɔdo lijé kuwö 'deni tara tine lijé oto ngi rɔ gönni. Kina lijé kényi ngi kari di rɔ bo.

Lende 'Ba Tɔdo 'Ba Töku Di Mi Tölé
(MK 12:18-27; LK 20:27-40)

²³ Mi kada koto mo nima na Sadoke mɔto ga kako kiya zi Yēsu tégé a mɔto rɔ tɔdo 'ba töku di mi tölé inza.

²⁴ Kina lijé kititi bo, iya te, "Bo kɔmo kiyandi, Musa ugu lende iya te, ɔdo bo mɔto kölé ngi kinza köyö kole dé, bo löndö mo kɔdo go 'ja mo nima 'dɔ lijé köyö kole pötö bo ma kölé nima.

²⁵ Ne onjo te, ya mɔto ga modomoriyö rɔ löndö koto oloma pa bine. Kole ma dogba mo ogbe 'ja kina bo kölé ngi kola 'ja nima kinza köyö kole. Kina bo kola makuru'bé abo tóné ngi zi löndö bo.

²⁶ Kina lende koto nime ko'do röni ngi gbi tara zi löndö bo ma mi riyo mo nbó kömö zi ma mi modomoriyö mo.

²⁷ Kina di pötö lijé nima pili na 'ja tóné kölé ngi gbi.

²⁸ Tine mi tɔdo 'ba töku di mi tölé loko ti kedi rɔ 'ja 'ba yé? Ame ya naga nime pili modomoriyö kogbe loko 'deni ne ya?'

²⁹ Yēsu ileki domo zinni, iya te, "Kpe öluke lende 'deni sowa. Römöyi ikalike buku 'ba Boko'ba dé kina tigo abo 'ba Boko'ba ikalike dé gbi.

³⁰ Mi kada ame ɔdo töku ni kodo 'deni di mi tölé lijé ogbe 'ja dé kpe kina 'ja gbi ogbe mé'dé dé kpe. Lijé pili 'deni ngi kɔzo malayika 'ba mitoro.

³¹ Idékike lende nime Boko'ba kiya ziye go lende 'ba tɔdo 'ba töku ne dé du? Ame bo kiya te,

³² 'Ma na rɔ Boko'ba 'ba Abarayama, Boko'ba 'ba Yisika kina gbi rɔ Boko'ba 'ba

Yakoba.’ Go kò'du mo na dikali ngi lijè inza kpe ro tóku Boko'ba ididi lijè 'deni.’

³³ Kina ɔdo tindi naga nima kuwö lende nime 'deni te tine lende 'ba akiyandi abo nima igayi lijè ngi.

Kò'du Kì'di Ma Rɔ Dɔ Kiteli
(MK 12:28-34; LK 10:25-28)

³⁴ Kina ɔdo Parosi ni kuwö 'deni Yésu ka'da Sadoke naga nima tara tine, na lijè kototo rónni ngi.

³⁵ Kina bo ma koto di mi löngö lijè ame bo na ro bo kómɔ kiyandi 'ba kò'du ki'di ne kari ngi tiyɔzo Yésu ti akititi.

³⁶ Bo iya te, “Bo kómɔ kiyandi, kò'du ki'di 'ba Boko'ba ma yala na kulöwö ro do kiteli?”

³⁷ Yésu iya te, “’O’ɔ nɛre Boko'ba 'bì ti miyì pili ti tigo 'bì pili kina gbì ti meri 'ba döyì pili.’

³⁸ Ame na ro kò'du ki'di ame kulöwö ro do kiteli ne.

³⁹ Kina kò'du ki'di mɔto ma kulöwö ame ro ma mi riyö mo na me, ‘’O’ɔ lépì yì mɔto kɔzo ame kò'ɔ yida röyì ne tara.’

⁴⁰ Kò'du ki'di riyö naga nime na kò'du ki'di 'ba Musa ni pili ti akiyandi 'ba bo kumè lende ni koro dómo.”

Kurisitö Di Mi Kupö Dawidi
(MK 12:35-37; LK 20:41-44)

⁴¹ Kina ɔdo Parosi mɔto ga kototo rónni 'deni bi koto tine, Yésu ititi lijè,

⁴² iya te, “Ma di mi meri 'be Kurisitö ame Boko'ba kèdi koja ne bo di mi kupö yè mo ga?”

Lijè iya te, “Bo di mi kupö Dawidi.”

⁴³ Yésu ènyì kileki zinni, iya te, “Ne ɔdo kèdi tara go wa'di na Nyì Koto Laka ki'di Dawidi 'böwu kidèki bo ro nɛre abo? Römöyì Dawidi iya te,

⁴⁴ ‘Nɛre Boko'ba iya zi nɛre ma, iya te, “Oloma do dörì ma bine nɔbò mi'di yi ka'da bo ya 'bì ga.”’

⁴⁵ Ne ɔdo Dawidi kebe kidèki bo 'deni 'böwu ro nɛre abo tine bo ti kileki 'böwu ro kole zi Dawidi totodno mo ga?”

⁴⁶ Boto mɔto ɔ'bo dè kpe tileki do lende nime zi Yésu. Kina ngi di gomo pele boto mɔto ilaɲa róni dè kpe tititi kpa Yésu.

23

Kinza Kogbake Görö Dɔ Parosi Ni Dè
(MK 12:38-39; LK 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Kina Yésu kilende zi tindi naga nima gbì ti bo kósö go bo ga.

² Bo iya te, “Parosi ni ti bo kómɔ kiyandi 'ba kò'du ki'di ni na 'deni ro bo do kò'du ki'di 'ba Musa.

³ Kina laka 'do kuwöke dönni ti, kósöke go wa ame ga pili lijè kèdi kiya ziye ne. Tine kinza kogbake görö 'ba wa ma lijè

kèdi ko'do naga nima dè. Römöyì lijè o'do wa ame ga lijè kèdi kiyandi kómɔ bilaka timo ne dè koto te.

⁴ Lijè i'di akirindi ame ga boto kò'bo dè tombi mo ne do bilaka. Pele tara 'do lijè koja dokole kózinni ma koto ra pele nge kokonyi tombi mo timo ne inza yo.

⁵ Lijè ɔ'bò to'do wa pili nge 'do bilaka kongɔ lijè gomo. Onɔgo ma lijè ko'do dökulè 'bènni ga ame lijè kèdi kulöli ro makpoto titi ame lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba na kugu yimo ne kudö'bò te, gbì ti ma kudödu konyo mo ga. Kina onɔgo gbì bi nziya 'ba kpa boɲgo 'bènni ga ma kidakpa te.

⁶ Ako'doko 'bènni mi kada 'ba karama ro tikiti rónni ngila bo do karama 'do bilaka koro lijè. Kina gbì di mi rö 'ba mötu bi ko'doko 'bènni ro kitì ma laka naga nima dogba ne.

⁷ Kina ɔdo lijè kèdi kilingere kebe mi bi 'ba ndögö ako'doko 'bènni 'do bilaka pili kumötö lijè kɔzo bo ro koro, kidèki lijè ro bo kómɔ kiyandi.

⁸ Kinza ki'dike dè bilaka kebe tidèki ye ro bo kómɔ kiyandi römöyì kpe pili ro löndö, kina bo kómɔ kiyandi 'be èdi nge koto.

⁹ Kina kinza kidèkike boto mɔto dè di doyayi bine ro baba. Römöyì èddike nge ti 'bu koto kpökì mitoro.

¹⁰ Kinza ki'dike boto kidèki ye dè gbì ro löbu. Römöyì löbu 'be na nge koto kpökì ro Kurisitö ame Boko'ba kèdi koja ne.

¹¹ Römöyì bo ame mbiri löbu di mi löngö ye ne bo na go kèdi ro bo laja ziye.

¹² Kina bo ma kò'bò to'do ro bo ro wa löbu ti kileki 'deni bèri, kina bo ma kileki ro bo bèri ti kombi 'deni toro.”

Parosi Ni Ti Bo Kómɔ Kiyandi
(MK 12:40; LK 11:39-42)

¹³⁻¹⁴ “Bu'bu ziye kpe bo kómɔ kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo kómɔ kandi naga nime. U'bèke kpadörì 'ba doyayi 'ba mitoro ka le ro ma sari di zi bilaka kinza ma kodake dè teyi yo. Kina me olake ya ma ko'doko todo teyi naga dè kpe gbì yo 'do kodò.

¹⁵ Bu'bu ziye kpe bo kómɔ kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo kómɔ kandi naga nime. Ilakike kpaki kebe gönyì mini löbu kebe mi doyayi pili toma bilaka koto nge ame 'do ki'di döni go lende 'be. Kina ɔdo ko'jake 'deni kina ki'dike bo ngi kila'ba mi lende kënyè ame ro do kiteli kebe 'beye ma 'do ku'du ye gomo mi pa'do 'ba Gehena ne.

¹⁶ Bu'bu ziye kpe bo kómɔ kölu kiterike tokoko lépì ye naga nime. Mi akiyandi 'be iyake te ɔdo bo mɔto kulömu ro bo ti rö löbu 'ba Boko'ba lömu nima o'do ɔto dè. Ne ɔdo bo kulömu ro bo ti yamo köbököbö 'ba mi rö löbu 'ba Boko'ba nima, lömu nima udödu bo 'deni.

¹⁷ Kpe bo kɔmɔ kɔlu rumɔ naga nime. Wa ma yala na kulɔwɔ rɔ do kiteli? Yamo kɔbɔkɔbɔ 'ba yimo ala rɔ lɔbu 'ba Boko'ba mo na ma ki'di yamo mo nima kɛdi kulɔwɔ rɔ ma koro?

¹⁸ Kina gbɛ iyake te ɔdo bo mo kulɔmu rɔ bo ti bi 'ba akumu lɔmu abo nima o'do ɔto dɛ. Ne ɔdo bo kulɔmu rɔ bo ti kpa kɔzi ma ki'di dɔmo mo, lɔmu nima udɔdu bo 'deni.

¹⁹ Kpe bo kɔmɔ kɔlu naga nime, wa ma yala na kulɔwɔ rɔ do kiteli? Kpa kɔzi ma ki'di dɔmo, ala bi 'ba akumu mo na ma ki'di kpa kɔzi ki'di mo kɛdi rɔ ma koro?

²⁰ Rɔmɔyi bo ame kulɔmu rɔ bo 'deni ti bi 'ba akumu, bo ulɔmu rɔ bo 'deni timo kpaki ti kpa kɔzi ki'di ma dɔmo.

²¹ Kina gbɛ ɔdo bo kulɔmu rɔ bo ti rɔ lɔbu 'ba Boko'ba, bo ulɔmu rɔ bo 'deni timo gbɛ ti Boko'ba ame bo na kɛdi koloma yimo yayi ne.

²² Kina gbɛ ɔdo bo mo kulɔmu rɔ bo ti mitorɔ bo ulɔmu rɔ bo 'deni ti kitɛ lɔbu 'ba Boko'ba gbɛ ti bo Boko'ba mo ma kɛdi koloma dɔmo.

²³ Bu'bu ziye kpe bo kɔmɔ kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo kɔmɔ kandi naga nime, dɔdoro ame ga pele wɔti ne i'dike kapa ma 'butɛ mo gbɛ zi Boko'ba. Tine akiyandi ma do kiteli di mi kɔ'du ki'di ame rɔ to'do burɛ rɔ ma kodoro gbɛ ti mi konji ti lende ko'do laka ne na kolake za yaga. Wa naga nime na 'do ko'doke ra pili kinza tola mɔto mo.

²⁴ Kpe bo kɔmɔ kɔlu kiterike tokoko lɛpi ye naga nime. Kina ngi tara, ebeke toga konjo na yaga di do mini ziye tine gamele na kuwɛke kindiyoke timo.

²⁵ Bu'bu ziye kpe bo kɔmɔ kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo kɔmɔ kandi naga nime. Go kɔsu ti go kita'ba 'be ga na nge kurɔgoke rɔ ma kɔpo, tine yimo lo ti wa ame ga ko'deke ti kɔzi kasi ti mi kututu 'be ga ne.

²⁶ Kpe Parosi kɔmɔ kɔlu naga nime, mi kɔsu 'be ga na 'do kurɔgoke titi dogba kina gomo ti kɛdi ngi gbɛ rɔ ma kɔpo.

²⁷ Bu'bu ziye bo kɔmɔ kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo kɔmɔ kandi naga nime. Kpe ngi kɔzo dogo ma ko'ba kanji kele naga tara. Ame kinda rɔ ma kele di yaga tine yimo yayi lo ti kilinba toku ma kenje 'deni.

²⁸ Kina gbɛ tara di roye yaga indake rɔ bilaka ma laka tine miye lo ti kɔmɔ kandi ni ti lende kɛnyɛ.

²⁹ Bu'bu ziye bo kɔmɔ kiyandi ni ti Parosi ni, kpe bo kɔmɔ kandi naga nime. Ilenjoke dogo bo kumɛ lende 'ba Boko'ba kele rɔ do kiteli, kina kiyɔruke raba 'ba ya ma rɔ bo lende laka naga ngi rɔ mbɛmbɛ.

³⁰ Kina gbɛ iyake te ma kɛddike ra ti 'bu ye lɔbu ga mi kada nima yayi dɛne inza kodo'boke roye tinni to'do wa naga nime

lijɛ ko'do ne. Ame lijɛ kupɔ bo kumɛ lende naga nime ne.

³¹ Kina me kilemeke roye 'deni rɔ kole 'ba kole 'ba bo akupɔ tɔnɛ ga.

³² Kina ti oteke kɔzo e'be ame 'bu ye lɔbu ga kisaki biɛi mo 'deni mɔlo ziye ne.

³³ Kpe kole 'ba murɛ naga nime, rɔ ma tondo mo na 'do kɔmɔke kinza ma kodɔ karama 'ba Gehena doye?

³⁴ Ne kina me mɛdi miya ziye, ti moja bo kumɛ lende ti bo kikali lende ti bo kɔmɔ kiyandi mɔto ga kako ziye. Kina ti kupɔke mɔto ga, kutɔtike mɔto ga gbɛ kina ti kombake mɔto ga di mi rɔ 'ba mɔtu kuwitike nduwɛ rɔ ma kololo di mi gawo.

³⁵ Kina go kɔ'du mo roma bo lende laka pili ti kileki doye, kisaki mɔlo di rɔ roma Abele bo lende laka nɔbo kɔmɔ mi roma Zakariya kole 'ba Barakiya ame kupɔke mi lɔngɔ rɔ lɔbu 'ba Boko'ba ma ti bi 'ba akumu ne.

³⁶ Ro ma laka miya ziye roma bo lende laka naga nime ti kileki doye kpe bilaka ma le'jete naga nime."

Ni Yerosalema

(LK 13:34-35)

³⁷ "Bu'bu ziye ni Yerosalema, Yerosalema, ote do bo kumɛ lende ni 'deni ku'du bo laja 'ba Boko'ba ma koja ziye naga ti doku. Ti mopi roma ngi nɔbo mi ndo goyi na 'jaa 'do mokoko kole 'bi naga nima yi soromo ma kɔzo 'ba toru ame kokoko kole 'bɛni ga ne tara? Tine o'bo tu'dɔngi doyi moko.

³⁸ Kina me ti kola rɔ 'bi 'deni ziye rɔ roba.

³⁹ Ro ma laka miya ziye, inza ko'ja ma kpe nɔbo kiya te, 'Yeyi kɛdi do bo ame kako ti moyi nɛre Boko'ba ne."

24

Loma Ti Bi Koda

(MK 13:1-13; LK 21:5-19)

¹ Kina ɔdo Yesu kɔdo 'deni yaga di mi reki 'ba rɔ lɔbu 'ba Boko'ba bo kɛdi kari 'deni tine, na bo kɔsɔ go bo ga kebe ngi tubi go rɔ ko'ba nima zi bo.

² Tine bo iya te, "Onɔgoke 'deni laka? Ro ma laka mɛdi miya ziye, mi kada mo dayi doku ma kɔto inza kileke mi go bi 'bɛni. Bo ya ti kitinji 'doyi bɛri."

³ Kina ɔdo Yesu kari 'deni do doku 'ba Bilaya tine na bo kɔsɔ go bo ga kako zi bo rɔ donni tititi bo. Lijɛ iya te, "Iyɛti te zize, wa naga nime ti ko'do ronni nyanya ga? Kina wa'di mo ga na ti ko'do ronni ame 'do kɛdi rɔ akileme 'ba tako 'bi ame rɔ nburunburu 'ba dolijo ne?"

⁴ Yesu ileki dɔmo zinni, iya te, "Olomake ti bi koda kinza ki'dike boto ku'bɔlu ye dɛ.

⁵ Römöyī ma konzi ti kako ti möyī ma kiya te, 'Ma na ro Kurisītō.' Kina lijē ti ku'bōlu ma konzi mōto ga ngi.

⁶ Ti kuwōke biro ya di ngōsi kina gbī ti lēbi mo ma di bi kōwo. Tine kinza kereke dē römōyī wa naga nime pili ti ko'do rōnni titi, tine nburunburu 'ba dōliṅo na dē gba.

⁷ Römōyī bilaka ame ga ro kupō koto ne ti kēnyī 'deni to'do ya ti bilaka mōto. Kina dōliṅo ti kēnyī gbī to'do ya ti dōliṅo mōto. Kina sēyī ti kizikizi ti kēdi 'deni ngi mī ga bi pili.

⁸ Wa naga nime pili ti ko'do rōnni ngi tara ro tisaki 'ba gomo kōzo tisaki 'ba to'ō 'ba kole.

⁹ Kina lijē ti kebe tinda'ba ye koto zi bo burē ni 'do kodo karama dōye kupō ye yaga. Laki pili ti ko'ji ye go lende ma.

¹⁰ Kina ma konzi mōto ga di mīye ti koga kpēnni gōma kebe tususu lēpī nni ga ko'ji gbī.

¹¹ Kina bo kumē lende do kindēndē ma konzi ti kēnyī ngi ku'bōlu ma konzi mōto ga.

¹² Lende kēnyē ti kita'ba 'deni kote go bi kina ti ako'ō 'ba ya ma konzi kōlu ngi yaga.

¹³ Tine bo ame ki'di mī bo kēddi teyi n̄bō kōmō mī kada 'ba tote mo ti kōmō ngi di mī tōlē.

¹⁴ Kina laja laka 'ba n̄ere lōbu 'ba Boko'ba nime ti kiyēlē rōni 'deni ngi toko mī dōliṅo nime, römōyī 'do bōto ga pili kuwō, kina 'jaa ti nburunburu 'ba dōliṅo nime kōmō."

Kuruku Kēnyē

(MK 13:14-23; LK 21:20-24)

¹⁵ "Kina ti ko'jake kuruku kēnyē tōnē Danyeke bo kumē lende 'ba Boko'ba kiya kō'du mo ne 'deni. Bo ti kari korō mī rō lōbu 'ba Boko'ba kirasi yaga. (Ame ugu zi bo kidēki mo ga 'do kikali.)

¹⁶ Kina 'do ya ame ga mī Yudayi ne kirija ti kusu dōnni mī dōku.

¹⁷ Bo ame kēdi yaga tindawo ro bo ne kinza do bo kilēyī dē kpe todo titi rō togba wa abo ga.

¹⁸ Kina bo ame kēdi 'deni mī nyaka ne kileki dē kpe kari liṅo togba bōngō abo.

¹⁹ Ti kēdi ro gomo ma lōbu mī kada mo nima zi 'ja ame ga ro ma kōmō ne. Kina ti kēdi gbī ro gomo ma lōbu zi 'ja ame ga ti kole gba kēdi kulu mba ne.

²⁰ Tine ititike Boko'ba kinza bo ki'di kada 'ba riṅa 'be nime dē kēdi mī kada 'ba bi kēyī ame ro aliri ne. Kina kinza ki'di dē gbī kēdi mī kada 'ba ro kindawo.

²¹ Römōyī gomo 'ba mī kada mo nima ti kēdi ngi ro do kiteli di do gomo mōto ga ame pele kēdi ko'do rōnni bine mōlo di bi tisaki mo ne tara n̄bō kōmō mī kada nime

tōne. Kina a mōto ma kōzo ame te inza kpe nati.

²² Tine Boko'ba ileki go tō'dō mo 'deni n̄ge mbowa. Ma kinza tara, dēne bōto inza kōmō. Tine Boko'ba ti kileki go tō'dō mo 'deni n̄ge tara go kō'du 'ba ya ame ga bo kigeli 'deni ne.

²³ Kina odo boto kiya pele ziye, kiya te, 'Ongō te, Kurisītō na me,' ala 'Kina me 'dē,' kinza ki'di dōyī dē gomo koto te.

²⁴ Römōyī ya mōto ga ti kebe 'deni tidewo rōnni tēgē lijē na ro Kurisītō. Kina bo kumē lende do kindēndē mōto ga ti kēnyī 'deni gbī, kina lijē ti ko'do go koto ma kinza kiya naga 'deni gbī ti wa ame ga kō'du mo ga kigayi bilaka ne, römōyī 'do tiyozo tu'bōlu ya ame ga pele ro ma Boko'ba kigeli 'deni ne timo.

²⁵ Kina me uwōke laka mēdi miya ame 'deni ziye molo gba tōti te.

²⁶ Kina 'do odo bilaka kēdi kiya pele te, 'Bo ēdi yī mōkō 'dē yayi,' kinza karike e'be dē. Ala kiya te, 'Bo ēdi rō bine,' kinza ki'dike e'be dōye dē gomo.

²⁷ Römōyī tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ēdi kako kōzo kpa toro kunyī ame kōbō di yibi n̄bō kala do toro ne tara.

²⁸ Bi ame ti tōku teyi ran̄ga ti kototo kpēnni ngi teyi."

Tako 'Ba Kole 'Ba Bilaka Lesi

(MK 13:24-27; LK 21:25-28)

²⁹ "Tine welo di pōto gomo 'ba mī kada mo naga nima na kada ti kuyī rōni ngi ro ma kōlu kina nyepe gbī an̄mi dē kpe. Kina ti kiyaya kēlu ni 'deni kilayi bēri di mitoro.

³⁰ Kina kinē akileme 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ti kinda ngi mitoro. Kina do kupō pili 'ba dōliṅo nime ti ko'ja kinē kole 'ba bilaka lesi 'deni kēdi kako ti poli 'ba mitoro mī tigo 'ba lōbu do kiteli abo kina ti lijē kudu ngi.

³¹ Biro tototi ma kembe ti kudu. Kina bo ti koja malayika abo ga mī do kumu sowo 'ba dōliṅo nime tutō'du ya ame ga bo kigeli 'deni ne. Kina lijē ti kutō'du ngi di mī kapa dōliṅo ma te n̄bō kōmō 'dē."

Dōngala 'Ba Ngēri Kēlu

(MK 13:28-31; LK 21:29-33)

³² "T'dike ngēri kēlu kiyaandi ye. Odo kōngō ro dōngila mo ga kēdi kōyō soloro 'deni mbili mo kēdi kunzi nima ikali ngi kpa dōkikēri owo dē kpe.

³³ Kina gbī tara odo kōngōke wa naga nime 'deni kēdi ko'do rōnni nima ziye tikali mo ngi kada 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi owo dē kpe.

³⁴ Ro ma laka mēdi miya ziye, wa naga nime ti ko'do rōnni gba kota bilaka ma le'jete naga nime kote dōnni dē.

³⁵ Mitoro ni ti dōliṅo ti kiteli tine lende ma inza kote rōni du koto te."

Kada Mo Boto Ikali Dē
(MK 13:32-37; LK 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Tako 'ba kada mo nima boto ma koto ikali dē. Malayika 'ba mitoro pele ikali dē. Kina kole 'ba Boko'ba pele ikali dē gbī. Bo Boko'ba 'bu na nge kikali abo.

³⁷ Tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ti kēdī ngī kozo wa ma ko'do rōnī mī kada 'ba Nowa.

³⁸ Rōmōyī gba kinza mini koso kako dē doyyai, bilaka oloma 'deni ro tonyo kpēnni tuwē wa gbī togbe rōnni kala n̄bō kōmō mī kada nima Nowa kēkī mī sorope ne.

³⁹ Lijē ikali a moto ma kēdī ko'do rōnī dē n̄bō mini koso kudi lijē pili yaga. Kina ti kēdī ngī gbī tara mī kada 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi.

⁴⁰ Mī kada mo nima bilaka riyō ti kēdī 'deni mī nyaka tine ti kogba moto kola ma koto.

⁴¹ Kina gbī tara 'ja riyō ti kēdī 'deni do toto, tine ti kogba moto kola ma koto.

⁴² Kina ti olomake ti bi koda rōmōyī ikalike kada ame n̄ere 'be kēdī kako yimo ne dē.

⁴³ Kina kozo ma kikalike, ma kiya te bo do liño kēdī kikali kada ame bo 'bōgō kēdī kako yimo ne ra, dēne bo inza kō'dō. Bo ti koloma ro ma koṅgo bi ti bi koda kinza bo 'bōgō kodowe bi ra mī rō abo.

⁴⁴ Kina kpe gbī tara olomake ndō ti bi koda rōmōyī kole 'ba bilaka lesi ēdī kako mī kada ame komerike dē 'do bo kako yimo ne.”

Bo Laja Ma Ro Bo Lende Kikali
(LK 12:41-48)

⁴⁵ “Omerike lende 'ba bo laja ma laka ro bo lende kikali to ma. Bo na ro bo ame bo dōnni ki'di bo mbiri do lēpi bo ga tonṅo gomo 'do ti'di akonyo 'bēnni zinni mī saa ma laka mo.

⁴⁶ Ti kēdī ro liño ma löbu zi bo laja nima odo bo dōnni kako ko'ja bo kēdī to'do mo tara.

⁴⁷ Ro ma laka miya ziye, bo ti ki'di bo laja nima ngī 'do kēdī mbiri do wa 'ba mī liño abo ga pili.

⁴⁸ Ne odo bo laja nima kēdī ro bo laja ma kēnyē bo ti kiya zi gbagba bo, bo kiya te, 'Aa, löbu ma ēdī kigabi yayi, bo inza kako ca.’

⁴⁹ Kina bo kebe ngī tomba bo laja lēpi bo naga nima, bo konyo kpa bo kari tuwē mo ti bo layi ni.

⁵⁰ Kina löbu ti kōmō ngī mī kada ame bo komeri dē 'do löbu abo nima kōmō yimo ne.

⁵¹ Kina löbu abo nima ti komba bo ngī ku'du bo mī lōṅgō bo kōmō kandi ni mī bi 'ba monō ni ti kpa kunyi.”

25

Dongala 'Ba Yitōti 'Butē

¹ Yēsu iya te, “Mī kada mo nima n̄ere löbu 'ba Boko'ba ti kēdī kozo dongala 'ba yitōti 'butē moto ga tara, ame lijē kogba lamba 'bēnni ga lijē kari turē do 'joko ne.

² Tine ma muyi ro rumō, ma muyi moto ga na ro bo lende kikali.

³ Ya ma ro rumō naga nime ogba lamba 'bēnni ga tine ogba 'bu moto dē teyi.

⁴ Tine ya ma ro bo lende kikali mo ga ogba 'bu 'bēnni ga teyi mī guru.

⁵ Kina odo 'joko nima kigabi 'deni kōmō dē titi welo tine, lijē pili i'di ga tinano ngī, kina kō'do ga ngī.

⁶ Mī zana bi 'deni tine na birō kudu ngī, iya te, ‘'Joko omō 'deni. Odoke turē domo.’

⁷ Kina yitōti 'butē tōnē ga kēnyī ngī tileṅo lamba 'bēnni ga.

⁸ Kina ya ma ro rumō tōnē ga kēnyī kiya zi ya ma ro bo lende kikali naga nima, iya te, 'I'dike 'bu 'beye moto zize, rōmōyī lamba 'beze ga ēdī 'deni kōlu.’

⁹ Tine ya ma ro bo lende kikali naga nima ileki domo, iya te, ‘Ame o'bo ze dē kpaki tiye, ne laka arike zi bo ndōgō 'do kugōke zi gbagba ye.’

¹⁰ Kina yitōti ma rumō tōnē ga kēnyī ngī kari tugō 'bu. Tine di pōtō lijē kari 'deni yo na 'joko kōmō ngī. Kina yitōti ma muyi tōnē ga kēdī 'bēnni 'deni ndō ne kodo ngī koto ti bo mī karama 'ba gbe kina kurōgō kpadōri ngī teyi.

¹¹ Mbowa 'deni tine na yitōti ma tōnē ga kōmō ngī kina lijē kīdēkī, iya te, 'N̄ere, n̄ere, urōgō kpadōri zize.’

¹² 'Joko ileki domo, iya te, ‘Mikali ye dē koto te.”

¹³ Yēsu ileki gomo, iya te, “Kina ti olomake ti bi koda rōmōyī kada 'ba tako 'ba n̄ere 'be ikalike dē.”

Dongala 'Ba Bo Mori Moto
(LK 19:11-27)

¹⁴ “Mī kada mo nima n̄ere löbu 'ba Boko'ba ti kēdī kozo bo mori moto ame kēnyī kari do liṅgere ne tara. Di mī tēnyī abo bo idēki bo laja abo ga kako zi bo. Kina bo kose go wa abo ga ngī pili zinni.

¹⁵ Bo oza yamo me zinni ro gege kozo ame 'do lijē ko'bo tonṅo gomo ne tara. Bo i'di 'ba bo moto kisi 'butē, 'ba bo moto kisi sowo kina 'ba bo moto kisi riyō. Kina bo kēnyī ngī kari do liṅgere abo nima.

¹⁶ Kina bo ma tōnē kogba 'ba bo kisi 'butē ne koloma ngī to'do ndōbo nduwē timo bo ki'di domo kōyō teyi 'bōwu kisi 'butē.

¹⁷ Kina bo ma kogba kisi sowo tōnē ko'do gbī tara, bo i'di domo kōyō gbī teyi kisi sowo.

¹⁸ Tine bo ma tönë kogba 'ba bo kisi riyo ne, ari kole gö ngi na bo kusu yamo 'ba ntere abo nima koloma le te yimo yayi.

¹⁹ Kina ko'ja gomo kigabi 'deni tara tine na bo dönni tönë kileki ngi kako tititi go yamo tönë ga di zinni.

²⁰ Kina bo laja ma tönë kogba kisi 'butë ne kako ngi komo bo, kina bo ko'de kisi 'butë moto ngi gbi ki'di domo, iya te, 'Nere ma, i'di yamo tönë zö kisi 'butë, ongo te kina me mi'di domo köyö 'deni teyi gbi kisi 'butë.'

²¹ Nere abo iya te, 'Ele sowa, ni bo laja ndobo laka nime, oloma 'deni laka tongo go wa mbowa nime, na laka ti mi'di yi keddä ti közi kakpa tongo go wa ma mbiri. Ako koloma koto tö bine mi lonjo ma nime.'

²² Kina bo laja ma tönë kogba kisi sowo ne kako ngi komo bo, iya te, 'Nere ma, i'di yamo tönë zö kisi sowo, ongo te kina me mi'di domo köyö 'deni teyi gbi kisi sowo.'

²³ Nere abo iya te, 'Ele sowa, ni bo laja ko'do ndobo laka nime, oloma 'deni laka tongo go wa ma mbowa nime, ne laka ti mi'di yi keddä ti közi kakpa tongo go wa ma mbiri. Ako koloma koto tö bine mi lonjo ma nime.'

²⁴ Kina bo laja ma tönë kogba kisi riyo ne kako ngi komo bo, iya te, 'Nere ma, mikali yi ni ro bo mi kata, go bi ame ga ni na de pele kuli kupö teyi ne, umu amo ga ngi ziyi. Wa ame ga ni na de pele kubö yimo ne omomi ngi ziyi.'

²⁵ Mere lende 'bi ga kina mari mole gö ngi mukeki yamo 'bi tönë yimo. Kina me, e'bi na me ogba yayi.'

²⁶ Tine ntere abo ileki domo, iya te, 'Ni bo laja do kënyë bo tikëpi nime. Ikali ma mumu wa di go bi ame ga ma na de muli kupö mo ne? Kina ikali ma momomi wa ame ga ma na de mubö ne?

²⁷ Ne ma kedä tara oto yamo ma nime de go wa'di zi bo ndögö 'do bo kugö wa timo 'do mako mo'ja domo köyö 'deni mbowa teyi?'

²⁸ Kina ntere kilende ngi zi bo laja abo ga, iya te, 'Ogbake yamo nima yaga di zi bo 'do ki'dike zi bo nime ti kisi 'butë riyo ne.

²⁹ Römöyi bo ame kedä pele timo ro mbëmbë ti kogba gbi ki'di dorö'do domo 'do bo kedä timo ro do kiteli. Ne bo ame kinza timo ma mbowa ame zi bo yayi ne ti kogba yaga.

³⁰ Kina ogbake bo laja yawa nime ku'duke bo yaga ni bi kölu bi 'ba mono ni ti kpa kunyi.' "

Tako 'Ba Kole 'Ba Bilaka Lesi

³¹ "Kina me miya ziye, odo kole 'ba bilaka lesi kedä kako 'deni mi löbu abo ti

malayika pili, bo ti koloma 'deni do kitä do kiteli abo.

³² Kina ti kototo bilaka 'ba do kupö naga nime 'deni pili di mi do kumu sowo 'ba dolinjo nime ko'de kako komo bo. Kina bo ti koza lijë 'deni di ro lepä nni kozo bo koda wa ma kedä koza kamölo di ro banya tara.

³³ Bo ti ki'di bo lende laka do döri bo tine bo ti ki'di ama ga do gali bo.

³⁴ Kina bo ti kilende zi lijë ame ga do döri bo ne, iya te, 'Akoke kpe ame 'bu ma Boko'ba ko'do yëyi 'deni döye ne. Ako kindä'bake dolinjo ame kilenjo 'deni ziye molo di bi tisaki 'ba dolinjo nime ne.

³⁵ Römöyi ma ro 'bö kpe na ki'dike akonyo zö. Ma ti koda mini kpe na ki'dike zö muwë. Ma ro bo löwö kpe na kotake ma ro nba.

³⁶ Ma ro ma sari ro go nbululu kpe na kusuke bonggo roma. Kina medä do rokoko kpe na kakoke tongo goma, mi maboso kpe na kakoke tori ma.'

³⁷ Tine bo lende laka naga nima ti kënyä kititi bo, iya te, 'Wu ntere, do'ja yi ro 'bö ala ti koda mini nyanya mo ga na di'di akonyo ziyi ala mini ziyi kuwë ya?'

³⁸ Do'ja yi ro bo löwö nyanya mo ga na dota yi ro nba linjo ze, ala ro ma sari ro go nbululu na dusu bonggo röyi ya?'

³⁹ Do'ja yi do rokoko nyanya mo ga ala mi maboso na dako tori yi ya?'

⁴⁰ Tine ntere ti kileki domo, iya te, 'Ro ma laka miya ziye, wa naga nime kolomake to'do mo pele zi löndö ma koto moto ame ga woti ro lisa ne ma na ko'dake 'deni zö.'

⁴¹ Kina bo ti kënyä kilende zi ya ama ga do gali ne, iya te, 'Enyike karike yaga di roma, kpe ame kulömu ye 'deni tari mi pa'do ma nburunburu ame kilenjo 'deni zi Satani ni ti malayika ma 'ba bo ga ne.

⁴² Römöyi medä pele ro 'bö i'dike oto de zö, ma ti koda mini i'dike de zö muwë.

⁴³ Ma ro bo löwö kina otake ma de yo ro nba, ma ro ma sari ro go nbululu usuke bonggo de roma. Ma do rokoko kina gbi mi maboso orike ma de.'

⁴⁴ Tine lijë ti kititi gbi, iya te, 'Wu ntere, do'ja yi nyanya mo ga ro 'bö ala ti koda mini ala ro bo löwö ala ro ma sari ro go nbululu ala do rokoko ala mi maboso kina dokonyi yi de ya?'

⁴⁵ Kina ntere ti kileki domo, iya te, 'Ro ma laka miya ziye, wa naga nime o'dake de du zi löndö ma koto moto ga ame woti ro lisa ne, ma na ma ko'dake de 'deni gbi zö.'

⁴⁶ Kina lijë ti kari 'bënni ngi mi pa'do ma nburunburu, tine bo lende laka ni ti kari 'bënni ngi mi didi ma nburunburu."

26

¹ Kina ɔɔo Yēsu kote tiyandi wa naga nime 'deni pili tine na bo kiya zi bo kōsō go bo ga, iya te,

² “Kozo ma kikalike tō'dō 'ba karama 'ba Pasaka ola 'deni nge do riyō. Kina ti ki'di kole 'ba bilaka lesi 'deni ngi kōzi ya moto ga kutōti bo.”

³ Mi kada mo nima na löbu 'ba bo akumu ni ti löbu 'ba bilaka ni kototo kpenni ngi lijo 'ba Kayapa bo do bo akumu.

⁴ Kina lijē kususu kpenni ngi 'do tinda'ba Yēsu lowo kupō yaga.

⁵ Tine lijē iya te, “Kinza do'dake dē mi kada 'ba karama nime kinza bilaka ko'do ayayi.”

*'Ja Moto Inzanza 'Bu Do Yēsu
(MK 14:3-9; YN 12:1-8)*

⁶ Kina ɔɔo Yēsu kēdi 'deni Betaniya mi lijo 'ba bo moto kidēki ro Simona Bo Mōnyu tine,

⁷ na 'ja moto kako ngi ti kizaza ma kele 'ba 'bu ame ndögō kitigo kulōwō naga. Kina loko kinzanza ngi do Yēsu di kpa akonyo yayi.

⁸ Tine ɔɔo bo kōsō go bo ga ko'ja tara lijē ēnyi ngi ro 'diri. Lijē iya te, “Trasi wa nime te go wa'di?”

⁹ Bu nime o'ja dēne 'do kugō ra mōkō go ko'ja yamo timo ro mbēmbē 'do kokonyi bo lisa timo.”

¹⁰ Tine Yēsu ikali lende 'benni nima 'deni molo, kina bo kileki zinni, bo iya te, “Eddi konbenbeke 'ja nima go wa'di? Loko o'do wa ma kele ro mbēmbē 'deni zo.

¹¹ Rōmōyi bo lisa ni ēdi koloma nduwē tiye bine. Ne ma 'bama minza mō'bō tiye bine.

¹² Loko ɔɔo 'bu nime 'deni roma 'do kilejo roma ndō koda do tusu ma.

¹³ Ro ma laka mēdi miya ziye, go bi ame ga pili laja laka ma nime kēdi kiyēlē rōni teyi mi doliŋo nime ne, wa nime loko ko'do ne ti kiya 'deni nduwē tomeri gōni timo.”

Ti'di Kōzi Yēsu

(MK 14:10-26; LK 22:3-23; YN 13:21-30)

¹⁴ Kina bo ma koto di mi löngō ya ma 'butē dōmoriyō tōnē ga ame mo kidēki möyi mo ro Yuda Isikarita ne kēnyi ngi kari zi löbu 'ba bo akumu ni.

¹⁵ Bo iya te, “Wa'di ga na ti ki'dike zo ɔɔo mi'di kōzi Yēsu ziye?”

Kina lijē kitētē girisi silinbi ngi 'butē mota ki'di zi bo.

¹⁶ Kina ngi mi saa mo nima na Yuda ki'di ngi toma kori ma laka ame 'do bo ki'di kōzi Yēsu timo zinni ne.

Yida Ro Ti Roma Yēsu

(MK 14:12-26; LK 22:7-23; YN 13:21-30; 1KT 11:23-25)

¹⁷ Kina mi kada ma dōdende 'ba karama ma kēdi konyo mangolo'bo mo kinza lanja gomo nima na bo kōsō go Yēsu ga kako zi bo kiya te, “O'doko 'do dileno go bi 'ba tonyo karama nime ziyi yala?”

¹⁸ Bo iya te, “Arike mi gawo yayi zi bo tōnē 'do kiyake zi bo te, 'Bo kōmo kiyandi iya te, kada abo 'deni noli bo ti ko'do karama nime lijo 'bi ti bo kōsō go bo ga.”

¹⁹ Kina lijē kari ko'do ngi kozo lende ame bo kose gomo zinni ne tara. Lijē ileno a 'ba karama ngi yayi.

²⁰ Mi dōkōpiyari 'deni na Yēsu ni koloma ngi bēri kpa akonyo lijē ti bo kōsō go bo ga ma 'butē dōmoriyō.

²¹ Kina ɔɔo lijē kēdi 'deni kpa akonyo tine na bo kiya te, “Ro ma laka mēdi miya ziye, bo ma koto moto di mi löngō ye nima bina na kēdi kari kususu ma.”

²² Kina lijē ngi pili ro meri lijē kebe tititi bo me ro kotokoto, iya te, “Ma mo na dē ngi ɔto ya, nere?”

²³ Yēsu iya te, “Bo ame ngi kēdi kusu kōzi bo aa mi lebe koto tō ne na ngi kēdi kususu ma.

²⁴ Kole 'ba bilaka lesi ēdi kolē ngi kozo lende ma tōnē kugu mi buku 'ba Boko'ba go kō'du abo ne tara. Tine bu'bu zi bo ma kususu bo nima. Ma laka mo dēne 'do kōyō bo dē ka ndeni.”

²⁵ Kina Yuda bo ma kari kususu bo mo tōnē kēnyi kititi iya te, “Ma na dē ngi ɔto ya, nere?”

Yēsu iya te, “Ni na kiya ē'bi tara.”

²⁶ Kina ɔɔo lijē kēdi 'deni kpa akonyo yayi tine, na Yēsu kogba mangolo'bo ngi kileki yē'di mo zi Boko'ba na bo konye ngi ki'di zi bo kōsō go bo ga. Bo iya te, “Me, ogba konyo. Ame na ro yida roma.”

²⁷ Kina bo kogba kōsu bo kileki yē'di mo. Kina bo ki'di zinni, bo iya te, “Ro gōye pili uwēke di yimo.

²⁸ Rōmōyi ame na ro roma ma ame kulōwu 'deni go ma konzi tola mo go lende kēnyē. Ame kina lömu 'ba Boko'ba koro 'deni dōmo ne.

²⁹ Minza muwē akuwē nime kpe, tine ti muwē ma la'ja 'jaa tiye mi kada mo di mi nere löbu 'ba 'bu ma.”

Yēsu Iya Kpa Koga 'Ba Pitōrō

(MK 14:27-31; LK 22:31-34; YN 13:36-38)

³⁰ Kina ɔɔo lijē koba ngala 'deni na lijē kari ngi do dōku 'ba Bilaya.

³¹ Kina Yēsu kiya zinni, iya te, “Mi korōndo nime tōne ēddi kirinjake me di roma. Rōmōyi ugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Ti mupō bo koda kamölō yaga, kina dotumu 'ba kamölō ti kita'ba ngi.’

32 Ne odo mēnyī modɔ 'deni yaga di mī tɔlɛ ti mari dɔgba komoye mī Galilaya."

33 Pitōrō ɛnyī kiya zi bo, iya te, "Ma 'bama minza mola gōyī odo ya ma laki pili kola gōyī pele."

34 Yēsu ileki domo zi Pitōrō, iya te, "Ro ma laka mēdi miya ziyī, mī korɔndo nime tone gba kinza gɔngɔ kidapa dē, ɛddi koga kpēyī gɔ lende ma ŋbō mī mota, kiya te ikali ma dē."

35 Pitōrō iya te, "Ɔdo ko'dɔko pele tupō ma koto tiyī minza moga kpama."

Kina bo kōsō gɔ Yēsu motɔ mo naga nima kiya gbī pili tara.

Yēsu Ititi Boko'ba Gɔ Gomɔ Ma Kēdi Kōmō Zi Bo

(MK 14:32-42; LK 22:39-46)

36 Kina Yēsu kēnyī kari ŋgī tinnī mī gɔ bi motɔ kidēki rɔ Getesemane. Kina bo kiya zinnī, bo iya te, "Olomake tōti bine, mēdi mari mbowa dɔgba tilende zi Boko'ba."

37 Bo ogba Pitōrō ni ti kole riyo 'ba Zebedayo ga kari timo. Kina meri ki'di toso ŋgī mī bo kumīki bo.

38 Kina bo kiya ŋgī zinnī, bo iya te, "Meri oso 'deni ŋgī yimō kɔzo ɛdi kupō ma. Olomake bine ti bi koda koto tō."

39 Kina bo kari mbowa dɔgba na bo kolodo bēri kutu'bo komo bo bēri tilende zi Boko'ba. Bo iya te, "Baba, odo 'do ko'bo ŋgī to'do mo tara, iyese kōsu 'ba gomɔ nime yaga di komo ma. Tine kinza ko'do dē gɔ ako'doko ma tine o'do nge gɔ ako'doko 'bi."

40 Kina odo bo kileki kako zi bo kōsō gɔ bo tōnē ga tine bo ako ko'ja lijē kō'dō 'deni. Kina bo kiya zi Pitōrō, bo iya te, "Kpe nime, gɔ wa'di na ko'bake dē toda bi tō pele nge mī saa koto ya?"

41 Olomake ti bi koda ti mōtu ko'do kinza koto ye ra mī akiyozo. Ro ma laka mī o'doko ŋgī tine yida rɔ tigɔ mo inza."

42 Kina bo kari 'bōwu 'deni rɔ mī riyo mo nati tilende zi Boko'ba. Bo iya te, "Baba, odo kiya te tiyese kōsu nima yaga ko'do rōni rɔ a ma kinza ne 'do muwē ŋgī titi du, i'di ako'doko 'bi ko'do rōni."

43 Kina bo kileki 'bōwu kako ko'ja bo kōsō gɔ bo tōnē ga kēdi gbī bi tō'dō. Rōmōyī lijē ɛdi 'deni ŋgī kinano rɔ tinano.

44 Kina bo kēnyī 'bōwu kari tilende zi Boko'ba 'deni rɔ mī mota mo nati, gbī tiya lende kotokoto tōnē ga.

45 Kina bo kileki kako gbī zinnī, bo kiya te, "Ɛddike gba bi tō'dō tindawo roye? Saa mo o'bo 'deni ame 'do ki'di kole 'ba bilaka lesi kōzi bo lende kēnyē.

46 Ɛnyike tɔro darike. Ŋngɔke te, bo ma kususu ma mo tōnē bo ɔmō 'deni."

Tinda'ba Yēsu

(MK 14:43-50; LK 22:47-53; YN 18:3-12)

47 Kina odo Yēsu kēdi gba kilende te tine, na Yuda kōmō ŋgī. Bo rɔ ma koto motɔ di mī lōnggō ya ma 'butē domoriyo naga nima. Bo ako ti tindi 'ba bilaka ma konzi gɔ bo, ya motɔ ga 'bēnni ti mbele motɔ ga ti mobo. Ya naga nima lōbu 'ba bo akumu ni ti lōbu 'ba bilaka na koja lijē.

48 Yuda bo iya dɔngala mo ga 'deni molo zinnī te, "Bo ame odo koŋgɔke mari mome mbili mo nima bo na. Kina 'do kinda'bake bo ŋgī."

49 Kina bo kako zi Yēsu, bo kiya te, "Nere ma, mōtō ziyī." Kina bo kome mbili Yēsu ŋgī.

50 Yēsu iya te, "Bo pɔri ma, ako titi gɔ wa'di?"

Kina lijē kako kinda'ba Yēsu ŋgī nyowi.

51 Kina bo motɔ ame kēdi ti Yēsu yayi ne kēnyī ŋgī koto mbele abo koga dɔ bo laja motɔ 'ba bo dɔ bo akumu timo. Kina koke mbili mo ŋgī yaga.

52 Tine Yēsu iya te, "Ileki mbele 'bi gɔ bi mo. Rōmōyī lijē ame ga pili kinda'ba mbele ti kolē dɔ mbele.

53 Omeri 'bēyī iya te, odo mititi 'bu ma bo ti kokonyi ma dē? Ɔdo mititi, bo ɛdi koja tindi 'ba malayika ma konzi ŋgī kako welo zō.

54 Ne odo kēdi 'deni tara 'bōwu dēne ti ko'do rōni tondo kɔzo lende ame kugu mī buku 'ba Boko'ba ame kiya te 'do ko'do rōni te ne?"

55 Kina Yēsu kilende zi tindi tōnē ga, iya te, "Akoke ti mbele ni ti mobo tinda'ba ma kɔzo bo 'bōgō tara ya? Me moloma tiyandi bilaka rɔ komo kada mī reki 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba ne inda'bake ma dē di yayi gɔ wa'di?"

56 Ne ame o'do rōni 'deni 'do kēdi kɔzo lende ma tōnē bo kumē lende ni kugu mī buku 'ba Boko'ba ne."

Kina bo kōsō gɔ bo ga kita'ba ɛ'bēnni ŋgī kirija kola bo.

Oto Yēsu Liŋɔ 'Ba Kayapa

(MK 14:53-65; LK 22:54-55, 63-71; YN 18:13-14, 19-24)

57 Bo kinda'ba Yēsu naga nima oto bo kari liŋɔ 'ba Kayapa bo dɔ bo akumu. Gɔ bi nima na bo komo kiyandi 'ba kō'du ki'di ni ti lōbu 'ba bilaka ni kototo dōnni 'deni teyi.

58 Tine Pitōrō ozi nduwē gɔ Yēsu rɔ ma kɔwo ŋbō bo kɔdo mī liŋɔ 'ba bo dɔ bo akumu nima. Bo odo mī liŋɔ koloma ŋgila bo kanya naga nima yayi tonjɔ ŋburunburu 'ba lende nima.

59 Kina lōbu 'ba bo akumu ni ti turu naga nima pili kotɔŋi rōnni rō yayi ne koloma ŋgī toma lende bēti motɔ ame 'do kodoro

bīcī lende timo rɔ Yēsu ne, 'dɔ kupɔ bɔ gɔmo.

⁶⁰ Tine bɔ kodɔrɔ bīcī lende ma bēti ma konzi mɔtɔ ga ako pele lijē o'ja lende ma kodɔrɔ ɔtɔ mo dē du te. Kina rɔ ŋburunɓuru mo na ya ma riyɔ mɔtɔ ga kako

⁶¹ kiya te, "Bo nime iya te, bo ēdi kɔ'bo tiyēyi rɔ lɔbu 'ba Boko'ba yaga kina bo ti kɔ'ba kileki teyi mī tɔ'dɔ dɔ mota."

⁶² Kina bɔ dɔ bɔ akumu nima kēnyī kititi bo, iya te, "Inza ti dɔ lende kileki mɔtɔ gɔ susu nime ya naga nime kēdi kɔ'dɔ rɔyi ne?"

⁶³ Tine Yēsu uti abo dē. Kina bɔ dɔ bɔ akumu nima kileki kiya zi bo, iya te, "Ulōmu rɔyi di kɔmɔ ma bine ti mōyi Boko'ba bɔ dɔ dīdi, kiya zize ɔdɔ nī na ŋgī rɔ Kurisitɔ kole 'ba Boko'ba ame koja di mitorɔ ne."

⁶⁴ Yēsu iya te, "Nī na kiya ē'bi tara. Ne rɔ ma laka mēdi miya ziye, ti kɔ'jake kole 'ba bilaka lesi 'deni koloma kada mɔtɔ dɔ dōri Boko'ba tigɔ dɔ kiteli kēdi kako bēri di mitorɔ ti poli."

⁶⁵ Kina ɔdɔ bɔ dɔ bɔ akumu nima kuwɔ lende nime te yo na bo kirica bɔngɔ ŋgī yaga di rɔ bo, bo iya te, "Uwōke dōli abo nima 'deni? Do'dɔkɔ a mɔtɔ rɔ bɔ kodɔrɔ bīcī lende rɔ bo dē kpe. Kpe nime pili uwōke dōli abo nima 'deni.

⁶⁶ Tine wa'di na komerike 'beye gɔmo?"

Lijē iya te, "Bo irasi lende 'deni, bo kōlē ŋgī yaga."

⁶⁷ Kina lijē koto'bi woro ŋgī kɔmɔ bo kina komba bo ŋgī. Ya ma kokɔsɔ bo naga nima ebe tiya mo tēgē,

⁶⁸ "Nī Kurisitɔ, umē te zize, yē na kokɔsɔ yi?"

Kpa Koga 'Ba Pitōrɔ

(MK 14:66-72; LK 22:56-62; YN 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Tine Pitōrɔ ēdī gba mī linɔ yayi. Kina nyiti mɔtɔ ame rɔ bɔ laja 'ba bɔ dɔ bɔ akumu ne kako kiya te, "O'ja nī gbī ti Yēsu 'ba Galilaya 'di?"

⁷⁰ Tine Pitōrɔ andi gɔmo di kɔmɔ lijē pili, iya te, "Mikali e'be tɔ nima kēddī kiyake ne dē."

⁷¹ Kina bo kēnyī kari yaga kpa reki. Kina nyiti mɔtɔ ame gbī rɔ bɔ laja yayi ne kako gbī kɔ'ja bo. Kina loko kiya zi ya ama ga yayi ne tēgē, "Bo nime bo gbī ti Yēsu 'ba Nazareta."

⁷² Kina bo kileki dɔmo gbī kandi gɔmo kiya te, "Mulōmu rɔma, rɔ ma laka mikali bɔ nima dē."

⁷³ Kina mbowa 'bōwu na ya ma kēdi kɔrɔ yayi naga nima kako zi bo, iya te, "Rɔ ma laka nī lēpī 'ba bɔ nima na gbī rōmōyi

kpa nima kēddī kilende timo ne na kileme yi 'deni."

⁷⁴ Tine Pitōrɔ iya te, "Ece mitorɔ ne, mikali bɔ nima dē."

Kina gɔngɔ kidapa ŋgī.

⁷⁵ Kina Pitōrɔ komeri gɔ lende 'ba Yēsu tōnē ŋgī, ame bo kiya te, "Gba kinza gɔngɔ kidapa dē ti koga kpēyi gɔma mī mota." Kina bo kēnyī ŋgī kari kudu rɔ ma kēnyē.

27

¹ Molo mī dɔngɔ mo nima na lɔbu 'ba bɔ akumu ni ti lɔbu 'ba bilaka ni kususu kpēnni ŋgī rɔ Yēsu 'dɔ kupɔ yaga.

² Kina lijē kudɔdu bo ŋgī koto kari zi Pilato turu bɔ doliŋɔ 'bēnni.

Tölē 'Ba Yuda

(NDB 1:18-19)

³ Kina ɔdɔ Yuda bɔ susu tōnē kuwɔ 'deni kodɔ kpa Yēsu 'deni tupɔ mo tara tine, bo ɔtɔ dɔ bo ŋgī di mī lende kēnyē abo nima. Kina bo kari ŋgī ti gīrisi 'butē mota tōnē kileki zi lɔbu 'ba bɔ akumu ni ti lɔbu 'ba bilaka ni.

⁴ Bo iya te, "Mo'dɔ lende kēnyē 'deni sowa ti tususu bɔ kinza kirasi ɔtɔ nime 'dɔ kupɔ yaga."

Lijē iya te, "Ama ndɔbo ze na dē kpe, 'bēyi na 'deni yayi."

⁵ Kina Yuda kulī gīrisi nima ŋgī bēri mī rɔ lɔbu 'ba Boko'ba yayi. Kina bo kodɔ ŋgī kari kosi mugu bo yaga.

⁶ Lɔbu 'ba bɔ akumu ni utɔ'du gīrisi nima, tine lijē iya te, "Gīrisi nime 'deni rɔ gīrisi 'ba roma. Inza kpe rɔ ma laka mī kori 'ba kɔ'du ki'di ze 'dɔ ti'di mo mī yamo 'ba rɔ lɔbu 'ba Boko'ba."

⁷ Kina ɔdɔ lijē kote lende mo 'deni kɔrɔ dɔmo tine, lijē ari kugɔ nyaka kēnyē 'ba bo la'ba mɔtɔ ŋgī timo, 'dɔ kēdi rɔ bi 'ba tusu bo lōwɔ teyi.

⁸ Gɔ kɔ'du mo na 'dɔ kīdēkī nyaka nima rɔ nyaka 'ba roma nduwē ŋbɔ kɔ'ja kabate ne.

⁹ Kina me o'dɔ rōni 'deni 'dɔ kēdi kɔzɔ wa ma tōnē Yeremaya bɔ kumē lende 'ba Boko'ba kiya ne tara, ame kiya te, "Lijē ogba gīrisi silinɓi 'butē mota ko gɔ ndōgɔ ame bilaka mo ga Yisarele ni kɔrɔ 'deni dɔmo 'dɔ kugɔ bo timo ne.

¹⁰ Kina lijē ki'di kugɔ nyaka 'ba bo la'ba ŋgī timo kɔzɔ ame ŋgī Boko'ba ki'di kɔ'du mo zō ne."

Yēs Ɔrɔ Kɔmɔ Pilato

(MK 15:2-5; LK 23:3-5; YN 18:33-38)

¹¹ Tine Yēsu ɔrɔ 'deni kɔmɔ Pilato turu bo doliŋɔ yayi. Kina bo kēnyī kititi Yēsu, iya te, "Nī na rɔ ŋere bɔ doliŋɔ 'ba Yudayi?"

Yēs iya te, "Nī na kiya ē'bi tara."

¹² Kina odo löbu 'ba bo akumu ni ti löbu 'ba bilaka ni kebe pele tususu bo tine bo ileki domo de.

¹³ Kina Pilato kiya te, "Uwö lende naga nime kedi kususu yi timo ne de?"

¹⁴ Tine Yesu ileki do lende nima de koto te. Go kö'du mo na lende mo kigayi Pilato ngi.

¹⁵ Römöyi mi kada 'ba karama 'ba Pasaka pili turu bo dolingo nima ö'bö nduwé tope bilaka koto yaga di mi maboso ro bo ame bilaka kiteri 'do koja ne.

¹⁶ Tine mi kada nima yayi bo maboso ma do kilébi moto kidéki möyi mo ro Yesu Baraba édi mi maboso yayi.

¹⁷ Kina odo tindi kototo rönni 'deni yayi Pilato ititi lijé, iya te, "Bo ma yala na ko'dokoke 'do moja ziye? Yesu Baraba, ala Yesu ame kidéki ro Kurisitó ne?"

¹⁸ Römöyi bo ikali ro ma laka löbu 'ba Yudayi ni ombi minni ro Yesu na ma lijé ki'di közimo zi bo ne.

¹⁹ Kina kota Pilato kedi gba do kiti 'ba buré yayi tine na 'ja abo koja laja ngi zi bo, iya te, "Kinza ko'do a ma koto moto te de zi bo kinza kirasi oto nima, römöyi ti korondo ene nyi onbenbe ma sowa go kö'du abo."

²⁰ Tine löbu 'ba bo akumu ni ti löbu 'ba bilaka ni oco ngi zi tindi naga nima 'do kititi Baraba na 'do kope, tine 'do kupö Yesu yaga.

²¹ Pilato ényi kititi tindi naga nima 'böwu gbi, iya te, "Di mi löngö ya riyo naga nime, bo ma yala na ko'dokoke 'do mope ziye?"

Lijé iya te, "Baraba."

²² Pilato iya te, "Ne 'do mo'do wa'di zi Yesu ame kidéki ro Kurisitó ne ya?"

Lijé pili iya te, "Utöti bo."

²³ Tine Pilato ileki kititi, iya te, "Ne lende kënyé wa'di na bo kirasi ya?"

Tine lijé ulöri ngi ro ma kembe, iya te, "Utöti bo."

²⁴ Kina odo Pilato kongö lende nima 'deni ngi domo kinza tara tine, za 'do ko'de ayayi, kina bo kogba mini ngi kurögö közi bo timo di komo tindi naga nima. Bo iya te, "Közö ro ma kopö di mi roma bo nime. Omake e'be roye timo."

²⁵ Tindi naga nima pili ileki domo, iya te, "Roma bo korö ka ngi doze gbi do kole ze ga."

²⁶ Kina Pilato kope Baraba ngi zinni. Tine bo i'di komba Yesu ngi ti nyo'bo, bo ki'di zi bo kanya 'do kari kutöti.

Tögö Yesu

(MK 15:16-20; YN 19:2-3)

²⁷ Kina bo kanya naga nima koto Yesu ngi kari mi lijö 'ba turu bo dolingo nima.

Kina dotumu 'ba bo kanya kototo rönni ngi pili kuru do bo yayi.

²⁸ Kina lijé kolö böngö 'ba ro bo ngi yaga lijé kolö böngö kasi 'ba nere ro bo.

²⁹ Kina lijé ko'do kono ngi kozo a 'ba do nere tara kutu'bö do bo. Kina lijé ki'di kulöru közi bo ma döri. Kina lijé kolodo bëri komo bo tögö bo ro laja, kiya te, "Mötö ziyi, bo dolingo 'ba Yudayi."

³⁰ Lijé oto 'bi woro ro bo lijé kogba kulöru nima komba do bo timo.

³¹ Kina odo lijé kote tögö bo 'deni ro laja tine, lijé olo böngö töné ngi yaga di ro bo na lijé kileki kolö böngö ma molo 'ba bo töné ngi ro bo. Kina lijé kari ngi ti bo tutöti bo.

Tutöti Yesu

(MK 15:21-32; LK 23:26-43; YN 19:17-27)

³² Di go kori na dönni kondoso ngi ti bo moto di Kuréné möyi mo ro Simona. Kina bo kanya naga nima kutöri bo ngi tombi ngéri 'ba tari tutöti Yesu domo nima.

³³ Kina lijé kömö ngi go bi moto ame kidéki ro Golgota, 'jo 'ba lende mo tégé, "Kulöngbö do."

³⁴ Kina lijé ki'di layi moto kudölö yimo ti wowo 'ba ro kidiki ngi kpa Yesu. Tine odo bo kinene 'deni tara bo uwé de kpe.

³⁵ Kina lijé kutöti bo ngi, lijé koza böngö abo ga ro go rönni ti tu'du mo ti bödö.

³⁶ Kina lijé koloma ngi yayi toda bo.

³⁷ Lijé i'di akugu ame ro susu 'ba ro bo ne bi do bo do ngéri taro yayi, ame kugu 'deni, kiya te, "Yesu Nere Bo Dolingo 'ba Yudayi."

³⁸ Ya moto ga riyo ro bo akolo utöti gbi ngila bo yayi. Moto do döri bo kina moto do gali bo.

³⁹ Bilaka ame ga pili kedi kudö kebe go kori nima ne ombamba dönni zi bo kiti'ja bo,

⁴⁰ iya te, "Ni bo kiteri titiko rö löbu 'ba Böko'ba 'do kubö kileki teyi mi tö'do do mota nime, odo këddi ngi ro kole 'ba Böko'ba olo röyi këki bëri di do ngéri nima."

⁴¹ Kina löbu 'ba bo akumu ni ti bo komo kiyandi ni ti löbu 'ba bilaka ni koloma gbi tögö bo ro laja tara.

⁴² Lijé iya te, "Bo omo ya ma laki tine bo ikali de tomo gbagba bo. Bo na de ro bo dolingo 'ba Yisarele mo töné? Odo bo këki 'deni bëri di do ngéri nima ti di'di doze ngi pili go lende abo.

⁴³ Bo i'di do bo 'deni go lende 'ba Böko'ba, bo kiya ro bo tégé bo kole 'ba Böko'ba na. Ne ti dongoke tone odo Böko'ba ti komo bo ya."

⁴⁴ Kina gbi tara bo akolo ame pele kutöti ngila bo yayi ne ényi gbi kiti'ja bo kozo a nima tara.

Tölë 'Ba Yësu
(MK 15:33-41; LK 23:44-49; YN 19:28-30)

45 Mî zana kada kodoro 'deni tine na mandölu kutu'bö dolinqo ngi kömö nbo ndi kada mota.

46 Kina odo ndi kada kömö 'deni mota ro mi dokopiyari tine, na Yësu kapi ngi ro ma kembe, tégë, "Eli, eli, lama sabakatani." Ame 'jo 'ba lende mo tégë, "Boko'ba ma, Boko'ba ma, ola ma 'deni go wa'di ga?"

47 Ya moto ga ame kedi koro yayi ne uwö kö'du kö'do nima, na lijë kiya te, "Bo edi kidëki Eliya."

48 Kina bo moto kirinja ngi kogba lipo kusu mi layi ma ko'ba'ba, kogba kiraki do koloko ki'di kpa bo tégë 'do bo kunzulu.

49 Tine ya moto ga iya te, "Oro te. Ti dongoke odo Eliya ti kako komo bo ya."

50 Kina Yësu kapi ngi gbi ro ma kembe kina bo kulöku ngi.

51 Kina bonggo ma koke mi rö löbu 'ba Boko'ba timo tonë kotopa ngi di toro nbo kömö bëri. Doyayi iyaya roni kina döku ma konzi kitiko ngi.

52 Dögö ni unyë rönni ngi ro gböngö kina töku bilaka ma konzi ame ga ro bo ki'di dönni go lende 'ba Boko'ba ne kënyë kodo ngi kididi yaga.

53 Lijë odo yaga di mi dögö 'bënni ga. Kina odo Yësu kodo 'deni di mi tolë tine na lijë kari ngi mi Yerosalema gawo koto laka tonë, ame bilaka ma konzi ko'ja lijë 'deni di yayi.

54 Tine odo bo do bo kanya naga nima ti bo kanya abo ga ame kedi koda Yësu yayi ne ko'ja kizikizi nima 'deni tara ti wa ame ga pili kö'do roni ne tine, lende mo o'de tikere ngi zinni. Lijë iya te, "Ro ma laka bo nime ngi ro kole 'ba Boko'ba."

55 'Ja ma konzi moto ga edi gbi yayi tonngo Yësu di bi kowo. Lijë nima na ro ame ga kösö go bo di Galilaya koloma toja laja zi bo ne.

56 'Ja moto mo ga na ro Mariya Magadala ti Mariya ma 'ba Yakoba ni ti Yesepa gbi ti 'ja moto ame ro ma 'ba kole 'ba Zebedayo ga ne.

Tusu Yësu
(MK 15:42-47; LK 23:50-56; YN 19:38-42)

57 Mî dokopiyari 'deni na bo mari moto di Arimataya kömö ngi. Bo nima möyi bo ro Yesepa, bo gbi ro bo kösö go Yësu.

58 Kina bo kari ngi di Pilato tititi töku Yësu. Kina Pilato ki'di kö'du mo ngi 'do ki'di töku nima zi Yesepa kombi.

59 Kina bo kogba ngi kolo mi bonggo kanjmi ame ro ma la'ja ne.

60 Kina bo koto ngi kari kusu mi ti'börö 'ba tusu töku abo ame bo koga 'deni ro ma

la'ja yoki döku ne. Kina bo kululu döku ma löbu ngi kpamo na bo kari abo ngi.

61 Mariya Magadala ni ti Mariya moto mo tonë edi ga koloma ro ma koriya ti kpa ti'börö nima yayi.

62 Kina odo kömö 'deni mi bi kězë moto ame ro kada 'ba ro kindawo ne tine löbu 'ba bo akumu ni ti Parosi ni ototo rönni ngi zi Pilato.

63 Lijë iya te, "Nere, domeri tonë bine bo bëti nima kedi gba ti komo bo, bo iya te, 'Mi tö'dö do mota ti mënyë mado 'böwu di mi tolë.'

64 Kina me ma laka mo ziyi 'do ki'di kö'du mo go koda bi laka di ro dögö nima nbo kömö di pötö tö'dö do mota, römöyi kinza bo kösö go bo ga kari ku'bögö töku bo ra yaga lijë kebe tiya mo zi bilaka tégë, 'Bo odo 'deni di mi tolë.' Kina odo kö'do roni ngi tara bëti ma di yi'böwu nime edi kënyë ngi kebe ma dogba tonë."

65 Pilato iya te, "Ogbake bo kanya kari ki'dike koda bi laka di ro dögö nima kozo ame kikalike tara."

66 Kina lijë kari ngi toda dögö nima laka gbi ti tora go döku 'ba kpamo teyi. Kina lijë ki'di bo kanya ngi gbi yayi toda bi.

28

Todo 'Ba Yësu Di Mi Tölë
(MK 16:1-10; LK 24:1-12; YN 20:1-10)

1 Kina molo mi kano bi 'ba tö'dö ma döndende 'ba di pötö kada 'ba ro kindawo nima na Mariya Magadala ni ti Mariya moto mo nima kari ga ngi tonngo kpa ti'börö tonë.

2 Kina tégë me tondo te yo na kizikizi ma kinza kiya ki'di dönni ngi. Malayika 'ba Boko'ba ako bëri di mitoro, kina kululu döku tonë kpa ti'börö nima ne ngi yaga bo koloma domo.

3 Kinë bo ngi ro ma köbö kozo toro kunyi tara, kina bonggo 'ba ro bo anjmi ngi kozo paro.

4 Tikere abo i'di bo kanya bo kedi koda bi naga nima ngi romo ga kilë'di kila'ba bëri kozo töku.

5 Tine malayika nima ilende zi 'ja naga nima, iya te, "Kinza kereke de römöyi mikali eddike ro toma Yësu tonë kutöti ne.

6 Bo inza kpe bine, bo ënyë 'deni kodo yaga di mi tolë ko kozo ma tonë bo kiya 'deni molo ne tara. Ako konggoke go bi ame ko'ba töku bo pa teyi ne.

7 Kina arike welo kiyake zi bo kösö go bo ga, iyake te, bo ënyë 'deni kodo yaga di mi tolë. Kina me bo kedi kari 'deni toti dogba kömönni mi Galilaya, ti lijë kari ko'ja bo 'jaa yayi. Ame na ro wa ma 'do miya ziye."

⁸ Kina lijë kënyî ngî di kpa ti'börö yayi ro rikamba gbî ti tikere. Tine lijë lo ti loŋo na lijë kirinja ngî tiya mo zi bo kôsö go bo ga.

⁹ Kina tégë me tondo te yo na Yësu kondoso ngî tinnî di go kori yayi. Bo iya te, "Mötö ziye."

Kina lijë kako kinda'ba ndî bo na lijë kilëlu bo ngî.

¹⁰ Tine bo iya te, "Kinza kereke dë. Ari kiyake zi löndö ma ga 'do lijë kari Galilaya, kina lijë ti ko'ja ma ngî di yayi."

Tugö Komo Bo Kanya

¹¹ Kina odo 'ja naga nima kari ë'bënnî 'deni tine na bo kanya ma tönë ga këdî koda bi yayi ne moto ga kënyî ngî kari mî gawo kiyëtî go wa naga nima pili ko'do rönî ne zi löbu 'ba bo akumu ni.

¹² Kina löbu 'ba bo akumu ni kototo rönni ngî ti löbu 'ba bilaka ni tususu kpënnî. Lijë odo gîrîsî ngî ro mbëmbë zi bo kanya naga nima

¹³ kina lijë kususu kpa bo kanya naga nima, iya te, "Arike, odo botö kititi ye iyake te, bo kôsö go bo ga na kako ku'bögö töku bo ro mî korondo ko'ja tö'dö kinda'ba ye 'deni.

¹⁴ Kina odo kiya te lëbî mo kömö kozo a nime te mbili Pilato, ti diyëyi kpa lende nima ngî ko'do oto dë kpe ziye."

¹⁵ Kina bo kanya naga nima kogba gîrîsî tönë ngî lijë kari ko'do kozo ame kiya 'deni zinni ne tara. Go kö'du mo na lende nime këdî gba nduwë kilëbî mî löngö Yudayi ko'ja kabate ne.

Yësu Ileme Ro Bo Zi Bo Kôsö Go Bo Ga

(MK 16:14-18; LK 24:36-49; YN 20:19-23; NDB 1:6-8)

¹⁶ Kina bo kôsö go Yësu ma 'butë dookoto naga nima kënyî ngî kari do döku tönë mî Galilaya go bi ma Yësu kiya zinni tari teyi.

¹⁷ Kina odo lijë ko'ja bo 'deni tine, lijë ilëlu bo ngî. Tine pele lende nima gba ro ma kilikö do ya moto ga.

¹⁸ Kina Yësu kese ngösi kiya te, "Boko'ba i'di közi kakpa pili 'ba mitoro ti 'ba doyyayi 'deni zö.

¹⁹ Kina arike ti ki'dike do kupö bilaka 'ba dolinjo nime pili këdî ro bo kôsö goma. O'doke bapatisi dönnî mî möyî 'bu ma Boko'ba gbî ti kole ti Nyî Koto Laka.

²⁰ Iyandike lijë tuwö do wa ame ga pili mose gomo 'deni ziye ne. Kina ti mö'bö ngî tiye nbö mî kada ma nburunburu 'ba dolinjo."

Laja Laka Ma MARAKO Kugu

Yowani Bɔ Bapatisi

(MT 3:1-12; LK 3:1-18; YN 1:19-28)

¹ Ame na rɔ tisaki 'ba laja laka 'ba Yėsu Kurisitɔ kole 'ba Bɔko'ba.

² Kina kisaki kɔzɔ ma tɔnɛ Yesaya bɔ kumɛ lende 'ba Bɔko'ba kugu ne tara. Ame tɔnɛ Bɔko'ba kiya te, "Onɔɔ, ti moja bɔ laja ma kari dɔgba kɔmɔyɛ tilenɔ go kori ziyɛ.

³ Bo na kɛdi kuwɔwɔ dɔ bo di yi mɔkɔ kiya te, 'Ilenɔke kori zi nɛre. Odɔrɔke go kori zi bo."

⁴ Kina Yowani kɔdɔ ngɛ yi mɔkɔ tobapatisi bilaka, gbɛ tuwɔwɔ mo zinni go lijɛ kɔtɔ dɔnnɛ di mɛ lende kɛnyɛ 'bɛnnɛ ga kobapatisi lijɛ go Bɔko'ba kola lijɛ gɔmo.

⁵ Kina bilaka kɔlɔ ngɛ di Yudayi, pili di mɛ Yerosalema kari zi bo. Lijɛ ari kɔdɔ kpɛnnɛ ngɛ pili go lende kɛnyɛ 'bɛnnɛ ga na bo kobapatisi lijɛ ngɛ mɛ yɔpɔ Yaradene.

⁶ Yowani, bɔngɔ 'ba rɔ bo u'jɔ di mɛ sunɛ gamele, ti gasi 'bana bo koga 'bɔmbɔ bo. Akonyo abo ga rɔ mɔmɛ ni ti tagi 'ba mɛ 'bɔrɔ.

⁷ Kina bo kiya zi bilaka naga nima te, "Bɔ mɔtɔ ɛdi kɔzi kako di goma. Bo na mbiri lɔbu di dɔma. Pele rɔ kabi 'ba wari ndi bo ma mɔ'bo dɛ tɛdɛ bɛri tope kpamo.

⁸ Mo'dɔ ma 'bama bapatisi 'deni dɔye ti mini. Tine ma 'ba bo, bo ti kobapatisi ye ti Nyɛ Kɔtɔ Laka."

Bapatisi 'Ba Yėsu

(MT 3:13-4:11; LK 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Mɛ kada nima na Yėsu kako ngɛ di Nazareta di mɛ Galilaya zi Yowani, kina kobapatisi bo ngɛ mɛ yɔpɔ Yaradene.

¹⁰ Tine ɔdɔ Yėsu kɛdi kɔdɔ 'deni yaga di mɛ mini bo oja mitɔrɔ konye rɔni 'deni yaga rɔ gbɔnɔ, Nyɛ Kɔtɔ Laka kɛdi kɔkɔ ngɛ kako dɔ bo kɔzɔ matukpuru tara.

¹¹ Kina birɔ kudu ngɛ kako di mitɔrɔ kiya te, "Ni na rɔ kole ma. Mɔ'ɔ yi 'deni kulɔwɔ. Ma ti mɛ kɛyi rɔ mbɛmbɛ go lende 'bi."

¹² Kina Nyɛ Kɔtɔ Laka koto Yėsu ngɛ kari yi mɔkɔ,

¹³ bo ko'dɔ tɔ'dɔ dɔ 'butɛ sowɔ yi mɔkɔ yayi. Kina Satani koloma ngɛ rɔ tiyɔzɔ bo. Bo oloma ngɛ mɛ lɔngɔ wa 'ba yi mɔkɔ. Tine malayika na koloma rɔ toja laja zi bo tokɔnyi bo.

Tisaki Ndɔbɔ 'Ba Yėsu

(MT 4:12-22; LK 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Kina di pɔtɔ mo ko'ja ki'di Yowani 'deni mɛ maboso na Yėsu kako ngɛ mɛ Galilaya tuwɔwɔ laja laka 'ba Bɔko'ba,

¹⁵ kiya te, "Kada mo ɔmɔ 'deni. Kina nɛre lɔbu 'ba Bɔko'ba ɛdi 'deni nɔli. Oɔke dɔye di mɛ lende kɛnyɛ 'be ga ki'dike dɔye go laja laka 'ba Bɔko'ba."

¹⁶ Mɛ tudɔ abo kebe kpa pɔpɔ 'ba Galilaya na bo kari ko'ja Simona ni ngɛ yayi ti bɔ lɔndɔ bo Andareya kɛdi ga rɔ tu'du duru mɛ pɔpɔ, rɔmɔyi lijɛ atoyi na.

¹⁷ Kina bo kilende zinni, iya te, "Osɔke goma, ti mi'di ye rɔ atoyi 'ba to'de bilaka kako zi Bɔko'ba."

¹⁸ Kina lijɛ kola duru 'bɛnnɛ ga ngɛ yayi lijɛ kɔsɔ go bo.

¹⁹ Mɛ tari abo mbowa dɔgba di bina na bo kari ko'ja kole 'ba Zebedayo ga ngɛ, Yakoba ni ti bɔ lɔndɔ bo Yowani. Lijɛ oloma 'deni mɛ sorope kɛdi ga rɔ tilenɔ duru 'bɛnnɛ.

²⁰ Bo idɛki lijɛ, na lijɛ kɛnyi kola 'bu nni Zebedayo ngɛ mɛ sorope yayi ti bɔ ndɔbɔ, lijɛ kɔsɔ ngɛ go bo.

Yėsu Ni Ti Bɔ Nɔki Mɔtɔ

(LK 4:31-37)

²¹ Yėsu ni ari Kaparanoma. Mɛ kada 'ba rɔ kindawo na bo kari ngɛ kɔdɔ mɛ rɔ 'ba mɔtu bo ki'di tiyandi kɔmo bilaka.

²² Tine lijɛ ɔtɔ ngɛ rɔ gɔnnɛ. Rɔmɔyi akiyandi abo ngɛ kɔzɔ 'ba bɔ kɔzi kakpa, inza kɔzɔ ma 'ba bɔ kɔmɔ kiyandi ni tara.

²³ Bɔ mɔtɔ rɔ bo nɔki ɛdi mɛ rɔ 'ba mɔtu yayi. Kina bo kɛnyi kulɔri ngɛ rɔ ma kembe kiya te,

²⁴ "Wa'di 'bi tize, ni Yėsu 'ba Nazareta nime? Ako 'deni tote dɔze nati? Mikali yi 'deni. Ni na rɔ bo laja ma kɔtɔ laka 'ba Bɔko'ba."

²⁵ Yėsu amo dɔ nɔki nima, iya te, "Udumɔ yaga. Kina ita'ba yaga di dɔ bo nima."

²⁶ Kina nɔki mo nima koŋma bɔ nima ngɛ kulɔri rɔ ma kembe, kina kɔdɔ ngɛ yaga di dɔmo.

²⁷ Kina lende mo kigayi lijɛ ngɛ pili ki'di lijɛ ngɛ kebe tititi rɔnni rɔ go rɔnni, kiya te, "Wa'di ga na te? Akiyandi la'ja nati? Bo nime ngɛ ti kɔzi kakpa bo kamo dɔ nɔki te yo kuwɔ dɔ bo ngɛ."

²⁸ Tine na lɛbi 'ba lende 'ba Yėsu kita'ba ngɛ welo kote mɛ dɔyayi 'ba Galilaya yayi.

Yėsu Ilenɔ Bɔ Rɔko'ɔ Ma Konzi

(MT 8:14-17; LK 4:38-41)

²⁹ Yėsu ni ɔdɔ di mɛ rɔ 'ba mɔtu yayi ti Yakoba ni ti Yowani kari liŋɔ 'ba Simona ni ti Andareya.

³⁰ Tine lijɛ ɔmɔ yayi ko'ja mese 'ba Simona kɛdi ti zɛyi kɔ'dɔ 'deni bɛri dɔ sora. Iya lende mo zi Yėsu,

³¹ kina bo kari ngɛ kinda'ba kɔzimo kombi dɔmo tɔrɔ. Kina zɛyi nima kita'ba ngɛ yaga di rɔni loko kɛnyi toja laja zinni.

³² Mì dökopiyari mo nima ko'ja kada kôsö 'deni na ko'de bo roko'ö ngi pili kako zi bo kpaki ti bo nöki ni.

³³ Bilaka pili 'ba mi tiri ototo rönni ngi lijo 'ba Simona yayi.

³⁴ Kina Yésu kileño bilaka ame ga pili ti dökomali roko'ö ma gege ne ngi, bo ki'di nöki kita'ba ngi yaga di do ma konzi ame ga ro bo nöki ne. Tine bo ota go lende di zi nöki ni römöyi lijë ikali bo.

*Yésu Ilingere Kote Mì Galilaya
(LK 4:42-44)*

³⁵ Mì bi kèzè ma di gomo molo mi kano bi na bo kënyi ngi kari abo yi mökö ro do kutu bo tumötu.

³⁶ Kina Simona ni ti ya moto mo naga nima koloma ngi ro toma bo.

³⁷ Lijë ari ko'ja bo na lijë kiya zi bo te, "Bilaka pili ëdi ro toma göyi."

³⁸ Tine bo ileki domo kiya zinni te, "Darike mi lijo ma dogba naga 'do mari muwöwö laja nime gbi yayi, römöyi kina ro ndobo ma mako dömöyi mo."

³⁹ Kina bo kilingere ngi kote mi doayai 'ba Galilaya nima toko ti tuwöwö lende 'ba Boko'ba mi rö 'ba mötu 'benni ga pili, bo ki'di nöki kita'ba ngi yaga di do bo nöki ma konzi.

*Yésu Ileno Bo Mönnyu
(MT 8:1-4; LK 5:12-16)*

⁴⁰ Kina bo mönyu moto kako ngi zi Yésu kolodo bëri koma'jo rönni zi bo, iya te, "Do ko'doko ngi ti kileño ma ngi yaga ro ma kopo."

⁴¹ Yésu ongo lisa 'ba ro bo nima, na bo koja közi bo ngi kosa romo, kiya te, "Mo'doko 'deni ngi, ilenjo yi 'deni."

⁴² Kina mönyu kilayi ngi di ro bo nima romo kopo ngi yaga.

⁴³ Tine Yésu ose gomo kitigo zi bo nima koja kari, kiya te,

⁴⁴ "Kinza kari kiya lende nime de zi boto, ari kileme röyi zi bo akumu 'ba Boko'ba ni. Kina 'do ki'di a 'ba akileño mo tonë Musa ki'di kö'du mo ne, 'do kileme ilenjo yi 'deni kopo."

⁴⁵ Tine pele bo nima ari ngi koloma ro tyyeti mo, tyyelë lende 'ba Yésu. Kina ngi i'di bi 'ba todo mi gawo kari kele de kpe zi Yésu. Kina bo koloma abo ngi kö'bö yaga mökö di mi gawo. Na bilaka koloma ngi ro tolo kari zi bo di mi go bi pili.

2

*Yésu Ileno Bo Kenje Bëri Moto
(MT 9:1-8; LK 5:17-26)*

¹ Mì tö'dö do ndö tara di pötö mo na bo kileki ngi kari Kaparanoma. Kina lëbi mo kote go bi nima ngi toko ma bo këdi 'deni lijo moto yayi.

² Kina bilaka kolo ngi ro tündi kako zi bo koso lo mi rö nima bi gböngö ma titi te kari kinza kpe ro bo. Kina bo koloma ngi ro tuwöwö lende 'ba Boko'ba zinni.

³ Na ko'de bo moto ame kenje 'deni molo bëri ne ngi kako zi bo, bilaka sowo na kombi.

⁴ Tine bilaka oso 'deni ngi bi gböngö ma titi te inza kpe zinni 'do todo timo toto bo nima kari ngosi zi Yésu. Kina lijë këki ngi do rö toto kiteje go bi koja bo nima kebe teyi kpaki ti lanba ma kö'dö domo mo ko'ba bëri te komo Yésu.

⁵ Kina odo Yésu konjo 'deni lijë ki'di dönni go lende abo tara tine, na bo kilende ngi zi bo kenje bëri nima, kiya te, "Kole ma, ola yi 'deni go lende kënyë 'bi ga."

⁶ Dëmba tine bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di moto ga ëdi yayi, na lijë kebe ngi ro tomeri mo ti münni, kiya te,

⁷ "Bo nime ilanja ro bo kiya lende tara go wa'di zi Boko'ba? O'ja döli na 'di. Boko'ba na nje koto ro bo tola wa go lende kënyë."

⁸ Yésu ikali meri 'benni nima ngi, na bo kiya zinni te, "Kpe, ëddi komerike lende nima tara miye go wa'di?"

⁹ Ma yala na kitëwu 'do tiya mo zi bo kenje bëri nima? 'Ola yi 'deni go lende kënyë 'bi,' ala 'do kiya te, 'Ënyi kombi lanba 'bi kilingere.'

¹⁰ Ne ziye tikali mo ro ma laka kole 'ba bilaka lesi ëdi ngi ti tigo dolinjo bine tola bilaka go lende kënyë." Kina bo kiya ngi te zi bo kenje bëri nima,

¹¹ "Ni, milende ziyi, ënyi kombi lanba 'bi kari lijo."

¹² Kina bo nima kënyi ngi di kömönni pili te kombi lanba abo kari timo. Lende mo igayi lijë ngi pili na lijë kebe ngi ro tülëlu Boko'ba, kiya te, "Wa ma te do'ja de gba molo."

*Bo Roko'ö Na Nje Ko'doko Wöwo
(MT 9:9-13; LK 5:27-32)*

¹³ Yésu ileki 'böwu kari kpa pöpö 'ba Galilaya, na tindi kototo rönni ngi zi bo yayi. Na bo koloma ngi ro tiyandi lijë.

¹⁴ Kina odo bo kënyi 'deni tilingere kebe yayi tine na bo kari ko'ja bo kireke awada moto kidëki ro Lëwë kole 'ba Alapayo, koloma 'deni mi bi 'ba tireke awada. Bo iya te, "Ösö goma." Kina Lëwë kënyi ngi kösö go bo.

¹⁵ Kina lijë kari ngi tonyo kpenni lijo 'ba Lëwë. Bo kireke awada ma konzi ti bo lende kënyë moto ga ëdi gbi yayi tonyo wa bi koto ti Yésu ni ti bo kösö go bo ga. Römöyi ma konzi 'benni ösö 'deni go bo.

¹⁶ Kina odo bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di moto ga ame lijë gbi ro Parosi ne ko'ja Yésu 'deni këdi ro tonyo wa bi koto ti bo lende kënyë ni ti bo kireke awada tara tine,

lijë ënyî kititi bo kôsö gɔ bo ga, kiya te, “Yësu ëdî konyo wa bi kɔto ti bo lende kënyë ni ti bo kireke awada gɔ wa'di?”

¹⁷ Yësu uwö lende 'bënnî nima 'deni, na bo kileki zinnî, kiya te, “Bo rokɔ'ɔ na nge kari zi bo ki'di wɔwɔ. Ya ma kinza ti rokɔ'ɔ naga ari ë'bënnî dë. Kina me ma mako dë tidëki bo lende laka, mako gɔ bo lende kënyë.”

Lende 'Ba Kpa Koro
(MT 9:14-17; LK 5:33-39)

¹⁸ Bo kôsö gɔ Yowani bo bapatisi ga ti Parosi ni ëdî koro kpënnî. Kina ya mɔto ga kako zi Yësu kititi bo, iya te, “Gɔ wa'di na bo kôsö gɔ Yowani ga ti bo kôsö gɔ Parosi ni këdî koro kpënnî, tine ma 'bëyi ga koro kpënnî dë gomo?”

¹⁹ Yësu ileki dɔmo zinnî, iya te, “Ma komerike 'beye nba 'ba mî karama 'ba gbe ti koro kpënnî ko'ja me'dë 'ba nyiti këdî mî lɔngö lijë? Inza tara.

²⁰ Tine kada mo ti kômö 'deni ame gɔ kinda'ba me'dë 'ba nyiti yaga di mî lɔngö lijë, kina ti lijë koro kpënnî 'jaa.

²¹ Ro ma laka botɔ uru bɔngɔ ma la'ja dë yoki bɔngɔ ma molo. ɔdo ko'do tara ma la'ja nima ti kosoŋi rɔni kirica ma molo mo ngi yaga ko'do bi gbɔŋɔ ma löbu kulöwö.

²² Kina botɔ mɔto ɔdo layi ma la'ja dë gbi mî kilaka 'ba layi ame köndë 'deni ne. ɔdo ko'do tara layi ti kotopa kilaka köndë nima ngi, kina layi ni kpaki ti kilaka mo nima ti kirasi rɔnni ngi yaga. Tine ma laka mo todo layi ma la'ja gbi mî kilaka ma la'ja 'ba layi.”

Lende 'Ba Kada 'Ba Rɔ Kindawo
(MT 12:1-8; LK 6:1-5)

²³ Mî kada 'ba rɔ kindawo ma do kɔto mɔto, Yësu ni këdî kudö ti bo kôsö gɔ bo ga kebe mî nyaka 'ba nyönyu, na bo kôsö gɔ bo ga koloma ngi rɔ tomborozi do nyönyu ma kana kebe tonyo mo.

²⁴ Parosi ni ënyî kiya zi Yësu te, “Oŋgɔ te, gɔ wa'di na bo kôsö göyi ga këdî ko'do wa ame kari dë gɔ kö'du ki'di 'ba kada 'ba rɔ kindawo ne tara gomo?”

²⁵ Yësu ënyî kileki dɔmo zinnî iya te, “Kpe, wa tönë 'bu ze löbu Dawidi ko'do mî kada ma lijë ti ya ma ti bo këdî rɔ 'bö ne, idëkike dë?”

²⁶ Ame tönë ko'do rɔni mî kada ma Abiyatara na këdî rɔ bo do bo akumu ne. Maŋgolo'bo koro mo tönë ki'di 'deni zi Boko'ba, mî kö'du ki'di mo 'do bo akumu na nge konyo, bilaka ma sari konyo dë ne, Dawidi ɔdo ngi mî rɔ 'ba Boko'ba konyo, kogba mɔto ga ki'di gbi zi ya ma ti bo.”

²⁷ Kina Yësu kileki gomo gbi kiya zinnî te, “I'di kada 'ba rɔ kindawo rɔ a laka zi bilaka lesi. Tine i'di bilaka lesi dë gɔ kö'du 'ba kada 'ba rɔ kindawo.”

²⁸ Kina kole 'ba bilaka lesi na gbi rɔ nɛre 'ba do kada 'ba rɔ kindawo.”

3

Bo Konyo Kejme Rɔ Kilawo Mɔto
(MT 12:9-14; LK 6:6-11)

¹ Yësu ileki kari mî rɔ 'ba mötu. Tine bo mɔto ëdî yayi közimö kölä 'deni rɔ kilawo.

² Ya mɔto ga ëdî gbi yayi, lijë oloma 'deni ngi rɔ tonɔgɔ mo ɔdo Yësu kileŋo bo nima mî kada 'ba rɔ kindawo nima gɔ lijë kari kususɔ bo timo.

³ Yësu idëki bo közi kölä rɔ kilawo nima kiya teyi te, “Ako kɔro komoze pili bine.”

⁴ Kina bo kënyi kititi bilaka naga nima, bo iya te, “Ma yala na rɔ ma laka mî kö'du ki'di 'ba kada 'ba rɔ kindawo 'do to'do mo? To'do lende laka ala to'do a ma rɔ ma kënyë na teyi? Tɔmo didi, ala tupö mo yaga?” Tine lijë udumö ngi pili liwo.

⁵ Kina bo kuyi komo bo koŋgɔ dönni pili toko, döki'di bo ga ata 'deni rɔnni. Tine lende kinza kuwö 'bënni nima i'di bo ngi këdî rɔ meri. Kina bo kilende ngi zi bo nima, iya te, “Oja gɔ köziyi.” Bo nima oja yo na kileki ngi rɔ ma laka gɔ bi mo.

⁶ Kina Parosi ni kɔdo ngi di mî rɔ 'ba mötu yayi kari kototo ga kpënni ti bilaka 'ba Erode ga toma kɔri 'ba 'do tupö Yësu timo.

Tindî Ako Zi Yësu

⁷ Yësu ënyî ngi ti bo kôsö gɔ bo ga kari kpa pöpö, na bilaka kolɔ ngi rɔ tindî kari zinnî yayi. Lijë ɔlo kako di Galilaya yayi, di Yudayi,

⁸ di Yerusalem, di Edome, di gönyî yöpö 'ba Yaradene, ya mɔto ga ako di mî dolinɔ 'ba Tura ni ti Sidona. Lijë ɔlo kako zi bo gɔ lëbi 'ba wa ame lijë kuwö bo këdî ko'do ne.

⁹ Bilaka ngi rɔ tindî ma kinza kiya. Na Yësu kiya ngi zi bo kôsö gɔ bo ga 'do lijë ko'de sorope gɔ bo këki yimo kinza komoti bo ra.

¹⁰ Römöyî bo ileŋo bo rokɔ'ɔ ma konzi ngi, kina ma konzi mɔto ga këdî gba nduwë komoti rɔnni tari tosa rɔ bo.

¹¹ Kina ɔdo ya ma rɔ bo nöki ni ko'ja ma 'bënni kinë bo te na kila'ba ngi bëri komo bo ti tulöri, kiya te, “Ni na rɔ kole 'ba Boko'ba.”

¹² Tine bo amo ngi dönni kinza lijë kuwöwö gɔ bo dë yaga.

Bo Kôsö Gɔ Yësu Ga
(MT 10:1-4; LK 6:12-16)

¹³ Yësu ënyî ngi këki kari do kurunɔgɔ tɔro, na bo kidëki bilaka ma bo ko'doko naga ngi kako zi bo.

¹⁴ Na bo koza ma 'butë dɔmoriyö ngi di yimo rɔ ame mo ga bo kidëki rɔ bo laja abo ne. Kina bo kiya zi lijë te, “Kpe nime,

moza ye 'deni 'do keddike tö, 'do moja ye gbï tari tuwöwö lende zi bilaka,

¹⁵ mi'di közi kakpa ziye toga nöki timo yaga."

¹⁶ Lijë ma 'butë domoriyö ma bo koza mo ga na me, Simona ame Yësu ki'di möyi bo motö gbï ro Pitörö ne,

¹⁷ ti Yakoba ni ti löndö bo Yowani kole 'ba Zebedayo ga. Yësu i'di möyi dönni ro Bonerega, ame 'jo 'ba lende mo tégë, "Bo torö kapi."

¹⁸ Kina ti Andareya ni ti Pilipö ti Batolimayo ti Matayo ti Töma ti Yakoba kole 'ba Alapayo ti Tadayo ti Simona bo ko'do ya go dayayi 'bënni.

¹⁹ Kina ti Yuda Isikarita ame kina kari kususü Yësu zi turu ne.

Yësu Ni Ti Bezezebola

(MT 12:22-32; LK 11:14-23)

²⁰ Yësu ileki kari lijö, na tindi ma kinza kiya kototö rönni ngi gbï kako zi bo kola bi 'ba tonyo akonyo pele kari kinza kpe zinni ti bo kösö go bo ga.

²¹ Kina ödo läbi mo kari kömö 'deni közo a nime te zi e'be ma bo ga tine, na lijë kënyi ngi kako go bo. Römöyi bilaka ëdi 'deni ngi ro tiya mo te, "Rumö na kila'ba 'deni do bo."

²² Bo kömo kiyandi 'ba kö'du ki'di motö ga ame kako di Yerusalem ne oloma ngi ro tiya mo te, "Bezezebola nere 'ba nöki na kila'ba 'deni do bo. Nere 'ba nöki ni na ki'di közi kakpa nima zi bo toga nöki ma laki timo yaga."

²³ Kina Yësu kideki bilaka naga nima ngi kako zi bo, bo koloma ro tiya mo zinni ro dongala. Bo iya te, "Ti Satani kebe koga Satani läpi bo motö tondo ga?"

²⁴ Ödo doliño koto kebe koza mini 'deni kebe to'do ya ro go rönni doliño nima ëdi kita'ba ngi.

²⁵ Ödo kpa göli koto koza mini kebe to'do ya ro go rönni, kpa göli nima ëdi kita'ba ngi.

²⁶ Kina gbï tara ödo Satani koza minni 'deni kebe to'do ya ro go rönni, gömo inza köwo kpe doliño 'bënni nima ëdi kita'ba giri nime.

²⁷ Boto motö ikali dë ma 'do kari ködo mi rö 'ba bo tigo motö kolo amo ga. Tine nge ödo kudödu bo tigo nima 'deni titi gba bëri tine na 'jaa ti kolo amo ga.

²⁸ Kpe omerike lende nime laka. Dokomali lende kënyë ma laki naga nima pili ti kola bilaka ngi gömo kpaki ti kpa kënyë ma lijë ko'do.

²⁹ Ne boto ame kirasi lende kiya kpëni ro ma kënyë go Nyi Koto Laka ne, inza kola ngi du lipo. Lende kënyë ma nburunburu na bo ko'do 'deni."

³⁰ Yësu iya lende nime te römöyi lijë iya te nöki na këdi ko'do bo.

Yë Na Ro Iya?

(MT 12:46-50; LK 8:19-21)

³¹ Kina ma 'ba Yësu ni ti löndö bo ga kömö ngi. Lijë öro yaga koja laja kari go bo.

³² Tindi oloma 'deni kuru bo bëri na kari kiya zi bo te, "Möyi ni ti löndö yi ga ëdi yaga 'dë yayi, lijë o'doko yi 'do kari zinni."

³³ Yësu ileki domo zinni iya te, "Yë ga na ro iya ni ma ti löndö ma mo ga?"

³⁴ Bo uyi kömo bo konjo do bilaka naga nima koloma yayi ne, na bo kileki kiya te, "Lijë nime na ro iya ni ma ti löndö ma ga.

³⁵ Boto ame ko'do ako'doko 'ba Boko'ba ne na ro löndö ma ga, ro lëmi ma ga gbï ro iya ma."

4

Dongala 'Ba Bo Kulü Kupö

(MT 13:1-9; LK 8:4-8)

¹ Yësu ako 'böwu gbï koloma ro tiyandi bilaka di kpa pöpö 'ba Galilaya. Bilaka ako ngi zi bo ro tindi ma kinza kiya, kina bo kari këki koloma ngi mi sorope mbowa mi zana mini. Tindi naga nima öro ngi yaga kpa götö yayi,

² kina bo koloma ngi ro tiyandi lijë ti dongala ma konzi.

Mi akiyandi abo, bo iya te,

³ "Uwöke, bo kulü kupö motö ödo 'deni kari tuli kupö abo mi nyaka.

⁴ Di bi tuli mo motö ga ila'ba ngi do kpa kori, kina yali kako ngi kogo yaga.

⁵ Kupö motö ga ila'ba ma 'bënni do kirigoyo ame yayi mo kalo dë laka ne. Kina kötu ngi welo römöyi yayi mo alo dë.

⁶ Tine ödo kada keze yo na konja ngi kututu yaga römöyi ngira'da mo alo dë.

⁷ Kupö motö ga ila'ba ma 'bënni ngi mi löngö kono. Tine ödo kono kebe kiyöbu yo na kuböwu ngi yaga kö'bö ro azurupu.

⁸ Kina kupö motö ga kila'ba ma 'bënni ngi mi yayi ma laka. Na kötu ngi kiyöbu laka njobö kana. Motö mo ga ana nje mbowa, motö ga ana laka tine motö ga ana ngi kulöwö."

⁹ Kina Yësu kileki gömo kiya zinni te, "Bo ame ti mbili ne i'dike bo kuwö lende nime."

'Jo 'Ba Dongala 'Ba Kupö

(MT 13:10-23; LK 8:9-15)

¹⁰ Di pötö mo ko'ja Yësu këdi 'deni kutu bo tine, na ya motö ga ame kuwö lende nima ne ti bo kösö go bo ga kako ngi zi bo. Lijë ako kititi bo 'do bo kiyëti mi 'jo 'ba dongala naga nima zinni.

¹¹ Yësu ileki domo zinni iya te, "Kpe, akikali 'ba a ma ro ma kusu mi nje löbu

'ba Boko'ba nime i'di 'deni ziye. Tine ma 'bënni 'ba ya mato ga naga nima ti milende zinni nduwë ro donɔgala.

¹² Römöyï kozo ma tönë kugu ne, 'Go lijë konɔo pele, tine lijë ko'ja dë. Lijë kuwö pele, tine lijë kikali dë. Römöyï kinza lijë kebe koto dönni ra lijë kileki kako zö ma nere Boko'ba, kinza mola lijë ra go lende kënyë 'bënni ga.'"

¹³ Kina Yësu kititi lijë kiya te, "Kpe gbï ikalike mi 'jo 'ba donɔgala nime dë? Tine go kikalike mi 'jo 'ba donɔgala moto mo ga 'jaa tondo mo ga?"

¹⁴ Bo kulï kupö nima na ro bo kuwöwö lende 'ba Boko'ba.

¹⁵ Kupö ma kila'ba do kpa kori na ro ya ame ga kuwö ngi tine, Satani ako ngi welo kogba yaga di mi döki'di mo ne.

¹⁶ Kupö ma kila'ba do kirigoyo na ro ame ga kuwö yo kinda'ba ngi ti mi këyi ne.

¹⁷ Tine ngira'da mo na kalo dë minni kina ngi gomo igabi dë. Odo gomo ni ti közi kasi 'ba gomo kömö yo na lijë koga kpënni ngi gomo.

¹⁸ Kupö ma kila'ba mi löngö kono na ro ame ga kuwö ngi kinda'ba laka,

¹⁹ tine komo kilë'di 'ba go wa 'ba doliɔ, mori ni ti mi löbu go ama konzi moto ga kuböwu ngi yaga kana oto dë.

²⁰ Tine kupö ma kila'ba mi yayi ma laka na ro ame ga kuwö kuti ngi kinda'ba laka ne. Kina lijë na ma kana ngi, moto ga mbowa, moto ga laka, tine moto mo ga kulöwö."

Lamba Biçi Sora

(LK 8:16-18)

²¹ Kina Yësu koloma ngi nduwë ro tiya mo zinni te, "Me boto moto ebe kogba lamba ra kutu'bö domo yaga teyi ti lö'di ala kusu biçi sora? Ro ma laka lamba ëdi kutë do a 'ba tidëyi mo.

²² Kina me 'deni oto ame yaga ro ma kusu ne ti koja ngi yaga bi kopö. Oto ame kutu'bö domo teyi ne ti kombi domo 'deni ngi yaga.

²³ Kina ti, bo ame ti mbili ne, i'dike bo kuwö lende nime."

²⁴ Bo ileki gbï kiya zinni te, "Wa ame këdi kiya ziye ne ojeke mbili ye laka gomo tuwö mo. Wa ma këddi kiyarike timo na ti Boko'ba kiyari gbï timo ziye. Kina ti bo ki'di domo 'deni ngi teyi ziye.

²⁵ Römöyï bo ame këdi timo ne ti ki'di gbï teyi. Kina bo ame kinza timo ne ma titi to nima zi bo ne ti kopepe 'deni ngi yaga."

Donɔgala 'Ba Tiyöbu 'Ba Kupö

²⁶ Bo ileki gbï 'böwu kiya zinni te, "Nere löbu 'ba Boko'ba ëdi kozo lende 'ba bo moto ame kulï kupö mi nyaka bo kari koloma abo ngi kö'dö nati ne.

²⁷ Tine kupö naga nima ötu ë'bënni ngi go dönni kiyöbu kinza ma bo kikali gomo.

²⁸ Yayi na ngi koja ë'bëni. Dögba mo ötu ro do biti kina kiyöbu ngi köyö kana domo.

²⁹ Tine odo bo konɔo kandi 'deni yo na bo ki'di kulu ngi mugu mo römöyï bo ikali kada 'ba tumu mo na 'deni."

Donɔgala 'Ba 'Jo Titiyi

(MT 13:31-32; LK 13:18-19)

³⁰ Kina bo kileki kiya gbï te, "Nere löbu 'ba Boko'ba nime ti kiyari ngi ti wa'di ga? Donɔgala ma tondo mo ga na ngi go kiyari timo?"

³¹ Ti këdi ngi kozo 'jo 'ba a moto ame titiyi 'deki ne. Tine odo kogba kulï mi yayi,

³² na kebe kiyöbu ngi yaga ro ngëri ma löbu. Kina donɔgala mo ga konza ngi yali ni kako kubö ro 'bënni ga do mbëli mo."

³³ Mi akiyandi 'ba Yësu ga pili bo ilende zinni ti donɔgala. Bo o'de donɔgala 'ba lende mo zinni ti wa ma lijë kikali laka.

³⁴ Zi ma laki naga nima bo iya wa pili zinni ro donɔgala. Tine odo lijë këdi 'deni ro dönni ti bo kösö go bo ga tine na bo kebe 'jaa tyëti mi 'jo 'ba lende mo ga pili zinni.

Yësu Oga Piwu

(MT 8:23-27; LK 8:22-25)

³⁵ Mi dokopiyari mo nima na Yësu kiya ngi te zi bo kösö go bo ga, "Ënyike, dumuke darike gönyï pöpö ma 'dë."

³⁶ Kina lijë kënyï ngi kola tindï naga nima yayi lijë këki go bo mi sorope, tumu do mini nima kari gönyï pöpö ma kapa moto. Sorope moto ga ari gbï tinni yayi.

³⁷ Kina lili ma kembe ro piwu ki'di ngi tome, na mini ki'di ngi ro tikagba 'do koso gönni mi sorope.

³⁸ Yësu ëdi kebe kapa sorope ma yi'böwu yayi kö'dö 'deni kitaka do bo ti bonɔo. Kina bo kösö go bo ga kari kindiɔ bo ngi kiya zi bo te, "Bo komo kiyandi, ma 'bëyi omeri lende ze dë kpe odo dëdi pele döläke nati?"

³⁹ Kina bo kindiɔ ngi yaga, bo kamo do lili nima, bo kilende zi mini kikagba nima kiya te, "Oro yaga." Kina lili ni ti mini kikagba nima koro ngi bi ko'do liwo.

⁴⁰ Bo ileki kiya zinni te, "Kpe, ëddi kereke go wa'di? Kpe gba i'dike doye dë go lende ma?"

⁴¹ Kina lijë ngi ro ma kere bo. Lijë ebe tititi rönni kiya te, "Bo nime bo wa'di ga na? Lili ni ti mini ni ngi kpaki ro akuwö do bo?"

5

Nöki Ni Ti Ba'do

(MT 8:28-34; LK 8:26-39)

¹ Lijë umu ngi kari kömö gönyï pöpö mi doyayi 'ba Gerasa.

² Kina ko'ja Yēsu kēdi kēki di mi sorope kako yaga yo na do bo kondoso ngi ti bo nōki moto kēdi ro tako di mi lōngō dōgō yayi.

³ Bo nima nōki ila'ba 'deni ngi molo dōmo ki'di kēdi koloma 'deni ngi nburu kō'bō mi lōngō dōgō. Boto moto inza kpe ame 'do ko'bo togbo bo bēri. Pele ro tudōdu bo ti zingiri onya do 'deni.

⁴ Rōmōyi pa oloma ro tudōdu kōzi bo ga komba zingiri ndi bo. Tine bo o'bō ngi tūyēyi wa naga nima di ro bo, bo kodowe zingiri ni yaga di ndi bo. Kina ngi boto moto inza kpe ame 'do ko'bo togbo bo bēri.

⁵ Kote kada lōbu nime kpaki ti korondo mo ga bo o'bō ngi mi lōngō dōgō do dōku tulōri, bo kore ro bo ga ti dōku.

⁶ Tine odo bo ko'ja Yēsu ngi nbo di bi kowo yo na bo kirija ngi kurē dōmo bo kari kolodo bēri kōmo Yēsu.

⁷ Kina bo kulōri ngi ro ma kembe kiya te, "Wa'di 'bi na tō, ni Yēsu kole 'ba Boko'ba tigo do kiteli? Moma'jo roma ziyi ti moyi Boko'ba, kinza kodo gomo dē dōma."

⁸ Bo iya tara rōmōyi Yēsu ilende zi nōki nima iya te, "Ni nōki nime odo yaga di mi bo nime."

⁹ Yēsu ititi bo iya te, "Ni, moyi yi ro yē?" Bo iya te, "Moyi ma ro Tindi. Ze ro ma konzi."

¹⁰ Kina nōki naga nima kebe ngi toma'jo rōnni zi Yēsu kinza bo koga lijē dē yaga di mi dolijo nima.

¹¹ Tine tindi 'ba ba'do 'ba lijō ēdi ro tonyo kpenni ndi dōku yayi.

¹² Kina nōki naga nima koma'jo rōnni ngi zi Yēsu, iya te, "Oja ze dari dila'ba do ba'do naga nime 'dē."

¹³ Yēsu uti dōmo zinni, iya te, "Ɔdōke karike." Kina nōki naga nima kodo ngi lijē kari kila'ba do ba'do tōnē ga. Tumu 'ba ba'do nima tītētē mo ēdi pili kozo kuluku 'butē sowo tara (2000). Kina kēnyi kirija ngi di do kulōngō ko'do nima kari kila'ba mi pōpō kote dōnni ngi pili yaga.

¹⁴ Kina bo koda ba'do mo naga nima kirija ngi kari kiya lende mo mi gawo pili zi ya ma kebe go nyaka naga. Kina bilaka kolo ngi kako tonjo wa ma ko'do rōni nima.

¹⁵ Lijē ako ngi ko'ja Yēsu ni ti bo tōnē pa ti tindi 'ba nōki dōmo ne koloma 'deni yayi ti bonjo rōni dōmo kele 'deni. Kina lende mo ko'de tikere ngi za zinni.

¹⁶ Tine ya ame ga ko'ja ti kōmōnni ne na kebe 'jaa ro tūyēti wa ma ko'do rōni zi bo nōki nima gbī ti tindi 'ba ba'do naga nima zinni.

¹⁷ Kina lijē koloma ngi ro toma'jo rōnni zi Yēsu 'do bo kēnyi kari yaga di mi dōyayi 'bēnni.

¹⁸ Kina odo bo kēdi ko'do 'deni tari tēki mi sorope tine na bo nōki tōnē kako ngi koma'jo rōni zi bo 'do tari koto tinni.

¹⁹ Tine bo ileki kiya zi bo nima te, "Ari lijō zi bilaka 'be ga, kina 'do kiyēti go wa ame ga nere Boko'ba ko'do ziyi ne zinni, gbī ti mi kēyi ame bo ko'do 'deni ziyi ne."

²⁰ Kina bo tōnē pa ro bo nōki ne kari ngi koloma ro tūyēti wa ame Yēsu ko'do zi bo ne pili kote mi dōyayi nima kīdēki moyi mo ro Gawo 'Butē ne. Kina bilaka mo ga koto ngi ro gōnni.

Nyiti Titi Ti 'Ja Kosa Ro Bonjo 'Ba Yēsu (MT 9:18-26; LK 8:40-56)

²¹ Kina odo Yēsu kumu 'deni kileki kako gōnyi pōpō ama tine na tindi kototo rōnni ngi zi bo kpa gōtō yayi.

²² Kina odo bo moto moyi mo ro Yayiro ro bo do rō 'ba mōtu kako ko'ja Yēsu tine na bo kila'ba ngi bēri bi ndi Yēsu,

²³ koma'jo rōni zi bo, kiya te, "Nyiti titi ma 'deni ngi ngosi tōlē, ako to kpe ki'di kōziyi rōmo 'do kilejo ni, loko kōmo yaga di do rokō'o nime."

²⁴ Kina Yēsu kēnyi ngi tari koto ti bo nima. Tine tindi ma kinza kiya ari ngi koto tinni kēdi komoti bo.

²⁵ 'Ja moto ēdi yayi roma kō'bō tolodo ngi di romo kōmo kōo mo 'deni nbo 'butē dōmoriyō.

²⁶ Loko ilisa 'deni timo kulōwō kebe zi bo wōwo ma konzi kote gīrsi 'deni ngi di kōzini. Tine ma koto moto mo okōnyi ni dē du te, kina ko'do ngi konye.

²⁷ Loko uwō lēbi 'ba Yēsu 'deni na loko kako ngi kebe go bo ro mi lōngō bilaka konzi nima, na loko kosa kpa bonjo 'ba ro bo ngi.

²⁸ Rōmōyi loko omeri 'deni kiya te, "Ɔdo kiya te mosa pele nge ro kpa bonjo 'ba ro bo ti kilejo ma ngi."

²⁹ Mi tosa nima loko kosa kpa bonjo nima yo na roma 'bēni tōnē koke kpēni ngi, loko kikali gōmo di mi yida rōni, ilerjo ni 'deni.

³⁰ Tine Yēsu ikali gōmo ngi ma tigo kodo di mi yida ro bo, kina bo kuyi kōmo bo ngi kititi bilaka konzi naga nima, kiya te, "Yē na kosa ro bonjo ma?"

³¹ Bo kōsō go bo ileki dōmo zi bo iya te, "Tindi nime kuru yi ne onjo te, ne ro ma tondo mo ga na kēddi kititi ma 'bēyi 'bōwu kiya te, 'Yē na kosa ro bonjo ma?"

³² Tine Yēsu ēdi nduwē gba ro tonjo boto nima kosa ro bo ne.

³³ 'Ja tōnē ikali go wa ma ko'do rōni nime 'deni na loko kako ngi ti tikere ti ro kilē'di kila'ba bēri bi ndi Yēsu, loko kiyēti go wa ma ko'do rōni zini.

³⁴ Yēsu ileki zīni iya te, “Nyiti ma, ti'di dōyi gō tigo ma na kileŋo yi 'deni. Ari ti, ti mi kēyi rōko'ɔ nima kola yi yaga.”

³⁵ Kota Yēsu kēdi gba rō tilende zi 'ja nima na bō laja kōmō ŋgi di liŋo 'ba bō tōnē rō Yayiro ne. Lijē iya zi bo te, “A 'ba nyiti 'bi tōnē, bilaka ēnyē 'deni kinza koma'jo bō kōmō kiyandi dē ka kpe ndeni.”

³⁶ Yēsu uyi mbili bo le mōkō di zi lende 'bēnni nime. Bo ileki kiya zi Yayiro te, “Kinza kere dē, tigo ma na ki'di dōyi gōmō.”

³⁷ Yēsu ola bilaka ma konzi naga nima dē kpe kari tinni, bo ogba nge rō Pitōrō ni ti Yakoba ni ti bō löndō bo Yowani.

³⁸ Lijē ari ŋgi kōmō liŋo 'ba Yayiro bō dō rō 'ba mōtu nima yayi kari ko'ja bilaka ŋgi kēdi bi monɔ, lende konya ŋgi nbanji, kēdi kome kuwu ni konyo kōkō.

³⁹ Kina ɔdɔ Yēsu kōdɔ ŋgi 'deni mi liŋo yayi tine, bo iya zinni te, “Wa'di ga na lende konya ŋgi nbanji te gōmō? Ēddi kuduke gō wa'di? Nyiti titi nime ölē dē rō tölē tine loko ēdi nge kō'dō.”

⁴⁰ Kina lijē kōgō bo ŋgi rō laŋa. Bo oga lijē ŋgi pili kōdɔ yaga. Kina bo kogba 'bu mo ni ti ma mo ti bō kōsō gō bo ga ma mota mo tōnē ga ŋgi lijē kōdɔ rō gō tōku nima yayi.

⁴¹ Bo inda'ba kōzimo kilende teyi te, “Talita kumi.” Ame 'jo 'ba lende mo tēgē, “Nyiti titi, milende ziyi, ēnyi tōrɔ.”

⁴² Kina tōku tōnē kindiŋi ŋgi kēnyi tōrɔ kebe tilingere. Kōmō kōo 'bēni 'deni 'butē dōmoriyō. Kina lende mo kigayi bilaka ŋgi.

⁴³ Tine Yēsu ose gōmō kitigo zinni kinza lijē kiya lende mo dē zi bōtɔ mōtɔ. Kina bo kiya zi ma mo ni te, “T'diike akonyo zini loko konyo.”

6

Bilaka 'Ba Nazareta Ilagi Lende 'Ba Yēsu

(MT 13:53-58; LK 4:16-30)

¹ Yēsu ēnyi di yayi kileki kari mi dōyayi 'bēnni. Tine bō kōsō gō bo ga ozi ŋgi kōtɔ kari ti bo.

² Mi kada 'ba rō kindawo na bo koloma ŋgi rō tiyandi wa mi rō 'ba mōtu yayi. Kina ma konzi ame ga pili kuwō ne koto ŋgi rō gönni. Lijē ebe rō tititi mo kiya te, “Bō nime bo o'ja a naga nime kulōwō te di yala? Bo o'ja akikali naga nime te di yala ga? Gō koto löbu naga nime bo ēdi ko'do ŋgi te totondo ga?

³ Tara ne bo na dē rō bō kose ŋgēri tōnē kole 'ba Mariya? Löndō bo mōtɔ mo ga na dē me rō Yakoba ni ti Yose ti Yuda ti

Simona ne? Lēmi bo ga na dē me gbi tize bine ne?” Kina lijē kilagi lende abo ŋgi.

⁴ Yēsu ēnyi kileki kiya zinni te, “Rō ma laka, bilaka 'ba mi gō bi ma laki pili rō ma koro bō kumē lende. Tine bilaka 'ba dōyayi abo ga, ti ma wado abo ga oro bo dē.”

⁵ Kina ŋgi bo o'do gō koto ma löbu dē kpe kulōwō yayi, tine bō rōko'ɔ ma ndō te na nge bo ki'di kōzi bo rōmo kileŋo.

⁶ Lende 'bēnni lijē ame ga rō 'ba bo ne ki'di dönni dē gō lende abo ne ebe kigayi bo ŋgi yaga.

Laja 'Ba Ya ma 'Butē Dōmoriyō

(MT 10:5-15; LK 9:1-6)

Bo ēnyi ŋgi kari mi tiri mōtɔ ga yayi koloma rō tiyandi kōmō bilaka.

⁷ Kina bo kidēki lijē ma 'butē dōmoriyō mo tōnē ga ŋgi bi koto koja lijē kari rō riyōriyō tuwōwō lende 'ba Boko'ba. Bo i'di tigo ŋgi zinni ta'da nöki ni timo.

⁸ Tine bo ose zinni kinza lijē kogba a mōtɔ dē kari timo mi lingere 'bēnni nima. Tine lijē kogba nge rō pēri. Kinza lijē kogba mangolobō dē tinni ala mbo'da 'ba kpasi ala yamo kiŋgali dōmō kpa bōŋgɔ.

⁹ Lijē kusu wari nge ndinni, kogba mōtɔ dē rō tōti teyi.

¹⁰ Bo ose zinni te, “Liŋo ame kolomake 'deni teyi, olomake yimo n̄bō kēnyi'ke di mi gawo nima.

¹¹ Tine gō bi ame ga ko'dokɔ dē tuwō lende 'be kilagi ye koga ye ne, ēnyi'ke ombake lupu mo yaga di ndiye rō lömu rōnni.”

¹² Kina lijē kari ŋgi koloma rō tuwōwō mo zi bilaka 'dɔ koto dönni di mi lende kēnyē.

¹³ Lijē i'di nöki ŋgi kita'ba yaga di do ma konzi. Kina lijē kondi 'bu ŋgi kileŋo bō rōko'ɔ ma konzi timo.

Tupō Yowani Bō Bapatisi

(MT 14:1-12; LK 9:7-9)

¹⁴ Kina bō doliŋo Erode kuwō lende mo ŋgi gbi rōmōyi lēbi 'ba Yēsu ogba mi dōyayi nima 'deni. Ya mōtɔ ga iya te, “Yowani bō bapatisi na kōdɔ 'deni yaga di mi tölē, kina ma ki'di bo ŋgi kēdi ti tigo kulōwō tara ne.”

¹⁵ Tine ya mōtɔ ga iya ma 'bēnni te, “Eliya na.” Kina ya mōtɔ ga iya ma 'bēnni te, “Bō kumē lende 'ba Boko'ba ma kōzo ma dōgba tōnē ga mōlo bine ne na.”

¹⁶ Kina ɔdɔ Erode kuwō lende mo 'deni tara tine, bo iya te, “Yowani ma tōnē mi'di koke dōmō yaga ne bo na me kōdɔ 'deni gbi.”

¹⁷ Erode bo na tōnē ki'di kinda'ba Yowani kudōdu ku'du mi maboso ne. Erode bo o'do lende nima tara gō kō'du 'ba Erodiya 'ja 'ba bō löndō bo Pilipō ame bo Erode kebe kuyi kōmō mo 'deni yaga ne.

¹⁸ Römöyī Yowani oloma rō tiya mo nduwē zī bo te, “Tuyi kōmō 'ja 'ba löndō ele dē. Tiyēyī mī kō'du ki'di 'ba Boko'ba na.”

¹⁹ Kina Erodiya mo tōnē kinda'ba tiyeli ngī rō Yowani kiteri tupō mo yaga. Tine kori 'ba tupō bo loko o'ja dē,

²⁰ römöyī Erode gbī rō ma kere Yowani. Bo ikali ngī Yowani bō lende laka 'ba Boko'ba na. Kina bo kogba Yowani ngī nge ku'du tara mī maboso. Tine lende kiya 'ba Yowani ga kēdi ki'di bo pele ngī rō meri, bo o'doko tuwō mo nduwē.

²¹ Tine kina kari ko'do rōnī ngī yaga rō go kele zī Erodiya. Mī kada mo nima Erode oja karama 'ba kada 'ba tōyō bo ngī kose bilaka ma rō löbu mī turu abo nima ngī pili ti bō dō bo kanya ni ti bō mōri ma mī Galilaya.

²² Kina nyiti 'ba Erodiya kako kusī ngala ngī kōmō n̄ba naga nima. Kina lende mo kōn̄mi ngī sowa dōkī'dī Erode ni pili ti n̄ba abo naga nima. Kina bō dōlīn̄gō Erode kēnyī ngī kiya zī nyiti nima te, “Ōtō ame ko'doko ne, idēkī di zō, kina ti mī'di ngī zīyī.”

²³ Bo o'do lömu ngī yīmo zīnī kiya te, “Ōtō ame kidēkī di zō ti mī'di ngī zīyī. Ala ēdī pele rō kapa 'ba dōlīn̄gō ma nime na kidēkī, ti mī'di ngī zīyī.”

²⁴ Kina loko kari ngī kititi mōnī kiya te, “Dō wa'di na midēkī?”

Mōnī iya te, “Dō Yowani bō bapatisi na kari kidēkī.”

²⁵ Kina loko kirīn̄a ngī welo kari kiya zī bō dōlīn̄gō Erode te, “Dō Yowani bō bapatisi na ki'di zō girī nime bine mī kita'ba.”

²⁶ Erode ngī rō meri go lende mo, tine go lömu ame bo ko'do 'deni kōmō n̄ba abo ga ne bo o'bo dē kpe tuyī yīmo.

²⁷ Kina bo koja bō kanya ngī kari ko'de dō Yowani. Bō kanya nima ari ngī mī maboso yayi koke dō Yowani

²⁸ ko'de mī kita'ba ki'di zī nyiti nima. Kina loko koto ngī kari zī mōnī.

²⁹ Tine odo bō kōsō go Yowani ga kuwō lende mo 'deni tara yō na lījē kako ngī go tōku bo kombi kari kusu.

Yēsu I'di Akonyo Kō'bo Bilaka Kuluku 'Butē Bi 'Butē

(MT 14:13-21; LK 9:10-17; YN 6:1-14)

³⁰ Bo laja tōnē ga ilekī ngī kako kiyētī go wa ame ga pili lījē ko'do kiyandi gbī ne ngī zī Yēsu.

³¹ Tine tīndī o'bō ngī n̄buru n̄banjī tīnnī kēdi kari mōto ga kēdi kako nduwē yīmo, kola bi 'ba tonyo odo ga dē kpe zī Yēsu ni ti bō kōsō go bo ga. Kina bo kiya ngī zī bō kōsō go bo ga te, “Ēnyīke, darike titi mbowa yaga bi mōto rō doze go kindawoke roye.”

³² Kina lījē kēnyī ngī kēkī mī sorope tari titi mbowa yaga rō dōnnī.

³³ Tine ma konzi o'ja lījē ngī kēdi rō tari na kikalī lījē ngī. Kina bilaka kēnyī ngī pili di mī gawo ma yayi naga nima kirīn̄a kurē dōnnī kōmō ngī gba go bi ma lījē kēdi kari teyi mo tōnē.

³⁴ Kina odo Yēsu kēkī di mī sorope tine bo o'ja bilaka 'deni ngī yayi rō tīndī ma kinza kiya. Lende 'bēnnī o'de lisa ngī kōmō bo römöyī lījē ngī kōzo kamōlō ame ga bō koda mo kinza ne tara. Na bo koloma ngī rō tiyandi lījē ti lende ma konzi.

³⁵ Kina odo kada kēdi ko'do 'deni tōsō tine na bō kōsō go bo ga kako ngī zī bo kiya te, “Ōngō te, go bi nime bine rō yī mōkō, kada inza kpe.”

³⁶ Oja bilaka naga nima lījē kari mī līn̄gō ti mī tīrī ma ngōsi bine go lījē kari kugō odo ga zīnnī tonyo mo.”

³⁷ Bo ēnyī kilekī dōmo zīnnī te, “Kpe na ki'dike zīnnī lījē konyo.”

Lījē ititi bo iya te, “O'doko go dari dugō akonyo ti kīsī riyō ti'di mo zīnnī?”

³⁸ Bo ititi lījē iya te, “Ēddike ti maṅgolō'bo ndō bina? Ari kōngōke te.”

Kina odo lījē kari kōngō 'deni tine lījē ako kiya te, “Dēdī timo muyī, ti kenze mo ga riyō teyi.”

³⁹ Bo iya zīnnī lījē kiyija bilaka naga nima koloma bēri rō dotumu dō mōli ma kunzī.

⁴⁰ Bilaka naga nima oloma ngī rō dotumu, mōto ga kuluku riyō mōto ga kuluku koto.

⁴¹ Kina bo kogba maṅgolō'bo muyī tōnē ga ngī ti kenze riyō mo tōnē ga, bo kōngō bi mītōrō kilekī yē'dī zī Boko'ba. Kina bo konye yīmo ngī bo ki'di zī bō kōsō go bo ga lījē kari koza zī bilaka naga nima. Kina bo koza kenze riyō mo tōnē ga ngī gbī pili gōmo.

⁴² Kina bilaka naga nima pili rō gōmo konyo ngī kitēkpē lījē.

⁴³ Bō kōsō go bo ga ari kutō'du kōso ma kileke bēri mo ga ngī koso mī kee 'butē dōmōriyō.

⁴⁴ Bilaka naga nima konyo a nima ne tītētē mo bōtoni mo ga n̄bō kuluku 'butē bi 'butē (5000).

Yēsu Ilingere Kebe Dō Mini

(MT 14:22-33; YN 6:15-21)

⁴⁵ Kina bo ki'di bō kōsō go bo ga ngī kēkī mī sorope 'do lījē kari tōtī dōgba gōnyī pōpō mī Betesayida. Bo ileke ma 'ba bo ngī titi ti'di bilaka naga nima go kori.

⁴⁶ Di pōtō lījē kari 'deni na bo kari ngī dō dōku tumōtu.

⁴⁷ Mī dōkopiyari mo tine sorope 'deni ngī n̄bō mī zana mini, bo kēdi ma 'ba bo gba kutu bo yī mōkō.

48 Bo onḡo lijë ɛdī ngī ro tilisa ti tugɛ sorope, rōmōyī lili ɛdī kome za kako di kōmōnnī. Mī kano bi 'deni tine na bo ki'di tako ngī zinnī bo kēdī kilingere kebe dō mini. Bo iteri 'dō bo kiteli kebe ngila lijë.

49 Tine lijë o'ja bo ngī na lijë kembe ngī ro tulōrī, kiya te, "Sɛgɛ na."

50 Rōmōyī lijë nima pili o'ja bo na ko'de tikere ngī sowa zinnī. Tine bo ɛnyī kileki zinnī te, "Ogbōke dōkī'dī ye. Ma na. Kinza kereke dɛ."

51 Bo ɛkī ngī mī sorope gōnnī yayi na lili tōnɛ kōro ngī. Kina lende mo kebe kigayi lijë ngī,

52 rōmōyī minyi 'bēnnī lende 'ba maḡolō'bo nima pele ɔdɔ dɛ dōnnī.

Yɛsu Ilenjo Bɔ Roko'ɔ Di Genesareta (MT 14:34-36)

53 Di yayi na lijë kako kōmō ngī kpa gōtō mī dōyayi 'ba Genesareta kudōdu sorope yayi.

54 Ko'ja lijë kēdī kēkī gba ro tēkī yaga di mī sorope te, na bilaka kikali Yɛsu ngī.

55 Kina lēbī abo kita'ba ngī kote mī go bi nima, na koloma ngī ro tombi bō roko'ɔ ni ti laḡba kolō kari tīmo bi ame kuwō 'deni bo kēdī teyi ne.

56 Mī liḡɔ ti gawo ame ga pili bo kudō kebe teyi ne, o'de bō roko'ɔ ngī ko'ba nduwɛ ro kpa kori. Lijë oma'jo rōnnī ngī zi bo 'dō bo ki'di lijë tō kpe kosa kpa bōḡḡo 'ba ro bo. Kina ame ga pili kosa kpa bōḡḡo 'ba ro bo ne, ilenjo ngī di dō roko'ɔ mo ga.

7

Dōlētī 'Ba Yudayi (MT 15:1-9)

1 Kina Parosi ni ti bo kōmō kiyandi mōtɔ ga ame kako di Yerusalem ne kototɔ ga rōnnī ngī ngila Yɛsu.

2 Lijë o'ja 'deni bō kōsō ḡo bo mōtɔ ga kēdī konyo wa ngī tara kinza ma lijë ko'dō dōlētī 'ba kōzi kurōḡō dɛ.

3 Rōmōyī Parosi ni ti Yudayi pili onyo wa dɛ tara kinza ma kurōḡō kōzi titi dōḡba ḡo dōlētī mo ma mōlo tōnɛ.

4 Wa ame ga pele kuḡō di mī bi 'ba ndōḡō ne, urōḡō titi dōḡba na 'jaa konyo. Dōlētī ma konzi mōtɔ ga ɛdī gbī zinnī ḡbanjī toro mo, kōzɔ 'ba turōḡō ro kōsu ni ti kete ni ti gata.

5 Kina Parosi ni ti bo kōmō kiyandi naga nima kēnyī kititi Yɛsu, kiya te, "Ḡo wa'di na bō kōsō ḡoyī ga koro dōlētī ma mōlo 'ba 'bu ze lōbu ga dɛ, lijë kēdī konyo wa ngī tara kinza ma lijë kurōḡō kōzinnī dɛ?"

6 Yɛsu ileki dōmo zinnī, iya te, "Kpe bilaka bō kōmō kandi naga nime, Yesaya na ngī kikali tumɛ lende ḡo kō'du 'be. Ame tōnɛ bō kugu kiya te, 'Bilaka naga nime lijë

oro ma ḡere Boko'ba ḡge ti kpēnnī, tine mīnnī ḡbō ro ma kōwɔ di zō.

7 Mōtu 'bēnnī ka ro a yawa, rōmōyī kō'du ki'di 'bēnnī 'ba bilaka lesi na za lijë kebe tiyandi mo kiya ro lende ma 'ba Boko'ba na.'

8 Kpe ebe kolake kō'du ki'di 'ba Boko'ba za yaga kōsōke ḡo dōlētī 'ba bilaka lesi.

9 Kōmɔ kandi nima ziye ne, ebeke tilagi lende 'ba Boko'ba le yaga ro ma kēyī, tine dōlētī 'be ga na kubike ḡomo liki.

10 Rōmōyī Musa ugu 'deni mī kō'du ki'di iya te, 'Oro 'bu yī ni ti mōyī. Boto ame kumu kpa bo ḡo 'bu bo ni ti ma bo ne kolɛ yaga.'

11 Ne ma 'beye ebe kiyake te, ɔdɔ nī mōtɔ kēddī pele ti wa 'dō kokonyi 'bu yī ni ti mōyī tīmo, ɔdɔ kiya 'deni te ɛdī ro Korobano, ame 'jo 'ba lende mo tēḡɛ 'deni ro 'ba Boko'ba ne,

12 i'di bo ngī dɛ kpe tokonyi lijë.

13 Kina ki'di ye ngī kirasike mī lende 'ba Boko'ba ḡo kō'du 'ba dōlētī 'be ga ti wa ma konya mōtɔ ga ame kēddī bō'doke ne."

A Ma Ro Ti'da (MT 15:10-20)

14 Kina Yɛsu kidēki bilaka ma konzi ngī kako zi bo, bo kiya zinnī te, "Kpe pili ojeke mbili ye kuwōke dōma laka.

15-16 Wa ame ga pili kēdī kari di yaga mī bilaka ne i'di boto dɛ kēdī ro ti'da di kōmō Boko'ba. Tine wa ame ga kēdī kōdɔ kako yaga di mī bilaka ne na kēdī ki'di bilaka ro ti'da."

17 Kina ɔdɔ bo kēnyī 'deni di mī lōḡḡō tīndī naga nima bo kari kōdɔ 'deni rō tine, na bō kōsō ḡo bo ga kako ngī zi bo tititi bo ḡo 'jo 'ba dōḡgala nima.

18 Bo ileki zinnī iya te, "Kpe gbī gba tara ikalike lende dɛ kebe lijë ma laki mo naga nima? Ikalike dɛ su, wa ame kēdī kōdɔ di yaga kari mī bilaka ne i'di boto dɛ ro ti'da di kōmō Boko'ba.

19 Rōmōyī ari dɛ mī dōkī'dī, tine ari ḡge mī tokpe na koja ngī kōdɔ yaga di mī yida ro."

Mī lende kiya nime bine, Yɛsu odoro ḡomo 'deni akonyo pili ro ḡomo ro ma kele zi bilaka tonyo mo.

20 Kina bo koto nati ngī nduwɛ tiya mo zinnī te, "Wa ame ga kēdī kōdɔ kako yaga di mī bilaka ne na kēdī ki'di bilaka ro ti'da di kōmō Boko'ba.

21 Rōmōyī di mī dōkī'dī bilaka na meri kēnyɛ 'ba to'do 'bōḡō ni ti lōpō

22 ti yērī ti mī kombi ti dōkomali wa ma ro ti'da naga pili kēdī kōdɔ ti 'bōlu ni ti lende kinza ro kaya ti mī kututu ti kore ti dō kombi ni ti lende kō'do dō rumō.

8

²³ Wa kënyë naga nime pili ëdi kodo di mi bilaka lesi, kina lijë na këdi ki'di bilaka ro ti'da di komo Boko'ba."

Nyiti 'Ba 'Ja Kanana Moto
(MT 15:21-28)

²⁴ Kina Yësu kënyë ngi di yayi kari mi döyayi 'ba Tura. Bo ari koloma liño moto, tine bo o'doko dë go bilaka ma konzi kikali ma bo këdi yayi. Pele na lëbi abo kita'ba ngi welo.

²⁵ 'Ja moto yayi nyiti mo ro nöki uwö lende 'ba Yësu na loko kako ngi kila'ba bëri bi ndi Yësu.

²⁶ Loko inza ro Yudayi, öyö ni mi Pönikë mi döyayi 'ba Suriya. Loko ako koma'jo roni zi Yësu 'do koga nöki yaga di do nyiti 'bëni.

²⁷ Tine Yësu ileki domo zini iya te, "Ma laka mo zize ti'di akonyo gba zi kole titi. Inza ro ma laka togba akonyo 'ba kole titi tu'du mo zi bi."

²⁸ Loko ileki domo te, "Nere, pele ro ruruzu ame ga këdi kilayi bëri di kpa kole titi ne ola ngi zi bi."

²⁹ Kina Yësu kileki domo ngi zini iya te, "Ro ma laka go do lende kileki 'bi nima, ari ti liño, nöki ita'ba 'deni di do nyiti 'bi."

³⁰ Loko ari ko'ja nyiti 'bëni tönë kö'dö 'deni do bi 'ba tö'dö. Ro ma laka nöki mo tönë ola 'deni.

Yësu Ileno Bo Mbili Ku'bë

³¹ Yësu ënyë ngi di mi döyayi 'ba Tura yayi kumu kebe mi Sidona kari nduwë kpa pöpö 'ba Galilaya. Bo ari ti kori ame kudö te kebe mi döyayi ma kidëki ro Gawo 'Butë ne.

³² Ya moto ga o'de bo moto mbili mo ku'bë ë'bëni 'deni molo teyi kpamo kudödu ngi kako zi Yësu. Lijë oma'jo rönni zi bo 'do bo ki'di közi bo romo bo kilejo.

³³ Kina Yësu kogba bo nima ngi kari timo mbowa yaga di mi löngö tindï, bo ki'di dokole közi bo mbili mo. Bo oto'bi woro kosa ro donde'de bo nima.

³⁴ Kina bo kombi komo bo ngi mitoro bo kawo ro ma kembe, bo kiya te, "Epata." Ame 'jo 'ba lende mo tégë, "Urögö röyi yaga ro gbönö."

³⁵ Kina mbili bo tönë kapi ngi kpamo kope roni yaga, kebe ngi tilende ro ma laka.

³⁶ Tine Yësu ose gomo zinni kinza lijë kari kiya lende mo dë zi boto moto. Bo ose gomo pele kitigo te nime, lijë ari kiyëlë lende abo ngi kulöwö ro do kiteli.

³⁷ Kina lende mo kigayi lijë ame ga pili kuwö ne ngi ro mbëmbë. Kina lijë kebe ngi ro tiya mo te, "Yësu o'do lende keke sowa, bo i'di bo mbili ku'bë ni kuwö bi yaga, bo kpa kudödu ni kilende."

Yësu I'di Akonyo Ko'bo Bilaka Kuluku
'Butë Bi Modomota
(MT 15:32-39)

¹ Mi kada naga nima yayi 'böwu gbi na tindï ma kinza kiya kototo rönni ngi kako zi Yësu. Kina do do kinza kpe zinni tonyo mo tine na Yësu kidëki bo kösö go bo ga ngi kako zi bo. Na bo kiya zinni te,

² "Ma ro meri go lende 'ba bilaka naga nime römöyi lijë o'do tö'dö 'deni nbö do mota tö bine, oto inza kpe zinni tonyo mo.

³ Do kiya te moja lijë ngi kari tara ti 'bö moto ga ëdi kidaki go kori. Ya moto ga di mi löngö lijë nima bina ako nbö di bi kawo."

⁴ Bo kösö go bo ga ileki zi bo iya te, "Bi na me ro yi mökö, ti ko'ja akonyo di yala 'do ko'bo bilaka konzi naga nime?"

⁵ Bo ileki kititi lijë, iya te, "Eddike ti manjolo'bo ndö bina?"

Lijë iya te, "Modomoriyö."

⁶ Kina bo kiya ngi zi bilaka naga nima 'do koloma bëri. Kina bo kogba manjolo'bo modomoriyö mo tönë ga ngi, bo kileki yë'di mo zi Boko'ba, na bo konye yimo ngi ki'di zi bo kösö go bo ga, lijë kari koza zi bilaka naga nima. Kina lijë kari koza ngi.

⁷ Lijë ëdi gbi ti kole kenze mbowa yayi. Kina bo kogba ngi gbi kileki yë'di mo, na bo kiya gbi zi bo kösö go bo ga 'do lijë kari gbi timo koza zi bilaka naga nima.

⁸⁻⁹ Bilaka naga nima pili ro gomo onyo ngi kitëkpë. Titëtë mo ëdi pili kozo kuluku 'butë bi modomota (4000) tara. Kina bo kösö go bo ga kari kutö'du koso ma kileke bëri mo ga ngi koso mi kee modomoriyö. Yësu i'di bilaka naga nima ngi go kori,

¹⁰ kina lijë ti bo kösö go bo ga këki ngi mi sorope tumu tari mi döyayi 'ba Dalamanota.

Bo Titi Ma Le'jete
(MT 16:1-4)

¹¹ Kina Parosi ni kako ngi koloma ro to'do kowasa ti Yësu, to'ba bo timo. Lijë iteri bo go bo ko'do go koto ame go kileme tigo 'ba Boko'ba di mitoro ne.

¹² Tine bo awo ngi ro ma kembe, bo kiya zinni te, "Go wa'di na do kupö ma le'jete nime këdi kiteri ma 'bënni go koto di mi döyayi 'ba mitoro? Ro ma laka mëdi miya ziye, inza kileme du te zinni, lijë bilaka naga nima."

¹³ Kina bo kënyë ngi këki mi sorope lijë kileki gönyë pöpö ma kapa moto.

¹⁴ Do bo kösö go bo ga udölu 'deni di bi togba manjolo'bo zinni. Koso mo ola 'deni nge koto mi sorope yayi.

15 Bo iya zinni te, "Kpe, i'dike komoye kandi laka di zi lanja 'ba Parosi ni ti 'ba Erode."

16 Kina lijè kebe ngi ro tiya mo ro go ronnì te, "Bo èdi kiya tara go ame dinzake ti mangolo'bo ne?"

17 Tine Yèsu ikali meri 'bènni nima ngi. Na bo kiya zinni te, "Kpe nime, go wa'di na kèddi kiyake lende 'ba mangolo'bo ma kinza gomo? Kpe gba ikalike tigo ma dè ki'dike doye gomo? Kpe ngi ro wa do kirindì to ne ga?"

18 Èddike ngi ti koma, tine o'jake dè? Èddike ngi ti mbili, tine uwòke dè?

19 Me tònè monye mi mangolo'bo muyi zi bilaka kuluku 'butè bi 'butè (5000) konyo ne lende mo udölu 'deni di doye? Utò'duke koso ma kileke mo ga koso mi kee ndò?"

Lijè iya te, "Kee 'butè domoriyò."

20 Bo iya te, "Kina me ma tònè gbì monye mi mangolo'bo modomoriyò zi ma kuluku 'butè bi modomota (4000) tònè ga ne, utò'duke koso mo koso mi kee ndò?"

Lijè iya te, "Kee modomoriyò."

21 Kina bo kileki zinni te, "Pele te nime gba kpe i'dike doye dè go tigo ma?"

Bo Komo Kölu 'Ba Betesayida

22 Lijè ari kömò Betesayida na ya motò ga yayi ko'de bo koma kölu motò ngi kako zi Yèsu. Lijè oma'jo ronnì zi bo 'do bo kosa ro bo nima kilejo.

23 Tine bo inda'ba közi bo koma kölu nima ngi kokoko kari timo mbowa yaga di mi gawo. Bo oto'bi woro koma mo bo ki'di közi bo domo, na bo kititi kiya te, "O'ja oto?"

24 Bo nima urè koma bo konjo, na kiya te, "Yèè, mo'ja bilaka tine lijè inda ngi kozo ngèrì naga tara kèdi kilijgere."

25 Yèsu ileki 'böwu ki'di közi bo koma bo nima. Bo nima ulò koma bo ngi konjo go bi na koma mo kopo ngi yaga.

26 Yèsu oja bo kileki kari linjo kose gomo zi bo te, "Ni, kinza kileki dè kari mi gawo nime."

Kole 'Ba Bilaka Lesi Yè Na?
(MT 16:13-20; LK 9:18-21)

27 Yèsu ni ti bo koso go bo ga ènyi ngi tari mi doyyayi 'ba Kayisariya Pilipò. Di go kari na bo koloma ngi ro tititi lijè kiya te, "Iyake zò te. Bilaka èdi kiya ma ro yè?"

28 Lijè iya te, "Ya motò ga iya te ni Yowani bo bapatisi na. Ya motò ga iya te ni Eliya na. Tine ya motò ga iya ma 'bènni te ni bo kumè lende ma koto motò na."

29 Kina bo kileki kititi lijè kiya te, "Ne kpe ma 'beye iyake ma ro yè?"

Pitörò ènyi kileki domo ngi iya te, "Ni na ro Kurisitò mo tònè Boko'ba kèdi joja ne."

30 Tine bo ènyi kose gomo ngi kitigo zinni kinza lijè kari kiya lende mo dè zi botò.

Yèsu Iya Gò Lende 'Ba Tölè Abo
(MT 16:21-28; LK 9:22-27)

31 Yèsu ebe ngi ro tiyandi bo koso go bo ga. Mi akiyandi abo, bo iya te, "Ro ma laka, kole 'ba bilaka lesi ti kombi gomo 'deni ngi ro mbembè. Löbu 'ba bilaka ni ti bo do bo akumu ni ti bo koma kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ti kilagi 'deni ngi yaga di ro bo. Kina ti kupò bo ngi. Tine mi tó'dò do mota bo ti kodo 'deni ngi yaga di mi tölè."

32 Lende nima bo iya ngi zinni yaga bi kopo kozo a nime te. Kina Pitörò kako kogba bo ngi kese ti bo mbowa yaga tileki lende zi bo.

33 Tine na bo kënyi kuyi koma bo ngi bo konjo do bo koso go bo ga toko, na bo kamo ngi do Pitörò, kiya te, "Ese yaga di roma, ni Satani. Meri 'bi nima 'ba bilaka lesi na, 'ba Boko'ba na dè."

34 Bo idèki bo koso go bo ga ngi kako koto zi bo kpaki ti tindi naga nima, na bo koloma ngi ro tiya mo zinni te, "Botò ame ko'doko tösò goma ne, i'dike bo komba go bo zi gbagba bo, bo kombi gomo abo bo koso go goma pele njò mi tölè."

35 Rómöyì bo ame kiteri tomo didi bo ne ti kupò ngi. Tine ame kupò didi bo go lende ma gbì ti laja laka nime ne ti koma ngi.

36 Wa'di na ti ni motò ko'ja di gomo odo kiya te komami dolinjo löbu nime pele 'doyi tine kupò do didi yì?

37 A motò inza ame 'do ni motò ki'di topi go didi yì timo.

38 Botò ame rómo kaya ma mi kada 'ba bo lende kënyè kinza koro Boko'ba naga nime ne, ti ro kole 'ba bilaka lesi kaya gbì 'deni tara di romo mi kada ma bo kèdi kako 'deni mi ro löbu 'ba 'bu bo ti malayika koto laka abo ga."

9

1 Kina bo kileki kiya zinni te, "Ro ma laka mèdi miya ziye, ya motò ga di mi löngò ye nima inza kinene a motò ro tölè titi du gba kota kinza na nere löbu 'ba Boko'ba kako ra ti tigo mo."

Kinë Yèsu Uyi Rönì
(MT 17:1-13; LK 9:28-36)

2 Di pötò tó'dò do modokoto na Yèsu kënyi kogba Pitörò ni ti Yakoba ti Yowani, lijè këki nge ro dönni nime kari do doku toro. Tine di yayi na odo lijè konjo Yèsu tine, kinè bo uyi rönì 'deni ngi 'beri,

3 bonjo 'ba ro bo kanjmi ngi köbö kebe akurögò 'ba bilaka 'ba dolinjo nime pili.

4 Ya mota ma ro bo koso go bo naga nima o'ja Eliya ni ngi ti Musa kèdi 'deni ro tilende ti Yèsu.

⁵ Kina Pitörö kënyī kiya zi Yēsu te, “Bo komo kiyandi, ele sowa ame dēdī bine ne. I'di do'do ngöngöbö mota, koto ziyi, koto zi Musa kina koto zi Eliya.”

⁶ Lijë pili 'deni ngi ro tikere, lende naga nima bo këdī kiya pele ne bo ikali gomo dē.

⁷ Kina poli kako kutu'bö lijë ngi nbuku. Kina biro kudu ngi di mi poli nima, kiya te, “Ame na ro kole ma. Mo'c bo kulöwö, uwöke do bo.”

⁸ Tine odo lijë kënyī kuyi kömönni konggo bi toko 'böwu yayi, boto inza kpe, Yēsu na 'deni nge kola koto tinni yayi.

⁹ Kina odo lijë këdī këkī 'deni kako bëri di do döku yayi, Yēsu ose gomo kitigo zinni kinza lijë kari kiya lende nime lijë ko'ja ne dē zi boto ma koto moto. Tine go lijë kiya 'jaa nbo odo kole 'ba bilaka lesi kodo 'deni yaga di mi töle.

¹⁰ Kina lijë ki'di lende nime ngi kö'bö nge mi lönggö lijë. Tine lijë oloma ro tititi mo ro go rönni, kiya te, “Wa'di ga na ro todo di mi töle?”

¹¹ Lijë ititi Yēsu, kiya te, “Go wa'di na bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni kiya te Eliya na këdī kako titi dogba di zi Kurisito ma Böko'ba këdī koja?”

¹² Yēsu ileki domo zinni te, “Ro ma laka Eliya ako 'deni titi dogba tilejo wa pili ndö. Kina me buku 'ba Böko'ba kiya te, 'Kole 'ba bilaka lesi ti kombi gomo ro mbëmbë bilaka kilagi di romo.’

¹³ Ne ro ma laka ti miya ziye, Eliya ako 'deni tine bilaka o'do wa 'deni ngi zi bo kozo ma lijë ko'doko to'do mo, kozo ma tönë mo kugu ne tara.”

*Kole Moto Ti Abëri Domo
(MT 17:14-21; LK 9:37-43)*

¹⁴ Kina odo Yēsu ni këkī 'deni bëri kako kömö zi bo kösö go bo ma laki naga nima tine, lijë ako ko'ja tindi ma kinza kiya koso 'deni ngi yayi ti bo komo kiyandi ni këdī ko'do kowasa tinni.

¹⁵ Bilaka naga nima lijë o'ja Yēsu këdī kako na lijë koto ngi ro gönni kirija kure do bo tumötö bo.

¹⁶ Yēsu ititi bo kösö go bo ga iya te, “Wa'di na këddi ko'doke kowasa mo tinni?”

¹⁷ Bo moto di mi lönggö tindi naga nima ënyī kileki kiya te, “Bo komo kiyandi, kole ma nime nöki udödu kpamo 'deni ngi teyi, kina me mo'de kako ziyi.

¹⁸ Nöki nime odo kebe to'do bo, onma bo ngi bëri koja surupu di kpa bo, bo konyo do tungu bo ngi teyi ndinindini, ro bo kitigo ngi yaga gbörökötö. Kina me mitti bo kösö göyi naga nime 'do lijë koga nöki nime yaga tine lijë o'bo dē.”

¹⁹ Yēsu ileki kiya zinni te, “Kpe bilaka ma le'jete naga nime bo kinza kikali ti'di doye go lende ma nime. Go moloma ngi nbo nyanya ga tiye na? 'Do mogbo döki'di ma ngi nbo nyanya ga di ziye na? O'deke kole nima kako zö dayi.”

²⁰ Lijë o'de kole nima kako zi bo. Kina nöki ko'ja kinë Yēsu te, na konma kole nima ngi bëri, kululu, surupu kö'bu di kpamo.

²¹ Yēsu ititi 'bu 'ba kole nima, iya te, “Nöki nime isaki bo nyanya ga?”

Bo ileki domo tégë, “Molo gba ro do kole titi.

²² Mi kada moto ga ebe tu'du bo mi pa'do, moto ga onma bo ngi mi mini, 'do kupö bo ngi yaga. Ne odo ko'bo ngi to'do mo, ongo lisa 'ba roze kokonyi ze.”

²³ Yēsu ileki kiya zi bo te, “Go wa'di na kiya te odo mo'bo ngi? A moto inza ame 'do konya do bilaka ame ga pili ki'di dönni 'deni go tigo 'ba Böko'ba ne.”

²⁴ Kina 'bu 'ba kole nima kënyī ngi kulöri ro ma kembe kiya te, “Ma mi'di doma 'deni ngi gomo, tine okonyi ma kogbo ma laka yimo.”

²⁵ Yēsu ongo bilaka ëdī 'deni ngi kosonji kulöwö kako ngila lijë. Kina bo kamo ngi do nöki nima kiya te, “Ni nöki ku'bë mbili kudödu kpa nima, moga yi, odo yaga nburu mi koto kinza kileki dë kpe do bo nime.”

²⁶ Kina nöki kënyī kapi ngi ro ma kembe konma bo nima ngi ro ma kënyë, kina kita'ba ngi yaga di domo. Bo nima o'do ngi yayi kozo töku. Kina bilaka ama ga yayi ne kebe ngi ro tiya mo tégë, “Bo öle 'deni.”

²⁷ Tine Yēsu inda'ba közi bo, na bo kënyī ngi toro.

²⁸ Kina odo Yēsu ni këdī 'deni ro dönni rö ti bo kösö go bo ga tine, na lijë kebe tititi bo iya te, “Go wa'di na do'bo ma 'beze dë toga nöki yaga?”

²⁹ Yēsu ileki domo zinni iya te, “A moto inza ame 'do ko'bo toga mo timo, tine nge koto ti mötu.”

*Yēsu Iya Lende 'Ba Tödo Abo Di Mi Tölë
(MT 17:22-23; LK 9:43-45)*

³⁰ Lijë ënyī ngi di bi nima yayi kudö te kebe mi Galilaya. Yēsu o'doko dē 'do bilaka kikali go bi ma lijë këdī teyi,

³¹ römöyi bo o'doko tiyandi bo kösö go bo ga. Mi akiyandi abo zinni bo iya te, “Ti ki'di közi kole 'ba bilaka lesi 'deni ngi zi bilaka moto ga, kupö bo yaga. Tine mi tö'dö do mota bo ti kodo ngi yaga di mi töle.”

³² Akiyandi abo nima bo kösö go bo ga ikali mi 'jo 'ba lende mo dē. Tine lijë ere 'deni di bi tititi bo.

³³ Lijë ako kômô Kaparanoma, kina odo lijë kēdi 'deni liṅo tine, Yēsu ititi bô kôsô go bo ga iya te, "Wa'di na kolomake ro to'do kowasa mo di go kəri yayi ne?"

³⁴ Lijë ileki dōmo dē rōmōyī pa di go kəri yayi lijë oloma ro towasa mo yē na ro lōbu di mī lōngō lijë nima bina.

³⁵ Yēsu oloma bēri kīdēkī ma 'butē dōmorīyō naga nima kako zi bo. Kina bo kiya zinnī te, "Boto ame ko'doko tēdi ro lōbu ne, i'dike bo kileki ro bo bēri yaga ro bo laja zi ya ma laki."

³⁶ Bo ogba kole titi mōto ki'di koro kōmōnnī yayi, bo kinda'ba rōmo na bo kiya zinnī te,

³⁷ "Boto ame koja laja zi kole ma te dōmōyī ma ne, ma na bo koja laja 'deni zō. Kina boto ame koja laja zō, bō ame koja ma ne na ma 'deni gbī bo koja laja teyi."

³⁸ Yowani ēnyī kiya zi bo te, "Do'ja bo mōto kēdi koga nōkī ti mōyī yī, kina dota gomo 'deni di zi bo diya te kinza bo ko'do dē rōmōyī bo inza ro ma koto 'beze mōto."

³⁹ Yēsu iya te, "Kinza kotake gomo dē di zi bo. Rōmōyī boto ame kēdi ko'do go koto 'deni ti mōyī ma ne inza kileki 'bōwu kiya ma ro ma kēnyē.

⁴⁰ Boto ame ko'ji ze dē ne kina ro 'beze.

⁴¹ Omerike go lende nime laka. Boto ame ki'di pele nge ro mini kuwē ziye rōmōyī kpe 'ba Kurisitō na ne ti ko'ja kpa kōzi 'ba gomo ngī.

⁴² Boto ame kebe ki'di a titi ma kozo a naga nime te ame ki'di dōnnī 'deni go lende ma ne kebe kila'ba mī lende kēnyē, ma laka mo dēne go kudōdu ro toto kuwu ndōwu ma lōbu mugu bo mo go kitinji bo timo mī mini lōbu.

⁴³⁻⁴⁴ Odo kōziyī na ki'di yi ko'do lende kēnyē, oke yaga. Ti kēdi ro ma laka ro do kiteli ziyyi todo mī didi ma ṅburuṅburu ti kōzi koto, di do ame 'do kari ku'du yi mī Gehena pa'do kinza kōlu nima ti kōziyī kēdi riyyō ne.

⁴⁵⁻⁴⁶ Odo ndiyyī na ki'di yi ko'do lende kēnyē, oke yaga. Ti kēdi ro ma laka ziyyi 'do todo mī didi ma ṅburuṅburu ro bo ndi koto di do ame 'do kari ku'du yi mī Gehena ti ndiyyī kēdi riyyō ne.

⁴⁷ Odo kōmōyī na ki'di yi ko'do lende kēnyē, iyagba yaga. Ti kēdi ro ma laka ziyyi todo mī nere lōbu 'ba Boko'ba ro bo kōmo koto di do ame 'do kari ku'du yi mī Gehena ti kōmōyī kēdi riyyō ne.

⁴⁸ Go bi nime ro Gehena ne kuru ma kēdi konyo bilaka mo ga olē dē kina pa'do mo o'bō ṅburu tara kōlu dē."

⁴⁹ Kina bo kiya gbī te, "Ti kileṅo bilaka pili 'deni ngī ti pa'do go kēdi laka kozo tiko'do ame kēdi kileṅo wa ne tara.

⁵⁰ Tiko'do ele ma. Ne odo tiko'do kote tulōwu ma kiyoko mo 'deni ti ko'bo 'bōwu ti'di mo kileki ro ma kiyoko tondo ga? Nī mōto i'di gbagba yi kēdi ro tiko'do. Olomake ti mī kēyi ro go roye."

10

Lende 'Ba Toga 'Ja

(MT 19:1-12; LK 16:18)

¹ Di yayi na bo kēnyī ngi kari mī dōyayi 'ba Yudayi. Bo umu kari gōnyī yōpō 'ba Yaradene, na bilaka kolo ngi ro tindī kako zi bo. Kina bo koloma ngī ro tiyandi lijë kozo ma molo tara.

² Kina Parosi ni kako ma 'bēnnī ngī tititi bo to'ba bo timo. Lijë ititi bo, iya te, "Tara ne ēdi ngī ro ma laka mī kō'du ki'di na 'do toga 'ja?"

³ Bo ileki kititi lijë te, "Wa'di na Musa kiya mī kō'du ki'di?"

⁴ Lijë iya te, "Musa odo kpamo zi botōni 'do kugu waraga 'ba tēyi ki'di zi 'ja ame bo kēdi koga ne."

⁵ Yēsu ileki dōmo zinnī te, "Musa ugu kō'du ki'di nima tara ziye, rōmōyī minyi 'be idari 'deni.

⁶ Tine ma di bi tisaki mo inza tara. Ugu 'deni, iya te, 'Boko'ba o'ba lijë ro botōni ni ma ti 'ja.

⁷ Go kō'du mo na ki'di botōni kēdi kēnyī kololo di yoki 'bu bo ni ti ma bo, lijë kari kodo'bo ga rōnni ti 'ja abo.

⁸ Kina lijë kpaki riyyō 'deni ro akoto. Lijë inza kpe riyyō, tine 'deni yaga ngi ro akoto.

⁹ Kina wa ame Boko'ba kodo'bo 'deni ro a koto ne kinza boto mōto kebe koto yimo dē kpe yaga."

¹⁰ Kina ko'ja lijë kileki 'deni kari liṅo tine, na bo kôsô go bo ga kēnyī kititi bo go lende nima.

¹¹ Bo iya zinnī te, "Nī mōto ame koga 'ja 'bi kebe kari kogbe mōto ne, o'do yēri 'deni.

¹² Kina gbī 'ja ame kēnyī di go mē'dē nī kari kogbe mē'dē mōto ne, yēri na loko ko'do 'deni."

Yēsu O'do Yēyi Do Kole Titi

(MT 19:13-15; LK 18:15-17)

¹³ Ya mōto ga o'de kole titi kako zi bo 'do bo ki'di kōzi bo dōmo. Tine bo kôsô go bo ga ota gomo kinza ki'di lijë dē kako zi bo.

¹⁴ Kina odo Yēsu ko'ja lende nima tara tine, bo ēnyī ngi ro 'diri. Bo iya zi bo kôsô go bo ga te, "Olake kole titi kako zō kinza kotake lijë dē, rōmōyī lijë ame ga te ne nere lōbu 'ba Boko'ba na ro 'bēnnī.

¹⁵ Ro ma laka miya ziye, boto ame kinda'ba nere lōbu 'ba Boko'ba dē kozo kole titi ne inza kodo du te yimo."

¹⁶ Kina bo kogba kole titi naga nima ngī bo ki'di kōzi bo dōmo ko'do yēyi zinnī.

Bɔ Mɔri Mɔto
(MT 19:16-30; LK 18:18-30)

17 Tine ko'ja Yēsu ni kēdi ko'do 'deni tōsō dɔmo tari yɔ, na bɔ mato kako ngi ro riŋa kolodo bēri kɔmɔ bo te, koma'jo rōni zi bo, kiya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi ma laka, wa'di na gɔ mo'do 'do mo'ja didi ma ŋburunburu?"

18 Yēsu ileki kiya zi bo te, "Gɔ wa'di na kidēki ma ro ma laka? Bɔto mato inza laka, tine Boko'ba na nge koto kpōki laka.

19 Ikali kō'du ki'di 'deni, ame kiya te, 'Kinza ko'do rōyi dē ro bo kōzi roma. Kinza ko'do yēri dē. Kinza ko'do 'bōgō dē. Kinza kususu bɔto dē ro bēti. Kinza ko'do 'bōlu dē. Oro 'bu yi ni ti mōyi.' "

20 Bɔ nima ileki dɔmo, iya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, wa naga nima pili mo'do 'deni molo do yɔbi ma."

21 Yēsu oŋgo do bo nima, bɔ do bo nima. Na bo kileki kiya teyi te, "A mato ēdi koto ame kɔmɔ gba di ziyi 'do to'do mo. Ari kugō akonzi 'bi naga nima mōkō koza giriŋi mo ga zi bo lisa. Kina ti kulu kpamo 'deni ngi ziyi mitoro. Kina 'do kako ti kōsō goma."

22 Lende nime bo nima kuwō kozo a nime te yɔ, na bo kuyi kɔmɔ ma lōwō ngi bo kari abo. Rōmōyi bo nima bo ro bo mɔri ti wa ŋbanj.

23 Yēsu uyi kɔmɔ bo koŋgo do bo kōsō go bo ga, na bo kiya zinni te, "Ti kēdi ro ma kitigo zi bo wa ni 'do kodo mi nere lōbu 'ba Boko'ba."

24 Lende nime igayi bo kōsō go bo ga ngi. Tine Yēsu oto nduwē tiya mo zinni te, "Kole ma ga, tɔdo mi nere lōbu 'ba Boko'ba ti kēdi ro ma kitigo.

25 Tɔdo mi nere lōbu 'ba Boko'ba ti kēdi ro ma kitigo zi bo wa ni kebe tɔdo 'ba gamele kebe mi bi gbōŋō 'ba bici libira."

26 Lende nime igayi liŋe ngi mi koto, kina liŋe kileki gomo kiya zi bo te, "Ne ma 'deni tara tine ne, yē ga na ti kɔmɔ di mi tōlē?"

27 Yēsu oŋgo dōnni kina bo kileki kiya zinni te, "Wa naga nime ma di zi bilaka lesi na nge kinda ro a ma 'do ko'do rōni dē. Tine ma di zi Boko'ba embe dē rōmōyi bo na ko'bo to'do wa pili."

28 Pitōrō ēnyi kiya zi bo te, "Oŋgo te, ze 'beze nime dola wa pili 'deni me dōsō gōyi."

29 Yēsu iya te, "Yēē, ro ma laka miya ziye, bɔto ame kola liŋo, kola lōndō, kola lēmi, kola ma bo ni ti 'bu bo, kola kole, kola nyaka dōmōyi ma gbī go laja koto laka nime ne,

30 ti ko'ja ngi mi kada ma giri naga nime ro do kiteli. Bo ti ko'ja wa naga nime pili ro mbēmbē kebe do ame gbī ti kōzi kasi 'ba gomo. Kina mi kada ma kēdi kako nime 'dē bo ti kēdi ngi ti didi ma ŋburunburu.

31 Tine ma konzi ame ga pa dogba ne ti kileki 'deni yi' bōwu, kina ma yi' bōwu na ti kēdi 'deni dogba."

Yēsu Iya Gɔ Lende 'Ba Tinda'ba Bo
(MT 20:17-19; LK 18:31-34)

32 Di go kori liŋe kēdi 'deni ro tari Yerosalema, Yēsu na kōsō ngi dogba. Kina lende mo kigayi bo kōsō go bo ga ngi, ko'de tikere ngi pili zi bilaka ame ga kēdi kōzi go bo ne. Tine bo ari kogba liŋe ma 'butē dōmōriyō mo naga nima ngi 'beri yaga ro dōnni, bo koloma ro tiya go wa ma kēdi kari ko'do rōni zi bo zinni,

33 bo iya zinni te, "Kpe, uwōke tōma. Dēdi darike nima ŋbō mi Yerosalema. Kina di yayi na ti ki'di kōzi kole 'ba bilaka lesi ngi zi bo do bo akumu ni ti bo kɔmɔ kiyandi 'ba kō'du ki'di ni. Tine na ti liŋe kodo karama mo ngi do bo ro tōlē. Liŋe ti ki'di bo zi ma ro bo lōwō mo ga

34 kodo laŋa ro bo, koto'bi woro ro bo, komba bo kupō bo yaga. Tine mi tō'dō do mota bo ti kēnyi kodo 'deni ngi yaga di mi tōlē."

35 Yakoba ni ti Yowani, kole 'ba Zebedayo ga ako zi Yēsu kiya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, a mato ēdi bine do'doko yi 'do ko'do zize."

36 Yēsu iya te, "Wa'di na ko'doko go mo'do ziye?"

37 Liŋe iya te, "Odo kari koloma 'deni do kitī mi nere lōbu 'bi, do'doko 'do ki'di ze doloma tiyi, ma koto do dōri yi, ma koto do gali yi."

38 Yēsu ileki zinni te. "Wa nima kititike ne ikalike dē. Kpe, ti ko'boke tuwē wa di mi kōsu 'ba gomo nime mēdi mari muwē ne? Ti ko'boke go kobapatisi ye ti kori nime kobapatisi ma timo ne?"

39 Liŋe iya te, "Ti do'bo ngi."

Yēsu iya te, "Ro ma laka kpe ti kuwēke ngi di mi kōsu mo ma mēdi muwē di yimo, kina ti kobapatisi ye ngi kozo ma 'bama.

40 Tine lende 'ba ti'di wa toloma do dōri ma ala do gali ma nima, ndobo ma na dē. Boko'ba na kēdi ki'di go bi nima zi bilaka mo ga ame bo kileŋo 'deni dōmōyi mo ne."

41 Kina do koso ya ma 'butē naga nima kuwō lende nima 'deni tara tine, liŋe ēnyi ngi ro 'diri ti Yakoba ni ti Yowani.

42 Kina Yēsu kidēki liŋe ngi pili kako bi koto zi bo. Bo iya zinni te, "Ikalike 'deni laka, lōbu ma 'ba bo lōwō ni o'do ga rōnni ngi ro nere ro a lōbu dōnni.

43 Tine ma 'beye inza tara. Boto ame ko'doko go bo kēdi ro lōbu di mi lōŋgō ye ne, bo kileki ro bo yaga ro bo laja ziye.

44 Kina bo ame kiteri 'do bo na kēdi ro bo doye ne, bo kileki ro bo yaga ro atoli ziye pili.

45 Römöyî kole 'ba bilaka lesi pele ako dë 'dɔ koja laja teyi, tine bo na 'dɔ koja laja zi bilaka, kina gbi ti'di didi bo tutë gɔ ma konzi timo di mi tölë."

46 Lijë ako kömô Yereko. Tine ko'ja Yësu ni ti bɔ kösö gɔ bo ga ti tündi ma këdi kari tinni naga nima këdi kiteli 'deni kebe yayi tine, bɔ kɔmɔ kölu mɔto yayi möyî mo rɔ Batimayo kole 'ba Timayo, ëdi kolo'bo kpa gɔ kori yayi tokpasi wa.

47 Kina ɔdɔ bo kuwö 'deni kiya te, Yësu 'ba Nazareta na, kina bo kulöri ngi rɔ ma kembe, kiya te, "Yësu kole 'ba Dawidi, i'di müyî këyi rɔma."

48 Bilaka ma konzi i'di tamo dɔ bo gɔ bo kudumö yaga. Tine na bo kulöri ngi kulöwö rɔ ma kembe, kiya te, "Yësu kole 'ba Dawidi, i'di müyî këyi rɔma."

49 Kina Yësu kɔrɔ ngi kiya te, "T'dike bo kako dayi."

Kina lijë kidëki bɔ kɔmɔ kölu tönë ngi, iya te, "Ögö ti, ënyi tɔrɔ, bo ëdi kidëki yi."

50 Kina bɔ nima kogbagba ngi kulî bɔngɔ yaga di dɔ bo, kënyi kari zi Yësu.

51 Yësu ititi bo iya te, "Wa'di na ko'dokɔ gɔ mo'dɔ ziyi?"

Bɔ kɔmɔ kölu nima iya te, "Bɔ kɔmɔ kiyandi, ma mo'dokɔ to'ja gɔ bi."

52 Yësu iya te, "Laka, ari ti, ti'di döyî gɔ tigo ma ilenjo yi 'deni." Kina kɔmɔ bɔ nima kɔpɔ ngi yaga, bo kösö gɔ Yësu di gɔ kori yayi.

11

Tɔdɔ 'Ba Yësu Mi Yerosalema (MT 21:1-11; LK 19:28-40; YN 12:12-19)

1 Kina ɔdɔ lijë kari 'deni kömô ngɔsi ngila Yerosalema mi gawo 'ba Betepage ni ti Betaniya tine, na lijë kari ngi dɔ doku 'ba Bilaya. Yësu oja bɔ kösö gɔ bo ga ma riyö

2 kari dɔgba ti ndose nime, kiya te, "Kpe arike mi gawo nima dɔgba komoye ne. Di bi tömô 'be yayi ti kari ko'jake kole akaca kosi domo 'deni bëri, rɔ ame gba bɔto këki dë domo ne. Opeke ko'deke kako bine.

3 ɔdɔ bɔto kititi ye kiya te, "Ëddi kopeke gɔ wa'di?" Iyake te, "Nere na ko'dokɔ, bo ëdi kileki giri naga nime."

4 Lijë ari ngi ko'ja kole akaca kosi domo 'deni yaga kpa reki yayi. Kina ɔdɔ lijë këdi ko'dɔ tope mo tine,

5 ya mɔto ga ame këdi kɔrɔ yayi ne ititi lijë iya te, "Wa'di na këddi ko'doke tara, këdi kopeke akaca nima?"

6 Lijë ileki domo ngi kɔzɔ ma tönë Yësu kose zinni ne tara. Kina bilaka naga nima kola ngi lijë kari timo.

7 Lijë o'de akaca nima kako zi Yësu na lijë ko'ba bɔngɔ 'bënni ga ngi gɔmo. Kina Yësu këki ngi koloma domo.

8 Tine bilaka ma konzi mɔto ga o'ba bɔngɔ ma 'bënni ga mi gɔ kori, ya mɔto ga oga ma 'bënni rɔ mbili mbirö ni di mi nyaka ko'ba gɔ kori.

9 Kina bilaka konzi naga nima mɔto ga kösö 'deni dɔgba mɔto ga kebe gɔ bo yi'böwu ne ki'di ngi tulöri timo rɔ ma kembe, kiya te, "Akilëlu këdi zi Boko'ba. Yëyi këdi dɔ bo ame kako ti möyî bo nere Boko'ba ne.

10 Yëyi 'ba Boko'ba këdi dɔ nere löbu ame këdi kako ne kɔzɔ 'ba 'bu ze löbu Dawidi. Akilëlu këdi zi bo Boko'ba."

11 Yësu ɔdɔ Yerosalema na bo kiteli ngi kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Kina ɔdɔ bo kɔngɔ wa mo naga nima 'deni pili tine, na bo kari ngi ti bɔ kösö gɔ bo ga ma 'butë domoriyö naga nima mi Betaniya, römöyî kada inza kpe.

Yësu Ulömu Ngëri Këlu (MT 21:18-19)

12 Mi bi këzë ma di gɔmo ko'ja lijë këdi kileki 'deni kako di Betaniya tine 'bö o'dɔ Yësu 'deni.

13 Bo o'ja ngëri këlu kindi di bi kɔwɔ ti mbili domo. Kina bo kɔkɔ ngi kari tongɔ mo, bo iya te mɔto ga bo ti ko'ja ma kana mo. Tine bo ari ko'ja nge rɔ mbili na kutu ë'bënni römöyî kada 'ba tana 'ba këlu na dë gba.

14 Kina bo kiya ngi zi ngëri këlu nima te, "Ni, bɔto inza konyo ɔto mɔto kpe di döyî." Lende nima bo iya pili mbili bɔ kösö gɔ bo ga kuwö.

15 Lijë ako kömô Yerosalema na bo kari ngi kɔdɔ mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Bo ari ko'ja bɔ ndögö koso 'deni yayi na bo koloma ngi rɔ toga lijë yaga, bo kitinjî dɔ tarabiza 'ba bɔ kutë girisi ni ti gba'da 'ba bɔ kugö matukpuru ni bëri.

16 Bo embe ngi kola bɔto dë kpe kombi wa dönni kudö timo kebe yayi.

17 Kina bo koloma ngi rɔ tiyandi lijë kiya zinni te, "Uwöke dë me tönë kugu ne? Iya te, 'Rö löbu ma nime ti kidëki rɔ rö 'ba mötu zi dɔ kupö pili.' Ne kina me 'böwu kpe kebe kuyike yaga rɔ ti'börö 'ba bɔ 'bögö."

18 Bɔ dɔ bo akumu ni ti bɔ kɔmɔ kiyandi ni uwö lende mo na lijë ki'di ngi toma kori 'ba 'dɔ tupö Yësu timo. Tine lijë ere di rɔ bo römöyî akiyandi abo igayi ma konzi 'deni ngi pili.

19 Mi dokɔpiyari 'deni na Yësu ni kënyi ngi di mi gawo yayi ti bɔ kösö gɔ bo ga lijë kileki kari.

*Andi Di Go Ngëri Këlu**(MT 21:20-22)*

²⁰ Molo mi dɔŋbo ma di pötö mo ko'ja lijë këdi kudö rɔ go kori nima, lijë o'ja ngëri këlu tönë kölä 'deni.

²¹ Pitörö omeri go lende tönë ngi, na bo kiya zi Yësu te, "Bo kɔmɔ kiyandi, ongo te. Ngëri këlu tönë kulömu ne ölä 'deni."

²² Yësu ileki dɔmo zinni iya te, "Ro ma laka miya ziye, i'dike dɔye go lende 'ba Boko'ba.

²³ Botɔ ame kiya zi döku nime te, 'Ni, ënyi kari ku'du röyi mi mini löbu,' ɔdo kiya te döki'di bo kidaki dë bo ki'di dɔ bo ngi gomo, rɔ ma laka ti ko'do röni ngi tara.

²⁴ Kina me mëdi miya ziye, wa ame ɔdo kititike ti mötu ziye ti'di dɔye gomo, o'jake 'deni, kina ëdi 'deni rɔ e'be.

²⁵⁻²⁶ Kina ɔdo koroke 'deni këddi kumötuke, olake lëpi ye ga ame kirasi lende 'deni ziye, römöyi 'dɔ 'bu ye ame mitoro ne kola ye gbi go lende kirasi 'be ga."

²⁷ Lijë ako kömö mi Yerusalem, kina ko'ja Yësu këdi kilingere 'deni kebe mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi, na bo dɔ bo akumu ni ti bo kɔmɔ kiyandi ni ti löbu 'ba bilaka ni

²⁸ kako kititi bo kiya te, "Közi kakpa 'ba yë na me këddi ko'do wa naga nime timo ne? Yë na ki'di közi kakpa 'ba to'do wa naga nime te ziyi?"

²⁹ Yësu iya te, "I'dike mititi ye nge koto, ɔdo kilekike dɔmo 'deni zö na 'jaa ti mileki dɔ akititi 'be nima.

³⁰ Iyake zö te, közi kakpa 'ba bapatisi nime Yowani koloma tönë rɔ to'do mo ne ako di yala? Yë na ki'di zi bo, Boko'ba na ki'di ala bilaka lesi na ki'di?"

³¹ Kina lijë koloma ngi rɔ towasa mo rɔ go rönni. Lijë iya te, "ɔdo diyake te ako di zi Boko'ba bo ti kiya te, 'Ne go wa'di na kpe ki'dike dɔye dë go lende 'ba Yowani?"

³² ɔdo diyake te ako di zi bilaka lesi ele dë gbi."

Lijë ëdi kere di zi bilaka konzi naga nima römöyi lijë pili omeri ngi rɔ ma laka Yowani rɔ bo kumë lende 'ba Boko'ba.

³³ Kina lijë kileki dɔmo ngi zi Yësu te, "Dikali dë."

Yësu iya zinni te, "Kina gbi ma minza miya ziye közi kakpa 'ba yë na me mëdi mo'do wa naga nime timo."

12*Dɔngala 'Ba Bo Ndobo**(MT 21:33-46; LK 20:9-19)*

¹ Kina Yësu koloma ngi rɔ tilende zinni rɔ dɔngala, bo iya te, "Bo mɔto idiyë mɔwo këdi ko'do rɔ layi naga ngi rɔ nyaka, bo

kigaga reki kuru dɔmo, bo kole gö 'ba tuzi layi mo, bo kole kilanga 'ba toda mo. Kina bo ko'de bo ndobo ngi ki'di yimo bo kënyi kari dɔ gawo ma kowo.

² Kina ɔdo kada 'ba tite'de mo kömö 'deni tine, na bo koja bo laja abo mɔto ngi kari 'dɔ ko'de ma 'ba bo.

³ Tine bo ndobo naga nima omba bo laja nima ngi koga kileki rɔ közi sari.

⁴ Bo oja bo laja mɔto gbi kari. Kina bo ndobo naga nima komba ngi koga dɔmo ko'do kënyë kɔmɔ.

⁵ Bo oja mɔto gbi kari. A ma tine lijë omba ngi kupö yaga. Kina lijë koloma ngi nduwë rɔ to'do bo laja ma konzi mɔto ga nduwë tara, mɔto ga lijë omba rɔ tomba, mɔto ga lijë upö ngi yaga.

⁶ Ro ŋburunburu mo tine botɔ mɔto ari kinza kpe zi bo 'deni nge rɔ kole koto abo ame bo ko'ɔ kulöwö ne, na bo koja ngi. Bo omeri, bo iya te, 'Ame rɔ kole ma ne lijë ëdi koro.'

⁷ Tine bo ndobo naga nima iya ngi rɔ go rönni te, 'Bo këdi kari koloma rɔ bo dɔ nyaka nime kada mɔto di pötö 'bu bo mo tönë ne bo na me, ako dupöke bo yaga 'dɔ nyaka nime koloma ngi ŋburu rɔ eze.'

⁸ Kina lijë kinda 'ba bo ngi kupö bo ku'du töku mo yaga di mi nyaka nima."

⁹ Yësu ileki kititi bilaka naga nima yayi ne kiya te, "Ma komerike 'beye, wa'di na ti bo dɔ nyaka nima kari ko'do? Ro ma laka bo ti kari ngi kote dɔ bo ndobo naga nima pili yaga, bo ko'de rɔ bilaka ma löwö na kako to'do ndobo yimo.

¹⁰ Idëkike dë su me tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Döku tönë bo ko'ba rö ni kilagi pa di rɔmo ne na kileki 'deni rɔ döku ma laka rɔ dɔ kiteli mi gbondo 'ba rö.'

¹¹ Ame wa ko'do 'ba nere Boko'ba na. Dotöke ngi rɔ goze."

¹² Kina löbu 'ba Yudayi ni koloma ngi rɔ toma kori 'ba 'dɔ tupö bo timo. Römöyi lijë iyëni rönni tégë Yësu ëdi rɔ tiya dɔngala nima rönni. Tine lijë ere tindi naga nima yayi ne. Kina lijë kita'ba ngi yaga di ngila bo.

¹³ Kina lijë kari koja Parosi mɔto ga ngi ti bilaka mɔto ga 'ba Erode ngi kako zi bo toko kpa bo.

¹⁴ Lijë ako kititi bo kiya te, "Bo kɔmɔ kiyandi, dikali ngi ni lende 'bi ga na rɔ ma kodoro. Mi lende kiya 'bi zi bilaka ere botɔ dë, lende 'bi ga pili rɔ ma koriya zi ma titi kpaki ti ma löbu mo ga. Kö'du 'ba Boko'ba na këddi kiyandi bilaka timo rɔ ma kodoro. Iya zize te, tara ne ëdi ngi rɔ ma laka mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'dɔ topi awada zi bo dolinjo ma löbu 'ba Romo? Ala tondo?"

15 Yēsu ikali dɔŋgala 'bēnni nima 'deni mɔlo na bo kileki kiya zinni te, "Kpe, ɛddi ko'bake ma go wa'di? O'deke girisi siliŋbi mo te dayi moŋgo te."

16 Lijē o'de zi bo na bo kititi lijē iya te, "Kinē yē ti mōyi yē na me kugu rɔmo ne?"

Lijē iya te, "Bɔ dɔliŋɔ 'ba Romo na."

17 Bo iya zinni te, "Laka, wa ame rɔ 'ba bɔ dɔliŋɔ ne opike zi bɔ dɔliŋɔ. Tine ame rɔ 'ba Boko'ba ne opike zi Boko'ba." Kina lende abo kigayi lijē ŋgī.

*Lende 'Ba Tɔdo 'Ba Tōku
(MT 22:23-33; LK 20:27-40)*

18 Kina ya ma rɔ Sadoke ni lijē ma komeri 'bēnni kiya te a mɔto inza rɔ tɔdo 'ba tōku di mi tōlē naga kako ŋgī zi Yēsu. Lijē ititi bo iya te,

19 "Bo kɔmo kiyandi, Musa ugu iya te ɔdo lɔndɔ yī mɔto kōlē kola 'ja abo kinza ti kole, inda'ba kōzimo 'dɔ kōyōke bi dɔ lɔndɔ yī nima.

20 Tine ya mɔto ga pa bine rɔ lɔndɔ kɔto modɔmoriyō. Bɔ ma lōbu mo ogbe 'ja kina kōlē ŋgī kola kinza ti kole.

21 Kole ma mī riyō mo inda'ba kōzimo kina bo kōlē ŋgī gbī kola ni kinza ti kole. Bɔ ma rɔ mī mota mo inda'ba kōzimo,

22 kina ŋgī gbī tara nduwē rɔ gōnni nima pili kpaki modɔmoriyō kinza ma kōyō kole. Rɔ ŋburunburu mo na 'ja mo tōnē kari kōlē ŋgī gbī.

23 Tine mī kada 'ba tɔdo 'ba tōku di mī tōlē ti loko kēdi rɔ 'ja 'ba yē, ya modɔmoriyō naga nima na ma 'deni pili rɔ mē'dē nī?"

24 Yēsu ileki dɔmo zinni iya te, "Kpe, ɔluke lende 'deni ŋgī sowa. Buku 'ba Boko'ba ikalike dē. Ikalike a mɔto rɔ tigo abo dē gbī yɔ.

25 Bilaka ame ga kēdi kɔdo di mī tōlē ne a mɔto inza kpe zinni rɔ, rɔ kogbe. Lijē 'deni ŋgī kɔzo malayika 'ba mī dɔyayi 'ba mitorɔ naga tara.

26 Kina ma go lende 'ba tɔdo 'ba tōku di mī tōlē, kpe idēkike dē su di mī akugu 'ba Musa ma tōnē pa'do kōbɔ zi bo dɔ morogo Boko'ba kiya zi bo te, 'Ma na rɔ Boko'ba 'ba Abarayama, Boko'ba 'ba Yisika, Boko'ba 'ba Yakoba.'

27 Ne kina me dikali ŋgī lijē inza kpe rɔ tōku, Boko'ba ididi lijē 'deni. Kpe ɔluke lende 'deni sowa."

*Kō'du Ki'di Ma Rɔ Dɔ Kiteli
(MT 22:34-40; LK 10:25-28)*

28 Bɔ kɔmo kiyandi mɔto ame kēdi yayi rɔ tuwō kowasa 'bēnni nima ne, ɛnyi ŋgī kako ŋgosi. Kina ɔdo bo kongɔ Yēsu ŋgī kileki dɔ lende rɔ ma kodɔrɔ zi ya naga nima kɔzo a nima tara tine, bo ɛnyi kititi Yēsu iya te, "Kō'du ki'di 'ba Boko'ba ma yala na kulōwō rɔ dɔ kiteli?"

29 Yēsu ileki dɔmo te, "Kō'du ki'di ma kulōwō rɔ dɔ kiteli mo na tōnē kiya te, 'Kpe Yisarele, uwōke. Nere Boko'ba ze na ŋge kɔzo rɔ Boko'ba.

30 Ziyē tɔ'ɔ ŋere Boko'ba 'be ti dōki'di ye pili ti didi ye pili ti meri 'ba dɔye pili ti tigo 'be ga pili.'

31 Ma rɔ mī riyō mo na me, 'Ziyē tɔ'ɔ lēpi ye ga gbī kɔzo ma kɔ'ɔke yida rɔye ga tara.' Kō'du ki'di mɔto ma kulōwō rɔ dɔ kiteli di dɔ ame inza."

32 Bɔ kɔmo kiyandi 'ba kō'du ki'di nima ɛnyi kileki dɔmo ŋgī zi Yēsu iya te, "Bɔ kɔmo kiyandi, ele sowa. Rɔ ma laka kɔzo a kiya 'bi, ŋere Boko'ba ŋge kɔzo, Boko'ba 'beri mɔto inza.

33 Kina go ze bilaka lesi dɔ'ɔke Boko'ba ti dōki'di ze pili, ti meri 'ba dɔze pili, ti tigo 'ba mize ga pili. Kina go ni mɔto kɔ'ɔ lēpi yī gbī kɔzo ma kɔ'ɔ yida rōyi tara. Kō'du ki'di riyō naga nime na rɔ dɔ kiteli kebe tumu roma ni pili zi Boko'ba."

34 Yēsu ongo dɔ lende kileki 'ba bɔ nima ŋgī ti lende kikali mo kulōwō. Na bo kēnyi kiya zi bo nima te, "Ni, inza kpe gba ŋbɔ rɔ ma kɔzo di rɔ ŋere lōbu 'ba Boko'ba." Di pōtɔ lende nime bɔto mɔto ilana rōni dē kpe tititi Yēsu.

*Lende 'Ba Kurisitō
(MT 22:41-46; LK 20:41-44)*

35 Kina ɔdo Yēsu kēdi 'deni rɔ tiyandi wa di mī reki 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba tine, bo iya te, "Rɔ ma tondo mo ga na bo kɔmo kiyandi ni kēdi kiya te Kurisitō ame Boko'ba kēdi koja ne di mī kupō Dawidi?"

36 Dawidi na tōnē kiya ti Nyi Kɔto Laka teyi te, "Nere Boko'ba iya zi ŋere ma te, "Oloma dɔ dōri ma bine ŋbɔ mi'di yi ka'da bo ya 'bi ga."

37 Dawidi mo na me kīdēki bo 'deni rɔ ŋere. Ne rɔ ma tondo mo na 'dɔ ŋere 'ba Dawidi mo tōnē kileki 'bōwu rɔ kole zi bo?"

38 Mī akiyandi abo zinni bo iya te, "Kpe i'dike kɔmoye kandi laka di zi bo kɔmo kiyandi 'ba kō'du ki'di ni. Ako'doko 'bēnni rɔ tilingere ti bɔŋgo kidakpa 'bēnni naga nima rōnni. Tumōtɔ lijē kɔzo bo rɔ koro naga tara di mī bi 'ba ndōgō na lende mo kɔ'ɔ rōnni.

39 Akiteri 'bēnni rɔ kitī ma lōbu naga di mī rō 'ba mōtu ti bi ma laka di mī ŋbele.

40 Lijē bɔ kēdi kɔdo gomɔ rɔ makuru'bē tote dɔ amo naga nima. Mōtu ko'do 'bēnni rɔ gōgō tileme rōnni timo. Lijē nime, kada mɔto karama ma kēdi kɔdo dōnni na rɔ dɔ kiteli."

41 Yēsu ari koloma ŋgosi ŋgila sandu 'ba tu'du kpa kōzi ki'di di mī reki 'ba rō lōbu

'ba Boko'ba yayi. Tindi kedi kolo ro tu'du kpa kodi ki'di 'benni ga ne bo edi le ro tongo mo. Ma ro bo mori ma konzi ni ako ku'du yamo ngi nbanji.

⁴² Tine 'ja ma ro makuru'bē bo lisa moto ako ku'du ma 'benni ro taripa riyō.

⁴³ Bo 'idēki bo kōsō go bo ga kako zi bo, na bo kiya zinni te, "Ro ma laka miya ziye, makuru'bē, 'ja bo lisa nime, loko na ku'du kpa kodi ki'di kebe bilaka naga nime pili.

⁴⁴ Rōmōyi lijē ma laki naga nima onye nge mbowa di ro wa mbēmbē 'benni ga. Ne ma 'benni inza tara, go romo na ma 'deni pili loko ku'du ne, moto inza kpe."

13

Loma Ti Bi Koda

(MT 24:1-14; LK 21:5-19)

¹ Kina odo Yesu ni kedi kodo 'deni yaga di mi reki 'ba ro lobu 'ba Boko'ba yayi tine, bo kōsō go bo ga ma koto ako kiya zi bo te, "Bo koma kiyandi, ongo te. Ongō dōku naga nime ma kiyija ko'ba kele te."

² Yesu ileki domo zinni iya te, "Rō lobu naga nima kedi kongoke ko'ba tara ne, kada mo odo kōmō 'deni dayi dōku ma koto moto mo te inza kileke ro ma kudō'du do lēpi ni. Bo ya edi kitiji 'doyi bēri."

³ Kina odo bo kari koloma 'deni bēri do dōku 'ba Bilaya ame kuyi kōmōni kari te do rō lobu 'ba Boko'ba ne tine, na Pitōrō ni ti Yakoba ti Yowani ti Andareya kako ro dōnni kititi bo kiya te,

⁴ "Iya zize. Kada nima ti kedi nyanya ga? Kina akileme mo ame go kindi timo kada mo edi 'deni ngosi na ro wa'di?"

⁵ Yesu oloma ro tiya mo zinni te, "T'dike komoye kandi laka kinza boto moto ku'bōlu ye ra.

⁶ Ma konzi moto ga ti kako ti moyi ma kiya te, 'Ma na ro Kurisito.' Kina ti lijē ku'bōlu ma konzi ngi.

⁷ Tine odo kuwōke biro ya di ngosi ti lēbi mo ma di bi kowo kinza kereke dē. Wa naga nima pili edi ko'do rōnni tine nburunburu 'ba doliṅo na dē gba.

⁸ Rōmōyi dōyayi ti kēnyī 'deni to'do ya ro go rōnni, kina doliṅo ti kēnyī 'deni to'do ya ro go rōnni. Kizikizi ti kēdi 'deni mi go bi ma konzi. Kina 'bō ni ti sēyi ti kēdi 'deni. Wa naga nime pili te gba tisaki mo na kozo mi ko'ba lōyō naga tara.

⁹ Ne kpe i'dike komoye kandi laka. Ti kindaba ye 'deni koto ye koma kiti 'ba burē. Ti komba ye 'deni di mi rō 'ba mōtu. Kina ti lijē koto ye 'deni ki'di ye koroke koma nere ni ti bo doliṅo ni go kō'du ma, todoro bici lende 'ba laja laka nime.

¹⁰ Tine dōga mo laja laka na ti kuwōwō rōni titi toko.

¹¹ Kina odo lijē kindaba ye koto ye koma kiti 'ba burē, kinza ki'dike komoye kilē'di dē go wa ma 'do kari kiyake. Wa ame ki'di rōni ziye 'do tiya mo mi kada nima ne na kiyake. Rōmōyi wa ame kēdi kari kiyake ne ti kēdi pili ro ma kako di zi Nyi Koto Laka.

¹² Bilaka ti ki'di lōndō nni ga 'deni tupō mo yaga. Kina ti 'bu ni ko'do 'deni gbī tara zi kole 'benni ga. Kina ti kole kebe kuyi kpenni 'deni gbī ro ma kōyō lijē ga tupō mo yaga.

¹³ Laki pili ti ko'ji ye go lende ma. Tine bo ame ki'di mi bo kēddi teyi nbo kōmō mi kada 'ba tote mo ti koma ngi di mi tōlē."

Kuruku Kēnyē

(MT 24:15-28; LK 21:20-24)

¹⁴ "Kina odo kiya te kongoke kuruku kēnyē tōnē kodo 'deni mi go bi ame molo kinza ro bi abo ne tine, (ame ugu zi bo kidēki mo ga 'do kikali) i'dike lijē ame ga mi Yudayi ne kirija ti kusu dōnni mi dōku.

¹⁵ Kinza bo ame kēdi yaga tindawo ro bo ne kilēyi do bo dē kpe kodo titi rō togba abo ga.

¹⁶ Kinza bo ame kēdi 'deni mi nyaka ne kileki dē kpe kari liṅo togba boṅgo abo.

¹⁷ Mi kada mo nima gomo 'ba 'ja ame ga ro ma koma ti ma kēdi ti kole do kōzinni naga na ti kēnyē ma 'benni ngi kulōwō.

¹⁸ Umōtuke zi Boko'ba kinza bo ki'di ko'do rōni dē mi kada 'ba bi kēyi ame ro aliri ne.

¹⁹ Rōmōyi gomo 'ba mi kada nima ti kēnyē 'bēni 'deni ngi ro do kiteli kebe gomo moto ga ame pele kēdi ko'do rōnni mi doliṅo nime bine molo kako di bi tisaki mo nbo kōmō mi kada nime tōne. Kina gomo moto ma 'do kēdi kozo ame te inza kpe nati.

²⁰ Tine Boko'ba ileki go kada mo 'deni nge mbowa. Ma kiya te kinza tara dēne boto moto inza koma. Bo ileki go kada mo nge 'deni mbowa tara go kō'du 'ba bilaka abo ga ame bo koweli 'deni ne.

²¹ Kina odo kiya te boto moto kako kiya pele ziye te, 'Ongō te, Kurisito na me bine,' ala 'Kina ma 'dē,' kinza ki'dike dōye dē gomo.

²² Rōmōyi ya moto ga ma kidewo rōnni tēgē lijē ro Kurisito ti bo kumē lende ma do kindēndē moto ga ti kodo 'deni. Kina ti lijē ko'do go koto ma kinza kiya naga ngi tiyozo tu'bōlu ame ga pele Boko'ba koweli 'deni ne timo.

²³ Kpe, i'dike komoye kandi laka. Wa pili na me ga miyēti gomo 'deni molo ndō te ziye."

24 "Di pötö kada 'ba gomo naga nima, kinë kada ti kuyi roni 'deni ngi yaga ro ma kolu, kina nyepe gbi inza kanmi kpe.

25 Kina ti kiyaya kèlu ni 'deni kilayi kako bəri di mitoro.

26 Kina ti kole 'ba bilaka lesi ti kodo ngi tako ti poli mi tigo 'ba löbu do kiteli abo.

27 Kina ti bo koja malayika ngi kari mi do kumu sowo 'ba dolingo nime tuto'du bilaka ame ga pili ro 'ba Boko'ba ne. Kina ti lijë kut'o'du ngi yaga 'doyi di mi dolingo nime.

28 I'dike ngëri kèlu kiyandi ye. Odo kongoro ro dongila mo ga kedi koyo soloro 'deni, mbili mo kedi kunzi nima ikali ngi kpa dokikëri owo de kpe.

29 Kina gbi tara odo kongoke wa naga nime 'deni kedi ko'do ronni nima, ziye tikali mo ngi kada 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi owo de kpe.

30 Omerike lende nime laka. Wa naga nime ti ko'do ronni kota bilaka ma le'jete naga nime moto ga kolë de gba.

31 Mitoro ni ti dolingo ti kiteli 'deni. Tine lende ma inza kiteli du ma koto te.

32 Tako 'ba kada mo nima boto ma koto moto ikali de. Pele ro malayika 'ba mi doyyai 'ba mitoro ikali de. Kina kole 'ba Boko'ba pele ikali de gbi. Bo Boko'ba 'bu na nge kikali abo.

33 Kina i'dike komoye kandi laka kolomake ti bi koda romoyi kada mo ikalike de.

34 Ti kedi kozo lende 'ba bo moto ame kenyi ngi kari do nba ne tara. Mi tari abo bo ose go lijo zi bo laja abo ga. Bo oza ndobo pili ro kotokoto zinni to'do mo, bo ki'di bo ma 'do koda go bi ngi toda bi laka di ro lijo.

35 Kina ti, odate bi laka romoyi kada 'ba tako abo 'ba nere 'be ikalike de. Odo ti bo komo mi dokopyari ala mi zana korondo, ala ni kano bi, ala ro mi donbo, kpe ikalike de.

36 Odate bi laka kinza bo kako komo ro ngi tugu'du kota ye keddike bi to'do.

37 Tine a ma mose ziye pili na me, olomake ti bi koda."

14

'Ja Moto Inzanza 'Bu Do Yesu (MT 26:1-16; LK 22:1-6; YN 11:45-12:8)

1 Ame tine kada 'ba karama 'ba Pasaka mo tone ola to'do mo 'deni nge do riyö nati. Karama 'ba tonyo mangolo'bo kinza langa gomo mo tone. Tine bo do bo akumu ni ti bo komo kiyandi 'ba ko'du ki'di ni edi ro toma kori 'ba 'do tinda'ba Yesu ngi liwo kupö yaga.

2 Romoyi lijë omeri iya te, "Do'doke de mi kada 'ba karama kinza tindë kenyi ra ko'do ayayi."

3 Kina odo bo kedi 'deni Betaniya lijo 'ba bo moto kideki ro Simona Bo Monyu tine, lijë kedi 'deni kpa akonyo na 'ja moto kako ngi ti kizaza ma kele 'ba 'bu kato ndogö kitigo kulowo naga. Loko itiko kpmo ngi yaga loko koloma ro tinzanza mo do Yesu.

4 Tine enye ngi mi ya moto ga yayi kebe tomeri mo te, "Loko edi kirasi 'bu nima go wa'di?"

5 Ma loko kedi kugö ra mokö o'ja देने edi ko'de yamo nbö kuluku modokoto gbi ti domo teyi 'di go loko kokonyi bo lisa ni timo." Kina lijë koloma ngi ro togba doki'di 'ja nima timo.

6 Kina Yesu kileki zinni te, "Kpe, eddi kogbake doki'di 'ja nima go wa'di? Olake ni. A ma laka kulowo na me loko ko'do 'deni zo.

7 Bo lisa ni edi koloma nduwë tiye bine, odo ko'dokoke ti ko'doke lende laka 'deni ngi zinni. Ne ma 'bama minza mö'bö tiye bine.

8 Wa ame ngi loko ko'bo to'do mo ne na ma loko ko'do 'deni zo. Loko ilenjo yida roma 'deni molo ndö koda do tusu ma.

9 Ne ro ma laka miya ziye, wa nime loko ko'do ne ti kiyelë roni 'deni ngi kote mi go bi ame ga pili laja laka ma nime kedi kuwowo roni teyi ne tomeri göni timo."

10 Kina Yuda Isakarita ma koto di mi longgo ya ma 'butë domoriyö mo naga nima ne kenyi ngi kari zi bo do bo akumu ni tususu Yesu zinni.

11 Kina odo lijë kuwö lende ma bo kiya zinni tara tine na minni konmi ngi lijë kose 'do topi yamo zi bo. Kina Yuda koloma ngi nati ro toma kori ma laka ame go bo ki'di kizi Yesu timo zinni ne.

Yesu O'do Karama Ti Bo Kosö Go Bo Ga (MT 26:17-19; LK 22:7-14)

12 Mi kada ma dondende 'ba karama ma kedi konyo mangolo'bo mo kinza langa gomo nima tine, mi kada ame 'deni ro 'ba tumu kamölö mo ne, na bo kosö go bo ga kako kititi bo, iya te, "O'doko go dari dilenjo go bi 'ba tonyo karama ziyi yala?"

13 Kina bo koja ya ma riyö di mi longgo lijë ngi kari ti ndose nime, bo iya te, "Arike mi gawo yayi, di bi tömö 'be doye ti kondoso ti bo moto ti kete mini doni. Ozike go bo.

14 Lijo ame bo kodo teyi ne ari kiyake zi bo do lijo mo te, 'Bo komo kiyandi iya te, "Rö ma yala na 'do dako donyo karama 'ba Pasaka nime yimo ti bo kosö goma ga?"'

15 Kina ti bo kileme rö toro löbu ngi ziye ti jama mo ga kiyija 'deni ndö ziye kina go kilerjoke go bi zize yayi."

16 Kina bo kosö go bo naga nima kari ngi mi gawo yayi ko'ja wa pili ngi kozo ma bo

kose zinnī. Kina lijē kileŋo bi 'ba tonyo karama ŋgī zinnī yayi.

Akonyo 'Ba Njere

(MT 26:20-29; LK 22:14-20; YN 13:21-30; 1KT 11:23-25)

¹⁷ Mī dōkōpiyari 'deni na Yēsu ni ti bō kōsō gō bo ga ma 'butē dōmōriyō kako ŋgī yayi.

¹⁸ Kina odo lijē kēdī 'deni kpa akonyo tine, bo iya zinnī te, "Rō ma laka mēdī miya ziye, bō ma koto mōto di mī lōngō ye nima bina na kēdī kari kususu ma. Bō ma koto ame ŋgī kēdī konyo wa bi koto tō ne."

¹⁹ Kina lijē ŋgī rō meri lijē kebe rō tititi bo pili rō gōnnī nima kiya te, "Ma mo na dē ŋgī oto ya?"

²⁰ Bo ileki dōmo te, "Bō ma koto mōto ŋgī di mī lōngō ye kpe ma 'butē dōmōriyō naga nime. Bō ma koto mōto ame ŋgī kēdī kusu kōzini mī lebe koto tō ne.

²¹ Kole 'ba bilaka lesi ēdī kōlē ŋgī kōzo lende ma tōnē kugu mī buku 'ba Boko'ba gō kō'du abo ne tara. Tine bu'bu zi bō ma kususu bo nima. Ma laka mo dēne 'dō kōyō bo dē ka ndenī."

²² Kina odo lijē kēdī 'deni kpa akonyo yayi tine, na Yēsu kogba maŋgolo'bo ŋgī bo kileki yēē'dī mo zi Boko'ba bo konye yimo ki'di zi bō kōsō gō bo ga. Bo iya te, "Me, ogba konyo. Ame na rō yida rōma."

²³ Kina bo kogba kōsu gbī kileki yēē'dī mo bo ki'di ŋgī zinnī lijē pili kuwē di yimo.

²⁴ Bo ileki kiya zinnī te, "Ame na rō roma ma ame kulōwu 'deni gō ma konzi, lōmu 'ba Boko'ba koro 'deni dōmo ne.

²⁵ Rō ma laka miya ziye akuwē nime minza muwē kpe titi tine 'jaa ŋbō rō ma la'ja di mī njere lōbu 'ba Boko'ba."

Yēsu Iya Kpa Koga 'Ba Pitōrō

(MT 26:30-35; LK 22:31-34; YN 13:36-38)

²⁶ Kina odo lijē koba ŋgala 'deni tine na lijē kari ŋgī dō dōku 'ba Bilaya.

²⁷ Yēsu iya zinnī te, "Kpe pili ti kirinjake 'deni ŋgī kolake ma. Rōmōyi buku 'ba Boko'ba iya 'deni tōnē molo bine te, 'Ti mupō bō koda kamōlō mo yaga kina ti kamōlō kita'ba ŋgī."

²⁸ Tine odo mōdo 'deni yaga di mī tōlē mēdī mari nduwē tōtī dōgba komoye mī Galilaya."

²⁹ Pitōrō iya te, "Odo kiya te ya ma laki kirinjā pele pili, ma 'bama minza mola gōyi."

³⁰ Yēsu ileki zi bo iya te, "Rō ma laka mēdī miya ziye, nī mī korōndo nime tōne, gba kota gōngō kidapa dē mī riyo ēddī koga kpēyi gōma mī mota kiya te ikali ma dē."

³¹ Pitōrō ileki gōmo kiya rō ma kitigō te, "Odo kēdī pele rō tōlē ti mōlē koto tiyi. Minza moga kpama gōyi." Kina lijē kiya ŋgī pili kōzo a nima tara.

Yēsu Ititi Boko'ba Gō Gomō Ma Kēdī Kōmō Zi Bo

(MT 26:36-46; LK 22:39-46)

³² Kina lijē kako ŋgī kōmō gō bi mōto kīdēki mōyi mo rō Getesemane. Yēsu iya zi bō kōsō gō bo ga te, "Kpe, olomake tōtī bine mēdī mari to'do mōtu."

³³ Bo ogba Pitōrō ni ti Yakoba ti Yowani kari ti bo. Meri oso ŋgī mī bo kumiki bo.

³⁴ Kina bo kiya zinnī te, "Meri oso 'deni ŋgī lō mī dōki'di ma kōzo ēdī ko'do 'deni ŋgī tupō ma yaga. Olomake tōtī mbowa bine rō ma kōngō bi ti bi koda."

³⁵ Bo ari mbowa dōgba na bo kolodo ŋgī bēri tumōtu, dēne 'dō kiyese gomō nima ra yaga di zi bo.

³⁶ Bo umōtu kiya te, "Baba, 'bu ma, nī na kō'bo wa pili. Kōsu nima ogba yaga di komō ma. Tine i'di ko'do rōnī gō ako'doko 'bi, kinza gō ako'doko ma."

³⁷ Bo ileki kako kō'ja bō kōsō gō bo ga ma mota mo tōnē ga kō'dō 'deni. Bo iya zi Pitōrō te, "Simona, ēddi bi tō'dō? J'bo dē toda bi pele nge saa koto?"

³⁸ Olomake ti bi koda ti mōtu ko'do kinza koto ye ra mī akiyozo. Rō ma laka mī o'doko ŋgī tine yida rō tigo mo inza."

³⁹ Kina bo kileki ŋgī kari 'bōwu gbī tumōtu gō lende kotokoto naga nima.

⁴⁰ Bo ileki kako kō'ja lijē kō'dō 'deni gbī rōmōyi lijē ēdī 'deni ŋgī kinano. Kina ŋgī lijē ikali dē kpe tileki dō lende zi bo.

⁴¹ Mī mota mo tine na bo kako kiya zinnī te, "Kpe, ēddike e'be gba bi tō'dō tindawo rōye? J'bo 'deni, kada mo ōmō 'deni. Ususu kole 'ba bilaka lesi 'deni ki'di kōzi bo lende kēnyē ni.

⁴² Ēnyike, darike. Ōngōke bo kususu ma mo tōnē ōmō 'deni ŋgosi."

Tinda'ba Yēsu

(MT 26:47-56; LK 22:47-53; YN 18:3-12)

⁴³ Gba kota Yēsu kēdī kilende te yo na Yuda kōmō ŋgī. Bo rō ma koto di mī lōngō ya ma 'butē dōmōriyō naga nima. Bo ako ti bilaka rō ma konzi gō bo, ya mōto ga ti mbele, mōto ga ti mōbo. Bō dō bō akumu ni ti bō komō kiyandi ni ti lōbu 'ba bilaka ni na koja lijē.

⁴⁴ Bō susu mo nima iya dōngala 'ba tinda'ba Yēsu timo 'deni molo zinnī te, "Bō ame odo kōngōke mari mome mbili mo nima bo na. Kina 'dō kinda'bake bo ŋgī karike ti bo yaga."

⁴⁵ Kina odo bo kōmō tinnī yo na bo kilapo Yēsu ŋgī, bo kiya te, "Njere ma." Kina bo kome mbili Yēsu ŋgī.

46 Kina bilaka abo naga nima kolodo ngi do Yesu kinda'ba ngi.

47 Tine bo ma koto di mi longgo ya ama ga ti Yesu yayi ne oto mbele abo ngi koga do bo laja moto 'ba bo do bo akumu timo koke mbili mo ngi'bo yaga.

48 Yesu iya zinni te, "Kpe, go wa'di na kakoke tinda'ba ma kozo tinda'ba bo 'bogo tara gomo, ti mbele ni ti mobo?"

49 Ro komo kada lobu nime pili medii moloma tiye mi reki 'ba ro lobu 'ba Boko'ba yayi tiyandi komo bilaka ne, inda'bake ma de molo di yayi go wa'di? Ne o'do roni 'deni 'do kedii kozo ma tone kugu molo mi buku 'ba Boko'ba ne tara."

50 Kina bo kosoo go bo ga kita'ba ngi pili di ro bo kirina ga e'benni.

51 Bo moto gba ro yobi ti bonggo kinaki ro bo na nge kosoo go Yesu yayi. Lije o'doko tinda'ba bo,

52 na bo kolo ro bo ngi kirina ro go nbululu kola bonggo nima zinni yayi.

Oto Yesu Lijo 'Ba Kayapa

(MT 26:57-68; LK 22:54-55; YN 18:13-14)

53 Kina koto Yesu ngi kari lijo 'ba bo do bo akumu. Na lobu 'ba bo akumu ni ti lobu 'ba bilaka ni ti bo komo kiyandi 'ba ko'du ki'di ni kototo ronnii ngi yayi.

54 Tine Pitoro ozi 'deni ro ma kowo nduwē nbo kari kodo gonni lijo 'ba bo do bo akumu nima yayi. Bo ari koloma 'deni kedii ro tubi ro bo komo pa'do ngila bo kanya mo naga nima yayi.

55 Bo do bo akumu ni ti do tumu 'benni nima pili oloma ga ngi ro toma kori 'ba wa ame go kodoro bici lende timo ro Yesu go kupo bo yaga gomo ne. Tine lije o'ja lende oto de di ro bo.

56 Ya ma konzi moto ga ako pele ti susu beti moto ga, tine lende 'benni pili oriya de.

57 Kina ya moto ga kenyi toro tususu bo ro beti kiya te,

58 "Duwo bo koloma ro tiya mo te, 'Ro lobu 'ba Boko'ba nime ro ako'ba 'ba bilaka lesi ne ti mitiko yaga. Kina mi to'do do mota ti mo'ba ngi kileki go bi mo ro ame kosi bilaka lesi na de ko'do."

59 Pele tara susu 'benni naga nima oriya de.

60 Kina bo do bo akumu mo nima kenyi ngi toro mi longgo lije yayi, bo ititi Yesu kiya te, "Ni inza ti lende moto tileki mo go susu nime kedii ko'do kulowo royi ne?"

61 Tine Yesu udumoo ngi le kileki do lende nima de. Bo do bo akumu nima ileki kitti bo 'bowu te, "Ni na ro Kurisitoo kole 'ba Boko'ba bo yei mo tone ne?"

62 Yesu ileki domo te, "Ma na. Kina ti kari ko'jake kole 'ba bilaka lesi 'deni

koloma do dori Boko'ba tigo do kiteli. Ti ko'jake 'deni ma bo kedii kako beri ti poli di mitoro."

63 Kina bo do bo akumu nima kirica bonggo ngi yaga di roni, kiya te, "Kperi wa'di moto na 'do koma kpe 'bowu di kpa bilaka moto todoro bici lende timo ro bo?"

64 Kpe pili uwoke lende doli abo nima 'deni. Meri 'be tondo?" Kina lije pili kodo karama ngi do Yesu go kupo yaga.

65 Kina ya moto mo ga kebe ngi toto'bi woro ro Yesu, lije kudodu komo bo teyi, lije komba bo, kititi kiya te, "Umē zize te, ye na komba yi?" Kina bo kanya mo ga kogba bo ngi koloma ro tokoso bo.

Kpa Koga 'Ba Pitoro

(MT 26:69-75; LK 22:56-62; YN 18:15-18)

66 Pitoro edi gba mi lijo nima yayi. Nyiti bo laja 'ba bo do bo akumu mo nima ako ko'ja Pitoro kedii ro tubi ro bo yayi.

67 Loko ongo do Pitoro, na loko kiya te, "O'ja kozo ni nime gbi ro bo kosoo go Yesu 'ba Nazareta nime 'di?"

68 Pitoro andi gomo kiya te, "Lende 'bi to nima keddi kiya ne mikali de." Na bo kenyi ngi kari yaga kpa reki.

69 Nyiti mo tone ako ko'ja bo kina loko kebe gbi ro tiya mo zi bo kanya ma kedii koro yayi nima te, "Bo nime bo gbi ro ma koto 'benni moto."

70 Kina Pitoro kandi ngi gbi gomo. Mbowa 'bowu ya ma kedii koro yayi mo nima, iya te, "Ro ma laka ni gbi ro ma koto moto 'benni romoyi ni di Galilaya."

71 Kina Pitoro kenyi ngi kulomu ro bo, kileki kiya te, "Ece mitoro ne, boto 'bi to nima keddi kiya lende mo ne mikali de."

72 Kina bonggo kidapa ngi ro mi riyoo mo nati. Kina Pitoro komeri go lende kiya 'ba Yesu tone ngi. Ame bo kiya te, "Gba kota bonggo kidapa de mi riyoo ti koga kpeyi goma ni mota." Kina Pitoro koga mono ngi beri.

15

Yesu Oro Komo Pilato

(MT 27:1-2; LK 23:1-5; YN 18:28-38)

1 Molo mi donbo mo nima na lobu 'ba bo akumu ni ti lobu 'ba bilaka ni ti bo komo kiyandi 'ba ko'du ki'di ni ti tumu 'benni nima pili kototo ga ronnii ngi yayi tudodu ndi lende bi koto. Kina lije ki'di kudodu Yesu ngi kogba koto zi Pilato turu bo dolijo.

2 Pilato ititi iya te, "Ni na ro nere bo dolijo 'ba Yudayi nime ne?"

Tine Yesu ileki domo te, "Ni na kiya e'bi tara."

3 Kina bo do bo akumu ni kako ngi koloma ro tususu Yesu go lende ma konzi.

⁴ Pilato ɛnyɛ 'bɔwu kititi bo, iya te, "Inza ti lende mɔto tileki mo? Onɔgo susu 'ba rɔyi ma konya te."

⁵ Tine Yɛsu udumɔ ngi kileki domo dɛ. Kina lende mo kigayi Pilato ngi.

⁶ Mi kada 'ba karama 'ba Pasaka 'bɛnni nima nduwɛ rɔ kɔmɔ kɔɔ Pilato oloma nduwɛ rɔ toja bilaka yaga kɔto di mi maboso rɔ ame lijɛ kiteri 'do bo kope ne.

⁷ Mi kada nima bo mɔto rɔ Baraba ɛdi mi maboso yayi. Lijɛ na koboso go to'do ayayi tupɔ bilaka.

⁸ Kina ɔdo tindi kako 'deni kititi Pilato tope bo mɔto zinni di mi maboso tara

⁹ bo titi lijɛ iya te, "Nɛre bo dolingo 'ba Yudayi nime na ko'dɔkɔke go mope ziye?"

¹⁰ Pilato ikali rɔ ma laka bo do bo akumu ni i'di Yɛsu zi bo tupɔ mo yaga rɔmɔyi minni ombi rɔ Yɛsu.

¹¹ Tine bo do bo akumu ni ososo kpa ya ma konzi 'deni 'do kititi Baraba na go kope yaga di mi maboso zinni.

¹² Pilato ileki 'bɔwu kititi tindi naga nima te, "Wa'di na ko'dɔkɔke go mo'do zi bo ame kidɛki rɔ nɛre bo do lingo 'ba Yudayi ne?"

¹³ Kina lijɛ pili kulɔri ngi timo rɔ ma kembe kiya te, "Utɔti bo yaga."

¹⁴ Pilato iya te, "Go wa'di? Lende kɛnyɛ wa'di na bo kirasi?"

Tine lijɛ ulɔri ngi kɔzo timo rɔ ma kembe kiya te, "Utɔti bo yaga."

¹⁵ Pilato o'dɔko 'do minni konji rɔ bo, na bo kope Baraba ngi yaga zinni di mi maboso. Kina bo ki'di bo kanya ngi komba Yɛsu go lijɛ kari ti kutɔti bo.

Tɔgɔ Yɛsu

(MT 27:27-31; YN 19:2-3)

¹⁶ Bo kanya naga nima ogba Yɛsu ngi kari timo mi lingo 'ba turu bo dolingo nima yayi. Kina lijɛ kidɛki dotumu 'ba bo kanya 'bɛnni nima ngi pili kako.

¹⁷ Lijɛ ogba boŋgo kasi kolɔ rɔ bo, lijɛ ko'do kono ngi kɔzo a 'ba do nɛre tara kutu'bɔ do bo.

¹⁸ Kina lijɛ koloma ngi nati tumɔto bo kiya te, "Mɔto ziiyi nɛre bo dolingo 'ba Yudayi."

¹⁹ Lijɛ omba do bo ngi ti koloko lijɛ koto'bi woro rɔ bo. Lijɛ olodo bɛri kɔmɔ bo tilɛlu bo rɔ laja.

²⁰ Kina ɔdo lijɛ kote tɔgɔ bo 'deni rɔ laja tara tine, na lijɛ kolɔ boŋgo kasi nima ngi yaga di rɔ bo, kolɔ ma 'ba bo ma molo mo kileki rɔ bo. Kina lijɛ kogba bo ngi tari ti bo tutɔti bo.

²¹ Di go kari yayi na donni kondɔso ngi ti bo mɔto mɔyi mo rɔ Simona di Kurɛnɛ, kɛdi kako abo mi gawo di mi nyaka. Kina

lijɛ ki'di bo ngi tombi ngɛri 'ba tutɔti Yɛsu. Bo na rɔ 'bu 'ba Alesandoro ni ti Rupusa.

²² Kina lijɛ kari ngi ti Yɛsu kɔmɔ timo go bi kidɛki rɔ Golɔgota mo tɔnɛ ame 'jo 'ba lende mo tɛgɛ, "Kulɔnbɔ do" ne.

²³ Lijɛ ogba layi kudɔlo yimo ti wɔwɔ mɔto kidɛki rɔ muri ki'di kpa bo tuwɛ mo, tine bo uwɛ dɛ.

²⁴ Kina lijɛ kutɔti bo ngi lijɛ kɔza boŋgo abo ga rɔ go rɔnni. Lijɛ oloma ngi rɔ tu'du mo ti bɔdɔ go kikali ɔdo yɛ na ti kidili ama ya.

²⁵ Ote tutɔti bo ko'ja ndi kada kɔmɔ 'deni modɔmosowɔ.

²⁶ Ugu susu 'ba rɔ bo ki'di tɔro yayi kɔzo a nime te, "Nɛre Bo Dolingo 'Ba Yudayi."

²⁷⁻²⁸ Utɔti bo akolo mɔto ga gbi riyo 'do ngila bo yayi. Kɔto do dɔri bo tine ma koto do gali bo.

²⁹ Bilaka ame ga pili kɛdi kudɔ kebe yayi ne ombamba do zi bo kose do bo kiya te, "Ni bo kiteri titiko rɔ lobu 'ba Boko'ba go kubɔ kileki go bi mo mi tɔ'dɔ do mota tɔnɛ, ni na?"

³⁰ Ee, olo rɔyi kɛki bɛri di do ngɛri nima te."

³¹ Bo do bo akumu ni ti bo kɔmɔ kiyandi ni oloma gbi rɔ tose do bo, kiya te, "Bo ɔmɔ ya ma laki di mi tɔlɛ tine bo ikali dɛ tɔmɔ rɔ bo.

³² I'dike Kurisito nɛre bo dolingo 'ba Yudayi kɛki ti bɛri giri nime di do ngɛri nima, do'ja ti kɔmɔze go di'di dɔze ti nati go lende abo." Ya ma kutɔti ngila bo yayi naga nima ebe gbi kiti'ja bo.

Tɔlɛ 'Ba Yɛsu

(MT 27:45-56; LK 23:44-49; YN 19:28-30)

³³ Mi zana kada kodɔro 'deni tine na mandɔlu kutu'bɔ go bi ngi nbɔ kɔmɔ kɔzo saa mota tara.

³⁴ Kina ɔdo ndi kada kɔmɔ 'deni mota tine na Yɛsu kapi ngi rɔ ma kembe, tɛgɛ, "Eloyi, Eloyi, lama sabakatani." Ame 'jo 'ba lende mo tɛgɛ, "Boko'ba ma, Boko'ba ma, ola ma 'deni ngi go wa'di ga?"

³⁵ Ya ma kɛdi kɔro yayi mo naga nima uwɔ, lijɛ iya te, "Bo ɛdi kidɛki Eliya."

³⁶ Kina bo mɔto kirija ngi kogba lipo kusu mi layi ko'ba'ba, kiraki do koloko ki'di kpa bo tuwɛ mo, kiya te, "Ti dongake ɔdo Eliya ti kako kombi bo bɛri di bina ya?"

³⁷ Yɛsu api ngi rɔ ma kembe, kina bo kulɔku ngi.

³⁸ Kina boŋgo ma koke mi rɔ lobu 'ba Boko'ba timo tɔnɛ kotopa ngi di tɔro nbɔ kɔmɔ bɛri.

³⁹ Kina ɔdo bo do bo kanya ma kɛdi kɔro yayi mo nima koŋgo tulɔku 'ba Yɛsu ngi

tara tine, bo iya te, “Rɔ ma laka bo nime ngi rɔ kole 'ba Boko'ba.”

⁴⁰ “Ja mɔto ga ɛdi gbi kɔrɔ rɔ ma kɔwɔ mbowa yayi kɛdi rɔ tonɔgo mo. 'Ja mɔto mo ga lije na rɔ Mariya Magadala ni ti Salome ti Mariya ma 'ba Yakoba ma titi ni ti Yose.

⁴¹ Lije ma tɔnɛ ga kɔsɔ go bo di Galilaya koloma rɔ toja laja zi bo ne. 'Ja ma konzi mɔto ga ame kako ti bo Yeroselema ne ɛdi gbi yayi.

Tusu Yɛsu

(*MT 27:57-61; LK 23:50-56; YN 19:38-42*)

⁴² Mi dokɔpiyari mo nima ame kina rɔ kada 'ba rɔ kileɔgo koda kada 'ba rɔ kindawo ne,

⁴³ Yesepa di Arimataya turu ma lɔbu mɔto, ame bo kɛdi gbi ti kɔmɔ ki'di go nɛre lɔbu 'ba Boko'ba ne, bo ɛnyi ngi ti mi kɛddi kari zi Pilato kititi 'do kɔdo kpa tɔku Yɛsu zi bo tari tusu mo.

⁴⁴ Tine ɔdo Pilato kuwɔ kiya te Yɛsu ɔlɛ 'deni ngi welo tara tine, lende mo igayi bo ngi. Kina bo kidɛki bo do bo kanya mo nima kititi, ma Yɛsu kɔlɛ 'deni ngi rɔ ma laka.

⁴⁵ Kina ɔdo bo kuwɔ 'deni di zi bo do bo kanya nima, Yɛsu kɔlɛ 'deni kina bo kɔdo kpa tɔku mo ngi zi Yesepa 'do kombi kari kusu.

⁴⁶ Yesepa ari ngi kugɔ bɔngɔ kaɔmi. Kina bo kombi tɔku Yɛsu ngi bɛri di do ngɛri ko'ba mi bɔngɔ kaɔmi nima kolo yimo, bo kari kusu mi ti'bɔrɔ ame koga 'deni yoki dɔku yayi tusu tɔku teyi ne. Kina bo kululu dɔku mo ngi ki'di kpamo.

⁴⁷ Tine Mariya Magadala ni ti Mariya ma 'ba Yose ni lije o'ja go bi nima kusu Yɛsu teyi ne 'deni.

16

Tɔdo 'Ba Yɛsu Di Mi Tɔlɛ

(*MT 28:1-8; LK 24:1-12; YN 20:1-10*)

¹ Di pɔtɔ kada 'ba rɔ kindawo nima, na Mariya Magadala ni ti Salome ti Mariya ma 'ba Yakoba ni kugɔ akato kele ngi tari tosa mo rɔ tɔku.

² Kina lije kɛnyi ngi mɔlo mi dɔɔbo mo nima kari ndi dɔgɔ yayi. Lije ari kɔmɔ yayi gba ti kada kɛdi ki'di kpɛnni.

³ Di go kɔri lije oloma rɔ tiya mo rɔ go rɔnni te, “Yɛ na ti kululu dɔku mo tone yaga di kpamo zize?”

⁴ Tine ɔdo lije kombi kɔmɔnni kɔngɔ tine, ululu dɔku lɔbu mo tɔnɛ 'deni yaga di kpamo.

⁵ Kina ɔdo lije kari kɔdo yayi lije ari ngi ko'ja kole yɔbi mɔto koloma 'deni do kapa dɔri yayi ti bɔngɔ kaɔmi rɔ bo. Kina tikere kinda'ba lije ngi.

⁶ Bo iya zinni te, “Kina kereke dɛ. Yɛsu 'ba Nazareta nime kutɔti ne na kɛddi komake? Bo ɔdo 'deni di mi tɔlɛ. Bo inza kpe bine. Ongɔke bi ma lije ko'ba bo pa teyi na me.

⁷ Ari kiyake zi bo kɔsɔ go bo ga zi Pitɔrɔ ni te, bo ari 'deni tɔti dogba kɔmɔnni mi Galilaya. Kina ti lije kari ko'ja bo yayi kɔzo ma tɔnɛ bo kiya zinni ne.”

⁸ Kina 'ja naga nima kɔdo ngi di mi ti'bɔrɔ yayi, lije kirinja ngi nduwɛ kari. Rɔmɔyi rɔnni ɛdi 'deni ngi kilɛ'di di zi tikere. Lije iya lende mo dɛ kpe zi bɔto mɔto di zi tikere.

Yɛsu Ileme Rɔ Bo Zi Mariya Magadala

(*MT 28:9-10; YN 20:11-18*)

⁹ Mi tɔdo 'ba Yɛsu di mi tɔlɛ mi tɔ'do ma dogba mo nima, bo ileme rɔ bo titi dogba zi Mariya Magadala. Lɔko na tɔnɛ bo koga nɔki modɔmoriyɔ kita'ba yaga di dɔmo ne.

¹⁰ Kina loko kari kiya ngi zi ya ma rɔ bo kɔsɔ go bo mo ga, ame lije kɛdi 'deni ngi bi mono ne.

¹¹ Lije uwɔ loko kiya pele te bo ɔdo 'deni loko ko'ja ti kɔmɔni nima, lije i'di dɔnni dɛ goɔmo.

¹² Di pɔtɔ mo 'bɔwu na bo kɔdo ngi kileme rɔ bo 'bɔwu ti kinɛ ma 'beri mɔto zi ya ma riyo mɔto ga di go kɔri.

¹³ Ya naga nima ileki kiya zinni lije mɔto mo naga nima, pele lije i'di dɔnni dɛ goɔmo.

¹⁴ Rɔ nɔburunburu mo tine na bo kɔdo ngi kileme rɔ bo zinni lije ma 'butɛ dɔɔkɔto naga nima pili bi kɔto, ko'ja lije kɛdi rɔ tonyo kpɛnni. Bo amo dɔnni go ame lije ki'di dɔnni dɛ go lende 'ba bilaka ame ga ko'ja bo kɔdo 'deni di mi tɔlɛ pele kiya lende mo zinni ne.

¹⁵ Bo iya zinni te, “Kpe arike mi dɔliɔgo pili kuwɔwɔke laja laka 'ba Boko'ba zi do kupɔ pili.

¹⁶ Kina bɔto ame ga ki'di dɔnni goɔmo kobapatisi ne ti kɔmɔ ngi. Tine ame ga ki'di dɔnni dɛ goɔmo ne ti kɔdo karama ngi dɔmo.

¹⁷ Ma ki'di dɔnni 'deni goɔmo mo naga ti kɛdi 'deni ngi ti tigɔ. Lije ti koga nɔki ngi yaga ti moyi ma. Lije ti kilende rɔ kpa lɔwɔ.

¹⁸ Lije inda'ba murɛ pele, kono lije pele, inza ko'do ɔto zinni. ɔdo lije ki'di kɔzinni rɔ bo rɔkɔ'ɔ ti kileɔgo ngi.”

¹⁹ Kina ɔdo nɛre Yɛsu kote tilende 'deni pili tinni kɔzo a nime te tine, na kogba bo ngi kari mitɔrɔ, kari koloma do dɔri Boko'ba.

²⁰ Kina bo kɔsɔ go bo ga kari ngi kuwɔwɔ laja nime kote mi go bi pili. Kina nɛre Yɛsu kɔ'bɔ ngi tinni ki'di tigɔ zinni

go bilaka kikali ngi ljië edi kiya lende ma
laka.

Laja Laka Ma LUKA Kugu

¹ Kina kozo ame ya ma konzi mato ga kiyozo 'deni tugu wa ame ga ko'do ronni mi longo ze bine ne tara

² ame ngi 'deni kozo ma lijé bo ko'ja mo ti komonni di bi tsaki mo ga kari kuwowo 'deni kiyeti zize ne.

³ Kina kozo ame moloma 'deni molo ro tinyeli mo pili ro gomo ne, mongo ma laka mo na 'deni gbi zo 'do tugu mo miyija gomo ziyi, Tewopilo turu lobu,

⁴ 'do ki'di kicali wa naga nima kiyandi yi timo ne na ro ma laka.

Lende 'Ba Töyö Yowani Bo Bapatisi

⁵ Mi kada nima Erode kedí ro bo dolijo 'ba Yudayi ne, bo mato, moyi mo ro Zakariya, ro bo akumu 'ba Boko'ba edí yayi. Bo di mi longo bo akumu ame ga ro dotumu 'ba Abiya ne. Kina 'ja abo Alizebete gbi di mi kupö Arona.

⁶ Lijé kpaki riyo ro bo lende laka komo Boko'ba. Kö'du ki'di 'ba Boko'ba pili lijé o'do 'deni ko'ba'ba do 'bo mo.

⁷ Tine lijé inza ti kole, romöyi Alizebete zo 'deni ro koto. Kina lijé kpaki riyo ondé ga 'deni ngi sowa.

⁸ Kina odo komö 'deni mi kada ame ndobo 'ba tonma akumu kila'ba zi tumu ma 'ba Zakariya ni ne tine

⁹ bo na koza bo ngi go doléti 'benni 'ba bo akumu tari mi ro lobu 'ba Boko'ba tonma akato kele.

¹⁰ Tine odo kada 'ba tonma mo komö 'deni bo motu ma laki pili otongi 'benni ronni ngi yaga yayi bi motu.

¹¹ Kina malayika 'ba Boko'ba kodo ngi zi bo di ro yayi koro ngila bi 'ba tonma akato kele nima do kapa mo ma döri.

¹² Kina odo bo ko'ja malayika nima 'deni tara tine enyi ko'de tikere ngi mi bo.

¹³ Tine malayika nima enyi kiya zi bo, iya te, "Zakariya, kinza kere de, akitti 'bi Boko'ba uwö 'deni. 'Ja 'bi Alizebete ti köyo kole ziyi, 'do ki'di moyi mo ro Yowani.

¹⁴ Ti keddi ngi 'deni ti mi keyi ti lonjo ma mbembé. Kina ma konzi mato ga ti kedí 'deni gbi ro lonjo go töyo bo.

¹⁵ Bo ti kedí ro lobu ma do kiteli di komo Boko'ba. A mato ro layi ala a ma kata naga inza kudö kpa bo. Bo ti kedí lo ti Nyi Koto Laka molo di bi töyo bo.

¹⁶ Bo ti ko'de bilaka 'ba Yisarele ma konzi 'deni ngi kileki kako zi nere Boko'ba 'benni.

¹⁷ Bo ti kari dogba komo nere ti tigo 'ba Nyi Koto Laka kozo 'ba Eliya, tileki döki'di

'bu ni todo'bo mo koto ti kole, ma kinza kuwo do Boko'ba naga tuyi döki'di mo kedí ro bo lende laka, tilenjo lijé ame ga ro 'ba nere ne ndö koda do bo."

¹⁸ Tine Zakariya enyi kileki zi malayika nima, iya te, "Ti mikali tondo? Ma na me 'deni ro ma kondé kina 'ja ma gbi ondé 'deni sowa."

¹⁹ Malayika nima iya te, "Ma na ro Gaberélé. Ma na ro bo toro komo Boko'ba, kina me koja ma ziyi ti laja laka nime.

²⁰ Lende nime ti ko'do ronni ngi ko tara mi kada mo yayi, ne kina me kilagi ti'di döyi gomo, kpéyi ti kudödu ronni teyi koloma tara kinza kilende de nbö komö mi kada mo ame kedí ko'do ronni yimo ne."

²¹ Tine bo motu ma laki edí 'benni kolo'bo yaga yayi toda Zakariya ti meri, iya te, "Wa'di ga na ko'do ronni 'deni zi bo di ro yayi ki'di bo kigabi kulowo te?"

²² Kina odo bo kodo yaga tine bo ilende de kpe gönni. Kina lijé kicali ngi bo o'ja bikoro to ne 'deni di mi ro lobu 'ba Boko'ba yayi. Romöyi bo oloma ngi ro tilende zinni ti közi bo, kpa bo ilende de kpe.

²³ Kina odo do tö'dö 'ba ndobo abo kote ronni 'deni tine bo ileki ngi kari lijö abo.

²⁴ Di potö mo yo na 'ja abo Alizebete komo ngi. Tine loko o'bo tusu döni ro nbö nyepe muyi. Loko oloma tiya mo te,

²⁵ "Boko'ba na ko'do wa nime 'deni zo. Le'jete bo ileme mi konmi abo 'deni zo bo kombi ro kaya toné 'deni yaga di doma go doma kedí ti ro ma kitewu mi longo lepí ma ga."

Lende 'Ba Töyö Yesu

²⁶ Mi modokoto 'ba nyepe ma di potö komo 'ba Alizebete na Boko'ba koja malayika Gaberélé ngi kari Nazareta gawo mato 'ba mi Galilaya.

²⁷ Oja bo kari zi nyiti mato yayi moyi mo ro Mariya. Nyiti nime bo mato ro Yesepa di mi kupö Dawidi na kilibö 'deni 'do togbe mo ro 'ja.

²⁸ Malayika nima ari komö kiya zini, iya te, "Mötö ziyi ni ame 'deni ti lende keyi ne. Boko'ba edí tui."

²⁹ Lende nime o'de tikere ngi zi Mariya, loko iya te, "Lende wa'di ga na te?"

³⁰ Tine malayika ilende zini, iya te, "Mariya, kinza kere de. Mi Boko'ba onmi 'deni röyi.

³¹ Ti komo köyo kole botoni, kina ti ki'di moyi mo ro Yesu.

³² Bo ti kedí ro lobu kina ti kidéki bo ro kole 'ba Boko'ba tigo do kiteli. Nere Boko'ba ti ki'di közi kakpa 'ba 'bu bo lobu Dawidi 'deni ngi zi bo.

³³ Kina bo ti kö'bö ro bo do kupö Yakoba ro nburunburu. Nere lobu abo ote ronni de."

³⁴ Mariya ënyî kileki zi malayika nima, iya te, "A mo nime 'do këdi tondo, ma ama ga mikali botoni dë ne?"

³⁵ Malayika nima iya te, "Nyî Koto Laka ti kako döyî kina tigo 'ba Boko'ba ame ro do kiteli ne ti kutu'bô yi 'deni ngî. Kina kole koto laka nime këdi köyö ne ti kidëki ngî ro kole 'ba Boko'ba.

³⁶ Onjo Alizebete 'ja löbu köndë wado 'bî tönë bilaka kiya loko ro koto ne te, ëdi 'deni ti nyepe modokoto ro ma komo 'do köyö kole.

³⁷ Römöyî a motö inza ame to'do mo konya do Boko'ba."

³⁸ Mariya ileki domo, iya te, "Ma a 'ba közi Boko'ba na. Ko'do roni ngî zö kozo a nima kiya ne."

Kina malayika nima kënyî ngî kari di ngila nî yayi.

Mariya Ari Zi Alizebete

³⁹ Welö di pötö mo na Mariya kënyî ngî kari mî gawo motö mî döyayi kurungu 'ba Yudayi.

⁴⁰ Loko ari kömö linjo 'ba Zakariya yayi kumötö Alizebete.

⁴¹ Kina odo Alizebete kuwö akumötö 'ba Mariya tine kole okpe roni ngî di minî. Alizebete ngî lo ti Nyî Koto Laka,

⁴² kina loko kapi ngî ro ma kembe, iya te, "Ni na ro 'ja ame ti yëyi laka 'ba Boko'ba di mî löngö 'ja ma laki pili. Kina kole nima këdi köyö ne ti këdi ngî ti yëyi laka.

⁴³ Ne oma'jo ma ka le go wa'di ki'di ma 'ba nere ma kako tonjo ma?

⁴⁴ Römöyî tuwö ame muwö mötö ko'do 'bî yo na kole kokpe roni ngî di yimö ro lonjo.

⁴⁵ Ni ame ki'di döyî go lende ma Boko'ba kiya ziyî ko'do roni ngî tara ne, ni na ti yëyi."

Ngala 'Ba Mariya

⁴⁶ Mariya iya te, "Dökî'di ma ilëlu nere Boko'ba,

⁴⁷ kina dëdi ma iliya ngî römöyî Boko'ba omo ma 'deni.

⁴⁸ Bo o'ba njalo ma, ma bo laja wöti ro lisa abo nime 'deni. Di mî tone nduwë kari dogba bilaka pili ti kidëki ma ro loko ame ti yëyi ne.

⁴⁹ Römöyî Boko'ba tigo do kiteli o'do lende löbu 'deni zö.

Möyî bo na koto laka.

⁵⁰ Mî konjmi abo ita'ba 'deni koloma ti do kupö ame ga pili kere bo ne nduwë ro ma kololo.

⁵¹ Ti tigo abo na me bo kileme ndobo do kiteli abo nime 'deni.

Bo iyëyi mî bo do kombi ni 'deni kita'ba ro kotokoto.

⁵² Bo ogba nere ni 'deni yaga di do kitî,

tine bo ombi ya ma wöti ro lisa naga 'deni toro.

⁵³ Bo i'di tekpë ma laka 'deni zi bo 'bö ni, tine bo oga bo wa ni 'deni kari ro közi sari.

⁵⁴⁻⁵⁵ Bo okonyi bilaka 'ba Yisarele bo laja abo ga 'deni.

Mî konjmi abo bo ileme 'deni zi Abarayama ti do kupö mo ga ro nburunburu kozo ame bo kiya 'deni molo zi 'bu ze löbu mo ga ne tara."

⁵⁶ Mariya oloma ko'do kozo nyepe mota tara titi ti Alizebete yayi tine na loko kënyî kileki 'jaa ti kari linjo 'bënnî.

Töyö Yowani Bo Bapatisi

⁵⁷ Kina odo kömö 'deni mî kada 'ba löyö 'ba Alizebete tine na loko köyö ngî ro kole botoni.

⁵⁸ Ya ma mî tiri ti ma wado 'bëni ga pili uwö lébi 'ba mî konjmi nima Boko'ba ko'do zini ne, kina lijë ngî gbi pili ro lonjo gomo.

⁵⁹ Mî tö'dö do modomota 'deni na lijë kako ngî to'do dölëti 'ba akileme ro kole nima. Lijë iteri 'bënnî 'do möyî 'bu mo Zakariya na koyi domo.

⁶⁰ Tine ma bo ënyî kiya te, "Inza tara, i'di möyî bo ro Yowani."

⁶¹ Lijë ënyî kileki kiya zini, iya te, "Möyî ma tara inza molo mî kupö ye."

⁶² Kina lijë kilende zi 'bu mo ti közinni kititi bo go lende 'ba möyî kole nima, odo bo ti ko'doko 'ba bo 'do kidëki ro yë.

⁶³ Bo ileme 'do ko'de akugu wa zi bo, kina bo kugu ngî kiya te, "Möyî bo ro Yowani."

Kina lende mo kigayi bilaka naga nima ngî pili.

⁶⁴ Kina ngî yo na kpa bo kope roni ngî donde'de bo kebe tilende tilëlu Boko'ba.

⁶⁵ Kina tikere kindi'ba bilaka ame ga 'ba mî tiri ne ngî pili lende mo kiyëlë roni ngî kote mî döyayi kurungu 'ba Yudayi nima toko.

⁶⁶ Boto ame kuwö lende löbu nime ko'do roni ne ngî ti meri mo iya te, "Kole nime ti këdi tondo ga kada moto?" Römöyî ileme 'deni ngî ro ma laka tigo löbu 'ba Boko'ba ëdi do kole nime.

Ngala 'Ba Zakariya

⁶⁷ 'Bu bo Zakariya ngî lo ti Nyî Koto Laka kina bo koloma ngî tumë lende 'ba Boko'ba kiya te,

⁶⁸ "Akilëlu këdi zi nere Boko'ba 'ba Yisarele römöyî bo ako 'deni komo bilaka abo ga yaga.

⁶⁹ Bo i'di bo konyi ma do kiteli 'deni zize di mî kupö bo laja abo Dawidi,

⁷⁰ kozo ame bo kiya 'deni molo tönë bine ti bo kumë lende abo ga ne.

⁷¹ Ame 'do bo komo ze di közi bo ya ze ga

gbi di zi bo ndo'ji ze ga ne.
 72 Bo iya te bo ti kileme mi konjmi ngi
 zi 'bu ze lobu ga,
 do bo inza kudolu di go lomu koro abo
 nime
 73 bo kulomu 'deni zi 'bu ze
 Abarayama ne.
 74 Bo ulomu 'deni 'do bo komo ze
 di zi bo ya ze ga
 'do ki'di dojake laja zi bo
 ro do ngolu kinza tikere,
 75 ro bo lende laka ro ma koro di komo bo
 mi kada 'ba loma ze ga pili.
 76 Tine ni 'beyi kole ma, ti kideki yi
 ro bo kume lende 'ba Boko'ba tigo do
 kiteli.
 Romoyi ti kari 'beyi dogba
 komo nere tilejo kori teyi,
 77 tiya mo zi ya ame ga ro 'ba bo ne
 ma keddi komo lijje di mi tole
 kola lijje go lende kenyee 'benni ga.
 78 Nere Boko'ba ze ti ko'do ngi
 ti mi keyi abo.
 Bo ori ze 'deni ti bi koro abo ame kiyoro
 bi 'deni zize
 koro kada ame keddi koro ro mi donbo
 ne tara,
 79 'do kiyoro bi zi lijje ame ga mi bi kolu 'ba
 tole ne,
 kina gbi 'do kokoko ndize mi kori 'ba
 lende keyi."
 80 Kina kole nima kiyebu ngi komo mo
 kandi 'deni. Tine na bo kari koloma ngi
 ko'bo yi moko nbobo koro do koro 'jaa yaga bi
 koro zi bilaka 'ba Yisarele

2

*Toyo Yesu
(MT 1:18-25)*

1 Mi kada mo naga nima yayi na Kayisara
 Agusito, bo dolijo ma lobu 'ba Romo, ki'di
 lende ngi 'do tugu moyi bilaka 'ba mi
 do yayi abo ga pili.
 2 Ame na ro moyi kugu ma dogba ame
 ko'do roni mi kada nima Kurino keddi ro
 turu bo dolijo 'ba Suriya ne.
 3 Kina bilaka pili moto ari ngi mi gawo
 'be tugu moyi yi.
 4 Kina Yesepa kenyi ngi gbi di Nazareta
 di mi Galilaya kari Beteleme gawo 'ba 'bu
 bo lobu Dawidi bo dolijo mi do yayi 'ba
 Yudayi romoyi bo di mi kupo Dawidi.
 5 Lijje ari ti Mariya mo tone kilibo 'deni zi
 bo ro 'ja ne. Tine loko 'deni ro ma kindasi.
 6 Ko'ja lijje keddi 'deni yayi yo na kada 'ba
 loyo 'benni komo ngi zini.
 7 Kina loko koyo kole dandende 'benni ngi
 ro botoni. Kina loko kolo ngi mi bonjo
 loko ko'ba mi bi 'ba tonyo akonyo 'ba yeri
 romoyi go bi inza kpe zinni mi ro 'ba nba.

Malayika Ni Ti Bo Koda Kamolo

8 Mi do yayi nima yayi bo koda kamolo
 moto ga eddi 'benni yi moko tonjo go
 kamolo 'benni ga ro mi korondo.
 9 Malayika 'ba Boko'ba ako koro zinni
 na bi koro 'ba Boko'ba kiyoro bi ngi lewu
 yaga di ronnii. Kina lijje ngi ro tikere ro ma
 kenyee.
 10 Tine malayika nima enyi kilende
 zinni, iya te, "Kinza kereke de. Laja laka
 'ba lonjo lobu nime keddi kako zi bilaka pili
 ne na mo'de ziye.
 11 Mi kada nime tone oyo bo konyi 'deni
 ziye mi gawo 'ba Dawidi. Bo na ro Kurisito
 nere ze bo konyi mo tone keddi koja kako
 di mitoro ne.
 12 Ame na ro akileme mo 'do kikalike
 ngi lende ma nime eddi ro ma laka. Ti
 kari ko'jake kole kuru kolo 'deni mi bonjo
 ko'ba 'deni mi bi 'ba akonyo 'ba yeri."
 13 Kina ngi yo na tindii 'ba malayika ma
 konzi 'ba mitoro koro ngi ngila malayika
 ma tone yayi tilelu Boko'ba, iya te,
 14 "Ro lobu keddi
 njobo zi Boko'ba mitoro.
 Mi do yayi beri bine lende keyi eddi 'deni
 zi lijje ame ga mi bo konjmi romo ne."
 15 Kina odo malayika naga nima kenyi
 'deni di ronnii yayi kileki kari mitoro tine
 bo koda kamolo naga nima enyi kiya ro go
 ronnii, iya te, "Darike te Beteleme tonjo oto
 nime ko'do roni nere Boko'ba kiya lende
 mo zize ne."
 16 Kina lijje kenyi ngi domo ro rikamba
 tari Beteleme. Tine lijje ari ko'ja Mariya ni
 ti Yesepa ngi yayi ti kole kuru ko'do 'deni
 mi bi 'ba tonyo akonyo 'ba yeri.
 17 Kina odo lijje ko'ja bo 'deni tara tine
 na lijje kebe ngi nati tiyeti go lende ame ga
 malayika kiya zinni go ko'du 'ba kole nima
 ne.
 18 Kina ya ame ga pili kuwo lende kiya
 'ba bo koda kamolo naga nima ne koto ngi
 ro gonni.
 19 Tine Mariya inda'ba 'benni lende naga
 nima ngi kikeki ko'bo minii.
 20 Bo koda kamolo tone ga uyi donni ngi
 ro lonjo ti tilelu Boko'ba go wa ame ga pili
 lijje kuwo ko'ja gbi ngi te koro ma kiya roni
 zinni tara ne.
To'do Doleti Mi Ro Lobu 'Ba Boko'ba
 21 Kina odo komo 'deni mi to'do do
 modomota 'ba kole nime 'do to'do doleto
 'ba akilele romo tine oyi moyi mo ngi ro
 Yesu, moyi molo tone malayika ki'di do bo
 gba kinza komo bo de ne.
 22 Kina odo kada 'ba to'do doleto 'benni
 mi ro lobu 'ba Boko'ba koro go ko'du ki'di
 mo ame Musa kugu ne komo 'deni tine
 Yesepa ni ti Mariya oto kole nima ngi kari
 Yerosalema 'do kulomu zi Boko'ba.

²³ Lijë o'do kozo ame kugu 'deni molo mi kò'du ki'di 'ba Boko'ba, kiya te, "Kole botoni ame ga pili ro dandende ne kulömu zi Boko'ba."

²⁴ Kina gbi lijë ari ti kole matukpuru riyö 'do tojma mo ro akumu zi Boko'ba kozo ame kò'du ki'di mo kiya ne.

²⁵ Tine bo moto kidëki möyi mo ro Simona ëdi Yeroselema yayi ro bo lende laka bo koro kò'du ki'di 'ba Boko'ba pili. Nyi Koto Laka ëdi do bo, bo kò'bò ti komo ki'di go konyi 'ba Boko'ba zi Yisarele.

²⁶ Kina Nyi Koto Laka ileme 'deni molo zi bo, bo inza kinene a moto ro tölë titi du tine 'jaa nbo odo bo ko'ja Kurisitö mo nime Boko'ba këdi koja zinni ne 'deni ngi du titi.

²⁷ Mi kada mo nima na Nyi Koto Laka ki'di bo ngi kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Kina odo 'bu 'ba Yësu ni ti ma bo Mariya ko'de bo 'deni kako mi rö löbu 'ba Boko'ba 'do to'do wa ame ga kò'du ki'di ko'doko ne ro bo tine

²⁸ Simona ombi bo ngi közi bo kilëlu Boko'ba, iya te,

²⁹ "Nere ma, i'di bo laja 'bi 'deni 'do kari abo nati liya ti mi këyi kozo kò'du 'bi tara.

³⁰ Römöyi konyi 'bi mo'ja 'deni ti komo ma

³¹ ame kilenjo 'deni 'do komo bilaka 'ba dolinjo pili ko'ja ne,

³² bi kopo ma 'do kileme lende 'bi zi bo löwö

gbi ti ro löbu 'ba bilaka 'bi ga Yisarele."

³³ Tine 'bu 'ba kole nima ti ma mo oto ngi ro gönni go lende nima kiya röni tara ro kole nima ne.

³⁴ Simona o'do yëyi ngi dönni. Tine bo ileki kiya zi Mariya, bo iya te, "Kole nime i'di 'deni 'do ma konzi di mi Yisarele kolokpo yaga timo kina 'do ma konzi moto ga kaya yaga timo. Bo na ti këdi ro akileme ma kako di zi Boko'ba go bilaka kiya kpënni romo.

³⁵ Meri ame ga ro ma kusu mi döki'di ma konzi ne ti kileme 'deni yaga. Ne ni, döki'di yi ti kulöro 'deni ti meri."

³⁶ 'Ja moto möyi mo ro Ana nyiti 'ba Panuwëlë di mi kupö Asera ro bo kumë lende 'ba Boko'ba ëdi gbi yayi. Loko öndë 'deni. Pa molo do yitö 'bëni ogbe loko ko'do nge komo koo modomoriyö ti më'dë ni yo na më'dë ni kolë ngi.

³⁷ Kina me loko o'do 'deni nbo komo koo kuluku koto kodo domo 'butë mota domosowo (84) ro makuru'bë. Tine na loko kò'bò 'bëni ngi nburu mi rö löbu 'ba Boko'ba. Loko ö'bò ngi yayi kote kada kote korondo toja laja zi Boko'ba toro kpëni gbi tumötu.

³⁸ Loko ömò do Yesepa ni mi saa nima na loko ko'do yëe ma ngi zi Boko'ba. Kina

loko koloma ngi tiya lende 'ba kole nima zi lijë ame ga pili këdi ti komo ki'di mo ma go Boko'ba komo bilaka 'ba Yisarele di mi tölë ne.

³⁹ Kina odo Mariya ni ti Yesepa kote to'do döletü 'ba ro kole nima 'deni go kò'du ki'di 'ba Boko'ba mo tine na lijë kileki ngi kari Galilaya mi gawo 'bënni Nazareta.

⁴⁰ Kina kole tönë kiyöbu ngi di yayi komo mo kandi yaga. Tine bo ngi lo ti akikali, yëyi 'ba Boko'ba ëdi do bo.

Yësu Ileke Mi Reki 'Ba Rö Löbu

⁴¹ Ro go komo koo pili 'bu bo ni ö'bö nduwë tari Yeroselema mi karama 'ba Pasaka.

⁴² Kina odo komo koo abo këdi 'deni 'butë domoriyö tine na lijë kënyi ngi gbi kari mi karama nima kozo ma molo tara.

⁴³ Tine ko'ja karama kote röni 'deni 'bu bo ni ti ma bo këdi kileki kari linjo na kole mo tönë ro Yësu ne kileke ngi mi Yeroselema yayi. Tine 'bu bo ni ti ma bo ikali ga gomo dë.

⁴⁴ Lijë omeri 'bënni tégë motoga bo ti këdi mi löngö bilaka konzi naga nima këdi kari koto tinni ne. Lijë ilingere 'deni nbo kada koso, na lijë ki'di ngi nati toma go bo kebe zi ma wado 'bënni ga ti bo pori nni ga.

⁴⁵ Kina odo lijë ko'ja bo dë tine lijë uyi dönni ngi kileki toma bo di Yeroselema.

⁴⁶ Mi tö'dö do mota 'deni tine na lijë kari ko'ja bo mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba bo koloma 'deni mi löngö bo komo kiyandi ni tuwö lende 'bënni ga gbi tititi lijë.

⁴⁷ Akikali abo ti do lende kileki abo igayi ya ame ga pili koloma ro tuwö mo ne ngi.

⁴⁸ Kina odo 'bu bo ni ti ma bo ko'ja bo 'deni tara tine lijë oto ngi ro gönni. Kina ma bo kënyi kilende zi bo, iya te, "Kole ma, o'do ze te go wa'di? Ze ngi ro meri sowa ti 'bu yi, dëdi toma göyi."

⁴⁹ Bo ileki domo zinni, iya te, "Eddi komake ma ro toma go wa'di? Ikalike dë ma 'do mëdi mi rö 'ba 'bu ma?"

⁵⁰ Tine lende nima bo këdi kiya zinni ne lijë ikali 'jo mo dë.

⁵¹ Kina bo kënyi ngi kari tinni Nazareta, bo koloma kuwö dönni. Tine ma bo ikeki 'bëni wa tönë ga ngi kò'bò mini.

⁵² Kina Yësu kiyöbu ngi ti akikali kpaki ti mi këyi 'ba Boko'ba gbi ti 'ba bilaka lesi.

3

Yowani Bo Bapatisi

(MT 3:1-12; MK 1:1-8; YN 1:19-28)

¹ Mi kada ma Tiberiya ko'do 'deni komo koo 'butë döomu do kitü ro bo dolinjo ma löbu 'ba Romo, Pönitiyo Pilato na ro turu 'ba do Yudayi. Erobe na 'ba bo ro nere 'ba Galilaya kina bo löndö bo Pilipö na ro njere

'ba Ituriya ni ti Turakoniti, kina Lusaniya na ro nɛre 'ba Abilene,

² tine Ana ni ti Kayapa na ro bo do bo akumu. Mi kada mo naga nima na Boko'ba ki'di lende abo ngi zi Yowani kole 'ba Zakariya di yi moko.

³ Na bo kilaki ngi pili kote mi dayayi ame ga kpa yopo 'ba Yaradene yayi ne toko tuwowo laja 'ba bapatisi 'ba do koto go Boko'ba kola wa go lende kenyē.

⁴ Eɗi 'deni kozo lende ma tone kugu mi buku 'ba Yesaya bo kume lende 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Bo moto eɗi kuwowo do bo di yi moko kiya te, 'Ilenoke kori zi nɛre. Odoro ke go kori zi bo.

⁵ Gbogbo pili kidiri teyi. Kurungu ni ti doku ni koga domo me koriya yaga. Kori ma kango naga kodoro gomo yaga. Kori ma kinyawo naga ko'do gomo kopiyari yaga.

⁶ Kina bilaka lesi pili ti ko'ja konyi 'deni ngi di zi Boko'ba."

⁷ Yowani oloma ro tilende zi tindɛ naga nima kedɛi kako zi bo mi bapatisi ne, bo iya te, "Kpe kole 'ba mure naga nime, ye na ku'bolu ye tirina di kpa ya lobu 'ba Boko'ba nime kedɛi kako doye ne?

⁸ O'dake wa ame ro 'ba do koto di mi lende kenyē ne. Kinza kebeke de tiya mo te, 'Abarayama na ro 'bu ze.' O'do oto de romoyi ro ma laka miya ziye, Boko'ba ti kikali to'do kulugbi doku naga nime ro kole zi Abarayama.

⁹ Ongoke, gorona eɗi 'deni ndo ndi ngeri. Ngeri ame ga kana a ma laka de ne ti koga beri ku'du mi pa'do."

¹⁰ Bilaka naga nima enyi kititi bo, iya te, "Ne wa'di na go do'do nati?"

¹¹ Yowani ileki domo zinni, iya te, "Bo ame kedɛi ti bonjo kolo ro riyō kogba moto koto kokonyi bo ame kinza du ti oto ne timo. Kina 'do bo ame kedɛi ti akonyo ne ko'do gbi tara."

¹² Ya moto ga ame ro bo kireke awada ni ako gbi zi bo mi bapatisi. Kina lijē kititi bo gbi, iya te, "Bo komo kiyandi, wa'di ga na go do'do?"

¹³ Bo iya te, "Kinza kogba de kebe do ame kose ziyi ne."

¹⁴ Bo kanya moto ga ako kititi bo, iya te, "Ne wa'di ga na go do'do 'beze?"

Bo iya te, "Kinza kolo a 'ba boto de. Kina kinza kunzo beti de kpa boto go kopi wa ziyi. Bi gomo 'ba royi ma kedɛi kopi ziyi i'di lende mo ko'bo yi."

¹⁵ Bilaka ngi mi kada naga nima yayi pili ti komo ki'di gbi ti meri mo iya te motaga Yowani na ti kedɛi ro Kurisitō mo tone Boko'ba kedɛi koja ne oto.

¹⁶ Tine Yowani enyi kileki domo zinni pili ro gonni, iya te, "Medi mo'do 'bama

bapatisi nge doye ti mini. Tine bo moto ma ti tigo do kiteli kebe ma ti kako 'deni. Ma pele mo'bo de tope kpa kabi 'ba wari abo. Bo ti ko'do bapatisi doye ti Nyi Koto Laka gbi ti pa'do.

¹⁷ Kizeri abo eɗi kōzi bo. Bo ti kona di mi dokandilere abo bo kubō nyonyu ma laka mo ki'di mi mata. Tine turu mo bo ti konja yaga ti pa'do ame ko'bo ngi kinza kolu de ne."

¹⁸ Yowani uwowo laja laka zi bilaka naga nima ti kori 'ba lende ma konzi.

¹⁹⁻²⁰ Tine 'deni kowo yayi oto Yowani kebe tileki lende zi nɛre Erode go lende 'ba Erodiya 'ja 'ba londō bo, gbi go lende kenyē ma konzi moto ga ame bo kedɛi ko'do ne tine, bo odo'bo ndimo ngi ti lende kenyē abo nima na bo ku'du Yowani ngi mi maboso.

Bapatisi 'Ba Yesu

(MT 3:13-17; MK 1:9-11)

²¹ Mi kada 'ba bapatisi nima Yowani koloma ro to'do mo do bilaka konzi naga nima ne na kobapatisi Yesu ngi gbi. Kina ko'ja Yesu kedɛi kumotu yo na mitoro kurogo roni ngi yaga ro gbogo.

²² Kina Nyi Koto Laka koko ngi kako do bo kinē mo kozo kinē matukpuru tara. Kina biro kudu ngi di mitoro, iya te, "Ni na ro kole ma. Mo'c yi 'deni kulowo. Ma ti mi keyi ro mbembē go lende 'bi."

Yi Lijgi 'Ba Yesu

(MT 1:1-17)

²³ Mi kada nima Yesu kisaki ndobo 'ba laja laka ne komo koo abo eɗi 'deni 'butē mota. Kozo ma bilaka komeri bo ro kole 'ba Yesepa kole 'ba Eli

²⁴ kole 'ba Matata kole 'ba Lewē kole 'ba Maleki kole 'ba Yanayi kole 'ba Yesepa

²⁵ kole 'ba Matatiyo kole 'ba Amosa kole 'ba Numa kole 'ba Esili kole 'ba Nagayi

²⁶ kole 'ba Mata kole 'ba Matatiyo kole 'ba Semayini kole 'ba Yoseke kole 'ba Yoda

²⁷ kole 'ba Yowanana kole 'ba Resa kole 'ba Zerobabele kole 'ba Salatele kole 'ba Neri

²⁸ kole 'ba Maleki kole 'ba Adi kole 'ba Kosama kole 'ba Elimada kole 'ba Ere

²⁹ kole 'ba Yesuwa kole 'ba Elizara kole 'ba Yorima kole 'ba Matata kole 'ba Lewē

³⁰ kole 'ba Simona kole 'ba Yuda kole 'ba Yesepa kole 'ba Yonama kole 'ba Elekima

³¹ kole 'ba Meliya kole 'ba Mena kole 'ba Matata kole 'ba Natana kole 'ba Dawidi

³² kole 'ba Yisayi kole 'ba Obede kole 'ba Bowaza kole 'ba Salomono kole 'ba Nasona

³³ kole 'ba Aminadaba kole 'ba Rami kole 'ba Ezerona kole 'ba Pereze kole 'ba Yuda

³⁴ kole 'ba Yakoba kole 'ba Yisika kole 'ba Abarayama kole 'ba Tera kole 'ba Nawura

³⁵ kole 'ba Seruga kole 'ba Ru kole 'ba Pelege kole 'ba Ebere kole 'ba Sela

³⁶ kole 'ba Kayinana kole 'ba Arupakasada kole 'ba Seme kole 'ba Nowa kole 'ba Lemeke

³⁷ kole 'ba Metosela kole 'ba Enoke kole 'ba Yarada kole 'ba Makalele kole 'ba Kayinana

³⁸ kole 'ba Enosa kole 'ba Sete kole 'ba Adama ma ro kole 'ba Boko'ba.

4

Akiyozo Ma Komo Zi Yesu (MT 4:1-11; MK 1:12-13)

¹ Mi kada nima Yesu kileki kako di kpa Yaradene ne bo ngi lo ti Nyi Koto Laka. Kina Nyi Koto Laka koto bo ngi kari yi mokö

² na Satani koloma ngi ro tiyozo bo tö'dö mo nbö dö 'buté sowö. Bo koloma ngi tara kinza tonyo oto. Kina ro nburuñburu mo tine bo 'deni ro 'bö.

³ Kina Satani kako ngi kilende zi bo, iya te, "Odo keddä ngi ro kole 'ba Boko'ba ilende zi kulugbi döku nime kuyi röni ro mangolo'bo."

⁴ Tine bo ileki domo, iya te, "Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Bilaka oloma de nge koto go akonyo.' "

⁵ Satani oto bo kari kileme dolingo nime pili toko zi bo

⁶ kilende zi bo, iya te, "Ti mi'di közi kakpa mo ti amo ga ngi ziyi römöyi ama ga na. I'di 'deni zö kina ti mi'di zi boto ame mo'doko ti'di mo teyi ne.

⁷ Kina me odo kumötu ma wa naga nime pili ti kedi ro e'bi."

⁸ Bo ileki domo iya te, "Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Nere Boko'ba 'bi na nge koto 'do kumötu kulömu kpäyi teyi.' "

⁹ Kina Satani koto bo 'böwu kari Yerosalema ki'di bo koro nbö toro do kumu rö löbu 'ba Boko'ba, kina kilende zi bo iya te, "Odo keddä ngi ro kole 'ba Boko'ba ola röyi bëri di bine.

¹⁰ Römöyi ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, 'Bo ti ki'di kö'du 'bi zi malayika abo ga 'do koda bi laka di röyi.'

¹¹ Kina ugu 'deni gbi iya te, 'Lijé ti kako kikapo yi ngi toro do közinni kinza koga ndiyi ra yoki döku.' "

¹² Bo ileki domo iya te, "Iya 'deni te, 'Kinza kiyozo nere Boko'ba 'bi de.' "

¹³ Tine odo Satani kote tiyozo Yesu 'deni kozo a nime te tine bo ola Yesu ngi töti tara nati.

Tisaki Ndobö 'Ba Yesu

(MT 4:12-17; 13:53-58; MK 1:14-15; 6:1-

6)

¹⁴ Kina Yesu kileki ngi kari Galilaya lo ti Nyi Koto Laka na lëbi abo kiyëlë röni ngi kote mi döyayi nima toko.

¹⁵ Bo oloma tiyandi wa di mi rö 'ba mötu 'bënni ga kina ma konzi kilëlu bo ngi.

¹⁶ Na bo kari ngi Nazareta gawo ma tonë kulu bo yimo ne. Mi kada 'ba ro kindawo na bo kari ngi mi rö 'ba mötu kozo ndobo abo ga nduwë tara. Bo ënyi toro tidëki wa

¹⁷ na kogba buku 'ba Yesaya bo kumë lende ngi ki'di zi bo. Na bo kitenye ngi ko'ja bi ma tonë kugu kiya te,

¹⁸ "Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba edi doma römöyi bo ondi 'deni do tuwöwö laja koto laka zi bo lisa ni. Bo oja ma 'deni ti'di do ngölö zi bo mi maboso ni, kina gbi tiyozo komo bo komo kölu ni tope ya ma kedi koko rönni di zi kponi naga yaga ro do ngölö

¹⁹ kina gbi tuwöwö koo 'ba mi konmi 'ba nere Boko'ba."

²⁰ Kina bo kuköku mi buku mo nima ngi teyi bo kileki ki'di zi lëwi mo na bo koloma ngi bëri tiyandi wa. Kina bilaka pili 'ba mi rö 'ba mötu yayi kodo kömönni ngi do bo.

²¹ Kina bo kileki kiya zinni, iya te, "Wa nime kugu bine ne na me ko'do röni 'deni tone kuwöke."

²² Lijé pili oloma ngi ro tiya lende abo ro ma laka, lende konmi ame ga kedi kodo di kpa bo ne i'di lijé ngi koto ro gönni. Lijé ebe titi rönni, iya te, "Tara ne, odo bo na de ro kole 'ba Yesepa mo tonë ya?"

²³ Yesu ileki domo zinni, iya te, "Ro ma laka ti ko'deke lende 'ba mumë nime roma, ame kiya te, 'Bo wowa, ilenjo gbagba yi. Wa ame ga duwö koloma ro to'do mo Kaparanoma ne o'do gbi mi döyayi ma 'bëyi bine.' "

²⁴ Bo ileki gbi kiya zinni te, "Ro ma laka miya ziye, bilaka ame ro bo kumë lende ne ya e'bënni ga oloma de toro me.

²⁵ Ro ma laka miya ziye, mi kada 'ba Eliya makuru'bë edi ngi nbanji mi Yisarele. Ne mi kada ame kora komo poli teyi ko'do nbö komo koo mota kodo domo nyepa modokoto kinza toro ka'di de sëyi 'ba 'bö kila'ba mi döyayi nima pili ne,

²⁶ pele tara oja Eliya de kari zi makuru'bë 'ba Yisarele tine nge zi makuru'bë moto ame ro bo löwö kedi koloma Zarepata mi döyayi 'ba Sidona ne.

²⁷ Kina gbi tara mi kada 'ba Elisa bo kumë lende bo mönyu edi ngi nbanji mi döyayi 'bënni 'ba Yisarele tine pele tara ilenjo ma koto moto te de di mi löngö mo. Namana nbö ro bo löwö di Suriya na nge Elisa kilenjo."

²⁸ Kina odo bilaka naga nima mi rö 'ba mötu yayi ne kuwö lende naga nime bo kiya ne 'deni tine, münni ënyi ngi pili kata ro bo.

²⁹ Kina lijê kënyî ngî tîtiŋi bo yaga di mî gawo. Lijê koto bo ngî kari bi kulîŋi 'ba dôku nima ti gawo nima dômo ne 'do tîtiŋi bo bêri di bi kulîŋi nima.

³⁰ Tine bo olo abo ro bo ngî di mî lõnggò tîndi naga nima bo kari abo ngî nduwê yaga.

Bɔ Nôki

(MK 1:21-28)

³¹ Na bo kari ngî Kaparanoma gawo mɔto gbî mî Galilaya yayi. Mî kada 'ba ro kindawo na bo ki'di ngî tiyandi bilaka

³² tine lijê oto ngî ro gönni go akiyandi abo römöyî bo iyandi wa ngî kozo bo közi kaka tara.

³³ Bɔ nôki mɔto ëdi mî rô 'ba mötu yayi. Kina nôki nima kënyî ngî kulörî ro ma kembe, iya te,

³⁴ "Wa'di 'bî tize, nî Yësu 'ba Nazareta nime? Ako 'deni tote doze nati? Mikali yi 'deni. Nî na ro bo laja ma koto laka 'ba Boko'ba."

³⁵ Tine Yësu ënyî kamo do nôki nima, iya te, "Udumò yaga. Kina ita'ba yaga di do bo nima."

Nôki tönê ënyî ngî konma bo nima bëri kômönni pili te kina kita'ba ngî yaga di dômo ko'do oto dè teyi.

³⁶ Kina lende mo kigayi bilaka naga nima ngî pili lijê kebe tiya mo ro go rönni, iya te, "Akiyandi ma tondo mo ga na te? Bo amo le do nôki ni ti közi kakpa ti tigo te na lijê kita'ba ngî yaga."

³⁷ Kina lêbi 'ba Yësu kiyêlê rönî ngî kote mî döyayi nima toko.

Yësu Ileŋo Bɔ Roko'ɔ Ma Konzi

(MT 8:14-17; MK 1:29-39)

³⁸ Yësu ënyî di mî rô 'ba mötu yayi kari liŋo 'ba Simona. Tine mese 'ba Simona ëdi yayi ti zëyi ngî timo ro ma kututu. Kina lijê kiya lende mo zi Yësu 'do kokonyi.

³⁹ Kina bo kari ngî koro kpa langgiri 'ba 'ja nima bo kilende zi zëyi nima 'do kola loko yaga. Kina zëyi nima kola loko ngî, loko kënyî taro koloma toja laja zinni.

⁴⁰ Kina odo kada këdi köso 'deni tine na bilaka ko'de bo roko'ɔ ma konzi mɔto ga ame ti dokomali roko'ɔ ma gege ne ngî kako zi Yësu. Kina bo koloma ngî ti'di közi bo rönni tileŋo lijê pili ro kotokoto.

⁴¹ Tine nôki ni ebe 'bënni tita'ba yaga di do bilaka ti tulörî, kiya te, "Nî na ro kole 'ba Boko'ba."

Tine bo amo dönni kola lijê dè kilende römöyî lijê ikali bo ro Kurisitò ame kako di mitoro ne.

⁴² Ko'ja bi këdi këzê 'deni na Yësu kënyî ngî kari abo kutu bo yi mökö. Bilaka ebe toma go bo, tine odo lijê kari ko'ja bo 'deni lijê oloma tota bo 'do bo kari dè kpe bito di zinni bina.

⁴³ Ne tine bo iya te, "Mëdi mari tiya laja laka 'ba ntere löbu 'ba Boko'ba nime gbî mî gawo mɔto ga römöyî lende mo na me koja ma gomo."

⁴⁴ Kina bo kö'bö ngî nduwê ro tiyandi bilaka di mî rô 'ba mötu 'ba Yudayi ni.

5

Tösö 'Ba Simona Ni Gɔ Yësu

(MT 4:18-22; MK 1:16-20)

¹ Mî kada ma Yësu këdi koro kpa pöpö 'ba Genesareta tîndi kuru bo 'deni toko bëri tuwò lende 'ba Boko'ba,

² bo o'ba komo bo ngî bo ko'ja sorope riyo mɔto ga këdi 'deni kpa götò yayi, atoyi mo ga ari 'deni turögò ro duru 'bënni ga.

³ Kina bo kari këki ngî mî ma koto ame ro 'ba Simona ne, bo iya zi Simona 'do koto sorope nima kari dogba mbowa yaga di do kpa götò. Kina bo koloma ngî bëri mî sorope yayi tiyandi bilaka.

⁴ Kina odo bo kote tilende 'deni tine bo ënyî kiya zi Simona, bo iya te, "Oto sorope kari mî zana mini ma kalo 'do ku'duke duru 'be tugu kenze."

⁵ Tine Simona ileki dômo, iya te, "Nere, dopi raze 'deni tu'du mo ti korondo ene nbo bi këzê doze ro yawa kinza ma do'ja ma koto te. Ne go lende kiya 'bi ti mu'du duru nima ngî."

⁶ Kina odo lijê ku'du yo na kilaka kenze ngî nbanji, duru koma tirica.

⁷ Kina lijê ko'do közinni ngî zi lêpi nni ama ga mî sorope mɔto yayi ne go kako tokonyi lijê. Kina lijê kope kenze ngî zoza koso mî sorope naga nima kpaki riyo ki'di sorope pili koma za 'böwu tönzu bëri.

⁸ Tine odo Simona Pitörò konggo 'deni te bo ako ngî kolodo bëri komo Yësu. Bo iya te, "Nere, ese yaga di roma. Ma bo lende kënyê na."

⁹ Römöyî kenze nima kilaka zinni ne na lende mo kigayi lijê 'deni ngî pili.

¹⁰ Lende mo igayi lêpi bo ama ga Yakoba ni ti Yowani kole 'ba Zebedayo ga 'deni gbî.

Kina Yësu kënyî kileki kiya zi Simona, iya te, "Kinza kere dè. Kisaki di mî kada nime tone ti këddi ro atoyi 'ba to'de bilaka zi Boko'ba."

¹¹ Kina lijê kilala sorope 'bënni ga ngî yaga do kpa götò, lijê kola wa pili yayi lijê köso ngî nati go Yësu.

Yësu Ileŋo Bɔ Mõnyu

(MT 8:1-4; MK 1:40-45)

¹² Kina odo Yësu këdi 'deni mî gawo mɔto yayi tine na bo mɔto mõnyu konyo romo ga 'deni ngî pili römöyî ki'di döni ngî. Bo ako kila'ba ro kpa kutu'bò komo Yësu bëri bo koma'jo ro bo, iya te, "Nere, odo ko'doko ngî ti kilenjo ma ngî yaga ro ma koro."

¹³ Yēsu oja kōzi bo kosa rō bo nima, kiya tine, "Mo'doko 'deni ngi, ileŋo yi 'deni."

Kina mōnyu tōnē kola bo nima ngi.

¹⁴ Tine Yēsu ose gōmo zi bo, iya te, "Kinza kari kiya lende mo dē titi zi bōto tine ari kileme rōyi zi bō akumu 'dō bo kinyeli rōyi go kileme ngi ileŋo yi 'deni rō ma kōpō. Kina go ko'de akumu kōzō ame Musa ki'di kō'du mo 'deni ne tara."

¹⁵ Ne pele lēbi 'ba Yēsu iyēlē rōni ngi nduwē rō mbēmbē. Kina bilaka koloma ngi rō tōlo rō tīndi kako tuwō akiyandi abo gbī 'dō bo kileŋo lijë di dō rōkō'ō 'bēnni ga.

¹⁶ Tine Yēsu ō'bō tusu rō bo kari titi mbowa yi mōkō rō dō kutu bo to'dō mōtu.

*Yēsu Ileŋo Bō Keŋme Bēri Mōto
(MT 9:1-8; MK 2:1-12)*

¹⁷ Mī kada ma dō kōto mōto ko'ja bo kēdi rō tiyandi bilaka Parosi ni ti bō kōmo kiyandi mōto ga ame kako di mī gawo 'ba mī dōyayi 'ba Galilaya ni ti Yudayi gbī di Yerosalema ēdi yayi. Tigo 'ba Boko'ba ēdi ti Yēsu tileŋo bō rōkō'ō timo.

¹⁸ Kina ya mōto ga ko'de bō keŋme bēri mōto kēdi kombi ti sora ngi. Lijë o'doko toto bō nima kari ko'ba bēri kōmo Yēsu rō yayi.

¹⁹ Tine odo lijë ko'ja kori 'ba 'dō to'dō mo tara dē kpe rōmōyi tīndi oso 'deni ngi kola kori dē kpe zīnni, na lijë kuyi rōnni ngi kēki tōrō dō rō lijë kumō bi koja bō nima di teyi kako bēri mī zana tīndi naga nima ko'ba kōmo Yēsu.

²⁰ Kina odo Yēsu koŋgo ya naga nima ki'di dōnni 'deni go tigo abo tara tine bo ilende ngi zi bō nima, bo iya te, "Bō pōri ma, ola yi 'deni go lende kēnyē 'bī ga."

²¹ Kina Parosi ni ti bō kōmo kiyandi mo tōnē ga koloma ngi rō tomeri mo ti mīnni, iya te, "Bō nime bo yē na bo kēdi ko'dō dōli kiyari rō bo ti Boko'ba te? Boko'ba na nge koto rō bo tola bilaka go lende kēnyē."

²² Meri 'bēnni ti akītiti 'bēnni nima, Yēsu ikali 'deni. Kina bo kileki kititi lijë, bo iya te, "Ēddi komerike wa naga nima tara mī dōki'di ye go wa'di?"

²³ Ma yala na kitēwu 'dō tiya mo? 'Ola yi 'deni go lende kēnyē 'bī, 'ala 'dō kiya te, 'Ēnyi tōrō kilŋgere.'

²⁴ Ne ziye tikali mo rō ma laka kole 'ba bilaka lesi ēdi ti tigo mī dolŋgo nime bine tola bilaka go lende kēnyē."

Kina bo kēnyī kiya zi bō keŋme bēri tōnē, bo iya te, "Milende zīyi, ēnyi tōrō kombi sora 'bi kari liŋgo."

²⁵ Kina bō tōnē kēnyī ngi kōrō tōrō di kōmōnni pili te, bo kombi sora abo tōnē bo koloma rō tō'dō dōmo ne bo kari ngi nduwē liŋgo ti tilēlu Boko'ba.

²⁶ Kina lende mo kigayi bilaka pili ngi ki'di yi ni bō mōto kebe ngi tilēlu Boko'ba.

Lijë ngi pili rō tikere na lijë kebe ngi tiya mo te, "Do'ja a lōbu 'deni tōne."

*Bō Rōkō'ō Na Nge Ko'doko Wōwō
(MT 9:9-13; MK 2:13-17)*

²⁷ Di gōmo na Yēsu kari ko'ja bō kireke awada mōto kidēki mōyi mo rō Lēwē koloma 'deni mī bi 'ba tireke awada. Kina Yēsu kiya zi bo te, "Ōsō gōma."

²⁸ Kina Lēwē kēnyī kola wa pili ngi bō kōsō go Yēsu.

²⁹ Lēwē o'dō njele ma lōbu liŋgo abo zi Yēsu. Na bō kireke awada ma konzi ti ya mōto ga koloma ngi rō tonyo kpēnni ti Yēsu ni yayi.

³⁰ Tine na Parosi ni ti bō kōmo kiyandi 'bēnni ga koloma ngi rō tiya mo zi bō kōsō go bo ga, iya te, "Ēddi konyoke kpeye kuwēke wa bi koto ti bō kireke awada ni ti bō lende kēnyē naga nima go wa'di?"

³¹ Tine Yēsu ileki dōmo zīnni, iya te, "Bō rōkō'ō na nge kari zi bō ki'di wōwō. Ya ma kinza ti rōkō'ō naga ari ē'bēnni dē.

³² Mako dē tidēki bō lende laka, mako go bō lende kēnyē 'dō koto dōnni."

*Lende 'Ba Kpa Koro
(MT 9:14-17; MK 2:18-22)*

³³ Ya mōto ga ēnyī kititi bo, iya te, "Bō kōsō go Yowani ga ti 'ba Parosi ni ō'bō rō toro kpēnni to'dō mōtu, ne ma 'bēyi ga oro 'bēnni kpēnni dē go wa'di?"

³⁴ Yēsu ileki dōmo zīnni iya te, "Ma komerike 'beye nba ame kako mī karama 'ba gbe ne ti koro kpēnni ko'ja mē'dē 'ba nyiti kēdi tīnni? Inza tara,

³⁵ tine kada mo ti kōmō 'jaa ame 'dō kogba mē'dē 'ba nyiti yaga di mī lōngō lijë kina lijë ti koro kpēnni 'jaa mī kada mo nima."

³⁶ Kina bo koloma ngi rō tiya dōngala nime zīnni, iya te, "Boto irica kapa bōnggo ma la'ja dē kuru ma kōndē timo. Odo bo mo ko'do tara, ti kirasi ma la'ja nima, tine akuru ma di yoki ma la'ja inza koriya ti ma mōlo nima.

³⁷ Kina gbī tara, bōto odo layi ma la'ja dē mī kilaka layi ma kōndē. Odo ko'do tara layi la'ja ti kotopa kilaka layi kōndē nima ngi yaga, kina layi ni kpaki ti kilaka mo nima kēdi kirasi rōnni ngi.

³⁸ Tine layi ma la'ja todo mo mī kilaka ma la'ja.

³⁹ Kina gbī bōto inza ko'doko layi ma la'ja kpe odo bo kuwē ma mōlo 'deni, rōmōyi bo ti kiya te, 'Ma mōlo nime na kele.'"

6

*Lende 'Ba Kada 'Ba Rō Kindawo
(MT 12:1-14; MK 2:23-3:6)*

¹ Mī kada 'ba rō kindawo ma dō koto mōto Yēsu ni ēdi kudō kebe mī nyaka 'ba

nyönyu kina bo kösö go bo ga kebe ngi tomborozi do nyönyu kinyanyi közinni lijë koloma ro tonyo mo.

² Kina Parosi motö ga kënyi kititi, iya te, "Eddi këyëyike mi kö'du ki'di 'ba kada 'ba ro kindawo go wa'di?"

³ Tine Yësu ileki domo zinni, iya te, "Idëkike wa tönë Dawidi ko'do mi kada ma lijë këdi ro 'bö ti bilaka abo ga ne dë?"

⁴ Mi kada nima Dawidi odo ngi mi rö löbu 'ba Boko'ba kogba mangolo'bo koro ame kö'du ki'di kota gomo di zi bilaka ma sari tine nge zi bo akumu ni na 'do konyo ne. Dawidi onyo ki'di gbi zi bilaka abo ga."

⁵ Kina Yësu kileki kiya 'böwu zinni, iya te, "Kole 'ba bilaka lesi na ro nere 'ba do kada 'ba ro kindawo."

⁶ Mi kada 'ba ro kindawo motö na bo kari ngi kodo mi rö 'ba mötu koloma tiyandi wa. Tine bo motö ëdi yayi közimo ma döri ölä 'deni ro kilawo.

⁷ Kina Parosi ni ti bo komo kiyandi ni ëdi ro toma kori 'ba 'do tususu Yësu. Go lende mo na lijë këdi koje komönni kongö odo Yësu ti kilejo bo nima mi kada 'ba ro kindawo nima ya.

⁸ Tine Yësu ikali meri 'bënni nima 'deni na bo kiya zi bo közi kölä ro kilawo tönë, bo iya te, "Ënyi toro koro komoze pili bine." Kina bo nima kënyi ngi koro.

⁹ Kina Yësu kiya zinni te, "Mititi ye, ma yala na kuti dönä ti kö'du ki'di 'ba kada 'ba ro kindawo, to'do lende laka zi bilaka ala to'do lende kënyë na teyi, tomö didi ala tupö mo yaga?"

¹⁰ Bo uyi komo bo kongö dönni pili na bo kilende zi bo nima, bo iya te, "Oja go köziyi."

Bo oja yo na közi bo tönë kilejo rönä ngi ro ma laka.

¹¹ Tine lende mo ata ngi minni sowa na lijë koloma ngi ro tiya mo ro go rönni, wa'di na go lijë ko'do ngi zi Yësu.

*Bo Köso Go Yësu Ga
(MT 10:1-4; MK 3:13-19)*

¹² Mi kada ma do kotö motö na Yësu kënyi ngi kari do döku tilende ti Boko'ba këzë do bo.

¹³ Mi döngbo mo 'deni tine na bo kidëki bo kösö go bo ga ngi bo koza ya ma 'butë dömoriyö di mi löngö mo bo kidëki lijë ro bo laja.

¹⁴ Lijë na ro Simona ame bo kidëki ro Pitörö ne ti löndö bo Andareya ti Yakoba ti Yowani ti Pilipö ti Batolimayo

¹⁵ ti Matayo ti Tomä ti Yakoba kole 'ba Alapayo ti Simona ame kidëki ro Zelote (bo ko'do ya go döyayi 'bënni)

¹⁶ ti Yuda kole 'ba Yakoba ti Yuda Isikarita ame kebe kusus Yësu ne.

Akiyandi 'Ba Yësu

(MT 4:23-5:12; 5:38-48)

¹⁷ Bo ëki kari tinni bëri mi döyayi ma koriya na bo koro ngi. Tindi ame ga ro bo kösö go bo ne ti bilaka ma konzi ame ga di mi döyayi 'ba Yudayi pili ti Yeroselema gbi di mi gawo 'ba Tura ni ti Sidona ame ga kpa mini löbu ne ëdi kpaki yayi.

¹⁸ Lijë ako tuwö lende abo gbi ti rokö'ö 'do tilejo mo. Kina ngi ya ame ga nöki këdi kodo gomö romo kulöwö naga ilejo ngi gbi.

¹⁹ Bilaka naga nima pili o'doko tosa ro bo römöyi tigo ëdi kodo di ro bo kilejo lijë.

²⁰ Bo ongo do bo kösö go bo naga nima na bo kiya te, "Kpe ame ga ro lisa ne na laka römöyi nere löbu 'ba Boko'ba na ro 'beye.

²¹ Kpe ame ga giri nime ro 'bö ne na laka römöyi ti kö'bo ye 'deni. Kpe ame ga ro monö giri nime ne na laka römöyi ti kögöke 'deni.

²² Kpe ame ga odo bilaka ko'ji ye kiti'ja ye kilagi ye kiya ye ro a ma kënyë go lende 'ba kole 'ba bilaka lesi ne na laka.

²³ Iliyake mi kada mo nima köpuke ro löjo römöyi kpa közi ma löbu ëdi ziye mitoro. Ya naga nima 'bu nni löbu ga oloma gbi ro to'do bo kumë lende 'ba Boko'ba tönë ga bine tara.

²⁴ Tine bu'bu ziye kpe bo wa ni, römöyi otele ro kindawo ti löjo ma 'beye 'deni mölo giri nime.

²⁵ Bu'bu ziye kpe ame ga ro tēkpē giri nime ne, ti këddike 'deni 'basi ro 'bö. Bu'bu ziye kpe ame ga ro tögö giri nime ne, ti kuduke 'deni.

²⁶ Bu'bu ziye kpe ame ga bilaka pili këdi kiya lende 'be ro ma laka ne römöyi kina 'bu nni löbu ga ko'do bo kumë lende do kindëndë ni gbi tara bine.

²⁷ Kina me mëdi miya ziye kpe ame ga këddi kuwöke lende naga nime mëdi miya ne. O'ö bo ya 'bi ga kina o'do lende laka zi lijë ame ga ko'ji yi ne.

²⁸ O'do yëyi do lijë ame ga kulömu yi ne kina umötu go lijë ame ga këdi ko'do yi ro ma kënyë ne.

²⁹ Odo bo motö kokoso lo'bo yi, uyi kapa motö gbi zi bo, bo kokoso. Odo bo motö kogba gamisi 'bi, i'di bo kogba pandila 'ba yimo gbi.

³⁰ I'di zinni lijë ame ga kidëki wa di ziyi ne. Tine kinza ki'di dë kpe kopi ziyi.

³¹ O'do zi ya motö ga gbi közo ame ko'doko 'do ko'do ziyi ne tara.

³² Ne odo kö'ö nge ro ya ame ga kö'ö yi ne 'do mi Boko'ba këyi ka röyi gomö go wa'di? Bo lende kënyë ni pele o'ö ya ame ga kö'ö lijë ne gbi.

³³ Ne odo ko'do laka nge zi ya ame ga ko'do laka ziyi ne, 'do mi Boko'ba këyi ka

röyï gomo go wa'di? Bo lende kënyë ni pele o'do gbï tara.

³⁴ Ne odo ki'di nge zi ya ame ga kiteri 'do kileki bi mo teyi ziyi ne, 'do mi Boko'ba këyi ka röyï gomo go wa'di? Bo lende kënyë ni i'di gbï zi bo lende kënyë lëpï nni ga tara 'do kopi te kileki teyi.

³⁵ Tine ma laka mo, o'co bo ya 'bi ga, o'do laka zinni, kina i'di zinni kinza titeri topi oto teyi. Kina ti kpa közi 'bi 'ba gomo këdi ngi ro mbembë, ti këddi ro kole 'ba Boko'ba tigo do kiteli, römöyï bo na ti mi këyi ro bo mi kata ni ti bo döki'di kënyë ni.

³⁶ Oloma ti mi koñmi zi bilaka kozo 'ba 'bu yi Boko'ba tara.

³⁷ Kinza ko'do burë 'ba boto dë, odo ko'do ti ko'do 'bëyi gbï. Kinza kodo karama dë do boto, odo ko'do ti kodo gbï döyi. Ola bilaka go lende kirasi, kina ti kola yi gbï.

³⁸ I'di, kina ti ki'di gbï ziyi. Akiyari kele 'bi ame këdi ko'do zi bilaka, kiyari kitanji gomo kiyaya koso kilayi bëri ne, ti komomi gbï tara donngo'do yi, römöyï wa ame kiyari ki'di ne na ti ki'di gbï ziyi."

Ni Gbi Tara

(MT 7:3-5, 24-27)

³⁹ Kina Yësu kiya donngala nime gbï zinni, iya te, "Bo komo kolu ti kokoko bo komo kolu lëpï bo moto yo? Lijë ti kila'ba dë kpaki riyö mi gö?"

⁴⁰ Kole 'ba sukulu inza mbiri di do bo komo kiyandi abo. Ne bo ame kote akiyandi abo pili laka ne ti këdi gbï kozo bo komo kiyandi abo.

⁴¹ Go wa'di na kebe tongo pöri di komo lëpï yi moto konyo lende 'ba kpa kulugbu ma löbu nima kömöyï ne dë?"

⁴² Ti kiya ro ma tondo mo zi löndö nima kiya te, 'Bo löndö, i'di miyagba pöri nima yaga di kömöyï, 'ko'ja to'ja kpa kulugbu ame kömöyï ne konya döyi? Ni bo komo kandi nime, ogba kpa kulugbu nima titi dogba yaga di kömöyï 'do ko'ja bi laka togba pöri yaga di komo löndö yi.

⁴³ Onngo ke te, ngëri ma laka ana donngëri ma kënyë dë, kina ngëri ma kënyë ana donngëri ma laka dë.

⁴⁴ E'di kikali ngëri pili go ma kana mo ga. Boto ite'de këlu dë di do ngopolinga, kina boto ite'de mowo dë gbï di do rökö.

⁴⁵ Bo lende laka ëdi koja 'ba bo ro wa ma laka ame kulu döni 'deni mi döki'di bo ne. Kina bo lende kënyë oja 'ba bo gbï ro wa ma kënyë ame kulu döni 'deni mi döki'di bo ne. Römöyï wa ame koso mi döki'di ne na kpa këdi koja yaga.

⁴⁶ E'ddi kidëkike ma ro ñere, ro ñere, go wa'di kinza ma ko'doke wa ma miya mo ga dë yo?"

⁴⁷ Ti mileme ziye, lijë ame ga pili kako kuwö lende ma ko'do ngi tara ne

⁴⁸ E'di kozo bo ko'ba rö ame kole gö 'ba gbondo rö abo kalo kugë gbondo rö abo di do döku ne tara. Kina mini koso kako kikëti röni ro rö nima, tine iyaya röni dë, römöyï o'ba röni 'deni laka.

⁴⁹ Ne lijë ame ga kuwö lende ma ko'do dë ne, ëdi kozo bo ame ko'ba rö ma 'ba bo ngi tara kinza kole gbondo mo dë bëri ne. Kina odo mini koso kikëti röni ro rö nima yo na kulöru ngi. Tine la'ba mo ngi ro ma kënyë."

7

Bo Laja 'Ba Bo Do Bo Kanya

(MT 8:5-13)

¹ Kina odo Yësu kote tiya wa naga nime 'deni pili zi bilaka naga nima tine na bo kënyï ngi kari Kaparanoma.

² Di yayi bo këlu 'ba bo kanya 'ba Romo moto ëdi ti bo laja abo ame bo ko'co kulöwö ne. Tine bo laja nima ëdi do roko'co 'deni ngosi 'do köle.

³ Kina odo bo këlu nima bo kuwö lende 'ba Yësu 'deni tine bo oja löbu 'ba Yudayi moto ga ngi kari 'do kititi Yësu go kako komo bo laja abo nima yaga.

⁴ Ya naga nima ari kolo'ba rönni ro gögö zi Yësu, iya te, "Bo nime bo o'bo ngi 'do ko'do konyi teyi

⁵ römöyï bo o'co ze Yudayi kulöwö bo ko'ba rö 'ba mötu zize."

⁶ Kina Yësu kënyï ngi kari tinni.

Tine odo Yësu komo 'deni ngosi ngila lijo nima kola dë kpe kowo yo, na bo këlu mo tönë koja bilaka 'do kari kiya zi Yësu te, "Ñere, kinza kupö röyï dë. Mo'bo dë 'do ti'di yi kodo lijo ma.

⁷ Ma gbagba ma mongo roma bine mo'bo dë 'do tako ziyi. Tine iya nge ti kpëyi kina ti kilenjo bo laja ma nime ngi.

⁸ Römöyï mikali közi kakpa 'bi ëdi gbï kozo 'bama ame mëdi bëci közi kakpa ti bo kanya ñbanji kpa bëco ne. Odo milende zi ame, miya te, 'Ari,' kina kari ngi. Kina odo milende zi ame 'dë, miya te, 'Ako,' kina kako ngi. Odo milende zi bo laja ma, miya te, 'O'do wa nime,' kina ko'do ngi."

⁹ Kina odo Yësu kuwö lende kiya 'ba bo nime 'deni te tine lende mo igayi bo ngi. Kina bo kuyi komo bo do tindi ama ga këdi kozi go bo ne, bo iya te, "Ro ma laka miya ziye, mo'ja boto moto ame ki'di döni ngi go lende ma kozo a nime te dë koto te pele di miye kpe Yisarele."

¹⁰ Kina ya tönë ga koja ne kileki ngi kari ko'ja bo laja tönë kilenjo 'deni.

Yësu Indiji Töku

¹¹ Kina di pötö mo na Yësu kënyï ngi kari gawo moto kidëki möyi mo ro Nayini. Bo

kösö go bo ga ti tindi ma konzi moto ga ari gbi koto ti bo.

¹² Tine ko'ja lijë kömö 'deni ngosi kpa reki 'ba gawo nima tine na dönni kondoso ngi ti töku kedî kombi kako timo. Kole koto kpöki 'ba 'ja makuru'bë moto na ma kölä 'deni. Kina bilaka 'ba mi gawo kototo rönni 'deni ngi ro tindi ti 'ja nima.

¹³ Tine odo Yësu ko'ja 'ja nima 'deni tara tine lende mo o'ö ngi nbö kodo mi döki'di bo. Kina bo kiya zini te, "Kinza kudu dë."

¹⁴ Kina bo kari ngi kinda'ba kpa lajba nima di do bo kombi töku naga nima na lijë koro ngi. Kina bo kilende, iya te, "Ni kole, milende ziyi ënyi toro."

¹⁵ Kina töku tönë kënyî ngi koloma toro kebe tilende. Kina Yësu kileki bo ngi zi ma mo.

¹⁶ Kina lijë ngi pili ro tikere ro mbëmbë lijë ki'di tilëlu Boko'ba, kiya te, "Bo kumë lende ma löbu odo 'deni mi löngö ze."

Lijë iya gbi te, "Boko'ba na kako 'deni tokonyi bilaka abo ga."

¹⁷ Kina lëbi 'ba wa nime Yësu ko'do ne kogba mi döyayi 'ba Yudayi ngi pili ti röni kala mi dolijö ame ga döngila Yudayi yayi ne toko.

Akititi 'Ba Yowani
(MT 11:2-19)

¹⁸ Bo kösö go Yowani ga ari kiyëti lende naga nime pili te zi Yowani.

¹⁹ Kina bo kidëki ma riyö ngi bo koja kari zi Yësu ti akititi nime, kiya te, "Ni mo na ro bo mo tönë kedî kako ne, ala 'do doje komoze gba go bo moto 'beri?"

²⁰ Kina ya riyö tönë ga kako ngi zi Yësu kiya te, "Yowani bo bapatisi na koja ze ziyi tiya mo te, 'Ni mo na ro bo mo tönë kedî kako ne, ala 'do doje komoze gba go bo moto 'beri?' "

²¹ Mi kada mo nima Yësu ilejo ma konzi ame ga ti dokomali roko'ö ma gege ti nöki ni kiyopo komo bo komo kölu ni 'deni gbi.

²² Kina bo kileki kiya zi bo laja naga nime, bo iya te, "Ilekike kari kiyëti ke wa naga nime ko'jake kuwöke gbi ne zi Yowani. Iyopo komo bo komo kölu ni 'deni. Bo ka'bo ni ilingere 'deni. Ilenjo bo mönyu ni 'deni yaga ro ma kopo. Bo mbili ku'bë ni uwö bi 'deni. Töku ni indinj 'deni kina laja laka uwöwö röni 'deni zi bo lisa ni.

²³ Lijë ame ga lende ma kilikö dë dönni ne na ti yëyi."

²⁴ Di pötö bo laja 'ba Yowani naga nima kari 'deni na Yësu koloma ro tiya lende 'ba Yowani zi tindi naga nima. Bo iya te, "Me karike yi mökö zi Yowani ne wa'di na karike tonjo mo? Mbili moli ma kedî kudë döni di zi lili?"

²⁵ Ne ma kinza tara arike tonjo wa'di? Bo kusu bonjo kele? Inza tara, lijë ame ga

kedî kusu bonjo ma ndögö kitigö kulöwö naga nima dönni kola nge 'joyi di mi mori ne, bi 'bënni lijö 'ba nere.

²⁶ Ne arike tonjo wa'di? Bo kumë lende 'ba Boko'ba? Yëe, ro ma laka o'jake bo ame kebe bo kumë lende 'ba Boko'ba pili ne 'deni.

²⁷ Bo na me kugu lende abo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Mëdi moja bo laja ma kari dogba kömöyi tilejo kari ziyi.'

²⁸ Ro ma laka miya ziyi, kole köyö 'ba 'ja moto inza mbiri di do Yowani, tine bo ame titiyi mi nere löbu 'ba Boko'ba ne na mbiri di do Yowani."

²⁹ Bilaka ma laki naga nima ti bo kireke awada ni kpaki odo lijë kuwö lende nime Yësu kiya ne 'deni tine ileme ngi zinni burë ko'do 'ba Boko'ba ro ma kodoro römöyi Yowani na ko'do bapatisi 'deni dönni.

³⁰ Tine Parosi ni ti bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ilagi ako'doko 'ba Boko'ba ngi go dönni, lijë kilagi di zi Yowani di bi to'do bapatisi dönni.

³¹ Yësu ileki kiya te, "Ti miyari ye kpe bo titi ma le'jete nime ti wa'di? Kpe ngi kozo wa'di ga?"

³² Kpe ngi kozo kole titi ame kotonji dönni mi bi 'ba ndögö tara, ame dotumu moto kulöri kiya zi ama ga, iya te, 'Domba dokole mbili pele ziyi, odoweke goye dë yo. Kina me duci lëri 'ba tölä pele ziyi, uduke dë yo.'

³³ Yowani ako bine koro kpa bo kuwë a ma kata naga dë, iyake te, 'Bo bo nöki na.'

³⁴ Kina me kole 'ba bilaka lesi kako konyo kpa bo kuwë wa, iyake te, 'Ongöke yayi, bo ngi ro bo kpa nbönbö bo layi bo porî 'ba bo kireke awada ni ti bo lende kënyë moto ga.'

³⁵ Ne tine akikali 'ba Boko'ba ti kinda 'deni yaga di mi ndobo 'ba kole mo ga."

Yësu Ni Ti Simona Ma Ro Parosi

³⁶ Parosi moto ose Yësu 'do kari ro nba lijö abo. Kina Yësu kari ngi lijë koloma tonyo akonyo bi koto ti Parosi nima.

³⁷ Tine 'ja bo lende kënyë moto di mi gawo nima uwö 'deni Yësu ëdi lijö 'ba Parosi nima. Kina loko kako ngi ti kizaza 'ba 'bu ma kato kele.

³⁸ Loko oro ngi kebe go Yësu di kpa akonyo yayi tudu, tolo kömöni kiya'ji ndi Yësu. Kina loko kebe ngi tididi ndi Yësu ti sunë döni loko kunzulu kinzanza 'bu kato kele tönë teyi.

³⁹ Kina odo Parosi mo nima ko'ja 'deni tara tine, bo ebe tiya mo ti mi bo te, "Bo nime ma bo kedî ra ngi ro bo kumë lende 'ba Boko'ba dëne bo ëdi kikali ngi 'ja nime kedî kosa ndi bo ne bo lende kënyë ma do kiteli na."

40 Yēsu ɛnyī kilende zi Parosi nima, möyī mo ro Simona ne, iya te, “Simona, mēdī ti lende mōto tiya mo ziyī.”

Simona ileki dōmo iya te, “Laka, bo kōmō kiyandi, iya zō.”

41 Yēsu isaki kiya te, “Ya mōto ga riyō ogba yamo tōti di zi bo mōto 'do lijē kopi 'jaa. Bo mōto ogba 'ba bo kuluku 'butē, bo ama ogba 'ba bo kuluku kōto.

42 Ya naga nime kpaki riyō inza ga ti a mōto 'do topi wali nima timo. Na bo mō tōnē kola yamo naga nima ngī gbo pili zinnī. Di mī ya riyō naga nime bo ma yala na ti kō'ō bo kulōwō?”

43 Simona iya te, “Momeri 'bama bo ama wali mo mbiri ne na ti kō'ō bo kulōwō.”

Yēsu iya te, “Iya 'deni ko dōmo.”

44 Kina bo kuyī kōmō bo kileme 'ja nima zi Simona, iya te, “O'ja 'ja nime ra? Ma mako lijō 'bi i'di mini dē yō zō turōgō ndō timo. Ne 'ja nime loko urōgō ndō ti tōlo 'ba kōmōnī loko kididi ti sunē dōni.

45 Me mōdō bine ne iramo ma dē yō. Ne 'ja nime mōlo gō tōdō ma bine o'ō dē di bi tuzulu ndō.

46 Inzanza 'bu dē yō dōma. Ne loko inzanza 'bu kato kele ndō.

47 Kina me miya ziyī lende kēnyē konzi 'bēnī naga nima ola loko 'deni gbī gōmo kōzō akō'ō mbēmbē 'bēnī nime. Bo ame kola nge mbowa ne o'ō gbī nge mbowa.”

48 Kina Yēsu kileki kiya zi 'ja nima, iya te, “Ola yi 'deni gō lende kēnyē 'bi ga.”

49 Kina nba mōto ga ama ti bo yayi ne kebe ngī tiya mo ro gō rōnnī, iya te, “Bo nime bo yē na gō bo kola wa gō lende kēnyē?”

50 Yēsu ileki kiya zi 'ja nima, iya te, “Ti'di dōyī gō lende ma na kōmō yi 'deni, ari ti, ti mī kēyī.”

8

Lingere Tuwōwō Laja Laka

1 Di pōtō mo 'deni yayi tine na Yēsu koloma ngī ro tilingere kebe mī gawo ni ti dōlijo ma titi naga ti tuwōwō laja laka 'ba nere lōbu 'ba Boko'ba. Bo kōsō gō bo ga ma 'butē dōmoriyō mo tōnē ga ari ti bo mī lingere nima

2 gbī ti 'ja mōto ga ame kilejo 'deni di dō rokō'ō ni ti nōkī ni ne. 'Ja mōto mo naga nima lijē na ro Mariya ma kidēki möyī mo gbī ro Magadala ma tōnē nōkī mōdōmoriyō kita'ba yaga di dōmo ne

3 kina gbī ti Zowana 'ja 'ba Kuza makungu 'ba nere Erode kina Sosana ni ti 'ja ma konzi mōto ga. 'Ja naga nime na koloma ro tokonyi Yēsu ni ti bo laja abo ga ti yamo 'ba gbagba lijē ga.

Dōngala 'Ba Bō Kulī Kupō
(MT 13:1-23; MK 4:1-25)

4 Kina tūndī ma kinza kiya ki'di tototo rōnnī ngī zi Yēsu. Bilaka oloma ngī ro tako di mī dōlijo ma konzi mōto ga. Kina bo koloma ngī ro tiya dōngala nime zinnī, iya te,

5 “Bo mōto o'do 'deni kari tuli kupō. Kina o'do bo kēdī kulī 'deni tine mōto ga ila'ba ngī dō kpa kori. Ututu dōmo ngī ti ndī na yali kako kōgō ngī.

6 Mōto ga ila'ba 'bēnnī dō kirigoyō. Kina o'do kōtu 'deni tine ututu ngī rōmōyī yayi mo ɛyī dē.

7 Kupō mōto ga ila'ba 'bēnnī bīci kono. Kina o'do kono kiyōbu 'deni kōto timo tine ubōwu ngī yaga.

8 Tine kupō mōto ga ila'ba 'bēnnī mī yayi ma laka. Kina kōtu ngī kiyōbu kana konzi kebe ma tōnē kulī ne.”

O'do bo kiya 'deni kōzō a nime te tine, bo ɛnyī kuwōwō, kiya te, “Bo ame kēdī ti mbili tuwō lende ne i'dike bo kuwō lende nime.”

9 Bo kōsō gō bo ga ebe tititi bo gō 'jo 'ba dōngala nima.

10 Tine bo ileki zinnī, bo iya te, “Beye Boko'ba i'di akikali 'ba nere lōbu abo ame ro ma kusu ne 'deni ziye. Ne 'bēnnī lijē ya ma laki naga nima ti milende zinnī ro dōngala rōmōyī 'do o'do lijē kōngō pele lijē kō'ja dē, lijē kuwō pele lijē kikali mī 'jo 'ba lende mo dē.

11 'Jo 'ba dōngala nima na te, kupō na ro lende 'ba Boko'ba.

12 Ma kila'ba dō kpa kori naga nima na ro ya ame ga kuwō laka tine Satani ako ngī kolo yaga di mī dōkī'di mo ne kinza lijē ki'di dōnnī ra gōmo kōmō lijē di mī tōlē.

13 Ma kila'ba dō kirigoyō na ro ya ma kinda'ba lende 'ba Boko'ba ngī ti mī kēyī di bi tuwō mo. Tine ngira'da mo alo dē mīnnī. Lijē i'di dōnnī nge mbowa gōmo tine o'do akiyari kōmō yō na lijē kila'ba ngī.

14 Kupō ma kila'ba bīci kono na ro ya ame ga kuwō ngī tine 'deni yayi kōmō kilē'di 'ba gō wa 'ba dōlijo nime, mōri ni ti lōjo mo ubōwu ngī yaga di mīnnī. Kina ngī lijē iyōbu dē kpe.

15 Tine kupō ma kila'ba mī yayi ma laka na ro ya ame ga kuwō lende nime kinda'ba ngī mī dōkī'di nnī ti lende koro mo. Kina lijē kogbo ngī nōbō lijē kana.

Dōngala 'Ba Lamba
(MK 4:21-25)

16 Kōzō ma kōngōke bōto i'di pa'do dē dō lamba kogba kutu'bō dōmo ti kete ala kusu bīci sora. Tine ɛdī ki'di lamba dō a 'ba tūdēyī mo 'do kiyōpo bi zinnī lijē ame ga pili kēdī kōdō rō yayi ne.

17 Kina me wa ame ga ro ma kusu ne ti koja yaga bi kopō. Kina lende ame ga

kutu'bo kpamo bēri ne ti kughē'du gomo yaga.

¹⁸ Ojeke mbili ye laka go lende nime tuwō mo. Bo ame kēdi timo ti ki'di gbi dorō'do domo. Tine bo ame kinza timo ne ma mbowa mo ame bo komeri bo kēdi timo ne ti kogba yaga di zi bo."

Yē Na Ro Iya?

(MT 12:46-50; MK 3:31-35)

¹⁹ Ma 'ba Yēsu ni ti lōndō bo ga ako tonjo bo. Tine lijē 'ba dē 'do tōmō ngōsi ngila bo rōmōyī tindi uru bo 'deni.

²⁰ Kina bo motō kari kiya zi bo, iya te, "Mōyi ni ti lōndō yī ga na me 'dē kēdi korō yaga, lijē o'doko tilende tūyī."

²¹ Tine bo ēnyī kileki domo, iya te, "Iya ni ti lōndō ma ga na ro ya naga nime lijē ame ga kuwō lende 'ba Boko'ba kinda'ba ndobo mo ne."

Yēsu Oga Piwu

(MT 8:23-27; MK 4:35-41)

²² Mī kada ma do koto motō na Yēsu kēnyī kiya zi bo kōsō go bo ga, bo iya te, "Ēnyike dumuke gōnyī pōpō ma 'dē." Kina lijē kēki ngi mī sorope tari.

²³ Di mī sorope 'deni yayi na tō'dō kinda'ba bo ngi. Tine na lili piwu ki'di dōni ngi mini ki'di toso gōnni mī sorope kinda ngi ro tōlē zinnī.

²⁴ Kina bo kōsō go bo ga kari kindinji bo, iya te, "Nere, nere, dēdi 'deni dōlē."

Kina bo kēnyī ngi toro bo kamo do lili ni ti mini kikagba nima. Kina piwu tōnē kōlu ngi me'de, bi ko'do ngi liwo.

²⁵ Kina bo kēnyī kititi bo kōsō go bo ga, bo iya te, "Kpe nime go wa'di na ki'dike dōye dē go tigo ma?"

Tine lijē ngi pili ro tikere wa nima igayī lijē 'deni, na lijē kebe tititi rōnni, iya te, "Bo nime wa'di ga na? Bo embe pele nje do lili ni ti mini, uwō do bo ngi."

Nōki Ni Ti Ba'do

(MT 8:28-34; MK 5:1-20)

²⁶ Lijē umu ngi kōmō mī dōyayī 'ba bo lōwō mī Gerasa ame kebe gōnyī pōpō nima ro ma koriya ti Galilaya ne.

²⁷ Kina do Yēsu kēki ngi di mī sorope yo na do bo kondoso ngi ti bo nōki motō 'ba mī gawo nima. Bo nima oloma 'deni komo koo konzi kinza kusu a motō ro bonjo, kō'dō dē gbi rō. Bi loma mo nburu mī lōngō dōgō.

²⁸ Kina do bo ko'ja Yēsu 'deni tine bo ako ngi kila'ba bēri ndi Yēsu bo kulōri ro ma kembe, kiya te, "Wa'di 'bi tō ni Yēsu kole 'ba Boko'ba tigo do kiteli nime? Moma'jo roma ziyī, kinza kodo gomo dē roma."

²⁹ Bo iya tara rōmōyī Yēsu ilende 'deni zi nōki nima 'do kita'ba yaga di do bo. Pa

molo nōki nima ēdi nduwē ro tonbenbe bo. Omba zingiri pele ndi bo ga ti kōzi bo 'do kogbo bo bēri bo o'bō ngi tūyēyi wa naga nime yaga di ro bo. Kina nōki nima koto bo ngi toloma yī mōkō.

³⁰ Yēsu ititi bo, iya te, "Mōyi yī ro yē?"

Bo iya te, "Mōyi ma ro tindi." Bo iya tara rōmōyī nōki nima kila'ba do bo ne ro laki.

³¹ Kina nōki naga nima kēnyī koma'jo rōnni ngi zi Yēsu kinza bo koga lijē dē koto mī gō kalo kinza kota bici mo dē tōnē.

³² Tindi 'ba ba'do 'ba linjo ma konzi ēdi tonyo kpēnni ndi dōku yayi. Kina nōki koma'jo rōnni ngi zi Yēsu 'do koja lijē kari kila'ba do ba'do naga nima. Kina bo kodo kpamo ngi zinnī.

³³ Kina do nōki tōnē ga lijē kita'ba 'deni di do bo nima tine lijē ari kila'ba ngi do ba'do tōnē ga. Na dotumu tōnē kembe ngi pili do riņa kulōru di bi kulinji 'ba dōku nima kila'ba kote dōnni mī pōpō.

³⁴ Kina do bo koda ba'do naga nima konjo 'deni tara tine lijē irinja ngi ti lende mo kari kiyēlē mī gawo kpaki kebe go nyaka.

³⁵ Kina bilaka kolo ngi kari tonjo oto nima ko'do rōni ne. Kina do lijē kari kōmō 'deni zi Yēsu yayi tine lijē ari ko'ja bo tōnē nōki kita'ba 'deni yaga di domo koloma 'deni bi ndi Yēsu yayi kusu bonjo 'deni rōni domo kele 'deni. Kina lijē ngi ro tikere.

³⁶ Lijē ame ga ko'ja tlenjo bo nōki nima ne na kebe bi tūyētī gomo zinnī.

³⁷ Kina lijē bilaka 'ba Gerasa mo naga nima kilende ngi zi Yēsu 'do kēnyī kari yaga di mī dōyayī 'bēnni rōmōyī tikere abo a'da lijē 'deni. Kina Yēsu kēnyī ngi kēki mī sorope kari abo.

³⁸ Bo tōnē nōki kita'ba di domo ne oma'jo rōni zi Yēsu tēgē 'do Yēsu ki'di bo kari tinnī. Tine Yēsu ileki bo, iya te,

³⁹ "Ileki kari linjo 'be 'do kiyētī wa ame Boko'ba ko'do kulōwō ziyī ne."

Kina bo tōnē kari ngi koloma ro tūyēlē wa ame Yēsu ko'do kulōwō zi bo ne kote mī gawo nima.

Nyiti Titi Ti 'Ja Kosa Ro Bonjo 'Ba Yēsu
(MT 9:18-26; MK 5:21-43)

⁴⁰ Kina do Yēsu kileki 'deni kōmō kapa pōpō ma tōnē tine tindi ama ga yayi ne ngi pili ti mī kēyi turē do bo rōmōyī lijē ēdi molo ro toda bo.

⁴¹ Kina bo motō ro Yayiro ro bo do rō 'ba mōtu kako ngi kila'ba bēri bi ndi Yēsu, koma'jo ro bo zi Yēsu 'do kari ti bo linjo abo.

⁴² Rōmōyī nyiti koto kpōki abo 'deni mbiri ro dōti komo koo mo 'deni kozo 'butē dōmoriyō tara dōki'di mo ēdi ko'do 'deni ngi togba rōni.

Di go kəri 'deni yayi na tündi komomi rönñi ngi aa za 'do tidiri Yésu.

⁴³ Tine 'ja moto yayi roma ö'bö ngi nburu tólo di romo komo koo mo 'deni 'butë domoriyö. Loko ote do yamo 'bëni ga 'deni zi bo wowa ni tine ma koto moto mo ileño ni dë du te.

⁴⁴ Kina loko kako ngi kebe go Yésu loko kosa kpa bonngo 'ba ro bo. Kina roma 'bëni tönë kö'bö ngi nburu tólo di rönñi ne koke kpëni ngi.

⁴⁵ Yésu ititi, iya te, "Yë na kosa roma?"

Lijë pili andi gomo. Kina Pitörö kënyi kileki kiya zi Yésu, iya te, "Nere, bilaka na me komomi rönñi kedi kitiri pili kari röyi yayi, tine ti kititi 'böwu tara ro ma totondo mo ga?"

⁴⁶ Tine Yésu ileki domo iya te, "Botó to ne osa roma 'deni römöyi mikali go tigo ma kodo di mi yida roma."

⁴⁷ Kina odo 'ja tönë konngo 'deni loko inza kari ngi liwo tine na loko kako ngi ti ro kilë'di loko kila'ba bëri bi ndi Yésu. Kina loko kiyëti go ame loko kosa ro bonngo 'ba Yésu na kileño ni ne ngi pili zi bilaka konzi naga nima.

⁴⁸ Kina Yésu kileki kiya zini, iya te, "Nyiti ma, ti'di döyi go tigo ma na kileño yi 'deni. Ari ti, ti mi këyi."

⁴⁹ Kota Yésu kedi gba tilende te tine na bo moto komo ngi di lijo 'ba Yayiro bo do ro 'ba motu tönë, iya te, "A 'ba nyiti 'bi tönë ënyë 'deni. Kinza koma'jo bo komo kiyandi nime dë kpe."

⁵⁰ Kina odo Yésu kuwö tara tine bo iya zi Yayiro, bo iya te, "Kinza kere dë, i'di döyi go tigo ma kina ti kindinji ni ngi."

⁵¹ Kina odo bo kari komo 'deni lijo 'ba Yayiro yayi tine bo ola boto dë kodo ti bo go töku nima, tine nge ro Pitörö ni ti Yowani ti Yakoba ti 'bu 'ba nyiti mo nima ti ma mo.

⁵² Bilaka ama ga pili yayi ne ëdi bi mono do töku tome kuwu ti kökö. Yésu ilende zinni iya te, "Udumöke, loko ölä dë ro tölë, tö'dö na."

⁵³ Kina lijë kögö bo ngi ro laña römöyi lijë ikali loko ölä 'deni ro tölë.

⁵⁴ Kina Yésu kinda'ba közi töku tönë ngi kidëki, kiya te, "Nyiti ma, ënyi toro."

⁵⁵ Kina didi ni kileki ngi loko kënyi toro.

Yésu iya zinni 'do ki'di akonyo zi nyiti nima.

⁵⁶ Tine 'bu mo ni ti ma mo oto ngi ro gönñi. Kina Yésu kose gomo ngi zinni kinza lijë kiya lende 'ba wa nime ko'do rönñi ne dë zi boto moto.

9

*Laja 'Ba Ya Ma 'Butë Domoriyö
(MT 10:5-15; 14:1-12; MK 6:7-29)*

¹ Yésu idëki bo köso go bo ga ma 'butë domoriyö pili bi koto kina bo ki'di közi kakpa 'ba toga nöki ti tileño roko'bo ngi zinni.

² Kina bo koja lijë ngi kari tuwöwö laja laka 'ba Boko'ba gbi tileño roko'bo.

³ Bo ose zinni te, "Kinza kogbake oto dë tiye mi lingere nime. Ala bo ro përi ala mbo'da 'ba kpasi ala akonyo, ala girisi ala bonngo kolo moto kinza kogbake dë tiye.

⁴ Liño moto ame kodoke 'deni teyi olo-make nge bina njobö kënyike di mi gawo mo to nima.

⁵ Gawo ame ga bilaka mo ga kilagi ye ne odoke yaga kpa reki mo kombake lupu 'ba bi 'bënni nima yaga di ndiye ro lömu rönñi."

⁶ Kina bo köso go bo naga nima kënyi ngi domo tilingere ro go lijo tuwöwö laja laka gbi tileño roko'bo.

⁷ Kina odo nere Erode kuwö lende nima kedi ko'do rönñi ne 'deni tara tine lende mo ilikö ngi do bo römöyi ya moto ga iya te Yowani na koja 'deni di mi tölë.

⁸ Ya moto ga iya 'bënni te Eliya na kodo 'deni. Kina gbi ma konzi moto ga iya te bo kumë lende 'ba Boko'ba ma molo tönë ga ma koto moto na ma kodo 'deni 'böwu di mi tölë.

⁹ Tine Erode iya te, "Ma na mi'di koke do Yowani, ne bo ma yala mo na me 'böwu medii muwö lende mo ne?"

Tine bo ö'bö nduwë titeri 'do to'ja kinë Yésu.

*Yésu I'di Akonyo Ko'bo Bilaka Kuluku
'Butë Bi 'Butë*

(MT 14:13-21; MK 6:30-44; YN 6:1-14)

¹⁰ Kina odo bo köso go Yésu ga kuyi dönñi 'deni di mi lingere 'bënni nima tine lijë oloma ngi ro tora ga wa ame ga lijë ko'do ne zi bo. Kina bo kototo lijë nge ro dönñi kari ti bo mi doayayi moto kidëki ro Betesayida.

¹¹ Tine tindi naga nima ikali gomo ngi na lijë kënyi kozi ngi kari gönñi yayi. Bo urë dönñi ti mi këyi kina bo koloma ngi ro tiya lende 'ba nje löbu 'ba Boko'ba zinni. Kina bo kileño ya ame ga 'do kileño ne ngi.

¹² Mi dokopiyari 'deni na ya ma 'butë domoriyö ma 'ba bo mo tönë ga kako zi bo kiya te, "Oja bilaka naga nime kari 'do lijë kari koma akonyo gbi ti bi 'ba tö'dö zinni di mi lijo moto ga ma ngosingosi bine römöyi ze dedike yi mökö."

¹³ Bo ileki domo zinni, bo iya te, "Kpe na 'do ki'dike oto ga zinni."

Lijë ileki domo zi bo, iya te, "Dëdi nge ti mangolo'bo muyi bine ti kenze riyo. O'doko go dari dugö akonyo zi tindi konzi naga nime?"

¹⁴ Bilaka naga nima yayi botoni 'beri ro dönni ëdi ñbó kozo kuluku 'butë bi 'butë (5,000) tara.

Tine bo ënyi kileki zi bo kösö go bo naga nima, bo iya te, "I'dike lijë pili ro gönni koloma bëri ro dotumu, ro kuluku ro kuluku."

¹⁵ Bo kösö go bo ga o'do ngi tara na bilaka tonë ga koloma ngi pili bëri.

¹⁶ Kina bo kogba mangolo'bo muyi ti kenze riyö mo tonë ga ngi bo kombi komo bo mitoro, bo ko'do yëë'di mo bo konye yimo ngi ki'di zinni 'do lijë kari koza zi bilaka naga nima.

¹⁷ Kina bilaka naga nima pili konyo ngi kitëkpë lijë. Kina bo kösö go bo ga kari kutö'du koso ma kileke bëri mo ga ngi koso mi kee 'butë domoriyö.

Kole 'Ba Bilaka Lesi Yë Na?

(MT 16:13-28; MK 8:27-9:1)

¹⁸ Mi kada ma do koto moto ko'ja Yësu ni këdi to'do mötu ro dönni ti bo kösö go bo ga na bo kënyi kititi lijë, iya te, "Bilaka iya ma ro yë?"

¹⁹ Lijë iya te, "Ya moto ga iya yi ro Yowani bo bapatisi, moto ga iya yi ro Eliya, tine ma konzi moto ga iya te bo kumë lende 'ba Boko'ba ma molo tonë ma koto moto na kënyi kodo 'deni di mi tölë."

²⁰ Bo iya te, "Ne kpe ma 'beye iyake ma ro yë?"

Pitöro ileki domo iya te, "Ni na ro Kurisitö mo tonë Boko'ba këdi koja ne."

²¹ Tine bo ënyi kose gomo kitigo zinni kinza lijë kiya de zi boto ma koto moto.

²² Bo iya te, "Kole 'ba bilaka lesi ti kombi gomo ro mbëmbë, löbu ni ti bo akumu ni ti bo komo kiyandi 'ba ko'du ki'di ni ti kilagi di ro bo kupö bo. Tine mi tö'dö do mota bo ti kënyi 'deni kodo yaga di mi tölë."

²³ Kina bo kënyi kiya zi bilaka naga nima pili ro gomo, bo iya te, "Boto ame ko'doko tösö goma ne, i'dike bo komba go bo zi gbagba bo, bo kombi gomo abo, bo kösö goma pele ñbö mi tölë.

²⁴ Römöyï ame kiteri tomo didi bo ne ti kupö ngi. Tine ame kupö didi bo go lende ma ne ti komo ngi.

²⁵ Wa'di na ni moto ko'ja di gomo odo komomi dolijo löbu nime pele pili ziyi tine kupö didi yi?

²⁶ Bo ame koga kpëni goma gbi ti lende ma nime ne kole 'ba bilaka lesi ti koga kpa bo gbi tara gomo mi kada 'ba tako abo ame bo këdi kako 'deni ti tigo do kiteli 'ba 'bu bo gbi ti 'ba malayika 'ba Boko'ba ne.

²⁷ Ro ma laka miya ziye, moto ga di mi löngö ma këdi koro naga nime inza kinene tölë titi gba kota kinza ma lijë ko'ja ñere löbu 'ba Boko'ba nime de ngi titi du ti kömönni."

Kinë Yësu Uyi Röni

(MT 17:1-8; MK 9:2-8)

²⁸ Kozo tö'dö do modoomota 'deni tara di pötö lende nime bo kiya ne tine na bo kogba Pitöro ni ti Yowani ti Yakoba kari ti bo do döku toro tilende ti Boko'ba.

²⁹ Ko'ja bo këdi 'deni yayi na komo bo kuyi röni ngi bongo 'ba ro bo kanmi köbö yaga kozo toro kunyi.

³⁰⁻³¹ Kina bilaka riyö moto ga Musa ni ti Eliya kodo ngi ti bi kopo 'ba mitoro koloma ro tilende ti bo go ako'doko 'ba Boko'ba ame bo këdi kote 'deni ngi ko do 'bö mo ti tölë abo mi Yerosalema.

³² Pitöro ni ti lëpi bo ama ga ëdi 'deni bi tö'dö. Kina odo lijë konggo bi tine lijë o'ja bo ngi këdi 'deni mi bi kopo abo ti bilaka riyö këdi koro ngila bo.

³³ Kina odo ya naga nime këdi ko'do 'deni tari kola nge ro Yësu na Pitöro kënyi kiya zi Yësu, iya te, "Ñere, ele sowa ame dëdi 'deni bine ne. I'di dubö ngöngöbö mota, koto ziyi koto zi Musa koto zi Eliya." Tine wa nime bo këdi kiya ne bo ikali de.

³⁴ Kota bo këdi gba kilende yo na poli kutu'bo lijë ngi tine Pitöro ni ngi ro tikere.

³⁵ Biro udu di mi poli nima, iya te, "Ame na ro kole ma ame migeli 'deni, uwöke do bo."

³⁶ Di pötö lende nime lijë o'ja Yësu na 'deni nge kola kutu bo yayi. Lijë ya mota naga nima usu do lende nime kö'bö nge ro go rönni. Lijë iyëti go wa nime lijë ko'ja ne de zi boto ma koto moto mi kada naga nima yayi.

Kole Moto Ti Nöki Domo

(MT 17:14-23; MK 9:14-32)

³⁷ Mi bi këzë ma di gomo lijë këki 'deni bëri di do döku nima na tindi ma konzi kako ngi zi bo.

³⁸ Kina bo moto di mi löngö tindi naga nima kuwöwö do bo, kiya te, "Ñere, moma'jo roma ziyi, ongo kole ma nime römöyï bo na nge koto kpöki ro kole zö.

³⁹ Nöki ö'bö tonja bo ki'di bo kulöri ku'du bo bëri koto bo, surupu kö'bu di kpa bo. Kina kö'bö 'deni ngi ñburu ti bo kola bo de yo këdi ko'do 'deni ngi 'do tiyölu bo.

⁴⁰ Kina me pa bine mititi bo kösö göyi ga 'do koga yaga di domo tine lijë o'bo de."

⁴¹ Yësu iya te, "Kpe bo titi ma le'jete nime, kpe wa kinza ki'di dönni de laka go lende ma, bo lende kënyë naga nime, 'do mö'bö ñbö tiye nyanya ga togbo döki'di ma di zi gomo 'be? O'de kole 'bi nima dayi te."

⁴² Tine ko'ja kole mo nima këdi kako na nöki mo ku'du ngi bëri koto. Kina Yësu kamo ngi do nöki nima kilenjo kole tonë ngi ki'di zi 'bu mo.

⁴³ Kina lijë pili koto ngi ro gönni di zi tigo löbu 'ba Boko'ba.

Ko'ja wa ame ga Yēsu ko'do ne lende mo kigayi bilaka naga nima 'deni gba tara tine, na bo kileki kiya zi bo kōsō go bo ga, bo iya te,

⁴⁴ “Lende nime mēdi mo'do tiya mo ziye ne uwōke laka. Ti ki'di kole 'ba bilaka lesi kōzi bilaka.”

⁴⁵ Tine bo kōsō go bo ga ikali mī 'jo 'ba lende nime dē. Usu dōmo 'deni di zinnī kinza lijē kikali ra. Kina lijē kere ngi tititi bo go lende mo.

Yē Na Ro Do Kiteli?

(MT 18:1-5; MK 9:33-40)

⁴⁶ Kowasa u'du rōnī ngi mī lōngō bo kōsō go Yēsu ga go lende 'ba yē na ro lōbu di mī lōngō lijē.

⁴⁷ Yēsu ikali meri 'bēnnī nima na bo kogba kole titi mōto ngi ki'di koro ngila bo,

⁴⁸ na bo kiya zinnī, bo iya te, “Bo ame kota kole ma titiyi kōzo a nime te ro nba dōmōyi ma, ma na bo kota 'deni. Kina bo ame kota ma ro nba bo ma koja ma nime na ma 'deni gbi bo kota. Bo ame wōti titiyi di mī lōngō ye ne bo na ro lōbu ma do kiteli.”

⁴⁹ Yowani iya te, “Nere, do'ja bo mōto koloma toga nōki ti mōyi yi kina diya zi bo kinza bo ko'do dē kpe rōmōyi bo inza ro ma koto mōto di mī tumu ze nime.”

⁵⁰ Yēsu ileki dōmo, iya te, “Kinza kotake go to'do mo dē di zi bo rōmōyi bo ame ko'ji ye dē ne bo na ro 'beye.”

Somorona Ilagi Yēsu

⁵¹ Kina odo kada 'ba togba Yēsu kari mitoro kēdi 'deni ngosi tine na bo kinda'ba kori Yerosalema ngi.

⁵² Bo oja bo laja kari dogba kōmo bo mī dolinjo mōto 'ba Somorona tilejo bi ndo koda bo.

⁵³ Tine bilaka mo ga o'doko lende abo dē rōmōyi bo ēdi kari Yerosalema.

⁵⁴ Kina odo bo kōsō go bo ga Yakoba ni ti Yowani ko'ja lende nime te na lijē kititi bo, iya te, “Nere, o'doko zize go didēki pa'do di mitoro kote dōnni yaga?”

⁵⁵ Tine Yēsu uyi kōmo bo kamo dōnni,

⁵⁶ kina Yēsu ni kari ngi nduwē mī dolinjo mōto.

⁵⁷ Ko'ja lijē kēdi kilingere ro go kori na bo mōto kako kiya zi Yēsu, iya te, “Ti mōsō ngi nduwē gōyi nbo bi to ame kēddi kari pele teyi.”

⁵⁸ Yēsu ileki dōmo iya te, “Kiraba ni pele ēdi ti gō 'bēnni ga, kina yali ni gbi ēdi ti rō 'bēnni ga. Tine kole 'ba bilaka lesi inza 'ba bo ti bi mōto ame go bo ko'ba do bo teyi tindawo ro bo.”

⁵⁹ Bo iya zi bo mōto te, “Osō goma.”

Tine bo nima ileki dōmo, iya te, “Ti'di mari musu 'bu ma titi.”

⁶⁰ Yēsu iya te, “Ola tōku ni kusu tōku lēpi nni ga, tine ni 'bēyi ari tuwōwō laja 'ba nere lōbu 'ba Boko'ba.”

⁶¹ Kina gbi bo mōto ako kiya te, “Ti mōsō gōyi nere. Ne dogba mo i'di ma titi mileki tumōto ya e'be ze ga.”

⁶² Yēsu ileki dōmo zi bo, iya te, “Bo ame ki'di kōzi bo 'deni kumu kara kēnyi kebe 'bōwu kuyi kōmo bo yi'bōwu ne o'bo laja 'ba mī nere lōbu 'ba Boko'ba nime dē.”

10

Laja Koja 'Ba Bo Laja

¹ Di pōto mo na nere Yēsu kigeli ya mōto ga kuluku koto kodo dōmo 'butē riyō. Kina bo koza lijē ngi koja kari ro riyōriyō dogba kōmo bo mī gawo ti go bi ame ga pili bo kēdi ko'do tari teyi ne.

² Bo iya te, “Wa 'ba kpa dolili nime ngi kpaya tine bo ndobo 'ba rōmo ga onzi dē. Ititike bo nere bo dōmo 'do bo koja bo ndobo mī nyaka abo nime.

³ Arike, mēdi moja ye 'deni ngi tara kōzo kamōlo mī lōngō wōliwōli.

⁴ Kinza kogbake makpoto ala mbo'da 'ba kpasi ala wari dē teyi. Kina kinza koroke dē dōye kilēyi tumōto boto di go kori.

⁵ Lijo ame kēddi kodake teyi, dogba mo iyake te, 'Lende kēyi kēdi mī lino nime.’

⁶ Kina odo bo lende kēyi kēdi yayi lende kēyi 'be nima ti koloma dōmo. Ne odo kinza e'be ti kileki ziye.

⁷ Lijo ma koto to mo nima kodake 'deni teyi ne na nge kolomake teyi, konyoke kuwēke oto ame ga lijē ki'di ziye. Rōmōyi bo ndobo o'bo ngi to'ja bi gomo 'ba ro bo. Ne kinza kebeke dē bi tololo ro go lino.

⁸ Gawo ame ga kodake yimo ko'do ye laka ne, onyoke a ma lijē ko'de kōmōye.

⁹ Kina ilenoke bo rokoto ame ga kēdi yayi ne. Iyake te zinnī, 'Nere lōbu 'ba Boko'ba ēdi 'deni ngosi tiye.’

¹⁰ Ne gawo ame ga kodake yimo kilagi lende 'be, oroke mī zana mo yayi kiyake te,

¹¹ 'Lupu 'ba mī gawo 'be nime ame pele kunzō rōni ndize ne ti domba yaga ro lōmu roye. Tine omerike, nere lōbu 'ba Boko'ba ēdi 'deni ngosi.’

¹² Ro ma laka miya ziye, mī kada 'ba burē mī Boko'ba ti kēyi ro mbēmbē ro Sodomo di do 'ba gawo mo to nima.

Bu'bu

(MT 11:20-24)

¹³ Bu'bu ziyi Korazina, kina bu'bu gbi ziyi Betesayida. Ma kiya te go koto naga nime ko'do miye ne na kēdi ko'do ra mī Tura ni ti Sidona dēne bilaka mo ga oto dōnni 'deni di mī lende kēnyē kolo bonjo

'ba mono kosa buruku rönni ro akileme 'ba do koto.

¹⁴ Mi kada 'ba burè kada motò Tura ni ti Sidona na ti mi Boko'ba këyi romo ro mbëmbè di d'oye.

¹⁵ Ne ni 'bëyi Kaparanoma, o'doko 'deni tombi röyi n'bo mitoro? Inza du tara ti ku'du yi kileki bëri mi Gehena."

¹⁶ Yësu ënyi 'böwu gbì kiya zi bo kösò go bo ga, iya te, "Bo ame kuwò d'oye, uwò doma 'deni gbì. Bo ame kilagi lende 'be ilagi ma 'deni gbì. Kina bo ame kilagi ma ne ilagi bo ma koja ma nime 'deni gbì."

Tileki 'Ba Bo Laja

¹⁷ Ya kuluku koto kodò domo 'butè riyò tönè ga ileki ngi ti tiliya, iya te, "Nere, ti möyi yi nöki ni kpaki uwò doze ngi."

¹⁸ Yësu ileki domo zinnì iya te, "Mo'ja Satani 'deni këdi kila'ba kako bëri di mitoro kozo toro kunyi."

¹⁹ Mi'di közi kakpa 'deni ziye tututu do murè ni ti nyi, ta'da Satani bo ya kembe tönè. A motò inza ko'do ye.

²⁰ Ne kinza kolomake dè ro lonjo go ame nöki kuwò d'oye 'deni ne. Tine olomake ro lonjo go ame kugu möyi ye 'deni mi d'oyayi 'ba mitoro ne."

²¹ Mi kada mo nima Yësu ngi lo ro lonjo ti Nyi Koto Laka kina bo kënyi kiya te, "Milèlu yi 'bu ma, nere 'ba do mitoro ni ti d'oyayi römöyi wa ame kusu domo di zi bo akikali ni ne ileme 'deni zi ma kinza kikali oto dè naga. Yèè, nere, o'do è'bì 'deni tara go mi këyi 'bì."

²² Bo ileki zinnì iya te, "'Bu ma i'di a pili 'deni zò, tine boto ikali ma kole dè, 'bu na nge koto kikali abo. Kina boto ikali 'bu dè gbì tine kole na nge kikali abo ti ya ame ga bo kigeli 'deni tileme 'bu bo teyi ne."

²³ Kina Yësu kuyi komo bo kiya nge zi bo kösò go bo ga, bo iya te, "Kpe ame ga ko'jake wa naga nime këddi konjoke ne kpe na ti yèyi."

²⁴ Ro ma laka miya ziye, bo kumè lende ma molo tönè ga ti bo dolinjo ma konzi iteri 'do to'ja wa naga nime këddi konjoke ne tine lijè o'ja dè. Lijè iteri 'do tuwò wa naga nime këddi kuwòke ne, tine lijè uwò dè."

Akokonyi 'Ba Somorona

²⁵ Bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ako ti akititi toko kpa Yësu timo, iya te, "Bo komo kiyandi, wa'di na go mo'do 'do mèdi ti didi ma nburunburu?"

²⁶ Yësu ileki domo iya te, "Wa'di na kugu mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba, kina idèki tondo?"

²⁷ Bo iya te, "O'ò nere Boko'ba 'bì ti dök'i'di yi pili ti didi yi pili ti tigo 'bì pili ti meri 'ba d'oyi pili. Kina o'ò lèpi yi motò gbì kozo ame ko'ò yida röyi ne tara."

²⁸ Yësu iya te, "Ileki domo 'deni laka ro ma kodoro. O'do kozo a nime te kina ti kididi ngi ro nburunburu."

²⁹ Tine bo nima o'doko tileme ro bo ro bo lende laka, kina bo kënyi kititi Yësu 'böwu kiya te, "Yè na ro lèpi ma?"

³⁰ Kina Yësu kënyi kileki domo ti donjala nime, iya te, "Bo motò ënyi di Yerosalema këdi kari Yereko. Kina bo akolo motò ga kota kpa bo ngi komba bo kolo bonjo abo ga kola bo ro koro'bo bëri bina."

³¹ Tine bo akumu motò èdi kari gbì kebe go kori mo nima. Bo o'ja bo tönè yayi na bo koga abo ngi di romo kebe mökö."

³² Kina lèwi motò kako gbì kömò bi nima ko'ja bo tönè, kina bo koga abo ngi gbì kebe mökö."

³³ Tine bo Somorona motò ame këdi kudò kebe go kori nima na kako kömò do bo tönè. Kina odo bo ko'ja bo nima 'deni tara tine o'de lisa ngi komo bo."

³⁴ Kina bo kari ngi kodò 'bu ti wowo komo 'böngò bo nima bo kolo komo mo teyi. Bo ogha bo nima ki'di do akaca abo bo koto kari ki'di mi rö 'ba nba motò ma kpa kori nima yayi bo konjo gomo."

³⁵ Mi donjo mo 'deni bo ënyi kogba girisi kopi zi bo do rö 'ba nba nima. Bo iya te, 'Onjo go bo nime laka, odo mèdi mileki kebe bine ti mopi wa motò ame ga ko'do zi bo ne ngi pili ziyi.' "

³⁶ Kina Yësu kileki kiya zi bo komo kiyandi nima, iya te, "Ma komeri 'bëyi di mi lonjo ya mota naga nime, bo ma yala na ro lèpi zi bo nima bo akolo komba ne?"

³⁷ Bo iya te, "Bo ama yimo këyi ro bo ne." Yësu ileki zi bo, iya te, "Ari ko'do gbì tara."

Yësu Ro Nba Linjo 'Ba Marata Ni Ti Mariya

³⁸ Kina odo Yësu ni këdi kari 'deni mi linjere 'bënni ti bo kösò go bo ga tine lijè ari kömò ngi linjo motò na 'ja motò yayi möyi mo ro Marata kota lijè ngi ro nba."

³⁹ 'Ja mo nima èdi ti lèmi ni möyi mo ro Mariya. Kina Mariya koloma 'bëni ngi kö'bò bi ndi Yësu tuwò wa ame ga bo këdi kiya ne."

⁴⁰ Tine Marata go do kulò 'bëni ame ndobo nbanj dönì ne na loko kari ngi kiya zi Yësu, iya te, "Nere, lende ko'do 'ba lèmi ma nime loko kola ma kutu ma bi ndobo ne o'do oto dè ziyi? Oja loko dè kako tokonyi ma?"

⁴¹ Nere Yësu ileki zini iya te, "Marata, Marata, ni 'bëyi ngi ti dök'i'di kombi ro meri go wa ma konzi,

⁴² ne onjo wa koto na nge ko'doko di ziyi. Mariya na kigeli 'bëni 'deni ro ma laka mo kina inza kogba kpe yaga di zini."

11

Mötu Ko'do

(MT 6:9-13; 7:7-11)

¹ Mí kada ma do koto mötu Yésu kēdi ro to'do mötu di bi mötu yayi. Kina odo bo kote 'deni tine bo kōsō go bo ma koto mötu ako kiya zi bo, iya te, "Nere, iyandi ze ti to'do mötu kozo 'ba Yowani ame kiyandi bo kōsō go bo ga ti mötu ne."

² Bo ēnyí kileki kiya zinní, bo iya te, "Odo kēddí kumōtuke iyake te, "Bu ze möyí yí kō'bō ro ma koro. I'di n̄ere löbu 'bi kako.

³ Oja go akonyo 'ba mí kada ma do koto nduwē zize.

⁴ Ola ze go lende kēnyē ze ga rōmöyí dola ya ma pili kirasi lende zize naga. Tine kinza koto ze dē mí bi 'ba akiyozo."

⁵ Kina bo kēnyí kiya dōngala nime zinní, bo iya te, "Odo bo mötu kēdi ti bo p̄ori bo kina bo kēnyí kari teyi mí zana korondo kīdēki kiya te, 'Bo p̄ori ma, i'di maṅgolo'bo mota zō,

⁶ n̄ba ma mötu ömō 'deni rōma 'dē yayi. Kina me minza ti oto ti'di mo zi bo tonyo mo.'

⁷ Kina bo ma tōnē 'deni rō ne kēnyí kileki dōmo, iya te, 'Kinza kogba dōma dē, ulōlí kpadōrī 'deni teyi dō'dō 'deni bēri ti boyi ma ga. Mēnyí dē kpe t̄oro 'do ti'di oto zīyí.'

⁸ Ro ma laka miya ziye, odo bo kēnyí dē pele t̄oro ti'di maṅgolo'bo go lende 'ba p̄ori 'bēnni ma mí löngō lījē, ne go ame bo nima kēdi kīdēki n̄gī nduwē ro atiri ne bo ti kēnyí n̄gī t̄oro kogba ki'di zi bo ro mbēmbē kozo ma bo ko'doko tara.

⁹ Kina me mēdi miya ziye, ititi kina ti ki'di n̄gī zīyí. Oma kina ti ko'ja n̄gī. Ukōkō kina ti kurōgō kpadōrī n̄gī zīyí.

¹⁰ Rōmöyí lījē ame ga pili kititi ne i'di n̄gī teyi. Lījē ame ga pili koma ne o'ja n̄gī. Kina zi ame ga kukōkō ne urōgō n̄gī.

¹¹ Ní 'bu ma yala na odo kole 'bi kīdēki kenze kēnyí kogba za ro murē na ki'di teyi?

¹² Ala odo kole kīdēki 'bō t̄oru kēnyí kogba za ro nyí na ki'di teyi?

¹³ Ne odo kpe ame ro bo lende kēnyē ne kikalike ti'di a ma laka zi kole 'be ga kozo a nime te tine ro ma laka 'bu ye ame mīt̄oro ne ti ki'di 'ba bo Nyí Koto Laka n̄gī zinní lījē ame ga kititi di zi bo ne."

Yésu Ni Ti Belezebola

(MT 12:22-30, 43-45; MK 3:20-27)

¹⁴ Yésu ēdi toga nōki mötu ame kudōdu kpa bo mo 'deni teyi ne. Kina odo kita'ba 'deni yaga di dōmo tine na bo mo tōnē kpamo kudōdu pa teyi ne kēnyí n̄gī tilende. Kina lende mo kigayi t̄indí naga nima n̄gī.

¹⁵ Tine ya mötu ga di mí löngō t̄indí nima iya te, "Bo ēdi koga nōki naga nima ti kōzi kakpa 'ba Belezebola n̄ere 'ba nōki ni."

¹⁶ Tine ya mötu ga iyozo bo kititi bo to'do go koto ame 'do kileme Boko'ba na koja bo ne.

¹⁷ Yésu ikali meri 'bēnni nima 'deni molo na bo kiya te, "Dōliṅo ame koza mīni 'deni to'do ya ro go rōni ne ti kiyēyí rōni n̄gī. Kina kpa goli ame koza mīni to'do ya ro go rōni ne ēdi kita'ba n̄gī.

¹⁸ Kina me odo Satani koza mīni 'deni to'do ya ti gbagba ní dōliṅo 'bēnni ti koro tondo? Mēdi miya te rōmöyí iyake te moga nōki ti kōzi kakpa 'ba Belezebola.

¹⁹ Ne odo mēdi moga 'bama ti kōzi kakpa 'ba Belezebola tine, lēpi ye naga nima ēdi koga 'bēnni ti wa'di? Ndobo 'bēnni nima na ti kodoro bīci lende roye.

²⁰ Kina me odo mēdi moga nōki ti kōzi kakpa 'ba Boko'ba ro ma laka n̄ere löbu abo ako 'deni mí doayai.

²¹ Kozo ma kikalike bo tigo ame ti jama 'ba ya abo ga ndō toda bi timo di ro liṅo abo ne, abo ga oloma kō'bō te go bi mo.

²² Ne odo bo mötu ame kembe kebe bo ne na kalo do bo ka'da bo kina ti kolo jama 'ba ya abo tōnē ga bo kēdi koloma ro komo ne n̄gī koza abo tōnē ga pili.

²³ Bo ame ko'doko ma dē ēdi ro ndo'ji tō. Kina bo ame kototo kpamo dē tō ēdi 'ba bo t̄iyēyí yimo.

²⁴ Odo nōki kita'ba 'deni di do bilaka ēnyí kari mí goki toma bi 'ba ro kindawo zi bo. Kina odo bo ko'ja dē tine na bo kēnyí kiya zi gbagba bo, bo iya te, "Ti mileki mari mí rō ma nime mēnyí di yimo ne.'

²⁵ Kina odo bo kako ko'ja kona yimo 'deni kiyija a mo ga laka

²⁶ tine na bo kileki n̄gī kari ko'de nōki ma modomoriyō mötu ga ame kēnyē n̄gī ro do kiteli kebe bo ne. Kina lījē kako koloma n̄gī yayi. Tine na koso loma 'ba bo nima kēdi kēnyē n̄gī kulōwō kiteli ma dogba."

²⁷ Kina odo Yésu kiya lende nime 'deni te tine na 'ja mötu kēnyí kilende di mí löngō t̄indí naga nima, iya te, "Ma to nime kōyō yi ki'di mba kpēyí ne na ti yēyí."

²⁸ Bo ileki dōmo iya te, "Ma ro do kiteli mo lījē ame ga kuwō lende 'ba Boko'ba lījē ko'do n̄gī tara ne na ti yēyí."

Bo Titi Ma Le'jete

(MT 12:38-42)

²⁹ Kina odo t̄indí naga nima kēdi kozoli rōnni 'deni nduwē teyi tine na Yésu kēnyí kiya zinní, iya te "Kpe bo titi ma le'jete naga nime n̄gī ro akēnyē. Ebeke tititi akileme tine inza kileme du te ziye, ne n̄ge koto ro ma tōnē 'ba Yona.

³⁰ Kozo ame Yona ro akileme ma löbu zi bilaka 'ba Ninēwē ne, kole 'ba bilaka lesi ti kēdi gb̄i tara ziye kpe bo titi ma le'jete naga nime.

³¹ Mi kada 'ba burë 'ja bo doliŋo 'ba Seba tönë ti korɔ komo kiti 'ba burë todoro bici lende roye kpe bo titi ma le'jete nime. Römöyì loko ako tönë ñbò ro ma kowo di mi doliŋo 'bëni tuwò akikali mbëmbë 'ba Solomo. Kina me ro ma laka mëdi miya ziye bo moto ëdi bine ame kebe Solomo.

³² Kina bilaka 'ba Ninëwë ti kënyì gbì korɔ todoro bici lende roye bo titi ma le'jete naga nime römöyì lijë uwò do Yona lijë koto dönni. Kina me bo moto ame kebe Yona ne ëdi 'deni bine.

³³ Boto moto i'di pa'do de do lamba kënyì kogba ki'di mi go bi ame ro ma kusu ne ala kutu'bo doro teyi ti kete. Tine ëdi kidëyì lamba ngi do a 'ba tädëyì mo 'do kiyopo bi zi bilaka ame ga këdi kako yayi ne.

³⁴ Kömöyì na ro lamba 'ba röyì. Odo kömöyì këdi laka yida röyì pili ti këdi mi bi kopɔ. Ne odo kömöyì kele de yida röyì pili ti këdi mi mandölu.

³⁵ Kina ongo laka kinza döki'di yi ame ro bi kopɔ 'ba didi yi ne këdi ra ro bi kölu.

³⁶ Odo yida röyì këdi 'deni pili mi bi kopɔ kapa moto kinza kpe mi mandölu ti këdi 'deni ngi ro ma laka kozo bi ame lamba kiyopo ne tara."

Ako'doko 'Ba Parosi Ni
(MT 23:1-36; MK 12:38-40)

³⁷ Di pötö mo Yësu kote tiya lende nime 'deni na Parosi moto kose Yësu tari ro ñba liŋo abo. Kina bo kari ngi lijë koloma kpa tarabaza.

³⁸ Kina odo Parosi nima bo kongo Yësu ngi ko'do dölëti 'ba közi kurögö de titi dogba 'do konyo akonyo 'jaa tine lende mo igayi bo ngi.

³⁹ Kina ñere Yësu kileki kiya zi Parosi nima, iya te, "Kpe Parosi ni ti dölëti 'be nima urögöke go kösu ti go gata na kopokopo tine miye lo ti mi kututu ni ti lende kënyë.

⁴⁰ Kpe a rumö naga nime, bo bo koto ko'ba go ma yaga nima na de gbì ko'ba yimo ma miyö?

⁴¹ I'dike di yimo ti mi këyì zi bo lisa. Kina ti wa pili këdi ngi ro ma kopɔ ziye.

⁴² Bu'bu ziye kpe Parosi ni, dodoro 'ba wa 'ba mi nyaka 'be ga ame pele wöti ne kapa ma 'butë mo ö'boke de di bi ti'di mo zi Boko'ba. Tine burë ma kodoro ti ako'ö 'ba Boko'ba mo ebe kolake za yaga. Wa naga nime dëne na 'do ko'doke ra kpaki ro gomo kinza tola moto mo.

⁴³ Bu'bu ziye kpe Parosi ni, akiteri 'be ro kiti ma löbu dogba naga di mi rö 'ba mötu. Kina gbì 'do kumötö ye kozo bo ro koro tara di mi bi 'ba ndögö.

⁴⁴ Bu'bu ziye, kpe ngi kozo dögö ame kinza kitaka de bilaka këdi kilingere ngi

kebe doro kinza kikali de tine kebe tirasi bilaka ne."

⁴⁵ Bo komo kiyandi moto 'ba kö'du ki'di iya zi bo te, "Bo komo kiyandi, wa naga nima kiya ne ëddi 'deni gbì tiya ze."

⁴⁶ Yësu ileki doro, iya te, "Bu'bu ziye kpe bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni. I'dike akirindi ame boto ko'bo tombi mo de ne do bilaka tine 'do kojake dokole köziye to ñge tokonyi lijë ne inza yo.

⁴⁷ Bu'bu ziye, kpe ebeke to'ba dögö bo kumë lende tönë ga 'bu ye löbu ga kupö ne.

⁴⁸ Ilemeke roye 'deni ma kikalike go koko 'ba 'bu ye löbu ga kutike 'deni gomo. Lijë upö bo kumë lende ni 'deni kina me kebeke 'deni to'ba dögö mo ga.

⁴⁹ Go kö'du mo na 'do Boko'ba kiya ti akikali abo, kiya te, "Ti moja bo kumë lende ni ti bo laja ma ga kari zinni. Moto mo ga lijë ti kupö yaga tine moto ga lijë ti kodo ro gomo roro."

⁵⁰⁻⁵¹ Kina ti roma bo kumë lende naga nime kupö molo bine kisaki di bi to'ba doliŋo nime, di zi roma Abele ñbò kömò zi roma Zakariya ame kupö mi lönggö bi 'ba akumu ni ti rö löbu 'ba Boko'ba ne ti kileki dore kpe bo titi ma le'jete naga nime. Ro ma laka miya ziye, roma naga nime ti kileki dore bo titi ma le'jete naga nime.

⁵² Bu'bu ziye kpe bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni, ulölike kpadöri 'ba akikali teyi kinza ma kpe mo kodake de teyi yo kirakpake kpa ya ame ga këdi kodoko ne."

⁵³ Kina odo Yësu kënyì 'deni di yayi tine bo komo kiyandi ni ti Parosi ni ebe ngi tiya kpa kënyë ro bo, gbì tititi kpa bo go lende ma konzi.

⁵⁴ Römöyì lijë ëdi to'ba bo go lijë kinda'ba bo odo bo kiya a moto ro ma kënyë.

12

Ere Boko'ba
(MT 10:26-33)

¹ Kina odo tindi 'ba bilaka ame ngi ro kuluku ma kinza kiya ne komomi rönni 'deni yayi këdi kidiri ro ngi ro ma kënyë tine, na Yësu kënyì titi dogba kiya zi bo kösö go bo ga, iya te, "I'dike komoye kandi laka di zi komo kandi 'ba Parosi ni langa 'ba bölu 'bënni nima.

² Wa pili ma kusu doro naga ti koja yaga. Kina gbì ame ga pili ro ma kusu ne ti kumö yimo yaga.

³ Wa ame kiya mi bi kölu ti këyëti gomo yaga mi bi kopɔ. Wa ame kiya ro kore di rö ti kuwöwö 'deni yaga mi zana lala.

⁴ Kina me mëdi miya ziye bo pori ma ga kinza kereke de di zinni lijë ame ga këdi

kupö nge ro yida ro ko'bo to'do a motö dë kpe di pötö mo ne.

⁵ Ti mileme bo ame 'do kereke ne ziye. Boko'ba ame di pötö tupö yida ro kedi gbi ti kosi kakpa tu'du yi mi pa'do 'ba Gehena ne na ro ma laka miya ziye bo na 'do kereke.

⁶ Ongoke te tara ne ndögö 'ba silo muyi dë nge ti taripa riyö? Tine ro ma laka do Boko'ba udölu de di go ma kotö motö mo.

⁷ Ne kpe suné 'ba doye bo iteté gomo kikali gomo me ro kotokoto. Kinza kereke dë. Kpe na ro do kiteli zi bo kebe silo ma konzi.

⁸ Ro ma laka miya ziye, bo ame kiya yaga bi kopö, kiya te bo 'ba ma na ne kole 'ba bilaka lesi ti ko'do gbi tara zi bo di komo malayika 'ba Boko'ba.

⁹ Ne bo ame kilagi ma yaga komo bilaka ne ti milagi gbi di ro bo tara di komo malayika 'ba Boko'ba.

¹⁰ Botö ame kiya kpa bo go kole 'ba bilaka lesi ne ti kola go lende kënyé nima. Ne botö ame kiti'ja Nyi Kotö Laka inza kola du te go lende kënyé nima.

¹¹ Odo koto ye komo bo do rö 'ba motu ni ti turu kinza ki'dike komoye kilé'di dë go wa ame 'do kiyake ne

¹² römöyi Nyi Kotö Laka na ti kiyandi ye mi kada mo nima ti wa ma 'do kiyake."

Dongala 'Ba Bo Wa

¹³ Bo motö di mi lönggö tündi naga nima enyi kilende zi Yésu, iya te, "Bo komo kiyandi, ilende zi bo löndö ma 'do doza mi wa pötö 'bu ze ro ma koriya ti bo."

¹⁴ Yésu ileki domo zi bo, iya te, "Bone, ye na ko'do ma ro njeere tote buré 'ba mi lönggö ye?"

¹⁵ Kina bo kebe ngi nati nduwé tiya mo zinni, bo iya te, "T'dike komoye kandi laka, olomake ti bi koda di zi kupö 'ba mi löbu go wa. Didi 'ba bilaka lesi inza go lende 'ba akonya ma ni motö keddü timo."

¹⁶ Kina bo koloma ngi ro tiya dongala nime zinni, iya te, "Yayi 'ba bo wa ma kotö motö oja wa 'deni konzi.

¹⁷ Kina bo komeri ro bo, bo iya te, "Ti mo'do tondo? Minza kpe ti bi motö ti'di a ma naga nime teyi."

¹⁸ Tine bo iya te, "Ne ti mo'do te, ti miyeyi mata ma nime yaga 'do mubö löbu. Kina go miki ni nyönyu ma ti jama ma ga pili yimo.

¹⁹ Kina 'do miya zi yida roma, miya te, "Yida ro, ni 'deni ti wa ma laka ro mbembé ulu 'deni 'do ko'do komo koo konzi. Kinza kupö röyi dë kpe. Onyo, kuwé kina oloma ti lo ti lonjo."

²⁰ Tine Boko'ba ilende zi bo nima, iya te, "Ni rumö nime, mi korondö nime tone

edi ko'doko didi nima yaga di ziyi. Ne e'bi naga nima kulu ziyi ne ti kola zi ye?"

²¹ Kina Yésu kileki kiya zinni, iya te, "Kina ti kedi te zi lijé ame ga kulu kpa wa zinni lijé ro bo mori tine kinza ti oto zi Boko'ba ne."

Komo Kilé'di Go Wa (MT 6:25-34)

²² Kina Yésu kënyé kiya zi bo köso go bo ga, bo iya te, "Ro ma laka miya ziye, kinza kolomake dë ti komo kilé'di go akonyo 'ba 'do tulu yida roye timo, ala gbi go bonjo ma 'do koloke roye.

²³ Didi na ro do kiteli di do akonyo. Kina yida ro na ro do kiteli di do bonjo.

²⁴ Ongoke gora ni te, lijé oro'do oto dë gbi yo ala kumu oto. Mata 'ba tikeki wa inza gbi yo zinni. Tine pele tara Boko'ba na kedi kulu lijé. Tara ne kpe na dë kulöwö mbiri ro do kiteli di do yali?

²⁵ Ye na ti ko'bo tiyese go loma abo kowo mbowa mi doyayi nime ti komo kilé'di 'ba go wa?

²⁶ A ma mbowa ma kozo a nime te o'boke dë yo to'do mo, ne eddi kupöke roye ti komo kilé'di go a motö ga go wa'di?

²⁷ Ongoke döwöru ni te, lijé o'do ndobo dë gbi toma bonjo rönni. Ne ro ma laka miya ziye, bo dolijo Solomo pele ti wa mbembé abo naga nima usu bonjo ma kele kebe döwöru ni dë.

²⁸ Ne odo Boko'ba na kedi kiyada moli ni ame kedi ko'ja tone bine tine tilëndö dayi kusu pa'do 'deni yimo kilanma yaga ne, bo ti kola ye kinza tusu bonjo roye? Kpe wa kinza ki'di dönni laka go lende 'ba Boko'ba naga nime.

²⁹ Kinza kombike döki'di ye dë go wa ma 'do konyoke ala kuwéke. Kinza kolomake dë ti komo kilé'di gomo.

³⁰ Wa naga nime na ya ma kinza kikali Boko'ba dë naga kedi kulö 'benni dönni gomo di mi dolijo bine. Ne 'bu ye Boko'ba ikali 'deni ma ko'dokoke wa naga nima.

³¹ Tine kpe kori 'ba njeere löbu abo na 'do kulöke doye gomo toma mo kina ti ki'di wa naga nime 'deni gbi ziye.

³² Kinza kereke dë, kpe kamölö mbowa naga nime, römöyi mi 'bu ye Boko'ba onmi 'deni roye ti'di njeere löbu abo ziye.

³³ Ugöke wa 'ba gbagba ye ga mökö kozake girisi mo zi bo lisa ni. Kina 'do makpoto ame ro nburunburu kinza kikali tirica dë ne na ko'deke ziye. Uluke kpa mori ziye mitoro ame go a mo ga koloma ngi kinza kindirimu dë bo 'bögo komö dë gbi teyi madoböndi ni konyo dë gbi kirasi yaga ne.

³⁴ Römöyi bi ame kulu kpa e'bi ga teyi ne na döki'di yi kö'bo nburu gomo.

Bɔ Laja Ma Rɔ Bɔ Lende Kikali
(MT 24:45-51; 10:34-36)

³⁵ Obilike kpa bonɔɔ 'be ga ndɔ bi kabi ye toda ɔo ndɔɔɔ. I'dike lamba 'be ga kɔ'bo rɔ ma kɔbɔ

³⁶ kɔzɔ bɔ laja ame kɛdi koda nɛre 'bɛnni ma kɛdi kileki kako di mi nɛbele 'ba gbe. ɔɔɔ bo kɔmɔ kukɔkɔ yɔ na ti lijɛ kirina nɛgi welo kurɔgɔ kpadɔri zi bo.

³⁷ Bɔ laja ame ga nɛre 'bɛnni kɔmɔ ko'ja lijɛ kɛdi ndɔ toda bi ne na ti ko'ja yɛyi. Ro ma laka miya ziye, bo ti kolo bonɔɔ abo yaga bo kidɛki lijɛ kako rɔ akonyo bo nɛre 'bɛnni kɛnyi koja laja koza zinni.

³⁸ ɔɔɔ bo kɔmɔ pele mi zana korɔndɔ ala mi kano bi yɛyi nima ti kɛdi nɛgi tinni ɔɔɔ bo kako ko'ja lijɛ kɛdi rɔ ma konɔɔ bi ti bi koda.

³⁹ Kina uwɔke lende nime laka. Ma kiya te bo ɔo lijɔ kɛdi kikali kada ame bo 'bɔgɔ kɛdi kako yimo ne ra dɛne bo inza kɛnyi kola lijɔ abo ku'bɔgɔ.

⁴⁰ Kina kpe gbɛ olomake ti bi koda rɔmɔyi kole 'ba bilaka lesi ɛdi kɔmɔ mi kada ame komerike dɛ 'ɔɔ bo kɔmɔ yimo ne."

⁴¹ Pitɔrɔ ɛnyi kititi bo, iya te, "Nɛre, dɔngala nime ɛddi kiya nɛge zize ala zi bilaka pili rɔ buru?"

⁴² Nɛre Yɛsu ileki dɔmo, iya te, "Bɔ laja ame kiliya rɔni ti mi kɛddi rɔ bo akikali ne bo na rɔ bo ame nɛre 'bɛnni ki'di bo rɔ bo ɔo lɛpi bo ga tonɔɔ gɔnni toza akonyo 'bɛnni zinni mi saa mo kina bo ko'ɔo nɛgi ko tara ne.

⁴³ Ti kɛdi rɔ ma laka zi bo laja nime ɔɔɔ kiya te nɛre 'bɛnni kako ko'ja bo nɛgi kɛdi rɔ to'ɔo mo kɔzɔ a nime te.

⁴⁴ Rɔ ma laka miya ziye, nɛre nima ti ki'di bo laja mo nima nɛgi rɔ bo ɔo abo ga pili.

⁴⁵ Ne ɔɔɔ bo laja nima kiya zi gbagba bo te, 'Nɛre ze ɛdi kigabi yayi, inza kako ca,' kina bo kodowe nɛgi tomba bo laja ama ga, bo konyo kpa bo, bo kuwɛ nɔbɔ layi kupɔ bo,

⁴⁶ kina bo dɔnni nima ti kɔmɔ nɛgi tugu'du mi kada mo ame bo komeri dɛ 'ɔɔ kɔmɔ yimo ne. Kina ti nɛre komba bo nɛgi ku'du bo yaga mi lɔngɔ bo lende kɛnyɛ ni.

⁴⁷ Bɔ laja ame kikali ako'dɔko 'ba nɛre abo tine bo kilɛnɔ rɔ bo dɛ ndɔ to'ɔo mo ne ti kodo karama ma kirindɛ dɔmo ti nyɔ'bo.

⁴⁸ Ne bo ame kikali dɛ mɔlo ɔɔɔ ko'ɔo pele kɔzɔ ti komba nɛge mbowa. Bɔ ame ki'di mbiri teyi ti ko'dɔko gbɛ mbiri di teyi. Bɔ ame ki'di teyi kulɔwɔ ti ko'dɔko gbɛ kulɔwɔ di teyi.

⁴⁹ Pa'do na mako 'deni tusu mo dɔlinɔ. Kina ame mo'dɔko ne ɔbɔ 'deni mɔlo.

⁵⁰ Mako 'deni tombi gomɔ 'ɔɔ tɔlɛ. Dɔki'di ma rɔ ma kombi go lende mo nɔbɔ ɔɔɔ kote rɔni 'deni tine na 'jaa.

⁵¹ Ma komerike 'beye tɛgɛ lende kɛyi na mako to'de mo mi dɔlinɔ? Rɔ ma laka miya ziye, inza tara, rɔ koza na mo'de.

⁵² Kisaki di mi kada nime tɔne kpa goli ame ti bilaka mo ga muyi ne ti koza minni, ma mota kɛnyi to'ji ya ma riyo kina ma riyo mo naga nima ti kɛnyi to'ji lijɛ ma mota naga nima.

⁵³ 'Bu ti ko'ji kole kina kole ti ko'ji 'bu. Ma ti ko'ji nyiti kina nyiti ti ko'ji ma. Mese ti ko'ji 'ja 'ba kole kina 'ja 'ba kole ti ko'ji mese."

Akikali 'Ba Dɔyayi
(MT 16:2-3; 5:25-26)

⁵⁴ Kina Yɛsu kileki 'bɔwu kiya zi bilaka naga nima, iya te, "ɔɔɔ ko'jake poli kombi 'deni di ɔo tɔrɔ iyake te tɔrɔ ɛdi kagba. Kina ka'di nɛgi ko rɔ ma laka.

⁵⁵ ɔɔɔ lili kɛdi kome kako di ɔo ro'ɔ, iyake te bi ɛdi kututu. Kina bi kututu nɛgi ko rɔ ma laka.

⁵⁶ Kpe bo kɔmɔ kandi naga nime, ɔɔɔ konɔɔke mi dɔyayi ni ti kɔmɔ poli iyɛnike ma kɛdi kuyi rɔni mo ga nɛgi te dɔmo. Ne go wa'di na kikalike dɛ tɔyɛni wa ma le'jete naga nime?"

⁵⁷ Go wa'di na kikalike dɛ toza wa ma laka?"

⁵⁸ ɔɔɔ bo mɔto kinda'ba yi toto yi kɔmɔ bo burɛ ote lende nima yaga ti bo gba kota kinza kɔmɔ kɔmɔ burɛ. ɔɔɔ kote dɛ ti bo, bo ti koto yi nɛgi kɔmɔ bo burɛ ki'di yi zi bo kanya mo ga koto yi nɛgi mi maboso.

⁵⁹ Rɔ ma laka miya ziye, ti koloma yayi nɔbɔ kopi taripa 'ba karama nima kodo dɔyi ne pili."

13

Ndɔse 'Ba Dɔ Koto

¹ Mi kada mo nima bilaka mɔto ga ɛdi yayi lijɛ kɛdi rɔ tiya lende 'ba ya mɔto ga di Galilaya ame Pilato turu bo dɔnni ki'di kupɔ di bi 'ba to'ɔo akumu 'bɛnni ga zi Boko'ba ne.

² Kina Yɛsu kileki dɔmo zinni iya te, "Bilaka 'ba Galilaya naga nima kupɔ tara ne, ma komerike 'beye lende kɛnyɛ ma 'bɛnni na kebe 'ba bilaka 'ba Galilaya ma laki 'deni pili?"

³ Rɔ ma laka miya ziye, inza tara. Kpe gbɛ ɔɔɔ kotɔke dɔye dɛ ɛddi koteke dɔye pili tara.

⁴ Kɔzɔ bilaka 'butɛ dɔɔmu dɔɔmota tɔnɛ ga rɔ tɔrɔ kulɔru dɔmo kupɔ di Siloma ne, ma komerike 'beye iyake te lijɛ na lende kɛnyɛ 'bɛnni kidari 'deni di ɔo 'ba bilaka 'ba Yerosalema ma laki?"

⁵ Rɔ ma laka miya ziye, inza tara. Kpe gbɛ ɔɔ kɔtɔke ɔye dɛ ɛddi koteke ɔye pili tara."

⁶ Kina Yɛsu kiya dɔngala nime zinni, iya te, "Bo motɔ ɛdi ti ngɛri kɛlu abo, bo idiye 'deni mi nyaka. Kina ɔɔ bo kari toma ma kana mo tine bo o'ja ɔtɔ dɛ."

⁷ Kina bo kiya ngi zi bo kɔngɔ go nyaka nima, bo iya te, 'Kɔmɔ kɔɔ mo 'deni mota ame mɔ'bɔ nduwɛ tako tɔngɔ kɛlu nime toma ma kana mo, tine mo'ja ɔtɔ dɛ du te. Oga bo bɛri, ɛddi kola bo kirasi yayi nime ka le rɔ ma sari go wa'di?'

⁸ Bo kɔngɔ go nyaka nima iya te, 'Nɛre, ola bo kɔ'dɔ kɔmɔ kɔɔ titi 'bɔwu kɔtɔ 'dɔ mole ndi bo nima toko mulu yɔri teyi 'dɔ kɔlɔ'bo.

⁹ Kina tine ti kɔɔ ɔɔ bo kana ele, ne ɔɔ bo kana dɛ oga bo ngi nati bɛri.' "

Akileŋo Mi Kada 'Ba Rɔ Kindawo

¹⁰ Mi kada 'ba rɔ kindawo motɔ kɔ'ja Yɛsu kɛdi tiyandi wa mi rɔ 'ba mɔtu tine

¹¹ 'ja motɔ ame nɔki mo kɔngɔ gɔmo kɔzɔ geli naga tara ne ɛdi yayi. Wa nima ɛdi 'deni tɔni kɔmɔ kɔɔ 'butɛ dɔɔmu dɔɔmota.

¹² Kina ɔɔ Yɛsu kɔ'ja ni tara yo na kidɛki ni ngi kako, kiya zini te, "'Ja, ope yi 'deni di dɔ rɔkɔ'ɔ 'bi nime."

¹³ Bo i'di kɔzi bo rɔni kina gɔni tɔnɛ kodɔrɔ ngi lɔko kilɛlu Bɔko'ba.

¹⁴ Kina bo dɔ rɔ 'ba mɔtu nima ngi rɔ 'diri go lende nima Yɛsu kileŋo 'ja nima mi kada 'ba rɔ kindawo ne. Bo ilende zi bilaka naga nima yayi ne, bo iya te, "Tɔ'dɔ ɛdi 'dɔ ziye dɔ modɔkɔtɔ tɔ'dɔ ndɔɔ yimo. Akoke mi kada naga nima 'dɔ kileŋo ye tine inza dɛ mi kada 'ba rɔ kindawo."

¹⁵ Yɛsu ileki dɔmo zi bo, iya te, "Kpe bo kɔmɔ kandi naga nime, ni motɔ ebe tope ngulɔ ala akaca 'bi di dɔ lɔsi mo koto kari tuwɛ mini mi kada 'ba rɔ kindawo.

¹⁶ Ne 'ja nime rɔ kupɔ Abarayama Satani kudɔdu 'deni bɛri nbɔ kɔmɔ kɔɔ 'butɛ dɔɔmu dɔɔmota ne, go wa'di na 'dɔ kope ni dɛ yaga gɔmo di dɔ gɔmɔ nime mi kada 'ba rɔ kindawo?'"

¹⁷ Lende 'ba Yɛsu nime ɔɔ rɔ kaya ngi rɔ bo kɛdi kilende rɔ bo naga nima. Tine ya ame ga yayi ne ngi pili rɔ lɔŋo go wa lɔbu naga nima bo kɛdi kɔ'dɔ ne.

Dɔngala 'Ba 'Jo Titiyi

(*MT 13:31-33; MK 4:30-32*)

¹⁸ Yɛsu ɛnyi kiya te, "Nɛre lɔbu 'ba Boko'ba ti miyari ngi ti wa'di?

¹⁹ ɛdi kɔzɔ 'jo 'ba a motɔ titiyi 'deki ame ɔɔ bilaka kogba kidiyɛ kina kɔtu ngi kiyɔbu rɔ ngɛri ma lɔbu yali ni kako kubɔ rɔ 'bɛnni ga dɔngila mo."

²⁰ Bo ileki gbɛ kiya te, "Ti miyari nɛre lɔbu 'ba Boko'ba nime ngi gbɛ ti wa'di?

²¹ ɛdi kɔzɔ langa ame 'ja kogba pele mbowa kuturɔ ti ruzu koso mi a ma mbiri ki'di ngi pili kɔ'bu ne."

Kpadɔri Titiyi

(*MT 7:13-14, 21-23*)

²² Yɛsu ɛnyi kudɔ nduwɛ kebe mi gawo ni ti doling ma titi naga ti akiyandi di kɔri 'ba tari abo Yerosalema.

²³ Kina bo motɔ kɛnyi kititi bo iya te, "Nɛre, tara ne bilaka ma ndɔ te na nge ti kɔmo di mi tɔlɛ ya?"

Yɛsu iya te,

²⁴ "Ogbɔ rɔyi tɔɔ kebe kpadɔri titiyi nime. Rɔ ma laka miya ziyi, ma konzi ti kiteri ngi tɔɔ kebe teyi, tine inza kɔ'bo tɔɔ.

²⁵ ɔɔ bo dɔ rɔ na kɛnyi 'deni tɔɔ kulɔli kpadɔri teyi, ti kɔrɔke yaga kukɔkɔke koma'joke roye kiyake te, 'Nɛre, urɔgɔ kpadɔri zize.'

Tine bo ti kileki dɔmo kiya te, 'Mikali ye dɛ kɔtɔ te, ala akoke di yala?'

²⁶ Kina ti kiyake te, 'Ze na tɔnɛ donyoke akonyo duwɛke mini kɔtɔ tiye koloma rɔ tiyandi wa di mi gawo ze.'

²⁷ Tine bo ti kileki 'bɔwu kiya te, 'Mikali ye dɛ kɔtɔ te, ala akoke di yala? Jɔke yaga di rɔma, kpe bo lende kɛnyɛ naga nime.'

²⁸ Kina ti monɔ ni ti kpa kunyi kɛdi ngi ziye yayi ɔɔ kɔ'jake Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba ti bo kumɛ lende ni pili 'deni kɛdi mi nɛre lɔbu 'ba Boko'ba, tine kpe 'beye ku'du ye 'deni yaga.

²⁹ Bilaka ti kɔlɔ kako di mi dɔ kumu sowo 'ba doling nime tonyo nɛbele mi nɛre lɔbu 'ba Boko'ba.

³⁰ Rɔ ma laka lijɛ motɔ ga ame le'jete yi'bɔwu ne ti kɛdi 'deni dɔgba, kina ma dɔgba ti kileki 'deni nyati yi'bɔwu."

Ni Yerosalema

(*MT 23:37-39*)

³¹ Mi kada mo nima na Parosi motɔ ga kako zi Yɛsu kiya te, "ɛnyi e'bi yaga di bine kari bi motɔ rɔmɔyi nɛre Erode ɛdi kɔ'dɔkɔ tupɔ yi."

³² Yɛsu ileki dɔmo iya te, "Ari kiyake zi kiraba nima, mɛdi moga nɔki mɛleŋo bilaka nge tɔne tilɛndɔ, tilɛndɔ motɔ dayi te mote ndɔɔ ma 'deni.

³³ Tine ako'dɔkɔ 'ba Boko'ba na 'dɔ moto tari nduwɛ tɔmo nbɔ mɔmɔ Yerosalema, rɔmɔyi tara ne Yerosalema na dɛ rɔ bi 'ba tupɔ bo kumɛ lende ni teyi?

³⁴ Bu'bu ziyi ni Yerosalema, Yerosalema, ote dɔ bo kumɛ lende ni 'deni ku'du bo laja 'ba Boko'ba ma koja ziyi naga ti dɔku. Ti mopi rɔma ngi nbɔ nyanya mo ga gɔyi na 'jaa 'dɔ mokoko kole 'bi naga nima yi

soromo ma kozo 'ba töru ame kokoko kole 'bëni ga ne? Tine ö'bö tu'döngi döyi mökö.

³⁵ Ti kola rö 'bi ziyi rö roba. Rö ma laka miya ziyi, inza ko'ja ma kpe nbö kiya te, 'Yëyi këdi dö bo ame kako ti möyi nhere Böko'ba ne.' "

14

Yësu Ileno Bo Röko'ö

¹ Mi kada 'ba rö kindawo ma dö koto möto na ödo Yësu kari 'deni tonyo akonyo lijo 'ba Parosi ma löbu möto tine, kömönni ngi pili dö Yësu tonngo bo ödo wa'di na ti bo ko'do.

² Bö möto ti röko'ö ma kirija rö kporokporo naga ëdi yayi.

³ Kina Yësu kënyi kititi Parosi naga nima ti bö komo kiyandi 'ba kö'du ki'di mo ga, iya te, "Tara ne ëdi ngi rö ma laka mi kö'du ki'di 'do tilenjo bilaka mi kada 'ba rö kindawo ya? Ala tondo?"

⁴ Tine lijë udumö ngi pili timo. Kina Yësu kinda'ba bö tönë ngi kilenjo koja kari.

⁵ Kina bö kënyi kititi lijë, bö iya te, "Ödo ni möto kole 'bi ala ngulö sa 'bi kila'ba mi gö mi kada 'ba rö kindawo ti kënyi dë ngi koto yaga?"

⁶ Tine lijë ileki öto dë gbï gomo.

⁷ Kina ödo Yësu bö konngo 'deni nja möto naga nima kiteri 'bënni nburu rö kiti ma löbu naga tine, na bö kënyi ngi tiya döngala nime zinni.

⁸ Bö iya te, "Ödo ni möto kose yi mi karama 'ba gbe kinza kari dë ngi koloma dö kiti ma löbu. Römöyi mötoga bö möto ame mbiri kebe yi ne ti kose 'deni gbï 'dö kako mi karama nima.

⁹ Ne ödo këdi tara yo na ti bö dö karama nima kako ngi ziyi, kiya te, 'Ënyi di dö kiti nime kola zi bö nime 'dë.' Na ti kari koloma ngi za 'böwu dö gba'da ma titiyi röyi kaya nime.

¹⁰ Tine ödo kose yi tara ari koloma ë'bi dö a loma ma mbowa 'dö bö bö kose yi mo nima na 'jaa kako kiya ziyi te, 'Bö pori ma, ënyi kako koloma dö aloma ma laka nime bine.' Kina ti koyo röyi ngi gomo di komo nja ma laki.

¹¹ Römöyi ame kombi rö bö löbu ti kileki 'deni ngi bëri. Tine ma kileki röni bëri Böko'ba ti kombi töro."

¹² Kina Yësu kiya zi Parosi nima, iya te, "Ödo ni möto ko'do karama kinza kose dë rö löndö yi ni ala bö pori yi ala ma wado 'bi ga ala bö mori lëpi yi ga, römöyi lijë ti kose yi gbï kada möto yayi mi karama ma 'bënni ga. Dëmba wa tönë ga ko'do zinni ne na ma kopi 'deni pili ziyi.

¹³ Tine ödo koja nbele 'bi bö lisa ni ti bö korö'bö ni ti bö komo kölu ni na kose kako yimo,

¹⁴ kina ti Böko'ba ko'do yëyi ngi döyi. Römöyi kozo ame lijë ko'bö topi öto dë pele ziyi ne tine ti Böko'ba kopi ngi 'deni ziyi mi kada 'ba tödo 'ba bö lende laka ni yaga di mi tölë."

Döngala 'Ba Karama 'Ba Gbe (MT 22:1-10)

¹⁵ Kina ödo bö möto di mi löngö ya ama ga ti bö kpa akonyo yayi ne kuwö 'deni te tine, bö iya te zi Yësu, "Bö ame këdi kari tonyo nbele mi nhere löbu 'ba Böko'ba ne na ti yëyi."

¹⁶ Yësu ileki dömo iya te, "Bö möto ilenjo rö bö tö'do nbele ma löbu kose bilaka njanji yimo.

¹⁷ Mi kada mo 'deni na bö koja bö laja abo kari gö bilaka ma tönë ga kose 'deni ne 'dö kiya teyi te, 'Ako, wa pili ëdi 'deni ndö.'

¹⁸ Tine lijë pili rö kotokoto ebe tupë rönni. Bö ma dögba mö iya te, 'Mugö nyaka 'deni zö giri naga nime mo'doko tari tonngo mo. Moma'jo roma ziyi, ola ma gbo.'

¹⁹ Möto mö iya 'ba bö te, 'Mugö sa 'ba rö'do 'deni 'butë, mëdi mo'doko tari tiyozo mö. Moma'jo roma ziyi, ola ma gbo.'

²⁰ Bö möto iya 'ba bö te, 'Mogbe 'ja la'ja ma 'deni giri nime, mö'bö dë kpe tömö ziye yayi.'

²¹ Kina bö laja nima kileki ngi këyëti gö wa tönë ga pili zi nhere abo. Lende mö onja mi nhere ngi sowa na bö kënyi kiya zi bö laja abo, bö iya te, 'Ari welo kpa dököka kori 'ba mi gawo 'dö ko'de bö lisa ni ti bö korö'bö ni ti bö komo kölu ni.'

²² Bö laja nima ileki kako kiya te, 'Nere, wa tönë kiya ne o'do 'deni tine bi ëdi gba.'

²³ Nere iya te, 'Arike kpa kori döngönbö ko'deke bilaka di yayi 'dö rö ma koso.

²⁴ Rö ma laka miya ziye, böto ma koto möto di mi löngö ya ma dögba tönë ga mose lijë ne inza kinene akonyo 'ba nbele ma nime.' "

Gomo 'Ba Bö Laja (MT 10:37-38)

²⁵ Mi kada mö nima yayi tündi ma kinza kiya na këdi kozi gö Yësu. Kina bö kuyi komo bö dönni bö kiya zinni, iya te,

²⁶ "Boto ame kako zö ne ödo ma na dë ngi bö kö'ö rö dö kiteli di dö 'bu bö ni ti ma bö ti 'ja abo ti kole abo ga ti löndö bö ga ti lëmi bö ga gbï rö dö kiteli di dö gbagba bö, inza du te rö bö kösö goma.

²⁷ Böto ame ko'doko dë ngi tilaja rö bö tölë gö töso goma ne ö'bö dë tedi rö 'bama.

²⁸ Me ödo ni möto ko'doko to'ba rö ma löbu, ti koloma dë titi bëri konngo yamo ma këddi timo, 'dö kikali tara ne ti ko'bö to'ba rö nima ziyi ya?

²⁹ Ödo ko'do dë te inza kikali tote rö 'bi nima rö kpa koriya. Mötoga ti kisaki

gbondo mo yo na yamo ti kote rōni ngi tōti kola rō gba ro cologaki. Kina bilaka ame ga pili ko'ja ne ti kebe ngi tōgō yi,

³⁰ kiya te, 'Nani nime isaki to'ba rō abo, tine 'bōwu bo o'bo dē tote mo.'

³¹ Me odo kiya te nere moto kēdi kari kpa ya bo kanya ma 'ba bo ga kēdi nge kuluku 'butē bi 'butē riyō (10,000) tara ne bo ti koloma dē titi bēri bo komeri do bo go ya nime bo kēdi kari to'do mo ti nere moto ame bo kanya mo ga kēdi nbo kuluku 'butē bi 'butē sowo (20,000) ne ya?

³² Odo bo ko'bo dē bo ēdi koja bo kpēri ngi kari tiyēyi kpa lende nima kola ya ma laki kēdi gba nbo ro ma kowo.

³³ Kina gbi tara boto ame komba go bo dē zi abo ga ne o'bo dē tēdi ro bo kōsō goma.

³⁴ Tiko'do ele ma. Ne odo tiko'do kote tulowu ma kiyoko 'bēni 'deni ikali dē kpe tileki mo ro ma kiyoko.

³⁵ Ele dē kpe lipo nati zi a moto ala mi nyaka ala mi dotu'du ro bi kolob'o. Tine ngi tu'du mo mōkō.

Bo ame kēdi ti mbili ne i'dike bo kuwō lende nime."

15

Kamōlō Koto Odo Kōlu (MT 18:12-14)

¹ Mi kada ma do koto moto bo kireke awada ni ti bo lende kēnyē ma konzi moto ga ototo rōnni ngila Yēsu bi tuwō lende.

² Tine na Parosi ni ti bo komo kiyandi ni kebe ngi tiya mo te, "Bo nime ēdi konyo kpa bo bi koto ti bo lende kēnyē ni go wa'di?"

³ Kina Yēsu koloma ngi ro tiya donjala nime zinni, iya te,

⁴ "Odo ni moto kēddi ti kamōlō 'bi kuluku riyō kina ma koto kōlu ngi, tara ne ti kola ma konzi naga nima dē ngi yayi kari toma ma koto nima kōlu ne ya?"

⁵⁻⁶ Kina odo bo ko'ja 'deni tine bo ti kombi ngi do mugu bo, bo kiliya kari lijo ro lojo. Kina ti bo kidēki lēpi bo ga ti bilaka ma mi tiri kako bo kiya teyi te, 'Iiyake ti koto tō rōmōyi kamōlō ma tōnē kōlu ne mo'ja 'deni.'

⁷ Kina me ro ma laka miya ziye, lojo ma lōbu ro do kiteli ti kēdi tara mitoro go bo lende kēnyē ma koto ame koto dōni ne kebe lojo 'ba go bo lende laka ma konzi ame ga lijē kinza kpe ti lende kēnyē moto 'do toto dōnni di yimo ne.

⁸ Odo 'ja moto kēdi ti girisi siliŋbi 'butē kina ma koto kōlu loko ti ko'do tondo? Tara ne loko ti ki'di pa'do dē ngi do lamba loko koma mi rō nima rokpe loko kona nbo loko ko'ja?

⁹ Kina odo ko'ja 'deni tine loko ti kidēki lēpi ni ga ngi ti bilaka ma mi tiri kiya teyi

te, 'Iiyake ti koto tō rōmōyi mo'ja girisi ma tōnē kōlu ne 'deni.'

¹⁰ Kina me ro ma laka miya ziye, lojo ma lōbu ti kēdi gbi tara zi malayika 'ba Boko'ba go bo lende kēnyē ma koto ame koto dōni ne."

Kole Kēnyī Mōkō

¹¹ Kina Yēsu kēnyī kileki gbi kiya te, "Bo moto ēdi ti kole riyō 'deni ro yobi.

¹² Kina kole ma titi mo kēnyī kiya zi 'bu nni, iya te, 'Baba, apōtō yi ame ga 'do kēdi ro 'bama ne i'di zō.' Kina bo nima koza mi abo ga ngi zi kole riyō abo naga nima.

¹³ Mbowa di pōtō mo yo na kole ma titi mo tōnē kototo wa ma 'ba bo ga ngi bo kēnyī kari koloma timo nbo mi dōyayi ma kowo bo kote do wa tōnē ga ngi yayi mi lende yawa.

¹⁴ Tine di pōtō abo naga nima kote rōnni 'deni na sēyi ma kinza kiya kila'ba ngi mi dōyayi nima. Tine ola bo 'deni ngi ro lisa.

¹⁵ Kina bo kēnyī ngi kari toma ndobo di zi bo dōyayi mo naga nima. Kina bo moto ki'di bo ngi toda ba'do 'ba lijo.

¹⁶ Bo omeri 'do bo kokonyi ro bo ti kano monzo ame ga kēdi ki'di zi ba'do ne, tine boto i'di oto dē du te zi bo.

¹⁷ Kina odo bo kēnyī komeri do bo 'deni tine, bo iya te, 'Bo ndobo 'ba 'bu ma ga 'dē ngi ti akonyo ro mbēmbē, ne ma na me ngi mēdi mōlē 'deni bine ti 'bō?

¹⁸ Ti mēnyī mari zi 'bu ma, miya te, "Baba, mirasi lende 'deni zi Boko'ba gbi ziyi

¹⁹ mo'bo dē kpe 'do kidēki ma ro kole 'bi. I'di ma gbo mēdi kozo bo ndobo 'bi ma koto moto tara."

²⁰ Kina bo kēnyī ngi kileki kari zi 'bu bo.

Kota bo kēdi gba mbowa ro ma kowo di ngila lijo na 'bu bo ko'ja bo ngi. Kina 'bu ngi lo ti mi kēyi na kirija ngi kiramo kole abo kome mbili mo.

²¹ Tine kole iya te, 'Baba, mirasi lende 'deni zi Boko'ba gbi ziyi, mo'bo dē kpe 'do kidēki ma ro kole 'bi.'

²² Tine 'bu ēnyī ngi kidēki bo laja abo ga kiya teyi, iya te, 'Irinjaka welo ti bonjo ma kele kolake romo usuke wa dokole kōzimo kusuke wari ndimo.

²³ Ari kujēke kole sa ma kono bēri go do'dake karama.

²⁴ Rōmōyi kole ma nime olē pa kina me kididi 'deni, olu pa kina me ko'ja 'deni.' Kina lijē ko'do karama mo ngi.

²⁵ Tine kole ma lōbu mo tōnē ēdi gba mōkō mi nyaka. Kina odo bo kako 'deni kōmō ngosi ngila lijo tine na bo kuwō lēri ngi ti ngala.

²⁶ Kina bo kidēki bo laja ma koto bo kititi tara ne wa'di na kōmō zinni.

27 Tine bo laja nima iya zi bo te, 'Löndö yí tönè na kómò 'deni kina me 'bu yí kujé kole sa ma kónò 'deni béri ro karama 'ba rómo. Rómöyí bo ileki 'deni kómò laka kinza a ma kényè mótò.'

28 Kina kole ma löbu nima ngí ro 'dirí ko'dokò dè kpe tódò liño. Kina 'bu bo kari ngí tilende zi bo tiiyéyí dökí'dí bo.

29 Tine bo ényí kileki dómo zi 'bu bo, bo iya te, 'Onño te, mí kómò kóo konzi naga nime pili mö'bò kózo atóli toja laja ziiyí muwò döyí. Tine pele 'do kogba to nge ro kole banya óto ga ki'di zò 'do momba béri mo'do karama mbowa timo ti lépí ma ga ne inza yo.

30 Tine kole ayuru 'bí nime kómò kirasi é'bí ga 'deni me zi bo ronyo ne na kényi kujé kole sa ma kónò teyí.'

31 'Bu bo iya te, 'Kole ma, ní 'béyi éddí nduwé tó bine. A ma naga nima pili é'bí ga na.

32 Ne ele do'do karama ro ma laka ti lonjo ma löbu rómöyí löndö yí nime ölä pa kina me kidídi 'deni, ölu pa kina me ko'ja 'deni.' "

16

Bo Laja Dökí'di Kéyi

1 Yésu ényí kiya zi bo kósò go bo ga, iya te, 'Bo wa mótò édi ti makungu abo. Tine ari kiya róni zi bo wa nima tégè bo makungu abo nima édi molo ro tirasi girisi abo.

2 Kina bo kidéki bo nima ngí kititi, iya te, 'Wa'di na me muwò kiya róni ti móyí yí ne ya? Wa ame ga pili tiyi ne itètè gomo yaga rómöyí inza kpe zò ro makungu ma.'

3 Bo nima omeri iya te, 'Ti mo'do tondo? Kina me kédí koga ma 'deni yaga di mí ndobo. Mitigo dè gbí bi to'bo toro'do nyaka, roma ro ma kaya di bi tokpasi wa.

4 Ne wa ma 'do mo'do mikali 'deni rómöyí ódo koga ma pele yaga di mí ndobo ma nime go médi ti bilaka ma 'do kinda'ba ma laka.'

5 Kina bo kidéki bilaka ame ga wali 'ba nje abo kédí gomo ne ngí pili kako zi bo. Kina bo kényi kititi ma dogba mo, bo iya te, 'Wali 'ba nje ma édi ndó göyí?'

Bo nima iya te,

6 'Wali abo édi goma 'bulu 'ba 'bu 'buté sowo.'

Bo iya te, 'Ele, wali 'bí ma kugu na te. Oloma welo béri kugu nge 'buté riyo.'

7 Kina bo kényi kititi bo mótò gbí iya te, 'Wali 'ba nje ma édi ndó göyí?'

Bo nima iya te, 'Édi goma luyu 'ba nyönyu kuluku riyo.'

Bo iya te, 'Ele, wali 'bí ma kugu na te. Oloma welo béri kugu nge kuluku koto kodo dómo 'buté mota.'

8 Go kö'du mo na nje nima kubí go makungu kényè abo nima ngí go akikali laka abo nima bo ko'do ne. Rómöyí bilaka 'ba dölíño nime akikali 'bénni ro mbémbé mí to'do é'bénni ga kebe 'ba bo lende laka.

9 Ro ma laka miya ziye, o'doke pari ziye ti a 'ba dölíño nime mí kori ma laka mo. Rómöyí ódo kote róni 'deni 'do bo Boko'ba kinda'ba ye ti mí didi ma nburunburu.

10 Bo ame koloma laka tonjo go a ma titi laka ne ti konjo go ma mbiri gbí tara. Kina bo ame koloma dè laka mí a ma titi ti ko'do gbí tara mí a ma löbu.

11 Ne ódo kikali yi dè ro bo tonjo go a 'ba dölíño nime laka yé na ti ki'di mori ma laka nime ziiyí tonjo gomo?

12 Ódo konjo go a 'ba lépí yí mótò dè laka yé na ti ki'di ma 'béyi mo ziiyí?

13 Bilaka koto ikali dè 'do kédí ro bo laja zi nje riyo. Bo ti ko'o nge ro ma koto tine bo ti ko'ji mótò. Bo ti kodo mí bo zi mótò tine ro yögò zi ma koto. Kina gbí tara inza ko'bo toja laja zi Boko'ba gbí zi a 'ba dölíño nime.' "

Akiyandi Mótò Ga 'Ba Yésu

(*MT 11:12-13; 5:31-32; MK 10:11-12*)

14 Kina ódo Parosi ni kuwò lende nime 'deni te tine lijé ebe ngí bi tögò Yésu ro laja rómöyí lijé Parosi ni ro bo to'ó girisi.

15 Kina Yésu kényi kiya zinni, iya te, 'Kpe, o'doke roye kindake laka di kómo bilaka ma laki, tine mí dökí'di ye Boko'ba na kikali. Rómöyí wa ame ga bilaka kédí kubí gomo kulówò tégè ro a laka ne ma di kómo Boko'ba ényè ngí kózo óto.

16 Kö'du ki'di ni ti bo kumè lende ni na koloma 'deni ro to'do ndobo bine nbò kómò mí kada 'ba Yowani. Tine mí kada mo nima na laja laka 'ba nje löbu 'ba Boko'ba kisaki tuwówò róni, na me ma konzi kédí ko'do 'deni ngí ro ya tódò yimo.

17 Ne mítoro ni ti doyayi ti kiteli, tine bi titi mótò di mí kö'du ki'di nime inza kölu du te.

18 Kina boto ame koga 'ja abo kényi 'böwu kogbe 'ja mótò ne o'do yéri 'deni. Kina mé'dé to mo nima kogbe 'ja kéyi nima ne o'do yéri 'deni gbí.

Bo Móri Ni Ti Lazara

19 Uwöke, bo mótò ro bo mori bonjo kusu abo nburu ro bonjo ma ndógò kitigo kulówò naga do bo kola 'joyi di ní mori.

20 Tine bo lisa mótò édi gbí yayi móyí mo ro Lazara rómo ga me ro 'bónö. Édi ko'de nduwé to'bo kpadóri 'ba bo mori nima

21 'do bo kutó'du kpa bo ti wa ma kédí kilayi béri bicí tarabiza 'ba bo mori nima. Tine bí ni ako 'böwu kebe titene kómo 'bónö mo.

22 Kina ódo kada mo kari kómò tine bo lisa tönè ölä ngí kina malayika kombi ngí

mütöro koto ngila Abarayama. Di pötö mo na bo mæri tönê kölä ngi gbi kusu bo,

²³ Na bo kari ngi mi Gehena mi gomö ma löbu. Kina ödo bo konḡo bi tine bo o'ja Abarayama ngi nbö ro ma köwo ti Lazara donḡila bo yayi.

²⁴ Kina bo kulöri, iya te, 'Baba Abarayama, i'di miyi këyi roma. Oja Lazara kusu dokole közi bo mi mini 'do kako kiyëyi donde'de ma to kpe timo. Mëdi 'deni mi gomö ma kinza kiya mi pa'do nime bine.'

²⁵ Tine Abarayama ileki domo iya te, 'Kole, ameri to ma, tönê bine mi kada 'ba loma 'bi o'ja a ma laka 'bëyi ga 'deni pili, tine Lazara këdi 'ba bo mi gomö. Kina me bo na 'deni 'bato mi loḡo bine ni 'bëyi mi gomö.'

²⁶ Kina gbi gö löbu ëdi mi löngö nime botö motö umu dë di yayi kako zize bine ala di zize bine kari ziye yayi.'

²⁷⁻²⁸ Bo nima iya te, 'Baba Abarayama, moma'jo roma ziyi oja Lazara kari dolijö zi köso löndö ma ga ma muyi ame ga gba liḡo ze 'dë yayi ne 'do bo kari kiyandi lijë kinza lijë kako ra gbi mi gomö mbëmbë nime.'

²⁹ Abarayama ileki domo iya te, 'Lende 'ba kpa Musa ni ti bo kumë lende ni ëdi yayi, löndö yi mo naga nima kuwö domo.'

³⁰ Bo nima iya te, 'Inza tara, baba Abarayama. O'doko ngi ro bilaka ame ködo di mi tölê ne na 'do kari zinni go lijë koto dönni.'

³¹ Abarayama iya te, 'Ödo lijë kuwö do Musa ni ti bo kumë lende ni dë botö ame ködo pele di mi tölê ne lijë inza kuwö domo gbi.'

17

Lende Kënyë

(MT 18:6-7, 21-22; MK 9:42)

¹ Yësu ënyi kiya zi bo kösö go bo ga iya te, 'Akiyozo 'ba ti'di bilaka kila'ba mi lende kënyë ëdi 'deni ngi nburu mi döyayi. Ne bu'bu zi bo bo ame ki'di 'do wa naga nima kö'do rönni ne.'

² Ma laka mo dëne o'bo 'do kudödu toto ndöwu ma löbu ra mugu bo go kitijä bo timo mi mini löbu di do ame 'do bo ki'di wa titi naga nime kila'ba mi lende kënyë ne.'

³ Ne i'dike komöye kandi laka.

Ödo löndö yi motö kirasi lende amo domo. Kina ödo bo kuwö döyi ola bo go lende kënyë nima.

⁴ Ödo bo koto pele tirasi lende ziyi nbö mi modomoriyö mi kada koto tine bo kö'bö nduwë tako tiya mo ziyi te, 'Motö doma 'deni,' ola bo gomö.'

⁵ Bo laja abo ga iya te, 'Nere, ulu ze mi ti'di daze go tigo 'bi.'

⁶ Bo ileki domo zinni, bo iya te, 'Ödo këddike pele nge ti ti'di döye goma titiyi 'deki miye na kiyaqe pele nge ro tiya zi ngëri kpëri nime te, 'Ni, unyë röyi kari kidëyi röyi mi mini löbu,' kina ti kuwö döye ngi.'

⁷ Me ödo ni motö këddi ti bo laja 'bi bo këdi ko'do ndöbo mi nyaka ala toda kamölö, ödo bo kömö liḡo ti kiya zi bo te, 'Ako titi welo konyo kpëyi?'

⁸ Inza tara, ëddi kiya za te, 'Ileḡo akonyo zö ndö koja laja zö monyo kpama muwë titi tine 'do kari konyo 'bëyi 'jaa.'

⁹ Go ame bo laja nima kuwö do nere abo pele ne tine inza ro lende kembe zi nere abo 'do kileki yëë'di gomo zi bo.

¹⁰ Kina kpe na gbi tara, ödo ko'doke wa ame Boko'ba kiya 'deni ziye to'do mo ne, iyake e'be te, 'Ze eze nge ro bo laja ame wöti ne, do'do eze nge ro ndöbo.'

Bo Mönnyu 'Butë

¹¹ Di go kori kari Yerosalema na Yësu kënyi kudö kebe do maga 'ba Somorona ni ti Galilaya.

¹² Ko'ja bo këdi ko'do 'deni todo tari mi liḡo tine na do bo kondoso ngi ti ya ma 'butë motö ga roma kila'ba 'deni romo. Kina lijë köro ngi nbö ro ma köwo

¹³ kulöri ro ma kembe, kiya te, 'Nere Yësu, onḡo lisa 'ba roze.'

¹⁴ Kina ödo bo ko'ja lijë 'deni tara tine, bo iya te, 'Arike kilemeke roye ma köpo 'deni zi bo akumu ni.'

Di bi tari 'bënni tine rönni 'deni ngi ro ma köpo.

¹⁵⁻¹⁶ Kina ödo bo ma koto motö ame bo ro Somorona ne bo konḡo kileḡo bo 'deni tara tine bo ileki ngi ti tilëlu Boko'ba ro ma kembe bo kako kila'ba bëri bi ndi Yësu tileki yëë'di zi bo.

¹⁷ Yësu ënyi kititi iya te, 'Ma modomosowo motö ga ame kileḡo gbi ne ëdi yala? Tara ne ileḡo dë su 'butë ya?'

¹⁸ Bo löwö nime na nge koto kpöki kileki kako to'do yëë'di zi Boko'ba?'

¹⁹ Kina Yësu kileki kiya zi bo nima, iya te, 'Ënyi toro kari e'bi ti, ti'di döyi go tigo ma na kileḡo yi 'deni.'

Nere Löbu 'Ba Boko'ba

(MT 24:23-28, 37-41)

²⁰ Parosi motö ga ënyi kititi Yësu go tako 'ba nere löbu 'ba Boko'ba. Kina bo kileki domo zinni iya te, 'Nere löbu 'ba Boko'ba inza kako ngi te ko'ja kinë mo ti komo.'

²¹ Inza gbi ro wa ame 'do botö kiya te kina me bine, ala kina me 'dë. Tine nere löbu 'ba Boko'ba ëdi 'deni miye.'

²² Kina bo kënyi kiya zi bo kösö go bo ga, bo iya te, 'Kada mo ti kömö 'deni ame

'do kiterike to'ja kada 'ba tileki 'ba kole 'ba bilaka lesi. Tine inza ko'jake.

²³ Kina bilaka ti kiya ziye te, 'Bo na me 'dē,' ala 'Bo na me.' Tine kinza kirinjake dē gönni.

²⁴ Kada ame mo ro 'ba tileki 'ba kole 'ba bilaka lesi ne ti kēdi kozo kpa tōro kunyi ame kunyi di yi'bi kiyoro bi n'bo do tōro ne.

²⁵ Tine ma dogba mo bo ti kombi gomō titi ro mbembē bilaka naga nime pili kilagi bo.

²⁶ Kada 'ba tako 'ba kole 'ba bilaka lesi ti kēdi gbī kozo kada 'ba Nowa

²⁷ ame bilaka koloma ngi ro tonyo kpenni tuwē mo togbe rōnni n'bo kōmō mi kada ma Nowa kēdi kēki mi sorope. Tine yo na mini koso kako ngi kote dōnni pili yaga.

²⁸ Kina ti kēdi gbī kozo ma tōnē mi kada 'ba Loto ne tara. Bilaka oto nduwē tonyo kpenni tuwē mo tugō ndōgō tūdiyē wa to'ba rō.

²⁹ Tine mi kada ma Loto kodo di Sodomona kodo pa'do ti kulugbi dōku ma kēdi kilanma ngi kako di mitoro kote dōnni pili yaga.

³⁰ Kina ti kada 'ba tileki 'ba kole 'ba bilaka lesi kēdi gbī tara.

³¹ Mi kada mo nima ni bo ame kēddi tilere yaga kpadōri 'bi ne kinza dōyi kilēyi dē kpe tōdo rō go jama 'bi ga. Kina gbī tara ni bo ame 'deni mi nyaka kinza kileki dē kpe kari lijo.

³² Omerike 'ja 'ba Loto te.

³³ Bo ame kiteri tōmō didi bo ti kupō ngi. Tine bo ame kupō didi bo ne ti kōmō ngi.

³⁴ Ro ma laka miya ziye, mi korondo mo nima bilaka riyo ti kēdi 'deni do sora koto, tine ti kogba mōto kola ma koto.

³⁵ 'Ja riyo ti kēdi 'deni do toto bi koto, tine ti kogba mōto kola ma koto."

³⁶⁻³⁷ Bo kōsō go bo ga ēnyi kititi bo iya te, "Yala ga ya, n'ere?"

Yēsu ileki dōmo iya te, "Bi ame ti tōku teyi ran'ga ti kototo kpenni teyi."

18

Mi Kēddi

¹ Yēsu ēnyi kiya dōngala mōto zi bo kōsō go bo ga 'do kileme zinni kinza lijē kola go tititi konyi dē di zi Boko'ba lijē kō'bō nduwē to'do mo.

² Bo iya te, "N'ere bo tongo burē mōto oloma pa do gawo mōto yayi kere Boko'ba dē gbī ala komeri lende 'ba bōto.

³ Tine makuru'bē mōto ēdi gbī mi gawo nima yayi. Kina loko kō'bō ngi nduwē ro tari zi bo nima toma'jo rōni teyi, iya te, 'Ongo ndi lende ma laka zō ro bo ndo'ji ma.'

⁴ N'ere nima oloma titi pa ro tilagi lende 'ba 'ja nima. Tine ro nburunburu mo bo ēnyi komeri, kiya te, 'Ne kozo ame ma mere Boko'ba dē momeri lende 'ba bōto dē pele

⁵ ne kina me 'ja nime kō'bō 'deni ngi n'buru togba dōma, ti mongo lende 'bēni nime mileno ndimo kinza tako lulu 'bēni nime kodo roma.'

⁶ Yēsu iya te, "Uwōke a ma n'ere dōki'di kēnyē nima kiya to ma.

⁷ Ne tara bo Boko'ba ti ko'de lende kēyi dē zinni lijē ame ga ro 'ba bo ne ya? Lijē ame ga kēdi kudu zi bo kote kada kote korondo ne, bo ti kō'bō toga lijē yaga ya?

⁸ Ro ma laka miya ziye, bo ti ko'de lende kēyi ngi welo zinni. Tara ne ti kole 'ba bilaka lesi kako ko'ja lijē ngi kēdi ro ti'di dōnni gomo mi kada 'ba tako abo na ya?"

Parosi Ni Ti Bo Kireke Awada

⁹ Kina Yēsu kēnyi gbī tiya dōngala nime zinni lijē ame ga kilēbē rōnni ro bo lende laka, lijē kindiri ya ma laki ne. Bo iya te,

¹⁰ "Bilaka riyo mōto ga ēnyi kari mi rō lōbu 'ba Boko'ba bi to'do mōtu. Ro ma koto ro Parosi tine mōto ro bo kireke awada.

¹¹ Bo ma ro Parosi mo nima o'ro n'bo caki kumōtu, kiya te, 'Boko'ba, mileki yē'ē'di ziyi 'bama minza kozo 'ba laki ro bo akolo ro bo lende kēnyē ro bo yēri ala gbī kozo 'ba bo kireke awada nime.

¹² Moro kpama mi riyo 'do mi tō'dō do modomoriyo, a ma ga pili ro gomo kapa ma 'butē mo mi'di ziyi.'

¹³ Tine bo ma ro bo kireke awada mo nima o'ro 'ba bo ro ma kōwo yi'bōwu kusu kōmō bo bēri komba dōngō'do bo iya te, 'Boko'ba, i'di miyi kēyi roma ma bo lende kēnyē nime.'

¹⁴ Ro ma laka miya ziye, bo kireke awada nime na ti kileki ro ma laka kōmō Boko'ba inza ro Parosi nima. Rōmōyi bo ame ko'do ro bo ro lōbu ne ti kileki 'deni bēri. Tine bo ma kileki ro bo bēri na ti Boko'ba kombi tōro."

¹⁵ Bilaka mōto ga oloma to'de kole titi kako zi Yēsu 'do bo ki'di kōzi bo dōmo ro yēyi. Kina o'do bo kōsō go bo ga ko'ja tara tine lijē ebe ngi tōta kole titi naga nima kinza kari dē zi Yēsu.

¹⁶ Tine Yēsu ēnyi kīdēki kole titi naga nima kako zi bo, iya te, "Olake kole titi kako zō kinza kotake lijē dē rōmōyi lijē ame ga te ne n'ere lōbu 'ba Boko'ba na ro 'bēnni.

¹⁷ Ro ma laka miya ziye, bōto ame kind'a'ba n'ere lōbu 'ba Boko'ba dē kozo 'ba kole titi ne inza kodo du te yimo."

Bo Mōri

(MT 19:16-30; MK 10:17-31)

¹⁸ Turu 'ba Yudayi mōto ako kititi Yēsu, iya te, "Bo kōmo kiyandi ma laka, wa'di na go mo'do go mo'ja didi ma ḡburunḡburu?"

¹⁹ Yēsu iya te, "Idēki ma ro ma laka go wa'di? Omeri 'deni ḡḡi tara? Boto mōto inza laka tine ḡge koto kpōki ro Boko'ba.

²⁰ Ikali 'deni kō'du ki'di iya te, 'Kinza ko'do yēri dē, ko'do rōyi dē ro bo kōzi roma, ko'do 'bōgō dē, kususu boto dē ḡbi ro bēti. Oro 'bu yi ni ti mōyi.' "

²¹ Bo nima iya te, "Wa naga nime mo'do 'deni molo do yōbi ma bine."

²² Kina odo Yēsu kuwō bo nima 'deni kiya tara tine, bo ileki domo iya te, "A mōto ola gba koto ziyi to'do mo. Ari kugō ē'bi ga me mōkō koza ḡrisi mo zi bo lisa. Kina ti kēddi ḡḡi ti wa ro mbēmbē mī doyyai 'ba mitoro. Kina 'do kako ti kōsō goma."

²³ Kina odo bo nima kuwō lende nime 'deni te tine bo ḡḡi ro meri rōmōyi bo bo mori na.

²⁴⁻²⁵ Yēsu ḡḡo do bo na kiya te, "Tōdo mī ḡere lōbu 'ba Boko'ba zi bo mori ni ti kēdi ro ma kitigo kebe tōdo zi gamele di bi ḡbōḡo 'ba bi'ci libira."

²⁶ Ya ame ga pili kuwō ne ēnyi kititi, kiya te, "Ne odo kēdi 'deni te tine yē na 'jaa ti kōmo di mī tōlē ti?"

²⁷ Yēsu ileki domo, iya te, "Wa ame to'do mo konya do bilaka lesi ne ma di zi Boko'ba embe dē."

²⁸ Pitōro iya te, "ḡere, dola wa pili 'deni go tōsō ḡōyi."

²⁹ Yēsu iya te, "Ro ma laka miya ziye, boto ame kola 'ja ala liḡo ala lōndō ala 'bu ni ti ma ala kole dōmōyi ḡere lōbu 'ba Boko'ba ne

³⁰ ti ko'ja ḡḡi ro mbēmbē ro do kiteli ḡiri nime kina ḡbi mī kada ma kēdi kako 'deni ro didi ma ḡburunḡburu."

*Yēsu Iya Gō Lende 'Ba Tōlē Abo
(MT 20:17-19; MK 10:32-34)*

³¹ Yēsu ogba bo kōsō go bo ga ro dōnni kilende teyi iya te, "Dēdi darike nime ḡbō Yerosalema. Kina wa tōnē ga bo kumē lende ni kiya go kō'du 'ba kole 'ba bilaka lesi ne ti ko'do rōnni ḡḡi 'deni ko tara.

³² Ti kogba bo ki'di zi bo lōwō. Kina ti liḡe kōgō bo ḡḡi ro laḡa kiti'ja bo koto'bi woro ro bo.

³³ Kina ti liḡe komba bo kupō bo. Tine mī tō'dō do mota bo ti kēnyi 'deni kōdo yaga di mī tōlē."

³⁴ Tine bo kōsō go bo ga ikali mī 'jo 'ba lende nime dē du te. Rōmōyi usu do 'jo 'ba lende pili 'deni di zinni. Kina ḡḡi ki'di liḡe kikali wa nima Yēsu kēdi ro tiya mo ne dē.

*Bo Kōmo Kōlu 'Ba Yereko
(MT 20:29-34; MK 10:46-52)*

³⁵ Ko'ja Yēsu ni kōmō 'deni ḡḡosi ḡgila Yereko tine bo kōmo kōlu mōto ēdi do kpa kori yayi bi kpati.

³⁶ Kina odo bo kuwō 'deni bilaka kēdi kolo 'deni ḡḡi kebe yayi ro tindi tine na bo kēnyi kititi, iya te, "Wa'di ga na?"

³⁷ Liḡe iya te, "Yēsu 'ba Nazareta na kēdi ro tari."

³⁸ Kina bo kōmo kōlu tōnē kēnyi kulōri kiya te, "Yēsu kole 'ba Dawidi, ḡḡo lisa 'ba roma."

³⁹ Tine bilaka ma doḡba naga nima amo do bo 'do bo kudumō yaga. Ne pele na bo kulōri ḡḡi kulōwō ro ma kembe, kiya te, "Kole 'ba Dawidi, i'di miyi kēyi roma."

⁴⁰ Kina Yēsu koro ḡḡi kīdēki bo kōmo kōlu nima 'do ko'de kako zi bo. Kina odo bo kōmō 'deni ḡḡosi tine Yēsu ēnyi kititi bo, iya te,

⁴¹ "Wa'di na ko'doko go mo'do ziyi?"

Bo iya te, "Mo'doko to'ja go bi."

⁴² Yēsu iya te, "Kōmōyi koro yaga, ti'di dōyi go tigo ma ileḡo yi 'deni."

⁴³ Kina kōmo bo tōnē koro ḡḡi bo kēnyi kōsō go Yēsu ti tilēlu Boko'ba. Kina odo bilaka ma laki naga nima ko'ja 'deni tara tine, na liḡe pili kebe ḡḡi ro tilēlu Boko'ba.

19

Yēsu Ni Ti Zakayo

¹ Kina odo Yēsu kari 'deni kōmō Yereko kēdi ko'do titeli tine,

² bo do bo kireke awada mōto ēdi yayi ro bo mori mōyi mo ro Zakayo.

³ Bo o'doko go bo ko'ja kinē Yēsu tine bo ḡḡi ro nyigbara, bo o'bo dē 'do to'ja Yēsu di mī lōḡḡo tindi konzi naga nima.

⁴ Kina bo kirija ḡḡi doḡba kari kēki do ḡḡeri kēlu 'do bo ko'ja kinē Yēsu rōmōyi bo ēdi ro tako kebe go kori mo nima.

⁵ Kina odo Yēsu kako 'deni kōmō yayi tine na bo kombi kōmo bo ḡḡi toro kīdēki kiya te, "Zakayo, ēki welo bēri, laka tone mēdi mari moloma liḡo 'bi."

⁶ Kina bo kēki ḡḡi bēri kari ti Yēsu ro ḡba liḡo abo ti mī kēyi.

⁷ Kina bilaka ama ga pili ko'ja ne kebe ḡḡi ro tokore mo iya te, "Bo ari ḡḡi ro ḡba liḡo 'ba bo lende kēnye nima?"

⁸ Tine di yayi na Zakayo kēnyi toro kilende zi ḡere Yēsu, iya te, "ḡḡo ḡere, tone ti mi'di kapa 'ba a ma ga zi bo lisa ni. Kina odo mu'bōlu boto mōto ra ti mopi kileki teyi mī sowo."

⁹ Yēsu iya te, "Ma tone konyi omō 'deni mī liḡo nime rōmōyi bo nime ḡbi ro kupō Abarayama

¹⁰ kina kole 'ba bilaka lesi ako toma ma kōlu 'deni yaga naga nime tōmo mo."

*Doḡgala 'Ba Bo Mōri Mōto
(MT 25:14-30)*

11 Ko'ja bilaka naga nima kēdi gba ro tuwò lende nima na Yēsu kēnyī ngi tiya dɔngala nime zinni rōmōyī bo 'deni ngōsi ngila Yerōsalema tine lijē omeri 'bēnni tēgē ɲere lōbu 'ba Boko'ba ōmō 'deni nati.

12 Bo iya te, "Turu lōbu mōto ēnyī kari ɲbō ro ma kōwō mī dōliɲo mōto 'dō kari kō'do bo ro ɲere bō dōliɲo di yayi gō bo kileki 'jaa kako.

13 Kina bo kīdēki bō laja abo ga ma 'butē ngi pili kako zi bo gō koza yamo zinni kōzō a nime bo kose gōmo zinni, iya te, 'Girisi naga nime mēdi mola ziye ne i'dike dōmo kōyō teyi ɲbō mako.'

14 Tine bilaka 'ba dōliɲo 'bēnni ro ma ko'ji bo kina koja bilaka ngi ti lende 'ba kpēnni kari kiya te, 'Dō'doko dē gō bo nima kēdi ro bō dōliɲo zize.'

15 Tine ari kō'do bō tōnē ngi ro bō dōliɲo na bo kuyi dō bo ngi kako. Kina odo bo kōmō 'deni tine na bo koja laja ngi gō bō laja abo tōnē ga bo koza girisi teyi ne, tōngō mo odo lijē i'di dōmo ga 'deni kōyō ndō.

16 Kina bo ma dōgba mo kako kiya te, 'Nere, kisi koto 'bī tōnē, dōmo ōyō 'deni teyi 'butē.'

17 Nere iya te, 'Laka bō laja ma, o'do 'deni laka koloma tōngō gō a ma titi nime liya ti mī kēddi kina ti mo'do yi ti ro bō dō gawo 'butē 'do.'

18 Bō laja ma mī riyō mo ako kiya te, 'Nere, kisi koto 'bī tōnē kola zō bine dōmo ōyō 'deni teyi muyi.'

19 Nere ileki dōmo iya te, 'Ti mi'di yi koloma ro bō dō gawo muyi.'

20 Tine bō laja mōto ako ma 'ba bo kiya te, 'Nere, girisi 'bī tōnē na me. Mudōdu ē'bī te kpa bōngō musu mikeki tōro

21 rōmōyī mere lende 'bī ga ni ro bō mī kata. Iteri 'bēyi togba mo kebe dō ma ki'di ngi ro mbēmbē kina ame ga pele ni na dē kuli kupō mo ne omōmi ngi ziyi ro ē'bī.'

22 Kina ɲere kēnyī ngi kileki zi bo, iya te, 'Lende 'bī naga nime na ti mo'do burē 'bī timo. Nī bō laja kuru nime, ikali ma ro bō mī kata mogba wa ma kinza ro ama naga ti ma kinza ma na muli kupō mo naga momōmi ro ama?

23 Ne ma kikalī mōlo tara oto yamo ma nime dē mōlo zi bō ndōgō gō wa'di 'dō mako mo'ja dōmo kōyō 'deni teyi?'

24 Kina bo kēnyī ngi kiya zi ya ama ga kēdi koro yayi ne, iya te, 'Ogbake yaga di zi bo ki'dike zi bo ma ti kisi 'butē nime.'

25 Lijē iya te, 'Nere, bo ēdi 'deni timo mōlo kisi 'butē.'

26 Tine bo ēnyī kileki dōmo zinni, iya te, 'Rō ma laka miya ziye, bō ame kēdi timo ti ki'di gbī dorō'do dōmo. Ne bō ame kinza timo, ame mo pele mbowa yayi ti kopepe yaga di teyi.

27 Ne 'bēnni lijē bō kō'doko dē tēgē gō mēdi ro bō dōnni naga nima, o'deke lijē kako dayi kupō lijē pili yaga di kōmo ma bine.' "

Todo 'Ba Yēsu Mi Yerōsalema

(MT 21:1-11; MK 11:1-11; YN 12:12-19)

28 Di pōtō lende nime na Yēsu kiteli ngi nduwē dōmo 'dō tari Yerōsalema.

29 Kina ko'ja bo kōmō 'deni ngōsi ngila Betaniya ni ti Betepage dō dōku 'ba Bilaya tine na bo koja bō laja abo ga ma riyō ngi kari

30 ti ndose nime kiya te, "Arike mī liɲo nima kōmoye. Kina odo kēddi kōdōke 'deni yimo ti ko'jake kole akaca kosi dōmo 'deni bēri yayi ame bōto kēki dē gba mī koto dōmo. Kina gō kopeke ko'deke bine.

31 Tine odo bōto kititi ye kiya te, 'Ēddi kopeke gō wa'di?' iyake te, 'Nere na kō'doko.'

32 Kina ya tōnē ga koja ne kari ko'ja wa pili ngi kōzō ame Yēsu kiya zinni ne tara.

33 Kina odo lijē kēdi kō'do 'deni tope kole akaca nima tine na bo dōmo ga kititi lijē iya te, "Ēddi kopeke akaca nima gō wa'di?'

34 Lijē ileki dōmo iya te, "Nere na kō'doko."

35 Kina lijē ko'de ngi kako zi Yēsu lijē ko'ba bōngō 'bēnni ga gōmo lijē ki'di Yēsu kēki koloma dōmo tari timo.

36 Kina odo bo kēdi kari 'deni tine bilaka ebe ngi to'ba bōngō 'bēnni ga zi bo bēri mī gō kori.

37 Ko'ja bo kōmō 'deni gō kori ame kēdi kulunji 'deni kari bēri di dō dōku 'ba Bilaya ne tine na tindi ma kōsō gō bo kēnyī ngi pili tilēlu Boko'ba ro ma kembe gō, gō koto ame ga pili lijē ko'ja 'deni ne, iya te,

38 "Yēyi kēdi dō ɲere ame kako ti mōyi bo ɲere Boko'ba ne. Lende kēyi ti ro lōbu kēdi ɲbō mitoro."

39 Tine ya mōto ga di mī lōngō tindi naga nima ame mo ga ro Parosi ni ne ēnyī kiya te, "Bō kōmo kiyandi, amo dō bō kōsō gōyi naga nime."

40 Tine Yēsu ēnyī kileki dōmo zinni, iya te, "Odo lijē kudumō pele, dōku ni pili ti kebe tulōri."

41 Kina odo bo kōmō 'deni ngōsi ngila Yerōsalema dō gawo mo kinda 'deni tine na bo kudu ngi.

42 Bo iya te, "Nī, ma kēddi kikalī a ma kō'doko gō lende kēyi ra kina me ngi tone. Ne usu dōmo 'deni yaga di kōmōyi.

43 Kada mo ti kōmō 'deni ame 'dō bo ya 'bī ga kalo kīdīri yayi kuru dōyi kōsonji yi di dō kumu pili.

44 Kina lijē ti kupupu yi ti bō boyi ma mī reki 'bī ga pili ro'boro'bo mī lupu. Lijē inza kola dōku 'bī ma koto te kileke mī gō bi mo ma ko'ba teyi. Ti kō'do rōni tara ziyi

römmöyî ni ikali kada 'ba tako 'ba Boko'ba döyî dë."

Tɔɔɔ 'Ba Yësu Mî Reki 'Ba Rô Löbu
(MT 21:12-17; MK 11:15-19; YN 2:13-22)

⁴⁵ Kina ɔɔɔ Yësu kari kɔɔɔ 'deni mî reki 'ba rô löbu 'ba Boko'ba tine, na bo koloma ngî rɔ toga ya ame ga kedi rɔ tugö ndögö yayi ne.

⁴⁶ Bo iya zinni te, "Ugu 'deni mî buku 'ba Boko'ba iya te, 'Rô löbu ma nime rɔ rô 'ba mötu,' ne kpe ebe kuyike 'deni za yaga rɔ bi 'ba bo 'bögö."

⁴⁷ Mî kada pili ma Yësu kedi tiyandi wa mî reki 'ba rô löbu 'ba Boko'ba, löbu 'ba bo akumu ni ti bo kɔmɔ kiyandi ni ti löbu 'ba bilaka ni edi koma kori 'ba 'do tupö bo,

⁴⁸ tine pele tara lijê o'ja kori mo dë römmöyî bilaka edi komoti rönni nduwë tari tuwö lende abo.

20

Közi Kakpa 'Ba Yësu
(MT 21:23-27; MK 11:27-33)

¹ Mî kada ma do koto moto ko'ja Yësu kedi mî reki 'ba rô löbu 'ba Boko'ba tiyandi bilaka gbî tuwöwö laja laka abo tine na bo do bo akumu ni ti bo kɔmɔ kiyandi 'ba kö'du ki'di ni ti löbu 'ba bilaka ni kako zi bo,

² kiya te, "Ni, iya zize, közi kakpa 'ba yë na me keddi ko'do wa naga nime timo ne? Yë na ki'di közi kakpa to nime zi'yi?"

³ Yësu ënyî kileki dɔmo zinni, iya te, "Akititi 'bama edi gbî koto bine tititi ye timo. Kpe, iyake te zö,

⁴ közi kakpa 'ba batatisi tönë Yowani koloma rɔ to'do mo ne ako di zi yë? Di zi bilaka lesi ala di zi Boko'ba?"

⁵ Kina lijê koloma ngî rɔ towasa mo rɔ go rönni. Lijê iya te, "Go diyake tondo? ɔɔɔ diyake te ako di zi Boko'ba bo ti kiya te, 'Ne i'dike dɔye dë go lende abo go wa'di?"

⁶ Ne ɔɔɔ diyake te ako di zi bilaka lesi bilaka naga nime pili ti kënyî ngî tu'du ze ti doku römmöyî lijê pili omeri 'deni Yowani rɔ bo kumê lende 'ba Boko'ba."

⁷ Kina lijê kileki dɔmo iya te, "Dikali bi ma kako di teyi dë."

⁸ Kina Yësu kileki gbî zinni iya te, "Ma gbî minza miya go közi kakpa to nime medî mo'do wa naga nime timo ne ziye."

Dɔngala 'Ba Bɔ Ndɔɔɔ
(MT 21:33-46; MK 12:1-12)

⁹ Kina bo kebe ngî nduwë nati tiya dɔngala nime zi tindî naga nima, iya te, "Bo moto idiyë mowö kedî ko'do rɔ layi naga ngî rɔ nyaka kina bo kogba bo ndɔɔɔ ngî ki'di yimo bo kënyî abo kari koloma tara mî dɔyayi ma kowö.

¹⁰ Kina ɔɔɔ kada 'ba tite'de mo kömö 'deni tine na bo kënyî koja bo laja abo ngî

kari 'do ko'de döggëri ma 'ba bo di zi bo ndɔɔɔ tönë ga. Tine bo ndɔɔɔ naga nima inda 'ba bo laja nima ngî komba koga kileki rɔ közi sari.

¹¹ Kina bo kënyî koja moto gbî 'böwu kari. Ama mo tine lijê omba ngî ko'do rɔ ma kënyë koga kileki rɔ ma sari.

¹² Kina bo kënyî gbî koja ma rɔ mî mota mo kari. Kina lijê komba ngî ko'do wëtö rɔmo ku'du njö yaga.

¹³ Kina bo do nyaka tönë kënyî komeri, iya te, "Ti mo'do tondo? Kole koto ma nime mo'ɔ kulöwö ne ti moja kari zinni motoga lijê ti koro bo."

¹⁴ Ne ɔɔɔ bo ndɔɔɔ tönë ga ko'ja 'deni ngî rɔ kole 'ba bo tönë tara tine, lijê iya te, 'Bo nime bo na ti kedî rɔ bo do nyaka nime kada moto di pötö 'bu bo. Dupöke bo yaga 'do nyaka nime kö'bö ngî nburu rɔ eze."

¹⁵ Kina lijê kinda'ba bo ngî ku'du yaga di mî nyaka nima kupö bo ngî.

Ma komerike 'beye wa'di na ti bo do nyaka nima kako ko'do zi bo ndɔɔɔ naga nima?

¹⁶ Bo ti kako kote dönni pili yaga 'do bo ko'de bo ndɔɔɔ ma la'ja 'jaa 'do kako to'do ndɔɔɔ mî nyaka abo nima."

Kina ɔɔɔ bilaka naga nima kuwö 'deni tara tine, lijê iya te, "Ee, ɔ'bo ko'do röni dë to kpe tara."

¹⁷ Yësu ongo dönni kina bo kënyî kititi lijê, iya te, "Ne 'jo 'ba lende nime kugu mî buku 'ba Boko'ba ne tégë tondo? Ame kugu yayi kiya te, 'Döku tönë bo ko'ba rô ni kilagi pa di rɔmo ne na kileki 'deni rɔ doku ma laka rɔ do kiteli mî gbɔndo 'ba rô."

¹⁸ Lijê ame ga pili kila'ba do doku nime ne ti kodowe ngî ro'boro'bo yaga. Kina lijê ame ga doku nime kila'ba dönni ne ti kiyanjmi lijê yaga rɔ lupu."

Awada Kɔpi
(MT 22:15-22; MK 12:13-17)

¹⁹ Kina bo kɔmɔ kiyandi ni ti löbu 'ba bo akumu ni ki'di ngî toma kori 'ba 'do tinda'ba Yësu. Römmöyî lijê ikali 'deni bo edi rɔ tiya dɔngala nima rönni. Tine lijê rɔ tikere di zi bilaka konzi naga nima yayi

²⁰ na lijê ki'di kömönni ngî kilegbe go Yësu. Lijê oja bo kore 'bënni moto ga kari ko'do ga rönni kɔzɔ bo lende laka 'ba Boko'ba naga tara. Lijê omeri 'do tinda'ba Yësu go wa ame ga bo kedî kiya ne, 'do lijê ki'di bo zi turu bo dönni.

²¹ Kina lijê bo kore mo naga nima kënyî kititi Yësu, iya te, "Bo kɔmɔ kiyandi, dikali ngî rɔ ma laka akiyandi 'bi ti lende kiya 'bi ga na rɔ ma kodoro. Dikali yi ugö kpëyi dë zi boto, kö'du 'ba Boko'ba na keddi kiyandi bilaka timo rɔ ma kodoro."

²² Ne iya zize te 'di, tara ne ëdi ngi zize ro ma laka mi kò'du ki'di 'ba Boko'ba 'do topi awada zi bo dolinjo ma löbu 'ba Romo?"

²³ Tine Yësu ikali donjala 'bënni nima 'deni molo na bo kileki kiya zinni, bo iya te,

²⁴ "Ilemeke kinë girisi mo te zö. Kinë yë ti möyi yë na me romo ne?"

Lijë iya te, "Kinë ti möyi bo dolinjo 'ba Romo na."

²⁵ Yësu iya te, "Laka. Wa ame ga ro 'ba bo dolinjo ne opike abo zi bo. Kina wa ame ga ro 'ba Boko'ba ne opike zi Boko'ba."

²⁶ Kina ngi lijë 'bo de kpe 'do toko kpa bo di komo bilaka konzi naga nima. Do lende kileki abo na kigayi lijë 'deni kina lijë kudumö ngi.

*Todo 'Ba Töku Di Mi Tölë
(MT 22:23-23:36; MK 12:18-40)*

²⁷ Sadoke motö ga lijë bo komeri 'bënni kiya te a motö ro todo 'ba töku di mi tölë inza naga ako zi Yësu

²⁸ ti akitti, iya te, "Bo komo kiyandi, tönë bine Musa ugu zize iya te odo ni motö kölä kola 'ja 'bi kinza ti kole 'do löndö yi motö kind'a'ba közi makuru'bë pötö yi nima 'do köyö timo ro bi döyi ni ma kölä nima.

²⁹ Ne onjo ya motö ga lijë ro löndö kotö modomoriyö. Bo ma dogba mo ogbe 'ja kina bo kölä ngi kola 'ja abo nima kinza ti kole.

³⁰ Bo ma mi riyö mo inda'ba közi makuru'bë nima kina ko'do röni gbi tara zi bo.

³¹ Bo ma mi mota mo inda'ba gbi kina kari ngi zinni pili tara ro gönni.

³² Ro nburunburu mo tine na 'ja mo tönë kölä ngi.

³³ Tine odo kömö mi kada 'ba todo 'ba töku ni di mi tölë kada motö dayi nati loko ti këdi ro 'ja 'ba yë? Ya naga nima pili modomoriyö ogbe loko 'deni tönë bine."

³⁴ Tine Yësu ileki domo zinni iya te, "Bilaka ame ga mi dolinjo bine ne lijë na këdi kogbe rönni.

³⁵ Ne lijë ame ga Boko'ba këdi ki'di kodö di mi tölë 'do toloma 'jaa mi dolinjo ma këdi kako nime 'dë ne ogbe rönni dë

³⁶ römöyi lijë ölä dë gbi kpe, lijë 'deni kotö malayika. Lijë 'deni ro kole 'ba Boko'ba römöyi lijë odo 'deni di mi tölë.

³⁷ Tine Musa odoro gomo 'deni molo bine ma a nima ro todo 'ba töku di mi tölë ne këdi. Mi akugu abo go pa'do köbö di do morogo ne, bo idëki Boko'ba 'deni ro Boko'ba 'ba Abarayama, Boko'ba 'ba Yisika, Boko'ba 'ba Yakoba.

³⁸ Go kö'du mo na dikali ngi lijë inza kpe ro töku, Boko'ba ididi lijë 'deni römöyi bo na ro bo ki'di didi zi wa pili."

³⁹ Kina bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di motö ga kënyi kiya te, "Ele sowa nere."

⁴⁰ Kina ngi lijë ilanja rönni dë kpe tititi kpa bo.

⁴¹ Yësu ileki 'böwu kititi lijë iya te, "Ro ma tondo mo na kiya te Kurisitö ame Boko'ba këdi koja ne di mi kupö Dawidi?"

⁴² Ko'ja Dawidi kiya bine mi buku 'ba Akilëlu te, 'Nere Boko'ba iya zi nere ma, iya te, "Oloma do döri ma bine

⁴³ nbo mi'di yi ka'da bo ya 'bi ga."

⁴⁴ Dawidi idëki bo 'deni tönë bine ro nere abo, ne ro ma tondo mo na 'do bo kileki 'böwu ro kole zi Dawidi?"

⁴⁵ Ko'ja bilaka naga nima pili këdi ro tuwö lende abo 'deni na bo kënyi kiya zi bo kösö go bo ga, bo iya te,

⁴⁶ "T'dike komoye kandi laka di zi bo komo kiyandi 'ba kö'du ki'di ni. Ako'doko 'bënni ro tilingere ti bonggo kidakpa 'bënni naga nima rönni. Tumötö lijë kotö bo ro koro naga tara di mi bi 'ba ndögö na lende mo kotö rönni. Akiteri 'bënni ro kitä ma löbu naga di mi rö 'ba motu ti bi ma laka naga di mi nbele.

⁴⁷ Lijë bo këdi kodö gomo ro makuru'bë tote do a mo naga nima. Motu ko'do 'bënni ro gögö tileme rönni timo. Lijë nime, kada motö karama ma këdi kodo dönni na ro do kiteli."

21

*Kpa Közi Ki'di 'Ba Bo Lisa
(MK 12:41-44)*

¹ Yësu onjo bilaka naga nima këdi kolö tu'du kpa közi ki'di 'bënni ga mi sandu 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi ne. Bo mori ni ako ku'du yimo yayi.

² Tine na makuru'bë bo lisa motö kako 'bëni ku'du nge ro taripa riyö yimo yayi.

³ Kina Yësu kiya te, "Ro ma laka miya ziye, 'ja makuru'bë bo lisa nime loko na ku'du kpa közi 'deni kebe bilaka naga nime pili.

⁴ Ya ma laki naga nima i'di 'bënni nge mbowa di mi wa mbëmbë 'bënni ga ma lijë këdi timo. Ne 'bëni 'ba 'ja nime gomo na ma 'deni pili loko ku'du motö inza kpe."

*Loma Ti Bi Koda
(MT 24:1-31; MK 13:1-27)*

⁵ Bo kösö go ro motö ga ebe tiya tele 'ba donjala 'ba ro ko'ba nima kiyija döku mo ga kiyöro rö löbu 'ba Boko'ba timo ne gbi ti kpa közi ki'di mo ga ma romo yayi dömöyi Boko'ba.

⁶ Tine Yësu iya zinni iya te, "Wa naga nime pili këddi kongoke ne kada mo ti kömö 'deni ame 'do döku naga nima pili ma kotö motö mo te kileke dë kpe mi go bi mo. Bo ya ti kitinjä 'doyi bëri."

⁷ Kina lijê kënyî kititi bo, iya te, “Bo koma kiyandi, kada mo ti kômô nyanya ga? Kina akileme mo ti kedi ro wa'di ame go dikali timo kada mo edi 'deni ngosi?”

⁸ Bo iya te, “I'dike komoye kandi laka kinza botô motô ku'bôlu ye ra. Rômöyî ma konzi ti kako ti möyî ma kiya te, 'Ma na ro Kurisitô,' kina, 'Kada mo owo de kpe.' Tine kinza kôsöke de gönni.

⁹ Jdo kuwöke biro ya, go bi kedi ko'do pele kinzikinzi, kinza kereke de. Wa naga nima pili edi ko'do ga rönni töti dögba tine nburunburu mo inza kômô ngi nati titi.

¹⁰ Bilaka ti kënyî to'do ya ti bilaka motô kina dolinjo gbi ti dolinjo motô,

¹¹ kizikizi ti kedi, sëyi gbi ti tononji mi go bi pili, sëgê ma kinza kiya ti kodô mitoro.

¹² Tine dogba mo gba kinza wa naga nime ko'do rönni de, ti kodô gomô roye ko'do közi kasi ziye koto ye mi rô 'ba motu 'do kodoro bici lende roye ku'du ye mi maboso ti ko'de ye koma nere ni ti turu pili go lende ma.

¹³ Ama tine laja laka ma na 'do kiyake zinni.

¹⁴ Ne kinza ki'dike komoye kilê'di de go wa ame ga 'do kiyake zinni ne

¹⁵ rômöyî ti mi'di lende kpeye ti akikali ma 'do lijê botô bo ya 'be naga nima ko'bo de tomba yimo mökö.

¹⁶ 'Bu ye ga ti moye ga ti löndö ye ga ti ma wado 'be ga ti lepî ye ga na ti kebe ti'di köziye ti turu. Kina ti ki'di ya motô ga di mi löngö ye nima kupö yaga.

¹⁷ Laki pili ti ko'ji ye go lende ma.

¹⁸ Ne kpe oto inza kosa roye sunê doye ma koto pele te oto inza kosa.

¹⁹ Oroke kitigô kina ti ko'jake didi ma laka ngi.

²⁰ Jdo konjoke bo ya kuru do Yerosalema 'deni toko nima kina go kikalike ngi edi kote dönî giri naga nime.

²¹ Kina 'do lijê ame ga Yudayi ne kirinja ti mökö kari mi dôku, lijê ame ga mi gawo ne kodô yaga kina kinza lijê ame ga 'deni yaga ne kileki de kpe kari mi gawo.

²² Rômöyî kada 'ba Boko'ba 'do todo karama dönni yimo na 'deni 'do a tonê ga kugu mi buku abo ne ko'do rönni ngi ko tara.

²³ Ti kedi ro gomô ma löbu zinni lijê 'ja ame ga ro ma koma ne ti ma ti kole kedi gba kulu mba naga. Gomô ma löbu ti kedi mi doyyai nime ya 'ba Boko'ba ti kako dönni lijê bilaka naga nima.

²⁴ Ti kupö motô ga ti mbele tine motô ga ti kinda'ba kari timo ro 'boki mi doyyai pili ame ga ro 'ba bo löwö. Kina ma kinza koro Boko'ba de naga nima ti kokpe möröki ngi mi Yerosalema njo kada 'benni ko'bo.

²⁵ Sêgê ti ko'do rönî koma kada ni ti nyepe ni ti këlu ni. Tine mi dolinjo bine

bilaka ti kedi ro tikere ti koma kilê'di di zi biro 'ba mini löbu ni.

²⁶ Do bilaka ti kebe bi tulê di zi tikere 'ba wa ame ga lijê kedi ro toda damo 'do kako mi dolinjo nime pili ne rômöyî këlu 'ba mitoro ni ti kiyaya 'deni.

²⁷ Mi kada mo nima na ti lijê ko'ja kole 'ba bilaka lesi ngi kedi kako ti poli ti tigo 'ba löbu do kiteli abo.

²⁸ Kina odo konjoke wa naga nime 'deni kedi ko'do rönni te tine oroke ti kombike komoye toro rômöyî bo konyi 'be 'deni ngosi.”

Dongala 'Ba Ngëri Këlu

(*MT 24:32-35; MK 13:28-31*)

²⁹ Kina Yësu koloma ro tiya dongala nime zinni, iya te, “Onjoke ngëri këlu ni ti ngëri motô ga te,

³⁰ odo konjo mbili mo 'deni kedi koma nima, ikali ngi kpa dôkikëri owo de kpe.

³¹ Kina gbi tara odo konjoke wa naga nime 'deni kedi ko'do rönni nima 'do kikalike ngi nere löbu 'ba Boko'ba owo de kpe.

³² Ziye tikali mo laka wa naga nime edi ko'do rönni gba kota bilaka ma le'jete naga nime motô ga kedi gba ti kômönni.

³³ Mitoro ni ti doyyai ti kiteli tine lende ma inza kote rönî du koto te.

³⁴ Kina i'dike komoye ti kandi laka kinza kodoke miye de ngi kulöwö go nbele mbembê ti layi kuwê ti koma kilê'di 'ba go wa 'ba dolinjo nime kinza kada mo nima kinda'ba ye ra ngi tugu'du kozo ngowo ma kilaka.

³⁵ Rômöyî kada nima ti kômô do bilaka pili 'ba doyyai nime.

³⁶ Kina olomake ti bi koda ti tititi bo Boko'ba go tigo ziye todo lowe di mi löngö wa naga nime pili kedi ko'do rönni ne 'do koroke koma kole 'ba bilaka lesi.”

³⁷ Ro koma löndö pili na Yësu koloma ngi ro tiyandi bilaka di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba, tine ro mi dokopiyari pili bo ö'bö abo nduwê tari tö'dö do dôku 'ba Bilaya.

³⁸ Kina ro mi dongbo mo ga nduwê bilaka ö'bö tolo kako zi bo mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba tawo lende abo.

22

Ti'di Közi Yësu

(*MT 26:1-16; MK 14:1-11; YN 11:45-53*)

¹ Kina odo kada 'ba karama ma kedi konyo mangolobô mo kinza langa gomô tonê kola 'deni ngosi tine ame kidêki möyî mo ro karama 'ba Pasaka ne,

² bo do bo akumu ni ti bo koma kiyandi 'ba kö'du ki'di ni edi 'deni molo ro toma kori motô 'ba 'do tupö Yësu timo rômöyî lijê ro tikere di zi bilaka ma ti bo naga nima.

³ Kina Satani kodo ngi mi Yuda ma tonē kidēki ro Isikarita ma koto moto di mi lōnggō ya ma 'butē dōmoriyō naga nima.

⁴ Kina Yuda kēnyī ngi kari zi lōbu 'ba bo akumu ni ti lōbu 'ba bo kanya 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba tiyorokpa lende 'bēnni go wa ame 'do bo kususū Yēsu timo zinnī ne.

⁵ Kina lijē ngi ti mi kēyī gomo lijē kose 'do topi yamo 'jaa zi bo.

⁶ Kina bo kuti ngi gomo na bo koloma ngi nati ro toma kada ame go bo ki'di Yēsu timo lowo zi ya naga nima kinza ma tindi naga nima kēdi teyi.

Yēsu Ari Mi Karama Ti Bo Kōsō Gō Bo Ga
(MT 26:17-25; MK 14:12-21; YN 13:21-30)

⁷ Kina odo kōmō 'deni mi kada 'ba karama nima ame mo 'deni ro kada 'ba tumu kamōlō mo ga ne

⁸ tine na Yēsu koja Pitōrō ni ti Yowani ngi kari ti ndose nime, iya te, "Ari kilenoke akonyo 'ba karama ndō zize."

⁹ Tine lijē ēnyī kititi bo, iya te, "O'doko go dari dilenjo yala?"

¹⁰ Bo iya te, "Odo kari kōmōke 'deni kēddi kōdake mi gawo dōye ti kondoso ti bo moto ti kete mini do bo. Kina 'do kōsōke ngi nduwē go bo ḡbō kari kōmōke ti bo liḡo to nima bo kēdi kōdo teyi ne.

¹¹ Kina 'do kiyake te zi bo do liḡo mo nima, 'Bo kōmō kiyandi ze iya te, "Rō ma yala na go dako donyo karama 'beze yimo ti bo kōsō gōma ga?"

¹² Kina ti bo kileme rō toro lōbu moto ngi ziye ti jama mo ga ndō yimo. Kina go kilenoke go bi ngi zize yayi."

¹³ Kina lijē kari ko'ja wa pili ngi te kozo ame Yēsu kiya zinnī ne tara. Kina lijē kilenjo wa 'ba karama ngi zinnī yayi.

Akonyo 'Ba Nere
(MT 26:26-35; MK 14:22-31; 1KT 11:23-25)

¹⁴ Kina odo kada mo kōmō 'deni tine Yēsu ni ti bo laja abo ga oloma ngi kiyija ga rōnni kpa akonyo.

¹⁵ Kina bo kēnyī kiya zinnī, bo iya te, "Ma ti mi kombi go 'do tonyo karama nime titi tiye gba kinza mombi gomo ma dē.

¹⁶ Ro ma laka miya ziye, minza monyo karama nime kpe titi di go ame tine 'jaa ḡbō odo 'jo mo kileme rōni 'deni pili yaga di mi nere lōbu 'ba Boko'ba."

¹⁷ Kina bo kogba kōsu ngi bo kileki yēē'di mo na bo kiya te, "Me ogbake kuwēke pili ro go rōye.

¹⁸ Ro ma laka miya ziye, minza muwē akuwē nime kpe titi di go ame, tine 'jaa ḡbō odo nere lōbu 'ba Boko'ba kōmō 'deni."

¹⁹ Kina bo kogba maḡolo'bo bo kileki yēē'di mo na bo konye yimo ki'di zinnī, bo iya te, "Ame na ro yida roma ame ki'di 'deni goye. Kina ti o'doke nduwē te tomeri ma timo."

²⁰ Kina gbi 'bōwu di pōtō akonyo 'deni na bo kogba kōsu ngi, bo iya te, "Akuwē nime na ro lōmu ma la'ja 'ba Boko'ba ma koro do roma ma ame kulōwu 'deni goye.

²¹ Ne bo ame kēdi kari kususū ma ne kōzi bo ēdi aa mi lebe koto tō.

²² Kole 'ba bilaka lesi ēdi kolē ngi kozo ame bo Boko'ba ki'di abo 'deni molo 'do kēdi tara ne. Ne bu'bu zi bo ma kususū bo mo nima."

²³ Kina lijē pili koloma ga ngi ro tititi rōnni ro go rōnni tara ne yē na ti ko'do wa nima.

²⁴ Kina kowasa kēnyī ngi gbi mi lōnggō lijē go lende 'ba odo yē na ti kēdi ro lōbu mbiri dōnni di mi lōnggō lijē nima.

²⁵ Kina Yēsu kileki kilende zinnī, iya te, "Ba bo lōwō ni nere 'bēnni mo ga o'do ga rōnni ro a lōbu dōnni. Tine lijē ma ro lōbu mo ga ebe ga tubi rōnni ti moyi moto kidēki tēgē, 'Bo ko'do lende laka zi bilaka."

²⁶ Ne ma 'beye inza tara. Ma 'beye bo ma mbiri ro do kiteli di mi lōnggō ye nima bo mo na ko go kileki yaga ro ma titiyi mo. Bo ame bo ro lōbu 'ba dōye ro bo kōzi kakpa ne, bo na go kēdi kozo bo laja tara.

²⁷ Yē na mbiri, bo ma koloma do kiti tonyo kpa bo ala bo kombi lebe? Bo ma koloma do kiti na mbiri. Ne ma mēdi 'bama mi lōnggō ye bine kozo bo kombi lebe tara.

²⁸ Kpe na ro ame ga kō'bōke tō mi kada 'ba gomo ma kōmō zō.

²⁹ Kina kozo ame 'bu ma ki'di kōzi kakpa 'ba nere lōbu abo zō ne tara ti mi'di gbi ziye

³⁰ 'do konyoke kuwēke wa di do tarabiza ma di mi nere lōbu ma kolomake do kiti to'do burē 'ba do kupō Yisarele kpa goli 'butē dōmoriyō tonē ga.

³¹ Simona, Simona, Satani ititi Boko'ba 'deni goye 'do bo kubō ye kozo nyōnyu ame kēdi kubō ne tara.

³² Ne mititi Boko'ba 'deni gōyi ni Simona 'do kō'bō ti'di dōyi go lende ma. Kina odo ni kileki kako zō, iyēddi mi lōndō yi ga."

³³ Tine Simona ēnyī kileki dōmo, iya te, "Nere, ma 'deni ndō tari koto tiyi odo kēdi pele ro maboso ala tōlē."

³⁴ Yēsu iya te, "Pitōrō, miya ziyi mi korondo nime tone gba kinza gonjo ki-dapa dē ti koga kpēyi gōma mi mota kiya te ikali ma dē."

³⁵ Kina bo kēnyī kititi bo kōsō go bo ga, bo iya te, "Me tonē moja ye karike tilingere kinza makpoto kinza mbo'da ala wari ne, a moto ileri ye ya?"

Lijé iya te, “Dileri ɔto dē.”

³⁶ Bo iya te, “Ne ma gĩri nime ɔdo ni mɔto keddĩ ti makpɔto 'bi ala mbo'da ogba tiyi. Bo ame kinza ti mbele ugɔ boŋgo 'ba rɔyi mɔkɔ 'do kugɔ mbele timo ziyei.

³⁷ Ro ma laka miya ziye, a nime na tɔnɛ kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, ‘O'do bo 'deni ngi kɔzo bo lende kirasi tɔnɛ ga.’ Rɔ ma laka mɛdi miya ziye kina ti ko'do rɔni ngi ko tara zɔ. Wa tɔnɛ ga kugu go lende ma ne ti kɔmɔ ngi ko dɔma.”

³⁸ Bo kɔsɔ go bo ga iya zi bo te, “Nere, oŋgo tɔ ma, mbele na me riyo 'do.”
Bo iya te, “ɔ'bo 'deni tara.”

Yɛsu Ititi Boko'ba Gɔ Gomɔ Ma Kɛdi Kɔmɔ Zi Bo

(MT 26:36-46; MK 14:32-42)

³⁹ Yɛsu ɛnyi kari kɔzo ma mɔlo naga tara do dɔku 'ba Bilaya kina bo kɔsɔ go bo ga kɔzi ngi kari go bo yai.

⁴⁰ Kina ɔdo lijé kari kɔmɔ 'deni go bi mo nima tine, bo iya te, “Umɔtuke kinza akiyɔzo kɔmɔ ziye.”

⁴¹ Kina bo kɛnyi kese mbowa yaga di rɔnni kɔzo bi ame ɔdo kogba dɔku ku'du go kileke nge teyi ne. Kina bo kolɔdo ngi bɛri to'do mɔtu, kiya te,

⁴² “‘Bu ma, ɔdo ko'dɔko ngi ogba kɔsu 'ba gomɔ nime yaga di kɔmɔ ma. Ne dɛ go ako'dɔko ma tine ako'dɔko 'bi na go ko'do rɔni.”

⁴³ Malayika 'ba mitorɔ ɔdo ngi zi bo di yayi ki'di tigo zi bo.

⁴⁴ Gɔ ame to'ɔ mo kumɔ dɔki'di bo 'deni ne na bo kumɔtu ngi rɔ mbɛmbɛ tende 'ba rɔ bo kulɔwu bɛri kɔzo roma tara.

⁴⁵ Kina ɔdo bo kɛnyi di bi mɔtu bo kari toŋgo bo kɔsɔ go bo ga tine bo ari ko'ja lijé pili kɔ'do ga ɛ'bɛnni 'deni, meri iyenme lijé 'deni.

⁴⁶ Bo iya te, “Eddi kɔ'dɔke go wa'di? ɛnyi ke tɔrɔ kumɔtuke kinza akiyɔzo kɔmɔ ziye.”

Tinda'ba Yɛsu

(MT 26:47-56; MK 14:43-50; YN 18:3-11)

⁴⁷ Kota Yɛsu kɛdi gba rɔ tilende yo na Yuda ma tɔnɛ mo rɔ ma kɔto di mi lɔngɔ ya ma 'butɛ damoriyo tɔnɛ ga kɔmɔ ngi ti tindi go bo. Bo ako kese nɔsɔ rɔ Yɛsu 'do tome mbili mo.

⁴⁸ Tine Yɛsu ɛnyi kilende zi bo, iya te, “Yuda, ususu kole 'ba bilaka lesi ti mbili kome?”

⁴⁹ Kina ɔdo bo kɔsɔ go Yɛsu ga koŋgo wa nima 'deni kɛdi ko'do rɔni tara tine, lijé iya te, “Nere, 'do mbele ze ga ko'do ndɔbo ya?”

⁵⁰ Kina bo ma kɔto kɛnyi ngi koga do bo laja mɔto 'ba bo do bo akumu koke mbili mo ma dɔri ngi ngi'bo yaga.

⁵¹ Tine Yɛsu iya te, “Inza kpe tara.” Bo osa mbili bo nima yo na kilɛŋo rɔni ngi kileki teyi.

⁵² Kina Yɛsu kɛnyi kiya zi bo do bo akumu ni ti bo do bo kanya 'ba rɔ lɔbu 'ba Boko'ba ni ti lɔbu 'ba bilaka ame ga kako go bo ne, bo iya te, “Ma bo 'bɔgɔ na 'do kakoke goma ti mbele ni ti mɔbo?”

⁵³ Mɔ'bo nburu tɔnɛ tiye rɔ kɔmɔ lɛndɔ mi reki 'ba rɔ lɔbu 'ba Boko'ba, ne tondo kosake kɔziye dɛ rɔma di yayi? Ne ame na 'deni rɔ kada 'be to'do ndɔbo mi nɛre abo 'ba bo do bi kɔlu.”

⁵⁴ Kina kinda'ba bo ngi koto kari liŋo 'ba bo do bo akumu. Tine Pitɔrɔ ozi nduwɛ kari kebe yi'bowu rɔ ma kɔwo.

Kpa Koga 'Ba Pitɔrɔ

(MT 26:69-75; MK 14:66-72; YN 18:15-18, 25-27)

⁵⁵ Kina ɔdo ya mo naga nima kari kulɔ'jɔ pa'do 'deni mi zana liŋo yayi kɛdi tubi rɔnni kɔmɔ mo tine, na Pitɔrɔ kako ngi koloma ngila lijé.

⁵⁶ Nyiti bo laja mɔto o'ja Pitɔrɔ di go pa'do nima lɔko kinyeli laka na lɔko kɛnyi kiya te, “Bo nime bo gbi ti Yɛsu.”

⁵⁷ Tine Pitɔrɔ ɛnyi ngi kandi gomɔ, iya te, “Ja a bɔto, mikali bo dɛ.”

⁵⁸ Mbowa 'bowu bo mɔto ari ko'ja bo gbi na kiya te, “Ni nime, ni gbi rɔ ma koto mɔto di mi ya naga nime.”

Pitɔrɔ iya te, “Bɔne, minza tinni.”

⁵⁹ Kɔzo saa kɔto 'deni tara di pɔtɔ mo na bo mɔto kako koloma rɔ tutɔri lende nima rɔ ma kitigo kpa Pitɔrɔ, iya te, “Rɔ ma laka bo nime bo gbi ti Yɛsu rɔmɔyi bo di mi Galilaya.”

⁶⁰ Tine Pitɔrɔ ileki dɔmo, iya te, “Bɔne, ɔto 'bi nima kɛdi kiya ne mikali dɛ.”

Kina ko'ja bo kɛdi kilende gba te yo na goŋgo kidapa ngi.

⁶¹ Nere Yɛsu uyi kɔmɔ bo koŋgo do Pitɔrɔ. Kina bo komeri go lende tɔnɛ Yɛsu koloma rɔ tiya mo zi bo ne ngi, ame kiya te, “Tɔne gba kinza goŋgo kidapa dɛ ti koga kpɛyi goma mi mota kiya te ikali ma dɛ.”

⁶² Kina bo kɛnyi ngi kɔdo yaga kari kudu rɔ ma kɛnyɛ.

⁶³ Ya ma kɛdi koda bi rɔ Yɛsu mo naga nime ebe tose do bo komba bo

⁶⁴ lijé kutu'bɔ kɔmɔ bo teyi, kiya te, “Umɛ te zize, yɛ na kokɔso yi?”

⁶⁵ Kina lijé koloma ngi nduwɛ rɔ titi'ja bo ti lende ma konya mɔto ga.

To'de Yɛsu Zi Bo Akumu Ni

(MT 26:59-66; MK 14:55-64; YN 18:19-38)

⁶⁶ Mi bi kɛzɛ 'deni tine na lɔbu 'ba bilaka ni ti bo do bo akumu ni ti bo kɔmɔ kiyandi ni kotɔto kpɛnni ngi, na koto Yɛsu ngi kari ki'di kɔrɔ kɔmɔnni.

⁶⁷ Kina lijë kititi Yësu, iya te, “Iya zize te, ni na ro Kurisitö mo tönë Boko'ba këdi koja ne?”

Yësu iya te, “Ɔdo miya pele ziye inza ki'dike dɔye go lende ma.

⁶⁸ Kina ɔdo mititi ye 'bõwu gomo inza kilekike domo gbi.

⁶⁹ Ne kisaki di mi kada nime tɔne kole 'ba bilaka lesi ti koloma do dõri Boko'ba tigo do kiteli.”

⁷⁰ Kina lijë pili kënyĩ ngĩ tititi bo, iya te, “Dẽmba ni ro kole 'ba Boko'ba?”

Bo iya te, “Kpe na kiyake e'be tara.”

⁷¹ Lijë iya te, “Ne dëdi domake bo kodoro bicĩ lende ro bo mɔto ka le go wa'di ko'ja duwõke 'deni di kpa bo?”

23

¹ Kina lijë pili kënyĩ ngĩ koto Yësu kari zi Pilato.

² Na lijë pili kebe ngĩ tususu bo, iya te, “Do'ja bo këdi ro tirasi do bilaka ze ga. Bo iya te kopi awada dë zi bo dolinjo ma lõbu 'ba Romo, bo kiya ro bo ro Kurisitö bo dolinjo.”

³ Kina Pilato kënyĩ kititi bo, iya te, “Ni na ro nɛre bo dolinjo 'ba Yudayi?”

Yësu ileki domo, iya te, “Ni na kiya e'bi tara.”

⁴ Kina Pilato kilende zi bo do bo akumu ni ti tindĩ naga nima iya te, “Mo'ja ɔto ma 'do kodo karama do bo nime gomo dë.”

⁵ Tine lijë ɔco ngĩ nduwë iya te, “Bo nime i'di bilaka pili 'deni këdi ko'do ayayi kote mi dɔyayi nime ti akiyandi abo to nima. Bo isaki molo di Galilaya bo kõmõ 'deni timo me nbõ bine.”

⁶ Kina ɔdo Pilato kuwõ 'deni tara tine bo ititi, iya te, “Bo di Galilaya?”

⁷ Kina ɔdo bo kari kikali 'deni Yësu di mi dɔyayi ma 'ba nɛre Erode tine, na bo koja Yësu ngĩ kari zi Erode römõyi mi kada mo nima gbi Erode ëdi Yerusalemaya yayi.

⁸ Kina ɔdo Erode ko'ja 'deni ro Yësu tara tine bo ngĩ ti mi këyi römõyi bo ëdi molo ti kõmõ ki'di 'do to'ja Yësu. Go lëbi 'ba wa ame ga bo këdi kuwõ ne bo o'doko 'do bo konggo go koto ma Yësu këdi ko'do.

⁹ Bo oloma ro tititi Yësu go lende konzi tine Yësu ileki domo dë zi bo.

¹⁰ Bo do bo akumu ni ti bo kõmõ kiyandi ni õ'bõ ngĩ tususu Yësu ro ma kitigo zi Erode.

¹¹ Kina Erode ni ti bo kanya abo ga kebe ngĩ ro topoto Yësu kose domo. Lijë ogba bo'nggo ma kele kolo ro bo na lijë koja bo ngĩ kileki kari zi Pilato.

¹² Mi kada nima na Pilato ni ti Erode kinda'ba pori ngĩ ko'ja molo pa lijë koloma ro bo ndo'ji.

Titeri Tupõ Yësu

(MT 27:15-26; MK 15:6-15; YN 18:39-19:16)

¹³ Kina Pilato kideki bo do bo akumu ni ti lõbu 'ba bilaka ni pili ti bilaka ma laki 'do kototo rönni.

¹⁴ Kina bo kënyĩ ngĩ kilende zinni, bo iya te, “Bo nime o'deke ngĩ zõ kozo bo do kirasi ame këdi kirasi do bilaka ne tara, ne kina me mongɔ ndi lende abo 'deni di kõmõye pili bine, tine lende kirasi ɔto ma kozo ame ga kususuke bo timo ne mo'ja dë koto te di ro bo.

¹⁵ Kina Erode gbi tara o'ja lende kënyë ɔto dë di ro bo na me koja bo kileki kako zõ bine. Bo o'do a mɔto dë du te ame ko'bo tõlë.

¹⁶⁻¹⁷ Ne ti modo nge ro karama do bo ti nyo'bo 'do mope bo.”

¹⁸ Tine bilaka naga nime ënyĩ kulõri ngĩ pili kozo timo ro ma kembe iya te, “Upõ bo yaga, Baraba na kope zize.”

¹⁹ Bo mo nima ro Baraba ne i'di bo 'deni mi maboso yayi go ayayi ame kõmõ pa mi gawo yayi gbi ti akupõ ne.

²⁰ Go ame Pilato bo ko'doko 'deni 'do kope Yësu ne na bo kënyĩ ngĩ 'bõwu kileki kititi bilaka naga nima,

²¹ tine lijë pili õ'bõ ngĩ ro tulõri timo, iya te, “Utõtĩ bo, utõtĩ bo.”

²² Pilato ënyĩ 'bõwu kilende zinni 'deni ro mi mota mo, iya te, “Go wa'di? Lende kënyë wa'di na bo ko'do? A mɔto ame ngĩ 'do kupõ bo gomo ne mo'ja dë di ro bo. Ti mi'di nge kodo karama do bo ti nyo'bo go kope bo yaga.”

²³ Tine lijë ulõri ngĩ kulõwõ nati ro ma kembe iya te, “Utõtĩ bo yaga.”

Na tulõri 'bënni ka'da Pilato ngĩ

²⁴ kina bo kodo kpa Yësu ngĩ 'do ko'do kozo akititi 'bënni nima tara.

²⁵ Bo ma tönë koboso go lende 'ba ayayi ti lõpõ ne na za Pilato kope ngĩ zinni kozo ma lijë kititi tine Yësu na bo ki'di ko'do zinni kozo ma lijë ko'doko.

Tutõtĩ Yësu

(MT 27:32-44; MK 15:21-32; YN 19:17-27)

²⁶ Kina ɔdo bo kanya naga nima këdi 'deni ro tari ti Yësu tine bo mɔto ro Simona di Kurënë ëdi abo ro tako di moko 'do tari mi gawo yayi na lijë kinda'ba bo ngĩ ki'di bo tombi ngëri tönë kari kutõtĩ Yësu domo ne kozi timo.

²⁷ Tindi ma kinza kiya õsõ 'deni gõnni ti 'ja mɔto ga gbi këdi kome kuwu.

²⁸ Kina Yësu kuyi kõmõ bo kiya zinni, iya te, “Yitõtĩ 'ba Yerusalemaya, uduke ma dë. Gbagba ye na 'do kuduke ti kole 'be ga

²⁹ römõyi kada mo ti kõmõ 'deni ame 'do kiyake te, “Ja ame ga ro koto ne, kõmbõ

ma kinza köyö ti mba ma kinza kole kulu dë naga na laka.'

³⁰ Kina ti bilaka kiya zi döku ni te, 'Ila'ba doze,' kina gbi zi kurungu ni tégë, 'Utu'bö ze.'

³¹ Ne kina me odo këdi ko'do rönî 'deni töti kozo a nime te kota mbili ngëri ni këdi gba ro ma ka'ji, ne odo mbili ngëri ni kututu 'deni dayi ti këdi 'jaa tondo?'

³² Ya moto ga riyo ro bo akolo oto 'deni gbi koto ti Yësu yayi tutöti mo.

³³ Kina odo lijë kari 'deni kömô go bi mo ame kidëki ro "Kulöñbö do" ne tine, na lijë kutöti bo ngi yayi bi koto ti bo akolo mo tönë ga, ma koto do döri bo tine moto do gali bo.

³⁴ Yësu iya te, "'Bu ma, ola lijë go wa nime lijë ko'do zo ne römöyi lijë ikali dë."

Kina lijë koza böngo abo ngi gbi ti bödo ku'du.

³⁵ Tindi 'ba bilaka oro yayi tongo bo, tine löbu 'ba Yudayi ni ebe tose do bo, iya te, "Bo oloma tönë bine tomo ya moto ga di mi tölë ne i'dike bo komo ro bo di bina te odo bo këdi ngi ro Kurisitö mo tönë Boko'ba kigeli 'deni koja kako mi dolingo ne."

³⁶⁻³⁷ Bo kanya mo ga ako gbi kose do bo, iya te, "Odo këddi ngi ro bo dolingo 'ba Yudayi omo röyi te di bina." Kina lijë kogba layi ko'ba'ba ngi ti'di mo kpa bo.

³⁸ Akugu ëdi bi do bo toro yayi iya te, "Nere Bo Dolingo 'Ba Yudayi."

³⁹ Bo akolo moto ame kutöti 'deni gbi yayi ne ënyi gbi kiti'ja Yësu kozo 'bënni, kiya te, "Ni Kurisitö na dë? Omo röyi 'do komo ze gbi."

⁴⁰ Tine bo moto mo ënyi kembe do bo, iya te, "Ni, ere Boko'ba dë? Gomo koto nime këddi yimo ne na me gbi bo këdi yimo.

⁴¹ 'Beze dëdi dombi gomo nime go kpa közize ma do'do, ne 'ba bo, bo o'do oto dë gbi yo ro ma kënyë."

⁴² Kina bo kileki kiya zi Yësu te, "Yësu, kinza ki'di lende ma dë kudölu di döyi odo këddi 'deni ro bo dolingo kada moto."

⁴³ Yësu ileki omo zi bo, iya te, "Ro ma laka miya ziyi, mi kada nime tone ti këddi koto tö mitoro."

Tölë 'Ba Yësu

(*MT 27:45-56; MK 15:33-41; YN 19:28-30*)

⁴⁴ Ame tine 'deni mi zana kada ma kodoro na mandölu kutu'bö bi ngi nbö kada kilege,

⁴⁵ kinë kada kindä dë. Kina böngo ma koke mi rö löbu 'ba Boko'ba timo tönë kotopa ngi koza minri riyo.

⁴⁶ Kina Yësu kapi ngi ro ma kembe, iya te, "'Bu ma, didi ma mi'di 'deni komo köziyi." Kina odo bo kilende 'deni te yo na bo kulöku ngi.

⁴⁷ Bo do bo kanya ame yayi ne o'ja lende nima na bo kilëlu Boko'ba ngi, iya te, "Ro ma laka bo nime bo lende laka na."

⁴⁸ Kina odo lijë bilaka ame ga pili kototo rönni yayi tongo mo ne ko'ja wa nima 'deni ko'do rönî tara tine na lijë pili kita'ba ga ngi di yayi ti tomba döngo'do nni.

⁴⁹ Tine ya moto ga ame kikali bo ne ti 'ja moto ga ma tönë ga kösö go bo di Galilaya ne oro ga 'bënni sege yaga tongo wa nima.

Tusu Yësu

(*MT 27:57-61; MK 15:42-47; YN 19:38-42*)

⁵⁰ Tine mi kada nima yayi bo moto möyi mo ro Yesepa na kari zi Pilato kititi töku Yësu 'do kodo kpmo zi bo tusu mo. Bo ro ma koto moto di mi löngö löbu 'ba Yudayi ni.

⁵¹⁻⁵² Tine bo 'ba bo uti dë go ako'doko ma 'bënni ti kpa lende kiyari mo ga. Bo ro bilaka ma laka ti lende koro ti bi koda go tako 'ba nere löbu 'ba Boko'ba. Bo di mi gawo 'ba Yudayi ame kidëki möyi mo ro Arimataya ne.

⁵³ Kina bo kombi töku Yësu ngi bëri kolo mi böngo kañmi kari kusu mi ti'börö la'ja ame koga 'deni yoki döku kusu boto dë gba yimo ne.

⁵⁴ Mi kada mo nima tine tö'do do muyi na 'deni 'do këzë ngi di gomo ro kada 'ba ro kindawo.

⁵⁵ 'Ja mo tönë ga kako molo ti bo di Galilaya ne ozi nduwë go Yesepa nbö lijë kari ko'ja dögo nima ti ma këdi ko'ba töku bo bëri yimo yayi.

⁵⁶ Kina lijë kileki ngi liño kileño ga rönni ngi tari ti 'bu ni ti a ma kato kele naga. Tine lijë oloma titi kindawo rönni do koto mi kada 'ba ro kindawo go dölëti 'ba lende koro mo.

24

Todo 'Ba Yësu Di Mi Tölë

(*MT 28:1-10; MK 16:1-8; YN 20:1-10*)

¹ Mi kada ma dandende di pötö kada 'ba ro kindawo nima na 'ja tönë ga kënyi ngi molo mi kano bi ti akato kele mo tönë ga kari timo ndi dögo.

² Tine lijë ari ko'ja döku 'ba kpmo kululu 'deni yaga.

³ Kina odo lijë kodo yayi tine lijë ari ko'ja töku nere Yësu inza kpe yayi.

⁴ Tine ko'ja lijë këdi gba toro jöri yayi yo na bilaka riyo moto ga böngo 'ba romo köbö kilaka kozo toro kunyi tara kodo ngi koro ngila lijë yayi.

⁵ Kina 'ja tönë ga ngi ro tikere kusu ga kömönni bëri. Ya naga nima ënyi kilende zinni, iya te, "Go wa'di na këddi komake bo ame ro ma kididi ne di mi löngö töku gomo?"

⁶ Bo inza kpe bine bo ɛnyɛ 'deni kɔɔɔ di mɛ tɔlɛ. Omerike go lende tɔnɛ bo kiya ko'ja bo kɛdi gba tiye di Galilaya ne, ame bo kiya te,

⁷ 'Ti ki'di kole 'ba bilaka lesi 'deni ngi kɔzi bo lende kɛnyɛ ni kutɔti. Tine mi tɔ'dɔ dɔ mota bo ti kɛnyɛ kɔɔɔ 'deni 'bɔwu.' "

⁸ Kina lijɛ komeri go lende abo nima ngi.

⁹ Kina ɔɔɔ lijɛ kileki 'deni kako di ndi dɔgɔ yayi tine, na lijɛ kebe ngi tiyɛti go wa naga nime pili zi ya ma 'butɛ dɔɔkɔto mo tɔnɛ ga gbɛ ti ya mota ga.

¹⁰ Mariya Magadala ni ti Zowana ti Mariya ma 'ba Yakoba ni gbɛ ti 'ja mota ga lijɛ na kiya lende nime zi bo laja.

¹¹ Tine lijɛ i'di dɔnni dɛ go lende 'ba 'ja naga nima rɔmɔyi inda ngi di zinni kɔɔɔ lende sari.

¹² Kina Pitɔrɔ kɛnyɛ ngi kirinɔa kari dɔ dɔgɔ kɛdɛ kinɔɔngɛ yimo. Tine bo o'ja bɔngɔ mo tɔnɛ kusu tɔku timo ne na 'deni nge yayi. Kina bo kɛnyɛ ngi kileki ti meri ɔɔɔ wa'di na kɔmɔ 'deni.

Tari Emawo

(MK 16:12-13)

¹³ Tine mi kada kɔto mo nima bo kɔsɔ go Yɛsu ma riyɔ mota ga ɛnyɛ 'deni kɛdi kari mi dɔlinɔ ma mbowa mota kɛdɛki mɔyi mo ro Emawo di ngila Yerusalem kɔɔɔ mayile modɔmoriyɔ tara.

¹⁴ Lijɛ ɛdi ro tiya lende 'ba wa ame ga ko'do rɔni ne.

¹⁵ Kina ko'ja lijɛ kɛdi ro tiya mo na Yɛsu kɔɔɔ ngi ki'di tari kɔto tinni.

¹⁶ Tine amo i'di dɛ lijɛ kikali bo.

¹⁷ Kina bo kɛnyɛ kititi lijɛ, iya te, "Wa'di ma 'beye na kɛddike ro tiya mo di go kori?"

Kina lijɛ kɔro ngi kusu kɔmɔnni bɛri ro meri.

¹⁸ Kina bo mota mo ame mɔyi mo ro Kilepa ne kileki kiya te, "Ni na 'bɛyi nge kɔto di mi Yerusalem bine kuwɔ wa nime ko'do rɔni yayi mi tɔ'dɔ dɔ ndɔ nime ne dɛ?"

¹⁹ Bo iya te, "Wa'di mo ga?"

Lijɛ iya te, "Wa nime ko'do rɔni zi Yɛsu 'ba Nazareta bo kumɛ lende ame Boko'ba gbɛ ti bilaka pili kikali bo ro bo tigɔ dɔ kiteli mi wa pili ma bo kɛdi kiya gbɛ ti ma bo kɛdi ko'do ne.

²⁰ Kina me bo dɔ bo akumu ze ga ti lɔbu ni ki'di kɔɔ karama dɔ bo kupɔ bo yaga, kutɔti bo ngi.

²¹ Ze pili domeri 'deni bo na ro bo kɔnyɛ 'ba Yisarele mo tɔnɛ. Ne ma ro dɔ kiteli mo tɔ'dɔ dɔ mota mo na me 'deni tone.

²² Kina gbɛ 'ja mota ga di mi lɔngɔ ze bine ako kiya lende mo zize ki'di doto ngi

ro goze. Lijɛ ɛnyɛ mɔlo ti dɔnɔbo ene kari ndi dɔgɔ

²³ tine lijɛ ari ko'ja tɔku bo kinza kpe. Kina lijɛ kileki kako kiya zize tɛgɛ lijɛ o'ja malayika kina malayika kiya zinni tɛgɛ bo ididi 'deni.

²⁴ Kina lɛpi ze mota ga kɛnyɛ kari dɔ dɔgɔ yayi kari ko'ja lende nima gbɛ kɔɔɔ ma 'ja naga nime kiya. Tine bo mo na lijɛ ko'ja kinɛ bo dɛ."

²⁵ Bo iya te, "Kpe ngi ro rumɔ bo dɔ kirindi kinza kikali wa ame ga bo kumɛ lende kiya ne.

²⁶ Ikalike dɛ ma Boko'ba kɛdi ki'di Kurisitɔ kombi gomo go bo kɔɔɔ mi lɔbu dɔ kiteli abo?"

²⁷ Kina bo kisaki ngi tiyɛti go wa ma kugu mi buku 'ba Boko'ba go lende abo mɔlo kisaki di zi Musa nɔbɔ kɔmɔ zi bo kumɛ lende mota ga.

²⁸ Kina ɔɔɔ lijɛ kari kɔmɔ 'deni ngɔsi ngila gawo mo nima lijɛ kɛdi kari teyi ne tine Yɛsu o'do ro bo kɔɔɔ bo ɛdi kiteli nduwɛ kari dɔgba.

²⁹ Tine na lijɛ koloma ngi ro tota bo, iya te, "Kada inza kpe, ɔ'dɔ zize bine." Kina bo koloma ngi tinni yayi.

³⁰ Di kpa akonyo 'deni na bo kogba maɔgolo'bo ngi ko'do yɛɛ'di dɔmo bo konye ki'di zinni.

³¹ Kina kɔmɔnni kɔɔɔ ngi lijɛ ki'di tikali bo tine na bo kɔlu ngi liwo di kɔmɔnni.

³² Kina lijɛ kebe nati tititi rɔnni iya te, "Dɛmba kina me di go kori yayi bo kɛdi kiyɛti lende mi buku 'ba Boko'ba zize dɔki'di ze kɛnyɛ kilaka ngi ne."

³³ Kina lijɛ kɛnyɛ ngi dɔmo kileki kari Yerusalem. Lijɛ ari ko'ja ya ma 'butɛ dɔɔkɔto tɔnɛ ga kɔtɔto dɔnni 'deni bi kɔto ti ya mota ga,

³⁴ kɛdi kiya teyi, iya te, "Nere Yɛsu ɔɔɔ 'deni ngi ro ma laka di mi tɔlɛ. Bo ileme ro bo 'deni zi Simona."

³⁵ Kina lijɛ ya ma riyɔ mo tɔnɛ ga kebe ngi tiyɛti go wa ame ga ko'do rɔni zinni di go kori ti ma lijɛ kari kikali Yɛsu 'jaa ko'ja bo kɛdi konye mi mangolo'bo ne.

Yɛsu Ileme Ro Bo Zi Bo Kɔsɔ Go Bo Ga
(MT 28:16-20; MK 16:14-18; YN 20:19-23; NDB 1:6-8)

³⁶ Ko'ja lijɛ kɛdi gba ro tiya lende mo yo na Yɛsu kɔɔɔ ngi kɔro mi lɔngɔ lijɛ yayi, kiya te, "Lende kɛyi koloma tiye."

³⁷ Tine o'de tikere ngi zinni, lijɛ iya te mota ga sɛgɛ na ti lijɛ ko'ja 'deni.

³⁸ Bo iya te, "Eddi kupɔke roye go wa'di? Lende mo likɔ doye tondo?"

³⁹ Ongɔke kɔzɔ ti ndɔ. Ma na. Osake rɔma kongɔke. Ro sɛgɛ ɛdi te ti yida ro gbɛ ti kilinɔba kɔɔɔ ame kɛddi kongɔke ma ne?"

⁴⁰ Kina ɔɔɔ bo kiya wa naga nime 'deni te tine na bo kileme kōzī bo ti ndī bo ga ŋgī zinnī.

⁴¹ Kina ko'ja dōnni kēdi gba rɔ ma kilikō ti tiliya ti lɔŋɔ tara tine na bo kēnyī kititi lījē, iya te, “Éddīke ŋgī ti ɔtɔ ga bine tonyo mo na?”

⁴² Na lījē ki'di kenze kilaŋma ŋgī zi bo,

⁴³ na bo kogba konyo ŋgī di kōmōnni pili te.

⁴⁴ Bo iya te, “Wa tōnē ga moloma pa rɔ tiya mo ziye ko'ja mēdī gba tiye ne na 'deni me. Wa ame ga pili akugu 'ba Musa ni ti bo kumē lende ni ti Akilēlu kiya dōmōyī ma ne ti ko'dɔ rōnni ŋgī ko tara.”

⁴⁵ Kina bo kidiŋga dōnni ŋgī tikali lende 'ba mī buku 'ba Boko'ba.

⁴⁶ Bo iya zinnī te, “Ugu 'deni iya te, Kurisītō ti kombi gomo tine bo ti kɔɔɔ yaga di mī tōlē mī tō'dō dɔ mota.

⁴⁷ Kina ti laja 'ba dɔ kotɔ ni ti akola gɔ lende kēnyē kuwōwō rōni ŋgī ti mōyī bo zi dɔ kupō pili 'ba dɔliŋɔ nime kisasi di Yeroselema.

⁴⁸ Kpe na rɔ bo ko'ja wa naga nime 'dɔ kiyētike gomo.

⁴⁹ Mēdi moja a tōnē 'bu ma ki'di kō'du mo 'deni ti'di mo ziye ne. Ne olomake titi Yeroselema bine ŋbō tigɔ kako ziye di mitorɔ.”

Tileki 'Ba Yēsu Mitɔrɔ

(MK 16:19-20; NDB 1:9-11)

⁵⁰ Kina bo kēnyī ŋgī kari tinnī yaga di mī gawo ŋbō Betaniya. Di yayi na bo kombi kōzī bo tɔrɔ bo ko'dɔ yēyī dōnni.

⁵¹ Tine ko'ja bo kēdi 'deni rɔ to'dɔ yēyī dōnni yɔ na bo kēnyī ŋgī di ŋgila lījē yayi na kogba bo ŋgī kari mitorɔ.

⁵² Kina lījē kileki ŋgī kari Yeroselema ti tumōtu bo ti tiliya rɔ mbēmbē.

⁵³ Kina lījē kō'bō ŋgī ŋburu mī reki 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba tilēlu Boko'ba.

Laja Laka Ma YOWANI Kugu

Lende 'Ba Boko'ba

¹ Molo gba kinza ko'ba doliŋo nime dē lende 'ba Boko'ba ēdī 'deni molo. Bo ēdī bi koto ti Boko'ba kina bo gbi rō Boko'ba.

² Bo ēdī molo ti Boko'ba di bi 'ba tsaki bicī doliŋo nime.

³ Bo na me Boko'ba ko'ba wa pili 'ba doliŋo naga nime ti bo. O'ba wa ma koto mōto te dē du kinza bo teyi.

⁴⁻⁵ Bo na rō ŋgira'da 'ba dīdī ma laka. Dīdī nima na 'deni rō bi kopo zi bilaka lesi ame kēdī koyi bi 'deni mī go bi kōlu. Kina bi kōlu ikali dē kpe tūyōlu mo yaga.

⁶⁻⁷ Boko'ba oja bō mōto kīdēkī mōyī mo rō Yowani kako tiya lende 'ba bi kopo nima zi bilaka 'dō lījē pili ki'di dōnni gōmo.

⁸ Yowani na dē rō bi kopo mo nima. Tine ndobo abo ŋge rō tiya lende mo zi bilaka.

⁹ Omba bi kopo nima na rō bi kopo ma laka. Bi kopo nima ēdī kako mī doliŋo nime 'dō kiyōpo bi zi bilaka pili.

¹⁰ Tine lende 'ba Boko'ba ēdī 'ba bo 'deni molo mī doliŋo nime, ame Boko'ba ko'ba doliŋo 'deni pele ti bo tine bilaka mo ga oro bo dē.

¹¹ Bo ari mī dōyayi abo tine bilaka abo ga o'doko bo dē.

¹² Kina me bilaka ame ga ko'doko bo ki'di dōnni go lende abo ne, bo i'di lījē 'deni rō kole 'ba Boko'ba.

¹³ Bilaka na dē kōyō lījē molo tara rō kole 'ba Boko'ba. Tine bo Boko'ba na ki'di lījē rō kole abo ga.

¹⁴ Lende mo tōnē bo na ma kako 'deni rō bilaka lesi koloma mī lōngō ze. Kina me do'jake bo 'deni ti lōbu abo 'ba kole koto 'ba Boko'ba ame kako di zi 'bu bo tileme mī kēyī ti lende ma kodoro mo.

¹⁵ Bo na Yowani kiya lende abo te, "Bo tōnē moloma tiya lende abo miya te bo ēdī kozi kako di gōma ne, bo na me ame miya te bo mbiri lōbu di dōma ne. Rōmōyī molo gba kinza kōyō ma dē bo ēdī 'ba bo 'deni molo."

¹⁶ Bo na me kō'bō 'deni nduwē ti'di yēyī 'ba Boko'ba zize ti mī kēyī abo.

¹⁷ Boko'ba i'di kō'du ki'di abo ti Musa. Tine mī kēyī abo ti lende laka abo bo ileme ti Yēsu Kurisītō.

¹⁸ Boto mōto inza ame ko'ja Boko'ba. Yēsu bo na ŋge rō kole koto 'ba Boko'ba ame bo kō'bō ŋburu bi koto ti Boko'ba. Kina me bo ki'di ze 'deni dikalike Boko'ba.

Yowani Bō Bapatisi

(MT 3:1-12; MK 1:1-8; LK 3:1-18)

¹⁹ Lende ame ga Yowani kiya go lende 'ba Yēsu ne kina me. Mi kada ma dō koto mōto na turu 'ba Yerosalema koja bō akumu ni ti lēwī mōto ga kari kititi Yowani odo tara ne bo yē mo na.

²⁰ Kina odo lījē kari 'deni kititi bo, tine bo andi dē go rō bo di zinnī, bo iya te, "Ma Kurisītō ame Boko'ba kēdī koja kako doliŋo nime bine ne na dē."

²¹ Kina lījē kēnyī kititi bo, iya te, "Ni Eliya na?"

Bo iya te, "Ma Eliya na dē."

Lījē iya te, "Ni na rō bo kumē lende 'ba Boko'ba mo tōnē?"

Bo iya te, "Ee."

²² Kina lījē kēnyī kititi bo, iya te, "Ne tine nī yē mo na? Iya rōyī zize 'dō dari diya zi ya ame ga koja ze ne."

²³ Yowani ēnyī kileki domo zinnī, iya te, "Ēdī kōzo akugu 'ba Yesaya ma tōnē kiya te, 'Bō mōto ēdī kuwōwō dō bo di yi mōkō kiya te, "Ileŋoke kori zi ŋere," ' ne."

²⁴ Kina ya mōto ga ame Parosi ni koja ne kititi Yowani,

²⁵ iya te, "Ne me kiya te ni Kurisītō ame Boko'ba kēdī koja kako doliŋo nime ne na dē, ni Eliya na dē gbi kina nī bō kumē lende 'ba Boko'ba tōnē na dē gbi, ne ēddī kodō mini 'ba bapatisi dō bilaka go wa'di?"

²⁶ Bo iya te, "Ndobo ma na rō to'do bapatisi dō bilaka ti mini. Ne bō mōto ēdī le'jete tiye bine. Kpe ikalike bo dē.

²⁷ Bo ēdī kako to'do ndobo di pōtō ma bine. Bo mbiri kebe ma. Ma 'bama mēdī titiyi. Wari abo pele mō'bo dē tope mo."

²⁸ Wa nime o'do rōnī di Betaniya kapa yōpō 'ba Yaradene ma kari yībī. Kina Yowani koloma rō todo mini 'ba bapatisi dō bilaka di yayi.

Kamölō 'Bō'bi 'Ba Boko'ba

²⁹ Mī bi kēzē mōto na bo ko'ja Yēsu kēdī kako zi bo. Kina bo kēnyī kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, "Ōngoke ti, kamölō 'bō'bi 'ba Boko'ba tōnē kēdī kumu 'dō kombi lanja 'ba lende kēnyē 'ba bilaka pili ne bo na me 'dē.

³⁰ Bo na tōnē moloma tiya lende abo, miya te bo ēdī kozi kako di gōma ne, bo na mbiri lōbu rō dō kiteli di dōma. Rōmōyī molo gba kinza kōyō ma dē bo ēdī 'deni molo.

³¹ Ma gbi mikali bo dē molo odo bo yē ga na. Kina me mako 'deni mō'do bapatisi dō bilaka ti mini 'dō mileme bo zi bilaka ze ga 'ba Yisarele."

³²⁻³³ Kina Yowani kēnyī ŋgī tūyētī go wa ame ga ko'do rōnni ne kōzo a nime te. Bo iya te, "Molo mikali bo dē odo bo yē na. Tine Boko'ba bō koja ma tako to'do bapatisi dō bilaka ti mini nime na kiya zō tēgē, 'Ti ko'ja Nyī Koto Laka 'deni ŋgī

kēdi kako bēri di mitoro koloma do bo. Bo nima bo na ro bo ame kēdi kako 'do ko'do bapatisi do bilaka ti Nyi Koto Laka ne.' Kina me mo'ja Nyi Koto Laka 'deni kēdi kako bēri di mitoro kozo matukpuru tara kako kō'bō ngi do bo nime bine.

³⁴ Mo'ja 'deni ti koma ma. Kina me mēdi miya ziye bo nime bo na ro kole 'ba Boko'ba."

Tisaki Tösö Gō Yēsu

³⁵ Mi bi kēzē moto 'bōwu gbi ko'ja bo kēdi ti bo kōsō go bo ga ma riyō moto ga,

³⁶ na bo ko'ja Yēsu ngi kēdi kilingere kebe yayi. Kina bo kiya zi bo kōsō go bo naga nima, bo iya te, "Onḡoke to ma. Kamōlō 'bo'bi tōnē Boko'ba kēdi kumu 'do kombi lanba 'ba lende kēnyē 'ba bilaka pili ne, bo na me 'dē."

³⁷ Kina odo ya riyō tōnē ga kuwō lende nime te yo, na lijē kēnyī ngi kōsō go Yēsu.

³⁸ Kina odo Yēsu kuyi koma bo yi'bōwu tine, bo o'ja ya riyō naga nima ngi kēdi kōzi go bo. Kina bo kititi lijē, bo iya te, "Tondo?"

Lijē ēnyī kileki kiya zi bo tēgē, "Rabi," ame 'jo 'ba lende mo tēgē bo koma kiyandi, "Ēddi koloma yala?"

³⁹ Bo iya te, "Ako koḡoke."

Bo iya tara rōmōyi go bi ēdi 'deni ro mi dokopiyari. Kina lijē kari ngi ko'ja bi ame bo kēdi koloma teyi ne. Kina lijē kō'dō ngi yayi mi korondo mo nima.

⁴⁰ Bo ma koto di mi lōḡḡo ya riyō naga nima, mōyi mo ro Andareya löndō 'ba Simona Pitōrō ni.

⁴¹ Kina bo kēnyī ngi kari zi bo löndō bo Simona, bo iya te, "Bo tōnē Boko'ba koja 'do kako tokonyi ze bilaka abo ga ne, do'ja bo 'deni. Bo tōnē 'bu ze löbu ga kideki mōyi bo ro Masiya ne." (Mōyi koto nime kina ma gbi kideki ro Kurisitō ne.)

⁴² Kina Andareya ko'de Simona ngi kako zi Yēsu. Bo onḡo do Simona. Kina bo kiya te, "Mōyi yi ro Simona 'ba Yowani, ne ti mi'di mōyi yi ro Kepa." (Mōyi koto nime kina ma gbi kideki ro Pitōrō ne ame 'jo 'ba lende mo tēgē dōku.)

Pilipō Ni Ti Natinēlē

⁴³ Mi bi kēzē moto na Yēsu kēnyī ngi kari Galilaya. Kina bo kari ko'ja Pilipō ngi di yayi. Bo iya te, "Ako kōsō goma."

⁴⁴ Pilipō di mi bilaka 'ba Betesayida doyyai 'ba Andareya ni ti Pitōrō.

⁴⁵ Kina Pilipō kari ko'ja Natinēlē ngi, bo iya te, "Bo tōnē Musa ni ti bo kumē lende 'ba Boko'ba moto ga ma doḡba naga kiya lende abo ne, do'ja bo 'deni. Ugu lende 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba go kō'du abo, kina me le'jete bo ēdi 'deni mi lōḡḡo ze. Bo na ro Yēsu kole 'ba Yesepa di mi gawo 'ba Nazareta."

⁴⁶ Natinēlē iya te, "Nazareta ni naga nima, lende laka wa'di ga na ti kodō di teyi?"

Pilipō ileki gomo, iya te, "Ee, ako koḡo titi ti kōmōyi."

⁴⁷ Kina odo Yēsu bo koḡo Natinēlē 'deni kēdi kako zi bo, bo iya te, "Onḡoke, bo nime bo na ro kupō ma laka 'ba Yisarele. A moto ro bēti inza ro bo."

⁴⁸ Natinēlē ititi bo, iya te, "Ikali ma tondo ga?"

Bo iya te, "Molo gba kinza Pilipō kideki yi dē, mo'ja yi 'deni molo kēddi koloma bici ngēri kēlu nima yayi."

⁴⁹ Bo iya te, "Bo koma kiyandi, ni na ngi ro kole 'ba Boko'ba. Ni na ro nēre ze 'ba Yisarele."

⁵⁰ Bo iya te, "Wa'di mo ga na te? Lende nime miya zi yi bine, miya te, mo'ja yi 'deni molo kēddi koloma bici ngēri kēlu ne, kina me kikali ma 'deni gomo ro kole 'ba Boko'ba? Lende 'bi ele sowa. Ne lende nime ko'ja tōne ne, ma titi mo na gba. Ma löbu mo ga ēdi gba ame odo ko'ja, lende mo ēdi kigayi yi.

⁵¹ Kina me mēdi miya ziye, kada moto ti ko'jake mitoro kurōḡō rōni 'deni yaga ro gbōḡō. Kina ti koḡoke malayika 'ba Boko'ba 'deni kēdi kilēlē rōnni kari toro kako bēri zi kole 'ba bilaka lesi. Lende ma naga nime mēdi miya ne me ro lende ma laka."

2

Karama 'Ba Gbe Mi Kana

¹ Di pōtō tō'dō do riyō tine karama 'ba gbe ēdi Kana mi doyyai 'ba Galilaya. Ma 'ba Yēsu ni ēdi bi 'ba gbe nima yayi.

² Kina Yēsu ni ēdi gbi yayi ti bo kōsō go bo ga.

³ Kina layi kote rōni ngi, tine na ma 'ba Yēsu ni kēnyī kari kiya zi bo, iya te, "Onḡo te, layi inza kpe."

⁴ Bo iya te, "Iya, ni na dē 'do kiya ndobo zō. Kada 'ba tileme ma omō dē gba."

⁵ Ma bo iya zi ya ame ga kēdi koja laja mi go bi 'ba karama yayi ne, iya te, "O'doke wa pili ame ga bo kēdi kiya ziye ne."

⁶ Dōmiri 'ba kete mini ma löbulōbu ēdi modokoto yayi ame kose 'deni di mi dōku ne. Dōmiri naga nima ma koto ēdi koto sapiya nḡō muyi. Kete naga nima na go dōlētī 'ba Yudayi ni ro a 'ba turōḡo ro wa.

⁷ Kina Yēsu kiya zi bo koja laja naga nima, iya te, "O'deke mini koso mi wa naga nime."

Kina lijē ko'de mini ngi mi kete tōnē ga koso koriya ti kpamo.

⁸ Kina bo kiya zinni, bo iya te, "Unōke di mi kete naga nima kotoke kari zi bo do gbe nime 'dē."

Kina lijë kunö ngi koto kari.

⁹ Bo dö gbe nima inene mini tönë Yësu kuyi 'deni ro layi ne ngi, tine bo ikali dë unö di yala. Bo koja laja naga nima na nge kikali. Kina bo dö gbe nima kënyi kiya zi mē'dë 'ba nyiti,

¹⁰ iya te, "Bilaka pili ëdi koja layi ma kata na titi dögba zi nba 'bënni ga. Kina dödo layi ka'da nba 'deni tine na 'jaa këdi koja singa ma këpi mo. Ne 'beye to nime layi ma laka na za kusuke dömo nbo ko'ja kabate."

¹¹ Yësu o'do go koto ma dögba abo nime 'deni di Kana. Kina bo köso go bo ga kikali bo ngi gömo ro kole 'ba Boko'ba.

Todo 'Ba Yësu Mi Reki 'Ba Rö Löbu
(*MT 21:12-13; MK 11:15-17; LK 19:45-46*)

¹² Di pötö lende nima na Yësu ni kënyi ngi ti ma bo ni ti löndö bo ga ti bo köso go bo ga kari Kaparanoma. Lijë kari koloma mbowa yayi.

¹³ Kina dödo kada 'ba karama ma löbu 'ba Yudayi ni ame kidëki möyi mo ro Pasaka ne kola 'deni ngosi tine, Yësu ni ënyi ngi kari Yerusalem.

¹⁴ Tine dödo bo kömö 'deni yayi, bo iteli ngi kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Bo ari ko'ja bo ndögö ni kototo rönni 'deni yayi këdi ga ro tugö sa ni ti kamölö ni ti matukpuru ni. Ya motö ga këdi 'bënni tutë girisi.

¹⁵ Kina bo kogba kabi ngi koli ro nyo'bo bo kari koga lijë timo yaga di yayi ti kamölö ni ti sa 'bënni naga nima. Kina bo kititini dö tarabiza 'ba bo kutë girisi ni ngi bëri. Girisi mo ga kolodo kiyëyi röni mi yayi.

¹⁶ Bo iya zi ya ma këdi 'bënni ro tugö matukpuru naga nima, bo iya te, "Ënyi ke yaga ti e'be naga nima di bine. Rö 'ba 'bu ma nime kinza ko'doke dë kpe ro bi 'ba ndögö."

¹⁷ Lende nime i'di bo köso go bo ga ngi komeri lende ma tönë kugu 'deni mölo mi buku 'ba Boko'ba ne, ame kiya te, "Lende 'ba go rö 'bi nime Boko'ba onma döki'di ma ngi kozo pa'do tara."

¹⁸ Kina turu 'ba Yudayi ni kënyi kititi bo, lijë iya te, "Ni, lende 'bi naga nime ko'do ne, wa'di ga na ti ko'do tone ame 'do dikali yi timo ro ma laka omba Boko'ba na ngi koja yi tako toga bilaka naga nime yaga?"

¹⁹ Bo ënyi kileki kiya zinni, bo iya te, "Rö 'ba Boko'ba nime, dödo kitikoke yaga, ti mo'do kileki teyi ro ma la'ja mi tö'dö do mota."

²⁰ Lijë iya te, "Rö nime to'ba mo oto bilaka nbo komo koo 'butë sowo döömu döokoto. Ti ko'bo to'ba mo kileki teyi ro ma la'ja nge mi tö'dö do mota?"

²¹ Dëmba lijë ikali 'jo 'ba lende abo nima dë. Bo ëdi za kiya yida ro bo.

²² Kina dödo bo kënyi kodö 'deni yaga di mi tölë tine, kina 'jaa bo köso go bo ga kënyi tomeri go lende tönë ga. Kina lijë kikali 'jaa omba lende nime ëdi 'deni ngi ro ma laka kozo lende ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne.

²³ Ko'ja bo këdi Yerusalem yayi mi kada 'ba karama 'ba Pasaka nima, bo oloma 'deni to'do lende motö ga ame lende mo kigayi bilaka ne, kina lijë kikali ngi bo ako di zi Boko'ba.

²⁴ Tine bo ikali lende 'bënni ga me ro kotokoto. Kina bo o'doko dë tiya lende abo ga pili zinni.

²⁵ Bo ikali lende 'ba döki'di bilaka me ro kotokoto kinza ma boto kiya zi bo.

3

Yësu Ni Ti Nikuduma

¹ Bo Parosi motö kidëki möyi mo ro Nikuduma ro ma koto motö di mi löngö turu 'ba Yudayi ënyi kako zi Yësu ro mi korondo.

² Bo ilende zi Yësu, iya te, "Bo komo kiyandi, dikali ngi ro ma laka Boko'ba na me koja yi kako tiyandi komoze. Rö möyi ma kiya te Boko'ba kinza tiyi dëne inza kikali to'do lende naga nime."

³ Yësu iya te, "Ro ma laka miya ziyi, dödo kiya te kileki köyö bilaka mo dë 'böwu ro ma la'ja to'ja nere löbu 'ba Boko'ba nime zi bo mo inza du te."

⁴ Nikuduma iya te, "Bilaka ame 'deni mbiri ro bulöbu te ne ti kileki köyö 'böwu ro ma la'ja totondo mo ga? Bo ti kileki 'böwu tondo kodö mi ma bo 'do kënyi köyö bo 'böwu ro ma lölöwö? A motö inza kikali to'do röni tara."

⁵ Yësu iya te, "Ro ma laka miya ziyi, boto motö inza kikali tödo mi nere löbu 'ba Boko'ba dödo kiya te köyö bo mo dë 'böwu titi ti mini 'ba bapatisi gbi ti Nyi Koto Laka.

⁶ Löyö 'ba bilaka lesi ro 'ba dolinjo nime, ne löyö ame ro 'ba Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba i'di bilaka ro 'ba Boko'ba.

⁷ Kina me mëdi miya 'deni ziyi, kpe pili o'doko 'do ki'dike köyö ye ro ma la'ja. Lende nime igayi yi totondo?

⁸ Lende 'ba töyö wa ro ma la'ja ti Nyi Koto Laka nime ëdi kozo lende 'ba lili ame këdi kome ne tara. Uwö birö mo ngi laka, ne go bi ame kisaki tome di teyi ne, ikali dë. Ikali dë gbi dödo ako di yala kina ëdi kari yala."

⁹ Nikuduma iya te, "Töyö bilaka ro ma la'ja nime, 'do ko'do lende mo tondo?"

¹⁰ Yësu ileki kiya zi bo, iya te, "Lende nime dëne 'do kikali 'deni mölo. Ne o'ja ni

ngĩ rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi ma löbu 'ba bilaka 'ba Yisarele 'di?

¹¹ Rɔ ma laka miya ziyi, wa ame ga do'ja ti kɔmɔze dikali 'deni gbĩ laka ne, na me dēdi diya ziye. Ne kpe ebeke kilagike 'böwu yaga di rɔmo.

¹² Wa ame ga rɔ 'ba dolinjɔ nime, ɔdo miya lende mo pele ziye, ilagike aa yaga di rɔmo. Ne ɔdo mēnyi miya lende 'ba wa 'ba dɔyayi 'ba mitorɔ ziye inza kilagike gbĩ di rɔmo?

¹³ Boto ma kɔtɔ mɔtɔ ari dē mitorɔ ame 'dɔ ko'de lende mo kako bine. Kole 'ba bilaka lesi na nge kɔtɔ kako di mitorɔ.

¹⁴ Ongɔke, kɔzɔ mi kada ma molo tönē ga ame 'bu ze löbu ga kēdi mi mökö ne, Musa o'bo'bi 'bilēñi rɔ murē kowe dɔ ngēri tɔrɔ 'dɔ ɔdo bilaka ame kēdi kölē ne kongɔ kinē mo 'deni, 'dɔ kɔmɔ ngĩ yaga. Kole 'ba bilaka lesi ēdi gbĩ tara. Ti kutōti bo 'deni dɔ ngēri tɔrɔ

¹⁵ 'dɔ ya ame ga pili ki'di dönni 'deni go lende abo ne kēdi ti didi ma nburunburu.

¹⁶ Ongɔke akɔ'ɔ 'ba Boko'ba te, römöyĩ Boko'ba ɔ'ɔ bilaka rɔ mbēmbē. Kina me bo koja kole kɔtɔ abo 'deni kako kölē bine, 'dɔ lijē ame ga pili ki'di dönni 'deni go lende abo ne kölē dē kpe tine go kēdi ti didi ma nburunburu.

¹⁷ Boko'ba oja kole abo nime dē kako dolinjɔ bine todo karama dɔ bilaka 'ba dolinjɔ. Tine bo oja kako tɔmɔ bilaka di mi tölē.

¹⁸ Bilaka ame ga ki'di dönni 'deni ngĩ rɔ ma laka go lende abo, ɔdo karama dē kpe dɔmo. Ne ya ame ga ko'dɔko dē ti'di dönni go lende abo ne, ɔdo karama 'deni molo dɔmo go ame lijē kilagi lende 'ba kole kɔtɔ abo nime ne.

¹⁹ Boko'ba ɔdo karama 'deni dɔ bilaka kɔzɔ a nime te. Bo i'di bi kɔpɔ abo 'deni 'dɔ koyi bi dolinjɔ nime. Ne bilaka ebe ē'bēnni za to'dɔ lende kēnyē, ko'dɔko bi kɔpɔ nime dē. Bi kölu na za lijē ko'dɔko.

²⁰ Bilaka ame ga rɔ bɔ ko'dɔ lende kēnyē ne o'dɔko dē 'dɔ kileme lende kēnyē 'bēnni ga yaga go bi kɔpɔ. Kina ki'di lijē ko'ji bi kɔpɔ ngĩ sowa. Lijē o'dɔko dē tako go bi ame bi kɔpɔ kēdi koyi rōni teyi ne.

²¹ Bilaka ame ga rɔ bɔ ko'dɔ lende laka 'ba Boko'ba ne, lijē na kako 'bēnni 'deni go bi kɔpɔ 'dɔ kileme omba ama lijē kēdi ko'dɔ naga nima lende laka 'ba Boko'ba na."

Yēsu Ni Ti Yowani

²² Yēsu ni ēnyi ti bo kösɔ go bo ga kari mi kapa dɔyayi 'ba Yudayi. Na bo kari koloma mbowa tinni yayi to'dɔ bapatisi.

²³⁻²⁴ Mi kada mo nima Yowani ēdi gbĩ rɔ to'dɔ bapatisi dɔ bilaka di Ayinona ame ngɔsi dɔngila Salima ne, römöyĩ bi mo

nima na ti mini teyi rɔ mbēmbē. (Ko'ja turu ki'di Yowani dē gba mi maboso.) Na bilaka koloma ngĩ rɔ tɔlo kari zi bo yayi mi bapatisi.

²⁵ Turu mɔtɔ 'ba Yudayi ēnyi to'dɔ kowasa ti bɔ kösɔ go Yowani ga go lende 'ba dölēti 'ba akurögö ame 'dɔ ki'di bilaka kēdi rɔ ma kɔpɔ kɔmɔ Boko'ba ne.

²⁶ Kina lijē kēnyi ngĩ kari zi Yowani, lijē iya te, "Bo kɔmɔ kiyandi ze, ne rɔ ma tondo na bo nime 'dē gönyi pöpö ma kapa ma 'dē yayi ne tönē koloma rɔ tiya lende abo zize ne, bo kēnyi 'deni to'dɔ bapatisi? Kina me bilaka kēnyi 'deni pili kēdi kolo kari zi bo."

²⁷ Yowani ileki zinni, iya te, "Boto ma kɔtɔ mɔtɔ ikali dē to'dɔ ndɔbo mɔtɔ ɔdo kiya te Boko'ba na dē ngĩ ki'di zi bo.

²⁸ Uwöke lende ma tönē moloma tiya mo ziye ne, miya te ma Kurisitö ame Boko'ba kēdi koja ne na dē. Kina miya 'deni tönē gbĩ ziye bine, miya te Boko'ba oja ma tōti dɔgba 'dɔ bɔ nima kozi 'jaa kebe goma.

²⁹ Ndɔbo ma ēdi kɔzɔ gbe tara. Mē'dē 'ba nyiti na nge kēdi kogbe nyiti tine 'joko ēdi gbĩ ti mi kēyi di bi tondɔ lonɔ 'ba bɔ löndó bo. Mi kēyi ma ēdi gbĩ tara go wa nime Kurisitö kēdi ko'dɔ ne.

³⁰ Kurisitö bo na ti kēdi mbiri di dɔma tine ti mēdi 'bama nge mbowa.

³¹ Römöyĩ bɔ ame kako di mitorɔ ne, bo na mbiri di dɔ bilaka pili. Ne bo ame rɔ kole köyö 'ba dolinjɔ nime kako dē di mitorɔ ne, ikali 'ba bo nge tiya lende 'ba wa 'ba dolinjɔ nime. Bo ame kako di mitorɔ rɔ löbu 'ba dɔ bilaka ne,

³² bo iya 'ba bo rɔ lende ame ga bo ko'ja kina bo kuwö gbĩ di mitorɔ ne. Tine bilaka ēnyi ngĩ kilagi lende abo.

³³ Lende kodɔrɔ 'ba Boko'ba ileme rōni 'deni ti ya ame ga kuti dɔmo ne.

³⁴ Bɔ nime Boko'ba koja kako dolinjɔ bine ne, Boko'ba i'di Nyi Kɔtɔ Laka abo 'deni pili zi bo. Lende 'ba Boko'ba na me ngĩ bo kēdi kiya.

³⁵ Boko'ba ɔ'ɔ kole abo nima rɔ mbēmbē. Kina me bo ki'di közi kakpa 'ba dɔ wa pili 'deni teyi.

³⁶ Bilaka ame ga ki'di dönni go lende abo ne, lijē ti kēdi ngĩ ti didi ma nburunburu. Ne ya ame ga koro lende abo dē ne, lijē inza ko'ja didi ma nburunburu. Ya löbu 'ba Boko'ba nime ēdi kako dönni."

4

Yēsu, Mini 'Ba Didi

¹⁻² Parosi ni uwö lende mo tēgē bilaka ma kēdi kari mi bapatisi zi Yēsu na konzi 'deni ngĩ rɔ mbēmbē kebe ma kēdi kari zi Yowani. Dēmba tine Yēsu o'dɔ bapatisi ɔtɔ dē du te dɔ bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ. Tine bo kösɔ go bo ga na nge kēdi ko'dɔ.

Kina ɔɔo Yēsu bo kikali 'deni Parosi ni uwō lende nime 'deni te tine,

³ bo ɛnyī ngī di Yudayi yayi tileki tari Galilaya.

⁴ Bo ari kebe go kōri ma kudō kebe mi dōyayi 'ba Somorona.

⁵ Bo ari kōmō mī dōliŋo mōto 'ba Somorona kīdēkī mōyī mo rō Sukara ŋoli ŋgila nyaka ma tōnē Yakoba ki'di mōlo zi kole abo Yesepa ne.

⁶ Daa 'ba Yakoba ɛdī yayi.

Kina ɔɔo liŋē kōmō 'deni kpa daa nima yayi Yēsu 'deni rō gomō di zi liŋgere. Kina bo koloma ngī bēri kpa daa yayi.

⁷⁻⁸ Mī zana kada ko'ja bo kōsō go bo ga kari 'deni mī gawo tugō akonyo zinnī, na 'ja mōto rō Somorona kōmō ngī yayi tunō mini. Kina bo kiya zi 'ja nima tēgē, "T'di mini zō."

⁹ 'Ja nima ɛnyī kiya zi bo, iya te, "Owa, ma rō Somorona. Nī Yudayi nime ebe kīdēkī mini di zō rō ma totondo?" Loko iya tara rōmōyī Yudayi ɔɔo'bo rōnnī dē go kpa kilali koto ti Somorona.

¹⁰ Kina bo kileki kiya zi 'ja nima, bo iya te, "Ikali wa ame Boko'ba ko'doko ti'di mo ziyī ne dē. Kina ma gbī ikali ma dē, ma bo mīdēkī mini di ziyī nime. Dēne 'dō kēddī kititi ma ra go mi'di mini 'ba didī ma laka ziyī."

¹¹ Loko iya te, "Daa kalo nime, kina inza gbī ti a 'ba tunō mini yō. Ti kunō mini mo totondo?"

¹² O'doko to'do rōyī, iya te nī na kebe 'bu ze lōbu Yakoba ame kole daa nime zize ne? Liŋē oloma tuwē mini di teyi bine ti kole abo ga kpaki ti kamōlō abo ga."

¹³ Bo iya te, "Bo ame kuwē mini daa nime koda mini ɛdī gba ko'do kada mōto.

¹⁴ Ne bo ame kēdī kuwē mini mōto ame mēdī mi'di ne, koda mini inza kikali kpe to'do mo. Mīni nima ti koloma kō'bō mīnni kōzo daa ame kēdī kulōwu ne tara, 'dō ki'di didī ma ŋburunburu zinnī."

¹⁵ Loko iya te, "Baba, i'di mini 'bī to nima to kpe zō 'di kinza koda mini ko'do ma ra 'dō mindawo rōma di bi 'ba tako go mini nime bine?"

¹⁶ Bo iya te, "Ari go mē'dē yī 'dō kakoke kpe ti bo zō bine."

¹⁷ Loko iya te, "Mīnza ti mē'dē."

Bo iya te, "Lende 'bī rō ma laka,

¹⁸ rōmōyī ogbe mē'dē 'deni ŋbō muyī. Kina bo ame kēddī koloma timo le'jete nime inza gbī rō mē'dē yī. Lende 'bī nima kiya ne bēti na dē."

¹⁹ Loko iya te, "Ee baba, mikali yi 'deni rō ma laka nī bo kumē lende 'ba Boko'ba na.

²⁰ Oŋgo, 'bu ze lōbu ga 'ba Somorona oloma tumōtu Boko'ba di dō dōku nime

bine. Ne kpe Yudayi iyake 'beye te Yerosalema na nge koto rō bi 'ba to'do mōtu di teyi zi Boko'ba. ɔɔo go lende wa'di ga ya?"

²¹ Bo iya te, "Lende nime na ki'di dōyī gomō, kada mo ɔɔo dē kpe ame 'rō dōku nima ti Yerosalema kinza kpe rō bi 'ba to'do mōtu di teyi zi Boko'ba 'bu ze.

²² Kpe Somorona, ɛddī ko'dake 'beye mōtu ngī zi Boko'ba kinza ma kikalike bo dē yō. Ne 'beze 'ba Yudayi kēdī dō'do mōtu zi bo dikali bo gbī laka, rōmōyī lende 'ba tomō wa di mī tōlē nime, Boko'ba iya zize.

²³ Kada mo ɔɔo dē kpe kina me 'deni tōne, ame 'dō Nyī Koto Laka ki'di bilaka kumōtu Boko'ba rō ma laka. Ame na rō mōtu ame Boko'ba ko'doko ne.

²⁴ Boko'ba bo ɛdī rō akoto ti Nyī Koto Laka abo. Kina boto inza kikali to'do mōtu zi bo rō ma kodoro ɔɔo kiya te Nyī Koto Laka na dē ngī kokonyi liŋē."

²⁵ 'Ja nima iya te, "Mikali tēgē bilaka mōto ɛdī kako 'dō kiya lende 'ba Boko'ba zize pili. Mōyī mo rō Masiya ame kīdēkī bo gbī rō Kurisitō ne."

²⁶ Yēsu iya te, "Ma mo na ngī me mēdī milende tiyī ne."

²⁷ Kina mbowa te yō na bo kōsō go bo ga kōmō ngī di mī gawo. Kina ɔɔo liŋē kōmō ko'ja bo 'deni kēdī kilende za ti 'ja tine, lende mo igayi liŋē ngī. Tine liŋē ititi 'ja nima dē kpe ɔɔo wa'di na loko ko'doko di zi Yēsu. Kina liŋē ititi bo dē kpe gbī ɔɔo bo ɛdī kilende zi 'ja nima go wa'di.

²⁸ Kina 'ja tōnē kēnyī ngī kola kete mini 'bēni yayi. Loko kileki kari mī gawo kari kiya zi bilaka tēgē,

²⁹ "Akoke yōyī. Bilaka mōto ɛdī 'dē yayi. Wa ame ga mo'do mōlo ne, bo iyēti gomō ngī pili zō. Mikali dē ɔɔo bo na rō Kurisitō mo tōnē Boko'ba kēdī koja ne ya?"

³⁰ Kina bilaka kēnyī ngī di mī gawo kolō kari zi Yēsu.

³¹ Kina ɔɔo bilaka kēdī 'deni kolō kari zi bo tara tine, bo kōsō go bo ga iya zi bo tēgē, "Bo kōmō kiyandi, ako tonyo akonyo."

³² Tine bo iya te, "Mēdī ti akonyo ma, ne kpe ikalike kōri mo dē."

³³ Liŋē ɛnyī tiya mo rō go rōnnī, liŋē iya te, "Yē na ko'de akonyo kako zi bo di pōtō ze bine?"

³⁴ Yēsu iya te, "Akonyo ma na rō ndōbo ame Boko'ba koja ma rō dō mōyī mo ne, 'dō mo'do kōzo ako'doko abo tara ŋbō mote.

³⁵ Ne oŋgo, bilaka iya te, "Nyepē 'ba tumu nyōnyu di mī nyaka ola 'deni sowō.' Kina me mēdī miya ziye, oŋgoke nyaka mo naga nima laka, rōmōyī le'jete nyōnyu andi 'deni, ɛdī 'deni ndō koda dō tumu mo 'dō kototo tōne ko'de pili kako liŋo.

³⁶ Bo ame kototo kpamo ko'de kako mī didī ma ŋburunburu ne ti kēdī ngī ti bi gomō 'ba rōni. Kina bo ma kulī mo ti bo

ma kototo kpamo ti kēdi 'deni ngi kpaki ti mi kēyi.

³⁷ Onggoke lende kiya 'ba bilaka ēdi ngi ro ma laka, ame kiya te, "Bo moto uli 'bēni nge ro tuli kina bo moto kari 'ba bo 'jaa kumu, kototo nyōnyu mo ga ko'de kako liṅo."

³⁸ Kina me moja ye 'deni 'do karike tototo wa 'ba mi nyaka nima. Molo o'doke ndobo de yayi, ya moto ga na koloma 'deni to'do mo. Kina 'do kari ko'jake kpa kōzimo koto tinni." Yēsu iya lende 'deni zi bo kōsō go bo ga kozo a nime te.

³⁹ Tine go lende 'ba 'ja tōnē, kiya te, "Bo nime 'dē iyēti go lende 'ba wa ame ga mo'do molo ne ngi me zō," ne na Somorona ma konzi ki'di dōnni ngi go lende 'ba Yēsu.

⁴⁰ Liṅē ako kiya zi bo 'do bo koloma titi mbowa tinni yayi. Kina bo ko'do tō'dō ngi do riyō tinni yayi.

⁴¹ Kina bilaka ma konzi ame ga kuwō lende kiya abo ne ki'di dōnni ngi go lende abo.

⁴² Bilaka naga nima iya zi 'ja nima, iya te, "Di'di doze 'deni gomo. Ne tine inza nge go lende kiya 'bi rōmōyi duwō lende kiya abo 'deni ti mbili ze. Kina me dikali 'deni ngi omba bo na ro bo ame kēdi kako tamo bilaka pili di mi tōlē ne."

⁴³ Kina odo bo ko'do tō'dō 'deni do riyō yayi tine, na bo kiteli ngi kari Galilaya.

⁴⁴ Rōmōyi bo iya 'deni molo, bo iya te, "Bilaka ame ro bo kumē lende 'ba Boko'ba ne, bilaka 'ba doliṅo 'bēnni ga oro bo dē."

⁴⁵ Kina odo bo kōmō 'deni Galilaya yayi tine, bilaka ma ga ari ra pa mi karama Yerusalem. Kina liṅē o'ja wa ame ga pili bo ko'do ne 'deni di yayi. Kina di bi tōmō abo bilaka pili ēnyi ngi kurē do bo ti mi kēyi.

Akileṅo Di Kaparanoma

⁴⁶ Yēsu ari Kana, bi tōnē bo kuyi mini pa ro layi di teyi ne. Tine bo moto ro bilaka 'ba kpa bīci nere ēdi yayi. Bo ēdi ti kole abo mi Kaparanoma ro rōko'ō 'deni ngosi 'do kolē.

⁴⁷ Kina odo bo nima kuwō 'deni tēgē Yēsu ako 'deni di Yudayi kōmō Galilaya yayi tine, bo ēnyi ngi kari kititi Yēsu 'do kako kileṅo kole abo di do rōko'ō nima.

⁴⁸ Yēsu iya te, "Kpe bilaka, odo mo'do go koto dē inza ki'dike doye go lende ma."

⁴⁹ Bo nima iya te, "Baba, ako titi kongō kole ma nime gba kinza kolē dē."

⁵⁰ Yēsu iya te, "Ari ē'bi. Kole 'bi, rōko'ō mo ola 'deni."

Bo nima i'di do bo ngi go lende nima Yēsu kiya ne. Kina bo kēnyi ngi kari.

⁵¹ Tine do bo ondoso ngi ti bo laja abo ga go kori. Liṅē iya te, "Rōko'ō 'ba kole 'bi ola 'deni."

⁵² Bo iya te, "Ola nyanya ga?" Liṅē iya te, "Zēyi nima ola bo tipiyara ene mi zana kada ma kata."

⁵³ Kina bo nima komeri ngi di go lende tōnē Yēsu kiya zi bo ne, ame kiya te, "Rōko'ō 'ba kole 'bi ola 'deni," ne. Lende nima Yēsu iya zi bo mi zana kada ma kata. Kina bo nima ti bilaka 'ba liṅo abo ga pili ki'di dōnni ngi go lende 'ba Yēsu.

⁵⁴ Ame na ro go koto ma mi riyō ma Yēsu ko'do mi Galilaya gbi kozo ma tōnē bo ko'do di pōtō tileki abo di Yudayi ne.

5

Yēsu Ileṅo Bo Lisa Di Betezata

¹ Di pōtō mo 'deni yayi tine na Yēsu kēnyi ngi kari Yerusalem mi karama 'ba Yudayi.

² Daa ma lōbu moto ēdi yayi kideki moyi mo ro kpa Yudayi ro Betezata ngosi kpa reki 'ba Yerusalem ame kideki moyi mo ro Kpa Kamōlō ne. Dēdē ēdi muyi yayi

³⁻⁴ ame bo rōko'ō kēdi kō'dō yimo. Bo kōmō kōlu ni ti bo ka'bo ni ti ya ame ga kenje bēri ne ototo rōnni 'deni yayi.

⁵ Tine bo moto ēdi yayi rōko'ō mo oto 'deni nbo kōmō kō 'butē mota dōomu doomota.

⁶ Yēsu omō yayi ko'ja bo nima kēdi kō'dō bēri. Na bo kikali ngi bo nima rōko'ō mo igabi 'deni sowa. Bo ititi bo nima, bo iya te, "O'doko 'do kileṅo yi?"

⁷ Bo rōko'ō tōnē iya te, "Baba, boto moto ame 'do kokonyi ma kululu ma mi mini nime ne inza. Odo kiya te mini kēnyi kikagba rōni bo moto na kēnyi ku'du rōni ngi doḡba yimo di zō."

⁸ Yēsu iya te, "Ēnyi toro kombi sora 'bi kari ē'bi."

⁹ Kina rōko'ō kola bo nima ngi, kina bo kombi sora abo ngi kēnyi kari. Kada nima ēdi ro kada 'ba ro kindawo 'ba Yudayi.

¹⁰ Kina lōbu 'ba Yudayi ni kēnyi kititi bo nima, iya te, "Ēddi kombi sora 'bēyi mi kada 'ba ro kindawo nime tōne go wa'di? I'di kō'du mo 'deni molo, iya te kinza bilaka kombi wa dē mi kada 'ba ro kindawo."

¹¹ Bo nima iya te, "Bo nime kileṅo ma ne, bo na kiya te 'do mombi sora ma mari ama."

¹² Liṅē iya te, "Yē mo to ne na kiya lende nima ziyi tara?"

¹³ Bo nima ikali moyi Yēsu dē. Yēsu ōlu 'deni di kōmō bo mi lōngō tindi 'ba bilaka ame ga kēdi yayi ne.

¹⁴ Kina odo Yēsu kari 'deni mi reki 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba tine, bo ari ko'ja bo tōnē

ngi di yayi. Kina bo kiya te, "Uwö lende ma nime laka, kina ma kileño yi 'deni kinza kari ko'do lende kënyë motö dë kpe. Ɔdo kö'bö nduwë ro bo ko'do lende kënyë, ëddi kari ko'ja gomo ame ro do kiteli di do ame ne."

¹⁵ Bo tönë ari kileki domo zi turu naga nima, iya te, "Yësu na kileño ma."

Yësu Kole 'Ba Boko'ba

¹⁶ Kina löbu 'ba Yudayi naga nima koloma ngi ro todo gomo ro Yësu go lende 'ba wa nima bo ko'do mi kada 'ba ro kindawo ne.

¹⁷ Bo ënyi kiya zi löbu naga nima, bo iya te, "Bu ma ëdi nduwë to'do ndobo abo kina me ma gbi mëdi mo'do ndobo nduwë mi kada nime tone."

¹⁸ Kina löbu 'ba Yudayi naga nima kututu ngi tususu kpënni ro Yësu 'do tupö mo yaga go lende 'ba wa nima bo ko'do mi kada 'ba ro kindawo ne, kina gbi go ame bo kiya te Boko'ba na ro 'bu bo ne. Römöyi di mi lende kiya abo nima, bo iyari ro bo 'deni ti Boko'ba.

¹⁹ Tine bo ënyi kiya zinni, bo iya te, "Lende ame ma kole 'ba Boko'ba mëdi miya ziye ne kina me. Mo'do a motö dë go doma. Wa ame ga mo'ja 'bu ma këdi ko'do ne kina nge mëdi mo'do. Wa ame ga pili 'bu ma këdi ko'do ne kina me mëdi mo'do gbi kozo 'ba 'bu ma tara.

²⁰ Römöyi 'bu ma o'wo ma ro mbëmbë kina me bo kileme wa ame ga bo këdi ko'do ne 'deni pili zö to'do mo. Bo ti kileme wa motö ga ame ro do kiteli di do ame ga këddi kongoke ne 'deni zö, ame odo ko'jake kinë mo ga lende mo ëdi kigayi ye.

²¹ Gbi kozo ame 'bu ma këdi kididi töku ni kindinji yaga ne tara ma kole abo ti mididi ya ame ga mo'doko ne gbi.

²² 'Bu ma o'do burë 'ba bilaka dë. Ma na bo ki'di ma 'deni ro bo to'do burë 'ba bilaka pili.

²³ Kina 'do lijë koro ma gbi kozo ame lijë koro 'bu ma ne tara. Bilaka ame koro ma dë oro 'bu ma ame koja ma ne dë gbi.

²⁴ Ro ma laka miya ziye, bilaka ame ga kuwö lende ma nime ki'di dönni ngi ro ma laka go lende 'ba Boko'ba ame koja ma kako ti lende nime ne, lijë ti këdi ngi ti didi ma nburunburu. Minza mo'do burë 'bënni kpe, römöyi lijë odo 'deni yaga di mi tolë. Kina lijë ididi 'deni gbi ro ma lölöwö.

²⁵ Ro ma laka miya ziye, kada mo owo dë kpe kina me 'deni tone, ame odo ya ma kinza ti didi ma nburunburu minni naga kuwö biro kole 'ba Boko'ba 'deni, 'do kënyë ngi kididi ro ma lölöwö.

²⁶ 'Bu ma na ki'di didi mi bilaka. Kina me bo ki'di ma 'deni gbi 'do mididi bilaka.

²⁷ Bo i'di közi kakpa 'deni gbi zö, ma kole abo, 'do mo'do burë 'ba bilaka, römöyi ma kole 'ba bilaka lesi na.

²⁸⁻²⁹ Kada mo ti kömö 'deni ame 'do töku ni ame ga kölä 'deni molo ne kuwö biro ma, kina go lijë kënyë kodo yaga di mi gö. Lende nime igayi ye totondo? Omerike gomo laka. Töku bo lende laka ti kënyë kodo 'deni kari koloma ro nburunburu. Tine töku ame ga ro 'ba bo lende kënyë ni ne ti kodo karama 'deni domo.

³⁰ Lende naga nime mëdi mo'do ne, minza mo'do go doma. Burë 'ba bilaka naga nime mëdi mo'do ne, 'bu ma na kiya zö 'do mo'do. Minza mo'do wa naga nima go ako'doko ma, ne mëdi mo'do go ako'doko 'ba 'bu ma ame koja ma kako bine ne. Kina burë 'ba bilaka naga nima mëdi mo'do ne pili ro ma kodoro.

³¹ Ma kiya te ma na nge mëdi miya lende ma nime dëne ti këdi ka ngi ro lende sari.

³² Ne bo motö ëdi gbi ame bo kiya lende 'deni molo go lende ma, bo mo na ro Boko'ba. Kina mikali 'deni ngi lende kiya abo ëdi ro ma laka.

³³ Kozo ma tönë kojake bilaka 'be motö ga kari zi Yowani ne, bo iya lende 'deni gbi kodoro ziye go kö'du ma.

³⁴ Ne ma di zö bine, lende 'ba Yowani nima inda dë ro a ma kembe. Lende 'ba bilaka lesi na. Kina me miyëti gomo 'deni ziye 'do ki'di kikalike tomö roye di mi tolë.

³⁵ Yowani ëdi kozo pa'do ame këdi köbö kiyopo go bi ne tara. Tine kpe na nge ti mi këyi mbowa go lende 'ba bi kopo nima.

³⁶ Ne ongo mëdi ti lende motö bine ame ro do kiteli di do lende kiya 'ba Yowani. Ndose ame ga 'bu ma kose zö ne na me ga pili mëdi mo'do, kina me le'jete ileme ma 'deni ro ma laka, omba 'bu ma na ngi koja ma.

³⁷ Kina 'bu ma ame koja ma ne iya lende 'deni gbi go lende ma. Uwöke mugu bo dë. Kina o'jake kinë bo dë gbi.

³⁸ Kina lende abo inza gbi miye römöyi i'dike doye dë go lende ma ame bo koja ma ne.

³⁹ Ö'böke nduwë tidëki buku ma molo 'ba Boko'ba. Omerike, iyake te ti ko'jake didi ma nburunburu go akidëki 'be naga nima? Lende ma na ma ga 'do kugu pili mi buku naga nima.

⁴⁰ Ne wa'di na ko'dokoke dë tako töso goma 'do mi'di didi nima ziye gomo?

⁴¹ 'Bama odo kiya te bilaka lesi na kiya te ma na mbiri, o'do odo dë zö.

⁴² Ne kpe 'beye mikali ye o'oke Boko'ba dë du te.

⁴³ Boko'ba bo na ro 'bu ma. Bo na me koja ma kako doliyo nime ti közi kakpa abo. Kina me 'böwu ilagike lende ma za yaga. Kina me le'jete, odo kiya te ko'jake

e'be bilaka mato kako abo za ti lende 'ba kōzī kakpa 'ba bilaka lesi kina kebe kutike go lende mo.

⁴⁴ Kpe 'beye o'dokoke 'do lēpī ye ga kō'bō tiya mo, kiya te nani nime bo na mbiri. Kina kele ziye. Ne o'dokoke dē yo to'do wa ame ga 'do Boko'ba ame nge koto mitoro ne kubi gōye timo. Tine ti ki'dike dōye go lende ma totondo?

⁴⁵ Omerike, iyake te ti mari mususu ye zi 'bu ma Boko'ba? Inza du tara. 'Bu ye löbu Musa nima komerike kiyake te bo na ti kokonyi ye ne, bo na kēdi kari kususu ye zi Boko'ba.

⁴⁶ Ma kiya te kēddi ki'dike dōye ra go lende kiya 'ba Musa ga, dēne ēddi ki'dike dōye gbī go lende ma. Lende ma ga na ma pili bo kugu mī buku abo naga nima.

⁴⁷ Ne kina me ki'dike dōye dē go akugu abo ga ne, ti ki'dike dōye go lende ma totondo?"

6

Yēsu I'di Akonyo Kō'bo Bilaka Konzi
(MT 14:13-21; MK 6:30-44; LK 9:10-17)

¹ Di pōtō mo 'deni yayi di Galilaya na Yēsu ni kēnyī ngī kumu kari gōnyī pōpō 'ba Galilaya ame kidēki mōyī mo gbī ro pōpō 'ba Tiberiya ne.

² Bilaka ma konzi olo kari go bo yayi tongo go koto ma bo kēdi ko'do ti tilenjo bo rokō'o ame 'do kileme bo ro kole 'ba Boko'ba ne.

³⁻⁴ Tine mī kada mo nima yayi, kada 'ba karama 'ba Yudayi ni ame kidēki ro Pasaka ne, owo dē kpe.

Yēsu ni ari 'deni toloma do kurungu ti bo kōsō go bo ga.

⁵ Tine bo ongo bilaka olo 'deni ngī kako zi bo ro tindi. Na bo kēnyī kititi Pilipō, bo iya te, "Ti do'jake akonyo tone di yala 'do ko'bo bilaka konzi naga nime?"

⁶ Dēmba Yēsu bo ikali wa ame bo kēdi ko'do ne 'deni. Kina ma bo kēdi kiyozo meri 'ba Pilipō odo bo ikali tigō abo 'ba kole 'ba Boko'ba ra ngī na ya.

⁷ Pilipō iya te, "Ugō maṅgolo'bo pele ti kisi riyō 'do koza zinni mbowambowa, inza gbī ko'bo."

⁸ Kina bo kōsō go bo mato ame mōyī mo ro Andareya löndō 'ba Simona Pitōrō ni ne kako ngī kiya zi bo tēgē,

⁹ "Kole mato ēdi bine ti maṅgolo'bo kēnyē to ne ga muyi ti kole kenze kututu titititi to ne ga riyō ngila mo. Tine odo di'dike pele zi bilaka konzi naga nima, inza ko'do oto gbī zinni."

¹⁰ Bo iya te, "I'dike lijē koloma bēri." Go bi mo nima ro löwu. Kina bilaka konzi tōnē ga koloma ngi bēri. Botoni mo ga

'beri ro dönni ēdi ṅbō kozo kuluku 'butē bi 'butē (5,000) tara.

¹¹ Kina bo kogba maṅgolo'bo tōnē ngī, bo ki'di yēē'di mo ngī zi Boko'ba. Kina bo ki'di ngi kari koza zinni. Kina bo kogba kenze mo tōnē ga, bo ko'do gbī tara. Kina bilaka konzi naga nima me ro gomo konyo ngi kitēkpē.

¹² Kina odo bilaka naga nima konyo kpēnni 'deni pili kitēkpē tine, na bo kiya zi bo kōsō go bo ga, bo iya te, "Ari kutō'duke koso mo ga ma kileke yaga kinza kirasi rōni."

¹³ Kina lijē kari kutō'du koso maṅgolo'bo muyi tōnē ga ma kola bēri ngi koso ṅbō mi kee 'butē domoriyō.

¹⁴ Odo bilaka naga nima ko'ja lende nime Yēsu ko'do ne 'deni tine, lijē iya te, "Ro ma laka bo kumē lende tōnē Boko'ba kiya te bo ēdi koja kako dolijo nime ne tine, bo na me."

¹⁵ Yēsu ikali ya naga nima ēdi ko'doko 'do tinda'ba bo ki'di ro ṅere ro gbōrōkōtō. Kina bo kēnyī abo ngi kutu bo kari do kurungu.

Yēsu Ilingere Kebe Do Mini
(MT 14:22-33; MK 6:45-52)

¹⁶ Kina odo kōmō 'deni ro mī dokōpiyari tine, na bo kōsō go Yēsu ga kēnyī ngi kari kpa pōpō.

¹⁷ Kina lijē kēki ngi mī sorope tumu do pōpō tari Kaparanoma. Kina odo go bi kōlu 'deni, gba kinza Yēsu kōmō dē zinni,

¹⁸ Na lili ki'di ngi tome ro ma kembe kebe do mini. Kina ki'di mini kēnyī ngi tikagba ro ma kēnyē.

¹⁹ Kina odo lijē kujē sorope 'deni kari ṅbō kozo mayile mota ala sowo tara tine, lijē o'ja Yēsu 'deni kēdi kilingere kebe do mini kēdi kako zinni. Kina lijē kēnyī ngi ro tikere.

²⁰ Tine bo iya te, "Ma na. Kinza kereke dē."

²¹ Na dōki'di lijē kolodo ngi bēri. Lijē ki'di bo ngi kēki mī sorope. Kina lijē kōmō ngi welo do kpa gōto go bi mo tōnē lijē kēdi ko'doko tari teyi ne.

Yēsu, Akonyo 'Ba Didi

²² Kina odo bi kēzē 'deni tine bilaka ma konzi ma tōnē ga kileke gōnyī pōpō ma kapa mato ne, ēnyī tititi rōnni ro go rōnni, iya te, "Yēsu ēdi yala?" Rōmōyī lijē ikali sorope oloma nge koto yayi, kina me bo kōsō go Yēsu ga kēki 'deni yimo kumu kari timo gōnyī pōpō ma kapa mato, tine Yēsu ēki dē su kari tūnni.

²³ Sorope mato ga ako di Tiberiya kōmō ṅoli ngila bi tōnē pa Yēsu ko'do yēē'di zi Boko'ba do maṅgolo'bo tōnē ga bo ki'di zi bilaka konyo ne.

²⁴ Bilaka naga nima lijë ikali Yësu ni inza kpe yayi. Kina lijë këki ngi mi sorope naga nima. Lijë kari Kaparanoma tari toma bo di yayi.

²⁵ Kina odo lijë kumu do pöpö 'deni komo yayi tine, lijë ari ko'ja Yësu 'deni këdi molo yayi. Lijë ititi bo, iya te, "Bo komo kiyandi, omö nyanya bine?"

²⁶ Bo iya te, "Eddi komake ma go wa'di? Ro ma laka miya ziye, eddi komake goma ka go lende 'ba mangolo'bo nime konyoke kitëkpë ye ne. Inza du go lende 'ba tikali 'jo 'ba lende 'ba go koto naga nime mo'do ne.

²⁷ Kina kö'böke de to'do ndobo nge go akonyo ame këdi keŋme e'bënni yaga ne. Akonyo ma laka ame 'do ko'doke ndobo gomo ne na ro ame këdi ki'di didi ma nburunburu ne. Kina kole 'ba bilaka lesi ti ki'di akonyo nima ngi ziye. Kole 'ba bilaka lesi na tönë Boko'ba ki'di közi kakpa 'deni teyi ne."

²⁸ Bilaka naga nima enyi kititi bo, iya te, "Boko'ba o'doko ze tégë go do'do wa'di?"

²⁹ Bo iya te, "Boko'ba o'doko ziye go kikalike bo ame bo koja 'deni kako dolingo nime bine ne."

³⁰ Lijë iya te, "Kina tine, wa'di na ti ko'do ame go kileme zize omba lende 'bi naga nima edi ngi ro ma laka? Ndobo wa'di na koloma to'do mo?"

³¹ Molo tönë mi kada 'ba Musa, ko'ja 'bu ze löbu ga këdi mi mökö, lijë oloma tonyo akonyo ame kako di mitoro ne kozo ame kugu lende mo mi buku ne tara, ame kiya te, 'Bo i'di mangolo'bo kako zinni di mitoro go lijë konyo."

³² Yësu iya te, "Ro ma laka miya ziye, mangolo'bo nima koloma tako di mitoro ne, Musa na de ki'di. Mangolo'bo ame ro ma laka ne, 'bu ma na këdi ki'di kako ziye di mitoro.

³³ Mangolo'bo ame Boko'ba ki'di ne kina ro bo ame kako bëri di mitoro ne, go bo kididi bilaka 'ba dolingo nime yaga ro ma lölöwö."

³⁴ Bilaka tönë ga iya te, "Nere, i'di kinë mangolo'bo nima nduwë zize."

³⁵ Yësu iya te, "Ma na ro mangolo'bo 'ba didi. Lijë ame ga pili ki'di dönni go lende ma ne, 'bö ni ti koda mini inza kupö lijë kpe.

³⁶ Ne ongo kina kozo ma tönë miya ziye ne, o'jake ma pele kina ikalike ma de gbi yo.

³⁷ Bilaka ame ga 'bu ma ki'di 'deni zo ne ti këdi ngi pili ro 'ba ma ga. Kina minza milagi gbi di bi tuti do moto ga ame ko'doko tako zo go lijë këdi ro 'bama ne.

³⁸ Römöyi ndobo nime mako bëri bine di mitoro to'do mo ne inza ro to'do ako'doko

'ba gbagba ma. Ne ro to'do ako'doko 'ba bo ame koja ma kako bëri bine ne.

³⁹ Ako'doko 'ba 'bu ma ame koja ma ne kina me, tégë kinza mola ma koto moto kölu de di mi löngö bilaka naga nime bo ki'di 'deni zo ne. Tine 'do mi'di lijë pili kënyi kodo yaga di mi töle mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolingo nime ne.

⁴⁰ Römöyi bo o'doko bilaka ame ga pili ko'ja ma kole 'deni kina ki'di dönni 'deni gbi go lende ma ne, go këdi ti didi ma nburunburu. Kina ti mi'di lijë 'deni ngi kënyi kodo yaga di mi töle mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolingo nime ne."

⁴¹ Kina bilaka naga nima kënyi ngi tilende ro bo ngurunguru go a nime bo kiya te, "Ma na ro mangolo'bo ame kako di mitoro ne."

⁴² Lijë iya te, "Bo nime, bo ro Yësu kole 'ba Yesepa. Ame dikali 'bu bo ni pili ti ma bo ni. Ro ma totondo mo ga na bo kebe kiya tégë bo ako di mitoro?"

⁴³ Kina bo kënyi kilende zinni, bo iya te, "Oroke titi mbowa te di mi lende 'be nima.

⁴⁴ Boto moto inza kikaliki tako zo, odo kiya te 'bu ma mo nime koja ma kako di mitoro ne na de ngi ko'de bo mo zo. Kina ti mi'di bo mo ngi kodo yaga di mi töle mi kada ame ro nburunburu 'ba dolingo nime ne.

⁴⁵ Lende nime edi 'deni ro ma koriya ti ma tönë ga bo kumë lende 'ba Boko'ba ma molo naga kugu mi buku 'bënni ga ne tara, ame kiya te, 'Boko'ba ti kiyandi lijë 'deni pili.' Kina me 'deni tone, ya ame ga lijë kuwö lende 'ba 'bu ma 'deni lijë kikaliki 'deni gbi laka ne, lijë ti këdi ngi ro 'ba ma ga.

⁴⁶ Boto moto o'ja 'bu ma Boko'ba de. Ma ame mako di zi bo ne, ma na nge koto mo'ja bo.

⁴⁷ Kina lende ma laka na me mëdi miya ziye, bilaka ame ga ki'di dönni 'deni ngi go lende ma lijë edi 'deni ngi ti didi ma nburunburu.

⁴⁸ Ma na ro mangolo'bo 'ba didi.

⁴⁹ Akonyo ma tönë pa koloma ro tako zi 'bu ye löbu ga di mitoro mi kada ma lijë këdi mi mökö ne, lijë onyo pele tine lijë edi gba köle kada moto.

⁵⁰ Ne mangolo'bo ame mëdi miya lende mo tone ziye ame kako di mitoro ne, ya ame ga pili konyo ne inza köle kpe.

⁵¹ Ma na ro mangolo'bo ame kako bëri di mitoro ame go kididi bilaka yaga ro ma lölöwö. Bilaka ame ga konyo mangolo'bo nime ti kididi 'deni koloma ro nburunburu. Mangolo'bo ame mëdi mi'di ne na ro yida roma. Mëdi mi'di 'do bilaka 'ba dolingo nime kididi yaga ro ma lölöwö."

⁵² Kina bilaka naga nima kënyi ngi ro 'diri. Lijë ebe tiya mo ro go rönni, lijë iya

te, “Bo nima, yida ro bo mo go bo ki'di zize donyoke ro ma totondo mo ga?”

⁵³ Bo iya te, “Ro ma laka miya ziye, odo kiya te konyoke yida ro kole 'ba bilaka lesi de ngi, kina kuwêke roma mo de gbi, inza kididike yaga ro ma lolôwô.

⁵⁴ Bo ame konyo yida roma, kina kuwê roma ma gbi ne, bo ti kedi ngi ti didi ma nburunburu. Kina ti mi'di bo ngi kényi kodo yaga di mi tolê mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolinjo nime ne.

⁵⁵ Yida roma ti roma ma edi kozo akonyo ni ma ti wa kuwê ame kedi kogbo bilaka koloma ro ma kididi dolinjo nime bine ne, kina yida roma ti roma ma ti ki'di bilaka kididi 'deni gbi ro ma lolôwô.

⁵⁶ Ya ame ga konyo yida roma 'deni kina kuwê roma ma 'deni gbi ne, ti medi ngi ro akoto tinni. Kina lijê ti kedi gbi ro akoto tô.

⁵⁷ 'Bu ma Boko'ba na me kedi kididi bilaka kina me bo koja ma mako dolinjo bine. Bo na me gbi kedi kididi ma. Kina gbi tara bilaka ame ga konyo yida roma 'deni, ti mididi lijê gbi.

⁵⁸ Lende kiya ma na me, mangolo'bo ame kako beri di mitoro ne kina ro yida roma. Inza kozo mangolo'bo ma tonê pa 'bu ye lobu ga koloma tonyo mo ne. Mangolo'bo nima lijê onyo pele tine lijê edi gba kolê kada moto. Ne bo ame konyo mangolo'bo ame ne ti kididi ngi koloma ro nburunburu.”

⁵⁹ Lende nime Yésu iya di Kaparanoma ko'ja bo kedi ro tiyandi komo bilaka di mi ro 'ba motu.

Laja 'Ba Didi

⁶⁰ Bilaka ma konzi ame ga kedi kosô go Yésu ne, odo lijê kuwê lende nime 'deni te tine ma konzi moto ga enyi kiya te, “Lende nime itigo 'deni sowa. Yê na ti kuti domo?”

⁶¹ Yésu ikali lende ngurunguru 'benni nima 'deni molo ti mi bo. Kina bo kiya zinni, bo iya te, “Lende nime na ko'dokoke 'deni ngi toga kpeye goma teyi?”

⁶² Omerike gomo to ma, odo kiya te kedi kongoke kole 'ba bilaka lesi 'deni kedi kileki kari toro go bi abo ma molo ame bo koloma pa teyi ne kada moto ti ko'doke roye 'jaa tondo?

⁶³ Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba na kedi ki'di bilaka kididi ro ma lolôwô. Yida ro bilaka ikali de 'do ki'di bilaka kididi ro ma lolôwô. Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ame kedi ki'di bilaka kididi ro ma lolôwô ne, kina me mo'de 'deni kako ziye ti lende nima miya ziye ne.

⁶⁴ Ne ongo, kina ma pele 'deni tara ya 'beye moto ga o'doko de gbi ti'di donni go lende ma.”

Yésu iya lende nime te romoyi bo ikali 'deni molo bilaka ma yala ga na ki'di donni de go lende abo nime. Kina bo ikali bilaka ame kedi ko'doko tari tususu bo zi turu ne 'deni gbi molo.

⁶⁵ Kina bo kiya te, “Kô'du go lende naga nime kina ma ki'di go miya te, bilaka ma koto moto inza kikali go kako zo. 'Bu ma na nge ti ko'de bilaka mo go kako zo.”

⁶⁶ Bilaka ma konzi enyi ngi toga kpenni go Yésu romoyi lende abo itigo 'deni sowa. Lijê o'doko de kpe tosô go bo.

⁶⁷ Kina bo kényi kiya zi bo laja abo ga ma 'butê domoriyo naga nima, bo iya te, “Kpe gbi o'dokoke toga kpeye goma yo?”

⁶⁸ Simona Pitôro iya te, “Nere, ze 'beze nime, bilaka moto inza ame go dari teyi. Lende 'bi na me kedi ki'di didi ma nburunburu zize le'jete.

⁶⁹ Kina di'di doze 'deni ngi goyi dikali 'deni ro ma laka ni na nge koto ro ma laka ro bo ame kako di zi Boko'ba ne.”

⁷⁰ Yésu iya te, “Kpe ya ma 'butê domoriyo naga nime, ma na migeli ye ne tine pele bo ma koto moto di mi longgo ye nima bina edi 'ba bo ro 'ba Satani.”

⁷¹ Lende kiya 'ba Yésu nime, bo edi ro tiya Yuda kole 'ba Simona Isikarita ame bo pele di mi longgo ya ma 'butê domoriyo naga nima bo na kedi kari kusus Yésu zi turu ne.

7

Yésu Ni Ti Lôndô Bo Ga

¹ Di potô mo na Yésu kényi kari tilingere kebe mi Galilaya. Bo o'doko de kpe tari tilingere kebe mi linjo ame ga ngila Yerusalem ne, romoyi turu mo ga edi ko'doko 'deni 'do tuo bo.

² Tine mi kada mo nima yayi tô'dô 'ba karama moto 'ba Yudayi ame ro karama 'ba loma bici ngonggobô ne owo de kpe.

³ Kina lôndô 'ba Yésu ga kako ngi kiya zi bo, iya te, “Ari to'do karama Yudayi 'do ki'di ya ame ga yayi kedi kosô goyi ne ko'ja lende ame ga kedi ko'do ne.

⁴ Romoyi bo ame ko'doko ngi 'do bilaka pili kikali bo ne, bo o'do lende abo ga de ro kusu. Ne ongo, kina kozo 'beyi nime, lende lobu naga nime kedi ko'do ne o'doko ziyi go kari kileme royi zi bilaka pili.”

⁵ Ya naga nima lijê pele ro lôndô 'ba Yésu ga tine lijê i'di donni de go lende abo. Kina ma ki'di lijê kiya lende nima tara ne.

⁶ Bo iya te, “Kada 'ba tari ma yayi ne de gba. 'Beye kada pili edi ro ma laka ziye.

⁷ Bilaka 'ba dolinjo nime inza ko'ji ye. Ne 'bama nime mô'bô nduwê tileme go lende kirasi 'benni ga zinni ne, kina me lijê kedi ko'ji ma gomo.

⁸ Arike mi karama nima. Ne ma 'bama mari de, romoyi kada 'ba tari ma yayi na de gba."

⁹ Yesu iya lende nime te zi londö bo ga. Kina bo kileke abo ngi toti mbowa Galilaya.

¹⁰ Kina odo londö bo ga kenyi kari 'deni to'do karama nima Yudayi tine, bo enyi gbi kozi kari yayi. Tine bo ari de kileme ro bo yaga bi kopö. Bo ari abo ngi lowo.

¹¹ Turu 'ba Yudayi ni edi ro toma go bo di mi longö bilaka konzi 'ba karama naga nima. Lije kedi ro tititi bo di zi bilaka, iya te, "Bo nime bo edi yala?"

¹² Go kö'du mo na bilaka pili kedi 'deni ngi ro tiya lende abo ro kore. Ya motö ga iya te, "Bo nime bilaka laka na."

Ya motö ga iya te, "Aa, bo edi ka kindendé bilaka ti lende abo naga nima ro tindendé."

¹³ Tine bilaka naga nima iya lende nima de yaga bi kopö, romoyi lije ere turu 'benni ga.

Yesu Iyandi Wa Mi Reki 'Ba Rö Löbu

¹⁴ Kina odo komö 'deni mi zana 'ba karama nima tine, na Yesu kenyi ngi kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Kina bo ki'di ngi tiyandi komö bilaka di yayi.

¹⁵ Lende ame ga bo kiya ne igayi turu 'ba Yudayi ni 'deni. Kina lije kiya te, "Bo nime bo ikali lende naga nime totondo ga? Ne bo komö kiyandi ze naga nime iyandi bo de yo 'di?"

¹⁶ Kina bo kenyi kiya zinni, bo iya te, "Lende naga nime medi miyandi ne, lende ma na de. Lende 'ba Boko'ba na. Bo na me koja ma kako dolijo nime bine.

¹⁷ Bilaka ame ga ko'doko to'do ako'doko 'ba Boko'ba ne na 'jaa ti kikali akiyandi nime. Ala lende ma na ya, ala 'ba Boko'ba mo na ngi ya lije na ti kikali 'jaa.

¹⁸ Romoyi bilaka ame kedi kiyandi komö bilaka bo kebe tiya mo, bo kiya te, akiyandi nime lende abo na, ziye ngi 'do tikali mo ro ma laka botö nima o'doko abo ka 'do bilaka kiya te bo na ro bilaka ma löbu. Ne bo ame kako 'ba bo kiya te, bilaka motö na koja bo ti akiyandi laka nime ne, ziye tikali mo ro ma laka bo na ro bo lende kodoro kina lende kenye inza gbi mi bo.

¹⁹ Kozo ma kongoke, Musa na me kugu kö'du ki'di 'ba Boko'ba ziye, ne botö ma kotö motö ame 'do kö'bö ngi toro kö'du ki'di nime di mi longö ye bina ne inza yo. Ne eddi komake goma 'do tupö ma yaga go wa'di?"

²⁰ Bilaka ma konzi ame ga kedi yayi ne enyi kiya zi Yesu, iya te, "Rumö na kedi ko'do yi. Ye mo na kedi koma göyi mo 'do tupö yi?"

²¹ Yesu iya te, "Töne mo'do 'bama wa nge do kotö mi kada 'ba ro kindawo ne, i'dike lende mo kebe kilikö döye pili go wa'di?"

²² Ne kpe 'böwu, ebeke tilele kole kuru 'be ga mi kada 'ba ro kindawo. Kozo lende mo ame Musa kiya ne tara. Ne dikalike 'deni ngi ro ma laka, akilele nima lende 'ba Musa na de romoyi bulöbu ma molo naga tone bine oloma gbi to'do ma tara.

²³ Kina me keddi kileleke kole titi mi kada 'ba ro kindawo 'do kileme lende koro 'ba kö'du ki'di ame Musa kugu ziye ne. Ne go wa'di na kenyike ro 'diri tö go ako'do 'bama ame milejo yida ro bilaka pili mi kada 'ba ro kindawo ne ya?"

²⁴ Kinza kodoro ke bici lende de ngi roma go wa ame ga keddi ko'jake ti komoye ne. Ziye 'do kodoro ke bici lende ti lende laka mo."

²⁵ Kina bilaka motö ga 'ba Yerosalema kenyi ngi tilende ro bo, iya te, "Demba bo tone turu ze ga kedi ro toma go bo 'do tupö bo ne, bo na me ne ya?"

²⁶ Ne ongöke yayi bine bo edi kilende ngi ro do ngölo. Turu iya a motö de gbi zi bo yo. Ala motöga lije ti komeri 'deni, kiya te bo na ro Kurisitö mo ame Boko'ba kedi koja kako di mitoro ne otö?"

²⁷ Tine Kurisitö mo ame kedi kako di mitoro ne, botö inza kikali dolijo mo. Ne 'ba Yesu mo nime, tondo ze pili dikali dolijo abo?"

²⁸ Kina odo Yesu kedi 'deni tiyandi komö bilaka di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba tine, bo enyi ngi kiya ro ma kembe, bo iya te, "Kpe nima, ikalike ma ra? Dolijo ma ame mako di teyi ne, ikalike ra ngi? Tako nime mako bine ne, mako de go doma. Boko'ba ame kotö kpöki mitoro ne na koja ma. Ne ikalike bo de yo.

²⁹ Ma 'bama mikali bo 'deni, bo na me koja ma 'do ki'di ma mako bine ne."

³⁰ Kina lije ko'doko ngi 'do tinda'ba bo go lende nime. Ne tine botö motö osa közini de ro bo romoyi kada abo ame Boko'ba ki'di 'do bilaka kinda'ba bo teyi ne ömö de gba.

³¹ Bilaka ma konzi motö ga i'di dönni 'deni ngi go lende abo. Kina lije koloma ngi ro tiya mo, iya te, "Yesu nime na ngi ti kedi ro Kurisitö mo tone Boko'ba kedi koja kako di mitoro ne, romoyi a motö inza kpe ame go bo kotö kako ko'do kulöwö ro do kiteli di do ame ga bo ko'do ne."

³² Kina odo Parosi motö ga kuwö lende nima bilaka naga nima kiya ne 'deni te tine, lije enyi ngi kari tususu kpenni ti löbu 'ba bo akumu ni. Kina lije kenyi ngi koja bo kanya 'benni ga kari tinda'ba Yesu.

³³ Yesu oloma ro tiya mo zi bilaka naga nima yayi, bo iya te, "Medi moloma nge

tiye bine mbowa tine mēdi muyi ama doma, mileki mari zi bo ame koja ma kako bine ne.

³⁴ Kina ti kebeke 'deni ngi toma goma, ne inza ko'jake ma kpe romoyi inza kikalike tari tomō nbō mī go bi ame mēdi teyi ne."

³⁵ Kina turu motō ga kēnyi ngi tiya mo ro go rōnni, lijē iya te, "Wa'di mo ga na bo kēdi kiya 'ba bo tara? Bo ēdi kari nbō kulōwō te yala ga kina bo kiya te dinza do'jake bo? Ala bo ēdi ko'doko tari toloma zi bilaka ze ame ga kēdi koloma mī dayayi 'ba bo lōwō ne oto. Motōga bo ēdi ko'doko tari tiyandi komo bo lōwō naga nima di yayi.

³⁶ Ne ma kinza tara yo dēne bo ti kiya te odo domake bo pele dinza do'jake bo? Lende kiya wa'di mo ga na bo kebe kiya 'ba bo, bo kiya te go bi ame bo kēdi kari teyi ne, dinza dikalike 'beze tomō teyi?"

Yēsu Mini 'Ba Didī

³⁷ Kina odo kōmō 'deni mī tō'dō 'ba tote karama nima ame ro kada ma lōbu 'ba karama mo ne tine, Yēsu ēnyi korō torō komo bilaka naga nima. Kina bo kuwōwō do bo ro ma kembe, bo iya te, "Ya ame ga kēdi ti koda mini ne, i'dike lijē kako zō tuwē mo.

³⁸ Lende nime ēdi 'deni kozo ma tōnē kugu mī buku 'ba Boko'ba ne, ame kiya te, 'Ya ame ga ki'di dōnni 'deni ngi ro ma laka go lende ma ne, mini 'ba didi ti kolo 'deni di minni kozo yōpō tara.' "

³⁹ Dōngala nime, Yēsu ēdi kiya go lende 'ba Nyi Koto Laka ame Boko'ba kēdi ko'doko ti'di mo zi ya ame ga ki'di dōnni go lende 'ba Yēsu ne. Mī kada nima yayi Boko'ba i'di Nyi Koto Laka dē gba zi bilaka rōmōyi Yēsu ileki dē gba kari mitorō.

⁴⁰ Lende nime Yēsu kiya ne, odo ya motō ga kuwō 'deni tine lijē ēnyi ngi kiya te, "Ro ma laka bo nime, bo na ngi ro bo kumē lende mo tōnē Boko'ba kēdi koja ne."

⁴¹ Ya motō ga iya te, "Bo nime na ro Kurisitō."

Ya motō ga iya te, "Bo nime Kurisitō na dē rōmōyi Kurisitō inza ro bilaka 'ba Galilaya.

⁴² Rōmōyi ugu 'deni molo mī buku 'ba Boko'ba, iya te, Kurisitō ēdi kodo di mī kupō nere Dawidi. Kina go kōyō bo Beteleme mī dolingo 'ba Dawidi."

⁴³ Lende kiya 'ba bilaka naga nima oza minni 'deni kozo a nima tara.

⁴⁴ Kina ya motō ga ko'doko ngi tinda'ba Yēsu, ne tine botō motō osa kōzini dē du te ro bo.

Ndo'ji 'Ba Parosi Ni

⁴⁵ Kina odo bo kanya naga nima kēnyi kileki 'deni kari zi Parosi ni ti lōbu 'ba bo akumu naga nima tine, lijē ēnyi kititi bo

kanya naga nima, iya te, "O'deke Yēsu mo dē kako zize bine go wa'di?"

⁴⁶ Bo kanya naga nima iya te, "Wōwō, do'ja botō motō dē gba ame kiya lende kozo lende kiya 'ba bo nime."

⁴⁷ Lijē iya te, "T'dike bo ku'bōlu ye 'deni gbi.

⁴⁸ Uwōke ra ze Parosi ni ti lōbu 'be motō ga diya lende abo naga nima ro lende laka?

⁴⁹ Ya ma yawa naga na nge ma kēdi kuti go lende abo naga nima ne rōmōyi lijē ikali kō'du ki'di 'ba Boko'ba dē. Kada motō Boko'ba ēdi ku'du lijē mī pa'do 'ba Gehena."

⁵⁰ Kina Parosi ma tōnē kideki moyi mo ro Nikuduma bo kako pa molo zi Yēsu ne kēnyi ngi torō tiya lende zinni,

⁵¹ bo iya te, "Onḡoke te, inza ro ma laka mī kō'du ki'di ze ame Boko'ba ki'di zize ne 'do todo karama ngi do bo motō tara kinza ma kuwō lende 'ba kpamo titi konḡo ndi lende mo."

⁵² Lijē ileki zi Nikuduma, iya te, "Ni 'deni gbi ro bilaka 'ba Galilaya motō? Ari kideki buku 'ba Boko'ba te, ti ko'ja kugu yayi, iya te, bo kumē lende 'ba Boko'ba inza kodo di mī Galilaya."

⁵³ Kina lijē pili kēnyi kiyēyi rōnni ngi kari lingo 'benni ga ro kotokoto.

8

¹ Yēsu odo ngi di mī rō lōbu 'ba Boko'ba bo kari do dōku 'ba Bilaya.

Yēsu Ni Ti Kō'du Ki'di

² Molo mī dōnḡo na Yēsu kileki ngi kari mī reki 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba. Kina bilaka kototo rōnni ngi nḡani zi bo yayi. Kina bo koloma ngi bēri tiyandi lijē.

³ Kina bo komo kiyandi motō ga ti Parosi ni kako ngi zi bo. Lijē o'de 'ja motō ame kinda'ba 'deni di bi 'ba to'do yēri. Lijē i'di 'ja nima korō komo bilaka konzi naga nima.

⁴ Kina lijē kēnyi kititi Yēsu, iya te, "Bo komo kiyandi, 'ja nime dinda'ba loko di bi 'ba to'do yēri.

⁵ Kina kozo ame kugu 'deni molo mī kō'du ki'di 'ba Boko'ba ma Musa kugu zize ne, iya te, 'ja ma kō'do yēri kozo a nime te 'do ku'du ti kulugbi dōku kolē yaga. Ne ma 'bēyi iya tondo?"

⁶ Akititi nime lijē ēdi koma kpa Yēsu timo ro toma rōmōyi odo kiya te bo kiya lende motō ro ma kēnyē go lijē kari kususu bo timo zi turu. Tine bo ileki abo domo dē. Bo odi abo do bo ngi le bēri tugu do yayi ti dokole kōzi bo.

⁷ Kina lijē koloma ngi nduwē ro tititi bo ro aliri. Kina bo kombi do bo ngi torō, bo kēnyi kileki zinni, iya te, "Odo kiya te bo motō di mī lōngō ye nima bina, bo kikalī

ro bo, bo ko'do lende kënyë moto dë, bo kënyï dögba ku'du 'ja nima ti döku."

⁸ Kina bo kodi do bo ngi gbi bëri tugu do yayi ti dokole közi bo.

⁹ Kina odo bo komo kiyandi naga nima kuwö lende nime 'deni kozo a nime te tine, lijë ënyi ngi tu 'böğö rönni ro kotokoto kita'ba yaga di ngila bo. Ya ma löbu ro do kiteli mo ga tönë lijë na kisaki todo dögba yaga. Kina ro nburunburu mo tine Yësu ni na kola 'deni ngi nge riyö yayi ti 'ja tönë komo tindi naga nima.

¹⁰ Bo ombi do bo toro kina bo kititi 'ja nima, bo iya te, "Lijë ëdi yala? Boto ma koto moto odo karama dë du te döyi?"

¹¹ Loko iya te, "Nere, boto moto inza."

Bo ileki kiya zi 'ja nima, bo iya te, "Kina ma gbi, minza modo karama döyi. Ari ë'bi, ne kisaki di mi kada nime tone kinza kari ko'do lende kënyë moto dë kpe."

Yësu, Bi Kopo 'Ba Dolijo

¹² Di pötö mo 'deni yayi tine na Yësu kënyï kiya zi Parosi ni, bo iya te, "Ma na ro bi kopo zi dolijo nime. Ya ame ga pili köso 'deni goma ne ilingere dë kpe mi bi kölu. Bi kopo nime ti kididi lijë 'deni ngi yaga ro ma lölöwö."

¹³ Parosi naga nima ënyi kileki kiya zi bo, iya te, "Lende yawa 'bi naga nima doggo 'deni, ni ë'bi ngi ka kozo bilaka ame këdi kodoro bici lende abo go do bo ne."

¹⁴ Bo ileki domo zinni, bo iya te, "Lende yawa na dë. Ne odo kiyake pele te mëdi miya lende naga nime dömöyi lende 'ba gbagba ma, ele gbi. Römöyi ma bo mo, ma na mikali go bi ame mako di teyi ne, kina ma na gbi mikali go bi ame mëdi mari teyi ne. Kpe nima bina, ikalike dë mako di yala, ala mëdi mari yala.

¹⁵ Kpe 'beye ëddi ko'doke burë 'ba roma ngi kozo burë ko'do 'ba bilaka lesi tara, ne 'bama minza mo'do burë 'ba boto.

¹⁶ Ne odo kiya te mo'do burë 'ba bilaka pele, burë ko'do ma ti këdi ngi ro ma kodoro römöyi minza mo'do go doma. Dëdi do'do ze ti 'bu ma ame koja ma kako di mitoro ne.

¹⁷ Ne ongo, lende nime ugu 'deni molo mi kö'du ki'di ame ki'di ziye ne, iya te, odo bo kodoro bici lende riyö kiya pili ro lende kotokoto nima, lende nima ëdi ngi ro ma laka.

¹⁸ Kina me ma ro bo kodoro bici lende ma kina 'bu ma ame koja ma kako bine ne, bo gbi ro bo kodoro bici lende ma."

¹⁹ Parosi naga nima ënyi kiya zi bo, iya te, "Bu yi mo ëdi yala?"

Bo iya te, "Kpe ikalike 'bu ma dë. Kina gbi ikalike ma dë. Römöyi odo kiya te kikalike ma 'deni, ti kikalike 'bu ma gbi."

²⁰ Lende nime Yësu iya di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba ko'ja bo këdi ro tiyandi komo bilaka di go bi ame bilaka këdi ki'di kpa közi ki'di 'bënni ga zi Boko'ba di teyi ne. Mi kada nima yayi turu inda'ba bo dë römöyi kada abo ame Boko'ba ki'di 'do bilaka kinda'ba bo yimo ne ömö dë gba.

²¹ Di pötö mo na Yësu kënyï kiya zi turu löbu naga nima, bo iya te, "Mëdi mari ama kada moto kina ti kënyike 'deni ngi toma goma, ne inza kikalike tari tömö go bi ame mëdi mari teyi ne. Ti kö'böke mi lende kënyë 'be ga nbo mi tölë."

²² Turu naga nima iya te, "Lende abo nima, bo kiya te dinza dikalike tari go bi ame bo këdi kari teyi ne, bo ëdi ko'doko tari tupö ro bo yaga?"

²³ Bo iya te, "Kpe 'beye ro 'ba dolijo nime. Ne ma 'bama mako di döyayi 'ba mitoro. Kpe 'beye di mi dolijo nime. Ne ma 'bama minza di mi dolijo nime.

²⁴ Go kö'du mo kina ma 'do ki'di miya te ti kö'böke mi lende kënyë 'be ga nbo mi tölë. Odo kiya te ki'dike döye dë ngi gomo ro ma laka ma na ro bo ame ro mo ne, ti kö'böke mi lende kënyë 'be ga nbo mi tölë."

²⁵ Lijë ënyi kititi bo, iya te, "Ni yë mo na?"

Bo iya te, "Ma na ro bo ma tönë miya lende mo pa ziye bine ne.

²⁶ Mëdi ti lende nbanji 'do tiya mo go lende 'be. Kina mëdi gbi ti lende moto ga nbanji ame go mo'do burë 'be timo. Bo ame koja ma kako dolijo nime bine ne, lende abo ro ma kodoro. Kina lende ame ga nge muwö di kpa bo ne, kina me mëdi miya ziye kpe bilaka 'ba dolijo nime."

²⁷ Lende nime Yësu kiya ne, turu naga nima ikali dë ma bo këdi ro tiya lende 'ba 'bu bo Boko'ba.

²⁸ Kina bo kiya zinni, bo iya te, "Ma kole 'ba bilaka lesi, ti kutölike ma 'deni do ngëri toro kupöke ma. Ne tine ti kikalike ma ngi 'jaa ro bo ame ro ma mo ne, kina ti kikalike gbi 'jaa omba wa naga nime mëdi mo'do ne, minza mo'do go doma. Kina ti kikalike ngi ro ma laka wa ame ga nge 'bu ma kiya zö ne na ma ga mëdi miya zi bilaka ne.

²⁹ Bo na koja ma kina bo ö'bö tö bi koto, bo ola ma dë kutu ma römöyi lende ame ga mëdi mo'do ne, kina kiyëyi döki'di bo."

³⁰ Lende nime Yësu kiya ne i'di bilaka ma konzi moto ga ngi ki'di dönni go lende abo.

Kupö Ma Laka 'Ba Abarayama

³¹ Yësu ënyi kiya zi Yudayi naga nima ki'di dönni 'deni go lende abo ne, bo iya te, "Odo kiya te ko'doke wa pili ngi kozo

ame mēdi miyandi ye timo ne, ti kēddike ngi ro ma laka ro bo kōsō goma ga.

³² Kina gbī ti kikalike lende laka 'ba Boko'ba ngī. Kina lende laka 'ba Boko'ba ti ki'di ye ngi kolomake ro do ngōlō. Kinza kēddike ra kpe ro atoli."

³³ Bilaka naga nima iya te, "Ze kupō Abarayama ga na. Molo kako di zi 'bu ze löbu ga boto inda'ba ze dē ro atoli. Gō wa'di na kiya te ti doloma ro do ngōlō?"

³⁴ Bo iya te, "Ro ma laka miya ziye, bilaka pili ame ga ro bo ko'do lende kēnyē ne, lende kēnyē inda'ba 'deni ro 'boki. Kina lende kēnyē na 'deni le'jete ro bo dönni.

³⁵ Kozo ma kikalike atoli oloma dē kō'bō ḡburu ro kole 'ba liḡo. Ne kole 'ba bo do liḡo na ti koloma ngi ḡburu kō'bō kpa döbösi 'ba 'bu bo nima.

³⁶ Kina odo kiya te kole 'ba Boko'ba na kutē gōye 'deni di zi bo ame kinda'ba ye ne, boto moto inza kpe ame 'do kēdi ro bo doye.

³⁷ Mikali ye 'deni ngi ro kupō Abarayama ga. Ne ēddi komake kori 'ba tupō ma gō wa'di? Lende kiya ma naga nime na koḡmi dē döki'di ye?

³⁸ Lende naga nime mēdi miya ne na ro ame 'bu ma kileme zō. Kina 'beye ndobo ame ga gbī 'bu ye kileme ziye ne na ma ga gbī kēddi ko'dōke."

³⁹ Lijē iya te, "Abarayama na ro 'bu ze." Kina bo kēnyī kileki dōmo zinni, bo iya te, "Inza tara. Ma kiya te kēddike ra ngi ro kole 'ba Abarayama ga dēne ēddi ko'dōke gbī kozo 'ba Abarayama.

⁴⁰ Ne le'jete ēddike e'be za ro toma kori ame 'do kupōke ma timo, ma mo tōnē mēdi miyēti lende ma laka ame ga muwō di kpa Boko'ba ziye ne. Lende ko'do 'ba Abarayama inza tara.

⁴¹ Ndobo ko'do do 'bu ye na ma kēddike ro to'do mo ne."

Lijē iya te, "Ze kole köyō mī maḡba na dē. Boko'ba na nge koto ro 'bu ze."

⁴² Bo iya te, "Ma kiya te Boko'ba na kēdi ra ro 'bu ye dēne ēddi ko'dōke ma rōmöyi tako nime mako ziye bine ne, mako di zi Boko'ba. Mako dē gō doma. Boko'ba na koja ma.

⁴³ Ne kpe bilaka o'dōkoke dē tuwō lende naga nime mēdi miya ne gō wa'di? Lende ma laka kozo a nime te na ko'jike?

⁴⁴ Ne oḡgō, 'bu ye na ro Satani rōmöyi wa ame ga bo ko'dōko ne kina ko'dōkoke to'do mo. Bo 'ba bo 'deni molo ro bo a kupō. Bo o'dōko abo dē to'do lende laka 'ba Boko'ba rōmöyi bo ilagi lende laka 'ba Boko'ba 'deni molo pili. Wa 'ba bo ma bo kō'bō to'do mo na ro tunzō bēti rōmöyi bo bo bēti na. Kina bo 'deni ro ḡere 'ba bēti.

⁴⁵ Ne 'bama nime, mēdi miya lende laka 'ba Boko'ba ziye ne na me ki'di kilagike ti'di doye gō lende ma ne.

⁴⁶ Oḡgōke lende naga nima mēdi mo'do ne te. Ma kēnyē mo ga ēdi? Odo kēdi, iyake zō. Ne odo lende ma naga nima kēdi me ro ma laka ne, o'dōkoke dē ti'di doye gomo gō wa'di?

⁴⁷ Ya ame ga ro kole 'ba Boko'ba ne ēdi kuwō lende 'ba Boko'ba. Ne kpe 'beye nime inzake ro kole 'ba Boko'ba rōmöyi ilagike lende abo 'deni."

⁴⁸ Lijē iya te, "Ni nime, ni na dē ngi ro ma laka ro bo rumō 'ba Somorona kozo ma tōnē diya bine ne?"

⁴⁹ Bo iya te, "Ma bo rumō na dē. 'Bama ro toro 'bu ma. Ne kpe ebeke 'beye za titi'ja ma.

⁵⁰ Wa naga nime mēdi mo'do ne minza mo'do 'do bilaka koro ma gomo, kiya ma ro bilaka ma löbu. Bo moto ēdi ame bo ko'dōko 'do bilaka koro ma ne. Bo na ro bo ame kēdi kodoro biči lende ma ro ma kodoro ne.

⁵¹ Ro ma laka miya ziye, ya ame ga kēdi ko'do lende pili ngi kozo wa ame ga mēdi miya ne, a moto ro tölē inza kikali du te tōmō dönni."

⁵² Lijē iya te, "Ni bo nime, dikali yi 'deni ro ma laka. Ni bo rumō na. Iya te bilaka ame ga ko'do lende kozo kō'du kiya 'bi naga nima inza kölē kpe. 'Bu ze löbu Abarayama ni ölē 'deni pili ti bo kumē lende ma löbu 'ba Boko'ba tōnē ga.

⁵³ Gō wa'di na kebe kiya 'bēyi röyi mbiri löbu di do 'bu ze löbu Abarayama ni ma ti bo kumē lende ma löbu 'ba Boko'ba ame ga kölē ne? O'dōko to'do röyi ro wa'di?"

⁵⁴ Bo iya te, "Ma 'bama nime, miya roma dē te mēdi mbiri. Odo kiya te miya kozo a nima tara, lende ma inza kpe ko'do odo. 'Bu ma nima kēddi kidēkike möyi mo ro Boko'ba kēddi koroke ne, bo na nge kiya te mēdi mbiri.

⁵⁵ Ne kpe 'beye ikalike bo dē. Ma na nge mikali bo. Ne odo miya te mikali bo dē, ma 'deni gbī ro bo bēti kozo 'beye. Ne oḡgō, kina me mikali Boko'ba, wa pili ame ga bo kiya zō ne, kina me ga mēdi ro to'do mo.

⁵⁶ 'Bu ye löbu Abarayama ēdi ti mī kēyi rōmöyi mī kada nima yayi Boko'ba iya zi bo, iya te, ti ko'ja kada ma ame mēdi mako timo dolinḡo nime ne 'deni ngi. Kina me bo o'ja 'deni ngi. Gō kō'du mo bo 'deni ti mī kēyi."

⁵⁷ Lijē iya te, "Ni nime komo kō 'bi ömō dē gba kuluku koto yo. Ro ma tondo mo ga na kebe kiya te o'ja Abarayama?"

⁵⁸ Bo ileki dōmo zi ya naga nima, bo iya te, "Ro ma laka miya ziye gba kinza köyō Abarayama dē, mēdi 'deni molo ro bo ame ro ma mo ne."

59 Kina lijë kënyî ngî tototo kulugbî dôku 'dô tu'du bo timo tupô bo yaga. Kina bo kënyî kolo abo rô bo ngî, bo kôdo yaga di mi reki 'ba rô lôbu 'ba Boko'ba yayi.

9

Yësu Ni Ti Bô Kômô Kôlu

1 Kina ôdo Yësu këdi 'deni kilingere tine, dô bo ondôso ngî ti bô kômô kôlu môtô ame këyô 'deni molo rô kômô kôlu ne.

2 Kina bô kôsô gô bo ga kënyî kititi bo, lijë iya te, "Bô kômô kiyandi, lende kënyê 'ba yê na me ki'di 'dô këyô bô nime rô kômô kôlu ne? Lende kënyê abo na ala lende kënyê ko'dô 'ba 'bu bo ni na?"

3 Yësu iya te, "Tôyô nime këyô bô nime rô kômô kôlu ne inza gô lende kënyê abo ala gbî gô lende kënyê ko'dô 'ba 'bu bo ni. Tine ôyô bô nime rô kômô kôlu 'dô ki'di Boko'ba kileme tigo abo tô zi bilaka mi tilejo bo nime.

4 Ndôbo ame Boko'ba koja ma dômöyî mo ne, mëdi mo'dô girî nime ko'ja gô bi këdi gba rô mi kada. Rômôyî korôndo ôwo dê kpe, ame bilaka lesi inza kikali kpe to'dô a môtô.

5 Ne ame mëdi 'deni dôlijo bine ne, ma na 'deni rô bi kôpo zi dôlijo."

6 Kina bo koto'bi woro ngî bëri, bo kônyô mando'dô mo ngî kosa kômô bô kômô kôlu tönê.

7 Kina bo kiya te, "Ari kurôgô kômôyî mi daa 'ba Siloma." Ame 'jo 'ba môyî mo nima tégê "Oja 'deni."

Kina bô tönê kari kurôgô kômô bo ngî. Na kômô bo kôpo ngî bo kileki ngî kari lijo rô bô kômô kôpo.

8 Kina ôdo bô nima këdi 'deni lijo tine, bilaka ma mi tirî ma ngôsingôsi naga ti ya môtô ga ame kikali bo 'deni molo tönê pa bine rô bô kpasî ne, ako ngî tongô bo, lijë iya te, "Wa, bô nime na dê tönê këdi koloma pa kpa kori 'dê yayi tokpasî wa ne?"

9 Ya môtô ga iya te, "Yëë, bo na." Tine ya môtô ga ënyî 'bënnî kiya te, "Bô nima na dê. Bô nime o'de rôni ka rô to'de ti bo."

Kina bo kënyî ngî kiya zinnî, bo iya te, "Ma na ngî nime."

10 Ya naga nima iya te, "Kômôyî ënyî kôpo ko'ja gô bi totondo?"

11 Bo iya te, "Bô nima kidêki môyî mo rô Yësu ne na konyôpi mando'dô ti woro, bo kosa kômô ma, na bo kiya zô gô mari murôgô kômô ma mi daa 'ba Siloma. Kina me mari murôgô kômô ma yô, na kômô ma kôpo ngî."

12 Lijë iya te, "Yësu mo ëdi yala?" Bo iya te, "Mikali dê."

13 Di pôtô lende nime na ya môtô ga kënyî koto bô tönê ngî kari zi Parosi ni.

14 Kada nima Yësu konyôpi mando'dô ti woro kosa kômô bô nima 'dô kôpo ngî yaga yimo ne, kada 'ba rô kindawo na.

15 Parosi ni ebe gbî tititi bô nima gô lende 'ba kômô bo ame kënyî kôpo 'bôwu yaga ko'ja gô bi ne. Tine bo ileki kiya zinnî, bo iya te, "Yësu na ko'dô mando'dô kômô ma. Kina mari murôgô yô. Kina me kômô ma kôpo ngî."

16 Parosi rô môtô ga iya te, "Bô nime ako dê du te di zi Boko'ba, ma bo këdi kako ra ngî di zi Boko'ba dêne bo ëdi koro kada 'ba rô kindawo."

Ya môtô ga iya te, "Ne ma bo këdi ra rô bô lende kënyê tara dêne ndôbo lôbu naga nime, bo ti kikali to'dô mo totondo ga?"

Parosi tönê ga oza mînnî 'deni kôzo a nime te.

17 Kina lijë kënyî 'bôwu kititi bô tönê, lijë iya te, "Wa'di na komeri 'bëyî gô lende 'ba Yësu nima bo ki'di kômôyî kôpo 'deni yaga ne?"

Bô nima iya te, "Bo bô kumê lende 'ba Boko'ba na."

18 Parosi ni i'di dônnî dê gba gô lende nima kiya te bô nima kômô mo pa rô ma kôlu kina ma kënyî 'bôwu kôpo yaga ne, lijë iya te bëti na ka. Kina lijë kidêki 'bu 'ba bô nima ti ma mo ngî kako zinnî.

19 Kina lijë kititi e'be 'bu mo naga nima, lijë iya te, "Kole 'be nime kiya te ôyô molo rô kômô kôlu ne, bo na me? Ne kômô bo ënyî kôpo 'bôwu yaga tône rô ma totondo?"

20 Lijë iya te, "Dikali ngî rô ma laka bo kole ze na. Kina dikali 'deni gbî laka ôyô bo molo rô kômô kôlu.

21 Ne ôto abo tó nima kiyôpo kômô bô tône ne, dikali dê. Bôto abo tó nima kiyôpo kômô bo ne, dikali eze dê gbî. Ititike bo. Bo na ma, bo inza gbî gba rô kole titi. Bo na ti kikali tiyêti lende abo nima."

22 'Bu bo ni iya tara rômöyî lijë ere turu 'ba Yudayi naga nima. Rômôyî turu naga nima iya lende môtô 'deni molo yayi, iya te, bilaka ame ga pili kiya te Yësu na rô Kurisîtô ame Boko'ba koja kako di mitôro ne, 'dô ko'jôjo nburu yaga di bi tôdo mi rô 'ba môtu.

23 Lende nima na ma 'dô ki'di 'bu bo ni kiya te, "Bo na ma, bo inza gba rô kole titi. Ititike bo."

24 Parosi ni ënyî 'bôwu gbî kidêki bô tönê kako zinnî. Kina lijë kiya zi bo, lijë iya te, "Ulômu rôyî ti môyî lôbu 'ba Boko'ba nime. Dikali 'deni bô nima bo kilejo yi ne bo bô lende kënyê na."

25 Bô tönê iya te, "Mikali dê ala bo bô lende kënyê na ya? Wa 'bama ame mikali ne na nge rô ame ma pa molo rô bô kômô

kölu. Kina me tōne kōmō ma kōpō 'deni yaga ko'ja go bi."

²⁶ Lijë iya te, "Wa'di na Yësu mo nima ko'do ziiyi? Bo o'do tondo kina ma 'do ki'di kōmōyi kēnyī kōpō yaga ne?"

²⁷ Bo iya te, "Ne o'ja mīyēti lende naga nime 'deni gbi dogba ziye bine 'di, uwōke dē. Gō wa'di na ko'dōkōke 'bōwu 'do mēnyī gbi tiyēti mo ziye teyi? O'dōkōke 'deni gbi tōsō go bo?"

²⁸ Kina lijë kēnyī ngi titi'ja bo tōnē, lijë iya te, "Ni 'bēyi na ro bo kōsō go Yësu. Ne ze 'beze ro bo kōsō go 'bu ze lōbu Musa.

²⁹ Rōmōyi Musa na dikali nge Boko'ba koloma ro tilende teyi bine. Ne bōto ro nima ro Yësu ne, dikali dē bo ako di yala."

³⁰ Bo nima iya te, "Lende 'be igayi ma 'deni. Yësu na me kiyōpō kōmō ma 'deni yaga. Tine kpe ikalike bi ame bo kako di teyi ne dē yo.

³¹ Dikali 'deni mōlo ro ma laka Boko'ba oloma dē tuwō do bo lende kēnyē. Tine lijë ame ga koro bo ko'do ako'dōko abo ga ne, na nge bo kuwō dōmo.

³² Bōto mōto uwō dē mōlo kako di bi tisaki bicī dōliņo nime ma bo mōto kiyōpō kōmō bilaka ame kōyō 'deni mōlo ro kōmō kölu kōzo a nime te.

³³ Ma kiya te bo nime ro Yësu ne, bo kako dē ngi di zi Boko'ba dēne bo inza kikali to'do a mōto."

³⁴ Parosi naga nima iya te, "Ni ame kōyō yi mōlo di mī ro bo lende kēnyē ne, ni na ko'dōko 'do kēnyī tiyandi ze?"

Kina lijë koga bo nima ngi yaga.

³⁵ Tine odo Yësu kuwō 'deni, tēgē Parosi ni oga bo tōnē 'deni yaga na bo kari ngi tonņo mo. Kina bo kititi bo nima, bo iya te, "I'di dōyi ra go lende 'ba kole 'ba bilaka lesi?"

³⁶ Bo nima iya te, "Nere, iya zō te 'di bo yē na, 'do mī'di dōma go lende abo."

³⁷ Yësu iya te, "O'ja bo 'deni mōlo. Ma mo nime ngi mēdi milende ziiyi ne, ma na ngi ro kole 'ba bilaka lesi mo."

³⁸ Kina bo nima kileki ngi kiya zi Yësu, iya te, "Nere ma, mikali yi 'deni ngi tōne ro ma laka ro kole 'ba Boko'ba."

Kina bo kolodo ngi bēri tilēlu Yësu.

³⁹ Yësu iya te, "Mako 'deni dōliņo bine 'do toza mī bilaka 'do ki'di ya ame ga ro bo kōmō kölu ne ko'ja bi, kina go ya ame ga ro bo kōmō kōpō ne, go kōmō mo kebe kölu yaga."

⁴⁰ Parosi mōto ga ēdi gbi ti Yësu ni yayi. Kina odo lijë kuwō lende nima 'deni tara tine, lijë ēnyī kiya zi Yësu, lijë iya te, "Lende kiya 'bi nima iya te ze bo kōmō kölu na gbi?"

⁴¹ Bo iya te, "Odo kiyake te ēddike ro kōmō kölu, inzake ti lende kēnyē. Ne iyake

roye ro bo kōmō kōpō. Kina ma lende kēnyē 'be ga ti kulōmō kō'bō tiye."

10

Dōngala 'Ba Bo Koda Kamölö

¹ Yësu iya te, "Ro ma laka miya ziye, odo kōņgōke bilaka mo kēdi kari kpa jolo 'ba kamölö tine bo kēnyī kēki za kebe do reki kinza bo kari dē kebe kpa dōri nima, ikalike bo laka bo bo 'bōgō na. Bo ako tu'bōgō kamölö naga nima.

² Ne bo ame odo kōņgōke kēdi kari kpa jolo kodo ngi kebe kpa dōri nima, bo na ro bo koda kamölö naga nima.

³ Bo na ti bo koda kpa dōri 'ba jolo nima kurōgō kpa dōri zi bo. Kina odo bo kidēki kamölö abo naga nima ti mōyi mo ga ro kōtokoto, kina lijë kēdi kuwō do bo ngi. Kina bo ti koja lijë yaga di mī jolo.

⁴ Kina odo bo koja lijë 'deni pili yaga tine, bo ti kōsō ngi dogba zinni bo kari toda lijë. Kamölö abo ga ikali mugu bo, na kōsō ngi go bo.

⁵ Odo bo lōwō mōto ame 'beri lijë kikali mugu mo dē ne na kako kidēki lijë, lijë inza kōsō gomo. Lijë pili ēdi kiriņa ē'bēnni mōkō."

⁶ Yësu iya lende nime ro dōngala zi Parosi naga nima kozo a nime te. Kina tine lijë ikali 'jo mo dē.

⁷ Kina bo kēnyī kiya zinni, bo iya te, "Ro ma laka miya ziye, ma na ro kpa dōri 'ba jolo.

⁸ Ya naga nime kako dogba di zō ne bo akolo ni ma ti bo 'bōgō ni na. Kina kamölö inza kikali tari tōsō gōnni.

⁹ Ma na ro kpa dōri. Ya ame ga pili kēdi kodo kebe zō ne lijë omo 'deni di mī tölē kina lijë ti kilēlē rōnni 'deni ngi nduwē kebe teyi gbi kinza lisa 'ba a mōto.

¹⁰ Rōmōyi bo 'bōgō naga nima, akikali 'bēnni nge ro tu'bōgō mo ti tupō mo kina gbi ti tirasi mo. Ne ndōbo 'bama ame mako gomo ne na ro ti'di didi ti tigō zi bilaka ma ga.

¹¹ Ma na ro bo koda kamölö ma laka, ame kilanņa rōni 'deni 'do kōlē go kamölö abo ga.

¹²⁻¹³ Bilaka mōto ame odo kiya te bo kinza ro bo do kamölö, bo kēdi koda abo kamölö mo to naga nima nge dōmōyi lende 'ba gīrisi, bo omeri abo lende 'ba kamölö naga nima dē. Kina odo bo ko'ja kuruku kēdi kako, bo ēdi kiriņa abo ngi yaga. Bo kola kamölö naga nima zi kuruku kind'a'ba mōto ga kiyēyi mī kōso mo ga ngi ro kōtokoto. Bo iriņa abo yaga rōmōyi kamölö abo ga na dē.

¹⁴ Ne ma 'bama na ro bo koda kamölö ma laka. Mikali kamölö ma ga me ro kōtokoto. Kina lijë me ikali ma gbi.

¹⁵ Kozo 'bu ma ame kikali ma kina mikali bo gbi ne tara. Kina me milaja roma 'deni 'do molö go kamölö ma ga.

¹⁶ Kina medä gbi ti kamölö moto ga ame kinza gba mi jolo nime bine ne. Ndoö ma na gbi ro to'de mo kako bine. Lijë ti kuwö dëki 'ba doma 'deni. Kina kamölö pili ti këdi 'deni ngi ro dotumu koto. Kina bo koda mo ti këdi 'deni ngi le koto.

¹⁷ Ongöke, kina me mi'di roma 'deni zi bilaka lesi 'do kupö ma go mënyi müdidi 'jaa ro ma lölöwö. Go lende mo na ma ki'di 'bu ma Boko'ba ko'o ma kulöwö ne.

¹⁸ Ne bilaka inza kikali tupö ma go dönni. Ma na medä mi'di roma zinni 'do go lijë kupö ma. Medä ti tigo 'ba ti'di roma zi bilaka go kupö ma. Kina medä gbi ti tigo 'ba tēnyi üdidi 'böwu di pötö tolé. To'do wa naga nime, Boko'ba 'bu ma ose gomo 'deni pili zö."

¹⁹ Lende naga nime Yēsu kiya te ne i'di turu 'ba Yudayi naga nima ngi koza münni.

²⁰ Ya ma konzi moto ga di mi löngö lijë yayi iya te, "Bo nime, nöki ëdi domo. Bo rumö na. Eddi kuwöke lende abo naga nima go wa'di?"

²¹ Tine ya moto ga iya te, "Lende kiya 'ba bo nime, lende 'ba bo nöki na dë. Bo nöki ti kikali tiyöpo komo bo komo kölu?"

Yudayi Ilagi Lende 'Ba Yēsu

²² Kina odo kömö 'deni mi kada 'ba karama 'ba tomeri go tulömu rö löbu ame mi Yerosalema ne zi Boko'ba tine kada 'ba bi këyi ame kulöwö ne na 'deni.

²³ Kina odo Yēsu këdi kilingere 'deni kebe mi dëdë ame ga nere Solomo ko'ba mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi ne,

²⁴ tine turu moto ga ototo rönni ngi kako zi bo, lijë iya te, "Ni nime, lende 'bi ilikö doze sowa. Ni mo na ngi ro Kurisitö ame Boko'ba këdi koja kako dolinjo nime bine ne ala ni mo na dë? Iya lende yaga bi köpo zize kinza kilikö doze dë."

²⁵ Bo iya te, "Lende nime miya 'deni molo ziye. Tine kpe na ko'dokoke e'be dë ti'di doye go lende ma. Kina me gbi ndobo pili naga nime medä mo'do ti közi kakpa 'ba 'bu ma Boko'ba ne ileme ma 'deni gbi laka ziye.

²⁶ Ne kpe ebe kilagike ti'di doye gomo römöyi kpe kamölö ma ga na dë.

²⁷ Kamölö ame ga ro 'bama ne uwö doma pili laka. Kina mikali lijë 'deni gbi. Kina me lijë pili öso 'deni goma.

²⁸ Kina mi'di didi ma nburunburu 'deni zinni kinza boto moto kirasi lijë ra. Boto moto ikali dë kpe 'do kako kolo lijë di zö.

²⁹ Römöyi 'bu ma na ki'di lijë 'deni zö. Kina boto moto inza mi dolinjo nime bine ame këdi ti tigo ro do kiteli di do 'bu ma.

Kina me 'deni boto moto inza kpe ame 'do kikali tako tolo lijë di zi bo.

³⁰ Römöyi ze ti 'bu ma ro akoto."

³¹ Kina odo bilaka naga nima lijë kuwö Yēsu kiya 'deni te bo ro akoto ti Boko'ba tine, lijë ënyi ngi tototo kulugbi döku 'do tu'du bo timo 'do lijë kupö bo yaga go lende kiya abo nima.

³² Tine bo ënyi kileki kiya zinni, bo iya te, "O'jake ndobo naga nime medä mo'do ne dë? Wa ame ga mo'do ti közi kakpa 'ba 'bu ma ne, pili ro ma laka. Ne eddi ko'dokoke tupö ma go wa'di?"

³³ Lijë iya te, "Dinza dupö yi go lende laka ko'do 'bi. Dëdi do'doko tupö yi go döli 'bi ame kudöli Boko'ba ne. Ni ame ro bilaka lesi ne ebe tombi döyi kiya röyi njö ro Boko'ba."

³⁴ Bo ileki kiya zi bilaka naga nima, bo iya te, "Kpe ongöke to ma, lende moto ugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba, iya te, 'Kpe bilaka lesi, kpe gbi ro Boko'ba.'

³⁵ Kina kozo ame dikalike 'deni lende 'ba Boko'ba ö'bö nduwé ro ma kodoro. Kina me kozo duwöke bine Boko'ba bo iya zi bilaka naga nima bo kilende teyi ne, bo iya te lijë gbi ro Boko'ba.

³⁶ Ne 'bama nime miya te ma kole 'ba Boko'ba na ne, ebe kiyake za 'böwu ro tudöli Boko'ba totondo ga? Ma na nge ro bo ame 'bu ma kigeli koja kako dolinjo nime bine ro bo laja abo.

³⁷ Kina odo kiya te kongöke wa naga nime medä mo'do ne kinza 'deni ngi du ro lende 'ba Boko'ba tine, omba kina ti kikalike ma 'jaa ngi ro ma laka minza ro kole abo.

³⁸ Ne odo ki'dike doye dë pele go lende kiya ma naga nime, lende 'ba Boko'ba ame ga ko'jake ma medä mo'do ne na ti ki'di ye kikalike ma ngi ro ma laka ro kole abo. Kina ti kikalike 'deni ngi omba ma ngi ro akoto ti 'bu ma. Kina 'bu ma bo gbi ro akoto tö."

³⁹ Kina lijë ko'doko ngi gbi tinda 'ba Yēsu go lende nime, ne tine Yēsu ënyi kolo abo ro bo ngi yaga di zinni.

⁴⁰ Bo ënyi di Yerosalema yayi, bo kari kumu gönyi yöpö 'ba Yaradene. Bo kari koloma go bi ma töné pa Yowani koloma ro to'do bapatisi do bilaka di teyi ne.

⁴¹ Kina bilaka kolo ngi kari zi bo yayi. Tine bilaka naga nima oloma tiya mo ro go rönni, lijë iya te, "Yowani o'do lende ame ga kigayi bilaka ne dë tine bo iya lende 'ba bo nime ro Yēsu ne. Kina me bo kako 'deni ngi te kozo lende kiya 'ba Yowani töné."

⁴² Kina ma konzi ki'di dönni ngi go lende 'ba Yēsu di yayi.

11

Tölë 'Ba Lazara

¹⁻² Bó moto ró Lazara édi koloma Betaniya. Kina lémí bo ga Mariya ni ti Marata édi gbí koloma yayi. Mariya mo na tönè 'dó ko'de 'bu kato kele kulówò moto kinzanza ró Yésu, lóko kosa gbí ndí Yésu ti sunè dóni ne.

Kina ódó rókó'ó kinda'ba bó tönè ró Lazara ne 'deni,

³ lémí bo ga tönè ényí koja laja go Yésu, iya te, "Nere, ako, bó murè yí édi dó rókó'ó."

⁴ Kina ódó Yésu kuwò 'deni tara tine, bó iya te, "Rókó'ó 'ba Lazara nime nburunburu mo inza ró tölè. Tine rókó'ó nime i'di róní 'deni 'dó Bóko'ba kileme tigo abo timo zi bilaka, kina gbí 'dó bó kileme tigo ma 'ba kole abo timo."

⁵ Tine kózo ame Yésu bó kó'ó Mariya ni ti Marata ti lóndó líjé Lazara nima pele ró mbémbé ne,

⁶ bó oloma titi ko'dó tó'dó dó riyó bi nima laja 'ba rókó'ó 'ba Lazara kó'ja bó teyi ne.

⁷ Kina bó kényí kiya zi bó kósó go bó ga, bó iya te, "Ényíke dilekike darike Betaniya."

⁸ Líjé iya te, "Bó kómó kiyandi, ya naga nima o'dóko tönè 'dó tu'du yi ti dóku kupó yi yaga gírí naga nime di yayi. Éddí ko'dóko gbí tari 'bówu yayi go wa'di?"

⁹ Bó iya te, "Laka. Ongóke kada te. Ódó kada kódo 'deni ró mí dónbo édi keze nbo kómó mí dákopiyari. Bilaka ame kédí kilíngere ró mí kada ne ikali dé ma 'dó kila'ba mí gó ma titi ame ga mí kóri ne, rómóyí go bi édi ró ma kópo.

¹⁰ Ne ódó kiya te bilaka móto kényí bi língere ró mí korondo, bó édi kila'ba mí gó, rómóyí bi kópo inza."

¹¹ Kina bó kiya gbí 'bówu zinni, bó iya te, "Bó murè ze Lazara ó'dó 'deni, ne tine mēdi mari mindiní bó yaga."

¹² Líjé iya te, "Yéé, nere. Ódó bó kédí bi tó'dó, na laka, 'dó dó bó kitéwu di pótó rókó'ó nima."

¹³ Dēmba bó édi ró tiya lende 'ba tölè 'ba Lazara, tine líjé omeri 'bēnni tégé bó édi ró tiya lende 'ba tó'dó ma laka.

¹⁴ Kina bó kumó mí 'jó 'ba lende nima zinni, bó iya te, "Lazara ólè 'deni ró tölè.

¹⁵ Ne mēdi ti mí kēyí rómóyí minza ti bó yayi. Ne lende nime ti ki'di ye 'deni ngí ki'dike dōye ró ma laka go lende ma. Ényíke darike tongó bó."

¹⁶ Tóma ame bilaka kédí kídēki móyí bó móto gbí ró Roja ne, ódó bó kóngó Yésu kiya lende 'deni kózo a nima tara tine, bó ényí ngí tóro, bó kiya zi lépí bó naga nima, bó iya te, "Darike 'dó dólēke bi koto ti nere ze."

¹⁷ Kina ódó Yésu ni kari 'deni kómó Betaniya tine, bilaka iya zi bó tégé tóku nima o'dó 'deni dó sowó mí gó.

¹⁸ Gawo mo nima ówo dé di ngila Yerusalem.

¹⁹ Kina bilaka ma konzi móto ga ako 'deni di yayi tuyé kómó Mariya ni ti Marata di pótó tölè 'ba lóndó nní nima.

²⁰ Marata uwó lende 'ba tako 'ba Yésu nima 'deni. Kina lóko kényí ngí kari turé dó Yésu go kóri. Mariya na kileke 'bēni líjé.

²¹ Marata iya gbó zi Yésu, iya te, "Yó, nere, ma kiya te kédí ra tize bine déne lóndó ma nime inza kólé kózo a nime te.

²² Ne pele mikali 'deni Bóko'ba ti ko'dó wa ame ga pili kititi di zi bó ne ngí."

²³ Yésu iya te, "Lóndó yí édi kényí kídídí kódo yaga di mí tölè nime."

²⁴ Marata iya te, "Mikali 'deni ngí tara ró ma laka bó ti kényí ngí kódo yaga di mí tölè koto ti tóku ma laki móto ga mí kada ame 'deni ró nburunburu 'ba dólíngó nime ne."

²⁵ Yésu iya te, "Ma na ró bó tídídi bilaka yaga. Ma na ró bó tí'di tóku kényí kódo yaga. Ya ame ga pili ki'di dónni 'deni go lende ma ne, ódó líjé kólé pele, ti kényí kídídí 'deni.

²⁶ Ya ame ga pili ki'di dónni 'deni go lende ma líjé kényí kídídí 'deni ne, líjé inza kólé kpe. I'di dōyí 'deni ngí go lende nime?"

²⁷ Marata iya te, "Nere, mí'di dōma 'deni ngí ró ma laka gómo ní na ró Kurísító ame Bóko'ba kédí koja kako dólíngó nime ne. Kina mí'di dōma 'deni gbí gómo ní na ró kole 'ba Bóko'ba."

²⁸ Kina lóko kényí ngí kari kídēki Mariya. Lóko kugu gómo líwo zini, iya te, "Bó kómó kiyandi ze ómó 'deni yaga 'dē yayi. Bó édi kídēki yi."

²⁹ Kina ódó Mariya kuwò lende nima 'deni kózo a nima tara tine, lóko ényí kóbari róni ngí welo di bēri kari turé dó Yésu.

³⁰ Tine Yésu ómó dé gba líjé. Bó édi gba go kóri go bi ma tönè Marata kuré dó bó teyi ne.

³¹ Kina ódó bilaka ma tönè ga kédí ró tuyé kómó Mariya yayi ne kóngó lóko 'deni ngí kóbari róni welo kódo yaga kózo a nima tara tine, líjé ényí 'deni kózi góni. Rómóyí líjé omeri 'bēnni, líjé iya te móto ga lóko édi kari bi monó kpa tí'bóro nime kusu lóndó ní Lazara teyi ne.

³² Kina ódó Mariya kómó 'deni kó'ja kómó Yésu tine, lóko olódo ngí bēri tilélu bó, lóko iya te, "Yó, nere, ma kiya te kédí ra tize bine déne lóndó ma nime inza kólé kózo a nime te."

³³ Kina ɔɔo Yɛsu bo koŋgo Mariya ni ti bilaka pili ame ga ngila ni yayi ne kɛdi 'deni pili kudu kɔzo a nima tara tine, lende mo ɔ'ɔ 'deni ngi ro bo ŋbɔ kɔɔo dɔki'di bo,

³⁴ bo iya te, "Usuke tɔku nime yala?" Lijɛ iya te, "Nɛre, ako koŋgo go bi ame dusu teyi ne."

³⁵ Kina tɔlo ki'di tolɔɔo ngi di kɔmo Yɛsu.

³⁶ Bilaka naga nima yayi ɛnyi tiya mo ro go rɔnni, lijɛ iya te, "Oŋgoke tɔ ma, lende 'ba Lazara ɔ'ɔ 'deni ro bo sowa."

³⁷ Ya mɔto ga iya te, "Bo ikali tiyɔɔo kɔmo bo kɔmo kɔlu. Ne go wa'di na bo kokonyi Lazara dɛ kinza kɔlɛ?"

Tɔɔo 'Ba Lazara Di Mi Tɔlɛ

³⁸ Kina ɔɔo Yɛsu bo kari kɔmɔ 'deni go bi ame kusu Lazara teyi ne, tine lende mo ɔ'ɔ 'deni gbɛ kɔɔo dɔki'di bo. Tɔku nima usu 'deni mi ti'borɔ kina ulɔli kpamo 'deni teyi ti kulugbi dɔku ma lɔbu.

³⁹ Yɛsu iya te, "Ululuke dɔku nima yaga." Marata ma tɔnɛ ro lɛmi 'ba Lazara mo ne iya te, "Nɛre, bo ɔlɛ 'deni kɔ'do tɔ'do dɔ sowo. Yida ro bo ti kato 'deni."

⁴⁰ Bo iya te, "Omeri go lende ma tɔnɛ miya ziye ne, ɔɔo ki'di dɔyi 'deni ngi ro ma laka gɔmo, ti ko'ja tigo 'ba Boko'ba ngi."

⁴¹ Bilaka naga nima ululu dɔku tɔnɛ yaga. Kina Yɛsu kombi kɔmo bo ngi mitɔro, bo iya te, "'Bu ma, mo'do yɛɛ'di ziye ro mbɛmbɛ go ame kɛddi kuwɔ dɔma ne.

⁴² Mikali 'deni ngi ro ma laka ɛddi nduwɛ kuwɔ dɔma. Ne mɛdi miya tara 'do ki'di bilaka naga nime bine ne ki'di dɔnni ngi gɔmo ni na koja ma kako dɔliŋo nime bine."

⁴³ Kina bo kidɛki ngi ro ma kembe, bo iya te, "Bo ne, Lazara, ɔɔo yaga."

⁴⁴ Kina Lazara tɔnɛ 'deni ro tɔku ne, kɛnyi ngi kɔɔo yaga di mi ti'borɔ. Bo ɔɔo 'deni pili ti boŋgo 'ba tusu tɔku ame kusu bo timo ne ro bo ti boŋgo ma mbowa mɔto ame kudɔdu kɔmo bo timo ne. Yɛsu iya zi ya naga nima, iya te, "Opeke bo yaga 'do bo kari abo."

To'ji Yɛsu (MT 26:1-5; MK 14:1-2; LK 22:1-2)

⁴⁵ Bilaka ma tɔnɛ ga kako toŋgo Mariya ni ne, o'ja lende lɔbu nima Yɛsu ko'do, bo ki'di Lazara kɛnyi kindiŋi kɔɔo yaga di mi tɔlɛ ne 'deni. Kina ya ma konzi mɔto ga ki'di dɔnni ngi go lende 'ba Yɛsu mi kada nima.

⁴⁶ Ya mɔto ga ɛnyi 'bɛnni kari kiya lende mo ti Parosi ni.

⁴⁷ Kina Parosi ni kɛnyi kɔɔo'bo rɔnni ngi ti lɔbu 'ba bo akumu ni. Kina lijɛ kotɔto kpɛnni ngi bi kɔto ti bo burɛ ni, lijɛ iya te, "Wa'di ga na go do'doke ngi zi bo nime ro

Yɛsu ne? Bo ɔ'bɔ 'ba bo za to'do go koto ma kɔzo wa naga nime te.

⁴⁸ ɔɔo dolake bo nduwɛ kɔ'bɔ to'do lende abo naga nime kɔzo a nime te, bilaka pili ɛdi ki'di dɔnni ngi me go lende abo kina lijɛ kɛdi kɔsɔ ngi pili go bo, kina turu 'ba Romo kɛdi kalo ya ngi doze, kirasi dɔliŋo ze nime, kitiko rɔ lɔbu 'ba Boko'ba ze nime ngi yaga."

⁴⁹ Bo mɔto ro Kayapa, ame bo na mbiri ro bo do bo akumu mi kɔmo kɔo mo nima ne, bo ɛnyi tɔro tilende zinni. Bo iya te, "Kpe nime, ikalike ɔto dɛ du te.

⁵⁰ Omerike to ma, ma laka na ziye ngi 'do ti'di bo koto nima na 'do kɔlɛ di do ame 'do bilaka lɔbu nime kɔlɛ kpaki kote dɔnni yaga ne."

⁵¹ Lende nime Kayapa kiya ne, lende 'ba ti do bo na dɛ. Kayapa bo na ro bo do bo akumu mi kɔmo kɔo nima. Kina ma lende nime, bo umɛ 'deni di zi Boko'ba ame kiya te Yɛsu na nge go kɔlɛ ame 'do kutɛ go bilaka 'ba Yudayi pili di mi tɔlɛ ne.

⁵² Tine dɛ nge tutɛ go Yudayi ni koto, ne gbɛ tutɛ go bo lɔwɔ ame ga ro koto 'ba Boko'ba ne todo'bo mo pili ro akoto.

⁵³ Mi kada nima yayi na lɔbu 'ba Yudayi naga nima kususu kpɛnni ngi nati ro Yɛsu 'do tupɔ mo.

⁵⁴ Kina ɔɔo Yɛsu bo koŋgo 'deni tara tine, bo ilingere dɛ kpe kileme ro bo bi kɔɔo mi gawo 'ba Yerosalema. Bo ɛnyi kari mi dɔliŋo ma mbowa mɔto kidɛki mɔyi mo ro Eporima ngɔsi ti yi mɔkɔ. Kina lijɛ kari koloma ngi yayi ti bo kɔsɔ go bo ga.

⁵⁵ Kina ɔɔo tɔ'do 'ba karama 'ba Pasaka kola 'deni ngɔsi tine, bilaka 'ba mi dɔliŋo ma titi naga ototo rɔnni 'deni kari Yerosalema. Lijɛ ari mɔlo gba di kɔmo kada 'ba karama tari to'do dɔlɛti 'bɛnni ame 'do ki'di lijɛ kɛdi ro ma kɔɔo kɔmo Boko'ba ne.

⁵⁶ Kina ya mɔto ga ki'di ngi toma go Yɛsu di yayi. Lijɛ ototo dɔnni mi reki 'ba rɔ lɔbu 'ba Boko'ba. Lijɛ koloma ro tiya mo, iya te, "Omerike 'deni tondo? Bo ti kako mi karama nime?"

⁵⁷ Lijɛ iya lende nima tara rɔmɔyi ya ame ga ro lɔbu 'ba bo akumu ni ne ti Parosi ni i'di lende mo 'deni zi bilaka naga nima pili di yayi tɛgɛ, ɔɔo bilaka mɔto kikali go bi ame Yɛsu kɛdi teyi ne, go bo mo kako kiya zinni 'do lijɛ kari kinda'ba Yɛsu.

12

Ondi 'Bu Ro Yɛsu Di Betaniya (MT 26:6-13; MK 14:3-9)

¹ Mi tɔ'do do modɔkɔto gba di kɔmo kada 'ba karama 'ba Pasaka, na Yɛsu kɛnyi ngi kileki kari Betaniya liŋo 'ba Lazara ma tɔnɛ bo kindiŋi yaga di mi tɔlɛ ne.

² Kina ko'do akonyo ngi zinni di yayi bi koto ti Lazara. Tine Marata na koloma ro toja laja zinni.

³ Mariya enyi 'bēni kari ko'de ro 'bu ma kato kele kulōwō moto ame ndögō mo kitigo kulōwō ne. Kina loko kinzanza ngi go ndi Yēsu. Kina loko koloma ngi ro tosa gomo ti sunē dōni. Tato 'ba 'bu nima ogba mi rō ame lijē kēdi yimo ne 'deni ngi ti rōni.

⁴ 'Bu nima Mariya kinzanza ro Yēsu ne lende mo enyi kēnyē ngi mi Yuda Isikarita ma tōnē ro bo ma koto moto di mi lōngō bo kōsō go Yēsu ga ne. Bo na ro bo ame kēdi kari kususu Yēsu zi turu kada moto ne.

⁵ Bo iya te, "Ja nime loko kēdi kugō 'bu 'bēni nime ra mōkō dēne loko ēdi kora mi girisi ngi ro ma kēnyē kozo girisi ame bo ndobo kēdi ko'ja mi koma kozo koto ne tara, 'do loko kokonyi bo lisa timo."

⁶ Lende nima Yuda kiya kozo a nima ne, bo omeri dē go lende 'ba bo lisa. Tine bo iya tara rōmōyi bo bo 'bōgō na. Bo na ro bo kikeki girisi ame bilaka kēdi ki'di zi bo kōsō go Yēsu ga ne. Kina mi kada moto ga bo ēdi nduwē ko'wali moto ga zi bo.

⁷ Yēsu iya te, "Kinza koṅbeṅbe loko dē. Wa nime loko ko'do ne ēdi ro ma laka. Loko ikeki 'bu nime 'deni 'do loko kosa roma kozo a nime te 'do kileṅo yida roma molo ndō koda do tolē ma ame mēdi mōlē ne.

⁸ Bo lisa naga nima lijē ēdi kō'bō tiye bine. Ne ma 'bama minza mō'bō tiye bine."

Titeri Tupō Lazara

⁹ Mi kada nima yayi bilaka ma konzi uwō lēbi 'ba Yēsu ame bo kēdi Betaniya ne 'deni. Kina lijē kolo ngi kari zi bo yayi kina gbi 'do tari tongo Lazara ma tōnē Yēsu ki'di kindiṅi yaga di mi tolē ne.

¹⁰ Kina lōbu 'ba bo akumu ni kususu kpēnni ngi gbi ro Lazara 'do tupō mo yaga,

¹¹ rōmōyi kō'du go lende abo na me ki'di bilaka pili kilagi lende 'bēnni 'deni ki'di dōnni 'deni me go lende 'ba Yēsu.

Todo 'Ba Yēsu Mi Yerosalema

(MT 21:1-11; MK 11:1-11; LK 19:28-40)

¹² Mi bi kēzē moto 'bōwu bilaka ma konzi ame ga kolo 'deni kari to'do karama 'ba Pasaka mi Yerosalema ne uwō tēgē Yēsu ēdi ko'doko tako todo mi gawo.

¹³ Kina lijē koga mbili mbirō ngi kōzinni. Lijē kari turē do bo timo go kori tilēlu bo ti towawa do mbili mbirō 'bēnni naga nima. Lijē ulōri timo ro ma kembe tēgē, "Dilēluke Boko'ba. Yēyi kēdi do bo ame kako ti mōyi bo ṅere Boko'ba ne. Boko'ba ko'do yēyi do ṅere 'ba Yisarele."

¹⁴ Yēsu o'ja akaca 'deni kina bo kēki 'deni dōmo kēdi kako timo mi Yerosalema.

Ēdi 'deni kozo lende ma tōnē kugu molo mi buku 'ba Boko'ba ne tara. Ame kiya te,

¹⁵ "Kpe bilaka 'ba Yerosalema, kinza kereke dē kpe. ṅere 'be na me 'dē kēdi 'deni liya ro tako. Bo ēki 'deni do kole akaca."

¹⁶ Bo kōsō go Yēsu ga ikali 'jo 'ba lende nima dē gba. Kina odo Yēsu kēnyē kodo 'deni yaga di mi tolē tine, kina 'jaa lijē koloma ro tomeri mo dēmba lende nime ugu ro dōmōyi Yēsu kina me bilaka ko'do 'deni ngi tara zi bo.

¹⁷⁻¹⁸ Mi kada nima Yēsu kēdi kako Yerosalema ne, bilaka ma konzi ari turē do bo go kori go kō'du 'ba Lazara. Rōmōyi lijē uwō lende mo 'deni di zi ya ame ga tōnē kēdi ti Yēsu ni yayi mi kada nima bo kindiṅi Lazara, bo kīdēki kodo yaga di mi ti 'bōrō yimo ne.

¹⁹ Kina odo Parosi ni koṅgo 'deni bilaka kēdi kolo kari turē do Yēsu go kori kozo a nima tara tine, na lijē kebe ngi ro tiya mo ro go rōnni lijē iya te, "Ongoko te, ze 'beze do'doke odo dē kpe, bilaka ona 'deni ngi 'doyi kari go bo nime 'dē."

Bo Löwō Ako Zi Yēsu

²⁰ Mi kada nima yayi bo löwō moto ga ako 'deni gbi mi Yerosalema yayi bi to'do mōtu zi Boko'ba.

²¹ Kina lijē kako ngi kilende zi Pilipō rōmōyi bo di mi bilaka 'ba Betesayida ame di mi dōyayi 'ba Galilaya ne. Lijē iya te, "Do'doko tilende ti Yēsu."

²² Kina Pilipō kēnyē kari kiya ngi zi Andareya. Kina lijē kari kiya lende tōnē ngi zi Yēsu.

²³ Bo iya te, "Kada ame 'do bilaka ko'ja tigo 'ba kole 'ba bilaka lesi timo ne omō 'deni.

²⁴ Ro ma laka mēdi miya ziye, lende nime ēdi kozo 'jo nyōnyu tara. 'Jo nyōnyu koto odo kiya te kikeki, ēdi kō'bō le 'biri koto go bi mo nima. Ne odo kiya te kidiyē 'jo nima 'deni mi yayi, keṅme 'deni yaga, ēdi kōtu ngi kiyōbu kari toro ṅbō kana ṅbaṅi dōmo.

²⁵ Kina ēdi gbi tara, ya ame ga ko'doko toloma tō'bō mi doliṅo nime bine ne, lijē ti kolē 'deni ngi. Ne ya ame ga ko'doko dē 'do toloma tō'bō doliṅo nime bine ne, lijē na ngi ti kēdi ti didi ma ṅburunburu.

²⁶ Ya ame ga lijē ko'doko toja laja zo ne i'dike lijē kōsō goma 'do lijē ame ga ro bo laja ma ga ne kēdi nduwē bi koto tō. Kina 'bu ma ti ki'di kōzi kakpa 'ba lōbu abo 'deni ngi zinni.

²⁷ Kina me le'jete ma 'deni ngi ti meri ro mbēmbē, mikali dē odo 'do miya tondo mo ga. 'Do mititi 'bu ma go bo kiyese ma yaga di zi gomo 'ba mi kada ma tōne nime? Ne odo kiya te miya tara, ele dē. Rōmōyi

lende 'ba 'do todo mi gomɔ nime kina me mako gomɔ dolinɔ nime bine ne.

²⁸ Tine ti miya te, "Bu ma, ileme löbu 'bi zi bilaka."

Kina go lende nime Yësu kiya kɔzo a nime te ne yo, kina biro kudu ngi kako di mitoro tégé, "Mileme löbu ma 'deni molo zi bilaka, ne ti mileme gbi 'böwu ro ma lölöwö."

²⁹ Bilaka ma konzi ame ga kedi koro yayi ne, uwö biro nima kudu ne 'deni. Ya moto ga iya ro toro kapi, tine ya moto ga iya te malayika 'ba Boko'ba na kedi kilende zi Yësu.

³⁰ Kina bo kileki kiya zinni, bo iya te, "Biro nime udu de dömöyi ma. Udu go lende 'be.

³¹ Kada ame Boko'ba ko'doko to'do buré 'ba dolinɔ nime yimo ne kina me 'deni tone. Kina kada ame 'do Boko'ba koga Satani ame ko'do röni 'deni ro nere 'ba do dolinɔ nime timo yaga ne, kina me 'deni gbi tone.

³² Kina odo bilaka kogba ma 'deni kutöti ma do ngéri toro tine, ti mo'de bilaka pili 'deni ngi kako zo."

³³ Lende nime, bo iya te 'do bilaka kikali lende 'ba tolé abo nime kedi kako ne.

³⁴ Tine bilaka naga nima enyi kiya zi bo, iya te, "Ugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba iya te Kurisito ame Boko'ba kedi koja kako dolinɔ nime bine ne edi kako koloma kö'bö ro nburunburu. Ne ro ma tondo mo ga na kebe kiya 'böwu, kiya te Boko'ba o'doko 'do bilaka kogba kole 'ba bilaka lesi kutöti do ngéri toro? Ye mo na ro kole 'ba bilaka lesi mo?"

³⁵ Bo iya te, "Bi koro 'ba dolinɔ nime edi koloma nge tiye mbowa. Ne kina laka 'do kilingereke ko'ja bi koro nima kedi gba tiye, kinza mandölu kutu'bö ye ra di go kori. Ya ame ga kedi kilingere 'benni mi mandölu ne, lijé ikali kori ame lijé kedi kari teyi ne de.

³⁶ Ne tine odo kiya te bi koro nime kedi gba kozo a nime te, 'diike dnye go lende mo 'do keddi ke ro kole 'ba bi koro."

Kina odo Yësu kote tiya lende naga nime 'deni kozo a nima tara tine, bo enyi kari kusu abo do bo ngi titi mbowa yaga bi moto di zi tindí 'ba bilaka naga nima.

³⁷ Bilaka naga nima lijé o'ja Yësu pele ngi kedi ko'do lende ame ga kö'du mo ga kigayi bilaka pili ne, lijé i'di dönni de go lende abo.

³⁸ Edi 'deni kozo lende ma toné Yesaya kugu mi buku 'ba Boko'ba, kiya te, "Nere, lijé o'ja tigo 'bi pele tine boto moto i'di döni de go lende ze nime."

³⁹ Kina ma ki'di bilaka naga nima ko'doko de ti'di dönni go lende 'ba Yësu,

römöyi Yesaya ugu lende moto 'deni gbi yayi, iya te,

⁴⁰ "Boko'ba iya te, 'Miyölu kömönni 'deni yaga, kina midiri kpa kori ma kari mi doku 'ba dönni 'deni gbi teyi. Kinza lijé kongo ra ti kömönni, kina kinza kodo ra gbi mi doku 'ba dönni. Kinza lijé koto dönni ra di mi lende kényé 'benni ga lijé kileki zo milengo lijé."

⁴¹ Yesaya iya lende nime te go kö'du 'ba Yësu römöyi bo o'ja löbu 'ba Yësu 'deni molo.

⁴² Dëmba ya ma konzi moto ga di mi löngö bilaka löbu 'ba Yudayi naga nima i'di dönni 'deni ro ma laka go lende 'ba Yësu. Tine lijé ro tikere di zi Parosi ni kinza ko'jono lijé ra yaga di bi todo mi rö 'ba motu. Kina ki'di lijé kedi koloma ngi kinza tumö mi lende nima yaga.

⁴³ Römöyi tüyeyi döki'di bilaka lesi na za lijé ki'di kö'du mo ko'o rönni ro do kiteli di do tüyeyi döki'di Boko'ba.

⁴⁴ Mi kada moto 'böwu na Yësu kényi kiya ro ma kembe, iya te, "Ya ame ga ki'di dönni 'deni ngi ro ma laka go lende ma ne, 'bu ma ame koja ma kako dolinɔ nime bine ne kina ma 'deni gbi lijé ki'di dönni gomo.

⁴⁵ Bilaka ame ga ko'ja ma 'deni 'bu ma na ma 'deni gbi lijé ko'ja.

⁴⁶ Mako 'deni dolinɔ nime bine ro bi koro 'do ki'di ya ame ga ki'di dönni go lende ma ne koloma de kpe mi mandölu.

⁴⁷ Ne ya ame ga lijé kuwö lende ma nime pele, lijé ko'doko de to'do mo ne, ma na de medí mo'do buré 'benni. Römöyi mako de dolinɔ nime bine bi to'do buré 'ba bilaka lesi. Mako tomo bilaka di mi tolé.

⁴⁸ Ya ame ga ko'ja ma ko'doko lende ma de ne, lende naga nime medí miya ne na kedi kiya buré 'ba rönni kada moto mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolinɔ nime ne.

⁴⁹ Lende naga nime medí miya ne, minza miya ti közi kakpa 'ba gbagba ma. 'Bu ma ame koja ma kako dolinɔ nime bine ne, bo na ki'di lende naga nime zo pili ro kotokoto 'do miya.

⁵⁰ Kina mikali ngi ro ma laka toro kö'du ki'di abo na kedi ki'di bilaka kedi ti didi ma nburunburu. Kina lende ame ga 'bu ma kiya zo ne, kina ma ga ngi medí miya koko ziye kozo ame bo kiya zo ne tara."

13

Yësu Urögö Ndi Bo Laja

¹ Kina odo kömö 'deni mi tö'dö ma döndende di komo kada 'ba karama 'ba Pasaka tine, Yësu ikali 'deni molo kada 'ba tileki abo di dolinɔ nime bine 'do tari zi 'bu bo owo de kpe. Ne bilaka abo ga ame bo

ko'ɔ di mī doliŋɔ nime bine ne, bo ti kileme ŋburuŋburu 'ba ako'ɔ abo ŋgī teyi.

² Mī kada nima yayi Yēsu ni ototo dönñi 'deni ti bo kōsō gɔ bo ga mī dokopiyari tonyo akonyo. Tine Satani i'di meri mo 'deni molo mī Yuda kole 'ba Simona Isikarita 'do bo kari kususu Yēsu zi turu.

³ Yēsu ikali 'deni 'bu bo Boko'ba i'di tigo 'ba wa pili 'deni zi bo. Kina bo ikali 'deni gbī bo ako di zi Boko'ba kina me bo kēdi kileki 'deni gbī kari zi Boko'ba.

⁴ Kina bo kēnyī ŋgī tɔɔ, bo kolo boŋgɔ ma löbu yaga di rɔ bo. Kina bo kogba boŋgɔ 'ba tididi rɔ ŋgī, bo kudödu 'bömbö bo.

⁵ Kina bo kunö mini ŋgī mī lebe. Kina bo ki'di ŋgī turögö ndī bo kōsō gɔ bo ga. Kina bo koloma ŋgī nduwē tididi mo ti boŋgɔ mo nima.

⁶ Kina ɔdo bo kōmō 'deni do Simona Pitörö tine, Pitörö ēnyī kiya zi bo, iya te, "Nere, nī na 'do kurögö ndö?"

⁷ Bo iya te, "Wa nime mēdi mo'do ne, ikali 'jo mo dē, ne ti kikali 'jo mo 'jaa kada mɔto."

⁸ Pitörö iya te, "A mɔto ŋgī rɔ ndö 'do kurögö, inza du te."

Bo iya te, "ɔdo kiya te murögö ndiyī dē, inza kpe rɔ 'bama."

⁹ Pitörö iya te, "Nere, ne ɔdo kēdi tara, kinza kurögö dē ŋge rɔ ndö. Tine urögö roma pili kala ŋbö doma tɔɔ kpaki ti konyo ma ga."

¹⁰ Bo iya te, "Bilaka ame kurögö rōni 'deni rōmo 'deni molo rɔ ma kɔɔ. Tine ndī bo na ŋge kola 'do turögö mo. Kpe nime bine me rɔ ma kɔɔ. Ne bo ma koto di mī löŋgö ye na ŋge kinza rɔ ma kɔɔ."

¹¹ Lende 'ba bo ma koto ma kinza rɔ ma kɔɔ nima bo kiya ne, bo ikali bo ame kēdi ko'doko tari tususu bo zi turu ne 'deni.

¹² Kina ɔdo bo kote turögö ndī bo kōsō gɔ bo ga 'deni pili tine, bo olo boŋgɔ ma löbu abo tōnē ŋgī rɔ bo. Kina bo koloma ŋgī bēri. Bo iya te, "Lende nime mo'do ziye ne, ikalike 'jo mo ra?"

¹³ Kina kɔzo ame kō'bōke nduwē tidēki ma rɔ bo kōmo kiyandi, kina gbī rɔ ŋere tara ne, ele, rōmōyī ma ŋgī rɔ ma laka rɔ bo kōmo kiyandi 'be gbī rɔ ŋere 'be.

¹⁴ Ne kina me ma mo tōnē rɔ bo kōmo kiyandi 'be gbī rɔ ŋere 'be ne, na me moja laja 'deni ziye kɔzo a nime te. Kina laka 'do kari kojake laja gbī tara rɔ gɔ rɔye.

¹⁵ Lende nime mo'do 'deni 'do ko'doke gbī kɔzo ame mo'do ziye ne tara.

¹⁶ Rɔ ma laka miya ziye, bo ndöbo inza mbiri di do bo do ndöbo. Kina bo laja inza gbī mbiri di do bo ame koja bo ne.

¹⁷ Lende naga nime ikalike laka, ɔdo ko'doke kɔzo a nima tara, ti kēddike ŋgī ti mī kēyī.

¹⁸ Ne mī kēyī nime miya lende mo ne, miya dē ziye pili rɔ gɔye. Kpe ame ga migeli ye ne, mikali ye 'deni laka. Kina me mēdi miya 'deni rɔ ma laka ziye, ti kēdi 'deni ŋgī kɔzo lende tōnē kugu mī buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Bo ma tōnē ŋgī kusu kōzi bo mī lebe kɔzo tō ne kina me kēnyī kuyī do giliti kuruku 'deni zō.'

¹⁹ Kina me mēdi miya 'deni molo te ziye gba kinza ko'do rōni dē. Rōmōyī ɔdo kiya te ko'do rōni yayi 'do kikalike ŋgī omba ma na rɔ Boko'ba ame kēdi rɔ ŋburuŋburu ne.

²⁰ Ne kina gbī me mēdi miya ziye rɔ ma laka, bilaka ame ga lijē ki'di dönñi gɔ lende 'ba bo laja ma ga ne, lende ma na 'deni gbī lijē ki'di dönñi gɔmo. Kina gbī bilaka ame ga lijē ki'di dönñi gɔ lende ma ne rɔ ma laka lende 'ba Boko'ba ame koja ma ne na 'deni gbī lijē ki'di dönñi gɔmo."

Yēsu Iya Gɔ Tususu Bo

(MT 26:20-25; MK 14:17-21; LK 22:21-23)

²¹ Kina ɔdo Yēsu bo kote tiya lende naga nime 'deni kɔzo a nime te tine, meri oso 'deni ŋgī mī bo. Kina bo kēnyī kiya zi bo kōsō gɔ bo ga, bo iya te, "Rɔ ma laka mēdi miya ziye, bo ma koto mɔto di mī löŋgö ye nima bina na kēdi kari kususu ma."

²² Lijē ikali dē bo ēdi rɔ tiya yē. Kina lijē koloma ŋgī rɔ tɔŋgɔ dönñi.

²³ Bo ame Yēsu ko'ɔ rɔ do kiteli ne ēdi koloma ŋgosi ŋgila Yēsu yayi.

²⁴ Kina Simona Pitörö kilende ŋgī teyi ti kōmo bo, iya te, "Ititi bo te, yē na bo kēdi rɔ tiya mo."

²⁵ Kina bo kese ŋgī ŋgosi ŋgila Yēsu. Bo iya te, "Yē mo na ya, ŋere?"

²⁶ Yēsu iya te, "Bo ame ɔdo kɔŋgɔ monye maŋgolo'bo musu do möku mi'di teyi nima, omba bo nati."

Kina bo konye maŋgolo'bo ŋgī, bo kusu do möku. Kina bo ki'di ŋgī zi Yuda kole 'ba Simona Isikarita.

²⁷ Kina ɔdo Yuda konyo maŋgolo'bo tōnē yo, na Satani kodo ŋgī mī bo. Kina Yēsu kēnyī kiya ŋgī zi bo, iya te, "Ēnyī ti kari welo to'do ndöbo 'bi."

²⁸ Bo kōsō gɔ bo mɔto ga ame yayi ne ikali 'jo 'ba lende nima Yēsu kiya zi Yuda ne dē.

²⁹ Rōmōyī Yuda na rɔ bo kikeki girisi 'bēnni, gɔ kō'du mo na ya mɔto naga nima komeri 'bēnni, iya te, mɔto ga Yēsu ēdi koja Yuda kari tugö wa ame ga lijē ko'doko mī kada 'ba karama ne. Ala mɔto ga Yēsu ēdi koja bo kari ti'di girisi zi bo lisa mɔto.

³⁰ Kina ɔdo Yuda konyo maŋgolo'bo nima Yēsu ki'di zi bo ne 'deni tine, bo ēnyī

ngi kodo yaga. Kina bo 'deni ngi mi bi kolu.

Kö'du Ki'di Ma La'ja

³¹ Di pötö Yuda kari 'deni na Yësu kënyi kiya zi bo kösö go bo ga, bo iya te, "Kada 'ba tongo löbu 'ba kole 'ba bilaka lesi ömö 'deni ngi zi bilaka. Kina go lende mo lijë ti kongo löbu 'ba Boko'ba 'deni gbi.

³² Kina odo kileme löbu abo 'ba Boko'ba 'deni bo ti kileme löbu abo ngi gbi welo koto ti löbu 'ba kole 'ba bilaka lesi.

³³ Kole ma ga, minza moloma kpe tiye bine gomo kowo. Kina ti kebeke 'deni ngi tomeri goma yayi tine ti kedi ngi ziye kozo lende tonë miya zi löbu 'ba bilaka tonë ga ne, ame miya te, 'Go bi nime medii mari teyi ne inza kikalike tari tömö teyi.'

³⁴ Ne ongo kina me medii mose kö'du ki'di ma la'ja 'deni ziye 'do ko'oke roye ro go roye. Medii mose ziye 'do ko'oke lepï ye ga gbi kozo ame mo'ö ye ne tara.

³⁵ Odo ko'oke lepï ye ga 'deni ngi kozo a nime te na bilaka ti ki'di dönni ngi gomo ro ma laka kpe bo kösö goma ga na."

³⁶ Simona Pitörö iya te, "Nere, eddi kari 'bëyi yala ga ya?"

Bo iya te, "Bi nime medii mari teyi ne, inza kicali tozi töne tari teyi. Ne ti kari 'jaa kada moto."

³⁷ Pitörö iya te, "Nere, go wa'di na 'do mozi de mari tiyi tone gbi teyi ya? Mo'doko ngi 'do mölë go lende 'bi."

³⁸ Bo iya te, "Ti ko'bo ngi 'do tolë go lende ma? Ro ma laka medii miya ziyi, mi korondo nime töne gba kinza gonggo kidapa de, eddi koga kpëyi nbö mi mota kiya zi bilaka, kiya te, ikali ma de."

14

Yësu, Kori Ma Kari Zi 'Bu

¹ Yësu ënyi kiya zi bo kösö go bo ga te, "Kinza ki'dike döki'di ye kombi de. Otoke nduwë ti'di doye go lende 'ba Boko'ba. Kina 'do kotoke gbi nduwë ti'di doye go lende ma.

² Medii mari nime tilenjo go bi ziye. Mi linjo 'ba 'bu ma Boko'ba 'de yayi rö edi nbanji. Ma kiya te kinza tara dene minza miya lende mo ziye.

³ Kina odo milenjo go bi 'deni kote tine ti mileki 'jaa mako goye bine 'do moto ye kari teyi go dari dolomake bi koto tiye.

⁴ Go bi nime medii mari teyi ne kori mo ikalike 'deni."

⁵ Kina Toma kënyi kititi bo, iya te, "Nere, go bi nime keddi kari teyi ne dikali de. Tine 'do dikali kori ma kari teyi totondo mo ga?"

⁶ Yësu iya te, "Ma na ro kori, ro lende ma kodoro, gbi ro didi. Boto moto ikali de ma

'do kömö zi 'bu ma Boko'ba tine nge koto tö.

⁷ Ikalike ma 'deni kina ti kikalike 'bu ma Boko'ba gbi. Kina me le'jete ro ma laka o'jake bo 'deni kina ikalike bo 'deni gbi."

⁸ Pilipö iya te, "Nere, ileme 'bu yi mo nime zize 'do lende mo kodo laka doze."

⁹ Yësu iya te, "Pilipö, ma nime medii moloma molo tiye bine ne, ikali ma de gba? Bo ame ko'ja ma 'deni, bo o'ja 'bu ma 'deni gbi. Ne go wa'di na kebe kititi ma 'böwu kiya te 'do mileme 'bu ma ziye?"

¹⁰ Ze ti 'bu ma kpaki riyo ro akoto. I'di döyi de gba go lende nime? Kina ongo gbi kozo lende naga nima medii miya ziye ne, lende 'ba gbagba ma ga na de. Lende 'ba 'bu ma ame dö'bö nburu ti bo ro akoto ne na, ndobo abo ga na ma ne.

¹¹ Lende nime miya ziye, miya te ze ti 'bu ma ro akoto ne, i'dike lende mo kodo laka doye. Odo kiya te lende mo kodo de gba laka doye, omerike go ndobo ame ga mo'do ne kina ti kikalike ngi ro ma laka.

¹² Ro ma laka miya ziye, kpe ame ga ki'dike doye 'deni ngi ro ma laka go lende ma ne, ti ko'doke ndobo naga nime 'deni gbi kozo 'bama, kina gbi ro do kiteli. Römöyi medii mari nime tari toloma ti 'bu ma.

¹³ Kina me kpe ame ga ro 'ba ma ne, odo kititike Boko'ba go wa moto ti mo'do ngi ziye 'do kileme ngi zi bilaka ro ma laka 'bu ma na ro löbu 'ba do wa pili.

¹⁴ Kpe ame ga 'deni ro 'bama ne, wa pili ame ga keddi kititike di zo ne, ti mi'di ngi ziye.

Ndose 'Ba Nyi Koto Laka

¹⁵ Ne kina me ko'oke ma 'deni o'doke kö'du ki'di naga nime mose ziye ne.

¹⁶ Ti mari mititi 'bu ma ngi go lende 'be 'do bo koja bo konyi moto kako ziye. Bo konyi nima ti kako koloma kö'bö nburu tiye bine,

¹⁷ ame bo na ro Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ne. Kina bo ti ki'di ye 'deni ngi kikalike lende laka 'ba Boko'ba pili. Bilaka 'ba dolinjo nime inza ko'ja kinë bo, kina lijë inza kicali bo gbi. Kina bo inza kako gbi koloma tinni. Tine kpe na nge ti kikalike bo römöyi bo edi kako koloma tiye, bo kö'bö gbi müye.

¹⁸ Tari ma nime medii mari ne, minza mari go mola ye ro kiri'bala. Medii muyi doma 'jaa kada moto mako ziye.

¹⁹ Kina me le'jete tö'do mo owo de kpe ame 'do bilaka 'ba dolinjo nime kicali de kpe to'ja kinë ma. Ne kpe 'beye ti ko'jake ma 'deni ngi gbi römöyi medii ti didi ma nburunburu kina kpe gbi ti keddi 'deni gbi ti didi ma nburunburu.

²⁰ Kina odo Nyi Koto Laka kako 'deni ziye tine, ti kikalike 'deni ngi omba ze ro akoto ti 'bu ma. Kina kpe 'deni gbi ro akoto to.

²¹ Ni ame kuwo ko'du ki'di ma nime ko'do ngi ne, ni na ro bo ame ko'c ma 'deni kina ni na gbi ti 'bu ma ko'c yi. Kina ti mo'c yi gbi mileme roma ziyi."

²² Kina bo kosö go bo moto ame kideki moyi mo ro Yuda ne kenyi ngi kititi bo. Yuda ame 'beri, inza ro Yuda Isikarita. Bo iya te, "Nere, ro ma totondo mo ga na 'do kileme royi nge zize 'do ze na nge do'ja yi kina bilaka ma laki ko'ja yi de?"

²³ Yesu ileki domo zinni, iya te, "Ya ame ga pili ko'c ma ne, ti ko'do lende ma 'deni ngi kina 'bu ma ti ko'c lijé 'deni gbi. Kina ze ti 'bu ma, ti dako doloma 'deni ngi tinni.

²⁴ Ne ya ame ga ko'c ma de ne, lijé inza ko'bo to'do lende ma. Lende nime keddi kuwoke ne, lende ma na de. Lende 'ba 'bu ma ame koja ma kako dolijo nime bine ne na.

²⁵ Kina me medi miya lende naga nime 'deni molo te ziye ko'ja medi gba tiye bine,

²⁶ ne tine 'bu ma ti koja Nyi Koto Laka 'deni 'do dako ro bo konyi ziye. Ti bo koja 'deni ngi 'do kako ziye ti kózi kakpa ma. Nyi Koto Laka na ti kako kiyandi ye ti wa pili. Kina bo ti ki'di lende 'ba wa ame ga miya ziye ne 'deni ngi koyö miye.

²⁷ Kina me medi 'deni mari ama, tine ti miyeyi doki'di ye 'deni ngi. Doki'di kiyeyi 'bama inza kozo 'ba bilaka 'ba dolijo nime ame lijé keddi kiyeyi doki'di lepi nni ga timo ne tara. Medi miyeyi doki'di ye kolomake gbi kozo 'bama ti mi keyi, kinza kolomake ra ro tikere.

²⁸ Uwöke lende toné miya ziye ne 'deni, ame miya te, 'Medi 'deni mari kina ti mileki 'jaa mako ziye.' Odo ko'oke ma ngi ro ma laka, ti keddike ro lonjo go tari ma ame medi mari zi 'bu ma ne, romöyi bo na mbiri di doma.

²⁹ Medi miya lende naga nime molo te ziye gba kinza ko'do roni. Romöyi odo ko'do roni kada moto 'do ki'dike doye ngi go lende ma.

³⁰ Ne minza moloma kpe gomo kowo bi tiya lende nbanji ziye, romöyi Satani ame ro nere 'ba do dolijo nime ne edi 'deni kako goma. Satani inza ti tigo 'ba 'do ta'da ma timo,

³¹ ne medi mo'do kozo ame 'bu ma kose zo ne tara 'do bilaka 'ba dolijo nime kicali ngi ro ma laka omba mo'c 'bu ma. Kina 'deni enyike darike yaga di go bi nime."

15

Yesu, Ngéri 'Ba Didí

¹ Yesu iya te, "Ma na ro mowo ma kidiyè, kina 'bu ma Boko'ba na ro bo domo.

² Dongila mo ga ame keddi koloma 'benni kinza ko'doko tana de ne, bo ti kokpekpe 'deni ngi pili ku'du moko. Tine dongila ame ga keddi kana ne, bo ti kilenjo 'deni ngi 'do kana laka.

³ Kpe 'beye, lende naga nime medi miya ne ilenjo ye 'deni molo ro ma laka.

⁴ Kina ti olomake ro akoto to kina ti moloma gbi ro akoto tiye.

Odo dongila ngeri koza roni 'beri kutu ni yaga di ro bititini, inza kicali kpe tana go doni. Kina kpe na gbi tara, inza kikalike to'do a moto odo kiya te ko'böke de ngi ro akoto to.

⁵ Ma na ro ngeri nima kina kpe na ro dongila mo ga. Bo ame koloma 'benni ko'bö ro akoto to kina ma gbi ro akoto ti bo ne, bo ti keddi 'ba bo 'deni ngi kozo dongila ngeri ame keddi kana ro mbembé ne tara. Romöyi inza ko'böke to'do a moto odo kiya te ma na de ngi mokonyi ye.

⁶ Bo ame ko'bö de ro akoto to ne edi 'ba bo kozo dongila ngeri ame koke 'deni ku'du moko kina kututu ngi ne tara. Bilaka ti kako 'deni kototo dongila ngeri ma kututu naga nima kutu domo ro kurugumu kusu pa'do yimo kilanma yaga.

⁷ Ne odo ko'böke ro akoto to ki'dike lende ma gbi koloma ko'bö tiye, odo kititike Boko'ba go wa ame ga ko'doko ne bo ti ki'di ngi ziye.

⁸ Kpe ame ga 'deni ro bo kosö goma ne odo keddike 'deni ngi kozo dongila ngeri ame ga keddi kana ro mbembé ne tara ti kileme löbu 'ba Boko'ba 'deni ngi zi bilaka.

⁹ Mo'c ye 'deni ngi ro ma laka kozo ame 'bu ma ko'c ma gbi ne tara. Kina 'do ko'böke mi kori 'ba ako'c ma nime.

¹⁰ Odo ko'doke ko'du ki'di ma ame ga mose ziye ne ti kikalike ngi to'bö ro ma laka mi kori 'ba ako'c ma, kozo 'bama ame mo'do ko'du ki'di 'ba 'bu ma Boko'ba 'do ki'di ma me mo'bö mi kori 'ba ako'c abo ne.

¹¹ Kina me mose 'deni ziye 'do ki'di medi ro lonjo go lende 'be kina 'do keddike gbi ti lonjo ma löbu.

¹² Ko'du ki'di nime medi mose ziye 'do ko'oke lepi ye ga gbi kozo ame mo'c ye ne tara.

¹³ Ako'c ame kulöwö ro do kiteli ne na ro ti'di yida ro tolé tuté go lepi moto.

¹⁴ Kpe ame ga ko'doke ko'du ki'di ma 'deni ne kpe 'deni ro lepi ma ga,

¹⁵ midéki ye de kpe ro atoli, romöyi atoli ikali bici lende 'ba bo do roba de. Kina me medi midéki ye 'deni le'jete ro lepi ma ga romöyi miyéti go lende ame ga muwo di kpa 'bu ma Boko'ba ne 'deni pili ziye.

¹⁶ Kpe na de kigelike ma ro lepi ye, ma na migeli ye 'do keddike ro lepi ma ga 'do moja ye tari to'do ndobo ma ro ma

laka. Kina 'do keddike kozo dɔŋgila ngɛri ame ga kana ro mbɛmbɛ ne tara, ame 'do dɔŋgɛri ma kana mo ga kɔ'bo ngi ro ŋburuŋburu. Kina go kɔ'du mo kpe ame ga ro 'bama ne, Boko'ba ti ki'di wa ame ga keddɪ kititike di zi bo ne 'deni ngi ziye.

¹⁷ Kɔ'du ki'di ame mɛdi mose ziye ne na me, o'oke lɛpi ye ga.

¹⁸ Bilaka 'ba dɔliŋɔ nime ti kɛnyi 'deni bi to'ji ye tine 'do komerike ngi di go ndo'ji 'bɛnni ma tɔnɛ lijɛ ko'ji ma 'deni molo ne.

¹⁹ Ne ma keddike ra gba ro 'ba dɔliŋɔ nime dɛne dɔliŋɔ ti ko'o ye gbɪ rɔmɔyi kpe gba ro lɛpi nni ga. Ne kina me le'jete migeli ye 'deni di mi lɔŋgɔ lijɛ. Kinzake kpe ro akoto tinni. Kina ma 'deni lijɛ kedi ko'ji ye gomo.

²⁰ Omerike go lende tɔnɛ miya ziye ne. Bo ndobo inza mbiri di do bo do ndobo. Kina me ya mato ga ti kodo gomo ngi roye gbɪ kozo ame lijɛ kedi kodo gomo roma ne tara. Tine ya mato ga ti ki'di dɔnni 'deni ngi gbɪ go lende 'be kozo ame lijɛ ki'di dɔnni go 'bama ne tara.

²¹ Bilaka naga nima lijɛ ikali Boko'ba ame koja ma ne dɛ, kina ti lijɛ ko'do lende naga nime 'deni ngi pili ziye rɔmɔyi kpe 'bama ga na.

²² Bilaka naga nima ma kiya te mako dɛ dɔliŋɔ nime bine 'do milende zinni kozo a nime te dɛne lijɛ inza kikali go lende 'bɛnni naga nima ro lende kɛnyɛ. Ne kina me mako milende 'deni zinni, lende kɛnyɛ 'bɛnni ga 'deni ro wali rɔnni.

²³ Ya ame ga ko'ji ma ne, 'bu ma Boko'ba na ma gbɪ lijɛ ko'ji 'deni.

²⁴ Ma kiya te lijɛ ko'ja ma dɛ ngi mo'do wa ame ga boto ko'do dɛ molo ne dɛne lende kɛnyɛ 'bɛnni ga inza ro wali rɔnni. Ne kina me lijɛ ko'ja ndobo naga nime mo'do ne 'deni, kina lijɛ kɛnyɛ ko'ji ze 'deni ngi kpaki riyɔ ti 'bu ma.

²⁵ Lende 'bɛnni ɛdi 'deni kozo lende tɔnɛ ga kugu molo mi buku 'ba Boko'ba ne tara. Ame kugu 'deni kiya te, 'Lijɛ o'ji ma ngi ro ma sari kinza yi lende mo.'

²⁶ Ne Nyi Koto Laka ti kako 'deni ngi 'basi ziye ro bo konyi. Ti moja bo kako ziye di zi 'bu ma Boko'ba 'do bo kiya lende ma nime ro ma kodoro ziye.

²⁷ Kina 'do kari kiyake lende ma gbɪ zi bilaka rɔmɔyi kpe na molo to di bi tisaki mo."

16

Ndobo 'Ba Nyi Koto Laka

¹ "Kina me miya lende mo 'deni ziye kinza kɛnyike ra toga kpeye goma kada mato odo kada 'ba gomɔ mo kɔmɔ 'deni.

² Mi kada mo naga nima yayi lijɛ ti kebe toga ye yaga di mi rɔ 'ba motu. Kina ya

ame ga kedi kupɔ ye ne ti kɛnyi 'deni gbɪ tiya mo tɛgɛ laja 'bɛnni ma lijɛ koja zi Boko'ba na ma ro lɔpɔ nima lijɛ kupɔ ye ne.

³ Lijɛ ti ko'do lende naga nime 'deni ngi te rɔmɔyi lijɛ ikali ma dɛ, kina lijɛ ikali ɛ'bɛnni 'bu ma Boko'ba dɛ gbɪ.

⁴ Tine mɛdi miya 'deni molo te ziye 'do odo kedi ko'do rɔni ziye dayi 'do komerike ngi di go lende naga nime miya ne. Molo misaki ndobo 'ba akiyandi ma nime mo'doko dɛ tiya lende naga nime ziye rɔmɔyi mɛdi gba moloma tiye bine.

⁵ Ne kina me le'jete mɛdi 'deni mo'doko 'do tileki tari zi bo ame koja ma ne. Tine boto ma koto mato 'do kɛnyi kititi ma ngi di mi lɔŋgɔ ye nima kiya te, 'Eddi kari yala?' ne inza yo.

⁶ Kpe 'deni ngi za ti meri ro mbɛmbɛ go lende naga nime miya ziye ne.

⁷ Ro ma laka mɛdi miya ziye, tari ma nime ti kedi 'deni ngi ro lende laka ziye. Rɔmɔyi odo kiya te mari dɛ, bo konyi nima inza kikali tako ziye bine. Ne odo mari 'deni ti moja bo kako ziye.

⁸ Kina odo bo kako 'deni bine tine, bo ti ki'di bilaka 'deni ngi kikali go meri ame ga lijɛ kozo 'deni timo ne. Bo ti ki'di lijɛ 'deni kikali go meri ame ga lijɛ kozo 'deni timo go kɔ'du 'ba lende kɛnyɛ ne gbɪ ti ame ga lijɛ kozo 'deni timo kiya te ma bo lende laka na dɛ ne. Bo ti ki'di lijɛ 'deni ngi kikali ro ma laka meri 'bɛnni ga ame lijɛ komeri go lende 'ba burɛ lɔbu 'ba Boko'ba nime ne odo 'deni gbɪ.

⁹ Lijɛ ti kikali go meri ame ga lijɛ kozo 'deni timo go kɔ'du 'ba lende kɛnyɛ ne 'deni ngi, rɔmɔyi lijɛ i'di dɔnni dɛ go lende ma.

¹⁰ Lijɛ ti kikali go meri ame ga lijɛ kozo 'deni gbɪ timo kiya te ma bo lende laka na dɛ ne, rɔmɔyi mɛdi 'deni mileki mari zi 'bu ma. Kina inza ko'jake kinɛ ma kpe.

¹¹ Lijɛ ti kikali go meri ame ga lijɛ kozo 'deni timo go lende 'ba burɛ lɔbu 'ba Boko'ba nime ne 'deni gbɪ, rɔmɔyi Boko'ba odo karama 'deni molo do Satani ame 'deni ro bo do dɔliŋɔ nime ne.

¹² Mɛdi ti lende mato ga ŋbanji ame mo'doko go miya ziye giri nime, ne o'boke dɛ gba tikali mo laka.

¹³ Ne Nyi Koto Laka ame bo na ro bo kileme go lende laka 'ba Boko'ba zi bilaka ne ti kako 'deni 'basi. Bo ti ki'di ye 'deni ngi kikalike go lende laka 'ba Boko'ba me. Bo inza kiya lende mato go do bo, lende ame ga bo kuwo ne na nge bo kedi kiya. Kina bo ti kiya lende 'ba wa ame ga ko'do rɔnni dɛ gba ne 'deni gbɪ ziye.

¹⁴ Lende ame ga bo kuwō di zō ne na nge bo kēdi kako kiya ziye 'dō bo kileme lōbu ma ziye.

¹⁵ Wa pili ame ga rō 'ba 'bu ma ne, ma na rō bo dōmo. Kina me miya 'deni ziye lende ame ga Nyi Koto Laka kēdi kuwō di zō ne na bo kēdi kako kiya pili ziye.

¹⁶ Kada mo ɔwō dē kpe ame 'dō kikalike dē kpe to'ja kinē ma. Tine di pōtō mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbī 'bōwu."

Kada Mo ɔwō Dē Kpe

¹⁷ Kina bo kōsō go bo mōto ga kēnyi ngī tititi rōnnī rō go rōnnī, lījē iya te, "Lende abo to nime bo kēdi konyonyo kiya 'ba bo tēgē, 'Kada mo ɔwō dē kpe ame 'dō kikalike dē kpe to'ja kinē ma, tine di pōtō mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbī 'bōwu,' kina lende kiya abo mōto ga gbī tēgē, 'Rōmōyi mēdi mileki mari zi 'bu ma,' 'jo 'ba lende abo naga nime tēgē totondo mo ga?"

¹⁸ Kada 'ba wa'di mo ga na bo kēdi kiya 'ba bo tēgē ola 'deni mbowa? Lende abo to naga nime ilikō za dō bilaka."

¹⁹ Yēsu ikali 'deni lījē o'dōko 'dō tititi bo go 'jo 'ba lende naga nima bo kiya ne. Kina bo kiya zinnī, bo iya te, "Lende nime miya ziye miya te, 'Kada mo ɔwō dē kpe ame 'dō kikalike dē kpe to'ja kinē ma. Tine di pōtō mo mbowa yayi ti ko'jake ma 'deni gbī 'bōwu,' ne kina kēddike rō tititi roye go lende mo?"

²⁰ Rō ma laka miya ziye, ēddī kduke 'beye kada mōto, konyoke kōkō, tine bilaka 'ba dōliŋo nime ti kēdi 'bēnnī 'deni ngī rō lōŋo. Ti kolomake 'deni gbī dō meri kina meri 'be ti kuyi rōni 'deni rō lōŋo ziye di pōtō mo.

²¹ Ti kēdi 'deni ziye kōzo kada 'ba lōyō 'ba 'ja tara. ɔdō mī 'ja kēdi 'deni kō'ō, loko ngī rō meri rōmōyi loko ikali kada 'ba gomo ōmō 'deni. Ne ɔdō loko kōyō kole 'bēni nima 'deni tine, dōnī udōlu ngī me yaga di go gomo 'bēni tōnē ga, rōmōyi loko ōyō bilaka lesi 'bēni 'deni dōyayi nime. Kina loko ngī rō lōŋo go lende mo.

²² Kina ti kēdi gbī ziye tara yayi. Ti kēddike rō meri girī nime. Ne ɔdō kiya te mileki 'deni mako 'bōwu ziye bine kada mōto ti kēddike 'deni gbī rō lōŋo. Kina boto mōto inza kpe ame go kako ka'da ye di mī lōŋo 'be nima.

²³ Kina mī kada mo naga nima yayi inza kititike ma kpe rō tititi. Rō ma laka miya ziye, kpe ame ga 'deni rō 'bama ne, wa ame ga pili kēddī kititike di zi 'bu ma Boko'ba ne, bo ti ki'di ngī ziye.

²⁴ Rōmōyi mōlo di bi tisaki mo n̄bō kōmō mī kada nime tōne, kpe ame ga rō 'bama ga ne ititike wa mōto dē gba di zi bo. Kina me miya 'deni ziye, ititike wa di zi Boko'ba

kina bo ti ki'di ngī ziye ame 'dō ki'di lōŋo 'be kēdi rō dō kiteli.

²⁵ Lende naga nime kina me miya 'deni me ziye rō dōŋgala. Ne ɔdō kōmō 'deni mī kada mo dayi kada mōto, minza miya lende kpe ziye rō dōŋgala. Mēdi miyēti go lende 'ba 'bu ma Boko'ba pili yaga ziye bi kōŋo.

²⁶ Kina mī kada mo naga nima yayi kpe ame ga rō 'bama ne ti kititike wa 'deni ngī di zi Boko'ba, rōmōyi bo ɔ'ɔ ye 'deni mōlo. A mōto inza kpe ame 'dō ma na mititi bo go lende 'be.

²⁷ Bo ɔ'ɔ ye 'deni go lende nime kō'oke ma ki'dike dōye gbī go tako ma ame mako di zi bo ne.

²⁸ Tako ma nime mī dōliŋo bine ne mako di zi 'bu ma Boko'ba. Kina me le'jete mēdi mēnyi 'deni mola dōliŋo nime mileki mari zi bo."

Aka'da 'Ba Yēsu

²⁹ Kina bo kōsō go bo ga kēnyi kiya zi bo, iya te, "N̄ere, ma le'jete ēddī 'deni ngī kiya 'jo 'ba lende yaga bi kōŋo zize. Iya dē kpe rō dōŋgala kōzo ma dōgba.

³⁰ Le'jete dikali yi 'deni nī na rō bo kikalī 'jo 'ba lende pili. Lende ame ga bilaka kēdi komeri ti minni 'dō lījē kititi yi timo ne, ikali ngī mōlo gba kota kinza lījē kititi dē. Lende naga nime i'di ze 'deni ngī le'jete dikali yi rō ma laka rō bo ame ngī kako di zi Boko'ba ne."

³¹ Bo ileki dōmo zinnī, bo iya te, "T'dike dōye 'deni laka go lende nime?"

³² Kada tōnē mēdi miya te ti kōmō 'deni ne, bo na me 'deni tōne, ame 'dō kita'bake me di rōma rō kotokoto, kolake ma rō dō kutu ma. Ne tine, minza rō dō kutu ma. 'Bu ma Boko'ba ēdi tō.

³³ Lende naga nime miya 'deni ziye 'dō ki'di ye kēddike rō akoto tō, kina 'dō kēddike gbī ti dōki'di kēyi. Gomo 'ba dōliŋo nime ti kōdo roye, tine ogbōke roye laka kpamo rōmōyi ma'da dōliŋo 'deni."

17

Yēsu Umōtu Gō Bō Laja

¹ Kina ɔdō Yēsu kote tiya lende naga nime 'deni zi bo kōsō go bo ga kōzo a nime te tine, na bo kombi kōmo bo ngī kari mītoro, bo kiya te, "'Bu ma, kada 'ba tōlē ma ōmō 'deni. Kina i'di ti 'dō bilaka kikalī ma kole 'bī rō lōbu 'ba dō wa pili. Kina 'dō mileme zinnī rō ma laka, nī na gbī rō lōbu 'ba dō wa naga nime pili.

² I'di kōzi kakpa 'ba dō bilaka pili 'deni zō, kina 'dō mī'di didi ma n̄burun̄buru ti zi ya ame ga ki'di 'deni zō ne.

³ Didī ma n̄burun̄buru nime na rō tikali yi, nī Boko'ba gbī tō ma Yēsu Kurisitō. Nī Boko'ba na nge koto 'dō bilaka koro yi.

Kina ma na ro bo ame koja 'deni kako dolinjo nime bine ne.

⁴ 'Bu ma, ndoɔbo 'bi ame ga koja ma to'do mo ne, mote 'deni. Mileme yi 'deni zi bilaka 'ba dolinjo nime ro lobu 'ba do wa pili.

⁵ Kina me medii mititi yi 'do ki'di ma ti mileki mari ngila yi yayi ro lobu 'ba do wa pili, kozo ma tonɛ moloma pa molo ro lobu 'ba do wa pili gba kinza ko'ba dolinjo nime de ne.

⁶ Bilaka ame ga ki'di 'deni zo di mi loŋgɔ bilaka 'ba dolinjo nime ne, mi'di lijɛ 'deni kikali yi. Lijɛ e'bi ga na, ni na ki'di lijɛ zo. Kina me le'jete lijɛ i'di donni 'deni ro ma laka go lende 'bi ti doki'di koto.

⁷ Kina lijɛ ikali 'deni gbi wa pili naga nime, ni na ki'di zo.

⁸ Lende tonɛ ga kose zo ne, miyɛti 'deni pili zinni, lijɛ kuwo. Kina lijɛ ikali 'deni ngi ro ma laka mako di ziyi. Kina me le'jete lijɛ i'di donni 'deni ngi ro ma laka gomo ni na koja ma.

⁹ Mititi yi de 'do kokonyi bilaka 'ba dolinjo nime pili. Mititi yi nge go ya ame ga ki'di 'deni zo ne na 'do kokonyi, romoyi lijɛ 'deni ro 'beyi.

¹⁰ Wa pili ame ga ro 'bama ne, e'bi na. Kina wa pili ame ga 'deni ro 'beyi ne, ama ga na 'deni gbi. Go lende mo na me lijɛ kileme lobu ma 'deni.

¹¹ Kina me medii mo'doko 'deni tileki tari ziyi yayi. Minza kpe tinni mi dolinjo nime. Ne lijɛ 'benni na me gba mi dolinjo nime bine. 'Bu ma, ni ame koto laka ne, ongo go bilaka naga nime ti tigo 'bi ame ki'di 'deni gbi zo ne. Ongo gonni 'do ki'di lijɛ kedii ro akoto kozo ame ze ma ze tiyi ro akoto ne tara.

¹² Mi kada ame ga medii tinni bine ne, moloma 'deni tonjo gonni ti tigo 'bi ame ki'di zo ne. Kina mitata lijɛ 'deni pili laka. Ma koto moko olu de du te di mi loŋgɔ lijɛ. Bo ma kolu di mi loŋgɔ lijɛ na nge koto ro bo ame bo na ko'doko abo 'do bo kolu ne. Kina me bo olu 'deni kozo lende tonɛ kugu molo mi buku 'bi go lende abo ne tara.

¹³ Kina me le'jete medii 'deni mari ziyi, na me medii mose lende naga nime 'deni mi dolinjo bine 'do lijɛ koloma gbi ti lonjo ma lobu kozo 'bama.

¹⁴ Miyandi lijɛ 'deni laka ti kori 'ba lende 'bi kina me le'jete bilaka 'ba dolinjo kényi 'deni to'ji lijɛ romoyi lijɛ inza kpe ro 'ba dolinjo gbi kozo 'bama ame minza kpe ro 'ba dolinjo nime ne.

¹⁵ Ne mititi yi de 'do kogba lijɛ yaga di mi dolinjo nime. Medii mititi yi nge go kitata lijɛ di zi Satani ame bo na ro nɛre 'ba lende kénye ne.

¹⁶ Bilaka naga nime inza kpe ro 'ba dolinjo nime gbi kozo 'bama ame minza kpe ro 'ba dolinjo nime ne.

¹⁷ Kina me mititi yi 'deni 'do ki'di lijɛ koloma ro e'bi ga ti tigo 'ba lende laka 'bi nime. Lende laka na ro e'bi.

¹⁸ Medii moja lijɛ kari toja laja mi dolinjo nime kozo ame gbi koja ma mako toja laja mi dolinjo nime bine ne tara.

¹⁹ Kina me mi'di roma 'deni koziyi go lende 'benni 'do lijɛ kedii ngi kada moko ro ma laka ro e'bi ga.

²⁰ Mititi yi de nge koto gonni tine gbi go bilaka ame ga kedii kuwo donni ki'di donni ngi go lende ma nime ne.

²¹ Mititi yi 'do kodo'bo lijɛ pili kedii ro akoto, 'do ki'di lijɛ kedii gbi ro akoto tize gbi kozo ame ze ma ze tiyi, 'bu ma, ro akoto ne tara. 'Do ki'di bilaka 'ba dolinjo nime ki'di donni ngi gomo ro ma laka ni na koja ma.

²² Lijɛ bilaka ma 'bama mo naga nime mi'di lijɛ 'deni 'do kedii ro lobu gbi kozo ame ki'di ma ro lobu ne tara. 'Do lijɛ pili kedii gbi ro akoto kozo ame ze ma ze tiyi ro akoto ne tara.

²³ Kina gbi 'do lijɛ kedii ro akoto tize 'do ki'di bilaka 'ba dolinjo nime kikali ngi go lende mo ni na me koja ma, kina me k'o' ya naga nime 'deni gbi kozo ame k'o' ma ne tara.

²⁴ 'Bu ma, ni na me ki'di bilaka naga nime zo. Mititi yi 'do ki'di lijɛ pili kedii bi koto to 'do lijɛ kikali ngi o'ɔ ma 'deni molo gba kinza ko'ba dolinjo nime de, kina me ki'di ma 'deni ro lobu 'ba do wa pili.

²⁵ 'Bu ma, ni na ro bo lende laka. Tine bilaka 'ba dolinjo ikali yi de, ne ma 'bama mikali yi 'deni laka, kina me le'jete bilaka naga nime lijɛ ikali 'deni ngi ro ma laka ni na me koja ma kako dolinjo nime bine ne.

²⁶ Mileme yi 'deni zinni kina ti mo'bo gbi nduwɛ tileme yi zinni kozo a nima tara 'do ki'di lijɛ pili kedii ro akoto to 'do lijɛ k'o' lepi nni ga gbi kozo ame k'o' ma ne tara."

18

Tinda'ba Yesu
(MT 26:47-56; MK 14:43-50; LK 22:47-53)

¹ Di poto mo na Yesu ni kényi ngi ti bo kosɔ go bo ga kudɔ kebe mi gbɔgbɔ 'ba Kidirona kari mi nyaka moto.

² Yuda bo kususu Yesu zi turu tonɛ, bo ikali go bi nima 'deni molo romoyi Yesu ni oloma nduwɛnduwɛ ro tototo donni yayi ti bo kosɔ go bo ga.

³ Kina Yuda kényi ngi ti bo kanya 'ba Romo gbi ti bo kanya ame ga lobu 'ba bo akumu ni ti Parosi ni koja ne, lijɛ kari yayi. Lijɛ o'ɔ ti mee 'benni ga ti lamba gbi ti pa'do do kali.

4 Yēsu ikali wa ame ga pili kēdi ko'doko to'do rōni zi bo ne 'deni molo, kina bo kari ngi zinnī, bo kiya te, "Yē na kēddike ro toma mo?"

5 Lijē iya te, "Yēsu 'ba Nazareta na dēdi doma."

Bo iya te, "Ma mo na me."

Yuda bo susu mo tōnē, bo ēdi gbī yayi ti bo kanya naga nima.

6 Kina odo lijē kuwō Yēsu 'deni kiya te, "Ma mo na me," tine lijē ēnyi kilipētē ngi kileki ti gōnni yī'bōwu.

7 Kina Yēsu kēnyi kileki kiya zinnī, iya te, "Yē mo na kēddike ro toma mo?"

Lijē iya te, "Yēsu 'ba Nazareta na dēdi ro toma mo."

8 Bo iya te, "Kina me miya ziye ma mo na ngi nime. Odo kiya te ma mo na ngi kēddike ro toma mo, olake bo kōsō goma naga nime kari ē'bēnni."

9 Bo iya lende nima 'deni tara 'do ko'do rōni kozo lende ma tōnē bo kiya 'deni molo bo kiya te, "Bu ma, bilaka naga nime ki'di zō ne, mola ma koto dē du te kōlu di mī lōngō lijē."

10 Simona Pītōrō ēdi yayi ti kulu abo, kina bo koto ngi yaga di mī poka mo kina bo koga bo laja 'ba bo ame ro lōbu 'ba do bo akumu ne ngi timo. Mōyi bo laja mo nima ro Maluku. Kina kulu koke mbili Maluku ma kapa dōri ngi yaga.

11 Yēsu iya te, "Pītōrō, usu kulu 'bi kileki mī poka mo. Omeri 'bēyi iya te gomo nime 'bu ma ki'di zō ne ti milagi di rōmo?"

12 Kina bo kanya 'ba Romo naga nima ti bo dōnni mo ti bo kanya ma 'ba Yudayi ni kindā'ba Yēsu ngi, lijē kudōdu kōzimo ngi teyi.

13 Kina lijē koto bo ngi titi dōgba kari liņo 'ba turu ma lōbu moto kidēki mōyi mo ro Ana, bo lanzo 'ba Kayapa bo do bo akumu ma mī kōmo kōo nima.

14 Kayapa nime na tōnē kiya zi lōbu 'ba Yudayi moto ga, kiya te, ma laka na 'do bilaka koto na nge 'do kōlē di do ame 'do bilaka pili kote dōnni ne.

Kpa Koga 'Ba Pītōrō

(MT 26:69-70; MK 14:66-68; LK 22:55-57)

15 Kina odo lijē koto Yēsu 'deni kari liņo 'ba turu lōbu nima tine, Simona Pītōrō ni ti bo kōsō go Yēsu moto ozi ngi kari yayi. Bo kōsō go Yēsu moto mo nima, lijē ikali rōnni 'deni molo ti turu lōbu nima koto Yēsu kari liņo mo ne. Kina bo kodo 'ba bo ngi kari liņo go Yēsu yayi.

16 Tine Pītōrō ozo 'ba bo kileke kpa reki yaga. Bo kōsō go Yēsu moto mo nima ari kiya zi nyiti bo koda kpa reki nima, kina ko'de Pītōrō ngi.

17 Tine na nyiti mo tōnē kititi Pītōrō, iya te, "O'ja, ni bo kōsō go Yēsu na gbī 'di?"

Pītōrō iya te, "Ee, ma bo kōsō go bo na dē."

18 Bo laja 'ba turu lōbu nima ti bo kanya mo ga ulō'jō pa'do 'deni mī kirikēli yayi, lijē kēdi ro tubi rōnni kōmo mo di zi bi kēyi. Kina Pītōrō kari ngi koro ngila lijē yayi tubi ro bo.

Tititi Kpa Yēsu

(MT 26:59-66; MK 14:55-64; LK 22:66-71)

19 Turu lōbu nima oloma ro tititi kpa Yēsu, iya te, "Bo kōsō gōyi ga ēdi ndō? Kina lende ma kēddi kiyandi mo ga tēgē tondo?"

20 Yēsu iya te, "Miya lende 'deni nduwē ro kōmo kada bi kopo zi bilaka. Miyandi bilaka 'deni di mī rō 'ba mōtu kina gbī di mī reki 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba, bi ame ga bilaka kēdi kototo dōnni teyi ne. Miya lende moto dē ro kusu,

21 ne go wa'di na kēddi kititi ma go lende 'ba akiyandi ame ga moloma ro tiyandi mo ne? Ititi bilaka ame ga koloma ro tuwō mo ne. Lijē na kicali lende ma miyandi."

22 Kina bo kanya moto kēnyi ngi kokoso Yēsu, iya te, "Eddi kilende zi turu lōbu nime tara go wa'di 'bi to ne?"

23 Yēsu iya te, "Odo miya lende moto ro ma kēnyē iya yaga, ne odo kiya te lende ma kēdi ro ma laka kinza komba ma dē."

24 Kina Ana koja Yēsu ngi 'bato kari zi Kayapa bo do bo akumu. Kōzi Yēsu gba ro ma kudōdu teyi.

25 Pītōrō ēdi yayi bi tubi ro bo kōmo pa'do. Kina ya moto ga kako kititi bo, iya te, "O'ja ni bo kōsō go Yēsu na gbī 'di?"

Pītōrō andi gōmo, iya te, "Ee, ma bo kōsō go bo na dē."

26 Bo moto ēdi gbī yayi ro bo laja 'ba bo do bo akumu nima. Bo nima lōndō bo na tōnē Pītōrō koke mbili mo ne. Kina bo kako gbī kititi Pītōrō, iya te, "O'ja kozo mo'ja yi gbī di mī nyaka 'dē yayi ti Yēsu 'di?"

27 Pītōrō ēnyi gbī kandi gōmo, kina mbowa te yo na gōngō kidapa ngi.

Yēsu Oro Kōmo Pilato

(MT 27:1-2; MK 15:1-5; LK 23:1-5)

28 Kina odo kōmō 'deni mī kano bi tine, lijē ogba Yēsu ngi di liņo 'ba Kayapa koto kari liņo 'ba turu ma lōbu 'ba Romo ame ro bo dōnni mo ne. Tine lijē ari dē nbō kodo mī liņo mo yayi rōmōyi dōlētī 'bēnni 'ba Yudayi o'jōņo ya ame ga kodo mī liņo 'ba bo lōwō ne 'deni di bi tari mī karama mī kada mo nima.

29 Kina turu 'ba dōnni mo nima kidēki mōyi mo ro Pilato ne kodo ngi kako zinnī

yaga, bo kiya te, "Lende kënyë wa'di na kiyake te bo o'do?"

³⁰ Lijë iya te, "Ma kiya te bo kinza ro bo ko'do lende kënyë dëne dinza do'de bo kako ziyi bine."

³¹ Pilato iya te, "Ne odo këdi tara ari ko'doke e'be burë abo go dölëti 'be 'ba Yudayi."

Lijë iya te, "Kpe Romo o'jɔɔɔke go tupö bilaka ame ga do'ja ko'do lende kënyë ne 'deni di zize."

³² Lende nime o'do rönï 'deni te 'do ki'di kori 'ba tölë 'ba Yësu këdi kozo lende 'ba tölë abo ame bo këyëti kori mo 'deni molo ne tara.

³³ Kina Pilato kileki ngi kari liɔo kina bo kidëki Yësu ngi kari zi bo yayi. Kina bo kititi Yësu, iya te, "Ni na ro ɔere bo doliɔo 'ba Yudayi?"

³⁴ Yësu iya te, "Lende 'bi nima kititi ma timo ne, ni na komeri e'bi ti dōyi, ala bilaka moto ga na kiya lende ma ziyi?"

³⁵ Pilato iya te, "Ma Yudayi na dë. Bilaka 'bi ga ti löbu 'bi moto ga na me ko'de yi kako zö. Wa'di ga na ko'do?"

³⁶ Yësu iya te, "Nere 'bama inza kozo nere 'beye 'ba bilaka 'ba doliɔo bine. Ma ɔere 'bama këdi ra kozo ɔere 'beye 'ba bilaka 'ba doliɔo nime dëne bo kösö goma ga o'do ya 'deni molo ti bo kanya 'ba löbu 'ba bo akumu naga nima dëne lijë inza kinda'ba ma. Ne ɔere 'bama inza ro ɔere 'ba doliɔo nime."

³⁷ Pilato iya te, "Dëmba ni ɔere na ya?"

Yësu iya te, "Ni na kiya e'bi tara. 'Bama, öyö ma doliɔo bine ɔere go lende koto kpöki. Lende ma mako dömöyi mo na ro tiya lende laka zi bilaka. Kina ya ame ga ko'doko lende laka ne lijë uwö doma 'deni."

³⁸ Pilato iya te, "Wa'di mo ga na ro lende laka?"

Di pötö mo na Pilato kënyë kodo ngi gbi kileki kari yaga zi bilaka konzi naga nima. Bo iya te, "Mo'ja lende odo dë di ro bo nime ame 'do modo karama do bo gomo."

³⁹ Ne kozo mi kada 'ba karama nime molo nduwë ro komo koo ëdi koja bilaka koto yaga ziye di mi maboso. Tine ma tone ɔere 'ba Yudayi nime na 'do ki'dike moja ziye ya?"

⁴⁰ Lijë pili ënyï kulöri kiya ro ma kembe tégë, "Do'doko bo nima dë, do'doko eze ro Baraba."

Baraba mo nima ro bo akolo.

19

Tose Do Yësu

(MT 27:15-31; MK 15:6-20; LK 23:13-25)

¹ Pilato oja bo kanya kari tomba Yësu ti korobayi.

² Kina lijë ko'do kono ngi kozo a 'ba do ɔere tara ki'di do Yësu. Kina lijë kogba boɔgo ma kasi kele moto ngi kolo ro bo.

³ Kina lijë koloma ngi ro tose do bo tégë, "Yë'di këdi ro mbëmbë ziyi, ɔere 'ba Yudayi."

Kina lijë koloma ngi ro tokoso bo.

⁴ Pilato ënyï 'böwu kodo kari yaga zi bilaka naga nima, bo iya te, "Kpe uwöke doma. Mëdi mo'de bo kako yaga ziye bine 'do kikalike mo'ja lende odo dë di ro bo ame 'do modo karama do bo gomo."

⁵ Kina Yësu kodo ngi yaga ti kono tönë do bo ti boɔgo kasi mo tönë kolo ro bo ne. Kina Pilato kiya zi bilaka naga nima, iya te, "Bo na 'deni me."

⁶ Kina odo löbu 'ba bo akumu ni ti bo kanya 'bënni ga, lijë ko'ja kinë Yësu 'deni kozo a nima tara tine, lijë ënyï ngi pili kulöri ro ma kembe, iya te, "Upö bo yaga. Ari kutöti bo do ngëri, bo kölä yaga."

Pilato iya te, "Kina ogbake e'be bo tiya kari kutötike. 'Bama mo'ja lende odo dë di ro bo ame 'do ki'di modo karama do bo gomo."

⁷ Lijë iya te, "T'di kö'du ki'di 'deni molo zize, kina 'do kupö bo go lende mo römöyi bo ebe kiya ro bo ro kole 'ba Boko'ba."

⁸ Kina odo Pilato kuwö lende nima 'deni tara tine i'di bo ngi kulöwö ro tikere.

⁹ Kina bo kënyï ngi kileki kari liɔo abo ti Yësu tititi mo. Bo iya te, "Ni nime ako di yala ga?"

Tine Yësu ileki domo dë kpe zi bo.

¹⁰ Kina bo kiya zi Yësu bo iya te, "O'doko dë tileki do lende ma go wa'di? Ikali dë iya te mëdi ti közi kakpa 'do tope yi? Kina ikali dë gbi mëdi ti közi kakpa 'do tutöti yi?"

¹¹ Yësu iya te, "Boko'ba na ki'di közi kakpa 'ba doma ziyi. Ma kiya te Boko'ba na dë ki'di közi kakpa nima ziyi dëne inza kikaliki 'do këddi ti közi kakpa doma. Ne bo ame ko'de ma kako ziyi ne lende kënyë ma 'ba bo na 'deni ro do kiteli."

¹² Lende nime i'di Pilato ngi ki'di toma kori 'ba lende moto ame 'do bo kope Yësu timo ne. Tine tündi ame ga këdi yayi ne ulöri ngi kozo timo ro ma kembe tégë, "Odo kope bo nima kola kari, inza kpe lipo ro bo go ɔere 'be 'ba Romo ame ro bo do doyayi ze nime ne. Römöyi bilaka ame kiya rönï ro ɔere kozo a nime te ne na këdi kënyï konyo burutu ndi ɔere ma löbu 'ba Romo."

¹³ Kina odo Pilato kuwö lende 'bënni nima 'deni kozo a nima tara tine, bo o'de Yësu ngi kako yaga di rö. Kina bo kari koloma ngi do kititi 'ba burë. Go bi 'ba to'do burë mo nima idëki möyi mo ro "Do doku kopiyari." Ro kpa Yudayi idëki ro Gabata.

14 Kada 'ba karama mo nima na gbi ro kada ame Yudayi ni kedi kilejo wa pili ndo yimo go lende 'ba kada 'ba ro kindawo ne.

Kina ko'ja kada kodoro 'deni tine, Pilato enyi kiya zi bilaka naga nima tegē, "Ongoko te, nere 'be na me."

15 Tine lijē enyi kulori ngi kozo timo ro ma kembe, iya te, "Upo bo yaga. Upo bo yaga. Ari kutoti bo yaga."

Pilato iya te, "O'dokoko 'deni 'do mupo nere 'be yaga?"

Löbu 'ba bo akumu ni iya te, "Nere ze ma dikali kina nge koto ro nere ma löbu 'be 'ba Romo."

Tutoti Yesu

(*MT 27:32-56; MK 15:21-41; LK 23:26-49*)

16 Go lende 'benni nime na Pilato ki'di Yesu ngi zinni 'do lijē kari kutoti.

17 Kina lijē kogba Yesu ngi di mi gawo kari timo go bi moto kideki moyi mo ro "Kulönbö do," ame kideki ro kpa Yudayi ro Golgota ne. Lijē i'di Yesu na kombi ngeri abo ame kedi kari kutoti bo domo ne teyi.

18 Kina lijē kari kutoti bo ngi di yayi yoki ngeri nima kina lijē kideyi domo ngi koro ti bo toro. Utoti ya ma riyö moto ga 'deni gbi do ngeri moto ga yayi. Moto do dori bo kina moto 'benni kebe do gali bo. Bo na 'ba bo zana.

19 Pilato i'di 'deni kugu lende moto ga do wa ma kö'bö moto tegē, "Yesu 'Ba Nazareta, Nere Bo Dolijo 'Ba Yudayi." Kina bo ki'di kari kutoti wa nima ngi toro bi do Yesu do ngeri yayi.

20 Bilaka ma konzi moto ga ideki lende nima kugu ne 'deni, romöyi go bi mo nima kutoti Yesu teyi ne owo de di do ngila gawo. Lende nima ugu gbi ro kpa Yudayi, gbi ro kpa Romo kina gbi ro kpa Giriki.

21 Kina löbu 'ba bo akumu ni kényi ngi kari zi Pilato, lijē iya te, "Lende nima dene 'do kugu de kozo a nima tara kiya te, 'Nere bo dolijo 'ba Yudayi.' Dene 'do kugu ra kiya te, 'Bo nime iya ro bo tegē bo na ro nere bo dolijo 'ba Yudayi.' "

22 Pilato iya te, "Wa ame mugu 'deni ne koloma ngi tara."

23 Kina odo bo kanya naga nima lijē kutoti Yesu 'deni tine, lijē irica mi bonggo abo ngi mi sowo, 'do bo moto kogba kapa moto, bo moto kogba kapa moto. Tine bonggo abo moto ro ma kö'bö löbu, ku'jö ngi koto ro ma kakpa.

24 Lijē iya te, "Diricake yimo de, du'duke ti bödö 'do kikali odo ye na ti kidili."

Lende nime o'do röni 'deni te 'do kedi kozo lende ma tönē kugu mi buku 'ba Boko'ba molo kiya te, "Lijē oza bonggo ma ga 'deni pili ro go rönni, kina lijē u'du ma koto 'deni mi bödö."

25 Kina ma bo kanya naga nima ko'do 'deni tara. Ma 'ba Yesu ni ti leni bo ni ti Mariya 'ja 'ba Kelopa ni ti Mariya Magadala ni edi gbi koro ngosi ngila ngeri nima kutoti Yesu domo ne yayi.

26 Kina odo bo ko'ja ma bo ni 'deni kedi koro yayi ti bo laja abo ma tönē bo ko'ko kulöwö ne tine, bo iya te, "Iya, kole 'bi na 'deni ma."

27 Kina bo kileki gbi kiya zi bo nima, bo iya te, "Möyi na 'deni ma."

Mi kada mo nima na bo nima kogba ma 'ba Yesu ni ngi kari timo ki'di koloma lijö abo.

28 Di potö lende nime tine Yesu bo ikali bo ote ndobo abo 'deni. Kina bo kényi kiya te, "Koda mini o'do ma."

Bo iya tara 'do ko'do röni kozo lende ma tönē kugu molo mi buku 'ba Boko'ba ne.

29 Kete moto edi yayi ti layi ko'ba'ba yimo. Kina bo moto kari kogba lipö ngi kusu yimo kiraki do koloko koja ngi kari kpa Yesu.

30 Kina odo Yesu bo kuwē 'deni tine, bo iya te, "Mote ndobo ma 'deni."

Kina bo kodi do bo ngi beri kina bo kulöku ngi.

Tujé Yoki Yesu

31 Kada nima na ro kada 'ba ro kilejo 'ba Yudayi koda kada 'ba ro kindawo. Go kö'du mo na löbu 'ba Yudayi ni o'doko de 'do töku Yesu ni koloma do ngeri toro nbö kömö mi kada 'ba ro kindawo römöyi kada ma löbu ro do kiteli 'benni na. Kina lijē kényi ngi kari zi Pilato kari kititi bo 'do ki'di kari koke ndi Yesu ni kupö welo yaga 'do kombi töku mo ga beri.

32 Kina bo kanya moto ga kari ngi koke ndi bo moto ame kutoti do ngila Yesu yayi ne. Kina lijē kuyi rönni ngi gbi koke ndi bo moto ame kebe do kapa Yesu moto ne.

33 Kina odo lijē kololo 'deni kari tonggo Yesu tine, lijē ari ko'ja bo kolē 'deni molo. Kina ngi lijē oke ndi bo de kpe.

34 Bo kanya moto na nge kényi kujé yoki Yesu ti mee kina roma ni ti mini kolö ngi yaga.

35 Bo nime ko'ja lende naga nime ne, bo na me kedi kiya lende naga nime, kina 'do ki'dike doye gomo ro ma laka römöyi bo iya beti de. Bo ikali lende naga nime pili bo kedi kiya ne lende laka na.

36 Lende naga nima o'do rönni 'deni tara 'do kedi kozo lende ma tönē ga kugu molo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "Kilijba bo ma koto moto te inza kodowe."

37 Kina lende moto ugu 'deni gbi, iya te, "Bilaka ti kodo kömönni 'deni tonggo bo ame lijē kujé yoki mo ne."

Tusu Yēsu

(*MT 27:57-61; MK 15:42-47; LK 23:50-56*)

³⁸ Di pötö mo na Yesepa mōto di Arimataya kënyī ngī kari kititi Pilato 'do kodo kpa töku Yēsu zi bo 'do bo kari kusu. Yesepa mo nima bo gbī ro bo kōsō go Yēsu, tine bo oloma 'ba bo tōsō go Yēsu ro kusu rōmōyī bo ere turu 'ba Yudayi. Kina Pilato kodo kpa töku Yēsu ngī zi bo kina bo kari ngī tombi mo.

³⁹ Nikuduma ma tōnē kari pa zi Yēsu ro mī korāndo ne ënyī gbī kari ti Yesepa 'do lijē kari kombi töku nima. Bo ogba wōwo ma kato kele mōto ga kari timo ame tirindi mo kōzo kilo 'butē mota tara ne. Wōwo nima o'do di mī nggēri mōto ga ame kidēki mōyī mo ro muri ni ti alowa ne.

⁴⁰ Kina Yesepa ni ti Nikuduma kombi töku Yēsu ngī kolo mī bōnggo ti wōwo nima. Rōmōyī dōlētī 'ba tusu töku 'bēnnī 'ba Yudayi na mōlo tara.

⁴¹ Nyaka mōto ēdī ngōsi yayi ngila go bi nima kutōti Yēsu teyi ne ti tī'bōrō 'ba tusu töku yīmo ame koga 'deni gba ro ma la'ja, kina usu töku mōto dē gba yīmo.

⁴² Kina Yesepa ni kari kusu Yēsu yayi rōmōyī tī'bōrō nima na ngōsi. Kina gbī rōmōyī kada ame bilaka kēdī kilenjo rōnnī ndō yīmo koda kada 'ba ro kindawo ne na.

20*Tōdo 'Ba Yēsu Di Mī Tōlē*

(*MT 28:1-10; MK 16:1-11; LK 24:1-12*)

¹ Mī bi kēzē ma di pötö kada 'ba ro kindawo nima na Mariya Magadala kënyī ngī mōlo mī kano bi kari kpa tī'bōrō nima kusu Yēsu yīmo ne. Loko ari kōmō yayi gba ti bi nyunyuru. Tine loko o'ja kulugbī dōku mo tōnē kululu 'deni yaga di kpamo.

² Kina loko kënyī kirija ngī kari zi Simona Pitōrō ni ti bo kōsō go Yēsu mōto ame Yēsu kō'bo kulōwō ne. Loko ari kiya zinnī tēgē, "Ombi töku nere ze 'deni di mī tī'bōrō koto bito to ne, kina go bi ame koto kari teyi ne dikali dē."

³ Kina Pitōrō ni ti bo kōsō go Yēsu mōto mo nima kënyī ngī tirija kari kpa tī'bōrō nima.

⁴ Lijē ënyī kpaki riyō ro riija, tine bo kōsō go Yēsu mōto mo nima ndimo ololo Pitōrō ngī. Kina bo kari kōmō ngī dōgba kpa tī'bōrō yayi.

⁵ Tine bo udē do bo kinggēnggē mī tī'bōrō. Bo o'ja bōnggo ame kolo töku Yēsu yīmo ne yayi, tine bo odo dē mī tī'bōrō.

⁶ Kina odo Simona Pitōrō kōmō 'ba bo di yī'bōwu tine bo odo ngī mī tī'bōrō nima. Bo ari ko'ja bōnggo nima 'deni yayi

⁷ ti bōnggo ma mbowa mōto ame kudōdu kōmō Yēsu timo ne kukōku rōnī 'deni teyi caki yaga.

⁸ Kina bo ma kōmō dōgba mo tōnē kodo ngī gbī kari mī tī'bōrō yayi. Wa naga nima bo ko'ja tine na 'jaa bo ki'di do bo laka go tōdo 'ba Yēsu yaga di mī tōlē.

⁹ Rōmōyī lijē ikali 'jo 'ba lende ame kugu mōlo mī buku 'ba Boko'ba go tōdo 'ba Kurīsītō yaga di mī tōlē ne dē.

¹⁰ Kina lijē kuyi dōnnī ngī kileki kari lijō.

¹¹ Mariya Magadala ileke 'bēni koro ngōsi kpa tī'bōrō yayi tole kuwu. Kina odo loko kënyī kude dōni 'deni 'bōwu kinggēnggē mī tī'bōrō nima tine,

¹² loko o'ja malayika 'ba mītōro riyō 'deni koloma yayi. Lijē oloma 'deni go bi ame ko'ba töku Yēsu pa teyi ne. Mōto oloma kebe bi do bo kina mōto oloma 'bēni kebe bi ndi bo. Lijē pili riyō ti bōnggo ma kanmī nhōwō rōnnī.

¹³ Malayika naga nima ititi loko, iya te, "Ēddī kudu go wa'di?"

Loko iya te, "Töku nere ma inza kpe bine 'di. Lijē ombi 'deni koto kari bito to ne. Kina go bi ame lijē koto 'deni teyi ne mikali dē."

¹⁴ Kina odo loko kënyī kuyi kōmōnī 'deni loko kōnggo bi gōnī, tine loko o'ja Yēsu 'deni kēdī koro yayi. Ne tine loko ikali bo dē kpe ro Yēsu.

¹⁵ Kina bo kënyī kititi loko, iya te, "Ēddī kudu go wa'di? Yē na kēddī ro toma gōmo?"

Loko omeri 'bēni tēgē, mōto ga bo do nyaka nima na ma ti kēdī kilende zīnī ne. Loko iya te, "Baba, odo kiya te nī na kombi töku nime yaga di bine, ileme go bi ame koto teyi ne do 'do mari gōmo."

¹⁶ Kina bo kidēki mōyī nī ngī tēgē, "Mariya."

Kina loko kuyi kōmōnī ngī, loko ko'ja ro Yēsu. Kina loko kopapa bo ngī ro kpa Yudayi tēgē, "Raboni," ame 'jo 'ba lende mo tēgē, "Bo kōmō kiyandi."

¹⁷ Bo iya te, "Kinza kinda'ba yida rōma dē rōmōyī mileki dē gba mari tōro zi 'bu ma. Ari zi bo kōsō goma ga. Ari kiya zinnī yayi, iya te, mēdi mari mītōro zi Boko'ba. Boko'ba na ro 'bu ma, kina bo na gbī ro 'bu nni. Bo na ro bo ame moro ne, kina bo na ma gbī 'deni lijē koro."

¹⁸ Kina loko kari ngī zi bo kōsō go Yēsu ga, loko iya te, "Wu, mo'ja nere ze 'deni." Kina loko kiyētī go lende ma tōnē ga bo kiya zīnī ne ngī zi lijē.

Yēsu Ileme Ro Bo Zi Bo Kōsō Go Bo Ga
(*MT 28:16-20; MK 16:14-18; LK 24:36-49*)

¹⁹ Kada mo nima na 'deni ro bi kēzē mōto ame di pōtō kada 'ba ro kindawo 'ba Yudayi ni ne. Bo kōsō go Yēsu ga lijē ototo dōnni 'deni ro mi dokopiyari mi rō mōto, lijē kulōli kpadōri dōnni 'deni teyi, rōmōyi lijē ēdi ro tere turu 'ba Yudayi. Kina Yēsu kako kōdo ngi koro mi lōnggō lijē di rō yayi. Kina bo kiya zinni, bo iya te, "Lende kēyi koloma tiye."

²⁰ Kina bo kileme kōzi bo ga ti yoki bo ma tōnē kujē ne ngi zinni. Kina lijē ngi pili ro lōng go to'ja nime lijē ko'ja kinē nere 'bēnni 'deni ne.

²¹ Kina bo kēnyi kileki kiya 'bōwu zinni, bo iya te, "Lende kēyi koloma tiye. Mēdi moja ye gbi karike zi bilaka 'ba doliņo nime kozo ame 'bu ma Boko'ba koja ma kako doliņo nime bine ne."

²² Kina bo kawo ngi ro ma kembe dōnni, bo iya te, "Mēdi 'deni mi'di Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ziye,

²³ 'do odo kolake bilaka ame ga ko'do lende kēnyē ne go lende kēnyē ko'do 'bēnni ga, Boko'ba ti kola lijē gbi. Ne odo kiya te kolake lijē dē go lende kēnyē 'bēnni ga, Boko'ba inza kola lijē gbi."

²⁴ Mi kada nima Yēsu kōdo kileme ro bo zi bo kōsō go bo ga ne, Toma inza tinni yayi. Toma bo gbi ro bo ma koto mōto di mi lōnggō ya ma 'butē dōmoriyō naga nima ame lijē kīdēki mōyi bo mōto gbi ro Roņa ne.

²⁵ Kina odo bo kako 'deni tine lēpi bo naga nima iya zi bo tēgē, "Do'ja kinē nere ze Yēsu 'deni."

Bo iya te, "Odo kiya te mo'ja kpa mbero 'ba masimari ame ga kutōti kōzi bo timo ne dē ngi ti kōmo ma 'do mi'di dōkole kōzō kpa mbero mo ga, kina odo momomo kpa mbero 'ba yoki bo dē ngi gbi ti kōzō nime, minza mi'di dōma du te go lende 'be naga nima."

²⁶ Kina odo kōmō 'deni mi tō'dō do modōmoriyō tine, bo kōsō go Yēsu ga ototo dōnni 'deni gbi mi rō, mi kada ama tine Toma ēdi 'deni gbi yayi. Lijē ulōli kpadōri dōnni 'deni teyi. Kina Yēsu kōdo koro ngi mi lōnggō lijē. Kina bo kiya zinni, bo iya te, "Lende kēyi koloma tiye."

²⁷ Kina bo kīdēki Toma, iya te, "Toma, i'di dōkole kōziyi kpa mbero 'ba kōzō bine, oņgo kōzō kina omomo kpa yoki ma. Kinza ki'di lende nime dē kpe kīlikō dōyi. I'di dōyi ti gomo ro ma laka ma na."

²⁸ Toma iya te, "Nere ma, mi'di dōma 'deni ngi gomo ro ma laka ni na ro nere Boko'ba ma."

²⁹ Bo iya te, "Toma, to'ja nime ko'ja kinē ma ne na 'jaa ki'di dōyi go lende ma? Ne ya ame ga ko'ja ma dē pele ki'di dōnni ngi go lende ma ne, lijē na Boko'ba ti ko'do yēyi ma laka dōnni ro mbēmbē."

³⁰ Yēsu o'do wa ma konzi mōto ga ame 'do kileme bo ro kole 'ba Boko'ba ne 'deni di kōmo bo kōsō go bo ga ame kugu dē du te mi buku nime bine.

³¹ Ame ga kugu bine ne ugu 'deni 'do ki'dike dōye gomo Yēsu na ro ma laka ro Kurisitō kole 'ba Boko'ba ame bo kēdi koja kako doliņo nime bine ne, kina gbi 'do ti'di dōye gomo ki'di ye ro 'ba bo ga go kīdīdi ye yaga ro ma lōlōwō.

21

Tileki Mi Atoyi

¹ Yēsu ēnyi kōdo 'bōwu gbi di pōtō mo zi bo kōsō go bo ga di kpa pōpō 'ba Tiberiya. Bo odo kileme ro bo zinni kozo a nime te.

² Mi kada mo nima Simona Pitōrō ni ēdi yayi ti Toma ame kīdēki mōyi mo mōto gbi ro Roņa ne, ti Natinēlē ame di Kana Galilaya ne. Kole riyo 'ba Zebedayo ga ēdi gbi tinni yayi ti bo kōsō go Yēsu ma riyo mōto ga.

³ Kina Simona Pitōrō kēnyi ngi kiya zinni, tēgē, "Mēdi mari ama 'deni tugu kenze."

Lijē pili ēnyi kiya te, "Dēdi dari gbi koto tūyi."

Kina lijē kēnyi kēki ngi mi sorope lijē kari nduwē ro go pōpō bi tugu kenze. Ne mi korōndo mo nima lijē upō kenze ma koto dē du te.

⁴ Kina odo bi kēzē 'deni na Yēsu kako ngi koro do kpa gōtō tine lijē ikali bo dē.

⁵ Kina bo kititi lijē bo iya te, "Kpe yobi naga nima, o'jake kenze 'be ra?"

Lijē iya te, "Dupō kenze ma koto te dē."

⁶ Bo iya te, "U'duke duru 'be nima kileki do kapa sorope ma dōri kina kēddi ko'jake kenze tōne."

Kina odo lijē ku'du duru 'bēnni tōnē ngi kileki do kapa sorope ma dōri yo na kunzō kenze ngi ro ma kēnyē bi 'ba toto mo kileki mi sorope konya dōnni.

⁷ Kina bo ma tōnē Yēsu ko'ō kulōwō ne kēnyi kopapa Pitōrō ngi, iya te, "Nere ze Yēsu na."

Kina odo Simona Pitōrō kuwō 'deni kiya te nere 'bēnni Yēsu na, kina bo kēnyi ngi kogba bōnggo abo bo kudōdu go bo rōmōyi bo ēdi nge yayi ti bōnggo ma mbowa mōto go bo. Kina bo ku'du ro bo ngi mi mini tumu tari zi Yēsu.

⁸ Kina ya mōto mo naga nima kujē 'bēnni sorope ngi nduwē kari timo do kpa gōtō. Lijē kilala kenze konzi tōnē ga ngi nduwē ti duru mo lijē kari timo. Rōmōyi lijē ēdi 'deni ngosi do kpa gōtō, (ma kēdi ra ro lingere ti ndi 'do kombi ndi ngi mi kuluku riyo 'do kōmō do kpa gōtō).

⁹ Kina odo lijē kōdo kēki 'deni kari yaga do kulōnggō pōpō tine, lijē ari ko'ja pa'do

kurò'bò 'deni molo yayi ti kenze dómo ti mangolò'bo ngila mo.

¹⁰ Yésu iya te, "Kenze naga nime kuguke giri nime ne o'deke mato ga kako dayi."

¹¹ Kina Simona Pitörö kileki ngi kari mi sorope, bo kari kilala duru tönè yaga do kpa götö. Kenze ma löbu na 'do kilaka koso mi duru nima. Kenze naga nima edi pili kuluku mota kodó dómo mota (153). Kenze naga nima koso pele mi duru nima kozo a nima tara ne duru ö'bò è'bèni ngi te go bi mo, irica dè gbi yo.

¹² Kina bo kiya zinni tégè, "Akoke tonyo mo."

Tine lijè ilaja rönni dè kpe tititi bo, kiya te, "Ni yè mo na?" Römöyì lijè ikali bo 'deni ro nere 'bèni Yésu.

¹³ Kina bo kogba mangolò'bo mo tönè ga ngi koza zinni gbi ti kenze mo ga.

¹⁴ Ame na ro tado 'ba Yésu ma mi mota ame bo koloma ro tado tileme ro bo zi bo kösö go bo ga di pötö tado abo ame bo kënyì kodó yaga di mi tolè ne.

Yésu Ni Ti Simona Pitörö

¹⁵ Kina odo lijè konyo kpènni 'deni pili tine, Yésu ènyì kititi Simona Pitörö, bo iya te, "Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'bo ma ngi ro do kiteli di do to'bo nime lépì yì ga ko'bo ma ne ya?"

Pitörö iya te, "Nere, ro ma laka ikali 'deni ngi mo'bo yì."

Bo iya te, "Laka, ongo go kamölö ma naga nime."

¹⁶ Kina bo kënyì kititi Pitörö gbi 'böwu, bo iya te, "Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'bo ma ngi?"

Pitörö ileki dómo zi bo, iya te, "Nere, ro ma laka ikali 'deni ngi mo'bo yì."

Bo iya te, "Laka, ongo go kamölö ma naga nime."

¹⁷ Kina bo kileki kititi Pitörö 'böwu gbi 'deni ro mi mota mo, bo iya te, "Simona kole 'ba Yowani, ni nime o'bo ma ngi?"

Pitörö 'deni ro meri go lende 'ba akititi nime Yésu kileki kititi bo nbö mi mota ti akititi kotokoto nime ne. Bo iya te, "Nere, ikali wa pili 'deni molo, kina ikali 'deni ngi ro ma laka mo'bo yì."

Yésu iya te, "Laka, ongo go kamölö ma naga nime."

¹⁸ Ro ma laka miya ziyi, tönè kèddi gba do yobi 'bi bine ne, oloma ro tusu bonggo 'bi röyi, kënyì kari è'bi go bi ame ko'doko tari teyi. Ne odo kiya te köndè 'deni, ti koloma 'deni toja köziyi, kina bo mato ti kako 'deni ngi kudödu yì koto yì kari go bi ame ko'doko è'bi dè tari teyi ne."

¹⁹ Donggala nime Yésu kèdi ro tiya mo ne, bo edi kiya tolè ame kèdi kömò do Pitörö kada mato ame 'do kileme löbu 'ba Böko'ba ne.

Kina bo kënyì kiya zi Pitörö, bo iya te, "Ösö goma."

²⁰ Kina odo Pitörö kuyi komo bo kileki yi'böwu tine, bo o'ja bo mato 'deni gbi kèdi kozi gönni. Bo ma tönè Yésu ko'bo kulöwö ne, bo na ma gbi kënyì kösö gönni ne. Bo na tönè kese ngosi ngila Yésu mi kada ma tönè lijè kèdi ro tonyo kpènni ne 'do bo kititi Yésu, bo kiya te, "Yè mo na kèdi kari kususu yi zi turu ya, nere?"

²¹ Kina odo Pitörö ko'ja bo nima 'deni kozo a nima tara tine, bo iya te, "Nere, bo nime wa'di na ti ko'do röni zi bo?"

²² Yésu iya te, "Odo kiya te mo'doko pele 'do bo koloma nbö koda kada ma ame mèdi mileki mako timo dolinjo nime bine ne ndobo 'bi inza teyi. Ni 'béyi ösö goma."

²³ Go lende nime Yésu kiya kozo a nime te ne na bo kösö go bo ga koloma ro tiya mo, lijè iya te bo nima inza kölè kpe. Ne tine, lende nima Yésu iya dè te, bo nima inza kölè kpe. Lende ma bo kiya, bo iya te, "Odo mo'doko pele 'do bo koloma nbö koda kada ma ame mèdi mileki mako timo dolinjo nime bine ne ndobo 'bi inza teyi."

²⁴ Bo mo nima bo na me kèdi kiya lende naga nime ne, kina bo na me gbi ki'di 'do kugu. Kina dikali ngi lende abo naga nime edi ro ma laka.

²⁵ Go ro lende ma na me, ne lende mato ga ame Yésu ko'do ne edi nbanj ame kugu dè su bine. Odo kiya te ki'di ro, ro tugu mo ro kotokoto mi waraga, bi inza romo mi dolinjo bine.

NDŌBO 'BA BŌ LAJA 'Ba Kurisitō Ga

¹ Ziyi Tewopilo, lende ma tōnē ga mugu mi buku ma dondende tōnē ne, kina ro lende 'ba wa ame ga Yēsu kisaki to'do mo gbī ti wa ame ga pili bo kisaki tiyandi bilaka timo

² ŋbō kōmō mi kada ame Boko'ba kogba bo kari mitoro ne. Gba kinza bo kari dē mitoro bo oloma 'deni ro tose gomo zinni bo laja abo ga ame bo kigeli 'deni molo ne ti tigo 'ba Nyi Koto Laka.

³ Bo oloma 'deni tō'do mo do 'butē sowo di pōtō tōlē abo bi tileme ro bo zinni nduwēnduwē 'do ki'di lijē kikali ŋgī ro ma laka bo ididi 'deni. Lijē o'ja bo 'deni, kina bo oloma 'deni gbī ro tilende zinni go lende 'ba nere lōbu 'ba Boko'ba.

⁴ Mi kada ma do koto moto ko'ja bo kēdi tinni, bo ose 'deni zinni, bo iya te, "Kinza kēnyike dē di mi Yerosalema bine. Olomake bine koda do wa tōnē 'bu ma kiya ti'di mo ziye kina gbī tōnē miya lende mo ziye ne.

⁵ Kozo ma Yowani ko'do bapatisi 'deni tōnē bine do bilaka ti mini ne, ti kobapatisi ye 'deni ti Nyi Koto Laka giri naga nime."

Tileki 'Ba Yēsu Mitoro

⁶ Kina odo bo laja 'ba Yēsu ga kototo dōnni 'deni gbī mi kada moto bi koto tine, na lijē kititi bo, iya te, "Nere, ti kileki doliŋo ze 'ba Yisarele nime giri naga nime mi kōmō kōzize ya?"

⁷ Bo iya te, "Bu ma na ŋge koto ti kōzi kakpa 'ba 'do toza kada ame wa naga nima kēdi ko'do rōnni yimo ne. Lende ma 'do kikalike na dē.

⁸ Ne Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ti kako 'deni doye 'do ki'di tigo ziye. Kina ti kari kiyētike lende ma 'deni ŋgī zi bilaka mi Yerosalema bine gbī kebe mi doyayi 'ba Yudayi pili ti 'ba Somorona gbī zi bilaka 'ba doyayi pili."

⁹ Kina odo Yēsu kote tiya lende naga nime 'deni te tine, Boko'ba ogba bo ŋgī kari mitoro di kōmō bo laja abo ga. Kina poli kiyōlu go bo ŋgī di kōmōnni.

¹⁰ Tine ko'ja lijē kēdi koro gba yayi tongo bi kari mitoro di pōtō bo yo na ya moto ga riyō ti bōŋgo kaŋmi rōnni kodo ŋgī tugu'du te koro ŋgila lijē.

¹¹ Ya naga nima iya te, "Kpe bilaka 'ba Galilaya, wa'di na kēddi koroke kombike komoye kō'bō mitoro gomo? Yēsu nime kogba 'deni di ziye kēdi kari mitoro ne, ti kileki gbī kako doliŋo nime bine kada moto kozo ame kēddi koŋgoke bo kēdi kari ne tara."

Bo Ndobo Pōtō Yuda

¹² Lende nime o'do rōni di do dōku 'ba Bilaya ame mbowa ŋgosi ŋgila Yerosalema ne. Kina bo laja 'ba Yēsu ga kēnyī ŋgī di yayi kileki kari mi gawo 'ba Yerosalema,

¹³ lijē kari mi rō toro 'bēnni ame lijē kēdi koloma yimo ne. Lijē mo ga na ro Pitorō ni ti Yowani ti Yakoba ti Andareya ti Pilipō ti Toma ti Batolimayo ti Matayo ti Yakoba 'ba Alapayo ti Simona bo ko'do ya go doyayi 'bēnni, ti Yuda 'ba Yakoba.

¹⁴ Lijē pili o'bō nduwē tototo dōnni bi to'do mōtu ti 'ja moto ga ti Mariya ma 'ba Yēsu ni ti lōndō 'ba Yēsu ga.

¹⁵ Kina odo lijē ame ga ki'di dōnni 'deni go lende 'ba Yēsu ne kēnyī kototo dōnni pili bi koto tine, lijē ēdi 'deni ŋbō kozo kuluku riyō kodo dōmo 'butē riyō (120) tara. Kina Pitorō kēnyī toro tilende zinni, bo iya te,

¹⁶ "Lōndō ma ga, Boko'ba o'doko 'deni 'do lende tōnē ga kugu molo mi buku abo ne ko'do rōnni. Nyi Koto Laka i'di Dawidi 'deni kiya lende tōnē ga molo bine go lende 'ba wa ame 'do ko'do rōni zi Yuda ame ko'de bo kako kinda'ba Yēsu ne.

¹⁷ Yuda gbī ro lēpi ze ma koto moto ame Yēsu kigeli 'do ko'do ndobo nime koto tize."

¹⁸ Pitorō iya lende nime te rōmōyi mi kada nima Yuda ko'ja girisi ti lende kēnyē ko'do abo nima ne, bo ari kugō nyaka moto timo kina bo kari kolē ŋgī yayi. Kina bo kila'ba ŋgī bēri, mi bo kapi, wa 'ba mi bo ga kolo pili yaga.

¹⁹ Bilaka ame ga pili koloma Yerosalema ne uwō lende 'ba tōlē 'ba Yuda nima kina lijē ki'di mōyi nyaka nime ŋgī ro "Akele Dama" ro kpēnni. 'Jo 'ba lende mo tēgē, "Nyaka 'ba roma."

²⁰ Pitorō oto nduwē tiya lende nime kari timo, bo iya te, "Lende nime ugu 'deni molo mi buku 'ba Akilēlu, iya te, "Rō abo ti koloma ro ma sari, kinza boto moto koloma dē kpe yimo." Ugu moto 'deni gbī yayi, iya te, 'Bo moto ti kinda'ba ndobo 'ba pōtō bo.'

²¹⁻²² Kina me ma laka mo go doŋgoke bo moto ame ko'ja tōdo 'ba Yēsu di mi tōlē ne 'do kēdi ro bo tūyēti mo koto tize. Bo kēdi ro bo ame molo tize mi liŋgere pili 'ba Yēsu ma tōnē kisaki di mi kada ma Yowani ko'do bapatisi do Yēsu ne ŋbō kōmō mi kada 'ba togba bo kari mitoro."

²³ Kina bilaka naga nima kototo dōnni yayi ne kigeli mōyi bilaka ma riyō moto ga ŋgī, Matiyo ni ti Yesepa ame kīdēki mōyi bo moto gbī ro Yoseto Barasaba ne.

²⁴ Kina lijē kititi Boko'ba ŋgī go lende mo, lijē iya te, "Nere, ni na kikalī dōki'di bilaka pili. Ileme bo ame kigeli 'deni di mi lōŋgō ya riyō naga nime,

²⁵ 'do kinda 'ba ndobo 'ba laja nime Yuda kola 'deni bo kari abo mi go bi ame ro 'ba bo ne."

²⁶ Kina lijë ku'du bödö 'ba bilaka riyö naga nima ngi. Kina bödö kigeli Matiyo ngi, kina bo kodö'bo ro bo ngi ti bo laja ma 'butë döökoto naga nima.

2

Tako 'Ba Nyi Koto Laka

¹ Kina ödö kömö 'deni mi kada 'ba karama 'ba Penitikosi tine, ya ame ga ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu ne ototo dönni 'deni pili bi koto.

² Kina biro kudu ngi welo kako di mitoro kozo biro lili ma kembe naga tara kudu ngi pili kote mi rö nima lijë kedi yimo ne.

³ Tine na lijë ko'ja a moto ga ngi kozo dande'de pa'do köbö tara koza rönni 'deni koloma pili dönni ro kotökoto.

⁴ Kina lijë ngi pili lo ti Nyi Koto Laka ki'di lijë pili ro kotökoto kebe ngi tilende ro kpa löwö.

⁵ Yudayi ma konzi moto ga ame kako di mi dolingo moto ga ne edi mi Yerosalema yayi bi to'do motu zi Boko'ba.

⁶ Kina ödö lijë kuwö biro nima 'deni tine, lijë ototo rönni ngi ro tindi kari tongo mo. Lijë pili ari kuwö bo ki'di dönni go lende 'ba Yësu naga nima kedi kilende kpenni ga ame pili ro gege ne.

⁷ Kina kigayi lijë koto ngi ro gönni. Lijë iya te, "Lende wa'di mo ga na te? Bilaka naga nime kedi kilende ne lijë pili ro bilaka 'ba Galilaya.

⁸ Ne ro ma totondo mo ga na duwö lijë za 'böwu kedi kilende ro kpa bilaka 'ba dolingo ze ga ame pili ro 'beri'beri ne?

⁹ Ze di Parotiya di Mada di Elama. Ya moto ga di mi löngö ze nime bine di mi bilaka 'ba Mesopotamiya, ya moto ga di Yudayi, ya moto ga di Kapadokiya, di Pönito, di Asiya,

¹⁰ di Parugiya, di Pambuliya, di Ezipeto, ya moto ga di do kapa Libiya ame ngosi ngila gawo 'ba Kurënë ne. Ya moto ga di mi löngö ze nime bine ro Yudayi ame ga kedi koloma Romo ne gbi ti bilaka 'ba Romo ame ga koro Boko'ba 'deni ne.

¹¹ Ya moto ga ro bilaka 'ba Kurëtë, moto ga ro Arabi. Ze bilaka 'ba dolingo konzi naga nime pili ro gege ne, duwö lijë ngi kedi kiya ndobo löbu 'ba Boko'ba nime ro kpeze ga."

¹² Lende nime igayi tindi naga nima ngi pili ki'di lijë kebe bi tititi rönni ro go rönni, lijë iya te, "Wa'di mo ga na te?"

¹³ Tine ya moto ga di mi löngö tindi naga nima yayi ögö lijë, iya te, "Layi na kupö lijë 'deni."

Pitöro Ilende Zi Tindi

¹⁴ Kina Pitöro kënyi ngi koro toro mi löngö bo laja ma 'butë döökoto naga nima tilende zi tindi naga nima. Bo iya te, "Kpe bilaka 'beze ga 'ba Yudayi tiye kpe ya ame ga kedi kolomake mi Yerosalema bine ne, uwöke doma 'do modoro bici lende nime ziye.

¹⁵ Ya naga nime layi na de kupö. Go bi na me e'bëni gba te ro mi döngö, layi upö bilaka molo kabate yo? Inza tara.

¹⁶ Lende nime edi 'deni kozo kö'du tönë Yoweke kumë molo bine ne tara.

¹⁷ Ame kiya te, 'Boko'ba iya te, "Mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolingo nime ne ti moja Nyi Koto Laka ma kako kila'ba do bilaka pili. Kole 'be ga kpaki ti yitöti 'be ga ti kumë lende ma 'deni. Kina ti mi'di nyi 'deni ko'de do yobi 'be ga gbi do bulöbu 'be ga.

¹⁸ Mi kada mo nima ti moja Nyi Koto Laka ma kako kila'ba do ya ame ga pili kedi koja laja ma ne. Medä mi'di kila'ba do botoni ni kpaki ti 'ja 'do ki'di lijë pili kumë lende ma.

¹⁹ Kina ti mi'di sège moto ga 'deni ko'do rönni mitoro gbi mi döyayi bine. Roma ti kedi 'deni ti pa'do ti kotu ame kedi kanyo kozo kötu 'ba lindi tara ne.

²⁰ Kada ti kuyi röni 'deni yaga ro ma kölu, kina nyepe ti kasi 'deni yaga kozo roma tara. Wa naga nime edi kö'do rönni titi dogba, kina 'jaa kada löbu ma ame medä mako yimo ne kedi kömö.

²¹ Mi kada mo nima yayi lijë ame ga pili kedi kidiki ma 'do mokonyi lijë ne, ti momo lijë 'deni ngi yaga di mi töle."

²² Uwöke doma kpe bilaka 'beze ga 'ba Yisarele. Yësu 'ba Nazareta na tönë Boko'ba koja kako ziye. Kina me Boko'ba i'di bo 'deni ko'do akileme ma löbu ame ga lende mo kigayi bilaka ne 'do kikalike ngi oja bo ro ma laka. Bo o'do wa naga nime 'deni mi löngö ye bine kikalike ngi ro ma laka.

²³ Ne tine Boko'ba bo ikali wa ame ga 'do ko'doke zi Yësu ne 'deni molo kina me bo kola ye 'deni ko'doke tara. Bo i'di Yësu 'deni köziye kupöke yaga ki'dike bo lende kënyë kutöti bo yoki ngäri.

²⁴ Ne tine Boko'ba olo bo 'deni di mi tö'ö 'ba töle ki'di bo kënyi kodö yaga di mi töle, römöyi töle ikali de ma 'do ka'da bo.

²⁵ Edi 'deni kozo lende tönë bo dolingo Dawidi kiya molo bine go lende 'ba Yësu ne tara. Ame bo kiya te, 'Mongö 'deni ngi nere ma edi nduwë tö. Bo edi ngosi dongila ma, boto moto inza kpe ma 'do konbenbe ma.

²⁶ Ma 'deni ti mi këyi ro mbëmbë go kö'du mo. Mi lende ma ga medä miliya ngi ti lonjo. Ma ro yida 'ba yayi ne mikali 'deni

ngi a ma kënyë motò inza kömò kpe yida roma,

²⁷ römöyì nì Boko'ba inza kola ma mi tölè. Inza kola bo laja 'bi nime ki'di dönni 'deni go lende 'bi ne keñme mi gö.

²⁸ Kina me kileme kori 'ba didi 'deni zò, ma 'deni ngi ro lonjo mèdi miliya go lende mo, römöyì éddì tö.'

²⁹ Lëndò ma ga, ma tõe mèdi miya lende 'ba 'bu ze löbu Dawidi ro do ngölò ziye. Bo ölä 'deni molo tönè ga bine kusu bo, ne dögò bo na me 'biri gba mi lönggò ze bine.

³⁰ Kina me dikalike 'deni ro ma laka lende naga nima bo kiya ne, bo iya 'deni ro lende ame bo kumè di zi Boko'ba. Bo ikali wa ame ga Boko'ba kulömu 'do ko'do zi bo ne 'deni molo. Boko'ba ulömu 'deni molo iya te, "Ti mi'di bilaka ma koto motò di mi kupò yì ga go kèdi gbì ro bo dolinjò ma löbu kozo ni te.'

³¹ Kina me dikalike 'deni lende nima Dawidi kiya te, Boko'ba inza kola bo mi tölè, kina inza kola bo gbì keñme mi gö ne, bo èdi ro tiya todo 'ba Kurisitò di mi tölè.

³² Yësu na Boko'ba ki'di 'deni kënyì kodò yaga di mi tölè, kina ze do'ja bo 'deni gbì ti komoze.

³³ Kina me ogba bo 'deni mitoro kari koloma do döri Boko'ba, ki'di Nyi Koto Laka 'deni zi bo kozo ame tönè kiya lende mo 'deni molo bine ne. Kina me bo ki'di Nyi Koto Laka 'deni kila'ba doze tõe kozo ame kèddi konjoke kina kuwòke gbì ne tara.

³⁴ Dikalike 'deni ro ma laka Dawidi na de kari mitoro, römöyì bo iya te, "Nere Boko'ba iya zi nere ma, tégè, "Oloma do döri ma bine

³⁵ 'do mi'di yi ka'da bo ya 'bi ga. "

³⁶ Ne tine kina laka 'do kpe bilaka 'ba Yisarele pili kuwòke lende nime laka. Yësu tönè kutòtike do ngèrì bine kolè ne, bo na me Boko'ba ki'di bo 'deni 'do kèdi ro nere 'ba do dolinjò nime pili gbì ro Kurisitò ame 'do bo kaja kako tokonyi bilaka abo ga ne."

Laja 'Ba Do Koto

³⁷ Kina odo tindì naga nima kuwò Pitörò kiya lende 'deni kozo a nima tara tine, lijè ngi ti mi kombi ro meri go lende mo. Lijè iya te zi Pitörò ni, "Lëndò ze ga, go do'do tondo?"

³⁸ Pitörò iya te, "Otoke doye di mi lende kënyè 'be ga, i'dike dodò mini 'ba bapatisi doye 'do kèddike ro 'ba Yësu Kurisitò ga. Kina Boko'ba ti kola ye 'deni ngi go lende kënyè 'be ga bo ki'di Nyi Koto Laka abo ziye.

³⁹ Römöyì bo iya 'deni molo ti'di mo ziye, gbì zi kupò ye ga, kina gbì zi ya ame ga kèdi

koloma ngbò ro ma kowò ne. Lende nime ti kèdi 'deni ngi pili zi ya ame ga nere ze Boko'ba kideki 'deni ne."

⁴⁰ Kina Pitörò kiya lende ma konzi motò ga ngi gbì zinni go lende 'ba Boko'ba. Bo ileki kiya zinni bo iya te, "Oloke roye yaga di mi lönggò bo lende kënyè 'ba dolinjò nime."

⁴¹ Ya ma konzi motò ga di mi lönggò tindì naga nima uwò lende nime kina lijè ki'di ngi kodo mini 'ba bapatisi dönni. Mi kada nima yayi bilaka ma konzi kozo kuluku 'butè bi modokoto (3000) tara i'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu. Kina lijè kodò'bo rönni ngi ti ya ma molo naga nima.

⁴² Kina bo laja 'ba Yësu ga koloma ngi ro tiyandi lijè. Kina lijè kò'bo ngi nduwè bi todo'bo dönni bi koto tonyo akonyo ti to'do motu zi Boko'ba.

Loma 'Ba Bo Ki'di Dönni Go Lende 'Ba Yësu

⁴³ Mi kada naga nima yayi Boko'ba i'di bo laja 'ba Yësu ga 'deni koloma ro to'do wa ma konzi motò ga ame lende mo kigayi bilaka ne. Kina bilaka ma laki ngi pili ro ma kere lijè.

⁴⁴ Kina lijè ya ame ga pili ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu ne kò'bo ngi nduwè todo'bo dönni bi koto tokonyi rönni ro go rönni ti wa ame ga pili lijè kèdi timo ne.

⁴⁵ Lijè ugò wa 'bènni motò ga mökò koza girisì mo ga zi ya ame ga kèdi ro leri mo ne 'do ki'di lijè pili ko'ja wa ame ga leri mo ko'do lijè ne.

⁴⁶ Kina lijè kò'bo ngi nduwè ro tototo dönni ro go bi kèzè pili mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba gbì bi tonyo akonyo bi koto mi lijò 'bènni ga ti lonjo ro do ngölò.

⁴⁷ Kina lijè koloma ngi ro to'do yè'di zi Boko'ba. Bilaka ma laki pili oloma 'deni ngi ro tiya lende 'bènni ro ma laka. Kina ro komo lëndò Boko'ba ki'di ya ame ga bo kèdi kokonyi ne kò'bo ngi nduwè todo'bo rönni tinni.

3

Gò Koto

¹ Mi kada ma do koto motò Pitörò ni ti Yowani ènyì mi komo kada kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba mi saa 'ba motu.

² Kina odo lijè kari kömò 'deni kpa reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba ame kideki möyì mo ro Kpa Reki ma Kele ne tine, dönni ondoso ngi ti ya motò ga kèdi kombi bo motò ame ndimo keñme 'deni ro kilawo kpaki riyò molo di bi töyò mo ne. Bo nima, èdi kombi bo nduwè molomolo tara ki'di bo koloma kpa reki nima bi tokpasi girisì di zi bilaka ame ga kèdi kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba ne.

³ Kina odo bo konḡo Pītōrō ni 'deni kēdi ko'do todo mi reki nima tine, bo okpasi girisi ngi di zinni.

⁴ Kina lijē korō ngi bi tidayi bo nima. Pītōrō iya te, "Onḡo bi te doze yöyi."

⁵ Kina bo tōnē kombi kōmōni ngi tōro tonḡo Pītōrō ni. Bo omeri 'ba bo tēgē motoga lijē ti kēdi ki'di girisi zi bo.

⁶ Ne tine Pītōrō ileki kiya te, "Minza ti girisi. Ne wa ame mēdi timo ne ti mi'di ziyi. Milende ziyi ti kōzi kakpa 'ba Yēsu Kurisitō 'ba Nazareta, Ēnyi tōro kilingere."

⁷ Kina bo kinda'ba kōzi bo tōnē ma dōri ngi bo kokonyi kēnyi tōro. Kina ndimo ga ti dokiliḡbi mo ga kidinga ngi kitigo yaga, bo kōpu ngi kisaki tilingere.

⁸ Kina bo kodo ngi koto ti Pītōrō ni mi reki 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba tilingere nduwē ti tōpu tilēlu Boko'ba.

⁹ Bilaka ma konzi ame ga yayi ne o'ja bo nima 'deni kēdi kilingere ti tilēlu Boko'ba.

¹⁰ Kina lijē kikali bo ngi rō bo kpasī tōnē molo kēdi koloma kpa reki yayi tokpasi girisi di zi bilaka ne. Kina lende 'ba wa nima ko'do rōnni zi bo nima ne kigayi lijē ngi yaga.

Pītōrō Iyandi Wa Mi Reki 'Ba Rō Lōbu

¹¹ Bo nima oloma ngi ko'ba'ba rō bo ngila Pītōrō ni ti Yowani di mi dēdē ame kidēki mōyi mo rō Dēdē 'ba Nere Solomo ne yayi. Kina odo bilaka naga nima ko'ja 'deni tara na lijē kirinḡa ngi kototo rōnni ngila ya naga nima yayi rōmōyi lende mo igayi lijē 'deni.

¹² Kina odo Pītōrō konḡo tindī naga nima 'deni kēdi kidayi lijē tara tine, bo iya te, "Kpe bilaka 'beze ga 'ba Yisarele, gō wa'di na ki'dike lende nime kigayi ye kēddi kidayike ze tara gomo? Omerike 'beye iyake te ze na di'di bo nime kilingere ti tigo ze ala gbī ti tigo 'ba mōtu ze?"

¹³ Inza tara, ame na rō lende 'ba Yēsu bo laja 'ba Boko'ba ame koloma rō tonḡo gō Abarayama ni ti Yisika ti Yakoba gbī ti 'bu ze lōbu motō ga bine ne. Boko'ba i'di rō lōbu 'deni zi Yēsu, ne kpe i'dike bo 'deni tōnē zi turu. Pilato o'doko pele tope bo yaga, ususuke bo nduwē.

¹⁴ Bo ame koto laka rō bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba ne ebe kususuke zi turu. Ititike za rō bo ame rō bo akupō ne na 'do kope yaga ziye,

¹⁵ tine bo ame rō bo tididi wa ne na kupōke ngi yaga. Ne Boko'ba i'di bo 'deni kēnyi kodo yaga di mi tōlē do'ja kinē bo ti komoze.

¹⁶ Tigo 'ba Yēsu na me kileḡo bo nime kēddi konḡoke kikalike gbī ne. Rōmōyi bo i'di do bo 'deni gō lende 'ba Yēsu, kina me

ki'di tigo 'deni me zi bo di komoye 'do bo kilingere ti.

¹⁷ Lōndō ma ga, wa nima ko'doke kpe ti bulōbu 'be ga zi Yēsu ne mikali 'deni o'doke e'be ngi kinza lende kikali mo.

¹⁸ Ne tine Boko'ba i'di bo kumē lende abo 'deni pili molo kuwōwō lende 'ba gomo 'ba Kurisitō nime. Kina me bo ki'di 'deni ko'do rōni tara.

¹⁹⁻²⁰ Kina ti, o'oke doye kilekike zi Boko'ba 'do bo kupupu lende kēnyē 'be yaga. Rōmōyi 'do odo kada mo kōmō 'deni gō bo ko'do yöyi ma laka doye bo koja Yēsu ame bo ki'di lende mo 'deni molo gō kēdi rō Kurisitō ne.

²¹ Bo o'doko 'do Yēsu koloma mītōro ḡbō kōmō mi kada abo ame bo kēdi ki'di wa pili 'deni 'do kēdi rō ma la'ja ne. Bo i'di bo kumē lende ni 'deni molo kiya lende naga nime.

²² Musa na kiya te, 'Nere 'be Boko'ba ti ki'di bilaka ma koto motō 'deni di mi lōḡgō ye nima kēdi rō bo kumē lende kozo 'bama. Uwōke lende ame ga pili bo kēdi kiya ne,

²³ rōmōyi lijē ame ga pili kuwō do bo dē ne inza kpe rō 'ba Boko'ba ti kote dōnni pili yaga."

²⁴ Ame na rō lende kiya 'ba Musa. Kina Samōlē ni gbī ti bo kumē lende motō ga ame tōnē koloma rō tiya laja 'ba Boko'ba ne iya lende naga nima 'deni tara gō kō'du 'ba mi kada 'beze ma le'jete nime.

²⁵ Kina me lende 'ba bo kumē lende 'ba Boko'ba ma doḡba tōnē ga bine ne iya rōni 'deni gbī gō lende 'be. Lōmu tōnē Boko'ba ko'do molo bine ti 'bu ye lōbu ga ne kina me 'deni gbī tiye. Bo iya te zi Abarayama, "Ti kupō yi ga na ti mo'do yöyi ma laka ngi do bilaka pili 'ba dolinḡo nime."

²⁶ Kina me mēdi miya 'deni ziye, Yēsu na Boko'ba kigeli 'deni rō bo laja abo. Kina me bo koja 'deni doḡba kako ziye 'do ko'do yöyi ma laka doye gō ki'di ye kolake gō lende kēnyē 'be ga yaga."

4

Burē Rō Pītōrō Ni Ti Yowani

¹ Ko'ja Pītōrō ni ti Yowani kēdi gba rō tiya lende nime zi bilaka naga nima kina bo akumu motō ga kōmō ngi ti Sadoke motō ga ti bo do bo kanya 'ba rō lōbu 'ba Boko'ba.

² Lijē ngi rō 'diri gō lende nime Pītōrō ni kēdi kiyandi bilaka kiya te, Yēsu ēnyi kodo 'deni yaga di mi tōlē ne, rōmōyi lende nima ileme 'deni todo 'ba tōku di mi tōlē ēdi rō ma laka.

³ Kina lijē kinda'ba Pītōrō ni ngi koto kari ki'di kō'dō mi maboso rōmōyi gō bi 'deni rō mi dokopiyari.

⁴ Bilaka ma konzi ame ga kuwö lende kiya 'ba Pitörö ni nima ne i'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu. Kina ya ma ki'di dönni go lende 'ba Yësu kodo'bo rönni ngi pili kuluku 'butë bi 'butë (5000).

⁵ Mi bi kèzë ma di gomo na löbu 'ba Yudayi ni kototo kpënni ngi mi Yeroselema ti bo koma kiyandi 'bënni ga.

⁶ Ana ma tönë ro bo do bo akumu 'ba Boko'ba ne ëdi gbì mi löngö lījē yayi ti Kayapa ti Yowani ni ti Alesandoro gbì ti bilaka moto ga 'ba Ana.

⁷ Kina lījē ki'di Pitörö ni ngi koro kómönni yayi. Lījē iya te, "Kpe, ileñoke bo nime ti wa'di? Közi kakpa 'ba yë na me ko'doke lende nime timo?"

⁸ Pitörö ngi lo ti Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ënyi kileki kiya zinni, iya te, "Kpe turu ze ga ti bulöbu ze ga,

⁹ ndobo laka nime do'do dileño bo roko'co nime ne kina me këddi kititike ze gomo ne ya?

¹⁰ Ne ongo, ti miya ziye pili ti bilaka 'ba Yisarele. Tigö 'ba Yësu Kurisitö 'ba Nazareta na me kileño bo nime këdi koro mi nime tone komoye ro bilaka ma laka ne. Utötike Yësu Kurisitö 'deni tönë bine, ne Boko'ba i'di bo 'deni kënyi kodo yaga di mi tölë.

¹¹ Kö'du go lende abo na tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, 'Döku nime u'du pa mökö, kpe bo ko'ba rö ti döku ni ilagike 'deni di romo. Ne le'jete bo na 'deni 'böwu ro döku ma laka ro do kiteli mi gbondo 'ba rö.'

¹² Bo na nge koto kpöki ro bo tomo bilaka di mi tölë römöyi Boko'ba i'di közi kakpa mo de zi boto moto tine nge zi bo."

¹³ Do ngölö 'ba Pitörö ni ti Yowani igayi bilaka naga nima kototo dönni yayi ne ngi, römöyi lījē ikali ya naga nima ro bilaka ma sari, tine uwö lījē kiya lende ngi ro do kitëwu kozo bo kikali waraga tara. Kina lījē kikali ya naga nima ngi ro bo kösö go Yësu ga.

¹⁴ Bo mo tönë kileño ne ëdi gbì koro tinni yayi kina ngi i'di lījē kikali de kpe tiya lende ma kënyë moto zinni.

¹⁵ Kina lījē koja Pitörö ni ngi titi yaga di mi löngö lījē yayi. Kina lījē koloma ngi ro to'do burë mo,

¹⁶ lījē iya te, "Wa'di ga na go do'doke zi ya naga nime? Bilaka ame ga pili këdi koloma mi Yeroselema bine ne ikali lende 'ba go koto nime lījē ko'do ne 'deni pili. Kina dinza dikalike gbì tandi gomo.

¹⁷ Ne ma laka mo go diyake zinni kinza lījē kari kiya lende 'ba Yësu de kpe zi boto ma koto moto. Kinza bilaka ma konzi moto ga kuwö lëbi 'ba lende nima ra."

¹⁸ Kina lījē kidëki Pitörö ni ngi 'böwu kako kiya teyi kinza lījē kari kiya lende 'ba

Yësu de kpe, kina kinza lījē kiyandi bilaka de kpe timo.

¹⁹ Ne tine Pitörö ni ti Yowani ënyi kileki domo zinni, iya te, "Omerike lende nime te, kpe na go duwö doye ala Boko'ba na go duwö domo?"

²⁰ Ne 'beze wa ame do'ja 'deni kina duwö 'deni gbì ne a moto ngi go dola go tiya mo du te inza."

²¹ Kina ngi bilaka naga nima ikali de kpe ma 'do kodo karama do Pitörö ni römöyi bilaka pili ëdi 'deni ngi kilëlu Boko'ba go lende 'ba tileño nima kileño bo nima ne. Tine lījē ose go lende 'bënni nima nduwë ro ma kitigo zi Pitörö ni kina lījē kope ngi.

²² Bo mo nima kileño ne koma koo mo ëdi 'deni kozo 'butë sowo gbì ti domo teyi tara.

Mötu Go Tigö

²³ Kina odo kope Pitörö ni 'deni ti Yowani kozo a nima tara tine, lījē ileki ngi kari zi lëpi nni ga këyëti go lende naga nima löbu 'ba bo akumu ni ti bulöbu ni kiya zinni ne.

²⁴ Kina lījē pili koloma ngi ro tilëlu Boko'ba bi koto kiya te, "Nere ze, ni na me ko'ba mitoro ni ti doyayi ti yöpö ni pili ti wa ame ga pili këdi koloma yimo ne.

²⁵ Ni na me kilende ti Nyi Koto Laka mi 'bu ze löbu Dawidi bo laja 'bi ame 'do ki'di bo kiya te, 'Go wa'di na bo löwö ni kënyi ngi ro ya, kina bilaka kebe ngi tususu kpënni ro yawa gomo?

²⁶ Nere 'ba dolinjo pili ileño rönni 'deni ndö bi to'do ya, kina bo dolinjo 'bënni ga kototo rönni ngi tususu kpënni ro nere Boko'ba gbì ro Kurisitö abo ame bo koja kako dolinjo nime bine ne.'

²⁷ Kina me lende tönë ga Dawidi kiya ne o'do rönni 'deni ngi tara. Nere Erode ni ti bo dolinjo Ponitiyo Pilato ususu kpënni 'deni tönë di mi gawo nime bine ti bo löwö ni ti bilaka 'ba Yisarele ro Yësu ame ro bo laja 'bi koja kako dolinjo nime bine ne.

²⁸ Lījē ususu kpënni 'deni 'do to'do wa tönë ga kiya te ëdi ko'do rönni ne. Iya 'deni te wa naga nime ëdi ko'do rönni römöyi ako'doko 'bi na kina ëddi gbì ti tigo mo.

²⁹ Nere Boko'ba ze, uwö kpa kose 'ba bulöbu naga nime kose kpënni roze ne. Ze bo laja 'bi ga na, i'di tigo zize go duwöwö lende 'bi ro do ngölö zi bilaka.

³⁰ Ileme tigo 'bi zi bilaka ti ti'di ze dileño bo roko'co. Kina i'di ze ti do'do go koto ame ga lende mo kigayi bilaka ne ti közi kakpa 'ba bo laja 'bi Yësu."

³¹ Kina odo lījē kote tititi Boko'ba 'deni kozo a nima yo, kina go bi nima kiyaya röni ngi kozo kizikizi tara. Kina lījē ngi pili lo ti Nyi Koto Laka ki'di lījē ngi bi tiya lende 'ba Boko'ba zi bilaka ro do ngölö.

Konyi 'Ba Bo Ki'di Dönni Gɔ Lende 'Ba Yësu

³² Mi kada naga nima yayi bo ki'di dönni gɔ lende 'ba Yësu ga oloma ngi pili ti meri koto gbi ti döki'di koto. Bo mato iya de te, "Ama naga nime wa 'ba gbagba ma na." Tine lijë pili oloma ga ngi tokonyi rönni ti wa ame ga lijë këdi timo ne.

³³ Bo laja 'ba Yësu ga o'bo ngi nburu ti tigo bi tuwöwö tado 'ba Yësu yaga di mi töle. Kina Boko'ba kö'bo ngi nduwë to'do yeyi dönni ro mbëmbë.

³⁴⁻³⁵ Ya mato ga ame di mi löngö lijë yayi këdi ti nyaka ni ti rö ro ma konzi ne, ari kugö mato ga ngi mökö ko'de girisi mo ga kako zi bo laja. Kina koza ngi kozo ame lijë këdi ro leri mo ne tara. Boto mato inza kpe ro leri 'ba wa mato di mi löngö lijë nima yayi.

³⁶ Bo mato ro Yesepa o'do gbi tara. Bo di mi kupö bilaka 'ba Lëwë, öyö bo mi döyayi 'ba Kupuriyö. Bo laja 'ba Yësu ga i'di möyi bo ro Baranaba ame 'jo 'ba lende mo tégë, "Bo toco mi këddi."

³⁷ Bo ugö nyaka abo mato mökö bo ko'de girisi mo ngi ki'di zi bo laja.

5

Ananiya Ni Ti Sapira

¹⁻² Bo mato kidëki möyi mo ro Ananiya lijë ti 'ja abo Sapira, lijë ugö nyaka 'bënni mato mökö kina bo kogba girisi mo ngi ro ë'bënni kozo ma ndö te na nge bo ko'de ki'di zi bo laja. 'Ja abo Sapira ikali gɔ lende nima gbi.

³ Pitörö iya te, "Ananiya, gɔ wa'di na ki'di Satani ka'da yi ki'di yi kebe kunzö bëti zi Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba gɔ lende 'ba girisi nima kogba 'deni ro ë'bi ne gomo?"

⁴ Nyaka ro nyaka 'bi, kina me kugö mökö girisi mo gbi ro ë'bi. Ne gɔ wa'di na kebe komeri to'do lende nima tara gomo? Bëti nime o'do de zi bilaka, ne Boko'ba na me 'deni ko'do bëti teyi."

⁵ Kina Ananiya kuwö lende nime Pitörö kiya ne yo, na bo kila'ba ngi bëri ro töku. Bilaka ame ga kuwö lende 'ba töle abo nima ne ngi pili ro tikere.

⁶ Kina yobi ndende mato ga kako kolo töku bo ngi mi böngö kombi kari kusu.

⁷ Tégë me mbowa kozo saa mota tara di pötö mo na 'ja mo kömö ngi. Loko ikali de te më'dë ni öle 'deni.

⁸ Pitörö ititi löko, iya te, "Iya zö ro ma laka girisi 'ba nyaka nime kugöke ne gɔ romo na nge me ne?"

Loko iya te, "Yëë, kina ma pili ne."

⁹ Pitörö iya te, "Gɔ wa'di na kpe ti më'dë yi kususuke kpeye bi to'do bëti zi Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba gomo? Onjo bi 'de te,

bilaka ame ga kusu më'dë yi ne na me 'dë gba këdi koro kpadöri. Lijë ëdi kombi töku yi tone giri nime kari kusu."

¹⁰ Kina löko kila'ba ngi ro töku bëri komo Pitörö. Yobi ndende tönë ga ako ko'ja löko köle 'deni gbi, kina lijë kombi töku ni ngi yaga kari kusu ngila më'dë ni.

¹¹ Kina bilaka 'ba kanisa pili ti ya ame ga kuwö lende mo mi kada nima yayi ne ngi pili ro tikere gɔ kö'du mo.

Gɔ Koto Ma Konzi

¹² Mi kada naga nima bo laja 'ba Yësu ga oloma ngi to'do gɔ koto ma konzi ame ga lende mo kigayi bilaka ne yayi. Kina bilaka ame ga pili ro 'ba kanisa ne kö'bo ngi nduwë bi tototo dönni mi dedë 'ba nere Solomo ame mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba ne.

¹³ Ya ame ga ki'di dönni de gɔ lende 'ba Yësu ne ilanja rönni de tari todo'bo dönni ti ya naga nima. Ne tine bilaka pili ö'bo ngi tiya lende 'bënni ro ma laka.

¹⁴ Kina ki'di bilaka ma konzi mato ga botoni gbi ti 'ja kö'bo ti'di dönni ngi gɔ lende 'ba nere Yësu lijë kodo'bo rönni ti bilaka 'ba kanisa.

¹⁵ Kina bilaka koloma ngi ro tombi bo roko'bo ma konzi ko'ba kpa kori do langiri ni ti sora ni 'do odo kiya te Pitörö kudö kebe yayi gɔ do mbëli bo kudö kebe dönni.

¹⁶ Bilaka ma konzi olo kako di mi dolinjö ame ga ngila Yerusalem yayi ne ti bo roko'bo ma konzi ro bo nöki ni ko'de kako zi Pitörö ni, kina kilenjo lijë ngi pili.

Gomo 'Ba Bo Laja

¹⁷ Kina bo do bo akumu ni ti ya ame ga ro 'ba bo kidëki möyi domo ro Sadoke ne ngi lo ti mi kombi ro bo laja naga nima.

¹⁸ Kina lijë kindaba bo laja naga nima ngi ki'di mi maboso.

¹⁹ Kina odo kömö 'deni mi korondo tine, malayika 'ba Boko'ba ako ngi kurögö kpadöri 'ba maboso nima yaga, kina ko'de lijë ngi yaga, iya te,

²⁰ "Arike mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba gɔ kari kiyake kori 'ba didi nime zi bilaka."

²¹ Kina odo bo laja naga nima kuwö lende nime 'deni te tine, lijë ënyi ngi mi bi këzë mo kari mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba kisaki ngi tiyandi komo bilaka.

Mi döngbo mo nima na bo do bo akumu ni ti bilaka abo ga kidëki bilaka ma löbu 'ba Yudayi ngi pili kototo rönni mi gɔ bi 'ba tiya burë. Kina lijë koja bo kanya ngi 'do ko'de bo koja laja naga nima kako zinni di mi maboso.

²² Kina odo bo kanya naga nima kari kömö yayi tine, lijë o'ja bo laja tönë ga inza kpe mi maboso yayi. Lijë ileki kako kiya lende mo zi bilaka löbu naga nima, tégë,

²³ “Dari do'ja kpadörö 'ba maboso laka ro ma kopi teyi ti bo kanya bo koda bi mo ga kedi korö kpamo yayi. Tine dopi kpamo yaga dodo rö yayi do'ja lijè dè du te.”

²⁴ Kina odo bo do bo kanya 'ba rö löbu 'ba Boko'ba ni ti löbu 'ba bo akumu ni kuwö lende nima 'deni tara tine, lende mo ilikö ngi dönni. Lijè ikali dè wa'di na ko'do röni zi ya naga nima.

²⁵ Tine bo motö ako kiya zinni, tégè, “Ya tönè ga ki'dike mi maboso ne lijè édi mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba 'dè yayi bi tiyandi bilaka.”

²⁶ Kina bo do bo kanya nima kënyí ngi ti bo kanya abo ga kari go bo laja tönè ga. Ne tine lijè itinjí ya naga nima dè ro ya, römöyí lijè ere kinza bilaka naga nima yayi ne kënyí ra ro ya tinni tu'du lijè ti döku.

²⁷ Lijè o'de bo laja naga nima ki'di korö komo bilaka löbu naga nima mi bi 'ba burè yayi ne. Bo do bo akumu nima ënyí kiya zi bo laja naga nima bo iya te,

²⁸ “Kpe, dota go tiyandi bilaka ti lende 'ba Yésu nima 'deni tönè molo di ziye bine. Ne ebe ki'dike lende 'ba akiyandi 'be nime 'deni ngi le'jete kita 'ba kote mi Yeroselema nime pili. O'dokoke 'deni ngi 'do ze na dinda ro bo kupö Yésu.”

²⁹ Pitörö ni ënyí kileki domo zinni iya te, “Ma do kiteli mo Boko'ba na go duwö domo, inza dè ro kpe bilaka lesi na go duwö döye.

³⁰ Bo na ro bo ame 'bu ze löbu ga koro ne. Kina me bo i'di Yésu 'deni gbi kënyí kodö yaga di mi tölè. Kpe 'beye upöke Yésu 'deni tönè ti tutöti mo do ngéri.

³¹ Ne Boko'ba i'di Yésu 'deni koloma do döri bo mitoro ro ñere gbi ro bo tomö wa di mi tölè, 'do ki'di bilaka 'ba Yisarele koto dönni di mi lende kënyè 'bënni ga go bo kola lijè.

³² Wa naga nime ze do'ja 'deni ti komoze, kina me dèdi 'deni ro tiya mo zi bilaka. Kina Nyí Koto Laka ti ki'di lijè 'deni ngi kikali lende naga nime, römöyí Boko'ba i'di Nyí Koto Laka abo 'deni zi ya ame ga koro bo ne.”

³³ Lende nime i'di bo burè naga nima ngi kënyí ro 'diri ko'doko 'do tupö ya naga nima.

³⁴ Tine bo motö ro Gamalele ënyí torö kilende zi bilaka naga nima mi bi 'ba burè yayi ne. Bo ro Parosi ame kedi kiyandi bilaka ti kö'du ki'di 'ba Boko'ba, kina bilaka ngi me ro ma koro bo. Bo i'di bo kanya koto bo laja naga nima titi kari mbowa yaga.

³⁵ Kina bo kiya zi bilaka 'ba burè naga nima bo iya te, “Kpe löndö ma ga bilaka 'ba Yisarele, omerike döye titi go lende nime ko'dokoke to'do mo zi ya naga nime ne.

³⁶ Omerike lende 'ba Tuda ma tönè kënyí ko'do ro bo pa mi döyayi nime bine ro wa löbu, bilaka kösö kulöwö go bo ñbö közo kuluku modomota (400) tara ne te. Ne me tönè kupö bo ne wa'di na ko'do röni? Ya ame ga pili ki'di dönni go lende abo ne ita'ba ngi këyèyí rönni ro kotokoto lende nima kilikö ngi yaga ro yawa.

³⁷ Di pötö mo Yuda di Galilaya ënyí gbi mi kada ma tönè kedi kugu möyí bilaka ne ki'di bilaka ma konzi motö ga kösö go bo. Ne me tönè kupö bo gbi ne wa'di na ko'do röni? Ya ame ga ki'di dönni go lende abo ne ita'ba ngi gbi këyèyí rönni ro kotokoto.

³⁸ Ne kina me gbi közo lende 'ba ya naga nime kinza ko'doke wa motö dè zinni. I'dike lijè kari ë'bënni. Meri 'bënni ti ndobo 'bënni nima odo kiya te kedi ro 'ba bilaka lesi édi kote röni ka giri naga nime.

³⁹ Ne odo kiya te kedi ro 'ba Boko'ba inza ko'boko ta'da mo. Motoga ti keddike e'be za ro to'do ya ti Boko'ba.”

⁴⁰ Kina bilaka 'ba burè naga nima pili korö ngi go lende kiya 'ba Gamalele nima. Kina lijè kidéki bo laja naga nima ngi kako ki'di komba nge ti korobayi. Lijè ose gomo gbi ro ma kitigo zinni kinza lijè kari kiya lende 'ba Yésu dè kpe. Kina lijè kope bo laja naga nima ngi ki'di kari.

⁴¹ Tine bo laja naga nima di bi todo 'bënni di mi bi 'ba burè nima lijè ngi lo ti loño, römöyí Boko'ba oza lijè 'deni laka tombi gomo go lende 'ba Yésu.

⁴² Tine di pötö mo bo laja naga nima oloma ngi nduwè tiyandi bilaka di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba gbi kebe mi liño. Lijè ö'bö ngi nduwè tiyèti mo Yésu na ro Kurisiti ame Boko'ba koja kako dolinjo nime ne.

6

Bo Kokonyi Ndobo

¹ Kina odo bo kösö go Yésu ga konzi 'deni közo a nima tara mi kada naga nima yayi tine, ya ame ga mi löngö lijè yayi kilende ro kpa Giriki ne ebe ngi togba kpenni ti ya ma kilende 'bënni ro kpa Yudayi. Ya ma kilende 'bënni ro kpa Giriki naga nima iya te, makuru'be ma 'bënni ga o'ja a 'ba konyi ame kedi koza nduwè ro go bi kezé pili ne dè.

² Kina bo laja ma 'buté domoriyö naga nima kidéki bo kösö go Yésu ga ngi pili kototo rönni bi koto. Lijè iya te, “Ma kele mo na ro wa'di? Ndobo 'ba tuwöwö lende 'ba Boko'ba na go dola bëri dari mi ndobo 'ba toza a 'ba konyi zi bilaka?

³ Löndö ze ga, ma laka mo o'dokö ziye 'do kigelike bilaka motö ga modomoriyö di mi löngö ye bina ro ya ame ga kikalike kedi lo ti Nyí Koto Laka ki'di 'deni kikali lende

ne, 'do di'dike lijë na këdi ro bo konjo go ndobo nime,

⁴ go ndobo 'beze këdi nge ro to'do mötu ti tuwöwö lende 'ba Boko'ba zi bilaka."

⁵ Kina bilaka naga nima pili kuti ngi go lende nima. Kina lijë kigeli Setepano ame lo ti Nyi Koto Laka ki'di dönü 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö ti döki'di koto ne ngi. Tine lijë igeli Pilipö ni gbi ti Purökörö ti Nikanora ti Timono ti Peremona ti Nikolawo ame ro bilaka 'ba Anitokiya bo ko'do ro bo 'deni ro Yudayi ne.

⁶ Lijë o'de ya modömoriyö naga nima kako zi bo laja 'ba Yësu ga. Kina bo laja ki'di közinni ngi dönü kumötu go Boko'ba kokonyi lijë mi ndobo nima.

⁷ Mi kada naga nima yayi bilaka ma konzi i'di dönü 'deni go lende 'ba Boko'ba, kina bo köso go Yësu ga konzi ngi ro ma kënyë mi Yerosalema. Bo akumu ma konzi möto ga i'di dönü 'deni gbi go lende 'ba Yësu Kurisitö.

Tinda'ba Setepano

⁸ Tine Boko'ba ö'bö ngi to'do yëyi do Setepano ki'di tigo zi bo koloma ro to'do go koto ma konzi möto ga ame lende mo kigayi bilaka ne yayi.

⁹ Tine bilaka möto ga ënyi ngi bi to'do kowasa ti bo. Ya naga nima, lijë ro bilaka 'ba Kurënë ti Alesandora ame ga këdi ko'do mötu mi rö 'ba mötu ame kidëki möyi mo ro, "Rö 'ba bo do ngölo" ne. Lijë ënyi ngi kodö'bo rönni ti bilaka möto ga 'ba Kilikiya ni ti Asiya.

¹⁰ Ne tine Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba i'di Setepano ngi kikali lende ro ma kënyë kinza bilaka naga nima ka'da bo ra ti lende.

¹¹ Kina lijë kari koco ngi zi ya möto ga 'do kiya te, "Duwö bo nime koloma ro titi'ja Boko'ba gbi ti 'bu ze löbu Musa."

¹² Lende nime i'di bilaka 'ba Yerosalema ngi pili ti bulöbu 'bënni ga kpaki ti bo komo kiyandi ni kënyi ro 'diri ti Setepano. Kina lijë kolodo ngi do bo kinda'ba bo koto kari mi bi 'ba burë.

¹³ Lijë i'di ya möto ga koloma tususu bo ro bëti, kiya te, "Bo nima oloma ro tiya kpa kënyë ro rö löbu 'ba Boko'ba gbi ti kö'du ki'di mo njo bo ne.

¹⁴ Duwö bo koloma tiya mo tégë bo nima ro Yësu 'ba Nazareta ne ti kiyëyi rö löbu 'ba Boko'ba yaga kada möto kuyi mi döläti ame ga Musa kose gomo zize ne."

¹⁵ Bilaka naga nima pili mi bi 'ba burë yayi ne odo kömönni ngi do Setepano, tine lijë o'ja komo bo uyü röni 'deni ngi yaga közo komo malayika.

7

Lende 'Ba Setepano

¹ Kina bo do bo akumu nima kënyi kititi Setepano, iya te, "Lende nime ro ma laka?"

² Setepano ileki dömo, iya te, "Kpe löndö ma ga kpaki ti bulöbu mo ga, uwöke döma. Mi kada ma mölo töne ga bine Boko'ba ame ro bo do wa pili ne odo 'deni kileme röni zi 'bu ze löbu Abarayama. Mi kada nima yayi Abarayama ëdi koloma mi döyayi 'ba Mesopotamiya gba kinza bo kari dö Arana.

³ Boko'ba iya te, 'ënyi di döyayi nime di mi lönggö e'be 'bu yi ga kari mi döyayi ame mëdi mileme ziyi ne."

⁴ Abarayama ënyi 'deni mi kada nima di mi döyayi 'ba Kalidaya yayi kari koloma Arana. Di pötö töle 'ba 'bu bo na me bo kënyi di Arana kako mi döyayi nime dëdi dolomake teyi.

⁵ Ne mi kada naga nima yayi Boko'ba i'di bi titi 'ba döyayi nime möto dö zi Abarayama. Tine Boko'ba iya 'deni 'do ti'di mo zi Abarayama kada möto 'do këdi ro yayi abo gbi ti kupö bo ga. Boko'ba iya 'deni közo a nima tara pele ko'ja Abarayama kinza ti kole.

⁶ Boko'ba iya te, 'Kupö yi ga ti koloma 'deni ro atöli mi döyayi 'ba bo löwö. Kina bilaka 'ba döyayi nima ti ki'di lijë 'deni ngi koloma ro to'do ndobo zinni kodö gomo rönni njo komo köo kuluku modöomota(400).

⁷ Ne tine ti mako 'deni ngi modö karama do bilaka mo naga nima. Kina kupö yi ga ti kodö 'deni ngi yaga di yayi kako to'do mötu zö mi döyayi nime bine."

⁸ Boko'ba iya zi Abarayama go ko'do döläti 'ba akilele zi bilaka abo ga ame ro botöni ne 'do këdi ro kinë 'ba lömu abo 'ba Boko'ba. Kina odo Abarayama köyö Yisika 'deni tine bo ilele ngi mi tö'dö do modöomota. Yisika öyö Yakoba kina bo ko'do gbi tara teyi. Yakoba öyö kole 'butë dömoriyö abo ga kina bo kilele lijë gbi tara, ame lijë na ro yi linggi 'ba kpa goli ze ga ma le'jete nime ne.

⁹ Ne kole 'ba Yakoba ga ebe 'böwu kombi münni ro löndö nni Yesepa, lijë kugö bo mökö zi bilaka möto ga koto kari Ezipeto ro atöli. Ne tine Boko'ba oloma 'deni nduwë ti Yesepa

¹⁰ kolö bo di mi gomo abo ga pili, i'di bo 'deni kikali lende 'do döki'di bo dölijo 'ba Ezipeto nima këyi ro bo. Bo dölijo Paro i'di Yesepa koloma ro turu ma löbu do Ezipeto gbi tonggo go wa 'ba mi lijo abo ga.

¹¹ Tine sëyi ebe kila'ba ngi mi döyayi 'ba Ezipeto ni ti Kanana ki'di bilaka koloma ro gomo. 'Bu ze löbu ga ame këdi koloma mi Kanana ne o'ja wa möto dö go lijë konyo.

¹² Ne tine Yakoba uwö lëbi mo tégë nyönyu ëdi Ezipeto, kina bo koja kole abo ga 'bu ze löbu ga ngi kari tugö mo.

13 Mī riyō 'ba tileki 'bēnni na Yesepa kileme ro bo zinni ro löndō. Kina bo doliṅo 'ba Ezipeto nima gbī kikali lijē ngi ro bilaka 'ba Yesepa ga.

14 Mī kada nima yayi Yesepa oja laja 'deni go 'bu bo Yakoba 'do kako Ezipeto pili ti bilaka abo ga ma kuluku koto kodo dōmo 'butē riyō dōōmu (75).

15 Yakoba ni ēnyi kari koloma Ezipeto ṅbō bo kolē yayi ti kole abo ga.

16 Kina di gomo tine na bilaka kombi tōku lijē 'jaa kileki timo Sekeme kari kusu mī go bi ma tōnē Abarayama kugō ti girisi di zi bilaka 'ba Amora ne.

17 Kina odo koda 'ba wa ma tōnē ga Boko'ba kiya lende mo zi Abarayama ne kola 'deni ṅgosi tine, 'bu ze löbu ga ara 'deni ro ma kēnyē mī dōyayi 'ba Ezipeto.

18 Mī kada mo naga nima yayi bo doliṅo mōto ame kinza kikali Yesepa dē ne na 'deni do dōyayi 'ba Ezipeto.

19 Bo doliṅo nima uyī dōṅgala mōto zi 'bu ze löbu ga koloma ro todo gomo rōmo. Bo i'di lijē koloma ro tu'du kole kuru 'bēnni ga mōkō kolē yaga.

20 Mī kada 'ba lende nima na köyō Musa ṅgi ro kole ame kele kulōwō ne. Ulu bo nyepe mota mī rō 'ba 'bu bo,

21 di gomo tine na kari kusu do bo ṅgi mōkō. Nyiti 'ba bo doliṅo Paro na kari kōmō do bo di mōkō yayi kogba bo kari timo kulu ro kole 'bēni.

22 Kina kiyandi bo ṅgi pili ti akikali 'ba Ezipeto, bo koloma ṅgi ro bo kpa kitigo gbī ro bo riri.

23 Kina odo kōmo kōo abo kēdi 'deni 'butē sowo tara tine, bo ēnyi komeri lende 'ba 'do tari tonṅo löndō bo ga bilaka 'ba Yisarele.

24 Kina bo kari ko'ja bo Ezipeto mōto ṅgi kēdi ro tomba bo Yisarele mōto. Bo ari kokonyi lēpi bo nima, bo kupō bo Ezipeto nima ṅgi yaga kpa dōkolo mo.

25 Bo omeri 'ba bo, bo iya te bilaka 'bēnni ga ti kikali ṅgi bo na Boko'ba ko'doko 'deni 'do kolo lijē di mī gomo nima. Ne tine lijē ikali ma tara dē.

26 Mī bi kēzē mōto 'bōwu bo ari ko'ja ya ma riyō 'bēnni mōto ga 'ba Yisarele kēdi ro tomba rōnni. Kina bo kari tota lata mo, bo iya te, 'Uwōke dōma te, kpe ro löndō koto ēddi kombake rōye go wa'di?'

27 Tine bo ma koma 'diri mo nima ēnyi kitinṅi Musa yaga kileki kiya te, 'Ni, yē na ki'di yi ro bo dōze bi to'do burē ze?'

28 Éddi ko'doko tupō ma gbī kozo ame kupō bo Ezipeto tōnē tūpiyara ene ne?'

29 Lende nime i'di Musa ṅgi ro tikere kēnyi di Ezipeto kirina kari koloma ro bo löwō mī dōyayi 'ba Midiyana. Bo ari köyō kole riyō di yayi.

30 Kina odo Musa ko'do kōmo kōo 'deni 'butē sowo yayi tine, mī kada ma do koto mōto ko'ja bo kēdi mī mōkō do dōku 'ba Sinayi, na malayika 'ba Boko'ba kodo kileme rōni ṅgi zi bo mī pa'do köbō do morogo.

31 Lende 'ba wa nima igayi Musa ṅgi ki'di bo kese ṅgosi tonṅo mo. Tine bo uwō Boko'ba kilende zi bo iya te,

32 'Ma na ro Boko'ba ame koloma ro tonṅo go 'bu yi löbu Abarayama ni ti Yisika ni ti Yakoba ne.'

Lende nime i'di ro Musa ṅgi kilē'di kilana ro bo dē kpe tonṅo mo.

33 Boko'ba iya te, 'Oto wari yaga di ndiyi. Go bi nima kēdi korō teyi ne go bi ma 'ba Boko'ba na.

34 Mo'ja lisa 'ba bilaka ma ga 'deni di Ezipeto kina muwō tileri 'bēnni 'deni gbī. Kina me mako 'deni doliṅo nime 'do tolo lijē di mī gomo 'bēnni ga. Ényi toro, mēdi moja yi kileki kari mī dōyayi 'ba Ezipeto.'

35 Kina me mēdi miya ziye löndō ma ga, Musa tōnē bilaka kilagi, kiya te, 'Yē na ki'di yi ro bo dōze bi to'do burē ze?' ne, bo na Boko'ba koja kari koloma ro bo dōnni kolo lijē yaga di mī gomo 'bēnni ga. Boko'ba i'di malayika nima Musa ko'ja di mī pa'do 'ba do morogo nima ne kose go lende naga nima zi bo.

36 Musa oja bilaka 'ba Yisarele 'deni yaga di mī dōyayi 'ba Ezipeto ti to'do wa ma konzi mōto ga ame lende mo kigayi bilaka ne mī dōyayi nima yayi gbī di mī yōpō löbu ame kidēki ro Yōpō Kasi ne. Bo oloma 'deni nduwē ro to'do lende 'ba go koto di mī mōkō yayi ṅbō kōmo kōo 'butē sowo.

37 Bo na tōnē kose zi bilaka 'ba Yisarele, kiya te, 'Boko'ba ti ki'di bo mōto 'deni ṅgi di mī löṅgō ye nima kēdi ro bo kumē lende kozo 'bama.'

38 Musa nime bo na gbī tōnē koloma ti bilaka 'ba Yisarele mī kada ma tōnē lijē kototo dōnni di mī mōkō. Mī kada nima yayi malayika 'ba Boko'ba ilende zi bo bi koto ti 'bu ze löbu ga. Kina ki'di kō'du ki'di 'ba Boko'ba ame 'do kō'bō ro ṅburunṅburu ne ṅgi zi bo 'do bo ki'di gbī zize.

39 Di pōtō mo 'bōwu 'bu ze löbu ga ebe kilagi lende 'ba Musa kitinṅi yaga, lijē ko'doko 'bōwu tileki Ezipeto.

40 Lijē ari kiya zi Arona, iya te, 'Uku akoro zize 'do kileki ze Ezipeto, rōmōyi Musa bo koja ze yaga di mī dōyayi 'ba Ezipeto nime dikali dē wa'di na ko'do rōni 'deni zi bo di bito yayi.'

41 Mī kada nima yayi lijē i'di Arona kuku yamo zinni ro kole sa 'do kēdi ro akoro zinni. Kina lijē kumu roma ṅgi teyi lijē ko'do karama 'ba akoro 'bēnni ame lijē na ko'do ti közinni ne.

42 Gɔ kò'du mo na Boko'ba kényi ngi ro ya tinní ki'di lijé koloma ro tulömu kpénni zi kada ni ti nyepe ni ti kélu 'ba mítɔɔ. Lende nime o'do róni kɔzo kò'du tónè bɔ kumè lende 'ba Boko'ba kugu kiya te, 'Kpe bilaka 'ba Yisarele, mi komo koo 'butè sowo ma tónè kèddike mi mökö ne, akumu 'be ame ga pili kolomake ro tumu mo ne umuke dè gɔ lende ma.

43 Tine kilaka 'ba tubö mo ro mbéli 'ba do akoro 'be ame kidèki möyi mo ro Moloke ne na za kolomake ro tombi mo tilaki timo. Kina kolomake ngi gbi tombi akoro 'be ame kidèki möyi mo ro Rapana kukuke kozo kélu tara ne. Wa ame ga ko'doke ti köziye ne na za kolomake tulömu kpeye teyi. Gɔ kò'du mo ti moga ye nbö kari kolomake gónyi Babele.'

44 Mi kada ame 'bu ze löbu ga kèdi mi mökö ne, kilaka na lijé kubö ro mbéli 'ba to'do mötu zi Boko'ba di yimo 'do lijé kikali ngi bo édi tinní. Boko'ba i'di Musa 'deni kubö ro kilaka nima kozo kinè ti tiyöbu mo ame bo kileme ne.

45 'Bu ze löbu ga i'di rö kilaka nima 'deni zi kole 'bènni ga koloma ro tombi mo di pötö nni mi kada ma lijé kèdi kari ti Yésuwa. Kina me 'do lijé kako koloma mi döyayi nime Boko'ba koga bo döyayi mo ga di domo zinni ne. Rö kilaka nima oloma 'deni ti 'bu ze löbu ga nbö kömò mi kada 'ba Dawidi.

46 Boko'ba ngi ti mi këyi gɔ lende 'ba Dawidi kina me Dawidi kütiti Boko'ba 'do ki'di bo ko'ba rö zi Boko'ba ma konggo Yisarele.

47 Ne tine Boko'ba i'di Solomo kole 'ba Dawidi na 'jaa ko'ba rö zi bo.

48 Ne ro ma laka miya ziye, Boko'ba ame bo na ro bo tigo do kiteli ne, bo oloma dè mi rö ame ga bilaka lesi na ko'do ti közinni ne. Kina kozo lende abo ma tónè bɔ kumè lende kumè molo bine kiya te,

49 'Mítóɔ na ro kití ma, tine döyayi na ro gara 'ba ndö. Ne ro ma tondo mo ga na 'do kpe bilaka lesi ko'bake rö zó? 'Do ko'doke bi 'ba ro kindawo zö totondo mo ga?

50 Ma na mo'ba wa pili.'

51 Löndö ma ga, o'doke minyi kulöwö. O'doke roye za kozo bo löwö ame ga kinza kikali Boko'ba dè, kuwö lende mo dè gbi ne tara. Ó'böke ro tilagi Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba molo kako di zi 'bu ye löbu ga.

52 'Bu ye löbu ga odo gomo ro bo kumè lende 'ba Boko'ba pili ro gomo. Kina lijé kupö ya ame ga koloma ro tuwöwö mo kiya te Boko'ba édi koja bilaka ma laka mato kidèki ro Kurisitó kako dolinjo nime bine ne ngi yaga. Kina me Kurisitó

ako 'deni dolinjo nime bine, ne kina me kususuke kpeye ngi ro bo kupöke yaga.

53 Kò'du ki'di 'ba Boko'ba ame malayika kose zi 'bu ye löbu ga ne, ikalike pele o'doko dè to'do mo yo.'

Tu'du Setepano

54 Kina odo bilaka bo burè naga nima kuwö Setepano kiya lende nima 'deni tara tine, lijé pili ényi ngi ro 'diri konyo do tungu nni ro bo.

55 Ne tine Setepano ngi lo ti Nyi Koto Laka kina bo kombi komo bo ngi mítɔɔ bo ko'ja bi kopö 'ba Boko'ba ti Yésu kèdi koro do döri Boko'ba yayi.

56 Bo iya te, "Ongoke, mo'ja kpadöri 'ba mítɔɔ kurögö 'deni yaga ro gböñö, kina kole 'ba bilaka lesi na me 'dè gbi kèdi koro do döri Boko'ba."

57 Ne tine bo burè naga nima ulöri ngi ro ma kembe gɔ lende nime lijé kuwö bo kiya kozo a nima tara ne. Lijé u'bè mbili nni teyi ti közinni. Kina lijé pili kényi kolodo ngi do bo

58 kinda'ba bo kari timo yaga di mi gawo. Kina lijé kari ku'du bo ngi di yayi ti döku tupö bo yaga. Bo ku'du döku naga nima olo bonggo 'ba rónni ga pili ki'di zi kole yobi mato kidèki ro Solo tonggo gomo.

59 Kina odo bilaka naga nima kèdi ku'du Setepano 'deni ti döku tara tine, bo ulöri ngi ro ma kembe kiya te, "Nere ma Yésu, ogba didi ma ziyi yayi."

60 Kina bo kolodo ngi béri, bo iya te, "Nere Yésu, ola bilaka naga nime gɔ lende kényè 'bènni."

Odo bo kiya nburunburu 'ba lende abo nime 'deni kozo a nime te tine, na bo kölé ngi.

8

1 Tine Solo uti ngi gɔ löpö nima.

Ya 'Ba Solo Ti Kanisa

Mi kada nima kupö Setepano ne na közi kasi ma kanza kiya kisaki to'do róni zi bilaka 'ba kanisa di mi Yerosalema. Kina lijé pili kita'ba ngi kiyéyi rónni mi dolinjo ma titi 'ba Yudayi ti Somorona kola bo laja na nge ro dönni mi Yerosalema.

2 Ya mato ga ame ki'di rónni 'deni ro toro Boko'ba ne na kari kusu Setepano kudu bo ngi ro mbèmbè.

3 Kina Solo kényi ki'di ro bo ngi ro tinda'ba bilaka 'ba kanisa. Bo oloma ngi ro tozi gönni kebe mi linjo 'bènni ga tinda'ba botoni pili ti 'ja koto mi maboso.

Laja Mi Somorona

4 Bilaka 'ba kanisa naga nima kiyéyi rónni mi dolinjo titi naga nima oloma ga ngi nduwè ro tuwöwö laja laka 'ba Yésu.

⁵ Pilipō ari koloma 'ba bo mī gawo mōto 'ba Somorona, kina bo kō'bō ngi rō tuwōwō mo zi bilaka ma yayi, Yēsu na rō Kurisītō ame Boko'ba koja kako di mītōrō ne.

⁶ Bilaka ma konzi uwō lende naga nima Pilipō koloma rō tiya mo ne 'deni laka. Kina lijē o'ja wa ame ga bo ko'do kō'du mo kigayi lijē ne 'deni gbi laka.

⁷ Bo i'di nōki ma konzi 'deni kita'ba di dō bilaka ti biro ma kembe, kina bo ileŋo ya ma konzi mōto ga ame ndimo ga kenjme 'deni rō kilawo ne ti bō ka'bo ma konzi mōto ga 'deni gbi.

⁸ Kina bilaka 'ba mī gawo nima ngi pili ti mī kēyi gō kō'du mo.

⁹ Ne tine bō kata mōto ēdī mī gawo nima yayi kidēki mōyi mo rō Simona. Bo ēdī mōlo yayi ti'di lende 'ba tata abo nima kigayi bilaka naga nima. Kina bo ko'do rō bo ngi rō wa löbu.

¹⁰ Bilaka 'ba mī gawo nima pili o'bō tuwō lende abo rō ma laka kiya te, "Bō nime na rō Mītōrō, mōyi bo rō Tigo Dō Kiteli."

¹¹ Lijē o'bō tuwō lende abo gō tata mbēmbē abo nima bo kēdi ko'do mī lōngō lijē ne.

¹² Kina odo Pilipō kako kuwōwō laja laka 'ba nere löbu 'ba Boko'ba ti lende 'ba Yēsu Kurisītō 'deni tine, bōtoni 'ba mī gawo nima pili ti 'ja mo ga i'di dōnni ngi rō ma laka gōmo. Kina kodo mini 'ba bapatisi ngi dōnni.

¹³ Simona bō kata tōnē i'di dō bo gbi gōmo, na kodo mini 'ba bapatisi ngi dō bo. Na bo kēnyi ngi kōsō gō Pilipō, tine wa löbu ame ga Pilipō kēdi ko'do ne lende mo igayi bo ngi.

¹⁴ Kina odo bō laja ame ga mī Yerosalema ne kuwō lende mo 'deni kiya te bilaka 'ba Somorona i'di dōnni 'deni gō lende 'ba Boko'ba tine, lijē oja Pitōrō ni ngi ti Yowani kari yayi.

¹⁵⁻¹⁶ Lijē ari kōmō yayi ko'ja kobapatisi bilaka naga nima 'deni ti mōyi nere Yēsu Kurisītō, tine Nyī Koto Laka 'ba Boko'ba inza gba dōnni. Kina Pitōrō ni kititi Boko'ba ngi 'do ki'di Nyī Koto Laka zi ya naga nima.

¹⁷ Lijē i'di kōzinni dō ya naga nima, na Nyī Koto Laka kila'ba ngi dōnni pili.

¹⁸ Kina odo bō tōnē rō Simona konjō 'deni Nyī Koto Laka kila'ba ngi dō bilaka naga nima gō kōzi ki'di 'ba Pitōrō ni ti Yowani tara tine, bo ako ngi zinni ti girīsī.

¹⁹ Bo iya te, "I'dike tigo nima gbi zō 'do odo mi'di kōzō dō bilaka 'do Nyī Koto Laka kila'ba gbi dōnni."

²⁰ Pitōrō iya te, "Ni ee, ti kari koto ti girīsī 'bi nima mi pa'do 'ba Gehena. Gō wa'di na komeri 'do tugō wa ame Boko'ba ki'di ne ti girīsī gōmo?"

²¹ O'bo odo dē mī ndobo nime rōmōyi meri 'bi odorō dē kōmō Boko'ba.

²² Odo dōyi di mī lende kēnyē 'bi nime kititi Boko'ba 'do mī bo kēyi rōyi bo kola yi gō meri kēnyē 'bi ga,

²³ rōmōyi mikali 'deni nī ngi rō bo mī kombi kina lende kēnyē 'bi na 'deni ngi dōyi."

²⁴ Simona ēnyi koma'jo rōni zi Pitōrō ni ti Yowani, iya te "Ititike Boko'ba kinza bo ki'di wa naga nime kiyake ne dē ko'do rōnni tara zō."

²⁵ Kina odo Pitōrō ni ti Yowani kote tiya lende 'ba nere Yēsu 'deni zi bilaka naga nima tine lijē ileki ngi kari Yerosalema nduwē ti tiya laja laka 'ba Kurisītō kebe mī linjō ma konzi mōto ga 'ba Somorona.

Pilipō Ni Ti Bo Mōto Di Kusa

²⁶ Di pōtō mo na malayika 'ba Boko'ba kako kiya zi Pilipō tēgē, "Ēnyi kari kapa dō ro'c 'dē gō kōri ame kako di Yerosalema kari Gaza ne." (Kori mo nime bōto ilingere dē kpe kebe gōmo le'jete.)

²⁷ Pilipō ēnyi kari na dō bo kondōso ngi ti bō mōto rō bilaka 'ba Kusa di yayi. Bō nima rō bo koja laja ma löbu 'ba 'ja bō dōlinjō 'ba Kusa. Bo na rō bō dō ndobo 'ba tikeki girīsī 'ba 'ja nima.

²⁸ Bo ari to'do mōtu zi Boko'ba mī Yerosalema kina bo kēdi 'deni rō tileki ti aribiya abo ame kosani na kēdi koto ne. Tine bo ēdī rō tidēki lende 'ba Boko'ba ma Yesaya kugu.

²⁹ Kina Nyī Koto Laka 'ba Boko'ba kilende ngi zi Pilipō, iya te, "Ēnyi kari ngōsi ngila aribiya nime 'dē."

³⁰ Kina odo Pilipō kēnyi kirinja kari ngila aribiya nima tine, bo ari kuwō bō nima ngi kēdi rō tidēki wa kugu 'ba Yesaya. Pilipō ititi bo, iya te, "Lende naga nima kēddi kidēki ne, ikali 'jo 'ba lende mo ga?"

³¹ Bō nima iya te, "'Dō mikali 'jo 'ba lende mo kinza ma bōto kiyētī gōmo zō totondo mo ga?"

Kina bo kidēki Pilipō ngi kēki koloma ngila bo mī aribiya nima yayi 'do lijē kari koto ti bo.

³² Lende mo naga nima bo koloma rō tidēki mo di mī buku 'ba Boko'ba ne kina me ga, "Bo ngi kōzo kamölō ame bilaka kēdi kari tumu mo ne tara. Bo ngi kōzo kole kamölō ame kēdi kumu sunē mo pele kudu dē ne tara. Kina pele tara bo ilende abo ga dē gbi.

³³ Bilaka ose dō bo, ne tine bōto o'do burē abo dē du te rō ma kodōrō. Kole abo tō inza gbi ma 'do kilēbi dō bo rōmōyi bilaka upō bo ngi ki'di bo kola dōyayi nime."

³⁴ Bō nima ileki kititi Pilipō, iya te, "Yē mo na me Yesaya kugu lende naga nime

go kò'du mo ne? Bo èdì kiya rɔ bo ala bo èdì rɔ tiya bilaka mɔto 'berì?"

³⁵ Kina Pilipò koloma ngì rɔ tìyèti 'jɔ 'ba lende nima Yesaya kugu ne zi bo. Tine na Pilipò kiya lende 'ba laja laka 'ba Yèsu ngì pili zi bo nima.

³⁶⁻³⁷ Kina ɔdo lijè kari kòmò 'deni kpa mini mɔto tine, bo nima iya te, "Mini na me 'deni, ne tine wa'di na ti kota yi di bi to'do bapatisi dɔma di bine?"

³⁸ Kina bo ki'di kosani 'ba tilala aribiya abo nima ngì kɔrɔ. Lijè èkì bèrì ti Pilipò kari m̀ mini nima. Kina Pilipò kodo mini 'ba bapatisi ngì dɔ bo di yayi.

³⁹ Kina ɔdo lijè kodo 'deni yaga di m̀ mini tine, Nyi Koto Laka oto Pilipò ngì yaga di ngila bo. Kina ngì bo o'ja kinè Pilipò dè kpe. Ne tine bo ari ngì nduwè m̀ lingere abo nima rɔ lonɔ.

⁴⁰ Pilipò ari ko'ja 'ba bo rɔ bo nbò m̀ gawo 'ba Azoto. Kina bo kilingere ngì pili kote m̀ dolinɔ ame ga yayi ne ti tiya lende 'ba laja laka 'ba Yèsu. Rɔ nburunburu mo tine, na bo kako Kayisariya.

9

Dɔ Koto 'Ba Solo (NDB 22:6-16; 26:12-18)

¹ Tine Solo ututu 'deni ngì nduwè ti todo gomo rɔ bilaka ame ga ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yèsu ne, ti to'do közi kasi teyi.

² Kina bo kari kititi bo dɔ bo akumu ngì 'do kugu waraga zi bo dɔ rɔ 'ba mötu ame ga m̀ Damaseke ne, römöyì go bo kèdì ti közi kakpa 'ba 'do tari tinda'ba botoni kpaki ti 'ja ame ga bo ko'ja kòsò 'deni go kori 'ba lende 'ba Yèsu nime di m̀ Damaseke yayi 'do bo kudòdu ko'de lijè pili kako Yerosalema.

³ Kina ɔdo bo kari kòmò 'deni ngosi ngila Damaseke yayi tine yo, na bi kɔpo kunyì ngì kako di m̀tɔrɔ kiyɔpo go bi ame bo kèdì teyi ne yaga.

⁴ Kina bo kënyì kila'ba ngì bèrì. Tine bo uwò birɔ kilende zi bo, iya te, "Solo, Solo, wa'di na kèddì koworo kulòwò todo gomo roma te gomo?"

⁵ Solo iya te, "Nere, nì yè mo na?"

Birɔ nima udu kileki kiya zi bo, iya te, "Ma na rɔ Yèsu ame kèddì koworo kulòwò timo ne.

⁶ Ènyì tɔrɔ kari m̀ Damaseke. Wa ame ga 'do ko'do ne ti kiya 'deni ngì zìyì pili di yayi."

⁷ Ya ame ga ti Solo yayi ne ɔrɔ 'deni liwo, lijè uwò birɔ nima kudu ne tine lijè o'ja kinè botɔ mo dè.

⁸ Kina ɔdo Solo kënyì tɔrɔ kongo bi tine kɔmɔ bo o'ja go bi dè kpe. Kina lijè kind'a'ba közi bo ngì kokoko bo kari timo m̀ Damaseke.

⁹ Bo ari ko'do nbò dɔ mota yayi rɔ kɔmɔ kòlu kosa a mɔto rɔ akonyo ala akuwè dè gbì kpa bo.

¹⁰ Bo mɔto èdì m̀ Damaseke yayi kùdèkì möyì mo rɔ Ananiya, na nɛre Yèsu ki'di nyi ko'de dɔmò kùdèkì bo, kiya te, "Ananiya."

Bo iya te, "Ma na me, nɛre."

¹¹ Yèsu iya te, "Ènyì kari m̀ tiri nime kùdèkì möyì mo rɔ Kòri Kodɔrɔ ne. Bo mɔto di Taraseso kùdèkì möyì mo rɔ Solo èdì yayi. Ari kongo bo. Bo èdì linɔ 'ba Yuda yayi to'do mötu zò.

¹² Mi'di nyi 'deni ko'de dɔ bo, bo ko'ja bo mɔto rɔ Ananiya kako kodo go bo ki'di közi bo dɔ bo kiyɔpo kɔmɔ bo yaga."

¹³ Ananiya ileki dɔmò, iya te, "Nere, bo nima muwò lèbì abo di zi bilaka ma konzi, iya te, bo na kèdì kodo gomo kulòwò rɔ bilaka 'bì ga di m̀ Yerosalema,

¹⁴ kina me löbu 'ba bo akumu ni koja bo 'deni ti közi kakpa 'do tinda'ba ya ame ga pili bine kèdì kùdèkì möyì yi m̀ mötu ne."

¹⁵ Yèsu iya te, "Ari, bo nima na na migeli 'deni 'do kiya lende ma zi bo löwò ni kpaki ti nɛre mo ga gbì ti bilaka 'ba Yisarele.

¹⁶ Ma na 'jaa ti mileme gomo ame 'do ko'ja bo go lende ma ne zi bo."

¹⁷ Kina Ananiya kënyì ngì kari kodo go Solo rɔ yayi ki'di közi bo dɔ Solo. Bo iya te, "Bo löndò ma Solo, nɛre Yèsu tònè kileme rɔ bo zìyì di go kori yayi ne bo na me koja ma zìyì tiyɔpo kòmöyì 'do ki'di kèddì lo ti Nyi Koto Laka."

¹⁸ Kina wa mɔto kɔzɔ yoko kenze tara kila'ba ngì di kɔmɔ Solo na kɔmɔ bo kɔpo ngì yaga. Kina bo kënyì ngì tɔrɔ kodo mini 'ba bapatisi dɔ bo.

¹⁹ Kina bo konyo akonyo ngì, rɔ bo kitigo yaga.

Solo Isaki Laja Di Damaseke

Solo oloma ko'do tò'dò titi kɔzɔ dɔ ndò tara m̀ Damaseke yayi ti bo kòsò go Yèsu ga ame yayi ne.

²⁰ Kina bo koloma ngì nduwè rɔ tari m̀ rö 'ba mötu tìyèti mo zi bilaka, kiya te Yèsu na rɔ kole 'ba Boko'ba.

²¹ Lende abo igayi bilaka naga nima yayi ne ngì ki'di lijè koloma rɔ tiya mo rɔ go rönni, kiya te, "Bo nime, bo na dè tònè koloma rɔ tupò bilaka ame ga m̀ Yerosalema kèdì kùdèkì möyì Yèsu m̀ mötu ne ya? Dɔo tara ne bo ako dè 'deni gbì tinda'ba ya ame ga bine ne toto mo kari zi löbu 'ba bo akumu ya?"

²² Tine Solo ò'bò ngì rɔ tiya lende 'ba laja laka 'ba Yèsu rɔ mbèmbè, kina bilaka ma konzi ki'di dönni ngì go lende abo. Bo oloma 'deni rɔ tìyèti mo zi Yudayi ame ga m̀ Damaseke yayi ne, kiya te, Yèsu na rɔ Kurisitò ame Boko'ba koja kako dolinɔ

nime bine ne, kina ngi lijë ɔ'bo dë ta'da bo ti kowasa mo.

²³ Kina ɔdo Solo ko'do tö'dö 'deni do konzi mi Damaseke yayi tine, Yudayi naga nima ususu kpënni ro bo 'do tupö mo yaga.

²⁴ Ne tine bo uwö lende mo ngi molo. Lijë ëdi ro toda do bo kpa reki 'ba gawo nima kote kada, kote korondo 'do ɔdo ko'ja bo go kupö yaga.

²⁵ Kina ya moto ga ame ki'di dönni 'deni go lende abo ne kari kokonyi bo ngi mi korondo moto. Lijë i'di bo mi kee koja ti kowe kebe do reki nima kari gönyo mo.

Solo Mi Yerosalema

²⁶ Kina ɔdo bo kari kömö 'deni Yerosalema tine bo o'doko 'do todo'bo ro bo ti bo köso go Yësu ga ama yayi. Ne tine lijë i'di dönni dë go lende nima kiya te bo 'deni gbi ro bo köso go Yësu ne. Kina ki'di lijë pili ngi koloma kö'bö ro ma kere di zi bo.

²⁷ Baranaba na 'jaa kari kokonyi Solo kogba kari timo zi bo laja kiyëti go lende 'ba Yësu ame kileme röni kilende zi Solo di go kori ne. Kina Baranaba kiyëti go lende 'ba Yësu ame Solo koloma ro tiya mo ngi ro do ngölö zi bilaka di Damaseke ne ngi gbi zinni.

²⁸ Kina Solo kodo'bo ro bo ngi ti bo laja tilinggere kote mi Yerosalema

²⁹ tiya lende 'ba Yësu yaga ro do ngölö. Bo oloma 'deni gbi ro tilende zi Yudayi ame ga kilende 'bënni ro kpa Giriki ne, bo kö'bö nduwë ro to'do kowasa tinni. Kina lijë kusus kpënni ngi ro bo 'do tupö mo yaga.

³⁰ Ne tine bilaka 'ba kanisa uwö lende nime ngi molo. Kina lijë koja Solo ngi kari Kayisariya ki'di këki mi sorope ma löbu di yayi nduwë kari mi gawo 'bënni Taraseso.

³¹ Mi kada naga nima yayi bilaka 'ba kanisa ame ga pili këdi koloma mi doayayi 'ba Yudayi ti Galilaya gbi ti Somorona ne oloma ngi ro do kilëyi kinza gomö moto. Kina Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba kokonyi lijë ki'di bilaka ma konzi moto ga ngi ki'di dönni go lende 'ba Yësu, kina ki'di lijë kikali lende 'ba Yësu ngi laka lijë kö'bö nburu toro Boko'ba mi loma 'bënni ga pili.

Pitörö, Bo Laja

³² Kina ɔdo Pitörö këdi 'deni bi linggere ro mi dolinjö tine, mi kada moto na bo kari toŋgo bilaka 'ba Boko'ba ame ga mi Luda ne.

³³ Bo ari ko'ja bo moto ro Ayineya di yayi. Bo nima enjme 'deni bëri ko'do nbo kömo ko modöcmota kö'bö ngi ro tö'dö nbanjiyi mi sora.

³⁴ Pitörö ilende zi bo, iya te, "Ayineya, Yësu Kurisitö ilenjo yi 'deni. Enyi toro kuköku sora 'bi."

Kina bo nima kënyo ngi korö toro.

³⁵ Kina ɔdo bilaka 'ba Luda ti bilaka ame ga këdi koloma kpa göböbö 'ba Sarona ne ko'ja bo nima 'deni këdi kilinggere tara tine, lijë pili i'di dönni ngi go lende 'ba njere Yësu.

³⁶ Ne tine 'ja moto ro bo köso go Yësu ëdi Yapo, këdëki möyi mo ro Tabita. Möyi nima idëki ro kpa Giriki ro Doroka, 'jo 'ba lende mo tégë, "Gole." 'Ja nima ro bo ko'do lende laka gbi ro bo tokonyi bo lisa.

³⁷ Mi kada ma Pitörö këdi Luda na roko'bo kinda'ba 'ja nima ngi. Kina ɔdo loko kölä 'deni tine, urögö ro töku ni ngi ki'di mi rö toro.

³⁸ Go bi mo nima ro Yapo ne ɔwo dë di ngila Luda. Kina bo köso go Yësu ga ame yayi ne koja ya ma riyo moto ga ngi kirinja kari zi Pitörö, römöyi lijë uwö lende mo bo ëdi Luda. Ya riyo naga nima ari kiya zi Pitörö, tégë, "Enyi titi welo kako mi linjo ze."

³⁹ Pitörö ënyi di yayi kari Yapo. Kina ɔdo bo kari kömö 'deni yayi tine ya naga nima oto bo ngi mi rö toro nima. Kina makuru'bë komömi rönni ngi koso ngila bo yayi bi mono tileme bonjo ame ga Tabita ko'do zinni ko'ja loko këdi gba ti kömöni ne.

⁴⁰ Pitörö oga bilaka naga nima pili kodo yaga di rö yayi, na bo kolodo bëri to'do mötu zi Boko'ba. Bo uyi komo bo do töku nima bo këdëki, kiya te, "Tabita, ënyi toro."

Kina loko kobenye kömöni ngi loko ko'ja Pitörö na loko kënyo ngi koloma toro.

⁴¹ Pitörö inda'ba közini ki'di loko kënyo toro. Kina bo këdëki makuru'bë tönë ga ngi kako ti bilaka 'ba kanisa moto ga, bo kileme loko zinni 'deni ti kömöni.

⁴² Bilaka 'ba Yapo pili uwö lende nime na ya ma konzi moto ga ki'di dönni ngi go lende 'ba njere Yësu.

⁴³ Tine Pitörö oloma ko'do tö'dö titi do konzi tinni yayi mi linjo 'ba bo kinyanyi kilaka moto këdëki möyi mo ro Simona.

10

Pitörö Ni Ti Koroneliyo

¹ Mi kada naga nima yayi bo moto këdëki möyi mo ro Koroneliyo ëdi koloma mi gawo 'ba Kayisariya. Bo ro bo do bo kanya 'ba Romo ma kuluku riyo moto ga di mi löngö ya ame ga këdëki möyi mo ro "Bo kanya 'ba Italiya" ne.

² Tine bo ro bo koro Boko'ba kina bilaka 'ba linjo abo ga gbi pili ro ma koro Boko'ba. Bo ö'bö nduwë ro tokonyi bo lisa 'ba Yudayi gbi to'do mötu zi Boko'ba.

³ Kina mi kada ma do koto moto tine, na malayika 'ba Boko'ba kodo ngi mi komo kada 'deni kileme röni zi bo. Malayika nima idëki bo, iya te, "Koroneliyo."

⁴ Kina tikere kinda 'ba bo ngi kodo ro bi konggo zi bo do malayika nima. Bo iya te, "Njere, wa'di na ko'doko?"

Malayika nima iya zi bo, tégè, "Boko'ba édi ti mi kéyi ro mbémbè go motu ko'do 'bi gbi ti konyi 'bi ame ga kéddi ko'do zi bo lisa ne.

⁵ Ényi toro koja bo laja 'bi ga kari Yapo go bo moto yayi kidéki móyi mo ro Simona Pitörö 'do bo kako ziyi.

⁶ Bo édi koloma lijo 'ba bo moto yayi ro Simona bo kinyanyi kilaka lijo mo ngosi kpa yöpö."

⁷ Di pötö malayika nima kari 'deni tine, Koroneliyo idéki bo laja abo ga ma riyö kako zi bo ti bo kanya ma koto moto ame kédi ko'do ndobo zi bo gbi ro bo koro Boko'ba ne.

⁸ Kina bo kiyéti go lende 'ba malayika nima ngi zinni, bo koja lijé kari Yapo.

Nyi 'Ba Pitörö

⁹ Mi bi kézè mo nima 'do ya naga nima kömò 'deni ngosi ngila Yapo yayi ne, Pitörö ényi 'deni mi zana kada kéki toro do rö nima to'do motu.

¹⁰ Tine bo 'deni ngi ro 'bo bo ko'doko wa moto go bo konyo. Kina odo kédi 'deni gba ro to'do akonyo zi bo tine na ko'de ngi do bo ro nyi.

¹¹ Bo o'ja mitoro kurögö roni 'deni yaga ro gböngö kina a moto kozo bonggo löbu tara ki'di ngi tako bëri döyayi di mitoro. A mo nima inda ngi kozo inda 'ba do kumu mo ga 'deni kpaki sowo na kédi koja kako bëri.

¹² Dokomali yëri pili ti wa ame ga kédi kebe bëri ne ti yali ni na yimo.

¹³ Kina biro kudu ngi, kiya te, "Pitörö, ényi toro kupö konyo."

¹⁴ Pitörö iya te, "Bu'bu njere, mo'do wa ma tara dè. Monyo wa ame ga kö'du ki'di 'ba Boko'ba kiya ro ti'da ne dè molo."

¹⁵ Kina biro nima kudu ngi 'böwu kileki kiya zi bo, iya te, "Wa ame ga Boko'ba kiya 'deni ro ma kopö ne kinza kiya dè te édi ro ti'da."

¹⁶ Lende nime o'do roni kozo a nime te njö mi mota 'do na wa nima kënyi ngi kileki kari mitoro.

¹⁷ Kina Pitörö kënyi ngi toro koloma ro tomeri 'jo 'ba lende 'ba nyi nima ko'de do bo ne.

Kina odo bo kédi gba yayi bi tomeri go lende nima tine, bilaka tonè ga Koroneliyo koja ne o'ja lijo 'ba Simona nima 'deni kédi koro yaga kpa reki yayi.

¹⁸ Lijé ititi, iya te, "Nba moto kidéki móyi mo ro Simona Pitörö édi koloma lijo nime bine ya?"

¹⁹ Tine Pitörö édi gba toro do rö tomeri go lende nima. Kina Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba kilende ngi zi bo, iya te, "Uwö

te, bilaka mota moto ga ömò 'deni kédi ro toma göyi.

²⁰ Ényi kéki bëri 'do kari tinni. Ma na moja lijé kako göyi. Kinza kere dè di bi tari tinni."

²¹ Kina Pitörö kari kileme ro bo ngi zi ya naga nima, bo iya te, "Ma bo kéddi komake goma mo ne, ma na me. Akeke goma go wa'di?"

²² Lijé iya te, "Koroneliyo na koja ze. Bo ro bo do bo kanya ne tine Yudayi pili ikali go bo ro bilaka laka kina bo gbi ro bo koro Boko'ba. Malayika 'ba Boko'ba na me kako kilende zi bo ki'di 'do bo koja ze göyi go kari lijo abo 'do bo kuwö lende kiya 'bi."

²³ Kina Pitörö kota lijé ngi yayi koloma tuyé kömönni ro njba.

Pitörö Mi Löngö Bo Löwö

Mi bi kézè moto tine na Pitörö kënyi ngi tari ti ya naga nima. Bilaka moto ga 'ba kanisa ényi gbi di Yapo yayi kodo'bo rönni kari koto ti Pitörö ni.

²⁴ Lijé ari kömò mi Kayisariya njö mi bi kézè moto. Koroneliyo édi ti kömò ki'di tidabi lijé. Bo ototo bilaka abo ga kpaki ti lépö bo ga 'deni pili bi koto ti bo yayi.

²⁵ Kina odo Pitörö ni kari kömò 'deni lijo 'ba bo nima ro Koroneliyo ne yayi tine, bo ényi ngi kuré do Pitörö, bo kolodo kömò Pitörö tilélu mo.

²⁶ Tine Pitörö i'di bo kënyi toro kilende zi bo, iya te, "Ényi toro, ma gbi njge ro bilaka lesi kozo ni tara."

²⁷ Pitörö i'di nduwé tilende zi Koroneliyo njö lijé kari kodo rö. Kina odo bo kari ko'ja bilaka naga nima kototo rönni 'deni yayi kozo a nima tara tine,

²⁸ bo iya zinni, bo iya te, "Ikalike kö'du ki'di ze 'ba Yudayi ota go todo'bo döze tiye bo löwö gbi ti todo mi lijo 'be ga 'deni di zize. Ne tine Boko'ba ileme 'deni zö bo löwö inza ro ma kënyé di kömò bo.

²⁹ Go kö'du mo na me bo laja 'be ga kititi ma tako tinni 'do ki'di mënyi ngi ro ténnyi kinza milagi dè ne. Ne tine mo'doko tikali lende ame koja laja goma teyi ne."

³⁰ Koroneliyo iya te, "Lende nime tö'dö mo iteli 'deni do mota. Médi bi to'do motu mi kömò kada 'deni kozo a nime te, na bo moto bonggo 'ba romo ga ro ma köbö kodo ngi kileme roni zö.

³¹ Bo iya te, "Koroneliyo, Boko'ba uwö motu 'bi 'deni, bo édi ti mi kéyi ro mbémbè go konyi 'bi nime kéddi ko'do zi bo lisa ne.

³² Oja bo laja 'bi moto ga kari Yapo go bo moto ro Simona Pitörö 'do kako ziyi. Bo édi koloma lijo 'ba bo moto yayi ro Simona bo kinyanyi kilaka lijo mo ngosi kpa yöpö."

³³ Kina ma 'do mënyi ngi di pötö mo moja bo koja laja ma ga kari göyi ne. Kina

me dōki'di yī kēyi 'deni gbī roze kako mī lōngō ze kozo a nime te. Ze na me dototo roze 'deni pili bine, Boko'ba bo ēdi gbī koto tize, do'doko tuwō lende ame ga pili n̄ere Boko'ba ki'di 'deni ziyē ne."

³⁴ Pītōrō ileki kiya zīnnī, iya te, "Ro ma laka mikali 'deni Boko'ba bo o'do geli dē du te zi bilaka ma koto moto.

³⁵ Bo ēdi ti mī kēyi ro mbēmbē ro ya ame ga di mī kupō pili koro bo 'deni gbī ro bo ko'do lende laka ne.

³⁶ Ikalike lende laka nime Boko'ba koja zi bilaka 'ba Yisarele ne 'deni 'do ki'di dikalike Boko'ba o'do lende kēyi 'deni zize go kō'du 'ba Yēsu Kurisitō. Bo na ro n̄ere 'ba do bilaka pili.

³⁷ Ikalike wa ma tōnē ga Yēsu 'ba Nazareta koloma ro to'do mo pili kote mī doyyayi 'ba Yudayi bine ne 'deni gbī. Bo isaki to'do wa naga nime di Galilaya mī kada ma Yowani kēdi ro tuwōwō mo zi bilaka tako mī bapatisi.

³⁸ Kina me ikalike lende laka 'ba Boko'ba ame bo ki'di tigo abo ti Nyī Koto Laka zi Yēsu ne 'deni. Ame ki'di bo ngi koloma ro tilaki to'do lende laka zi bilaka bi tilenjo ya ame ga pili Satani ka'da 'deni ne. Boko'ba ēdi ti bo kina ma 'do ki'di bo ko'do wa naga nima.

³⁹ Ze ame ga ro bo laja abo ga ne do'ja wa ame ga pili bo ko'do mī doyyayi 'ba Yudayi ti gawo 'ba Yerosalema ne 'deni. Kina me bilaka upō bo 'deni ti tutōti bo do ngēri toro.

⁴⁰ Ne tine mī tō'dō do mota Boko'ba i'di bo kēnyi kodo yaga di mī tōlē, ki'di ko'ja kinē bo.

⁴¹ Bilaka ma laki na dē pili ko'ja kinē bo, ze ame ga Boko'ba kigeli 'deni molo 'do diya lende abo nime ne, ze na n̄ge do'ja kinē bo, donyo akonyo, duwē wa gbī bi koto ti bo di pōtō tōdo abo di mī tōlē.

⁴² Bo ose gomo 'deni zize go diya lende abo zi bilaka 'do ki'di bilaka kikali ngi bo na ro bo ame Boko'ba kigeli 'deni 'do kiya burē 'ba bilaka pili ame ga gba ro ma kididi ne gbī ti ya ame ga kolē 'deni ne.

⁴³ Bo kumē lende ni oloma 'deni tōnē ro tiya lende go kō'du abo bine, iya te, ya ame ga pili ki'di dōnni go lende abo ne ti ko'ja akola go lende kēnyi ngi ti mōyi bo."

Boko'ba Odo Nyi Koto Laka Do Bo Lowō

⁴⁴ Ko'ja Pītōrō kēdi gba ro tiya lende naga nime na Nyī Koto Laka 'ba Boko'ba kila'ba ngi pili do ya ame ga kēdi ro tuwō mo ne.

⁴⁵ Kina Yudayi ma tōnē ga ro bilaka 'ba kanisa kako ti Pītōrō ni di Yapo ne koto ngi ro gōnni go lende 'ba Nyī Koto Laka ame Boko'ba ki'di gbī zi ya ame ga kinza ro Yudayi ne.

⁴⁶ Lijē uwō bo lōwō naga nima pili koloma ngi ro tilende ro kpa lōwō moto ga gbī to'do yēē'di zi Boko'ba. Tine Pītōrō iya te,

⁴⁷ "Nyī Koto Laka ila'ba 'deni gbī do ya naga nime kozo ma tōnē kila'ba doze ne tara. Oto moto inza kpe 'do kota ze di bi todo mini 'ba bapatisi dōnni."

⁴⁸ Kina bo ki'di ngi 'do kodo mini 'ba bapatisi do ya naga nima 'do lijē kēdi ro 'ba Yēsu Kurisitō ga. Tine lijē ititi bo 'do bo koloma titi ko'do tō'dō do ndō tara tinnī yayi.

11

Konyi 'Ba Bo Lowō

¹ Kina lēbi 'ba lende 'ba bo lōwō naga nima ki'di dōnni 'deni go lende 'ba Boko'ba ne kōmō ngi mbili bo laja 'ba Yēsu ga gbī ti bilaka moto ga 'ba kanisa ame ga mī doyyayi 'ba Yudayi ne.

² Kina odo Pītōrō ni kileki 'deni kari Yerosalema tine, ya ame ga kēdi kōnyō 'bēnni ti lende 'ba tilele bo lōwō ne oloma ngi ro tamo ti bo.

³ Lijē iya te, "Go wa'di na kari koloma ngi ro n̄ba mī linjo 'ba ya ma kinza kilele dē naga tonyo akonyo bi koto tinnī gomo?"

⁴ Kina Pītōrō kēnyi ngi bi tūyēti go wa ame ga ko'do rōnni zi bo ne di bi tisaki mo.

⁵ Bo iya te, "Mī kada ma do koto moto ko'ja mēdi ro to'do mōtu di Yapo kina nyī ko'de ngi dōma. Mo'ja wa moto kēdi kako bēri di mitoro kozo bo n̄nggo ma lōbu tara. Wa nima oloma ngi ro tako kozo iya te ēdi ro tombi mo di do kumu mo ga kpaki sowo, kina kako ngi ngosi ngila ma.

⁶ Kina moloma ngi ro tinyeli mo tine wa ma mo'ja yimo yayi ro dokomali yēri 'ba yī mōkō kpaki ti 'ba linjo ti wa ame ga kēdi kele kebe bēri ne ti yali ni.

⁷ Tine muwō birō kudu ngi kako di mitoro kiya te, 'Pītōrō ēnyī toro kupō wa naga nime konyo.'

⁸ Miya te, 'Bu'bu n̄ere, minza mo'do tara. Monyo wa ame ga kō'du ki'di 'ba Boko'ba kiya ro wa ma kēnyē ne dē molo.'

⁹ Kina birō kudu ngi 'bōwu kako di mitoro, iya te, 'Wa ame ga Boko'ba kiya 'deni ro ma laka ne kinza kiya dē te ēdi ro ma kēnyē.'

¹⁰ Lende nime o'do rōni n̄bō mī mota kina wa nima kileki ngi kari mitoro.

¹¹ Mbowa di pōtō mo yo na bilaka mota moto ga kōmō ngi linjo nima mēdi teyi yayi ne. Bo moto na koja lijē di Kayisariya kako goma.

¹² Nyī Koto Laka iya zō kinza mere dē di bi tari ti ya naga nima. Kina mēnyi ngi mari tinnī. Lōndō ze ma modokoto naga

nime ɛnyɛ gbɛ kari koto tɔ. Na dari dɔmɔ liɲɔ 'ba Koroneliyo yayi.

¹³ Tine Koroneliyo oloma ro tiyɛti mo zize, tɛgɛ bo o'ja malayika kɔdɔ kɔrɔ mɛ rɔ abo. Kina malayika nima kiya zi bo, iya te, 'Oja bo laja 'bɛ ga kari Yapo go bo mɔto ro Simona Pitɔrɔ

¹⁴ 'dɔ bo kako kiya kɔri 'ba kɔnyi ame 'dɔ kolo ye pili ti bilaka 'bi ga di mɛ tɔlɛ ne ziyɛ.'

¹⁵ Kina misaki tiya lende ngɛ zinnɛ. Tine ko'ja mɛdi gba ro tiya lende yo na Nyɛ Kɔto Laka kila'ba ngɛ dɔnnɛ gbɛ kɔzo ma tɔnɛ kila'ba doze ne.

¹⁶ Kina momeri go lende 'ba nɛre Yɛsu tɔnɛ ngɛ ame bo kiya te, 'Yowani o'dɔ bapatisi 'deni tɔnɛ bine dɔ bilaka ti mini, ne ti kobapatisi ye 'deni ti Nyɛ Kɔto Laka.'

¹⁷ Kina me do'ja 'deni ma Boko'ba ki'di Nyɛ Kɔto Laka abo zi bo lɔwɔ naga nima gbɛ ro ma koriya kɔzo ma tɔnɛ bo ki'di zize mɛ kada ame di dike doze go lende 'ba nɛre Yɛsu Kurisitɔ ne. Ne ma yɛ na 'dɔ mota go ndobo 'ba Boko'ba?"

¹⁸ Kina ɔdɔ lijɛ kuwɔ lende naga nime Pitɔrɔ kiya ne 'deni tine lijɛ ɔrɔ ngɛ di bi tamo ti bo. Lijɛ pili i'di ngɛ tilɛlu Boko'ba, iya te, "Dikali 'deni Boko'ba i'di kɔri 'ba dɔ koto 'deni gbɛ zi bo lɔwɔ tɔmɔ mo mɛ didi."

Kanisa Ma Anitokiya

¹⁹ Mɛ kada naga nima yayi bilaka ma konzi 'ba kanisa ita'ba 'deni di mɛ Yerosalema kiyɛyɛ rɔnnɛ di zi gomɔ ame kɛdi kɔdɔ kulɔwɔ rɔnnɛ di pɔtɔ tɔlɛ 'ba Setepano ne. Ya mɔto ga ala 'bɛnnɛ nɔbɔ Pɔnikɛ, mɔto ga mɛ Kupuriyɔ, mɔto ga mɛ Anitokiya. Di mɛ go bi naga nima yayi lijɛ oloma nɛre ro tiya lende 'ba Yɛsu zi bilaka ame ga ro Yudayi ne.

²⁰ Tine bilaka 'ba kanisa mɔto ga ame di Kupuriyɔ ni ti Kurɛnɛ kirɛna kari Anitokiya yayi ne, iya 'bɛnnɛ laja laka 'ba nɛre Yɛsu ngɛ zi bilaka kpaki ti ya ma kinza ro Yudayi.

²¹ Boko'ba i'di tigɔ mo ngɛ zinnɛ. Na bo lɔwɔ ma konzi ki'di dɔnnɛ ngɛ ro ma laka go lende 'ba nɛre Yɛsu.

²² Lɛbɛ 'ba lende nime ari kɔmɔ zi bilaka 'ba kanisa ame ga mɛ Yerosalema ne. Kina lijɛ koja Baranaba ngɛ kari Anitokiya yayi tɔngɔ lende nima.

²³⁻²⁴ Bo ro bilaka ma laka lo ti Nyɛ Kɔto Laka bo ki'di dɔ bo 'deni go lende 'ba Yɛsu ti dɔki'di kɔto. ɔdɔ bo kari ko'ja Boko'ba ko'dɔ yɛyɛ 'deni zi bilaka 'ba kanisa di Anitokiya tara tine, bo ngɛ ro lɔɲɔ go lende mo. Kina bo koloma ngɛ ro tiyija go wa ame ga 'dɔ ki'di lijɛ kɛdi ro 'ba nɛre Yɛsu ti mɛ kɛddi ne zinnɛ. Kina ya ma konzi mɔto ga ki'di dɔnnɛ ngɛ go lende 'ba nɛre Yɛsu.

²⁵ Baranaba ɛnyɛ di Anitokiya yayi kari Taraseso toma go Solo.

²⁶ Bo ari ko'ja Solo di yayi bo kogba kari timo Anitokiya. Kina lijɛ kari kɔdɔ'bo rɔnnɛ ngɛ ti bilaka 'ba kanisa ama ga yayi ne tiyandi bilaka ma konzi mɔto ga nɔbɔ kɔmɔ kɔɔ kɔto. Di Anitokiya yayi na bilaka kisaki dɔgba tɛdɛki bo kɔsɔ go Yɛsu ga ro 'ba Kurisitɔ ga.

²⁷ Mɛ kada naga nima yayi bo kumɛ lende 'ba Boko'ba mɔto ga ako di Yerosalema mɛ Anitokiya yayi.

²⁸ Kina Nyɛ Kɔto Laka ki'di bo ma koto mɔto di mɛ lɔngɔ lijɛ, mɔyɛ mo ro Agabo, ngɛ kɛnyɛ tɔro tiya lende. Bo iya te, sɛyi ma lɔbu ɛdi kako kila'ba mɛ dɔyayi pili. (Sɛyi mo nime na kila'ba 'jaa tɔnɛ mɛ kada ma Kolawodiyo kɛdi ro bo dɔliɲɔ 'ba Romo ne.)

²⁹ Kina ɔdɔ bilaka 'ba kanisa ame ga Anitokiya yayi ne kuwɔ lende nima Agabo kiya ne 'deni tara tine, lijɛ pili ro kɔtɔkɔto i'di girisi ngɛ kɔzo ame lijɛ kɛdi timo ne tara 'dɔ tokɔnyi lɔndɔ nnɛ ame ga mɛ dɔyayi 'ba Yudayi ne timo.

³⁰ Lijɛ ireke girisi nima ki'di kɔzi Baranaba ni tine, na Baranaba ni ti Solo koto ngɛ kari zi lɔbu 'ba kanisa ma mɛ Yerosalema.

12

Erode Odo Gomɔ Ro Bilaka 'Ba Kanisa

¹ Mɛ kada naga nima na nɛre Erode ki'di ro bo ngɛ toɔɔ gomɔ ro bilaka 'ba kanisa.

² Bo i'di kupɔ Yakoba lɔndɔ 'ba Yowani ni ti mbele.

³ Kina ɔdɔ bo kɔngɔ lende nime kɔngmi 'deni dɔki'di lɔbu 'ba Yudayi ni tine, bo olɔɔ ngɛ nduwɛ to'dɔ mo ro ma kɛnyɛ. Bo i'di bo kanya abo ga ngɛ kɛdi'ba Pitɔrɔ. Lende nima o'dɔ rɔnnɛ mɛ kada 'ba karama 'ba Pasaka.

⁴ Kina ki'di Pitɔrɔ ngɛ mɛ maboso, bo kanya 'butɛ dɔɔmu dɔɔkɔto koloma ro toda mo ro sowɔ sowɔ. Erode o'dɔkɔ 'dɔ bo kɔdɔ karama dɔ Pitɔrɔ kɔmɔ bilaka pili di pɔtɔ kada 'ba Pasaka nima,

⁵ na bo ki'di Pitɔrɔ ngɛ 'dɔ koloma mɛ maboso. Tine bilaka 'ba kanisa ɛdi nduwɛ ro tititi Boko'ba 'dɔ kɔkɔnyi Pitɔrɔ.

⁶ Mɛ korɔndɔ ame gba di kɔmɔ bi kɛzɛ 'ba kada nima Erode kiteri toɔɔ karama dɔ bo yimo ne, i'di bo kɔ'dɔ 'deni mɛ maboso yayi mɛ lɔngɔ bo kanya riyo. Udɔdu bo ti zɛngiri riyo 'dɔ, ki'di bo kanya kɔrɔ pili ro go kpadɔri 'ba maboso mo nima.

⁷ Tine yo na malayika 'ba Boko'ba kɔdɔ ngɛ zi bo di mɛ maboso yayi, kina bi kɔpɔ kɔyi mɛ rɔ 'ba maboso nima ngɛ pili yaga. Malayika nima okɔsɔ dɔkɔnyɔ bo kindɛni bo yaga, iya te, "ɛnyɛ welo tɔrɔ."

Kina zingiri tönè ga kilayi ngi go dönni yaga di közi bo.

⁸ Malayika nima iya te, “Udödu gasi 'ba go boṅgo 'bi kusu wari 'bi ndiyi.”

Kina odo Pitörö ko'do wa naga nima 'deni pili tara tine, malayika nima iya te, “Olo boṅgo ma löbu 'bi röyi kösö goma.”

⁹ Kina Pitörö kösö ngi go malayika nima kodo kari yaga di mi maboso. Tine bo ikali lende nima malayika ko'do ne de laka, inda za zi bo kozo nyi na këdi ko'de do bo.

¹⁰ Kina lijè kiteli bo kanya ma dogba mo ngi, lijè kiteli ma di gomo 'böwu, lijè kari kömö kpa reki 'ba maboso ame 'do kari ngi mi gawo ne. Kpadöri yamo nima urögö röni ngi yaga go döni, lijè kodo nduwè kari ro go kori 'ba mi gawo. Di yayi na malayika nima kari e'bèni ngi kola Pitörö.

¹¹ Tine na 'jaa Pitörö kikali go wa nima ko'do röni zi bo ne. Bo iya te, “Ro ma laka mikali 'deni ngi Boko'ba na me koja malayika 'bèni kako kömö ma di közi Erode, gbì di zi gomo ame bilaka löbu 'ba Yudayi ko'doko to'do mo zö ne.”

¹² Kina odo bo kikali go bi 'deni di yayi tara tine, bo ari ngi liṅo 'ba Mariya ma 'ba Yowani ame kidèki möyi bo moto gbì ro Marako ne. Bilaka 'ba kanisa ma konzi ototo rönni 'deni yayi këdi ro tititi Boko'ba 'do kokonyi Pitörö.

¹³ Bo ukökö kpadöri 'ba reki 'ba ro liṅo nima. Kina nyiti moto ame këdi ko'do ndobo mi liṅo nima yayi, möyi mo ro Roda, kari ngi tonggo mo.

¹⁴ Tine loko ari kuwö ngi ro mugu Pitörö. Kina odo loko kikali 'deni ro mugu bo tara tine, loko ngi ro liṅo ro mbembè go kö'du mo. Kina loko kirina ngi titi kileki tiya mo zi ya ma laki naga nima gba kinza loko kurögö kpadöri yaga. Loko iya te, “Pitörö na me 'de yaga 'de yayi.”

¹⁵ Lijè iya zini tégè, “Rumö na kösö 'deni döyi.”

Loko iya te, “Ro ma laka bo èdi yayi.”

Lijè iya te, “Motoga malayika 'ba tonggo go bo na.”

¹⁶ Tine Pitörö èdi gba ro tukökö kpadöri 'ba reki nima. Kina lijè kari kurögö kpadöri ngi ko'ja ro bo, na lende mi kigayi lijè ngi.

¹⁷ Bo ombi közi bo zinni 'do lijè kudumö titi yaga. Na bo kiyèti go wa ame Boko'ba ko'do zi bo koja bo yaga di mi maboso ne. Bo iya te, “Ari kiyake lende nime zi Yakoba gbì ti löndö ze moto ga.”

Kina bo kënyi ngi kari nduwè bito to ne ga.

¹⁸ Kina odo kömö 'deni mi kano bi tine, kömö lisa ma löbu ti ro kilè'di ila'ba ngi zi bo kanya tönè ga kpa maboso ne. Lijè ikali de wa'di na ko'do röni 'deni zi Pitörö.

¹⁹ Kina Erode ki'di lijè ngi 'do toma Pitörö, ne tine lijè o'ja bo de du te. Go kö'du mo na bo koloma ngi ro tititi kpènni ki'di 'do kupö lijè yaga.

Tölè 'Ba Erode

Tënyi 'ba Erode di doyyayi 'ba Yudayi yayi na bo kari koloma Kayisariya.

²⁰ Odo bo këdi 'deni ro ndo'ji ti bilaka 'ba Tura ni ti Sidona na lijè koja bilaka 'bènni moto ga ngi kari tilende ti bo. Dogba mo lijè i'di bo moto ro Bolaseto ro bo do rö 'ba nere na titi kokonyi lijè. Tine na lijè kari kilende zi Erode 'do ki'di mi bo këyi rönni, römöyi bilaka 'bènni ga oloma ro tugö nyönyu di doyyayi abo.

²¹ Kina bo kuwöwö lende mo ngi 'do bilaka kototo rönni mi kada nima mi kpa kototo. Kina bo kolo boṅgo abo 'ba nere ngi, bo kari koloma do kiti abo kilende zi bilaka naga nima pili.

²² Tine na lijè pili kënyi ngi kulöri kozo timo, iya te “Ame bilaka lesi na de kpe këdi kilende, Boko'ba na.”

²³ Kina malayika 'ba Boko'ba kako kodo roko'o ngi do bo, römöyi bo i'di bilaka 'deni kebe za tilèlu bo kola Boko'ba. Kina kuru konyo wa 'ba mi bo ngi, bo köle yaga.

²⁴ Mi kada naga nima na bilaka ma konzi kinda'ba lende 'ba Boko'ba ngi. Kina bilaka 'ba kanisa konzi ngi ro ma kënyè.

²⁵ Tine Baranaba ni ti Solo ote ndobo 'bènni 'deni di mi Yerosalema na lijè kileki ngi kari Anitokiya. Lijè ogba Yowani tönè kidèki möyi mo moto gbì ro Marako ne ngi kari tinni.

13

Toja Baranaba Ni Ti Solo

¹ Bo kumè lende 'ba Boko'ba moto ga ti bo kömö kiyandi ni èdi gbì mi löngö bilaka 'ba kanisa mi Anitokiya yayi. Lijè na ro Baranaba ni ti Simona ame möyi bo moto gbì ro Bo Kölu ne, ti Lukiyö di Kurènè, ti Manaya ame ro bo murè ma kiyöbu bi koto ti bo dolijö Erode ma dogba tönè bine ne ti Solo.

² Kina odo lijè kebe ngi mi kada moto to'do mötu zi nere Boko'ba gbì toro kpènni tine, Nyi Koto Laka iya zinni, tégè, “Ozake Baranaba ni ti Solo zö 'do lijè kari to'do ndobo ame migeli lijè dömöyi mo ne.”

³ Kina bilaka 'ba kanisa naga nima koloma ngi ro toro kpènni ti mötu ko'do. Kina lijè ki'di közinni ngi do Baranaba ni ti Solo koja go kori.

Kupuriyö

⁴ Kina odo Nyi Koto Laka koja Baranaba ni 'deni ti Solo kari tara tine, lijè ari ngi Selokiya ame ngosi kpa mini löbu ne. Di yayi tine, na lijè këki ngi mi sorope kari mi doyyayi 'ba Kupuriyö.

⁵ Lijë ari kömö mi gawo 'ba Salami. Kina lijë kari ngi tiya lende 'ba Boko'ba mi rö 'ba mötu 'ba Yudayi ame ga yayi ne. Tine Yowani Marako na koloma rö toja laja zinni.

⁶ Lijë ënyi di yayi kari nduwë rö mi döyayi 'ba Kupuriyö ñbö kömö mi gawo 'ba Papo. Di yayi na lijë kari kondoso ngi ti bö kata motö ko'do röni rö bö kumë lende 'ba Boko'ba. Bo rö Yudayi kidëki möyi bo rö Barayësu, möyi bo motö gbi rö Eliyama, 'jo 'ba lende mo tégë bö kata.

⁷ Bo ëdi koloma liño 'ba turu ma löbu 'ba Romo ame rö bö döliño nima ne. Turu löbu nima möyi mo rö Serogiya Polo ne ngi rö bö dö kitëwu 'ba tikali lende. Kina bo kose Baranaba ni ti Solo ngi kako zi bö römöyi bo o'doko tuwö lende 'ba Boko'ba.

⁸ Ne tine bö kata nima ö'bö ngi yayi tamo dönni römöyi bo o'doko dë 'do turu bö döliño nima ki'di döni go lende 'ba Yësu.

⁹ Solo ame kidëki möyi mo motö gbi rö Polo ne ngi lö ti Nyi Koto Laka kina ki'di bo ngi kuyi kömö bö konço dö bö kata nima.

¹⁰ Bo iya te, "Ni kole 'ba Satani, ni 'béyi rö bö 'bölu gbi rö bö dö kindëndë. Ö'bö tö'do ya ti bilaka ame ga rö bö lende laka ne kebe tuyi mi lende 'ba Boko'ba kiya yaga rö bëti.

¹¹ Kina me miya ziyi, ñere Boko'ba kodo karama mo döyi giri nime. Bo ki'di kömöyi nima kölu yaga kinza ko'ja wa motö ra titi mi tö'do dö ndö nime."

Kina go bi kuyi röni ngi rö mandölu zi bö kata nima. Bo koloma ngi rö tomomo go bi toma böto motö ame 'do kokoko bö.

¹² Lende nime i'di turu bö döliño nima ngi ki'di döni go lende 'ba ñere Yësu. Kö'du 'ba akiyandi nima igayi bö 'deni.

Anitokiya Ma Pisiidiya

¹³ Kina Polo ni kënyi ngi di Papo yayi. Lijë ëki mi sorope tumu dö mini löbu kari Peroga ame rö gawo motö mi döyayi 'ba Pambuliya ne. Kina Yowani Marako kola lijë ngi yayi kileki kari Yerosalema.

¹⁴ Lijë ënyi di Peroga kari nduwë ñbö kömö Anitokiya mi döyayi 'ba Pisiidiya. Mi kada 'ba rö kindawo 'ba Yudayi na lijë kari mi rö 'ba mötu kari koloma bëri yayi.

¹⁵ Kina odo kidëki kö'du ki'di ma Musa kugu 'deni gbi ti buku 'ba bö kumë lende 'ba Boko'ba tine, bö dö rö 'ba mötu naga nima oja laja kari zinni. Lijë iya te, "Löndö ze ga, odo këddike ti lende ame rö 'ba ti'di mi këddi zi bilaka ko'dokoke tiya mo, iyake."

¹⁶ Kina Polo kënyi ngi töro këyëyi dö közi bö bi tiya lende. Bo iya te, "Kpe bilaka 'beze ga 'ba Yisarele gbi tiye kpe bö löwö ma koro Boko'ba naga nime, uwöke döma.

¹⁷ Boko'ba ame bilaka 'ba Yisarele pili koro ne igeli lijë 'deni rö 'ba bö ga. Mi kada ma lijë këdi rö atöli mi Ezipeto bö i'di lijë konzi rö mbëmbë. Bo oja lijë 'deni kodo yaga di mi Ezipeto ti tigö abo,

¹⁸ bo koloma rö tonço gönni mi kömö köö 'butë sowo ame ga lijë ko'do mi mökö ne.

¹⁹ Bo i'di lijë ka'da bilaka dö'be modomoriyö ame ga këdi koloma mi Kanana ne ngi bö ki'di yayi nima zinni.

²⁰ Lende naga nime o'do rönni 'deni pili mi kömö köö kuluku modomosowo (450).

Tine Boko'ba i'di bö kö'do burë na koloma rö bö dönni ñbö kömö mi kada 'ba bö kumë lende abo Samölë.

²¹ Tine lijë ititi Boko'ba 'do ki'di ñere rö bö döliño zinni. Kina bö ki'di Solo kole 'ba Kisi di mi goli 'ba Benyimona ngi rö ñere ma löbu 'ba dönni ñbö kömö köö 'butë sowo.

²² Di gömo na Boko'ba kiyese Solo yaga ki'di Dawidi rö bö döliño. Boko'ba iya lende 'deni go kö'du 'ba Dawidi közo a nime te, 'Ma ti mi këyi rö mbëmbë go lende 'ba Dawidi kole 'ba Yisayi römöyi bö o'do wa ame ga pili mo'doko ne 'deni.'

²³ Yësu di mi kupö Dawidi, bö na Boko'ba ki'di 'deni 'do kömö bilaka 'ba Yisarele di mi tölë közo ame bö kiya 'deni mölo ne tara.

²⁴ Tine gba kinza Yësu kisaki ndobo abo dë, Yowani oloma 'deni rö tuwöwö mo zi bilaka 'ba Yisarele 'do lijë koto dönni di mi lende kënyë 'bënni ga go bö kodo mini 'ba bapatisi dönni.

²⁵ Kina ko'ja Yowani këdi ko'do 'deni közo dö tote ndobo 'ba bö, bö iya zi bilaka, tégë, 'Ma na dë rö bö ame komerike rö ma ne. Bö motö ëdi kako tö'do ndobo di pötö ma bine. Bö na löbu mbiri di döma, ma 'bama mëdi titiyi. Wari 'ba ndi bö pele minza mo'bo tope mo.'

²⁶ Kina me mëdi miya ziye kpe löndö ame ga rö kupö Abarayama ne gbi tiye kpe bö löwö ame ga koroke Boko'ba 'deni ne, ze na me Boko'ba koja laja 'ba tömo wa di mi tölë nime 'deni zize.

²⁷ Tine bilaka 'ba Yerosalema kpaki ti bulöbu 'bënni ga ikali Yësu dë rö Kurisitö ame Boko'ba koja kako döliño bine ne. Lijë ikali 'jo 'ba lende ame ga bö kumë lende 'ba Boko'ba kugu mölo bine lijë kö'bö tidëki mo mi kada 'ba rö kindawo ne dë. Lijë odo karama dö Yësu kupö yaga, kina me ki'di lende 'ba bö kumë lende tönë ga ko'do röni 'deni ngi rö ma laka.

²⁸ Lijë o'ja lende motö ame 'do kodo karama 'ba tölë dö bö gömo ne dë pele di rö bö, lijë oco bö ngi nduwë zi turu bö dö yayi Pilato kupö bö yaga.

²⁹ Kina lijë ko'do ngi pili kozo lende ma tönë ga kugu molo go kô'du abo ne tara. Lijë utöti bo do ngëri kogba töku bo bëri di pötö mo kari kusu mi ti'börö 'ba töku.

³⁰ Ne tine Boko'ba i'di bo 'deni ngi kodo yaga di mi tölë.

³¹ Ya ame ga koloma ro tilingere ti bo di Galilaya kala Yerosalema ne o'ja kinë bo 'deni mi tö'dö do konzi. Kina me lijë kedi 'deni ro tiya lende mo zi bilaka 'ba Yisarele le'jete.

³² Kina me dako 'deni tiya lende 'ba laja laka 'ba Boko'ba ziye 'do kikalike ngi wa tönë Boko'ba kiya zi 'bu ze löbu ga kiya te bo edi ko'do ne,

³³ kina me bo ko'do 'deni zize ame ro kupö 'ba minni ga ne. Bo i'di Yësu 'deni kodo di mi tölë. Lende nime na tönë kugu mi Akilëlu ma mi riyö, kiya te, 'Ni na ro kole ma. Tone ma na 'deni ro 'bu yi.'

³⁴ Lende go tado 'ba Yësu di mi tölë nime kinza yida ro bo kenje de mi go ne na Boko'ba kiya bine, kiya te, 'Ro ma laka ti mo'do yëyi doye ti wa kele tönë ga miya lende mo zi Dawidi ne.'

³⁵ Go kô'du mo na me gbi 'do ki'di Dawidi kiya te, 'Inza kola yida ro bo laja 'bi kenje mi gö.'

³⁶ Kina me dikalike 'deni Dawidi o'do ako'doko 'ba Boko'ba mi kada 'ba loma abo ga, kina odo bo kolë tine usu bo ngi ngila 'bu bo löbu nni yida ro bo kenje yayi.

³⁷ Ne tine Yësu na Boko'ba ki'di 'deni kodo di mi tölë, bo na yida ro bo kenje de.

³⁸ Uwöke lende nime laka, löndö ma ga. Kö'du go lende 'ba Yësu na me ki'di 'do medi miya ziye miya te, Boko'ba o'doko tola ye go lende kënyë 'be ga ne.

³⁹ Molo tönë bine kô'du ki'di 'ba Musa i'di ye de këddike ro do ngölö di mi lanba 'ba lende kënyë 'be ga. Ne bo ame ki'di doni 'deni ngi go lende 'ba Yësu ne 'deni ro do ngölö di mi lanba 'ba lende kënyë abo ga pili.

⁴⁰ Kina me medi miya ziye, i'dike komoye kandi laka kinza lende tönë ga bo kumë lende 'ba Boko'ba kiya molo bine ga ne ko'do rönni ra ziye. Ame kiya te,

⁴¹ 'Kpe bo kose doma tönë ga, ongöke ti. Medi mo'do lende ame kigayi ye ne, kina ti kolëke ngi yaga, römöyi wa naga nime mo'do mi kada ma 'beye nime, odo kiya te kiya pele ziye o'dokoke de yo ti'di doye gomo.' "

Ma Konzi Uwö Laja Laka

⁴² Kina odo Polo ni kodo 'deni yaga di mi rö 'ba mötu di pötö lende naga nime tine, ya naga nima ititi lijë 'do kako kiya lende nima gbi mi kada 'ba ro kindawo ma di ga ama.

⁴³ Di bi tita'ba 'bënni 'deni di mi rö 'ba mötu tine, Yudayi ma konzi mato ga ti bo löwö ma konzi ame ga koro Boko'ba 'deni ko'do rönni ro Yudayi ne ari ngi koto ti Polo ni, kina Polo ni kiya lende ngi zinni 'do lijë kô'bö ti'di dönni go mi këyi 'ba Boko'ba.

⁴⁴ Mi kada 'ba ro kindawo ma di go ama na bilaka 'ba mi gawo nima kolo ngi pili tuwö lende 'ba Boko'ba.

⁴⁵ Kina odo Yudayi ko'ja bilaka 'deni kolo ro ma konzi tara tine, lende mo ënyë ngi minni lijë kebe to'do kowasa tiya kpa kënyë ro Polo.

⁴⁶ Tine Baranaba ni ti Polo iya lende ngi ro do ngölö zi Yudayi naga nima, kiya te, 'Boko'ba o'doko go diya lende abo titi dogba ziye. Ne kina me kilagike e'be 'deni ko'dokoke de 'do këddike ti didi ma nburunburu. Olomake, ti dari eze zi bo löwö.

⁴⁷ Nere Boko'ba ose lende nime 'deni molo zize, iya te, 'Mi'di yi 'deni ro bi kopo zi bo löwö 'do tileme kori 'ba didi zi bilaka pili 'ba doyyai nime.' "

⁴⁸ Kina odo bo löwö naga nima kuwö lende 'ba Polo nime 'deni te tine, lijë ngi ro lonjo kebe bi to'do yë'di zi Boko'ba go kô'du mo. Ya ame ga Boko'ba ko'doko 'do kedi ti didi ma nburunburu ne i'di dönni ngi ro ma laka go lende 'ba Yësu.

⁴⁹ Kina lende 'ba nere Yësu kita'ba ngi kogba mi doyyai nima.

⁵⁰ Tine Yudayi ni ënyi kari koco zi 'ja bo wa ma koro Boko'ba naga gbi ti bilaka ma löbu 'ba mi gawo nima 'do ko'do wa kënyë zi Polo ni koga yaga di mi doyyai 'bënni nima.

⁵¹ Kina Polo ni komba lupu 'ba ndinni ngi ro lömu ro ya naga nima, lijë kari e'bënni Ikoniya.

⁵² Ne tine bo kösö go Yësu ga ma mi Anitokiya yayi 'deni ngi ro lonjo lo ti Nyi Koto Laka.

14

Ikoniya

¹ Di Ikoniya yayi lende o'do röni gbi zi Polo ni kozo ma ko'do röni di Anitokiya. Lijë ari kiya lende 'ba Boko'ba gbi mi rö 'ba mötu 'ba Yudayi di yayi. Kina Yudayi ma konzi mato ga ti bo löwö ni ki'di dönni ngi go lende 'ba Yësu.

² Ne tine Yudayi ame ga kilagi lende 'ba Yësu ne ari ki'di bilaka 'ba dolinjo nima ngi gbi kënyi ro 'dirri ti Polo ni.

³ Ne pele tara Polo ni oloma titi kigabi yayi tiya lende 'ba nere Yësu ngi ro do ngölö kinza tikere. Kina Yësu ki'di lijë ngi koloma ro to'do wa ma konzi ame ga lende

mo kigayi bilaka ne 'do kileme ngi omba lende 'ba mi këyi abo ëdi ro ma laka.

⁴ Gõ kö'du mo na ki'di bilaka 'ba mi gawo nima koza minni ngi, ya moto ga ro ma ko'doko lende 'ba Yudayi ni moto ga ro ma ko'doko lende 'ba Polo ni.

⁵ Kina Yudayi ni kari kususu kpenni ngi ti bilaka 'ba dolinjõ nima kpaki ti löbu 'benni ga 'do to'do közi kasi zi Polo ni ku'du ti döku kupõ yaga.

⁶ Ne tine Polo ni uwõ lende mo ngi molo kina lijë kënyi ngi di Ikoniya yayi kirija kari Lusëtura ni ti Darobe ame mi dayayi 'ba Lukoniya ne. Kina lijë kilingere ngi gbi kebe mi dolinjõ ame ga ngosingosi yayi ne

⁷ tiya laja laka 'ba Boko'ba zi bilaka.

Polo Ilejo Bo Moto Di Lusëtura

⁸ Bo moto ëdi mi Lusëtura yayi ndimo ga enme ngi kpaki riyõ kö'bõ ro kurutu bëri molo go töyõ mo.

⁹ Kina odo bo këdi 'deni ro tuwõ lende ame Polo këdi kiya ne tine, Polo ongo komo bo na ko'ja ngi bo i'di do bo 'deni ro ma laka go lende 'ba Yësu 'do Boko'ba kilenjo bo.

¹⁰ Polo ilende zi bo ro ma kembe, iya te, "Ënyi korõ kodoro göyi torõ."

Kina bo nima kogori ngi di bëri kisaki tilingere di yayi.

¹¹ Kina odo tindi 'ba bilaka naga nima ko'ja lende nima Polo ni ko'do ne 'deni tine, lijë pili ënyi ngi kozo timo ro ma kembe ro kpenni Lukoniya, kiya te, "Akoro uyi rönni 'deni ro bilaka mi löngõ ze."

¹² Kina lijë ki'di möyi akoro moto ame kidëki ro Zëyu ne ngi do Baranaba, moto ame kidëki ro Erome ne ngi do Polo römöyi bo na ro bo kiya lende.

¹³ Bo do akoro Zëyu nima lijõ mo ëdi gönyi reki 'ba gawo nima. Kina bo ko'de ngulõ sa ngi kosi kpa reki yayi ti döwõru. Lijë o'doko tumu ngulõ sa naga nima ro roma zi Polo ni.

¹⁴ Kina odo Polo ni ti Baranaba kuwõ lende nima ya naga nima ko'doko to'do mo ne 'deni tara tine, meri mo i'di lijë ngi kirica bongõ di rönni. Lijë irija kari mi löngõ tindi 'ba bilaka naga nima ti tulõri, kiya te,

¹⁵ "Kpe bilaka naga nime, wa'di ga na këddi ko'dake te? Ze gbi ro bilaka lesi kozo kpe te. Dako nime tiya lende 'ba laja laka 'ba Boko'ba ziye 'do ki'di kolake go toro wa ma yawa naga nime yaga koroke ro Boko'ba ame ti didi ne. Bo na me ko'ba mitoro ni ti dayayi gbi ti yöpõ ti wa ame ga pili këdi koloma yimo ne.

¹⁶ Molo tonë bine bo ola bilaka 'ba dayayi nime 'deni koloma ro to'do wa ame ga pili lijë ko'doko to'do mo ne.

¹⁷ Tine bo õ'bõ tileme ro bo nduwë zi bilaka ti wa ma kele ma bo këdi ko'do. Bo i'di torõ ka'di ziye ki'di wa 'ba mi nyaka 'be ga kana 'do këddike ro lonjo ti akonyo."

¹⁸ Lende naga nime Polo ni kiya pele kozo a nime te ne, o'do ro gbege na 'jaa kota ya naga nima di bi tumu roma zinni.

¹⁹ Mi kada do koto moto na Yudayi moto ga kako di Anitokiya ame mi dayayi 'ba Pisiidiya ne gbi di Ikoniya. Kina lijë koco ngi zi tindi ma konzi kari ku'du Polo ti döku. Kina lijë kilala bo ngi yaga di mi gawo nima. Lijë omeri 'benni tégë bo ti kölé 'deni.

²⁰ Di pötõ mo tine, bilaka 'ba kanisa ari tori bo korõ ngila bo yayi, kina bo kindinjõ ngi kënyi 'böwu kileki kari mi gawo nima.

Tileki Anitokiya Ma Suriya

Mi bi këzë moto na lijë kënyi ti Baranaba kari Darobe.

²¹ Lijë ari kiya laja laka 'ba Boko'ba mi Darobe yayi kina lende kiya 'benni ki'di bilaka ma konzi ngi këdi ro bo köso go Yësu. Di yayi tine na lijë kileki ngi kari Lusëtura ti Ikoniya ti Anitokiya mi Pisiidiya.

²² Lijë ilingere ngi nduwë ti tiyandi bo köso go Yësu ga kebe mi go bi naga nima tiya mo zinni 'do lijë kö'bõ ti'di dönni go lende 'ba Yësu ti mi këddi, iya te, "Ze pili dedë dombike gomõ titi ro ma kënyë gba kinza do'jake njere löbu 'ba Boko'ba nime."

²³ Lijë i'di ya moto ga ro löbu 'ba kanisa mi go bi naga nima pili. Kina lijë koloma ngi ro to'do mötu ünni toro kpenni gbi tititi Boko'ba 'do kongõ gönni römöyi lijë i'di dönni 'deni go lende abo.

²⁴ Kina lijë kënyi ngi kilingere nduwë kebe mi dayayi 'ba Pisiidiya njõ kömõ mi dayayi 'ba Pambulliya.

²⁵ Lijë ari kiya lende 'ba Boko'ba mi gawo 'ba Peroga, na lijë kiteli ngi kari Ataliya.

²⁶ Di yayi na lijë këki mi sorope kileki Anitokiya. Gõ bi nima na tonë bilaka 'ba kanisa koja lijë di teyi kari to'do ndobo nime ti mi këyi 'ba Boko'ba ne. Kina me ndobo mo tonë lijë ote 'deni.

²⁷ Kina odo lijë kömõ 'deni yayi tine lijë ototo do bilaka 'ba kanisa ngi, lijë këyëti go wa ame ga pili Boko'ba ko'do zinni, gbi ti ame Boko'ba kumõ kori 'deni zi bo löwõ ame ga kinza ro Yudayi ne ti'di dönni go lende 'ba Yësu.

²⁸ Kina lijë koloma ngi kigabi yayi ti bo köso go Yësu ga ama yayi ne.

15

Kpa Kototo 'Ba Bo Laja Mi Yerosalema

¹ Ya moto ga ako di Yudayi mi Anitokiya yayi koloma ro tiyandi bilaka 'ba kanisa,

iya te, a moto ngi ro tomo di mi tolè zinni inza koto te tine nge odo kilele lijè go kò'du ki'di 'ba Musa.

² Kina lende nime ko'de kowasa ma löbu ngi mi löngö Pölo ni ti ya naga nima. Kina bilaka 'ba kanisa koja Pölo ni ngi ti Baranaba ti ya moto ga di mi löngö lijè yayi kari Yerosalema, römöyí 'do lijè kari kiya ndi lende nime ti bo laja 'ba Yésu ga gbi ti löbu 'ba kanisa moto ga.

³ Kina odo bilaka 'ba kanisa 'ba Anitokiya koja lijè 'deni go kori tara tine, lijè udö ngi kebe mi dayayi 'ba Pöniké ti Somorona. Di mi go bi naga nime pili lijè ilingere nduwé ti tiya lende 'ba bo löwö ame ki'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba ne. Go kò'du mo na bilaka 'ba kanisa ngi pili ro loho.

⁴ Kina odo lijè kömó Yerosalema tine, bilaka 'ba kanisa ti ya ma löbu mo ga ti bo laja 'ba Yésu ga ota lijè ngi ro nba. Kina lijè koloma ngi ro tiyèti go wa ame ga Boko'ba ki'di lijè ko'do ne.

⁵ Tine Parosi moto ga ame ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yésu ne, iya te, "T'dike kilele bo löwö naga nima, 'do kiyake gbi zinni go lijè ko'do kò'du ki'di ame ga pili Musa kugu ne."

⁶ Kina bo laja 'ba Yésu ga kototo dönni ngi ti bilaka ma löbu 'ba kanisa tiya kori 'ba lende nime.

⁷ Kina odo lijè kiya lende nime 'deni ngi kari timo ro go kowo tine, Pitörö ënyí toro kilende zinni, iya te, "Löndö ma ga, ikalike 'deni toné molo bine, Boko'ba igeli ma di mi löngö ye ki'di 'do bo löwö kuwé lende 'ba laja laka abo di zö 'do lijè ki'di dönni gomo.

⁸ Bo na ro bo kikali lende 'ba mi bilaka pili ro kotokoto. Kina me bo i'di Nyí Koto Laka abo 'deni gbi zinni kozo ma toné bo ki'di zize ne tara, go kò'du mo 'do kileme lijè 'deni ro 'ba bo ga.

⁹ Bo o'do geli dè zinni. Bo ikali lijè i'di dönni 'deni go lende nime, kina me bo ki'di lijè 'deni ro ma kopo di mi lende kënyé 'bënni ga.

¹⁰ Ne go wa'di na kèddi ko'dokoke tiyozo Boko'ba gomo? Go wa'di na ko'dokoke ti'di ya naga nima 'do ko'do kò'du ki'di ma kitigo ame 'bu ze löbu ga ko'bo dè to'do mo kina ze gbi d'boke dè to'do mo ne gomo? Kinza ko'doke dè tara.

¹¹ Nere ze Yésu o'do mi këyi 'deni zize Yudayi 'do di'dike doze go lende abo 'do bo komo ze yaga di mi tolè. Kina me bo ko'do 'deni gbi ko tara zinni ya ame ga kinza ro Yudayi ne."

¹² Di pötö lende 'ba Pitörö nime na bilaka naga nima kudumö ngi pili. Kina Baranaba ni ti Pölo kebe ngi tiyèti go lende

'ba go koto ame ga Boko'ba ki'di lijè ko'do mi löngö bo löwö ne.

¹³ Kina odo Baranaba ni ti Pölo kote tiya lende ma 'bënni 'deni tine, Yakoba ënyí toro tilende, bo iya te, "Löndö ma ga, uwöke doma.

¹⁴ Simona iyèti lende 'ba konyi nime Boko'ba ko'do zi bo löwö ne 'deni toné molo bine, ame Boko'ba ki'di bo löwö moto ga 'deni ro 'ba bo ne.

¹⁵ Lende 'ba Boko'ba ma toné ga bo kumé lende kugu bine ne iya kò'du nime gbi kozo a nime te. Bo iya te,

¹⁶ 'Médi mileki mako kada moto. Kina ti mubö liho 'ba Dawidi 'deni ngi ro ma lölöwö. Itiko 'deni yaga, ne tine ti mo'ba ngi kitigo kileki teyi.

¹⁷ Ti mo'do tara 'do bo do'be moto ga kikali ma ro nere 'ba dönni. Kina bo löwö ame ga pili mi'di 'deni ro 'bama ga ne ti kako 'deni ngi zö.

¹⁸ Ame na ro lende 'ba Boko'ba.' Ze dikalike 'deni toné molo bine.

¹⁹ Ne 'bama miya te kinza di'dike lende ma kirindi ma tara dè zi bo löwö naga nima ki'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba ne.

²⁰ Waraga na go duguke zinni kiya te, kinza lijè konyo yida ame ga kumu zi akoro ne dè, kinza lijè ko'do yèri dè, yida ame ga kumu ngöngörö mo dè ne kinza lijè konyo dè gbi, kinza lijè kuwé roma dè.

²¹ Lende ma mbowa nime na nge 'do doseke zinni, römöyí kò'du ki'di ame Musa kugu ne ota go to'do wa naga nime 'deni pili di zize. Ze Yudayi d'boke toné molo bine nduwé ro tidèki kò'du ki'di naga nime mi kada 'ba ro kindawo mi rö 'ba mötu ze ga. Mi gawo ame ga pili bilaka ze ga kèdi yimo ne, oloma nduwé ro tiyèti kò'du ki'di naga nime zize."

Ndose 'Ba Bo Löwö

²² Kina bo laja 'ba Yésu ga ti bilaka 'ba kanisa pili ti ya ma löbu mo ga kigeli ya moto ga ngi di mi löngö lijè yayi 'do koja kari Anitokiya ti Pölo ni ti Baranaba. Kina lijè kigeli ya ma löbu moto ga ngi riyö di mi löngö lijè ro Sila ni ti Yuda ame kidèki möyi mo moto gbi ro Barasaba ne.

²³ Kina lijè kugu waraga ngi ki'di zi ya naga nima 'do kari timo. Lende ma kugu mi waraga mo na me, "Ze bo laja 'ba Yésu ga gbi ti bilaka ma löbu 'ba kanisa, ze ro löndö ziye. Kina me dèdi dugu waraga nime ziye kpe löndö ma mi Anitokiya ti Suriya ti Kilikiya kpe ame kinzake ro Yudayi ne. Dumötö ye pili laka.

²⁴ Duwö kò'du mo tégé boto moto to ne ga ari di bine ziye kari kogba doye konbenbe ye ti lende kiya 'bënni ga. Boto naga nima ze na dè doja lijè.

²⁵ Gō kō'du mo na me dototo dōze digeli ya naga nime 'dō doja kari ziye yayi ti Baranaba ni ti Pōlo ame dō'cō lījē kulōwō ne.

²⁶ Lijē na gbī rō ya ame ga kilanā gō didi nni 'deni to'do lende 'ba n̄ere ze Yēsu ne.

²⁷ Kina me dēdi doja Yuda ni ti Sila kari ziye. Lijē ēdi kari kiya lende naga nime gbī ti kpēnni ziye kōzō ame dugu mī waraga nime ne tara.

²⁸ Lende ze ti lende ame ga Nyi Kōto Laka 'ba Boko'ba kiya zize ne na me. Kinza di'di lende ma kīrindi kulōwō dē ziye. Wa ame ga 'dō ko'dōke ne kina n̄ge me.

²⁹ Kinza konyoke wa ame ga kumu zi akoro ne dē, yida ame ga kumu n̄gōngōrō mo dē ne kinza konyoke dē gbī, kinza kuwēke roma dē, kina kinza ko'dōke yēri dē. Ɔdō kiya te kolake gō wa naga nime 'deni pili kina laka. Ame na rō gō rō lende 'ba waraga ze nime."

Lōṅṅ 'Ba Bo Löwō

³⁰ Kina bilaka 'ba kanisa koja ya naga nima n̄gī kari koto ti waraga nima. Lijē ari nduwē mī kōri 'bēnni nima n̄bō lījē kōmō Anitokiya. Kina ɔdō lījē kōmō 'deni yayi tine, lījē ototo dō bilaka 'ba kanisa n̄gī pili bi koto ki'di waraga nima teyi.

³¹ Ya naga nima idēki waraga tōnē na lījē n̄gī pili rō lōṅṅ gō kō'du mo, rōmōyī lende mo ga okonyi lījē 'deni.

³² Tine Yuda ni ti Sila oloma titi kigabi tinni yayi. Lijē rō bō kumē lende 'ba Boko'ba kina lījē koloma n̄gī rō tokonyi ya naga nima ti lende ame ga 'dō ki'di lījē kēdi ti mī kēddi ne.

³³⁻³⁴ Tine di pōtō mo na ya naga nima koja lījē n̄gī gō kōri, iya te. "Arike ti mī kēyi." Kina lījē kileki n̄gī kari mī Yerosalema zi ya ame ga koja lījē ne.

³⁵ Tine Pōlo ni ti Baranaba oloma 'bēnni titi kigabi Anitokiya yayi. Lijē oloma n̄gī nduwē ti ya mōto ga rō tiyandi bilaka gbī tiya lende 'ba laja laka 'ba n̄ere Yēsu.

³⁶ Kina ɔdō lījē koloma 'deni kigabi yayi tine, Pōlo iya zi Baranaba, iya te, "Dari tori bilaka 'ba kanisa ame ga mī dōlīṅṅ ma tōnē ga diya lende 'ba laja 'ba n̄ere Yēsu teyi ne gō dari donṅo ɔdō lījē ēdi tondo ga?"

³⁷ Baranaba o'dōko 'dō Yowani Marako kari tinni.

³⁸ Ne tine Pōlo iya te inza rō ma laka zi bō nima 'dō kari tinni, rōmōyī tōnē pa bine bo ola lījē Pambuliya kinza ma bo kari dē nduwē tinni tote ndobo nima yō.

³⁹ Kina lījē kamo n̄gī gō lende nime, lījē koza gōnni n̄gī. Baranaba ogba Marako ti bo, lījē kari mī dōyayi 'ba Kupuriyō.

⁴⁰ Tine Pōlo igeli 'ba bo rō Sila na gō kari ti bo. Bilaka 'ba kanisa ititi Boko'ba 'dō konṅo gōnni. Kina lījē kari n̄gī.

⁴¹ Lijē ilingere kebe mī dōyayi 'ba Suriya ti dōyayi 'ba Kilikiya. Kina lījē koloma n̄gī nduwē rō tiyandi bilaka 'ba kanisa di yayi 'dō lījē kō'bō ti mī kēddi.

16

Tösō 'Ba Timatiyo

¹ Pōlo ni ari kōmō Darobe lījē kala n̄bō Lusētura. Bi mo nima bō mōto mōyī mo rō Timatiyo rō bō kōsō gō Yēsu ēdi teyi. Ma bo rō Yudayi ma ki'di dōnni 'deni gō lende 'ba Yēsu, tine 'bu bo rō Giriki.

² Bo nime rō Timatiyo ne bilaka 'ba kanisa ame ga Lusētura ni ti Ikoniya ne iya lende abo pili rō ma laka.

³ Gō kō'du mo na Pōlo o'dōko togba Timatiyo ti bo mī lingere nima. Ne tine Yudayi ame ga kēdi koloma mī dōyayi nima yayi ne ikali 'bu 'ba Timatiyo rō Giriki. Kina Pōlo kilele bo n̄gī 'dō ki'di bo kēdi rō Yudayi.

⁴ Kina lījē kilingere n̄gī nduwē kebe mī dō gawo 'ba dōyayi nima ti tiya ndose tōnē bō laja 'ba Yēsu ga ti lōbu ma mī Yerosalema kose zi bilaka 'ba kanisa to'do mo ne.

⁵ Kina bilaka 'ba kanisa kō'bō n̄gī ti'di dōnni gō lende 'ba Yēsu ti mī kēddi. Kina bilaka ma konzi mōto ga ki'di dōnni n̄gī gbī gō lende 'ba Yēsu kozoli rōnni ti bilaka 'ba kanisa.

Nyi 'Ba Pōlo Di Torowa

⁶ Tine Nyi Kōto Laka ota gō Pōlo ni n̄gī di bi tari tiya lende 'ba Boko'ba mī dōyayi 'ba Asiya. Kina lījē kari n̄gī kebe mī dōyayi 'ba Parugiya ni ti Galatiya.

⁷ Lijē ari kōmō dō maga 'ba Musiya. Lijē o'dōko 'dō tari tilingere kebe mī dōyayi 'ba Bituniyō. Ne tine Nyi Kōto Laka 'ba Yēsu ota gōnni n̄gī di bi tari.

⁸ Kina lījē kari n̄gī nduwē kebe mī Musiya n̄bō kōmō mī gawo 'ba Torowa ame n̄gōsi kpa mini lōbu ne.

⁹ Mī korōndō mo nima na nyi ko'de n̄gī dō Pōlo kilele bo mōto di mī dōyayi 'ba Makedoniya kēdi korō yayi koma'jo rōni zi bo, iya te, "Ako tokonyi ze di mī Makedoniya bine."

¹⁰ Di pōtō nyi 'ba Pōlo nime na dēnyī n̄gī dōmo tari Makedoniya. Rōmōyī dikali 'deni di gō nyi nima Boko'ba o'dōko ze gō dari diya laja laka abo zi ya naga nima.

Ludiya Di Pilipōyī

¹¹ Kina dēki n̄gī mī sorope di Torowa yayi dumu dari mī dōōtu mōto kidēki mōyī mo rō Samotorake. Mī bi kēzē ma di pōtō mo na dari nduwē ti sorope dōmō mī gawo mōto kidēki mōyī mo rō Napoli.

12 Di yayi na dilingere ngi ti ndize dari Pilipöyí gawo mato ma löbu 'ba Make-doniya. Tine bilaka mo ga me ro Romo. Kina doloma ngi do'do tö'dö titi do ndö tara yayi.

13 Mi kada 'ba ro kindawo na dënyí ngi di mi gawo dari kpa yöpö. Domeri 'beze diya te motaga bi 'ba mötu 'ba Yudayi ti këdi yayi. Kina dari doloma ngi ro tiya lende zi 'ja ame ga kototo dönni yayi ne.

14 Tine 'ja moto ro Ludiya ëdi mi löngö lijë yayi. Loko di Towatira ro bo ndögö 'ba bonjo kasi, ne loko ro bo koro Boko'ba. Kina odo loko kuwö lende ame ga Polo kiya ne 'deni tine, Boko'ba omba döki'di ni ngi loko ki'di döni gomo.

15 Kina dodo mini 'ba bapatisi ngi döni gbi ti bilaka 'ba mi linjo 'bëni ga. Loko oma'jo röni zize kiya te, "Odo komerike mi'di doma 'deni ngi ro ma laka go lende 'ba nere Yësu, ako kolomake linjo ma."

Kina loko ko'do atiri ngi goze dari linjo 'bëni ro nba.

I'di Polo Ni Mi Maboso Di Pilipöyí

16 Mi kada ma do koto mato ko'ja dëdi dari mi bi 'ba mötu kina daze kondoso ngi ti nyiti nöki mato. Nöki 'bëni mo i'di loko koloma ro tumë lende. Loko ro atoli 'ba ya moto ga, na lijë kö'bö ngi nduwë to'ja girisi ro mbëmbë go tumë lende 'bëni nima.

17 Kina loko kebe ngi ro tozi goze, ze ti Polo ni, ti tulöri tuwöwö mo kiya zi bilaka tégë, "Ya naga nime lijë na ro bo laja 'ba Boko'ba ame mitoro ne. Lijë ti kiya kori 'ba didi ngi ziye."

18 Loko oto to'do lende 'bëni nime kozo a nime te nduwë nbo mi kada do konzi. Kina kata ngi döki'di Polo kënyí kamo do nöki nima, kiya te, "Milende ziyi ti közi kakpa 'ba Yësu Kurisütö, ënyí yaga di do nyiti nime."

Kina nöki tönë kola nyiti nima ngi.

19 Kina odo bo döni ga kikali 'deni loko inza ko'de yamo kpe zinni tine, lijë ari ngi kinda'ba Polo ni ti Sila kilala koto kari zi turu 'ba dönni ga mi bi 'ba burë.

20 Lijë ari kiya zi turu naga nima yayi tégë, "Ya naga nime lijë ro Yudayi. Lijë ëdi ro tirasi do bilaka 'ba mi gawo ze nime.

21 Lijë ebe tiyandi bilaka ti dölëti ame ga kö'du ki'di ze 'ba Romo kota gomo 'deni ne."

22 Kina tindi 'ba bilaka naga nima kolodo ngi do Polo ni ti Sila. Tine turu mo ga i'di bo kanya ngi kirica bonjo yaga di ro Polo ni koloma ro tomba mo ti nyo'bo.

23 Bo kanya naga nima omba Polo ni ngi ro ma kënyë koto ki'di mi maboso. Turu naga nima ose gomo kitigo zi bo do maboso nima 'do konjo go Polo ni laka kinza kusu rönni ra.

24 Bo nima oro kö'du 'ba turu naga nima. Go kö'du mo na bo ki'di Polo ni ngi mi rö ame nbo zana maboso ne kudödu ndimo mi löngö kpa kulugbu ma kirindi.

25 Mi zana korondo 'deni tine na lijë koloma ngi ro to'do mötu toba ngala zi Boko'ba. Kina bilaka ma laki ame ga mi maboso yayi ne koloma ngi ro tuwö dönni.

26 Mbowo yo na kizikizi ma löbu ki'di döni ngi. Mi maboso nima ebe ngi pili tiyaya röni, kpadöri mo ga kurögö rönni pili yaga. Kina zingiri ame ga kudödu közi bilaka 'ba maboso timo ne kope rönni ngi pili yaga go dönni.

27 Bo do maboso nima onjo bi di bi tö'dö o'ja kpadöri pili kurögö rönni 'deni yaga. Bo omeri 'ba bo tégë bo maboso ti kirija 'deni. Kina bo koto mbele abo ngi 'do tupö ro bo timo yaga.

28 Tine Polo ulöri ro ma kembe kilende zi bo, iya te, "Kinza kupö röyi dë, ze na me pili bine."

29 Bo idëki bo mato ko'de pa'do zi bo. Kina bo kirija ngi kari rö ame Polo ni ti Sila këdi yimo ne, bo kari kolodo kömönni ti tikere ngi ti ro kilë'di ro mbëmbë.

30 Kina bo koja lijë ngi yaga di yayi, bo ititi lijë, bo iya te, "Nere ma ga, wa'di na go mo'do 'do ki'di komo ma yaga di mi töle?"

31 Polo iya te, "I'di döyi ro ma laka go lende 'ba nere Yësu, kina bo ti komo yi ngi pili ti bilaka 'ba mi linjo 'bi ga di mi töle."

32 Kina lijë kiyëti lende 'ba nere Yësu ngi zi bo nima pili ti bilaka 'ba linjo abo ga.

33 Bo nima urögö komo 'bonjo 'ba nyo'bo ame ga mi yida rönni ne ngi pili mi korondo nima. Kina lijë kodö mini 'ba bapatisi ngi do bo pili ti bilaka 'ba linjo abo.

34 Bo oto lijë kari rö abo ki'di akonyo zinni. Go kö'du mo na bilaka 'ba linjo abo ga ngi pili ro lonjo römöyi lijë i'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba.

35 Mi bi këzë mo nima na turu koja bo kanya kari kiya zi bo do maboso nima iya te, "I'di ya naga nima kari ë'bënni."

36 Bo nima ari kiyëti zi Polo ni tégë, "Laja ako zö bine di zi turu ma löbu, iya te, 'do karike e'be. Kina arike ti, ti mi këyi."

37 Polo ileki kiya zi bo kanya naga nima, iya te, "Turu 'be naga nima lijë i'di komba ze komo bilaka kinza ma kititi bici lende ze dë yo. Ze ame aa ro bilaka 'ba Romo ne, lijë i'di koboso ze bine ro ma sari. Kina me tégë lijë këdi ko'doko 'do toja ze gbi lowo yaga. Lende nima ele dë. Gbagba lijë mo na ngi go kako bine koja ze yaga go dari."

38 Kina bo kanya naga nima kileki ngi kari kiyëti kpa Polo nime zi turu naga nima. Kina odo lijë kuwö 'deni kiya te Polo ni ti Sila ro bilaka 'ba Romo tine, lijë ngi ro tikere go kö'du mo.

³⁹ Kina lijè kari ngi mi maboso yayi tileki kpènni zi Pòlo ni 'do kola lijè go lende nima. Lijè oja Pòlo ni yaga di yayi kiya teyi 'do kényi kari yaga di mi gawo 'bènni nima.

⁴⁰ Kina Pòlo ni kényi ngi di mi maboso yayi kari lijo 'ba Ludiya tori bilaka 'ba kanisa. Lijè ari kiya lende zi bilaka naga nima 'do koloma ti mi kèddi. Kina lijè kari è'bènni ngi di mi gawo nima.

17

Tesalonika

¹ Lijè ari nduwè mi lingere 'bènni nima kebe mi gawo 'ba Ambipoli ni ti Apoloniya kómò Tesalonika. Rò 'ba mòtu 'ba Yudayi èdi yayi.

² Kina Pòlo kari ngi yimo mi lóngò bilaka ame ga kototo dònni yayi ne, kozo ma bo kèdi ko'do molomolo naga tara. Bo oloma ro to'do kowasa tinni mi kada 'ba ro kindawo ma do mota 'do,

³ tiyèti go lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba zinni, tègè lende naga nima kugu ne ileme 'deni Boko'ba iteri 'deni molo 'do gomò ko'do Kurisitò ame bo koja kako dolijo nime ne go kényi kodo yaga di mi tolè. Pòlo iya te, "Yèsu nime mèdi miya lende mo ziye ne, bo na ro Kurisitò."

⁴ Kina bilaka naga nima motò ga kuti ngi go lende 'ba Pòlo, kodo'bo rònni ngi tinni lijè ti Sila. Kina Giriiki ma konzi motò ga ame ga koro Boko'ba 'deni ne kodo'bo rònni ngi gbi tinni ti 'ja ma ro koro ma konzi motò ga.

⁵ Tine na lende nime kényè ngi mi Yudayi motò ga. Kina lijè kari kototo ya ma kèdi kulè 'bènni ro yawa mi go bi 'ba ndögò naga ngi koco teyi 'do kényi ro 'diri ti Pòlo ni. Ya naga nima omomi rònni ngi ti tulòri ro mi gawo kari kolodo do lijo 'ba bo motò ro Yasona. Lijè o'doko tinda'ba Pòlo ni 'do ki'di bilaka pili ko'do burè mo mi kpa kototo 'bènni nima.

⁶ Ne tine lijè o'ja Pòlo ni dè, kina lijè kinda'ba Yasona ngi pili ti bilaka 'ba kanisa motò ga kilala koto zi bo kiya burè 'bènni ga. Lijè pili ulòri kozo timo tègè, "Ya tònè ga kèdi kirasi do bilaka konzi 'ba dolijo naga nime ne, lijè na me kako 'deni bine.

⁷ Kina me bo nime ro Yasona kota lijè ngi ki'di koloma lijo abo ro nba. Ya naga nime lijè oro kò'du ki'di 'ba bo dolijo ma lòbu 'ba Romo dè. Lijè iya te bo motò to ne kideki moyi mo ro Yèsu na ro bo dolijo ma lòbu."

⁸ Lende nime i'di bo kiya burè ni ti bilaka motò ga ngi pili ti mi kombi.

⁹ Kina lijè ki'di Yasona ni ngi titi kopi girisi, tine na 'jaa lijè kope kola kari.

Beriya

¹⁰ Mi korondo mo nima na bilaka 'ba kanisa koja Pòlo ni ti Sila ngi kari Beriya. Kina odo lijè kómò 'deni yayi tine lijè ari ngi mi rò 'ba mòtu 'ba Yudayi.

¹¹ Yudayi ama ga yayi ne ilagi lende 'ba Pòlo ni dè kozo ma di Tesalonika. Lijè ngi ti mi kényi tuwò mo gbi tidèki buku 'ba Boko'ba mi kada pili tonjo mo odo do lende mo ga uti go 'ba Pòlo.

¹² Kina Yudayi ma konzi gbi ti Giriiki ma ro botoni ti 'ja ma konzi ame ga ro bo wa ne ki'di dònni ngi go lende 'ba Yèsu.

¹³ Kina odo Yudayi ma mi Tesalonika kuwò lende mo 'deni kiya te, Pòlo èdi 'deni gbi ro tiya lende 'ba Boko'ba mi Beriya tine, lijè ari koco ngi zi tindi 'ba bilaka kényi ro 'diri ti Pòlo.

¹⁴ Kina bilaka 'ba kanisa koja bo ngi di mi gawo kari kpa mini lòbu. Tine Sila ni ti Timatiyo ileke 'bènni mi gawo yayi.

¹⁵ Bilaka 'ba Beriya ame ga koto go Pòlo ne èki ngi koto ti bo mi sorope kari nbo mi gawo 'ba Ateniya. Bo oja ya naga nima kileki Beriya 'do kari kiya zi Sila ni ti Timatiyo kako welo zi bo.

Ateniya

¹⁶ Ko'ja bo kèdi gba Ateniya yayi tidabi Sila ni ti Timatiyo, tine bo ngi ro meri kulowò di zi akoro ma konzi ame ga komò bo kèdi ko'ja di mi gawo nima ne.

¹⁷ Kina bo kò'bo ngi nduwè tari mi rò 'ba mòtu 'ba Yudayi to'do kowasa ti Yudayi gbi ti bo lòwò ame ga koro Boko'ba 'deni ne. Bo oloma gbi nduwè tari mi bi 'ba ndögò mi kada pili to'do kowasa ti bilaka ma kako yayi.

¹⁸ Bo komò kiyandi motò ga ame kideki moyi mo ro Epikuro ti ya ame ga kideki ro Sitowa ne, oloma gbi ro to'do kowasa ti bo di yayi. Ne tine ya motò ga iya te, "Wa'di na bo ngonjo nima kèdi ko'doko tiya mo?"

Ya motò ga iya te, "Motoga lende 'ba akoro motò ga 'ba bo lòwò na ti bo kèdi kiya." Lijè iya lende nima tara romoyi bo èdi ro tiya lende 'ba Yèsu ti lende 'ba ténnyi todo di mi tolè.

¹⁹ Kina lijè koto bo ngi kari mi bi 'ba burè 'bènni do doku motò kideki moyi mo ro Ariyopago. Lijè iya te, "Do'doko tuwò lende 'ba akiyandi la'ja nime.

²⁰ Wa motò ga ame kèddi kiya ne duwò lende mo ga dè molo. Do'doko tikali mi 'jo 'ba lende mo ga."

²¹ Lijè iya tara romoyi bilaka 'ba Ateniya naga nima ti ya motò ga ame kèdi koloma mi lóngò lijè yayi ne, wa ma ko'doko 'bènni ma kulowò mo na ro tiya lende ma la'ja gbi ti tuwò mo.

²²⁻²³ Kina Pòlo kényi ngi toro koro komò bilaka 'ba burè naga nima kiya te, "Kpe

bilaka 'ba Ateniya, milingere 'deni pili kote mi gawo 'be mo'ja akoro konzi 'be naga nima. Kina mikali 'deni kpe ngi ro bo koro akoro ro mbembë. Mo'ja go bi 'ba tumu wa zi akoro 'be moto gbi kugu lende teyi kiya te, 'Bi 'ba akoro ma kinza kikali.' Wa nima keddï koroke ngi kinza kikalike dë ne kina me mako 'deni tiya lende mo ziye.

²⁴ Boko'ba na. Bo na me ko'ba mitoro ni ti doyyayi ti wa ame ga pili kedï koloma mi bi naga nime. Bo na ro bo do mitoro ni ti doyyayi. Tine bo oloma dë mi ro 'ba akoro ame ga bilaka na kubö ti közinni ne.

²⁵ Bo na me ki'di didi zi bilaka lesi ni kpaki ti yeri 'ba yi mökö 'do kedï koloma. Bo na koja go wa pili zinni. Bo inza ro leri 'ba wa moto 'do bilaka lesi ki'di zi bo.

²⁶ Bilaka koto na tonë bo ko'ba 'do kedï ro yi lingi 'ba bilaka lesi pili. Kina me bo ki'di bilaka kote mi dolingo nime 'deni ngi pili. Gba kinza bo ko'ba lijë dë bo oza go bi 'benni ga ti kada mo ga 'deni me ro kotokoto.

²⁷ Bo o'do tara 'do odo kiya te bilaka moto ga kedï koma bo 'do lijë komomo bi tara kari kömö zi bo, römöyi bo owo dë di roze pili ro kotokoto.

²⁸ Lende nime kina me tonë bo moto kiya te, 'Bo na me kididi ze, ki'di ze doloma tilingere mi doyyayi nime.' Eäi gbi kozo lende 'ba ngala 'be ma tonë kiya te, 'Ze pili ro kole abo ga.'

²⁹ Ne odo dedike 'deni ro kole 'ba Boko'ba tara tine, inza ro ma laka 'do domerike diyake te bo edi kozo wa moto ga ame bilaka ma miri ko'do di mi yamo ala kose di mi döku ne tara.

³⁰ Tine lende 'ba kada ma molo tonë ga gba kinza bilaka kikali bo dë ne, bo ola 'deni pili. Ne kina me bo kedï kose 'deni zi bilaka 'ba go bi naga nime pili 'do koto dönni di mi lende kënyë.

³¹ Bo igeli kada ame 'do bo ko'do burë 'ba bilaka 'ba dolingo nime pili ro ma kodoro yimo ne 'deni. Mi kada mo nima bo ti ki'di bo ame bo kigeli 'deni ne tiya burë 'ba bilaka. Bo ileme 'deni zi bilaka pili ro ma laka bo edi ko'do tara ti ti'di bo nima kënyi kodö di mi töle."

³² Kina odo bo burë naga nima kuwo Polo kiya lende 'ba tenyi todo 'ba bilaka yaga di mi töle kozo a nima tara tine, ya moto ga ögö bo ngi ro laja. Tine ya moto ga iya te, "Do'doko 'do kako kiya lende nime gbi zize kada moto."

³³ Kina odo Polo kodö 'deni yaga tine,

³⁴ ya moto ga odo'bo rönni ngi ti bo ki'di dönni go lende 'ba Yësu. Bo ma koto di mi löngö lijë nima na ro Diyönsiyö bo kiya burë mi Ariyopago ti 'ja moto kidëki ro Damari gbi ti ya moto ga.

18

Korinito

¹ Di pötö mo na Polo kënyi di Ateniya kari Korinito.

² Di yayi na bo kari kondoso ti bo moto ro Akowila. Bo nima ro Yudayi tine öyö bo Ponito. Bo edi molo koloma Romo, tine bo dolingo 'ba Romo ame kidëki möyi mo ro Kolawodiyo ne i'di kö'du 'deni 'do Yudayi pili kënyi yaga di Romo. Go kö'du mo na ki'di Akowila ni kënyi di Italiya yayi ti 'ja abo Purisikila kako gba ro ma la'ja Korinito.

³ Polo ari tongo lijë koloma tinni yayi turu kilaka, römöyi lijë pili ro bo kuru kilaka.

⁴ Kina bo kö'bö ngi nduwë ro tari mi rö 'ba mötu mi kada 'ba ro kindawo pili tilende ti ya ame ga yayi ro Yudayi kpaki ti Giriki ni toco mo zinni go lijë ki'di dönni go lende 'ba Yësu.

⁵ Kina odo Sila ni kömö 'deni ti Timatiyo di Makedoniya tine Polo ola ndobo 'ba turu kilaka ngi kodö ro bo nge go tiya lende 'ba Boko'ba gbi todoro gomo zi Yudayi ni, Yësu na ro Kurisitö ame Boko'ba koja kako dolingo nime bine ne.

⁶ Tine Yudayi oloma ngi to'do kowasa ti bo tiya kpa kënyë ro bo. Go kö'du mo na bo komba lupu ngi yaga di ro bonggo abo 'do kileme Boko'ba ilagi 'deni di rönni. Bo iya te, "Odo kocke pele 'böwu yaga di mi kori 'ba didi nime ama 'beye na, ma 'bama miyandi ye 'deni. Kisasi di mi kada nime tone mëdi mari a ma tiya lende 'ba Boko'ba zi bo löwö."

⁷ Kina bo kola rö 'ba mötu nima ngi bo kari tuwöwö lende 'ba Boko'ba zi bilaka di lingo 'ba bo löwö moto kidëki möyi mo ro Titiyö Yoseto ro bo koro Boko'ba. Bo nima lingo mo ngila rö 'ba mötu.

⁸ Kina bo do rö 'ba mötu nima kidëki möyi mo ro Kurisipö ne ti bilaka 'ba lingo abo ga pili ki'di dönni ngi go lende 'ba nje Yësu. Ya ma konzi moto ga ame kuwö lende 'ba Yësu di Korinito yayi ne i'di dönni ngi gbi gomo, kina kodö mini 'ba bapatisi ngi dönni.

⁹ Mi korondo ma do koto moto na nje Yësu kilende ngi zi Polo ti nyi, iya te, "Kinza kere dë. Iya lende ma nduwë kinza kola gomo dë.

¹⁰ Mëdi tiyi, boto moto inza ko'do yi. Mëdi ti bilaka ro ma konzi mi gawo nime."

¹¹ Kina Polo koloma ngi yayi komo koo koto kodö domo nyepe modokoto tiyandi bilaka ti lende 'ba Boko'ba.

¹² Kina odo bo moto ro Galiyo na 'deni ro turu 'ba doyyayi 'ba Giriki nima tine, Yudayi ototo rönni ngi kolodo do Polo koto koto mi go bi 'ba burë.

¹³ Lijè iya te, “Bo nime èdì rɔ tiya mo zi bilaka 'do koro Boko'ba ti to'do wa ame ga kò'du ki'di kota gomo 'deni ne.”

¹⁴ Polo o'doko tilende, ne tine Galiyo na koke domo ngi dogba kiya zinni te, “Kpe bilaka 'ba Yudayi, odo kiya te ko'deke bo nime bine go lende kényè ko'do motɔ ala go 'bòlu abo, kina nge ti muwò lende 'be.

¹⁵ Ne ame za rɔ lende 'ba kò'du tɔ ne ga ti mòyi ti kò'du ki'di 'be 'ba Yudayi ne, kpe na ko'deke e'be burè mo. Ma 'bama mo'do burè 'ba wa ma tara dè.”

¹⁶ Kina bo ki'di ngi koga lijè yaga di mi go bi 'ba burè.

¹⁷ Tine na lijè kolodo ngi do Sɔsetene bo do rò 'ba môtɔ tomba mo di mi go bi 'ba burè yayi. Ne pele Galiyo onyo abo lende mo dè.

Polo Opo Do Bo Yaga

¹⁸ Polo oloma titi ko'do tò'dò do konzi ti bilaka 'ba kanisa yayi. Kina bo ko'do môtô gbo ngi zinni bo kari Kenjoriya 'do tèki mi sorope di yayi tari mi doyyayi 'ba Suriya. Di Kenjoriya yayi na bo kopo do bo ngi yaga rómòyi bo ulomu rɔ bo 'deni zi Boko'ba. Kina bo kèki ngi mi sorope koto ti Purisikila ni ti Akowila.

¹⁹ Ne odo lijè kómò 'deni Epeso tine, lijè ari dè kpe nduwè ti bo.

Bo ari mi rò 'ba môtɔ 'ba Yudayi di Epeso yayi tilende ti bilaka ame ga yayi ne.

²⁰ Ya naga nima ititi bo 'do tolama titi mbowa tinni yayi. Ne tine bo o'doko dè.

²¹ Kina bo ko'do môtô gbo ngi zinni. Bo iya te, “Odo Boko'ba ko'doko zò ti mako 'jaa ziye bine kada motɔ.”

Kina bo kèki ngi mi sorope di yayi kari nduwè.

²² Kina odo bo kómò 'deni Kayisariya tine, bo èki ngi di mi sorope kari mi Yerosalema tumòtò bilaka 'ba kanisa. Tine na bo kari ngi Anitokiya

²³ kari koloma titi ko'do tò'dò do ndò tara yayi.

Di pôtô mo na bo kényi di Anitokiya yayi kari kebe mi doyyayi 'ba Galatiya ni ti Parugiya ti'di mi kèddi zi bilaka 'ba kanisa.

Apolo

²⁴ Mi kada mo nima yayi Yudayi motɔ kideki mòyi mo rɔ Apolo ako Epeso. Bo nima öyò bo mi Alesandora. Bo rɔ bo kpa kikali lende ma kikali lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba 'doyi.

²⁵ Bo uwò lende 'ba nɛre Yèsu 'deni laka, bo kèdi kiyandi bilaka timo rɔ ma kodoro ti doki'di koto. Tine bapatisi ma bo kikali na nge rɔ bapatisi ame Yowani ko'do do bilaka ne.

²⁶ Purisikila ni ti Akowila ari kuwò bo ngi koloma rɔ tiya lende 'ba Boko'ba rɔ do ngòlò di mi rò 'ba môtɔ. Kina lijè kogba

bo ngi kari timo liɲo 'bènni kiyèti lende 'ba Boko'ba zi bo rɔ ma kodoro.

²⁷ Mi kada motɔ yayi tine Apolo o'doko tari Giriki. Kina bilaka 'ba Epeso yayi kokonyi bo ngi kugu waraga zi bo kòsò go Yèsu ga ma Giriki 'do ko'do nba rɔ bo laka.

Kina odo bo kómò 'deni Giriki yayi tine, bo ö'bò ngi tokonyi ya ame ga lende kèyi 'ba Boko'ba ki'di 'deni ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yèsu ne.

²⁸ Yudayi motɔ ga oloma to'do kowasa ti bo di komo bilaka ma konzi. Tine bo a'da lijè ngi ti kpa kitigo 'ba lende kikali abo. Bo iyèti lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba ngi zinni ame kileme Yèsu rɔ Kurisitò ame Boko'ba koja kako dolinjo nime bine ne.

19

Polo Ari Epeso

¹ Mi kada ma Apolo kèdi Korinito Polo èdi 'ba bo tilingere kebe mi doyyayi ame ga rɔ ma kowo di kpa mini löbu ne. Di gomo na bo kako ngi Epeso. Di yayi na bo kari ko'ja bo kòsò go Yèsu motɔ ga.

² Bo ititi lijè, bo iya te, “Mi kada ame ki'dike doye go lende 'ba Yèsu ne Nyi Koto Laka ako ra doye?”

Lijè iya te, “Duwò lende mo dè kiya te Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba èdi.”

³ Bo iya te, “Ne o'do bapatisi doye to-tondo?”

Lijè iya te, “Bapatisi ma ko'do doze nge kozo ame Yowani koloma rɔ to'do mo ne tara.”

⁴ Bo iya te, “Bapatisi nima Yowani ko'do do bilaka ne èdi rɔ lende kileme 'ba do koto di mi lende kényè. Yowani iya gbì tònè zi bilaka 'ba Yisarele 'do ki'di dönni go lende 'ba bo ame kèdi kako di pôtô bo bine ne. Kina me 'deni rɔ Yèsu.”

⁵ Kina odo ya naga nima kuwò lende 'ba Polo nima 'deni, i'di ngi ko'do bapatisi dönni 'do lijè kèdi rɔ 'ba nɛre Yèsu.

⁶ Kina Polo ki'di kòzi bo ngi dönni na Nyi Koto Laka kila'ba ngi dönni pili ki'di lijè tilende rɔ kpa löwò tumè lende 'ba Boko'ba.

⁷ Ya naga nima lijè èdi pili kozo 'butè domoriyò tara.

Polo Iyandi Wa Mi Rò 'Ba Môtɔ

⁸ Mi nyepe mota Polo ö'bò ngi nduwè rɔ tilingere mi rò 'ba môtɔ tiya lende rɔ do ngòlò zi bilaka gbì tilende tinni 'do lijè ki'di dönni go lende 'ba nɛre löbu 'ba Boko'ba nime.

⁹ Ne tine ya ma mbili minyi motɔ ga ame kilagi lende abo ne èdi gbì yayi. Lijè ebe ngi tiya kpa kényè zi bilaka ma konzi go kò'du 'ba kori 'ba lende 'ba Yèsu nime. Kina Polo kényi ngi di mi lönggò lijè yayi kogba bo kòsò go Yèsu ga ti bo. Kina

bo koloma ngi nduwë tilende ti bilaka go lende 'ba Boko'ba kote kada pili di mi sukulu 'ba bo mato kidëki ro Torano.

¹⁰ Bo oloma nduwë to'do lende nime te nbö komo koo riyö. Kina ki'di bilaka 'ba Yudayi ame ga pili këdi koloma mi dayayi 'ba Asiya ne kpaki ti Giriki mo ga ngi kuwö lende 'ba nere Yësu.

¹¹ Mi kada naga nima yayi Boko'ba i'di Polo ngi koloma ro to'do lende 'ba go koto ma konzi mato ga.

¹² Bongo ame ro 'ba tolo mo do bo ne kpaki ti ma bo këdi kudödu 'bömbö bo timo, bilaka oloma ngi ro toto mo zi bo rokö'ö kina rokö'ö mo ga kola ngi. Nöki ni kpaki ita'ba ngi yaga.

¹³ Yudayi mato ga ëdi gbi mi dayayi nima yayi ko'do rönni tilingere toga nöki yaga di do bilaka. Lijë iyozo 'do toga nöki yaga di do bilaka ti möyi nere Yësu ti tiya lende teyi, kiya te, "Milende ziye ti közi kakpa 'ba Yësu ame Polo këdi kiya lende mo ne 'do kënyike yaga di do bo nime."

¹⁴ Bo ko'do lende naga nime mato mo ga na ro kole modomoriyö 'ba bo akumu ma löbu 'ba Yudayi ame kidëki möyi mo ro Sikiwa ne.

¹⁵ Mi kada ma do koto mato na nöki kileki domo ngi zinni, iya te, "Mikali Yësu, kina mikali lende 'ba Polo gbi. Ne kpe 'beye yë mo ga na?"

¹⁶ Kina bo nöki nima kulöru ngi dönni kinyanyi lijë kirica bonggo pili yaga di rönni nbö lijë kirija yaga di mi rö abo ti wëtö rönni.

¹⁷ Lende nime ömö ngi mbili Yudayi kpaki ti Giriki ame ga këdi koloma mi Epeso yayi ne. Kina ki'di lijë ngi ro tikere, lijë koloma tubi go möyi nere Yësu ro mbëmbë.

¹⁸ Ya ma konzi ame ga ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu ne ari kodo kpënni ngi go lende kënyë 'bënni ga bi kopo.

¹⁹ Ya ma kata naga o'de buku 'ba tata 'bënni ga ngi konma yaga di komo bilaka pili. Buku naga nima ndögö mo ga ma kodö'bo pili bi koto ti yamo kisi kuluku 'butë.

²⁰ Tigö mbëmbë 'ba ndobo naga nime i'di bilaka ma konzi ngi ki'di dönni go lende 'ba nere Yësu, kina ki'di bilaka 'ba kanisa ngi pili këdi ti mi këddi.

Ayayi Di Epeso

²¹ Di pötö mo Polo ënyi kiteri ngi ti tigö 'ba Nyi Koto Laka tari tilingere kebe mi Makedoniya ti Giriki 'do tari ro nburuñburu mo mi Yerosalema. Bo iya te, "Ödo mömö Yerosalema, mëdi mari tonggo Romo."

²² Kina bo koja Timatiyo ni ti Eraseto ame këdi koja laja zi bo ne ngi kari Makedoniya. Ne tine bo oloma 'ba bo titi mbowa mi dayayi 'ba Asiya.

²³ Mi kada naga nima yayi kina bilaka 'ba Epeso kebe ngi to'do ayayi ma löbu ro kori 'ba lende 'ba Yësu.

²⁴ Bo mato ëdi yayi möyi mo ro Demetoriyo ro bo kuku rö titi 'ba akoro Aritemisi di mi sitëri. Ya ame ga pili këdi ko'do ndobo ti bo ne o'ja girisi ngi ro ma kënyë go ndobo nima.

²⁵ Kina bo kari kototo bo ndobo abo naga nima ngi kpaki ti lëpi nni ga. Bo iya te, "Kpe nime pili ikalike wa 'ba to'ja girisi ze na ro ndobo nime.

²⁶ Kina me o'jake wa nima bo nima ro Polo këdi ko'do ne 'deni kuwöke gbi ti mbili ye. Bo iya te wa ame ga bilaka lesi kileño ti közinni ne na dë ro wa ma 'do bilaka koro. Kina me bo ki'di bilaka ma konzi 'ba Epeso ti bilaka 'ba mi dayayi 'ba Asiya nime 'deni ngi pili ki'di dönni go lende abo.

²⁷ Motoga kö'du abo ti ki'di bilaka kiya wa naga nime dëdi dileñoke ne ngi ro wa ma yawa. Rö löbu 'ba Aritemisi nime pele motoga bilaka ti kiya ngi kada mato ro wa ma yawa. Kina lijë këdi kuburu bi 'ba akoro löbu nime bilaka 'ba Asiya kpaki ti 'ba dayayi mato ga pili koro 'deni ne ngi."

²⁸ Lende nime i'di bilaka naga nima ngi kënyi ro 'diri kebe tulöri kozo timo ro ma kembe, kiya te, "Aritemisi, akoro 'ba Epeso na ro do kiteli."

²⁹ Kina bilaka 'ba mi gawo pili kembe ngi mi ayayi kari kinda'ba Gayo ni ti Aritaroko ame ga ro bilaka 'ba Makedoniya këdi koloma ti Polo ne ngi. Kina lijë kolo ngi nduwë kari ti ya naga nima mi go bi 'ba kpa kototo.

³⁰ Polo o'doko 'do tari tilende zi tindi naga nima komomi rönni yayi ne. Tine bo kösö go Yësu ga ota go bo ngi di bi tari.

³¹ Turu 'ba do gawo nima mato ga ame ro bo pari bo ga ne oja laja gbi kiya zi bo kinza bo kudömu dë yayi.

³² Tindi naga nima pili oloma ngi tozo ti lende nima ro 'beri'beri. Ya ma konzi mato ga di mi lönggö lijë yayi ikali dë wa'di na lijë kototo rönni bina gomo.

³³ Kina Yudayi ni ki'di bo mato ro Alesandoro ngi kari koro komo tindi naga nima. Bilaka naga nima pili o'doko bo 'do kilende. Kina bo kiyëyi do közi bo ngi zinni 'do lijë kudumö, 'do bo kiyëti kö'du nima zinni.

³⁴ Ne tine bilaka naga nima ikali bo ngi ro Yudayi. Kina lijë pili kebe ngi tulöri timo nbö saa riyö, kiya te, "Aritemisi, akoro 'ba Epeso na ro do kiteli."

³⁵ Rɔ ɲburunburu mo na makunɔ 'ba mi gawo nima kako ki'di lijɛ 'jaa kudumɔ. Bo iya te, "Kpe bilaka 'ba Epeso, laki pili ikali ze rɔ bo konɔgɔ gɔ rɔ lɔbu 'ba Aritemisi gbɛ ti dɔku nime kila'ba di mitɔrɔ ne.

³⁶ Lende nime ikali dɛ ma 'dɔ kandi gɔmo. Udumɔke, kinza kulɔgbɔke dɛ ɲɔ rɔ yawa tara.

³⁷ Ya riyɔ naga nime u'boɔgɔ ɔtɔ dɛ yɔ di mi rɔ 'ba akoro, lijɛ iti'ja akoro ze Aritemisi dɛ gbɛ. Kina me kinda'bake lijɛ ɲɔ ko'deke kako bine.

³⁸ ɔɔo kiya te Demetoriyo ni ti bilaka abo naga nima kɛdi ti lende 'ba rɔ bilaka motɔ, ma laka mo 'dɔ lijɛ kari kiyɛti 'jaa zi turu mi kada 'ba burɛ 'bɛnni.

³⁹ Ne ɔɔo kiya te kpe nima pili ko'dɔkɔke to'dɔ wa motɔ tɔ ne 'beri, ma laka mo 'dɔ didɛki bilaka 'ba mi gawo nime pili kotɔtɔ rɔnni 'dɔ kote lende mo laka yaga.

⁴⁰ Ayayi nime ko'dɔke tɔne ne lende mo aga 'deni za rɔma dayi, motɔga bo motɔ ti kari kususu ze ɲɔ gɔmo zi turu 'ba Romo. 'Jo 'ba lende 'ba ayayi nime inza du te, kina dinza dikalike gbɛ tiyɛti ndimo laka."

⁴¹ Di pɔtɔ makunɔ nima kote tiya lende 'deni kɔzɔ a nima tara tine, na bo kiyɛyi bilaka naga nima ɲɔ pili.

20

Pɔlo Ari Makedoniya

¹ Kina ɔɔo kpa ayayi 'ba bilaka 'ba Epeso naga nima kɔzɔ 'deni tine, Pɔlo ɔtɔtɔ dɔ bo kɔsɔ gɔ Yɛsu ga ɲɔ kɔse gomo zinni 'dɔ lijɛ koloma kɔ'bo ti mi kɛddi. Kina bo ko'dɔ motɔ gbɔ ɲɔ zinni bo kɛnyi kari Makedoniya.

² Bo ari kilɔgere kebe mi Makedoniya yayi pili toɔ mi kɛddi zi bilaka 'ba kanisa ti lende ma konzi. Di yayi na bo kari ɲɔ mi dɔyayi 'ba Giriki

³ kari koloma yayi nyepɛ mota. Bo ɔ'dɔkɔ 'dɔ tileki di yayi tari mi dɔyayi 'ba Suriya. Ne tine bo uwɔ lende mo Yudayi ɛdi rɔ tususu kpɛnni rɔ bo 'dɔ tupɔ bo yaga. Kina bo kɛnyi ɲɔ koga kebe mi dɔyayi 'ba Makedoniya.

⁴ Ya motɔ ga ame kari ti bo ne na rɔ Sopatara kole 'ba Pura di Beriya, lijɛ ti Aritaroko ni ti Sekondo di Tesalonika ti Gayo di Darobe ti Timatiyo ti ya motɔ ga di Asiya rɔ Tukikɔ ni ti Turɔpimɔ.

⁵ Ya naga nime ari nduwɛ dɔgba tidabi ze ti Pɔlo mi Torowa.

⁶ Di pɔtɔ karama 'ba Pasaka na dɛnyi di mi gawo 'ba Pilipɔyi yayi dɛki mi sorope do'dɔ tɔ'dɔ ɲbɔ dɔ muyi na 'jaa dondɔzɔ ti ya ma tɔnɛ ga di Torowa. Kina dari doloma ɲɔ titi yayi kɔzɔ tɔ'dɔ dɔ modomoriyɔ tara.

Tari 'Ba Pɔlo Di Torowa

⁷ Mi dɔkɔpiyari 'ba kada ma dɔgba di pɔtɔ kada 'ba rɔ kindawo 'ba Yudayi na do'dɔ bo rɔze ɲɔ ti bilaka 'ba kanisa tonyo manɔgolo'bo. Kina Pɔlo koloma ɲɔ rɔ tiya lende 'ba Bɔko'ba zi bilaka. Bo iteri 'deni 'dɔ tɛnyi di yayi mi bi kɛzɛ ma di pɔtɔ ama, gɔ kɔ'du mo na bo koto tilende ɲɔ ɲbɔ kɔmɔ mi zana korɔndɔ.

⁸ Mi rɔ kɔdɔ'bo ze nima dɛdi mi rɔ torɔ ti lamba ma kɔbɔ ɲbanj yayi.

⁹ Kole yɔbi motɔ kidɛki moyi mo rɔ Yutuku oloma 'ba bo ɲɔsɔ kpa bi gbɔɲɔ 'ba rɔ. Kina bo ki'di tinano ɲɔ ko'ja Pɔlo kɛdi 'deni rɔ tiya lende rɔ mbɛmbɛ. Rɔ ɲburunburu mo tine na tɔ'dɔ kinda'ba bo ɲɔ. Kina bo kɔmɔ ɲɔ pilisi di bi gbɔɲɔ 'ba rɔ nima kila'ba ɲbɔ kɔmɔ mi yayi bɛri. Bilaka ɛki kari tombi bo, tine ari ko'ja bo 'deni ɲɔ rɔ tɔku.

¹⁰ Kina Pɔlo kɛki ɲɔ kari kutu'bo rɔ bo dɔ bo nima kiramo. Bo iya te zi ya naga nima, "Orɔke di bi mono, bo ɛdi ti kɔmɔni."

¹¹ Tine na Pɔlo kɛki kileki torɔ tonyo manɔgolo'bo ti bilaka ama ga. Kina bo koto tilende ɲɔ nduwɛ rɔ gɔgɔ ɲbɔ kɔmɔ mi kano bi yɔ na bo kɛnyi kari ɲɔ.

¹² Tine bilaka naga nima ɔto kole yɔbi tɔnɛ ɲɔ kari linɔ 'deni rɔ ma kididi na lijɛ ɲɔ pili rɔ lonɔ.

Pɔlo Ari Mileto

¹³ Pɔlo iya zize 'dɔ dɛki mi sorope dari nduwɛ tɔti dɔgba rɔmoyi bo ɛdi ko'dɔko 'ba bo tilingere ti ndi bo. Kina dɛki ɲɔ mi sorope dari Aso turɛ dɔ bo yayi.

¹⁴ Di yayi tine na bo kɛki ɲɔ mi sorope kɔzɔ tize kari nduwɛ Mitolene.

¹⁵ Mi bi kɛzɛ ma di gɔmo na dari ɲɔ nduwɛ ti sorope ɲbɔ dɔmɔ ɲɔsɔ ɲgila dɔyayi 'ba Kiyɔ. Di gɔmo 'bɔwu na dari nduwɛ ti sorope dɔmɔ mi dɔyayi 'ba Samo. Mi bi kɛzɛ ma di gɔ ama tine na dari ɲɔ gbɛ nduwɛ ti sorope dɔmɔ mi gawo 'ba Mileto.

¹⁶ Pɔlo ɔ'dɔkɔ 'dɔ toke rɔ ma kodɔrɔ kari Mileto kɔzɔ a nima tara kugɔgɔ dɛ kpe kebe Epeso kinza bo kigabi ra titi mi dɔyayi 'ba Asiya. Bo ɔ'dɔkɔ tari welo tara ɔɔo kɛdi laka 'dɔ bo kari kɔmɔ Yerosalema mi kada 'ba Penitikosi.

¹⁷ Gɔ kɔ'du mo na bo koja laja ɲɔ kari zi lɔbu 'ba kanisa ame ga Epeso ne 'dɔ kurɛ dɔ bo Mileto.

¹⁸ Kina ɔɔo lijɛ kɔmɔ 'deni yayi tine, bo ɛnyi tiya mo zinni, bo iya te, "Kpe pili ikalike loma tɔnɛ moloma mi lonɔgɔ ye mɔlo gɔ tako ma mi dɔyayi 'ba Asiya bine ne 'deni.

¹⁹ Mileki rɔma titiyi bɛri mi laja 'ba Yɛsu mɔ'bo ɲɔ meri rɔ kɔmɔ tɔlo gɔ lende

'be gbi mi akiyari löbu 'ba Yudayi ma kedi kususu kpenni roma.

²⁰ Ne pele mö'bö ngi tiya lende 'ba Boko'ba ziye gbi tiyandi komoye di bi 'ba bilaka konzi gbi kebe mi linjo 'be ga. Laja laka ame ga 'do kokonyi ye ne, musu domo de du koto te di ziye.

²¹ Miya lende pili 'deni yaga zi Yudayi ni kpaki ti bo löwö. Miya 'deni zinni 'do lijje koto dönni di mi lende kënyë 'benni ga lijje kuwö do Boko'ba go lijje ki'di dönni gbi go lende 'ba nere ze Yesu.

²² Kina me miya ziye, Nyi Koto Laka na me 'deni koja ma medii mari Yerosalema. Wa ame ga kedi kari ko'do rönni zo di yayi ne mikali de.

²³ Di mi gawo ame ga pili moloma teyi ne Nyi Koto Laka ö'bö ngi ro tiyandi ma timo, iya te bilaka ti koboso ma kada moto kodo gomo roma.

²⁴ Ne 'bama lende mo o'wö de kpe roma, odo momo ala möle. Wa ame nge lende mo ko'wö roma ne na ro tote ndobo nime nere Yesu ki'di zo to'do mo ne. Ame ro tuyeti laja laka 'ba mi këyi 'ba Boko'ba ne.

²⁵ Kina me miya ziye, kozo ma tonë pele moloma 'deni ro tiya lende 'ba nere löbu 'ba Boko'ba ziye ne, ma tone mikali 'deni kpe pili inza ko'jake kinë ma kpe di go ame.

²⁶⁻²⁷ Wa ame ga Boko'ba ko'doko 'do to'do mo ziye ne miya 'deni pili ziye. Musu do ama koto moto te de du di ziye. Kina me medii miya 'deni ziye tone, odo kebe kocoke 'böwu gbi yaga di mi kori 'ba didi nime lende ma inza kpe teyi.

²⁸ Kina 'deni ongöke go yida roye ti laka gbi ti kamölo naga nime Nyi Koto Laka ki'di ye 'deni ro bo domo ne, römöyi lijje na ro kanisa 'ba Boko'ba. Tölë 'ba kole abo na me 'deni ki'di lijje ro 'ba bo ga.

²⁹ Mikali 'deni wöliwöli ma kënyë moto ga edi kako di potö ma mi löngö ye bine kind'a'ba kamölo naga nime.

³⁰ Ya moto ga di mi löngö ye nima ti kënyë gbi tiya beti 'do ki'di bo köso go Yesu ga köso gönni.

³¹ Tine olomake ti bi koda. Omerike go komo koo mota nima mo'do bine tiyandi ye pili ro kotokoto kote kada kote korondo pili ne. Gomo ö'bö nduwë to'ja ma go lende 'be.

³² Kina me mi'di ye 'deni zi Boko'ba mi lende këyi abo tonë miya 'deni ziye ne. Lende nima na ti ki'di döki'di ye keddi 'do ko'jake yeyi nime Boko'ba ko'doko ti'di mo zi bilaka abo ga ne.

³³ Tonë moloma bine miteri wa ma kozo girisi ni ti bonjo de di zi boto 'beye ma koto moto.

³⁴ Ikalike 'deni mo'do ndobo ma ti közo to'ja wa ma dedii ro leri mo ti bilaka ma ga.

³⁵ Kina me mileme 'deni ziye 'do ki'dike köziye kitigo laka to'do ndobo 'do tokonyi bo lisa. Omerike lende tonë nere ze Yesu kiya te, 'Bo ma ki'di wa na ti kedi ro lonjo ro do kiteli di do bo ma kogba me. "

³⁶ Kina odo Polo kote tiya lende naga nime 'deni te tine, lijje olodo ngi pili beri ti löbu 'ba kanisa naga nima to'do motu zi Boko'ba.

³⁷ Kina lijje pili kiramo bo ngi to'do motö gbo zi bo ti mono ro mbembë.

³⁸ Lijje pili ro meri römöyi bo iya te lijje inza ko'ja kinë bo kpe. Kina lijje koto go bo ngi këki mi sorope.

21

Tari 'Ba Polo Yerosalema

¹ Kina do'do motö gbo ngi zinni deki mi sorope dari ro ma kodoro dömo mi doyayi 'ba Kosa. Mi bi kezë ma di gomo na dari ngi di yayi Rodo dala 'böwu nduwë di yayi Patara.

² Di yayi tine na do'ja bo sorope moto ga kedi kari mi doyayi 'ba Pönikë. Kina deki ngi mi sorope ma 'benni nima dari nduwë tinni.

³ Dari nbö do'ja doyayi 'ba Kupuriyö kindi di bi kowo. Kina dari ngi nduwë ti doyayi nima kedi kindi kebe do kapa gali ze nbö dömo mi doyayi 'ba Suriya. Dari deki beri mi gawo 'ba Tura, römöyi bo sorope naga nima o'doko tope wa ame ga yimo ne kola bina.

⁴ Tine na dari do'ja bo köso go Yesu ga ama yayi ne ngi kina doloma titi finni yayi do'do tö'dö do modomoriyö. Tine Nyi Koto Laka i'di lijje ngi koloma ro tumë lende go kö'du 'ba Polo. Go lende mo na lijje kiya zi Polo kinza bo kiteli de kpe nduwë kari mi Yerosalema.

⁵ Ne odo kada ze ko'bo 'deni tine denyi ngi domo tari. Kina lijje kënyi ngi pili ti 'ja 'benni ga kpaki ti kole titi 'benni ga koto goze nbö kodo yaga di mi gawo ti'di ze go kori. Kina dolodo ngi beri pili tinni di kpa götö 'ba mini löbu nima yayi to'do motu zi Boko'ba. Kina do'do motö gbo ngi zinni

⁶ deki mi sorope. Tine na lijje kileki 'benni ngi kari linjo 'benni ga.

⁷ Kina dari ngi nduwë ti sorope di Tura nbö dömo Pitölemayi. Dari dumötö bilaka 'ba kanisa ama ga yayi ne do'do tö'dö do koto tinni yayi.

⁸ Mi bi kezë ma di gomo na dari ngi nduwë dömo Kayisariya. Dari doloma linjo 'ba Pilipö bo kiya laja laka 'ba Yesu. Bo di mi löngö ya ma modomoriyö tonë ga bilaka 'ba kanisa kigeli di Yerosalema 'do to'do ndobo 'ba kanisa ne.

⁹ Bo edi ti yitöti sowo kpaki ro bo kumë lende 'ba Boko'ba.

¹⁰ Doloma do'do tö'dö titi kəzo do ndö tara tinni yayi. Bo kumë lende 'ba Boko'ba mōto ako di doyyayi 'ba Yudayi yayi, möyi mo ro Agabo.

¹¹ Kina bo kako ngi kope gasi 'ba Pōlo bo kudōdu kōzi bo ga ti ndi bo ga timo. Bo iya te, "Ame na ro lende kiya 'ba Nyi Koto Laka, 'Yudayi ēdi kari kudōdu bo do gasi nime te di Yerōsalema ki'di kōzimo zi bo löwö."

¹² Go lende nime duwö te ne, ze pili ti ya ame ga yayi doma'jo roze zi Pōlo kinza bo kari dē kpe Yerōsalema.

¹³ Ne tine bo ileki domo zize, bo iya te, "Eddi kudoku tara go wa'di? Eddi kupōke ma ti meri go wa'di? Ma 'bama mere wa mōto ro tari tudōdu ma di Yerōsalema dē. Kina mere wa mōto dē gbi go 'do tari tolē yayi domōyi lende 'ba nje ze Yēsu."

¹⁴ Tine do'bo dē kpe toco bo. Kina doro ngi di go lende nima, diya te, "Boko'ba ko'do ako'doko abo."

¹⁵ Doloma titi mbowa yayi. Di gomo tine na dilejo akombi ze ga ngi dēnyi dari Yerōsalema.

¹⁶ Bo kōsö go Yēsu mōto ga di Kayisariya ari koto tize. Kina lijē koto ze ngi kari lijō 'ba bo mōto ro Minasona 'do doloma yayi. Bo di mi bilaka 'ba Kupuriyō ro bo kanisa 'deni komo koo konzi.

Polo Ni Ti Yakoba

¹⁷ Kina odo dōmō 'deni Yerōsalema tine, bilaka 'ba kanisa ako ngi tumötō ze ti kōzi riyō.

¹⁸ Mi bi kēzē ma di gomo na dēnyi ti Pōlo ni dari tonjo Yakoba. Kina löbu 'ba kanisa kototo rōnni ngi pili tize yayi.

¹⁹ Kina Pōlo kumötō lijē ngi kiyēti go wa ame ga Boko'ba ko'do mi löngö bo löwö mi laja koja abo ne pili ro kotokoto.

²⁰ Go kö'du mo na Yakoba ni kileki yēē'di ngi zi Boko'ba.

Tine lijē iya zi Pōlo, iya te, "Bo löndö ze Pōlo, ongo tindi 'ba Yudayi ma kinza kiya i'di dōnni 'deni go lende 'ba Yēsu, kina gbi lijē pili ro bo koro kö'du ki'di 'ba Musa ro mbēmbē.

²¹ Ya naga nime lijē uwö kore mo tēgē oloma tiyandi Yudayi ame ga mi löngö bo löwö ne 'do koro kö'du ki'di naga nime dē kpe, kinza lijē kilele kole 'bēnni ga dē, lijē ko'do dōlētī ma molo 'ba bilaka ze ga dē kpe.

²² Ne tine go do'doke tondo? Rōmōyi lijē ēdi kuwö lende mo omō 'deni bine.

²³ Ma laka mo ziyi 'do ko'do wa naga nime dēdi diya ziyi ne. Ya ma sowo mōto ga ēdi mi löngö ze bine ame kulōmu rōnni 'deni zi Boko'ba.

²⁴ Ari tinni ko'do dōlētī 'ba ti'di yi ro ma kōpo mi rö löbu 'ba Boko'ba. Kina 'do kopi

girisī 'ba dōlētī nima pili zinni ro go rōnni 'do ki'di lijē kote to'do dōlētī nima ti topo dōnni yaga. Kina ti ki'di bilaka pili kikali omba kore 'ba röyi nima ka ro bēti, ni gba ro ma koro kö'du ki'di 'ba Musa.

²⁵ Ne 'ba bo löwö naga nima ki'di dōnni 'deni go lende 'ba Yēsu ne, dugu waraga 'deni tōnē molo zinni. Dose zinni kinza lijē konyo yida ame ga kumu zi akoro ne dē, yēri ma kumu mugu mo dē naga kinza lijē konyo dē. Kinza lijē kuwē roma dē kina kinza lijē ko'do yēri dē gbi."

²⁶ Mi bi kēzē ma di pötō mo na Pōlo kari ngi ti ya sowo naga nima to'do dōlētī 'ba ti'di rōnni ro ma koro komo Boko'ba. Kina bo kari ngi mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba kose go kada ame 'do bo ko'de yēri pili 'ba tumu mo rōnni tote dōlētī nima timo yaga ne zi bo akumu.

Tinda'ba Pōlo

²⁷ Tine ko'ja tö'dö do modomoriyō 'ba dōlētī nima kēdi ko'do 'deni tote rōni, Yudayi mōto ga ame kako di Asiya ne o'ja Pōlo di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba yayi kina lijē ki'di tindi naga nima yayi ne ngi kpaki kēnyi ro ya ti bo. Lijē inda'ba bo

²⁸ kebe tulōri timo, kiya te, "Kpe bilaka 'ba Yisarele okonyike ze. Bo tōnē koloma ro tiyandi bilaka kebe yala pili kiya bilaka ze ga ro wa yawa ti kö'du ki'di 'ba Musa kpaki ti rö löbu 'ba Boko'ba nime ne bo na me. Bo ako 'deni ti bo löwö ko'de mi rö löbu 'ba Boko'ba nime 'do tirasi mo."

²⁹ Lijē iya tara rōmōyi lijē o'ja Turōpimō bo Epeso ne pa ti Pōlo di mi gawo yayi, lijē omeri 'bēnni tēgē mōtoga Pōlo ti ko'de bo 'deni mi rö löbu 'ba Boko'ba.

³⁰ Kina bilaka 'ba mi gawo kebe ngi pili mi ayayi komomi rōnni kari kinda'ba Pōlo kilala yaga di mi reki 'ba rö löbu 'ba Boko'ba. Kina kurögō kpa reki mo ngi teyi.

³¹ Lijē o'doko 'deni 'do tupō Pōlo, ne tine bo mōto ari kiya zi bo do bo kanya 'ba Romo tēgē bilaka 'ba Yerōsalema ēdi to'do ayayi.

³² Kina bo kēnyi ngi welo ti bo kanya abo ga kpaki ti bo kēlu mo ga kirija kari mi löngö tindi naga nima.

Kina odo tindi naga nima ko'ja bo do bo kanya 'ba Romo nima kōmō 'deni ti bo kanya abo ga tara tine, lijē oro ngi di bi tomba Pōlo.

³³ Bo nima ari nbo kōmō ro Pōlo kinda'ba kose gomo zi bo kanya abo ga 'do kudōdu ti zingiri riyō 'do. Bo ititi ya naga nima, bo iya te Pōlo yē na kina lende kēnyē wa'di na bo ko'do.

³⁴ Tine ya mōto ga iya 'bēnni 'beri ya ama iya 'bēnni 'böwu 'beri. Kina ngi do kudu nima i'di bo dē kikali lende ma kodoro mo. Kina bo ki'di Pōlo ngi kōzi bo

kanya abo ga 'dɔ koto kari mĩ bi 'ba loma 'bɛnnĩ.

³⁵ Bɔ kanya naga nima ari ti Pɔlo kɔmɔ timo kpa bi 'ba tɛkĩ tari mĩ bi 'ba loma 'bɛnnĩ ame dɔ dɔku ne, tine bilaka naga nima o'dɔ tolo Pɔlo. Kina bɔ kanya kombi bo ngĩ tɔrɔ.

³⁶ Bilaka naga nima lijɛ oloma nduwɛ rɔ tozi ti tulɔrĩ timo kiya te, "Upɔke bo yaga."

Pɔlo Odɔrɔ Bici Lende Abo

³⁷ Kina ɔdɔ bɔ kanya naga nima kɛdĩ ko'dɔ 'deni 'dɔ toja Pɔlo mĩ reki 'bɛnnĩ tine, bo iya zi bɔ dɔnnĩ nima, bo iya te, "Moma'jo rɔma ziyi, i'di miya wa mɔtɔ."

Bɔ nima iya te, "Dɛmba ikali kpa Giriki? ³⁸ Nĩ na dɛ rɔ bɔ Ezipeto ma tɔnɛ ko'dɔ ya ti turu kɛnyĩ mɔkɔ ti bɔ akupɔ kuluku 'butɛ bi modɔmota (4000) ne?"

³⁹ Pɔlo iya te, "Ma rɔ Yudayi di Taraseso ame rɔ gawo ma dɔ kilɛbi 'ba dɔyayi 'ba Kilikiya ne. Moma'jo rɔma ziyi, i'di ma milende zi bilaka naga nime."

⁴⁰ Bɔ nima uti dɔmo ngĩ kɔzɔ a nima tara zi bo. Kina bɔ kɔrɔ ngĩ dɔ bi tɛkĩ nima bɔ kiyɛyi dɔ kɔzi bo zi bilaka naga nima 'dɔ kudumɔ. Kina ɔdɔ lijɛ kudumɔ 'deni tine, bo ebe ngĩ tilende zinni rɔ kpɛnnĩ Yudayi.

22

¹ Bo ilende zi tindĩ naga nima, bo iya te, "Bu ma ga ti lɔndɔ ma ga, uwɔke mɛdĩ modɔrɔ bici lende ma nime ziye."

² Kina ɔdɔ lijɛ kuwɔ Pɔlo 'deni kilende zinni rɔ kpɛnnĩ Yudayi tara tine, lijɛ udumɔ ngĩ pili. Bo iya te,

³ "Ma rɔ Yudayi, ɔyɔ ma Taraseso ame rɔ gawo 'ba Kilikiya ne. Ulu ma mĩ Yerosalema bine. Gamalele na kiyandi ma ti toro kɔ'du ki'di ame ki'di mɔlo zi 'bu ze lɔbu ga ne laka. Mɔ'bɔ gbĩ to'dɔko to'dɔ lende 'ba Boko'ba rɔ mbɛmbɛ kɔzɔ ama kpe pili kɛddike rɔ to'dɔ mo tɔne ne.

⁴ Moloma todo gomo rɔ bilaka gɔ kɔ'du 'ba kɔri 'ba Yɛsu nime mi'di kupɔ mɔtɔ ga yaga. Ya mɔtɔ ga 'bɛnnĩ ame ga rɔ bɔtɔni nĩ kpaki ti 'ja moloma tinda'ba mo ti'di mo mĩ maboso.

⁵ Bɔ dɔ bɔ akumu ni ti bilaka ma lɔbu ze ga pili ti kiya gbĩ ziye lende ma nime rɔ ma laka. Lijɛ na tɔnɛ kugu waraga zɔ koja ma timo zi ya ma 'beze ame ga mĩ Damaseke ne 'dɔ tinda'ba ya ame ga rɔ 'ba Yɛsu ne di yayi kudɔdu ko'de kako bine todo karama dɔmo.

⁶ Kina ɔdɔ mari mɔmɔ 'deni ngɔsi ngila Damaseke tine, mĩ zana kada yɔ na bi kɔpɔ ma rɔ dɔ kiteli kunyi ngĩ di mitɔrɔ kiyɔpɔ gɔ bi toko yaga di yida rɔma.

⁷ Kina mila'ba ngĩ bɛrĩ, tine muwɔ birɔ kilende zɔ iya te, "Solo, Solo, gɔ wa'di na

kɛddĩ koworo kulɔwɔ todo gomo rɔma te teyi?"

⁸ Miya te, 'Nere, nĩ yɛ mo na?"

Birɔ nima ileki zɔ, iya te, 'Ma na rɔ Yɛsu 'ba Nazareta ame kɛddĩ koworo kulɔwɔ timo ne.'

⁹ Ya ame ga tɔ yayi ne o'ja bi kɔpɔ nima, tine lijɛ uwɔ lende nima kiya rɔnĩ zɔ ne dɛ.

¹⁰ Miya te, 'Wa'di na gɔ mo'dɔ ya, nɛre?"

Nere Yɛsu ilende zɔ iya te, 'ɛnyi kari mĩ Damaseke, bɔ mɔtɔ ɛdi yayi bo ti kiya wa ame ga pili Boko'ba kiyija 'deni ziyi to'dɔ mo ne.'

¹¹ Bi kɔpɔ kulɔwɔ nima iyɔlu kɔmɔ ma 'deni, ya ame ga tɔ yayi ne na kinda'ba kɔzɔ kokɔko ma kari Damaseke.

¹² Bɔ mɔtɔ di Damaseke yayi rɔ Ananiya. Bo ɔ'bɔ nduwɛ toro Boko'ba gbĩ ti kɔ'du ki'di mo ga. Yudayi ame ga pili kɛdĩ koloma yayi ne iya lende abo pili rɔ ma laka.

¹³ Kina bo kako ngĩ kɔrɔ ngila ma, bo iya te, 'Bɔ lɔndɔ ma Solo, o'ja bi ti.'

Kina kɔmɔ ma kɔpɔ ngĩ mongɔ bi dɔ bo.

¹⁴ Bo iya te, 'Boko'ba ame 'bu ze lɔbu ga koro ne igeli yi 'deni tikali ako'dɔko abo gbĩ to'ja kole kɔtɔ laka abo gɔ kuwɔ mugu mo

¹⁵ 'dɔ ki'di kiyɛti wa nime ko'ja kina kuwɔ gbĩ ne zi bilaka 'ba dɔyayi pili.

¹⁶ Kinza dɔyi kilɛyi dɛ kpe, ɛnyi ki'di kɔdɔ mini 'ba bapatisi dɔyi. Kina ititi Boko'ba 'dɔ kola yi gɔ lende kɛnyɛ 'bĩ.'

¹⁷⁻¹⁸ Kina ko'ja mileki 'deni Yerosalema bine mari to'dɔ mɔtu mĩ reki 'ba rɔ lɔbu 'ba Boko'ba na kinɛ nɛre Yɛsu kileme rɔnĩ ngĩ zɔ. Bo iya te, 'Bilaka 'ba mĩ gawo nime inza ki'di dɔnnĩ gɔ wa ama ga kɛddĩ kiya dɔmɔyi ma. ɛnyi welo di bine kari.'

¹⁹ Miya te, 'Nere, bilaka naga nima ikali ma moloma rɔ tilaki tinda'ba ya ame ga ki'di dɔnnĩ gɔ lende 'bĩ ne di mĩ rɔ 'ba mɔtu ma konzi pili moloma tomba mo.

²⁰ Mĩ kada ma kɛdĩ kupɔ Setepano bɔ kiyɛti lende 'bĩ mɛdĩ gbĩ teyi yayi tuti gɔ lɔpɔ nima tonɔgɔ gɔ bɔngɔ 'ba ya ma kupɔ bo naga nima.'

²¹ Yɛsu ileki zɔ, iya te, 'ɛnyi kari, mɛdĩ moja yi zi bɔ lɔwɔ ame ga kɛdĩ koloma nɔbɔ rɔ ma kɔwɔ ne.' "

Tudɔdu Pɔlo

²² Lende ma Pɔlo kɛdĩ rɔ tiya mo zi tindĩ naga nima na kɔzɔ a nime te. Kina ɔdɔ lijɛ kuwɔ lende nima bo kiya gɔ kɔ'du 'ba bɔ lɔwɔ ne 'deni tara tine, lijɛ oke dɔmo ngĩ kulɔrĩ timo rɔ ma kembe kiya te, "Upɔ bo yaga. Bilaka ma tara ola dɛ 'biri koloma."

²³ Kina lijɛ kebe ngĩ tulɔrĩ rɔ ma kembe kɔzɔ timo rɔ ya towawa bɔngɔ 'bɛnnĩ ga ti tuli yayi.

²⁴ Kina bò dò bò kanya nima ki'di bò kanya abo ga ngí koto Pòlo kari mì gò bi 'ba loma 'bènni 'dò komba ti korobayi 'dò bò kiyèti lende tò nima bilaka kèdì kulòrì dò bò gòmo ne.

²⁵ Kina ọ̀dò bò kanya kudòdu Pòlo 'deni 'dò tomba mo tine, Pòlo iya zi bò kèlu ame yayi ne, iya te, "Kò'du ki'di 'ba Romo ota gò tomba bilaka 'ba Romo ame kò'dò burè mo dè gba ne dè su di ziye?"

²⁶ Bò kèlu nima ari kiya zi bò dò bò kanya nima, iya te, "Ti kò'dò tondo? Bò nime 'dè bilaka 'ba Romo na."

²⁷ Kina bò lóbu nima kari ngí tititi Pòlo. Bò iya te, "Iya zò, nì ngí rò ma laka rò bilaka 'ba Romo?"

Pòlo iya te, "Ma ngí rò ma laka."

²⁸ Bò iya te, "Ma gbagba ma mopi gírìsì rò ma kényè tò'dò ròma rò Romo."

Pòlo iya te, "'Bama ọ̀yò ma mọ̀lo rò Romo."

²⁹ Gò kò'du nime na bò ki'di 'dò komba bò naga nima kilipètè ngí yaga di rò Pòlo. Bò ma lóbu mo nima ngí rò tikere rómòyì bò i'di 'deni kudòdu Pòlo ame rò bilaka 'ba Romo ne.

Burè Rò Pòlo

³⁰ Mì bi kèzè ma di pòtò mo bò o'dokò gba tikali lende tò nima Yudayi kususù Pòlo gòmo ne. Kina bò kope Pòlo ngí yaga bò ki'di lóbu 'ba bò akumu nì ti bilaka ma lóbu 'ba Yudayi pili kotòtò rónnì. Kina bò koto Pòlo ngí ki'di kòrò kòmòni.

23

¹ Pòlo onḡo bi toko dò bilaka naga nima kotòtò rónnì yayi ne. Bò iya te, "Löndò ma ga, mikali 'deni di yimò ma rò ma keke kòmò Bòkò'ba mì loma ma nḡbò kòmò mì kada nime tone."

² Gò kò'du mo na Ananiya ame rò bò dò bò akumu ki'di ya ma kèdì kòrò ngíla Pòlo yayi ngí gò kokòsò kpamo.

³ Pòlo iya te, "Nì, Bòkò'ba ti kokòsò yi 'deni gbì tara. Nì bò kòmò kandi nime, nì ngí kòzò tẹ̀lì ngòrò ame kora kòmò mo keke kulòwò ne. Oloma yayi bi tò'dò burè ma ti kò'du ki'di 'ba Bòkò'ba kinza ma kò'dò dè yò kebe aa ki'di bilaka 'dò komba ma."

⁴ Ya ame ga pili yayi ne iya te, "Èddì kiti'ja bò ame Bòkò'ba ki'di 'deni rò bò dò bò akumu abo ga ne tara gò wa'di?"

⁵ Pòlo iya te, "Wu, löndò ma ga, mikali bò dè rò bò dò bò akumu 'ba Bòkò'ba. Rómòyì ugu mì buku 'ba Bòkò'ba iya te, 'Kinza kiya kpa kényè dè rò bò ame mbiri dò bilaka 'be ga ne.'"

⁶ Pòlo ikali ya mọ̀to ga di mì lönggò bò kotòtò rónnì naga nima rò Sadoke, mọ̀to ga rò Parosi. Kina bò kilende zinnì rò ma kembe, bò iya te, "Löndò ma ga, ma rò

Parosi mọ̀lo kako di zi 'bu ma löbu ga. Ne kina me kèdì 'deni kò'dò burè ma tone gò kò'du 'ba tòdò 'ba tóku di mì tölè nime mikali kèdì rò ma laka ne."

⁷ Gò lende nime bò kiya te ne, na ya ame ga rò Parosi ne kebe ngí togba kpènnì ti ya ma rò Sadoke. Kina bilaka naga nima kotòtò dónnì yayi ne koza munnì ngí.

⁸ Ya ame ga rò Sadoke ne iyèni 'bènnì wa mọ̀to inza rò tòdò 'ba tóku di mì tölè, malayika nì ti wa mọ̀to kídèkì rò marinyi inza gbì. Tine Parosi nì i'di 'bènnì dónnì pili gò lende 'ba wa naga nime.

⁹ Kina kò'dè lamo ma löbu ngí ti dò kudu. Bò kòmò kiyandi mọ̀to ga ame rò Parosi ne ènyì ngí rò 'dìrì ti Sadoke nì kiya te, "Dò'ja wa ma kényè mọ̀to dè di rò bò nime. Mọ̀to ga malayika ala marinyi na ti kilende 'deni zi bò."

¹⁰ Bilaka naga nima ngí pili rò 'dìrì kina kaga ngí rò bò dò bò kanya nima mọ̀to ga ya naga nima ti koto Pòlo ngí mì lönggò lījè kupò yaga. Gò kò'du mo na bò ki'di bò kanya abo ga ngí kari mì lönggò bilaka naga nima kinda'ba Pòlo kari timo mì bi 'ba loma 'bènnì.

¹¹ Mì koròndò mo nima na nḡere Yèsu kileme róni zi Pòlo, iya te, "Oloma ti mì kèddì. Iya lende ma 'deni zi bilaka mì Yerosalema bine, kina gbì tara mèdì mi'di yi kari kiya lende ma zi bilaka mì gawo 'ba Romo."

Titeri Pòlo

¹² Mì bi kèzè ma di pòtò mo na Yudayi mọ̀to ga kotòtò dónnì ngí toyo lende rò bò. Lījè ulòmu rónnì 'dò tonyo wa mọ̀to dè, tuwè wa mọ̀to dè gbì ọ̀dò kiya te lījè kupò Pòlo dè ngí du titi yaga.

¹³ Bò kulòmu rónnì naga nima èdì nḡbò kòzò 'butè sowò ti dómo teyi tara.

¹⁴ Kina lījè kari ngí zi bò dò bò akumu ti ya ma löbu naga, kiya te, "Dulòmu ròze 'deni 'dò tonyo wa mọ̀to dè, tuwè wa mọ̀to dè gbì ọ̀dò kiya te dupò Pòlo dè ngí du titi.

¹⁵ Kina me 'deni kpe ti ya ma löbu mọ̀to ga 'dò kojake laja kari zi bò dò bò kanya 'ba Romo nima kiyake te o'dòkoke toma kòri 'ba lende 'ba Pòlo nima laka, bò koja kako ziye. Tine dèdì dari toda dò bò kòri 'dò dupò bò yaga gba kinza bò kòmò ziye bine."

¹⁶ Ne tine kole 'ba lèmi 'ba Pòlo ni uwò lende nime 'deni. Kina bò kari ngí mì gò bi 'ba bò kanya naga nima yayi kiya lende mo zi Pòlo.

¹⁷ Kina Pòlo kídèkì bò kèlu mọ̀to ngí kiya teyi, iya te, "Kole nime èdì ti lende mọ̀to 'dò tiya mo, oto bò kari zi bò dọ̀ye ma löbu nima."

¹⁸ Bò kèlu nima oto kole tònè kari zi bò ma löbu 'ba dónnì nima, kiya te, "Bò

maboso nime 'dē kīdēki rō Pōlo ne idēki ma mari zi bo tine bo iya te kole nime ēdi ti lende tiya mo 'dō mo'de zīyī."

¹⁹ Kina bo lōbu tōnē kindā'ba kōzi kole nima ngī kari timo 'beri yaga tititi kpamo. Bo iya te, "Lende wa'di na kako timo 'dō tiya mo zō?"

²⁰ Kole nima iya te, "Yudayi mōto ga ususu kpēnnī 'deni 'dō tititi yi toja Pōlo zinnī tilēndō mī kpa kotōto 'bēnnī kōzo 'dō toma kōri 'ba lende mo laka tara.

²¹ Ne kinza kuti dē go lende 'bēnnī nima. Ya 'bēnnī mōto ga ma 'butē sowo ti dōmo teyi ēdi rō toda dō bo kōri. Lijē ulōmu rōnnī 'deni 'dō tonyo wa dē kuwē wa mōto dē gbī odo kiya te lijē kupō Pōlo dē ngī du titi. Kina me lijē kēdi 'deni rō tidabi dō lende ma kileki 'bēyī."

²² Bo lōbu nima ileki kiya zi kole tōnē, iya te, "Kinza kari kiya dē zi botō mōto, kiya te iyētī go lende nime 'deni zō."

Bo oja kole nima kari ē'bēni.

²³ Kina bo kīdēki bō kēlu ma riyō kako zi bo kiya zinnī, iya te, "I'dike bo kanya ma kuluku sowo 'be ga kēdi ndō dō ndinnī ti worota 'ba dō kosani kuluku kōto kōdo dōmo 'butē riyō ti bo mee kuluku sowo 'dō lijē kēnyī ti ndī kada kōmō 'deni modōmosowō mī korōndō nime kari Kayisariya.

²⁴ I'dike kosani mōto ga kēdi ndō zi Pōlo ni 'dō kēki dōmo 'dō karike pili tinnī laka zi Pelika turu bo dōyayi nime."

²⁵ Kina bo kugu waraga ngī kōzo a nime te,

²⁶ "Ma Kolawodiyo Lusīya mēdi ti mī kēyī tugu waraga ma nime zīyī nere ma Pelika, mumōtō yi.

²⁷ Bo nime Yudayi inda'ba ko'doko tupō mo, ne tine mari mikali bo ngī rō Romo. Go kō'du mo na mari ti bo kanya ma ga mōmō bo yaga di zinnī.

²⁸ Mo'doko tikali lende tō nime lijē kususu bo gōmo ne. Kina moto bo kari mī kpa kotōto 'bēnnī.

²⁹ Tine mari mikali lende mo lijē ususu bo go kō'du ki'di 'bēnnī mōto ga. Inza rō lende ma mbiri ma 'dō kupō bo ala ti'di bo mī maboso gōmo.

³⁰ Muwō lende mo di zi bo mōto tēgē ya naga nima ususu kpēnnī 'deni rō bo nime 'dō tupō mo. Kina me mēdi moja bo ngī kari zīyī yayi. Miya 'deni gbī zi bo kususu bo naga nima 'dō lijē kari 'jaa tiya susu 'bēnnī nima zīyī."

Rija Ti Pōlo

³¹ Kina bo kanya naga nima ko'do ngī kōzo ame kiya zinnī ne tara. Lijē ogba Pōlo mī korōndō nima kari timo n̄bō kōmō mī gawo 'ba Andipatori.

³² Mī bi kēzē ma di gōmo tine na ya ma ti ndinnī mo ga kuyī 'bēnnī dōnnī ngī kileki mī go bi 'ba loma 'bēnnī mī Yerosalema. Ya ma dō kosani naga nima na kari nduwē ti Pōlo

³³ kōmō Kayisariya. Kina lijē kari ki'di waraga tōnē ngī zi turu bo dōyayi Pelika kōto ti Pōlo.

³⁴ Pelika idēki waraga nima kina bo kititi Pōlo, bo iya te, "Öyō yi mī dōyayi ma yala?"

Pōlo iya te, "Öyō ma mī dōyayi 'ba Kilikiya."

³⁵ Tine Pelika iya te, "Odo bo kususu yi naga nima kōmō 'deni na 'jaa ti moma kōri 'ba lende 'bī."

Kina bo ki'di bo kanya ngī koloma toda bi rō Pōlo di mī rō ame bo dōliṅo Erode kubō 'deni mōlo ne.

24

Yudayi Ususu Pōlo

¹ Di pōtō tō'dō dō muyī tine na bo dō bo akumu Ananiya ni ti ya ma lōbu mōto ga kozi ngī kari Kayisariya ti bo kpa kitigo 'ba burē mōto kīdēki mōyi mo rō Tērutulō. Lijē ari kususu Pōlo zi turu bo dōyayi nima rō Pelika ne.

² Kina odo ko'de Pōlo 'deni tine na Tērutulō kebe ngī tīyētī go susu 'ba rō Pōlo zinnī, iya te, "Nere ze, akikali 'bī rō mbēmbē, ame laka ko'do 'bī ko'de loma dō kilēyī 'deni zize n̄bō kōmō kōo konzi.

³ Ze n̄buru ti mī kēyī go nere ko'do 'bī ame ko'de lende laka 'deni kulōwō zize ne. Dileki yēē'di zīyī rō mbēmbē.

⁴ Ne kinza mirasi kada 'bī dē kulōwō. Moma'jo rōma zīyī 'dō kuwō lende mbowa ze nime ti mī kēyī.

⁵ Bo nime dikali bo rō bo dō kirasi. Bo i'di bilaka ze ga 'ba Yudayi ko'do ayayi 'deni pili kote mī dōyayi. Kina bo na gbī rō bo dō ya ma tōnē ga didēkike rō bilaka 'ba Nazareta ne.

⁶⁻⁷ Bo o'doko tirasi rō lōbu 'ba Boko'ba ame mī Yerosalema ne. Go kō'du mo na me dinda'ba bo.

⁸ Odo kititi kpa bo nī ēddī kikali ngī gbī wa naga nime dususu bo gōmo ne pili rō ma laka."

⁹ Lende nime Tērutulō kēdi kiya te ne na Yudayi ma laki kuti ngī pili gōmo kiya te, "Ngī rō ma laka."

¹⁰ Kina Pelika ki'di Pōlo ngī kēnyī tōro 'dō kilende. Pōlo iya te, "Nere ma, mikali yi rō bo dō kitī 'ba burē mbiri dō bilaka ze ga mī kōmō kōo konzi. Ma tōne ti mī kēyī tīyētī go lende ma zīyī.

¹¹ Odo kititi bilaka pele go lende ma lijē ti kiya gbī zīyī kōzo a nime te, tō'dō 'ba kada ame mari yīmo to'do mōtu zi Boko'ba mī Yerosalema ne gba n̄ge dō 'butē dōmorīyō.

¹² Ya naga nime lijë o'ja ma dë du te to'do kowasa ti boto ma koto moto di mi rö löbu 'ba Boko'ba. Kina lijë o'ja ma dë gbì ti'di bilaka ko'do ayayi di mi rö 'ba mötu moto ala di mi gawo.

¹³ Oto moto ame ngi go kileme susu 'bënni nima ro ma laka ne inza du te.

¹⁴ Lende ma kodoro mo na nge me. Mëdi moja laja 'ba Boko'ba ma 'bu ze löbu ga 'ba Yudayi pili koro ti tösö go kori 'ba Yësu. Kina me lijë ya naga nima iya te kori nime ro ma kënyë. Ne ma 'bama mi'di doma 'deni pili go lende ame ga kugu mi buku 'ba kö'du ki'di 'ba Boko'ba gbì ti buku 'ba bo kumë lende abo ga.

¹⁵ Kina me mëdi 'deni ro toda do kada 'ba tako 'ba Boko'ba toja bo lende laka ni kpaki ti bo lende kënyë yaga di mi tölë, gbì kozo ame lijë ya naga nime këdi ro toda domo ne.

¹⁶ Go kö'du mo na mogbo roma 'deni mö'bö tedi ro ma laka komo Boko'ba gbì komo bilaka lesi.

¹⁷ Di pötö komo koo konzi ame ga mo'do nbo ro ma kowo di ro Yerosalema ne na me mileki to'de girisi zi bo lisa ze ga gbì ti'di kpa közi mi rö löbu 'ba Boko'ba.

¹⁸ Kina me ya naga nima kari ko'ja ma di yayi ko'ja mo'do dölëti 'ba ti'di roma ro ma koro komo Boko'ba 'deni. Tine tindì 'ba bilaka oto inza du te to yayi, kina ayayi oto inza gbì. Yudayi moto ga ame di Asiya ne ëdi gbì yayi.

¹⁹ Ne odo kiya te lijë ko'doko tususu ma i'di lijë kako kususu ma kömöyì bine.

²⁰ Ne odo kinza tara lijë ame ga bine ne ti kiya ziyi odo kiya te lijë ko'ja ama kënyë moto ra di mi lende ma ame lijë koloma ro toma kori mo di mi kpa kototo 'bënni ga ne.

²¹ Motoga lende koto nime na ti lijë kususu ma gomo ziyi, ame miya te, 'Eddi ko'doke burë ma tone go lende nime mikali todo 'ba töku di mi tölë këdi ro ma laka ne.' "

²² Tine Pelika uwö kori 'ba lende 'ba Yësu 'deni molo laka. Kina bo kënyì ngi taro kiyëyi lijë gba kinza kodoro bici lende nima. Bo iya te, "Odo Lusiya bo do bo kanya nima kömö tine na 'jaa ti monjo lende nime."

²³ Kina bo ki'di bo këlu ngi 'do konjo go Polo, tine kola koloma ro do ngölö kinza kota go lepì bo ga dë di bi tako tori bo.

Polo Oro Komo Pelika Ni Ti Durusila

²⁴ Di pötö tö'dö do ndö tara na Pelika ni kari ngi ti 'ja abo Durusila ame ro Yudayi ne koja laja go Polo 'do kako zinni. Bo oje mbili bo go ma Polo këdi kiya lende 'ba ti'di do go kö'du 'ba Yësu.

²⁵ Kina Polo koloma ngi ro tiyëti lende 'ba tedi ro ma laka komo Boko'ba ti togbo do yida ro gbì ti lende 'ba tako 'ba Boko'ba bi to'do burë 'ba dolinjo nime kada moto. Lende nime i'di Pelika ngi këdi ro tikere. Bo iya te, "Ari töti, ti moja laja 'jaa göyi tako tilende tö odo kiya te mëdi le."

²⁶ Bo omeri 'ba bo tégë motoga Polo ti kugö komo bo ti girisi. Kina bo koloma ngi nduwë toja laja go Polo tako tilende ti bo.

²⁷ Mi riyö 'ba koo ma di pötö lende nime na bo moto kidëki ro Porokiyo Peseto kindab'ba kiti 'ba turu 'ba döyayi nima ngi 'bato di pötö Pelika. Tine Pelika o'doko 'do Yudayi këdi ti mi këyi ro bo. Go kö'du mo na ki'di bo ngi kola Polo kinza tope mo yaga mi kada nima.

25

Polo Iteri Tonjo Turu Ma Löbu

¹ Di pötö tö'dö do mota 'ba tömö abo 'ba Peseto mi döyayi nima na bo kënyì di Kayisariya yayi kari Yerosalema.

² Kina löbu 'ba bo akumu ni ti ya ma löbu 'ba Yudayi moto ga kari ngi tususu Polo zi bo.

³ Lijë olo'ba rönni zi bo 'do bo ki'di mi bo këyi rönni bo koja Polo kari zinni Yerosalema. Lijë iya tara römöyì lijë ususu kpënni 'deni 'do tupö Polo di go kori.

⁴ Tine Peseto iya te, "Edi ro toda bi ro Polo mi Kayisariya, kina me ma gbì mëdi mo'do tari yayi.

⁵ Odo bo kirasi lende moto i'dike löbu 'ba döye ga kari tö 'do kususu bo zö di yayi."

⁶ Ne tine bo oloma titi ko'do tö'dö kozo do modoomota gbì aa kozo do 'butë ni tara kina 'jaa bo kileki Kayisariya. Mi bi këzë ma di gomo na bo kari koloma ngi mi bi 'ba burë kidëki Polo 'do ko'de kako zi bo.

⁷ Kina odo Polo kömö 'deni tine löbu 'ba Yudayi ame ga kako di Yerosalema ne ënyi koro ngi kuru bo tususu bo ti lende konya ame ga ro ma kënyë ne. Tine lijë ikali dë ma 'do ti'di susu 'bënni naga nima këdi ro ma kodoro.

⁸ Kina Polo kënyì ngi tiyëti go kö'du ma 'ba bo. Bo iya te, "Moro kö'du ki'di 'ba Yudayi pili kinza to'do wa ma kënyë moto. Mirasi rö löbu 'ba Boko'ba dë gbì, kina mo'do ya to dë gbì ti bo dolinjo ma löbu 'ba Romo."

⁹ Peseto o'doko 'do mi Yudayi këyi ro bo. Go kö'du mo na bo kileki kiya zi Polo, bo iya te, "Ti kuti do tari Yerosalema 'do mari mo'do burë 'bi di yayi?"

¹⁰ Polo iya te, "Go bi 'ba burë 'ba bo dolinjo ma löbu 'ba Romo na me, o'do burë ma ngi bine. Ikali gbì laka mirasi wa ma koto moto te dë du zi Yudayi.

¹¹ Ne ma kiya te mēdi mirasi wa mōto ame 'dō kupō ma gōmo ne ra dēne minza moma'jo rōma zīyī 'dō tōmō ma di mī tōlē nime. Wa naga nime lijē kususu ma gōmo ne, odo kiya te kinza rō ma laka kinza bōto ki'di ma dē zinnī. Moma'jo rōma zi bō dōliṅṅ ma lōbu 'ba Romo na 'dō kodōro bicī lende ma nime."

¹² Kina Peseto ni koloma ṅgī rō tilende go kō'du mo ti ya ma kēdi ki'di lende zi bo naga. Bo ileki kiya zi Pōlo, bo iya te, "Ele, nī na me koma'jo rōyī 'deni 'dō bō dōliṅṅ ma lōbu 'ba Romo kodōro bicī lende 'bī. Ti kari gbo zi bo."

Burē Rō Pōlo

¹³ Mī tō'dō dō konzi di pōtō lende nime na ṅere Agoripa ni ti lēmī bo Bērūnikē kako Kayisariya yayi tumōtō Peseto.

¹⁴ Kina odo lijē koloma 'deni kigabi yayi tine, Peseto iyētī go lende 'ba Pōlo zi Agoripa. Bo iya te, "Bō mōto Pelika ki'di mōlo mī maboso ēdi gba bine.

¹⁵ Tōnē mari Yeroselema ne lōbu 'ba bō akumu ni ti 'ba Yudayi ni ususu bo zō tēgē 'dō mōdō karama dō bo.

¹⁶ Tine mileki dōmo zinnī miya te dōlētī 'beze 'ba Romo o'dōko bilaka mo kēdi bi kōto ti bō susu 'ba rō bo 'dō bo kiyētī lende ma 'ba bo gbī. Kina gbī di'di bilaka mo dē titi rō yawa zi bō kususu bo naga nima kinza ma ko'dō titi kōzo a nime.

¹⁷ Kina me mileki mako bine micayi dē kpe, mī bi kēzē ma di pōtō mo na mari ṅgī moloma mī bi 'ba burē mīdēki 'dō ko'de bō nima kako zō.

¹⁸ Momeri 'bama miya te mōtōga bō susu 'ba rō bo naga nima ti kususu bo go lende kēnyē ma bo ko'dō. Tine lijē o'dō dē yō.

¹⁹ Lijē oloma za rō togba kpēnnī go lende abo go kō'du 'ba mōtu ko'dō 'bēnnī tō ne ga ti lende 'ba bō mōto rō Yēsu kōlē 'deni mōlo, tine Pōlo iya te ēdi gba rō ma kīdīdī.

²⁰ Bi 'ba tikalī lende mo ilikō za doma. Mititī bo miya te odo bo ti kutī dō tari Yeroselema 'dō mari mo'dō burē abo di yayi.

²¹ Ne tine bo ititi ma 'dō mi'di bō kanya koda bi rō bo ṅbō 'dō bō dōliṅṅ ma lōbu ze 'ba Romo na go kodōro bicī lende abo nime. Kina me mi'di bō kanya 'deni kēdi rō toda bi rō bo koda kada mo 'dō moja bo kari zi bō dōliṅṅ ma lōbu."

²² Agoripa iya te, "Ma gbagba ma mo'dōko tuwō kpa bo."

Peseto iya te, "Ēddi kuwō kpa bo 'deni 'basi tilēndō."

To'de Pōlo Kōmō Agoripa

²³ Mī bi kēzē ma di gōmo na ṅere Agoripa ni ti Bērūnikē kēnyī ṅgī tari mī bi 'ba burē. Tine na bilaka kebe ṅgī pili tilēlu lijē. Kina lijē kari ṅgī ti bō dō bō kanya ni

ti turu 'ba dō gawo ni kōdō mī rō 'ba kpa kotōto. Kina Peseto ki'di ṅgī 'dō ko'de Pōlo kako kōro kōmōnnī yayi.

²⁴ Bo iya te, "Nere Agoripa kpaki tiye kpe ya ame ga tize bine ne, ṅṅōke bo nime. Bo na Yudayi ame ga pili mī Yeroselema ti ame ga bine ne konyo monda mo zō. Kina lijē pili kulōrī ṅgī timo, tēgē ola bo dē kpe konyo kpa bo.

²⁵ Ne 'bama mo'ja wa mōto ame ṅgī bo ko'dō 'dō kupō bo gōmo ne dē. Kina me bo oma'jo rō bo 'deni 'dō bō dōliṅṅ ma lōbu ze 'ba Romo na go kodōro bicī lende mo. Miteri toja bo kari,

²⁶ ne lende 'ba rō bo mōto ame ṅgī mo'ja 'dō mugu mī waraga zi bō dōliṅṅ ma lōbu ne inza du te. Kina me mo'de bo 'deni tone kako kōmōye. Tine ma dō kiteli mo mo'de bo kōmōyī, ṅere Agoripa, 'dō toma kori 'ba lende abo laka 'dō ki'di mikali wa ame go mugu mī waraga zi bō dōliṅṅ ma lōbu ne.

²⁷ Gō meri 'bama bine toja bō maboso kari rō ma sari kinza wa ma kiyētī go susu 'ba rōmo ele dē."

26

Lende 'Ba Pōlo

¹ Agoripa iya zi Pōlo 'dō kiyētī lende ma 'ba bo. Kina Pōlo kēnyī ṅgī tōro kiyēyī dō kōzī bo kiya te,

² "Nere Agoripa, ma tone ti mī kēyī rōmōyī nī na me 'deni mēdi miyētī go kō'du nime Yudayi naga nime kususu ma gōmo ne zīyī.

³ Nī na rō bo kikalī dōlētī ze 'ba Yudayi pili ti kowasa mo ga. Moma'jo rōma zīyī tuwō lende ma nime ti mī kēyī.

⁴ Yudayi pili ikali go loma ma ame moloma tōnē mī lōṅṅ bilaka ma ga ko'ja mēdi gba mbowa kina gbī mī Yeroselema ne.

⁵ Odo lijē ko'dōko pele tiya mo zīyī lijē ti kiya gbī te, lijē ikali ma moloma mō'bō rō Parosi, kina ze Parosi ni na gbī rō bo tō'bō togbo rōze kinza tiyēyī mī kō'du ki'di 'ba Bōko'ba rō dō kiteli di dō bilaka ma laki.

⁶ Mi'di doma ṅburu kō'bō go wa tōnē Bōko'ba kiya to'dō mo zi 'bu ze lōbu ga ne. Gō kō'du mo na me 'dō ki'di ko'de ma tone mī go bi 'ba burē nime.

⁷ Rō ma laka bilaka pili 'ba dō goli 'butē dōmorīyō ze naga nime ogbo rōnnī 'deni tumōtu Bōko'ba rō go bi kēzē pili 'dō lijē ko'ja wa ame bo kēdi ko'dō ne kada mōto. Kō'du 'ba wa naga nima na Yudayi naga nime kebe kususu ma gōmo.

⁸ Kpe bilaka lesi, go wa'di na ko'dōkōke dē ti'di dōye go lende 'ba Bōko'ba nime bo ki'di tōku kēnyī kōdō yaga di mī tōlē ne?

⁹ Ma tönë molo bine momeri miya te ma laka mo na zö 'do moworo ti bo ki'di dönni go lende 'ba Yësu 'ba Nazareta.

¹⁰ Kina moworo 'deni tönë tinni tonbenbe lijë di mi Yerosalema. Bo do bo akumu i'di közi kakpa mo zö moloma toboso bilaka ma konzi 'ba kanisa. Mi kada ma kodo karama 'ba tolë dönni naga mēdi gbi teyi yayi tuti gomo.

¹¹ Mō'bō nduwē todo gomō rōnni di mi rō 'ba mōtu pili 'do ki'di lijë kola go ti'di dönni go lende 'ba Yësu. Yimō ata ngi rōnni ro mbēmbē moloma tozi gönni kpaki kebe mi gawo ma löwō naga tinda 'ba lijë.

¹² Gō kō'du mo tine bo do bo akumu ni i'di közi kakpa zō 'do tari to'do mo gbi tara di Damaseke.

¹³ Tine di go kori yayi 'deni mi zana kada na mo'ja bi kopo ame köbö kiteli kada ne ngi kunyi kako di mitoro kiyopo bi toko yaga di roze ti ya ame ga tö ne.

¹⁴ Kina dila'ba ngi pili bēri. Tine muwō birō kilende zō ro kpa Yudayi kiya te, 'Solo, Solo, go wa'di na kēddi koworo kulōwō todo gomō roma teyi? Gō wa'di na ni kēdi kodo gomō röyi ngi kozo sa ame kirēri rōni kēdi komba pele ko'doko tari dē ne tara.'

¹⁵ Miya te, 'Nere, ni yē mo na?'

Bo iya te, 'Ma na ro Yësu ame kēdi koworo kulōwō timo ne.

¹⁶ Tine ēnyi koro toro, mileme roma 'deni ziyi tone ti'di yi ro bo laja bo tiyēti wa naga nime ko'ja ne zi bilaka gbi ti wa ma mēdi mileme ziyi.

¹⁷ Ti momo yi di zi ya e'be ye ga gbi di zi bo löwō. Mēdi moja yi kari zinni

¹⁸ tiyopo kōmōnni, tileki lijë di mi bi kōlu 'ba Satani kako mi bi kopo 'ba Boko'ba. Lijë ti ki'di dönni 'deni ngi go lende ma. Kina Boko'ba ti kola lijë ngi go lende kënyē 'bēnni ga kodo'bo lijë ti ya mōto ga ame bo kigeli 'deni ro 'ba gbagba bo ne.'

¹⁹ Nere Agoripa, wa nima kileme rōni zō di mitoro ne milagi dē tuwō dōmo.

²⁰ Mari ngi misaki tiya lende 'ba Boko'ba titi dogba mi Damaseke kebe mi Yerosalema gbi kote mi doyayi 'ba Yudayi pili gbi zi bo löwō. Miya 'deni zi bilaka pili 'do koto dönni di mi lende kënyē 'bēnni ga kako kuwō do Boko'ba, kina gbi 'do to'do wa ame ga go kileme do koto 'bēnni ga di mi lende kënyē ma molo.

²¹ Gō kō'du mo na me Yudayi kinda'ba ma di mi reki 'ba rō löbu 'ba Boko'ba ko'doko tupō ma.

²² Ne Boko'ba na me kokonyi ma nbo kömō mi kada nime tone ki'di ma tiya lende abo zi ya ame ga ro löbu ni ne kpaki ti bilaka ma laki. Lende nime inza 'beri di go ma tönē Musa ni ti bo kumē lende 'ba Boko'ba ma molo naga kiya te ēdi ko'do rōnni ne.

²³ Ame kiya te Kurisitō ame Boko'ba koja kako dolijo nime bine ne ēdi kombi gomo. Kina bo na ti kēdi ro dōndende 'ba todo 'ba töku di mi tolē 'do koyi kori 'ba didi zi Yudayi pili ti bo löwō.'

Peseto Embe Do Polo

²⁴ Gō lende nime Polo kiya te ne na Peseto kënyi kembe ngi do bo, iya te, "Polo, ni 'deni ro rumō. Tidēki waraga kulōwō uyi yi 'deni."

²⁵ Polo iya te, "Nere ma, minza ro rumō. Lende nime mēdi miya ne lende 'ba rumō na dē, lende ma laka na.

²⁶ Nere Agoripa pele ikali kō'du mo gbi kina me mēdi miya 'deni zi bo ro do ngōlō. Mikali ngi bo uwō lende mo ga 'deni pili rōmōyi o'do rōni dē kebe go ngolo'bo.

²⁷ Nere Agoripa, ni nime i'di döyi ngi go kō'du 'ba bo kumē lende 'ba Boko'ba ma dogba tönē ga na? Ro ma laka mikali ngi i'di döyi gomo."

²⁸ Agoripa iya te, "Polo omeri 'bēyi iya te ti koco ma ngi welo mēdi ro 'ba Kurisitō?'"

²⁹ Polo iya te, "Mititi Boko'ba 'do pele nge welo ala ndo yayi bo ki'di yi kpaki ti bilaka naga nima kēdi kuwō lende ma tone ne kēdi ro 'ba Kurisitō gbi kozo 'bama te, tine nge kinza zingiri nime."

³⁰ Kina Agoripa ni kënyi ngi toro ti Peseto ti Bērunikē ti ya ame ga tinni yayi ne todo yaga.

³¹ Bilaka naga nima pili oloma ro tiya mo ro go rōnni, iya te, "Bō nime o'do wa mōto ame ngi 'do kupō bo ala koboso bo gomo ne dē."

³² Tine Agoripa ileki kiya zi Peseto, iya te, "Ma kiya te Polo koma'jo ro bo dē 'do bo dolijo ma löbu 'ba Romo na go kodoro bicī lende abo nime dēne 'do kope bo ka ngi yaga."

27

Tari 'Ba Polo Romo

¹ Kina odo Peseto ko'doko 'deni 'do toja ze kari Romo tine, bo i'di Polo ni ti bo maboso mōto ga ngi zi bo kēlu mōto kidēki ro Yuliyō 'do ki'di kēki mi sorope ma löbu koto Italiya. Bo nima na ro bo dotumu 'ba bo kanya na kidēki ro "Bō kanya 'ba Bō Dolijo ma Löbu."

² Bo o'ja bo sorope mōto ga 'ba Adaramota kēdi ko'do tari mi gawo mōto ga ma mi doyayi 'ba Asiya. Kina bo ki'di ze ngi dēki mi sorope 'bēnni nima. Aritaroko bo Makedoniya di mi gawo 'ba Tesalonika ne ēdi gbi tize yayi.

Dēnyi ti sorope di mi doyayi 'ba Yudayi yayi.

³ Mi bi kēzē mōto na dari dōmō ngi Sidona. Tine Yuliyō ti mi këyi abo ola Polo ngi kari zi pori bo ga ame yayi ne go

kokonyi bo ti wa ma bo kēdi ro leri mo naga.

⁴ Kina dēnyī ngī di Sidona yayi ti sorope nima tine lili i'di tome ngī ro ma kusē kako di kōmōze. Gō kō'du mo na dopa ngī kebe ngila Kupuriyō.

⁵ Di yayi na dari ro mī zana mini lōbu diteli dōyayi 'ba Kilikiya ni ti Pambuliya, dari dōmō mī gawo 'ba Mura mī dōyayi 'ba Lukiya.

⁶ Di Mura yayi tine na Yuliyō ko'ja bo sorope mōto ga kako di Alesandora kēdi kari Italiya, kina bo ki'di ze ngī dēki mī sorope nima.

⁷ Kina dēnyī ngī di yayi ti sorope nima tine lili oloma ngī ro tome ro ma kusē kako di kōmōze. Kina dari ngī nduwē ndo do'do tō'dō do konzi n̄bō dōmō ngōsi ngila dōliṅo 'ba Kinido. Lili nima ola bi 'ba tari dōgba dē kpe zize, na dugōgō ngī diteli gō bi ro mōto kidēki ro Salomone dari nduwē kebe do kapa dōyayi 'ba Kurētē.

⁸ Dokoko roze ngī nduwē ro gomo ngōsi kebe do kpa gōtō n̄bō dōmō gō bi mōto kidēki ro "Kpabōṅi ma Laka," ngōsi ngila dōliṅo 'ba Laseya.

⁹ Kina doloma digabi ngī yayi. Kada 'ba kpa koro 'ba Yudayi kote rōni, kina nyepe 'ba lili ma kēnyē 'ba liṅgere ti sorope na 'deni. Pōlo iya zi bilaka naga nima mī sorope yayi ne, iya te,

¹⁰ "Ro ma laka gomo ma lōbu ēdi ko'do rōni mī liṅgere ze 'ba tari dōgba di bine. Akombi 'ba mī sorope pili ēdi kirasi rōnni. Sorope ti kotopa 'deni kina tōlē ti kēdi gbī bi mo zize."

¹¹ Ne tine bo do sorope nima ti bo kugē mo oco ngī nduwē zi Yuliyō 'do ki'di liṅṅ kari kinza bo ki'di do bo dē gō lende 'ba Pōlo nima.

¹² Kpabōṅi mo nima inza ro gō bi ma laka ame 'do sorope ma lōbu koloma teyi mī kpa dōlili. Ya ma konzi mōto ga o'doko tēnyī di yayi tari ti sorope nima kina kiyōzo ngī tokoko mo 'do kari Pōnikisi gō koloma yayi mī kpa dōlili nima. Pōnikisi na ti kpabōṅi 'ba sorope ma lōbu mōto 'ba dōyayi 'ba Kurētē teyi, kapa kari do tōro.

Piwu Ti Mini Kikagba

¹³ Kpa lili ma kembe nima oke rōni 'deni kola nge ro tome dōziliwawa kako di do ro'ō. Kina bo sorope naga nima omeri tēgē mōtoga ti dari dōmō timo n̄bō Pōnikisi. Kina liṅṅ koto yamo kirīndi ma kosi sorope rōmo nima ngī tōro. Dēnyī di yayi dari nduwē ngōsi kebe do kpa gōtō.

¹⁴ Ne mbowa tine yō na lili ma kēnyē ro do kiteli ki'di ngī tome kako di dōyayi. Ama na 'deni ro lili ma tōnē kidēki mōyi mo ro Yurakulō ne.

¹⁵ Iyaya sorope ngī ki'di dikali dē kpe todoro kpamo, kina dola ngī gbo zi lili kukpīri timo.

¹⁶ Dari dōmō ngōsi ngila dōōtu 'ba Kawoda tine na kikēti lili 'jaa mbowa di roze. Kina doloma ngī ro topi roze gō sorope ma titi ame kosi bicī sorope ma lōbu nima ne toto mo tōro.

¹⁷ Kina doto ngī tōro mī sorope ma lōbu kinza kōnzu ra mī mini. Bo sorope naga nima olo yōki sorope lōbu nima ti kabi 'do ki'di kitigo. Tine liṅṅ ere kinza lili kitīṅi sorope nima ra kari ku'bē rōni yōki tungulu 'ba yayi lida ame ga mī mini ngōsi ngila dōyayi 'ba Libiya ne. Gō kō'du mo na liṅṅ kurōbō bonṅo ngī do sorope lōbu nima 'do lili kitīṅi kuyi kpamo timo. Kina sorope nima kiyōkō ngī nduwē kari tara.

¹⁸ Tine lili nima o'bō ngī nduwē tome ro ma kēnyē kuwiti sorope. Mī bi kēzē ma di gomo na bo sorope naga nima kisaki ngī ro tu'du akombi mōto ga gō mini.

¹⁹ Mī bi kēzē ma di gō ama tine, na liṅṅ koloma ngī tu'du wa ame ga pele ro 'ba to'do ndobo 'ba sorope timo ne gō mini.

²⁰ Do'do tō'dō 'deni do konzi kinza ma do'ja kinē kada ni ti kēlu. Lili o'bō ngī nduwē tome ro ma kembe, domeri 'beze diya te dinza dōmo kpe di kōzi tōlē 'ba mini nima.

²¹ Kina odo bilaka 'ba mī sorope koro rōnni 'deni n̄bō kozo tō'dō do ndō tara kinza tonyo oto tine, Pōlo ēnyī tōro kiya zīnni, iya te, "Ma kiya te kēddi kuwōke dōma ra 'do dolomake tōti Kurētē dēne gomo ma kozo a nime te inza ko'ja ze, dēne gbī wa 'ba mī sorope inza kikali tari gō mini.

²² Ne mi'di ame ziye 'do kolomake ti mī kēddi. Ro ma laka boto ma koto mōto di mī lōṅgō ye nima bina inza kolē mī mini nime. Sorope na nge ti kotopa ē'bēni.

²³ Rōmōyi ma bo laja abo 'ba Boko'ba na kina bo na gbī mēdi mo'do mōtu zi bo, na me malayika abo kako kileme rōni zō ti korōndo ene kilende zō,

²⁴ iya te, "Pōlo, kinza kere dē kpe. Boko'ba ēdi ki'di yi kiyēti lende 'bi kōmo bo dōliṅo ma lōbu 'ba Romo. Bo Boko'ba ti ki'di mīni kēyi rōyi kpaki ti ya ame ga pili mī sorope tīyi bine ne, ki'di ye kōmoke di kōzi tōlē 'ba mini nima."

²⁵ Kina me miya 'deni ziye, olomake ti mī kēddi. Mikali ngī ro ma laka lende 'ba Boko'ba ēdi ko'do rōni kozo ame kiya rōni zō ne tara.

²⁶ Tine lili ti kome sorope ze nime ku'bē rōni yōki dōōtu kotopa yaga."

²⁷ Kina odo lili kuwiti ze 'deni n̄bō tō'dō do 'butē dōmosowō mī zana mini lōbu tine, mī zana korōndo 'deni bo sorope naga

nima omeri tégè ti dömö 'deni ngösi ngila döyayi móto ga.

²⁸ Kina lijè kosi kabi yóki kulugbí dóku ku'du tiyari mini timo. Tine lijè o'ja talo mo édi ñbò kózo dákómó kumögu 'butè sowo tara. Di pötö mo ko'ja dari 'deni mbowa lijè o'do gbí tara. Tine lijè o'ja talo 'ba mini ola 'deni dákómó kumögu 'butè mota.

²⁹ Go kö'du mo na lijè ngí ro tikere motóga sorope ti kari ku'bè róni yóki dóku. Kina lijè kosi kabi ame ga kudödu bíci sorope ne ngí yóki yamo kiríndi móto ga sowo kö'du mí mini 'do kogbo sorope nima kinza kari. Lijè oloma ro tulömu kpénni zi akoro 'bénni ga 'do ki'di bi kèzé welo.

³⁰ Ya móto ga ame kèdi ko'do ndobo mí sorope yayi ne o'dáko tu'bögö rónni tírija yaga. Lijè ope sorope ma titi tónè kudödu do ma löbu 'beze nima yayi ne koja ti kowe kari béri mí mini tündéndè rónni timo 'do kiya te lijè édi ro tosi yamo ma kiríndi kano sorope nima togbo mo béri.

³¹ Tine Pólo ényí kiya zi bo kanya naga nima ti bo kèlu 'ba dönni, iya te, "Ódo ya naga nima koloma dè tize mí sorope bine dinza dómoke di kózi tölè 'ba mini nime."

³² Kina bo kanya naga nima koke kabi 'ba sorope ma titi nima ngí kola kari go mini.

Sorope Kotopa

³³ Mí kano go bi 'deni tine na Pólo kebe ngí ro toco mí kèddi zi bilaka 'ba mí sorope naga nima pili 'do konyo kpénni. Bo iya te, "Tó'dó mo 'deni ñbò do 'butè dómósowo ame kö'bóke ngí ro meri kinza tonyo óto.

³⁴ Milende ziye tone, i'dike míye kèddi konyoke kpeye 'do kómoke roye di kpa kózi tölè 'ba mini nime. Ro ma laka miya ziye bóto ma koto móto inza kólè mí mini nime."

³⁵ Kina bo kogba mangolo'bo ngí bo ko'do yéè'di mo zi Boko'ba di kómó bilaka naga nima pili. Bo onye mangolo'bo nima, bo konyo.

³⁶ Kina dóki'di bilaka naga nima kolodo 'jaa ti béri tonyo akonyo.

³⁷ Dèdi pili kuluku muyi kodo dómo 'butè riyö döömu dákóto (276) mí sorope nima yayi.

³⁸ Di pötö lijè konyo kpénni 'deni kitékpé tine, na lijè koloma ro títiñ nyönyu ame ga sorope löbu nima kombi ne go mini 'do ki'di kitéwu kíyökó mbowa toro do mini.

³⁹ Kina ódo go bi kèdi kèzé 'deni tine bo sorope naga nima o'ja kpa götö kinda, ne tine lijè ikali dè ala döyayi ma yala ga na. Lijè o'ja bi kugö 'ba mini löbu kinda ti do yayi lida teyi. Kina lijè ko'dáko 'do toto sorope löbu nima kari kídéyi yayi.

⁴⁰ Kina lijè koke kabi 'ba yamo kiríndi tónè ga kogbo sorope timo béri ne ngí kola kónzu bito mí mini yayi. Lijè ileño rónni ngí ndò ti ngéri 'ba tukpötu sorope 'do tuyi kpmo timo. Kina lijè kuröbò bonjo ngí toro do kano sorope nima 'do lili kitíñi gomo kari kpa götö.

⁴¹ Tine sorope nima ari kilaka ngí do yayi lida móto mí zana mini. Kano mo usu róni mí yayi lida kola bi 'ba tari dè kpe teyi. Kina tírindi 'ba mini ma kèdi kikagba kotopa do kapa sorope ma yi'bówu ngí.

⁴² Bo kanya naga nima o'dáko 'do tupö bo maboso me yaga kinza móto ga kele ra kari do kpa götö kiríja.

⁴³ Tine Yuliyö bo dönni mo nima o'dáko dè 'do Pólo kólè. Go kö'du mo na bo kota bo kanya naga nima ngí di bi tupö bo maboso naga nima. Bo i'di kö'du mo 'do ya ame ga kikali tele ne ku'du rónni kele döga kari do kpa götö,

⁴⁴ Kina 'do ya ma laki naga nima kulöli 'bénni rónni go pöri ti ngéri ma kotopa di yóki sorope nima kozi 'jaa kari. Go kö'du mo na ki'di ze dömö ngí pili laka do kpa götö.

28

Tömö Melita

¹ Kina ódo dari dömö 'deni laka do kpa götö tine, dikali go bi nima idéki móyi mo ro Melita.

² Bilaka 'ba döyayi mo nima o'do kómó kele ngí dóze ro mbémbé. Toro édi ro ta'di ti bi kényi ro ma kénye na lijè kul'jó pa'do ngí róze kongó goze laka.

³ Pólo ari tunzó kpadondo todo mo kómó pa'do, kina murè kodo ngí di mí kpadondo nima di zi bi kututu 'ba pa'do koga kózi bo ngí kö'bó teyi.

⁴ Kina ódo bilaka naga nima lijè kongó murè 'deni kíkilö róni kö'bó kózi Pólo tara tine, lijè iya ro go rónni, tégè, "Démba bo nime ngí ro ma laka ro bo akupö ya? Bo ódo di kpa tölè 'ba mini nime, kina me akoro kèdi 'deni ro topi dákolo mo di ro bo, inza kola bo kpe kómó."

⁵ Pólo iyaya murè nima ngí di kózi bo kila'ba mí pa'do ko'do wétö ma titi móto te dè gbí yo ro bo.

⁶ Tine ya naga nima édi gba toje kómónni go ma 'do ro bo kö'bu ala motóga ti bo kila'ba ngí béri ro töku. Ne tine lijè oje kómónni ngí tara wa ma kényé móto o'do róni dè zi Pólo. Go kö'du mo na lijè kuyi tiya lende abo 'bówu kiya bo ro ségé to ne ga.

⁷ Wökili 'ba döyayi mo nima kídéki móyi mo ro Pubuliyö édi ti nyaka ngösi ngila go bi nima yayi. Kina bo kota ze ngí doloma

ro n̄ba liṅṅo abo ṅbō kada do mota, bo ko'do komo kele doze sowa.

⁸ Tine 'bu bo ēdī bēri do rōko'ɔ 'ba zēyi gbī ti mī ko'ɔ kēdi koti. Pōlo ari kodo gomo rō yayi ki'di kōzi bo rōmo kititi Boko'ba 'do kileṅo, kina kileṅo bo ṅḡi.

⁹ Gō kō'du mo na bo rōko'ɔ ma konzi 'ba mī dōyayi nima koloma ṅḡi ro tolo pili kako zize, kina kileṅo liḡḡe ṅḡi pili.

¹⁰ Liḡḡe i'di kpa kōzi zize ro ma kēnyē. Mī kada ame dēdi do'doko 'deni tēnyī di yayi tari yimo ne na liḡḡe ki'di wa ame ga dēdi ro leri mo di mī liṅgere ze nima ne ṅḡi gbī zize.

Tēnyī Di Melita Tari Romo

¹¹ Dari dondoso ti bilaka 'ba Alesandora mōto ga kēdi koloma tote kpa dolili nima mī dōyayi nima yayi. Kina odo doloma 'deni do'do nyepe mota yayi tine, na dēki ṅḡi tinnī koto mī sorope 'bēnni mo kīdēki mōyi mo ro "Roṅa."

¹² Kina dari ṅḡi ti sorope nima ṅbō dōmō mī gawo 'ba Sarakosa dari do'do tō'dō do mota yayi.

¹³ Di yayi na dēnyī ti sorope dari mī gawo 'ba Regiyo. Mī bi kēzē ma di gomo na lili kisaki ṅḡi tome ro ma laka kako di do ro'ɔ kitinḡi goze do'do tō'dō do riyo na dōmō Putiyōli.

¹⁴ Di mī gawo nima yayi na do'ja bilaka 'ba kanisa mōto ga. Kina liḡḡe kota ze ṅḡi ro n̄ba do'do tō'dō do modomoriyō liṅṅo 'bēnni. Di yayi na dēnyī ti ndize tari nati tōmō Romo.

¹⁵ Kina odo bilaka 'ba kanisa ame ga Romo ne kuwō kō'du mo 'deni kiya te dēdi ro tako tine, liḡḡe ari ṅḡi turē doze go kori. Ya mōto ga ondosō tize mī bi 'ba ndōgō 'ba Apiyo, tine ya mōto ga ondosō 'bēnni tize di go bi mōto kīdēki mōyi mo ro "Rō Mota 'ba N̄ba." To'ja kinē ya naga nima i'di mī kēddī ṅḡi zi Pōlo, na bo ko'do yēē'di zi Boko'ba.

¹⁶ Kina odo dōmō 'deni Romo tine turu i'di Pōlo ṅḡi koloma go bi ma 'ba bo 'beri ti bo kanya 'ba tonḡo go bo koto.

Pōlo Ni Ti Yudayi Ma Romo

¹⁷ Mī tō'dō do mota ma bo ko'do yayi na bo kose bilaka ma lōbu 'ba Yudayi ama ga yayi ne 'do kototo rōnni kako zi bo. Kina odo liḡḡe kototo rōnni 'deni zi bo yayi tine, bo iya te, "Lōndō ma ga, mo'do wa ma kēnyē mōto dē pele zi bilaka ze ga, mirasi dōlētī ɔto 'ba 'bu ze lōbu ga dē gbī yo, kina me bilaka 'ba Yerosalema kind'a'ba ma 'deni ṅḡi ki'di zi turu 'ba Romo.

¹⁸ Mī kada ma turu naga nime koṅḡo ndī lende ma liḡḡe o'ja mo'do wa ma kēnyē mōto dē 'do kupō ma gomo. Liḡḡe o'doko 'do tope ma yaga,

¹⁹ ne tine Yudayi naga nime 'dē iya te kope ma dē. Tine wa mōto inza kpe ma 'do mo'do. Gō kō'du mo na me ki'di 'do mōma'jo rōma 'do bo doliṅṅo ma lōbu 'ba Romo na kodoro bīci lende ma. Ne mo'doko dē tususu bilaka ze ga 'ba Yudayi zi bo.

²⁰ Gō kō'du mo na me mose ye 'do ki'di mo'ja ye milende ziye. Ongoko zingiri ma kudōdu ma 'deni te. Wa tōnē ga Yisarele pili kēdi ti kōmo ki'di gomo ne na me ko'do ma 'deni te gomo."

²¹ Yudayi naga nima iya te, "Do'ja waraga ɔto ma kako di mī dōyayi 'ba Yudayi dōmōyi lende 'bi dē. Boto ze ma kako di yayi ki'di kō'du mo zize ala kiya lende 'ba rōyi ro ma kēnyē zize inza gbī.

²² Wa ma dikali na ṅge ro ma bilaka 'ba dōyayi pili kēdi kiya lende 'be 'ba bilaka 'ba kanisa ro ma kēnyē. Do'doko yi 'do kiyētī go lende 'bi zize."

²³ Kina liḡḡe kose do tō'dō 'ba kada ma 'do liḡḡe kako 'bōwu zi bo teyi mo ṅḡi. Mī kada mo nima na liḡḡe kako ṅḡi ro ma konzi mī go bi nima bo kēdi koloma teyi ne yayi. Kina mōlo mī kada ṅbō kōmō mī korondo bo oloma ṅḡi tiyētī lende 'ba ṅere lōbu 'ba Boko'ba zinnī. Bo i'di liḡḡe komeri go kō'du ki'di 'ba Musa gbī ti akugu 'ba bo kumē lende ma mōlo tōnē ga 'do liḡḡe kikalī lende 'ba Yēsu laka.

²⁴ Kina ya mōto ga ki'di dōnni ṅḡi go lende abo nima, tine ya mōto ga i'di ē'bēnni dōnni dē.

²⁵ Di bi tita'ba 'bēnni di yayi lende 'bēnni ga oza mīni ṅḡi. Tine Pōlo ileki kiya gbo zinnī te, "Ro ma laka lende nime ēdī 'deni kozo kō'du tōnē Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba kiya zi Yesaya go kō'du 'ba 'bu ye lōbu ga ne, ame kiya te,

²⁶ "Ēnyī kari kiya zi bilaka naga nima, "Ti kuwōke lende ma ro tuwō, tine inza kikalike 'jo 'ba lende mo. Ti koṅḡoke ro tonḡo, tine inza ko'jake wa ma mēdi mo'do."

²⁷ Iya zinnī tara rōmōyi kpa kori 'ba dōku dōnni idiri 'deni teyi. Mbili liḡḡe u'bē 'deni kina liḡḡe otomo kōmōnni 'deni gbī teyi. Ma kiya te kinza tara dēne liḡḡe ēdī ko'ja ti kōmōnni, kuwō gbī ti mbili nni, lende mo kodo dōnni go liḡḡe koto dōnni kako zō 'do mileṅo liḡḡe."

²⁸⁻²⁹ Pōlo iya zi bilaka lōbu 'ba Yudayi naga nima, bo iya te, "Mo'doko ziye 'do kikalike Boko'ba i'di lende 'ba kori 'ba didi nime 'deni kuwōwō rōni gbī zi bo lōwō, kina liḡḡe na ti ki'di dōnni gomo."

³⁰ Pōlo oloma ko'do kōmo kōo ṅbō riyo 'do mī rō 'ba topi gomo ti yamo. Bo o'bō nduwē tuyē kōmo bilaka ame ga pili kako ro n̄ba ro bo ne

³¹ gbi t̄yēt̄i lende 'ba ɲere löbu 'ba
Boko'ba z̄inni, tiyandi k̄ömönni gbi ti lende
'ba ɲere Ȳesu Kuris̄it̄o. Mi loma abo nima
bo iya wa naga nime pili r̄o d̄o ɲgöl̄o b̄oto
ota ḡomo d̄e.

Akugu 'Ba Polo Zi Kanisa Ma ROMO

¹ Ma Polo bo ndobo 'ba Yësu Kurisitö ma Boko'ba kidëki 'deni koweli yaga ro bo laja tuwöwö laja laka abo nime.

² Laja laka abo nime na tönë bo kiya molo ti bo kumë lende abo ga bine kugu 'deni mi buku abo ne.

³⁻⁴ Iya rönï 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö kole abo nere ze. Bo ro bilaka lesi di mi kupö Dawidi. Tine bo gbi koto laka römöyï ileme bo 'deni yaga ti tigo do kiteli ro kole 'ba Boko'ba mi todo abo yaga di mi tölë.

⁵ Ti bo Kurisitö na me mo'ja mi këyi 'ba Boko'ba 'deni. Bo i'di ma 'deni ro bo laja 'ba Kurisitö 'do bilaka 'ba dolinjo nime pili ki'di dönni go lende abo kuwö do bo.

⁶ Kpe na me kodo'bo ye 'deni gbi yimo bine ro ma Boko'ba kidëki 'deni ro 'ba Yësu Kurisitö.

⁷ Kina me mëdi mugu waraga nime ziye kpe ame ga pili mi Romo, Boko'ba k'o ye kidëki ye 'deni ro bilaka abo ga ne. Lende këyi ti yëyi 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba nere Yësu Kurisitö koloma koto tiye.

Tileki Yëë'di

⁸ Ma dogba mo ti mileki yëë'di titi zi Boko'ba ni ti Yësu Kurisitö nere ze goye kpe pili römöyï le'jete dolinjo pili uwö lëbi 'be ma ki'dike doye go lende abo 'deni.

⁹ Midëki bo Boko'ba ame mo'do ndobo mo ti dök'i'di koto mi tuwöwö laja laka 'ba kole abo nime ne bo kodoro bici lende ma ame miya te mi mötu ma pili mö'bö nburu tititi bo goye ne.

¹⁰ Mi akiniti ma zi bo Boko'ba dëne ti mi konmi abo bo ki'di ma to kpe mari ziye yayi.

¹¹ Römöyï ma ngi bine ti meri mo ro mbëmbë 'do mo'ja kinë ye 'do mi'di yëyi 'ba Nyi Koto Laka ziye titigo ye.

¹² Omba kina ro ame go kulu ze koto kitigo ro do riyi mi ti'di doze go lende 'ba Boko'ba.

¹³ Ziye tikali mo laka, kpe löndö, mëdi molo nime ro titeri 'do tari ziye yayi mi konzi tine amo to ne ö'bö nburu ro tota ma di bi tari. Mo'doko 'do tototo dëmo zi Boko'ba di mi lönggö ye yayi gbi kozo ma mototo di mi lönggö bo löwö ma konzi.

¹⁴ Römöyï ma mëdi ti möri 'ba ndobo nime goma tote mo mi lönggö bo mi gawo ni ti ma kinza mi gawo këdi yi mökö, mi lönggö bo akikali ni ti ma kinza kiyandi naga.

¹⁵ Go kö'du mo na mëdi mo'do teri mo kulöwö bine go muwöwö laja laka nime gbi ziye kpe ya ma Romo.

¹⁶ Laja laka nime ma 'bama lende mo aya dë roma römöyï kina ro tigo 'ba Boko'ba ro akomo wa di mi tölë zi ma ki'di dönni 'deni gomo naga, dogba mo 'deni zi Yudayi, kina me 'deni gbi zi bo löwö ni.

¹⁷ Römöyï timo na kileme ma Boko'ba ki'di bilaka lesi 'deni këdi laka komo bo. Tine bo o'do 'deni nge go ti'di dönni go lende 'ba Yësu Kurisitö, inza go a moto 'beri. Kina kozo ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Lijë ame ga ro ma laka komo Boko'ba go ti'di dönni go lende abo ne lijë na ti këdi ti didi ma laka."

Lende Kirasi 'Ba Bilaka Lesi

¹⁸ Ileme ya 'ba Boko'ba 'deni di mitoro ma këdi kako do bilaka. Römöyï lende kirasi ni ti lende kënyë 'bënni idimu do lende kodoro abo nime 'deni.

¹⁹⁻²⁰ Kori moto inza kpe zinni tupë rönni timo di yimo römöyï wa ame ga 'do tikali mo dömöyï bo Boko'ba ne bo ileme 'deni yaga bi koro zinni. Molo di bi tisaki 'ba dolinjo nime wa mo tönë ga gbi ti tigo abo ame ko'ja kinë mo dë ne ileme 'deni yaga mi kinë ti wa ame ga bo ko'ba pili ne.

²¹ Lijë ikali bo Boko'ba ngi, tine lende koro ame 'do lijë ki'di këdi zi bo ala kileki yëë'di zi bo ne na kina 'böwu. Tine meri 'bënni ngi lipo yaga ro wa ma yawa, mi dök'i'di rumö 'bënni mo naga ngi lo ti a 'ba bi kölu.

²² Ma di zinni tégë lijë bo lende kikali na, dëmba wa ga ka ngi ro rumö.

²³ Boko'ba ma nburunburu nime go lijë kilëlu ne lijë ola za, akoro ma kose ko'do kozo kinë bilaka lesi kozo kinë yali naga kozo ngoro ne na za lijë kebe tulömu kpënni teyi.

²⁴ Go lende do rumö 'bënni nime na ma Boko'ba kodo kpënni 'deni to'do lende kënyë nime ndörö mo koso kulöwö dönni ne go lijë kodo laja mi yida rönni ro go rönni.

²⁵ Lende kodoro 'ba Boko'ba lijë ebe kutë za yaga ti bëti. Wa ma Boko'ba ko'ba naga na za lijë kebe toja laja teyi tulömu kpënni teyi kola bo bo ko'ba mo tönë ame 'do bo na kilëlu bo ro nburunburu ne. Amini.

²⁶ Go lende ko'do 'bënni nime na me Boko'ba kodo kpënni 'deni todo laja rönni to'do a nima ndörö mo koso kulöwö dönni ne. 'Ja 'bënni ga ola tö'do ma laka mo tönë ti botoni ne za kari to'do lende ma do kilikö naga.

²⁷ Botoni mo ga 'deni gbi tara, ola 'ja yaga kebe za to'do ndörö go botoni lëpi. Botoni kebe za todo laja rönni go lëpi nni

moto ga, kina ma kodo karama mo 'deni ngi dönni kozo ma lijë ko'do tara.

²⁸ Lijë bilaka ebe kola ti'di lende laka 'ba Boko'ba na go kedi dönni za yaga. Kina ma bo kodo kpenni 'deni mi do kirasi 'benni mo tönë to'do wa ame ga dene 'do ko'do de ne.

²⁹ Minni 'deni ngi lo ti dokomali lende kënyë naga nime, mi kolu ni ti mi löbu ti mi kombi ti közi kasi ti 'diri ti 'bölu ti tuburu wa ti kore.

³⁰ Lijë ngi ro bo dokosi ro bo ti'ja to'ji Boko'ba ro bo ro lëbë bo do kombi, bo döli, meri 'ba to'do lende kënyë na koso ngi lo minni lijë kuwo do bo köyo lijë ga de yo.

³¹ Lijë ngi ro bo lende kënyë ma kinza kiya, lijë kikali de kpe yo toro go kö'du ki'di 'benni, lende 'ba boto o'de lisa de kömönni ma titi te yo.

³² Lijë ikali ngi kö'du ki'di 'ba Boko'ba iya 'deni te bilaka ame ga pili loma mo tara ne o'bo ngi 'do köle yaga. Tine lijë önyo de nge go to'do wa naga nime, lijë ebe toco ya ame ga pili kedi ko'do gbi tara ne ngi yimo ro mbëmbë.

2

Ya 'Ba Boko'ba

¹ Ni nima keddä ko'do 'bëyi burë 'ba lëpi yi ga ngi tara ne ti kupë ma 'bëyi röyi tondo? Wa naga nime pili lijë kedi ko'do ne na ma de gbi ni keddä ro to'do mo ne? Burë 'ba röyi na ma 'deni gbi keddä ro to'do mo.

² Ze dikalike 'deni Boko'ba ëdi ko'do burë 'ba bilaka pili ro ma kodoro go a ma kozo a nima tara.

³ Ne ni ma 'bëyi nime ko'do a nima gbi kebe 'böwu to'do burë 'ba lëpi yi ga gomo ne, ma komeri tégë ti kokpe di kpa ya 'ba Boko'ba?

⁴ Mi konmi löbu abo nime ti laka abo nime bo kö'bö nburu liya ne na kindiri? Ikali de bo Boko'ba o'do mi konmi abo nima ziyi 'do koto yi mi do koto?

⁵ Ne go döki'di keddä ti minyi 'bi nima ototo kpa ya 'ba Boko'ba 'deni röyi mi kada mo ma bo kedi kako to'do burë 'ba bilaka ro ma kodoro.

⁶ Mi kada mo nima na Boko'ba kedi kopi bi gomo ro, moto 'bëyi ngi ziyi kozo ma ko'do tara.

⁷ Ya moto ga ame kö'bö to'do lende laka toma ro löbu ti lende koro ti didi abo 'ba Boko'ba ne, bo ti ki'di didi ma nburunburu ngi teyi.

⁸ Ne 'benni 'ba boto lijë bo mi kombi kilagi lende laka ako'doko 'benni ro lende kirasi naga nima ya abo 'ba Boko'ba na ti kodo dönni.

⁹ Gomo ti to'bo 'ba yida ro na ti kedi zinni lijë bo lende kënyë naga nima, dogba mo do Yudayi kina gbi do bo löwö mo ga.

¹⁰ Tine Boko'ba ti ki'di ro löbu ti lende koro ti yëyi zi bo lende laka pili, dogba zi Yudayi mo ga kina gbi zi ma ro bo löwö ni.

¹¹ Römöyi bo Boko'ba o'do geli de mi löngö bilaka lesi.

¹² Lijë ame ga pili ko'do lende kënyë kinza kikali kö'du ki'di 'ba Boko'ba de ne lijë ti kënyë ma 'benni gbi ngi tara kinza ma ko'do go kö'du ki'di abo. Tine lijë ame ga ko'do ma 'benni kö'du kënyë ngi di mi kö'du ki'di nime lijë kikali ra pili ne, ti ko'do burë ma 'benni gbi go kö'du ki'di nime.

¹³ Römöyi bo kuwo kö'du ki'di ni na de ro bo lende laka komo Boko'ba, tine nge ro ya ma ko'do mo ga.

¹⁴ Wa ame ga kö'du ki'di kose ne odo lijë bo löwö ni na koro ngi go dönni kinza ma kiya rönni zinni kina kileki ngi yaga ro lömu zinni.

¹⁵ Omba ileme wa ame ga kö'du ki'di kose ne ugu 'deni molo mi döki'di nni. Römöyi meri 'benni ileme 'deni zinni lende ko'do 'benni ma yala ga na ro ma laka kina ma yala ga na ro ma kënyë.

¹⁶ Kina ti kedi ngi tara mi kada mo nima Boko'ba kedi ki'di Yësu Kurisito ko'do burë 'ba bilaka 'doyi teyi pele go meri ma kusu naga ne. Kina ro laja mo ame tönë medä muwöwö ne.

Kö'du Ki'di

¹⁷ Ne ni 'bëyi ma kiya röyi ro Yudayi mo nima keddä koloma ro komo kö'du ki'di 'ba Boko'ba keddä kubä göyi kulöwö, kiya röyi 'deni ro 'ba Boko'ba,

¹⁸ kikali ako'doko abo, kö'du ki'di abo kiyandi yi 'deni toza a ma laka di ro ma kënyë ne.

¹⁹ Iya röyi ro bo tokoko bo komo kolu, ro bi kopzo zi ma mi bi kolu naga,

²⁰ ro bo kodoro go lende zi ma rumö naga, ro bo komo kiyandi 'ba kole titi. Iya röyi te ni 'deni mi kö'du ki'di kikali wa pili ti lende kodoro 'ba Boko'ba 'deni.

²¹ Ni bo keddä kiyandi lëpi yi naga nima, ëddä kiyandi yi? Iya te lëpi yi ga ko'do 'bögo de, ne ni mo ëddä ko'do 'bögo?

²² Ni bo kiya te ko'do yëri de mo tönë, ne ni ma 'bëyi o'do yëri? Ni bo ko'ji akoro nima, ëddä kolo a 'ba mi rö mo ga?

²³ Ni bo kubä göyi kulöwö ro bo toro kö'du ki'di mo tönë, ebe kirasi mi kö'du ki'di mo tönë 'böwu kuburu Boko'ba?

²⁴ Kina kozo ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Möyi Boko'ba uburu röni 'deni mi löngö bo löwö go lende ko'do 'be."

²⁵ Tine ni mo nima o'do dölēti 'ba akilele 'deni ziyi? Ɔdo koro kō'du ki'di 'ba Boko'ba akilele 'bi nima ti kēdi ngi ziyi ro ma laka, ne ɔdo koro dē ni 'ē'bi ka ngi ro ma kinza kilele.

²⁶ Ɔdo bo ame kinza kilele dē ne na ko'do kō'du ki'di bo na ti kēdi ro ma kilele kōmo Boko'ba.

²⁷ Kina ti lijē ma kinza dölēti 'ba akilele mi yida rōnni tine lijē na ko'do kō'du ki'di mo naga nima kileme ye kpe ma kugu ziyi mo kebe kirasike yimo naga ngi ro bo lende kēnyē.

²⁸ Tēdi ro Yudayi ma laka mo inza di mi yida ro ma yaga nime ala go dölēti 'ba akilele,

²⁹ tine nge di mi dōki'di ti meri laka mo ame ro ako'do 'ba Nyi Koto Laka ne. Inza ro 'ba kō'du ki'di. Kina akilēlu mo ako dē di zi bilaka lesi tine di zi Boko'ba.

3

Yudayi Na Kulōwō Ro Wa'di?

¹ Tine tēdi ro Yudayi na kulōwō ro wa'di? Kina wa'di ga na kēdi kulōwō te go akilele?

² Omba a ma kulōwō ro do kiteli mo Boko'ba i'di lende abo zinni lijē Yudayi.

³ Tine mōto mo ga inda'ba ga 'ē'bēnni lende 'ba Boko'ba mo dē. Tine ma tara ne Boko'ba ti kēnyē kebe kuyi mi lömu abo gbi go lende 'bēnni?

⁴ Inza du tara. Ɔdo kiya te bilaka lesi pili ko'do rōnni pele ro bo bēti lende abo 'ba Boko'ba ēdi kō'bō nburu ro ma kodoro. Kina kozo ma tōnē kugu mi buku abo ne tara, ame kiya te, "Lende kiya 'bi na ti kileme laka 'bi. Kina mi burē 'ba rōyi ti ko'ja yi ni na laka."

⁵ Ne ɔdo lende kirasi ze na ki'di lende laka 'ba Boko'ba kinda yaga ti diyake tondo? Go diyake te ya abo nime bo kodo dōze ne na 'deni yaga ro lende kēnyē? Mēdi miya nime go kpa bilaka lesi.

⁶ Tine inza tara. Ma lende abo 'ba Boko'ba kinza ro ma kodoro dēne bo ti ko'do burē 'ba bilaka 'ba dōliŋo nime tondo?

⁷ Ni mōto ti kiya te, "Bēti ma i'di lende kodoro 'ba Boko'ba kinda yaga ko'de akilēlu zi bo, ne ti kodo karama mo go wa'di dōma?"

⁸ Ne ma kēdi tara diyake dē gbo te, "Dirasike eze lende 'do ko'de kō'du laka"? Kina gbi kozo ma tōnē ya mōto ga kiti'ja ma kiya te ma na miya ne. Boko'ba na ti kodo karama mo 'jaa dōnni ro ma kodoro.

Boto Mōto Inza Ro Ma Laka

⁹ Ne tine ze Yudayi na 'deni kulōwō laka kōmo Boko'ba di do bilaka ma laki? Inza du tara. Kina kozo ma tōnē miyēti 'deni

bine ne tara, Yudayi ti bo löwō 'bēnni pili bici lende kēnyē.

¹⁰ Kina gbi kozo ma tōnē kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "Boto ma koto mōto te inza ro ma laka kōmo Boko'ba.

¹¹ Boto ma koto te ikali lende abo dē. Boto ma koto te o'doko dē du tako zi bo.

¹² Lijē pili ilagi Boko'ba 'deni, lijē kirasi rōnni 'deni ngi yaga. Boto ma koto mōto te o'do lende laka dē.

¹³ Kpēnni ngi ro gbōŋō kozo kpa go 'ba tusu tōku. Lijē i'di 'bōlu na ngi kōbō do kpēnni. Lijē i'di lo'bo nni ngi koso lo ti wowo ma kata kozo woro kpa murē naga tara.

¹⁴ Kpēnni ngi lo ti gboki ni ti lende ma kata naga.

¹⁵ Ndīnni ngi ro ma kitēwu bi tari to'do kōzi kasi tupō lōpō.

¹⁶ Mi go bi pili ma lijē kudō kebe teyi akirasi ni ti gomō na lijē kola ngi jowo ro gomō.

¹⁷ Lijē ikali ɔdo dē lipo te go kori 'ba lende kēyi.

¹⁸ Tere Boko'ba inza ma titi te do kōmōnni."

¹⁹ Kina me le'jete ze dikalike 'deni wa tōnē ga pili kō'du ki'di 'ba Boko'ba kiya ne, iya rōnni zinni lijē bo ki'di zinni mo naga nima. Rōmōyi 'do a mōto ro, ro kupē kinza kpe zize bilaka lesi go bo Boko'ba ko'de bilaka 'ba mi dōliŋo löbu nime pili kako zi bo kōmo kiti abo 'ba burē.

²⁰ Kina boto mōto inza ame go kēdi ngi ro ma laka kōmo bo Boko'ba mi to'do kō'du ki'di abo nime. Tine ndobo 'ba kō'du ki'di na nge ro ti'di bilaka lesi tikali go lende kēnyē 'bēnni ga.

Laka Kōmo Boko'ba

²¹ Kina me le'jete Boko'ba ileme kori 'ba ti'di bilaka kēdi laka kōmo bo 'deni yaga inza go to'do kō'du ki'di abo. Ma tōnē pa bine ne bo kumē lende ni ti kō'du ki'di na koloma ro tiya lende mo.

²² Ame ti'di do go lende 'ba Yēsu Kurisitō na ki'di wa ro ma laka kōmo Boko'ba ne. Kina me bo ko'do 'deni zi ame ga pili ki'di dōnni go lende 'ba Yēsu Kurisitō ne. Geli inza kpe mi löggō Yudayi ni ma ti bo löwō.

²³ Rōmōyi bilaka pili 'deni ro bo lende kēnyē. Ma koto mo te inza kōmō mi ro löbu abo 'ba Boko'ba.

²⁴ Tine bo i'di lijē pili 'deni ngi kēdi laka kōmo bo ti mi kēyi abo ro ma sari go, go kutē nime Yēsu Kurisitō kako ko'do 'deni ne.

²⁵⁻²⁶ Boko'ba oja bo 'deni dōliŋo bine kumu ro roma 'do tola wa timo go lende kēnyē ɔdo ki'di do go lende abo. Boko'ba o'do a nime te tileme lende kodoro abo timo. Rōmōyi pa tōnē bine bo oloma

ngi liya to'ba'bo go lende kënyë ko'do 'ba bilaka lesi. Tine ma le'jete bo ëdi 'deni kileme lende kodoro abo, bo na ki'di ma ki'di dönni go lende 'ba Yësu naga 'deni këdi ro ma laka koma bo.

²⁷ Ne me tine wa'di na kola kpe 'böwu zize tubi goze timo? Oto inza kpe lipo te. Ne tine oro 'deni do wa'di? Go to'do kö'du ki'di? Inza du te gomo, 'deni nge go ti'di doze go lende 'ba Kurisito.

²⁸ Römöyi dikalike 'deni Boko'ba i'di bilaka këdi nge laka koma bo go ti'di do go lende 'ba Kurisito tine inza go to'do kö'du ki'di abo.

²⁹ Ne ma tara ne Boko'ba mo 'deni nge nati koto ro Boko'ba 'ba Yudayi? Bo na de kpe gbi ro Boko'ba 'ba bo löwö ni? Ro ma laka inza tara. Bo na gbi ro Boko'ba 'ba bo löwö ni.

³⁰ Römöyi bo Boko'ba nge koto. Kina bo ti ki'di Yudayi nge këdi laka koma bo go ti'di dönni go lende 'ba Kurisito kina ti bo ki'di bo löwö ni gbi këdi nge laka koma bo go ma lijë ki'di dönni gomo.

³¹ Tine ze duburuke kö'du ki'di 'deni go lende 'ba ti'di do? Inza du tara. Tine ndimo na disiki 'deni kitigo.

4

Meri 'Ba Abarayama

¹ Wa'di na ti diya nati go ama ko'do röni zi 'bu ze löbu Abarayama yi lingi ze mo tonë?

² Ma ndobo ko'do na këdi ki'di bo ra ro ma laka, dene bo ëdi ti wa ma 'do kubi go bo timo. Tine bo inza kikali tubi go bo koma Boko'ba.

³ Römöyi akugu iya 'deni te, "Abarayama i'di do bo go lende 'ba Boko'ba kina me ki'di Boko'ba kidëki bo ro bo lende laka."

⁴ Kina gbi kozo ame bo ndobo bi gomo 'ba romo itëtë de ro kpa közi ki'di, itëtë ro möri.

⁵ Tine bo ame ki'di döni go lende 'ba Boko'ba ma bo ki'di bo lende kënyë ro ma laka koma bo ne, bo na ti Boko'ba kidëki ngi ro bo lende laka kinza ndobo 'ba gomo.

⁶ Kina kozo ma tonë Dawidi kiya go laka 'ba ya ma Boko'ba ki'di ngi ro bo lende laka kinza ma lijë ko'do ndobo mo de yo ne tara. Ame tonë bo kiya te,

⁷ "Lijë ame ga Boko'ba kola 'deni go lende kirasi ne na laka, lijë ame ga bo kora do lende kënyë mo 'deni teyi ne.

⁸ Lijë ame ga nere Boko'ba komeri lende kënyë 'bënni ga de kpe na laka."

⁹ Tine ma kiya go kö'du 'ba laka mo nime ne, iya nge go lende 'bënni lijë Yudayi ma kilele mo naga nima? Inza tara. Iya rönni gbi go lende 'ba ya ma laki. Kina kozo ma tonë diya gomo bine ne tara, "Abarayama

i'di do bo go lende 'ba Boko'ba kina me ki'di Boko'ba kidëki bo ro bo lende laka."

¹⁰ Tine o'do röni nyanya ga? Di pötö akilele ala gba kota kinza kilele bo de? Ro ma laka o'do röni gba kota kinza kilele Abarayama de.

¹¹ Di pötö mo na ma ki'di döleti 'ba akilele nima 'jaa zi bo ro akileme 'ba lende laka abo nime kudu 'deni do bo go ti'di do bo go lende 'ba Boko'ba ne. Omba kina ma 'do ki'di bo ngi këdi ro yi lingi 'ba ma kinza kilele de naga lijë ma Boko'ba ki'di 'deni tedi ro ma laka koma bo go ti'di dönni go lende abo ne.

¹² Abarayama na gbi ro yi lingi 'ba ya ma kilele oto kiya te lijë koro de nge go akilele, tine ti'di do go lende 'ba Boko'ba na lijë kinda'ba mi loma 'bënni gbi kozo ma 'ba bo tonë bo ko'do bine gba kinza kilele bo de ne.

Abarayama Yi Lingi 'Ba Bo Meri

¹³ Yëyi nima Boko'ba kiya to'do mo zi Abarayama ti do kupö bo ga go lijë kinda'ba dolingo nime pili ne, inza go to'do kö'du ki'di tine go ti'di do go lende 'ba Boko'ba tedi ro ma laka koma bo.

¹⁴ Ne ma oto Boko'ba këdi ki'di yëyi abo mo 'deni nge go toro kö'du ki'di, ti'di do go lende abo 'deni ngi ro wa sari nati ma? Ndose abo mo tonë inza kpe ro oto ma?

¹⁵ Tine kö'du ki'di o'de ma 'bëni ngi ro ya 'ba Boko'ba na do bilaka. Römöyi go bi ame kinza kö'du ki'di teyi, a moto ro tirasi mi kö'du ki'di inza gbi teyi.

¹⁶ Kina me ndose mo tonë oro 'deni go ti'di do go lende 'ba Boko'ba. Kina 'do ko'do röni go lende këyi 'ba Boko'ba zi do kupö Abarayama ga pili. Inza nge zi ma ko'do kö'du ki'di abo 'ba Boko'ba tine gbi zi ma ki'di dönni go lende abo kozo 'ba Abarayama tara. Römöyi bo na ro yi lingi ze pili.

¹⁷ Kina kozo ma tonë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara ame kiya te, "Mo'do yi 'deni ro 'bu löbu zi do'be ma konzi." Kina ti bo Boko'ba mo tonë Abarayama ki'di do bo gomo ne ko'do ngi tara römöyi bo bo kididi töku ni ti bo ko'ba wa ma molo kinza naga mo tonë ne na.

¹⁸ Abarayama i'di do bo gomo bo kiyëni ngi di mi wa ame 'do kiyëni de ne. Kina ko'do röni ngi zi bo kozo ma kiya zi bo tonë tara, ame kiya te, "Kupö yi ga na ti konzi tara."

¹⁹ Koma kozo 'ba Abarayama 'deni kozo kuluku riyö, tine pele bo idaki de di bi ti'di do bo go lende nime. Di mi ame yida ro bo ko'bo oto de kpe pele ne mi meri abo bo idaki de, di mi ame ngi pele 'ja abo Sara koro 'deni ro koto ne.

²⁰ Bo ɔ'bo nburu mi ti'di do bo go ndose 'ba Boko'ba nima kina ki'di bo ngi koro kitigo tilēlu Boko'ba.

²¹ Bo inda'ba lende mo kitigo Boko'ba ɔ'bo to'do ndose nima ngi ko tara.

²² Kina me 'do ki'di Boko'ba kideki bo ro bo lende laka ne go ti'di do bo go lende 'ba Boko'ba.

²³ Tine ko'du 'ba tedi ro bo lende laka komo Boko'ba nima ugu de nge go lende 'ba Abarayama.

²⁴ Ugu 'deni gbi go lende ze ame ga ze 'deni pili ro ma laka komo Boko'ba go ti'di doze go lende abo 'ba bo koja nere ze Yesu Kurisitō yaga di mi tolē nime ne.

²⁵ Bo na kupō 'deni go lende kénye ze ga. Kina me koja bo 'deni yaga di mi tolē ti'di ze ro ma laka komo Boko'ba.

5

Lende Kéyi Ti Boko'ba

¹ Kina go ame ki'di ze 'deni ro ma laka komo Boko'ba go ti'di do ne ze 'deni mi lende kéyi ti bo Boko'ba domōyi nere ze Yesu Kurisitō.

² Bo na ko'de ze 'deni go ti'di doze go lende abo kako zi Boko'ba mi lende kéyi nime dedī 'deni yimo ne. Kina i'di diliyake nati go komo ki'di 'ba tari todo'bo ro ti bo mi ro lōbu do kiteli abo.

³ Tine ma ro do kiteli mo i'di diliyake gbi ti mi gomō ze ga. Rōmōyi ze dikalike 'deni gomō na kedī ko'de mi keddi zize.

⁴ Kina mi keddi na ti kileme dinda'bake lende 'ba Kurisitō 'deni laka. Kina ɔdo kedī 'deni tara ti ki'di ze ngi dedike ti komo ki'di go yeyi 'ba Boko'ba.

⁵ Komo ki'di nime inza ro a ma kilikō ro yawa. Rōmōyi ako'ɔ 'ba Boko'ba na kodo 'deni lo mi doki'di ze ti Nyi Koto Laka nime bo ki'di zize ne.

⁶ Di mi ame koja dedike gba kinza tigo ɔto ne, na Kurisitō kako 'deni ngi kolē goze bo lende kénye mi kada ma laka mo ame Boko'ba koza 'deni ne.

⁷ Me ye na kilana didi ni ra tolē go ko'du 'ba ɔto ame pele ro bo lende kodoro ne? Ala ɔdo bo kedī pele ro bo ame kinza kirasi ɔto de ne, ye na kilana rōni ra tolē go ko'du abo?

⁸ Ne ongoke te, Boko'ba ileme ako'ɔ abo ngi zize di mi ame ze pele ro bo lende kénye ne Kurisitō ako ngi kolē goze.

⁹ Kina kozo ame roma bo ki'di ze 'deni ro ma laka komo Boko'ba ne omba ma ro do kiteli mo bo ti komo ze ngi yaga di mi ya 'ba Boko'ba.

¹⁰ Tōnē pele pa bine ze ro bo ya ti bo Boko'ba ne, na me bo kusi komoze 'deni yaga ti tolē 'ba kole abo. Kina go ame bo

kole mo tōnē kididi 'deni omba ma ro do kiteli mo ti bo komo ze ngi nati di mi tolē.

¹¹ Tine inza nge go ama, diliyake mi Boko'ba go ame nere ze Yesu Kurisitō ko'do ze 'deni ro bo pari zi Boko'ba ne.

Adama Ni Ti Kurisitō

¹² Bilaka koto na me ko'de lende kénye kako mi dolingo bine. Kina lende kénye ko'de tolē ngi tini. Kina tolē kita'ba ngi kote go do kupō bilaka lesi pili rōmōyi bilaka lesi pili o'do lende kénye 'deni.

¹³ Lende kénye na 'deni molo mi dolingo bine gba kinza ki'di ko'du ki'di de zi Musa. Tine tōnē gba kota kinza ki'di ko'du ki'di de ne, Boko'ba itētē bo lende kénye de.

¹⁴ Tine tolē isaki 'deni molo mi kada 'ba Adama nduwē komō mi kada 'ba Musa. Bilaka ame ga pili lende kirasi mo kinza pele kozo 'ba Adama tōnē ne, tolē na ngi ro bo domo pili.

Dēmba tine Adama na ro kinē 'ba bo ma kedī kako mo nime, ame kina ro Kurisitō ne.

¹⁵ Tine aki'di ro ma sari 'ba Boko'ba nime inza ro ma koriya ti lende kénye 'ba Adama. Ma konzi olē 'deni ngi go lende kénye abo 'ba bo koto nima. Tine mi kéyi abo 'ba Boko'ba na ro do kiteli gbi ti aki'di ro ma sari abo nime bo ki'di 'deni zi ma konzi ti mi kéyi 'ba bo koto kpōki mo tōnē ame kina ro Yesu Kurisitō ne.

¹⁶ Aki'di ro ma sari nime inza ma 'beni kozo lende kénye 'ba bo ma tōnē mo ne tara. Lende kénye 'ba bo koto nima na me ko'de wali 'ba Boko'ba ngi 'deni do bilaka lesi. Tine aki'di ro ma sari abo nime kako di pōto lende kénye ma konzi ko'do rōnni 'deni ne na ki'di wa 'deni ro ma laka komo bo.

¹⁷ Kina me go lende kénye 'ba bo koto na tolē kako ngi ro bo do bilaka lōbu nime pili. Kina ti konyi 'ba bo ma koto mo ame kina ro Yesu Kurisitō ne kedī gbi tara, tine ti kedī ngi ro do kiteli. Rōmōyi lijē ame mo ga ngi kindi'ba lende kéyi lōbu mo nime laka ti aki'di ro ma sari mo nima ne ti kedī ro ma laka komo bo kari tolo ma ro bo do wa pili mi didi ma nburunburu.

¹⁸ Kina kozo ame lende kénye koto na ko'de wali do bilaka lesi pili ne tara, kina 'deni gbi tara lende laka koto na ko'de didi ma nburunburu 'deni zi bilaka lesi pili ki'di ro bo lende laka.

¹⁹ Kina kozo ame ko'do bilaka lesi ngi pili ro bo lende kénye go lende 'ba bo koto ma kuwō do Boko'ba de ne tara, kina ti kedī gbi tara ti ki'di bilaka lesi ngi pili kedī ro ma laka go lende 'ba bo ma koto ame kuwō do Boko'ba laka ne.

²⁰ Ko'du ki'di 'ba Boko'ba ako ma 'beni di pōto lende kénye ti'di mo kombō. Tine

odo lende kënyë kömbö 'deni tara tine na lende këyi 'ba Boko'ba kako kömbö ma 'ba bo ngi yaga ro do kiteli.

²¹ Kina kozo ame tolë na kileme tigo 'ba lende kënyë ne, kina gbi tara tigo 'ba lende këyi ti kinda mi ti 'di bilaka ro bo lende laka komo Boko'ba mi didi ma nburunburu ti nere ze Yesu Kurisitö.

6

Didi Ti Yesu

¹ Tine ame go diyake tondo nati? Go dö'böke gbo nduwë to'do lende kënyë 'do lende këyi 'ba Boko'ba kömbö nduwë?

² Inza du te tara. Ze ma dölëke 'deni kope ze ro do ngölö di mi lende kënyë nime go dö'böke nduwë toloma yimo 'böwu tondo ga?

³ Kpe ikalike dë du ze ame ga pili kobapatisi ze 'deni mi möyi Yesu Kurisitö ne obapatisi ze 'deni mi tolë abo?

⁴ Mi bapatisi dölëke 'deni kusu ze koto ti bo 'do kozo ame ro löbu 'ba Boko'ba 'bu ki'di bo Kurisitö kodo yaga di mi tolë ne tara kina go ze gbi dididike yaga mi loma ma la'ja.

⁵ Römöyi odo dedike 'deni ro akoto ti bo mi tolë kina ti dedike gbi ro akoto ti bo tara mi todo abo.

⁶ Dikalike 'deni didi ma molo ze mo tönë na ma kutöti 'deni kolë ti bo do ngëri 'do yida ro ma 'ba lende kënyë ze nima kenme yaga yayi nati kinza dedike ra kpe 'böwu ro atoli zi lende kënyë.

⁷ Römöyi bo ame kolë 'deni ne ope 'deni yaga ro do ngölö di mi lende kënyë.

⁸ Ne di'dike dze 'deni gomo odo dölëke 'deni ngi koto ti Kurisitö ti dolomake ngi koto ti bo.

⁹ Römöyi dikalike toja nime koja Kurisitö yaga di mi tolë ne bo ölë dë kpe. A moto ro tolë inza kpe ti közi kakpa do bo.

¹⁰ Tolë nime bo kolë ne a'da lende kënyë ngi mi koto. Tine kina me bo kididi 'deni yaga bi koto ti Boko'ba.

¹¹ Kina gbi tara, kpe omerike roye yaga ro töku zi lende kënyë, tine ro ma kididi zi Boko'ba ro akoto ti Yesu Kurisitö.

¹² Kina me kinza kolake lende kënyë na dë këdi mbiri do yida roye kebe ki'di ye to'do ako'doko kënyë 'ba yida ro naga nima.

¹³ Ni moto kinza kebe kola yida röyi dë këdi yaga ro jama abo 'ba lende kënyë tirasi wa timo. Tine ni ame mo kodo 'deni yaga di mi tolë ne, i'di yida röyi këdi ro jama 'ba to'do ndobo laka abo 'ba Boko'ba.

¹⁴ Römöyi kozo ame kpe e'be bici lende këyi 'ba Boko'ba kinzake e'be bici kö'du ki'di mo ne, lende kënyë ikali dë kpe ma 'do këdi ti közi kakpa doye.

Atoli 'Ba Lende Kënyë

¹⁵ Tine 'deni tondo nati? Go do'doke eze lende kënyë gbo nduwë nati römöyi dinzake bici kö'du ki'di go ame ze 'deni bici lende këyi 'ba Boko'ba ne? Inza du te tara.

¹⁶ Ikalike 'deni odo ni moto ki'di röyi yaga ro atoli zi bo moto tuwö do bo ni 'deni ngi yaga ro ma laka ro atoli abo. Kina odo ni këddi 'deni ro atoli 'ba lende kënyë ti koto yi ngi mi tolë. Tine odo këddi 'deni ro atoli abo 'ba Boko'ba kuwö do bo ti ki'di yi ngi ro ma laka komo bo.

¹⁷ Tine yë'di këdi zi Boko'ba römöyi kpe ame mo tönë ga pa ro atoli 'ba lende kënyë ne kpe na kinda'bake lende abo ame kiyandi ye timo ne 'deni ngi ti döki'di koto.

¹⁸ Utë goye 'deni yaga ro do ngölö di mi lende kënyë ko'de ye ro atoli 'ba lende laka.

¹⁹ Mëdi milende ziye ti donjala 'ba atoli nime römöyi doye gba ro ma kirindi. Pa tönë bine kpe i'dike roye ngi lipo ro atoli zi wa ma kënyë ro do kiteli naga bi to'do wa ma ti'da naga. Kina 'do ki'dike roye gbi lipo tara ro atoli 'ba lende laka le'jete to'do wa ame ga ko go ako'doko 'ba Boko'ba ne.

²⁰ Ma tönë mo pa kpe gba ro atoli 'ba lende kënyë ne inzake bici lende laka.

²¹ Ne wa'di na ko'jake ra kulöwö te go to'do wa mo naga nime lende mo këdi kaya 'deni za yaga roye ma le'jete ne? Lijë wa naga nima kpa közi 'bënni na ngi ro tolë.

²² Tine ma le'jete utë goye 'deni ngi yaga ro do ngölö di mi lende kënyë kpe 'deni ro atoli 'ba Boko'ba. Kina kpa közi ma 'beye 'deni ro loma ame mo ko go ako'doko abo ne. Tine wa ma 'do ko'jake gomo na ro didi ma nburunburu.

²³ Römöyi bi gomo 'ba ro go lende kënyë na ro tolë. Tine kpa közi ki'di ma 'ba Boko'ba na ro didi ma nburunburu ro akoto ti Yesu Kurisitö nere ze.

7

Töku Zi Kö'du Ki'di

¹ Löndö ma ga, kpe ikalike kö'du ki'di 'deni laka. Ikalike 'deni bilaka ame këdi gba ti kömöni te ne na nge bici kö'du ki'di.

² Kina kozo ame odo me'dë këdi gba ti kömöni kö'du ki'di kudödu 'ja ngi zi me'dë ni nburu tara ne. Tine odo me'dë mo nima kolë 'deni mi kö'du ki'di ope ni 'deni yaga ro do ngölö.

³ Odo loko kebe kinda'ba döni ti bo moto ko'ja me'dë ni këdi gba ti kömöni ti kidëki loko ngi ro bo yëri. Ne odo me'dë kolë 'deni loko inza kpe bici kö'du ki'di. Boto ame kogbe ni pele inza kpe zini ro yëri nati.

⁴ Kina gb̄i ziye tara löndö ma ga, ma di zi kö'du ki'di kpe öläke e'be 'deni. Römöȳi kpe r̄o akot̄o ti yida r̄o bo Kuris̄it̄o mo tönē kölä 'deni ne. Kina me le'jete kpe 'deni r̄o 'ba bo bo koja di m̄i tölē mo tönē. Kina go ze dö'doke wa ma laka mo nḡi nati zi Boko'ba.

⁵ Amē ze gba m̄i loma 'ba yida r̄o ne kö'du ki'di na koco ze to'doko lende kënyē kina lende kënyē ko'de tölē nḡi.

⁶ Kina me le'jete ope ze 'deni yaga di m̄i kö'du ki'di. Dölēke eze 'deni yaga di teyi. Dinzake kpe r̄o 'boki teyi nati. Dinzake kpe r̄o atoli 'ba kö'du ki'di ma ki'di kugu mo tönē, tine ze 'deni r̄o bo laja 'ba Boko'ba m̄i kori ma la'ja 'ba Nyi Koto Laka.

Do Ngölö Di Mi Kö'du Ki'di

⁷ Tine ame go diyake tondo nati? Kö'du ki'di mo tönē 'deni yaga r̄o lende kënyē? Inza du te tara. Tine bo kö'du ki'di mo na me ki'di ma mikali wa nima r̄o lende kënyē ne. Ma kiya te bo kö'du ki'di kiya dē dēne minza mikali a mot̄o kidēki r̄o m̄i kombi. Kina tönē kugu kiya te, "Kinza kombi m̄iyi dē."

⁸ Kina lende kënyē ko'ja go kele abo nḡi ti kö'du ki'di nima kina kodo m̄i kombi nḡi lo yimō. Ma kiya te kö'du ki'di kinza dēne lende kënyē nḡi r̄o töku.

⁹ Tönē pa bine ma nḡi r̄o ma kididi kinza bo kö'du ki'di mo nima ne. Tine ame mikali kö'du ki'di yo na lende kënyē kindin̄ji nḡi yaga yimō, na mölē nḡi.

¹⁰ Kö'du ki'di mo tönē Boko'ba ki'di 'do kēdi r̄o didi zō ne na kebe kusu kpama nḡi 'böwu m̄i tölē.

¹¹ Römöȳi go kele nime bo lende kënyē ko'ja ti kö'du ki'di ne na bo ku'bölu ma nḡi timo kupō ma yaga.

¹² Kina me mēdi miya, kö'du ki'di 'ba Boko'ba r̄o ma koro koto laka, kina ndose naga nime r̄o ma kodoro gb̄i r̄o ma laka.

¹³ Tine 'do bo wa laka mo tönē na kebe 'böwu ko'de tölē zō? Inza du te tara. Lende kënyē na ko'de tölē zō. Bo ebe kupō ma nḡi ti wa ma laka mo tönē 'do ki'di gbagba bo mo kinda nḡi siliŋbi yaga r̄o lende kënyē mo go bi mo. Kina ame kpe ti kö'du ki'di ne tine na bo nḡi yaga r̄o lende kënyē ma kinza kiya mo nati.

¹⁴ Dikalike kö'du ki'di nima r̄o 'ba mitor̄o. Tine ma 'bama r̄o bilaka lesi 'ba dolin̄jo nime, atoli 'ba lende kënyē.

¹⁵ Wa ame ga mon̄go mēdi mo'do ne ilikō za doma. Römöȳi wa ma kinza mo'doko naga na nḡi mēdi mo'do tine ma mo'doko mo naga mo'do dē 'böwu.

¹⁶ R̄o ma laka ileme 'deni nḡi zō omba kö'du ki'di 'ba Boko'ba na laka.

¹⁷ Kina me nḡi wa naga nime pili ma na dē mēdi mo'do, bo lende kënyē mo tönē

koloma 'deni m̄i dōki'di ma ne bo na kēdi ko'do abo.

¹⁸ Römöȳi ma mikali, m̄i yida r̄oma lende laka ot̄o inza du te yimō. Miteri wa ma laka naga pele tine mo'bo dē to'do mo.

¹⁹ Römöȳi lende laka mo tönē mo'doko ne mo'do dē yo. Tine lende kënyē ma kinza mo'doko dē mo tönē na za 'böwu mebe mo'do.

²⁰ Ne kina me ot̄o mēdi 'deni r̄o to'do wa ma kinza mo'doko dē naga tara, ma mo na dē kpe nḡi lipo ma? Lende kënyē mo tönē bo koloma 'deni yimō ne bo na kēdi ko'do abo nḡi 'deni nati.

²¹ Wa naga nime lijē na kinda nḡi yaga zō. Ot̄o mo'doko pele 'do to'do lende laka bo lende kënyē na nḡi ndō zō.

²² Ma gbagba ma mo nḡi r̄o lon̄jo di yimō go kö'du ki'di 'ba Boko'ba.

²³ Tine mon̄go 'deni m̄i yida r̄oma kö'du ki'di ma 'beri mot̄o tone na za r̄o bo domo. Bo kö'du ki'di mot̄o 'ba lende kënyē mo nima ēdi nḡi r̄o to'do ya ti ma 'ba Boko'ba ame kina 'deni m̄i meri ma ne kina kinda'ba ma 'deni r̄o 'boki mo.

²⁴ Bu'bu, r̄o kata wa'di na kulöwō zō te? Yē na ti kako koto ma nḡi to kpe yaga di m̄i yida r̄o 'ba tölē nime?

²⁵ Yē'di kēdi zi bo Boko'ba go toja Yēsu Kuris̄it̄o n̄ere ze kako toto ma yaga.

Kina me mēdi miya 'deni ziye, ma 'bama m̄i meri ndobo 'ba kö'du ki'di abo 'ba Boko'ba na mo'do. Tine m̄i yida r̄o, ndobo 'ba kö'du ki'di abo 'ba lende kënyē na mo'do.

8

Akot̄o Ti Kuris̄it̄o

¹ Lijē ame ga 'deni pili r̄o akot̄o ti Kuris̄it̄o ne Boko'ba inza kodo karama kpe domo.

² Römöȳi közi kakpa 'ba Nyi Koto Laka ame kididi ze 'deni ti Yēsu Kuris̄it̄o ne ope ma 'deni yaga r̄o do ngölö di m̄i közi kakpa 'ba lende kënyē ame nḡi r̄o tölē ne.

³ Go tiken̄me ze na ki'di kö'du ki'di 'ba Boko'ba ko'bo dē todo karama do lende kënyē ze ga. Tine na me bo Boko'ba kodo karama 'deni domo ti toja kole abo kako m̄i yida r̄o kozo ze te r̄o akumu go lende kënyē ze ga.

⁴ Bo odo karama 'deni do lende kënyē di m̄i yida roze 'do kileme kö'du ki'di abo pili r̄o ma laka mize ame ga dösöke 'deni go Nyi Koto Laka dinzake kpe r̄o to'do ako'doko 'ba yida r̄o ne.

⁵ Römöȳi lijē ame mo ga pili kēdi koloma go ako'doko 'ba yida r̄o ne meri 'benni pili go ako'doko 'ba yida r̄o. Kina ya ma kēdi koloma 'deni go ako'doko 'ba Nyi Koto

Laka naga meri ma 'bënni pili go ako'doko 'ba Nyi Koto Laka.

⁶ Ti'di meri go ako'doko 'ba yida ro omba kina ngi ro tolè. Tine ti'di meri go ako'doko 'ba Nyi Koto Laka na ro didi ti lende këyi.

⁷ Lijè ame ga meri 'bënni go ako'doko 'ba yida ro ne lijè ngi ro bo ya 'ba Boko'ba. Lijè o'do kö'du ki'di abo dë römöyi lijè inza ti tigo 'ba to'do mo.

⁸ Kina ngi tara lijè ame ga ro bo to'do ako'doko 'ba yida ro ne o'bo dë to'do ako'doko 'ba Boko'ba.

⁹ Tine kpe ma 'beye inzake kpe to'do ako'doko 'ba yida ro, kpe 'deni ro bo to'do ako'doko 'ba Nyi Koto Laka odo kiya te bo Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba mo këdi 'deni ngi miye. Bo ame 'bëni ngi tara kinza ti Nyi Koto Laka 'ba Kurisito ne inza ro 'ba bo.

¹⁰ Ne odo Kurisito na këdi 'deni ngi miyi odo kolè pele mi yida ro go lende kënye Nyi Koto Laka ti kididi yi ngi go ame ni ro ma laka komo Boko'ba ne.

¹¹ Odo kiya te Nyi Koto Laka abo 'ba bo koja Yesu yaga di mi tolè nime këdi 'deni ngi miyi bo ti ki'di didi ngi mi yida ro 'ba yayi 'bi nime ti Nyi Koto Laka abo mo nime këdi 'deni miyi ne.

¹² Kina me 'deni ti löndö ze ga, wali ma këdi goze inza ro 'ba to'do ako'doko 'ba yida ro.

¹³ Römöyi odo ni koloma to'do ako'doko 'ba yida ro ti kolè ngi. Ne odo ki'di Nyi Koto Laka kupö ako'doko 'ba yida ro 'deni yaga ti këdi ngi yaga ziyi ro didi ma laka.

¹⁴ Römöyi lijè ame ga pili Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba këdi kokoko ne 'deni ro kole abo ga.

¹⁵ Go wa'di na ki'di Nyi Koto Laka zize? I'di dë go dëdike 'böwu ro atöli tikere kudödu ze bëri. Tine 'do dëdike ro kole 'ba Boko'ba 'do duduke te, "Baba, 'bu ze."

¹⁶ Kina Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba kuti do lende ngi bi koto ti döki'di ze ma ze ro kole 'ba Boko'ba.

¹⁷ Kina ame ze 'deni ro kole ne ti dinda'bake yëyi abo mo tönè bo kikeki 'deni koda bilaka abo ga ne ngi. Ti do'jake yëyi nima gbi koto ti Kurisito. Römöyi odo dombike gomo 'deni koto ti bo Kurisito ti do'jake ro löbu mo gbi koto ti bo.

Ro Löbu

¹⁸ Miya ma 'bama gomo ma giri nime ne oriya dë ti ro löbu mo nime këdi kari ki'di zize yayi ne.

¹⁹ Römöyi kina me wa pili 'ba dolingo nime koloma 'deni ndö ti komo ki'di toda tileme ze ro kole 'ba Boko'ba mo.

²⁰ Wa pili 'ba dolingo nime 'deni ngi tönè bine ro a sari. Tine inza go ako'doko 'bënni. Boko'ba na ko'do tara.

²¹ Römöyi bo iteri tope lijè ngi yaga kada mato di mi tedi ro atöli 'böki 'ba tolè nime 'do lijè këdi ngi ro do ngölö mi ro löbu ze 'ba kole abo ga.

²² Ze dikalike 'deni nbö kömö mi kada nime tone wa pili 'ba dolingo nime edi kileri ngi kozo 'ja ame 'deni do löyö ne tara.

²³ Tine wa 'ba dolingo nime na dë nge këdi kileri, ze ma 'deni ti Nyi Koto Laka ro döndende 'ba kpa közi ki'di abo mo nime dëdi dilerike gbi tara römöyi dëdike ro toda domo ma 'do Boko'ba ko'do ze ro kole abo, kina 'do bo kutè go yida roze yaga di mi tolè.

²⁴ Römöyi ti komo ki'di gomo na me bo komo ze 'deni. Tine ma dëdi do'jake kinè mo ra 'deni ti komoze dëne dinzake kpe ti komo ki'di gomo. Me ni yè na ti koloma ti komo ki'di go wa ame këddi ko'ja kinè mo ti kömöyi ne?

²⁵ Tine odo ni këddi 'bëyi ti komo ki'di toda wa ma kinza ko'ja kinè mo dë gba nime, oda ti mi këddi.

²⁶ Kina me gbi kozo ame Nyi Koto Laka kako 'deni tokonyi ze wa kinza tigo naga nime ne tara. Gbagba ze mo dikalike dë gbi yo tumötu zi bo Boko'ba kozo ma bo ko'doko. Tine bo Nyi Koto Laka na ro bo kpëri goze komo Boko'ba ti tileri ame ngi ro ma kinza kiya ne.

²⁷ Kina bo Boko'ba bo tikali mi döki'di pili ikali wa ame mi meri 'ba Nyi Koto Laka goze ne 'deni. Römöyi kpëri nime Nyi Koto Laka o'do 'deni ko go ako'doko abo 'ba Boko'ba go kö'du ze 'ba bilaka abo ga.

Ako'v 'Ba Boko'ba

²⁸ Dikalike 'deni Boko'ba edi ki'di a ma ko'do rönni këdi pili ro ma laka zi ma ko'v bo naga, lijè ame mo ga pili bo na kidëki 'deni ko go akiteri abo ne.

²⁹ Lijè ame ga bo koza 'deni molo ne omba bo oweli lijè 'deni 'beri yaga 'do lijè këdi ko ro ma laka kozo 'ba kole abo tara. Römöyi 'do kole abo na këdi ti ro kole döndende mi lönggö lijè ma konzi naga nima pili.

³⁰ Kina me bo kidëki bilaka abo ga ma bo koweli yaga mo ga 'deni. Ame mo ga ngi bo kidëki ne bo i'di 'deni këdi yaga ro ma laka zi bo. Kina lijè ame mo ga bo ki'di 'deni këdi yaga ro ma laka zi bo ne na 'deni ti ro löbu abo.

³¹ Tine ame go diyake tondo nati? Me odo bo Boko'ba na këdi 'deni tize yè na kpe ti ka'da ze?

³² Boko'ba ota go kole abo dē, bo oja ngi kako kolē go lende ze. Ne ma tara bo ti ki'di wa pili dē ngi zize ti bo kole mo?

³³ Yē na ti ko'bo ti'di mugu ni ro bilaka 'ba Boko'ba ame ga bo koweli abo 'deni ne. Bo Boko'ba mo na me ki'di abo ga 'deni kēdi laka zi bo.

³⁴ Yē na 'bōwu 'do kodō karama dōmo? Kurisitō Yēsu na me kolē 'deni koja di mi tōlē kari 'deni tōro do dōri Boko'ba, kina bo na me kari ko'do kpēri 'deni goze zi Boko'ba.

³⁵ Tine 'do yē mōto na ko'bo kpe 'bōwu toza ze yaga di mi ako'c 'ba Kurisitō? 'Do kēdi gbo ro gomo ala lisa ala sēyi ala kōzi kasi ala leri 'ba bōngō ala tōlē ni ti kulu na gbo 'do koza ze yaga di yimo?

³⁶ Rōmōyi ēdi 'deni kōzo ma tōnē buku 'ba Boko'ba kiya ne ame kiya te, "Go kō'du 'bī nēre, kina me kēdi kupō ze 'deni ngi ro kōmo kada lōbu nime pili. Ze 'deni ngi kōzo kamōlo ma kēdi kumu."

³⁷ Tine ze na ti da'dake gomo naga nime pili ti tigo abo 'ba bo ko'c ze mo nime.

³⁸ Rōmōyi ro ma laka mikali ngi, a ma koto mōto inza kpe ma 'do ko'bo tolo ako'c 'ba Boko'ba nime yaga di zize, pele ro tōlē ala dīdi ala malayika ala pele ro lijē tigo lōbu ma mītōro ni ala wa ma giri naga nime ala ma kēdi kako ala tigo

³⁹ ala wa ma mītōro ala ma bēri bine. A mōto inza ngi du te mi lōngō lijē wa pili naga nime bo ko'ba ne ma 'do ko'bo tolo ako'c 'ba Boko'ba nime Yēsu Kurisitō nēre ze ko'de 'deni ne yaga.

9

Bilaka 'Ba Boko'ba

¹ Ame mēdi miya ne ngi ro ma laka. Ma ro 'ba Kurisitō, mo'do bēti dē. Nyi Koto Laka ame kina yimō ne na kileme 'deni

² ma ngi ro meri ro mbēmbē gōnni lijē bilaka ma ga 'ba Yudayi. Lende 'bēnni lijē ma ngi ro 'bama di mi roma ma naga nime kpamo o'c ngi zō kodō mi dōki'di ma kulōwō.

³ Go kō'du 'bēnni miteri ngi miya te dēne 'do Boko'ba kusōnō ma gbo ngi yaga minza kpe ro 'ba Kurisitō.

⁴ Rōmōyi lijē na ro kupō Yisarele ame mo ga Boko'ba koza 'deni ro kole zi bo ne. Lijē na ro ame mo ga Boko'ba kileme bi nzari 'ba bi kōpo abo zinnī bo ko'do lōmu 'deni tinnī, bo ki'di kō'du ki'di abo 'deni zinnī. Lijē na ro bo kumōtu bo ro ma kodōro mo tōnē ga. Lijē na bo kulōmu 'deni 'do to'do yēyi dōnni.

⁵ Lijē na ro kupō ma kodō kako di yi lijēgi ze mo tōnē. Ma ro go 'ba bilaka lesi Kurisitō odo di mi do kupō lijē. Akilēlu

kēdi zi bo Boko'ba lōbu 'ba do wa pili nime ro nburunburu. Aminī.

⁶ Tine wa naga nime mēdi miya ne inza go ame kiya 'deni te lōmu 'ba Boko'ba mo tōnē ilikō 'deni ro yawa.

⁷ Rōmōyi do kupō Yisarele pili na dē ro ma bo koza 'deni ro 'ba bo mo ga. Pele ro do kupō Abarayama ga inza pili ro gomo ro kole 'ba Boko'ba. Rōmōyi Boko'ba na kiya tōnē bine zi Abarayama te, "Yisika na ti koja do kupō yi yaga."

⁸ Omba bine ileme ngi kole 'ba Abarayama ama ga kōyō nge go 'ba yida ro ne inza ro 'ba Boko'ba. Tine ame mo ga kōyō go kpa bo Boko'ba ne na ro 'ba bo ga ro kupō ma laka 'ba Abarayama mo ga.

⁹ Rōmōyi bo Boko'ba ulōmu 'deni molo kiya te, "Mēdi mileki mako kabate kina Sara ti kōyō kole ngi."

¹⁰ Tine gomo na dē nge nima. Kole riyo tōnē ga Rebeka kōyō ne 'bu mo nge koto ame bo na ro 'bu ze lōbu Yisika ne.

¹¹⁻¹² Tine Boko'ba iya molo zi Rebeka te, "Bo ma lōbu mo ti koja laja zi ma titi mo." Lende nime Boko'ba iya 'deni te gba kota kinza kōyō lijē dē, gbī gba kota kinza ma lijē ko'do oto mōto ma laka ala ma kēnyē. Bo iya 'deni molo tara 'do kileme bo ma bo koweli 'deni mo. Bo o'do te go ako'doko abo 'do kileme yēyi abo ma kēdi do ma koto mo nima go dēki abo, tine inza go a ma kole nima ko'do.

¹³ Ēdi 'deni kōzo ma tōnē kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Yakoba na mo'c. Milagi 'deni di ro Esawu."

¹⁴ Ne tine wa'di na go diyake nati? Go diyake te Boko'ba na kirasi lende zi ma koto mo nima? Inza du te tara.

¹⁵ Rōmōyi bo iya zi Musa te, "Ma, ti mileme mi konji ma ti mi kēyi ma zinnī lijē ame ga migeli 'deni ne."

¹⁶ Omba akoweli nime inza kpe go ako'do ala go ako'doko ze 'ba bilaka lesi, tine 'deni nge go mi kēyi 'ba Boko'ba.

¹⁷ Rōmōyi mi buku 'ba Boko'ba iya 'deni tōnē zi bo dolinjō 'ba Ezipeto te, "Mo'do yi 'deni ro bo dolinjō 'do mileme tigo do kiteli ma tiyi. Kina 'do mōyi ma kilēbi ti timo kote mi doyayi nime pili."

¹⁸ Go ako'doko abo 'ba Boko'ba na me bo kēdi ko'do abo mi kēyi 'deni zi ame ga bo kigeli ne. Kina go ako'doko abo na ma gbī bo kēdi ki'di ama ga kēdi yaga ro minyi.

Ya Ti Tigo

¹⁹ Tine mōtoga ni mōto ti kebe kiya zō te, "Ne ma kēdi tara yo bo Boko'ba ēdi ko'ja bi ngoro gba 'bōwu di ro bilaka ro ma totondo ga? Yē na ti ka'da ako'doko abo?"

²⁰ Ne ni bo porī ma, ti miya ziyi, "Ni yē na 'do kileki do lende tara zi Boko'ba? Kete

ebe ra kititi bo ko'ba ni kiya te, 'O'ba ma te go wa'di? "

²¹ Bo la'ba mo na ko'ba e'benni kozo ma bo ko'doko. Motoga di mi koro'bo konzo koto nima na bo ko'ba kete ngi riyö, moto ro kete 'ba wa ma kondi tine moto ro 'ba wa ma yawa naga.

²² Kina gbi tara mi ako'doko 'ba Boko'ba. Ya ti tigo abo nime bo ko'doko pele tileme mo zi bilaka ne tine bo ogbo ro bo 'deni le totü liya zinni lijë ma bo kedï kote dönni ti ya abo mo tönë ga.

²³ Kina moto gbi ro löbu abo nime na bo ko'doko tileme mæri mo ame bo kodo 'deni doze ma ro a 'ba mi këyi abo mo ga ne. Ze ma bo kilejo 'deni 'do do'jake ro löbu abo mo tönë ne.

²⁴ Römöyi ze na ro ma bo kidëki 'deni mo ga. Tine bo idëki dë nge koto di mi löngö Yudayi, gbi di mi löngö bo löwö ni.

²⁵ Kina kozo ma tönë Boko'ba kiya mi akugu 'ba Oseye ne tara, ame kiya te, "Bilaka ame ga pele kinza ro 'bama ne ti midëki 'deni ro 'bama. Do kupö ame ga pele mo'ö dë ne ti midëki 'deni ro ma mo'ö.

²⁶ Kina gbi bi koto mo nima na tönë kiya te, 'Kpe ma 'bama ga na dë,' tine ti kidëki lijë 'deni ro kole 'ba Boko'ba bo didi."

²⁷ Kina gbi kozo ma tönë bine Yesaya kiya te, "Yisarele nima konzi pele kulöwö kozo yayi lida 'ba kpa mini löbu ne, kozo ma ndö te mo ga na nge ti komo.

²⁸ Römöyi bo nere Boko'ba ti kote todo karama abo ngi welo dönni lijë bilaka 'ba doyyai nime."

²⁹ Kina gbi kozo ma tönë bo Yesaya kiya molo bine ne tara, ame kiya te, "Ma kiya te bo Boko'ba tigo do kiteli kola kozo do kupö ze ga dë, dëne ze 'deni ngi kozo Sodomo ni ma ti Gomora."

³⁰ Tine ame go diyake tondo nati? Dëmba tine lijë bo löwö mo tönë ga koloma kinza ro bo toma go tedi ro ma laka komo Boko'ba ne le'jete lijë na ki'di dönni go lende abo kina lijë na 'deni ro ma laka komo bo.

³¹ Tine lijë Yisarele mo tönë ga kedï koma ga go 'benni tedi ro ma laka ti to'do kö'du ki'di abo ne o'bo ga dë kpe to'ja mo.

³² Römöyi lijë oma ngi tara kinza ma lijë ki'di dönni go lende mo, lijë oma e'benni nge ti ako'do 'benni. Kina döku mo tönë buku 'ba Boko'ba kiya lende mo ne kokpe ndinni ngi.

³³ Ame tönë kiya röni go kö'du 'ba Kurisito te, "Onjoke te, midëyi döku 'deni mi Yerosalema tokpe ndinni lijë bilaka. Döku ame 'do konjma lijë ne. Tine lijë ame ga ki'di dönni 'deni go lende abo ne kö'du mo inza kaya kpe rönni."

10

Mötu 'Ba Pölo Go Yudayi

¹ Löndö ma ga, akiteri ame mi döki'di ma bine ti mötu ma gönni lijë Yudayi bilaka ma ga dëne 'do komo lijë to kpe yaga.

² Mikali ngi ro ma laka lijë minni löbu go ndobo 'ba Boko'ba, tine akikali mo na kinza.

³ Kori 'ba lende laka abo 'ba Boko'ba lijë ikali dë yo, ma go dönni na za lijë kebe to'do mo. Kina ngi kori 'ba 'do ti'di wa kedï ro ma laka komo Boko'ba mo tönë lijë ebe kola 'deni za yaga.

⁴ Römöyi kö'du ki'di u'bë kpëni 'deni pili ro Kurisito 'do ame ga ki'di dönni ngi go lende abo ne na kedï ti ro ma laka komo Boko'ba.

⁵ Kina tönë 'do Musa kiya bine go lende 'ba tedi ro ma laka komo Boko'ba go toro kö'du ki'di ne. Ame bo kiya te, "Bo ame kö'do kö'du ki'di naga nime ne ti kididi ngi yaga."

⁶ Tine ma kugu mi buku 'ba Boko'ba go tedi ro ma laka komo bo go ti'di do lende abo mo na me te, "Ni, kinza kebe kija dë ti müyi te, 'Yë na ti kari komo njö mitoro to'de Kurisito mo kako bëri bine?

⁷ Yë na ti kodo njö kari mi maliti toja Kurisito mo kodo yaga di mi tolë? "

⁸ Kina ugu 'deni gbi iya te, "Ni moto lende 'ba Boko'ba 'deni njöli te do ngila yi, do dande dë yi, kina gbi 'deni mi döki'di yi." Omba gogo 'jo 'ba ti'di do go lende 'ba Kurisito mo tönë na ma duwöwö 'deni ziye ne.

⁹ Kina me odo ni na ngi kiya te ti kpëyi Kurisito na ro nere, ki'di döyi ngi gomo Boko'ba oja bo 'deni yaga di mi tolë, ti komo yi ngi.

¹⁰ Römöyi odo ze di'dike doze ngi gomo ti döki'di koto na ti ki'di ze ngi ro ma laka komo Boko'ba. Kina odo diyake ngi yaga ti kpeze kina ti komo ze ngi.

¹¹ Mi buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Lijë ame ga pili ki'di dönni 'deni go lende abo ne kö'du mo inza kaya kpe rönni."

¹² Tine iya röni 'deni zi bilaka pili. Römöyi le'jete geli inza kpe mi löngö Yudayi ni ma ti bo löwö. Boko'ba na ro nere 'ba bilaka nime pili. Yëyi löbu abo nime 'deni pili ro ma koriya do ame ga kedï kidëki bo ne.

¹³ Kina tönë gbi kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "Lijë ame ga pili kidëki bo nere Boko'ba tokonyi lijë ne, bo ti komo ngi."

¹⁴ Tine ti lijë kidëki bo totondo odo lijë ki'di dönni dë go lende abo? Kina ti lijë ki'di dönni gomo tondo ga odo lijë kuwö lende abo dë? Kina ti lijë kuwö tondo mo ga odo kuwöwö dë zinni?

¹⁵ Kina ti kuwöwö rönni tondo ga ɔɔɔ koja bo laja dë? Kina tönë buku 'ba Boko'ba kiya bine te, "Tako 'ba bo ko'de laja laka naga nime ele te go wa'di?"

¹⁶ Tine pele tara bilaka mo ga pili na dë 'böwu kuti go lende mo. Römöyi Yesaya mo na tönë kiya te, "Nere, yë na ki'di dönni ra go lende ze?"

¹⁷ Kina me ti'di do gomo ako di mi tuwö lende mo. Tine tuwö mo ako di mi laja 'ba Boko'ba mo tönë kuwöwö ne.

¹⁸ Ne i'dike mititi te, "Lijë Yudayi mo ga na kuwö ma 'bënni dë?" Rɔ ma laka lijë uwö römöyi kɔzo ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba bine kiya te, "Dönni lijë bo laja ma ga udu ngi kogba mi döliɔ. Lende 'bënni ote mi döyayi nime ngi pili."

¹⁹ Kina i'dike mititi gbi te, "Tara ne lijë Yisarele ikali 'jo 'ba lende nime dë?" Musa na doɔba kileme ma lijë kikali 'deni. Ame bo kiya tönë te Boko'ba iya te, "Ti mi'di miye ngi kombi ro bilaka ame ga kinza du ro ɔto ne. Kina ti mi'di lijë bo rumö naga nima koma kpeye go ko'doke 'diri."

²⁰ Kina Yesaya na kilaɔa ro bo 'deni tönë kiya te, "Boko'ba iya te, 'Bilaka ame ga pele koma ma dë ne na za 'böwu ko'ja ma. Bilaka ame ga kidëki ma dë ne na za mileme roma 'deni teyi."

²¹ Ma go lende 'ba Yisarele na bo kiya tönë te, "Moro 'deni ngi kada kôsö döma ro yawa tidëki lijë wa kinza kuwö döma bo lende kusë nime."

11

Kupö Yisarele Ma Laka

¹ Kina i'dike mititi te, "Bo Boko'ba ebe kilagi 'deni 'böwu yaga di ro bilaka abo mo tönë ga?" Inza du te tara. Ma gbagba ma mo nime ro Yisarele di mi kupö Abarayama, kpa goli 'ba Benyimona.

² Boko'ba ilagi dë du te yaga di ro bilaka abo ga ame bo koza 'deni molo di bi tisaki mo ne. Ikalike ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne dë? Ame Eliya koloma ro toma'jo ro bo zi Boko'ba ro wali rönni Yisarele kiya te,

³ "Nere, bilaka naga nime lijë ote do bo kumë lende 'bi ga 'deni 'doyi yaga. Bi 'ba toɔma akumu 'bi ga lijë icaca dömo 'deni ngi 'doyi yaga. Ma na nge me kola ma 'deni koto kpöki. Kina me lijë kedi 'deni ro toma goma 'do tupö ma gbi yaga."

⁴ Tine Boko'ba ileki dömo 'deni tönë zi Eliya te, "Di mi löngö lijë nime mogba ma 'bama ga 'deni zö di yimo kuluku 'butë bi 'butë dömosowö (7,000) ame ga kinza kulömu kpënni dë zi akoro Bala ne."

⁵ Kina 'deni gbi tara mi kada nime tɔne, kɔzo Yisarele ma ndö te mo ga ëdi ame Boko'ba koweli 'deni yaga go mi këyi abo.

⁶ Ne kina me ɔɔɔ toweli mo këdi 'deni nge go mi këyi, inza kpe nati go ndobo ko'do. Römöyi ɔɔɔ kinza tara mi këyi abo inza kpe nati go bi mo ro mi këyi.

⁷ Tine go diya 'böwu tondo ga gomo nati? Wa mo tönë lijë Yisarele koloma ro toma mo ne lijë ebe ko'ja dë 'böwu, tine ma Boko'ba koweli di mi löngö lijë mo naga na nge ko'ja. Tine ma 'bënni lijë ma laki mo naga nime minyi 'bënni 'deni ngi kɔzo ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba kiya te,

⁸ "Bilaka naga nime, do ti döki'di ma kinza ko'do ndobo na Boko'ba ki'di 'deni ngi zinni, kina me 'deni nbo kömö mi kada nime tone kömönni o'ja go bi dë, mbili nni uwö lende dë gbi."

⁹ Kina me gbi tönë 'do Dawidi kiya te, "Ee, Boko'ba kodo karama to kpe dönni. Nbele 'bënni nima kuyi rönni to kpe yaga zinni ro ngowo ko'ba lijë.

¹⁰ Kiyölu kömönni nima to kpe yaga kinza lijë ko'ja go bi ra. Odi gönni nima to nburu lijë kö'bö tombi gomo 'bënni ga nduwë ro kɔmo lëndö."

¹¹ Kina i'dike mititi gbi te, "Me tönë lijë Yudayi kɔzo yaga ne na koro ngi ro la'ba ma nburu zinni?" Inza du te tara. Lende kirasi 'bënni na me ko'de konyi ngi zi ma ro bo löwö ni. Römöyi 'do ki'di lijë Yudayi kuti gbi to'ja mo kɔzo 'ba bo löwö.

¹² Ne kina me ɔɔɔ lende kënyë 'bënni 'ba Yudayi mo tönë na këdi ko'de yëyi ma do kiteli 'deni mi döyayi, tɔzo yaga 'bënni na këdi ko'de yëyi ma do kiteli 'deni zi bo löwö tara tine, todo'bo lijë Yudayi ro gomo mo, yëyi mo ti këdi ngi kulöwö tondo ga na te?

Konyi 'Ba Bo Löwö

¹³ Mëdi miya ame 'deni ziye kpe ma ro bo löwö ni. Kina kɔzo ame ma na 'deni ro bo laja ziye ne tara, ti moyo roma ti go laja koja ma

¹⁴ go ki'di Yudayi ma 'beze mo tönë ga kebe kuti ti gomo, go kɔmo moto ga 'jaa yayi.

¹⁵ Me ɔɔɔ bo Boko'ba kilagi di rönni na bo ko'do poro ngi ti bilaka lesi pili, ɔɔɔ bo kuti 'deni dönni lijë Yudayi kada moto yayi ti këdi ngi tondo? Omba kina ti këdi ngi ro yëyi ma löbu kɔzo tididi töku.

¹⁶ Kina kɔzo ame ɔɔɔ döndende 'ba wa na kulömu 'deni zi Boko'ba, omba kɔzo mo nima 'deni pili ro abo. Kina ɔɔɔ kulömu ngira'da lijë Yudayi mo na 'deni zi bo, omba döngila mo ga 'deni pili ro abo.

¹⁷ Ngëri ma bo Boko'ba kidiyë mo tönë na me koke döndende ma kunzi mo ga 'deni yaga konzo 'ba ngëri 'ba mökö teyi. Kpe bo löwö ni na 'deni ro döngila ma konzo mo naga 'do këddike ti tigo do kiteli 'ba ngira'da nime.

¹⁸ Tine kpe kinza kebe kudölike lijë döngila ma koke 'deni yaga mo naga nima dë. Kpe gɔ kebe kudölike lijë ro ma totonda? Yë na kēdī kogbo ye kpe döngila, ngira da na dë kēdī kogbo ye?

¹⁹ Tine ma 'do kiyake na te, "Oke döngila mo 'deni yaga 'do konzo ma domo."

²⁰ Omba kina ngi te ro ma laka, tine oke lijë 'deni yaga gɔ lende kinza ti'di do gomo 'bënni. Ne ma 'beye Boko'ba onzo ye 'deni domo gɔ ti'di doye gɔ lende abo. Kina kinza kolomake dë ti do kombi, olomake ti tikere.

²¹ Me odo lijë Yudayi ame mo ga ro döngila ma kötu timo mo ga na ko'ɔ romo dë tara, ma komerike 'beye iyake te kpe na ti bo ko'ɔ roye tégé?

²² Bine do'jake 'deni ma mi këyi ti mi kata abo 'ba Boko'ba na tondo. Mi kata abo ngi kulöwö ro ame ga ko'do lende kënyë ne. Tine kpe mi këyi abo nge ziye odo kö'böke mi kori mo. Odo kö'böke dë tara bo ti koke ye gbi yaga.

²³ Kina odo lijë Yudayi mo naga nima könyö dë ngi nduwë gɔ lende 'ba kinza ti'di dönni gɔ lende abo nime, bo ti konzo lijë ngi kileki teyi. Römöyi bo Boko'ba na ti tigɔ mo 'do tonzo lijë kileki 'böwu teyi.

²⁴ Me odo kpe ma kötuکه mökö naga na bo kebe koke 'deni konzo do ngira da ma kidiyë nima kinza ro ma kötu tiye mo ne, tonzo lijë döngila ma kötu timo naga nima kileki gɔ bi mo na ti konya do bo?

Mi Këyi 'Ba Boko'ba

²⁵ Kpe löndö ma ga, mo'doko ziye kinza kolomake dë ngi kulöwö ti meri mo te, ikalike wa 'deni ro do kiteli. Tine 'jo 'ba wa ma ro ma kusu naga ti mileme 'deni ziye. Minyi nime inza kö'bö nburu tara. Inda 'ba do kapa Yisarele ma konzi 'deni nge timo nbö lijë bo löwö ma bo koweli 'deni naga kako pili zi bo Boko'ba.

²⁶ Kina 'do komo lijë Yisarele pili ngi ti yaga kozo ma tönë kiya te, "Bo kēdī kako tomɔ wa di mi tölē ti kodɔ 'deni di mi Yerosalema. Bo na ti kona lende kënyë 'deni 'doyi yaga di mi kupö Yakoba.

²⁷ Ma Boko'ba, ti mo'do lömu ma nime tinni odo mombi lende kënyë 'bënni 'deni yaga."

²⁸ Kina me Boko'ba 'deni ro ya ti lijë Yudayi gɔ kokonyi ye kpe bo löwö römöyi lijë ma 'bënni i'di dönni dë gɔ laja laka abo. Tine 'bu nni löbu ga na ro ma bo koweli mo kina me ako'ɔ abo gba gönni.

²⁹ Römöyi odo bo Boko'ba koweli abo 'deni to'do yëyi domo bo uyī yimo dë.

³⁰ Tine kpe ma 'beye bo löwö, tönë pa bine uwöke do bo dë. Kina me ma le'jete kpe na ko'jake mi këyi abo 'ba Boko'ba

'deni römöyi lijë Yudayi mo ga ebe kuwö do bo dë kpe.

³¹ Ma le'jete lijë ebe kuwö do bo dë kpe römöyi gɔ lijë ko'ja mi këyi koto nima ko'jake ne gbi nati.

³² Römöyi Boko'ba na me kodɔ kpa bilaka 'deni pili me kuwö do bo dë 'do bo na ko'do mi këyi abo 'jaa zinni pili.

³³ Onḡoke ti yayi. Yëyi ti akikali abo 'ba Boko'ba na ngi ro do kiteli. Botɔ motɔ o'bo dë tūyēti gɔ burē ko'do abo ala ko'bo tiyari gɔ ndobo ko'do abo.

³⁴ Kina kozo ma tönë kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara, ame kiya te, "Yë na ti ko'bo tikali meri 'ba do Boko'ba? Yë na ti ko'bo ti'di lende zi bo?

³⁵ Yë na ki'di wa ra zi bo kiteri 'böwu 'do bo kopi bi mo teyi?"

³⁶ Wa pili bo na me ko'ba. Wa pili naga nime bo na me ki'di 'do kēdī kina 'do kēdī zi bo. Ro löbu kēdī ti zi bo Boko'ba ro nburunburu. Aminī.

12

Loma Ma Laka

¹ Kina me 'deni ti ziye kpe löndö ma ga, moma'jo roma ziye gɔ mi këyi 'ba Boko'ba nime zize ne. I'dike roye kēdī koto laka ro kpa közi zi Boko'ba 'do loma 'be kiyëyi döki'di bo. Ame kina ro mötu ma laka ziye to'do mo zi bo.

² Kinza ki'dike roye dë ngi kēdī yaga kozo wa 'ba döliḡo nime. I'dike Boko'ba kuyi ye yaga mi meri la'ja. Römöyi 'do kikalike ako'doko 'ba Boko'ba gɔ lende ko'do 'be pili kiyëyi döki'di bo.

³ Mi'di ame 'deni ziye pili te ti mi këyi nime bo ki'di 'deni zö ne. Ni motɔ kinza komeri röyi dë kiya te ni na 'deni ngi kulöwö laka ro do kiteli. Tine ma laka mo oloma le këyi mi meri 'bi. Laka 'bi 'ba bo motɔ na ro ti'di döyi gɔ lende 'ba Yësu Kurisitö kozo ame Boko'ba ki'di 'deni ziyi ne.

⁴ Römöyi kozo ame mi yida ro koto kapa 'ba yida ro ngi nbanji ti ndobo mo ga pili ro 'beriberi ne,

⁵ kina gbi tara ze pele ro ma konzi nime mi ro kodɔ'bo ti Kurisitö ze pili ro yida ro koto. Kina ro gɔze nime pili ro kotokoto, ze kapa 'ba yida ro koto ze nime na.

⁶ Kina Boko'ba i'di kpa közi 'deni zize pili ro 'beriberi gɔ mi këyi abo. Kina do'doke ndobo mo ti. Motɔ o'do ti ma 'bëyi ma ki'di 'deni ziyi mo. Odo kpa közi 'bëyi 'ba bo motɔ kēdī ro tumë lende, o'do ti gɔ ma bo ki'di 'deni ziyi ki'di döyi gomo mo nima.

⁷ Odo ma 'bëyi kēdī ro ndobo mi kanisa mo, o'do ti. Ne odo kēdī ro akiyandi, iyandi ti.

8 Ala ɔɔo kɛdi ro toco mi kɛddi, ɔco ti. Ni ame kɛdi ki'di ma 'bɛyi ro aki'di zi bo lisa ni ne i'di ti, ti mi koto. Ala ɔɔo ma 'bɛyi kɛdi ro kɔzi kakpa mo ogbo royi laka teyi. Ne ɔɔo ma 'bɛyi kɛdi ro to'do mi konmi o'do ti, ti loɔo mo.

Ako'ɔ Ma Laka

9 I'dike ako'ɔ 'be kɛdi ti, ti doki'di koto. O'jike lende kɛnyɛ. Lende laka na kinda'bake kitigo.

10 O'ake roye ro go roye kozo londɔ koto mi Kurisito. Kpe, o'boke ti nburu kitigo mi toro roye ro go roye.

11 Inda'bake ndobo kitigo kinza ni moto ko'do tikɛpi dɛ. Tine ogboke roye laka toja laja zi nɛre Kurisito.

12 Kina iliyake ti mi komo ki'di 'be go yeyi abo 'ba Boko'ba. Mi gomo 'be ga pili olomake ti mi kɛddi nburu ti motu ko'do.

13 Okonyike londɔ ame ga ro leri ne ti wa ma kɛddike timo. I'dike liɔo 'be ga kpamo kɛdi nburu yaga ro gbɔɔo zi bo lowo.

14 Ya ame ga ko'do kɔzi kasi ziye ne ititike Boko'ba ko'do yeyi domo. Yeyi na kititike bo gomo bo ko'do donni kinza kititike bo dɛ tusono lijɛ.

15 Olomake ro loɔo ti ya ame ga ro loɔo ne. Uduke koto ti ame ga kɛdi kudu ne.

16 Kinza ko'doke geli dɛ mi loɔgo ye. Kinza ko'doke do kombi dɛ. Ilekike roye liya bɛri toja laja ro go roye. Kinza ko'do royi dɛ kulowo kiya te ni na ro bo lende kikali.

17 Kinza kebe kilekike do lende kɛnyɛ dɛ ti lende kɛnyɛ. I'dike ako'do 'be kɛdi ro ame bilaka pili kuti gomo ne.

18 Ogbo royi ti'di lende kɛyi na 'do kɛdi mi loɔgo yi ma ti bilaka ma laki pili.

19 Kpe ame ga mo'ɔ ye ne, kinza kebeke dɛ topi dokolo. Ola zi bo Boko'ba 'do bo ko'do go ya abo. Romoyi mi buku abo 'ba Boko'ba bo iya 'deni te, "Ma na ti mopi dokolo. Monda nima ma na ti mileki domo."

20 Kina gbi kozo ma tonɛ kugu ne tara, "ɔdo ko'ja bo ya 'bi kɛdi ro 'bo i'di akonyo teyi. ɔdo ko'ja bo kɛdi ro koda mini i'di mini zi bo. Romoyi ti to'do mo kozo a nime te na ti ko'de do kulu'buti zi bo."

21 Ni kinza kola royi dɛ zi lende kɛnyɛ ka'da yi. Tine a'da lende kɛnyɛ yaga ti lende laka ko'do 'bi.

13

Tuwɔ Do Turu

1 Kina ti kpe ro goye pili uwoke do turu 'ba mi doyyayi 'be. Romoyi kɔzi kakpa 'ba wa pili ako di zi Boko'ba. Kina me kɔzi kakpa nime le'jete mi doyyayi 'be ne bo na ki'di.

2 Bo ame kilagi tuwɔ do turu ne, ndose 'ba Boko'ba na bo kilagi 'deni. Kina boto ame ko'do tara ne ti ko'de karama 'ba Boko'ba ngi timo doni.

3 Romoyi bilaka ame ga ro bo lende laka na dɛ kɛdi kere bo donni ga, tine bo lende kɛnyɛ na kɛdi kere.

Ni o'doko 'do doki'di yi ko'bo nburu ro ma kopu di zi bo kɔzi kakpa? Ne ɔɔo ko'doko dɛ, o'do wa ma laka 'do mi bo kɛyi royi.

4 Romoyi bo na 'deni ro bo laja 'ba Boko'ba bine tokonyi yi. Ne ɔɔo ni kikali royi 'deni ro bo kirasi lende kinza ki'di dombeli yi kolodo dɛ romoyi turu nima ki'di do bo ne i'di dɛ ro ma sari. Ndobo abo na ro todo ya 'ba Boko'ba do bo lende kirasi.

5 Kina me ni moto zi yi tuwɔ do turu, tine inza nge go ame 'do komo timo di kpa ya 'ba Boko'ba ne, o'do go kɛdi ro lende laka zi yi.

6 Go ko'du mo na gbi ki'di kɛddi kopike awada ne romoyi lijɛ turu na 'deni ro bo laja abo 'ba Boko'ba mi ndobo nime.

7 Kina opike wali 'ba goye ga ti pili yaga zinni ro go dokomali awada pili ti lende koro ti ro koyo mo.

ɔ'ɔ Lepi Yi

8 Kinza kolake wali 'ba a moto dɛ kɛdi goye, tine 'do wali 'ba ako'ɔ na nge ki'dike kɛdi goye. Romoyi ni ame ko'ɔ lepi yi moto ne, ko'du ki'di abo 'ba Boko'ba na me 'deni gbi pili ko'do.

9 Romoyi ko'du ki'di iya 'deni tonɛ bine te, "Kinza ko'do yɛri dɛ. Kinza ko'do royi dɛ ro bo kɔzi roma. Kinza ko'do 'bogo dɛ. Kinza ko'do mi kombi dɛ." Kina ko'du ki'di naga nime ti moto ga pili ɔo 'deni do ame kiya te, "ɔ'ɔ bilaka lesi lepi yi moto gbi kozo ame ko'ɔ yida royi ne tara."

10 Ako'ɔ i'di kirasi lende dɛ zi lepi moto, omba kina kote go ko'du ki'di pili 'ba Boko'ba.

11 Kina o'doke ti te romoyi ikalike 'deni kada mo na yala. Kada 'ba tongo bi yaga di bi 'ba to'do na me komo 'deni. Romoyi ma le'jete kada abo 'ba tomo ze mo tonɛ 'deni noli roze di ro ma tonɛ gba bine di'dike doze gomo ne.

12 Korondo edi kote ronɛ yaga giri nime kada na 'deni noli tize. Kina i'di du'duke ako'do 'ba bi kolu ti yaga mokɔ dusuke ro jama 'ba ya 'ba mi kada na roze.

13 Kina di'dike roze ti kɛdi yaga laka ro bilaka 'ba mi kada. Kinza di'dike roze dɛ kɛdi ro 'ba ndoro tuwɛ layi ro do kɔzi kɛnyɛ, to'do yɛri, to'do 'diri ala mi kombi.

14 Tine jama 'ba ya 'ba nɛre Yesu Kurisito na kinda'bake, kolake go lende kɛnyɛ 'ba yida ro yaga ti ako'doko mo ga.

14

Kinza Kîlende Dê Rô Boto

¹ Kpe kinza ko'dake kowasa dê ti bilaka ame ga kitigo dê gba laka mi ti'di dönni go lende 'ba Kurisitô ne. Tine o'deke lijê kako mi lónggô ye.

² Römöyi 'ba bo moto ti'di do bo go lende 'ba Kurisitô i'di bo ngi konyo wa pili ro gomo. Tine ma 'ba bo moto ame bo kitigo dê gba laka yimo ne i'di bo ngi nge konyo ma 'ba bo ro möku.

³ Kina kinza bo ma konyo mo nima kebe dê tudöli bo ma koro tonyo mo nima. Kina kinza bo ma koro mo nima kebe dê tilende ro bo ma konyo 'deni mo nima römöyi Boko'ba uti 'deni dönni kpaki ro 'ba bo ga.

⁴ Ni yê na kebe ngi tilende ro bo laja 'ba bo moto tara? Löbu abo na nge kedi kiya laka ti kényê 'ba ndobo abo. Kina ti bo ko'do ngi laka römöyi Kurisitô löbu ze mo o'bo ngi 'do ti'di bo ko'do tara.

⁵ Bo moto omeri 'ba bo tégê kada ma do koto moto na koro kulöwô ro do kiteli di do moto. Tine bo moto omeri ma 'ba bo tégê kada pili ro gomo ro ma koriya. Ne ma laka mo ni moto 'béyi mo nima i'di lende mo kodo laka mi döyi.

⁶ Bo ama komeri lende 'ba kada ma do koto moto na ngi kulöwô ne, bo o'do 'deni toro Kurisitô njeze ze timo. Kina bo ama konyo ma 'ba bo dokomali wa 'doyi ro gomo ne o'do 'deni gbi toro Kurisitô njeze ze timo römöyi bo ileki yê'di mo ngi zi Boko'ba. Kina bo ame koro tonyo wa moto ga ne, o'do 'deni gbi toro Kurisitô njeze ze timo kina bo kileki yê'di mo ngi zi Boko'ba.

⁷ Römöyi ma koto moto di mi lónggô ze nime bine oloma dê nge toro gbagba bo ala tolê go toro gbagba bo.

⁸ Tine odo dolomake bine, loma ze pili toro bo Kurisitô njeze ze. Kina odo dölêke, ti dölêke toro bo. Kina me odo ze dölêke ala dolomake, ze pili ro 'ba bo 'ba Kurisitô njeze ze.

⁹ Go kö'du mo na me 'do ki'di Kurisitô kako kölä bine kodo yaga di mi tolê ne 'do bo kedi ro njeze zi bo loma ni gbi ti töku ni.

¹⁰ Tine ni eddi kilende ro löndö yi moto go wa'di? Ni moto mo eddi kudöli löndö yi moto go wa'di? Ze nime pili dedî dari doroke komo kiti 'ba burê 'ba Boko'ba.

¹¹ Römöyi ugu 'deni ame tönê bo njeze Boko'ba kiya te, "Kozo didi ma, ro go bilaka lesi pili ti kolodo ngi bëri komo ma. Kina ti lijê kuti ngi kiya te ma na ro Boko'ba."

¹² Kina ro goze nime pili moto ni na ti kiyeti go lende ti ako'do 'bi zi Boko'ba.

¹³ Kina ti, i'dike dolake go tilende ro lèpi ze ga yaga. Ma laka mo kinza debe duruwöke a 'ba la'ba dê kedi yaga mi kori zi lèpi ze moto ga ame kedi ki'di lèpi yi kila'ba ngi mi lende kényê ne.

¹⁴ Go ame ma 'deni ro akoto ti Yêsu Kurisitô ne mikali ngi akonyo moto inza ame ki'di bilaka ro ti'da komo Boko'ba. Ne odo ni bo mo na komeri e'bi kiya te a moto nima ti ki'di yi kedi ro ti'da, ti ko'do roni ngi tara ziyi.

¹⁵ Kina me odo wa ame kèddi konyo ne kebe ko'do lèpi yi moto dê kpe kele omba ni inza e'bi kpe nati mi kori 'ba ako'o. Tine ni kinza ki'di wa ame kèddi konyo ne dê kebe kirasi ma koto ame Kurisitô kölä 'deni bine go lende mo ne.

¹⁶ Kinza kebe ki'di wa ame koza 'deni yaga ziyi ro ma laka ne dê kinda ngi ro lende kényê zi lèpi yi moto.

¹⁷ Römöyi tedi mi njeze löbu 'ba Boko'ba inza go wa ma kèddi konyo ala kuwê, tine nge go ame Nyi Koto Laka ki'di yi 'deni laka komo Boko'ba toloma mi lende këyi ti lonjo.

¹⁸ Bo ame koja laja ngi zi Kurisitô kozo a nime te ne na ro ma Boko'ba ko'doko kina bilaka lesi kuti gbi gomo.

¹⁹ Kina di'dike komoze ti go wa ame ga kedi ko'de lende këyi gbi ti tigo zi lèpi ze ga ne.

²⁰ Kina kinza kebe kirasike ndobo 'ba Boko'ba dê ngi yaga go lende 'ba akonyo. Wa pili ro gomo ro ma kele ro akonyo. Tine odo ni moto kebe ki'di lèpi yi moto kebe kila'ba di mini go wa ma kèddi konyo, na ro ma kényê mo.

²¹ Tine ma laka mo a moto ame kedi ki'di löndö yi moto kila'ba di mini ne, kinza ko'do dê lipo odo kedi pele ro tonyo yida ala tuwê layi ni pili ti a moto ga.

²² Meri 'bi nima kèddi timo go lende 'ba akonyo naga nime ne, i'di kedi nge mi lónggô ye kpe ti bo Boko'ba. Ni ame kodoro bici lende dê röyi go wa ma kikali kinza ro ma laka ne na ti yeyi.

²³ Tine ni ama konyo wa ma döyi ro ma kilikô gomo nima Boko'ba ti kodo karama mo ngi döyi römöyi o'do dê du mi ti'di döyi go lende abo. Wa ame ga pili kèddi ko'do kinza ki'di döyi dê gomo kedi ro lende 'ba Boko'ba ne, 'doyi ro gomo ro lende kényê.

15

Omeri Lende 'Ba Lèpi Yi

¹ Ze ma ditigoke 'deni mi ti'di doze go lende 'ba Kurisitô mo naga nime, ma laka mo zize 'do tombi gomo 'ba ya ma kinza ti tigo naga. Tine kinza ze dö'böke dê nge tÿeyi dök'i'di ze.

² Nĩ mōto ziyĩ tomeri lende 'ba lēpĩ yĩ 'dō ko'dō rō wa ame gō kēdĩ rō ma kiyēyĩ dōkĩ'di bō kiyēddi mĩ bō ne.

³ Rōmōyĩ Kurīsītō tōnē bine ne dōkĩ'di bō na dē bō kiyēyĩ. Kina kōzo ma tōnē kugu bine mĩ buku 'ba Bōko'ba ne tara, ame kiya te, "Ti'ja mo tōnē kitija yĩ Bōko'ba timo ne ileki 'deni pili rōma."

⁴ Wa pili naga nime kugu mĩ buku 'ba Bōko'ba ne, ugu 'deni tiyandi ze timo 'dō dēdike ti kōmō ki'di liya ti mĩ kēddi gōmo.

⁵ Bō Bōko'ba bō dō loma liya ti mĩ kēddi ki'di ye tō kpe ko'dōke kōzo 'ba Yēsu Kurīsītō kolomake ti meri kōto mĩ lōngō ye.

⁶ Kina 'dō kpe pili kilēluke Bōko'ba 'ba Yēsu Kurīsītō ñere ze ame gbĩ rō 'bu bō ne ti pili rō gōye ti birō kōto.

⁷ Kina ti kpe o'dōke lēpĩ ye mōto ga gbĩ laka kōzo lōndō, kōzo ma Kurīsītō ko'dō ye tara 'dō ma konzi kilēlu Bōko'ba ti gōmo.

⁸ Miya ziye, Kurīsītō ileki rō bō 'deni rō bō laja zi Yudayi tileme mo zinnĩ Bōko'ba ti ko'dō yēyĩ zi ma kōdō ngĩ di mĩ yĩ līngĩ 'bēnni mo nima gō lōmu mo tōnē bō ko'dō 'deni zinnĩ,

⁹ kina gbĩ 'dō ma rō bō lōwō mo ga kilēlu Bōko'ba ti gō mĩ kēyĩ abo nime kōzo ma tōnē kugu mĩ buku 'ba Bōko'ba bine kiya te, "Kina ti, ti milēlu yĩ ngĩ mĩ lōngō bō lōwō ni. Ti mōba ñgala mo ngĩ milēlu mōyĩ yĩ."

¹⁰ Kina gbĩ ti ma tōnē kiya te, "Kpe ma rō bō lōwō ni iliyake ti kōto tinnĩ lījē bilaka abo ga 'ba Bōko'ba."

¹¹ Mōto na gbĩ kiya te, "Kpe bō lōwō pili ilēluke bō ñere Bōko'ba. Kpe bilaka 'ba dolīnō pili ilēluke bō."

¹² Kina tōnē Yesaya kiya gbĩ bine te, "Kupō Yisayi ti kōdō 'deni, ti ki'di bō ngĩ kēdĩ rō bō dō bō lōwō ni. Lījē ti kēdĩ ngĩ ti kōmō ki'di gō yēyĩ abo."

¹³ Bōko'ba bō dō kōmō ki'di gō mĩ kēyĩ abo mo nime ki'di ye tō kpe kiliyake kēddike lo ti lōnō mĩ ti'di dōye gōmo. Kina 'dō kōmō ki'di 'be gōmo koto tiyōbu ti nduwē ti tigo 'ba Nyĩ Kōto Laka.

Rō Koyo 'Ba Pōlo

¹⁴ Lōndō ma ga, ma di zō bine kpe indake ngĩ lo ti lende laka ti dōkomali akikali, kēddike 'deni tiyandi lēpĩ ye mōto ga gbĩ.

¹⁵ Tine mĩ akugu nime moja kpama 'deni mbowa ziye mĩ wa tōnē ga bine ne kinza kudōlu di dōye. Moja kpama 'deni tara gō mĩ kēyĩ tōnē Bōko'ba ko'dō 'deni zō

¹⁶ ki'di ma rō bō laja 'ba Yēsu Kurīsītō ziye kpe bō lōwō ne. Mĩ tuwōwō laja 'ba Kurīsītō nime ma 'deni ngĩ kōzo bō akumu 'ba Bōko'ba 'dō mō'de ye bō lōwō zi bō rō kpa kōzĩ ma laka ma bō kutĩ dōmo kulōmu 'deni ti Nyĩ Kōto Laka.

¹⁷ Kina kōzo ame ma 'deni rō akōto ti Kurīsītō ne, ti moyo rōma ngĩ gō ndōbō ma mō'dō zi Bōko'ba.

¹⁸ Tine ma minza milaṅa rōma tilende gō wa ame ga Kurīsītō ko'bo'bi dē tō ne, gō ki'di bō lōwō tuwō dō Bōko'ba. Bō o'dō 'deni ti lende kiya gbĩ ti ako'dō ma

¹⁹ gbĩ ti tigo 'ba Nyĩ Kōto Laka mĩ gō kōto ma konzi. Mĩ lingere ma nime kisaki mōlo di Yerosalema ñbō kōmō Iloriko ne, laja laka 'ba Kurīsītō na muwōwō 'deni pili teyi.

²⁰ Akiteri ma nduwē tuwōwō laja 'ba Kurīsītō nime mĩ gō bi ame ga lēbi mo kōmō dē gba teyi ne. Rōmōyĩ kinza mebe mō'ba ma 'bama ra dō gbōndō kujē 'ba bō mōto.

²¹ Kina kōzo ma tōnē mĩ buku 'ba Bōko'ba kiya te, "Lījē ame ga kiya lende abo dē zinnĩ ne ti kō'ja ngĩ. Kina lījē ame ga kuwō dē ne ti kikali ngĩ."

Teri 'Ba Pōlo Gō Tari Romo

²² Gō kō'du mo na me kēdĩ kota ma 'deni nduwē mĩ konzi kinza tōmō ziye yayi ne.

²³ Tine le'jete ndōbō ma mĩ kapa gō bi mōto naga nime bine mote 'deni. Kina kōzo ame miteri 'deni kulōwō 'dō tari ziye yayi kōmō kōo mo konzi ne,

²⁴ miteri 'dō to'ja ye mĩ tari ma Sepaniya. Kina 'dō kpe na ki'dike ma 'jaa gō kōri di yayi o'do moloma 'deni ngĩ mbowa miliya rōma tiye laka.

²⁵ Tine ma gĩri nime mēdĩ gba mari Yerosalema toto a 'ba konyi zi bilaka 'ba Bōko'ba ama ga yayi ne.

²⁶ Rōmōyĩ kanisa ma mĩ Makedoniya ti ma Giriki bine omeri lende 'ba bō lisa ma mĩ lōngō bilaka 'ba Bōko'ba ma mĩ Yerosalema 'deni kina me lījē kōja kpa kōzĩ 'dō toto mo zinnĩ.

²⁷ Lījē na ngĩ kiteri 'bēnni to'dō mo. Tine rō ma laka ēdĩ ngĩ rō wali zinnĩ topi mo tara rōmōyĩ lījē bō lōwō ni o'ja yēyĩ 'ba Bōko'ba 'deni di zi Yudayi. Kina ma laka mo na ngĩ zinnĩ lījē ma rō bō lōwō tokonyi Yudayi tara ti wa ma lījē kēdĩ timo.

²⁸ Tine o'do mote ndōbō nime 'deni mi'di kpa kōzĩ nime 'deni zinnĩ, ti mudō kebe ziye yayi mala nduwē Sepaniya.

²⁹ Kina mikali ngĩ tōmō ma ziye yayi ti kēdĩ ngĩ lo ti yēyĩ 'ba Kurīsītō.

³⁰ Kpe lōndō ma ga, kōzo ame ze 'deni rō akōto mĩ ñere ze Yēsu Kurīsītō ne, moma'jo rōma ziye, o'do'boke roye kōto tō mĩ mōtu ko'dō gōma, mĩ ako'bo 'ba Nyĩ Kōto Laka.

³¹ Umōtuke gōma 'dō Bōko'ba kokonyi ma kitata ma di zi ma kinza ki'di dōnnĩ dē gō lende abo ga di mĩ dōyayi 'ba Yudayi ne. Kina gbĩ gō bō ki'di bilaka abo ga ma

mī Yerosalema kogba kpa kōzi nime mēdi moto ne ti mī kēyi.

³² Kina go mako ti ziye lo ti loṅo kina odo kēdi ngi ro ako'doko abo 'ba Boko'ba go mindawo roma titi mbowa ziye yayi.

³³ Boko'ba bo lende kēyi koloma to kpe koto tiye pili. Amini.

16

Akumötö 'Ba Pölo

¹ Ma na me mēdi moja lēmi ze Poyibe kari ziye. Loko na ro bo ndobo 'ba kanisa ma mi Kenkoriya.

² Inda'bake ni laka ro 'ba Kurisitö nere ze, kpe bilaka 'ba Boko'ba okonyike ni ti wa ma loko ko'doko di ziye. Römöyi loko o'do konyi 'deni zi ma konzi gbi ti gbagba ma.

³ Umötöke Purisikila ni ti Akowila bo ndobo lēpi ma ga mi Yēsu Kurisitö.

⁴ Lijē na tonē kilaṅa rōnni go lende ma ame ma na dē nge koto mēdi mileki yē'di mo zinni, tine ro go bilaka 'ba kanisa pili ma ro bo löwö mo ga ne.

⁵ Kina umötöke bilaka 'ba kanisa ame ga pili kēdi kototo kpēnni bi mötu liṅo 'bēnni ne.

Umötöke Epaneto ame mo'bo kulöwö ne. Bo na ro dōdende 'ba bilaka ma ki'di dōnni go lende 'ba Kurisitö dogba di mi doyayi 'ba Asiya.

⁶ Umötöke Mariya. Loko ma ko'do ndobo kulöwö ziye mo tonē.

⁷ Umötöke Andonika ni ti Yunīya, lijē ma ro wado ma mo tonē ga koloma ga tö mi maboso ne. Lijē na ro ma kilēbi kulöwö di mi löngö bo laja 'ba Kurisitö kina lijē na gbi ki'di dōnni go lende 'ba Kurisitö dogba di zö.

⁸ Umötöke Ambolato ame ro 'ba Kurisitö mo'bo kulöwö ne.

⁹ Umötöke Orobano lēpi ze mi ndobo 'ba Kurisitö. Kina umötöke Sitakiso ame mo'bo kulöwö ne gbi.

¹⁰ Umötöke Apele, bo ame kilagi toga kpa bo go Kurisitö ne. Umötöke bilaka liṅo 'ba Aritobolo ga.

¹¹ Umötöke wado ma Erodiyona. Umötöke bilaka 'ba nere Kurisitö ame ga liṅo 'ba Narokiso ne.

¹² Umötöke Turupina ni ti Turupösa, lijē ma ko'do ndobo 'ba nere Kurisitö mo naga tonē ne, gbi ti Perosisi ame mo'bo kulöwö ko'do ndobo 'ba nere Kurisitö kulöwö ne.

¹³ Umötöke Rupusa, bo ame ngi ro ma laka ro 'ba nere Kurisitö ne. Kina umötöke ma bo gbi, loko ma tonē ko'do ma ngi kulöwö kozo kole 'bēnni ne.

¹⁴ Umötöke Asunuritö ni ti Pelegono ti Erome ti Pataroba ti Eroma ti löndö ame ga tinni ne.

¹⁵ Umötöke Pilologo ni ti Yuliya gbi ti Nerewo ni ti lēmi bo ti Olomba ti bilaka 'ba Boko'ba ame ga pili kēdi koloma tinni ne.

¹⁶ Umötöke roye ro go roye ti kōzi riyo. Kanisa 'ba Kurisitö ame ga pili bine ne umötö ye pili.

Ndose Ma Nburunburu

¹⁷ Löndö ma ga, moma'jo roma ziye, i'dike komoye kandi laka di zi lijē bilaka naga nima kēdi kiyandi a moto to ne ga 'beri di go ma kiyandi ye timo lijē kēdi ko'de ro koza mi kanisa ki'di ya moto ga kozo yaga di mi kori 'ba Boko'ba. Kinza kodo'boke dōye dē tinni.

¹⁸ Römöyi lijē ama ga tara ne inza kpe ro toja laja 'ba Kurisitö nere ze, a 'ba go kōmōnni na lijē kēdi e'bēnni ro to'do mo. Lende koṅmi 'bēnni nima lijē kēdi kinene ne na lijē ku'bolu ma kinza ngi lipo ti lende oto naga ngi timo.

¹⁹ Ne ma 'beye lēbi 'be ame kpe ti dōki'di koto mi laja nime ne, ma konzi pili uwö 'deni. Go kö'du mo na ma 'deni ngi ti mi kēyi go lende 'be. Tine mo'doko ye go kēddike ti akikali mi lende laka, tine lipo tara ro rumö zi lende kēnyē.

²⁰ Kina ti bo Boko'ba bo lende kēyi kiyangmi Satani ngi yaga ku'du bēri bi ndiye.

Lende kēyi 'ba Yēsu nere ze koloma tiye.

²¹ Timatiyo bo ndobo lēpi ma umötö ye pili. Wado ma ga Lukiyö ni ti Yasona ti Sosipata umötö ye gbi pili.

²² (Ma Terotiyo bo ma ki'di tugu waraga mo nime ne, mumötö ye pili mi möyi nere Kurisitö.)

²³⁻²⁴ Gayo bo ma, ma Pölo mēdi moloma liṅo mo bilaka 'ba kanisa kēdi kototo kpēnni bi mötu liṅo abo ne umötö ye pili. Eraseto bo kikeki yamo 'ba turu ma mi gawo mo nime umötö ye. Löndö ze Korato umötö ye gbi pili.

²⁵ Dilekike yē'di ti zi bo Boko'ba ame tigo abo ki'di ye 'deni koroke kitigo mi ti'di dōye go laja laka 'ba Yēsu Kurisitö mo tonē muwöwö ziye ne. Ame kina ngi ko ro laja mo tonē pa ro ma kusu komo kozo mo konzi ne, kina me kileme 'deni 'jaa nati yaga.

²⁶ Ileme 'deni yaga bi kozo ti akugu 'ba bo kumē lende 'ba Boko'ba ga. Kina bo Boko'ba ma ro nburunburu mo tonē na me ki'di kö'du mo 'deni zi bilaka 'ba doyayi nime pili tikali mo go lijē ki'di dōnni gomo ko'do pili.

²⁷ Ro löbu kēdi zi bo Boko'ba ame bo na koto kpöki ro bo akikali ne nduwē ro nburunburu ti möyi Yēsu Kurisitö. Amini.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba Polo Zi Kanisa Ma KORINITO

¹ Ma Polo mo ame Boko'ba kigeli ma 'deni go ako'doko abo ro bo laja 'ba Yesu Kurisitō ne, ze ti Sosetene bo löndö ze, dumötö ye pili.

² Mëdi mugu ame ziye kpe kanisa 'ba Boko'ba ma mi Korinito, kpe ame ga Boko'ba kidëki ye 'deni ro 'ba bo ga ro akoto ti Yesu Kurisitō gbi mi ro kodo'bo ti ma konzi moto ga ame mi dolinjo nime pili këdi kumötu ti möyi bo Yesu Kurisitō nere 'bënni ame kina gbi ro nere ze ne.

³ Lende këyi ti yëyi abo 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba nere ze Yesu Kurisitō koloma koto tiye.

Yëyi Ti Kurisitō

⁴ Mëdi nduwë ro to'do yë'di mo zi bo Boko'ba ma go lende 'be go mi këyi nime bo ko'do 'deni ziye kpe ma ro akoto ti Yesu Kurisitō ne.

⁵ Bo odo mōri 'deni dɔye ki'di akikali gbi ti kpa kikali lende 'deni ziye.

⁶ Kina gbi ngira'da 'ba laja 'ba Kurisitō alo 'deni ngi miye,

⁷ kɔɔke dë du te di do yëyi ma Boko'ba këdi ko'do pili ziye naga mi koma ki'di 'be go tako 'ba nere ze Yesu Kurisitō tileme ro bo.

⁸ Bo na ngi ti kogbo ye kō'bōke ti mi këddi n̄bō kōmō mi kada ma ro n̄burun̄buru 'ba dolinjo nime kota ye kinza boti moto rɔye mi kada 'ba tako abo nima.

⁹ Bo Boko'ba na me kidëki ye 'deni mi ro kodo'bo ti kole abo Yesu Kurisitō nere ze nime kina bo bo tuyi mi lende abo na dë.

Lamo Ti Ro Koza

¹⁰ Kpe löndö ma ga, mëdi mi'di ame ziye ti kōzi kakpa 'ba nere ze Yesu Kurisitō. Utike do lende 'be bi koto kinza ro koza yimo. Odo'boke miye n̄buru koto mi meri 'be gbi ti lende kiya 'be ga.

¹¹ Römöyi muwö lëbi mo bine e'be Kulöwë ga iyëti zö tégë lamo ëdi 'deni mi löngö ye yayi.

¹² Kpe lende 'be pili ro goye, ya moto ga ebe tiya mo te, "Ma 'bama mōsö go Polo," ya moto ga iya 'bënni te, "Ma 'bama ro 'ba Apolo," moto ga tégë, "Ma 'ba Pitörö na," tine ya moto ga iya 'bënni te, "Ma 'ba Kurisitō na."

¹³ Wa'di ga na tara? Kurisitō mo ebe koza mini 'deni? Polo na me kutöti kolë bine do ngëri goye ne? Obapatisi ye ro bo kōsö go Polo ga?

¹⁴ Yë'di këdi zi Boko'ba, 'bama mobapatisi ama boto dë di mi löngö ye yayi.

Bilaka ma mobapatisi na nge ro Kurisipö ni ti Gayo.

¹⁵ Kina kinza boto moto kebe kiya dë te obapatisi bo ro bo kōsö goma.

¹⁶ Tine moto e'be Setepana ga na nge mobapatisi. Momeri 'bama boto moto ma mobapatisi 'böwu di go ame inza kpe.

¹⁷ Kurisitō oja ma dë tobapatisi bilaka, tine oja ma tuwöwö laja laka abo. Kina bo oja ma dë gbi 'do tuwöwö mo ti akikali 'ba mi do bilaka lesi kinza kuburu bi 'ba tutöti Yesu nime ra yaga.

Akikali Ma Laka

¹⁸ Römöyi tolë 'ba Kurisitō do ngëri nime ma di zinni lijë ma 'deni ro a 'ba tolë naga nima inda ngi kozo lende sari. Ne ma di zize ze ame këdi koma ze ne ileme ngi ro tigo 'ba Boko'ba.

¹⁹ Mi buku 'ba Boko'ba yayi iya te, "Ti mirasi mi akikali 'ba bo lende kikali ni yaga. Kina ti milikö mi koma kandi 'ba bo koma kandi ni yaga."

²⁰ Ne odo kina këdi 'deni te tine lijë bo lende kikali ni ëdi 'deni yala nati? Kina gbi lijë ma ro bo koma kiyandi 'ba kö'du ki'di mo tönë ga lijë ëdi 'deni yala nati? Lijë bo kpa kitigo mo tönë ga ëdi 'deni yala nati? Kina me Boko'ba kileme 'deni bine akikali 'ba dolinjo nime ka ngi ro wa sari.

²¹ Römöyi bo Boko'ba ti akikali do kiteli abo i'di tikali bo 'deni konya dönni lijë bilaka lesi ti akikali ma 'bënni mo tönë. Tine ma ki'di dönni go laja rumö abo nime dëdi duwöwö kozo akiya 'bënni 'ba laki ni ne na Boko'ba këdi koma.

²² Yudayi iteri ma 'bënni ro go koto ro akileme mo, tine Giriki oma 'bënni ro go akikali mo.

²³ Tine ma 'beze duwöwö eze nge ro lende 'ba tutöti Kurisitō ame koja kako di mitoro ne. Kina me 'böwu Yudayi omba ma 'bënni za ro gönni teyi, tine ma di zi bo löwö ni ngi ro wa sari.

²⁴ Na ma di zinni lijë Yudayi ni ti Giriki ame ga Boko'ba kidëki 'deni ne, Kurisitō mo na me ngi dëdi duwöwö. Bo na ro tigo 'ba Boko'ba gbi ro akikali mo.

²⁵ Römöyi wa ame këdi kiya ro rumö 'ba Boko'ba ne ebe akikali 'ba bilaka lesi. Kina wa ame këdi kiya ro takenme 'ba Boko'ba ne ebe tigo 'ba bilaka lesi.

²⁶ Kpe löndö ma ga, omerike te ma tönë Boko'ba kidëki ye ne. Ma konzi di mi löngö ye inza ro bo akikali 'ba dolinjo nime. Ma konzi inza gbi ro bo tigo ala ro kole 'ba löbu ni.

²⁷ Tine Boko'ba igeli abo ro wa ame ga bilaka 'ba dolinjo nime kidëki ro rumö ne 'do kodo ro kaya rönni lijë bo lende kikali ni. Bo igeli abo ro wa ame dolinjo kidëki ro

ma kenjeme naga ne 'do kodo ro kaya ronni lijè bo tigo ni.

²⁸ Bo igeli abo ro wa ame ga dolinjo kindiri kudöli kiya ro wa ma yawa ne 'do kuburu lijè bo ro löbu ni.

²⁹ Bo Boko'ba o'do kozo a nima tara kinza boto kari kebe ra tonyo koso mo zi bo.

³⁰ Bo Boko'ba na ko'de ye 'deni ro akoto ti Yësu Kurisito. Kina me bo i'di Kurisito 'deni ro akikali zize. Ti Kurisito na ki'di ze 'deni ro ma laka komo Boko'ba gbi ro 'ba bo ga kutè goze 'deni yaga.

³¹ Kina 'deni kozo ma tonè mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "I'dike lijè ame ga ko'doko tonyo koso ne konyo ti go wa ma Boko'ba ko'do."

2

Laja 'Ba Kurisito

¹ Ne ma 'bama, löndö ma ga, me tonè mari ziye yayi tuwöwö a ma Boko'ba kusu domo 'deni pa naga ne, muwöwö de ti kpa kitigo ala ti akikali 'ba bilaka lesi.

² Mi kada ma medì tiye yayi nima mi'di doma kudölu ngi di go wa pili, Kurisito na nge mi'di komo ma tuwöwö mo ziye gbi ti lende 'ba tutöti bo.

³ Mi kada nima ma ngi du kinza tigo mo, roma ko'bo tilè'di di zi tikere.

⁴ Kina laja ma ti lende kiya ma ngi du kinza lende kikali mo, tine ro akileme tigo 'ba Nyi Koto Laka.

⁵ Tine ti'di doye go lende 'ba Kurisito inza go akikali 'ba do bilaka lesi. Tigo 'ba Boko'ba na.

Akikali Ma Ro 'Ba Boko'ba

⁶ Ne ma di zi ya ame ga kandi 'deni mi lende 'ba Boko'ba ne lende kikali mo na me dedì duwöwö. Ne tine inza ro akikali ma 'ba dolinjo nime ala 'ba nere mo ga ame kedì kiteli è'bèni ngi yaga ne.

⁷ Akikali nime dedì duwöwö ne 'ba Boko'ba na. Bo na kusu abo domo 'deni di zi bilaka. Bo iteri 'deni molo di bi tisaki mo 'do do'ja ro löbu timo.

⁸ Nere 'ba doyyai nime ma koto koto te ikali akikali nime de. Ma lijè kedì kikali ra dene lijè inza kutöti Kurisito nere 'ba do wa pili.

⁹ Tine kozo ma tonè mi buku 'ba Boko'ba ne iya te, "Wa ame komo ko'ja de mbili kuwö de gbi döki'di boto komeri de ne na ro wa ma Boko'ba kilejo 'deni dömyö ya ma ko'bo naga."

¹⁰ Tine Boko'ba i'di Nyi Koto Laka 'deni kughè'du gomo zize. Römyö Nyi Koto Laka na ro bo kote go lende 'ba Boko'ba ame ga pele nbö ro ma kusu bito ga yayi ne.

¹¹ Kina gbi kozo ame ni moto döki'di yi na nge ro bo kikali go lende 'bi ga 'doyi ne, kina gbi tara Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba na nge ro bo kikali go lende abo ga 'doyi.

¹² Kina ma 'beze a 'ba dolinjo nime na de ki'di ronni zize. Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba na bo ki'di zize tikali kpa közi abo ma bo ki'di zize.

¹³ Kina me dinza kpe dilende ti akikali ame ro meri 'ba bilaka ne. Tine dedì dilende ti wa ame ga Nyi Koto Laka na kiyandi ze timo ne, tiyèti go lende mo zi ame ga bo kedì 'deni yimo ne.

¹⁴ Bo ame kinza Nyi Koto Laka yimo ne o'ja a moto ro kpa közi nime kako di zi Nyi Koto Laka ne de du te. Ikali de gbi inda ngi ro lende sari di zi bo. Römyöi todoro bici lende mo nge ti Nyi Koto Laka.

¹⁵ Kina bo ame ti Nyi Koto Laka ne na ro bo kodoro bici lende pili, tine boto o'bo de todoro bici lende abo.

¹⁶ Kina kozo ma tonè mi buku 'ba Boko'ba ne iya te, "Yè na kikali meri 'ba Boko'ba? Yè na ko'bo ti'di lende zi bo?" Tine na ro ze mo. Ze na ki'di akikali 'ba Kurisito 'deni zize.

3

Tiyöbu Mi Laja 'Ba Kurisito

¹ Ne kpe löndö ma ga, mo'bo de tilende ziye kozo tilende zi ya ame ga 'deni ti Nyi Koto Laka naga tara. Milende 'deni ziye kozo tilende zi bilaka 'ba dolinjo nime römyöi kpe gba ro kole kuru mi ti'di doye go lende 'ba Kurisito.

² Mba na go mi'di kpeye. Mi'di akonyo ma kitigo de ziye römyöi o'boke de gba tonyo mo. Kpe gba o'boke de tonyo wa.

³ Kpe e'be ngi gba kozo bilaka ma 'ba dolinjo nime. Me mi kombi ni ti kpa kogba kedì gba mi löngö ye ne kpe 'ba dolinjo nime na de gba ya? Kpe gba ngi nburu mi loma 'ba dolinjo nime.

⁴ Me odo ya moto ga kënyi kiya 'bèni te, "Mösö 'bama go Polo," moto ga iya te, "Mösö 'bama go Apolo," ne lende 'ba dolinjo nime na de?

⁵ Apolo mo bo ro wa'di? Kina Polo mo bo ro wa'di ga? Ze eze ka ngi ro bo ndobo 'ba Boko'ba ziye ti'di doye go lende 'ba Yësu Kurisito. Ze nime kpaki riyo moto ndobo ma nere Yësu ki'di 'deni ziyi na me keddi ko'do.

⁶ Midiyè ma 'bama 'deni ro kupö mo kina Apolo ako ma 'ba bo 'deni kodo ro mini domo. Tine Boko'ba na ki'di 'deni kiyöbu.

⁷ Kina me bo ma kidiyè mo ti bo ma kodo mini domo pili inza ro a ma kembe. Boko'ba bo ki'di kiyöbu mo nima bo na ro do kiteli.

⁸ Bɔ kidiyɛ mo ti bɔ kodo mini domo lijɛ kpaki riyɔ rɔ ma koriya. Ze nime motɔ Boko'ba ɛdi ki'di bi gomɔ 'ba rɔyi ziyi kɔzo ma ko'dɔ.

⁹ Ze rɔ lɛpi mi ndɔbo abo 'ba Boko'ba kina kpe na rɔ nyaka abo mo ga. Kina kpe na gbi rɔ rɔ abo 'ba Boko'ba.

¹⁰ Ti mi kɛyi nime Boko'ba ki'di ra zɔ ne ma ngi rɔ ajonyi 'ba to'ba rɔ mugɛ gbɔndɔ mo 'deni kina me bɔ motɔ kɛdi 'deni rɔ to'ba domo teyi. Tine ni motɔ onɔ rɔyi laka di bi to'ba mo.

¹¹ Rɔmɔyi Kurisitɔ Yɛsu na nge koto kpɔki Boko'ba kugɛ 'deni rɔ gbɔndɔ rɔ nime. Gbɔndɔ motɔ ma 'dɔ kugɛ 'beri di go ame inza kpe.

¹² Kina ya motɔ ga ti kubɔ domo 'deni teyi ti yamo kɔbɔkɔbɔ ti sitɛri ti dɔku ma kele kulɔwɔ naga. Kina motɔ ga ti kubɔ ma 'bɛnni 'deni ti ngɛri ni ti mɔli ti kolɔko.

¹³ Tine tetenji 'ba ndɔbo mo ti kinda 'jaa mi kada 'ba tileme Kurisitɔ. Rɔmɔyi mi kada mo nima pa'do ma lɔbu ti kako ku'dɔ'dɔ go ndɔbo ko'dɔ 'bi 'ba motɔ kileme kinɛ mo yaga.

¹⁴ Ɔdo a 'bɛyi 'ba motɔ ame kubɔ do gbɔndɔ nima ne konya do pa'do ti ko'ja kpa kɔzi 'bi ngi.

¹⁵ Ne ɔdo 'bɛyi 'ba motɔ na kilanma yo o'ja ɔto dɛ kpe gomɔ. Ni mo na nge ti kɔmɔ ɛ'bi ngi kɔzo a ma kɔmɔ di mi pa'do.

¹⁶ Ikalike 'deni rɔ ma laka kpe na rɔ rɔ lɔbu 'ba Boko'ba kina Nyi Koto Laka abo ɛdi koloma miye.

¹⁷ Kina me ɔdo bɔ mo kebe kirasi rɔ 'ba Boko'ba nime Boko'ba ti kirasi bɔ mo to nima gbi. Rɔmɔyi rɔ lɔbu abo 'ba Boko'ba rɔ a ma koro, kina me 'deni rɔ kpe.

¹⁸ Kinza botɔ motɔ kebe ku'bɔlu rɔ bo dɛ kpe. Bɔ ame komeri rɔ bo tɛgɛ bo bo lende kikali na go akikali 'ba dɔliɔ nime ne, i'dike bo kuyi rɔ bo ti yaga rɔ rumɔ go bo kɛdi rɔ bo lende kikali ma laka.

¹⁹ Rɔmɔyi wa ame bilaka 'ba dɔliɔ nime kɛdi kidɛki rɔ akikali ne ka ngi rɔ lende yawa di kɔmɔ Boko'ba. Kɔzo ma tɔnɛ kugu mi buku abo ne iya te, "Boko'ba o'ba lijɛ bo lende kikali ni 'deni lijɛ kilaka mi kɔmɔ kandi 'bɛnni ga."

²⁰ Kina motɔ gbi iya te, "Nɛre Boko'ba ikali meri 'ba bo akikali ni nima do ɔto mo inza."

²¹ Kina kinza ni motɔ kidewo botɔ motɔ dɛ ka ndenji. Wa pili ziyi rɔ ɛ'bi ga.

²² Pɔlo ni ti Apolo ti Pitɔrɔ ti dɔliɔ nime ti didi ni ti tɔlɛ ti wa ma giri naga nime gbi ti ma 'jaa kɔwɔ yayi naga rɔ gɔnni lijɛ wa naga nime pili ɛ'bi ga na.

²³ Tine ni rɔ 'ba Kurisitɔ kina Kurisitɔ ma 'ba bo rɔ 'ba Boko'ba.

4

Bɔ Ndɔbo 'Ba Kurisitɔ

¹ Ma 'beze ma laka mo na go konɔke ze kɔzo bɔ ndɔbo 'ba Kurisitɔ ga bɔ konɔ go a 'ba Boko'ba mo tɔnɛ ga pa rɔ ma kusu ne.

² Tine wa ma ko'dɔko di zi bɔ konɔ go wa na rɔ tonɔ gomɔ laka.

³ Ne ma 'bama ame go kpe ala bilaka motɔ kodɔrɔ bici lende rɔma go ndɔbo ko'dɔ ma ne, o'dɔ ɔto dɛ zɔ. Ma pele modɔrɔ bici lende mo dɛ gbi.

⁴ Ma di zɔ ma rɔ ma kɔpɔ mi ndɔbo ma, ne tine ileme dɛ du te ma 'deni ngi rɔ ma laka. Nɛre Yɛsu na ti kodɔrɔ bici lende ma.

⁵ Kina kinza kodɔrɔke bici lende 'ba botɔ motɔ dɛ ngi gba tɔti tara kota kinza ma kada mo kɔmɔ titi. Burɛ ma nburunburu pili ɛdi koda tako 'ba nɛre Yɛsu titi njɔ. Bo na ti koja wa pili ma rɔ ma kusu naga pili yaga kpaki ti meri 'ba mi dɔki'di bilaka. Kina ti ni motɔ ko'ja rɔ koyo ame koriya tiyi ne ngi di zi Boko'ba.

⁶ Kina me lɔndɔ ma ga, wa naga nime pili dɔngala mo ga miyari 'deni tize, ze ti Apolo 'dɔ kutuke rɔye go lende ko'dɔ ze. Kina gbi go kikalike mi 'jo 'ba lende mumɛ tɔnɛ kiya te, "Mi akiyɛni ɔrɔke go ame kugu ne." Kina kinza ni motɔ kombi dɔyi dɛ kubi go ya motɔ ga tine kebe kudɔli motɔ ga.

⁷ Ni, yɛ na ki'di yi mbiri do lɛpi yi ga? Tara ne ɛ'bi naga nima Boko'ba na dɛ pili ki'di? Ne go wa'di na kɛddi kombi dɔyi timo kɔzo i'di dɛ rɔ ti'di ziyi tara gomɔ?

⁸ Kpe, ɛddike 'deni ti wa ma ko'dɔkɔke mo naga? Kina kpe 'deni rɔ bo mɔri mo nati? Kpe 'deni rɔ nɛre mo nati ko'ja dɛdi 'beze gba rɔ bo sari? Ne ma kiya te kɛddike ra 'deni ngi rɔ nɛre mo dɛne ɛdi kele ngi sowa go dɛdi gbi rɔ nɛre koto tiye.

⁹ Tine ma di zɔ bine inda kɔzo iya te Boko'ba i'di ze bo laja abo ga tɛdi ngi wɔti titiyi bɛri kɔzo bilaka ame kodo karama 'deni domo tupɔ mo yaga kɔmɔ bilaka pili te ne tara 'dɔ kɔmɔ dɔliɔ lɔbu nime ti malayika ni pili ko'ja rɔ kaya ze.

¹⁰ Ze ma 'beze 'deni ngi yaga rɔ rumɔ dɔmɔyi Kurisitɔ, tine kpe ma 'beye na 'deni rɔ bo akikali. Deɔme ma 'beze 'deni ngi du yaga, tine kpe na 'beye rɔ ma kitigo. Kpe koro ye 'beye kubi goye, tine kudɔli ze ma 'beze.

¹¹ Mɔlo tɔnɛ bine njɔ kɔmɔ mi kada nime tone ze ngi rɔ 'bɔ ti koda mini kinza bɔngɔ rɔze kɛdi koto tomba ze dulɛ dote go bi ti yida rɔze,

¹² do'do ndɔbo ti kɔzize ti tende. Ɔdo kogbɔki ze do'do ngi rɔ yɛyi zi bilaka mo ga. Ɔdo kodo gomɔ rɔze dombi ngi.

¹³ Ɔɔɔ kumu kpa pele goze dileki domo nɔɔi rɔ ma kɛyi. Molo nime ze nɔɔi kɔzɔ yɛri naga tara zi dɔliɔ pili.

¹⁴ Wa naga nime mɛdi mugu ne, minza mugu ziye 'do ki'di roye kaya. Tine mugu ziye tiyandi ye timo rɔmɔyi kpe kole ma ga ma mo'ɔ kulɔwɔ na.

¹⁵ Kpe 'deni le'jete ti bo konɔgo goye ga nɔɔɔɔi mi kori 'ba Kurisito nime, tine 'bu edi nge kɔto. Ma na 'deni nge rɔ 'bu ziye mi kori 'ba Kurisito nime rɔmɔyi ma na muwɔwɔ laja laka mo ziye.

¹⁶ Kina me mɛdi miya ziye ogbake gorɔ doma.

¹⁷ Go ko'du mo na me mɛdi moja Timatiyo kari ziye yayi ne. Bo na rɔ kole ma ame mo'ɔ kulɔwɔ ne. Bo bo ndɔbo ma laka 'ba nɛre ze Kurisito mo na. Bo ti ki'di ye 'deni nɔɔi komerike go akiiyandi mo ga ame mo'do kote mi kanisa naga nime mi go bi lobu nime pili ne.

¹⁸ Ya mɔto ga uboto ga ronni 'deni nɔɔi yayi nime te, lijɛ omeri 'benni tegɛ minza mako kpe tori ye.

¹⁹ Ne ɔɔo nɛre Yesu Kurisito ko'doko nɔɔi zo ti momo giri naga nime yayi. Kina ti mako muwɔ, moɔgo a lobu to nima lijɛ botɔ bo kuboto ronni naga nima kedii ko'do ne.

²⁰ Romoyi nɛre lobu 'ba Boko'ba inza nɔɔi rɔ lende kiya, tine kina rɔ tigo.

²¹ Kina me ma yala na ko'doko? Go mako ziye ti nyo'bo? Ala go mako ti ako'ɔ ti doki'di keyi?

5

Lende Kenye Mi Kanisa

¹ Mi'di ame te ziye, lebi mo edi kiya roni kako zo bine tegɛ yeri ko'do ma kenyɛ ame ya ma kinza kikali Boko'ba de naga pele ko'bo de to'do mo ne edi 'deni ko'do roni mi longo ye yayi. Bo mɔto kebe ko'do ti 'ja 'ba 'bu bo.

² Ne ma tara ne 'do koyoke roye tondo ga? O'ja dene 'do kudoku kogake bo botɔ bo ko'do mo nima yaga di mi longo ye.

³⁻⁴ Ne ma 'bama ame yida roma pele nbɔ rɔ ma kɔwɔ di roye ne, mɛdi tiye mi meri. Kina me mi moyi Yesu Kurisito nɛre ze, modɔ karama mo 'deni do botɔ bo ko'do lende nime kɔzo yida roma edi tiye yayi. Mi kpa kototo 'be ti mɛdi nɔɔi tiye mi meri. Kina ti tigo 'ba nɛre Yesu

⁵ ɔɔake kpa bo nima zi Satani 'do kupɔ yida rɔ bo mo nima yaga tine go nɛre Yesu komo didi bo 'jaa mi kada ame 'deni rɔ 'ba bo 'ba nɛre ne.

⁶ Do kombi 'bi 'ba mɔto ileki aa royi. Ikalike lende mumɛ tone kiya te, "Lanja titiyi pele i'di ruzu ma lobu nɔɔi ko'bu."

⁷ Kina ti ototoke lanja ma molo 'ba lende kenyɛ ti yaga di mi longo ye 'do keddi ke ti yaga 'doyi rɔ wa la'ja kɔzo mangolo'bo 'ba Pasaka ame kinza lanja gomo ne tara. Rɔ ma laka kpe na 'deni nɔɔi tara romoyi Kurisito kamolo 'ba karama 'ba Pasaka ze mo tone umu 'deni.

⁸ Kina donyoke karama ze ti. Tine kinza donyoke de ti mangolo'bo ma ti lanja molo tone ga gomo ame rɔ dokomali lende kenyɛ ne. Donyoke ti mangolo'bo ma laka ma kinza lanja gomo ame kina rɔ lende kodoro ni ti doki'di koto ne.

⁹ Mi waraga ma tone mugu ziye ne miya 'deni ziye kinza kodo'boke doye de ti bo yeri.

¹⁰ Tine miya de te kinza kodo'boke doye de ti bo yeri ma gba kinza kikali Boko'ba de naga ti bo tomomi wa ni ti bo 'bogo ni ti bo akoro ni. Todo'bo doye de tinni mo omba kina rɔ tenyi tari nɔɔi mi koto yaga di mi doliɔ nime.

¹¹ Tine 'jo 'ba lende ma miteri mo, ya ame ga nɔɔi kedii kideki ronni 'deni zize rɔ londɔ tine kedii gba to'do yeri rɔ bo tomomi wa rɔ bo kulomu kpenni zi akoro rɔ bo ti'ja rɔ bo layi gbi rɔ bo 'bogo ne na go kodo'boke doye de tinni. Bilaka ma kɔzo a nime te pele rɔ akonyo kinza konyoke de gbi timo bi koto.

¹²⁻¹³ Tine todo karama do ya ma kinza rɔ 'ba kanisa naga nima ndobo ma na de. Boko'ba na ti kodo karama donni. Ne go wa'di na kpe kodoke karama de do lepi ye ga ame tiye mi kanisa ne? Mi buku 'ba Boko'ba yayi iya 'deni te, "Ogake bo lende kenyɛ yaga di mi longo ye."

6

Burɛ Mi Longo Bilaka 'Ba Boko'ba

¹ Go wa'di na ɔɔo ni mɔto keddi ke ti lende mbowa mi longo ye ti londɔ yi mɔto kebe kogba lende mo za koto kari zi bilaka ma yaga kola bilaka 'ba Boko'ba?

² Ni, ikali de du bilaka 'ba Boko'ba na kedii ko'do burɛ 'ba doliɔ nime pili kada mɔto? Ne ɔɔo kpe na keddi ko'do ke burɛ 'ba doliɔ 'deni, go wa'di na ko'boke de tileɔ lende ma titi naga nime?

³ Ikalike de du ma ze na dedi do'do ke burɛ 'ba malayika ni kada mɔto? Ma tara ne kina de kirindi kebe lende 'ba loma ze bine?

⁴ Ne kina me 'bowu ɔɔo lende ma te ga ko'do ronni, go wa'di na kebe kotoke za zi ya ma kinza rɔ ɔto mi kanisa naga?

⁵ Laja roye. Kpe nima pili botɔ ma koto mɔto te inza mi longo ye nima rɔ bo kikali lende ame go ko'bo tote burɛ 'ba mi longo ma londɔ?

6 Kina me ngɔi 'deni ni mɔto kogba löndö yi ngɔi koto za zi ma kinza ki'di dönni go lende 'ba Boko'ba naga na ko'do burë mo.

7 Me këddi kari koroke 'deni za komo burë te ne, o'ja Satani na ka'da ye 'deni di? Ma laka mo dëne kolake ra ngɔi gbo kirasi lende ziye kolo e'be ga kinza lende gomo?

8 Ne ame kpe ma tönë mo 'deni ko ro löndö ne na kënyike za aa 'böwu tirasi lende tolo wa ro go roye.

9 Ikalike dë du? A mɔto ro bo lende kënyë 'do kodö mi nɛre löbu 'ba Boko'ba inza du te. Kinza ki'dike ku'bölu ye dë. Bo ronoyo ni ti bo tulömu kpënni zi akoro ni ti bo yëri ni ti botoni ma këdi ki'di kö'dö tinni naga

10 ti bo 'bögo ni ti bo tomomi wa ni ti bo layi ni ti bo ti'ja ni ti bo akolo ni, lijë nime pili a mɔto ro todo zinni mi nɛre löbu 'ba Boko'ba inza du te.

11 Ya mɔto ga di mi löngö ye nima bina kina gbɔ pa tönë kozo a nime te. Tine urögö ye 'deni di mi lende kënyë. O'de ye 'deni zi Boko'ba ki'di ye 'deni yaga ro ma laka komo bo ti möyi nɛre ze Yësu Kurisitö gbɔ ti Nyi Koto Laka abo 'ba Boko'ba ze.

I di Yida Röyi Zi Kurisitö

12 Ni mɔto ti kiya te, "Ma ro do ngölö bi to'do wa pili." Ne ti mileki ziyi te, "Yëë, tine wa pili inza ro yëyi ziyi." Ma gbɔ ro do ngölö bi to'do wa pili. Tine mola roma dë zi a mɔto kuyi ma ro atoli 'bëni.

13 Ne odo ni mɔto kiya te, "Akonyo zi mi kina mi zi akonyo," ti miya te, "Yëë, ne tine kada mɔto Boko'ba ti kote domo kpaki riyo yaga." Yida ro nima i'di dë zi bilaka 'do to'do yëri timo, tine i'di 'do toja laja 'ba nɛre Kurisitö timo. Kina bo na gbɔ këdi koja go wa pili zi yida roze.

14 Boko'ba ombi Kurisitö 'deni koja yaga di mi tolë kina ti bo ko'do gbɔ tara zize ti tigo abo nime.

15 Kpe ikalike dë du yida roze nime na ro kapa yida ro Kurisitö? Tine 'do kebe kogba kapa yida ro Kurisitö nime 'böwu tondo ga ko'do ro kapa yida ro bo ronoyo? Kinza kpe du tara lipo.

16 Kpe, ikalike dë? Ni bilaka ame kinda'ba döyi 'deni ti bo ronoyo ni 'deni ro akoto tni. Buku 'ba Boko'ba iya lende nime 'deni te, "Lijë nima kpaki riyo 'deni ro yida ro koto."

17 Kina me bo ame kodö'bo röni 'deni ti Kurisitö 'deni ro akoto ti Kurisitö.

18 Kpe, otake roye yaga di ro yëri. Lende kënyë ma laki naga nima pele pili ëdi 'bënni yaga di mi yida ro. Tine bo ame ko'do yëri ne irasi lende 'deni mi yida ro bo.

19 Ikalike dë du yida roye na ro rö 'ba Nyi Koto Laka ame Boko'ba ki'di 'deni ziye këdi koloma miye ne? Kpe, inzake kpe ro 'ba gbagba ye, tine kpe 'deni yaga ro 'ba Boko'ba.

20 Bo ugö ye 'deni ro tugö. Kina i'dike yida roye ti kileme ro löbu abo 'ba Boko'ba.

7

Lende 'Ba Togbe 'Ja

1 Go lende 'ba wa ma tönë ga kuguke zö bine ne, dogba mo miya te ele zi botoni 'do kosa a mɔto ro 'ja dë.

2 Ne go ame yëri ko'do këdi 'deni ngɔi kulöwö te ne, ma laka mo ziyi ni botoni kogbe 'ja 'bi ziyi, go 'ja gbɔ yo mɔto këdi ti më'dë yi.

3 Kina go ni më'dë kinda'ba 'ja 'bi laka. Kina 'ja gbɔ tara loko kinda'ba më'dë ni laka.

4 'Ja loko inza ti közi kakpa do yida röni, a 'ba më'dë ni na. Kina botoni gbɔ inza ti közi kakpa do yida ro bo, a 'ba 'ja abo na.

5 Kinza kebeke dë toza mi rö, tine nge odo kpe na kutike e'be do lende mo 'deni 'do toloma titi mbowa tara mi tö'dö do ndö bi to'do mötu. Di pötö mo ileki kodö'boke doye kinza Satani ko'ja kpa kori ra di roye ti akiyozo mi togbo do yida roye nima.

6 Miya ama 'deni nge tara, tine inza ro kö'du ki'di.

7 Miteri 'bama dëne go këddike ra pili kozo ma te. Ne ongo, Boko'ba oza loma 'deni pili zize ro gege ni mɔto ti 'bëyi ama gbɔ ti 'ba bo.

8 Tine zi ya ma kinza kogbe rönni dë gba naga ti makuru'bë ni, ma laka mo zinni go lijë koloma e'bënni kö'bö nɛburu kutu nni tara kozo 'bama te.

9 Ne odo ni mɔto ko'bo dë togbo do yida röyi, ogbe 'bëyi ziyi. Togbe mo na laka kinza ako'doko 'ba yida ro kogba döyi ra.

10 Tine ziye kpe ame ga kogbeke roye 'deni ne, wa nime mëdi miya ne lende ma na dë, tine 'ba nɛre ze Yësu na. Kinza 'ja kebe kënyë dë di go më'dë ni.

11 Odo ni 'ja mo kënyë, oloma ngɔi nɛburu tara motoga kileki zi më'dë yi mo nima. Kina kinza ni botoni kebe koga 'ja 'bi dë gbɔ.

12 Ziye kpe ma laki mo ga, ame mëdi miya ziye ne ma 'bama na, 'ba nɛre Yësu na dë. Odo ni löndö mɔto këddi ti 'ja ame gba ki'di döni dë go lende 'ba Yësu ne, kinza koga ni dë odo loko kuti toloma tiyi.

13 Kina gbɔ tara ni 'ja ame këddi ti më'dë ma kinza ki'di döni dë go lende 'ba Boko'ba ne, kinza kënyë dë di go bo odo bo kuti toloma tiyi.

14 Römo'yi botoni ma kinza ki'di döni dë pele gba go lende 'ba Yësu nima ti ko'ja

yëyi 'ba Boko'ba go lende 'ba 'ja abo. Kina 'ja ma kinza ki'di dönì ti ko'ja yëyi gbi go lende 'ba mè'dè nì. Ɔdo kinza tara kole 'be ga ti kèdi ngi ro ti'da kɔmɔ Boko'ba. Tine ro ma laka lijè ro 'ba bo.

¹⁵ Ne ɔdo kiya te ma kinza ki'di dönì dè mo nima ko'doko tiyëyi gbe 'bènni nima, i'dike lijè koza gɔnni ngi. Ròmöyi a mɔto inza bine ame kudödu löndö ti lèmi nime ro akoto. Boko'ba idèki ye toloma mi lende këyi.

¹⁶ Ni 'ja, ikali tondo ma kèdi kɔmɔ mè'dè yì di mi tölè? Kina nì botoni, ikali tondo ma kèdi kɔmɔ 'ja 'bi?

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Kanisa

¹⁷ Tine ndose ame mola zi kanisa pili na me. Nì mɔto oloma kò'bò go loma 'bi ame nɛre Kurisitò ki'di 'deni ziyi Boko'ba kidèki yi teyi ne.

¹⁸ Nì ame dèki kòmò ziyi ko'ja kilele yi 'deni ne, kinza kebe dè kpe 'do tiyölu kpa mbero mo tégè yaga. Kina nì ame dèki kòmò ziyi ko'ja kilele yi dè gba ne kinza kebe koma go a mɔto ro akilele dè kpe.

¹⁹ Ròmöyi tilele mo ala kilele dè pele nima inza ro lende kembe. A ma ro do kiteli mo na ro tuwò do kò'du ki'di 'ba Boko'ba.

²⁰ Nì mɔto ziyi toloma kɔzo ame dèki abo 'ba Boko'ba kota yi ne tara.

²¹ Nì ame dèki kota yi kèddi ro atoli ne kinza kind'a'ba meri mo dè. Ne ɔdo ko'ja kori 'ba 'do tɔdo yaga di yimo tedi ro do ngölö, laka o'do ngi.

²² Ròmöyi atoli ame kidèki 'deni ro akoto ti bo Kurisitò ne bo ope 'deni yaga ro do ngölö. Kina gbi tara ma kidèki kèdi ro do ngölö naga 'deni yaga ro atoli zi Kurisitò.

²³ Boko'ba ugò ye 'deni ro tugò kina kinza kebe ki'dike roye dè kpe ro atoli zi bilaka mɔto.

²⁴ Löndö ma ga, nì mɔto oloma kò'bò kɔzo ma tönè dèki kota yi ne tara kɔmɔ Boko'ba.

Lende 'Ba Paraŋga Ni Ti Makuru'bè

²⁵ Go lende 'ba ya ame ga gba kosa a mɔto ro, ro kogbe dè ne, minza ti ndose mɔto ma Kurisitò kose zò gomo. Tine ma ame mo bo ki'di ma 'deni ti mi këyi abo 'do ki'dike dɔye go lende ma ne, ma na mēdi mo'de ame 'deni ziye ti meri ma.

²⁶ Kɔzo ame ze 'deni le'jete mi gomo ne, ma laka mo ngi ziyi nì mɔto toloma è'bi ngi tara.

²⁷ Nì ame kèddi ma 'bëyi 'deni ti 'ja kinza koma kori mɔto dè kpe romo toga mo yaga. Nì ame kogbe dè gba ne kinza koma è'bi dè.

²⁸ Ne ɔdo nì botoni kogbe inza ro lende kënyè. Kina ɔdo kogbe yi nyiti inza ro lende kënyè. Ne tine mo'doko tokonyi ye

kpe ma 'beye di zi gomo löbu nima lijè bo kogbe rōnni ni kèdi kusu kpènni yimo ro kɔmɔ löndö ne.

²⁹ Löndö ma ga, kada ze mi doliŋo bine gomo ɔwo dè kpe. Kina kisaki di mi kada nime tɔne ma kogbe 'ja 'deni pele naga koloma kɔzo inza ti 'ja.

³⁰ Ma ti tɔlo kòmōnì, koloma kɔzo inza ro meri. Ma kèdi kōgō koloma kɔzo inza ro loŋo. Ma kugò wa naga koloma kɔzo inza ro è'bènni.

³¹ Ma kèdi komomi mōri 'ba doliŋo nime konggo yaga kɔzo ndobo abo na dè. Ròmöyi doliŋo nime dèdi dongoke ne èdi kiteli pili yaga giri naga nime.

³² Kina mo'doko ye go kolomake kinza dōki'di kombi. Bo ame gba kogbe 'ja dè ne, meri mo è'bò ngi nburu go ndobo 'ba nɛre Yësu 'do tiyëyi dōki'di mo.

³³ Ne bo ame ti 'ja ne mi bo è'bò ro ma kombi go a 'ba doliŋo nime tiyëyi dōki'di 'ja abo timo.

³⁴ Kina dōki'di bo è'bò ngi nburu riyò. Lijè ame ga kinza ti mè'dè ne, meri 'bènni è'bò ngi nburu go ndobo 'ba nɛre Yësu. Lijè 'di ma 'bènni rōnni ngi kpaki ti meri 'ba minni kèdi lipo ro ma laka zi bo. Tine 'ja ma kogbe 'deni meri mo è'bò ngi nburu go a 'ba doliŋo nime. Ròmöyi loko o'doko tiyëyi dōki'di mè'dè nì.

³⁵ Minza miya nime 'do to'jɔŋo ye di romo. Tine mo'doko tokonyi ye to'do lende laka toja laja 'ba nɛre ze Yësu nime ti dōki'di koto.

³⁶ Kpe ame ga kilibòke roye 'deni ne, ɔdo konggo lende ko'do 'bi kari dè laka tini tine ako'doko 'ba yida ro ka'da yi 'deni ngi to'do mo, o'do kɔzo ma kiteri kogbeke roye. Kina inza ro lende kënyè.

³⁷ Tine nì ame kind'a'ba dōki'di yi koto mi libò 'bi kogbo do yida rōyi nburu laka a mɔto ka'da yi dè komeri 'deni tara dōyi tola loko koloma tōti ko'doko'do ne, ele gbi.

³⁸ Bo ama kogbe ma 'ba bo ngi ne, o'do 'deni gbi laka. Kina nì ma kola 'bëyi tara nima o'do 'deni laka gbi ro do kiteli.

³⁹ Nì ame kogbe mè'dè 'deni ne, inza ro do ngölö. Tine ɔdo mè'dè yì kolè 'deni yaga nì è'bi ngi nati ro do ngölö bi togbe mè'dè mɔto ma ko'doko. Kina 'do mè'dè mo kèdi ro ma ki'di dönì 'deni go lende 'ba Yësu.

⁴⁰ Tine ma momeri 'bama ma laka mo ziyi toloma tara kinza togbe mè'dè mɔto. Ma, ma Polo momeri ma 'bama na tara kina mikali ngi mēdi ti Nyi Koto Laka.

8

¹ Ti miya ame ziye go lende 'ba yida ma kēdi kumu zi akoro naga. Dikalike 'deni ro ma laka ze pili ti akikali kozo ma kiya rōni. Tine akikali na kēdi ko'de do kombi. Ako'zo na ro a ki'di tigo.

² Bo ame komeri tēgē bo ikali wa ne, bo ikali oto dē gba laka.

³ Tine bo ame ko'zo Boko'ba ne na nge Boko'ba kikali.

⁴ Kina go lende 'ba tonyo wa ma kumu zi akoro ti miya te ze dikalike 'deni ro ma laka akoro inza ro oto. Boko'ba nge koto mitoro, a moto inza.

⁵ Kina kozo ame pele ya moto ga kēdi kiya te, Boko'ba moto ga ēdi mitoro, moto ga mi yayi bēri ne, odo Boko'ba to mo naga nima ti nere 'ba do mitoro mo to naga nima kēdi pele yayi

⁶ ma 'beze dikali Boko'ba nge koto ame bo na ro 'bu ze ne. Bo na me ko'ba wa pili ki'di ze me dolomake mi laja abo ne. Kina nere 'ba do mitoro gbi nge koto ame bo na ro Yēsu Kurisitō. Bo na me ki'di ze ti wa pili 'ba dolinjo nime kozo ame dēdike ne.

⁷ Tine ya moto ga di mi lōngō ze bine ikali ma 'bēnni lende nima dē. Toro akoro na 'deni za kikali rōnni. Pele giri nime odo lijē konyo akonyo mo tēgē lijē onyo wa koro 'deni. Meri 'bēnni itigo dē gba na tonyo a nima kirasi yimo ngi yaga.

⁸ Tine akonyo o'do oto dē zize komo Boko'ba. Odo donyoke dē, iyēnyē ze dē ngi buju komo bo. Kina odo kiya te donyoke pele ilengo ze dē ngi lipo komo bo.

⁹ Ni ro do ngōlō tonyo mo, tine kinza ki'di dē kēdi yaga ro a 'ba la'ba zi ma meri mo ga kitigo dē gba naga.

¹⁰ Rōmōyi odo kiya te bo ame meri mo kitigo dē gba ne ko'ja yi ni bo lende kikali mo tōnē na kēddi 'deni tonyo wa di mi rō 'ba akoro, ro ma tondo na 'do koco bo dē tonyo wa ma kumu zi akoro?

¹¹ Omba bine akikali 'bi mo tōnē na aa 'bōwu kupō bo nima 'deni za yaga. Bine bo gbi ro lōndō ziyi Kurisitō kolē 'deni gbi bo.

¹² Lende kēnyē ame ko'do zi lōndō ma gba meri mo kitigo dē kozo a naga nime te ne, Kurisitō na ko'do lende kēnyē 'deni teyi.

¹³ Ne kina me odo kiya te a tōnē monyo ne na ki'di lōndō ma 'deni kila'ba mi lende kēnyē kozo a nima tara, a moto ro yida minza monyo kpe kinza ma na mebe moro ra ro bo kōzi, ti'di lōndō ma kila'ba mi lende kēnyē.

9

Bo Laja 'Ba Yēsu

¹ Ongoke di roma, ma gbagba ma ro do ngōlō. Ma ro bo laja 'ba Yēsu. Mo'ja kinē

nere ze Yēsu ti komo ma. Kina kpe na ro kinē 'ba ndobo ma mi tigo 'ba nere Yēsu.

² Kina kozo ame ma konzi moto ga kiya pele te minza ro bo laja ne, ma di ziye ma ngi ro bo laja 'ba Yēsu. Rōmōyi tēdi 'be ro akoto ti nere ze Yēsu na kileme 'deni Boko'ba na koja ma.

³ Tine go 'ba ya ma kiya kpēnni roma naga nima ti miya zinni te,

⁴ "Ma di ziye kpe nima, inza ro ma laka go kokonyi ze ti mini ni ti akonyo 'ba kpeze?"

⁵ Inza ro ma laka zize go togbe 'ja di mi yitō ame ga 'deni mi kanisa ne tilingere timo kozo ma 'ba Pitōrō ni ma ti bo laja moto ga 'ba nere Yēsu ti lōndō bo ga tara ya?"

⁶ Go wa'di na ze ma 'beze ti Baranaba na nge go do'do ndobo 'ba kpeze ti kōzize?"

⁷ Yē na ko'do ndobo 'ba bo kanya ra molo ti yamo 'ba gbagba bo? Yē na kidiyē ngēri ra ngi tara kinza konyo ma kana mo? Yē na koda sa ra ngi tara kinza ma kuwē wi mo?"

⁸ Minza miyari nge go 'ba bilaka lesi. Kō'du ki'di iya gbi te.

⁹ Ugu mi kō'du ki'di 'ba Musa bine iya te, "Odo ki'di sa tomba nyōnyu kinza kudōdu kpamo dē teyi." Tara ne lende 'ba sa na ko'zo kulōwō ro Boko'ba?"

¹⁰ Ro ma laka wa nima bo iya go lende ze. Rōmōyi bo koro'do mo ti bo komba mo mi komo ki'di 'ba ndobo 'bēnni lijē ti konyo ngi di yimo.

¹¹ Kina me duli kupō 'ba Nyi Koto Laka 'deni miye. Ne go wa'di na 'do do'ja 'ba tulu yida ro dē gomo di ziye?"

¹² Me kēdi ro ma laka zinni lijē moto mo naga nima titeri mo di ziye ne, o'ja dēne go ma 'beze na kēdi ro do kiteli 'di? Ne ongo ze donyo eze kori mo dē. Dosa eze ngi pili roze kinza kebe kuruwō rōni ra mi kori 'ba laja laka 'ba Kurisitō nime.

¹³ Ikalike 'deni laka bo ndobo 'ba mi rō lōbu 'ba Boko'ba ēdi konyo kpēnni di yayi. Kina bo akumu ni gbi ogba kapa 'ba yida ma kumu naga ro akonyo zinni.

¹⁴ Kina me gbi tara nere ze Kurisitō ose 'deni 'do bo kuwōwō laja laka abo ga konyo kpēnni timo.

¹⁵ Ne ongo 'bama monyo ama lende mo dē. Kina minza mugu lende nime gbi te bine zō ro kpasi. Ma laka mo zō 'do tōlē ngi titi du yaga di do ame 'do bo moto na kari koyoyo ro bo do wa ma 'do moyo roma gomo mo tōnē ne.

¹⁶ Rōmōyi tuwōwō laja laka 'ba Boko'ba na dē ro wa ma 'do moyo roma timo. Ndobo ma, ma Boko'ba kose zō na. Bu'bu zō odo kiya te muwōwō dē.

¹⁷ Odo muwōwō ngi go ako'doko mo ti mo'ja bi gomo 'ba roma ngi. Tine mo'do

ngi kozo ndobo ma ki'di ma teyi go ame Boko'ba kolo 'deni doma ne.

¹⁸ Ne tine 'do wa'di na mo'ja ro bi gomo 'ba roma? Omba kina ro laja laka 'ba Kurisitö nime zo tuwöwö mo ro ma sari kinza boto kopi oto de zö gomo, zö to'jonjo roma yaga di bi to'ja bi gomo 'ba roma.

¹⁹ Di mi ame pele minza ro atoli 'ba boto ne mileki roma 'deni yaga ro atoli zi bilaka pili ro buru 'do mokonyi ma konzi ti'di dönni go lende 'ba Yesu.

²⁰ Zi ma ro Yudayi mo ga mileki roma gbi yaga ro Yudayi 'do tokonyi lijë. Di mi ame minza pele bici kö'du ki'di 'ba Musa ne mileki roma gbi yaga tara mi ndobo ma tinni go mokonyi lijë.

²¹ Kina gbi tara zi ma ro bo löwö naga mileki roma yaga ro bo löwö 'do mokonyi lijë ame ga kinza bici kö'du ki'di 'ba Musa ne. Tine inza de du te moro kö'du ki'di 'ba Boko'ba de. Kö'du ki'di 'ba Kurisitö mbiri doma.

²² Mi löngö ma kinza meri mo kitigo de naga mileki roma gbi kozo lijë tara 'do mokonyi lijë. Mileki roma yaga mo'do wa pili ro ma koriya go loma 'ba bilaka lesi zö tomo lijë yaga.

²³ Mo'do wa pili 'deni tara go laja 'ba Kurisitö 'do mo'ja yeyi ma gomo.

²⁴ Ikalike 'deni mi riña döli bilaka ro ma konzi. Tine pele bo ma koto na nge keddi kari ko'ja kpa közimo. Kina ti ni moto iriña ti ro ma kembe mi loma 'bi 'do ko'ja kpa közi 'ba gomo.

²⁵ Mi leyë pili moto ogbo do yida ro bo laka go bo ko'ja kpa közi. Ro kupö ma 'benni nime le ka go kpa közi kinza kigabi to. Rone kpa közi ma 'beze nime deddi dupö roze gomo ne ö'bo 'benni ngi ro nburunburu.

²⁶ Kina me meddi miriña 'deni ro ma kodoro milapo bi tote mo. Ma 'deni ngi kozo bilaka ame komba mobo abo de ngi sowa mi lili yayi ne tara.

²⁷ Monzo yida roma ga 'deni 'do moro njo kitigo römöyi kinza kebe ko'jonjo ma, ma bo kuwöwö laja laka 'ba Kurisitö mo tönë ra ti kpa közimo kada moto yayi.

10

Akiyandi Gø Lende 'Ba Akoro

¹ Löndö ma ga, mo'doko ziye 'do komerike wa ma ko'do roni zi 'bu ze löbu tönë ga kari ti Musa ne. Lijë nima pili poli itata 'deni kumu do Yöpö Kasi ti ndinni.

² Obapatisi lijë pili 'deni ro bo kösö go Musa ga mi poli ti mini löbu nima.

³ Lijë pili onyo akonyo koto nima Nyi Koto Laka ki'di zinni ne.

⁴ Lijë pili uwë mini koto nima Nyi Koto Laka koja zinni di mi döku mo nima kö'bö nduwë tinni ne. Omba kina ro Kurisitö.

⁵ Tine pele tara gba döki'di Boko'ba eyi de ro ma konzi moto mo ga. Kina töku lijë kileke ngi yi mökö.

⁶ Wa naga nime pili o'do rönni ro akileme zize kinza debeke ra titeri lende kënyë kozo 'benni ma lijë ko'do

⁷ ala dulömuke kpeze gbi zi akoro kozo ma 'benni. Kozo ma kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara iya te, "Lijë oloma ngi bi tonyo karama tuwë wa lijë kënyi bi tusi ngala."

⁸ Kinza debeke de gbi to'do yeri kozo ma 'ba ya e'benni moto ga ame ki'di ma kuluku 'butë bi 'butë sowo döomu dookoto (23,000) köle ngi pili kada koto ne.

⁹ Kina kinza debeke de gbi tiyozo nere ze Boko'ba kozo ma 'ba ya ma 'benni moto ga ame ki'di murë koloma tupö lijë ne.

¹⁰ Kinza debeke de gbi tonjoro roze kozo ma 'ba ya ma 'benni moto ga ame ki'di malayika 'ba töle kupö lijë ne.

¹¹ Wa naga nime pili o'do rönni 'deni zinni te 'do keddi ro akileme zi ya moto ga. Kina me kugu 'deni 'do ki'di komo kandi mo zize. Römöyi deddi ke ma 'beze nime 'deni ngi mi komo koo ame 'deni ngi ro 'ba tako 'ba nburunburu 'ba dolinjo nime ne.

¹² Kina me boto ame komeri ro bo tögë bo eddi ro ma koro toro ne, bo ki'di komo bo kandi laka kinza bo kila'ba ra.

¹³ Akiyozo ame ga pili keddi kömö ziyi ne na gbi kömö zi ya ma laki tara. Boko'ba oro nburu ti mi keyi go lende abo kina bo ola akiyozo de ko'do roni ziyi moto kebe do tigo 'bi. Mi akiyozo bo ti ki'di kori 'ba tolo ro ngi ziyi. Bo ki'di tigo mo ziyi togbo röyi kpmo.

¹⁴ Kina me 'deni ti, kpe löndö ma ame ga mo'yo ye ne, kinza ko'doke oto de kpe ti akoro.

¹⁵ Meddi miya ziye kpe ma kikalike lende 'deni igelike ma laka ti ma kënyë mo 'jaa di yimo.

¹⁶ Kösu tönë dulömu dileki yëe'di mo zi Boko'ba duwëke di yimo ne na ro, ro kodö'bo zize mi roma Kurisitö. Kina gbi mangolo'bo mo tönë donye yimo donyoke ne na ro, ro kodö'bo zize mi yida ro Kurisitö.

¹⁷ Ze pili donyoke 'deni di mi mangolo'bo koto nima. Kina me ze pele ro ma konzi nime ze pili 'deni ngi ro akoto.

¹⁸ Ongöke Yudayi ni te, ame ga pili konyo yida 'ba akumu ne odo'bo ngi pili mi yeyi 'ba akumu nima.

¹⁹ Tine wa'di ga na me meddi miya bine ne? Tara ne akumu zi akoro ni ti akoro mo ro a löbu?

²⁰ Inza tara. Tine miya te, akumu ma 'ba bo kinza kikali Boko'ba ni naga nima lijè èdì kumu zi Satani. Inza zi Boko'ba. Tine ma mo'doko dè ziye 'do kodò'boke roye ti Satani.

²¹ Ro ma tondo mo ga na go kuwèke gbì di mi kòsu 'ba Kurisitó nère ze kebe kilekike 'bòwu kuwèke di mi 'ba Satani? Ro ma tondo mo ga na 'do konyoke di do tarabiza 'ba Kurisitó nère ze kebe kilekike 'bòwu konyoke di do 'ba Satani?

²² Gò wa'di? Do'dokoke go dòkì'dì bo Kurisitó nère ze kombi roze? Ala domerike 'deni ditigoke kebe bo?

Wa Pili Inza Ro Yèyi

²³ Ti ni mato kebe kiya te, "Ma ro do ngölö bi to'do wa pili." Ti miya ziyi te, "Ele. Ne tine wa pili inza ro yèyi ziyi." Ze ro do ngölö bi to'do wa pili ro gomo. Tine lijè wa mo naga nima itigo wa dè pili.

²⁴ Kinza ni mato ko'do wa dè nge tokonyi gbagba yi timo, tine o'do tokonyi lépì yi ga timo.

²⁵ Ni ro do ngölö tonyo yida ame pili kugò è'bì ne kinza akititi teyi tikali mo.

²⁶ Römöyi ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba, iya te, "Doliño nime ti amo ga pili a 'ba nère Boko'ba na."

²⁷ Odo bo ma kinza kikali Boko'ba dè kose yi tari liño 'bèni, wa ame ko'de kòmöyi ne onyo ngi. Kinza kititi dè.

²⁸ Ne odo bato mato kiya 'deni molo ziyi te, "Wa nima umu zi akoro," kinza konyo dè. Römöyi bo omeri lende 'deni ti mi bo ro akonyo nima.

²⁹ Ni na dè komeri 'do tikali mo, tine bo nima na.

Tine motoga ti kiya te, "Gò wa'di na 'do lende 'ba bo mato kota ma di bi tonyo wa ame ma ro do ngölö tonyo mo ne?"

³⁰ Odo mileki yèè'dì mo 'deni zi Boko'ba 'do bo mo kiya kpèni romo tondo?"

³¹ Ne ro ma laka oto ame ko'do ala konyo kuwè gbì ne, o'do pili zi Boko'ba kilèlu bo gomo.

³² Kinza ki'di loma 'bì dè kebe ko'de lende zi ma ro Yudayi gbì ti ma ro bo löwö mo ga ala zi kanisa 'ba Boko'ba.

³³ O'do kozo ma mo'do, miteri tiyèyi dòkì'dì ma konzi pili ti wa ame ga mèdì mo'do ne. Mo'do dè zi gbagba ma, tine mo'do zinni ma konzi pili 'do komo lijè di mi tölè.

11

¹ Kpe ogbake görö do ma gbì kozo ma 'bama ame mogba görö do Kurisitó ne.

Toro Kurisitó

² A nime ki'di mèdì mubì goye ne römöyi èddike nduwè ro tomeri ma, kòsòke go akiyandi ma mo tönè moto ziye ne.

³ Ne mo'doko ziye 'do kikalike ame gbì laka, Kurisitó na mbiri do botoni. Kina mè'dè na mbiri do 'ja. Kina Boko'ba na mbiri do Kurisitó.

⁴ Kina me botoni ame kèdì kumötu ala kiya lende 'ba Boko'ba ti wa do bo ne odo laña 'deni ro Kurisitó ame kina mbiri do bo ne.

⁵ Kina gbì 'ja ame kumötu ala kiya lende 'ba Boko'ba ro do sari ne odo laña 'deni ro bo ame mbiri dönì ne. Ti kèdì zini ro, ro kaya ma löbu. Loko 'deni kozo 'ja ame kopò do mo yaga ne.

⁶ Odo 'ja mo ko'doko tudödu wa dè dönì ma laka mo loko kingenge gbo yaga. Ne kozo ame do kingenge ni ti do kopò ro, ro kaya zi 'ja ne, ma laka mo loko kudödu wa dönì.

⁷ A mato inza ame 'do ki'di botoni kudödu wa do bo römöyi bo ro akileme kinè ro löbu 'ba Boko'ba. Tine 'ja 'bèni ro akileme ro löbu 'ba botoni.

⁸ Römöyi botoni na dè ko'ba di mi yida ro 'ja, tine 'ja na ko'ba di mi yida ro botoni.

⁹ Kina o'ba botoni dè gbì go lende 'ba 'ja, tine 'ja na ko'ba go lende 'ba botoni.

¹⁰ Gò kö'du mo na mi mötu ala mi tiya lende 'ba Boko'ba zi 'ja 'do kudödu dönì teyi ro akileme 'ba közi kapka 'ba mè'dè ni di komo malayika.

¹¹ Tine ma di zize ze ma ro akoto ti Kurisitó nère ze nime, botoni odo dè di ro 'ja kina 'ja odo dè gbì di ro botoni.

¹² Kozo ame pele ko'ba 'ja di mi yida ro botoni ne, 'ja na 'deni le'jete kèdì köyö botoni. Kina wa pili ako di zi Boko'ba.

¹³ Tine kpe na go kiyake e'be ti yayi. Odo tara ne èdì ro ma laka zi 'ja 'do kumötu ro do sari?

¹⁴ Akicali iyandi wa 'deni timo te, odo sunè döyi ni ame ro botoni ne kidakpa kulöwö nima laña na.

¹⁵ Ne ma 'ba 'ja, odo sunè dönni kidakpa kulöwö nima tele na. Boko'ba i'di sunè kidakpa nima 'deni zinni 'ja ro bi 'ba akudödu do.

¹⁶ Ne odo bo mo kebe kowasa lende ma 'beze nime, dölèti ma 'beze ti 'ba kanisa 'ba Boko'ba na me nge diya 'deni.

Akonyo 'Ba Nere

(MT 26:26-29; MK 14:22-25; LK 22:14-20)

¹⁷ Tine mi ndose naga nime a mato mubì goye dè. Römöyi odo kotonjike doye mi mötu 'be mo tönè 'do kèdì ro ma laka ne, tine uyike za 'bòwu yaga ro a kënyè.

¹⁸ Ma dogba mo muwò tègè mi mötu 'be 'ba kanisa ro koza ebe kusu rönì za yimo.

¹⁹ Momeri ti kèdì ngi tara römöyi go kileme ma dòkì'dì Boko'ba këyi romo mo ga.

²⁰ Mī kpa kototo 'be 'do konyoke ngi to ro, ro kodo'bo 'ba Kurisitō n̄ere ze mo ne inza yo.

²¹ Rōmōyi di bi tonyo mo motō ile'de ngi molo tōti ro akonyo ma 'bēyi. Ya motō ga kari ma 'bēnni ngi ti 'bō, tine motō ga konyo 'bēnni 'deni ngi kitēkpē, layi kupō motō ga.

²² Wa'di ga na tara? Inzake ti liño tonyo kpeye tuwē wa di teyi? E'be nima kanisa 'ba Boko'ba na ko'dokoke titi'ja mo todo laja ro bo lisa mo ga? Wa'di na kiterike go miya ziye gomo? Tēgē 'do mubi goye? Lipo, mubi goye oto dē.

²³ Rōmōyi akiyandi nime ako zō di zi Yēsu Kurisitō n̄ere ze na me mēdi mololo ziye. Mī korōndo nima ki'di kōzi bo zi turu teyi ne, bo ogba maᅅgolo'bo ngi

²⁴ kileki yēē'di mo zi Boko'ba bo konye yimo kiya te, "Ame na ro yida roma ame ki'di 'deni goye. Kina ti o'doke nduwē te tomeri ma timo."

²⁵ Kina gbī 'bōwu di pōtō akonyo 'deni na bo kogba kōsu ngi kiya te, "Akuwē nime na ro lōma ma la'ja 'ba Boko'ba ma korō 'deni do roma ma. Kina ti odo kēddi kuwēke, o'doke nduwē te tomeri ma timo."

²⁶ Kina odo kotoke tonyo maᅅgolo'bo nima kuwēke gbī nduwē te di mī kōsu nima ēddike ro tuwōwō lende 'ba tōlē 'ba n̄ere Yēsu timo n̄bō bo kileki kako dōliᅅo bine.

²⁷ Kina nī bo ame kēddi konyo maᅅgolo'bo 'ba n̄ere Yēsu kuwē di mī kōsu abo nime ngi tara kinza lende koro mo ne, yida ro bo ti roma mo nime na kēddi ē'bi 'deni ka ro tubaru bi mo.

²⁸ Nī motō omeri koᅅᅅo rōyi titi na 'jaa 'do konyo kuwē di mī kōsu nime.

²⁹ Rōmōyi nī bo ame kēddi konyo 'bēyi kuwē ngi tara di mī kōsu nime kinza meri ma kodoro mo ne, burē na ka kēddi ko'de ē'bi dōyi.

³⁰ Gō lende mo na ma, ma konzi 'beye motō ga 'deni ngi ro korō'bo ro, ro ko'ō motō ga kolē 'deni ne.

³¹ Ma kiya te dēdi dodoroᅅe bīci lende ra roze laka dēne Kurisitō inza kodoro bīci mo roze.

³² Ne tine bo odoro bīci lende 'deni roze bo kodo karama yaga doze kinza Boko'ba kodo'bo ze ra koto kote doze ti dōliᅅo nime.

³³ Kina me mēdi miya ziye lōndō ma ga, odo kotonjike dōye 'deni tonyo akonyo 'ba n̄ere Yēsu, odake roye.

³⁴ Ne odo nī motō kēddi ro 'bō onyo kpēyi molo di liᅅo 'bi kinza Boko'ba kari kodo karama ra dōyi go tako mī kpa kototo nima. Tine lende motō naga nima ti modoro gomo 'jaa odo mōmō 'deni ziye yayi.

12

Kpa Kōzi Ki'di 'Ba Nyi Koto Laka

¹ Kina ame ziye kpe lōndō ma ga, wa nime ro kpa kōzi ki'di 'ba Nyi Koto Laka ne, mo'doko ziye 'do kikalike laka.

² Ikalike 'deni tōnē gba bine kinza ki'dike dōye dē go lende 'ba Boko'ba ne, a ma yawa naga a'da ye ngi ki'di ye toro akoro ni ame ga ngi ro tōku kinza kilende dē ne.

³ Kina me mēdi miya ziye bo ame kēdi kilende ti tigo 'ba Nyi Koto Laka ne inza kebe kpe kogboki kiya te, "Jo komo nima dōyi ne Yēsu." Kina gbī boto inza ko'bo tiya mo te, "Yēsu na ro n̄ere," tine n̄ge ti tigo 'ba Nyi Koto Laka.

⁴ Bine kpa kōzi ki'di 'ba Nyi Koto Laka ēdi pili ro 'beri'beri, tine bo Nyi Koto Laka ma ki'di mo n̄ge koto.

⁵ Kori 'ba laja 'ba Kurisitō n̄ere ze nime gbī pili ro 'beri'beri. Tine bo Kurisitō n̄ere ze mo n̄ge koto.

⁶ Tigo 'ba to'do ndobo pili ro 'beri'beri. Tine bo Boko'ba bo ki'di mo zi bilaka pili nime n̄ge koto.

⁷ Ziᅅi nī motō Boko'ba i'di ro Nyi Koto Laka abo ame ngi ko'bo tokonyi bilaka 'ba kanisa abo ga pili ne.

⁸ Nyi Koto Laka i'di ziᅅi motō ro akikali tuwōwō lende. Tine ma 'bēyi motō bo koto mo nima i'di ziᅅi ro tiyēti mo laka.

⁹ Ma 'bēyi motō bo i'di ziᅅi ro ti'di dōyi laka go lende 'ba Kurisitō. Tine ma 'bēyi motō bo koto mo nima i'di ziᅅi ro tigo 'ba akileᅅo.

¹⁰ Ma 'bēyi motō bo i'di ziᅅi ro to'do go koto. Tine ma 'bēyi motō bo koto mo nima gbī i'di ziᅅi ro tumē lende 'ba Boko'ba. Kina bo koto mo nima na gbī kēdi ki'di yi nī motō tikali lende ma yala na ro 'ba Boko'ba tine ma yala na kinza ro 'ba Boko'ba. Ma 'bēyi motō bo i'di ziᅅi ro tilende ro kpa lōwō. Tine ma 'bēyi motō bo koto mo nima i'di ziᅅi ro tiyēti mī 'jo 'ba lende mo.

¹¹ Tine bo Nyi Koto Laka koto kpōki nime bo na me pili ko'do wa naga nime ne. Bo i'di kpa kōzi nime pili ro 'beri'beri zi bilaka ro kotokoto kozo ma bo ko'doko.

Kapa 'Ba Yida Ro

¹² Tine Kurisitō ēdi kozo yida ro ame pele koto kapa mo ga n̄banj̄i ne tara. Kapa nima konzi pele n̄banj̄i tara nima liᅅē pili yida ro koto nima na.

¹³ Kina gbī tara ze nime pili, Yudayi ni ti bo lōwō mo ga ti atoli ni ti ma kinza ro atoli ni pili, obapatsi ze 'deni ti bo Nyi Koto Laka tēdi ro yida ro koto. Ze pili duwēke 'deni di mī bo Nyi Koto Laka koto nime.

¹⁴ Kozo ma koᅅᅅoᅅe yida ro inza n̄ge koto, kapa mo ga n̄banj̄i.

¹⁵ Me odo ndi kēnyi kebe kiya te, "Minza ama ro kapa 'ba yida ro rōmōyi ma kōzi

na dē.” Tara ne lende nime ti ki'di bo ngi yaga kinza kpe ro kapa 'ba yida ro?

¹⁶ Ala ɔdo mbili kēnyī kebe kiya te, “Minza ama ro kapa 'ba yida ro rōmōyī ma kōmo na dē.” Tara ne lende nime ti ki'di bo ngi yaga kinza kpe ro kapa 'ba yida ro?

¹⁷ Me ɔdo yida ro pili na kēdi nge koto ro kōmo ti kuwō lende tondo? Ala ɔdo kēdi nge pili ro mbili ti kumē wa tondo?

¹⁸ Tine Boko'ba iyija kapa 'ba yida ro naga nime pili te go ako'doko abo.

¹⁹ Ma kiya te kapa ma koto na nge pili kēdi dēne a moto kideki ro yida ro inza.

²⁰ Kina kozo ame dongoke, kapa pele nbanji tine yida ro koto nima na.

²¹ Kina me kōmo inza kikali tiya mo zi kōzi te, “Ari yayi mo'doko yi dē.” Kina do inza kikali tiya mo gbi zi ndi te, “Ni, ari yayi mo'doko yi dē.”

²² Tine kapa 'ba yida ro naga nime pili dēdi diyake te inza ro a kembe ne, ɔdo lije kinza yida ro inza ko'bo to'do oto.

²³ Tine kapa ame mo ga tōnē dongoke kinza ro a bota oto ne kina debe doroke za 'bōwu yaga ro do kiteli. Kapa ma tōnē mo ga kinē mo ga kaya ro ne na za 'bōwu dongoke dōmo kulōwō.

²⁴ Tine kapa ma yaga kele naga nime boto onyo lende mo dē.

Boko'ba ɔdo'bo kapa 'ba yida ro 'deni na ma ki'di konjo do ma kinza ro a bota oto mo ga,

²⁵ kinza ndo'ji kēdi ra yaga mi lōngō yida ro. Tine go lije kapa mo naga nima pili ko'bo ga rōnni ro akoto.

²⁶ Kina ɔdo a moto ko'do kapa moto 'deni kapa ma laki naga nime pili gbi yaga ro ma ko'bo. ɔdo kilēlu kapa moto kapa ma laki naga nima pili ɛnyī gbi bi tiliya.

²⁷ Kina me kpe na ro yida ro Kurisitō. Tine kpe pili ni moto ro kapa bo moto.

²⁸ Kina me Boko'ba kiyija ye 'deni tara mi kanisa abo. Dogba mo bo i'di bo laja mo ga. Riyō mo bo i'di bo kumē lende ni. Mota mo bo i'di bo kōmo kiyandi ni kina ki'di bo to'do go koto ni. Kina bo kebe ngi tiyija ya ama ga nati, bo akilejo ni ti bo to'do konyi ni ti bo do kanisa ni ti bo tilende ro kpa lōwō ni.

²⁹ Kpe pili inzake nge ro bo laja ala ro bo kumē lende ala ro bo kōmo kiyandi. Kpe pili inzake ti kōzi kakpa 'ba to'do go koto

³⁰ ala 'ba tilenjo roko'bo ala 'ba tilende ro kpa lōwō ala 'ba tiyēti mi 'jo 'ba lende mo.

³¹ Kpe, laka miye ngi mbiri ro ma kombi go kpa kōzi ame ga kulōwō ro do kiteli ne. Tine a moto ma kulōwō ro do kiteli mo ti mileme 'deni ngi ziye, bo na ro ako'bo.

13

Ako'bo

¹ Kina me ni moto ɔdo kikali pele tilende kpa bilaka lesi ti kpa malayika, tine ni ngi ro ma sari kinza ako'bo ti kēddi ɛ'bi ka ngi kozo biro lalaŋa ni ti kaliseye ma kudu kulōwō naga tara.

² ɔdo kēddi pele ti tigo 'ba tumē lende 'ba Boko'ba kēddi pele ti akikali 'ba wa pili kikali wa ma ro ma kusu naga, meri 'bi ko'bo pele tiyese dōku ma lōbu naga, tine ɔdo kiya te kinza ti ako'bo, inza du te ro oto.

³ ɔdo kōza ɛ'bi ga pele pili yaga ki'di yida rōyī gbulungu dōmo ro akonma, ɔdo kiya te kinza ti ako'bo inza ko'do oto lipo te ziyi.

⁴ Ako'bo na ro lende kēyī ni ti lende laka. Ako'bo inza ti mi kombi ala do kombi ni ti tubōtō ro.

⁵ Ako'bo inziri dē. Yimo ututu dē. Dōki'di mo apa dē gbi. Ako'bo inda'ba tiyeli dē.

⁶ Kina bo inza gbi ro lōjo ti lende kēnyē, tine lōjo abo nge ti lende ma kodoro.

⁷ Ako'bo ombi ma 'ba bo gomo 'ba wa pili ko'bo ti'di dōni ti kōmo ki'di ti mi kēddi mo pili.

⁸ Ako'bo ote rōni dē kozo 'ba kpa kōzi naga nima. Tumē lende ni ti kiteli. Tigo 'ba tilende ro kpa lōwō ni ti kiteli. Kina akikali ni gbi ti kote rōnni.

⁹ Rōmōyī akikali ma 'beze nime ti tumē lende mo ga kpaki ti boti rōmo.

¹⁰ Tine ɔdo kiya te ma laka kinza boti rōmo mo kōmō yo kina ma ti boti rōmo tōnē ga ti kōlu ngi yaga.

¹¹ Tōnē mēdi gba ro kole titi ne, meri ma ti lende ma pili kozo 'ba kole titi. Tine ɔdo kōmo ma kopo 'deni mola go lende do kole titi ngi pili yaga.

¹² Kina me ma giri nime dēdike gba ro tonjo Boko'ba nyuru kozo di mi mandara. Tine yayi ti dongoke bo 'deni te di do kōmo di do kōmo. Ma giri nime gbi mikali bo nge gba mbowa, tine yayi ti mikali bo 'deni ngi pili kozo ame bo Boko'ba kikali ma pili ne.

¹³ Kina me miya 'deni ziye lije wa mota naga nime ti'di do go lende 'ba Boko'ba ti kōmo ki'di mo ti ako'bo ti kō'bo ngi nburu. Tine ma ro do kiteli mo kina ro ako'bo.

14

Tilende Ro Kpa Lōwō

¹ Ako'bo na ki'dike kēdi dogba kōmoye. Kina i'dike miye gbi kēdi mbiri go kpa kōzi moto ga 'ba Nyi Koto Laka, ma ro do kiteli mo 'ba tigo 'ba tumē lende abo 'ba Boko'ba nima.

² Bo ame kēdi kilende ro kpa lōwō ne inza kilende zi bilaka lesi, tine nge zi Boko'ba rōmōyī boto moto uwō mi kpa bo dē. A ma kinza kikali naga na ma Nyi Koto Laka kēdi ki'di bo kiya.

³ Tine bo ma kumë ma 'ba bo lende 'ba Boko'ba nima ëdi kilende 'ba bo zi bilaka lesi ki'di konyi koco mi këddi teyi.

⁴ Bo ame këdi kilende ro kpa löwö ne okonyi 'bëni nge ro gbagba bo. Tine ma kumë 'ba bo lende 'ba Boko'ba nima okonyi bilaka 'ba kanisa ngi' pili.

⁵ Kina me mo'doko ye pili 'do kilendeke ro kpa löwö. Tine a ma mo'doko ziye ro do kiteli mo na ro lende kumë. Bo ame kumë lende 'ba Boko'ba ne, bo na mbiri di do ma kilende ro kpa löwö. Tine nge odo bo moto kiyëti mi 'jo 'ba lende mo 'do kokonyi bilaka pili 'ba kanisa.

⁶ Löndö ma ga, me tönë mako ziye yayi ne, ma mëdi milende ra ro kpa löwö dëne ti mokonyi ye tondo ga? O'ja mo'de ngi ro akileme mo ti akicali mo ti lende kumë mo gbi ti akiyandi mo 'di.

⁷ Me a ma kinza didi naga nime pele kozo more ni ti tomo ni ne, odo kingelo yimo de laka ye na ti kuwö yimo?

⁸ Me odo bo kanya kome tototi de laka ye na ti kilejo roni ndö koda do ya?

⁹ Kpe na gbi tara. Odo kebe kilende ro kpa löwö bilaka kuwö yimo de 'do lijë kikali tondo? Eddi kilende e'bi ka ngi mi lili.

¹⁰ Mi dolinjo bine kpa bilaka na me ga pili nbanji ro gege ti 'jo 'ba lende mo ga.

¹¹ Tine odo muwö mi 'jo 'ba lende mo de ma 'deni ro bo löwö zi bo kiya mo to nima. Kina bo 'deni gbi yaga ro bo löwö zö.

¹² Ne dëne kozo ma 'beye nime kiterike kpa közi 'ba Nyi Koto Laka kulöwö ne, ma laka mo 'do kogboke roye tokonyi bilaka 'ba kanisa.

¹³ Kina me ni ame këddi kilende ro kpa löwö ne, ititi Boko'ba ki'di yi gbi tyyëti mi 'jo 'ba lende mo.

¹⁴ Römöyi ma 'bama odo mumötu ro kpa löwö döki'di ma na nge këdi kumötu, tine meri 'ba doma o'ja oto de di teyi.

¹⁵ Ne tine go mo'do tondo? Ti mumötu ti döki'di ma gbi ti meri 'ba doma. Ti moba ngala ti döki'di ma gbi ti meri 'ba doma.

¹⁶ Me odo kileki yeë'di mo nge ti döki'di yi zi Boko'ba 'do bilaka ama ga yayi ne ko'do "Amini" tondo gomo kinza ma bo kikali wa ma këddi kiya mo de?

¹⁷ Motoga mötu 'bi nima ti këdi ro ma laka, tine bo ama tyyi ne o'ja oto de di teyi.

¹⁸ Ne ma 'bama mileki yeë'di zi Boko'ba go ame milende kpa löwö kebe ye.

¹⁹ Tine ma di mi kanisa tilende mbowa ti meri 'ba doma ti kpa ma kuwö yimo naga na mo'doko tiyandi ya moto ga timo. Ame na ro do kiteli zö di do tilende kulöwö ro kpa löwö.

²⁰ Löndö ma ga, kinza komerike lende de kozo kole titi. Tine ilekike roye nge ro boyi

titi zi lende kënyë. Meri 'be i'dike këdi ro 'ba bulöbu.

²¹ Mi buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Ti moja bo löwö tilende zinni lijë bilaka ma naga nime. Ti milende zinni ro kpa löwö. Tine pele lijë inza kuwö doma."

²² Kina me dikalike 'deni tilende ro kpa löwö nima i'di ro akileme zi ma kinza ki'di dönni de go lende 'ba Boko'ba naga. Tine inza zi ma ki'di dönni 'deni. Kina tumë lende i'di ro akileme zi ma ki'di dönni go lende 'ba Boko'ba naga, inza zi ma ki'di dönni de mo ga.

²³ Me odo kpe bilaka 'ba mi kanisa pili kebeke ngi bi tilende ro kpa löwö na bo moto ame kinza ro 'ba kanisa ne kako kodo yayi, bo ti kiya de te kpe nöki na? Ne bo ame ki'di döni de gba go lende 'ba Boko'ba ne

²⁴ Odo bo kodo ko'ja kpe pili këddike tumë lende 'ba Boko'ba, wa ame ga bo kuwö ne ëdi komba döki'di bo ngi bo komeri go lende kënyë abo ga. Lende ma bo kuwö nima na ti kote burë abo ngi

²⁵ koja lende kënyë ma döki'di bo pili yaga bi kozo, bo ti kolodo bëri tumötu Boko'ba kiya te, "Boko'ba ëdi ngi mi löngö ye."

A Ma Kodoro Mi Kanisa

²⁶ Löndö ma ga, a ma miteri ziye na me. Odo kotonjike doye 'deni mi mötu nima moto koba ngala, moto kiyandi wa, moto kiyëti go akileme ma këdi ko'do roni, moto kilende ro kpa löwö, moto kiyëti mi 'jo 'ba lende mo. Tine i'dike ko'do wa pili ro konyi ro go ro.

²⁷ Ne odo moto ga këdi kilende ro kpa löwö, i'dike lijë këdi nge kozo riyö ala mota tara. Kina 'do lijë kilende gbi ro kotokoto ki'dike bo moto kiyëti mi 'jo 'ba lende mo.

²⁸ Ne odo bo kiyëti kpenni kinza i'dike lijë kudumö ma 'bënni ngi, lijë kilende nge ti minni zi Boko'ba.

²⁹ I'dike na riyö ala mota ame ga ro bo kumë lende 'ba Boko'ba ne na kilende moto ga kuwö ma 'bënni nge tara kitemo gomo.

³⁰ Ne odo Boko'ba ki'di lende abo ngi mi bo moto di mi kpa kototo yayi, bo ma këdi kilende dogba mo nima kudumö ma 'ba bo ngi gbo yaga.

³¹ Kina ti kpe pili kiyëti lende 'ba Boko'ba ro kotokoto 'do kiyandi ma konzi pili ki'di mi këddi teyi.

³² Bo kumë lende ni ko'bo titi togbo do a ma këdi kodo di kpenni.

³³ Römöyi bo Boko'ba inza ro bo akirasi. Bo ro bo lende këyi.

Kina me mi kpa kototo 'ba bilaka 'ba Boko'ba pili

³⁴ kinza 'ja kusë dë ti lende. Kola lijë dë kilende römöyî kö'du ki'di 'ba Musa iya 'deni tönë bine te, "A môtô ro 'ja kinza mbiri do bôtöni."

³⁵ Odo lijë ko'doko tikali a môtô lijë kari kititi më'dë nni ga 'jaa di liño. Odo 'ja mo kusë ti lende mi kpa kototo 'ba kanisa loko odo ro kaya 'deni rönî.

³⁶ Mikali dë, e'be nima go ame lende 'ba Boko'ba kisaki kako di ziye ne? Ala go ame e'be kako nge ziye ne?

³⁷ Ne odo ni môtô kiya röyî tégë ro bo kumë lende ro bo kedi ti kpa közi 'ba Nyi Koto Laka ikali a nime mugu ne na ngi ro kö'du ki'di 'ba Kurisitö njeze ze.

³⁸ Boto ame kuwö do kö'du ki'di nime dë ne kinza ni môtô kuwö do bo dë.

³⁹ Kina me ti löndö ma ga, tumë lende mo na ki'dike dökî'di ye gomo. Tine kinza ko'jonjoke go tilende ro kpa löwö dë.

⁴⁰ Wa pili o'dake ro kpa koriya.

15

Todo 'Ba Kurisitö Di Mi Tölë

¹ Kina me ti löndö ma ga, mo'doko tileki tiya go laja laka tönë muwöwö 'deni bine ne gbi ziye. Ame kina kinda'bake 'deni koroke kitigo timo mi meri 'be ne.

² Ama kina ro laja koto laka mo ma muwöwö ziye. Kina ti komo ye ngi timo di mi tölë odo kinda'bake ki'dike doye laka gomo. Ne odo kinza tara, omba i'dike e'be doye 'deni ka ngi gomo ro bëti.

³ Ma ro do kiteli mo ma muwö mololo gomo miya ziye mo na me, Kurisitö ölä 'deni go lende kënyë ze ga kozo ma kugu mololo mi buku 'ba Boko'ba tara.

⁴ Usu bo 'deni tine bo ënyî 'deni kodö yaga di mi tölë mi tö'dö do mota kozo ma kugu yayi.

⁵ Kina bo odo 'deni kileme ro bo zi Pitörö. Bo ileme ro bo gbi zi bo laja abo ga ma 'butë domoriyö.

⁶ Kina bo kodö gbi kileme ro bo zi bo kuwö lende abo ga ma konzi kozo kuluku 'butë (500) tara pili bi koto, ame ma konzi môtô mo ga kedi gba ti kömönni ko'ja kabate ne. Ala odo môtô ga ti kölä 'deni pele.

⁷ Kina bo odo kileme ro bo zi Yakoba, gbi zi bo laja abo môtô ga pili.

⁸ Tine ma ro nburunburu mo pili na bo kari kodö ngi zö ma ame ro kole köyö kinza ko'de bi do oto dë mo nime.

⁹ Ma na 'bama ngi woti ro bo laja ame mo du kinza ro oto ne. Mo'bo dë 'do kidëki ma ro bo laja 'ba Kurisitö. Römöyî moloma pa ro to'do közi kasi zi kanisa 'ba Boko'ba.

¹⁰ Ne tine ti mi këyî 'ba Boko'ba na me ma 'deni te ne. Kina gbi mi këyî nima ilikö

dë ngi tara ro yawa, römöyî ma na mo'do ndobo ngi kebe bo laja ma laki pili. Tine ndobo ko'do ma na dë. Mi këyî 'ba Boko'ba na ko'do ndobo tö.

¹¹ Kina me odo kedi pele ro ma kako di zö ala di zinni lijë ma ro bo laja môtô mo naga nime kina kpaki ro wa ma duwöwö mo ame ki'dike doye 'deni gomo ne.

Todo 'Ba Töku Di Mi Tölë

¹² Kina me laja pili ma duwöwö iya te Kurisitö odo 'deni yaga di mi tölë. Ne ro ma tondo mo na ya ma 'beye môtô ga kedi kiya 'benni 'böwu te töku inza kindiñi kpe?

¹³ Ne odo kedi ro ma laka, omba Kurisitö indinji dë du.

¹⁴ Kina odo kindiñi Kurisitö dë gbi yaga di mi tölë a môtô inza kpe ame go duwöwö. Kina a môtô inza kpe gbi ziye ti'di doye gomo.

¹⁵ Kina ma ro do kiteli mo ti kileme ze ngi dunzö bëti 'deni kpa Boko'ba. Römöyî diya 'deni te Boko'ba indinji Kurisitö 'deni yaga di mi tölë. Ne odo kedi 'deni ro ma laka töku kindiñi dë indinji Kurisitö dë ma?

¹⁶ Römöyî odo kindiñi töku dë indinji Kurisitö dë gbi.

¹⁷ Kina odo kindiñi Kurisitö dë meri 'be ame ki'dike doye gomo ne 'deni ka ngi bi sari, wali 'ba lende kënyë 'be ëdi gba doye.

¹⁸ Kina lijë ame ga kö'dö 'deni mi Kurisitö ne ölu 'deni gbi.

¹⁹ Kina me odo komo ki'di ze go Kurisitö nime kedi 'deni nge go loma 'ba dolinjo nime, lisa ma 'beze na ngi 'deni kulöwö nati.

²⁰ Ne lende ma ro ma kodoro mo na me, indinji Kurisitö 'deni di mi tölë. Bo na 'deni ro dandende 'ba todo di mi tölë zi ame ga pili kedi kölä ne.

²¹ Römöyî kozo ame bilaka lesi na ko'de tölë ne, kina me 'deni gbi bilaka lesi na ko'de todo di mi tölë.

²² Kina kozo ame ma konzi kölä 'deni koto ti Adama ne tara ma konzi ti kodö gbi yaga di mi tölë koto ti Kurisitö.

²³ Mi tumu ame mo ngi ro ma kodoro ziyi môtô ne, Kurisitö na 'deni ro kole dandende 'ba todo di mi tölë. Kina 'jaa 'do kiyija ame ga ro 'ba bo 'ba Kurisitö ne ti mi kada 'ba tako abo.

²⁴ Kina nburunburu 'ba dolinjo mo tönë ti kömö ngi nati. Kurisitö ti ka'da wa pili ma ro löbu do dolinjo nime ti ma ti közi kakpa ti bo tigo mo ga ngi pili kogba njeze löbu ki'di zi Boko'ba 'ba.

²⁵ Römöyî bo Kurisitö na Boko'ba ki'di 'deni mololo 'do kedi ro bo do dolinjo nime nbö bo ka'da bo ya abo ga ngi pili.

²⁶ Tine bo ya ma nburunburu ma 'do ka'da mo tönë na ro tölë.

²⁷ Buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Boko'ba i'di bo ka'da wa pili 'deni." Tine wa pili nime kiya te bo a'da ne, Boko'ba inza yimo. Römöyî Boko'ba na ki'di bo ka'da wa pili mo naga nima.

²⁸ Kina odo bo ka'da wa pili 'deni bo kole gbî ti kileki ro bo bəri bi ndi Boko'ba ame ki'di wa pili 'deni bi ndi bo bəri ne. Kina go Boko'ba na kedi ngi nati ro bo do wa pili.

²⁹ Ne go wa'di na bilaka kedi ko'do bapatisi ti möyi töku 'benni ga gomo? Ma kiya te tado di mi töle kinza yo ti ko'do bapatisi ti möyi töku ni go wa'di?

³⁰ Ne kina me go wa'di na dilanja 'beze roze ngi nburu tombi gomoo?

³¹ Löndö ma ga, ma 'bama ngi ro komoo lendö mi töle. Do kombi ma goye mi loma ze mi Kurisitö nere ze na me kedi ki'di ma miya wa naga nime pili te ne.

³² Ma medî ra nge ro yida ro 'ba doyyai nime dene ti mo'do ya ti kuruku 'ba mökö naga nime di Epeso bine ne ka go wa'di? Wa'di ga na ti mo'ja di gomo? Odo kiya te töku ni kindinjî de kpe kodo yaga donyoke eze kpeze ti tone duwêke römöyî tilëndö dedî dölêke kozo ma tonê kiya röni ne.

³³ Kpe, kinza kölûke lende de. Ro ma laka kozo lende mumê tonê, lëpi kënyê edi kirasi lende laka 'bi.

³⁴ Ilekike komerike doye kolake go lende kënyê yaga. Medî miya nime ro lanja roye römöyî ya moto ga yayi ikali Boko'ba de.

Kinë Ma Kedi Kodo Timo Di Mi Töle

³⁵ Ya moto ga ti kileki kiya te, "Ti töku ni kodo tondo mo ga? Kinê ma tondo mo ga na 'do lijê kodo timo?"

³⁶ Ti miya te, ni rumö nime, kupö odo kogba kidiyê mi yayi, edi kölê titi gba na 'jaa kötu.

³⁷ Tine ma kidiyê mo tonê inza ro ma kötu mo nima pili. Kupö na nge ngi kidiyê 'bi ro silinjî. Motoga bo abo ro 'jo nyönyu ala 'jo 'ba a moto.

³⁸ Kina Boko'ba kogba kinê ame bo ko'doko abo ne ki'di zi kupö nima kötu timo. Kupö pili ro gomo bo i'di kinê teyi ro ame ga koriya timo ne.

³⁹ Kina me kinê wa ame ga pili ti didi yimo ne inza koto. Bilaka lesi ti kinê ma 'benni 'berî. Yeri ti ma 'benni 'berî. Yali gbî ti ma 'benni 'berî. Kina kenze ni gbî ti ma 'benni ga 'berî.

⁴⁰ Kina me kinê a ma mitoro 'berî. Kinê ma mi doyyai bine gbî 'berî. Kina tele 'ba a ma mitoro 'berî, ma 'ba mi doyyai beri bine gbî 'berî.

⁴¹ Kada ti tele ma 'beni, nyepe gbî ti ma 'beni kina kèlu ni gbî ti tele ma 'benni ga. Tine pele di mi löngö kèlu naga nima tele mo ga edi gbî pili ro gege.

⁴² Kinê tele nime na ti kedi tara zi töku ame ga kodo di mi töle ne. Töku ame kedi kusu 'deni ne ngi ro yida 'ba yayi, tine odo kodo 'deni yaga enjme de kpe.

⁴³ Mi tusu mo enyê 'benni 'deni ngi yaga tigo mo to kinza kpe. Tine odo kodo 'deni ele ngi nburu ti tigo ro mbembê.

⁴⁴ Mi tusu mo ro yida ro ma sari nime, tine odo kodo 'deni ngi ro 'ba Nyi Koto Laka.

Kina kozo ame dikalike yida ro ma sari nime kedi ne, omba yida ro 'ba Nyi Koto Laka edi gbî tara.

⁴⁵ Römöyî buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Bilaka ma dondende mo tonê ro Adama ne o'ba 'deni ti didi yimo." Tine Adama ma nburunburu mo na 'ba bo ro bo ti'di didi.

⁴⁶ Dongoke 'deni bine yida ro ma Nyi Koto Laka ki'di na de titi kako dogba, tine yida ro ma sari nime na kako dogba.

⁴⁷ Adama ma dondende nima o'ba di mi lupu 'ba doyyai. Tine Adama ma ro mi riyö mo ako ma 'ba bo di mitoro.

⁴⁸ Kina me ya ame ga mi dolinjî ne ngi kozo bo ma ko'ba di mi lupu nima. Tine ya ame ga mitoro ne ngi kozo bo ma kako di toro mo nima.

⁴⁹ Kina kozo ame doloke kinê 'ba bilaka ma ko'ba di mi lupu 'deni roze ne, kina gbî tara yayi ti doloke kinê 'ba bilaka 'ba doyyai 'ba mitoro 'deni roze.

⁵⁰ Löndö ma ga, wa ame medî miya ziye ne na me. Wa ame ga ko'ba kedi ti roma ti yida ro ne inza ti go bi mi nere löbu 'ba Boko'ba. Kina ame ro yida 'ba yayi ne inza ti go bi mi dolinjî ma kote röni de kö'bö ro nburunburu nima.

⁵¹⁻⁵² Uwöke lende kusu nime to ma. Ze nime pili dinza dölêke ngi 'doyi yaga. Tine odo biro tototi ma nburunburu mo tonê na kudu yo ngi kpilinjî kozo komöyî ame komba ne te na ze nime pili dedî duyike roze ngi yaga welo. Römöyî odo biro tototi nima kudu yo na töku ni kedi kodo ngi ti yida ro ame kenjme de kpe ne. Kina kedi kuyi ze ngi pili.

⁵³ Wa ma tonê ga ro yida 'ba yayi ne edi kolo yida ro ma kenjme de ne ngi rönni. Wa ma tonê ga kedi kölê ne edi kolo yida ro ma kinza kölê ngi rönni.

⁵⁴ Kina me odo wa ma ro yida 'ba yayi ni na kedi kolo yida ro ma kenjme de 'deni, wa ma kedi kölê naga kedi kolo yida ro ma kinza kölê 'deni tara tine, omba edi 'deni ngi ko ro ma laka kozo ma tonê buku 'ba Boko'ba kiya ne. Ame kiya te, "A'da töle 'deni, iyölu kpa bo 'deni yaga.

⁵⁵ Ni töle, aka'da 'bi edi yala? Ni töle, 'di yi mo tonê edi yala?"

⁵⁶ 'Dī abo 'ba tölē ame bo kēdī ko'be wa timo ne na rō lende kēnyē. Kina bi tigo 'ba lende kēnyē na ti kō'du ki'di 'ba Musa.

⁵⁷ Ne tine yēē'di kēdī zi bo Boko'ba go ame bo ki'di aka'da 'deni zize ti ηere ze Yēsu Kurisitō ne.

⁵⁸ Kina me ti ziye kpe löndö ma ga ma mō'ö kulöwö nime, ö'böke kitigo ti mī kēddi ogböke rōye ηburu mī ndöbo 'ba ηere Yēsu Kurisitō. Römöyī kozo ame kikalike 'deni a mōto ame ko'do dömöyī bo ηere ne ilikö dē ηgī du tara rō yawa.

16

Akireke

¹ Mēdi mi'di ame ziye tikali mo go lende 'ba girisī ame 'do kireke tokonyi bilaka 'ba Boko'ba ma mī Yudayi timo ne. Ziye gbi 'do to'do mo kozo ma mose zi kanisa ma Galatiya.

² Rō go kada löbu pili nī mōto ogba girisī go tigo 'bi ki'di bēri 'do kireke dönī. Römöyī ödo mömö kinza kēnyī 'jaa 'böwu tireke mo di roma.

³ Ödo mömö yayi bilaka ame ga kongöke 'deni ne na ηgī ti moja ti waraga kari ti kpa közi ki'di 'be nima Yeroselema.

⁴ Ne ödo kinda gbi laka zö 'do mari, ti dilingere koto tinnī.

Akumötö

⁵ Ti mömö 'jaa ziye ödo mudö 'deni titi kebe Makedoniya. Römöyī mō'doko titi tudö kebe yayi.

⁶ Mēdi mari nime 'do toloma titi mbowa tiye yayi. Mōtoga ti mote löwa nime pili tiye yayi. Kina 'do ki'dike ma 'jaa go kōri tari dogba mī liηgere ma di yayi tari go bi mōto ame zö 'do tari teyi ne.

⁷ Mō'doko dē 'do tonngo ye ηge rō korökoro titeli ηgī dömo. Momeri 'do migabi titi mbowa tiye kozo ako'doko abo 'ba Kurisitō ηere ze tara.

⁸ Tine ti moloma titi ηbö kada 'ba Penitiki kota ma Epeso bine.

⁹ Bi 'ba tiliya rō go ndöbo ma laka mo tönē na me 'jaa bine ne. Tine a mo ηgoro titi mōto ga ēdi ηbanjī bine tonyo burutu ma.

¹⁰ Ödo Timatiyo kömö yayi i'dike bo koloma dömbēli bo kolödo bēri römöyī bo ēdi rō to'do ndöbo 'ba ηere Yēsu kozo 'bama.

¹¹ Kina kinza böto mōto kebe dē kudöli bo. Ojake bo kari mī kōri abo liya ti yēyī mo, bo kileki kako zö bine. Römöyī mēdi ηgī bine ti komo ki'di gönni lijē ti löndö mōto ga.

¹² Tine ma 'ba bo löndö ze ame rō Apolo ne, ma na moco 'deni zi bo kulöwö 'do bo kari ti löndö naga nime kömö tonngo ye yayi. Tine inza go ako'doko abo na 'do tari

giri nime. Bo ti kari ηgī ödo bo ko'ja kōri mo.

¹³ I'dike komöye kēdi kilegbe koröke kitigo mī a ma ki'dike döye gomo. Olomake kinza tikere ti mī kēddi.

¹⁴ O'doke wa pili ti ako'ö.

¹⁵ Löndö ma ga, ikalike 'deni bilaka liηo 'ba Setepana na ki'di dönni dögba go lende 'ba Yēsu di Giriki yayi. Kina lijē na gbi ki'di rönni 'deni 'do to'do ndöbo 'ba tokonyi bilaka 'ba Boko'ba ga. Kina me mēdi miya ziye,

¹⁶ lijē ma kozo a nime te naga nime na go kuwöke dönni gbi ti lēpi nī mōto ga ame kopi rönni mī ndöbo nime ne.

¹⁷ Miliya ηgī kulöwö go tako 'ba Setepana ni ti Pōtonato ti Akayiko ame lijē kako kömö ηgī zö bine ne. Lijē ηgī kozo iya te kpe mo na 'deni tara.

¹⁸ Lijē idinga döma ηgī yaga gbi kozo ame lijē kidinga döye ra ne. Lijē bilaka ma kozo a naga nime te o'doko go lende 'bēnni na kinda'ba.

¹⁹ Kanisa ame ga pili mī döyayi 'ba Asiya bine ne umötö ye pili. Akowila ni ti Purisika ti bilaka 'ba kanisa ma kēdi tinnī liηo naga umötö ye rō mbēmbē mī möyī ηere Kurisitō.

²⁰ Löndö ma bine naga nime umötö ye pili. Kina umötöke rōye rō go rōye ti közi riyö mī möyī Boko'ba.

²¹ Ma Polo na me mugu mötö nime ti közö. Mötö ma ziye pili.

²² Böto ame kinza ti ako'ö 'ba Kurisitō ne sönö kēdi dömo.

ηere ze, ileki ti kako.

²³ Lende këyi 'ba Yēsu Kurisitō ηere ze koloma tiye.

²⁴ Ako'ö ma koloma tiye mī möyī Yēsu Kurisitō.

Akugu Ma Mī Riyō 'Ba Pōlo Zi Kanisa Ma KORINITO

¹ Ma Pōlo ma rō bō laja 'ba Yēsu Kurisītō gō ako'dōko 'ba Boko'ba mō tōnē, ze ti bō lōndō ze ma kidēki rō Timatiyo na me dēdi dugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba kanisa ame ga mī Korinito gbī ti bilaka 'ba Boko'ba ma mī dōyayi 'ba Giriki pili.

² Yēyi ti lende kēyi abo 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba n̄ere ze Yēsu Kurisītō koloma tiye.

Pōlo Ni Ilekī Yēē'dī Zi Boko'ba

³ I'di dilekike yēē'di ti zi bō Boko'ba 'bu 'ba Yēsu Kurisītō n̄ere ze. Bo na ti mī kēyi, kōnyi ze pili ako di zi bo.

⁴ Bo na kokōnyi ze 'deni di mī dōkomali gomō ze ga pili 'dō dokonyike mōto ga ame kēdi ti gomō ne gbī ti kinē kōnyi koto nime dō'jake 'deni di zi bo ne.

⁵ Kina kōzo ame dombike gomō 'deni kulōwō koto ti Kurisītō ne, ti bo na gbī ti dō'jake kōnyi lōbu 'ba Boko'ba nime.

⁶ Tine ze ma 'beze odo dombi gomō na ti kēdi ngī rō kōnyi ziye tōmo ye. Kina odo bo kokōnyi ze ti ko'de kōnyi ki'di tigo 'ba tombi gomō mo gbī ziye kōzo 'beze.

⁷ Diyēni ngī bine rō ma laka kōzo ame kpe 'deni gbī rō lēpī zize mī tombi gomō nime ne ti kokōnyi ye 'deni gbī tara.

⁸⁻⁹ Lōndō ze ga, dō'dōko ye 'dō kikalike gomō nima tōnē dombi di mī dōyayi 'ba Asiya ne. Gomō nima a'da ze ngī lipo. Domeri a mōto dē kpe rō tōmo di yimo tine 'deni ngī rō tōlē zize. Dēmba bine iyandi ze timo kinza di'di dōze dē kpe gō gbagba ze, tine bo Boko'ba ame rō bō tūidī tōku ni ne na gō di'di doze nge gomō.

¹⁰ Bo na me kōmo ze 'deni di mī tōlē nime kina ti bo koto tōmo ze ngī nduwē tara. Bo na di'di kōmōze 'deni dōmo 'dō kōmo ze

¹¹ odo kpe gbī kokonyike ze ti mōtu. Kina ti bo kuwō mōtu 'ba ma konzi nima ngī kina ma konzi ti kileki yēē'di ngī zi bo gō yēyi nime bō ko'do zize ne.

Meri 'Ba Pōlo

¹² A mōto inza ma 'dō kaya rōze rōmōyi mī dōlīnō bine lende ko'do ze pili rō ma laka. Kina me dēdi dō'do gbī ziye koto laka kōzo ma 'ba bō 'ba Boko'ba. Inza gō akikali 'ba dōyayi tine ti lende kēyi abo 'ba Boko'ba.

¹³⁻¹⁴ Mī akugu ze ga ziye dugu a mōto dē tine nge rō wa ame ga kidēkike kikalike mī 'jō 'ba lende mo ne. Kina kōzo ame le'jete kikalike lende ze 'deni gba mbowa ne, dō'dōko ziye 'dō kikalike pili kinza rōye kebe kaya ze ra gbī kōzo ame rōze kaya ye

dē ne tara mī kada 'ba tako 'ba Kurisītō kada mōto dayi.

¹⁵ Mikali ēdi ngī tara rō ma laka kina me mo'dōko 'dō tari pa titi dōgba ziye yayi 'dō kēddike ti yēyi rō mbēmbē, rō mbēmbē mī riyō 'dō.

¹⁶ Miteri 'dō tudō tōngō ye odo mēdi mari Makedoniya. Kina mōto gbī odo kiya te mēdi muyi dōma 'deni di yayi gō mudō gbī tōngō ye. Kina 'dō ki'dike ma 'jaa gō kori tari nduwē mī lingere ma dōgba di yayi mī dōyayi 'ba Yudayi.

¹⁷ Mī meri ma nime ma di ziye minda ngī kōzo ngō'do naga tara? Ala akiteri ma mo ga na kōzo 'ba bilaka 'ba dōlīnō nime tuti dōmo tilagi mō gbī aa kpaki yayi?

¹⁸ Rō ma laka kōzo ame bō Boko'ba na nge koto rō ma kodoro ne, lende ma nime ziye ne inza rō ma 'dō kuyi yimo te.

¹⁹ Rōmōyi Yēsu Kurisītō kole 'ba Boko'ba ame duwōwō lende mo tōnē ziye ze ti Silibano ni ti Timatiyo ne, bō inza rō ame 'dō kebe kuyi te. Kina bo u'bōlu bōto dē gbī.

²⁰ Rōmōyi lōmu 'ba Boko'ba ame ga pili bo kiya te, "Ti mo'do," ne o'do rōnni pili ti Yēsu Kurisītō. Kina me ki'di dō'dōke "Amini" ze pili ti mōyi bo tilēlu rō lōbu 'ba Boko'ba.

²¹ Boko'ba na kogbo ze 'deni tiye rō akoto ti Kurisītō. Bo na kigeli ze 'deni tiye rō 'ba bo ga.

²² Bo na ko'do kinē abo 'deni me rōze bo kodō Nyi Koto Laka abo 'deni mī dōki'di ze rō akileme 'ba wa ma bo kikeki 'deni mitoro koda ze.

²³ Midēki bo Boko'ba rō bō kodoro ndi lende ma. Lende nime ki'di mebe mako dē tori ye kpe Korinito ne mo'dōko dē gō kaya rōye.

²⁴ Ze na dē rō n̄ere dō meri 'ba mīye. Kpe oroke 'deni molo kitigō mī ti'di dōye. Tine ame dēdi dō'dōke koto tiye ne rō lōnō mo ziye.

2

¹ Kina me ki'di 'dō momeri dōma 'deni miya te tari ma ziye ma di gō ame kinza kpe rō lingere kpa kō'o.

² Rōmōyi me odo mebe mi'di ye 'bōwu kēddike rō meri, yē ga na ti kola kpe 'bōwu zō rō bō tidīngā dōma? O'ja kina ngī aa rō kpe mo 'di.

³ Gō lende mo na ma ki'di mugu waraga ma dōgba tōnē ziye 'dō odo mōmō ziye kpe bō tiyēyi dōki'di ma mo tōnē ga kinza ki'dike ma ra 'bōwu mebe mēdi rō meri. Mīyēni ma 'bama bine, odo mēdi rō lōnō omba kpe gbī pili rō lōnō.

⁴ Ama tōnē mugu 'deni ngī ziye ti meri ma kidari 'deni kotopa dōki'di rō kōmo tōlo. Tine inza 'dō ti'di ye kēddike rō meri.

Mo'doko go kikalike ako'o ma ame kulowo goye ne.

Lende Kirasi

⁵ Ne odo moto kebe ma 'ba bo ki'di bilaka keddi ro meri, ama bo o'do de zo. Bo o'do ziye na, motoga ala nge mbowa ziye. Tine mo'doko de do topoto bo kulowo.

⁶ Karama nima kpe ma konzi kodoke 'deni do bo ne o'bo 'deni tara.

⁷ Tine olake bo gbo gomo ki'dike mi keddi zi bo kinza meri mo kososo bo.

⁸ Ma miya ziye na me, ilemeke ako'o laka zi bo.

⁹ Kina ma mugu waraga tone ziye, mo'doko tiyozo ye tongo mo odo eddike ngi tuwo doma mi wa pili na ya.

¹⁰ Kina boto ame kolake 'deni go lende kirasi mo ne, ma gbi ti mola bo mo to nima. Wa ame odo mola 'deni ngi nima omba mola 'deni go lende 'be komo Kurisitö.

¹¹ Romoyi kinza Satani kebe kogogo ro bo ra doze, donjala abo naga nime dikali 'deni pili.

Ro 'Boki, Tine Ro Bo Aka'da

¹² Tone momo Torowa tuwowo laja 'ba Kurisitö ne, nere Boko'ba ope domo ngi zo.

¹³ Tine pele doki'di ma olodo de romoyi mo'ja bo londö ma Tito de di yayi. Kina menyi ngi domo di yayi mumoto lijé ngi gbo mari nduwé mi Makedoniya.

¹⁴ Ne tine ye'di keddi zi bo Boko'ba go ame bo kob'bo toja ze ma ro akoto ti Kurisitö nime yaga kozo 'boki ma ka'da ne. Bo i'di ze 'deni dinzanza lebi 'ba Kurisitö nime kote go bi kozo akato kele ma kinzanza tara.

¹⁵ Ze na 'deni ro akato kele ma Kurisitö kinzanza zi Boko'ba do ma komo 'deni di mi tole mo ga gbi ti ma kolu naga.

¹⁶ Zinni lijé ma kolu 'deni naga ngi ro tato ma 'do kupö wa kole yaga. Tine ma zi ma komo 'deni naga ngi ro tato 'ba didi.

Me ye na ti ko'bo a ma te?

¹⁷ Dinza ma 'beze kozo laki ma konzi moto ga ame keddi kindaba lende 'ba Boko'ba nime ngi do kozinni kozo wa sari tugö mo ne tara. Ma 'beze mo bo Boko'ba na koja ze, na me deddi diya 'deni ti mi koto komo bo kozo bo laja 'ba Kurisitö.

3

Bo Laja 'Ba Boko'ba

¹ Ti kinda ziye bine te deddi 'deni 'bowu ro tubi go ndobo ko'do ze? Omerike te deddi kozo ya moto naga nima titeri waraga tileme ze ziye ro bilaka laka? Ala go diteri ye go kuguke waraga ze zi bilaka ma laki?

² Tine kpe gbagba ye mo nima na 'deni ro waraga ma kugu di mi doki'di ze zi ma konzi pili tidéki mo tikali mo.

³ Kina ileme 'deni gbi kpe na ro waraga kugu 'ba Kurisitö ame kina koja ze 'deni timo ne. Waraga nime ugu de ti galama tine ugu 'deni ti Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba bo didi. Ugu de do lere 'ba doku tine ugu 'deni mi doki'di bilaka lesi.

⁴ Ame na 'deni ro matikperi ze ma doro gomo mi Boko'ba ti Kurisitö.

⁵ A moto inza ame go debi roze timo diya te ti do'bo to'do ndobo mo. Tigo ze pili ako di zi Boko'ba.

⁶ Bo na me ki'di ze 'deni do'bo toja laja 'ba lömu la'ja abo nime. Ame ro lömu kinza kugu beri tine Nyi Koto Laka na kudödu domo. Romoyi lömu ma kugu beri nima bo na me ko'de tole tine Nyi Koto Laka o'de ma 'beni ro didi.

⁷ Lömu nima ugu 'deni ro tugu do lere 'ba doku kina ro löbu 'ba Boko'ba kodu ngi mi ti'di mo nima. Ame ki'di kpa do Musa kobö kebe kolu pele 'jaa yaga ne, tilaka mo pa ngi kulowo ki'di Yisarele konggo bi de do bo. Ne me odo lömu ame ngi nge ro 'ba to'de tole ne na kako 'deni ti ro löbu ma kozo a nime te tine,

⁸ ro löbu ame ro ndobo 'ba Nyi Koto Laka ne ti kiyöbu ma 'beni 'deni kulowo tondo ga yayi?

⁹ Odo ro löbu 'ba lömu kodu karama do bilaka nime na kobö 'deni kulowo tara, ma kileme lende laka ti kobö ma 'beni 'deni ngi kulowo ro do kiteli tondo ga yayi na?

¹⁰ Kina ti diyake te ro löbu ame keddi kobö 'deni kulowo ro do kiteli giri nime ne iteli ma dogba tone bine kobö ngi kulowo ne 'deni yaga.

¹¹ Me odo lömu ma ki'di toloma nge mbowa nima na 'deni ti ro löbu tara omba ma nburunburu ti keddi ngi ti ro löbu ro do kiteli.

¹² Mi komo ki'di ze go ro löbu nime na me doze ngi ro ma kitewu.

¹³ Dinza kpe kozo 'ba Musa tone koloma tolo do komo bo teyi ti bonggo kinza Yisarele ko'ja do komo kobö kebe kolu 'jaa abo mo tone ne.

¹⁴ Kina ngi lende oto odo de du te donni. Romoyi nbö komo mi kada nime tone bonggo kolo nima na ku'bé kpa kori 'ba doku donni 'deni ngi teyi. Odo lijé kidéki akugu 'ba lömu ma molo nima pele bonggo kolo nima ombi roni de ma titi te yaga. Romoyi iyese 'deni nge yaga zi ma ro akoto ti Kurisitö.

¹⁵ Kina ngi nduwé tara ko'ja mi kada nime tone odo lijé kidéki akugu 'ba Musa nima pele bonggo kolo nima utu'bo roni ngi nbuku donni.

¹⁶ Tine odo kiya te bilaka mo kuyi kōmōni 'deni ze nɛre Boko'ba boŋgo kolo nima ombi rōni ngi yaga.

¹⁷ Kina me nɛre Boko'ba na ro Nyi Koto Laka. Kina Nyi Koto Laka abo na ki'di do ngōlō zize.

¹⁸ Kina me ze pili doze kēdi kōbō kilaka 'deni ngi ti ro lōbu 'ba nɛre Boko'ba kinza a moto ma kutu'bō rōni dōmo. Bo nɛre ze mo ame ro Nyi Koto Laka ne kuyi ze ti mi kinē abo mi ro lōbu ame kulōwō ro do kiteli ne.

4

Tigɔ 'Ba Boko'ba

¹ Kina kɔzo ame bo Boko'ba ko'do mi kēyi 'deni zize koja ze mi laja abo nime ne, dōki'di ze idaki dē kpe di gomo.

² Lijē dokomali wa ma kaya ro kēdi ko'do ro kusu naga dulī 'deni pili mōkō. Do'do odo dē kpe ti 'bōlu ni ala duyī mi lende 'ba Boko'ba. Tine ngi mi tileme wa nime kiya ro lende kodoro mo tōnē ne ti dinda ngi ro ma laka kōmo bilaka pili kina gbī ro ma laka kōmo Boko'ba.

³ Ne odo kiya te laja nime duwōwō ne na kēdi 'deni ngi ro kusu ti kēdi nge ro kusu zinni lijē ama ga kēdi kōlu ne.

⁴ Lijē ama ga ilagi Boko'ba rōmōyi Satani nɛre 'ba doliŋo nime na kiyōlu kōmōnni 'deni di bi to'ja bi kopo lōbu 'ba laja laka 'ba Kurisitō nime ame kina ro kinē Boko'ba ne.

⁵ Rōmōyi lende 'ba gbagba ze ga na dē dēdi duwōwō, nɛre Yēsu Kurisitō mo na dēdi duwōwō kina ze ro bo laja ziye mi ndobo abo.

⁶ Rōmōyi bo Boko'ba na tōnē kiya te, "I'di bi kopo koyi rōni ti mi mandōlu," kina bo na me gbī koja bi kopo abo 'deni koyi mi dōki'di ze 'do ko'de akikali 'ba ro lōbu abo zize ame kina ma kēdi 'deni ro tōbō kpa do Kurisitō ne.

⁷ Tine ro lōbu kulōwō ro do kiteli nime i'di ngi mize ame ka ro ketē korōbo ne. Kina ame 'do kileme tigɔ do kiteli mo nima eze na dē, a 'ba Boko'ba na.

⁸ Gomo iyaya ze ra ma, tine itiko ze dē. Moto ga kilikō doze pele, tine dōki'di ze idaki dē.

⁹ Kuruku 'ba roze ga onzi ngi nbanji. Tine bo bo poro odo dē di zize. Kina ame ko'do ze pele 'bowa, tine upō ze dē.

¹⁰ Mi loma ze pili dombi tōlē 'ba Yēsu tōnē ngi mi yida roze tine 'do didi mo kinda gbī di roze.

¹¹ Mi kada 'ba loma ze, ze ngi nɛburu mi gomo 'ba tōlē dōmōyi Yēsu 'do kinē didi abo kinda di mi yida ro 'ba yayi ze nime.

¹² Kina me ze ma 'beze 'deni ngi ro yida 'ba tōlē, tine 'do kēdi ziye ro didi.

¹³ Buku 'ba Boko'ba iya 'deni te, "Milende rōmōyi mi'di dōma go lende 'ba Boko'ba." Kina Nyi Koto Laka i'di ze 'deni gbī di'di doze go lende 'ba Boko'ba kina me dilende 'deni yaga.

¹⁴ Dikali 'deni ro ma laka bo bo kindiŋi nɛre ze Yēsu di mi tōlē nime ti kindiŋi ze ti Yēsu ko'de ze koto tiye kako kōmo bo.

¹⁵ Mo'do a naga nime pili go lende 'be 'do lende kēyi 'ba Boko'ba kōmō nduwē zi ma konzi lijē pili kileki yēē'di mo ro mbēmbē zi Boko'ba kilēlu ro lōbu abo.

Loma Ti Mi Kēddi

¹⁶ Go kō'du mo na ma kinza ki'di roze kunzō dē ne. Yida ro 'ba yayi ze nime kēdi kenme e'bēni ngi pele tine didi ēdi kiyōbu ma 'bēni ngi nduwē mize ro kōmo lēndō.

¹⁷ Gomo ma mbowa 'ba tō'dō do ndō nime dēdi dombi ne ti ko'de ro lōbu ma do kiteli ame ro nɛburunɛburu ne 'deni ngi zize. Ame kina mbiri lōbu kebe bo gomo mo nima ne.

¹⁸ Rōmōyi kōmo ki'di ze inza do wa ame ga kēdi ko'ja ti kōmo ne, tine go wa ma kinza ko'ja kinē mo dē naga. Wa ma ko'ja kinē mo naga nima oloma nge mbowa tine ma kinza ko'ja kinē mo ga na kō'bō ma 'bēnni ngi nɛburu.

5

¹ Rōmōyi dikali odo kiya te kiyēyi yida ro mira nime 'deni di mi doliŋo bine ro ma nɛburunɛburu ēdi ngi mitoro ame Boko'ba na kubō kinza ro kpa kōzi bilaka lesi ne.

² Ma giri nime ti dileri di kpa gomo ti kōmo ki'di go ro nima mitoro ne.

³ Rōmōyi 'do odo dozo 'deni yimo dinza kpe ro bo kulē.

⁴ Ame dēdi gba tōti mi mira mo nime doliŋo bine ne, ti dileri di kpa gomo ma kirindī. Tine inza tēgē dēdi do'do 'deni tiyōlu bo yida 'ba yayi nime yaga. Tine yida ro 'ba do'yayi 'ba mitoro na do'doko tolo mo roze. Rōmōyi go didi kindiyo wa ma ro a 'ba do'yayi nime pili yaga.

⁵ Bo Boko'ba na kileŋo 'do tuyi ze kozo a nime te. Kina me bo ki'di Nyi Koto Laka abo 'deni zize ro akileme 'ba wa tōnē ga pili bo kiyiya 'deni dōmōyi ze ne.

⁶ Kina me ze ngi nɛburu ti mi kēddi. Dikali ame dēdi gba mi mira nime doliŋo bine ne ze gba ro ma kozo di ro liŋo 'ba nɛre Yēsu.

⁷ Rōmōyi didi ze ozo 'deni do ti'di doze go lende 'ba Boko'ba inza go wa ma ko'ja ti kōmo.

⁸ Ze 'deni ngi ti mi kēddi. Ma laka mo ngi ka zize tola yida ro nime dari ngi mi liŋo nime 'dē ti nɛre Yēsu ne.

⁹ Tine a ma ro do kiteli zize mo ame ze pele gba ro ma kwoɔ bine ala di mi liɔ ro mo yayi ne, doki'di bo na do doko tɔyeyi mo.

¹⁰ Römöyì ze nime pili dèdì dari doroke koma kiti 'ba burè abo 'ba Kurisütö. Kina 'do ni moto ko'ja kpa közi 'bi ngi ko go ndobo ko'do 'bi ame koloma pa ro to'do mo mi yida ro bine, ro ma laka ala ro ma kënyè ne.

Pori Zi Boko'ba

¹¹ Kina me go tere bo Boko'ba na ki'di 'deni dèdì doco ti'di do go lende 'ba Kurisütö zi ma konzi. Bo Boko'ba na kikali ma dèdì do'do ngi ti doki'di koto. Kina miya 'bama kpe gbi ikalike 'deni laka.

¹² Bine dinza kpe 'bõwu tubi goze zize tine dèdì dilerjo gomo laka zize 'do këddike ti, ti do kombi goze. Kina go kikalike gbi tileki do lende zi ya ma kèdì kombi dönni za kulöwö go yida ro ma yaga nime kola mi doki'di ne.

¹³ Odo kiya te dilende ro do rumö, dilende 'deni zi Boko'ba. Tine odo dilende laka, ele sowa go lende 'be.

¹⁴ Ako'ɔ abo 'ba Kurisütö na kogbo ze 'deni römöyì dikali 'deni laka bo koto na kölä 'deni go bilaka löbu nime pili. Omba tine kina ro ame bilaka löbu nime kölä 'deni kpaki koto ti bo ne.

¹⁵ Bo ölä 'deni go bilaka pili 'do ame mo ga koma ne koloma dè kpe nati go dönni tine ro 'ba bo bo kölä gönni kënyè kodo di mi tölè mo nima.

¹⁶ Kina kinza debe todoro bicì lende dè kpe ro boto moto go akikali 'ba bilaka lesi. Odo dodoro bicì lende ra pele pa tönè bine ro Kurisütö go akikali 'ba bilaka lesi do'do dè kpe tara.

¹⁷ Römöyì bo ame 'deni ro akoto ti Kurisütö ne 'deni yaga ro wa la'ja. Bo ma molo mo tönè iteli 'deni ma la'ja na kako 'deni 'bato.

¹⁸ Wa naga nime pili a ko'do abo 'ba Boko'ba na. Na me ti Kurisütö bo uyi ze 'deni yaga ro bo pori zi bo di mi ma tönè ze pa ro bo ya zi bo ne. Kina me bo ki'di ndobo löbu nime 'deni zize to'de ma konzi moto ga gbi kako mi pori nime ti bo ne.

¹⁹ Kina ro laja 'beze, Boko'ba o'do pori ti bilaka pili nime go lende 'ba Kurisütö. Boko'ba ikeki wali 'ba lende kënyè dè kpe go bilaka abo ga. Bo na me ki'di laja abo 'ba to'do pori ünni lijè bilaka abo ga nime 'deni zize me tuwöwö mo.

²⁰ Kina me dèdì diya lende 'ba Kurisütö 'deni ngi me kozo iya te bo Boko'ba mo na kèdì kilende 'deni ti kpeze tara. Ti möyì Kurisütö doma'jo roze zize i'dike Boko'ba kuyi ye yaga ro bo pori zi bo.

²¹ Kurisütö ngi lipo ro ma kopo kinza a moto ro lende kënyè. Tine go kö'du ze na

Boko'ba ki'di bo 'deni konyonyo ro bo mi lende kënyè ze römöyì 'do ze gbi dèdike ro akoto ti bo ro bo lende laka abo ga 'ba Boko'ba.

6

Kada 'Ba Konyi

¹ Mi ndobo nime koto ti bo Boko'ba doma'jo roze zize kinza kolake lende këyì 'ba Boko'ba nime dè kilikö ngi ro yawa.

² Uwöke 'deni tönè bo Boko'ba kiya bine te, "Mi tö'do ame mo ngi ro ma laka mo ne muwö mono 'bi 'deni. Kina mi kada ame mo ngi ro ma laka mo ne mokonyi yi 'deni." Kina me kada 'ba to'ja mi këyì abo 'ba Boko'ba na me 'deni. Kada 'ba to'ja konyi abo na me 'deni tane.

³ Ze didèyi mudu dè go kori zi boto kinza ko'ja bi ngoro ra di ro laja koja ze.

⁴ Tine mi wa pili ma do'do dileme 'deni ngi ze ro bo laja 'ba Boko'ba. Römöyì dombi gomo ma gege 'deni pili ti mi këddi.

⁵ Omba ze, koboso ze, ko'do ayayi roze, ki'di ze mi ndobo ma kirindi naga. Tö'do kindaba komoze dè, ze ro 'bö.

⁶ Tine go ame ze ngi lipo ro ma laka mi akikali mo ti mi këddi ti lende laka ko'do ne ileme ze 'deni ro bo laja 'ba Boko'ba ti Nyi Koto Laka gbi ti ako'ɔ ma kodoro mo

⁷ ti lende laka mo gbi ti tigo 'ba Boko'ba. Lende laka ko'do ze na 'deni ro jama zize to'do ya timo gbi titata roze timo.

⁸ Lijè mo tönè ga oro ze kebe 'bõwu kopoto ze. Iti'ja ze kebe kilèlu ze. Iya ze ro bo bëti tine lende ze ro ma kodoro.

⁹ Ko'do kponji roze kozo bilaka ma kinza kikali tine kebe kikali ze. Ko'do ze ngi kozo a ma 'do kölä yaga tine ze gba 'biri ro ma kididi. Odo gomo pele kulöwö roze tine upö ze dè.

¹⁰ O'do ze pele go dèdì ro meri tine ze ngi njuru ro loɔ. Dinda ro lisa kinza oto tine do'do mori ngi ro mbembè zi ma konzi. Dinda ngi kozo oto inza lipo zize tine ze ngi ti dokomali wa naga nima pili.

¹¹ Kina ma ti zize kpe lèpi ze ga ame mi Korinito ne, diya wa 'deni pili yaga bi kopo zize. Dodo doki'di ze 'deni ngi pö mi koto zize.

¹² Ze dotomo kpa doki'di ze dè teyi di zize tine kpe na kèdì kotomoke kpa doki'di ye teyi di zize.

¹³ Mèdì milende 'deni ngi zize kozo iya te kpe kole ma ga tara. Kina ti o'doke ze gbi kozo ame dèdì do'do ye ne. Odoke doki'di ye ti gbi pö zize.

Kinza Kodo'bo Röyì Dè Tinni

¹⁴ Kinza kodo'bake roye dè koto ti ya ma kinza ki'di dönni go lende 'ba Kurisütö naga nima. Römöyì tara o'de röni dè. Ti wa ma laka ni ti ma kënyè kodo'bo dönni

tondo ga? Ti bi kɔɔɔ ni koloma kɔɔɔ ti bi kɔlu tondo ga?

¹⁵ 'Do Kurisitɔ kuti do lende bi kɔɔɔ ti Satani tondo ga? A mɔto inza ame kodo'bo ma ki'di dɔni go lende 'ba Kurisitɔ ti ma kinza ki'di dɔni ne.

¹⁶ Wa'di na go ki'di rɔ lobu 'ba Boko'ba ni kodo'bo dɔni kɔɔɔ ti akoro? Ze na rɔ rɔ lobu 'ba Boko'ba bo didi kɔɔɔ ame bo kiya abo ne tara, ame bo kiya te, "Ti moloma minni milingere tinni. Ti mɛdi rɔ nɛre Boko'ba 'benni kina ti lijɛ kɛdi rɔ bilaka ma ga."

¹⁷ Kina ma 'do bo Boko'ba kiya te, "Ɔdoke yaga di mi lɔngɔ lijɛ go kɛddike e'be 'beri. Kinza kosake wa amɛ ga di zɔ rɔ ti'da ne dɛ kina ti minda'ba ye ngi rɔ 'bama ga.

¹⁸ Ti mɛdi rɔ 'bu ziye. Kina ti kɛddike ngi rɔ kole ma ga gbi rɔ yitoti ma ga." Akiya abo 'ba Boko'ba tigo do kiteli na.

7

¹ Kina me 'deni ziye kpe lɛpi ma ga ma mɔ'ɔ kulɔwɔ naga nime, yɛyi naga nime pili Boko'ba ulomu 'deni zize. Kina ti dilɛjoke roze ti rɔ ma kɔɔɔ di mi wa ma kɛnyɛ ame ga pili kɛdi ki'di yida rɔ ti didi ze ga kɛdi rɔ ti'da kɔmɔ Boko'ba ne. Tikere abo 'ba Boko'ba na dolomake timo mize.

Lɔɔɔ 'Ba Pɔlo

² Odoke miye pɔ zize. Ze bo tirasi lende zi bɔto na dɛ. Du'bɔlu bɔto dɛ kina do'bali wa 'ba bɔto dɛ gbi.

³ Tine minza miya nime rɔ ma kɛnyɛ roye. Rɔmɔyi kɔɔɔ ma tɔnɛ miya mɔlo bine ne tara, ze do'ɔ ye kulɔwɔ go dɔ'bɔ nburu rɔ akoto tiye mi didi ala pele rɔ tɔlɛ.

⁴ Mikali dɔki'di ye laka, ma rɔ do kombi nime go lende 'be. Mi gomɔ mbɛmbɛ ze naga nime pili ma ngi ti dɔki'di kɛddi. Lɔɔɔ na koso 'deni ngi lo yimɔ dɔmɔyi ye.

⁵ Di pɔtɔ tɔmɔ ze Makedoniya bine bi 'ba rɔ kindawo inza zize. Gomɔ na ngi kurɛ doze timo. Lamo ututu 'benni ngi ti yida roze ma yaga nime kina mi ma 'benni ngi lo ti tikere.

⁶ Tine bo Boko'ba bo tiyɛyi dɔki'di ame ga ngi mi lisa ne iyɛyi dɔki'di ze 'deni ti tako 'ba Tito.

⁷ Tine inza nɛge go tako abo, ma kulɔwɔ mo na rɔ lɛbi 'be ame bo kako timo zize ti ame gbi kpe kiyɛyike dɔki'di bo ne. Bo iyɛti 'deni zize ma kɛddike ti meri mo kulɔwɔ 'do tɔngɔ ze, ma kpe gbi rɔ mono go lende kɛnyɛ 'be, ti teri 'be ame kpe ndɔ 'do tɔrɔ tɔ ne bo iya 'deni gbi zize. Na me ma 'deni ngi le'jete kulɔwɔ rɔ lɔɔɔ rɔ mbɛmbɛ gomɔ.

⁸ Tine ame do waraga ma tɔnɛ mugu yayi ne kiya rɔni pele rɔ ma kata ziye kodo dɔki'di ye minza kpe pɔri gomɔ. Monɔ

bine waraga nima do ngi dɔki'di ye sowa ame tɔ'do mo pele do ndo ne.

⁹ Tine lɔɔɔ ma inza go ame mi'di ye rɔ meri, ma rɔ lɔɔɔ rɔmɔyi meri nime i'di ye 'deni kɛddi kɔtoke doye. Boko'ba o'do ndɔbo abo 'deni ti meri nima. Dɛmba tine wa nima do'do ziye ne inza rɔ ma kɛnyɛ.

¹⁰ Rɔmɔyi meri ame Boko'ba ko'do ndɔbo abo 'deni timo ne ɛdi ko'de do koto kɔmɔ wa di mi tɔlɛ. Kina a mɔto rɔ tɛdi pɔri gomɔ inza mi ama. Ne meri ame rɔ 'ba dɔliɔ ne o'de ma 'benni ngi rɔ tɔlɛ.

¹¹ Kina ongoke ma Boko'ba ko'do meri 'be nime ziye te? Ongoke ma ki'di roye ngi kɔnmi mi ndɔbo abo te? Ongoke ma ki'di tigo ziye kileme laka 'be te? Ongoke ma ki'di miye ngi kɛdi lobu go lende laka te? Ongoke ma kiyoti ye te? Ongoke ma ki'di meri 'ba tɔngɔ ma ziye te? Ongoke ma ki'di kodake miye go ndɔbo abo te? Ongoke ma ki'di ye ngi ndo 'do tɔdo karama do bo kirasi lende te? Ileme ye 'deni ngi lipo mi wa nime kinza bɔti mɔto roye.

¹² Kina kɔɔɔ ama pele mugu waraga nime ne inza go lende 'ba bo ma kirasi lende nima ala gbi go lende 'ba bo ma kirasi lende teyi mo nime. Tine mugu 'do kikalala yaga bi kɔɔɔ ziye kɔmɔ Boko'ba ma kodoke dɔki'di ye 'deni ngi pɔ mi koto zize.

¹³ Kina me ki'di kiyɛyi dɔki'di ze.

Tine inza nɛge go ame kiyɛyi dɔki'di ze, ma rɔ do kiteli mo go lɔɔɔ ame do'ja di rɔ Tito go konyi ma ko'doke zi bo kidingake do bo ngi bo koloma kinza tomeri a mɔto ne.

¹⁴ Kina me wa ma tɔnɛ ga miya zi bo mubi goye kulɔwɔ ne inza kaya kpe rɔma rɔmɔyi 'deni pili rɔ ma laka. Kina kɔɔɔ ame lende kiya ze ziye pili rɔ ma kodɔrɔ ne tara na me ma dubi goye zi Tito 'deni gbi rɔ ma laka.

¹⁵ Le'jete ako'ɔ abo goye ngi rɔ do kiteli. Bo ɛdi nduwɛ komeri ma kpe ngi ndo tuwɔ do lende abo gbi ti ma tɔnɛ kinda'bake bo laka ti tikere Boko'ba ti rɔ kilɛ'di mo ne.

¹⁶ Ma mɛdi miliya ngi nati rɔmɔyi le'jete dɔki'di ma olodo 'deni ngi mi koto go ndɔbo ko'do 'be.

8

Kpa Kɔzi Ki'di Mi Kanisa

¹ Lɔndɔ ze ga do'doko ziye 'do kikalike wa ma lende kɛyi 'ba Boko'ba ko'do mi kanisa ma Makedoniya.

² Akiyɔɔ 'ba gomɔ o'do rɔni ngi zinni rɔ do kiteli. Tine lijɛ onya do mo ngi, lɔɔɔ 'benni ko'bɔ ngi rɔ mbɛmbɛ. Kina lijɛ ngi rɔ do ngɔlɔ mi kpa kɔzi ki'di 'benni pele di mi lisa nime lijɛ kɛdi yimo ne.

³ Rɔ ma laka mēdi miya ziye lijē i'di wa ngi kebe dɔ ame dēne gɔ lijē ki'di ne.

⁴ Ti ako'dɔkɔ 'bēnni na lijē koloma ngi rɔ toma'jo rōnni zize rɔ atiri gɔ duti dɔmo zinni lijē kɔdɔ'bo rōnni gbɛ mi to'dɔ kɔnyi nime zi bilaka 'ba Boko'ba ma Yudayi.

⁵ Miya ziye aki'di 'bēnni ebe ame domeri 'dɔ kɔ'dɔ rōni ne ngi. Dɔgba mo yida rōnni na lijē ki'di ngi zi nɛre Boko'ba. Kina me gɔ ako'dɔkɔ 'ba Boko'ba na lijē ki'di gbagba nni ngi gbɛ zize.

⁶ Kina me ze dɔcɔ Tito bɔ kisaki totɔtɔ kpa kɔzimo nime ne 'deni 'dɔ bo koto to'dɔ mo nduwē tokɔnyi ye tote ndɔbɔ 'ba Boko'ba nime.

⁷ Ma 'beye yayi kpe 'deni ngi rɔ mɔri ti dɔkomali wa naga nime pili. Kpe 'deni ngi rɔ mɔri mi ti'di dɔ gɔ lende 'ba Kurisitɔ, mi lende kiya 'be, mi akicali, mi ti'di rɔ to'dɔ kɔnyi gbɛ mi ako'ɔ 'be gɔze. Kina dɔ'dɔkɔ gbɛ ziye 'dɔ kēddike rɔ dɔ ngɔlɔ tara mi kpa kɔzi ki'di nime.

⁸ Tine minza tudɔdu mo bēri rɔ lɔmu ziye. Mileme nge rɔ ame mɔto ga kɔdɔ dɔki'di nni 'deni pɔ mi kpa kɔzi ki'di nime ne. Mo'dɔkɔ tikali mo ako'ɔ 'be ēdi kulɔwɔ tondo.

⁹ Rɔmɔyi kpe ikalike lende kēyi 'ba Yēsu Kurisitɔ nɛre ze 'deni. Di mi mɔri mbēmbē nime pele bo koloma yimo ne bo ebe kiliki rɔ bo yaga rɔ lisa gɔ lende 'be 'dɔ lisa abo nima kɔdɔ mɔri dɔye.

¹⁰ Tine meri ma 'bama gɔ ndɔbɔ mo nima na me. Ma laka mo ziye 'dɔ koteke wa ma kisakike ti kɔcɔ ene tɔnē nima yaga. Rɔmɔyi kpe na rɔ dɔndende 'ba tēnyi ti ndɔbɔ nima. Tine inza nge rɔ tēnyi timo kpe na gbɛ rɔ dɔndende 'ba bilaka ame ga ki'di rōnni ngi to'dɔ mo ne.

¹¹ Kina ti otoke nduwē tari timo koteke ndɔbɔ mo yaga. I'dike lende 'ba 'dɔ tote mo kēdi lɔbu ziye kɔzɔ ame tɔnē kisakike timo ne. Kina ma 'deni ziye o'dɔke ti, ti wa ame ga kēddike timo.

¹² ɔdɔ nɛ na kɔ'dɔkɔ ngi ti dɔki'di yi 'dɔ ti'di mo Boko'ba ti kuti ngi dɔ kpa kɔzi ki'di 'bi nima kɔzɔ ame ki'di ne tara. Tine ame kinza timo bo ikali gbɛ.

¹³ Tine ame minza miya tikēti ya mɔto ga timo gɔ bi kirindi mo kolɔkɔ nge kɔto dɔye.

¹⁴ Tine rɔmɔyi kɔzɔ ame kēddike timo nbanji giri nime ne ma laka mo na ziye 'dɔ tokɔnyi ya ame ga kēdi rɔ leri mo ne. Kina ɔdɔ kiya te kpe gbɛ kēddike rɔ leri kada mɔto yayi lijē kēdi timo 'dɔ lijē kokɔnyi ye gbɛ. Omba te na ti ki'di ako'dɔ kēdi pili laka rɔ ma koriya.

¹⁵ Kɔzɔ ame buku 'ba Boko'ba kiya ne tara, ame kiya te, "Ni ame kutɔ'du pele kulɔwɔ ne inza timo rɔ dɔ kiteli. Kina nɛ

ame kutɔ'du nge mbowa ne inza nge timo wɔti kulɔwɔ titiyi."

Ako'ɔ 'Ba Bilaka 'Ba Kanisa

¹⁶ Ze dilekike yēē'di rɔ mbēmbē zi Boko'ba gɔ ame bo ki'di Tito 'deni ngi kɔdɔ mini pɔ ziye kɔzɔ ma 'beze ne.

¹⁷ Tine inza nge gɔ ame bo kuti gɔ lende ze, bo gbagba bo mɔlo ndɔ 'dɔ tari ziye gɔ ako'dɔkɔ abo gba kinza ma diya.

¹⁸ Kina me dēdi doja lɔndɔ ze ma koro kulɔwɔ mi kanisa pili mi ndɔbɔ abo 'ba tuwɔwɔ lende 'ba Boko'ba nime 'deni kari kɔto ti Tito ziye yayi.

¹⁹ Kina mɔto gbɛ kanisa na kɔngɔ bo ki'di bo tilingere tize mi ndɔbɔ 'ba kpa kɔzi ki'di nime gɔ kileme ako'ɔ ze ti rɔ lɔbu 'ba nɛre Yēsu.

²⁰ Tine ze dēdi dɔkɔ rɔze laka to'dɔ mo kinza kebe kɔ'de lende ra.

²¹ Do'dɔkɔ to'dɔ a ma kɔdɔrɔ kɔmo Boko'ba gbɛ kɔmo bilaka lesi.

²² Kina me dēdi doja lɔndɔ mɔto kari kɔto tinni. Do'ja 'deni ngi mi konzi di rɔ bo ma bo kɔdɔ mi bo 'deni gɔ ndɔbɔ nime. Kina me ma le'jete bo ɔdɔ mi bo 'deni ngi gɔmo rɔmɔyi dɔki'di bo ɔlɔdɔ 'deni ngi mi kɔto gɔ ndɔbɔ kɔ'dɔ 'be.

²³ Tine ma 'ba Tito bo rɔ lēpi zɔ mi ndɔbɔ ma ziye. Kina lɔndɔ ama ga kēdi kari ti bo ne lijē na rɔ kɔmo kanisa to'de rɔ lɔbu kēdi zi Kurisitɔ.

²⁴ Ilemeke ako'ɔ 'be zinni 'dɔ ki'di kanisa ma laki kikali ngi timo omba dēdi dubi goye gbɛ nime rɔ ma laka.

9

Kɔnyi 'Ba Bilaka 'Ba Kanisa

¹ Tine zɔ dē ka 'dɔ tugu wa naga nime ziye gɔ lende 'ba a 'ba kɔnyi ame gɔ kɔja zi bilaka 'ba Boko'ba ma mi Yudayi.

² Mikali ngi kpe o'dɔkɔke kulɔwɔ tokɔnyi lijē. Kina ki'di mubi goye gɔmo kulɔwɔ zi ya ma Makedoniya miya te, "Lɔndɔ ame ga mi Giriki ne ēdi 'deni mɔlo ndɔ ti kɔcɔ ene to'dɔ kɔnyi." Kina akiteri kulɔwɔ 'be nima ɔcɔ ma konzi 'deni ngi gbɛ to'dɔ mo.

³ Kina me mēdi moja lɔndɔ naga nime kari ziye yayi kinza tubi nime dubi goye kulɔwɔ ne kari kilikɔ ra ngi rɔ yawa, tine gɔ kpe kēddike ndɔ kɔzɔ ame miya ne tara.

⁴ Rɔmɔyi mɔtoɔga bilaka mɔto di Make-doniya bane ti kako kɔto tɔ 'dɔ ki'di kɔ'ja ye 'deni ngi ndɔ kɔzɔ ma miya zinni. Me ɔdɔ kiya te kako kɔ'ja ye dē ngi ndɔ tara o'ja ti kēdi rɔ laɲa ma lɔbu rɔze 'di, gɔ tubi nime ze dubi goye ra kulɔwɔ ne. Kina ti kēdi gbɛ rɔ laɲa ma lɔbu rɔye.

⁵ Kina ma momeri 'dɔ ki'di moja lɔndɔ naga nime kari tɔti dɔgba kɔmo ma yayi. Rɔmɔyi 'dɔ lijē kijija kpa kɔzi lɔbu mo

tönë ga kiyake ti'di mo ne kēdi molo ndö. Wa naga nima ti'di mo kēdi molo ndö koda dōma yayi ngi rō kpa kōzi ame nī mōto ki'di gō ako'doko 'ba miyi ne tine kinza rō ame ki'di ngi gbo yayi ne.

⁶ Kpe omerike lende nime. Bō ame kuli kupō mo nge mbowa ne umu gbi ngi nge mbowa. Kina bō ame kuli kupō mo mbiri ne umu gbi mbiri.

⁷ Kina ti nī mōto ziyi ti'di mo kōzo ame miyi ko'doko ne tara. Tine kinza rō ame ki'di 'dō kebe ko'do bu'bu 'bōwu gōmo ne, ala gbi gō ame kēdi 'deni ngi kōzo wali naga tara göyi nī mōto ne. Rōmōyi bō ame ki'di ti lōngō mo ne na Boko'ba kō'ō.

⁸ Kina bō o'bo gbi ti'di mo nduwē ziyi rō dō kiteli 'dō kēddi ti wa ame ga ko'doko zi gbagba yi ne. Kina ti bō ki'di gbi ziyi rō dō kiteli gō ndōbo ko'do laka 'bi ga pili.

⁹ Kōzo ame buku 'ba Boko'ba kiya ne tara, ame kiya te, "Boko'ba uli 'deni kpaki kote gō bi zinni lijē bō lisa nī. Lende laka abo na kō'bō 'deni rō nburunburu."

¹⁰ Kina me bō Boko'ba bō ti'di kupō zi bō kuli mo naga nima, bō bō ti'di akonyo mo tōnē ti ki'di wa ame ga pili ko'dokoke ne ngi ziyi. Bō ti ki'di domo kōyō teyi 'dō lende laka 'be ga konzi gbi.

¹¹ Bō ti kō'bō ngi ti'di mo ziyi 'dō ki'dike gbi nduwē zi bō lisa. Kina ti yēē'di mo kēdi zi bō rō mbēmbē gō kpa kōzi nime dēdi doto ne.

¹² Rōmōyi ndōbo nime inza ko'doke nge tokonyi bilaka abo ga 'ba Boko'ba tine ēdi ko'de yēē'di ma löbu gbi zi bō.

¹³ Kpa kōzi ki'di 'be nime ti kileme tuwō dō Boko'ba 'be gbi ti ma ki'dike dōye gō laja laka 'ba Kurisitō. Kina ma konzi ti kilēlu rō löbu 'ba Boko'ba ngi gōmo, gbi gō mī kēyi 'be zinni ti ya mōto ga pili.

¹⁴ Kina ti lijē komeri gōye kumōtu dō mōyi ye gō lende kēyi 'ba Boko'ba nime kileme rōnī 'deni tiye ne.

¹⁵ Yēē'di kēdi zi bō Boko'ba gō kpa kōzi löbu dō kiteli abo nime.

10

Polo Iya Gō Ndōbo Abo

¹ Kina me ma Pōlo mēdi moma'jo rōma ziyi ti mī kēyi ti tiliya rō abo 'ba Kurisitō. Ma bō ame laki kiya te odo mēdi mī lōnggō ye kpama rō ma kojmi mo tōnē, tine odo mōto gōma 'deni yaga na 'jaa mebe tiya wa ziyi ne.

² Kina me mēdi moma'jo rōma ziyi kinza ki'dike ma dē mebe tiya wa rō ma kata ziyi odo mako. Rōmōyi rō ma laka lijē bilaka naga nima kēdi kiya te dēdi do'do ndōbo nime ka gō yida rō 'ba dōyayi nime ne ti mikali ngi tiya wa zinni.

³ Rōmōyi kōzo ame dēdi pele doloma dōyayi ne dinza to'do wa 'ba dōyayi.

⁴ Jama 'ba ya ze nime inza rō 'ba dōyayi, tine kina rō ame tigō mo ngi rō 'ba Boko'ba kō'bō titiko wa ma kitigō naga ngi 'doyi.

⁵ Kowasa nī ti kinē 'ba dō kombi pili ame ga kēdi ko'doko tikitī mugu nni ti akikali 'ba Boko'ba ne dicaca dōmo 'deni 'doyi yaga. Kina meri 'ba mīze 'doyi dogbo dōmo 'deni 'dō domeri nge kōto rō lende 'ba Kurisitō.

⁶ Kina me ze 'deni ngi ndō todo karama dō ya ma gba rō mīnyi naga odo kpe kuwōke dō lende abo 'ba Boko'ba 'deni.

⁷ Kpe kapa ma yaga naga nime na nge kēddi kongōke e'be. Tine odo bō mōto kēdi ti mī kēddi bō kiya te bō 'ba Kurisitō na i'dike bō komeri dō bō laka ze gbi rō 'ba Kurisitō.

⁸ Rōmōyi a mōto inza kpe 'dō kēdi rō, rō kaya zō odo kiya te mubi gō kōzi kakpa nime bō ki'di zize ne ra pele kulōwō. Ame kina rō 'ba tokonyi mo kinza rō 'ba tirasi mo ne.

⁹ Bine mo'doko dē 'dō kinda kōzo iya te mēdi mo'doko tiyere ye ti waraga nime.

¹⁰ Rōmōyi ya mōto ga ti kiya te, "Waraga kugu abo ga irindī kata kōso mo kileki dē. Tine odo gbagba bō mo na kēdi bine bō iya wa dē kulōwō zi bilaka kōzo a nime te, lende abo ga le rō ma kēyi."

¹¹ Tine i'dike lijē bilaka tō naga nima kikali laka, wa ame ga dēdi dugu mī waraga ne odo dēdi bi mo tō nima na gbi dēdi do'do ko tara.

¹² Rō ma laka ma 'beze dilaña rōze dē todoro bici lende roze ala tiyari rōze ti lijē bō kēdi kilēbē rōnnī kulōwō naga nima. Lijē wa rumō naga nima. Lijē ebe ti'di gbagba lijē na rō a 'ba tiyari rōnnī timo todoro bici lende 'bēnnī ngi kinza dō odo mo yō.

¹³ Tine ma 'beze ti doyo rōze nge gō wa ma do'do mī maga nime Boko'ba ki'di zize ame kpe gbi kebe yimo ne.

¹⁴ Kina kōzo ame kpe ma 'beye miyō ma dayi ne tōnē dari yayi ne dumu dē gönyi maga ma 'dē mī kada nima doto laja laka 'ba Kurisitō ziyi ne.

¹⁵ Gō kō'du mo na 'beze dilēbē rōze dē dō ndōbo ko'do 'ba bilaka mōto ga ame lijē ko'do 'deni n̄bō kala gönyi maga ma Boko'ba ki'di zize tōnē ne. Tine diyēni bine kpe ti kō'bōke nduwē rō dō kiteli ti'di dōye gō lende 'ba Kurisitō gō do'do wa ma kinza kiya naga nduwē mī lōnggō ye mī maga abo nime ne.

¹⁶ Kina ti dari duwōwō laja laka nime ngi mī doliņō mōto ga ame kebe gönyi ye yayi ne kinza dilēbē rōze ra dō ndōbo ame ya mōto ga ko'do 'deni mī gō bi ma ki'di zinni ne.

¹⁷ Tine kozo ma tönë buku 'ba Boko'ba kiya ne tara, ame kiya te, "I'dike lījē ame ga ko'doko tonyo koso ne konyo ti go wa ma Boko'ba ko'do."

¹⁸ Römöyī laka 'ba bilaka lesi ēdī kinda nge odo nre Boko'ba na komeri kiya te bo mo ēdī laka. Tine inza ro wa ame 'do ni moto na komeri rōyī kiya te ēddī laka.

11

Polo Ni Ti Bo Laja Do Kindëndē Moto Ga

¹ Momeri bine kpe ti kinda'bake miye koto tō pele di mī lende do rumō ma nime. Moma'jo roma ziye kina 'do ko'dake ngi tara.

² Römöyī ma bine ti mī kombi go kō'du 'be kozo ma Boko'ba gbī ti mī kombi gōye ne tara. Kpe ma ro dōti do ko'do milibō 'deni zi bo ma koto ame kina ro Kurisītō ne.

³ Ma ro meri bine kozo ma tönë Satani ku'bōlu Awa ti donjala 'ba komo kandi abo ne bo ti kebe kuyi meri 'ba doye gbī mōkō tara di mī kori 'ba ti'di ro ngi ro ma laka koto zi Kurisītō nime.

⁴ Römöyī mongo odo kiya te boto moto kako kuwōwō lende 'ba Yēsu moto to ne 'beri ziye di do ma 'beze nime na kutike e'be za domo kinda'bake Nyi Koto Laka mo kpaki ti laja mo ga.

⁵ Tara ne ma di ziye ma 'deni ngi kulōwō wōtī du bēri di zi bo laja lōbu 'be to mo naga nima?

⁶ Odo kiya te lende kiya na mikali dē pele tine mēdī ngi ti akikali mo. Kina me mileme 'deni laka ziye mī akiyandi pili.

⁷ A nime kinza miteri girisi dē di ziye mī kada nima mēdī muwōwō laja 'ba Boko'ba ziye ne na kileki ma 'deni yaga ro bo lende kēnyē ziye? Mo'do tara tileki roma titi go kpe na kēddike lōbu.

⁸ Mī kada naga nima moloma go girisi ma kako di mī kanisa moto ga. Mebe ngi ro tolo wa di zinnā tokonyi ye timo.

⁹ Kina ma 'do ki'di mī kada naga nima mēdī tiye yayi ne odo leri 'ba a moto ko'do ma pele mo'doko dē toma'jo ye kinza mebe mēdī ra yaga ro kpanbiri ma lōbu ziye. Tine konyi ma ga, lōndō ma kako di Makedoniya naga na ko'de. Kina kozo ma tönë mo moko roma ne ti mō'bō nduwē toko roma tara kinza mebe mēdī ra ro kpanbiri ma lōbu ziye.

¹⁰ Ro ma laka kozo ame lende kodoro abo 'ba Kurisītō kēdī yimō ne ro koyo ma nime inza kuburu rōni ma titi te mī doyyayī 'be 'ba Giriki yayi pili.

¹¹ Go wa'di na ki'di miya tara? Mo'c ye dē ro to'c? Tine inza du tara. Boko'ba ikali ngi mo'c ye.

¹² Ti mō'bō nduwē to'do mo kozo ma dogba tara kinza lījē boto bo laja moto to naga nima kebe ra tilēbē rōnni tēgē lījē o'do ndobo nime gbī kozo ma 'beze.

¹³ Römöyī lījē ma 'bēnni nima bo laja do kindëndē bo 'bōlu mi ndobo ko'do na lījē kēdī kuyi kinē nni tēgē ro bo laja 'ba Kurisītō.

¹⁴ Tine a ma 'do kigayi wa na dē. Römöyī Satani pele ebe gbī tui kinē ni go bo kinda kozo malayika 'ba bi kopo.

¹⁵ Kina inza ro a ma kembe odo kiya te bo laja 'bēni ga kuyi kinē nni kinda kozo bo laja 'ba lende laka. Mī nburunburu 'bēnni lījē ēdī kari ko'ja kēnyē mo ko kozo wa ma lījē koloma to'do mo bine nima.

Gomo 'Ba Polo

¹⁶ Kina me mēdī mileki 'deni gbī miya gomo ziye. Kinza boto moto komeri dē kiya te ma rumō na. Ne odo kiya te kpe kutike 'deni pele domo te ma rumō na, uwōke do lende ma 'do mēdī gbī ti a moto mbowa toyo roma gomo.

¹⁷ Tine ame mēdī miya ne ma kako di zi nre Yēsu na dē. Go lende 'ba ro koyo ma nime na ki'di ma 'deni ngi ko mēdī milende kozo rumō.

¹⁸ Kina kozo ame ma konzi kēdī koyo rōnni 'deni kulōwō go a 'ba dolinjo nime ne ma gbī ti mo'do tara.

¹⁹ Römöyī le'jete kpe ma gbagba ye mo tönë kikalike wa kulōwō ne ebe kinda'bake do lende 'ba bo rumō 'deni za.

²⁰ Boto ame ko'doko pele to'do ye ro atoli, kuyi ye, kotori kpeye, kudōli ye ala kokoso komoye ne ebe kinda'bake lende mo ngi aa yayi.

²¹ Ma 'bama a ma tara ga tiya mo aya za roma. A ma tara ga aga za roze.

Tine odo bo mo kilaja ro bo tilēbē ro bo do a moto kina me ki'di mēdī milende 'deni ngi ko ro do rumō. Kina ti ma gbagba ma mo'do gbī tara.

²² Lījē mo nima tēgē di mī kupō yē mo ga? Lījē Yudayi mo ga na? Ma gbī ro Yudayi. Lījē Yisarele mo ga na? Ma gbī ro Yisarele. Lījē kupō Abarayama mo ga na? Ma gbī ro kupō Abarayama.

²³ Ala tēgē lījē bo ndobo 'ba Kurisītō mo ga na? Ne odo kiya te kēdī ro ama mo tine ma na ro mī teri mo. Mo'do ndobo mo 'deni kebe lījē nima pili. Mōdo 'deni mī maboso mī konzi go kō'du mo kebe 'bēnni. Omba ma gomo ti nyo'bo mī konzi kebe 'bēnni. Momo pe di kpa tolē mī konzi gomo kebe 'bēnni.

²⁴ Nyo'bo komba kpa 'butē mota dōomu domosowo 'ba Yudayi naga onyo ma ra njo mī muyi 'do.

²⁵ Turu 'ba Romo omba ma ra mī mota 'do. U'du ma 'deni mī koto ti dōku. Sorope

otopa ra tō mī mota 'do mī zana mini lōbu. Mukōri ra mō'dō gonyi dō koto mī mini.

²⁶ Mī lingere mbēmbē ma naga nima ma ngī mī lōngō n̄baka ni ma ti lēn̄bē di kpa kōzi mini koso ni ma ti bō akolo, di zi Yudayi ze mo ga ti bō lōwō 'bēnni mo ga, di mī gawo kpaki kebe yī mōkō pili kebe dō mini lōbu ni, kina gbī di zi bō laja lēpi ze mōto ga ame rō bō laja dō kīndēndē ne.

²⁷ Ndōbō ni ti gomō na ngī kōdō rōma tō'dō kind'a'ba komō ma dē, rō 'bō ti koda mini, rō leri 'ba akonyo ni ti bōngō, ma gbī kinza mbēli 'ba dōma.

²⁸ Tine kola gomō mōto ga ame kinza kitētē dē ne, ma ngī n̄buru rō komō lēndō rō meri gō kanisa pili.

²⁹ Dōdo mōto kidaki 'deni ngī tigo mo kinza kpe, ma ngī gbī tara. Dōdo kiya te mōto kila'ba mī lende kēnyē ma ngī dō meri.

³⁰ Dōdo kiya te gō moyo rōma ti moyo rōma ngī gō wa ame kileme tikejme ma mo ne.

³¹ Boko'ba 'bu 'ba n̄ere ze Yēsu Kurisītō ame akilēlu kēdi ti mōyi bō rō n̄burun̄buru ne ikali ngī ma mo'dō bēti dē.

³² Kina tōnē di Damaseke turu 'ba bō dōlīn̄gō Aretasi i'di koda bi toko yōki gawo 'dō tinda'ba ma.

³³ Tine i'di ma ngī mī kee koja ma ti kowe kebe bi gbōngō 'ba tēli 'ba rō gawo nima miriṅa mōmō ngī di kpa kōzi bō.

12

Rō Koyo 'Ba Polo

¹ Kina me 'deni zō ti moto nduwē tubi goma ame pele kinza mo'ja oto dē gomō ne. Ne i'dike 'bato mebe rō t̄iyētī gō nyī ti akileme 'ba n̄ere Yēsu ma ko'dō zō.

² Mikali bō mōto ame rō 'ba Kurisītō pa tōnē bine komō kōo mo iteli 'deni 'butē dōmosowō. Ombi bō nima ngī kari tōrō kōdō n̄bō mitorō. Tine mikali dē dōdo wa ne ngī rō ma laka ala nyī na ya, ama Boko'ba na kikali.

³⁻⁴ Mikali ogba bō nima ngī kari mī dōlīn̄gō 'ba Boko'ba. Tine gbī mikali dē dōdo wa ne rō ma laka ala nyī na ya, ama Boko'ba na kikali. Di yayi na bō koloma ngī rō tuwō wa ame ga kinza kiya bōto ko'bo dē tombi kpēni gomō ne.

⁵ Kina ma ti mubi gō bō nima. Tine ma 'ba gbagba ma mo 'dō mubi gōma na ko'dō rōni rō a ma kinza, ti mubi n̄ge rō gō tikejme ma mo.

⁶ Ne dōdo mo'dōko pele tubi goma minza mēdi ngī rō rumō, rōmōyi mēdi miya rō a ma kodōrō. Tine mola kinza to'dō mo tara rōmōyi mo'dōko 'dō kodōrō lende ma n̄ge gō a ma mo'dō ko'ja di yida rōma ala kuwō gbī di kpama.

⁷ Tine 'dō togbo ma kinza toyo rōma ra kulōwō gō a lōbu naga nime mo'ja ne na kusu a ma ko'c 'deni mī yida rōma. Kina 'deni ngī kōzo bō laja 'ba Satani mī yida rōma tomba ma n̄buru kinza moyo rōma ra.

⁸ Moma'jo rōma 'deni n̄bō mī mota zi n̄ere Boko'ba 'dō bō kogba a nime yaga di mī yida rōma.

⁹ Tine bō ileki kiya zō te, "Lende kēyi ma ti ki'di yi ko'bo tombi wa pili. Tikejme 'bi i'di tigo ma ngī kēdi rō dō kiteli." Gō kō'du mo na ti mēdi ngī ti mī kēyi rō mbēmbē toyo rōma gō tikejme ma nime. Rōmōyi gō tigo 'ba Kurisītō kēdi tō.

¹⁰ Dōmōyi Kurisītō ma ngī ti mī kēyi di mī tikejme ma, di mī ti'ja, di mī gomō, di mī kōzi kasi ma ko'dō zō. Rōmōyi dōdo kiya te mejme kina mitigo ngī yaga.

Ndose 'Ba Polo Zi Korinito

¹¹ Ma 'deni ngī du rō rumō mo gō bi mo nati. Kpe na ki'dike ma 'deni mīla'ba yīmo. Dēne 'dō kpe na kubike gōma. Tine kōzo ame ma minza pele rō oto ne, minza ngī wōti du bēri di zi bō laja lōbu 'be to mo naga nima.

¹² Wa ame kileme ma rō bō laja ma laka ne na ma kēdi ko'dō rōnni 'deni mī lōngō ye yayi ti mī kēddi ne, kina gbī ti gō koto mo ti ndōbō mo ame ngī kulōwō rō dō kiteli ne.

¹³ Tine rō ma tondo na mo'dō ye dē rō ma koriya ti kanisa ma laki? Kina dē n̄ge rō ma tōnē moma'jo ye dē mi'di akirindi dōye ne? Tine kpe olake ma gbō gō lende kirasi ma nime.

¹⁴ Bine mī mota mo na 'deni me ma mēdi ndō 'dō tari ziye yayi. Tine minza mēdi rō akirindi dōye rōmōyi e'be ga na dē mēdi moma, tine gbagba ye mo na mēdi moma gōmo. Rōmōyi kole na dē 'dō ki'di wa zi 'bu, tine 'bu na kēdi ki'di wa zi kole.

¹⁵ Ma ti mī kēyi tote wa ame ga mēdi timo ne pili gō kō'du 'be mi'di yida rōma gbulungu dōmo. Kina kōzo ame mo'c ye 'deni kulōwō ne 'dō ko'oke ma gbī n̄ge mbowa gomō?

¹⁶ Rō ma laka ikalike 'deni ma mi'di rōma dē yaga rō akirindi ziye. Tine mōto ga ebe 'bēnni tiya mo te, ma Polo rō bō dōngala mēdi rō to'ba ye ti bēti.

¹⁷ Mogogō rōma dōye nyanya ga mī ndose ma moja bō laja timo naga?

¹⁸ Ma na mi'di Tito ma 'dō kari yayi. Kina ma moja lōndō mōto ame rō 'ba Kurisītō ne kari koto ti bo. Tine iyake ra te Tito ogogō rō bō dōye? Ndōbō ze ma ze ti bo na kari dē kori koto?

¹⁹ Kpe ēddike mōlo nime rō tomeri mo te dēdi do'dōko titata rōze yaga di komōye? Inza du tara. Ziye kpe ma mo'c kulōwō

naga nime, dēdi dilende ziye nime pili mī Kurīsītō kōmō Boko'ba 'dō kulu ye.

²⁰ Rōmōyī ma mēdi mere bine mōtōga ti mako mō'ja za kinzake kōzō ma mō'dōko. Kina kpe gbī yō ti ko'jake ma minza kōzō wa ma ko'dōkōke. Mōtōga lamo ni na za ti kēdi ti mī kombi ti 'dirī ti mī kututu ti ngōngō ti kore ti rō kote gbī ti lende kirasī.

²¹ Momeri gbī odo mari 'bōwu Boko'ba ma ti kileki ma bēri di kōmōye. Kina ti mudu ngī rō ma kēnyē go lende 'ba ya ame ga nbanjī mī lōngō ye ko'do lende kēnyē tōnē bine koto ga dōnnī dē di yīmo ne. Lijē ma kinza koto dōnnī dē yō di mī lende ko'do ti da 'bēnnī naga nima ti yēri ni ti ndōrō 'ba gōmo mo ne.

13

Ndose Ma Nburunburu

¹ Ame na 'deni rō mī mota ma 'ba tako ziye yayi. Lende mōto ame kēdi o'dōko go kiya ti bō kodōrō ndīmo ga teyi riyō ala mota kōzō ma buku 'ba Boko'ba kiya tara.

² Mī'di ame te zīnnī lijē bō ko'do lende kēnyē tōnē ga yayi ti ya mōto mo naga nima ne, odo mako di go ame bōto mōto inza kōmō di kpa karama mo. Ma pele rō ma kōwō nime mēdi miya gbī kōzō ma tōnē miya 'deni mōlo ziye mī tari ma, ma rō mī riyō mo tōnē ziye yayi ne.

³ Kpe ti kikalike 'deni ngī rō ma laka bō Kurīsītō na kēdi kilende tō. Mī ndōbō abo tiye bō inza rō ma keṅme tine tigo abo ngī kulōwō rō mbēmbē.

⁴ Rōmōyī tikeṅme mo na tōnē kutōti bō yīmo ne, na me bō kōdō 'deni di mī tōlē mī tigo 'ba Boko'ba. Mī rō kōdō'bo ti bō ze ngī rō ma keṅme, tine mī to'do ndōbō mo tiye dōdō ngī dididi ti bō mī tigo 'ba Boko'ba.

⁵ Iyōzōke rōye 'dō kikalike laka odo ki'dike dōye ra ngī laka go lende 'ba Kurīsītō. Ikalike dē Kurīsītō ēdi ngī miye? Odo kiya te kpe mo na kirasike rōye 'deni na nge.

⁶ Ma 'beze momeri 'bama ti kikalike ngī dirasi rōze dē.

⁷ Kina dumōtu Boko'ba gōye ki'di ye tō kpe kirasike lende dē. Tine inza go ame kiya te ze na 'deni lipo rō ma laka mo ne. Ne tine nge 'dō ko'dōke wa ame rō ma laka ne odo kiya te ze mo na dinda 'deni pele dirasi rōze.

⁸ Rōmōyī ze dō'bo dē to'do odo ame kuti dōnī dē ti lende kodōrō ne. A ma kodōrō na nge dēdi dō'do.

⁹ Ze ti mī kēyī go ame ze ma 'beze rō ma keṅme tine kpe na rō ma kitigo ne. Wa ma 'beze ma dēdi dumōtu gōmo bine 'dō kpe kiyōbuke laka mboloro mī wa pili.

¹⁰ Mēdi mugu ame tōti ko'ja mēdi gba rō ma kōwō 'dō odo mōmō yayi kinza miya

wa ra ziye mī kōzi kakpa nime nere Yēsu ki'di zō ne. Rōmōyī i'di 'deni zō rō 'ba tototo mo tine inza rō 'ba tiyēyī yīmo.

¹¹ Tine ma rō nburunburu mo ziye kpe lōndō, mōtō gbo ziye. Kpe i'dike rōye kēdi laka mī wa pili, kuwōke dōma. Utike dō lende rō go rōye kolomake ti lende kēyī. Kina ti bō Boko'ba 'ba akō'cō ni ti lende kēyī mo ti koloma ngī nburu tiye.

¹² Umōtōke rōye rō go rōye ti kōzi riyō mī mōyī Boko'ba.

¹³ Bilaka 'ba Boko'ba ame ga pili bine ne umōtō ye.

¹⁴ Lende kēyī 'ba Yēsu Kurīsītō nere ze ti akō'cō 'ba Boko'ba ti rō kōdō'bo 'ba Nyī Kōto Laka koloma koto tiye pili.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma GALATIYA

¹ Ma Pɔlo bo laja 'ba Kurisitō ame bilaka lesi na dē koja ma ala go ako'doko 'ba boto tine bo Yēsu Kurisitō gbagba bo mo na koja ma lijē ti Boko'ba 'bu bo koja bo di mī tōlē ne.

² Ze ti lōndō ame ga tō bine ne dugu waraga nime ziye kpe kanisa ma mī dōyayi 'ba Galatiya.

³ Lende kēyi ti yēyi 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba Yēsu Kurisitō nere ze koloma koto tiye.

⁴ Bo na ki'di didi bo 'deni goze bine 'do kola ze go lende kēnyē ze ga 'do bo kōmo ze di mī lende konya 'ba dōyayi nime. Ame kina ro ako'doko 'ba Boko'ba 'bu ze.

⁵ Akilēlu kēdi zi bo nduwē n̄bō ro n̄burun̄buru. Amini.

Lende 'Ba Laja Laka

⁶ Kpe pele lende 'be igayi ma 'deni. Kpe ame mo tōnē Boko'ba kidēki ye 'deni ti lende kēyi 'ba Kurisitō ne kpe na kēddi kolake bo 'deni ngi ngala kari kutike za go a moto to ne ga ame kidēki gbi tēgē ro laja laka 'ba Kurisitō ne.

⁷ Tine laja laka 'ba Kurisitō n̄ge koto. Mēdi miya nime go lende 'ba ya moto ga ame kēdi kilikō dōye 'do tuyi mī laja laka 'ba Kurisitō nime ne.

⁸ Kina me miya ziye, odo pele ro ze ala ro malayika di mitoro na kako kuwōwō a moto 'beri di go ame, ee, sōnō 'ba Boko'ba kēdi do bo.

⁹ Kozo ma tōnē miya pa ziye bine ne kina me gbī mēdi mileki gomo 'deni miya ziye odo bo mo kako kuwōwō laja moto ziye 'beri di go ame ki'dike dōye 'deni gomo ne, ee, sōnō 'ba Boko'ba kēdi do bo.

¹⁰ Mī lende ma nime inda kozo mēdi tiyēyi dōki'di bilaka roma? Inza tara. Boko'ba na mo'doko tiyēyi dōki'di mo. Minza miya 'do tiyēyi dōki'di bilaka timo. Ne ma mēdi ra gba mo'do tiyēyi dōki'di bilaka timo dēne minza kpe ro bo laja ma laka 'ba Kurisitō.

Pɔlo Ro Bo Laja

¹¹ Lōndō ma ga, mo'doko ziye 'do kika-like lende nime laka. Laja laka nime muwōwō ziye ne lende 'ba bilaka lesi na dē.

¹² Mogba dē di zi boto kina boto na dē gbī kiyandi ma timo. Tine Yēsu Kurisitō na ki'di mī ro kileme abo zō tōnē.

¹³ Uwōke 'deni tōnē moworo kulōwō bine mī kō'du ki'di ze 'ba Yudayi to'do kōzi kasi zi kanisa 'ba Boko'ba toboso mo 'do toro mo yaga.

¹⁴ Mō'bō ti'di roma to'do kō'du ki'di 'ba 'bu ze lōbu ga ro do kiteli kebe 'ba lēpi ma ga pili.

¹⁵ Dēmba tine pele molo gba kinza kōyō ma dē Boko'ba oweli ma 'deni ti mī kēyi abo ro 'ba bo.

¹⁶ Kina me mī kada mo ame bo ko'doko 'deni tine na bo kileme kole abo ngi zō 'do muwōwō laja laka mo zi bo lōwō ni pili. Tine mēnyi mileki dē kpe 'bōwu zi bilaka lesi moto tiyija go lende mo.

¹⁷ Mari dē kpe gbī Yerosalema 'do dilende gomo ti ya ma tōnē mo ga 'deni molo ro bo laja 'ba Yēsu Kurisitō yayi ne. Mēnyi ngi mari moloma mī dōyayi 'ba Arabi kina di pōtō mo na mileki Damaseke.

¹⁸ Di pōtō mo ko'do kōmo koo 'deni mota tine na mileki mari Yerosalema dari dikali roze ti Pitōrō mo'do tō'dō n̄ge do 'butē dōomu ti bo yayi.

¹⁹ Tine bo laja 'ba Kurisitō ga ma koto moto mo te mo'ja dē du te di yayi, lōndō bo Yakoba na n̄ge mo'ja.

²⁰ Ro ma laka miya ziye kōmo Boko'ba wa naga nime mēdi mugu ziye ne bēti na dē.

²¹ Di pōtō mo na mari Suriya ni ti Kilikiya.

²² Mī kada nima bilaka 'ba kanisa ame ga mī Yudayi ne ikali kinē ma dē gba,

²³ lijē uwō gba n̄ge ro lende ma ame kiya te, "Bo tōnē koloma pa ro to'do kōzi kasi zize ne ileki 'deni tuwōwō laja laka 'ba Yēsu Kurisitō tōnē bo kiteri toboso mo pa 'do koro yaga ne."

²⁴ Kina lijē kilēlu Boko'ba ngi go lende ma.

2

Pɔlo Ni Ti Bo Laja Moto Ga

¹⁻² Kina odo kōmo koo mo kiteli 'deni 'butē dōmosowo tine na Boko'ba kileme ngi zō 'do mēnyi ti gbī mari Yerosalema. Kina dēnyi ngi dari ti Baranaba mogba Tito gbi tō. Mī kpa kototo ze ame n̄ge ro doze ti lōbu 'ba kanisa mo ga ne na miyēti go lende 'ba laja laka ma muwōwō zi bo lōwō ngi zinnī rōmōyi mo'doko dē 'do ndobo ma tōnē ga mo'do pa bine gbī ti ma mēdi mo'do giri naga nime kilikō ra ro yawa.

³ Tine lijē uti ngi go akiyandi ma zi bo lōwō. Tito ame pele ro Giriki tō ne lijē utōri dē ko'do dōlētī 'ba akilele 'ba Yudayi kozo ma laki moto ga kiteri.

⁴ Lende 'ba akilele nima iya rōni 'deni n̄ge tara go lende 'bēnni lijē bo ko'do rōnni ro lōndō zize lijē kako 'deni mī lōnggō ze naga nima. Tine lijē ako ro mali roze tikali go do ngōlō ze ame 'deni ro akoto ti Yēsu Kurisitō di mī lende 'ba kō'du ki'di 'bēnni

ga 'ba Yudayi go lijë kobili ze gbï 'böwu kileki yimo.

⁵ Ne duti dë go lende 'bënni nima koto ze römöyi kinza kolo laja laka 'ba Boko'ba nime ra yaga di ziye.

⁶ Ne tondo lijë ame mo ga ro löbu 'ba kanisa mo ga ne kiya oto dë go laja nime mëdi muwöwö ne? (Midëki lijë tara tine kozo ma tönë lijë këdi pele pa molo bine ne inza ro oto zö römöyi Boko'ba o'do geli dë mi lönggö bilaka.)

⁷ Tine lijë ikali ngi Boko'ba na ki'di ndobo löbu 'ba tuwöwö laja laka abo zi bo löwö nime zö gbï kozo ma bo ki'di zi Pitörö tari tuwöwö mo zi Yudayi tara.

⁸ Römöyi tigo abo na ki'di ze do'do wa naga nime.

⁹ Kina me lijë Yakoba ni ti Pitörö ti Yowani lijë ame mo ga kideki lijë ro löbu 'ba kanisa ne, mi kada nima lijë kikali ngi lende këyi 'ba Boko'ba na me koja ma mi ndobo nime ne lijë iyaya közize ngi ze ti Baranaba go dëdi ro lépï tinni mi ndobo nime, go dëdi 'beze ti Baranaba mi lönggö bo löwö tine go lijë këdi 'bënni mi lönggö Yudayi.

¹⁰ A ma nge lijë kose gomo zize na ro tokonyi Yudayi ma lisa naga kozo ame mo'doko 'deni tönë molo to'do mo ne.

Polo Amo Do Pitörö

¹¹ Tine mi kada ma tönë bo Pitörö mo kako Anitakiya ne mamö do bo kozo a nime te go wa ame bo ko'do kindä ro ma kozo ne.

¹² Römöyi ma dogba pa bo oloma tonyo kpa bo ti bo löwö bi koto tine 'böwu mi kada nima bo ko'ja ya moto ga ame kako di zi Yakoba 'deni kömö yo na bo kere ngi go lende 'ba laki naga nima këdi kiya te bilaka 'ba kanisa pili 'do këdi ti dölëti 'ba akilele ne. Kina bo kebe ngi tilagi tonyo kpa bo bi koto ti bo löwö

¹³ ki'di löndö moto ga ame ro Yudayi ne koloma ngi ro to'do ndobo ti doki'di riyöriyö go lende abo ki'di Baranaba pele gbï kila'ba di mi bo go lende 'bënni.

¹⁴ Kina odo mongo 'deni lende 'bënni nima ko'de lende laka 'ba Boko'ba dë kpe ame ro laja laka mo ne tine na milende ngi zi Pitörö di komo bilaka 'ba kanisa pili kozo a nime te, miya te, "Ni Pitörö, ni ame ro Yudayi ame koloma 'deni kozo bo löwö kinza to'do dölëti 'ba Yudayi ne go wa'di na këddi kiteri 'do ti'di bo löwö naga nime 'do ko'do dölëti 'ba Yudayi?"

Lende 'Ba Yudayi Ni Ti Bo Löwö

¹⁵ Ne 'beze ze ame mo ga ro Yudayi ne dinza ro bo löwö bo lende kënyë ni

¹⁶ dikali 'deni toro kö'du ki'di i'di boto dë du te ro ma laka komo Boko'ba, tine nge koto go ti'di do go lende 'ba Yësu. Kina me

ze gbï di'di doze 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö 'do meri ze mo na ki'di ze ro ma laka komo Boko'ba. Tine inza go toro kö'du ki'di römöyi ugu 'deni molo iya te, "Toro kö'du ki'di i'di boto dë du te këdi ro ma laka komo Boko'ba."

¹⁷ Iya röni 'deni te ze ame ga 'deni ro akoto ti Kurisitö ne odo debeke gbï toma 'do tedi ro ma laka komo Boko'ba kozo a nima tara, ze 'deni gbï ro bo lende kënyë kozo 'ba bo löwö naga nima koro kö'du ki'di dë ne. Ne odo këdi 'deni tara tine Kurisitö mo na 'deni këdi koto ze kori löwö mi lende kënyë? Inza du tara.

¹⁸ Ne odo ma mo tönë mongo kö'du ki'di 'deni pa kozo wa sari ne na mënyi 'deni mi'di kö'du ki'di këdi mbiri ro do kiteli di doma, ro ma laka mo'do roma 'deni ro bo lende kënyë.

¹⁹ Mi kö'du ki'di ma 'deni ro töku kina kö'du ki'di inza kpe mbiri doma tine mididi 'deni Boko'ba na mbiri doma.

²⁰ Kö'du ki'di nima bo na me kupö ma 'deni kutöti ma ti Kurisitö. Loma ma mëdi yimo nime inza kpe ro 'bama tine 'ba bo 'ba Kurisitö na römöyi didi Kurisitö na 'deni ro akoto tö. Loma ma nime pele mi yida ro ne tine ti'di do go lende 'ba kole 'ba Boko'ba na kitigo ma 'deni. Bo na ko'ö ma 'deni bo kilanja go didi bo go kö'du ma.

²¹ Kina me odo tedi ro ma laka komo Boko'ba na këdi 'deni go toro kö'du ki'di, Kurisitö öle 'deni ka ngi bi sari. Ame ngi 'do ki'di mi këyi 'ba Boko'ba kulë ro yawa ne ma 'bama muti dë gomo.

3

Ti'di Do Go Laja Laka Na Ro Do Kiteli

¹ Kpe Galatiya rumö naga nime, yë na ko'do do gege roye? Go wa'di na ki'dike doye dë kpe go lende 'ba tutöti Kurisitö ame tönë këyëti röni 'deni laka yaga ziye ne?

² Akoto nime na nge mo'doko tikali mo di ziye. Wa'di na ko'de Nyi Koto Laka doye, toro kö'du ki'di ala ti'di do go laja laka 'ba Boko'ba nime kuwöwö ziye kuwöke ne?

³ Ne go wa'di na kpe ngi ro rumö tara gomo? Isakike 'deni ti Nyi Koto Laka, ne go wa'di na kebe kuyike kpeye 'böwu ti'di doye go tigo 'be 'ba bilaka lesi?

⁴ Ombike gomo 'deni kulöwö go lende 'ba Kurisitö. Tine a nime pili inza ro oto ziye? Kinza to kpe du tara.

⁵ O'jake 'deni ma Boko'ba koja Nyi Koto Laka abo ziye go ko'do go koto ma konzi mi lönggö ye. Me bo koja ziye ne go toro kö'du ki'di 'be ala go ti'di doye go laja laka abo nime kuwöke ne?

⁶ Oṅṅoke Abarayama te, bo i'di do bo go lende 'ba Boko'ba kina ki'di bo ṅgi kēdi ro ma laka koma Boko'ba.

⁷ Go kō'du mo na dikali ṅgi lījē ame ga ki'di dōnni ro ma laka go lende 'ba Boko'ba ne lījē na ro kupō Abarayama mo ga.

⁸ Rōmōyi Boko'ba ileme 'deni molo 'do bo ki'di bo lōwō ni kpaki kēdi ro ma laka koma bo mi ti'di do go lende abo. Kina ma 'do kuwōwō zi Abarayama mi laja laka kiya te, "Tiyi na ti mo'do yēyi ma laka pili do bilaka 'ba doyayi."

⁹ Kina ti Boko'ba ko'do yēyi 'deni ṅgi dōnni lījē ame ga pili ki'di dōnni go lende abo ne ḡbi kozo ma bo ko'do zi Abarayama ame ki'di do bo gomo ne.

¹⁰ Ne 'bēnni lījē laki bo kiya te toro kō'du ki'di na ti ki'di lījē kēdi ro ma laka koma Boko'ba naga nima sōnō 'ba Boko'ba ti koriya tinni. Rōmōyi ugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba iya te, "Lījē ame ga pili kō'bō dē ro to'do wa naga nime kugu mi buku 'ba kō'du ki'di 'doyi ne ti sōnō 'ba Boko'ba koriya tinni."

¹¹ Ro ma laka to'do kō'du ki'di i'di boto dē ro ma laka koma Boko'ba rōmōyi ugu 'deni ḡbi iya te, "Lījē ame ga ro ma laka koma Boko'ba go ti'di dōnni go lende abo ne lījē na ti kēdi ti didi ma laka."

¹² To'do kō'du ki'di nima lende mo ēdi ḡbi 'beri rōmōyi ugu 'deni iya te, "Bo ame ko'do wa ame ga kō'du ki'di ko'doko 'doyi ne ti ko'ja didi ma laka ṅgi."

¹³ Ne go ame sōnō 'ba Boko'ba koriya 'deni tize ne na me Kurisitō utē goze 'deni yaga di yimo go koriya ti gbagba bo. Rōmōyi ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, "Bo ame kutōti 'deni do ṅgēri ne sōnō 'ba Boko'ba koriya timo."

¹⁴ Bo o'do tara 'do bilaka pili 'ba doyayi nime ko'ja yēyi kozo ame bo Boko'ba kose gomo 'deni molo zi Abarayama ne. Go kō'du mo na me 'do ki'di Nyi Koto Laka kako zize ze ame ga di'dike doze 'deni go lende abo ne.

Kō'du Kī'di Ni Ti Lōmu

¹⁵ Lōndō ma ga, ti mileme lende nime ziye ti wa 'ba dolijo nime. Ame odo kiya te ni moto ko'do lōmu 'deni boto moto o'bo dē kpe tūyēyi yimo ala konzo domo teyi.

¹⁶ Kina ḡbi tara kozo ame kugu mi buku 'ba Boko'ba bo Boko'ba kiya te bo ti ko'do yēyi do Abarayama kpaki ti kupō mo ne. Tine inza ṅgi ro go do kupō Abarayama mo ga kpaki ro buru, omba kupō bo ma koto ro Kurisitō nime na.

¹⁷ Kina me mēdi miya ziye Boko'ba o'do lōmu nima 'deni molo zi Abarayama, tine ḡbō di pōtō koma koo kuluku modocmota kodō domo 'butē mota (430) 'deni tine na 'jaa bo koja kō'du ki'di nima zi bilaka. Tine

kō'du ki'di nime inza kikali tūyēyi mi lōmu ma molo nime bo ko'do 'deni ne ala kiyeze yēyi mo mbowa yaga.

¹⁸ Ne go wa'di na kebe kiyake te Boko'ba ti ko'do yēyi do bilaka go toro kō'du ki'di? Ma odo kēdi 'deni tara lōmu abo nime inza kpe ro oto. Ne dikali 'deni Boko'ba o'do yēyi do Abarayama go lōmu abo 'ba Boko'ba.

¹⁹ Ne Boko'ba i'di kō'du ki'di go wa'di? Ti miya ziye bo i'di kō'du ki'di 'deni 'do bilaka kikali wa ame ga ro lende kēnyē ne timo 'do kitata bilaka tōti koda kupō Abarayama mo tōnē bo ki'di kō'du mo 'deni molo 'do to'do yēyi timo ne. Bo i'di kō'du ki'di abo 'deni zi malayika ko'de zi Musa bo kpēri 'ba goze ko'de kako zize bilaka lesi.

²⁰ Bo i'di lōmu abo dē ti boto bo kpēri tine gbagba bo koto mo na kiya abo zi Abarayama.

²¹ Ne odo kēdi 'deni tara kō'du ki'di uti dōni dē kpe ti lōmu mo tōnē bo ko'de ne ma? Ne ti miya ziye inza tara. Boto moto ikali dē ma 'do ko'do kō'du ki'di pili ro gomo 'do kēdi ro ma laka koma Boko'ba. Ma toro kō'du ki'di na kēdi 'deni kozo lōmu nima ti'di bilaka kēdi ti didi ma laka dēne ti ki'di lījē ḡbi kēdi ro ma laka koma Boko'ba. Ne inza tara.

²² Ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te dolijo nime bo domo ro lende kēnyē. Kina me yēyi abo 'ba Boko'ba mo tōnē bo kulōmu 'deni molo 'do ti'di mo zi ma ki'di dōnni go lende abo ne bo ti ki'di zinni lījē ma ki'di dōnni 'deni go lende 'ba Yēsu Kurisitō naga nime.

²³ Tine gba kinza ti'di do go lende 'ba Boko'ba nime kako dē kō'du ki'di na ko-boso ze pa me mi maboso abo ḡbō Boko'ba kileme ti'di do go lende 'ba Kurisitō.

²⁴ Kō'du ki'di na tōnē koloma ro bo kokoko ze ḡbō Kurisitō kōmō 'do di'dike doze go lende abo go dēdike ro ma laka koma Boko'ba.

²⁵ Ne kina me kori 'ba ti'di do go lende 'ba Kurisitō mo tōnē na 'deni me. Go kō'du mo na bo bo kokoko ze nima bo inza kpe ti kōzi kakpa doze nati.

Akoto Ti Kurisitō

²⁶ Kina me ziye pili, ni moto odo ki'di dōyi 'deni go lende 'ba Yēsu Kurisitō ni 'deni ro akoto ti bo ro kole 'ba Boko'ba.

²⁷ Obapatisi yi 'deni mi ro kodō'bo ti Kurisitō kolo bo 'deni ro bonjo rōyi.

²⁸ A moto inza kpe 'beri ro Yudayi ala ro bo lōwō, atoli ala ma kinza ro atoli, botoni ala 'ja, kpe 'deni pili ro ma koriya ro akoto ti Yēsu Kurisitō.

²⁹ Kina me kpe ma 'deni ro 'ba Kurisitō naga nime na 'deni ro kupō Abarayama 'do

Boko'ba ko'do yëyi ti doye kozo ma tönë bo kiya 'deni molo ne tara.

4

¹ Onḡoḡe toma kozo ame kole na pele ro bo kind'a ba apötö ne, doḡba mo bo gb'i kozo atoli tara, ko'ja bo na ng'i kēdi kari koloma ro bo do wa naga nima pili.

² Ko'ja bo kēdi gba mbowa bo moto na koloma ro tonḡo go a bo ga ti'di lende zi bo. Bo oloma tara ḡbō kōmō mī kada mo ame 'bu bo konḡo bo 'deni ko'bo tēdi ro bo do wa pili ne.

³ Kina ze gb'i tara ma tönë bine dikalike Kurisitö de gba ne, ze ng'i ro atoli zi dölēti ni ti kō'du ki'di 'ba 'bu ze löbu ga.

⁴ Tine doo kōmō 'deni mī kada mo ame Boko'ba ko'doko ne na me bo koja kole abo ng'i kako zize doliḡo bine. Bilaka lesi na gb'i köyö bo biçi kō'du ki'di ma molo tönë ga

⁵ 'do tutē goze ame ga biçi kō'du ki'di ne go dēdiḡe ti ro kole 'ba Boko'ba.

⁶ Kina me kpe 'deni ro kole 'ba Boko'ba na ma bo koja Nyi Koto Laka 'ba kole abo 'deni miḡe. Nyi Koto Laka nima na me kēdi kiya te, "Baba, 'bu ma," mī motu ze ga ne.

⁷ Kina me inzake kpe ro atoli. Kpe 'deni ro kole 'ba Boko'ba. Kina bo Boko'ba ti ki'di mōri abo ng'i ziye rōmōyi kpe 'deni ro kole abo ga.

Ndose 'Ba Polo Zi Galatiya

⁸ Tönë gba bine kinza kikalike bo Boko'ba de ne kpe ng'i ro atoli zi akoro ni ame ga tigo mo kinza gb'i yo kozo 'ba Boko'ba ne.

⁹ Ne ma le'jete ikalike Boko'ba 'deni ro 'bu ye, tine ma laka mo ti miya te Boko'ba na kicali ye 'deni ro kole abo ga. Ne go wa'di na kēddi ko'doke 'böwu tileki to'do dölēti ni ti kō'du ki'di ma yawa naga nima kozo 'ba 'bu ye löbu ga? Go wa'di na kēddi ko'doke 'böwu tileki roye ro atoli zi wa naga nima gomo?

¹⁰ Go wa'di na kebeke za 'böwu ti'di komoye go 'do to'do karama 'ba kpa dōkikēri ni ti kpa dōlili ti kpa nyepē ni gb'i ti komo koo la'ja ni gomo?

¹¹ Ma ti mī kombi go lende 'be rōmōyi inda kozo gomo löbu nime mupō roma kulōwō timo go lende 'be ne 'deni ka ng'i ro ma sari.

¹² Moma'jo roma ziye löndō, o'doke roye gb'i kozo ma rōmōyi ma 'deni gb'i ro do ḡḡölō kozo 'beye tara. Tönë molo bine o'doke lende kēnyē oto de zō.

¹³ Kozo ma kikalike roko'vo na ko'de ma tönë doḡba ziye 'do ki'di moloma ng'i ro tuwōwō laja laka 'ba Kurisitö ziye ne.

¹⁴ Mī kada nima roko'vo i'di ma ng'i ro akirindi ma löbu doye ne pele tara o'doke

riti ma ng'i sowa botō o'ji ma de yo. O'doke ma ng'i kozo iya te ma mo na ro malayika 'ba Boko'ba naga tara, ng'i gb'i kozo ma na 'deni ro Yēsu Kurisitö mo mī tako ma ziye.

¹⁵ Kpe ng'i ro loḡo ro mbēmbē. Ne wa'di na kōmō 'deni 'böwu le'jete? Miya 'bama mī kada naga nima yayi ma kiya te komo kēdi ra ro a toto rōni, dēne iyagbake komoye ga 'deni ki'dike zō 'do mokonyi roma timo.

¹⁶ Tara ne lende laka 'ba Boko'ba nime mēdi miya ziye ne na kebe kuyi ma 'deni le'jete yaga ro bo ndo'ji ziye?

¹⁷ Ne 'benni 'ba laki naga nima tönë liḡe ko'doko ye go kēddike ti dōki'di kēyi rōnni ne lende laka oto inza du te zinni. Liḡe o'doko ye go kozake roye yaga di roma kēddike ti dōki'di kēyi rōnni.

¹⁸ Ne ma do kiteli mo tēdi ti dōki'di kēyi ro bo ame kēdi kiya lende laka ne na laka doo mēdi pele tiye ala minza.

¹⁹ Kpe kole ma ga, ma 'deni 'böwu do mī ko'vo 'be kozo 'ja ame kēdi ko'do töyö ne ḡbō 'jaa doo ḡgira'da 'ba Kurisitö kogbo rōnni 'deni miye.

²⁰ Lende 'be ilikō 'deni ng'i doma sowa. Mo'doko ng'i 'do mako ra roye tilende ziye ti lende kēyi.

Akileme Ti Agara Ni Ti Sara

²¹ I'di mititi ye kpe bo kiterike to'do roye ro atoli zi kō'du ki'di naga nime te. Uwōke wa nime kugu mī buku 'ba kō'du ki'di 'ba Boko'ba ne de?

²² Ugu yayi iya te, Abarayama ti kole riyo, ma koto Agara 'ja ma ro atoli mo na köyö tine moto mo Sara 'ja ma kogbe abo mo na köyö.

²³ Kole ma köyö 'ba 'ja atoli nima öyö ng'i kozo löyö ma laki, tine ma köyö 'ba 'ja ma kogbe mo nima öyö 'deni go lende 'ba kpa Boko'ba.

²⁴ Kina me lende nime ēdi 'deni ro doḡgala roze. Rōmōyi 'ja riyo naga nime ileme lömu riyo. Lömu ma doḡba mo tönë ki'di di do dōku Sinayi ne kina me kileme 'deni ti Agara 'ja ma köyö kole atoli tönë.

²⁵ Agara na 'deni kozo dōku Sinayi mo tönë mī doyyayi 'ba Arabi ne, kina loko na 'deni ro akileme 'ba Yerosalema ma le'jete mo nime ng'i ro atoli zi kō'du ki'di pili ti bilaka mo ga ne.

²⁶ Tine Yerosalema ame mo mitoro ne loko na ro do ḡḡölō. Kina loko na ro moze.

²⁷ Kozo ame kugu mī buku 'ba Boko'ba kiya te, "Ni koto kinza kicali to'vo 'ba löyö de tönë ēnyi ti tiliya konyo kiyēyi koba ḡgala rōmōyi nī ame tönë pa kola yi ro koto kutu yi ne nī na ti kēddi ti kole kebe loko bo koloma ti mē'de nima."

²⁸ Kina me löndö ma ga, kpe na 'deni kozo Yisika ro kole 'ba Boko'ba di mi lömu ma laka mo.

²⁹ Tine mi kada nima yayi kole ma töné mo köyö bo kozo löyö ma laki ne ebe 'böwu todo gomo ro kole ma köyö ti tigo 'ba Nyi Koto Laka nima. Lende nima na me 'deni gbi kozo ma le'jete naga nime.

³⁰ Tine ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, "Oga 'ja atoli nima yaga ti kole 'bëni nima. Römöyí kinza kole 'ba 'ja atoli nima kind'a'ba apötö ra gbi koto ti kole 'ba 'ja ma kogbe nima."

³¹ Kina me mëdi miya ziye löndö ma ga, ze kole 'ba 'ja atoli mo na dë. Ze kole 'ba 'ja ma kogbe ro togbe mo na.

5

Do Ngölo

¹ Kurisító uté goze 'deni go dëdike yaga ro do ngölo. Kina ti orake kitigo kinza kolake roye dë kpe ro atoli zi a moto.

² Uwöke doma ma Polo mëdi milende ziye, odo kebe kolake roye 'böwu zi bilaka kilele ye Kurisító inza kpe lipo ro oto ziye.

³ Kozo ma töné miya 'deni pa ziye bine kina me mëdi mileki 'deni gbi miya gomo ziye. Ni moto ame kola röyi kilele yi 'deni ni 'bëyi nima 'deni ro bo 'do to'do kö'du ki'di 'ba Yudayi pili kinza tola ma koto mo.

⁴ Kpe ame ga ko'dokoke tedi ro ma laka komo Boko'ba go ndobo 'be 'ba to'do kö'du ki'di ne, onyeko roye 'deni yaga di ro Kurisító. Kina lende këyi 'ba Boko'ba inza kpe ro oto ziye.

⁵ Ne ma 'beze mi ti'di do go lende 'ba Kurisító na me Nyi Koto Laka ki'di ze 'deni ti komo ki'di 'do dëdi ro ma laka komo Boko'ba.

⁶ Römöyí ma di zize ze ame ga 'deni ro akoto ti Yësu Kurisító ne ya ma kinza kilele naga nima gbi kozo ma kilele 'deni naga nima tara. A ma ro do kiteli zize na ro ti'di do go lende 'ba Yësu ame kina kodo'bo ze 'deni mi ako'ö ne.

⁷ Töné bine olomake ngi ro to'do lende 'ba Kurisító ro ma laka ne wa'di na komo 'böwu le'jete ko'jonjo ye di bi to'do lende laka 'ba Boko'ba?

⁸ Inza ro bo Boko'ba mo na ko'jonjo ye di bi to'do mo römöyí bo na töné kidëki ye yimo molo bine ne.

⁹ Tine ame ëdi 'deni kozo lende mumé ma töné kiya te, "Lannga titiyi pele i'di ruzu löbu ngi kö'bu."

¹⁰ Ne ze ma ze tiye 'deni ro akoto mi nere Yësu Kurisító kina me ki'di ma 'deni ti mi këddi gäye kinza komerike lende moto kpe 'böwu 'beri roma. Boto nima këdi kilikö döye ne Boko'ba ti kodo karama domo odo bo këdi pele ro yé to ne.

¹¹ Ne ma 'bama löndö ma ga, ma mëdi mö'bö ra nduwë tuwöwö mo miya te ko'do dölëti 'ba akilele dëne ti Yudayi ni këdi ko'do közi kasi gba zö kodo gomo roma go wa'di? Ma këdi ra tara dëne tutöti Yësu nime mëdi muwöwö zinni ne lijë inza gba kilagi.

¹² Ne 'bënni lijë boto bo këdi kososo ye 'do kilele ye naga nima ma laka mo gbo zinni dëne 'do lijë könyö ti lende 'bënni nima njö kore lijë timo yaga ro kpëzö.

¹³ Ne kpe ma 'beye löndö ma ga, Boko'ba idëki ye 'deni mi do ngölo. Ne kinza ki'dike do ngölo 'be nime dë kindëndé ye kebeke to'do ako'doko 'ba yida ro. Zize nge tedi ti ako'ö gbi ti konyi ro go roze.

¹⁴ Römöyí kö'du ki'di pili 'ba Boko'ba na me kototo kpënni 'deni koro domo tara, ame kiya te, "O'ö bilaka lesi lëpi yi moto gbi kozo ame ko'ö yida röyi ne tara."

¹⁵ Ne odo kebeke za togba görö do kuruku tonyo lëpi ye ga tirica mo, ongoke roye laka ëdi kari 'deni tiye tiyenyé ye.

Nyi Koto Laka Ni Ti Ako'doko 'Ba Yida Ro

¹⁶ Kina me mëdi miya ziye, olomake ti Nyi Koto Laka kinza kujëke do ako'doko 'ba yida ro ra

¹⁷ römöyí lijë ro bo ya ti ako'doko 'ba Nyi Koto Laka. Kina Nyi Koto Laka ro ya tinni kinza ko'doke dë nge ro ako'doko 'be ga.

¹⁸ Odo kö'böke nge ti to'do ndobo 'ba Nyi Koto Laka inzake kpe ro atoli zi kö'du ki'di.

¹⁹ Dikalike 'deni laka ndobo ko'do 'ba ako'doko 'ba yida ro na ro yëri ni ti lende ko'do do rumö ni kinza ro kaya

²⁰⁻²¹ ti kpa kulömu zi akoro ni ti tata ti ndo'ji ti lamo ti mi kombi ti 'däri ti mi kututu. Kina gbi ma këdi ko'de ro koza toloma ro bo ya ti mi kata tuwë layi ro do rumö go kupö wa yaga 'do ki'di kebe to'do wa ma kënyé naga. Miya 'deni töné ziye bine kina me gbi mëdi mileki miya gomo ziye, lijë ame ga këdi ko'do wa naga nime todo zinni mi nere löbu 'ba Boko'ba inza du te.

²² Tine ndobo 'ba ako'doko ame ro 'ba Nyi Koto Laka ne na ro ako'ö ni ti lonjo ti mi këyi ti loma liya ti lende këyi ti lende laka ti mi këddi

²³ ti lende liya gbi ti togbo do yida ro. Wa naga nime pili kö'du ki'di moto inza ame kota gomo.

²⁴ Lijë ame ga ro 'ba Kurisító ne upö ako'doko ma molo ame ro 'ba yida ro ne 'deni pili yaga ti do gege mo ga.

²⁵ Nyi Koto Laka na ki'di didi 'deni zize kina loma ze ga kö'bö ti nburu go ndobo abo.

²⁶ Kinza dö'böke dë kpe tubötö röze ala toma kpa lëpi ze ga go kënyî rɔ 'dirî kina kinza do'dake mî kombi dë gbî kpe.

6

Tɔmɔ Lëpi Di Mî Lende Kënyë

¹ Löndö ma ga, ɔdo lëpi yî mɔto kilaka mî lende kënyë kpe ame ga ti tigo 'ba Nyî Kɔto Laka ne ɔtoke bo liya yaga kodɔroke bo go kori ma laka. Tine ɔngɔke roye laka kinza kilakake ra gbî mî lende kënyë.

² Kpe pili ombike gomo 'ba lëpi ye ga, to'do mo te na rɔ to'do kô'du ki'di 'ba Kurisîtö ko kari do 'bö mo.

³ Römöyî ze bilaka lesi pili rɔ a sari. Ne ɔdo nî mɔto kebe tudöli lëpi yî ga ko'do röyî rɔ wa löbu, u'bölu röyî 'deni.

⁴ Nî mɔto omeri ndobo ko'do 'bî toma. Ne ɔdo këdî laka oloma ti, ti loɔo kinza do kombi tudöli lëpi yî ga.

⁵ Römöyî nî mɔto nî na këddî kombi ako'do 'bî.

⁶ Tine nî ame këdî kiyandi yi ti lende 'ba Boko'ba ne ozake mî 'ë'bî ga kpe ti bo komo kiyandi 'bî nima.

⁷ Kinza ku'bölu röyî dë. Boto mɔto ɔ'bo dë to'do komo kandi zi Boko'ba. A nime ëdî kozo kupö, ɔdo kuli mî nyaka kumu gbî te rɔ kinë mo ne tara.

⁸ Kina gbî tara, nî bo ame kuli 'bëyi rɔ kupö 'ba lende kënyë ne ti kumu 'deni dayi rɔ tölë. Tine bo ame kuli 'bëni rɔ kupö ko'do 'ba Nyî Kɔto Laka ne ti kumu 'bëni 'deni ngî dayi rɔ didi ma nburunburu.

⁹ Kina ti, dotoke nduwë to'do lende laka kinza dasike dë di romo römöyî ɔdo dönyöke nduwë gomo to'do mo ti dumuke 'deni ngî rɔ a ma laka mî kpa dolili mo.

¹⁰ Kina kozo ame dëdike 'deni ti go kele zize to'do lende laka zi bilaka ma laki ma do kiteli mo zize to'do lende laka zi lëpi ze ga ame ki'di dönnî 'deni go lende 'ba Yësu ne.

Ndose Ma Nburunburu

¹¹ Ma na me mëdî mugu lende naga nime ziye ti közö. ɔngɔke akugu 'jo ngurögbö ma naga nime.

¹² Ti miya ziye, lijë laki naga nime këdî kutöri 'do to'do dölëti 'ba akilele ziye ne lijë ɔ'doko tülëbë rönnî rɔ bo to'do dölëti 'ba bilaka lesi. Lijë ɔ'doko dë kinza bilaka kodo gomo ra rönnî go lende 'ba tölë 'ba Yësu.

¹³ Ne pele lijë ma kilele mo to naga nima oro kô'du ki'di 'ba Boko'ba dë gbî yo. Kina lijë këdî kiteri gbî 'do kilele ye go lijë kilëbë rönnî doye go dölëti ma ko'do roye.

¹⁴ Ne ma 'bama mo'doko dë tülëbî ti ɔto, tölë 'ba nɛre Yësu Kurisîtö ame kutöti do ngëri ne na nɛre rɔ a ma 'do mülëbî timo. Römöyî ti tölë abo wa pili 'ba dolinjo nime

'deni rɔ töku zö kina gbagba ma 'deni gbî rɔ töku zi dolinjo.

¹⁵ Lende 'ba tilele rɔ ala kilele dë pele nima inza rɔ a kembe. Wa ma rɔ do kiteli mo ze 'deni 'böwu le'jete rɔ wa la'ja.

¹⁶ Ee, lende këyi ti mî këyi koloma tinni lijë ame ga koro lende nime kinda 'ba kitigo ne. Lijë na rɔ ma laka rɔ 'ba Boko'ba.

¹⁷ Nburunburu 'ba lende ma na me, kinza boto kodo gomo dë kpe roma römöyî kpa mbero naga nime roma ne ileme ma 'deni rɔ atöli 'ba Kurisîtö.

¹⁸ Lende këyi 'ba Yësu Kurisîtö nɛre ze koloma tiye pili löndö ma ga. Amini.

Akugu 'Ba Polo Zi Kanisa Ma EPESO

¹ Ma Polo, ma ame Boko'ba kigeli ma 'deni go ako'doko abo ro bo laja 'ba Yesu Kurisitö ne, medii mugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba Boko'ba ame ga mi Epeso ne, kpe ame ki'dike doye 'deni go lende 'ba Yesu Kurisitö ne.

² Lende keyi ti ye'yi 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba Yesu Kurisitö nere ze koloma koto tiye.

Ye'yi Ti Nyi Koto Laka

³ Dilekike ye'e'di zi bo Boko'ba 'bu 'ba Yesu Kurisitö nere ze ame bo na gbi ro Boko'ba nere abo ne. Bo Boko'ba na ko'do ye'yi 'deni zize ti wa pili 'ba mitoro ti Nyi Koto Laka go tedi ze ro akoto ti Kurisitö.

⁴ Gba kinza ko'ba dolinjo nime de Boko'ba igeli ze 'deni molo ro 'ba bo ro akoto ti Yesu Kurisitö go dedike ngi lipo kozo 'ba bo kinza a ma kenyé moto mize komo bo. Ti ako'bo abo goze na me

⁵ bo koja Yesu Kurisitö 'deni kako dolinjo bine to'de ze ro kole abo ga. Ame na ro ako'doko abo ma kalo mi doki'di bo.

⁶ Diléluke bo ti go lende keyi löbu abo nime bo ko'do zize ze ma 'deni ro akoto ti kole abo ame bo ko'bo kulöwö ne.

⁷ Römyi roma Kurisitö na kope ze 'deni ro do ngölö tola ze go lende kenyé ze ga. Lende keyi nime bo ko'do zize ne ngi ro do kiteli.

⁸ Ti akikali do kiteli abo

⁹ bo i'di ze 'deni tikali wa ame ga pa ro ma kusi, bo kiteri zi Kurisitö to'do mo ne.

¹⁰ Akiteri abo nime kada mo do komo 'deni na Kurisitö ti kuyi wa pili 'ba mitoro ni ma ti doyayi ngi yaga ro akoto ti bo go bo na kedii ro bo domo.

¹¹ Wa pili edii ko'do ronnii go akiteri abo 'ba Boko'ba. Bo na kiteri abo 'deni molo zize go dedii ro bilaka abo ga ro akoto ti Kurisitö. Kina me le'jete bo koza ze 'deni ro 'ba bo ga,

¹² go ze ma ro dandende 'ba ti'di do go tako 'ba Kurisitö mo toné ga dilélu ro löbu abo ti.

¹³ Kina kpe 'deni gbi tara ro akoto ti Kurisitö römyi uwöke laja laka 'ba Boko'ba ame bo komo ye di mi tolé ne 'deni. I'dike doye gomo na me Boko'ba ki'di Nyi Koto Laka 'deni ziye kozo ma bo kiya molo go kileme ye ro 'ba bo ga.

¹⁴ Nyi Koto Laka na ki'di ze ame 'deni ro 'ba Boko'ba ne tikali mo ti do'jake wa pili ame kose zize ne ngi kina gbi ti kope ze ro do ngölö. Kina diléluke ro löbu abo ti.

Mötu 'Ba Polo

¹⁵ Kina me molo toné muwö ki'dike doye 'deni go lende 'ba nere ze Yesu keddi ko'oke bilaka 'ba Boko'ba 'deni gbi pili ne

¹⁶ ma bine molo'bo de di bi tileki ye'e'di zi Boko'ba go lende 'be.

¹⁷ Mi mötu ma pili mitii bo Boko'ba 'ba Yesu Kurisitö nere ze, 'bu bo tigo do kiteli ki'di Nyi Koto Laka abo 'ba akikali ziye 'do kiyandi ye kikalike bo Boko'ba laka.

¹⁸ Akikali 'be kedii ti kulöwö go kikalike wa ame ga bo komeri to'do mo ziye kpe ma bo kidéki ye 'deni ne. Kina go kikalike ye'yi laka abo ma 'do bo ki'di zi bilaka abo ga pili

¹⁹ gbi ti tigo do kiteli abo ame bo kokonyi ze ma di'dike doze go lende abo 'deni timo ne.

²⁰ Ti tigo do kiteli abo nime na bo ki'di Kurisitö kényi kodo di mi tolé kari koloma do döri bo mitoro.

²¹ Kurisitö na 'deni yayi ro nere mbiri do löbu ni ti bo tigo bo közi kakpa ni 'ba mi doyayi ma le'jete nime gbi ti doyayi ma kedii kako nime 'de.

²² Römyi Boko'ba i'di wa pili 'deni kedii beri bici közi kakpa abo 'ba Kurisitö. Kina ko'do bo 'deni ro nere 'ba do wa pili ro bo do bo meri abo ga.

²³ Kanisa na ro yida ro bo Kurisitö kina bo odo de di yimo gbi kozo ame bo kozo de di mi a ma koto moto ame ko'ba mi dolinjo bine ne.

2

Didi Ti Kurisitö

¹ Ma molo toné bine kpe ngi ro töku go kö'du 'ba kinza tuwö do Boko'ba kolomake za ro to'do lende kenyé.

² Kori 'ba 'ba dolinjo nime na za kösoke gomo tuwö do Satani, nere 'ba nöki, ame bo na ro bo do ya ma kinza kuwö do Boko'ba de naga.

³ Demba ze nime pili gbi kozo lijé tara, dolomake eze ngi pa go ako'doko 'ba dolinjo nime to'do ako'doko 'ba yida roze ga ti ma domerike naga. Ze gbi kozo lijé tara, ya 'ba Boko'ba udödu ze 'deni kpaki.

⁴ Ne mi keyi abo 'ba Boko'ba ro do kiteli. Bo o'bo ze 'deni kulöwö.

⁵ Kina me ze pele ro töku go lende kinza tuwö do bo, bo ebe kididi ze 'deni 'böwu yaga ro ma la'ja ti Kurisitö. Mi keyi abo 'ba Boko'ba na me komo ze 'deni.

⁶ Bo oja ze 'deni di mi tolé kombi ze 'deni mitoro tolooma yayi ro akoto ti Yesu Kurisitö.

⁷ Bo o'do 'deni te 'do kileme a ma bo ko'do goze ti Yesu Kurisitö 'do löbu 'ba mi keyi abo kindi ti yaga zi bilaka pili mi kada ma kedii kako nime 'de.

⁸ Römöyī ti mī këyī abo na me kōmo ye 'deni go ti'di dōye go lende abo. Ako'do abo 'ba Boko'ba na,

⁹ tigo 'bī 'ba boto na dē. Kina kinza nī mōto këbī rōyī dē timo.

¹⁰ Boko'ba na ko'ba ze 'deni ro ma la'ja. Bo i'di ze 'deni ro akoto ti Yēsu Kurisitō go do'doke lende laka ame bo kileŋo 'deni molo ndō zize to'do mo ne.

Akoto Ti Kurisitō

¹¹ Kpe ame ga molo köyö ye ro bo löwö, lijē Yudayi bo kilele ni këdi kidëki ye ro ya ma kinza kilele dē naga. Tine akilele nima dölēti na ka toke kpa 'bana 'ba ro yaga.

¹² Omerike ma tōnē këddike gba ŋbō ro ma kōwo di ro Kurisitō ne te. Inzake e'be ro kupō Yisarele. Kina lömu 'bënni ma Boko'ba ko'do tinni 'do tōmo lijē di mī tölē ne inza ziye, e'bënni ŋge koto zinni yayi. Tōnē bine olomake e'be mī dolinjo nime kinza Boko'ba gbī kinza kōmo ki'di go yēyī mo.

¹³ Tine ame kpe 'deni ro akoto ti Kurisitō ne, kpe ma tōnē pa ŋbō ro ma kōwo yaga ne roma Kurisitō o'de ye 'deni ŋgī ŋgosi 'de ro Boko'ba.

¹⁴ Bo na ro bo lata ze. Bo na me kodo'bo ze Yudayi 'deni le'jete ro akoto tiye kpe bo löwö. Reki löbu 'ba ndo'ji tōnē mī löggō ze tiye ne inza kpe, bo urō 'deni bēri ti yida ro bo nime bo ki'di kupō ne.

¹⁵ Kö'du ki'di ma molo 'ba Yudayi mo tōnē ga bo i'di 'deni yaga kinza kpe ro oto römöyī 'do kodo'bo ye tize ro a la'ja. Kina me bo ko'do lata 'deni gomo mī löggō ze.

¹⁶ Bo i'di 'deni kutōti bo do ŋgērī bo kölē 'do kiyēyī kpa ndo'ji nime mī löggō ze ne yaga go kodo'bo ze kpaki ro akoto zi Boko'ba.

¹⁷ Kina me bo Kurisitō mo tōnē kako 'deni kuwōwō laja laka 'ba lata nime ziye kpe bo löwö ame gba ŋbō ro ma kōwo di ro Boko'ba ne kina gbī zize Yudayi mo ga ma ŋgosi ro bo mo tōnē ga.

¹⁸ Ti bo Kurisitō na me ki'di ze pili 'deni dēdi ti Nyī Koto Laka to'de ze zi Boko'ba 'bu.

¹⁹ Kina me 'deni inzake kpe ro bo löwö, kpe 'deni ro bo do yayi gbī kōzo 'beze ze bilaka 'ba Boko'ba.

²⁰ Kpe 'deni ro dōku ma ko'ba rō 'ba Boko'ba timo, ame gbōndo mo na ro bo laja ni ti bo kumē lende 'ba Boko'ba ne, tine Yēsu Kurisitō na ro dōku ma do kiteli 'ba go dogali mo.

²¹ Bo na kogbo dōku ama ga 'deni pili toro gbī ro ma koro zi Boko'ba.

²² Kina me kpe ame 'deni ro akoto ti bo ne o'ba ye 'deni gbī ro bi loma 'ba Nyī Koto Laka 'ba Boko'ba.

3

Polo Ti Bo Löwö

¹ Kina me ma Polo, ma koboso go lende 'ba Yēsu Kurisitō ma moto ziye kpe bo löwö, mumōtu Boko'ba goye.

² Mikali 'deni laka uwōke yēyī ma Boko'ba ko'do zō ki'di ma to'de mo ziye nima 'deni.

³ Bo Boko'ba na kileme akiteri abo ame ro ma kusu ne 'deni yaga zō. Mugu lende mo 'deni tōnē molo bine mbowa ziye.

⁴ Ddo kidëkike ti ko'jake wa ma mikali di mī akiteri 'ba Boko'ba ame ro ma kusu zi Kurisitō to'do mo ne ŋgī.

⁵ Molo mī kada 'ba 'bu ze löbu tōnē ga bine boto ikali a ma te dē. Tine Boko'ba ileme 'deni le'jete yaga ti Nyī Koto Laka abo zi bo laja ni ti bo kumē lende abo ga ame bo kigeli 'deni ne.

⁶ A nime na me mī laja koto laka abo kpe bo löwö ni 'deni ro akoto tize Yudayi mī Kurisitō Yēsu ro 'ba Boko'ba to'ja kpa kōzi ma bo kose mo tōnē gbī koto tize.

⁷ Mī këyī abo 'ba Boko'ba na me ki'di ma ro bo ndobo 'ba laja laka abo nime ti tigo abo.

⁸ Ma ame pele kulōwö wōti bēri di mī löggō bilaka abo ga ne bo o'do mī këyī zō koja ma tuwōwō laja abo ziye kpe bo löwö. Kina gbī 'do tileme yēyī löbu do kiteli abo nime ziye.

⁹ Bo oja ma gbī 'do ti'di bilaka pili kikali akiteri kusu abo tōnē na tondo. Römöyī bo Boko'ba bo ko'ba wa pili 'ba dolinjo nime usu do a nime 'deni molo tōnē bine mī kada 'ba 'bu ze löbu ga

¹⁰ 'do kanisa na kileme 'jaa kōzo a nime te tone zi malayika ame ga lijē na ro löbu mitoro ne, bo Boko'ba na ro 'bu 'ba akikali pili.

¹¹ Boko'ba o'do a nime 'deni go akiteri abo ame molo di bi tisaki mo zi Yēsu Kurisitō ŋere ze ne.

¹² Kina me ze ma ze tiye mī ti'di do go lende 'ba Yēsu Kurisitō gbī ro akoto ti bo ti ki'di ze ro do ŋgölō tako kōmo bo Boko'ba ti mī këddī.

¹³ Go lende mo na me miya ziye, kinza kolomake dē ro meri go gomo nime mēdi yimo bine go lende 'be ne. Tine na 'do koyoke roye gomo.

Ako'c 'Ba Kurisitō

¹⁴ Go kö'du mo na molodo bēri kōmo Boko'ba 'bu moma'jo roma zi bo.

¹⁵ Bo na ro 'bu ma koto laka zi bilaka pili 'ba mī dolinjo nime kpaki ti malayika 'ba dōyayi 'ba mitoro.

¹⁶ Moma'jo roma zi bo Boko'ba bo ko'do yēyī to kpe dōye ti Nyī Koto Laka ti tigo mo ki'di mī këddī ziye

¹⁷ Kurisitō kō'bō ti nburu miye kpe ma ki'dike doye 'deni go lende abo naga nime, ako'ɔ abo kidiyē rōni ti kitigo miye

¹⁸ 'dɔ kpe gbī pili ti bilaka abo ga 'ba Boko'ba kikalike go lōbu ti talo 'ba ako'ɔ 'ba Kurisitō nime gbī ti tigo dɔ kiteli mo.

¹⁹ Kina ɔdɔ kiya te kēddike 'deni ti ako'ɔ nime bɔtɔ kikalī dē 'doyi ne, loma 'be ti kēdi nati kɔzɔ 'ba Boko'ba.

²⁰⁻²¹ Akilēlu ti rɔ lōbu kēdi zi bo Boko'ba nduwē rɔ nburunburu go Yēsu Kurisitō gbī ti kanisa abo. Rōmōyi Boko'ba bo i'di tigo abo 'deni ngi kulōwō zize to'dɔ ndɔbɔ mize kebe ma dititike ti ma dikalike naga.

4

Lende Laka

¹ Ma bɔ koboso ma 'deni go lende 'ba Kurisitō nere ze mo tōnē, mēdi milende ziye, i'dike loma 'be kēdi rɔ ma laka go ako'dakɔ abo 'ba Boko'ba ame kideki ye ne.

² Ni mɔtɔ ɔtɔ ē'bī dōyi le bēri kiliya rōyi kɔ'ɔ lēpi yi ga ti kɔmɔ kele mo pele ɔdɔ ko'do yi dē laka.

³ Ogbo rōyi toloma kinza ndo'ji mī lōngō yi ti lēpi yi mɔtɔ kinza mī kata rōmōyi kpe 'deni rɔ akɔtɔ mī Nyi Kɔtɔ Laka.

⁴ Nyi Kɔtɔ Laka nge kɔtɔ kina ze 'deni rɔ yida rɔ kɔtɔ gbī kɔzɔ ame meri ze 'deni nge kɔtɔ go wa ma Boko'ba kideki ze teyi ne.

⁵ Nere ze mo nge kɔtɔ, a ma di'dike dɔze gomo nge kɔtɔ kina bapatisi ze gbī nge kɔtɔ.

⁶ Boko'ba nge kɔtɔ rɔ 'bu 'ba bilaka pili. Bo na rɔ nere 'ba dɔ wa pili bo na gbī mize ko'do ndɔbɔ pili tize.

⁷ Tigo i'di rōni 'deni rɔ 'beri'beri zize. Rōmōyi bo Kurisitō na rɔ bo ki'di kpa kōzi ma laka.

⁸ Ēdi 'deni kɔzɔ ma tōnē kiya rōni mī akugu te, "Bo ari n̄bō tɔrɔ ti 'boki n̄banj kina bo ki'di kpa kōzi ngi zi bilaka."

⁹ Tine 'jo 'ba lende 'ba tari n̄bō tɔrɔ nima omba kina rɔ tako abo ame titi mī dōlɔnjo bēri bine ne.

¹⁰ Kina bo Kurisitō kɔtɔ mo tōnē kako bēri bine ne bo na me gbī kari 'deni n̄bō gōnyī poli tɔrɔ 'dɔ bo kote go bi pili ti yida rɔ bo.

¹¹ Bo na me ki'di tigo zi ya mɔtɔ ga tēdi rɔ bo laja, mɔtɔ ga rɔ bo kumē lende, mɔtɔ ga rɔ bo tuwōwō laja laka, mɔtɔ ga rɔ pasita tine mɔtɔ ga rɔ bo kɔmɔ kiyandi.

¹²⁻¹³ Bo o'dɔ te 'dɔ kiyija ze bilaka 'ba Boko'ba ndɔ rɔ akɔtɔ ti Yēsu Kurisitō mī ndɔbɔ abo. Kina ti'di dɔze go lende kiya 'ba kole 'ba Boko'ba gbī ti tikali bo kodo'bo ze ti rɔ akɔtɔ tiye dandike mī tigo ma laka 'ba Kurisitō.

¹⁴ Kina ɔdɔ kēdi 'deni tara tine dinzake kpe rɔ kole titi 'dɔ dɔngala 'ba akiyandi 'ba bɔ 'bōlu ni kuyi kpeze ngi welo mōkō di go kori kɔzɔ sorope ma di zi pīwu naga tara.

¹⁵ Tine dōnyōke go lende kodɔrɔ ti ako'ɔ kina ti dēdi ke ngi rɔ akɔtɔ ti Kurisitō ame bo na rɔ bo dɔze ne.

¹⁶ Ze pili rɔ kapa 'ba yida rɔ bo ga ame bo na konzo ze 'deni pili rɔ kɔtɔkɔtɔ kogbo ze mī lēri 'ba yida rɔ bo. Kina yida rɔ bo ti kiyōbu ngi kogbo rōni laka ɔdɔ kiya te ze kapa mo naga nime dinda'bake ako'ɔ laka rɔ go rɔze.

Loma Ma La'ja Rɔ 'Ba Boko'ba

¹⁷ Kina me mi'di ame ziye mī mōyi nere ze Yēsu Kurisitō, kinza kolomake dē kpe to'dɔ lende kɔzɔ 'ba ya ma kinza rɔ 'ba Boko'ba naga tara. Lijē 'bēnni nima meri 'bēnni pili dɔ ɔtɔ mo inza kina gbī kinza akikali.

¹⁸ Lijē ngi kinza dīdi 'ba Boko'ba mīnni rōmōyi lijē ngi rɔ bilaka minyi ga kinza mbili. Lijē bo kilagi akikali 'ba Boko'ba naga nima.

¹⁹ Lijē ɔdɔ mīnni ngi pō kinza rɔ kaya go to'dɔ dɔkomali lende kēnyē.

²⁰ Lende 'ba Kurisitō mo ame kiyandi ye timo ne ēdi tara?

²¹ Mikali rɔ ma laka loma abo 'ba Yēsu iya gomo 'deni ziye. Lende ma kodɔrɔ 'ba Boko'ba ame mo bo kileme zize ne iyandi ye 'deni timo.

²² Kina ti, olake go loma 'be ma mɔlo tōnē ga yaga. Rōmōyi bo bo ma mɔlo nime ti ndōrɔ abo ga ēdi koto ye mī tōlē.

²³ Meri 'ba doye ti dōki'di ye i'dike ti kēdi yaga rɔ ma la'ja.

²⁴ Dɔdɔke mī loma ma la'ja ame rɔ 'ba Boko'ba rɔ ma koro kɔtɔ laka rɔ ma kodɔrɔ ne.

²⁵ Kina me ti, a mɔtɔ rɔ bēti kinza kpe. Ni mɔtɔ lende ma kodɔrɔ na kiya zi lēpi yi. Rōmōyi ze pili 'deni rɔ kapa 'ba yida rɔ Kurisitō.

²⁶ Dɔdɔ ni mɔtɔ kēnyī rɔ 'dīri tine kinza kola 'dīri 'bī nima dē koto yi mī lende kēnyē. Kina kinza koloma dē gbī ti 'dīri miyi n̄bō kada kōsɔ domo.

²⁷ Rōmōyi kinza ki'di bīci lende dē yaga rōyi zi Satani.

²⁸ Ni ame kēddi rɔ bo 'bōgō ola go 'bōgō yaga kileki to'dɔ ndɔbɔ 'bī ti kōziyi 'dɔ kokonyi bo lisa gbī timo.

²⁹ Kinza kō'bō dē tumu kpēyi zi bilaka. Tine wa ame ga rɔ ma kēyi rɔ 'ba tilenjo mī lōngō bilaka ne na kiya go ki'di lende kiya 'bī kokonyi ya ame ga kēdi kuwō ne.

³⁰ Kina kinza ki'di Nyi Kɔtɔ Laka 'ba Boko'ba dē kēdi rɔ meri. Rōmōyi Nyi Kɔtɔ Laka i'di 'deni ziye rɔ kinē 'ba 'dɔ tope ye

yaga mi kada mo yayi ro do ngölo ro 'ba Boko'ba.

³¹ Kinza ki'dike a motö ro mi kombi ala tiyeli ala 'diri ni ti ti'ja de kpe kedí mi löngö ye. A motö ro ndo'ji kinza kpe.

³² Tine olomake ti mi këyi to'do lende laka zi lepi ye ga. Kina 'do kolake lepi ye ga gbi go lende kënyé kozo ame Boko'ba ki'di Kurisitö 'deni dolinjo bine tola ye go lende kënyé ne.

5

Loma Mi Bi Kopo

¹ Kpe ame 'deni ro kole 'ba Boko'ba bo ko'vo ye 'deni kulöwö ne, inda'bake loma abo nima.

² O'doke wa pili ti ako'vo kozo 'ba Kurisitö ame ko'vo ze ki'di didi bo goze kozo akumu ame konma zi Boko'ba 'do tato kele mo kiyeyi dokí'di bo ne.

³ Kpe 'deni ro 'ba Boko'ba, tine kinza ki'dike ama kozo yeri ni ti a pili ma ro ti'da naga 'doyi ti mi kombi ni kidéki moyi mo de kpe mi löngö ye.

⁴ Kinza kiyake lende do rumö ti a ame ga ro ti'da ne de kpe romöyi lende mo o'de ye kpe ame ga ro bilaka 'ba Boko'ba ne de kpe. Tine yee'di na 'do kö'böke ti'di mo zi Boko'ba.

⁵ Ro ma laka miya ziye tikali mo, bo yeri ni ti lijé bo to'do wa 'doyi ma ro ti'da naga nima ti mi kombi ni inza ti go bi koto te mi nere löbu 'ba Kurisitö ni ame ti Boko'ba ne. Romöyi mi kombi nima toro akoro na.

⁶ Kinza ki'dike boto ku'bölu ye de ti wa naga nime. Romöyi go lende mo ya 'ba Boko'ba edi kako do kole kinza koro lende abo.

⁷ Kina kinza ni motö kodo'bo röyi de tinni.

⁸ Romöyi molo nime kpe 'deni mi bi kölu. Tine le'jete kpe 'deni ro 'ba Kurisitö ro bi kopo zi bilaka. Kina olomake ti kozo kole 'ba bi kopo tara.

⁹ Romöyi bi kopo na kedí koja 'beni ro lende laka ni ti lende ma kodoro 'ba Boko'ba

¹⁰ Wa ame Boko'ba ko'doko ziyi motö 'do ko'do ne ongo te.

¹¹ Kinza kodo'bo röyi de kpe ti ako'doko 'ba bi kölu, lende kinza domo kodo de 'beni naga nima. Tine oja lijé yaga mi bi kopo.

¹² Wa ma laki kedí ko'do ro kusu mo naga nima tiya mo yaga aga za kpa bilaka.

¹³ Tine a ame yaga mi bi kopo na kina laka mo kinda.

¹⁴ Wa ame kileme yaga ne bo na 'deni ro bi kopo. Kina me 'do ki'di kiya te, "Ni bo tö'do nime, indinji yaga. Odo yaga di mi töle. Kina Kurisitö ti koyi bi döyi."

¹⁵ Kina ti, i'dike komoye kandi laka go loma 'be. Kinza koloböke de ngi ro ndako tine olomake kozo bo lende kikali.

¹⁶ Wa ame koja göni 'deni ziyi motö inda'ba ndimo laka romöyi do'yayi le'jete ele de kpe.

¹⁷ Kinza kolomake de ro rumö, ongoke a ma Boko'ba ko'doko ziye to'do mo.

¹⁸ Kinza kö'böke de ngi tupö roye ti layi ame bo 'ba bo ngi ro tirasi ye yaga ne. Tine Nyi Koto Laka na 'do ki'dike koso lo miye.

¹⁹ Odo kiya te kotonjike doye 'deni nima ngala ti akilölu ame ro 'ba Nyi Koto Laka ne na kobake, kilöluke nere Boko'ba ti mi koto,

²⁰ ö'böke tileki yee'di 'ba wa pili zi Boko'ba 'bu ti moyi Yesu Kurisitö nere ze.

'Ja Ni Ti Më'dé

²¹ I'dike roye ti tuwö do lepi ye ga toro Kurisitö.

²² Kpe 'ja, uwöke do më'dé ye ga kozo Kurisitö tara.

²³ Romöyi më'dé bo na ti közi kakpa do 'ja abo gbi kozo 'ba Kurisitö ame kedí ti közi kakpa do kanisa ne. Kurisitö na ro doze, ze 'deni ro yida ro bo romöyi bo na komo ze 'deni di mi töle.

²⁴ Kina ti kpe 'ja ni uwöke do më'dé ye ga laka mi wa pili kozo ame kanisa kuwo do Kurisitö laka ne tara.

²⁵ Kina ti kpe më'dé, o'oke 'ja 'be ga ti kozo 'ba Kurisitö ame ko'vo kanisa ne. Bo ilanja didi bo 'deni go lende ze kanisa abo ga

²⁶ 'do ti'di ze ro 'ba bo. Bo i'di lende abo 'deni zize kurögö ze kopo ti mini 'ba bapatisi

²⁷ 'do ko'de ze kanisa abo zi bo ro ma kele kozo 'ja la'ja romo mboloro kinza tirigbili motö do 'bana 'ba romo, tine ngi lipo koto laka kinza lende kënyé oto.

²⁸ Kpe më'dé, ni motö o'vo 'ja 'bi kozo yida röyi. Ni ame ko'vo 'ja 'bi 'deni, gbagba yi na ma 'deni gbi ko'vo.

²⁹ Boto motö ame ngi ko'ji yida roni ne na ro ye? Ni motö yida röyi ö'bö tulu mo konjo gomo laka gbi kozo 'ba Kurisitö ame kedí konjo go kanisa abo ne.

³⁰ Romöyi ze na 'deni ro kapa 'ba yida ro bo ga.

³¹ Kozo ame kugu mi buku 'ba Boko'ba ne, iya te, "Go kö'du mo na botoni ti kololo di yoki 'bu bo ni ti ma bo kari kodo'bo ro bo ti 'ja abo kina lijé kpaki riyo 'deni ro akoto."

³² Lende löbu nime 'jo mo ma monjo bine motö ma ro ma kusu mo toné kileme 'deni yaga ne edi kiya roni zi Kurisitö ti kanisa abo.

³³ Tine motö mo edi kiya roni ziye ti 'ja 'be ga 'do kpe më'dé ni pili, ni motö ko'vo

'ja 'bī kɔzɔ yida rɔyī kina kpe 'ja pili gbī tara, nī mɔto koro mē'dē yī.

6

Kole Ni Ti 'Bu Nni Ga

¹ Kpe kole titi, ame kpe 'deni rɔ akɔto ti Kurisitò ne, ndɔbɔ ma laka rɔ dɔ kiteli ziye na me. Nī mɔto uwò dɔ 'bu yī ni ti mɔyī.

² Boko'ba ose 'deni molo tònè bine iya te, "Oro 'bu yī ni ti mɔyī." Di mī kò'du ki'di abo ga pili ame na dɔgba bo kulòmu gomo teyi kiya te,

³ "Dɔ a ma laka na kurè dɔyī ti yèyī mo koloma gòyī kɔwɔ mī dɔyayi bine."

⁴ Kina ti, kpe bɔ kole ni kinza ko'dake lijè dè rɔ ma kènyè ki'di minni kata rɔye. Tine uluke lijè laka mī akiyandi 'ba Kurisitò ñere ze ki'dike kɔmo kandi mo zinni.

Atoli Ni Ti Bɔ Dønni Ga

⁵ Kpe atoli ni, oroke bɔ dɔye ga ti tikere ti rɔ kilè'di kuwòke dønni ti mī kɔto kɔzɔ ma kuwòke dɔ Kurisitò.

⁶ Kina kinza kebeke dè ñge to'dɔ mo ɔdɔ lijè kèdī tiye tonɔgo gɔye 'dɔ tu'bòlu kòmònni. Ama ele dè. Ma laka mo ziye tuwò dønni ñburu ròmòyī ako'dɔko 'ba Boko'ba na kina kpe 'deni gbī rɔ atoli 'ba Kurisitò ga.

⁷ Kina ti, o'dɔ ndɔbɔ 'ba atoli 'bī nima rɔ dɔ rɔ koñmi kɔzɔ èddi ko'dɔ zi Kurisitò, tine inza zi bilaka lesi.

⁸ Ikalī 'deni bo na rɔ bɔ ti'di kpa kòzī zi bilaka pili rɔ buru, atoli kpaki ti ma kinza rɔ atoli gɔ ndɔbɔ laka 'bī 'ba mɔto.

⁹ Kpe bɔ dɔ atoli ni, o'dake lijè gbī laka tara kinza kpa kose. Ikalike 'deni ñere èdī ñge kɔto mitorɔ ame bo na mbiri dɔ atoli nī gbī dɔ bɔ dɔmo ga ne. Bo o'dɔ 'ba bo geli dè mī lɔngò mo.

Jama 'Ba Ya 'Ba Boko'ba

¹⁰ Lende ma rɔ ñburuñburu mo ziye na me nati, kpe ame ga 'deni rɔ akɔto ti Kurisitò ne i'dike tigo dɔ kiteli abo kogbo ye kitigo.

¹¹ Inda'bake jama 'ba ya 'ba Boko'ba ame ki'di 'deni ziye ne teyi kitigo titata rɔye timo di zi dɔngala kènyè 'ba Satani.

¹² Ya ma 'beze nime dinza do'dake ti bilaka lesi tine ti malayika kènyè 'ba Satani ga ame lijè na 'deni ti kòzī kakpa dɔ bilaka 'ba bi kòlu nime pili ne.

¹³ Kina ti, inda'bake jama 'ba ya 'ba Boko'ba ti ndò tiye le'jete ròmòyī 'dɔ ɔdɔ kada kènyè mo nima kòmò 'deni dayi 'dɔ kogbake rɔye timo kinza kirinake ra di zinni bɔ ya 'be mo naga nima tine di pòtò mo pele koroke ñburu kitigo.

¹⁴ Udòduke lende kodɔrɔ 'ba Boko'ba 'bòmbò ye rɔ gasi. Olòke lende laka 'ba

Boko'ba rɔye 'dɔ kitata kpa dɔngɔ'do ye di zi kɔmo 'ba bɔ ya.

¹⁵ Usuke laja laka 'ba lende kèyī 'ba Boko'ba rɔ wari ndiye togbɔ rɔye timo.

¹⁶ Ombike ti'di dɔ gɔ lende 'ba Kurisitò nduwè tiye rɔ makèti tikèti kpa pa'do 'ba kɔmo 'ba Satani timo yaga di rɔye.

¹⁷ Akòmɔ abo 'ba Boko'ba nime bo ko'dɔ zize di mī tólè ne na 'dɔ kinda'bake teyi titata dɔye timo. Lende 'ba Boko'ba ame Nyī Kɔto Laka kuwòwò 'deni ne na 'dɔ kogbake rɔ mbele ziye.

¹⁸ Tine mī ya nime ò'bòke ti mòtu. Ititike bo Boko'ba gɔ bo kokonyi ye. Mī wa pili ogbake rɔye ti mòtu kɔzɔ ma Nyī Kɔto Laka ki'di ziye. Umòtuke gbī nduwè gɔ bilaka 'ba Boko'ba ga.

¹⁹ Kina umòtuke gbī goma 'dɔ bo ki'di lende kikalī zò ɔdɔ kada 'ba lende ma kòmò 'dɔ miya laja laka abo rɔ dɔ kitèwu zi ya ame ga molo kikalī dè ne.

²⁰ Ma pele ti zingiri nime ndò mī maboso bine ma gba tuwòwò laja laka nime. Kina umòtuke gomo 'dɔ Boko'ba ki'di ma tiya laja abo nime rɔ dɔ kitèwu kɔzɔ ma bo ko'dɔko zò.

Akumòtò

²¹ Tukikò, löndò ma dɔ'ɔ kulòwò bɔ kinda'ba ndɔbɔ 'ba Kurisitò laka nime ti kiya gɔ a ma ko'dɔ róni zò pili 'jaa ziye 'dɔ kikalike gbī mèdi tondo.

²² Mèdi moja bo 'dɔ tari ti lende ma 'beze bine pili tiyèti mo ziye yayi gɔ dòki'di ye kèyī.

²³ Ee, Boko'ba 'bu ti Yèsu Kurisitò ñere ze ki'di ye kpe löndò ama ga yayi ne kò'bòke ti'di dɔye gɔ lende abo ti ako'ɔ ti mī kèyī.

²⁴ Lende kèyī 'ba Boko'ba kèdī tinnī lijè ame ga pili ti ako'ɔ ma ñburuñburu 'ba Yèsu Kurisitò ñere ze ne.

Akugu 'Ba Pölo Zi Kanisa Ma PİLİPÖYİ

Mötu 'Ba Pölo

¹ Ma Pölo mugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba Boko'ba ame ga pili mi Piliipöy ame kpe 'deni ro akoto ti Yesu Kurisito ne. Mugu ziye ti ya ma löbu 'be ga pili, kpaki ti ya ame ga ro bo ndobo mi kanisa ne. Ze ti Timatiyo lepi ma bo ndobo 'ba ntere ze Yesu Kurisito dumoto ye pili.

² Yeyi ti lende keyi 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba ntere ze Yesu Kurisito koloma tiye.

³ Mi kada pili ma momeri go lende 'be mo'do yee'di zi bo Boko'ba bo kongo goma.

⁴ Mi motu ko'do ma goye pili ma ro lonjo,

⁵ romoyi eddike nduwé tokonyi ndobo 'ba tuwöwö laja laka 'ba Boko'ba koto tö kisaki molo di mi kada ma toné ki'dike doye go lende 'ba Yesu nbö kömö mi kada nime tone.

⁶ Mikali 'deni Boko'ba isaki to'do lende laka abo 'deni miye, kina bo ti kö'bö gbí nduwé to'do mo tara nbö kömö mi kada 'ba tileki 'ba Yesu Kurisito kako dolinjo nime bine.

⁷ Kpe na ro ya ma kiyeyi döki'di ma kulöwö kina ma laka mo na 'deni zö 'do miya lende te go kö'du 'be pili. Tine pele ko'ja medí mi maboso bine ala ma toné kota ma gba medí ro tiyèti lende 'ba laja laka 'ba Boko'ba zi bilaka 'do ki'di dönni gomo ti mi kèddi ne, odo'böke roye gbí tö to'do ndobo nime Boko'ba ki'di zize to'do mo ti mi keyi abo ne.

⁸ Boko'ba ikali medí miya lende ma kodoro ame miya te mo'yo ye pili gbí kozo ma Yesu Kurisito ko'yo ze ne tara.

⁹ Mi mötu ma goye mititi bo Boko'ba ki'di ye kotoke to'yo roye ro do kiteli kikalike bo gbí ti kori 'ba lende abo.

¹⁰ Ame na ti ki'di ye tikali toza wa ma laka 'ba Boko'ba. Kina odo Yesu Kurisito kedí kileki 'deni kako dolinjo nime bine tine, ti kèddike 'deni ngi lipo kinza wali 'ba lende kënyé

¹¹ romoyi bo i'di ye 'deni nge tö'bö to'do wa ma laka. Kina ti ko'do yee'di 'deni ngi zi bo Boko'ba kilélu bo go kö'du mo.

Loma Ti Kurisito, Mi Didí Gbi Mi Tölé

¹² Löndö ma ga, mo'doko gbí ziye tikali mo gomo nime medí yimo bine ne i'di bilaka ma konzi 'deni le'jete kuwö laja laka 'ba Boko'ba.

¹³ Bo kanya ame ga pili kedí koda linjo 'ba bo dolinjo ma löbu bine kpaki ti ya motu mo ga uwö 'deni oboso ma bine dömöyí Kurisito.

¹⁴ Bilaka 'ba kanisa ma konzi o'ja konyi abo 'ba ntere Yesu 'deni di roma ma medí mi maboso, kina go kö'du mo lijé ikali 'deni ngi bo ti kokonyi lijé gbí. Kina me lijé kedí 'deni ro tiya lende abo le'jete ro do ngölö kinza tikere.

¹⁵ Ya motu ga ombi döki'di nni roma ko'ji ma kina ma lijé kedí ro tiyèti lende 'ba Kurisito. Tine ya motu ga edí kiya 'benni ngi kodo di mi zana 'ba lende laka.

¹⁶ Lijé o'yo ma, na me lijé ikali ndobo ma Boko'ba ki'di zö na ro tiyèti laja laka abo.

¹⁷ Ya ma laki naga nima o'doko to'do rönni mbiri löbu kebe ma. Go kö'du mo na lijé iya lende 'ba Kurisito de do mi koto. Lijé o'doko ti'di gomo motu doma di mi maboso bine.

¹⁸ Ne pele o'do oto de zö. Ame ya ma kedí ko'do 'benni do mi koto naga kpaki ti ma kedí ko'do 'benni do mi riyö naga kedí 'deni ro tuwöwö lende 'ba Kurisito ne, ma 'deni ngi ti mi keyi.

Kina ti mö'bö nduwé ti mi keyi tara

¹⁹ romoyi mikali eddike tititi Boko'ba goma tokonyi ma. Tine Yesu Kurisito ti ki'di Nyi Koto Laka abo ngi kongo goma 'do wa pili ko'do rönni laka zö.

²⁰ Kina mi'di doma 'deni ngi ti döki'di koto gomo Boko'ba inza kola ma kodo ro kaya roma, tine bo ti ki'di ma medí ro do kitewu kozo ma dogba, kina gbí 'do odo medí pele gba ti komo ma te ala odo mölé pele, lébi ma ti ki'di bilaka ngi kubí go Kurisito.

²¹ Ne ma 'bama ame ma pele gba ti komo ma ne medí koto ti Kurisito. Kina odo mölé 'deni yayi tine ti medí ngi ti bo ro do kiteli.

²² Ne odo moloma gba ti komo ma ti mo'do ndobo ngi zi Kurisito ro do kiteli, tine go kö'du mo na mikali de ma yala na 'do mo'doko, 'do toloma gba ala 'do tölé.

²³ Wa riyö naga nime edí gba kilaka ma. Ne ma mo'doko mo na 'do tölé go mari toloma ti Kurisito, romoyi ama na ro ma laka zö.

²⁴ Ne 'do toloma gba bine edí gbí ro ma laka romoyi go mokonyi ye.

²⁵ Ame na ro do kiteli go kö'du mo mikali medí moloma gba titi ti komo ma. Ti mö'bö nduwé tokonyi ye 'do ki'dike doye go lende 'ba Boko'ba ro do kiteli kina gbí ti lonjo go kö'du mo.

²⁶ Kina odo mileki 'deni ziye yayi ti kubike go Yesu Kurisito 'deni ngi go ame ma gba tiye ne.

²⁷ Tine ma ro do kiteli mo na me medí miya ziye, o'doke nge ro lende laka mi loma 'be ga pili romoyi kpe 'deni ro 'ba laja laka 'ba Kurisito. Ne kina me odo mako pele tongo ye ala muwö pele nge ro lébi 'be di bi kowo mo'doko tikali mo ma kèddike nduwé ti mi kèddi gbí ti mi koto

'do kogboke roye laka tö'bö to'do lende 'ba laja laka 'ba Kurisütö kinza toga kpeye gomo.

²⁸ Ɔdo kiya te kereke de kpe di zi bo kedî ki'di mugu nni roye naga nima ti kedî ngî ro akileme zinni ma Boko'ba kedî ku'du lijê mî pa'do 'ba Gehena, tine bo ti komo ye di mî tölê.

²⁹ Ti kedî ngî tara römöyî mî keyî abo 'ba Boko'ba ame ki'di ye ki'dike doye 'deni go lende 'ba Kurisütö ne i'di ye 'deni gbî tombi gomo mo.

³⁰ Kina me keddî kopike roye 'deni nduwê tombi gomo ame ga bilaka kedî ro todo mo roye 'deni gbî kozo ma tonê ko'jake lijê koloma ro to'do mo zö ne. Kina me uwöke 'deni gbî ma lijê kedî gba ro to'do mo zö tara.

2

Ro Löbu 'Ba Kurisütö

¹ Ze ma ze tiye ame 'deni ro 'ba Kurisütö ne, go docoke mî keddî de kpe nati ro go roze? Tara ne ze kinza ako'ö tÿyÿÿi dökî'di lÿpi ze ga ya? Dinzake ro akoto ti Nyî Koto Laka tomeri kö'du 'ba lÿpi ze ga ya?

² Ne ɔdo kedî 'deni tara, kina me miya ziye, olomake pili ti meri koto 'do ki'dike ma ro lonjo ro do kiteli. Ɔ'oke roye pili ro go roye kinza komo geli yimo. Kina 'do ki'dike do lende kuti 'be kedî kinza do kudu teyi.

³ Tine kinza kebeke de to'do wa ame ga 'do to'do roye timo ro wa löbu gbî ti ro kubötö. Ilekike roye bëri, omerike lende 'ba lÿpi ye ga na laka kebe 'beye.

⁴ Nî moto kinza kö'bö de nge tokonyi gbagba yi, tine gbî nduwê ziyi tokonyi ya moto ga.

⁵ I'dike meri 'be kedî kozo 'ba Yësu Kurisütö.

⁶ Bo ö'bö nduwê gbî kozo Boko'ba, tine bo omeri inza ro ma laka zi bo 'do tonyö go löbu do kiteli nima tedi ro ma koriya ti Boko'ba.

⁷ Go kö'du mo na me bo kola löbu do kiteli nima bo kileki ro bo bëri kozo bo laja zi bilaka. Öyö bo 'deni ro bilaka lesi, bo koloma doyyayi bine kozo bilaka ma sari.

⁸ Bo ileki ro bo bëri tuwö do Boko'ba mî wa pili pele di mî tölê. Bo i'di ro bo zi bilaka kutötî bo do ngêri kupö bo.

⁹ Go kö'du 'ba do kuwö na Boko'ba kogba bo 'deni mitoro ki'di bo ro löbu 'ba do wa pili.

¹⁰ 'do ya ma mitoro pili ti ma mî doyyayi nime kpaki ti ya ma 'deni biçi yayi bëri naga koro bo

¹¹ gbî ti tilêlu bo, kiya te, "Yësu Kurisütö na ro nÿere." Kina akilêlu ti kedî ngî zi Boko'ba 'bu go kö'du mo.

Bi Kozo Mî Dolijo

¹² Kina ti kpe ame ga mo'ö ye ne, kozo ame kö'böke 'deni tuwö do Boko'ba ko'ja medî tiye yayi ne, kina me ma 'deni ro ma kozo uwöke do bo gbî ro do kiteli. Oroke bo ti tikere, kodoke roye go ndobo nime römöyî kpe na bo komo 'deni di mî tölê.

¹³ Bo na ki'di ye to'doko kö'du abo bo ki'di tigo ziye to'do mo.

¹⁴ Ne kinza ko'doke wa moto de ti ro konboro ala gbî ti kpa kuri.

¹⁵ Kina ya ma laki pili ti konjo ngî wa ma kënyê moto inza mî loma 'be römöyî eddike 'deni kinza lende kënyê kozo kole 'ba Boko'ba mî löngö bo lende kënyê ma kilagi bo naga nima. Kina ti keddike ngî zinni kozo këlu ame kedî kiyopo bi mî mandölu ne tara,

¹⁶ römöyî ozake lende 'ba Boko'ba ame ro kori 'ba didi ne 'deni zinni. Ɔdo kö'böke nduwê to'do mo te, mî tileki 'ba Kurisütö kako dolijo nime bine ti medî ngî ti mî keyî, römöyî mongö 'deni ndobo nime mopi roma to'do mo mî löngö ye ne ilikö de ro yawa.

¹⁷⁻¹⁸ Kina me motogo bilaka ti kupö ma girî nime. Ne ɔdo kedî pele tara yayi ti medî ro lonjo go kö'du mo. Kina kpe gbî 'do keddike ro lonjo go kö'du mo, römöyî ti medî ngî kozo roma ame kumu zi Boko'ba, kina ti'di doye go lende abo ti kedî gbî ro akumu zi bo. Kina ti mozoli roma koto ti akumu ma 'beye nima. Go kö'du mo olomake ti, ti mî keyî koto tö.

Akiteri 'Ba Polo

¹⁹ Ɔdo nÿere Yësu ko'doko zö momeri toja Timatiyo kari ziye girî naga nime, 'do bo kileki ti lÿbi 'be zö go doma kitëwu yaga.

²⁰ Bo na medî moja kari ziye römöyî boto moto ma bine komeri kö'du 'be ngî ro mbëmbë kozo 'bama te ne inza du te nÿere ro bo.

²¹ Kö'du 'ba tokonyi gbagba lijê ga na nÿere ko'ö rönni, lijê onyo a moto ro lende 'ba Yësu Kurisütö de.

²² Kina me ikalike gbî Timatiyo na kileme ro bo 'deni ro bilaka ma laka, ko'do ndobo 'ba tuwöwö laja laka 'ba Boko'ba nime koto tö kozo kole ni ma ti 'bu ni tara.

²³ Ɔdo mikali wa ma kedî ko'doko to'do rönî zö 'deni, momeri 'do toja bo welo kari ziye yayi.

²⁴ Kina ɔdo nÿere Yësu ko'doko zö, miteri 'do tari gbî ti gbagba ma welo ziye yayi.

²⁵ Momeri bine ma laka mo na 'do moja bo löndö ze Epapodito kari ziye girî nime. Bo na ro bo ame ko'do ndobo 'ba Boko'ba nime koto tö kozo bo kanya riyo ma kitaka rönni kpa ya tara. Kpe na tonê kojake bo, na me bo okonyi ma 'deni

²⁶ bo o'doko 'do tileki ziye yayi. Döki'di bo ro ma kombi go kö'du 'be römöyí lëbi mo ari ziye yayi tégè rokò'bo o'do bo sowa.

²⁷ Ro ma laka rokò'bo o'do bo ngosi 'deni 'do tölè. Ne Boko'ba o'do mi këyi 'deni ro bo gbí roma kómò bo, kinza mëdi ra kulöwò ro meri.

²⁸ Go kö'du mo na me mo'doko toja bo kari giri nime ziye 'do to'ja kinè bo 'böwu ki'di ye këddike ti mi këyi. Kina ti ki'di ma 'jaa moloma kinza tēdi ro meri.

²⁹ Tine odo bo kómò ziye yayi olomake ro loṅo ti bo, o'doke bo laka ro 'ba ḡere Yēsu. Ma laka mo na 'do koroke bilaka ma kozo bo tara

³⁰ römöyí bo pa ngosi 'do tölè mi ndobo 'ba Kurisitò nime. Bo ilaṅa go didi bo ti'di konyi ame ko'bòke dè ti'di mo ne zò.

3

Ti'di Do Go Laja Laka Na Ro Do Kiteli

¹ Löndö ma ga, olomake ti mi këyi römöyí kpe 'ba ḡere Yēsu ga na. Ne 'bama 'do tileki tugu a motò ame mugu 'deni dogba ziye bine ne embe dè zò, kina ti kokonyi ye ḡi.

² Kina me mëdi miya ziye i'dike kómoye kandi laka di zi bi naga nima. Ya bo lende kënyè naga nima këdi kënyò ti dölèti 'bënni 'ba akilele to nima ro yawa.

³ Lijè 'bënni nima inza du ko to te ro 'ba Boko'ba, ze ame dumötu bo ti tigò 'ba Nyi Koto Laka dubi go ako'do 'ba Yēsu Kurisitò ne ze na ḡere ro 'ba bo ga. Kina dikali 'deni ro ma laka lende 'ba bilaka lesi na dè ti ki'di ze ro 'ba Boko'ba.

⁴ Ne odo kiyi te dölèti na pele këdi ki'di wa ro 'ba Boko'ba, ti këdi gbí ro ma laka zò, ti ki'di ma gbí mëdi ro 'ba Boko'ba ro do kiteli di do ya ma laki pili.

⁵ Iele ma molo mi t'ò'dò do modòmota di pötö ma köyö ma. Ma ro Yisarele di mi kupò Benyimona, kupò ze na molo ro Yudayi kako di zi 'bu ze löbu ga. Ma ro Parosi, bo kënyò toro kö'du ki'di 'ba bilaka ze ga.

⁶ Moworo tönè bine kulöwò todo gomò ro bilaka 'ba kanisa. Boto moto ame ḡi go kiyi te mola wa ma koto motò kinza toro mo di mi kö'du ki'di 'do tēdi ro ma laka kómò Boko'ba ne inza du te.

⁷ Ne wa ma molo naga nima pili kozo mri ko'do ni ne, monḡo 'deni ḡi le'jete kozo wa ma yawa go wa ame Kurisitò ko'do ne.

⁸ Ro ma laka monḡo dölèti ni 'deni ḡi pili kozo wa ma yawa römöyí tikali Yēsu Kurisitò ro ḡere ma na mbiri ro do kiteli. Mola go wa naga nima 'deni pili go wa ma bo ko'do zò. Monḡo lijè pili 'deni ḡi kozo yori tara

⁹ 'do mëdi ro akoto ti Kurisitò go ndobo abo ki'di ma ro ma laka kómò Boko'ba. Mi'di doma 'deni go lende 'ba Kurisitò go kö'du mo na Boko'ba ko'do ma 'deni ro ma laka kómò bo. Ne tine inza go ako'do laka ma 'ba toro kö'du ki'di abo. Boko'ba i'di ma 'deni mëdi ro ma laka kómò bo römöyí mi'di doma go lende 'ba Kurisitò.

¹⁰ Wa ma mo'doko na ḡere ro tikali Kurisitò. Bo na kodo 'deni di mi tölè, go kö'du mo mo'doko 'do tēdi ti tigò abo kina gbí kozo 'ba bo tara tombi gomò ti tölè.

¹¹ Kina Boko'ba ti koja ma ḡi yaga di mi tölè.

Riṅa Ro Ma Kodoro

¹² Tine minza tiyēni mo ḡiri nime te mikali Kurisitò 'deni lipo mi koto, kina minza gbí ro tiya mo te Boko'ba i'di ma 'deni mi koto kinza a ma kënyè yimò. Mëdi gba ro togbo roma 'do tikali Kurisitò ḡi lipo mi koto, römöyí go kö'du mo na me Yēsu Kurisitò koza ma ro 'ba bo.

¹³ Löndö ma ga, ro ma laka mikali Kurisitò dè ḡi gba lipo mi koto. Mëdi gba mi riṅa doli kozo bilaka ame di mi riṅa doli abo ko'ba ḡalo 'ba wa ma bo kiteli 'deni naga dè ne tara.

¹⁴ Tine mi'di roma 'deni tirinḡa ro ma kodoro tari tòmò bi 'ba tote mo 'do mo'ja kpa közi. Mo'do 'deni tara 'do mo'ja kpa közi ame Boko'ba koja Yēsu tidéki ma dömöyí mo ne, kina ro loma ti bo mitoro.

¹⁵ Ya ma kómò kopo mi kö'du 'ba Boko'ba naga ti kuti gbí go lende ma nime. Ne odo kutike dè pele gomò Boko'ba ti kileme 'jaa ziye 'do tikali mo laka.

¹⁶ Ma do kiteli mo wa ame ga Boko'ba kileme 'deni zize pili ro kotokoto to'do mo ne, na go do'doke nduwè darike timo.

¹⁷ Löndö ma ga, o'bòke nduwè tolo ma kozo 'bama kina i'dike kómoye go ya naga nima mi löḡḡo ye yayi këdi koloma kozo ma tönè ko'jake ze doloma ne tara.

¹⁸ Ya moto ga èdi 'deni ame loma 'bënni ga kileme lijè ro bo ndo'ji 'ba lende 'ba tölè 'ba Kurisitò nime. Kina miya 'deni tönè molo bine ziye 'do ki'dike kómoye kandi laka di zinni. Kina me mëdi mileki 'deni gbí miya ziye ro kómò tolo.

¹⁹ Ya naga nima ḡburunḡuru 'bënni na mi Gehena, römöyí wa ma lijè koro na ḡere ro ako'doko 'ba yida rönni ga, kina lijè ḡi ro do kombi go wa ame ga dene go lijè ki'di lende mo ra kaya rönni ne. Meri 'ba wa 'ba dolinḡo nime na lijè ki'di ḡi ḡere kö'bò dönni.

²⁰ Ne ze 'beze ma ze tiye nime go bi 'beze na ro do yayi 'ba mitoro. Kina me dēdi 'deni ro toda do tileki 'ba ḡere ze Yēsu Kurisitò di yöyi tomo ze yaga di mi tölè.

²¹ Kina ti tigo mbëmbë abo kuyî yida ro 'ba döyayi ma 'beze nime 'deni ngî go këdi kozo ma kele köbö 'ba bo 'ba mitoro nima tara, römöyî tigo nima i'di wa pili 'deni kuwö dö bo.

4

¹ Kpe löndö ma ga ame mo'c'o ye kulöwö ne, lende 'be c'o roma sowa römöyî kpe na 'deni ki'di ma ro loŋo, kina kpe na gbi ro akileme laka 'ba laja ma zi Boko'ba. Go kö'du mo na miya ziye 'do tö'bö tuwö dö lende nime ti tigo 'ba ntere Yësu.

Toco To'do Lende Laka

² Kpe Ewodiya ni ti Sundukë, moco ziye tuti dö lende ro go roye kozo ame ntere Yësu ko'do ye 'deni ro lëmi ne.

³ Tine ni ame ko'do ndobo nime ro ma laka tö ne, milende ziyî 'do kokonyi 'ja naga nime 'dë tuti dö lende ro go rönni, römöyî lijë na kogbo rönni 'deni laka tiya laja laka 'ba Boko'ba koto tö gbi ti Kilemeneti ni ti ya moto ga, Boko'ba ugu möyî lijë 'deni pili mi buku abo ame bo kugu möyî ya ma ti didi ma nburunburu naga 'deni yimo ne.

⁴ Kpe pili 'do kö'böke nduwë ro loŋo römöyî kpe 'deni ro 'ba ntere Yësu. Kina me mëdi mileki gbi mose ziye, ö'böke ro loŋo.

⁵ I'dike 'do bilaka kikali ako'do 'be ga ëdi pili ro ma laka römöyî tako 'ba ntere Yësu owo dë kpe.

⁶ Kinza kolomake dë ti komo kilë'di go wa moto. Ne odo kiya te këddike ti gomo umötuke Boko'ba ko'doke yë'di zi bo kiyëti ke go wa ame ga pili ko'dokoke ne zi bo.

⁷ Kina bo ti kiyëyi döki'di ye 'deni ngî römöyî kpe 'ba Yësu Kurisitö ga na. Mi këyi abo ame ro dö kiteli kebe wa pili ne ti kitata ye kinza komo kilë'di ti tikere konbenbe ye ra.

⁸ Ma ro nburunburu mo na me miya ziye löndö ma ga, ö'böke nge tomeri lende laka ame bilaka pili këdi kubî gomo ne. Meri 'ba lende laka ame kinza wa moto ma yawa yimo ne na 'do këddike timo, ti lende ma kele kinza wa moto ma kënyë yimo ti wa ame ga 'do kokonyi bilaka kinza wa moto ma kirasi mo ne.

⁹ Kina o'doke wa tönë ga ko'jake moloma ro to'do mo kuwöke gbi moloma ro tiya kö'du mo ne. Wa naga nime na odo ko'doke 'deni Boko'ba ti kiyëyi döki'di ye ngî bo kö'bö tiye.

Yë Ma

¹⁰ Ma ti mi këyi ro mbëmbë mileki yë'di mo zi ntere Yësu römöyî ilenoke kpa kori 'ba ako'c'o 'be ma goma 'deni 'böwu teyi di pötö ame tönë gomo kigabi 'deni sowa ne.

Mikali ngî ro ma laka ëddike tomeri ma, tine kori na kinza ziye 'do kilemeke zö.

¹¹ Minza miya nime go leri 'ba roma. Toloma nge go wa ame ga 'do ko'do rönni zö ne ikali roma 'deni.

¹² Mandi 'deni mi loma 'ba tedi ro leri gbi ti ame ti wa ro ma konya ne. Miyandi roma 'deni molo laka ti 'jo 'ba lende 'ba 'do toloma liya di mi go bi ame ga pili mëdi teyi ne. Tedi ti akonyo ro ma konya ala pele ngî ro 'bö kpaki ro ma koriya zö. Kina gbi ma 'do tedi ti wa ro ma konzi ala ro leri kpaki ro ma koriya zö.

¹³ Kurisitö i'di tigo 'deni zö ta'da wa naga nime timo.

¹⁴ Ne kpe gbi o'doke 'deni laka ame kokonyike ma di mi gomo nime ne.

¹⁵ Kpe löndö ma ga ame mi Pilipöyî, ikalike 'deni tönë mari dogba tiya laja laka 'ba Boko'ba ziye ne kpe na nge koto kokonyike ma. Mi tēnyî ma di Makedoniya bilaka 'ba kanisa ma laki okonyi ma dë ti wa ma kozo girisi, tine kpe na nge ki'dike zö.

¹⁶ Pele tönë ko'ja mëdi Tesalonika ojake wa ame ga mëdi ro leri mo ne gbi zö mi konzi.

¹⁷ Minza miya nime go ma mo'doko kpa közi 'be, tine miya tara römöyî mo'doko 'do Boko'ba kileki go bi mo ziye ro yëyi ma laka.

¹⁸ Wa ame ga pili kojake ne ömö 'deni zö ki'di ma 'deni ro bo wa. Epapodito i'di 'deni zö minza kpe ro leri. Lijë 'deni kozo akumu ame konja zi Boko'ba 'do tato kele mo kiyëyi mi bo ne.

¹⁹ Bo Boko'ba ma na ro bo wa ma do kiteli. Bo ti ki'di Yësu Kurisitö 'deni ngî koja go wa ame ga pili këddike ro leri mo ne ziye.

²⁰ Akilëlu këdi zi bo 'bu ze nduwë ro nburunburu. Aminî.

Akumötö

²¹ I'dike mötö ma zi ya ame ga pili ro 'ba Yësu Kurisitö ne. Löndö ame ga tö bine ne umötö ye pili laka.

²² Bilaka 'ba Boko'ba ma bine pili, ma kulöwö mo ya ma liŋo 'ba bo döliŋo ma löbu umötö ye pili.

²³ Lende këyi 'ba ntere Yësu Kurisitö koloma tiye.

Akugu 'Ba Polo Zi Kanisa Ma KOLOSE

¹ Ma Polo mo ame Boko'ba kigeli ma 'deni go ako'doko abo ro bo laja 'ba Yësu Kurisitō ne, ze ti löndō ze Timatiyo na me
² dēdi dugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba Boko'ba ame ga mi Kolose ne, kpe ame ga 'deni ro löndō ma ki'di dönni go lende 'ba Kurisitō ne. Yēyi ti lende kēyi 'ba Boko'ba 'bu ze koloma koto tiye.

Mötu Ti Yēē'di

³ Dēdi nduwē dileki yēē'di kembe zi bo Boko'ba 'bu 'ba Yësu Kurisitō n̄ere ze mi mötu ko'do ze goye.

⁴ Römöyi duwō lende mo 'deni ma ki'dike doye go kö'du 'ba Yësu Kurisitō, ko'oke bilaka 'ba Boko'ba pili

⁵ mi kōmo ki'di go yēyi nime kikeki 'deni dömöyi ye mitoro ne. Lende mo ga na kuwōke 'deni tōnē mi kada ma gogo laja laka 'ba Boko'ba mo kōmō ziye.

⁶ Laja laka ēdi kita'ba 'deni ngi kana kote mi dölijo kozo ma kēdi kana gb̄i mi löngō ye yayi kisaki molo di mi kada mo tōnē dögba kuwōke teyi kikalike go yēyi 'ba Boko'ba laka ne.

⁷ Eapora bo laja lēpi ze ma do'co kulōwō ne na kiyandi ye timo. Bo inda'ba laja 'ba Kurisitō 'deni do mi koto bo kiyandi ye.

⁸ Ako'co nima Nyi Koto Laka ki'di ziye ne bo na kiya gomo zize.

⁹ Go kö'du mo na me dēdi dumötu 'deni nduwē goye molo tōnē duwō lende 'be ne. Ditiiti bo Boko'ba kodo akikali 'ba ako'doko abo lo miye kēddike ti akikali pili mi Nyi Koto Laka.

¹⁰ Kina 'do loma 'be kēdi ko laka ro 'ba bilaka abo 'ba n̄ere Boko'ba ko'bo tiyēyi dōki'di bo, lende ko'do 'be ga pili kēdi ro ma laka ti akikali mo nduwē ro do kiteli.

¹¹ Dumötu bo Boko'ba tigo löbu do kiteli abo kogbo ye to kpe kitigo, kombike gomo ti dōki'di kēddi ti lojo,

¹² kilekike yēē'di zi bo römöyi bo ilenjo ye 'deni tinda'ba wa tōnē ga kikeki zi bilaka abo ga mi n̄ere löbu abo 'ba bi kopo ne.

¹³ Bo na kōmo ze 'deni kolo ze di mi tigo 'ba n̄ere 'ba bi kölu ko'de ze mi n̄ere löbu 'ba kole abo nime bo ko'co kulōwō ne.

¹⁴ Ti bo kole mo na me kutē goze 'deni kola ze go lende kēnyē ze ga.

Yësu Na Ro Kinē Boko'ba

¹⁵ Kinē Boko'ba boto o'ja dē, tine kole abo na ro kinē bo mo ame kileme 'deni zize. Bo na ro kole döndende 'ba Boko'ba ro bo do wa pili.

¹⁶ Römöyi ti bo na me wa pili 'ba mitoro ni ti döyayi ko'ba rönni, ma ko'ja kinē mo kpaki ti ma kinza ko'ja kinē mo dē naga, pili ro go malayika ni ti wa ma ti közi kakpa ti tigo naga. Ti bo na me wa pili ko'ba rönni 'deni toro bo.

¹⁷ Gba kinza wa naga nime ko'ba rönni dē bo ēdi 'deni molo yayi. Ti bo na me wa naga nime pili kēdi mi go bi mo ga ne.

¹⁸ Kozo ame do na do yida ro ne tara, bo na ro do kanisa. Bo na ro tisaki mo, bo na ro döndende 'ba tōdo di mi tölē 'do bo na kēdi ro löbu do kiteli do wa pili.

¹⁹ Go akiteri abo 'ba Boko'ba na ma bo koweli kole abo nime kolo kinē bo pili teyi.

²⁰ Ti bo kole na me Boko'ba ko'de wa pili 'ba mi döyayi ni ti mitoro 'deni kinda'ba minni koto ti bo go lende 'ba roma kole abo nime kulōwu bine do ngēri ne.

²¹ Ne ma 'beye, tōnē pa bine kpe ro ma kowō di ro Boko'ba ro bo ya abo ga. Meri 'be ti lende ko'do 'be ga pili ro ma kēnyē.

²² Ne pele tara bo ēnyī ko'de ye 'deni tinda'ba miye koto ti bo ti tölē 'ba kole abo ame yida rōmo kölē bine ne. Bo o'de ye 'deni go kēddike zi bo koto laka kinza a ma kēnyē moto kōmo bo.

²³ Tine ziye ti tö'bō mi kori 'ba ti'di do go lende abo, kinza kebe kuyike kpēye dē kpe 'böwu yaga di ro yēyi mo tōnē kēddike ti kōmo ki'di gomo mi kada ma laja laka 'ba Boko'ba kōmō ziye ne. Laja laka uwōwō röni 'deni kote mi döyayi, ame ma Polo gb̄i ro bo laja mo ne.

Polo Bo Laja

²⁴ Kina me le'jete ma ngi ro lojo go gomo nime mēdi mombi go lende 'be ne. Ti mo'do ngi ndo mote koso gomo 'ba Kurisitō ma kileke gba nime mi yida rōma go kö'du 'ba yida ro bo ame ro kanisa ne.

²⁵ Ma 'deni ro bo laja 'ba kanisa. Boko'ba na ki'di ma 'deni kpmo 'do tuwōwō laja laka abo pili ziye.

²⁶ Mi kada 'ba 'bu ze löbu tōnē ga pa bine laja laka nime oloma 'deni ro ma kusu. Tine ma le'jete ileme 'deni yaga zi bilaka abo ga.

²⁷ Ako'doko abo 'ba Boko'ba na 'do lijē kikali 'jo 'ba lende kusu abo tōnē ame yēyi ma löbu kēdi zi ma kinza kikali bo molo naga. Omba lende ma kusu mo tōnē na me, Kurisitō ēdi 'deni miye. Kina ti kēddike ngi ti kōmo ki'di go löbu abo mo tōnē.

²⁸ Lende 'ba Kurisitō na me dēdi duwōwō zi bilaka pili. Di'di kōmo kandi mo 'deni diyandi wa 'doyi ti akikali mo ga 'do ko'de yi moto kōmöyi kopo yaga ro akoto ti Kurisitō kōmo Boko'ba.

²⁹ Gɔ 'dɔ to'dɔ mo na me mēdi mulò dɔma mogbo roma ti tigo ame pili Kurisitò ki'di zò mi ndòbo abo nime ne.

2

¹ Mo'doko ziye 'dɔ kikalike dɔ kulò ma nime laka ame mēdi mulò dɔma gɔye kpe bilaka 'ba Kolose ni ti Lodikiya gbɛ ti ma konzi motɔ ga ame kinza ko'ja kinè ma dè ne.

² Mēdi moco miye gɔ kinda'bake dōkɛ'di ye ti kɔto mi akɔ'ɔ 'dɔ kēddike rɔ mɔri mi akikali ma laka tikali gɔ a 'ba Boko'ba tònè pa rɔ ma kusu, ame kina rɔ Kurisitò ne.

³ Bo Kurisitò na ki'di mɔri mbēmbè 'ba Boko'ba nime 'deni ziye rɔ lende kikali abo.

⁴ Mēdi miya ziye nime kinza kowasa ma kindili motɔ ga kebe koto ye ra yaga di mi kori nime.

⁵ Kozo ame pele yida roma kinza tiye yayi ne mēdi tiye mi meri. Tine ma rɔ lonɔ di bi tonɔ mo ma kēddike ti mi koto ki'dike dɔye 'deni nburu laka gɔ lende 'ba Kurisitò.

Loma Rɔ Akoto Ti Kurisitò

⁶ Kina kozo ame kinda'bake Yēsu Kurisitò 'deni miye rɔ nɛre ne, olomake ti rɔ akoto ti bo.

⁷ Ogboke ngira'da ye kalo mi bo kuboke rɔye ti bo. Ogboke rɔye kitigo mi ti'di dɔye gɔ lende abo kozo ma kiyandi ye timo kinza kilikoke dɔye dè. Ò'boke ti tileki yēè'di rɔ dɔ kiteli zi Boko'ba.

⁸ Onɔke laka kinza bɔto koto ye ra yaga di mi kori nime ti akiyandi rumò rɔ bēti naga nima. Ame ka ngi rɔ 'ba doliɔ nime rɔ kò'du ki'di ni ti dōlèti ma molo ne. Tine inza du te rɔ ma kako di zi Kurisitò.

⁹ Boko'ba na ma pili mi yida rɔ Kurisitò.

¹⁰ Kina me kpe 'deni rɔ akoto ti bo ne kpe na 'deni ti didi ma laka mo tònè. Bo Kurisitò na rɔ bo dɔ malayika ni pili ti wa ame ga kēdi ti kōzi kakpa ne.

¹¹ Tine tēdi 'be rɔ akoto ti Kurisitò na kilele ye 'deni inza rɔ akilele ame rɔ 'ba yida rɔ 'ba bilaka lesi ne. Akilele ma 'beye rɔ 'ba Kurisitò ame koke lende kényè ku'du 'deni piri mōkò.

¹² Mi bapatisi usu ye 'deni koto ti bo. Kina me kodoke 'deni gbɛ koto ti bo di mi tōlè mi ti'di dɔye gɔ tigo 'ba Boko'ba ame koja bo di mi tōlè ne.

¹³ Tònè pa bine kpe ngi rɔ tōku mi lende kényè 'be ga kinzake rɔ 'ba Boko'ba. Ne ma le'jete Boko'ba ididi ye 'deni ti Kurisitò. Bo ola ze 'deni gɔ lende kényè ze ga pili.

¹⁴ Kogba wali löbu tònè gɔze ne bo upupu 'deni pili yaga. Bo ogba 'deni ngi ko'do ti kabi roma kutoti ti Yēsu dɔ ngéri.

¹⁵ Ti tölè 'ba Kurisitò dɔ ngéri na ka'da tigo löbu ni ti wa ma ti kōzi kakpa naga 'deni pili. Oja lijè 'deni yaga bi kopɔ gɔ kongɔ ma bo Boko'ba ka'da lijè 'deni.

¹⁶ Kina me kinza bɔto motɔ kebe tilende dè kpe tiye gɔ wa ma kēddi konyoke ala kuwēke. Kinza bɔto motɔ ki'di kò'du dè kpe ziye gɔ lende 'ba kada ma koro ala karama 'ba nyepe la'ja ni ti kada 'ba rɔ kindawo.

¹⁷ Lijè wa naga nima pili dɔ mbéli 'ba wa ma kēdi ko'do rōni naga nime na ka, ame Kurisitò na rɔ gogo mo ne.

¹⁸ Kinza ki'dike bɔto motɔ kudōli ye dè kiya te uburuke rɔye 'deni gɔ kinza tumotu malayika kozo 'bēnni. Dɔ dè kēdi pele rɔ akileme na bo kiya te bo o'ja, dɔ kombi abo nima ka rɔ ma sari. Meri kényè abo ma mi bo na ka'da bo 'deni.

¹⁹ Bo ope kōzi bo 'deni di gɔ Kurisitò ame kina rɔ dɔ kanisa ne. Dɔ na kēdi kogbo yida rɔ pili bi koto gɔ kpa dɔmoso mo ga tūyōbu kozo ma Boko'ba kiteri.

Tölè Tididi Ti Kurisitò

²⁰ Kpe, ölèke 'deni koto ti Kurisitò kope ye rɔ dɔ ngölò di mi dōlèti ni ti kò'du ki'di. Ne gɔ wa'di na kēddi kilekike rɔye gba 'böwu kozo iya te kpe 'ba doliɔ?

²¹ Kò'du ki'di naga nime kiya te, "Kinza ko'do o'to dè ti a ma te. Kinza konyo a ma te dè. Kina kinza kosa rɔ a ma te dè gbɛ," ne. Èddi kuwōke dɔmo gba gɔ wa'di?

²² Wa naga nime guti mo odo ko'do 'deni yɔ na kote è'bēni rōni ngi aa bina. Lijè nima pili dɔngala ni ti kò'du 'ba bilaka lesi na ka, kinza ki'dike e'be dɔye dè gomo.

²³ Laka, lijè inda ngi rɔ akikali mi toco wa gɔ kēdi rɔ ma kitigo mi motu gbɛ ti toto dɔ bēri ti gomo mo ma ko'do yida rɔ kpamo ko'ɔ. Tine pele okonyi bɔto dè koto te ta'da ako'doko kényè 'ba yida rɔ.

3

Ya 'Ba Boko'ba

¹ Oja ye 'deni yaga di mi tölè mi didi ti Kurisitò. Kina i'dike dōkɛ'di ye ti gɔ wa ame ga mitorɔ ti Kurisitò bi ame bo koloma 'deni rɔ bo dɔmo dɔ dōri Boko'ba ne.

² A 'ba mitorɔ na 'dɔ kiterike, kinza kiterike 'ba doliɔ nime dè.

³ Römöyi ölèke 'deni tine èddike 'deni rɔ tolama ti Kurisitò koma Boko'ba.

⁴ Kina odo koja Kurisitò bo tididi ye 'deni kēdi kileme yaga ti kodoke koto ti bo mi löbu abo.

⁵ Kina wa ame ga pili miye rɔ 'ba doliɔ nime ne upōke ti koteke dɔmo 'doyi yaga. Lijè yēri ni ti ndörò mo ti komo kilè'di ma kényè, ti kodi ti mi kombi ni ame na rɔ tumotu a ma yawa kinza rɔ Boko'ba ne.

⁶ Ame go lende mo ya 'ba Boko'ba kēdi kako dō kole ma kinza koro lende abo ne.

⁷ Tōnē pa bine kpe olomake gbī yīmo to'do mo.

⁸ Tine ma le'jete iyeseke lijē pili yaga, 'dīrī ni ti dōkī'dī kēnyē ti go'de'de ti dōkosi ti kpa kumu.

⁹ Kinza kunzōke bētī dē kpe zi lēpi mōto. Rōmōyī kinē ma mōlo tōnē olōke 'deni yaga ti a ma kēnyē mo ga.

¹⁰ Tine le'jete olōke kinē ma la'ja 'deni rōye. Boko'ba na ko'ba abo kina me bo kēdi kilejo ye 'deni nduwē tō'bō nburu kōzo kinē bo tikali bo ro ma laka.

¹¹ Kina me a mōto inza kpe ziye ro bo lōwō ala Yudayi, ma kilele ala ma kinza kilele, ma koloma ngī kōzo a 'ba mōkō naga tara ala ma kinza meri, atoli ala ma kinza ro atoli. Tine ma ro dō kiteli mo Kurisītō na 'deni pili miye.

¹² Kpe na ro bilaka 'ba Boko'ba ame ga bo kō'c kigeli 'deni ro 'ba bo ne. Kina olōke kinē ma la'ja 'ba mī kēyī ni ti kōmō kele ko'do ti, ti loma liya kinza dō kombi ti lende liya.

¹³ Osake lende konya 'ba lēpi ye ga le rōye kolake lijē go wa ma lijē kirasi ziye. Boko'ba ola ye 'deni go lende kēnyē kina 'dō kolake lēpi ye ga gbī tara.

¹⁴ Ma ro dō kiteli mo inda'bake akō'c rōmōyī akō'c na kodō'bo wa pili mī kōto.

¹⁵ Lende kēyī 'ba Kurisītō nime bo ki'di ne kokōko ye rōmōyī gōmo na me bo kidēki ye 'deni ko'de ye ro kupō kōto. Ō'bōke ti tileki yēē'dī zi Boko'ba.

¹⁶ I'dike laja 'ba Kurisītō koloma kalo miye kiyandike rōye ro go rōye ti akikali mo ki'dike kōmō kandi mi ti toba ngala ti akilēlu ame ro 'ba Nyī Koto Laka ne. Ilēluke Boko'ba ti mī kōto kilekike yēē'dī zi bo.

¹⁷ Wa pili ame ga kēddī ko'dōke ala pele ro ndōbo ala bo ro lende kiya, o'dōke ti mōyī nere Yēsu kilekike yēē'dī mo zi 'bu ze Boko'ba go lende abo.

Loma Ma Laka

¹⁸ Kpe 'ja, uwōke dō mē'dē ye ga. Rōmōyī na tara ziye kpe ame 'deni ro akoto ti Kurisītō ne.

¹⁹ Kpe mē'dē, o'oke 'ja 'be ga. Tine kinza kō'bō dē ti mugu kinyawo.

²⁰ Kpe kole ni, uwōke dō bo kōyō ye ga mī wa 'doyi. Rōmōyī ziye 'dō to'do mo te na ti kiyēyī dōkī'dī Kurisītō nere ze.

²¹ Kpe 'bu, kinza kogbake dōkī'dī kole dē kulōwō, kinza dōkī'dī nni kidaki ra.

²² Kpe atoli, uwōke dō bo dōye ga ame mī dōlijo bine ne nduwē. Kinza ko'dōke ndōbo dē nge di rōnni tu'bōlu kōmōnni timo. Tine o'dōke ti dōkī'dī ye pili toro Boko'ba.

²³ Mī ndōbo 'bī o'do ti dōkī'dī koto kōzo ēddī ko'do zi Kurisītō, tine inza zi bilaka lesi.

²⁴ Kina bo na ti kopi bi gomō 'ba rōyī zīyī ro yēyī mo tōnē Boko'ba kose mōlo ne. Rōmōyī Kurisītō na rō nere bo dōye pili.

²⁵ Bo ame ro bo lende kēnyē ne ti ko'ja kpa kōzi 'ba gōmo gbī. Rōmōyī Boko'ba ēdī ko'do burē 'ba bilaka pili ro ma koriya.

4

¹ Kpe bo dō atoli ni, o'dōke atoli 'be ga laka rōmōyī kpe ēddike gbī ti bo mōto mbiri dōye ro nere mitoro.

Toco To'do Lende Laka

² Kpe pili o'bōke nburu ti mōtu ko'do ti bi koda ti tileki yēē'dī zi Boko'ba.

³ Kina ititike Boko'ba goze 'dō ki'di do'ja kōri 'ba 'dō tuwōwō lende kusu 'ba Kurisītō nime kileme ra zize ne. Go kō'du mo na me le'jete ma mī maboso.

⁴ Kina ititike bo gbī gōma 'dō miya lende nime ro ma kodoro rōmōyī ndōbo ma 'bama mo na.

⁵ Mī ndōbo ko'do 'be mī lōngō bilaka ma kinza ro 'ba kanisa naga nima o'dōke ti lende kikali mo. Tine o'do kari kila'ba ra zīyī mōto kōzo go kele naga tara iyētī lende 'ba Boko'ba liki zinni.

⁶ Ilende ro ma kōnmi zinni tine i'di tiko'do kpēyī kina ti kikalike ngī tileki dō akititi mo ga laka.

Ndose Ma Nburunburu

⁷ Bo lōndō ze Tukikō ma dō'c kulōwō nime ti kari kiyētī lende ma 'jaa pili ziye. Bo na ko'do ndōbo nime 'deni koto tize mī toja laja 'ba Kurisītō nere ze ti dōkī'dī koto.

⁸ Go kō'du mo na me mēdi moja bo kari ziye towawa dō mbili ye tiya mo ziye ma dēdī tondo kina gbī toco ye mī lende 'ba Boko'ba.

⁹ Onesimo bo lōndō ze mōto ame ro lēpi ye dō'c gbī kulōwō kēdi ko'do ndōbo nime ti mī kēyī ne ēdī kari koto ti Tukikō. Lijē ti kiyētī wa ame ga pili kēdi ko'do rōnni bine ne ziye.

¹⁰ Aritaroko ame kēdi tō mī maboso bine ne umōtō ye gbī pili. Marako bo lano 'ba Baranaba ni tōnē umōtō ye gbī. Momeri 'bama ndose abo ti kōmō 'deni ziye yayi ame go kōngoko go bo laka ko'dōke nba ro bo o'do bo kōmō ziye yayi ne.

¹¹ Yēsuwa ame kidēki gbī ro Yoseto ne umōtō ye gbī. Lijē ya mota naga nime na nge ro Yudayi ma kēdi ko'do ndōbo tō mī tiyandi lende 'ba nere lōbu 'ba Boko'ba. Lijē nime ogbo ma ngī sowa.

¹² Epapora ma tōnē ro lēpi ye bo ndōbo 'ba Kurisītō ne umōtō ye pili. Bo o'bō nburu tumōtu goye tititi Boko'ba 'dō

kokonyi ye tɔɔ kitigɔ kandike mi to'do
ako'doko 'ba Boko'ba ti doki'di koto.

¹³ Topi ro bo nime kulowo gaye gbi ti
bilaka 'ba Lodikiya ni ti 'ba Irapoli ne
mo'ja ngi.

¹⁴ Luka bo kikali do wowo ze ma do'o
kulowo nime umoto ye pili lijje ti Dema.

¹⁵ Ma 'bama na me, umotoke londö ma
Lodikiya pili gbi ti Nyamba ti bilaka ame
ga pili keddi kototo kpenni bi motu linjo
'beni ne.

¹⁶ Odo kidেকে waraga nime 'deni kote
ojake gbi kari Lodikiya 'do kari kideki zi
kanisa ma yayi. Kina ti lijje koja waraga
ma 'beni gbi kako ziye.

¹⁷ Iyake ndose ma nime zi Akipo te,
"Omeri ndobo lobu nime Kurisito nere ze
ki'di yi kpamo 'do koto ko do 'bo mo ne."

¹⁸ Ma Polo mugu moto ma nime ziye ko
ti kozo. Kinza ki'dike lende 'ba toboso ma
nime de kudolu di daye. Lende keyi 'ba
Boko'ba koloma tiye.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma TESALONIKA

Pɔlo Ilesi Yē'di

¹ Ze Pɔlo ni ti Silibano ti Timatiyo dugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba kanisa ma mi Tesalonika, kpe ame 'deni ro 'ba 'bu ze Boko'ba ti nɛre ze Yēsu Kurisitō ne. Dumōtō ye, dititi Boko'ba 'do bo ki'di yēyi ziye kolomake ti mi kēyi.

² Dēdi nduwē ro to'do yē'di zi Boko'ba goye pili. Dolo'bo dē di bi tititi bo 'do tokonyi ye.

³ Do'do yē'di zi 'bu ze Boko'ba go ame ti'di doye go lende abo ki'di ye 'deni kuyike to'do lende ma laka. Yē'di kēdi gbi zi bo go ame to'ɔ roye ro go roye ki'di ye 'deni kogboke roye laka tokonyi roye ro go roye. Do'do yē'di gbi zi bo go ame ti'di doye go tileki 'ba nɛre ze Yēsu Kurisitō ki'di ye 'deni kēddike ti dōki'di kēddi.

⁴ Lōndō ze ga, do'do yē'di zi Boko'ba rōmōyi dikali 'deni bo ɔ'ɔ ye kigeli ye ro 'ba bo ga.

⁵ Dikali a nime 'deni rōmōyi mi kada ma tōnē do'de laja laka abo ziye ne, duwōwō dē nge ti lende 'ba kpeze tine ti tigo 'ba Nyi Koto Laka. Kina di'di doze gbi go laja laka nime ti dōki'di koto. Ikalike loma ze ma tōnē doloma mi lōngō ye ne di'di roze 'do tokonyi ye.

⁶ Mi kada naga nima yayi olomake gbi ro to'do mo kozo 'beze ma ti nɛre ze Yēsu. Ō'bōke ti'di doye go lende abo gomo kēdi kodo pele roye ro mbēmbē. Tine Nyi Koto Laka i'di ye ngi kolomake ro lɔɔ.

⁷ Go kō'du mo na me ya ame ga pili mi Makedoniya ni ti Giriki ki'di dōnni 'deni go lende 'ba Yēsu ne o'doko 'deni gbi 'do tēdi ti dōki'di kēddi kozo 'beye tara.

⁸ Lende 'be i'di bilaka ma konzi 'ba mi doyyai naga nime 'deni kuwō do lende 'ba nɛre ze Yēsu. Bilaka pili uwō 'deni ma ki'dike doye go lende 'ba Boko'ba. Wa mto inza kpe kulōwō ma 'do diya zinni go lende 'be.

⁹ Lijē ēdi 'deni ro tiya lende 'ba mi kada ma tōnē dari dɔgba mi lōngō ye ne ro go rōnni. Lijē ēdi gbi ro tiya mo ma kolake go akoro 'deni kilekike toja laja 'ba Boko'ba ma ti didi ame bo na nge koto kpōki 'do bilaka koro ne.

¹⁰ Bilaka naga nime pili ēdi gbi tiya mo ma kēddike 'deni ndō toda do tako 'ba Yēsu kole 'ba Boko'ba ma bo kēdi kako di mitoro. Bo na Boko'ba ki'di 'deni kēnyi kodo yaga di mi tōlē. Kina me bo komo ze

'deni di zi ya 'ba Boko'ba ame kēdi kako do bilaka ne.

2

Ndɔbo 'Ba Pɔlo Di Tesalonika

¹ Lōndō ze ga, ikalike 'deni lingere ze ma tōnē dari dɔgba ziye bine ne ilikō dē ngi ro yawa.

² Ikalike kōzi kasi ma tōnē ko'do zize di Piliyōyi kiti'ja ze kulōwō gba kinza dari ziye yayi ne 'deni. Ne Boko'ba ame ro bo kongɔ goze ne i'di tigo ngi zize diya laja laka abo ziye ro do ngōlō ya mto ga kēdi kiyi kpa pele roze.

³ Tōnē dēdi toco mo ziye 'do ti'di doye go lende 'ba Boko'ba ne lende ze pili ro ma laka kinza ama kēnyē mto yimo. Kina du'bōlu boto dē gbi.

⁴ Boko'ba na kikala ze 'deni ro ma laka 'do diya laja laka abo zi bilaka. Kina me dēdi diya 'deni ko tara. Lende naga nime dinza diya tiyēyi dōki'di bilaka timo roze. Tine dēdi diya kozo ma Boko'ba ko'doko zize 'do tiya mo. Bo na ro bo ame kēdi kiyozo meri ze ga kikali gomo gbi pili.

⁵ Ikalike 'deni tōnē dēdi tiya laja laka 'ba Boko'ba ziye bine ne, diya kpa konji dē 'do tu'bōlu ye timo. Kina Boko'ba ikali gbi dindēndē ye dē 'do to'ja wa mto di ziye.

⁶⁻⁷ Kozo ame ze ro bo laja 'ba Kurisitō ga ne, ma dēdi didēki wa ra pele di ziye dēne inza gbi ro ma kēnyē. Ne di'di ye, ala bilaka mto ga dē 'do koro ze. Diliya roze ngi ziye kozo ma ame kēdi kilēlu do kole 'bēni ga ne tara.

⁸ Do'ɔ ye ngi ro do kiteli go kō'du mo na di'di gbagba ze 'deni goye. Do'doko tiya laja laka 'ba Boko'ba ziye gbi togbo roze ti tigo pili 'do tokonyi ye.

⁹ Lōndō ze ga, diya lende nime rōmōyi omerike ndɔbo ma do'do ti tende 'ba roze 'deni. Mi kada ma dēdi ro tuwōwō laja laka 'ba Boko'ba ziye naga do'do ndɔbo 'ba gbagba ze ti kōzize kote kada kote korondo rōmōyi kinza dēdi ra ro kpanbiri ma lōbu ziye.

¹⁰ Kpe 'beye ikalike 'deni ma do'do ye ro ma laka kpe ame ga ki'dike doye go lende 'ba Yēsu ne, dirasi wa mto dē gbi ziye. Boko'ba ikali lende nime gbi.

¹¹ Rōmōyi ikalike 'deni ma do'do ye pili laka kozo 'bu ame kēdi ko'do kole 'ba gbagba bo ga ro ma laka ne tara.

¹² Dō'bō nduwē ro toco mo ziye 'do ki'di kolomake ti mi kēddi kinza tikere. Kina dose 'deni gbi tōnē ziye 'do koroke Boko'ba mi loma 'be ma mi dōliɔ nime rōmōyi bo ti kidēki ye 'deni ngi ro 'ba bo ga mi kada ame bo kēdi kako 'deni kada mto ro nɛre ma lōbu 'ba do wa pili ne.

¹³ Wa mɔto ma do'do yë'di nduwë gbì ro mbëmbë zi Boko'ba gomo na me, römöyi mî kada ma tönë diya lende 'ba Boko'ba ziye uwöke ngî ro ma laka ki'dike dɔye gomo. I'dike dɔye ngî gomo dë nge kɔzo lende 'ba bilaka, ne tine ngî lipo ro lende 'ba Boko'ba mo bi mo. Ro ma laka lende 'ba Boko'ba na ngî, kpe ame ga ki'dike dɔye gomo ne i'di ye 'deni këddike ro ma laka.

¹⁴ Löndö ze ga, ëddike 'deni gbì tombi gomo ti mî këddi kɔzo 'ba bilaka 'ba kanisa 'ba Boko'ba ame ga mî dɔyayi 'ba Yudayi ne tara. Lijë 'deni ro 'ba Yësu Kurisitö kina me Yudayi këdi 'deni ro todo gomo rönni gbì kɔzo ma tönë bilaka 'ba dɔyayi 'be yayi koloma to'do mo ziye ne.

¹⁵ Yudayi tönë ga na, lijë bo kupö nere ze Yësu gbì ti bo kumë lende 'ba Boko'ba ma mɔlo naga, lijë na gbì tönë koga ze yaga di mî gawo mɔto ga. Wa ko'do 'bënni ga i'di dök'i'di Boko'ba 'deni kama rönni. Kina lijë kö'bo ngî ro ya ti bilaka pili.

¹⁶ Lijë oma tota ze di bi tiya lende ziye kpe ma kinzake ro Yudayi naga kinza komo ye ra yaga di mî tölë. Kina me wa nime i'di ndi lende kënyë 'bënni ga 'deni ngî këddi. Ma ro nburunburu mo tine ya 'ba Boko'ba ëdi 'deni dönni.

Meri 'Ba Pɔlo

¹⁷ Ne 'beze löndö ze ga, tönë ya mɔto ga ki'di ze dënyî mbowa yaga di mî löngö ye ne dëdi tomeri mo 'do tileki tonjo ye gbì. Dëdi nduwë ro topi roze 'do tileki tari ziye yayi. Tine ame do'ja kinë ye dë pele ti komoze kö'du 'be o'o roze sowa.

¹⁸ Ze pili do'doko 'do tileki tari ziye yayi. Ma Pɔlo mopi roma 'deni mî konzi 'do tileki yayi tine Satani ola ze dë.

¹⁹ Do'doko 'do tari tori ye römöyi bɔto mɔto inza ma kebe ye ti ti'di dök'i'di ze këddi ro lonjo 'do ki'di ze dëdi ro do kombi go ndobo ze komo nere ze Yësu mî kada 'ba tileki abo kako doliŋo nime bine.

²⁰ Kpe na ti këddike ro lëbi ma do kiteli zize 'do ki'di ze dëdi ro lonjo.

3

¹ Kina ma ro nburunburu mo tine meri 'ba 'do to'ja kinë ye na kupö ze 'deni ngî ro tupö. Go kö'du mo na diya te ma laka mo zi Timatiyo 'do kola ze kutu ze mî Ateniya bine,

² go doja bo kari ziye yayi. Bo na ro löndö ze ame ko'do ndobo 'ba tiya laja laka 'ba Kurisitö nime gbì bi kɔto tize. Do'doko 'do bo kari kikäti ye ti'di dɔye go lende 'ba Boko'ba ti mî këddi

³ kinza bɔto mɔto kileki ra yi'böwu di zi tikere 'ba gomo ame këdi ko'do ye ne. Kpe gbì ikalike 'deni ro ma laka wa ma Boko'ba

ko'doko di zize na ma 'do dombike gomo ti mî këddi.

⁴ Tönë dëdi gba tiye yayi ne diya 'deni mɔlo ma 'do dombike gomo mo kɔzo a nime te. Kina me kikalike 'deni këdi ko'do rönni tara.

⁵ Go kö'du 'ba meri 'be ame kupö ma 'deni ngî ro tupö ne na me moja Timatiyo 'do kari tonjo mo odo ëddike ngî nduwë ti'di dɔye go lende 'ba Boko'ba. Ma ti meri mo bine mɔto ga Satani ti kusus dɔye 'deni ki'di ndobo ze nime kilikö ro yawa.

Lonjo 'Ba Pɔlo

⁶ Ne kina me Timatiyo kileki kako di ziye dayi kiya te ëddike nduwë ro ma kitigo mî meri 'be ti'di dɔye go lende 'ba nere Yësu gbì to'o roze ro go roze, ze 'deni ro lonjo ro mbëmbë go lende mo. Bo ako gbì kiya zize ma këddike nduwë ti mî këyi tomeri goze 'do to'ja kinë ze gbì kɔzo ame dëdi timo bine ne tara.

⁷ Löndö ze ga, lende 'be ame këddike nduwë ro ma kitigo mî meri 'be ti'di dɔye go lende 'ba Yësu ne, i'di ze 'deni ngî ti mî këddi pele di mî gomo mbëmbë nime këdi ko'do ze ne.

⁸ Ame dikali 'deni kö'böke ro akoto ti nere ze Yësu ne lende mo ididi ze 'deni ngî ro ma laka.

⁹ Go kö'du mo do'do yë'di ro mbëmbë zi Boko'ba go lende 'be. Bo i'di lonjo ma löbu ro do kiteli 'deni zize go lende 'be.

¹⁰ Dëdi nduwë toma'jo roze zi bo kote kada kote korondo 'do bo ki'di ze to kpe do'ja kinë ye ti komoze. Kina gbì 'do diyandi ye ti wa ame ga kikalike dë gba mî loma 'ba ti'di do go lende 'ba Yësu Kurisitö nime ne.

¹¹ 'Bu ze Boko'ba ti nere ze Yësu kokonyi ze to kpe tari ziye yayi.

¹² Nere ze Yësu ki'di ako'o ma do kiteli abo këdi tiye to'o roze ro go roze gbì to'o bilaka pili nduwë ro mbëmbë kɔzo ame do'o ye ne tara.

¹³ Do ako'o ma do kiteli këdi 'deni tiye kɔzo a nime te ti këddike ngî ti mî këddi. Kina ti koroke 'deni ngî ro ma kɔpo kinza lende kënyë mɔto komo 'bu ze Boko'ba mî kada ma nere ze Yësu këdi kileki 'deni kako doliŋo nime ti ya ame ga ro 'ba bo ne.

4

Ako'doko 'Ba Boko'ba

¹ Löndö ze ga, do'doko tiya mo gbì ziye 'do kö'böke to'do wa ame ga Boko'ba ko'doko ne. Ze na tönë diyandi ye ti wa naga nima kina me këddike 'deni ro to'do mo. Ne do'doko toco mo ziye ti közi kakpa 'ba nere ze Yësu to'do mo ro do kiteli.

² Ikalike ndose 'ba n̄ere ze Ȳesu naga nime 'deni laka.

³ Wa ma Boko'ba ki'di kō'du mo 'do ko'doke na rō lende laka abo kinza ȳeri kō'do.

⁴ Kpe botōni pili ziye tikali togbo dō yida roye ga m̄i k̄ari mo ame rō ma koro zi Boko'ba ne.

⁵ Kinza ki'dike kō'du 'ba tō'dō ti rō dē koso d̄oye kozo 'ba ya ma kinza kikali Boko'ba dē naga.

⁶ Togbo dō yida rō kozo a nime te na ti ki'di kolomake kinza ko'doke komo riyo zi lōndō ye ga ala gb̄i tirasi wa mōto teyi go kō'du 'ba 'ja.

Tōnē molo bine diya 'deni yaga ziye kinza ko'doke lende k̄enyē naga nime dē rōmōȳi ya ame ga pili ko'do ne Boko'ba ēd̄i kodo karama domo.

⁷ Ma tōnē bo kidēki ye ti'di d̄oye go lende abo ne bo idēki ye dē 'do to'do lende k̄enyē ma kozo ȳeri ni. Tine lende laka abo na bo kidēki ye to'do mo.

⁸ Ya ame ga kilagi lende ze nime ne lende 'ba bilaka lesi na dē lijē kēdi kilagi, lende 'ba Boko'ba ame ki'di Nȳi Koto Laka 'bēni ziye ne na.

⁹ Tine go lende 'be wa moto inza kpe ma 'do diya ziye go lende 'ba to'c̄ roye rō go roye rōmōȳi Boko'ba na kiyandi ye 'deni to'do mo.

¹⁰ Kina me kēddike 'deni rō to'c̄ bilaka 'ba kanisa ame ga pili m̄i d̄oyayi 'ba Makedoniya yayi ne. Ne pele dēdi doco 'deni nduwē ziye 'do ko'oke lijē rō dō kiteli.

¹¹ Diya 'deni gb̄i tōnē ziye 'do kogboke roye laka toloma le kinza to'do go'de'de m̄i lende 'ba ya mōto ga. O'doke ndobo 'be ga ti kōziye kozo ma tōnē diya molo ziye ne.

¹² Kinza kēddike ra rō bo go kōzi ya mōto ga. Ma te na ti ki'di ya ma kinza ki'di dōnni go lende 'ba Ȳesu naga kiya ye 'jaa rō bilaka ma laka.

Tölē

¹³ Lōndō ze ga, do'doko tiya ame ziye go lende 'ba ya ame ga kōlē 'deni ne. Do'doko ziye tikali mo rō ma kodoro go kō'du 'bēnni kinza kudoku ra kulōwō kozo 'ba ya ma kinza ki'di dōnni go todo 'ba tōku yaga di m̄i tölē naga.

¹⁴ Ne ze 'beze ma ze tiye dikalike Ȳesu ölē 'deni k̄enyi 'bōwu kodo yaga di m̄i tölē. Kina go di'dike doze gb̄i gomo tara kada mōto Boko'ba ēd̄i ki'di ya ma ki'di dōnni go lende 'ba Ȳesu lijē kōlē 'deni naga kodo di m̄i tölē kari koloma ti Ȳesu.

¹⁵ Wa nime dēdi diyandi ye timo ne, lende ma n̄ere ze Ȳesu kiya na. M̄i kada ma bo kēdi kileki kako dolin̄o bine ze ame ga gba ti komoze ne dinza darike titi dogba zi bo di zi ya ame ga kōlē 'deni molo ne.

¹⁶ M̄i kada mo nima ti duwōke birō tapi 'ba Boko'ba ti birō 'ba mugu 'ba bo ma rō löbu 'ba dō malayika gb̄i ti tudu 'ba tototi 'ba Boko'ba. Tine na n̄ere Ȳesu ti kako b̄eri di m̄itoro. Kina dogba mo tine ya ma ki'di dōnni go lende abo ame ga kōlē 'deni ne ti kodo yaga di m̄i tölē.

¹⁷ Kina Boko'ba ti kogba ze ya ame ga gba ti komoze ne 'deni kodo'bo tinn̄i tari m̄i poli toro turē dō n̄ere Ȳesu m̄i löngō m̄itoro ni ti d̄oyayi. Di yayi tine na ti dolomake n̄buru ti bo.

¹⁸ Kina me lende nime mo'doko ziye 'do kotoke nduwē tiya mo rō go roye 'do ki'di dōki'di kēddi ziye.

5

Loma Ti Bi Koda

¹ Lōndō ze ga, wa mōto inza kpe ma 'do diya ziye go lende 'ba kada ma wa naga nime kēdi ko'do rōnni yimo,

² rōmōȳi kpe gb̄i ikalike 'deni boto mōto inza kikali kada ma n̄ere Ȳesu kēdi kileki kako timo dolin̄o nime bine. Kada mo ēd̄i kōmō nḡi tugu'du kozo tako 'ba bo 'bögō rō m̄i korōndo naga tara.

³ Odo bilaka kiya te, "Go bi pili ēd̄i laka," tēgē me tondo te yo na kada 'ba gomo ma löbu ku'du rōni nḡi zinni kozo m̄i ko'c̄ 'ba löyō ame kēdi kōmō dō 'ja ne tara. Tine boto mōto inza kokpe di m̄i gomo nima.

⁴ Ne kpe 'beye lōndō ze ga, inzake m̄i bi kōlu kina tako 'ba n̄ere Ȳesu inza kiyere ye nḡi kozo tako 'ba bo 'bögō naga tara.

⁵ Kpe pili rō bilaka ma kēdi ko'do wa yaga m̄i kada. Ze 'beze ma tiye nime dinzake kpe rō 'ba bi kōlu.

⁶ Go kō'du mo kinza dō'bōke dē nduwē tō'dō kozo 'ba ya ma laki. Zize tēdi rō ma konggo bi togbo dō yida roze ga.

⁷ M̄i korōndo na bilaka kēdi kō'dō, kina m̄i korōndo na gb̄i bilaka kēdi kitiri rōnni ti layi n̄bō kupō wa.

⁸ Ne ze 'beze 'deni rō bo to'do wa yaga m̄i kada kina go dogboke dō yida roze ti. Zize go dō'bōke ti'di doze go lende 'ba Boko'ba ti to'c̄ lēpi ze ga 'do dēdike ti wa 'ba titata yida roze timo di zi komo 'ba Satani. Dō'bōke gb̄i ti'di doze gomo ma Ȳesu kēdi komo ze di m̄i tölē 'do dēdike ti wa 'ba titata doze timo di zi komo 'ba Satani.

⁹ Rōmōȳi Boko'ba igeli ze dē 'do todo karama doze. Tine bo igeli ze 'do ki'di n̄ere ze Ȳesu Kurisitō komo ze di m̄i tölē.

¹⁰ Kina me Ȳesu kōlē 'deni tokonyi ze 'do m̄i kada ma bo kēdi kako yimo nima odo dēdike gba ti komoze ala dōlēke 'deni pele go dēdike ti didi ma n̄burun̄buru koto ti bo.

¹¹ Kina me lende nime otoke nduwë tiya mo ro go roye 'do koco mi keddî ziye kozo ame keddike ro to'do mo ne.

Ndose Ma Nburuḅuru

¹² Diya ame ziye löndö ze ga, oroke ya ame ga kedi ko'do ndobo 'ba Boko'ba mi löngö ye ne. Nere Yësu na ki'di lijë 'deni 'do tonjo goye gbî tiyandi ye.

¹³ Go kö'du mo 'do k'oke, koroke lijë gbî ro mbëmbë go ndobo ma lijë kedi ko'do nima. Kina go kolomake ti, ti mi këyi ro go roye.

¹⁴ Kina ame gbî ziye löndö ze ga, ziye 'do tamo do ya ma tikëpi naga. Ocoke ya ma doki'di kökôbö naga go kedi ti mi keddî. Okonyike ya ma koro'bo naga kina 'do keddike ti komo kele do bilaka pili.

¹⁵ Kinza kebeke de tileki do lende kënyë ti lende kënyë. Tine i'dike roye to'do lende laka ro go roye gbî zi bilaka pili.

¹⁶ Ziye tö'bö ro lojo

¹⁷ ti mötu ko'do zi Boko'ba

¹⁸ kina 'do kö'böke to'do yëe'di nduwë zi bo mi kada 'ba wa pili. Ame na ro wa ma Boko'ba ko'doko ziye 'do to'do mo römöyi kpe 'deni ro akoto ti Yësu Kurisitö.

¹⁹ Kinza kilagike tuwö wa ame ga Nyi Koto Laka kedi kiya ziye ne de.

²⁰ Kinza kudölike kö'du 'ba bo kumë lende de gbî,

²¹ tine iyozoke pili kina 'do koroke ma laka mo ga ame ro 'ba Boko'ba ne

²² tine go kilagike ma kënyë mo ga pili yaga.

²³ Boko'ba na kedi ki'di ze pili toloma ti mi këyi. Bo ki'di ye nduwë to'do lende laka abo 'do odo nere ze Yësu Kurisitö kedi kileki 'deni kako dolijo nime 'do koroke komo bo ro ma koro kinza wa ma kënyë moto du te mi loma 'be.

²⁴ Boko'ba na kidëki ye 'deni bo ti ko'do wa naga nime gbî pili ziye römöyi bo edi nduwë ko'do wa ame ga bo kiya to'do mo ne.

²⁵ Ititike Boko'ba gbî goze, löndö ze ga.

²⁶ Umötöke löndö ma yayi naga nima pili ti közi riyö mi möyi Boko'ba.

²⁷ Mi'di kö'du mo ziye ti közi kakpa 'ba nere Yësu tidëki waraga nime zi bilaka 'ba kanisa pili.

²⁸ Lende këyi 'ba nere ze Yësu Kurisitö koloma tiye.

Akugu Ma Mi Rüyö 'Ba Pɔlo Zi Kanisa Ma TESALONIKA

Pɔlo Ileki Yë'di

¹ Ze Pɔlo ni ti Silibano ti Timatiyo, dugu waraga nime ziye kpe bilaka 'ba kanisa ma mi Tesalonika kpe ame 'deni rɔ 'ba 'bu ze Boko'ba ti nɛre ze Yësu Kurisitö ne.

² Dumötö ye, tititi 'bu ze Boko'ba ti nɛre ze Yësu Kurisitö ko'do yëyi dɔye ki'di ye kolomake ti mi këyë.

³ Löndö ze ga, ma laka mo na 'do dö'bö nduwë to'do yë'di zi Boko'ba go kö'du 'be römöyi ëddike 'deni ti'di dɔye go lende abo rɔ mbëmbë këddike 'deni gbì tɔ'bo rɔye rɔ go rɔye rɔ do kiteli.

⁴ Go kö'du mo na dëdi 'deni rɔ tubi gɔye zi bilaka 'ba kanisa mato ga go ame gomo këdi ko'do ye pele rɔ ma kënyë kö'böke ngi ti'di dɔye go lende 'ba Yësu ti mi këddi ne.

⁵ Wa naga nime ileme 'deni Boko'ba ti ko'do burë 'ba bilaka pili rɔ ma kodoro. Kina bo ti koweli ye 'deni ngi tɔ'bo tedi rɔ 'ba nɛre löbu abo nime, römöyi kö'du go lende 'ba nɛre löbu abo nime na me ki'di këddi kombike gomo le'jete.

⁶ Ne tine bo ti ko'do wa ngi pili rɔ ma kodoro. Bo ti ki'di gomo gbì ko'do bo këdi kodo gomo rɔye naga nima.

⁷ Kina bo ti kiyëyi dökí'di ye kpe ya ma ti gomo naga nima 'deni gbì koto tize. Bo ti ko'do te mi kada ma bo këdi kileme nɛre Yësu 'deni tako di mitoro ti malayika abo ga ame ti tigo do kiteli.

⁸ Nɛre ze Yësu ëdi kako ti pa'do köbö todo karama do ya ma kilagi Boko'ba ko'doko dë ti'di dönni go lende 'ba laja laka abo 'ba Yësu naga nima.

⁹ Kina bo ti kodo karama mo dönni rɔ tölë ma nburunburu. Bo ti koga lijë nbö yaga di rɔ bo gbì di rɔ bi kopɔ do kiteli abo rɔ nburunburu.

¹⁰ Mi kada mo nima ya ame ga pili ki'di dönni go lende abo 'deni rɔ 'ba bo ga ne, ti kilëlu bo ngi kikalì bo rɔ löbu 'ba do wa pili. Kina kpe na ti këddike gbì mi löngö ya naga nime römöyi i'dike dɔye 'deni go lende tönë ga diya ziye ne.

¹¹ Go kö'du mo na dëdi 'deni nduwë tititi Boko'ba ze 'do bo ki'di ye nduwë kö'böke to'do lende laka abo römöyi kpe 'ba bo ga na, bo ki'di tigo abo gbì këdi tiye to'do wa ma laka ame ga pili ko'doko to'do mo ne römöyi i'dike dɔye 'deni go lende 'ba Yësu.

¹² Ma te na ti ki'di bilaka kilëlu nɛre ze Yësu go kö'du 'be, kina lijë ti kilëlu ye gbì römöyi kpe 'deni rɔ 'ba bo ga. Mi këyë 'ba

Boko'ba ti 'ba nɛre ze Yësu Kurisitö na ti ko'do wa naga nime.

2

Nɛre 'Ba Lende Kënyë

¹ Löndö ze ga, uwöke wa ma diya ziye go kada 'ba tileki 'ba nɛre ze Yësu Kurisitö ma bo këdi kileki kako mi dölinɔ nime bine, kina gbì ti ame 'do bo kototo ze tari tedi ti bo ne.

² Odo bilaka kiya te kada mo ömö 'deni kinza ki'dike dɔye kilikö dë mi lende mo kina kinza ki'dike dökí'di ye kombi dë gbì. Odo komeri pele kiya te lende ma Nyi Koto Laka kileme zize na, ala lende 'ba akiyandi ze, ala pele rɔ lende ma dugu mi waraga mato ga, kinza ki'dike dɔye dë gomo.

³ Kinza ki'dike boto mato ku'bölu ye dë ti lende nime, römöyi ikalike 'deni kada nima inza kömö titi gba kota ame kinza bilaka ma konzi kilagi Boko'ba gbì ti ame 'do bo ma rɔ nɛre 'ba lende kënyë nima kodo kileme rönì zinni. Bo na rɔ bo ma Yësu Kurisitö këdi ku'du mi pa'do 'ba Gehena.

⁴ Ne ma dogba mo bo ti ko'do kpa toga titi rɔ wa ame ga pili bilaka koro kö'bö tulömu kpënni teyi ne. Bo ti ko'do rɔ bo rɔ wa ma löbu rɔ do kiteli di dönni pili, kina bo ti kari kutë kitì abo mi rö löbu 'ba Boko'ba kiya rɔ bo rɔ Boko'ba.

⁵ Omerike dë ma tönë mëdi tiye yayi miya kö'du 'ba wa naga nime ziye?

⁶ Kina me ikalike 'deni wa ma këdi kota wa naga nima gba di bi to'do rönni ki'di kinza bo ma rɔ nɛre 'ba lende kënyë nima kileme rönì titi zi bilaka, tine 'do 'jaa nbö mi kada mo ma kigeli 'deni zi bo ne.

⁷ Tigo abo 'ba bo nima na me këdi 'deni molo le'jete ki'di bilaka kilagi kö'du ki'di 'ba Boko'ba tine lijë ikalì gomo dë. Ne bo inza kileme rɔ bo titi zi bilaka, tine 'jaa nbö odo kiyese bo ma këdi kota bo nima 'deni yaga.

⁸ Kina odo bo kileme rɔ bo yo na nɛre Yësu këdi kako kupö bo ngi yaga ti tawo rɔ bo ki'di bi kopɔ do kiteli kiyopɔ bi di rɔ bo.

⁹ Satani na këdi koja bo nima kako dölinɔ bine, kina këdi ki'di tigo ma do kiteli ngi teyi to'do lende 'ba go koto 'do tu'bölu bilaka.

¹⁰ Kina bo nima ti kindëndë bilaka ngi rɔ ma kënyë. Ya ma bo këdi kindëndë naga na rɔ lijë ma kilagi lende kodoro 'ba Boko'ba, go kö'du mo na Boko'ba inza komo lijë di mi tölë.

¹¹ Ne kina ma 'deni tara, Boko'ba ti ki'di lijë kilikö yaga di mi kori abo lijë ki'di dönni go wa ma rɔ bëti naga,

¹² 'do bo kodo karama do bo kinza ki'di dōnni go lende kodoro abo naga nima lijē ko'doko 'bēnni nge ro to'do wa ma kēnyē ne.

Ro Ma Laka Ti Nyi Koto Laka

¹³ Ne kpe 'beye löndö ze ga ame nere ze Yēsu ko'ɔ ye ro mbēmbē ne, ma laka mo na zize 'do dö'bö to'do yēē'di zi Boko'ba go kö'du 'be, rōmöyi Boko'ba igeli ye 'deni molo 'do kōmō ye di mi tölē, kina me ki'dike doye go lende laka abo nime, Nyi Koto Laka abo i'di ye 'deni ro bilaka ma laka abo ga.

¹⁴ Go lende mo na ma bo ki'di ze tiya laja laka abo ziye 'do kēddike ro löbu kada mōto ti nere ze Yēsu Kurisitō mitoro.

¹⁵ Kina laka löndö ze ga, ö'böke kinza ki'dike boto kilikö doye dē, i'dike wa ma laka naga nima diyandi ye timo ne gbi kö'bö doye. Diyandi ye 'deni ti wa naga nime kpaki mi kada ma tönē ga dēdi tiye gbi ti waraga ma dugu ziye tönē dogba bine ne.

¹⁶⁻¹⁷ Nere ze Yēsu Kurisitō ti 'bu ze Boko'ba ki'di mi kēddi ziye 'do kö'böke nburu ti lende laka. Bo ɔ'ɔ ze ma ze tiye ni 'deni ko'do mi këyi zize ti togbo ze ti'di doze gomo ma bo kēdi ki'di didi ma nburunburu zize.

3

Mötu

¹ Löndö ze ga, do'doko ziye 'do kititike Boko'ba gbi goze, 'do bo kokonyi ze ki'di bilaka ma konzi kuwö do lende 'ba nere ze Yēsu nime gbi ti kö'du koro mo kozo 'beye tara,

² kina gbi 'do bo kitata ze di zi ya ma ro wa kēnyē naga, rōmöyi ya mōto ga ēdi ame lijē ko'ji akiyandi ze nime.

³ Tine ma 'beye dikali 'deni ro ma laka nere ze Yēsu Kurisitō inza kola kpe bilaka abo ga ro doye. Bo ti ki'di mi kēddi ziye kitata ye di mi akiyari.

⁴ Kina me bo i'di 'deni dikali ma kēddike ro to'do wa ma dose gomo ziye tönē ga, ne ti kö'böke ngi nduwē to'do mo tara.

⁵ Bo ki'di ye tö'bö tikali ako'ɔ abo laka, gbi 'do tombi gomo ti tigo abo 'ba Kurisitō.

Tikēpi

⁶ Löndö ze ga, di'di kö'du ame ziye ti közi kakpa 'ba nere ze Yēsu Kurisitō, 'do konyeke roye yaga di ro ya ma tikēpi naga nima mi löngö ye yayi ne, ame lijē ko'doko 'bēnni dē tuwö do lende ma tönē ga dose gomo zinni ne.

⁷ Kpe gbi ikalike 'deni 'do kogbake görö 'ba loma ze ma tönē doloma mi löngö ye yayi. Do'do tikēpi dē,

⁸ kina donyo wa 'ba boto dē gbi ro ma sari kinza topi go bi mo teyi. Mi kada naga nima dēdi tiye yayi ne, dö'bö nduwē to'do ndobo ze ga ti közize ro ma kitigo ti tende 'ba roze kote kada pili kinza dēdi ra ro kpanbiri ma löbu mōto ziye.

⁹ Dēdi ngi ti közi kakpa 'ba 'do tūdēki akonyo di ziye, ne tine do'do ma tara dē, go kö'du mo do'doko 'do konggoke di go loma ze nima go ko'doke gbi tara.

¹⁰ Mi kada ma tönē ga dēdi tiye yayi ne dö'bö nduwē tiya mo ziye te, "Bo ame ko'doko dē to'do ndobo ne 'do ki'di dē konyo kpēni."

¹¹ Diya lende nime te rōmöyi duwö kö'du mo ya ma tikēpi mōto ga ēdi mi löngö ye yayi, ame lijē ko'doko 'bēnni dē to'do ndobo, lijē kandi nge ro to'do go'de'de mi ndobo 'ba ya mōto ga.

¹² Kina me dēdi dilende zinni bilaka naga nima ti közi kakpa 'ba nere ze Yēsu Kurisitō 'do lijē kënyi to'do ndobo 'bēnni ga liya to'ja akonyo 'ba kpēnni timo.

¹³ Ne kpe 'beye mōto mo naga nima löndö ze ga, ziye tö'bö to'do lende laka kinza tola gomo.

¹⁴ Tine ɔdo kiya te bo mōto kuwö do lende naga nime dugu bine ne dē, ziye pili 'do ti'di bo mo to nima kinda yaga, kina kinza kodo'böke roye dē kpe ti bo 'do lende mo kaya ro bo.

¹⁵ Ne kinza ko'doke bo dē kozo bo ya tara, tine iyandike bo ro löndö.

Ndose Ma Nburunburu

¹⁶ Yēsu Kurisitō nere 'ba mi këyi ki'di lende këyi abo nduwē ziye ro mbēmbē bo koloma kö'bö tiye.

¹⁷ Ma Pölo mugu mötö nime ziye ko ti közö kozo ma mugu mi waraga ma ga pili. Wa kugu ma na kozo a nime te.

¹⁸ Lende këyi 'ba nere ze Yēsu Kurisitō koloma tiye pili.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba Pɔlo Zi TIMATIYO

¹ Ma Pɔlo bɔ laja 'ba Yɛsu Kurisitɔ, mugu waraga nime ziyi Timatiyo. Boko'ba bɔ tɔmɔ ze di mi tɔlɛ gbɛ ti Yɛsu Kurisitɔ na ki'di ma mi ndɔbɔ nime. Bo na rɔ bɔ ame di'di dɔze 'deni gomo 'dɔ kokɔnyi ze nduwɛ.

² Ni Timatiyo na kɔzɔ kole 'ba gbagba ma mi ti'di dɔ go lende 'ba Yɛsu. 'Bu ze Boko'ba ti nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ ko'do yeyi ziyi ti lende keyi ti mi keyi.

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Timatiyo

³ Mo'dɔko yi 'dɔ koloma Epeso yayi kɔzɔ ma tɔnɛ moco molo ziyi mi tari ma Makedoniya. Ya mɔtɔ naga nima yayi kedi tiyandi bilaka 'ba kanisa ti wa ame ga rɔ bɛti ne, mo'dɔko ziyi 'dɔ ki'di lijɛ kola gomo yaga.

⁴ Kina 'dɔ kiya zinni kinza lijɛ kɔ'bɔ dɛ tiyija go moyi gɔgɔ 'ba 'bu nni lobu naga nima ti ndɔbɔ mo ga. Lende naga nima na kɔ'bɔ ngi to'de kpa kogba mi lɔngɔ lijɛ ki'di lijɛ kola go laja ti'di dɔ go lende 'ba Boko'ba.

⁵ Miya go ki'di kɔ'du nime zinni lijɛ koja laja ti dɔki'di kɔtɔ ti meri laka 'ba minni ti ti'di dɔnni laka go lende 'ba Boko'ba. Wa naga nime na ti ki'di ako'o ma laka zinni.

⁶ Ne kina me lijɛ kola wa naga nime 'deni lijɛ kɔzɔ za 'bɔwu yaga tiya lende ma yawa.

⁷ Lijɛ o'dɔko to'do rɔnni tɛgɛ rɔ bɔ kɔmɔ kiyandi, tiyandi bilaka ti kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba. Tine lijɛ ikali mi 'jo 'ba lende mo ga ti wa ma lijɛ kedi kiyandi kulowɔ naga dɛ gbɛ yo.

⁸ Dikali ngi tomeri go kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba edi rɔ ma laka odo kiya te meri mo kedi ngi rɔ ma kodɔrɔ.

⁹ Ne bɔ ma komeri gomo o'dɔko 'dɔ bɔ kikali Boko'ba i'di kɔ'du ki'di abo nime dɛ domoyi bɔ lende laka. Bo i'di go kɔ'du 'ba ya ma kinza kuwɔ do bo, ti bɔ ko'do ya ti bo, ti ya ma kinza koro bo, ti bɔ lende kɛnyɛ, ti ya ma kinza ko'dɔko lende abo, ti bɔ ti'ja ni, kina gbɛ go lende 'ba ya ma kupɔ 'bu nni ga ti monni ga, ti ya ma rɔ bɔ akupɔ naga,

¹⁰ ti bɔ yeri ni, ti ya ma rɔ bɔ to'do ti botɔni lepɛ nni naga, ti bɔ 'bɔgɔ kole ni, ti bɔ bɛti ni, ti bɔ to'do lomɔ rɔ bɛti ni, ti ya ma kedi ko'do wa mɔtɔ ga ame lende ma kodɔrɔ kota gomo ne.

¹¹ Ame na rɔ laja laka 'ba Boko'ba bɔ do wa pili. Bo na nburu ti yeyi. Laja laka nime na bo koja ma tuwɔwɔ mo.

Mi Keyi 'Ba Boko'ba

¹² Mileki yee'di zi nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ, go tigo ma bo ki'di 'deni zɔ to'do ndɔbɔ nime timo. Mo'do yee'di zi bo go ame bo ko'ba nalo ma 'deni ki'di ma toja laja zi bo

¹³ ko'ja moloma pele tɔnɛ tiya kpa kɛnyɛ rɔ bo todo gomo rɔ bilaka abo ga, moworo tudɔli bo. Ne Boko'ba ti mi keyi rɔma rɔmoyi mi'di dɔma dɛ gba go lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ, kina ki'di mikali wa ma mɛdi mo'do naga nima dɛ.

¹⁴ Tine mi nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ eyi 'deni ngi rɔ mbɛmbɛ rɔma, kina bo ki'di ma 'deni rɔ akɔtɔ ti bo ti'di dɔma nduwɛ go lende abo gbɛ to'o bilaka abo ga.

¹⁵ Kina me miya ziye, Yɛsu Kurisitɔ ako dolɔɔ nime 'dɔ tɔmɔ bɔ lende kɛnyɛ di mi tɔlɛ. Lende nime na rɔ ma laka kina 'dɔ bilaka pili ki'di dɔnni gomo. Tine ma 'bama na rɔ bɔ lende kɛnyɛ ma do kiteli.

¹⁶ Ne kina me Boko'ba ko'do mi keyi 'deni rɔma. Bo i'di Yɛsu Kurisitɔ 'deni kileme ako'o do kiteli abo ame kikali tote rɔni dɛ ne ti tɔmɔ ma bɔ lende kɛnyɛ do kiteli nime, 'dɔ ki'di bilaka ma konzi ko'ja, go ki'di dɔnni go kɔ'du abo 'dɔ lijɛ ko'ja didi ma nburuɔburu.

¹⁷ Kina ti dilɛluke bo bo ma 'dɔ koro, nɛre lobu abo kɔ'bɔ rɔ nburuɔburu, bɔ kolɛ dɛ, ma kinza ko'ja kinɛ mo, ame bo na nge kɔtɔ rɔ Boko'ba ne. Dilɛluke doroke bo ti rɔ nburuɔburu. Amini.

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Timatiyo

¹⁸ Ni kole ma Timatiyo, mo'dɔko yi 'dɔ kiya ndose ma nime zi bilaka naga nima. Ame go kedi kɔzɔ a ma tɔnɛ bɔ kumɛ lende 'ba Boko'ba kiya 'deni molo bine go kɔ'du 'bi ne tara. Omeri lende naga nime laka 'dɔ kedi kɔzɔ jama 'ba ya ziyi to'do ya timo laka ti bo ya 'ba Boko'ba ga.

¹⁹ Kina 'dɔ kɔ'bɔ ti'di doyi go lende 'ba Boko'ba kina 'dɔ ko'do wa ame ga kikali kedi rɔ wa ma laka ne. Ya mɔtɔ ga ola go to'do wa ame ga ngi lijɛ kikali kedi rɔ ma laka ne 'deni. Kina go kɔ'du mo lijɛ i'di dɔnni dɛ kpe go lende 'ba Boko'ba.

²⁰ Ya mɔtɔ mo ga na rɔ Omenayo ni ti Alesandoro ame mɔdɔ karama 'deni dɔnni ti ti'di lijɛ mi kɔmɔ kɔzi Satani, 'dɔ wa nime kiyandi lijɛ ki'di lijɛ kola go tiya kpa kɛnyɛ rɔ Boko'ba.

2

Mɔtu 'Ba Bilaka 'Ba Kanisa

¹ Wa ma dɔgba ma moco ziyi na me, bilaka 'ba kanisa kɔ'bɔ tititi Boko'ba ti mɔtu 'dɔ kokɔnyi bilaka pili. Lijɛ kɔ'bɔ to'do yee'di zi bo go yeyi abo.

² Lijɛ kɔ'bɔ tititi bo gbɛ go bɔ dolɔɔ ti bo gomo ga pili 'dɔ bo Boko'ba kokɔnyi lijɛ go dolomake nburu rɔ do ngɔlɔ to'do lende laka kɔmɔ Boko'ba gbɛ kɔmɔ bilaka lesi.

³ Mōtu ma te na laka, kina gbī ro ma Boko'ba ko'doko. Bo na koma ze 'deni di mi tölē,

⁴ kina bo o'doko gbī tamo bilaka pili yaga di mi tölē lijē kikali lende laka abo.

⁵ Boko'ba nge koto ame 'do bilaka koro, kina Yēsu Kurisitō na gbī nge koto ro bo ame kodo'bo bilaka lesi 'deni koto ti Boko'ba. Bo oloma 'deni dolijo bine ro bilaka lesi,

⁶ tine bo i'di ro bo 'deni 'do tutē go bilaka pili di mi tölē. Ndobo 'ba Yēsu nime ileme 'deni zi bilaka mi kada ma laka mo, Boko'ba o'doko tamo bilaka di mi tölē.

⁷ Ame na ro wa ma bo koja ma bo laja abo tuwōwō mo zi bilaka. Munzō dē ro bēti, lende ma laka na mēdi miya. Bo oja ma 'deni tiyandi bo löwō ti lende ma kodoro ame 'do lijē ki'di dönni gomo.

⁸ Mi kanisa pili mo'doko go bo kinda'ba mötu kēdi nge ro botoni ame ga ro bo ko'do lende 'ba Boko'ba ne. Kina odo lijē kēdi kombi kōzinni taro to'do mötu kinza lijē ki'di 'diri, ala tiyeli dē kēdi minni.

⁹ Kina gbī tara mo'doko dē go 'ja kebe tote rönni ti tusu bonjo ma kele kulōwō naga. Lijē kodo rönni liya kinza lijē kō'bo dē nge tomeri 'do tiyada rönni ti do ku'jo, kina gbī ti wa 'ba tele ame ga kilejo di mi yamo ma köbököbō ne ti nyileki ni, gbī ti bonjo ma ndögō mo ga kitigo kulōwō naga.

¹⁰ Ro kiyada 'bēnni o'doko 'do kēdi ro lende ko'do laka. Ame na ro, ro kiyada ma laka 'ba 'ja ame ga kiya te lijē oro Boko'ba 'deni ne.

¹¹ Tine lijē kudumō koje mbili nni tuwō lende 'ba Boko'ba. Kina 'do lijē kuwō do löbu 'ba do kanisa.

¹² 'Bama mola 'ja dē 'do kiyandi bilaka ti lende 'ba Boko'ba. Kina mi'di kōzi kakpa dē gbī zinni tēdi mbiri do botoni. Tine 'do lijē kudumō 'bēnni kotomo kpēnni teyi di mi kanisa.

¹³ Römöyi Adama na Boko'ba ko'ba dogba, di gomo tine na 'jaa ko'ba Awa.

¹⁴ Kina Adama ne dē gbī Satani ku'bōlu. Tine 'ja abo Awa na Satani ku'bōlu ki'di kiyēyi mi kö'du ki'di 'ba Boko'ba.

¹⁵ Tine o'doko 'do 'ja kodo rönni liya ti'di dönni go lende 'ba Boko'ba, kina gbī to'do mo 'do to'o lēpi nni ga. Odo lijē ko'do ngi te mi kada 'ba löyö Boko'ba ti koma lijē ngi di mi tölē.

3

Löbu 'Ba Kanisa

¹ Kina ēdi ngi ro ma laka kozo ame kiya ne, bo ame kiteri tēdi ro löbu 'ba do kanisa ne a ma laka na bo kiteri 'deni.

² Kina me mēdi miya ziyi, bo ame ro löbu 'ba do kanisa ne o'doko 'do bo kēdi ro bo ame kinza a moto ma 'do bilaka ko'ja bi ngoro timo di ro bo. Bo kēdi nge ti 'ja koto bo kogbo do yida ro bo gbī kinza to'do wa ame ga ro do rumō ala ro 'ba laja ne. Bo kēdi ro bo ko'do nba, kina gbī ro bilaka ame kikali tiyandi wa laka.

³ Kinza bo kēdi dē ro bo kitiri röni ti layi, ro bo 'diri, tine go bo kēdi ro bilaka ame liya ro bo lende kēyi ne, dē ro bo mi löbu go yamo.

⁴ Kina me mēdi miya ziyi, bo ame ro löbu 'ba do kanisa ne 'do bo kēdi ro bo ame kikali togbo do bilaka 'ba mi lijō abo ga, gbī ro bo ame kiyandi kole abo ga kō'bo tuwō do bo koro bo laka ne.

⁵ Römöyi bilaka ame kikali dē togbo do bilaka 'ba mi lijō abo ga ne, inza kikali gbī tonjo go bilaka 'ba Boko'ba.

⁶ Kina kinza bo kēdi dē gbī ro bilaka ame koro ro 'ba Kurisitō 'jaa ro ma la'ja ne. Römöyi odo bo kēdi tara, motoga bo ti kebe tubötō ro bo. Kina Boko'ba ti kodo karama do bo kozo ame bo kodo do Satani go tubötō ro ne tara.

⁷ Kina gbī bilaka ame ro löbu 'ba do kanisa ne 'do kēdi ro bilaka ame laki pili kiya te bo na laka ne, kinza ro bo kari kaya ra bo kilaka mi ngowo 'ba Satani.

Bo Ndobo Mi Kanisa

⁸ Ya ame ga ro bo ndobo mi kanisa ne gbī tara. 'Do lijē kēdi ro bilaka ame ga kēdi ko'do wa pili ro ma kodoro bilaka kō'bo tubi gomo ne. Dē ro bo do kindēndē. Dē go lijē kēdi ro bo tuwē layi ro mbēmbē, ala ro bo ko'do mi löbu go wa.

⁹ Tine go lijē kēdi ro ya ame ga ki'di dönni go lende ame Boko'ba kileme 'deni ne ti meri laka 'ba minni.

¹⁰ Kina ma dogba mo 'do kiyozo lijē titi, odo ko'ja a ma kényē moto dē di mi loma 'bēnni, kina go ki'di lijē ro bo ko'do ndobo mi kanisa.

¹¹ Kina 'ja 'bēnni ga 'do kēdi gbī ro bo to'do lende ma kodoro ro ma laka ame ga bilaka kēdi kubī gomo ne. Kinza lijē kinza dē gbī ro bo kore, tine 'do lijē kēdi laka togbo do yida rönni ro ma bilaka pili ki'di dönni go lende mo ga.

¹² Kina botoni mo naga nima nge ro ya ame ga kēdi ti 'ja koto ne. Kina go lijē kēdi ro bilaka ame ga kikali togbo do kole 'bēnni ga laka pili ti bilaka ma kēdi koloma mi lijō 'bēnni ga.

¹³ Odo lijē ko'do ndobo 'ba kanisa 'deni laka bilaka pili ti kiya lende 'bēnni ro ma laka. Kina lijē ti kēdi ngi ro do ngölō tiya mo ma lijē ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yēsu Kurisitō.

Lende Löbu

¹⁴ Tine ma 'bama mo'doko tari giri nime ziye yayi. Ne kina me mēdi mugu ndose naga nime tōti zīyi

¹⁵ odo wa moto ga kilikō doma 'do kikali loma 'ba mi löngö bilaka 'ba Boko'ba. Römöyī lijē bilaka 'ba kanisa na ro 'ba Boko'ba ame ro bo do didi ma nburunburu ne. Lijē na kēdi ki'di lende kodoro 'ba Boko'ba nime kō'bō doayai kozo loso ma kēdi kogbo mata tara.

¹⁶ Tine boto moto inza ame 'do kandi gomo kiya te wa ma Yēsu kileme zize naga nime inza ro wa ma löbu. Ma löbu na me bo ileme ro bo 'deni ro bilaka lesi. Kina Nyi Koto Laka ileme bo 'deni gbi ro ma laka komo Boko'ba, kina malayika 'ba Boko'ba o'ja bo 'deni. Kina laja abo uwöwö rōni 'deni toko zi bilaka 'ba doayai nime. Kina ma konzi di mi dolijo bine i'di dönni 'deni gomo. Kina me kogba bo 'deni mi löbu mitoro.

4

Akiyandi 'Ba Satani

¹⁻² Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba ileme 'deni njo mi kada ma nburunburu 'ba dolijo nime bilaka ti koga kpenni go lende 'ba Boko'ba. Lijē ti ki'di dönni go akiyandi 'ba Satani ame bo ki'di nöki abo ga 'deni tindēndē bilaka timo. Nöki abo ga na ki'di ya ma ro bo bēti naga 'deni tu'bölu wa ti akiyandi abo nime römöyī lijē 'benni ikali dē kpe toza wa ma laka di ro ma kēnyē.

³ Ya naga nime lijē ebe tiyandi bilaka tēgē kinza kogbe 'ja dē, kina gbi tēgē kinza konyo wa moto ga dē. Tine Boko'ba o'doko 'do ya ame ga ki'di dönni 'deni go laja kodoro abo nime kikali 'deni laka ne, go ko'do yēē'di mo zi bo kina go lijē konyo wa naga nima bo ko'ba ne.

⁴ Wa naga nime Boko'ba ko'ba ne pili ro ma laka. A moto inza ame go dilagike di romo. Tine zize tuti gomo ti to'do yēē'di mo zi bo.

⁵ Römöyī lende 'ba Boko'ba ti yēē'di ko'do ze i'di wa naga nime 'deni laka ro a 'ba Boko'ba.

Bo Laja Ma Laka 'Ba Kurisito

⁶ Ndose nime odo koto ngi zi bilaka 'ba kanisa ti kēddi ngi ro bo laja ma laka 'ba Yēsu Kurisito. Römöyī ni iyandi yi 'deni laka ti lende 'ba Boko'ba kēddi 'deni gbi to'do mo laka ki'di tigo ziyi mi ndobo nime.

⁷ Kina 'do kilagi yaga di ro lende ma yawa 'ba bulöbu ma molo naga, ame nge ro lende 'ba dolijo nime ne. Tine ma laka mo 'do kutu röyi to'do lende 'ba Boko'ba.

⁸ Lijē ma kutu rōnni kitigo mi yida ro, okonyi rōnni mbowa. Tine ze ma dutuke roze 'deni mi lende 'ba Boko'ba nime ti dokonyike roze ngi ro mbēmbē. Römöyī

dikalike 'deni dēdike ti didi ma laka giri nime kina gbi ro nburunburu.

⁹⁻¹⁰ Kina me do'doke ndobo 'deni ti tigo ze ga gbi ti tende 'ba roze, go ame dikalike 'deni Boko'ba ēdi kokonyi ze. Bo na ro bo ame ti didi ma nburunburu ne. Bo na ko'bo tokonyi bilaka pili di mi tölē, tine pele bo okonyi ya ma ki'di dönni go lende abo naga 'deni molo. Lende nime na ro ma laka kina 'do bilaka pili ki'di dönni gomo.

¹¹ Kina oto ndose nime zi bilaka 'ba kanisa 'do kiyandi lijē timo.

¹² Kinza ki'di boto kudöli yi dē go titi 'ba röyi. Tine loma 'bi na 'do ki'di kō'bō ro ma laka 'do bilaka 'ba kanisa kogba görö 'ba wa ma kēddi ko'do ti ma kēddi kiya kina gbi ti ako'c 'bi ma go lēpi yi ga. Kina 'do lijē ki'di dönni go lende 'ba Boko'ba to'do mo gbi nge kinza a ma kēnyē moto kozo 'bēyi tara.

¹³ Kina 'do ki'di röyi gbi tidēki buku 'ba Boko'ba zi bilaka. Kina 'do kuwöwö laja nime zinni go kiyandi lijē to'do mo nbo mako.

¹⁴ Kinza kuburu bi 'ba tigo nime Boko'ba ki'di ziyi ne dē, ame ki'di 'deni ziyi mi kada ma tönē bo kumē lende abo moto ga kumē lende go kō'du 'bi kina löbu 'ba do kanisa ki'di közi 'deni döyi 'do to'do ndobo nime ne.

¹⁵ Kina 'do ki'di röyi ti to'do ndobo nime go boto pili konjo ma kēddi ko'do ro ma laka.

¹⁶ Tine i'di kōmöyi kandi laka di mi wa ame ga kēddi ko'do ne, gbi ti ma kēddi kiyandi. Ö'bō nduwē to'do wa naga nime miya 'deni ziyi ne. To'do mo te na ti ki'di yi gbi ti ya ame ga kēdi kuwö lende 'bi ne komo di mi tölē.

5

Bilaka 'Ba Kanisa

¹ Kinza kamo dē do bulöbu ma mi kanisa. Tine ileki lende zinni kozo 'bu yi ga tara. Kina 'do kilende zi yobi mo ga kozo löndö yi ga tara,

² kina zi 'ja löbu 'ba mi kanisa kozo möyi ga tara, tine zi 'ja titi mo ga kozo lēmi yi ga tara kinza a ma kēnyē moto.

³ Okonyi makuru'bē ame ga ro lisa ne.

⁴ Tine odo makuru'bē mo kēdi ti kole ala kole 'ba kole 'bēni ga, lijē na 'do kutu rōnni toro Boko'ba ti tongo go linjo 'benni ga. Zinni to'do mo te tileki mo zi bo kulu lijē ga. Ame na ro wa ma Boko'ba ko'doko di zinni.

⁵ Makuru'bē ame ga kola 'deni ro lisa go dönni kinza kole, lijē ki'di dönni 'deni gomo Boko'ba na kēdi kokonyi lijē tine lijē ö'bō 'deni kote kada kote korondo tumötu zi Boko'ba tititi bo tokonyi lijē.

⁶ Tine makuru'bè ame ga ki'di rönni 'deni to'do ako'doko 'ba gbagba lijë ga ne, lijë 'bènni nima 'deni ka ro töku pele lijë kèdi gba ro ma kidi'di nima.

⁷ Kina 'do koto ndose nime zi bilaka 'ba kanisa kinza boto mato ko'ja bi ngoro mato ra di rönni.

⁸ Römöyì boto ame ko'ba njalo 'ba wado dè, konggo go bilaka 'ba mi lijo abo dè laka ne, andi 'deni go lende 'ba Boko'ba. Bo 'ba bo 'deni ngi ro ma kënyè ro do kiteli di do ya ma kinza ki'di dönni go lende 'ba Boko'ba naga.

⁹ Makuru'bè ame ga nge koma koo mo kebe kuluku koto kodo domo 'butè 'deni ne na 'do kugu möyì mo mi waraga 'ba tugu möyì makuru'bè 'ba mi kanisa. Kina 'do lijë kèdi gbi ro 'ja löbu ame ga ko'do yèri dè di do mè'dè,

¹⁰ ame lende ko'do laka 'bènni kikali gomo pili. Kina lijë konggo go kole 'bènni ga 'deni kiyöbu laka, kina lijë gbi ro bo tota bo löwö ro njba mi lijo 'bènni ga, toja laja mi kanisa kina gbi tokonyi ya ma ro gomo naga, kina 'do lijë kèdi ro ya ame ga ki'di rönni 'deni to'do lende laka ne.

¹¹ Tine kinza kugu möyì makuru'bè ame ga gba ro 'ja titi ne dè mi waraga nima. Motoga yayi ndobo 'ba toja laja 'ba Kurisitö nime inza konji kpe rönni lijë ko'doko è'bènni togbe mè'dè mato 'böwu,

¹² kina Boko'ba ti kodo karama ngi dönni go tiyèyì mi lömu ame lijë ko'do 'deni ne.

¹³ Motoga lijë ti koloma ro tikèpi tilaki ro go lijo kinza to'do ndobo, za to'do kore ti go'de'de mi lende 'ba ya mato ga, kina gbi tiya lende ma kënyè naga.

¹⁴ Go kö'du mo mo'doko 'do makuru'bè ame ga gba ro 'ja titi ne kogbe mè'dè go lijë köyö kole 'do lijë konggo gomo. Kinza ya ma ko'ji ze naga ko'ja a mato ra ro ma koco tiya kpa kënyè gomo roze.

¹⁵ Römöyì makuru'bè naga nima mato ga oco 'deni molo di mi kori 'ba Kurisitö koso 'deni go Satani.

¹⁶ Kina me odo 'ja ame ro bilaka 'ba Kurisitö ne kèdi ti makuru'bè lijo 'bèni loko na 'do konggo go makuru'bè naga nima kinza ki'di lijë dè kö'bö ro akirindi do bilaka 'ba kanisa. Tine bilaka 'ba kanisa 'do konggo nge ro go makuru'bè ame ga kola 'deni go dönni ne.

¹⁷ Kina löbu 'ba kanisa ame ga ko'do ndobo 'deni laka ne ko'do konyi teyi ro mbembè. Römöyì lijë ogbo rönni 'deni tiyandi wa gbi tuwöwö lende 'ba Boko'ba.

¹⁸ Tokonyi lijë römöyì ugu 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba, iya te, "Odo ki'di sa tomba nyönyu tine kinza kudödu kpamo dè ndiñi teyi." Kina ugu 'deni gbi, iya te, "Bo ndobo o'bo ngi to'ja bi gomo 'ba ro bo."

¹⁹ Tine odo bo mato kako kusus löbu naga nime ma koto mato ziyi, kinza ki'di döyì dè titi gomo. Tine odo bo mo ko'de ya mato ga riyö ala mota ti bo ro bo ngila bo kina nge 'do kuwö lende mo.

²⁰ Odo löbu naga nime kirasi a mato, ileki lende zinni di koma bilaka 'ba kanisa pili 'do löbu mato ga kèdi gbi ro tikere di bi to'do mo kozo 'bènni tara.

²¹ Mèdi mose ndose nime ziyi koma Boko'ba gbi ti njere ze Yèsu Kurisitö kina gbi ti malayika abo ga ame bo kigeli 'deni toja laja zi bo ne. Ndose naga nime o'do ro ma kodoro kinza koma geli teyi.

²² Kinza koza bilaka mato dè ngi welo ti'di köziyi domo to'do mo ro löbu 'ba do kanisa. Inza laka 'do toza bilaka mato ngi welo, motoga ti kodo'bo yi mi lende kënyè abo. Onye röyì kowo yaga di ro lende kënyè.

²³ Tine kinza kö'bö dè kpe nge tuwè mini, udölö yimo mbowa ti layi go kèdi ro wowo zi miyi. Römöyì o'bo nduwè tonè bine ro rokoo.

²⁴ Kina go lende 'ba ya mato ga, pele gba kinza konggo kö'du mo dè, lende kënyè mo ga inda ngi yaga bi kopo. Tine 'ba ya mato ga lende kënyè 'bènni ga èdi ko'ja nge odo konggo kö'du 'bènni 'deni.

²⁵ Kina gbi tara lende laka mato ga èdi kinda gbi yaga bi kopo, tine mato ga odo ko'ja dè pele inza kusu dönì ngi nburu yaga.

6

¹ Bilaka 'ba kanisa ame ga ro atoli ne 'do kö'bö laka toro bo dönni ga, kinza bilaka kiya kpa kënyè ra ro Boko'ba, gbi ti akiyandi ze nime.

² Atoli ame ga bo domo ro 'ba Kurisitö ne kinza lijë kose domo dè go ame lijë 'deni ro löndö zinni ne. Tine 'do lijë komeri ngi bo dönni naga nima 'deni ro 'ba Kurisitö ame Boko'ba ko'c ne. Kina 'do lijë koja laja laka zinni römöyì ti kokonyi lijë.

Mori Ma Laka

Kina me 'do koto ndose nime kuwöwö zi bilaka 'ba kanisa kiyandi lijë timo.

³ Ya ma kèdi kiyandi 'bènni wa ma 'beri koriya dè ti lende kodoro 'ba njere ze Yèsu Kurisitö nime koriya dè gbi ti to'do ako'doko 'ba Boko'ba ne,

⁴ lijë 'bènni nima ulu'buti 'deni ngi ti ro kote kikali a mato dè kpe. Lijë ome 'bènni rönni 'deni ngi go to'do kowasa ti tamo go kö'du 'ba lende. Kina wa naga nime ko'de mi kombi ngi ti 'diri ti ti'ja kina gbi ti susu ma kënyè.

⁵ Lijë o'bo nburu ro kowasa römöyì dönni irasi roni 'deni, lijë ikali wa ma laka

dē kpe. Kina ma lijë komeri 'bënni tégè to'do lende 'ba Boko'ba nime édi ró wa 'ba to'ja yamo.

⁶ Tine édi ngi tara, bo ame ko'do lende 'ba Boko'ba odo bo kikali ngi tolo ma nge go wa ame ga 'do ko'do róni zi bo ne, bo ti ko'ja wa ma kele ngi ró mbëmbë.

⁷ Römöyí mi kada ma köyö ze do'deke a moto dē mi doliño bine. Kina odo dölëke dinza dogbake a moto gbi darike timo di mi doliño nime.

⁸ Kina laka odo dëdike 'deni ti akonyo ti boñgo 'ba yida roze go di'dike lende mo ko'bo ze.

⁹ Ne lijë ya ma ko'doko tēdi ti wa ró mbëmbë naga nima Satani ususu dönni 'deni to'do lende kënyë kina lijë kilaka 'deni mi ngowo abo. Lijë iteri 'bënni tomomi wa ngi ró do rumö, tine wa naga nima inza kokonyi lijë, édi koto lijë ngi mi tölë.

¹⁰ To'doko tēdi ti wa ró mbëmbë na ró ngira'da 'ba tisaki 'ba lende kënyë. Ya moto ga édi ti meri mo kina ki'di lijë koco 'deni di mi kori 'ba Kurisitó nime. Kina ko'de gomó ma kënyë 'deni ngi dönni.

Toco To'do Lende Laka

¹¹ Tine ni 'bëyi ame ró 'ba Boko'ba ne, onye röyi yaga kowo di ró lende kënyë naga nima. Ogbo röyi to'do lende laka 'ba Boko'ba gbi toro bo, ti'di döyi go lende 'ba Kurisitó. Kina 'do kogbo röyi gbi to'cö lëpi yi ga, tine gbi togbo röyi laka toro kpa gomó mo ti dökí'di kēddi. Kina 'do tēdi ti komo kele do bilaka pili.

¹² Loma 'ba bilaka ame ki'di dönni 'deni go lende 'ba Kurisitó nime édi kozo riña dölí tara. Kina go kirinja ti ró ma kembe ti tigo 'do ko'ja kpa kózi 'ba gomó, ame ró didi ma nburunburu ne. Wa nime na Boko'ba kidéki yi gomó mi kada ma tönë kumö yimo ti kpéyi di komo bilaka ma konzi kiya te i'di döyi 'deni go lende 'ba Kurisitó ne.

¹³ Kina me mose ziyi komo Boko'ba ame ki'di didi mi wa pili, gbi komo Yésu Kurisitó ame kiya lende laka 'ba Boko'ba komo Pónitiyo Pilato ne.

¹⁴ Miya ziyi 'do kuwö do ndose naga nime kēdi kiya róni ne nbö kómó mi kada 'ba tileki 'ba nere ze Yésu Kurisitó kako mi doliño nime, kinza boto moto kiya ra te irasi a moto.

¹⁵ Boko'ba na ti ki'di Kurisitó kileme ró bo mi kada ma laka mo. Bo na nburu ti yéyi nge koto ró löbu do doliño pili, do bo doliño pili kina gbi do nere ni pili.

¹⁶ Bo na nge ró bo ame kolé dē ne. Bi loma abo mi bi kopo ma köbököbö do kiteli ame boto ko'bo dē tari noli rómo. Boto moto o'ja bo dē kina boto o'bo dē gbi ma

'do ko'ja bo. Ti dilélu tigo abo nduwé ró nburunburu. Amini.

¹⁷ Iya zinni lijë ame ga ró bo mori ne, kinza lijë kombi dönni dē. Kina kinza lijë komeri dē gbi tégè wa mbëmbë 'bënni naga nima ti kö'bö nduwé tokonyi lijë. Römöyí wa nime ró mori ko'do ne ö'bö dē ngi nduwé nburu. Tine 'do lijë kikali laka Boko'ba na ti kokonyi lijë. Bo na ró bo ki'di wa pili zize ame go ki'di ze dëdike ró loño.

¹⁸ Ma laka mo 'do lijë kö'bö to'do lende laka ame 'do kēdi ró mori ko'do 'bënni ne. 'Do lijë kö'bö gbi tokonyi ya moto ga ti wa 'bënni ga.

¹⁹ Wa nime na ti kēdi ró mori ko'do 'bënni ame go kulu döni 'do kokonyi lijë mi kada ma kēdi kako ki'di didi ma laka zinni.

²⁰ Timatiyo, mēdi miya ziyi, ongo go wa naga nime Boko'ba ki'di yi 'deni mbiri domo ne laka. Onye röyi kowo yaga di ró lende yawa ti kowasa mo naga nima bo 'bölu ni kidéki ró akikali ne.

²¹ Ya moto ga iya te, lijë édi 'deni ti akikali nima. Go kö'du mo na lijë koco 'deni yaga di mi kori 'ba Yésu Kurisitó.

Lende këyi 'ba Boko'ba koloma tiye pili.

Akugu Ma Mī Rīyō 'Ba Pōlo Zi TIMATIYO

¹ Ma Pōlo, gō ako'dōko 'ba Bōko'ba rō bō laja 'ba Yēsu Kurīsītō mugu waraga nime ziyī Timatiyo. Bō Bōko'ba oja ma 'deni tīyētī mo ame bō kēdī ki'di dīdī ma laka zi ya ma kēdī 'deni rō akotō ti Yēsu Kurīsītō naga.

² Nī Timatiyo na rō kole ma ame mō'ō kulōwō ne. 'Bu ze Bōko'ba ti n̄ere ze Yēsu Kurīsītō ki'di yēyī ti lende kēyī ti mī kēyī ziyī.

Ndose Ti Akoco 'Ba Pōlo

³ Mēdī mō'dō yēē'dī nduwē gōyī zi Bōko'ba mī mōtu ko'dō ma. Bō na mēdī moja laja mo 'deni ti meri laka 'ba yīmō kōzō 'ba 'bu ma lōbu ga tara. Mō'bō 'deni tumōtu bō gōyī kote kada kote korōndō.

⁴ Ma rō mbēmbē mo mō'dōko 'dō to'ja kinē yī rōmōyī mēdī nduwē tomeri gō monō 'bi tōnē. To'ja yi di gō ame ti ki'di ma ngī mēdī rō lōjō.

⁵ Mēdī gbī nduwē tomeri mo ma ki'di dōyī 'deni gō lende 'ba Yēsu Kurīsītō ti mī kotō kōzō 'ba mōyī Yunīsī gbī kōzō 'ba mōyī lōbu Loyisi ame lijē koloma to'dō mo bine. Mikālī 'deni i'di dōyī 'deni gbī gōmo kōzō 'bēnnī tara.

⁶ Kina me mēdī mole yīmo 'deni teyi 'dō kō'bō nduwē tome kpa ndōbō 'ba Bōko'ba nime ti tigo abo tōnē bō ki'di ziyī mī kada ma mi'di kōzō dōyī mī ndōbō abo nime ne.

⁷ Rōmōyī Nyī Kotō Laka nime Bōko'ba ki'di zize ne i'di ze dē rō tikere. Tine i'di tigo ti ako'ō gbī ti togbō dō yida rō zize.

⁸ Kina kinza ki'di rōyī kaya tīyētī lende 'ba n̄ere ze Yēsu Kurīsītō dē, kinza rōyī kaya ma dē gbī gō ame mēdī mī maboso gō lende abo ne. Tine i'di rōyī 'dō tombi gōmo tō gō kō'du 'ba laja laka 'ba Yēsu nime. Rōmōyī Bōko'ba ti ki'di tigo ngī ziyī tombi gōmo nima timo.

⁹ Bō na me kōmō ze 'deni di mī tōlē ki'di kīdēkī ze rō bilaka abo ga. Tine dēkī abo nime inza gō lende laka ze, bō o'dō 'deni gō ako'dōko abo ti lende kēyī abo ame gōze ne. Bō o'dō lende kēyī nime 'deni zize ti Yēsu Kurīsītō mōlo di bi tsaki mo.

¹⁰ Kina me bō kileme 'deni zize ti toja Yēsu Kurīsītō kako mī dōlījō nime 'dō kōmō ze di mī tōlē. Yēsu Kurīsītō na rō bō ka'da tōlē kina bō kileme dīdī ma n̄burun̄buru 'deni zize ti laja laka abo.

¹¹ Ame na rō laja laka ma Bōko'ba koja ma tuwōwō mo zi bilaka gbī tiyandi mo.

¹² Gō kō'du mo na 'deni me mēdī mombi gōmo. Tine rōma aya gōmo nime dē

rōmōyī mikālī Yēsu Kurīsītō ame mi'di dōma gō lende mo ne 'deni. Kina mikālī ngī bō ti kōngō gō ndōbō 'ba laja laka abo nime bō kose zō ne n̄jō kōmō mī kada mo ame bō kēdī kileki yīmo mī dōlījō nime ne.

¹³ Gō kō'du mo na 'dō kō'bō ti nduwē tiya lende laka 'ba Bōko'ba zi bilaka ko kōzō ame kuwō di zō ne tara. Kina 'dō kō'bō rō akileme zīnnī ti ti'di dōyī gō lende 'ba Yēsu Kurīsītō tō'ō bilaka ti tigo abo.

¹⁴ Bōko'ba i'di lende laka abo nime 'deni ziyī kina 'dō kōngō gōmo ti, ti tigo 'ba Nyī Kotō Laka ame koloma 'deni mīze pili ne.

¹⁵ Ikālī 'deni bilaka 'ba kanisa ma mī dōyayi 'ba Asiya pili oga kpēnnī 'deni gōma, kina Pugēlō ni ti Eromogene na 'deni gbī tīnnī.

¹⁶ N̄ere ze Yēsu Kurīsītō ki'di mī bō kēyī rō bilaka 'ba Onesiporo, rōmōyī Onesiporo iyēddī yīmō 'deni dō konzi. Pele mēdī mī maboso nime rō bō aya ma dē gbī.

¹⁷ Mī kada ma bō kōmō Roma bine, bō i'di ngī toma gōma n̄jō bō kari ko'ja ma.

¹⁸ Kina ikālī 'deni gbī laka ma bō kōkōnyī bilaka 'ba kanisa di mī Epeso yayi. Ee, n̄ere Yēsu ki'di mī bō kēyī rō Onesiporo mī kada 'ba tileki abo dōlījō bine.

2

Tuwō Dō Bōko'ba

¹ Tine nī 'bēyī kole ma, oloma kō'bō rō ma kitigō gō lende kēyī nime Yēsu Kurīsītō ki'di 'deni ziyī ne.

² Uwō lende 'ba Bōko'ba 'deni mōlo di zō kina bilaka ma konzi uti 'deni gbī gōmo kiya ze ēdī rō ma kodōrō. Kina 'dō koto toza lende nima nduwē zi ya ma kinza kari kola dē ngī kīlikō rō wa yawa naga, lijē ame ga kikālī tiyandi mo gbī dōgba zi ya mōto ga ne.

³ I'di rōyī tombi gōmo kotō tō gō lende 'ba Yēsu Kurīsītō kōzō bō kanya ame kēdī ko'dō ndōbō abo rō ma laka ti to'ja gōmo teyi ne tara.

⁴ Bō o'jōjō rō bō 'deni di rō wa ame ga ya ma laki kēdī ko'dō ne. Rōmōyī bō o'dōko tīyēyī dōkī'di bō ame mbiri di dō bō ne.

⁵ Kina 'dō kēddī kōzō bō riŋa dōlī ame kēdī kuwō dō kō'du ki'di 'ba riŋa nima gō bō ko'ja kpa kōzimo ne tara.

⁶ Kina 'dō kēddī gbī kōzō bō nyaka ma ko'dō ndōbō rō mbēmbē ame bō na rō dōgba 'ba tonyo wa la'ja 'ba mī nyaka ne.

⁷ Omeri gō lende ma naga nime, kina Bōko'ba ti kōkōnyī yi ngī tikālī mō pili.

⁸ Omeri gō lende 'ba Yēsu Kurīsītō ame di mī kupō Dawidi kēnyī kōdō yaga di mī tōlē ne. Ame na rō laja laka ma mēdī miya zi bilaka.

⁹ Gō kō'du mo na me mēdī mombi gōmo 'deni ku'du ma mī maboso kudōdu ndō ti

zingiri bine kozo bo 'böğö. Ne lende 'ba Boko'ba udödu ndimo dë koto te.

¹⁰ Tine masi dë di bi tombi gomo naga nime 'do tokonyi bilaka ame ga Boko'ba kigeli 'deni ro 'ba bo ne. Ame 'do Yësu Kurisitö komo lijë di mi tölë ki'di lijë koloma ro nburunburu mitoro.

¹¹ Kina lende nime ëdi ro ma laka, ame kiya te, "Ɔdo dölëke 'deni ti bo, ti dididike 'deni 'böwu gbï ti bo.

¹² Ɔdo dasike dë di bi tombi gomo koto ti bo, ti dëdike ngï gbï ro nere koto ti bo. Ɔdo dilagike di ro bo, bo ti kilagi ngï gbï di roze.

¹³ Ɔdo dogake kpeze go bo, tine bo oga 'ba bo kpa bo dë. Römöyï bo ikali dë ma 'do tuyi mi lende abo."

Kpa Kogba

¹⁴ Lende naga nime oto tÿëtï mo zi bilaka 'ba kanisa. Kina iya zinni komo Boko'ba kinza lijë kogba kpënni dë go kö'du 'ba lende. Römöyï kpa kogba go kö'du 'ba lende okonyi boto dë, tine ëdi kirasi mi ya ma kuwö naga.

¹⁵ Tine ogbo röyï tëdi ro ma laka kozo ma Boko'ba ko'doko ziyi. İyëtï lende 'ba Boko'ba ko ro ma kodoro kozo bo ndobo ame romo kaya ndobo abo ma bo ko'do dë ne tara.

¹⁶ Kinza kodobö röyï dë mi lende rumö ma yawa naga nima. Römöyï bo kowasa rumö naga nima ɔɔ 'deni nbö kowo yaga di mi kori 'ba Boko'ba.

¹⁷ Lende 'bënni ga irasi wa ngï kozo 'böğö madowukö ame këdi konyo yida ro bilaka ne tara. Omenayo ni ti Pileto na ro bo kiya lende naga nime.

¹⁸ Lijë ɔɔ 'deni nbö yaga di mi kori 'ba lende kodoro 'ba Boko'ba. Lijë ebe kiya te tÿenyi tado yaga di mi tölë 'ba ya ame ga ro 'ba Kurisitö ne o'do röni 'deni molo. Lende 'bënni nime na me ki'di ya mato ga dë kpe ki'di dönni laka go lende 'ba Boko'ba.

¹⁹ Tine lende 'ba Boko'ba ɔɔ 'bëni 'deni ngï ndinji kozo döku ma löbu ame kidëyi 'deni mi gbondo 'ba rö ne tara. Ame boto mato ko'bo dë gbï tiyaya mo. Tine ugu lende 'deni domo, iya te, "Nere Boko'ba ikali bilaka abo ga," kina gbï, "Bo ame kiya röni 'deni ro 'ba Boko'ba ne 'do bo kola go to'do lende kënyë yaga."

²⁰ Bilaka 'ba kanisa ëdi kozo jama 'ba mi rö 'ba bo wa ame kinö mo pili ro gege. Mato ga ro ma kele kilejo di mi yamo, mato ga ro gberi ni ti kete. Ma kele naga nima ëdi ko'do ndobo ma ro miri timo, tine mato mo ga to'do wa ma ene naga timo.

²¹ Kina gbï tara, ya ma kilagi kö'du 'ba bo lende yawa naga Boko'ba ti ki'di ndobo ma ro miri gbï zinni römöyï lijë wa ma laka abo ga na. Ame bo kikali ngï to'do ndobo

timo lijë kö'bö 'deni ndö toda do wa ame ga pili bo ko'doko to'do mo ne.

²² Kina ni 'bëyi 'do kola go to'do wa ame ga pili ro ma kari go döki'di yobi ne yaga. Tine lende laka 'ba Boko'ba na 'do kogbo röyï to'do mo ti'di döyi gomo gbï ti ako'ɔ ti lende këyi koto ti ya ame ga pili 'deni ti döki'di koto kopapa Boko'ba 'deni tokonyi lijë ne.

²³ Kina 'do konye röyï nbö yaga ro ma kowo di ro bo kowasa rumö naga nima lijë kikali wa ma lijë këdi ko'do kowasa mo naga dë yo. Ikali 'deni wa naga nima na këdi ko'de 'diri.

²⁴ Tine inza ro ma laka ziyi bo laja 'ba Boko'ba 'do ko'do 'diri. Ni bo laja oloma liya ro ma laka ti bilaka pili. Kina 'do kikali laka tiyandi bilaka kinza tÿenyi ro 'diri.

²⁵ Ɔdo koloma liya tÿëtï lende 'ba Boko'ba zi ya ma këdi kiya kpa kënyë romo naga nima, mato ga Boko'ba ti ki'di lijë koto dönni kikali lende laka abo.

²⁶ Kina ngï lijë ti kindinji yaga lijë komo di mi ngowo 'ba Satani ame lijë kilaka 'deni yimo ki'di lijë to'do ako'doko ame ga ro 'ba bo 'ba Satani ne.

3

Kada Ma Nburunburu

¹ Kina me mëdi miya ziyi tikali mo ro ma laka. Mi kada mo ame 'deni ro nburunburu 'ba dolinjo nime ne ti këdi ro kada ma kënyë ro do kiteli zi bilaka 'ba Boko'ba.

² Bilaka ti këdi nge ro bo to'ɔ gbagba lijë ga, ro bo to'ɔ gïrisi, ro bo döli, ro bo do kombi, ro bo ti'ja koro 'bu ni ma ti ma ni dë, lijë ti këdi ro bo tuyi do giliti kuruku zi bilaka. Kina lijë ti kilagi gbï to'do lende laka 'ba Boko'ba,

³ tine lijë ti këdi ro bo ndo'ji kodobö rönni dë gbï ti bilaka ma laki, ro bo do kosi toworoto'do a ma kënyë ko'doko lende ma laka dë,

⁴ ro bo susu to'do wa kozo kuruku ma kënyë kina lijë ti kulu'buti ngï ti ro kote. Ako'doko 'ba gbagba lijë ga na lijë ki'di kebe ako'ɔ 'ba Boko'ba.

⁵ Lijë ti kidewo rönni ro bo tumötu Boko'ba tine ola go bi dë zi tigo 'ba Boko'ba 'do këdi minni.

Kina 'do konye röyï yaga kowo di ro bilaka ma kozo a nime te.

⁶ Römöyï kö'du 'bënni mato tu'bölu bilaka 'do kota lijë ro nba tine 'do lijë kebe toco 'ja ma rumö mo ga 'do kösö gönni. 'Ja naga nime lijë na ro ya ma këdi ti döki'di kombi go lende kënyë ma mbëmbë 'bënni ga kina meri gege 'bënni ga ki'di lijë ngï ko'do lende kënyë.

⁷ Lijë ëdi nduwë ti kɔmɔ ki'di 'dɔ tutu rɔnni to'do lende laka ma kodɔɔ tine lijë ɔ'bo dë.

⁸ Bo 'bɔlu naga nime o'dɔkɔ tirasi mi lende kodɔɔ 'ba Boko'ba nime kɔzɔ 'ba Yane ni ti Yambore ma tɔnë koma tirasi mi lende 'ba Musa mɔlo bine ne tara. Tine bo 'bɔlu naga nima dɔnni irasi rɔni 'deni kina Boko'ba kilagi lijë 'deni rɔmɔyɔ lijë i'di dɔnni dë go lende abo.

⁹ Kina bilaka pili ti kɔŋɔ lende 'bënni ŋgi rɔ kɔ'du yawa kɔzɔ 'ba Yane ni ti Yambore tɔnë tara. Kina lijë inza kɔ'bo tirasi mi lende 'ba Boko'ba.

Toco Mi Këddi

¹⁰ Ne 'bëyi ikali akiyandi ma ti loma ma kina gbi ti wa ma mo'dɔkɔ to'do mo 'deni laka. Ikali ma mi'di dɔma go lende 'ba Boko'ba 'deni kina gbi ti ame mɔ'ɔ bilaka pili mo'do 'diri dë ti bɔto.

¹¹ Kina gbi ikali 'deni ma mɔɔ kpa gomo ti mi këddi. Ame tɔnë bilaka kɔɔ gomo ma kinza kiya rɔma di Anitokiya ni ti Ikoniya ti Lusëtura. Ne mogbo rɔma ŋgi kpamo na Boko'ba ɔmɔ ma gbi 'deni di yimo pili.

¹² Rɔ ma laka miya ziyyi lijë ame ga pili kɔ'dɔkɔ tedi rɔ akɔto ti Yësu Kurisitɔ gbi to'do lende laka mo ne ti kɔɔ gomo ŋgi rɔnni.

¹³ Tine ya ma rɔ wa kényë naga ti bo 'bɔlu ni ti koto nduwë to'do ndɔbo 'bënni ga kari timo rɔ dɔ kiteli. Satani ti ku'bɔlu lijë kina lijë ti ku'bɔlu ya mɔto ga gbi.

¹⁴ Tine ma 'bëyi 'dɔ kɔ'bɔ ti'di dɔyɔ go lende 'ba Boko'ba ame kiyandi yi 'deni mɔlo timo ki'di dɔyɔ gomo ne. Ikali 'deni bo kɔmɔ kiyandi 'bi ga iyandi yi timo rɔ ma kodɔɔ.

¹⁵ Kina pele mɔlo tɔnë këddi gba rɔ kole titi ne ikali lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba 'deni. Lende 'ba mi buku 'ba Boko'ba na ti ki'di kɔmɔ kandi ziyyi 'dɔ ki'di dɔyɔ go lende 'ba Yësu Kurisitɔ kina ti kɔmɔ yi ŋgi di mi tɔlë.

¹⁶ Rɔmɔyɔ wa ame ga pili mi buku 'ba Boko'ba ne Nyi Kɔto Laka na ki'di zi bilaka mo ga tugu mo. Kina pili rɔ ma laka tiyandi wa ma kodɔɔ, torɔ'bo go wa ma rɔ ma kɔɔ, tileki ze mi kɔri 'ba ako'dɔkɔ 'ba Boko'ba. Kina gbi tutu bilaka mi loma ma laka.

¹⁷ Bo Boko'ba i'di lende naga nime 'deni te mi buku abo 'dɔ bo laja abo ga pili këdi ti akikali 'ba to'do lende laka ame ga pili rɔ 'ba bo ne.

4

¹ Mëdi mose gomo 'deni ziyyi kɔmɔ Boko'ba gbi ti Yësu Kurisitɔ. Rɔmɔyɔ bo ëdi kileki kada mɔto kako dɔliŋɔ bine

koloma rɔ bo dɔliŋɔ, to'do burë 'ba ya ma gba ti kɔmɔnni naga gbi ti tɔku ni.

² Kina me mose gomo 'deni ziyyi 'dɔ koto nduwë tuwöwö laja laka 'ba Boko'ba zi bilaka. ɔdɔ lijë kɔ'dɔkɔ ala kɔ'dɔkɔ dë pele i'di kpëyi kitigɔ nduwë tiya mo. Oloma ndö tileki dɔnni todɔɔ go lende kényë 'bënni ga. Kina mi akiyandi 'bi iliya rɔyɔ toco lijë to'do lende 'ba Boko'ba.

³ Kina me mëdi mose gomo ziyyi rɔmɔyɔ kada mɔto yayi bilaka ti kilagi akiyandi ma laka, tine lijë ti kebe za tomɔmi bo kɔmɔ kiyandi ma konzi ame ga këdi kiya ŋge rɔ wa ma go minni ga ne. Rɔmɔyɔ lijë o'dɔkɔ ë'bënni ŋge to'do ako'dɔkɔ 'bënni ga.

⁴ Gɔ kɔ'du mo na lijë kɔ'dɔkɔ dë kpe toje mbili nni tuwö dɔ lende ma kodɔɔ, tine lijë o'dɔkɔ ë'bënni ŋge rɔ 'ba bilaka lesi.

⁵ Tine ni 'bëyi isiki rɔyɔ ŋburu kitigɔ kina gbi 'dɔ tombi gomo. Ö'bö nduwë tuwöwö laja laka 'ba Boko'ba to'do ndɔbo ame ga pili bo ki'di 'deni ziyyi ne.

⁶ Tine 'bama kada 'ba 'dɔ toja didi ma timo ɔwɔ dë kpe. Ne didi ma ti këdi ŋgi rɔ kpa kɔzi zi Boko'ba.

⁷ Mi loma ma bine ëdi 'deni kɔzɔ riŋa dɔli, ame bo mo kogbo rɔni 'deni ŋbɔ kɔmɔ bi 'ba tote mo ne. Kina me mogbo rɔma 'deni tara mi laja koja ma zi Boko'ba mo'do wa ame ga bo kose zö ne 'deni pili kote kinza toga kpama go lende abo.

⁸ Kina ti mo'ja wa ma laka mo ŋgi gomo di zi Yësu Kurisitɔ kɔzɔ bo riŋa dɔli ame kololo wa 'deni ne tara. Mi kada 'ba burë ŋere Yësu bo to'do burë rɔ ma kodɔɔ ti ki'di kpa kɔzi ma laka ŋgi zö rɔmɔyɔ mo'do lende laka abo 'deni. Bo inza ki'di ŋge koto zö tine gbi zi ya ame ga pili këdi ti kɔmɔ ki'di go tileki abo mi dɔliŋɔ nime ne.

Zi Timatiyo

⁹ Tine opi rɔyɔ to kpe ndɔ kako welo zö bine.

¹⁰ Dema ola ma 'deni. Wa 'ba dɔliŋɔ nime na kɔ'ɔ 'deni kulöwö rɔ bo, kina bo kényi 'deni kari Tesalonika. Koresekene ari 'ba bo 'deni Galatiya, kina Tito ari 'deni Dalomatiya.

¹¹ Luka na ŋge kileke tö bine.

Kina ɔdɔ këddi kako o'de Marako tiyyi, bo ti këdi ŋgi rɔ konyi ma löbu zö mi ndɔbo ma.

¹² Moja Tukikö 'deni kari Epeso.

¹³ Kina ɔdɔ këddi kako o'de bɔŋɔ 'ba bi këyi ma nima mola Torowa yayi rɔ 'ba Karopo ne. Kina 'dɔ kɔ'de buku ma ga gbi, ma dɔ kiteli mo buku ma laka rɔ kilaka naga nima.

¹⁴⁻¹⁵ Kina i'di kɔmɔyɔ kandi laka di zi Alesandoro bo tapini nima. A nime bo kɔ'do zö bine ne kpamo ɔ'ɔ ŋgi kɔzɔ ɔto. Ne Boko'ba ti kɔɔ karama mo 'basi dɔ bo.

Kina 'do ki'di kômöyî gbî kandi laka di zi bo, rômöyî bo o'ji lende ze nime ñgî rɔ mbëmbë.

¹⁶ Mî kada ma ðogba ame koto ma kɔmɔ burë tÿyëti lende ma ne, bɔtɔ ma kɔtɔ mɔtɔ ɔɔ ðë tō. Ola ma ñge rɔ ðo kutu ma. Ne bo Boko'ba kola lijë gɔmo.

¹⁷ Tine ñere Yësu ɔɔ 'deni tō ki'di tigo zō mÿyëti lende abo bo löwö pili kuwö. Bo okɔnyi ma 'deni kɔzɔ wa ame kɔmɔ di kpa tabiyö ne.

¹⁸ Mikali 'deni bo ti kokɔnyi ma nduwë mɔmɔ di kpa wa ma kënyë pili ñbö bo kogba ma mÿtɔɔ mÿ ñere löbu abo yayi. Yëë'di këdi zi bo nduwë rɔ ñburunburu. Amini.

Akumötö

¹⁹ Umötö Purisika ni ti Akowila gbî ti bilaka 'ba Onesiporo ga.

²⁰ Eraseto oloma 'deni Korinito, tine Turöpimö ëdi ðo rɔkɔ'ɔ kina mola bo 'deni Mileto.

²¹ Tine opi røyî tɔ kpe ndo 'do kômö zō bine gba kota kinza kpa ðolili kômö. Yubulö ni ti Pudënitö ti Linö ti Kolawodiya umötö yi pili. Kina löndö mɔtɔ ga umötö yi gbî pili.

²² Nere Boko'ba koloma kö'bö tÿyî. Lende këyî abo koloma tiye pili.

Akugu 'Ba Polo Zi TITO

¹ Ma Polo mugu waraga nime ziyi Tito. Ma bo ndobo 'ba Boko'ba gbi bo laja 'ba Yesu Kurisitö. Bo Boko'ba i'di ma 'deni to'do ndobo abo nime 'do tokonyi ya ame ga bo kigeli 'deni ne 'do ki'di donni go lende kodoro abo, kina gbi tikali loma ame bo Boko'ba ko'doko zinni ne.

² Medii mo'do romöyi ma 'deni ti komo ki'di go didi ma nburunburu ma bo kedii ki'di zize. Bo Boko'ba o'do beti de, bo iya 'deni molo di bi tisaki mo 'do ti'di didi ma nburunburu zi bilaka abo ga.

³ Kina ame na 'deni ro kada ma laka mo, bo ileme lende 'ba didi abo toné 'deni zize. Lende 'ba didi nime Boko'ba bo tomo ze di mi tolé i'di 'deni zo, kose gomo 'do muwöwö zi bilaka ma laki.

⁴ Ni Tito na ro kole 'ba gbagba ma mi ti'di do go lende 'ba Yesu Kurisitö. 'Bu ze Boko'ba ti Yesu Kurisitö bo tomo ze di mi tolé ko'do yeyi döyi ki'di lende keyi koloma tiyi.

Tito Bo Laja Mi Doyayi 'Ba Kurëtë

⁵ Mola yi mi Kurëtë 'do kilenjo go ndobo 'ba kanisa laka kina gbi 'do ki'di löbu 'ba do kanisa mi dolinjo mo ga pili. Kina kozo ma mose ziyi tikali mo laka go lende 'ba ti'di löbu 'ba do kanisa.

⁶ Löbu 'ba do kanisa 'do kedii ro bilaka ame kinza bi ngoro 'ba lende moto romo. Kina 'do bo kedii gbi nge ti 'ja koto, ro bo ame kole abo ga kuwö do bo laka ki'di donni go lende 'ba Yesu Kurisitö, tine gbi kinza wa moto ame 'do bilaka kususii lijé timo mi loma 'benni ne.

⁷ Löbu 'ba do kanisa 'do kedii ro bo ame kinza bi ngoro moto romo ne romöyi bo na ro bo konjo go bilaka 'ba Boko'ba. Kina 'do bo kedii ro bilaka ame kinza ro bo to'do mi löbu, ro bo tenyi welo ro 'diri. Kina kinza bo kinza gbi ro bo layi, ro bo ko'do ya ala gbi ro bo to'ja yamo ti kori ma kënyé.

⁸ Tine 'do bo kedii ro bo ko'do nba, ko'doko nge ro lende ma laka. Bo kedii ro bo ma ko'do lende de ro do rumö, tine ro bo togbo do yida ro bo nge to'do lende laka ame Boko'ba ko'doko ne.

⁹ Kina 'do bo kedii ro bo ame kinda'ba laja laka 'ba Boko'ba kozo ma miyandi yi timo. Kori nime na ti ki'di bo ngi ko'bo toco bilaka 'ba kanisa ti akiyandi ma kodoro kina ti lende abo kodowe dokonyo ya ma kinza ko'doko lende 'ba Boko'ba de naga nima ngi.

¹⁰ Löbu 'ba do kanisa na 'do kedii kozo a nime te, romöyi ma konzi moto ga uwö

do lende 'ba Boko'ba de, ngi ro bo 'bölu bo lende yawa. Bo 'bölu naga nime ma konzi mo ga di mi Yudayi.

¹¹ Lijé i'di kpa goli ma konzi moto ga 'deni koco yaga di mi kori 'ba lende 'ba Boko'ba. Tine ziyi 'do koboso kpa akiyandi kënyé 'benni nima koro yaga, ame lijé kedii ko'do nge to'ja yamo timo ne.

¹² Romöyi bo 'bosi 'benni moto 'ba Kurëtë iya 'deni toné te, "Bilaka 'ba Kurëtë lijé ngi ro bo beti, bo kpa gbörö, bo tiképi ro kuruku ma kënyé."

¹³ Lende nime edii ro ma laka, kina miya ziyi 'do kilende zinni ro ma kitigo 'do lijé kö'bo ti'di donni go lende 'ba Boko'ba, kinza lijé koga kpenni de gomo.

¹⁴ Tine kinza lijé ki'di donni de gbi go lende yawa 'ba Yudayi naga nima. Kina kinza lijé kuwö do kö'du ki'di 'ba bo kilagi lende kodoro 'ba Boko'ba naga nima de.

¹⁵ Lende ma ro domöyi bilaka naga nima na me. Bo ame 'deni ro ma koro komo Boko'ba, wa moto 'ba dolinjo nime inza kpe ma 'do ki'di bo ro ti'da di komo Boko'ba. Tine ya ma kinza ki'di donni de go lende abo naga nima 'deni pili ro ti'da di komo bo. Lende 'benni ga 'deni kpaki ro ti'da kina donni irasi ronni 'deni lijé ikali lende ma laka de kpe.

¹⁶ Lijé idewo ronni ro bo tikali Boko'ba tine ndobo 'benni ga ileme ngi lijé ikali bo Boko'ba de du te. Lijé uwö do Boko'ba de tine lijé ebe gbi to'do wa ma bo ko'ji naga. Kina ngi lijé o'bo de kpe to'do wa moto ro ma laka.

2

Akiyandi Ma Laka

¹ Tine ni 'beyi iyandi lijé to'do wa ame kuti doni ti akiyandi laka 'ba Boko'ba nime ne.

² Ilende zi bilaka 'ba kanisa ame ga ro bulöbu ne 'do lijé kogbo do yida ronni, ko'do a ma kodoro tine de to'do wa ma ro do rumö. Kina 'do lijé ki'di donni go lende 'ba Boko'ba ti dokidi koto gbi to'co bilaka kina tombi gomo kinza tola gomo.

³⁻⁴ Kina 'do kilende gbi zi 'ja löbu mo ga, lijé 'ba Boko'ba na, loma 'benni kö'bo ro ma laka. Kinza lijé kö'bo de ro bo kore ala ro atoli 'ba layi. Tine zinni tiyandi 'ja titi ti lende laka to'co me'de nni gbi ti kole 'benni ga.

⁵ Kina 'do lijé 'ja titi kogbo do yida ronni ti kinza to'do yeri. Go lijé ko'do ndobo 'ba do linjo 'benni ga na ro ma laka ti mi keyi gbi ti tuwö do me'de nni ga. Ame na ngi ti ki'di bilaka kiti'ja lende 'ba Boko'ba de kpe.

⁶ Kina ilende gbi zi yobi mo ga togbo do yida ronni ga laka.

⁷ Tine ni 'bëyi 'do kö'bö ro bo kileme lende laka mi ako'do 'bi pili. Akiyandi 'bi i'di kedi kinza 'bölu kina gbi kinza lende yawa yimo.

⁸ Mi akiyandi pili ö'bö ti lende laka ame kina bilaka ko'ja bi ngoro moto 'do kususu yi timo. 'Do bo kilagi lende ze naga nima romo kaya ngi kikali de kpe tiya a ma kënyë moto ti möyi ze.

⁹ Kina 'do kilende gbi zi bilaka 'ba kanisa ame ga ro bo ndobo zi ya moto ga ne. Kina laka 'do lijë kuwö do bo dönni ga gbi to'do ako'doko mo ga pili kinza lende moto teyi.

¹⁰ Kina kinza lijë ko'bali wa mo ga de gbi. Tine 'do lijë ko'do wa ame ga go kileme lijë ro bilaka laka zi bo dönni ga mi ndobo ko'do 'bënni ne. Kina ti kileme ngi akiyandi 'ba Boko'ba bo tamo ze di mi töle nime edi ro lende laka.

¹¹ Miya te römöyi Boko'ba i'di lende këyi abo 'deni zi bilaka pili koyi bi kozo bi koporo tara. Römöyi ti lende këyi abo na me bo komo dokomali bilaka lesi 'deni pili di mi töle.

¹² Bo ose 'deni zize 'do dodoke roze ti bëri di mi ako'do ti ako'doko 'ba dolingo nime. Tine zize toloma mi dolingo nime togbo do yida roze. Kina gbi 'do do'doke lende laka toro Boko'ba.

¹³ Römöyi dedike 'deni ti komo ki'di ti bi koda go kada laka ame 'do Yësu Kurisito kileme ro bo ro löbu 'ba do wa pili ne. Bo na ro Boko'ba ze ame ro do kiteli, bo komo ze 'deni yaga di mi töle ne.

¹⁴ Bo öle 'deni tutë goze di mi lende kënyë pili ti'di ze ro ma koporo ro 'ba gbagba bo ga nge tonyo go lende ko'do laka.

¹⁵ Oto ndose naga nime zi bilaka 'ba kanisa. Römöyi Boko'ba i'di közi kakpa 'deni ziyi toco lijë mi lende laka tamo dönni go lende kënyë. Tine ni kinza ki'di boto moto kudöli yi de.

3

Loma 'Ba Bilaka 'Ba Kanisa

¹ Iya zi bilaka 'ba kanisa kinza lijë kola go tuwö do turu ni ti ya ma ti közi kakpa naga de. Ma laka mo na 'do lijë koro ya naga nime. Kina 'do lijë kö'bö nburu ndo to'do a ma laka ame ga kedi kiya zinni to'do mo ne.

² Kinza lijë kiti'ja boto de, ko'do 'diri de gbi. Tine 'do lijë kokonyi bilaka pili gbi toloma ti komo kele.

³ Römöyi pa molo bine gba kinza dedike ro 'ba Kurisito dolomake 'deni to'do lende do rumo doroke bilaka de kina do'doke lende laka do de gbi yo. Dö'böke eze nge to'do dokomali wa ame ga ro ako'doko 'ba yida roze ga ne. Dolomake 'deni bine ro bo

ko'do lende kënyë, ti mi kombi. Bilaka o'ji ze, kina ze gbi tara do'jike bilaka.

⁴ Tine kina me Boko'ba kileme ako'bo abo 'deni gbi ti yëyi mo ame 'do bo komo ze di mi töle.

⁵ Bo o'do 'deni go mi këyi abo tine inza du te go lende ko'do laka ze ga. Nyi Koto Laka abo urögö ze 'deni ro ma koporo yaga di mi lende kënyë ze ga ki'di ze 'deni tedi ro wa la'ja.

⁶ Bo i'di Kurisito komo ze 'deni yaga di mi töle, bo koja Nyi Koto Laka abo 'deni kulöwö kako kila'ba doze.

⁷ Lende këyi abo zize ro mbëmbë kina me bo ki'di ze 'deni 'do dedike ro ma laka komo bo. Go kö'du mo na dikalike 'deni ti do'jake didi ma nburunburu ngi ro apötö.

⁸ Lende naga nime ro ma laka kina 'do koto tiya mo nduwë zi bilaka 'ba kanisa, kinza kudölu ra di do ya ma ki'di dönni 'deni go lende 'ba Boko'ba naga nima lijë kënyë nduwë go to'do ndobo ma laka mi loma 'bënni ga ame 'do kokonyi bilaka moto ga gbi ro apötö.

⁹ Tine ni 'bëyi kinza konyonyo röyi de mi kowasa yawa naga nima ti lende 'ba titëtë möyi bulöbu ma molo naga ro gögö. Kina gbi kinza kodo'bo röyi de ti bo kedi kamo ko'do 'diri go kö'du ki'di 'ba Musa naga nima. Lende naga nima pili ro kö'du yawa okonyi boto de koto te.

¹⁰ Do bo moto kedi ame kedi ki'di bilaka 'ba kanisa ko'do lamo ro go rönni, ilende zi bo mo kola go to'do mo yaga. Do bo kola gomo de ileki kiya gbi zi bo. Tine do bo kö'bö nduwë to'do mo kinza kodo'bo röyi de kpe ti bo.

¹¹ Ikali 'deni, lijë bilaka ma kozo wa naga nima tara, ölu 'deni yaga di mi kori 'ba Boko'ba kina ako'do 'bënni ga ileme lijë 'deni ro bo lende kënyë.

Ndose Ma Nburunburu

¹² Mëdi mo'do toja Arotema motoga Tukiko kari ziyi yayi. Do bo komo 'deni opi röyi ndo kako zo Nikopoli. Römöyi mëdi mo'do tari toloma yayi mi kada 'ba bi këyi.

¹³ Kina 'do kopi röyi gbi tokonyi Zena bo toweli mi bure ni lijë ti Apolo. Do lijë kedi ko'do tentyi di ziyi yayi ongo gönni laka 'do lijë kedi ti wa pili ma 'do kokonyi lijë mi lingere nima.

¹⁴ Iyandi bilaka ze ga 'ba kanisa laka to'do ndobo 'do lijë kokonyi ya ma kedi ro leri 'ba wa. Kina gbi kinza loma 'bënni kedi ra ngi ro yawa mi dolingo nime.

¹⁵ Löndö ame ga pili to bine ne, umötö yi laka. Kina 'do kumötö ya ama ga yayi ro bo ki'di dönni go lende 'ba Kurisito ko'bo ze kulöwö ne.

Lende këyi 'ba Boko'ba koloma tiye pili.

Akugu 'Ba Pɔlo Zi PILEMONA

¹ Ma Pɔlo bo koboso go lende 'ba Yēsu Kurisitō mo tōnē, ze ti Timatiyo na me dēdi dugu waraga nime zīyī Pilemona, nī lēpī ze ma d'ɔ kulōwō,

² gbī ti lēmī ze Apiya ni ti Akipo bo ya lēpī ze, kina gbī ti bilaka 'ba kanisa ame ga kēdi kototo dōnnī liŋo 'bī yayi ne.

³ Lende kēyī ti yēyī 'ba Boko'ba 'bu ze ti 'ba Yēsu Kurisitō ŋere ze koloma koto tiye.

Ako'ɔ 'Ba Pilemona

⁴ Mī mōtu ma pili mō'bo tileki yēē'di göyī zi Boko'ba ma

⁵ rōmōyī ti'di dōyī go lende 'ba ŋere ze Yēsu muwō 'deni gbī ti ako'ɔ 'bī ma zi bilaka 'ba kanisa lēpī ze ga pili.

⁶ Mumōtu Boko'ba ki'di ro kodo'bo ze mī ti'di doze go lende 'ba Kurisitō nime ko'de ŋgira'da 'ba akikali ma kalo zīyī mī wa ma laka naga pili ame kina 'deni zize 'do to'do mo dōmōyī Kurisitō ne.

⁷ Lōndō ma, ako'ɔ 'bī i'di ma 'deni ŋgī mēdi lo ti lōŋo bi tiliya go ame nī na koco bilaka 'ba Boko'ba 'deni le'jete kulōwō mī lende laka.

Ndose 'Ba Pɔlo Zi Pilemona

⁸ Go lende mo na ma bo lōndō yī mī Kurisitō, dēne 'do mēdi ŋgī ro do kitēwu ti'di kō'du mo zīyī 'do to'do wa ame ga go ko'do ne.

⁹ Ne tine ako'ɔ i'di ma 'deni 'do moma'jo roma zīyī. Ma Pɔlo ame ma 'deni pele ro bulōbu, kina ma ro do kiteli mo ma 'deni mī maboso go lende 'ba Kurisitō ne, ti mo'do ŋgī tara.

¹⁰ Moma'jo roma zīyī go lende 'ba Onesimo kole ma nime mēdi moja kari zīyī yayi ne. Di do zīŋgiri nime mēdi dōmo mī maboso bine ne mileki ŋgī yaga ro 'bu zi bo.

¹¹ Kina kozo ma tōnē pa bo kinza pele molo zīyī ro oto ne, tine le'jete bo 'deni yaga ro a ma laka zīyī gbī zō.

¹² Toja bo kari zīyī yayi nime ŋgī kozo kapa ma na 'deni kari.

¹³ Mo'doko 'do ti'di bo koloma gbo go bi 'bī tō bine tokonyi ma di mī maboso nime mēdi 'deni yimo go lende 'ba laja laka 'ba Kurisitō ne.

¹⁴ Tine kinza ma muwō lende 'bī gba titi mo'doko dē to'do a mato kinza lende ko'do laka 'bī kēdi ra ŋge go ndose ma. Tine mo'doko 'do nī na ko'do ē'bī go mīyī.

¹⁵ Kina matoŋga go ame bo kese 'deni titi mbowa yaga di rōyī ne bo kileki gbo koloma nati ŋburu tiyī,

¹⁶ dē kpe nati ro atoli tine 'deni yaga ro do kiteli ro lōndō. Bo 'deni ŋgī ro ame mo'ɔ kulōwō ne. Kina ti kēdi gbī tara zīyī rōmōyī bo di liŋo 'bi tine 'deni gbī yaga ro lōndō mī Kurisitō.

¹⁷ Kina me odo kiya te kikali ma ŋgī ro lēpī yī, inda'ba bo kozo ma na kinda'ba.

¹⁸ Odo bo kirasi a mato zīyī ala bo ko'do wali mato momba dōŋgo'do ma 'deni teyi, ti mopi zīyī.

¹⁹ Ma Pɔlo mēdi mugu a nime zīyī te ti kōzō, "Ti mopi zīyī." Dēne nī Pilemona na go kopi zō go dīdī yī, ne miya dē tara.

²⁰ Lōndō ma, mo'doko yi 'do ko'do kozo a nime te zō mī mōyī ŋere Yēsu. Ōyēyī dōkī'di ma kozo lōndō mī Kurisitō tara.

²¹ Mikali ŋgī ro ma laka kozo ame mugu waraga nime zīyī ne ti ko'do ŋgī tara kina gbī ro do kiteli.

²² Kina mato gbī ileŋo rō zō ndō koda ma yayi. Rōmōyī matoŋga Boko'ba ti kuwō mōtu 'be kileki ma ziye yayi.

²³ Epapora ame gbī tō mī maboso bine go lende 'ba Yēsu Kurisitō ne, oja mōtō abo zīyī.

²⁴ Bo ndobo lēpī ze ga Marako ni ti Aritaroko ti Dema ti Luka umōtō yi gbī.

²⁵ Lende kēyī 'ba Yēsu Kurisitō ŋere ze koloma koto tiye pili.

2

**Akugu Zi
EBÈRE**

Lende 'Ba Boko'ba

1 Pa tònè molo bine Boko'ba oloma 'deni ro tilende go a ma gege zi 'bu ze löbu ga mi konzi ti bo kumè lende ni.

2 Tine ma giri nime mi kada ame 'deni ro nburunburu mo ne, kole abo ame bo ki'di 'deni ro bo do wa pili ne na bo koja 'deni kako kilende zize. Ti bo na me Boko'ba ko'ba wa pili 'ba dolinjo nime.

3 Bo na ro bi koro ma löbu 'ba Boko'ba, kinè bo ro kinè Boko'ba. Tigò 'ba lende abo na me ki'di wa pili 'deni kèdi kò'bò mi go bi mo ga. Bo ako 'deni kurögö ze yaga di mi lende kënyè ze ga na me bo kari 'deni mitoro koloma do dori Boko'ba tigo do kiteli.

4 Bo na Boko'ba ki'di 'deni mbiri löbu di do malayika ni kozo moyi ma ki'di do bo ro kole, ame kina mbiri di do moyi malayika ne.

5 Me malayika ma yala na Boko'ba kilende ra teyi kiya te, "Ni na ro kole ma. Tone ma na 'deni ro 'bu yi'?" Me tònè 'do bo kiya gbi te, "Ti mèdi ro 'bu zi bo kina ti bo kèdi ro kole ma," ne bo iya dè go lende 'ba malayika ma koto moto.

6 Mi kada nima bo Boko'ba kèdi ko'do 'deni toja kole dandende abo nime kako mi dolinjo bine ne, bo iya gbi te, "Malayika ma ga pili ti kilèlu bo."

7 Lende 'ba malayika abo ga 'ba Boko'ba na bo kiya kozo a nime te, "Boko'ba i'di lijè malayika abo ga ro lili, lijè bo laja abo ga ro pa'do."

8 Tine lende ma bo kiya go kö'du 'ba kole abo na te, "Ni Boko'ba, kiti 'bi ti kò'bò ro nburunburu, ko'do lende laka nburu mi nere löbu 'bi.

9 Ako'doko 'bi ro lende laka, o'ji lende kënyè. Go kö'du mo na me bo Boko'ba 'bi ko'do yi mbiri löbu ti lonjo mo kebe 'ba lép'i yi ga."

10 Boko'ba iya gbi te, "Nere, ni o'ba wa pili 'deni di bi tisaki mo, doyayi ni ti mitoro köziyi na ko'ba.

11 Lijè pili ti kote ronnì tine ni 'bèyi ti kò'bò nburu. Lijè ti kondè kozo bonjo,

12 ti kukoku lijè kozo bonjo ngoro, kutè lijè ti ma la'ja. Tine ni 'bèyi o'bò te go bi mo, loma 'bi ote roni dè."

13 Malayika ma yala na Boko'ba kiya ra teyi te, "Oloma do dori ma bine nbò mi'di yi ka'da bo ya 'bi ga'?"

14 Ne tine ndobo 'ba malayika ni 'deni ro wa'di? Lijè na ro bo ndobo zi Boko'ba, tokonyi ame ga kèdi komo di mi tolè ne.

Konyi Löbu 'Ba Boko'ba

1 Go kö'du mo nati zize 'do dogboke roze laka go lende laka naga nime duwöke ne kö'bò doze kinza debe dooko ra.

2 Dongoko 'deni kö'du ki'di 'ba Boko'ba ma tònè ga malayika kuwöwö zi 'bu ze löbu ga ne ro ma kodoro. Kina me lijè ame ga pili kinda'ba dè ala kuwö domo dè ne ndoro mo asi 'deni ronnì.

3 Tine ze ma 'beze ti domoko tondo do kiya te debe dilagike konyi löbu 'ba Boko'ba nime bo komo ze 'deni ti kole abo di mi tolè ne ra yaga? Nere Yèsu na kuwöwö lende nime 'deni dogba. Kina me lijè ya ma kuwö di kpa bo mo ga ileme 'deni zize ma kèdi ro ma kodoro.

4 Kina Boko'ba ileki gomo 'deni gbi teyi, èdi ro ma kodoro. Bo o'do go koto ma konzi 'deni, bo koza Nyi Koto Laka abo zize kozo ma bo kiteri.

Bo Dolinjo

5 Tine malayika na dè bo ki'di ro bo dolinjo nime 'dè kèdi kako ne, ame mèdi mugu lende mo zipe ne.

6 Römöyi ugu 'deni mi go bi moto mi buku 'ba Boko'ba yayi, iya te, "Bilaka lesi mo ga lijè wa'di ga na yo 'do ni Boko'ba komeri lende 'bènni, ki'di ko'o röyi?"

7 Tondo kileki tigo 'bènni ngi nge toti titiyi di zi 'ba malayika ni? Tine odo ro löbu 'deni dönni ti lende koro mo,

8 ki'di lijè ro bo do wa pili."

Iya roni 'deni bine tégè, "Boko'ba i'di bilaka lesi 'deni ro löbu 'ba do wa pili," kinza kola ma koto yaga. Ne ma giri nime dongo 'deni bilaka lesi inza ti közi kakpa do oto pili na me nati.

9 Tine Yèsu na do'ja 'deni kinda'ba ro löbu ni ti lende koro mo go gomo nime bo kombi mi tolè abo ne. Tondo te yo na Boko'ba kileki bo ngi nge toti titiyi di zi malayika ni ngi kinza tigo 'do bo kölé goze bilaka pili.

10 Bo Boko'ba na ko'ba wa pili ki'di gbi kèdi koloma kö'bò mi go bi mo ga. Kina èdi ngi ro ma laka 'do bo ki'di Yèsu kinda'ba ro löbu ma laka abo ti tombi gomo. Römöyi Yèsu omo kole ma konzi 'ba Boko'ba 'deni ko'de kako mi löbu abo.

11 Bo na ki'di ze 'deni ro ma koro ro bilaka 'ba Boko'ba. Kina me ze pili 'deni ro kole 'ba 'bu koto ti bo. Go lende mo na tidèki ze ro löndö inza kaya ro bo.

12 Kozo ame bo kiya te, "Boko'ba, ti miya lende 'ba löbu 'bi zi löndö ma ga. Ti milèlu yi mi kpa kototo 'bènni."

13 Bo iya gbi te, "Ti mi'di doma go lende 'ba Boko'ba." Kina bo kiya gbi te, "Ma na me bine ti kole ame ga Boko'ba ki'di 'deni zò ne."

14 Tine kozo ame ze kole mo ga nime ro bilaka lesi yida roze te ti roma teyi ne, go ko'du mo na me Yesu kako 'deni ro bilaka lesi kozo ze te 'do bo kolè go bo kicaca do tigo 'ba Satani bo do tolè tonè yaga

15 'do kope ze yaga ro do ngölö di mi loma tö'bö nburu ro atoli ze nime bine di zi tikere 'ba tolè ne.

16 Dikali 'deni malayika na dè bo kokonyi. Römöyì ugu 'deni mi buku 'ba Boko'ba iya te, "Kupö Abarayama ga na bo kokonyi."

17 Omba kina me ki'di 'do bo kako gbi kozo kinè ze löndö bo ga te ne 'do bo kèdi ti mi këyi ti mi konji to'do ndobo 'ba Boko'ba laka ro bo akumu ma löbu 'do ki'di Boko'ba kola bilaka abo ga go lende kënyè.

18 Bo ti ko'bo tokonyi ma Satani këdi kiyari naga 'deni ngi römöyì iyari gbagba bo 'deni gbi tara bine bo kombi gomo mo.

3

Yesu Ni Ti Musa

1 Kina ti kpe löndö ma ga ame pili Boko'ba kidèki ye 'deni ro 'ba bo ga ne, omerike lende 'ba Yesu nime Boko'ba koja 'deni zize ro bo akumu ma löbu dutike 'deni go lende mo ne.

2 Ndobo ame Boko'ba ki'di bo teyi ne bo o'do 'deni laka kozo 'ba Musa ame ko'do lijo 'ba Boko'ba ne tara.

3 Tine ro löbu ma 'ba bo mbiri kebe 'ba Musa kozo ame ro löbu 'ba bo kubö rö na mbiri kebe 'ba rö mo ne tara.

4 Rö pili edì ti bo kubö mo ga teyi. Tine Boko'ba na ki'di wa pili mi dolijo nime.

5 Musa o'do ndobo 'deni laka kozo 'ba bo laja tara lijo 'ba Boko'ba bo kileme wa ma Boko'ba këdi kuwöwö kada moto.

6 Tine Kurisütö o'do ma 'ba bo 'deni laka kozo kole 'ba bo lijo ame bo na mbiri do lijo nima ne. Kina ze na ti dedike ngi mi lijo abo odo kiyi te dö'böke ngi ti mi kèddi ti'di daze gomo ma dedì do'jake yèyi di zi Boko'ba.

Lömu 'Ba Boko'ba

7 Kina kozo ma tonè Nyi Koto Laka kiyi te, "Mi kada nime tone odo kuwöke mugu bo Boko'ba kilende ziye

8 kinza kö'böke dè ro minyi kozo 'ba 'bu ye löbu tonè ga bine kilagi Boko'ba di yi mökö kudöli bo ne.

9 Boko'ba iya 'deni te, 'Lijè o'ja wa ma mo'do zinni mi koma koo 'butè sowo pele tine lijë udöli ma 'biri.

10 Go lende mo na yimö kata rönni miya te, "Lijè uwö doma dè, lijë kö'bö ngi nburu ro toco yaga di mi kori ma."

11 Kina yimö kata ngi mulömu ro döki'di kata miya te, "Lijè inza kodo du te mi bi 'ba ro kindawo ma." "

12 Kina me ti löndö ma ga, ongöke roye laka kinza ni moto kinda'ba döki'di kölu dè, ame këdi ki'di yi ni moto kö'bö ngi kinza ki'di döyi kpe go lende 'ba Boko'ba kebe za kanji mökö di ro Boko'ba bo didi ne.

13 Ro koma löndö löbu nime pili odo kèddike gba mi kada mo tonè Nyi Koto Laka këdi kidèki ro "Tone" ne, ö'böke toco mi kèddi ro go roye tö'bö mi kori 'ba Boko'ba kinza lende kënyè koto yi ni moto ra kowo yaga ki'di yi ro minyi.

14 Di bi tisaki mo di'dike daze 'deni ngi go lende 'ba Boko'ba kinza a moto ma ro ma kilikö yimo. Kina odo dö'böke ngi nduwè tara ro nburunburu mo dedike 'deni ro lepì ma laka zi Kurisütö.

15 Lende nime iya röni 'deni te, "Mi kada nime tone odo kuwöke mugu bo Boko'ba kilende ziye, kinza kö'böke dè ro minyi kozo 'ba 'bu ye löbu tonè ga bine kilagi lende 'ba Boko'ba ne."

16 Tine yè mo ga na ro bo kuwö lende 'ba Boko'ba mo naga nime kebe kilagi ne ya? Lijè na ro ya ame ga pili Musa kokoko koja yaga di Ezipeto ne.

17 Yè ga na mi Boko'ba kata roma koma koo mo 'butè sowo ne ya? Lijè bilaka kotokoto naga nime na. Go lende kënyè 'benni na lijë kolè ngi pili kote dönni yi mökö yayi.

18 Ne ame Boko'ba kulömu lijë kiyi te, "Lijè inza kodo mi dayayi ma ame 'do mi'di lijë kindawo rönni di teyi ne," yè ga na bo këdi kiyi? Lijè bilaka kotokoto naga nime na gbi römöyì lijë uwö do bo dè.

19 Kina me dikalike 'deni a ma kota lijë kinza ki'di lijë kodo dè mi yayi nima na ro tilagi ti'di dönni go lende 'ba Boko'ba.

4

1 Kina me Boko'ba kose 'deni zize bine te bo ti ki'di ze dodoke mi bi 'ba ro kindawo. Kina ti ongöke roye laka kinza ni moto kari kolobö 'bèyi ra kori kinza ma kodo yimo.

2 Römöyì ze duwöke lende 'ba Boko'ba 'deni gbi kozo 'benni 'ba 'bu ze löbu tonè ga. Tine tuwö mo nge tara okonyi lijë dè römöyì lijë i'di dönni dè gomo. Kina me lijë mo nime ömò ga dè mi bi 'ba ro kindawo mo tonè.

3 Ze ma di'dike daze go lende abo 'ba Boko'ba naga ze na dömöke 'deni teyi, kozo ma bo kiyi tonè te, "Yimö ata rönni mulömu lijë te, 'Lijè inza kodo mi dayayi ma ame 'do mi'di lijë kindawo rönni di teyi ne." "Tine bo ote ndobo abo ga 'deni pili mi kada 'ba to'ba dolijo.

4 Römöyī ugu 'deni mī go bi mōto mī buku 'ba Boko'ba yayi go kō'du 'ba tō'dō dō modomoriyō iya te, "Mī tō'dō dō modomoriyō Boko'ba indawo ro bo 'deni di pōtō ndōbo pili abo ga."

5 Kina me kileki kiya go lende 'ba ro kindawo nime 'bōwu gbi te, "Lijē inza kōdō mī dōyayi ma ame 'dō mi'di lijē kindawo rōnni di teyi ne."

6 Lijē ma dōgba mo naga nime kuwōwō lende naga nime zinni ne odo ga dē du te mī go bi 'ba ro kindawo nima go lende kinza kuwō 'bēnni. Ola 'deni zi ya mōto ga na 'dō kōdō teyi.

7 Kina me Boko'ba koza kada mōto 'deni kīdēki mōyī mo ro "Tōne" ki'di Dawidi kilende gomo tōnē bine di pōtō kōmō kōo konzi 'deni kiya te, "Mī kada nime tōne odo kuwōke mugu bo Boko'ba kilende ziye, kinza kō'bōke dē ro miniyi."

8 Ne ma kiya te Yēsuwa kēdi kokōko bilaka naga nima ra kōmō mī go bi 'ba ro kindawo mo nime dēne Boko'ba inza kiya lende 'ba kada mōto kpe.

9 Dēmba tine, go bi 'ba ro kindawo 'ba Boko'ba ēdī ē'bēni ka ro ma sari koda ma 'ba bo ga.

10 Bo ame kari 'deni kōdō teyi ne ti kindawo rōni ngi di pōtō ndōbo pili kōzo 'ba Boko'ba.

11 Kina ti dogbōke roze laka 'dō dōmōke go bi nima tindawo roze kinza nī mōto kebe kōo ra yaga go lende kinza kuwō kōzo 'ba 'bu ze lōbu ga tōnē bine ne.

12 Rōmōyī lende 'ba Boko'ba na ro dīdī kitigo kiteli kulu ma kapa ame kēdi kirati bi ngi koke mōro 'ba mī ti kpa dōmoso ni pili yaga ne. Bo ote go meri ti ako'dōko 'ba mī dōki'di bilaka 'doyi.

13 A mōto inza di mī lōngō wa naga nime bo kō'ba ne ro ma kusu di kōmō bo Boko'ba. Wa pili yaga bi kōzo zi bo. Bo na ti kari kititi kpeze pili go nī mōto kiyēti go ako'dō 'bi.

Bo Akumu Ma Löbu

14 Ne kinza dolake go wa ame di'dike doze 'deni gomo ne dē kpe. Rōmōyī le'jete dēdike 'deni ti bo akumu ma löbu ame kari 'deni n̄bō mitoro zi Boko'ba, omba kina ro kole abo Yēsu.

15 Bo bo akumu ma löbu 'beze inza ngi tara komeri a mōto ro tikejme ze dē. Tine dēdike 'deni ti bo akumu ma löbu ame Satani kopi rōni 'deni gomo kiyōzo konya dōni, kō'dō a mōto ro lende kēnyē dē ne.

16 Kina dakoke ti ro dō ngōlō kōmō bo Boko'ba 'dō bo kōngō lisa 'ba roze, kō'dō mī kēyī zize kōkōnyī ze mī kada mo ame odo kōmō 'deni dōze.

5

1 Bo akumu ma löbu pili igeli di mī lōngō bilaka lesi ki'di to'do ndōbo 'ba Boko'ba go ya ma laki pili, to'de kpa kōzi ti akumu tonjma mo zi Boko'ba go lende kēnyē 'bēnni ga.

2 Lijē gbi ro bilaka kinza tigo, tine lijē ikali gbi tiliya rōnni zi ma rumō kōlu 'deni kinza kikali a mōto ro lende 'ba Boko'ba dē naga.

3 Lijē bo akumu ma löbu ni gbi ro bo lende kēnyē kina lijē kēdi ko'de akumu gbi go lende kēnyē ma 'bēnni ga koto ti 'ba bilaka ma laki.

4 Boto mōto i'di rōni dē go dōni ro bo akumu ma löbu. Boko'ba na kēdi kīdēki wa mī ndōbo nime kōzo ame bo kīdēki Arona ne tara.

5 Kina gbi tara Kurisito na dē ki'di ro bo mī löbu nime tēdi ro bo akumu ma löbu. Tine Boko'ba na kiya zi bo te, "Nī na ro kole ma. Tōne ma na 'deni ro 'bu yi."

6 Mī akugu mōto gbi yayi bo iya te, "Ti kō'bō ro bo akumu ma n̄burun̄buru kōzo 'ba Malekisedeke."

7 Mī kada 'ba loma abo 'ba Kurisito mī dōlino bine bo oma'jo ro bo 'deni zi Boko'ba ro ma kembe ti monō rōmōyī Boko'ba na kō'bo tōmō bo di mī tōlē. Ak-ititi abo ga Boko'ba uwō 'deni ngi rōmōyī bo uwō dō Boko'ba.

8 Bo pele ro kole 'ba Boko'ba tine mī gomo nime na ro kikali ngi tuwō dō Boko'ba na tondo.

9 Kina odo bo kikali 'deni laka tara tine bo na 'deni kileki yaga nati ro ngira'da 'ba tōmō di mī tōlē ma n̄burun̄buru zi ma kuwō dō bo naga.

10 Kina me Boko'ba kīdēki bo 'deni ro bo akumu ma löbu kōzo 'ba Malekisedeke.

Lende 'Ba Dō Koto

11 Mēdi ti lende n̄banj 'dō tiya mo ziye go kō'du nime tine a mo bi 'ba t̄yēti mo ziye pele in̄anja ma 'deni rōmōyī kpe dōye irindi kulōwō.

12 Dēne a nime tōnē mōlo bine ne kpe na 'deni le'jete kēddi kiyandike ya mōto ga 'bato. Ne 'bōwu o'dōkōke gba 'dō bilaka na kiyandi ye ti bi tisaki 'ba lende 'ba Boko'ba nime. Kpe 'deni ngi ka ro kole kuru ame kikali tonyo a ma kitigo dē kēdi kulu ma 'bēni gba ro mba ne.

13 Bo ame gba ro kole kuru kēdi kulu 'bēni n̄ge ro mba ne ikali a ma laka dē mī loma 'bēni.

14 Tine akonyo ma kitigo n̄ge zi bulōbu ame kinene dō wa naga nime 'deni 'doyi mī loma abo kikali ma laka ti ma kēnyē mo ne.

6

¹ Kina ti, dolake dɔzɔli 'ba akiyandi 'ba Kurisitò tònè ga tòti titi gɔze deseke te mbowa dogba mī 'ba bulöbu. Akiyandi ma dogba tònè kiya róni bine rɔ dɔ koto di mī lende ma yawa ti'di dɔ gɔ lende 'ba Boko'ba

² ti bapatisi ni ti kòzi ki'di 'ba yèyi mo ti tɔdɔ 'ba tòku yaga di mī tölè ti kada 'ba burè ma rɔ nburunburu ne minza kpe mileki miyandi gomo teyi ziye.

³ Tine deseke mbowa dogba. Kina ɔdɔ Boko'ba ko'dɔko ngi zize wa nime na ti dɔ'dɔke.

⁴ Ne 'bènni lijè ame ga kebe koga kpènni 'deni gɔ Kurisitò ne kori mɔto inza kpe zinni toto dònni timo. Ròmöyi pa tònè bine lijè oloma 'deni mī bi kɔpɔ 'ba Boko'ba. Kpa kòzimo ga lijè o'ja 'deni gbì, kodo Nyi Koto Laka dònni koto tize.

⁵ Lijè kikali laka 'ba lende 'ba Boko'ba 'deni gbì yaga ti tigo 'ba nɛre löbu abo ame kèdi kako ne.

⁶ Tine pele te lijè ebe 'böwu koga kpènni gomo yaga rɔ dɔ domo. Kori mɔto inza kpe zinni nati ma 'dɔ lijè koto dònni timo, lijè na 'deni kèdi rɔ tutùti kole 'ba Boko'ba kèdi kodo lanja rɔmo.

⁷ Ikalike 'deni, yayi ame kèdi kuwè mini 'ba tɔrɔ ma kèdi ka'di koja akonyo zi bilaka ma korɔ'dɔ mo ga ne na ti yèyi di zi Boko'ba.

⁸ Ne yayi ame kebe koja ma 'bèni rɔ kono ni ti wuru ne ngi rɔ a yawa. Usònò 'deni konja yaga ti pa'dɔ.

⁹ Ne kpe löndò ma ga ma mɔ'ɔ ye kulöwò naga nime, kɔzo ame dèdi dugu wa naga nime pele kulöwò rɔ ma kata ziye te ne dikali ngi kpe èddi karike ti kori ma laka ame rɔ 'ba tɔmo di mī tölè ne.

¹⁰ Burè ko'dɔ abo 'ba Boko'ba na rɔ ma kodɔrɔ. Bo inza ki'di konyi 'be tònè ko'dɔke zi bilaka abo ga nduwè gba ko'ja kabate ne kudòlu di dɔ bo ròmöyi ileme ngi o'ake bo.

¹¹ Ma diteri 'beze kulöwò ziye nī mɔto önyò nburu gomo kɔzo a nime te 'dɔ kari ko'ja kpa kòzimo tònè ga kèddi ti komo ki'di gomo ne ngi pili.

¹² Kɔnza ko'dɔ tikèpi dè, oloma kɔzo ya ma ki'di dònni 'deni gɔ lende 'ba Boko'ba ti mī kèddi naga tara ame lijè na ko'ja yèyi tònè Boko'ba kulömu molo ti'di mo 'deni ne.

Yèyi 'Ba Boko'ba

¹³ Mī kada nima Boko'ba kiya te bo ti ko'dɔ yèyi zi Abarayama ne bo o'dɔ lömu 'deni teyi. Tine a mɔto inza mbiri di dɔ bo Boko'ba 'dɔ bo kulömu rɔ bo timo. Gɔ kö'du mo na bo kulömu ti möyi bo Boko'ba.

¹⁴ Bo iya te, "Ti mo'dɔ yèyi ma laka ziyi. Kupò yi kara konzi."

¹⁵ Tine Abarayama oloma ngi gomo kowo liya ti mī kèddi nɔbò bo ko'ja yèyi nima Boko'ba kulömu zi bo ne.

¹⁶ Kina me ma 'beze 'ba bilaka ɔdɔ dèdi dɔ'dɔke lömu möyi ame mbiri löbu di dɔze ne na debeke tulömu rɔze timo tote lende pili.

¹⁷ Kina Boko'ba kulömu rɔ bo gbì tara gɔ wa ame ga bo kiya ne 'dɔ lijè ame ga pili kèdi ko'ja yèyi abo ne kikali ngi bo inza kpe kuyi mī lende abo.

¹⁸ Kina me 'deni yèyi 'ba Boko'ba ileme róni 'deni nati laka ti wa riyò, lende kiya ni ti lömu abo 'ba Boko'ba. Wa riyò naga nime bèti inza yimo kina bo uyi yimo dè gbì. Kina me ze ma dirinjake 'deni toma konyi di zi bo Boko'ba naga ɔdɔ mī kèddi 'deni zize tó'bò ti komo ki'di gɔ yèyi nima.

¹⁹ Ze 'deni ti komo ki'di gɔ yèyi nime Boko'ba kiya te bo èdi ki'di zize ne. Komo ki'di ze gomo na 'deni rɔ lösi ame kosi didi ze rɔmo kinza darike ra kpe bito di rɔ bo Boko'ba. Komo ki'di ze nime na kinda'ba ze 'deni ngi koto ze nɔbò gönyì bɔngɔ 'ba mī rò löbu 'ba Boko'ba tɔdɔ mī bi ma koro kulöwò mo.

²⁰ Ròmöyi bo mɔto ari 'deni molo dogba komoze yayi. Omba bo na rɔ Yèsu ame 'deni rɔ nburunburu rɔ bo akumu ma löbu kɔzo 'ba Malekisedeke ne.

7

Malekisedeke, Bɔ Akumu

¹ Malekisedeke nime na tònè molo bine rɔ nɛre 'ba Salema kina bo gbì rɔ bo akumu 'ba Boko'ba ma mitorɔ. Bo ari kurè dɔ Abarayama ko'ja Abarayama kèdi kileki di bi ta'da nɛre mɔto ga bo ko'dɔ yèyi zi Abarayama.

² Kina Abarayama koza kapa ma 'butè 'ba wa ma bo kolo di mī ya nima ngi ki'di zi Malekisedeke. Möyi Malekisedeke nime 'jo mo tégè, "Nere 'ba lende laka." Kina bo gbì rɔ nɛre 'ba Salema ame kiya te, "Nere 'ba lende këyi."

³ Bo ngi kɔzo kole 'ba Boko'ba tara kö'bò rɔ bo akumu rɔ nburunburu. 'Bu bo ni ti ma bo lende mo iya róni dè bɔto kuwò gbì ti 'ba 'bu bo löbu ga. Töyò bo ti tölè abo bɔto ikali dè gbì.

⁴ Ikalike 'deni Malekisedeke rɔ löbu ma dɔ kiteli ròmöyi Abarayama yi linggi ze i'di kapa ma 'butè 'ba wa ma bo kolo di mī ya teyi.

⁵ Tine kupò e'be Lèwè ame ga 'deni rɔ bo akumu ne lijè na kö'du ki'di 'ba Musa kigeli 'deni 'dɔ kireke kapa ma 'butè 'ba wa di zi Yudayi lèpi nni ga. Kina ma lijè koloma rɔ tireke wa di zi bilaka ame ga

ngi ro löndö lijë ga ne ko'ja lijë pili aa ro kupö koto 'ba Abarayama nime.

⁶ Tine Malekisedeke ame kinza 'ba bo ro kupö e'be Lëwë ga ne ogba kapa ma 'butë 'ba wa di zi Abarayama, bo ko'do yëyi zi Abarayama mo tönë Boko'ba kiya to'do yëyi teyi ne.

⁷ Ne dikalike 'deni ro ma laka bo ko'do yëyi na mbiri kebe bo ma ko'do yëyi teyi.

⁸ Ne ma 'ba bo akumu ni lijë ame gbi ro yida 'ba tölë ne na këdi kireke wa di zi lëpi nni ga. Ma 'ba Malekisedeke mo tönë bo kogba kapa ma 'butë 'ba wa di zi Abarayama ne, ugu yayi iya te, bo ö'bö ngi ro nburunburu.

⁹ Tine ti kiya rönï te, kapa ma 'butë 'ba wa nima Abarayama ki'di ne lijë kupö e'be Lëwë ame ga ro bo akumu këdi kireke wa di zi bilaka ne kopa 'ba gbagba lijë ga gbi zi Malekisedeke.

¹⁰ Römöyi mi kada nima Abarayama kondoso ti Malekisedeke ne öyö 'bu nni löbu Lëwë de gba, tine Lëwë edi gba ro 'bö mi yida ro Abarayama.

Bo Akumu Moto Gbi Kozo Malekisedeke

¹¹ Boko'ba i'di kö'du abo zinni Yudayi ti bo akumu naga nime di mi kupö lijë e'be Lëwë ne. Ne ma kiya te a moto komo de gba mbowa yaga di mi ndobo 'benni lijë bo akumu naga nime dëne Boko'ba inza koja bo akumu moto kpe 'beri di go dotumu ma 'ba Arona ni e'be Lëwë mo naga nima. Ne ongo bo oja kako kozo Malekisedeke.

¹² Kina me dikalike 'deni kozo ame koja bo akumu ma la'ja 'deni ne omba kö'du ki'di ma la'ja ako 'deni gbi.

¹³ Römöyi nere ze mo nime kugu lende naga nime go kö'du mo ne, bo abo di mi do kupö moto 'beri. Kupö lijë inza molo ro bo akumu.

¹⁴ Ikali 'deni pili laka bo di mi kupö e'be Yuda. Do kupö nime tönë mi ti'di bo akumu ni bine ne Musa iya möyi mo de.

¹⁵ Kina me kowasa tönë ikala rönï 'deni laka mo kinda yaga go ame bo akumu ma kozo Malekisedeke mo tönë kako 'deni ne.

¹⁶ I'di bo de ro bo akumu go do kupö bo tine go tigo 'ba didi abo ame kote rönï de ne.

¹⁷ Römöyi ugu 'deni iya te, "Ti kö'bö ro bo akumu ma nburunburu kozo 'ba Malekisedeke."

¹⁸ Kö'du ki'di ma molo tönë inza ti tigo kina me kiyese 'deni yaga.

¹⁹ Römöyi kö'du ki'di ma molo 'ba Musa mo nime ilejo oto de. Tine na me Boko'ba ki'di a ma laka 'deni zize ti'di komoze gomo ame kina ko'de ze 'deni ngosi 'de ro Boko'ba ne.

²⁰ Kina a moto edi 'deni gbi bine ro lömu 'ba Boko'ba. Lömu ma te inza mi ti'di lijë bo akumu ma laki naga nima tönë bine ne.

²¹ Tine i'di Yësu 'deni ro bo akumu ti lömu ame kulömu kiya te, "Ma nere Boko'ba mo'do lömu ma 'deni kina minza kpe muyi yimo. Ti kö'bö ro bo akumu ma nburunburu."

²² Na me lömu ame Boko'ba ko'do 'deni tize go Yësu ne ebe ma tönë bo ko'do ti ya ma dogba tönë ga bine ne 'deni.

²³ Kina moto gbi lijë bo akumu ma tönë ga bine ne ngi nbanj römöyi moto ga ö'bö tölë ngi nduwë koto go ndobo mo de kozo yo.

²⁴ Ne ma 'ba Yësu bo ö'bö ngi ro nburunburu, bo ololo ndobo potö bo de ki'di zi boto moto.

²⁵ Kina me bo ö'bö 'deni ngi ndö 'do tomo ame ga pili kako 'deni zi Boko'ba go kö'du abo ne. Bo oloma 'deni ngi kö'bö nburu tititi Boko'ba gönni.

²⁶ Tine Yësu na 'ba bo ro bo akumu ma löbu ame ko'bo ngi 'do tokonyi ze mi koto yaga. Römöyi bo na koto laka a moto ro lende kirasi inza mi bo. Loma abo 'beri di go ma 'beze, ze bo lende kënyë ni. Kina me koja bo 'deni di mi tölë kari koloma mitoro.

²⁷ Bo akumu ma löbu ma laki pili ö'bö tumu akumu ro komo lëndö zi Boko'ba. Akumu ma dogba mo go lende kënyë ma 'ba gbagba lijë ga tine ma di gomo na 'jaa go lende kënyë 'ba bilaka ma laki. Ne ma 'ba Yësu inza mi riyö tara. Bo umu akumu ma 'ba bo nge mi koto nburu ro yida ro bo go lende kënyë 'ba bilaka pili.

²⁸ Kö'du ki'di ma 'ba Musa tönë i'di ma kinza tigo naga ngi ro bo akumu ma löbu. Tine ma di potö mo na Boko'ba ko'do kole abo ngi ro bo akumu ma löbu ti lömu. Bo na koja kole abo ame ngi mi koto ro ma laka ro nburunburu ne.

8

Yësu, Bo Akumu Ma Löbu

¹ Ame na ro 'jo 'ba wa ame ga pili medi miya ziye ne. Ze le'jete dedike 'deni ti bo akumu ma löbu ame kari 'deni koloma mitoro do döri Boko'ba tigo do kiteli.

² Bo na ro Yësu. Bo edi ko'do ndobo ma 'ba bo mi rö ame mo ngi ko ro 'ba Boko'ba ne. Nere Boko'ba na ko kubö abo, inza ro ma ko'do 'ba bilaka lesi.

³ Bo akumu ma löbu pili i'di lijë 'do ko'de akumu ti kpa közimo ga zi Boko'ba. Kina me dikalike 'deni bo bo akumu ma löbu ma 'beze edi gbi ti a moto ti'di mo zi Boko'ba.

⁴ Ma bo këdi koloma ra kö'bö mi daliyo bine dëne bo inza ro bo akumu römöyi bo akumu moto ga edi 'deni gbi molo bine,

ame kēdī ko'de kpa kōzi ki'di zi Boko'ba kozo ma kō'du ki'di mo kiya ne.

⁵ Tine ndobbo ma 'bēnni 'ba bo akumu ame ga bine ne do mbēli 'ba ame 'dē mitoro ne na ka kozo 'ba Musa tōnē ne. Mī kada nima 'do Musa ko'do rō kilaka zi Boko'ba ne, Boko'ba iya zi bo te, "Orngo laka 'do ko'do kozo wa ma tōnē mīleme ziyi di do dōku bine ne."

⁶ Tine ma 'ba Yēsu ndobbo 'ba bo akumu nime ki'di zi bo ne na mbiri ro do kiteli di do 'ba bo akumu mato ga nima gbī kozo ame lōmu 'ba Boko'ba ame bo ko'do zize na kulōwō mbiri di do ma tōnē 'ba Musa ne tara. Rōmōyi oro 'deni pili do yēyi do kiteli ma 'do Boko'ba ko'do zize.

⁷ Ne ma kiya te a mato komo dē mbowa di mī lōmu ma dogba nima bo ti ko'de ma la'ja nime gbī 'bōwu go wa'di?

⁸ Tine nje Boko'ba o'ja lende ma komo di zinni lijē bilaka abo ga na ma 'do ki'di bo kiya lende rōnni te, "Kada mo ti kōmō 'deni ame go mo'do lōmu ma, ma la'ja tinni lijē bilaka ma ga Yisarele gbī ti e'be Yuda.

⁹ Tine ame inza kpe kozo lōmu ma tōnē mo'do bine ti 'bu nni lōbu ga ne, mī kada ma minda'ba kōzinni moja lijē yaga di Ezipeto. Lōmu ma ame mo'do tinni ne lijē ebe koro dē dōmo na milagi lende 'bēnni ngi yaga.

¹⁰ Tine lōmu mo tōnē 'do mo'do tinni lijē Yisarele kada mato ne na me. Ti mī'di kō'du ki'di ma kodo dōnni koloma mī dōki'di lijē. Ti mēdi ro Boko'ba 'bēnni kina lijē ti kēdi ro 'bama ga.

¹¹ Boto mato inza kiyandi lōndō ala lēpi nī mato kpe 'do tikali ma Boko'ba. Rōmōyi lijē pili ro gōnni, ma titi ti ma lōbu pili ro gomo ti kicali ma ngi.

¹² Kina ti mola lijē go lende kēnyē 'bēnni ga dōma kudōlu yaga di go lende kirasi 'bēnni ga pili."

¹³ Mī lende kiya 'ba Boko'ba go lōmu ma la'ja nime bine i'di lōmu ma dogba tōnē ngi kinda yaga ro ma molo. Kina me wa ame 'deni yaga ro ma molo kōndē 'deni ne ēdi kōlu ngi yaga.

9

Bo Akumu Ni Ti Rō Lōbu

¹ Lōmu ma dogba tōnē ga bine ēdi gbī ti kō'du ki'di mo ga 'ba mōtu ko'do ti rō mo ma bilaka kubō teyi.

² Rō kilaka ma tōnē mo ko'do ne oke yimo 'deni riyō kozo a nime te. Mī ma yaga mo ame kīdēki ro bi ma koro mo ne na ti a 'ba tīdēyi lamba mo ti tarabiza 'ba mangolo'bo ma kēdi ki'di zi Boko'ba mo teyi.

³ Tine mī ama kebe go bonngo ma mīyō mo nima yayi ne na kīdēki ro bi ma koro ro do kiteli mo.

⁴ Kina ti bi 'ba tonjma akumu ma di mī yamo kōbōkōbō mo tōnē teyi tonjma akato kele dōmō. Kina ti sandu 'ba lōmu mo tōnē komba rōmo ti yamo kōbōkōbō ne teyi. Sandu nime na ti lere riyō mo tōnē ga kugu lōmu mo dōmo ne yīmo gbī ti pēri 'ba Arona mo tōnē kebe kunzi 'deni ne ti kete 'ba akīdēki ro mani mo tōnē gbī di mī yamo kōbōkōbō ne yīmo.

⁵ Do sandu mo nima toro na kīdēyi sasa riyō mo tōnē ga kileme bi loma 'ba Boko'ba ne teyi kakala mo ga kutu'bo go bi ame bo kēdi kola wa go lende kēnyē di teyi ne. Tine ame kada 'ba tīyētī go wa naga nime rokpe na dē.

⁶ Kina kiyija wa naga nime pili tara. Kina bo akumu ni kēdi kari nduwē ro kōmo lēndō mī rō ma yaga mo nima to'do ndobbo 'bēnni mo ga.

⁷ Tine bo akumu ma lōbu mo na nje kēdi kodo mī rō ma mīyō mo nima mī koto kpōki mī kōmo koo koto. Tōdo abo yayi nje ti roma ame bo kumu 'deni gbī go lende kēnyē ma 'ba bo ti 'ba bilaka ma laki ame lijē ko'do ra liwo yayi kinza ma lijē kicali gomo ne.

⁸ Tine timo na Nyi Koto Laka kiya 'deni yaga bi koro te, kpadōri 'ba bi loma 'ba Boko'ba gba urōgō dē yaga odo rō ma yaga nime kēdi gba koro toro.

⁹ Ēdi 'deni gbī ro akileme zize mī kada ma 'beze nime. Rōmōyi kpa kōzi ki'di ni ti roma ma kumu naga nime o'bo dē turōgō mī dōki'di koro.

¹⁰ Tine lijē ka nje ro a 'ba yida ro kozo akonyo ni ma ti akuwē ti dōlētī 'ba kōzi kurōgō. Wa naga nime pili ro dōlētī zi bilaka toro tōti gomo nbo Boko'ba ko'do wa pili ro ma la'ja.

Roma Ti Akumu

¹¹ Tine Kurīsītō ako 'deni ro bo akumu ma lōbu nati to'do lende laka zize. Rō ma 'ba bo ame bo koja laja yīmo ne na mbiri lōbu ro do kiteli. Bilaka lesi na dē kubō ti kōzinni, inza gbī ro wa 'ba dōlijo nime.

¹² Kina me bo kari kodo 'deni mī bi ma koro ro do kiteli mo tōnē nburu mī koto. Bo odo ma 'ba bo dē ti roma banya ala roma sa. Tine bo odo ti roma 'ba gbagba bo tutē goze pili timo nburu di mī lende kēnyē ze ga.

¹³ Bo akumu ma 'ba dōlijo nime uli 'bēnni ro roma banya ni ti roma sa ti buruku 'ba kole sa ame konjma 'deni ne ro bilaka ame ga ro ti'da di kōmo Boko'ba ne turōgō mo yaga ro ma koro.

¹⁴ Ne odo kēdi 'deni tara roma Kurīsītō ame kulōwō ro do kiteli di dōmo ne

ti kurögö dök'i'di ze ngi kopo yaga 'doyi. Römöyi Nyi Koto Laka abo na ro nburunburu ki'di bo 'deni ro akumu ma laka zi Boko'ba goze. Roma bo ti kurögö dök'i'di ze ngi di mi lende yawa 'do dojake laja zi bo Boko'ba bo do didi.

¹⁵ Kina me bo Kurisitö na 'deni ro bo kpëri ame ko'de lömu ma la'ja 'deni 'do ame ga Boko'ba kedi kidëki ne ko'ja yeyi ma nburunburu mo tönë Boko'ba ki'di kö'du mo 'deni molo ne. Römöyi tolë 'ba Kurisitö utë gönni 'deni di mi lende kënyë ma molo tönë ga lijë ko'do ko'ja lijë kedi gba bici lömu ma molo bine ne.

¹⁶ Kina kozo ame koro 'deni do ndose 'ba 'do to'do mo di pötö mo ne ti ko'do roni ngi 'jaa di pötö tolë.

¹⁷ Römöyi odo bo bo kose mo kedi gba ti komo bo tara inza ko'do roni titi tine 'jaa di pötö tolë abo.

¹⁸ Kina me ki'di 'do lömu ma dogba tönë ko'do 'bëni roni 'deni ti roma.

¹⁹ Dogba mo tönë Musa iyëti kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni pili zi bilaka. Bo ogba roma sa kudölo yimo ti mini, bo kogba kuyu kudödu ti kabi kasi kusu yimo kulü ro buku 'ba lömu gbi ro bilaka naga nima.

²⁰ Kina bo kiya te, "Ame na ro roma ma kudödu lömu 'ba Boko'ba ame bo ki'di 'deni zize tuwö domo."

²¹ Kina bo kulü roma gbi tara ro rö mo tönë ti jama mo ga pili.

²² Mi kö'du ki'di nima wa pili ti kedi nge ro ma kopo ti roma. Kina ti kola wa gbi nge go lende kënyë odo kiya te roma kulöwu 'deni titi du bëri.

²³ Wa naga nime pili ro do mbëli 'ba wa 'ba mi doiyayi 'ba mitoro. Tine tilejo lijë go kedi ro ma kopo komo Boko'ba na pili te. Ne ma laka mo nime ro 'ba doiyayi 'ba mitoro ne o'doko ro akumu ma laka.

²⁴ Römöyi bi ma koro mo nima Kurisitö kodo teyi ne inza ro ame bilaka lesi na ko'do ti közinni nge ka ro do mbëli mo ne. Bo odo ma 'ba bo 'deni ko mitoro bo koro 'deni le'jete komo Boko'ba tilende ti bo go lende ze.

²⁵ Bo akumu ma löbu ni ö'bö ma 'bënni todo mi bi ma koro ro do kiteli 'bënni mo nima ro komo koo pili ti roma yëri ame kumu ra ne. Tine Kurisitö ö'bö ma 'ba bo de todo ti'di roma abo mi konzi kozo a nima tara.

²⁶ Ma kiya te kedi ra tara dene bo eddi kisaki tombi gomo molo di bi tisaki 'ba dolijo. Ne kina me 'deni le'jete mi kada ame 'deni ro nburunburu mo ne na bo kako 'deni ti'di ro bo ro akumu mi koto nburu tombi lende kënyë 'ba bilaka.

²⁷ Bilaka nime pili, ni moto eddi kolë nge mi koto. Di pötö mo na ngi ro burë 'bi ma Boko'ba kedi ko'do.

²⁸ Kina gbi tara umu Kurisitö 'deni nge mi koto ro akumu tombi lende kënyë 'ba bilaka konzi nime pili. Kina bo ti kodo 'böwu di gomo tine inza kpe 'do tombi lende kënyë, tine 'deni 'do tomo ame ga pili ti komo ki'di go bo ne di mi tolë.

10

Kö'du Ki'di 'Ba Musa

¹ Dëmba kö'du ki'di 'ba Musa nima ka ro do mbëli 'ba wa ame Boko'ba kedi kiteri to'do mo ne. Inza ro ma laka mo. Kina me akumu mo ga ö'bö ngi ro to'do mo nduwë ro komo koo. Tine akumu mo nima ti kurögö bilaka tondo ro ma kopo komo Boko'ba?

² Ne ma kiya te kedi kurögö lijë mo ra ngi yaga kopo di mi lende kënyë 'bënni mo ga dene lijë inza komeri ronnü kpe ro bo lende kënyë. Dë me pele kpa akumu oke roni 'deni gbi.

³ Tumu akumu nduwë ro komo koo nime laka mo na ro ti'di bilaka tomeri go lende kënyë ko'do 'bënni ga.

⁴ Römöyi roma banya ni ti sa ö'bo de tombi lende kënyë.

⁵ Go kö'du mo na me 'do mi kada ma bo Kurisitö kedi ko'do 'deni tako dolijo bine bo kiya zi Boko'ba te, "O'doko a moto ro akumu ni ti kpa közi ki'di de. Tine ilejo yida ro 'deni zo.

⁶ Inza ti mi këyi go akumu ma konma pili gbi ti 'ba tombi lende kënyë.

⁷ Kina me miya te, 'Boko'ba, ma na me bine to'do ako'doko 'bi kozo ame kugu roni 'deni tara ne go lende ma mi buku 'bi.' "

⁸ Dogba mo Kurisitö iya 'deni te, "O'doko a moto ro kpa közi ti akumu ala akonma ti ame ga 'ba go lende kënyë ne de. Inza ë'bi ti mi këyi gomo." Tine pele wa naga nime pili kedi ko'do ne odo di mi kö'du ki'di.

⁹ Kina me bo kiya te, "Boko'ba, ma na me bine to'do ako'doko 'bi." Di bine inza ngi bo oke kpa akumu ma molo tönë ga 'deni yaga 'do to'do ako'doko 'ba Boko'ba na kinda'ba pötö mo ti 'bato.

¹⁰ Go ako'doko abo 'ba Boko'ba nime tumu Yësu Kurisitö urögö ze pili 'deni ngi yaga ro ma kopo nati nburu mi koto ngi.

¹¹ Bo akumu ni ö'bö ma 'bënni tari ro komo lëndö toro mi rö löbu 'ba Boko'ba to'do ndobo mo, ame kina ro tumu roma ne nduwë zi Boko'ba. Tine 'do kombi lende kënyë oto ngi ne inza du te.

¹² Ne tine Kurisitö i'di 'ba bo ro bo 'deni mi koto kombi lende kënyë nburu yaga, bo kari koloma 'deni toro do dori Boko'ba.

¹³ Bo oloma 'deni toda domo ma Boko'ba kedi ki'di bo ka'da bo ya abo ga.

¹⁴ Tumu bo Kurisitö nime nge 'deni mi koto ne urögö ya ma ro 'ba Boko'ba naga

'deni ngi ro ma kopɔ ɲburu yaga di mi lende kɛnyɛ.

15 Kina kɔzo ma tɔnɛ Nyi Koto Laka kiya zize bine, dɔgba mo bo iya te,

16 "Nɛre Boko'ba iya te, 'Lɔmu ma mo tɔnɛ 'do mo'do tinni kada mɔto ne na me. Ti mi'di kɔ'du ki'di ma kɔdo dɔnni koloma mi dɔki'di nni.' "

17 Kina mɔto gbɛ bo iya te, "Ti mi'di dɔma kudɔlu yaga di go lende kɛnyɛ gbɛ ti lende kirasi 'bɛnni ga pili."

18 Ne ɔdo kina Boko'ba kola ze 'deni go lende kɛnyɛ kɔzo a nime te tine a mɔto ro akumu tombi lende kɛnyɛ inza kpe nati.

Tɔmɔ Zi Boko'ba

19 Kina me ti lɔndɔ ma ga, roma Kurisitɔ i'di do ngɔlɔ 'deni zize tari zi Boko'ba.

20 Bo unyɛ kpa kɔri ma la'ja 'ba didi 'deni zize ɲbɔ kala gɔnyi bɔngɔ koro 'ba mi rɔ lobu 'ba Boko'ba mo tɔnɛ ti ti'di yida ro bo.

21 Dɛdi'ke 'deni gbɛ ti bo akumu ma lobu ame mbiri ro bo doze mi ɲɔsi 'ba Boko'ba.

22 Kina i'di dakoke ti ngɔsi ro Boko'ba ti dɔki'di koto ti ti'di doze go lende abo. Dɔki'di ze 'deni yaga ro ma kopɔ, urɔgɔ roze 'deni ti mini ma kopɔ.

23 Kina ti, dɔnyɔke ti nduwɛ go ti'di doze go lende laka nime duwɔwɔke ne. Rɔmɔyi Boko'ba ame kiya 'do ti'di wa naga nime pili zize ne lende abo bo uyɛ yimo dɛ.

24 Kina i'di dolomake ti, ti meri 'ba lɛpi ze ga 'do do'ɔke roze do'dɔke lende laka ro go roze.

25 Kinza dolake go kpa kototo ze ga dɛ gbɛ kɔzo ma 'ba ya mɔto ga. Tine zize 'do toco mo nduwɛ zi lɛpi ze ga na laka. Rɔmɔyi kɔzo ma kɔngɔke kada 'ba burɛ mo tɔnɛ na me kɔmɔ ɛ'bɛni 'deni ngɔsi.

26 Ze ame ga dikalike lende 'ba Boko'ba 'deni ne ɔdo debe diterike 'bɔwu to'do lende kɛnyɛ ro do domo, a mɔto ro akumu inza kpe nati ngi lipo go lende kirasi ze ga.

27 A mɔto inza kpe nati zize tine 'deni nge ngi ro toda do karama 'ba pa'do lobu 'ba Boko'ba gbɔ ngi ti tikere ame kɛdi kako 'deni tojma bo kilagi lende abo ga ne.

28 Onɔoke 'deni bɔto ame kilagi kɔ'du ki'di 'ba Musa ne 'ba bo ngi ro tɔlɛ, a mɔto ro mi kɛyi inza kpe ro bo ɔdo bo kodɔro bici lende ro bo kɛdi 'deni riyo ala mota.

29 Ne bo ame kopɔto ma 'ba bo Kurisitɔ kole 'ba Boko'ba ne 'ba bo ti kɛdi tondo nati yayi? Lijɛ bo kindiri roma Kurisitɔ ame kina ngi kurɔgɔ lijɛ 'deni yaga ro ma kopɔ lomu 'ba Boko'ba kɔro 'deni domo ne kina gbɛ tinni lijɛ bo kiti'ja Nyi Koto Laka ame kina ngi ko'de yɛyi ra zinni naga nima 'bɛnni ti kɛdi tondo?

30 Dikalike 'deni bo bo kiya te, "Ma na ti mopi dokolo. Monda nima ma na ti mileki

domo," tɔnɛ bo na me gbɛ kiya te, "Nɛre Boko'ba ti ko'do burɛ 'ba bilaka abo ga."

31 Tine tikere 'ba kinza tila'ba mi kɔmo kɔzi Boko'ba bo didi na 'do di'dike kɛdi kulɔwɔ.

32 Omerike go kada ma dɔgba tɔnɛ ga bi kopɔ 'ba Boko'ba koyi ye ne te. Mi kada nima ombike gomo 'deni ro ma kɛnyɛ tine a'da ye dɛ yo.

33 Mɔto ga kiti'ja ye kɔmo bilaka ma konzi ko'do ye ro ma kɛnyɛ, kɛnyi kodɔ'bɔke roye ngi ti ya mɔto ga ame kɛdi ko'do gbɛ tara ne.

34 Ombike gomo koto ti ya ame ga mi maboso ne. Kina ɔdo kolo e'be ga pele kpe ngi le ti mi kɛyi, ikalike 'deni ma kɛddike ti a mɔto ame ro ɲburuɲburu ne.

35 Kina me kinza kebe kolo'bɔke dɛ 'do ko'jake bi gomo 'ba roye.

36 Ogbɔke dɔki'di ye kitigo to'do ako'dɔko 'ba Boko'ba kina ti ko'jake yɛyi abo ame bo kɛdi ko'do ne ngi.

37 Kɔzo ame tɔnɛ mi akugu kiya te, "Nge mbowa te yo na bo ma ko'dɔko tako mo tɔnɛ ti kɔmɔ ngi. Bo inza kigabi.

38 Kina bo lende laka ma ga ti kididi ngi go ti'di dɔnni go lende ma. Ne ɔdo mɔto kileki koga kpɛni goma yimɔ inza kɛyi kpe romo."

39 Dinzake kpe ro bilaka ame 'do kileki 'bɔwu koga kpɛni go bo kebe kɔlu yaga ne. Di'dike doze 'deni go lende abo kina bo ti kɔmo ze ngi yaga di mi tɔlɛ.

11

Meri

1 Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ro tikali wa ame ga dɛdi'ke ti kɔmo ki'di gomo ne, kina tikali mo gbɛ wa ame ga gba kinza ko'ja kinɛ mo dɛ ne ɛdi ngi ro ma laka.

2 Go kɔ'du 'ba ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di bo Boko'ba ngi ti mi kɛyi ro 'bu ze lobu ga ma tɔnɛ bine ne.

3 Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na me ki'di 'do dikalike Boko'ba na ko'ba wa pili naga nime ti lende 'ba kpa bo. Wa ame ga kinza ko'ja kinɛ mo dɛ ne bo o'do kindia yaga ko'ja ti kɔmo.

4 Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di Abele ko'de kpa kɔzi ki'di ma laka zi Boko'ba kebe 'ba Kayina. Kina Boko'ba ngi ti mi kɛyi go kpa kɔzi ki'di abo kɔngɔ bo ro bo lende laka. Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na me ki'di lende 'ba Abele kɛdi gba kiyandi ze ko'ja bo kolɛ abo 'deni mɔlo.

5 Ti'di do go lende 'ba Boko'ba na ki'di tɔlɛ kupɔ Enoke dɛ tine kogba bo tara ro ma kididi kari toro zi Boko'ba, kinɛ bo kindia dɛ kpe mi doyasi bine. Rɔmɔyi mi

akugu yayi iya te gba kinza kogba bo dē Boko'ba ēdī ti mī kēyī rō bo.

⁶ Tine bōto mōto o'bo dē ma 'dō kiyēyī dōkī'dī Boko'ba ngī tara kinza ma bō mo ki'di dōnī go lende 'ba Boko'ba. Rōmōyī bō ame kēdī kumōtu bo Boko'ba o'dōko ki'di dōnī ngī gōmo rō ma laka Boko'ba ēdī kina ti ki'di bi gōmo 'ba rōmo ngī.

⁷ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di 'dō Nowa kuwō ma Boko'ba kose kpa bilaka 'deni ti wa ame gba rō ma kōwo bo ko'ja kinē mo dē ne, ki'di bo ko'do sorope lōbu tōmō rōnnī yīmo ti bilaka abo ga. Ti'di dō abo 'ba Nowa na kileme ma laki ngī pili rō bō lende kēnyē kina ki'di Boko'ba koṅgo bo rō bō lende laka.

⁸ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Abarayama kuwō dō Boko'ba kēnyī di mī dōyayi 'bēnnī kari mī go bi ame 'dō Boko'ba kari ki'di 'jaa zi bo rō yayi abo ne. Bo ēnyī ngī di mī dōyayi 'bēnnī bo kari kinza ma bō kīkālī bi ma bō kēdī kari teyi mo.

⁹ Gō ti'di dō go lende 'ba Boko'ba Abarayama oloma 'deni mī rō kilaka kōzo bō lōwō mī yayi nima Boko'ba kiya 'deni ti'di mo zi bo ne. Yisika ni ti Yakoba oloma 'deni gbī yayi tara kōzo bō lōwō ko'ja Boko'ba kiya ra ngī te yayi nima ti kēdī rō ē'bēnnī.

¹⁰ Rōmōyī Abarayama ēdī ti kōmo ki'di gō tolo ma gawo ame bō kiteri mo ti bō kubō mo na rō n̄ere Boko'ba ne gō kō'bō ngī n̄buru gō bi mo.

¹¹ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Abarayama kebe kōyō kole ko'ja Sara kōro ra pa tara rō kōto bō kōndē abo 'deni kote. Bo omeri ngī wa ame Boko'ba kose 'deni zinnī ne ti ko'do rōnī ngī rō ma laka.

¹² Gō lende mo na me Abarayama kōto kpōkī mo tōnē kōndē 'deni yaga rō tōku ne kupō mo kēnyī kara ngī konzi kōzo kēlu 'ba mītōro ni ti yayi lida 'ba kpa mini lōbu ame bōto kō'bo dē tītētē mo ne tara.

¹³ Lijē bilaka naga nime olē ga 'deni pili mī meri 'bēnnī mī ti'di dōnnī go lende 'ba Boko'ba gba kinza ma lijē ko'ja yēyī lōbu mo tōnē Boko'ba kiteri 'deni 'dō ti'di mo zi bilaka abo ga ne. Tine lijē o'ja 'deni nge tara rō ma kōwo na lijē ngī ti mī kēyī gōmo. Rōnnī aya dē di bi tīdēkī lijē rō bō lōwō mī loma 'bēnnī mī dōyayi nime bine

¹⁴ Ame kindā ngī lijē ēdī toma yayi mōto ame gō kēdī zinnī rō ē'bēnnī ne.

¹⁵ Doyayi ame lijē kola 'deni gōnnī ne na dē kpe lijē kēdī komeri. Ma kiya te na lijē kēdī komeri lende mo ra dēne lijē ti kēnyī kuyī dōnnī kileki kari teyi.

¹⁶ Tine lijē o'dōko dōyayi ma laka ame kina rō dōyayi 'ba mītōro ne. Kina rō Boko'ba aya dē gbī di zinnī gō ame lijē kēdī

kīdēkī bo rō Boko'ba 'bēnnī ne rōmōyī bo ilenjo gawo 'deni zinnī koda lijē.

¹⁷⁻¹⁸ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Abarayama ko'de Yisika toṅma mo rō akumu zi Boko'ba. Boko'ba iya 'deni molo zi bo te, "Ti Yisika na ti mi'di yi kēddī rō 'bu lōbu zi ma konzi." Tine pele tara o'do Boko'ba kēnyī kiyōzo meri abo bo ilagi dē di bi to'de kole kōto kpōkī abo nima rō akumu zi Boko'ba.

¹⁹ Bo iyēnī ngī Boko'ba ti ko'bo toja Yisika yaga di mī tōlē. Kina me kōzo dōngala mo ngī tara Boko'ba oja Yisika 'deni yaga zi bo di mī tōlē.

²⁰ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na me ki'di Yisika kose gō yēyī ame ga Boko'ba kēdī ko'do zi kole abo ga Yakoba ni ti Esawu kada mōto ne.

²¹ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Yakoba ko'do yēyī dō kole riyō 'ba Yesepa ga mī kada 'ba tōlē abo. Bo ēnyī 'deni kogbo rō bo ti pērī abo bo kumōtu Boko'ba.

²² Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Yesepa o'do bo ko'bo tōlē 'deni kiya tōdo 'ba Yisarele di Ezipeto bo kose zinnī 'dō lijē kombi kilijba bo kari timo.

²³ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di 'bu 'ba Musa ni ti ma bo kusu dō bo n̄bō n̄yepē mo mota mī kada ma kōyō bo ne. Lijē oṅgo bo rō kole ma kele kina ngī i'di lijē kere rōnnī dē kpe di zi lende 'ba bō doliṅo.

²⁴ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Musa kilagi kinza kīdēkī bo dē rō kole 'ba nyiti 'ba bō doliṅo 'ba Ezipeto nima ko'ja bo kiyōbu 'deni yaga ne.

²⁵ Bo oza abo rō tombi gōmo ti bilaka 'ba Boko'ba di dō ame 'dō bo koloma nge mbowa rō lōṅo mī lende kēnyē.

²⁶ Bo omeri 'deni ngī tombi gōmo 'ba ti'ja kōzo 'ba Kurisitō ame Boko'ba kēdī koja ne na laka di dō mōri mbēmbē 'ba mī dōyayi 'ba Ezipeto. Rōmōyī bo ēdī ti kōmo ki'di 'dō to'ja bi gōmo 'ba rō bo di zi Boko'ba.

²⁷ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Musa kēnyī kola Ezipeto. Bo ere a mōto rō dōkī'dī kata 'ba bō doliṅo nima dē kpe. Bo o'bō ngī ti mī kēddī kōzo iya te bo o'ja kinē Boko'ba kinza ko'ja dē mo nime 'deni tara.

²⁸ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Musa kiyija gō to'do karama 'ba Pasaka zi Yisarele. Bo iya zinnī gō lijē kullī roma gō kpadōrī 'bēnnī ga kinza malayika 'ba tōlē kōdo kupō kole dōndende 'bēnnī ga ra.

²⁹ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di Yisarele ngī kumu dō Yōpō Kasi kebe mī dōyayi ma kēlē. Tine o'do Ezipeto kōdo ma 'bēnnī yō na mini kileki ngī pi'di kote domo pili yaga.

³⁰ Ti'di dō go lende 'ba Boko'ba na ki'di tēlī 'ba Yereko kulōru ko'ja Yisarele

kilingere 'deni kuru dɔmo n̄bɔ tɔ'dɔ mo dɔ modɔmoriyɔ.

³¹ Ti'di dɔ go lende 'ba Boko'ba na ki'di Raba 'ja bɔ rɔnyɔ tɔnɛ kɔmɔ ngi kinza kupɔ ni dɛ kɔtɔ ti bɔ kinza kuwɔ dɔ Boko'ba naga nima. Rɔmɔyɔ loko na kota bɔ kore 'ba Yisarele rɔ n̄ba.

³² 'Dɔ m̄lɛrɔ nduwɛ timo? Tine kada ɔ'bo ma dɛ kpe 'dɔ miyɛti go lende 'ba Gideni ni ti Baraka ti Samosona ti Yepete ti Dawidi ti Samɔlɛ gbɛ ti bɔ kumɛ lende 'ba Boko'ba mɔtɔ ga.

³³ Mi ti'di dɔnni go lende 'ba Boko'ba lijɛ o'dɔ ya 'deni ti bɔ dɔliɲɔ pili lijɛ ka'da. Lijɛ o'dɔ lende laka 'deni lijɛ ko'ja yɛyi mo tɔnɛ Boko'ba kose zinni ne. Lijɛ otomo kpa tabiyɔ ni 'deni teyi,

³⁴ lijɛ kiyɔlu pa'dɔ ma lɔbu naga, lijɛ kɔmɔ di kpa kulu. Lijɛ rɔ ma keɲme tine lijɛ ebe kitigɔ yaga. Lijɛ embe kɔzɔ ɔtɔ di mi ya lijɛ ka'da bɔ kanya 'ba bɔ lɔwɔ ni ngi lijɛ koga kirin̄a.

³⁵ Ti'di dɔ go lende 'ba Boko'ba na ki'di 'ja mɔtɔ ga kogba bilaka 'bɛnni ga ame pa rɔ tɔku ne kindin̄i kididi yaga zinni. Tine mɔtɔ ga ilagi 'bɛnni dɔ ngɔlɔ na kɔlɛ ngi m̄i aɲɔɲi 'dɔ koja lijɛ 'jaa m̄i lɔɲɔ ma laka di pɔtɔ tɔlɛ.

³⁶ 'Ba ya mɔtɔ ga opɔtɔ komba. Kudɔdu mɔtɔ ga ti zingiri ku'du m̄i maboso.

³⁷ U'du lijɛ ti dɔku kotopa minni riyɔ kupɔ lijɛ ti mbele. Lijɛ kulɛ ngi tara rɔ go n̄bululu n̄ge ti kilaka banya ni ti kamɔlɔ na gɔnni kɔzɔ bɔ lisa kɔdɔ gomo rɔnni ko'dɔ kɔɲɔni rɔnni nime te.

³⁸ Dɔyayi ma kele kɔ'bo tinn̄i inza. Lijɛ koloma ngi rɔ tulɛ kebe yi mɔkɔ kebe mi lɔngɔ dɔku ni. Bi 'ba loma 'bɛnni kɔ'bɔ ngi m̄i t̄ibɔrɔ ni ti gɔ.

³⁹ Ti'di dɔnni go lende abo 'ba Boko'ba i'di bo ngi ti m̄i kɛyi rɔnni. Tine pele yɛyi mo tɔnɛ Boko'ba kose ne lijɛ o'ja dɛ gba.

⁴⁰ Rɔmɔyɔ Boko'ba iteri a ma laka 'deni zize 'dɔ to'dɔ ze pili rɔ lɔbu kɔtɔ tinn̄i.

12

Loma Dɔ Dɔrɔ Boko'ba

¹ Ma 'beze tine lijɛ bɔ laja ma konzi tɔnɛ ga dɔgba bine ne na kɛdi 'deni nati rɔ tidayi ze. Kina ti, donake wa ame ga kɛdi kirakpa rɔnni kpa kɔri zize ne ti pili yaga. Dopepeke rɔze yaga di zi lende kɛnyɛ nime kɔnyɔ 'deni ngi gɔze ne. Dogboke rɔze laka 'dɔ dolɔlɔke di m̄i rin̄a dɔlɔ nime m̄i loma ze.

² Di'dike kɔmɔze ti kɔ'bɔ n̄buru dɔ Yɛsu ame bo na kodɔrɔ kɔri 'deni zize ti'di dɔze go lende abo kokɔnyi ze 'deni gbɛ yimo ne. Pele m̄i tutɔti bo tɔnɛ bo asi dɛ yaga di rɔ ndɔbɔ abo. Lende 'ba lɔɲɔ nime kɛdi koda bo i'di rɔ bo ngi kaya dɛ di bi tɔlɛ

dɔ ngɛrɔ. Kina me le'jete bo kɛdi koloma 'deni dɔ dɔrɔ Boko'ba.

³ Omeri go gomo nime Yɛsu kombi di kpa kɔzi bɔ ndɔ'ji bo lende kɛnyɛ ni ne te. Kina kinza ki'di dɔki'di yi kombi dɛ kidaki ngi.

⁴ Rɔ kopi 'bi m̄i lende kɛnyɛ ɔmɔ dɛ gba m̄i tɔlɛ.

⁵ Lende 'ba dɔki'di kɛddi tɔnɛ kiya zize bine kɔzɔ kole tara ne udɔlu 'deni di dɔye? Ame kiya te, "Kole ma, ɔdɔ bo Boko'ba kileki ndoro 'bi dɔyi kinza keɲge dɛ yaga di rɔmo. Kina ɔdɔ bo kamo dɔyi kinza kɔtɔ dɛ ngi kɔoro.

⁶ Rɔmɔyɔ ya ame ga pili bo kɔ'ɔ ne na bo kɛdi kamo dɔmo tara mɔlo. Ame ga bo kɔ'ɔ rɔ kole abo ga ne bo ɛdi kiyandi mɔlo tara bo ko'dɔ yida rɔmo."

⁷ Ombi gomo 'bi ga ti pili ti m̄i kɛddi rɔmɔyɔ 'bu na kɛdi rɔ tiyandi yi. Gomo nime i'di 'deni ngi kinda Boko'ba na kɛdi rɔ tiyandi yi ni kole abo. Tara ne kole mɔtɔ ɛdi ame 'bu mo kiyandi dɛ ko'dɔ yida rɔmo?

⁸ ɔdɔ kiya te kɔmɔ ma 'bɛyi ngi du di m̄i gomo nime kinza ma ko'ja yi dɛ kɔzɔ 'ba kole ma laki, ni ma 'bɛyi nima ti kinza rɔ kole ma laka ɔtɔ. Ni kole m̄i maɲba na ka.

⁹ 'Bu ze ga ma m̄i dɔliɲɔ nime bine iyandi ze ko'dɔ yida rɔze kɔ'ɔ na doroke lijɛ. Ne 'bu yi ma lɔbu nime m̄itorɔ ne ebe koro bo dɛ go wa'di 'dɔ ko'ja didi ma n̄burun̄buru?

¹⁰ 'Bu ze ga ma m̄i dɔliɲɔ nime bine iyandi ze ti to'dɔ yida rɔze kɔ'ɔ go wa ame ga lijɛ ko'dɔko go ko'dɔ laka zinni ne. Ne ma 'ba Boko'ba bo ɛdi ko'dɔ rɔ lende laka zize go dɛdike gbɛ rɔ ma laka kɔzɔ 'ba bo.

¹¹ ɔdɔ akiyandi kɔmɔ ziyi mɔtɔ ebe kinda za yaga 'bɔwu rɔ gomo kinza kpe rɔ lɔɲɔ. Tine ame ga kiyandi 'deni laka timo ti ko'ja kpa kɔzimo ngi rɔ lende kɛyi 'ba bɔ lende laka ni.

¹² Kina ti, ombi kɔnyɔ yi ma kilada 'deni mo nima tɔrɔ kogbɔ ndiyi ma kidaki nima yaga kitigɔ.

¹³ Iɲɔ kɔri kodɔrɔ zi ndiyi kinza ma ka'bo naga keɲme ra bɛri, tine kilɛɲɔ lijɛ yaga.

Loma Ti Lende Kɛyi

¹⁴ Ogbo rɔyi toloma m̄i lende kɛyi ti ya ma laki pili to'dɔ mo n̄ge rɔ lende laka 'ba Boko'ba. Rɔmɔyɔ ɔdɔ ko'dɔ dɛ tara to'ja Boko'ba ziyi na ti kinza nati.

¹⁵ On̄go rɔyi laka kinza kebe kɔzɔ ra yaga di m̄i kɔri 'ba lende kɛyi 'ba Boko'ba. Ni mɔtɔ on̄go laka kinza kebe konza ngira'da ma kata ne ra kebe tirasi bilaka.

¹⁶ On̄go laka kinza kɛddi ra rɔ bo yɛri ala kɔzɔ Esawu bɔ kinza koro Boko'ba tɔnɛ kugɔ rɔ lɔbu abo 'ba kole dɔndende ngi dɔ lebe kɔtɔ 'ba akonyo ne.

¹⁷ Ikali 'deni, di pötö mo 'böwu bo ileki tēgē 'dō 'bu bo ko'do yēyī zi bo. Tine ilagi ngī yaga di zi bo rōmōyī ɔ'bo dē kpe zi bo tuyī yimo bo koma pele ti tōlo kōmō bo.

¹⁸ Inzake kozo 'ba Yisarele tōnē ga lijē kako kōmō ngī dō wa ame lijē ko'ja ti kōmōnnī kuwō gbī ne. Lijē ako 'deni kōmō dō dōku 'ba Sinayi ti pa'do kōbō gbī ti mandōlu ti lili ma kembe

¹⁹ ti birɔ tapi 'ba tɔtɔti ti mugu Boko'ba ma kilende. Kina ɔdɔ lijē kuwō 'deni tara tine lijē oma'jo rōnnī zi bo kinza ki'di bo kilende dē kpe zinnī.

²⁰ Rōmōyī kō'du ki'di abo mo ga itigo ra kulōwō. Ame kiya te, “ɔdɔ a ma kozo banya ni ti kamōlō ni pele kosa rō dōku nima ku'du ngī kupō yaga ne.”

²¹ Kīnē mo i'di bilaka kere kulōwō, Musa kiya ngī te, “Ma rō tikere. Roma ēdi kilē'di.”

²² Tine kpe ma 'beye ɔmōke 'deni dō dōku 'ba Ziyona, gawo Yerusalemame mo mitoro, liɔo 'ba Boko'ba bo didi ne, ti tindi 'ba malayika ma konzi.

²³ ɔmōke 'deni mī nbele 'ba kole dɔndende 'ba Boko'ba ame ga kugu mōyī mo 'deni mī buku 'ba didi ne. ɔmōke 'deni zi Boko'ba bo to'do burē kodoro dō bilaka pili, gbī zi bo lende laka ma molo tōnē ga bo ki'di lijē 'deni kēdi kozo bo gbī tara ne.

²⁴ ɔmōke 'deni gbī zi Yēsu bo ko'de lōmu la'ja zize, roma bo kulī 'deni roze turōgō ze. Roma nime udu dē kozo 'ba Abele, tine udu 'ba bo gɔ wa ma laka zize.

²⁵ Onɔke roye laka kinza kebe kilagike lende 'ba Boko'ba ame bo kēdi kilende ziye ne dē. Ya ma dogba tōnē ga kilagi lende abo di dō dōku bine ne, lijē okpe dē du te yaga di mī gomo mo. Ne ɔdɔ dilagike ma 'beze lende ame di mitoro ne, ti dōpuke yala di kpa gomo mo?

²⁶ Mī kada nima yayi mugu bo ma kudu iyaya yayi 'deni. Kina me le'jete bo iya te, “Ti miyaya dɔyayi ni ti mitoro nge mī koto nati.”

²⁷ Tine ame bo iya te, “Nge mī koto nati.” Omba kina me kileme 'deni wa naga nime pili ko'ba ne ti kiyaya gomo 'deni ngī kona yaga, tine 'dō ma kinza kiyaya mo ga na nge koloma.

²⁸ Kina dolomake ti, ti mī kēyī. Boko'ba ēdi ki'di nere lōbu abo zize ame kinza kiyaya dē ne. Doroke bo Boko'ba ti dumōtuke bo kozo ako'doko abo.

²⁹ Rōmōyī bo Boko'ba ze na rō pa'do ma kitene wa kudī 'doyi.

² Kinza kolake gɔ tota bo lōwō rō nba dē. Rōmōyī ya moto ga pele ota malayika 'deni rō nba kinza ma kikali gomo.

³ Omerike ya ma tōnē ga koloma mī maboso ne te, ngī kozo iya te kpe na mī maboso tinni tara. Omerike ya ma tōnē ga mī gomo ne te, ngī kozo iya te kpe na 'deni mī gomo kozo 'benni tara.

⁴ Rō kogbe ki'di lende mo kēdi rō ma koro. Mē'dē ni ti 'ja kinda'ba ga lende mo laka. Rōmōyī Boko'ba ēdi kodɔ karama dō bo yēri ni kada mato.

⁵ Kinza kō'bō dē tombi dōki'di yi gɔ lende 'ba girisi. Wa ame kēddi 'deni timo i'di lende mo ko'bo yi. Rōmōyī Boko'ba iya 'deni te, “Minza mola yi. Minza milagi di rōyī.”

⁶ Kina dolomake ti, ti mī kēddi gɔ diyake te, “Nere Boko'ba na rō bo konyi ma. Minza mere kpe. Bilaka lesi inza ko'bo to'do ɔto zō.”

⁷ Omerike bo dō kanisa ma molo tōnē ga koloma rō tiya laja 'ba Boko'ba ziye ne te. Loma 'benni ga ti tōlō mo, omerike te. Kina 'dō kinda'bake gbī kozo ma 'benni tara mī ti'di dɔye gɔ lende 'ba Boko'ba.

⁸ Rōmōyī Yēsu Kurisitō uyī rōnī dē. Bo ɔ'bō 'deni tara tipiyara ene gbī tara tone nduwē n̄bō rō n̄burun̄buru.

⁹ Kinza kolake dō kupō akiyandi ma lōwō mato ga dē koto ye yaga di mī kori. A ma 'dō ki'di dōki'di kēddi ziye na rō lende kēyī 'ba Boko'ba. Dōlētī gɔ lende 'ba akonyo naga nima okonyi lijē boto bo koro mo ga dē du te.

¹⁰ Ma 'beze dēdike 'deni ti kpa kōzi ki'di zi Boko'ba ame lijē bo akumu mo tōnē ga mī rō mo yayi ne kosa akonyo mo dē du te kpenni.

¹¹ Bo akumu ma lōbu 'benni mo ga ɔ'bō to'de roma yēri na mī gɔ bi ma koro mo rō kpa kōzi ki'di zi Boko'ba gɔ lende kēnyē 'ba bilaka. Tine yida mo on̄ma n̄bō yaga mōkō di mī taya 'benni mo.

¹² Kina me 'deni gbī tara, Kurisitō ɔlē 'deni n̄bō mōkō yaga di mī gawo 'dō roma bo kurōgō bilaka pili yaga koro.

¹³ Kina ti, dēnyike dōdake yaga di mī taya 'ba bo mo ga darike zi bo 'dō lan̄a tōnē kodɔ rō bo ne kodɔ gbī roze.

¹⁴ Rōmōyī dinzake ti gawo ma n̄buru mī dɔyayi bine. Dēdike rō toma gawo ame kēdi kako 'jaa kada mato ne.

¹⁵ Kina ti, gɔ lende 'ba Yēsu dō'bōke ti n̄buru tilēlu Boko'ba. Akilēlu na rō kpa kōzi ki'di 'beze 'ba ya ma kēdi kideki bo rō nere naga.

¹⁶ Tine kinza kola gɔ to'do lende laka ti tokonyi bilaka dē rōmōyī kina rō kpa kōzi ma kiyēyī dōki'di Boko'ba.

¹⁷ Ya ame ga mbiri rō bo dɔye mī kanisa ne, uwōke dōmo. Lijē na kēdi konɔ gɔye

13

Ndose

¹ ɔ'bōke ti n̄buru tɔ'ɔ lōndō ye ga.

römöyī lijē na ti k̄yētī gō lende 'be ga kada mōto kōmō Boko'ba. I'dike lijē ko'dō ndōbō nime ti mī k̄yēi kinza meri gō lende 'ba kinza tuwō dōnnī. Römöyī ma tara inza kokonyi ye.

¹⁸ Umötuke nduwē gōze. Dikali ngī dinza rō to'dō lende k̄enyē, tine do'doko loma ze gō kō'bō rō ma laka.

¹⁹ Kina ma rō dō kiteli mo mititi ye pili 'dō kumötuke gōma gō Boko'ba kileki ma welo ziye yayi.

Mötu

²⁰ Ee, bo Boko'ba bō lende liya kokonyi ye. Bo na kombi Yēsu n̄ere ze bō konyi ma löbu koja yaga di mī tölē gō lende 'ba roma Yēsu ame lömu ma n̄burun̄buru abo kōrō 'deni n̄buru dōmo ne.

²¹ Bo ki'di lende laka abo ti pili ziye to'dō ako'doko abo. Bo ki'di Yēsu Kurisītō ko'dō ndōbō mize 'dō diyēyike dōki'di bo. Rō löbu kēdī zi bo Yēsu nduwē rō n̄burun̄buru. Amini.

²² Löndō ma ga, mugu wa naga nime 'deni ti'di dōki'di kēddi timo ziye. Moma'jo rōma ziye, uwōke dōmo ti mī k̄yēi römöyī lende mo ka le ngī mbowa.

²³ Mi'di ame ziye tikali mo, ope löndō ze Timatiyo 'deni yaga di mī maboso. Ɔdō bo kōmō girī naga nime zō bine, ti dari kōto ti bo ziye yayi.

²⁴ Umötōke bō dō kanisa ma yayi naga nima pili ti möyī ma ti bilaka 'ba Boko'ba pili. Bilaka ma Italiya umötō ye.

²⁵ Lende k̄yēi 'ba Boko'ba koloma tiye pili.

Akugu 'Ba YAKOBA

¹ Ma Yakoba bo koja laja 'ba Boko'ba kina gbi 'ba nere Yēsu Kurisitō, mumōtō ye kpe bilaka 'ba Boko'ba ame ga kiyēyike rōye 'deni mi doliṅo nime pili ne.

Gomo Ti Akiyari

² Lōndō ma ga, odo akiyari 'ba gomo ma gege moto ga ko'ja ye olomake ro loṅo ro mbēmbē go lende mo.

³ Miya ziye, odo konyake do gomo mo naga nima 'deni ti ti'di dōye ngi ro ma laka go lende 'ba Yēsu ti kō'bōke 'deni ngi nduwē di pōtō mo ro bo mi kēddi.

⁴ Ō'bōke nduwē ti mi kēddi kinza kogake kpeye ra go lende nime 'do kēddike ro bilaka ma laka zi Boko'ba kinza a ma kēnyē moto kēdi ra miye.

⁵ Ne odo kiya te ni bo moto kēddi ro lisa 'ba akikali, ititi Boko'ba, kina bo ti ki'di yi 'deni ngi kikali wa. Rōmōyi Boko'ba na ro bo ki'di wa ro ma sari zi bilaka kinza do kose teyi.

⁶ Kina odo kiya te kititi Boko'ba go wa moto, zi'yi ti'di dōyi gomo ro ma laka Boko'ba ēdi ki'di ngi zi'yi. Kina kinza ki'di lende mo dē kilikō dōyi. Bilaka ame kēdi ki'di lende nime kilikō dōni ne bo ēdi 'ba bo kozo surupu 'ba do mini lōbu ame lili kēdi kome nduwē kilaki timo ne tara.

⁷⁻⁸ Bo inza ti meri ma kodoro mi bo kina ma ki'di bo kō'bō ngi nduwē tuyi kori abo ne. Kina 'do bo kikali ngi ro ma laka Boko'ba inza ki'di wa ma koto moto du te zi bo.

Bo Lisa

⁹ Kpe bilaka 'ba Kurisitō ame ga ro lisa ne, olomake ti mi kēyi rōmōyi ēddike 'deni ro wa ma mbiri di komo Boko'ba.

¹⁰ Kina gbi tara, kpe bilaka 'ba Kurisitō ame ga ro bo wa ne, olomake ti mi kēyi rōmōyi ēddike 'deni ro wa ma titiyi di komo bilaka 'ba doliṅo nime. Rōmōyi bo wa ni ti kote rōnni kada moto ti wa 'bēnni ga kozo dōwōru 'ba ngēri ame lili kēdi kome kote yaga ne tara.

¹¹ Kada odo di bēri ti tututu 'bēni koṅma ngēri ngi kututu yaga. Kina dōwōru mo ga kilayi ngi me yaga tele mo kirasi rōni ngi. Kina gbi tara, bo wa ti kolē 'deni gbi di do wa 'bēni ga tara.

Mi Kēddi

¹² Ne odo ni bo moto ki'di miyi ngi kēddi zi gomo, koloma kinza koga kpēyi dē go lende 'ba Yēsu, Boko'ba ti ko'do yēyi ma laka 'deni ngi dōyi ti didi ma nburunburu. Kozo ame bo Boko'ba bo kiya 'deni molo

ti'di didi ma nburunburu zi ya ame ga ko'bo ne tara.

¹³ Ne odo ni bo moto gomo kēdi 'deni ko'do yi, kinza kiya dē te, "Boko'ba na me 'deni kēdi ki'di gomo nime ko'do ma 'do mari mo'do lende kēnyē." Inza du tara, wa moto inza ame 'do ki'di Boko'ba ko'do lende kēnyē, kina bo i'di gomo dē gbi ko'do bilaka 'do ki'di lijē kari to'do lende kēnyē.

¹⁴ Meri kēnyē 'bēnni 'ba bilaka lesi na kindēndē lijē 'deni kinda'ba lijē, kina ma ki'di lijē ko'doko ngi ro to'do lende kēnyē.

¹⁵ Kina meri kēnyē 'bēnni ga kēnyi komo ngi kōyō ro lende kēnyē. Kina odo lende kēnyē nima kulu rōni 'deni na kōyō 'bēni ngi ro tolē.

¹⁶ Kpe lōndō ma mo'vo kulōwō naga nime, kinza kilikōke dōye dē.

¹⁷ Wa ame ga pili Boko'ba kēdi ki'di zize ne kina 'do ro wa ma laka kina gbi nge ro wa ma kele. Bo na me ko'ba kada ni, ti nyepi ni gbi ti kēlu 'ba mitoro. Ne bo ō'bō dē tiyese ro bo yaga kozo 'ba kada ame kēdi kiyese rōni yaga 'do ki'di go bi kēdi kōlu dōyayi nime ne tara, kina bo uyi ro bo dē gbi.

¹⁸ Bo o'doko ze 'do dēdike ro wa ma kele ro do kiteli di mi lōngō wa pili ame ga bo ko'ba doliṅo nime bine ne, kina me bo kuwōwō lende kodoro abo 'deni zize 'do ki'di ze dididike yaga ro ma lōlōwō.

Mbili Ni Ti Kpa

¹⁹ Kpe lōndō ma mo'vo kulōwō naga nime, ziye tikali lende naga nime laka. I'dike mbili ye kapa tuwō lende ne tine, i'dike kpeye kēdi ro ma kirindī di bi tiya mo. Kina kinza kēnyike dē gbi welo ro 'diri ti bilaka moto,

²⁰ rōmōyi bilaka ame 'deni ro 'diri ne inza kikali to'do wa ma laka ame ga Boko'ba ko'doko ne.

²¹ Olake go lende kēnyē pili, kinza ko'doke mi kombi dē kpe. Ojeke mbili ye laka go lende 'ba Boko'ba. Bo i'di lende naga nima 'deni miye 'do ki'di tigo ziye 'do komo ye di mi tolē.

²²⁻²³ Ne kinza kō'bōke dē tuwō lende 'ba Boko'ba nge ro tuwō, ziye gbi 'do tari to'do mo. Bo ame kēdi kuwō 'bēni lende 'ba Boko'ba nge ti mbili ni kinza bo ko'do dē ne, bo ēdi 'ba bo ka ku'bōlu ro bo ro tu'bōlu. Bo ēdi 'ba bo kozo bilaka ame kēdi koṅgo rōni di mi mandara ne tara.

²⁴ Bo oṅgo ro bo laka di mi mandara ne odo bo kari 'deni mbowa yaga kinē bo tōnē udōlu ngi yaga di do bo.

²⁵ Ne bo ame kinda'ba kō'du ki'di 'ba Boko'ba ko'do ki'di kinza kudōlu di do bo ne, bo na ti kēdi ti yēyi ma laka mi ako'do abo, rōmōyi kō'du ki'di 'ba Boko'ba na pili ro ma laka ki'di ze gbi dēdike ro do ngōlō.

²⁶ Nĩ bɔ mɔtɔ ma di ziyi iya te nĩ bɔ ko'do mɔtu na? Ne ɔdo kiya te kogbo do dɔnde'de yi dɛ bɛri di bi tiya lende, ɛddi ɛ'bi ka ku'bɔlu rɔyi rɔ tu'bɔlu. Kina mɔtu ko'do 'bi naga nima ɛdi ka ngi rɔ wa sari zi Boko'ba.

²⁷ Rɔmɔyi mɔtu ma laka ame 'bu ze Boko'ba ko'doko di zize ne, kina rɔ tokonyi kiri'bala ni ti makuru'bɛ ame ga rɔ lisa ne di mĩ gomɔ 'benni ga, kina gbĩ 'do dɔngoke roze laka di zi lende konya 'ba dolinɔ naga nime.

2

Kɔmɔ Geli

¹ Kpe lɔndɔ ma ga ame ki'dike doye 'deni go lende 'ba nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ lɔbu 'ba do wa pili ne, kinza ko'doke kɔmɔ geli dɛ zi bilaka.

² ɔdo kiya te bilaka ma riyo mɔtɔ ga kako mĩ bi 'ba mɔtu 'be, bɔ mɔtɔ rɔ bɔ wa ti bɔngɔ ma kele rɔni ti wa 'ba dokole kɔzi ma kele, kina bɔ mɔtɔ 'bɛni rɔ bɔ lisa ti bɔngɔ ngɔrɔ rɔni kako gbĩ, kinza ko'doke geli dɛ mĩ lɔngɔ lijɛ.

³ Ne ɔdo kiya te bɔ ama ti bɔngɔ ma kele rɔni ne na kɛnyiɛ nge kumɔtɔke rɔ ma laka kiyake teyi, kiya te, "Ako koloma do kiti ma laka nime bine." Kina kebe kɛnyi kuyike kɔmɔye do bɔ ma ti bɔngɔ ngɔrɔ rɔni nima kiyake te, "Ni, ɔrɔ 'bɛyi yayi, ala ako koloma bɛri mĩ yayi bi ndize bine."

⁴ Irasike kɔ'du 'deni rɔmɔyi ebeke 'deni za kozake mĩ bilaka ti to'do burɛ 'ba bilaka rɔ ma kɛnyɛ.

⁵ Kpe lɔndɔ ma mɔ'ɔ kulɔwɔ naga nime, uwɔke lende nime laka. Bɔ lisa 'ba dolinɔ naga nime lijɛ na Boko'ba koza 'deni 'do ki'di dɔnni go lende 'ba Yɛsu. Kina lijɛ na ti kɛdi kɔzɔ bɔ wa tara kɔmɔ bo. Bo ɛdi ko'do yɛyi zinni ti wa ma laka 'ba mitɔrɔ kɔzɔ ame bɔ kiya 'deni molo to'do yɛyi zi ya ame ga kɔ'ɔ bo ne tara.

⁶ Ne kina me kpe kebeke za 'bɔwu titi'ja bɔ lisa. Ma kikalike 'beye, yɛ mo ga na kɛdi kɔnɛnɛbe ye ne? Bɔ wa na dɛ? Bɔ wa naga nima lijɛ na kɛdi kitinji gɔye kɔmɔ kiti 'ba burɛ.

⁷ Ikalike dɛ, lijɛ na gbĩ tɔnɛ koloma bine rɔ tiya kpa kɛnyɛ rɔ nɛre ze Yɛsu Kurisitɔ ame kpe rɔ bilaka mo ga ne?

⁸ Kɔ'du ki'di 'ba nɛre ze Boko'ba ame kugu mĩ buku abo ne, iya te, "ɔ'ɔ lɛpi yi mɔtɔ gbĩ kɔzɔ ame kɔ'ɔ yida rɔyi ne tara." ɔdo kiya te ko'doke 'deni ngi tara o'doke lende ma laka 'deni.

⁹ Ne ɔdo kebe ko'doke geli 'deni mĩ lɔngɔ bilaka, o'doke lende kɛnyɛ 'deni kina inzake gbĩ kpe rɔ bɔ koro kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba.

¹⁰ Rɔmɔyi kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba nime ɔdo koro 'deni me kina kebe kɛnyi 'bɔwu kirasi nge rɔ ma kɔtɔ mɔtɔ, irasi lijɛ nima 'deni pili rɔ gomɔ.

¹¹ Kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba mɔtɔ iya 'deni te, "Kinza ko'do yɛri dɛ." Kina mɔtɔ iya 'deni gbĩ te, "Kinza kupɔ bilaka dɛ." Ne ɔdo kiya te ko'do yɛri dɛ pele, kina ɔdo kupɔ bilaka 'deni irasi kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni kina inza kpe rɔ bɔ koro mo.

¹² Kina me miya 'deni ziye, i'dike lende ko'do 'be ga ti lende kiya 'be ga kɔ'bɔ pili rɔ ma laka. Rɔmɔyi kɔ'du ki'di 'ba Boko'ba i'di ye 'deni kolomake rɔ do ngɔlɔ. Kina i'dike lende mo kɛdi doye, Boko'ba ɛdi ko'do burɛ 'be kada mɔtɔ ti lende naga nime. ɔdo kiya te o'doke ala o'doke dɛ pele.

¹³ Mĩ kada 'ba burɛ mo nima yayi Boko'ba inza ki'di mĩ bɔ kɛyi kpe rɔ bilaka ame ga ko'do mĩ kɛyi dɛ gbĩ zi lɛpi nni ga ne. Bo ti kodɔ karama ngi dɔnni. Ne ya ame ga rɔ bɔ mĩ kɛyi ne inza koloma rɔ tikere mĩ kada mo nima.

To'do Lende Laka

¹⁴ Lɔndɔ ma ga, ɔdo nĩ bɔ mɔtɔ kiya te i'di dɔyi 'deni go lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ, ne ɔdo kiya te ko'do lende laka mo dɛ lende 'bi naga nima ɛdi ka ngi rɔ wa sari. Kina gbĩ ti'di dɔyi nge go lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ nima inza kikalɔ tɔmɔ yi di mĩ burɛ 'ba Boko'ba.

¹⁵ ɔdo kiya te nĩ bɔ mɔtɔ kari ko'ja lɔndɔ yi ti lɛmi yi mɔtɔ ga kɛdi rɔ leri 'ba bɔngɔ ala 'ba wa mɔtɔ ame go lijɛ konyo ne,

¹⁶ kina kɛnyi kiya zinni, kiya te, "Boko'ba ki'di yɛyi laka abo koloma doye, koja go akonyo ziye go konyoke, ki'di bɔngɔ 'ba bi kɛyi ziye." Ma komeri 'bɛyi lende 'bi nima ti ko'do wa'di zi bilaka naga nima? Rɔ ma laka ɔdo kiya te ki'di wa mo tɔ nima lijɛ kɛdi rɔ leri mo ne dɛ zinni, lende 'bi naga nima inza ko'do wa mɔtɔ du te zinni.

¹⁷ Kina gbĩ tara, bɔ ame kɛdi kingele 'bɛni nge kiya te bo i'di dɔni 'deni go lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ kinza bɔ ko'do lende laka 'ba Boko'ba mo dɛ ne, lende kiya abo naga nima ɛdi ka rɔ tɔku.

¹⁸ ɔdo bɔ mɔtɔ kɛnyi 'ba bɔ kiya te, "Bɔ nime na ki'di dɔni 'deni rɔ ma laka go lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ, kina bɔ ame na rɔ bɔ ko'do lende laka 'ba Boko'ba." Ti mɛnyi mititi bɔ mo nima miya te, "Iyɛti zɔ te, bilaka mɔtɔ ti kikalɔ 'ba bɔ nge ti'di dɔni go lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ rɔ ma sari kinza ma bɔ ko'do lende laka mo totondo mo ga?" Ne 'bama ndɔbɔ ko'do ma na ti kileme rɔ ma laka ziye mi'di doma 'deni go lende 'ba Yɛsu Kurisitɔ.

¹⁹ I'dike doye 'deni gomo Boko'ba edi nge koto. Tine ele sowa. Ne noki ame gbi ro bo koja laja 'ba Satani ne lije ikali lende nima gbi kozo wa nima tara, kina ronni ki'di ngi tile'di di zi tikere go ko'du mo.

²⁰ Ni bo do kirindi nime, mede mileme ziyi ro ma laka. Odo bo moto kya te bo i'di doni 'deni go lende 'ba Yesu Kurisito kina odo bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba de, lende abo naga nima edi ka ro wa sari.

²¹ Ongoke 'bu ze lobu Abarayama te. Wa'di na ki'di Boko'ba kideki Abarayama ro bo lende laka? Lende ko'do laka 'ba Abarayama ame bo kilagi de 'do tumu kole abo Yisika ro roma zi Boko'ba ne, kina ma ki'di 'do Boko'ba kideki bo ro bo lende laka ne.

²² Kina dongoke te, Abarayama i'di do bo go lende 'ba Boko'ba kina bo ko'do lende mo ro ma laka. Kina ndobo abo naga nime ki'di bo ngi kikali lende 'ba Boko'ba ro ma laka.

²³ Lende nime o'do roni 'deni kozo lende ma tone kugu molo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "Abarayama i'di do bo 'deni go lende 'ba Boko'ba kina me ki'di Boko'ba kideki Abarayama ro bo lende laka ne." Kina ma 'do kiya te Abarayama ro bo pori ma laka 'ba Boko'ba ne.

²⁴ Kina me dikalike 'deni lende ko'do laka 'ba bilaka na kedi ki'di Boko'ba kideki lije ro bo lende laka. Inza nge go lende 'ba ti'di donni go lende abo.

²⁵ Kina gbi kozo lende 'ba Raba ma tone ro 'ja bo ronyo mi kada 'ba 'bu ze lobu ga bine ne tara. Boko'ba ideki loko 'deni ro bo lende laka go lende laka 'beni ame loko ko'do zi bo kore ze ga 'ba Yisarele ame koja kari bi tongo mi dolijo 'beni ne, ame loko kota lije koloma lijo 'beni kina loko kokonyi lije ki'di kirija kebe go kori moto ne.

²⁶ Kina gbi tara bo ame kiya te bo i'di doni 'deni go lende 'ba Yesu Kurisito ro ma sari kinza bo ko'do lende laka 'ba Boko'ba de ne, lende abo nima edi ka ro toku kozo yida ro ame 'deni kinza didi yimo ne tara.

3

Donde'de

¹ Londo ma ga, kinza bilaka ma konzi 'beye moto ga koloma de me ro bo koma kiyandi 'ba lende 'ba Boko'ba. Romoyi dikalike 'deni ze ame ga ro bo koma kiyandi ne, ze na Boko'ba kedi kodoro bici lende roze ro do kiteli di do 'ba ya ma laki pili.

² Ze bilaka lesi pili dirasike lende ma konya. Ne odo bo moto kirasi lende ma koto moto de ti tiya lende ma kenyé, bo na

ro ma laka ro ma koro, kina bo na gbi ti kikali togbo do yida ro bo ga pili beri.

³ Dongoke kosani te, ze bilaka lesi di'dike yamo kpamo kina dosike kabi yoki mo 'do ki'di kuwo doze, ame 'do dikalike tuyi kpamo go kori ame ga dedi do'dokoke tari teyi ne.

⁴ Kina dongoke lende 'ba sorope ame ga kedi kilingere kebe do mini lobu ne gbi te. Sorope naga nima iyebu 'beni ngi ro do kiteli ame lili ma kembe na nge kedi kitinji gomo 'do kari. Ne bilaka ebe tuyi kpamo ti ngeri ma titiyi kari go kori ame lije kedi ko'doko tari teyi ne.

⁵ Donde'de ze bilaka lesi nime na gbi tara. Bo na ma le titiyi, tine bo ebe tedi ro bo ti tiya lende ma lobu naga.

Dongoke pa'do te, pa'do ma titiyi odo kogba kusu mi lindi 'ba moli ma lobu edi konma tara kote yaga.

⁶ Donde'de ze bilaka lesi nime edi gbi kozo pa'do tara, bo na ro mi zana 'ba lende kenyé 'ba dolijo nime. Kina me bo gbi ro kapa 'ba yida roze moto kina bo ki'di lende kenyé ngi kita'ba kote roze pili. Kina me donde'de kusu pa'do ma lobu 'ba Gehena 'deni ngi ro didi ze ga 'do kirasi loma ze ga pili yaga.

⁷ Ze bilaka lesi dikalike ti'di dokomali yeri 'ba yi moko, ti yali ni, ti wa ma titi ma kedi kele kebe beri naga, ti kenze ni kedi mi koma kozize.

⁸ Ne boto ma koto moto ikali de ma 'do kogbo do donde'de ni beri. Donde'de 'beni ngi ro wa ma kenyé ame kikali de tolo ma le, bo oso 'beni ngi lo ti wowa ma kata ame ga kedi kupo bilaka ngi kozo wowa 'ba mure tara ne.

⁹ Kina me dedi diléluke nere Boko'ba ame ro 'bu ze ne ti donde'de ze ga kina debe duyike 'bowu gbi tulomu bilaka lepi ze ga ame Boko'ba ko'ba 'deni gbi kozo bo tara ne timo.

¹⁰ Akilelu ma laka ni ti lomu ma kenyé naga edi kodo kpaki di mi kpa kotokoto nima. Londo ma ga, lende nima ele de, kinza do'doke de tara.

¹¹ Daa koto ikali de ma 'do kulowu mini ma kindili gbi ti mini ma kata di koma kotokoto nima.

¹² Ngéri keli ikali de ma 'do kana kolo kina ngéri maa ikali de gbi ma 'do kana keli. Kina gbi tara daa ame kedi kulowu 'beni ro ma konzoloro ne ikali de ma 'do kulowu mini ma laka.

Akikali Ma Laka

¹³ Ni bo moto odo keddi ro bo kikali lende, oloma ro bo ko'do lende laka 'do lende keyi 'bi na kileme akikali 'bi nima.

¹⁴ Ne odo keddi ro bo mi kombi, ro bo mi kata, kina gbi ro bo mi kututu, kinza

kebe dē tēbī rōyī gō dōyī kiya te nī bō kikali lende na. Nī bō ame kēddī kiya tara ne lende 'bī nima inza du te rō ma kodōrō.

¹⁵ Kina akikali 'bī nima inza gbī rō ma Boko'ba ki'di. Akikali 'ba Satani ni ti 'ba bilaka 'ba doliṅṅ nime na ka.

¹⁶ Rōmōyī mī kombi ni ma ti mī kututu na kēdi ki'di bilaka kebe to'do lamo ni ti lende ma kēnyē mōto ga.

¹⁷ Ne bilaka ame ga Boko'ba na ki'di akikali 'bēni teyi ne lijē o'do 'bēnni wa pili rō ma kodōrō. Lijē o'do 'dīrī dē ti bōto kina lijē o'do komo kēnyē dē gbī do bilaka. Kina lijē o'do mbili minyi dē gbī, lijē o'bō 'bēnni ti mī kēyī, kina lende ko'do 'bēnni ga kō'bō ṅgī pili rō ma laka. Ya ame ga 'deni te ne o'do komo geli dē zi bilaka, meri 'bēnni pili rō ma laka.

¹⁸ Lijē na rō bō lata mī lōṅṅō ya ma konzi, ame lende kēyī 'bēnni ki'di bilaka 'deni 'do koloma kō'bō to'do lende laka 'ba Boko'ba.

4

Mī Kombi

¹ Wa'di ga na kēdi ki'di ye kamoke ko'doke 'dīrī rō gō rōye? Meri gō ako'doko ma kēnyē 'ba yida rōye ga na kēdi ko'de lende naga nima. Rōmōyī meri naga nima o'bō ṅgī rō to'do ya miye 'do kogbo ye bēri.

² O'dokoke wa mōto ga, kina odo ko'jake dē yo kina miye kēnyī kombi ṅgī rō lēpī ye ga. Kina mī kombi 'be ga kodo ṅgī rō lamo ni ti 'dīrī ziye 'do tupō lēpī ye ga yaga.

Ne wa mo naga nima ko'dokoke ne o'jake dē rōmōyī ititike Boko'ba dē su gō lende mo.

³ Ne odo kititike Boko'ba gō lende 'ba wa mo naga nima bo inza ki'di gbī ziye rōmōyī akititi 'be ga ele dē. Eddi kititike wa naga nima odo ki'di 'deni ziye 'do ki'dike ṅge koloma rō wa 'ba lōṅṅ 'ba gbagba ye ga.

⁴ Kpe bilaka ebeke toga kpeye gō lende 'ba Boko'ba kozo 'ja ame kēdi ko'do yēri di do mē'dē nī ne tara. Ikalike dē su to'cō wa 'ba doliṅṅ nime na rō wa ame kēdi ko'do ya ti Boko'ba? Bilaka ame ga kiya rōnni rō bō ko'cō wa 'ba doliṅṅ nime kulōwō ne lijē na ko'do rōnni 'deni rō bō ko'do ya ti Boko'ba.

⁵ Ikalike dē, lende tōnē kugu mī buku 'ba Boko'ba ne ēdi ṅgī rō ma laka, ame kugu kiya te, dōki'di nime Boko'ba ki'di mize ne ṅgī rō dōki'di 'ba mī kombi?

⁶ Tine Boko'ba mī bo ēyī rōze sowa kina me bo ki'di tigo ame rō do kiteli di do mī kombi ze ga ne. Eđi 'deni gbī kozo lende ma tōnē kugu mōlo mī buku 'ba Boko'ba kiya te, "Boko'ba ēdi rō ya ti bilaka ame ga kō'bō tubōtō rōnni ne. Mī bo ēdi kēyī ṅge

rō ya ame ga koto ē'bēnni dōnni le bēri ne."

⁷ Kina me mēdi miya ziye lende 'ba Boko'ba na kuwōke domo. Ilagike yaga di rō 'ba Satani 'do ki'di bo kirinṅa yaga di rōye.

⁸ Akoke zi Boko'ba kina bo ti kako gbī ziye. Kpe bō lende kēnyē naga nime, olake gō lende kēnyē yaga. Kpe bō dōki'di riyō naga nime, i'dike dōye gō lende 'ba Boko'ba ti dōki'di koto.

⁹ Uduke mōlo te di zi lende kēnyē 'be ga. Kinza kōgōke dē kpe, o'bōke rō mono. Kinza kolomake dē kpe rō lōṅṅ, ne tine o'bōke rō meri.

¹⁰ Ilelike rōye titiyi bēri komo Boko'ba kina bo ti ki'di ye 'deni ṅgī kēddike mbiri.

¹¹ Lōndō ma ga, kinza kiti'jake lēpī ye ga dē. Nī bō ame kēddi kiti'ja lēpī yī ga ame 'deni rō 'ba Kurisitō ne, kiya lijē rō ma kēnyē, kō'du ki'di 'ba Boko'ba na ma 'deni kiti'ja kiya rō ma kēnyē ne. Kina inza ē'bī kpe rō to'do kō'du ki'di 'ba Boko'ba, ēddi ē'bī 'deni za rō to'do burē mo.

¹² Tine Boko'ba bo na ṅge koto kpōki rō bō ko'do burē, kina bo na gbī ṅge rō bō ki'di kō'du ki'di. Bo na ṅge ti tigo 'ba tomo bilaka di mī tōlē, kina bo ēdi gbī ti tigo 'ba tupō bilaka timo. Ne nī 'bēyī o'doko 'deni to'do rōyī rō yē, odo kebe gbī bi to'do burē 'ba rō lēpī yī ga?

Tudōli Boko'ba

¹³ Uwōke doma te, kpe bilaka ame ga kēddi kiyake te, "Tilēndō dēdi dari do gawo ma te 'do dari doloma yayi komo koo koto bi tugō ndōgō 'do do'ja yamo."

¹⁴ Ikalike lende 'ba bi kēzē ma tilēndō ra? Kina ikalike lende 'ba loma 'be ga ra gbī yo? Rō ma laka loma 'be ga ēdi ṅge kozo matutu tara. Oloma ṅge mbowa kina koya ṅgī yaga.

¹⁵ Lende 'beye ame 'do kō'bōke rō tiya mo ne kina me, iyake te, "Odo kiya te ṅere Boko'ba ko'doko zize ki'di gō bi kēzē laka doze tilēndō 'do dari do'doke wa ma te."

¹⁶ Dēne lende kiya 'be naga nima ti kēdi ka rō dōli. Kina dōli ma kozo wa nima tara ēdi rō lende kēnyē.

¹⁷ Kina me le'jete ikalike lende laka 'deni, ne odo ko'doko dē o'doko lende ma kēnyē 'deni.

5

Bō Wa

¹ Kpe bō wa ni, uwōke doma. Uduke konyoke kōkō mōlo te di zi gomo lōbu nime kēdi ko'doko todo mo dōye ne.

² Wa mbēmbē 'be naga nima ēdi kirasi rōnni, kina kulōrō ēdi konyo bōṅṅo kele 'be naga nima gbī.

³ Rɔ yamo 'be naga nima ēdī koromaro, kina ɔdo romo koromaro 'deni kirasi rōnī tine, ti kileme lende 'ba yida roye 'deni ngī. Ti koŋma yida roye 'deni ngī kɔzo pa'do tara. Rōmōyī kada ame rɔ ŋburuŋburu 'ba dolinɔ nime ne kina 'deni me, ne kina kēddike 'beye za gba bi tototo wa rɔ mbēmbē.

⁴ Oŋgoke bo ndobo ame ga kēdi kumu nyōnyu di mī nyaka 'be ga ne te. Opike girisi 'bēnni ga dē yɔ, kina me lijē 'deni ngī ti mono rɔ ma kēnyē go lende mo. Mono 'bēnni ōmō 'deni ŋbō mbili Boko'ba bo tigo do kiteli.

⁵ Ne 'beye kpe ngī rɔ loŋo di dolinɔ nime bine ti wa ŋbanj. Kina ki'dike yida roye 'deni ngī kɔzo kamōlō ame kēdi ko'doko 'deni 'do tari tumu mo ne tara.

⁶ Odoke karama 'deni do bilaka ma laka naga kina kupōke mato ga 'deni gbī ngī yaga rɔ ma sari kinza ma lijē ko'do wa mato ziye.

Loma Ti Komo Ki'di

⁷ Löndō ma ga, olomake liya ti koma ki'di ŋbō kōmō mī kada 'ba tako 'ba ŋere ze Yēsu Kurisitō ame bo kēdi kileki kako dolinɔ nime bine ne. Oŋgoke bo nyaka ni ma kēdi koloma ē'bēnni ga le liya ti koma ki'di go tɔro ŋbō kōmō mī kpa dolili te. Lijē oloma ti koma ki'di ŋbō lijē ko'ja wa ma laka di mī nyaka 'bēnni ga mī kada 'ba kpa dolili.

⁸ Kina 'do kolomake gbī tara ti koma ki'di ti mī kēddi rōmōyī kada 'ba tako 'ba ŋere ze Yēsu Kurisitō ɔwo dē kpe.

⁹ Löndō ma ga, gomo ame ga kēdi ko'do ye ne kinza kuduke mono mo dē ti lēpi ye mato ga. Ɔdo kebeke tudu mono mo ti lēpi ye ga, Boko'ba ēdi kodo karama dōye gomo mī kada 'ba burē abo. Kina me 'deni kada mo ɔwo dē kpe.

¹⁰ Löndō ma ga, oŋgoke lende ko'do 'ba bo kumē lende 'ba Boko'ba ma molo tōnē ga koloma rɔ tiya lende 'ba Boko'ba zi bilaka ne te. Lijē oloma ti mī kēddi kina lijē kogbo rōnni ngī kɔzo kpa gomo mo. Kina 'do ko'doke gbī kɔzo 'bēnni tara.

¹¹ Lijē ogbo dōki'di nni kina me dēdi diyake te Boko'ba o'do yēyī ma laka zīnni ne. Kina ikalike di go lende 'ba Eyobo ame bo koloma ti mī kēddi rɔ go kɔwo ne, kina ikalike 'deni gbī ma Boko'ba kokonyi bo di pōtō gomo abo rōmōyī Boko'ba bo ēdi ti mī kēyī rɔ mbēmbē rɔ bilaka abo ga.

Ndose Ma Ŋburuŋburu

¹² Löndō ma ga, lende ame rɔ do kiteli ne kina me mēdi miya ziye. Kinza kulōmuke roye dē ti mitoro ala ti dōyayi ala ti wa mato. Ɔdo kuti 'deni go lende mo to nima, iya te, "Yēē." Ne ɔdo kilagi ē'bī 'deni, iya

te, "Ee." Ɔdo ko'do 'deni pili tara, Boko'ba inza kpe kodo karama dōyī.

¹³ Nī bo mato ɔdo kēddi ti gomo ititi Boko'ba 'do bo kokonyi yi. Nī bo mato ɔdo kēddi rɔ loŋo ilēlu Boko'ba ti ŋgala koba.

¹⁴ Nī bo mato ɔdo kēddi do roko'ɔ idēki bilaka ma lōbu 'ba kanisa kako ziyi 'do lijē kondi 'bu rōyī kititi Boko'ba ti kōzi kakpa 'ba ŋere ze Yēsu Kurisitō go bo kileŋo yi.

¹⁵ Lijē i'di dōnni 'deni go lende 'ba Boko'ba, kina bo ti kileki do akititi 'bēnni nima ngī kileŋo yi di do roko'ɔ 'bī nima. Kina ɔdo kiya te ko'do lende kēnyē mato ga 'deni pele molo, Boko'ba ēdi kola yi ngī gomo.

¹⁶ Kina o'doko ziye 'do kodoke kpeye go lende kēnyē 'be ga rɔ go roye, kina 'do kititike Boko'ba gbī go lende 'ba lēpi ye ga 'do bo kokonyi lijē. Kina Boko'ba ti kileŋo ye ngī di do roko'ɔ 'be ga rōmōyī akititi 'ba bo lende laka ēdi ti tigo rɔ do kiteli.

¹⁷ Dongoke Eliya te, bo gbī rɔ bilaka lesi kɔzo ze te. Bo ititi Boko'ba ti dōki'di koto 'do ko'jɔŋo tɔro kinza ka'di mī dōyayi 'ba Yisarele. Kina kada keze ngī ŋbō koma koo mota kodo domo nyepe modokoto.

¹⁸ Kina bo kileki kititi Boko'ba 'bōwu 'do ki'di tɔro ka'di kina tɔro ka'di ngī rɔ ma kēnyē, dōkomali wa 'ba dōyayi pili kēnyī kōtu yaga.

¹⁹ Löndō ma ga, i'dike lende nime kēdi laka dōye. Ɔdo bo mato di mī lōŋgō ye nima kēnyī kɔzo yaga di mī kori 'ba lende laka 'ba Boko'ba kina ɔdo bo mato kari ko'de bo 'deni 'bōwu mī kori nima,

²⁰ bilaka mo nima bo olo lēpi bo nima ko'do lende kēnyē ne 'deni yaga di mī tōlē. Kina Boko'ba ti kola bilaka mo nima ngī go lende kēnyē ma konzi ame ga bo ko'do ne.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba PĪTÖRÖ

¹ Ma Pitörö bo laja 'ba Yēsu Kurisitō mēdi mugu waraga nime ziye kpe ame ga Boko'ba kigeli ye 'deni kēddi kolomake ngi kozo bo löwö tara ro kotokoto mi dɔyayi 'ba Pönito ti Galatiya ti Kapadokiya ti Asiya ti Bituniyö pili ne.

² Bo oza ye 'deni go akiteri abo 'ba Boko'ba 'bu ame bo kiteri 'deni molo, ki'di Nyi Koto Laka ko'do ye 'deni ro ma laka ro 'ba bo tuwö do Yēsu Kurisitō ame roma mo ki'di ye 'deni kēddike ro ma kozo ne.

Yēyi ti lende kēyi mo kēdi tiye ro do kiteli.

Mi Kēyi 'Ba Boko'ba

³ Do'doke yēē'di zi Boko'ba 'bu 'ba nɛre ze Yēsu Kurisitō go mi kēyi nime bo ko'do 'deni zize ro mbēmbē, bo ki'di Yēsu Kurisitō kodo 'deni yaga di mi tölē 'do ki'di ze mi didi la'ja ne. Kina go kö'du mo dikalike 'deni ngi Boko'ba ti ko'do yēyi ma laka zize kada moto ti wa ma laka

⁴ ame bo kikeki 'deni mitoro kēdi koda bilaka abo ga ne, ame kikali tote rōni dē gbi, kato dē gbi, kina kirasi rōni dē gbi ne.

⁵ Bo ti kitata ye kpe ame ga ki'dike dɔye 'deni go lende abo ne nduwē ti tigɔ abo nɔbō kōmō mi kada ma nɔburunɔburu 'ba doliŋo nime 'do kileme zi bilaka ma bo kozo ye 'deni di mi tölē.

⁶ Olomake ti loŋo go lende naga nime odo kēddike pele ro meri giri naga nime go lende 'ba gomo ma gege ame ga kēdi ko'do ye ne. Gomo naga nime inza koloma gomo kowo,

⁷ ēdi nge kiyozo ye odo inda'bake lende abo 'ba Boko'ba 'deni ngi ro ma laka. Kina kozo ma koŋoko yamo kōbōkōbō ame pele ro wa 'ba doliŋo nime ne, bilaka ēdi kiyozo titi dɔgba ti pa'do 'do kikali laka mo. Kina gbi tara, meri 'be ame ro do kiteli di do yamo kōbōkōbō ne na me 'deni gbi kēdi ro tiyari mo, 'do odo Yēsu Kurisitō kēdi kileki 'deni kada moto dayi 'do mi Boko'ba kēyi roye ko'do ye ro a löbu.

⁸ Yēsu Kurisitō nime kina kozo ame ko'jake bo dē pele molo ne, tine o'oke bo. Kina gbi kozo ame ko'jake bo dē pele giri nime, ne tine i'dike dɔye go lende abo. 'Do kēddike ti loŋo ma löbu ame botɔ kikali dē tiya mo ne

⁹ rōmöyi ikalike bo Yēsu Kurisitō ame ki'dike dɔye go lende abo ne na me kēdi kozo ye le'jete di mi tölē.

¹⁰ Mi kēyi nime Boko'ba ko'do ziye ne na tönē bo kumē lende abo ga koloma molo ro tiya lende mo bine zi bilaka ne. Lijē ti

meri mo Boko'ba ti kolo bilaka tondo ga di mi tölē.

¹¹ Kina ki'di lijē ngi koloma ro toma kori 'ba lende 'ba Boko'ba 'do lijē kikali odo bo ti kozo bilaka totondo ga kina kada mo ti kēdi gbi nyanya mo ga ya. Tine Nyi Koto Laka 'ba Kurisitō ēdi münni kileme gomo ame ga kēdi ko'do rōni zi Kurisitō gba kinza Boko'ba ko'do bo ro löbu 'ba do wa pili ne ngi zinni.

¹² Ne tine Boko'ba ileme 'deni zinni go wa naga nime lijē kumē lende mo ne, inza ko'do rōnni mi kada 'bēnni, ne tine ēdi ko'do rōnni 'jaa mi kada ma 'beye. Kina me Nyi Koto Laka ame Boko'ba koja kako di mitoro ne ki'di bilaka ame ga kēdi kiya lende 'ba laja laka nime ne kēdi 'deni gbi ro tiyēti gomo ziye. Kina me wa ame ga malayika 'ba Boko'ba ko'doko tikali mo ne ikalike 'deni.

Togbo Do Yida Ro

¹³ Kina go lende mo o'bōke ti laka mi laja 'ba Boko'ba. Ogboko do yida roye ga kolomake laka ti kozo ki'di go yēyi löbu nime Boko'ba kēdi ko'do ti'di mo ziye mi kada 'ba tileki 'ba Yēsu Kurisitō ne.

¹⁴ Olomake ro bo kuwö do Boko'ba kinza kilekike dē kpe mi lende kēnyē ma tönē ga pa ko'oke to'do mo kulöwö bine gba kinza kikalike Boko'ba dē ne.

¹⁵ Bo bo kidēki ye mo na nge koto laka kina kpe gbi tara 'do kēddike ro ma laka.

¹⁶ Lende nime ēdi 'deni kozo ma tönē kugu molo mi buku 'ba Boko'ba kiya te, "Ma na nge koto laka kina kpe gbi 'do ko'doke nge ro lende laka."

¹⁷ Mi mötu 'be ēddi kidēkike bo Boko'ba ro 'bu. Tine bo na ro bo ko'do burē pili ro ma kodoro kinza to'ba'bo go a ko'do 'bi 'ba moto. Kina olomake ti, ti lende koro ro do kiteli zi bo mi kozo loma 'be nime.

¹⁸ Onoko tutē nime bo kutē goye di mi dölētī yawa 'ba 'bu ye löbu ga ne te. Bo utē dē ti yamo 'ba doliŋo nime ame kēdi kirasi rōni ne.

¹⁹ Bo utē goye 'deni ti tölē kpa ko'c 'ba Kurisitō kole abo ame roma mo 'deni kozo roma kamölö laka kinza odo ma kēnyē romo ma kumu ne.

²⁰ Molo gba kinza Boko'ba ko'ba doliŋo nime dē bo iteri 'deni molo zi Kurisitō tako tölē kozo a nime te. Kina me bo ko'de Kurisitō 'deni ziye mi kada ame ga 'deni ro nɔburunɔburu 'ba doliŋo nime ne.

²¹ Rōmöyi kö'du go lende 'ba Kurisitō na me ki'di ye 'do ki'dike dɔye go lende 'ba Boko'ba ne. Boko'ba i'di bo 'deni kēnyē kodo yaga di mi tölē ki'di bo ro löbu 'ba do wa pili. Go lende mo na me ki'dike dɔye 'deni ro ma laka go lende 'ba Boko'ba, kozo ki'di 'be 'deni pili do Boko'ba.

²² Kina kozo ame kuwöke do lende 'ba laja laka nime 'deni, konake meri ma kënyë 'deni yaga di mi döki'di ye ne, o'oke lëpi ye ga ame 'deni gbi ro 'ba Kurisitö ne ti ngi ro ma laka. Kina me mëdi miya ziye 'do k'o'oke lëpi ye ga ro mbëmbë. Ako'ame 'do kö'bö kinza kote röni ne.

²³ Römöyi bilaka lesi ame ro yida 'ba töle ne na de ki'di ye mi didi la'ja nime tine Boko'ba ame këdi koloma 'bëni ngi nburu kinza köle ne, bo na. Bo ididi ye 'deni ti lende abo ame këdi kö'bö ngi ro nburunburu ne.

²⁴ Eäi 'deni kozo lende ma tonë kugu molo mi buku 'ba Boko'ba, kiya te, "Lijë bilaka lesi ngi kozo moli. Tigo 'bënni nge kozo döwöru. Ututu ngi welo köle kilayi yaga.

²⁵ Ne lende 'ba Boko'ba ö'bö 'bëni 'deni ngi ro nburunburu." Kina ma kuwöwö 'deni ziye.

2

Döku 'Ba Didi

¹ Kina ti, olake go meri kënyë ti pili yaga. Kinza ko'doke bëti de kpe, kina kinza ko'doke komo kandi de gbi zi lëpi ye ga. Kinza ko'doke mi kombi de, kina kinza ko'doke kpa de gbi.

² Olomake nge ro bo ko'doko lende 'ba Boko'ba kozo kole kuru ame ko'doko e'bëni nge ro tulu mba ne tara. Lende 'ba Boko'ba na ti kulu ye kolomake ro ma kitigo nbö komö mi kada ame 'do Boko'ba komo ye di mi töle.

³ Römöyi o'jake mi këyi 'ba nere ze 'deni ti komoye.

⁴ Akoke 'deni zi nere ze Yësu Kurisitö bo didi, bilaka ilagi 'deni di ro bo kozo döku ame bo ko'ba rö ni kilagi pa di romo ne, tine Boko'ba i'di bo 'deni mbiri löbu.

⁵ Kina me kpe ame bo këdidi ye 'deni ne, i'dike roye ti zi Nyi Koto Laka 'do kodobö ye ro akoto to'ba rö löbu 'ba Boko'ba timo. Bo ko'do ye ro bo akumu zi Boko'ba 'do Yësu Kurisitö ki'di ye ko'doke lende laka ame ro ako'doko 'ba Boko'ba ne.

⁶ Ugu lende mo 'deni molo mi buku 'ba Boko'ba, iya te, "Migeli döku ma laka 'deni 'do midëyi mi gbondo rö ma mi Yerosalema. Bilaka ame ga ki'di dönni 'deni go lende abo ne kö'du mo inza kaya kpe rönni."

⁷ Kina ziye kpe ame ga ki'dike doye 'deni go lende 'ba Yësu Kurisitö ne, bo eäi 'deni ro wa ma laka ro do kiteli ziye. Ne ya ame ga ki'di dönni de gomo ne, ti këdi zinni kozo lende ma tonë kugu molo kiya te, "Döku tonë bo ko'ba rö ni kilagi pa di romo ne na kileki 'deni ro döku ma laka ro do kiteli mi gbondo 'ba rö."

⁸ Eäi 'deni gbi kozo lende moto ame kugu kiya te, "Döku nime na ti kokpe ndinni 'do ki'di lijë kila'ba." Kina me ya ame ga ki'di dönni de go lende 'ba Boko'ba ne ila'ba 'deni, römöyi Boko'ba iya lende nime 'deni molo go kö'du 'bënni.

⁹ Ne tine, kpe 'beye na 'deni ro kpa goli ame Boko'ba kigeli 'deni ne. Kpe na 'deni ro bo akumu 'ba nere ze Boko'ba gbi ro do kupö ame ga bo kigeli 'deni ro 'ba bo ne, 'do kuwöwöke lende laka abo zi bilaka ma laki pili. Bo na me këdiki ye 'deni di mi bi kölu kako mi bi kopö do kiteli abo nime.

¹⁰ Ma tonë pa bine inzake ro 'ba Boko'ba, ne ma le'jete kpe 'deni ro bilaka abo ga. Ma tonë pa bine ikalike mi këyi 'ba Boko'ba de, ne kina me le'jete bo o'do mi këyi 'deni ziye.

Bo Laja 'Ba Boko'ba

¹¹ Kina me ti ziye kpe ya ame ga mo'vo ye 'deni ne, olomake ti mi dolinjo nime bine kozo bo löwö tara, ilagike yaga di ro ako'doko 'ba yida ro, römöyi lijë na këdi molo ro to'do ya ti didi.

¹² I'dike lende ko'do 'be ga kö'bö nburu ro ma laka 'do ya ame ga ki'di dönni de go lende 'ba Boko'ba ne ko'ja di roye. 'Do odo kiya te lijë kari kususu ye kiya ye ro bo lende kënyë, 'do lijë ko'ja lende ko'do 'be ga ngi pili ro ma kele. Kina odo Boko'ba këdi kako 'deni bi to'do burë 'bënni tine lijë ti kileki 'deni ngi kilëlu bo.

¹³ O'doke kö'du ki'di 'ba ya ame ga ro turu 'ba doye ne römöyi Yësu Kurisitö o'do gbi tara. Oroke nere ma löbu ame ro bo do yayi pili ne,

¹⁴ gbi ti bo ame koja 'deni 'do këdi ro turu 'ba do dolinjo ne. Ndobö 'bënni na ro todo karama do ya ame ga kirasi lende ne, kina gbi ro to'do yëe'di zi ya ame ga ko'do lende ma laka ne.

¹⁵ Lende ame Boko'ba ko'doko ne na me, o'doke ro lende laka kinza ya ame ga kikali lende 'ba Boko'ba de ne kari kususu ye ra ngi ro ma sari.

¹⁶ Olomake ti ro do ngölö, ne kinza kuyike do ngölö 'be nima de ro a 'ba to'do lende kënyë römöyi kpe 'deni ro bo laja 'ba Boko'ba.

¹⁷ Oroke bilaka pili kina o'oke ya ame ga 'deni ro 'ba Kurisitö ne. Ereke Boko'ba kina oroke nere ma löbu ame ro bo do doyayi pili ne.

Gomo Kozo 'Ba Yësu

¹⁸ Ni ame këddi ko'do ndobö zi bo moto ne, oro bo döyi mo nima kuwö do bo. Kina o'do wa ame ga pili bo këdi kiya ne, odo kiya te bo ko'do yi pele ro ma laka ala ro ma kënyë.

¹⁹ Odo gomo këdi kodo pele röyi ro ma sari kinza lende kënyë mo, udumö le

römöyī ikali lende 'ba Boko'ba 'deni. Kina Boko'ba ti ko'do yēyī ma laka 'deni ngī dōyī.

²⁰ Odo kiya te kudumō le di kpa lamba ame kēdī komba yi go lende kirasi 'bi ne kina dē ro a ma 'do kēbī rōyī timo. Ne odo kiya te kudumō le di kpa kōzi gomō ame kēdī ko'do yi go lende laka 'bi ne, Boko'ba na 'jaa ti ko'do yēyī ma laka zīyī.

²¹ Lende ame Boko'ba kīdēkī ye gomo ne kina me 'do gomō ko'do ye gbī kōzo a nima tara. Römōyī gomō nime o'do Yēsu 'deni gbī molo go lende 'ba tokonyi ye. Kina me bo kileme kori mo 'deni ziye 'do ko'doke gbī kōzo 'ba bo tara.

²² Bo o'do lende kēnyē oto dē kina bo iya bēti dē gbī.

²³ Odo kiti'ja bo pele bo ileki dōmo dē gbī ti ti'ja. Kina odo kēdī kodo gomō pele ro bo, bo ote kpa bo dē gbī. Bo i'di abo ro bo nge zi Boko'ba ame kēdī kiya burē pili ro ma kodoro ne.

²⁴ Bilaka utōti Kurisito 'deni do ngēri, bo kombi lende kēnyē ze ga 'deni pili ro bo, 'do ki'di dinzake kpe ro bo lende kēnyē go dolomake nburu nati ro bo ko'do lende laka. Gomō 'ba Kurisito nime na me 'deni kilejo ye.

²⁵ Tōnē pa bine, kpe ngī kōzo kamōlō ame ga kōlu 'deni ne tara. Ne le'jete Kurisito o'de ye 'deni kako zi bo. Bo na ro bo koda ye gbī ro bo kitata ye.

3

'Ja Ni Ti Mē'dē

¹ Kina gbī tara ziye 'ja, uwōke do mē'dē ye ga 'do odo nī motō mē'dē yi ki'di dōni dē go lende 'ba Boko'ba 'do bo ko'ja ngī di ro lende laka 'bi go bo koto do bo ngī kinza ma nī na kiya ra zi bo.

² Bo ti kicali ngī lende ko'do 'bi ga ēdī ro ma laka kina ēddī 'deni gbī toro Boko'ba.

³ Tine ziye kinza kō'bōke dē nge tomeri go a 'ba tele tiyada rōye timo, do ku'jō ni ti garatili ni ti akano ti bonjo ma kele naga.

⁴ Ama ro do kiteli mo miye na 'do ki'dike kēdī ro ma kele. Wa ma kele ame kēdī kō'bō 'bēnī ngī ro nburunburu ne kina ro loma le ti to'do komo kele do bilaka. Lende nime na Boko'ba kiya ro wa ma kele ro do kiteli.

⁵ Tele ma laka ma tōnē 'ja lōbu ze ga 'ba Yudayi ma molo tōnē ga bine ko'do mī ti'di dōnnī go lende 'ba Boko'ba ne kina te, lijē uwō do mē'dē nni ga.

⁶ Kina Sara gbī tara, loko uwō do mē'dē nī Abarayama, loko kīdēkī bo ro nere 'bēnī. Kina kpe ma le'jete nime gbī tara, odo ko'doke lende laka kolomake kinza kereke dē di zi a motō, kpe 'deni ro yitōti 'ba Sara ga.

⁷ Kina gbī tara ziye kpe mē'dē. Olomake laka ti 'ja 'be ga kōzo ame kikalike lijē itigō dē kōzo 'beye tara ne. Tine oroke lijē römōyī Boko'ba ēdī ki'di didī ma nburunburu gbī zinnī koto tiye. Lende naga nime na ko'doke kinza a motō kuruwō rōnī ra mī akitiiti 'be ame kēdī kititike di zi Boko'ba ne.

To'do Lende Laka

⁸ Tine ma nburunburu mo na me. Kpe ame ga 'deni ro 'ba Boko'ba ne kinza kebeke dē togba kpeye ro go rōye. Olomake ti mī kēyī ro go rōye ko'oke rōye kōzo lōndō koto. O'doke lende laka ro go rōye kinza do kombi teyi.

⁹ Odo kiya te bilaka motō ko'do lende kēnyē pele ziye kinza kilekike dōmo dē gbī ti lende kēnyē. Kina kinza kilekike do ti'ja dē gbī ti ti'ja. Tine ititike Boko'ba ko'do yēyī ma laka dōnnī. Römōyī Boko'ba o'do ye 'deni ro bilaka abo ga 'do ko'doke yēyī zi ya ma laki kina bo ti ko'do yēyī ma laka 'deni ngī gbī ziye.

¹⁰ Eđi 'deni kōzo lende tōnē kugu kiya te, "Bo ame ko'zo didī ko'doko to'ja kada 'ba lōjo ne, bo koto dōnde'de bo yaga di mī lende kēnyē kpa bo kiya bēti dē kpe.

¹¹ Bo ko'do nge ro lende laka tine bo kilagi lende kēnyē, bo ki'di lende kēyī na 'do koso mī bo.

¹² Römōyī ya ame ga ro bo ko'do lende laka ne na Boko'ba kēdī ro tonjo gomo, kina gbī bo kēdī kuwō akitiiti mo ga. Tine bo ro ya ti bo lende kēnyē."

¹³ Ne kpe 'beye odo kolomake 'deni nburu ro bo ko'do lende laka botō motō inza ko'do lende kēnyē kpe ziye.

¹⁴ Ne odo kiya te bilaka kodo gomō pele rōye go lende laka 'ba Boko'ba bo ti ko'do yēyī ma laka 'deni ngī ziye go lende mo. Kina kinza kereke dē di zi bilaka kinza ki'dike rōye kilē'di dē gbī.

¹⁵ Oroke Kurisito nere 'be ti dōki'di koto. O'bōke nburu ndō tileki do lende zi ya ma kēdī kititi ye go ti'di dōye go lende 'ba Boko'ba naga. Ne tine kinza ki'dike do lende kileki 'be ga dē kēdī ro ma kisili,

¹⁶ römōyī ikalike 'deni lende laka na. Kina odo bilaka kiya kpa kēnyē rōye, kpe ame ga ro 'ba Kurisito ne, 'do lende kiya 'bēnnī ga kileki za kaya rōnnī.

¹⁷ Kina go lende mo i'dike 'do gomō ko'do ye nge go lende laka ko'do 'be ga odo kiya te Boko'ba ko'doko ziye. Kina laka di do ame 'do gomō ko'do ye go lende kēnyē ko'do 'be ga ne.

¹⁸ Ongoko te, Kurisito ame ro bo lende laka ne olē 'deni tutē goze bo lende kēnyē mī koto yaga di mī lende kēnyē ze ga to'de ze kako zi Boko'ba. Bilaka upō yida ro bo

'deni, ne tine Boko'ba i'di bo 'deni kënyi kidiidi 'bõwu ro ma la'ja ti Nyi Koto Laka.

¹⁹ Nyi Koto Laka i'di bo 'deni kari gbi tuwõwõ lende nime zi ya ame ga kõlë 'deni molo Boko'ba koboso 'deni mi pa'do 'ba Gehena ne.

²⁰ Ya naga nime lijë na ro ma tõnë ga kilagi Boko'ba bo kidabi lijë liya 'do lijë koto dönni di mi lende kënyë, mi kada ma tõnë ga Nowa këdi ro tose sorope ne. Mi kada nima yayi bilaka ma modõomota na nge këki mi sorope löbu nima, kina lijë na nge komo di zi tõlë 'ba mini koso nima. Sorope nima iyökõ koloma ro tilingere tinni kebe do mini koso nima kote do bilaka ma laki pili ne.

²¹ Kina me 'deni gbi ziye tara le'jete nime mini 'ba bapatisi omo ye 'deni yaga di mi tõlë. Tõdo 'ba Yësu Kurisitõ ame bo kënyi kodo yaga di mi tõlë ne kina me ki'di mini 'ba bapatisi 'deni komo ye. Bapatisi nima inza ro 'ba turögõ ti'da 'ba roye ma yaga nime. Eädi ro wa 'ba tititi Boko'ba 'do kileme urögõ döki'di ye 'deni ro ma kopo.

²² Kurisitõ ari 'deni koloma do döri Boko'ba mitoro ro bo do malayika ti kõzi kakpa 'ba do wa 'ba doayai 'ba mitoro pili.

4

Ako'doko 'Ba Boko'ba

¹ Kozo dikalike gomo o'do yida ro Kurisitõ 'deni, kina me bo kõlë 'deni. Tine kpe gbi tara 'do kilenjo roye ti ndõ ti mi këddi kotokoto 'ba Kurisitõ nima. Römöyi lijë ame ga pili kombi gomo kõlë 'deni gbi ne osa a moto ro lende kënyë dë kpe.

² Kina kisaki di mi kada nime tone kari nduwë dogba kinza ko'doke ako'doko 'ba yida ro dë kpe. Ako'doko 'ba Boko'ba na nge ko'doke mi koso loma 'be nime mi doayai bine ne.

³ Tõnë molo bine õ'bõke 'deni to'do lende kozo 'ba bo kinza kikali Boko'ba dë naga, ro bo ndörõ go ronyo tõ'bõ tototo do tuwë layi nbõ kupõ wa yaga, tulõmu kpa nburu zi akoro ti lende ma Boko'ba ko'ji naga.

⁴ Ne kina me le'jete lende 'be igayi lijë 'deni römöyi o'dokoke dë kpe todo'bo roye tinni mi lende ko'do ma yawa naga nima. Kina lijë kënyi ngi bi titi'ja ye.

⁵ Ne kada moto Boko'ba ti kititi kpenni 'deni 'do go lijë kiyeti go lende ko'do 'benni ga zi bo. Bo na 'deni ndõ to'do burë 'ba ya ma gba ti kõmõnni naga gbi ti tõku ni.

⁶ Kina ma ki'di 'do kuwõwõ laja laka 'ba Yësu Kurisitõ nime 'deni gbi zinni tõku ni ne römöyi 'do odo burë ko'do roni pele ro ma koriya go ako'do 'bi 'ba moto 'do lijë këdi gbi kozo 'ba Boko'ba mi loma 'benni ti tigo 'ba Nyi Koto Laka.

Ako'õ

⁷ Nburunburu 'ba wa pili owo dë kpe. Kina olomake ti liya ti mi këddi ti motu ko'do zi Boko'ba.

⁸ Lende ma ro do kiteli mo na me, õ'bõke to'õ lëpi ye ga. Römöyi ako'õ na këdi kiyeyi kpa lende kënyë ma konzi.

⁹ I'dike kpa lijo 'be ga këdi nburu ro gbõgõ zi bilaka tari teyi kinza tonboro ro yimo.

¹⁰ Boko'ba i'di tigo 'deni pili ziye ro kotokoto 'do ko'doke ndobo abo ga me timo ro 'beri'beri. Kina ti, o'doke ti mi lönggõ ye ti tigo mo nima kozo bo laja ma laka tara.

¹¹ Ni moto odo Boko'ba ki'di 'bëyi ziyi ro tigo 'ba tiya lende, iya nge ro lende 'ba Boko'ba. Odo ni moto ki'di 'bëyi ziyi ro ndobo, o'do ti, ti tigo nima bo ki'di ziyi ne. O'doke wa naga nime 'do ki'di bilaka kubi go Boko'ba timo dömöyi Yësu Kurisitõ. Löbu 'ba do wa pili ti tigo do kiteli na ro bo Boko'ba ro nburunburu. Amini.

Akiyozo

¹² Kpe ame ga mo'õ ne, kinza ki'dike lende 'ba gomo löbu nime këdi ko'do ye ne dë kilikõ doye. Eädi ko'do roni ziye tiyozo meri 'be timo, odo i'dike doye 'deni ngi ro ma laka go lende 'ba Boko'ba nime ya. Tine kinza ki'dike lende mo dë kilikõ doye,

¹³ olomake ro lonjo römöyi gomo 'be nime eädi 'deni gbi kozo ma tõnë ko'do Kurisitõ ne. Kina 'do odo kõmõ 'deni mi kada ame bilaka pili këdi konjo bo 'deni këdi kako bëri ti tigo do kiteli abo tine, 'do lonjo 'be këdi ngi ro do kiteli.

¹⁴ Kpe ame ga odo kiti'ja ye dömöyi Kurisitõ ne na laka. Bo ti ki'di tigo löbu 'ba Nyi Koto Laka abo 'deni ngi koloma tiye.

¹⁵ Kinza ki'dike gomo dë za ko'ja ye go lende kënyë ko'do 'be ga, go tupõ bilaka, go 'bögõ ala go go'de'de ko'do mi lende 'ba ya moto ga.

¹⁶ Ne odo kiya te gomo këdi ko'ja ye römöyi kpe 'ba Kurisitõ ga na, kinza ki'dike lende mo dë kaya roye. O'doke ye'e'di zi Boko'ba go möyi Kurisitõ nima kidëki doye ne.

¹⁷ Kada ame Boko'ba këdi kisaki tiya burë 'ba bilaka yimo ne na me 'deni tone. Ze ya ame ga ro 'ba bo ne na këdi kiya burë ze dogba. Ne tine odo burë nima na këdi kisaki roni 'deni tize kozo a nima tara, wa'di na ti ko'do roni zi ya ma kinza ki'di dönni dë go laja laka 'ba Boko'ba nime ne ya?

¹⁸ Ti këdi 'deni ngi zinni kozo lende tõnë kugu molo, kiya te, "Ne odo tokonyi bo lende laka na 'deni ro ma kitigo tara tine, wa'di na ti ko'do roni zi bo lende kënyë bo kilagi lende 'ba Boko'ba ni ya?"

¹⁹ Kina me mëdi miya ziye, ɔɔo Boko'ba ko'doko ziye 'do gomo ko'do ye, ɔ'böke nduwë to'do lende laka 'do ki'dike roye zi bo. Bo na ko'ba ye, kina bo inza kikali tola ye ro wa ma kulë.

5

Kamölö 'Ba Boko'ba

¹ Mëdi milende ziye kpe löbu 'ba kanisa ama ga yayi kozo ma te ne. Gomo tönë ko'do Kurisitö ne mo'ja ngi ti komo ma. Kina ti mëdi ngi koto ti bo kada moto ɔɔo Boko'ba këdi kileme bo 'deni ro löbu 'ba do wa pili.

² Kina me mëdi miya 'deni ziye 'do konɔke go kamölö naga nime Boko'ba ki'di ziye ne. Ne kinza ko'doke dë kozo wa ame këdi kutöri ye to'do mo. Tine o'doke ti mi këyi römöyi ako'doko 'ba Boko'ba na. Kinza ko'doke dë go lende 'ba gürisi tine o'doke ti döki'di koto.

³ Kinza ko'doke roye dë ro a löbu do kamölö naga nime Boko'ba ki'di 'deni ziye 'do konɔke gomo ne. Tine o'doke wa pili ro ma kodoro 'do lijë kogba görö doye gbi.

⁴ ɔɔo kö'böke ngi nduwë to'do mo te, Yësu Kurisitö nere 'ba do bo koda kamölö ni ti kileki 'deni kako kada moto ki'di ye ti bo ro löbu ma do kiteli. Löbu ame kö'bö ngi ro nburunburu ne.

⁵ Kina me gbi mëdi miya ziye kpe ame ga ro yobi ne, uwöke do ya ame ga 'deni ro bulöbu ne. 'Do ki'di kpe ya ame ga 'deni ro 'ba Boko'ba ne kojake laja ro go roye kinza do kombi teyi. Römöyi ugu 'deni molo, iya te, "Boko'ba ëdi ro ya ti bilaka ame ga kö'bö tubötö rönni ne. Mi bo ëdi këyi nge ro ya ame ga koto ë'bënni dönni le bëri ne."

⁶ Iekike roye titiyi bëri komo bo Boko'ba bo tigo mbëmbë go bo ki'di ye 'jaa löbu kada moto,

⁷ kinza kolomake dë kpe ro meri römöyi bo na këdi konɔ goye.

⁸ Olomake ndö ro ma kitigo ti bi koda römöyi bo ya 'be Satani ëdi ko'doko tako to'do ya tiye. Bo ëdi kilingere kozo mönö tabiyö ame këdi kilaki ti mono toma yida ame 'do bo konyo ne.

⁹ I'dike doye laka go lende 'ba Boko'ba kina o'doke ya ti Satani. Kozo ame kikalike lëpi ye moto ga ame gbi ro 'ba Boko'ba mi dolinɔ nime bine ne, gomo kotokoto nime ëdi gbi ko'do kozo 'beye tara.

¹⁰ Ne ɔɔo gomo naga nima ko'do ye 'deni mbowa yayi tine Boko'ba ti kilenjo ye di yimo. Bo ëdi nduwë ko'do mi këyi ziye kina me bo këdëki ye 'deni 'do kako koda'böke roye ti Kurisitö 'do këddike ro löbu koto ti bo ro nburunburu. Bo na këdi ki'di tigo ziye kinza a moto ka'da ye ra.

¹¹ Yëë'di këdi ro mbëmbë zi bo Boko'ba ame tigo abo na këdi kö'bö ngi ro nburunburu ne. Amini.

Akumötö

¹² Akugu mbowa ma nime, Silibano na kokonyi ma ti tugu mo ziye. Bo na ro löndö ma laka ame mikali döki'di mo. Miya lende naga nime 'deni 'do go ki'di mi këddi laka ziye kikalike ngi ro ma laka mi këyi 'ba Boko'ba na kozo a nime te. Kina i'dike doye ti gomo ro ma laka ti döki'di koto.

¹³ Lëpi ye ame ga Boko'ba kigeli 'deni gbi ro 'ba Kurisitö mi Babele bine ne umötö ye pili laka. Kole ma Marako umötö ye gbi laka.

¹⁴ Kina kpe gbi 'do kumötöke roye kiramoke roye ti ako'o.

Lende këyi koloma tiye kpe ame ga pili ro 'ba Kurisitö ne.

Akugu Ma Mī Rīyō 'Ba PĪTÖRÖ

¹ Ma Simona Pītōrō bō ndobō gbī bō laja 'ba Yēsu Kurisitō, mēdi mugu waraga nime ziye kpe ame ga ki'dike dōye 'deni gbī go lende 'ba Yēsu Kurisitō nime kōzo 'beze te ne. Bo na nduwē rō bō ko'do lende laka kina me bo ki'di ze 'deni di'dike doze go lende abo. Bo na rō Boko'ba, bo oṅṅo goze 'deni laka kina bo oṅṅo ze 'deni gbī pili di mī tölē.

² Yēyi ti lende kēyi mo kēdi rō dō kiteli tiye kpe ma kikalike Boko'ba 'deni gbī ti nere ze Yēsu Kurisitō.

Dēki 'Ba Boko'ba

³ Boko'ba ame rō löbu dō kiteli gbī koto laka ne bo na kīdēki ze 'deni tēdi rō 'ba bo. Kina me go ame dikalike bo 'deni ne i'di ze 'deni yaga ti tigo abo 'ba Boko'ba, bo i'di tigo nima 'deni zize 'dō do'doke ako'doko abo ga pili.

⁴ Kina me bo ko'do yēyi ma laka 'deni doze kōzo ma tōnē bo kiya kō'du mo molo bine ne. Bo o'do 'deni tara 'dō ki'di loma 'be kēdi kōzo 'ba bo 'ba Boko'ba 'dō kōmōke di mī tölē nime ndörō ko'do 'ba bilaka go lende kēnyē ko'de 'deni mī dōliṅṅo ne.

⁵ Gō kō'du mo na kpe ame ga ki'dike dōye 'deni go lende 'ba Yēsu Kurisitō ne, ogbōke rōye ti, ti meri laka. O'doke lende laka kina ogbōke rōye gbī laka tikali lende 'ba Boko'ba.

⁶ Ne kinza kolomake dē nge rō bō kikalī lende 'ba Boko'ba, tine ogbōke rōye gbī laka togbo dō yida rōye ga bēri. Ogbōke dō yida rōye ga bēri kina olomake gbī ti mī kēddi. Ne kinza kolomake dē nge rō bō mī kēddi, tine ogbōke rōye gbī laka to'do ako'doko 'ba Boko'ba.

⁷ O'doke ako'doko 'ba Boko'ba, kina ogbōke rōye gbī laka to'ō rōye rō go rōye kōzo löndō koto. Ne tine kinza ko'oke rōye dē nge rō go rōye, tine ogbōke rōye gbī laka to'ō bilaka pili.

⁸ Dō kiya te kō'bōke nduwē to'do lende naga nime rō dō kiteli ti kēddike 'deni nḡi rō bilaka ma kandi 'dō kikalike nere ze Yēsu Kurisitō ti rō mbēmbē.

⁹ Ne bō ame kinza ko'doko 'ba bo dē to'do lende naga nime ne, bo ēdi 'ba bo kōzo bilaka ame kōmō mo kēdi kudōmu 'deni ne tara. Bo 'deni nḡi kōzo bō kōmō kōlu dō bo udōlu 'deni di go tola nime Boko'ba kola bo go lende kēnyē abo ga ma molo ame ga bo ko'do, ki'di bo 'deni rō ma kōpō ne.

¹⁰ Gō kō'du mo na me miya ziye löndō ma ga, ogbōke rōye ti laka to'do wa ame ga 'dō kileme tigeli 'be ame Boko'ba kigeli ye 'deni rō 'ba bo ga ne zi bilaka. Dō ko'doke nḡi te inza kōcōke kpe yaga di mī kori 'ba lende 'ba Boko'ba.

¹¹ Kina Boko'ba ti ki'di ye 'deni nḡi ti mī kēyi dō kiteli abo kēddike koto ti nere ze Yēsu Kurisitō rō löbu 'ba dō wa pili. Bo na me kōmō ze 'deni di mī tölē.

¹² Kina mēdi mo'do tiya lende naga nime nduwē te ziye kinza kudōlu ra di dōye. Ne kina kōzo ame kikalike lende naga nime 'deni pele molo, kōnyōke 'deni go lende kōdōro ame ga kiya 'deni ziye ne.

¹³ Momeri 'bama ma laka mo na zō go mō'bō nduwē tole mī lende nime ziye ko'ja mēdi gba ti kōmō ma kōzo a nime te.

¹⁴ Rōmōyi mikali 'deni mēdi mola yida rō 'ba dōyayi nime giri nime, kōzo lende tōnē nere ze Yēsu Kurisitō kiya molo zō bi kōpō ne tara.

¹⁵ Ne ti mogbo rōma ti'di kpa kori 'ba lende nime kēdi yaga rō gbōṅṅo ziye 'dō ki'di kō'bōke nduwē tomeri lende naga nime di pōtō ma bine.

Rō Löbu 'Ba Kurisitō

¹⁶ Tako 'ba nere ze Yēsu Kurisitō ame diya lende mo ziye diya te bo ēdi kileki kako dōliṅṅo nime bine ti tigo dō kiteli abo ne, lende ma kōzo komo ko'do 'ba bilaka na dē. Dikali ēdi rō ma laka rōmōyi do'ja tigo löbu dō kiteli abo ame kōzo 'ba Boko'ba tara ne 'deni nḡi ti kōmōze.

¹⁷⁻¹⁸ Ze na ti bo dō dōku 'ba Boko'ba yayi mī kada mo nima 'bu bo Boko'ba kileme bo rō löbu tigo dō kiteli ne. Kina biro kudu kako di zi Boko'ba di mī bi kōpō dō kiteli, iya te, "Bo na rō kole ma ame mo'ō kulōwō ne, ma 'deni ti mī kēyi go lende abo." Biro nima kudu kako di mitoro ne duwō 'deni ti mbili ze.

¹⁹ Kina lende nime i'di ze 'deni dikali nḡi rō ma laka lende tōnē ga bō kumē lende mī kiya ne ēdi ko'do rōni nḡi. Kina laka omerike go lende kiya 'ba bō kumē lende naga nime, rōmōyi ti kēdi 'deni nḡi ziye kōzo pa'do ame kēdi koyi go bi mī bi kōlu ne tara nḡi Yēsu Kurisitō kileki kako ziye kada mōto. Bo ti kēdi 'deni nḡi ziye kōzo tōro bi kēzē ni ma ti bi kēzē tara, kina bo ti ki'di ye 'deni nḡi kikalike wa laka.

²⁰ Ne kina me mēdi miya a ma rō dō kiteli mo 'deni ziye. Akiya 'ba bō kumē lende naga nima bilaka lesi inza kikalī tūyēti 'jo 'ba lende mo ga nḡi go dōnni rō ma laka.

²¹ Rōmōyi lijē iya dē kōzo lende kiya 'ba bilaka lesi tara. Nyi Koto Laka 'ba Boko'ba na ki'di lijē kiya rō wa ame ga kako di zi Boko'ba ne.

2

Bo Kumë Lende Do Kindëndë

¹ Tine mi kada ma molo tönë ga bine bo kumë lende ma do kindëndë mato ga oloma gbi ro tindëndë bilaka. Kina me 'deni gbi tara le'jete ya mato ga ti kënyë 'deni gbi ko'do rönni ro bo komo kiyandi 'ba lende 'ba Boko'ba mi löngö ye bine. Kina lijë ti ku'bölu ma konzi mato ga 'deni ti akiyandi 'bënni ga ame këdi koto bilaka mi tolë ne. Kina lijë ti kebe 'deni gbi bi toga kpënni go Yësu Kurisito ma tönë bo na ngi kutë gönni 'deni di mi lende kënyë 'bënni ga ne. Kina go lende mo Boko'ba ti kote dönni 'deni ngi yaga giri naga nime.

² Bilaka ma konzi mato ga ti kebe 'deni gbi kogba görö dönni ti lende ko'do kënyë 'bënni naga nima, kina go kö'du mo ya mato ga ti kënyë 'deni ngi bi tiya kpa kënyë ro kori 'ba lende 'ba Boko'ba nime.

³ Bilaka naga nima lijë ö'bö 'bënni ngi ro bo mi kombi. Kina lijë ti ku'bölu ye 'deni ti bëti 'bënni naga nima 'do lijë komomi girisi timo di ziye. Ne Boko'ba odo karama mo 'deni molo dönni, kina bo ö'dö dë gbi. Bo ëdi le'jete ndö bi 'ba tako tote dönni pili yaga.

⁴ Dikalike 'deni ro ma laka malayika mato ga 'ba Boko'ba ma dögba tönë ga bine ko'do lende kënyë ne, Boko'ba odo karama 'deni domo. Bo i'di 'deni ku'du lijë mi Gehena kina kudödu lijë 'deni ti nyori 'do lijë koloma mi bi kölu nima yayi nbö koda kada 'ba burë abo.

⁵ Kina dikalike 'deni gbi laka Boko'ba odo karama 'deni do bilaka 'ba dayayi nime pili tönë mi kada 'ba Nowa. Mi kada nima yayi bilaka lesi pili ilagi lende 'ba Boko'ba 'deni kina bo ki'di mini koso ngi kote dönni pili yaga. Ne tine bo okonyi Nowa 'deni ti bilaka ma modomoriyö mato ga. Nowa na ro bo ame koloma tuwöwö lende laka 'ba Boko'ba zi bilaka naga nima mi kada naga nima yayi.

⁶ Kina dikalike 'deni gbi ro ma laka Boko'ba odo karama 'deni gbi tönë bine do bilaka 'ba Sodomoni ti Gomora. Bo odo pa'do 'deni dönni konjma lijë pili yaga ti lijo 'bënni ga 'do këdi ro akileme zi bilaka pili ame ga kilagi lende abo ne.

⁷ Kina dikalike 'deni gbi bo omo Lotö ame ro bo ko'do lende laka abo ne 'deni di mi tolë nima. Mi kada nima yayi Lotö oloma 'deni ngi ro meri di zi ndörö ko'do go lende kënyë 'ba bilaka 'ba dolingo nima.

⁸ Römyö bo ëdi koloma mi löngö lijë kina ro komo kada löbu nime pili komo bo ëdi nduwë ko'ja lende kënyë ame ga bilaka naga nima këdi ko'do ne, mbili bo këdi kuwö gbi. Lende ko'do 'ba bilaka naga nima i'di bo koloma ngi ro kponji.

⁹ Kina go kö'du mo dikalike 'deni nere Boko'ba ikali ngi tamo bilaka ame koro bo ne di mi gomo 'bënni nima. Kina bo ikali gbi todo karama do bo lende kënyë 'do lijë koloma nbö koda kada 'ba burë abo,

¹⁰ ma do kiteli mo lijë ame ga kö'bö 'bënni nge bi to'do lende kënyë 'ba ako'doko 'ba yida rönni ga lijë kilagi 'deni yaga di ro lende 'ba nere löbu 'ba Kurisito nime ne.

Bo do kindëndë naga nima ko'do rönni ro bo komo kiyandi 'ba lende 'ba Boko'ba ne, lijë 'bënni ngi ro bo mbili minyi, lijë ere odo dë gbi. Kpënni aga dë gbi yo di bi titi'ja malayika ame ga ro wa löbu mi dayayi 'ba mitoro ne.

¹¹ Ne tine malayika ame pele ti tigo ro do kiteli di dönni ne ususu rönni dë ti ti'ja zi Boko'ba kozo a nima tara.

¹² Ma 'bënni wa ame ga lijë kikali 'jo 'ba lende mo dë ne lijë ebe ngi titi'ja mo. Lijë ebe za to'do lende ro do rumö kozo yëri 'ba mökö naga tara. Ne 'ba yëri 'ba mökö o'ja öyö lijë nge zi bilaka ro a 'ba tinda'ba mo kupö yaga. Kina Boko'ba ti kupö lijë bo do kindëndë naga nima gbi tara kada mato.

¹³ Bo ti ki'di gomo naga nime lijë këdi kodo kulöwö ro bilaka mato ga ne 'deni gbi ko'do röni zinni tara kada mato.

Bo do kindëndë naga nima wa 'bënni ame lijë ko'doko ro do kiteli ne kina ro toloma tonyo bi ti tuwë layi pele mi zana kada ma kata naga. Kina lende ko'do 'bënni ga kileki kodo ro kaya ngi za yaga roye. Odo lijë konyo akonyo bi koto tiye lijë ebe aa 'böwu bi tu'bölu ye kina lende mo konji ngi minni.

¹⁴ Lijë ö'bö 'bënni ngi nduwë ro bo ko'do yëri kina lijë o'doko go lijë ko'do lende kënyë 'bënni naga nima ngi nduwë kari timo ro kpërikpëri. Lijë ebe bi tususu do ya ame ga ki'di dönni 'deni go lende 'ba Yësu Kurisito kinza mi këddi ne go kari bi to'do lende kënyë. Lijë ö'bö 'bënni ngi nburu ro bo mi kombi. Ee, Boko'ba kusönö lijë.

¹⁵ Lijë ola kori ma kodoro 'ba lende 'ba Boko'ba nime 'deni za caki yaga. Kina lijë kebe 'deni za bi to'do lende kozo lende ko'do 'ba Balama kole 'ba Bora ma tönë koloma ro to'do mo molo bine ne. Balama bo ro bo kumë lende 'ba Boko'ba, ne bo ebe kuti 'deni do to'do lende kënyë go mi kombi 'ba girisi.

¹⁶ Ne tine Boko'ba amo do bo go lende kënyë nima ki'di akaca abo ame pele ro yëri ma kinza kikali tilende dë ne kënyë kilende zi bo ro kpa bilaka lesi koro bo di bi to'do lende kënyë nima.

¹⁷ Bo do kindëndë naga nima lijë 'bënni ngi kozo daa ame kulöku 'deni ne tara. Lijë ngi ro wa ma yawa kozo poli ame ga

lili kēdi kome yaga ne. Ne Boko'ba ileŋo go bi 'bēnni 'deni molo mi bi kōlu 'ba Gehena.

¹⁸ Lijē ebe bi tubötö rōnni ti lende yawa tündēndē bilaka ame ga kirija ē'bēnni 'deni kako giri naga nime di mi lōngö ya ma kinza kikali Boko'ba dē naga. Lijē indēndē ya naga nima 'deni 'do kēnyē gbī bi to'do lende kēnyē 'ba ako'doko 'ba yida rōnni ga.

¹⁹ Lijē ebe tiya mo tēgē lijē ti ki'di ya naga nima 'deni kēdi mi do ngölö, kinza ma lijē kēdi 'bēnni ro do ngölö ya. Lende kēnyē 'bēnni ga na ka'da lijē 'deni ngi ro bo dönni, rōmöyi wa ame ka'da yi ni mōto 'deni ne na ngi ro bo döyi.

²⁰ Lijē ame ga kola lende kirasi 'ba dolinjo nime 'deni lijē kako kikali njeze ze Yēsu Kurisitō bo tomo bilaka di mi tölē 'deni ne, doo lijē kebe kola rōnni 'böwu gbī zi lende kēnyē kinda'ba lijē gomo ma 'bēnni na ti kēnyē ngi ro do kiteli di do ma dogba tōnē ga.

²¹ Ma laka mo dēne 'do lijē kikali lende laka 'ba Boko'ba nime dē ka molo ndeŋi di do ame 'do kikali 'böwu laka kebe kēnyē 'böwu kuyi kpa mōkō di bi 'ba to'do kö'du ki'di ame ga Boko'ba ki'di ne.

²² Lende 'bēnni ēdi 'deni kozo a tōnē ga bilaka kēdi kiya ro mumē kiya te, "Bi ebe kileki 'böwu aa kitene tē'dē 'bēni." Kina mōto gbī tēgē, "Doo ba'do kurögö rōnni pele kopo ēnyi kileki 'böwu kuturō rōnni mi mando'do."

3

Tileki 'Ba Kurisitō

¹ Kpe ame ga mō'bo ye kulöwö ne, waraga ma mi riyo mo na me 'deni mēdi mugu ziye. Mugu waraga riyo naga nime 'deni ziye 'do ki'di ye kolomake mi meri 'ba laja laka 'ba Boko'ba ame kikalike 'deni molo ne.

² Mo'doko ziye 'do komerike go lende 'ba bo kumē lende abo tōnē ga molo bine ne gbī ti kö'du ki'di 'ba Yēsu Kurisitō njeze ze ame kōmo ze 'deni di mi tölē ne. Bo oja bo laja abo ga 'deni kari tiya kö'du ki'di nime ziye.

³ Wa ame ro do kiteli ziye 'do tikali mo ne na me. Mi kada ame 'deni ro nburunburu 'ba dolinjo nime ne bilaka mōto ga ti kēnyē 'deni nge to'do ako'doko 'ba yida rōnni ga. Lijē ti kose döye

⁴ kiya te, "Yēsu Kurisitō mo ileki dē kako go wa'di? Ne oja tēgē bo ēdi kileki kako dolinjo nime bine 'di? "Bu ze ga ni ölē 'deni molo, ne wa pili 'ba dolinjo nime na me ga ngi le te go bi mo ga kozo ma molo kako di bi 'ba tisaki bici dolinjo nime ne tara."

⁵ Bo do kose naga nima lijē o'doko dē tomeri mo kiya te Boko'ba na me ko'ba wa

pili naga nime molo tōnē ga bine ne. Lende kiya 'ba kpa bo na me ko'ba mitoro ni ti döyayi nime. Bo i'di yayi 'deni kōdo di mi mini kina bo kilejo 'deni gbī ti mini 'ba toro.

⁶ Kina tōnē gbī molo bine ti tigo abo bo i'di mini 'deni koso kote do wa 'ba dolinjo nime pili yaga.

⁷ Kina me bo ki'di kö'du mo 'deni gbī 'do bo kako kiyēyi mitoro ni ti dolinjo ma le'jete nime yaga. Bo ogbo 'deni 'do bo koja pa'do 'jaa kako konja pili yaga mi kada ame bo kēdi kodo karama 'deni do ya ame ga kilagi bo ne, 'do kupö lijē pili yaga.

⁸ Kpe ame ga mō'bo ye 'deni kulöwö ne, kinza ki'dike lende nime mēdi miya ziye ne dē kudölu di döye. Tō'do do koto ēdi di kōmo njeze ze Yēsu Kurisitō kozo kōmo kozo ma konzi tara kina kōmo kozo ma konzi ēdi gbī di kōmo bo kozo tō'do do koto tara.

⁹ Ro bo irindi dē ro tirindi di bi to'do wa ame ga bo ki'di kö'du mo 'deni 'do to'do mo ne kozo ame bilaka mōto ga kēdi komeri ne tara. Ne tine, mi bo na kēyi ro tēyi röye. Bo o'doko dē go bo kupö bilaka ma koto mōto, bo o'doko 'do bilaka pili koto dönni di mi lende kēnyē 'bēnni ga.

¹⁰ Ro ma laka miya ziye, Yēsu Kurisitō ti kileki 'deni ngi kako dolinjo nime bine kada mōto. Ne boto ma koto mōto inza kikali kada ame bo kēdi kako yimo ne, bo ēdi kōmō ngi tugu'du kozo tako 'ba bo 'bögo naga tara. Mi kada mo nima yayi mitoro ni ti kōlu 'deni yaga ti birö 'ba wuruwuru. Pa'do ti konja kada ni ti nyepi ni ti kēlu ni 'deni pili yaga kina döyayi ti kōlu 'deni gbī yaga kpaki ti wa ame ga döni ne.

¹¹ Kina go lende mo o'doko ziye 'do komerike döye laka go wa ame ga kēddi kö'doke ne. Olomake ro bo koro Boko'ba kina gbī ro bo kö'do lende laka mo.

¹² Olomake ti kōmo ki'di go kada 'ba tako 'ba Boko'ba ame bo kēdi kako tiya burē 'ba bilaka pili ne. Mi kada mo nima yayi mitoro ni ti kilanma 'deni pili kōlu yaga kina kada ni ti nyepi ni ti kēlu ni ti kileze 'deni di zi pa'do.

¹³ Kina me dēdike 'deni ro toda do lende tōnē ga Boko'ba kiya molo tēgē bo ēdi kako kö'ba mitoro ni ti dolinjo ma la'ja ame ro 'ba lende laka ne.

Ndose Ma Nburunburu

¹⁴ Kpe ame ga mō'bo ye kulöwö ne, kozo ame kpe ti kōmo ki'di 'do Boko'ba kö'do wa naga nime ne ogboke röye ti bi to'do lende laka kinza lende kēnyē mōto yimo 'do ki'di mi Boko'ba kēyi röye.

¹⁵ Kina 'do komerike gbī Yēsu Kurisitō o'doko tomo bilaka abo ga di mi tölē kina me ki'di kinza bo kileki dē welo ne.

Bo löndö ze Pölo ame dö'oke kulöwö ne ugu lende kotokoto naga nime 'deni gbī te mī waraga abo ame ga bo kugu ziye ne. Boko'ba na ki'di wa kikali nima zi bo,

¹⁶ kina me bo kugu lende naga nime 'deni kpaki kozo a nime te mī waraga ame ga pili bo kugu ne. Mī akugu abo nime akiyandi ma kitigo moto ga edi yayi. Kina me ngi ya moto ga ame kikali lende de laka ne ti ya ame ga yimo keddi de ne kebe 'benni ngi bi 'ba tuyi yimo ro beti gbi kozo ma tone lijje koloma ro tuyi mi lende moto ga ame kugu mi buku 'ba Boko'ba ne tara. Ne Boko'ba ti kupö lijje 'deni ngi yaga go kö'du mo.

¹⁷ Kpe ame ga mo'o ye 'deni kulöwö ne, ikalike lende naga nime 'deni molo gba kinza kö'do rönni. Kina i'dike komoye kandi laka kinza bo kilagi Boko'ba naga nima ki'di ye ra kocoke yaga karike gbi bi to'do lende kënyë kozo 'benni.

¹⁸ Tine ö'böke ti laka mi kori 'ba here ze Yesu Kurisito bo tomo ze di mi töle. Lende këyi abo keddi tiye ro do kiteli ki'di ye kikalike bo laka.

Dilëluke bo ti kisasi di mi kada nime tone kari nduwë ro nburuṅburu. Amini.

Akugu Ma Dɔgba 'Ba YOWANI

Lende 'Ba Didī

¹ Dēdī dugu waraga nime ziye go kō'du abo 'ba lende 'ba didī. Bɔ nime rɔ lende 'ba Boko'ba ne bo ēdī 'deni molo bine di bi tisaki 'ba doliŋɔ nime. Tine duwō bo 'deni ti mbili ze do'ja bo ti komoze kōzize kosa rɔ bo gbī.

² Bo na rɔ didī ma laka zi bilaka. Mi tileme bo tōnē ze na do'ja bo. Gɔ kō'du mo kina me dēdī diya ziye, bo na rɔ didī ma ŋburuŋburu. Bo gbī koto ti Boko'ba kina me kileme bo 'deni zize.

³ Rɔ ma laka wa nime do'ja 'deni duwō gbī ne na me dēdī diya 'deni gbī ziye, rōmōyī 'dɔ kpe kodo'bɔke rɔye koto tize. Ma 'beze dēdī 'deni mī rɔ kodo'bo ti Yēsu Kurisītō kole 'ba Boko'ba gbī koto ti 'bu bo Boko'ba.

⁴ Na ma dēdī dugu ame 'deni ziye go rɔ kodo'bo 'be tize ki'di ze ti dēdī lɔ ti lɔŋɔ.

⁵ Ame na rɔ laja ma duwō di zi Yēsu kina me dēdī diya ziye. Boko'ba na rɔ bi kɔpɔ, ma di zi bo a mɔtɔ rɔ bi kōlu inza.

⁶ Kina ɔɔo diyake te dēdike 'deni mī rɔ kodo'bo ti bo kɔ'ja loma ze kēdī gba mī bi kōlu do'dake bēti 'deni, ako'dɔ ze ga inza du te rɔ lende ma kodɔrɔ abo.

⁷ Ne ɔɔo loma ze ga kēdī mī bi kɔpɔ kɔzɔ ame bo Boko'ba kēdī mī bi kɔpɔ ne tine, ɔɔo'bo ze 'deni ŋgī rɔ akoto. Roma Yēsu kole 'ba Boko'ba urōgɔ ze 'deni yaga kɔpɔ di mī lende kēnyē ze ga.

⁸ Ɔɔo diyake te dinzake ti lende kēnyē, du'bōluke rɔze 'deni kina lende ma kodɔrɔ ɔɔo 'ba Boko'ba inza du te mize.

⁹ Ne ɔɔo dodɔke kpeze go lende kēnyē ze ga na laka, Boko'ba ti kɔ'dɔ kō'du laka abo ŋgī kɔzɔ ame bo ki'di kō'du mo 'deni molo tara ne. Bo ti kola ze go lende kēnyē ze ga pili bo kurōgɔ ze yaga kɔpɔ di yimo.

¹⁰ Ne ɔɔo diyake te do'dake lende kēnyē ɔɔo dē du te, di'dike Boko'ba 'deni rɔ bo bēti. Kina a mɔtɔ rɔ lende abo inza du te mize.

2

Kurisītō Bɔ Kpēri Gɔze

¹ Mēdī mugu waraga nime ziye kole ma ga kinza kari kɔ'dake lende kēnyē ra. Ne ɔɔo nī mɔtɔ di mī lōŋgɔ ze nime bine kɔ'dɔ lende kēnyē, Yēsu Kurisītō na kō'bō 'deni rɔ bo kpēri ze mī lōŋgɔ ze ti Boko'ba 'bu. Rōmōyī bo na rɔ bo ame kɔ'dɔ lende laka 'ba Boko'ba 'deni

² bo kombi lanja 'ba lende kēnyē ze 'deni ti tōlē abo. Dē ŋge roze koto tine rɔ goze bilaka 'ba mī doyyayi nime pili.

³ Kina me miya ziye, wa ame 'dɔ kileme ze rɔ bo tikali Boko'ba rɔ ma laka ne na rɔ toro kō'du ki'di abo ga.

⁴ Ɔɔo bo mo kiya te bo ikali Boko'ba 'deni ŋgī tara kinza ma bo koro kō'du ki'di mo ga dē yɔ, bo 'deni rɔ bo bēti, kina lende ma kodɔrɔ ɔɔo 'ba Boko'ba inza du te mī bo.

⁵ Tine lijē ame ga pili kēdī kɔ'dɔ lende 'ba Boko'ba ne lijē na rɔ ya ame ga ako'ɔ 'ba Boko'ba kēdī kɔ'dɔ ndɔbo ŋgī rɔ ma laka mīnnī ne. Wa ame 'dɔ kileme ma dēdī 'deni rɔ akoto ti Boko'ba ne na me.

⁶ Bo ame kiya te bo ɔ'bō 'deni rɔ akoto ti Boko'ba ne bo ki'di loma abo kēdī kɔzɔ 'ba Yēsu Kurisītō.

Kō'du Ki'di

⁷ Kpe ame ga mɔ'ɔ ye ne, kō'du ki'di nime mēdī mugu ziye ne wa la'ja na dē. Kō'du ki'di molo tōnē ki'di ziye molo di bi tisaki mo ne na. Kina kō'du ki'di molo nime bo na rɔ laja ma tōnē kuwōke ne.

⁸ Tine bo na gbī rɔ kō'du ki'di ma la'ja. Loma 'ba Yēsu ti loma 'be na kileme la'ja mo 'deni. Rōmōyī bi kōlu ēdī 'deni kote rōnī bi kɔpɔ ma laka na 'deni kēdī kiyɔpɔ go bi.

⁹ Bo ame kiya te bo ēdī 'deni mī bi kɔpɔ tine bo gba rɔ ma kɔ'ji lōndɔ ne, bo ēdī abo ka gba mī bi kōlu.

¹⁰ Lijē ame ga kɔ'ɔ lōndɔ nni ga ne na rɔ ya ma kēdī 'deni mī bi kɔpɔ. Kina a mɔtɔ inza kpe rɔ ma kēnyē mīnnī ame go ki'di lijē kɔzɔ yaga di mī kɔri 'ba Boko'ba.

¹¹ Tine bo ame kɔ'ji lōndɔ nī ne bo ēdī abo gba mī bi kōlu. Kina bo ēdī gba kilɔŋgere mī bi kōlu kinza ma bo kicali bi ma bo kēdī kari teyi. Rōmōyī bi kōlu iyōlu komo bo 'deni.

Tɔ'ɔ Doliŋɔ

¹² Kole ma ga, mēdī mugu wa naga nime ziye rōmōyī Boko'ba ola ye 'deni go lende kēnyē 'be ga go kō'du 'ba Yēsu.

¹³ Kpe bulōbu, mēdī mugu wa naga nime ziye rōmōyī ikalike bo ma tōnē koloma molo di bi tisaki mo ne 'deni. Kpe yɔbi, mēdī mugu wa naga nime ziye rōmōyī a'dake Satani bo ma kēnyē ne 'deni.

¹⁴ Kpe kole ma ga, mēdī mugu wa naga nime ziye rōmōyī ikalike 'bu ze Boko'ba 'deni. Kpe bulōbu, mēdī mugu wa naga nime ziye rōmōyī ikalike bo ma tōnē koloma molo di bi tisaki mo ne 'deni. Kpe yɔbi, mēdī mugu wa naga nime ziye rōmōyī kpe na rɔ bo tigo kina lende 'ba Boko'ba ɔ'bō 'deni gbī miye ka'dake Satani bo ma kēnyē ne 'deni.

¹⁵ Miya ziye pili, kinza ko'oke doliṅo nime dē gbī ti wa mo ga. Bo ame ko'ɔ doliṅo nime inza kikali to'ɔ 'bu ze Boko'ba.

¹⁶ Römöyī wa pili 'ba doliṅo nime ame ga kozo ako'doko 'ba yida ro ni ti mi kombi ni ti do kombi ni naga nima inza ro 'ba Boko'ba, lijē 'ba doliṅo nime na.

¹⁷ Kina me doliṅo nime ti kote rōni koto yaga ti wa mo naga nima bilaka kēdi ko'do ndōro gomo ne. Tine lijē ame ga ko'do ako'doko 'ba Boko'ba ne ti koloma ṅgi kō'bō ro ṅburunṅburu.

Nburunṅburu 'Ba Doliṅo

¹⁸ Kole ma ga, kada ma ṅburunṅburu 'ba doliṅo nime na 'deni me. Tōnē molo bine uwōke 'deni tēgē bo ndo'ji bo ya 'ba Kurisito ti kodo 'deni. Kina me le'jete bo ndo'ji ma konzi bo ya 'ba Kurisito odo 'deni. Go kō'du mo na me ki'di dikali 'deni kada mo tōnē omō 'deni.

¹⁹ Bo ndo'ji naga nime lijē ēnyī 'deni konye rōnni yaga di mi lōṅgō ze. Tine lijē inza du te ro lēpi ze ga, römöyī ma lijē kēdi ra ṅgi ko ro lēpi ze ga dēne lijē ēdi kō'bō tize. Tine lijē ēnyī koza rōnni yaga di roze kina me kileme 'deni ṅgi ma koto 'bēnni moto inza du te ro lēpi zize.

²⁰ Ne ma 'beye Kurisito odo Nyī Koto Laka 'deni dōye kina me kpe pili ikalike lende ma laka 'deni.

²¹ Tine ame mēdi mugu wa nime ziye ne, miya dē te ikalike lende ma kodoro dē. Ne mēdi mugu ziye römöyī ikalike lende ma kodoro 'deni kina ikalike 'deni gbī a mōto ro bēti inza mi lende ma kodoro.

²² Ne tine yē na ro bēti? Bēti na ro bo ame kiya te Yēsu na dē ro Kurisito ma Boko'ba koja ne. Römöyī Boko'ba 'bu gbī ti Kurisito kole mo na ma bo kilagi 'deni. Kina me bōto mo nima bo 'deni ro bo ndo'ji bo ya 'ba Kurisito.

²³ Römöyī lijē ame ga pili kilagi ti'di dōnni gomo Yēsu na ro kole 'ba Boko'ba ne, lijē ikali Boko'ba 'bu 'ba Yēsu dē. Ne lijē ame ga pili ki'di dōnni gomo Yēsu na ro kole 'ba Boko'ba ne lijē na kikali Boko'ba 'bu 'ba Yēsu 'deni gbī.

²⁴ Kina me ziye, o'bōke ti'di dōye go lende naga nime kuwōke 'deni molo di bi tisaki mo ne. Römöyī odo kō'bōke ti'di dōye ṅgi gomo ti kō'bōke 'deni ṅgi ro akoto ti Yēsu kole 'ba Boko'ba gbī ro akoto ti 'bu bo Boko'ba.

²⁵ Tō'bō ro akoto ti Boko'ba nime na ro loma ma ṅburunṅburu mo tōnē Yēsu kiya 'deni molo tēgē 'do bo ki'di zize ne.

²⁶ Kina me mugu lende naga nime 'deni ziye go kō'du 'ba bōto naga nima ko'doko tu'bōlu ye ne.

²⁷ Ne kpe 'beye nime Kurisito kodo Nyī Koto Laka abo 'deni dōye kō'bō 'deni miye

ne, ēddi ko'doko 'bōwu 'do bilaka lesi kiyandi ye go wa'di? Nyī Koto Laka abo nima na ti kiyandi ye ti wa pili kina akiyandi abo na ro ma kodoro, bēti inza mi bo. Kina 'do kolomake ro akoto ti Kurisito kozo ame Nyī Koto Laka kiyandi ye ne tara.

²⁸ Kina me mēdi miya gbī ziye kole ma ga, olomake ro akoto ti Kurisito römöyī mi kada 'ba tileki abo bine go doze kēdi ro ma kitēwu kinza debeke ra tusu doze di zi bo ti ro kaya.

²⁹ Römöyī ikalike 'deni Kurisito na ro bo lende laka. Kina 'do kikalike gbī ze ame ga pili do'doke lende laka ne öyō ze 'deni yaga ro ma la'ja ro kole 'ba Boko'ba.

3

Kole 'Ba Boko'ba

¹ Kina me o'jake ako'ɔ löbu nime Boko'ba ko'do goze ki'di kīdēki ze ro kole abo ga ne 'deni. Ro ma laka ze kole abo ga na. Ne bilaka 'ba doliṅo nime ikali Boko'ba dē go lende mo na ma ki'di lijē kikali ze dē ro kole 'ba Boko'ba.

² Kpe ame ga mo'ɔ ye ne, ze 'deni ro kole 'ba Boko'ba. Tine tēdi ze ma di doḡba yayi mo ileme dē gba zize. Ne ma dikalike mo odo Yēsu kako 'deni kileme ro bo ti dēdike gbī kozo bo römöyī ti do'jake bo ṅgi ko kozo ame bo kēdi ne tara.

³ Kina me ze ame ga 'deni pili ti komo ki'di 'do tēdi kozo Kurisito ne di'dike lende ze ga ti kō'bō ṅburu ro ma laka kozo 'ba bo 'ba Kurisito tara.

⁴ Ya ame ga kō'bō 'bēnni to'do lende kēnyē ne, lijē na ro ma kilagi kō'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni naga. Römöyī to'do lende kēnyē na ro tilagi kō'du ki'di 'ba Boko'ba.

⁵ Ikalike 'deni Kurisito ako doliṅo bine tombi lende kēnyē 'ba bilaka kina a mōto ro lende kēnyē inza mi bo.

⁶ Kina me bo ame kō'bō 'deni ro akoto ti Kurisito ne o'bō dē kpe to'do lende kēnyē. Tine 'bēnni 'ba bōto bo ko'do lende kēnyē naga nima lijē ma 'bēnni o'ja Kurisito dē kikali bo dē gbī yo.

⁷ Kpe kole ma ga, kinza ki'dike bōto mōto ku'bōlu ye dē. Ya ame ga kō'bō to'do lende laka ne lijē na ro ma laka di komo Boko'ba gbī kozo Kurisito tara.

⁸ Ne lijē ame ga kō'bō to'do lende kēnyē ne lijē 'ba Satani na römöyī Satani isaki to'do lende kēnyē 'deni molo kako di bi tisaki mo. Kō'du 'ba 'do tīyēyī mi ndōbo kēnyē 'ba Satani nime yaga na me 'do ki'di Boko'ba koja kole abo kako gomo doliṅo nime bine ne.

⁹ Bo ame 'deni ro kole 'ba Boko'ba o'bō dē kpe nduwē to'do lende kēnyē römöyī bo 'deni ro kupō 'ba Boko'ba. Boko'ba na ro 'bu ze do'bōke dē kpe to'do lende kēnyē.

¹⁰ Wa nime na kēdī kileme rɔ ma laka yē ga na rɔ kole 'ba Boko'ba kina yē ga na 'bēnnī rɔ 'ba Satani. Lijē ame ga pili ko'do lende laka dē ko'ɔ lōndō nnī ga dē ne inza rɔ kole 'ba Boko'ba.

¹¹ Ame na rɔ lende ame kuwōke 'deni molo di bi bisaki mo, zize tɔ'ɔ lēpī ze ga.

¹² Tine dē 'do tēdī kɔzɔ 'ba Kayina ma tōnē bine kupō bɔ lōndō bo ne. Bo 'ba bo nima rɔ 'ba Satani. Ne gɔ wa'di na bo kupō bɔ lōndō bo? Rōmōyī lende abo ga pili rɔ ma kēnyē 'ba bɔ lōndō bo na rɔ ma laka kɔmɔ Boko'ba.

¹³ Lōndō ma ga, kinza ki'dike lende nime dē kilikō dɔye ɔdo doliŋɔ kēdī ko'ji ye.

¹⁴ Ze 'beze ma ze tiye nime ditelike dɔ tōlē 'deni dɔdɔke mī didī ma ŋburuŋburu. Ako'ɔ ze ame dɔ'oke lōndō ze ga ne na ki'di ze 'deni dikalike wa nime. Rōmōyī lijē ame ga ko'ɔ lōndō nnī ga dē ne ɔ'bō 'bēnnī 'deni mī tōlē.

¹⁵ Lijē ame ga pili ko'ji lōndō nnī ga ne lijē bɔ akupō na. Kina kɔzɔ ma kikalike lijē ama ga tara ne ti ko'bo tēdī ti didī ma ŋburuŋburu te tondo ga?

¹⁶ Dikalike wa nime rɔ ako'ɔ ne 'deni rōmōyī Kurisitō ilagī dē di bi ti'di rɔ bo tōlē gɔze. Kina gbī tara kinza dilagike dē di bi tōlē gɔ lōndō ze ga.

¹⁷ Ne ŋgɔke te, nī mɔtɔ ame kēdī ti wa 'ba doliŋɔ nime tine kebe kupupu dōki'di yī ŋgī lipo bēri di bi tokonyi lōndō mɔtɔ ame rɔ leri mo ne, ti ako'ɔ 'ba Boko'ba kēdī mīyī totondo?

Do Kītēwu Kɔmɔ Boko'ba

¹⁸ Kole ma ga, kinza di'dike ako'ɔ 'beze kō'bō dē nge dɔ kpeze tine zize 'dɔ tokonyi lēpī ze ga ŋgī ko rɔ ma laka.

¹⁹ ɔdo dɔ'dɔke te na ti dikalike ŋgī lende laka 'ba Boko'ba ēdī mize.

²⁰ Kina ɔdo dōki'di ze kēdī pele rɔ ma kombi gɔ kō'du 'ba lende kēnyē ze ga ti dēdike ŋgī ti mī kēyī kɔmɔ Boko'ba. Rōmōyī akikali abo 'ba Boko'ba na rɔ dɔ kiteli kebe 'beze. Kina bo na kikaliki wa pili.

²¹ Kpe ame ga mɔ'ɔ ye ne, ɔdo kēdī 'deni tara dōki'di ze kombi dē kpe gɔ kō'du 'ba lende kēnyē ze ga, ti dolomake rɔ dɔ kītēwu kɔmɔ Boko'ba.

²² Kina bo ti ki'di wa pili ame ga dititike ne ŋgī zize rōmōyī dēdī duwōke dɔ kō'du ki'di abo 'deni dēdī dɔ'dɔke ako'dɔko abo ga.

²³ Wa ma bo kose zize na rɔ ti'di dɔze gɔ lende 'ba kole abo Yēsu Kurisitō kina gbī 'dɔ tɔ'ɔ lēpī ze ga kɔzɔ ame Kurisitō ki'di kō'du mo zize ne tara.

²⁴ Ze ame ga pili duwōke dɔ ndose 'ba Boko'ba ne ze 'deni rɔ akɔtɔ ti bo Boko'ba kina bo 'deni gbī rɔ akɔtɔ tize. Nyī Kɔtɔ Laka abo nime bo ki'di mize ne na ki'di

ze 'deni dikali ma bo Boko'ba kēdī 'deni rɔ akɔtɔ tize.

4

Bɔ Kumē Lende Dɔ Kindēndē

¹ Kpe ame ga mɔ'ɔ ye ne, i'dike kɔmɔye kandi laka, bɔ kumē lende dɔ kindēndē ma konzi ita'ba 'deni kote mī doliŋɔ. Kina kinza ki'dike dɔye dē ŋgī welo gɔ lende 'ba bɔtɔ ame ga pili kēdī kiya te lijē ēdī ti Nyī Kɔtɔ Laka 'ba Boko'ba minni ne. Tine ziye titi tiyɔzɔ mo 'dɔ kikalike ɔdo kēdī ŋgī rɔ 'ba Boko'ba.

² Tikali mo na kɔzɔ a nime te, lijē ame ga kēdī kiya te Yēsu Kurisitō ako 'deni doliŋɔ bine rɔ bilaka lesi ne lijē na rɔ 'ba Boko'ba.

³ Ne lijē mɔtɔ ama ga pili kowasa lende nime kiya te Kurisitō ako dē su doliŋɔ bine rɔ kinē bilaka lesi ne lijē inza rɔ 'ba Boko'ba. Lijē 'bēnnī 'ba bɔ ndo'ji bo ya 'ba Kurisitō tōnē na. Uwōke 'deni molo bine iya te bo ndo'ji nima ēdī kako mī doliŋɔ kina me bo kōmō 'deni.

⁴ Kole ma ga, kpe na rɔ kole 'ba Boko'ba kina a'dake bɔ kumē lende dɔ kindēndē naga nima 'deni. Rōmōyī bo Boko'ba ame mīye ne bo na mbiri di dɔ Satani nima minni lijē bilaka 'ba dɔyayi nime ne.

⁵ Kina ma bɔ kumē lende dɔ kindēndē naga nima lijē 'bēnnī rɔ bilaka 'ba mī dɔyayi nime. Kina lende 'bēnnī ga pili rɔ 'ba dɔyayi nime gɔ kō'du mo na ma bilaka 'ba dɔyayi nime kēdī kuwō dɔ lende 'bēnnī ne.

⁶ Ne ze 'beze ma ze tiye nime ze 'deni rɔ kole 'ba Boko'ba. Kina ame ga pili kikaliki Boko'ba ne na ti kuwō dɔ lende ma 'beze. Tine lijē ame ga pili kinza rɔ kole 'ba Boko'ba ne lijē uwō dɔ lende ze dē. Kina me bɔ ame ɔdo dɔngɔ bo kuwō dɔ lende ze nima, omba bo na rɔ bo ame Nyī Kɔtɔ Laka 'ba lende kodɔrɔ 'ba Boko'ba kēdī mī bo ne. Tine ma kinza kuwō dɔ lende ze dē naga nima ti dikali lijē ŋgī rɔ ma laka rɔ 'ba Satani bɔ bēti.

Ako'ɔ

⁷ Kpe ame ga mɔ'ɔ ye ne, dō'bōke ti nduwē tɔ'ɔ rɔze. Rōmōyī ako'ɔ na rɔ 'ba Boko'ba. Kina me ze ame ga pili ti ako'ɔ mize ne ze na rɔ kole abo 'ba Boko'ba kina ze na gbī rɔ bilaka ame ga kikaliki bo ne.

⁸ Tine lijē ame ga 'bēnnī kinza ako'ɔ minni lijē kō'ɔ lēpī nnī ga dē ne, lijē ikali Boko'ba dē du te rōmōyī Boko'ba bo na rɔ mī zana 'ba ako'ɔ.

⁹ Boko'ba ileme ako'ɔ abo 'deni zize ti toja kole kɔtɔ kpōki abo kako mī doliŋɔ ame ti bo na dēdike 'deni ti didī ma ŋburuŋburu ne.

¹⁰ Ako'ɔ ame rɔ ma laka ne inza rɔ ma dɔ'oke bo Boko'ba. Ako'ɔ ma laka mo na

ro ame bo k'o'c ze bo koja kole koto abo kako kombi lanba 'ba lende kényé ze ga ti tölé abo ne.

¹¹ Kpe ame ga m'o'c ye ne, kozo ame Boko'ba k'o'c ze 'deni kulöwö ne zize gbi 'do t'o'c lépí ze ga.

¹² Boto moto inza koto te ame ko'ja kiné Boko'ba. Tine odo do'oke lépí ze ga 'deni Boko'ba 'deni ro akoto tize, ako'c abo édi 'deni ngí ko'do ndobo laka mize.

¹³ Dikalike 'deni ze ro akoto ti Boko'ba kina bo gbi ro akoto tize go Nyí Koto Laka abo nime bo ki'di 'deni mize ne.

¹⁴ Kina gbi do'ja 'deni Boko'ba 'bu 'ba Yésu Kurisitö oja kole abo dolinjo bine tomo bilaka di mí tölé na me dedí duwöwö 'deni ti.

¹⁵ Kina me lijé ame ga pili kutí gomo Yésu na ngí ro kole 'ba Boko'ba ne lijé na kö'bö 'deni ro akoto ti Boko'ba kina Boko'ba gbi ro akoto tinni.

¹⁶ Dikalike laka 'ba ako'c 'ba Boko'ba goze 'deni. Bo na ro mí zana 'ba ako'c. Kina lijé ame ga pili kö'bö t'o'c lépí nni ga ne lijé na 'deni ro akoto ti Boko'ba kina bo gbi ro akoto tinni.

¹⁷ Kina odo ako'c 'ba Boko'ba kedi 'deni ngí ko'do ndobo mize ro ma laka ti dedike ngí ro do kitéwu mí kada 'ba buré löbu nima kedi kako ne. Do kitéwu ze ti kedi ngí go loma ze mí dolinjo bine ame 'deni gbi ko kozo 'ba Kurisitö tara ne.

¹⁸ Tikere ni ti ako'c odo'bo dönni dé bi koto. Kina me odo kiya te ako'c 'ba Boko'ba kedi 'deni ko'do ndobo ro ma laka mize ti koga tikere ngí nbö yaga. Römöyí tikere édi koloma mí bilaka go lende 'ba karama nime Boko'ba kedi kodo do bilaka ne. Kina me lijé ame ga ro tikere ne ako'c 'ba Boko'ba o'do ndobo dé du te laka minni.

¹⁹ Boko'ba na k'o'c ze 'deni dogba kina go kö'du mo 'do do'oke bilaka gbi.

²⁰ Ni bo ame ko'ji löndö yí ne odo kiya te o'c Boko'ba ni bo bëti na. Römöyí odo k'o'c löndö yí ame kédí ko'ja kiné mo ne dé, ti k'o'c Boko'ba ame kinza ko'ja kiné mo dé ne totondo ga?

²¹ Kina gbi kö'du ki'di ame Kurisitö ki'di zize na me lijé ame ga pili k'o'c Boko'ba ne go lijé k'o'c löndö nni ga gbi.

5

Ta'da Dolinjo

¹ Lijé ame ga pili ki'di dönni 'deni ngí gomo Yésu na ro Kurisitö ma Boko'ba koja ne lijé na ro kole 'ba Boko'ba. Kina me bo ame k'o'c 'bu ne o'c kole mo 'deni gbi.

² Go lende mo na me dikalike 'deni odo do'oke Boko'ba doroke kö'du ki'di mo gbi, omba do'oke kole abo 'ba Boko'ba 'deni.

³ T'o'c bo Boko'ba na ro to'do kö'du ki'di abo. Kina kö'du ki'di abo inza ro gomo zize

⁴ römöyí lijé ame ga pili ro kole 'ba Boko'ba ne édi ta'da wa 'ba dolinjo nime ngí pili ro gomo. Ti'di doze go lende 'ba Yésu na ro aka'da ame da'dake dolinjo 'deni timo mí koto.

⁵ Kina me mēdi miya ziye, boto moto inza ame ka'da dolinjo tine nge koto ro bo ame ki'di dönni ngí gomo Yésu na ro kole 'ba Boko'ba ne.

Lende 'Ba Yésu Kurisitö

⁶ Yésu Kurisitö na ro bo ame kako 'deni dolinjo bine ti mini 'ba bapatisi gbi ti roma 'ba tölé abo. Bo ileme ro bo dé nge ti mini tine bo ileme ro bo ti mini gbi ti roma. Kina Nyí Koto Laka odoro gomo 'deni yaga laka. Römöyí Nyí Koto Laka na ro bo lende kodoro.

⁷ Kina me wa édi 'deni mota ame kileme laka 'ba lende 'ba Yésu.

⁸ Lijé wa mota naga nima Nyí Koto Laka ni ti mini 'ba bapatisi ti roma 'ba tölé abo uti do lende pili bi koto.

⁹ Ongoko te, ze dutike go wa ma bilaka kileme zize, ne 'ba Boko'ba ame bo kileme na ro do kiteli di do 'ba bilaka lesi. Lende 'ba kole abo na me bo kileme bine.

¹⁰ Kina me lijé ame ga ki'di dönni 'deni go lende 'ba kole 'ba Boko'ba ne akileme abo nime édi 'deni mí döki'di mo. Tine lijé ame ga pili ki'di dönni dé go lende 'ba Boko'ba ne lijé o'do Boko'ba 'deni yaga ro bo bëti. Römöyí lende 'ba Boko'ba ame bo kileme kole abo timo ne na ma 'deni lijé kilagi ti'di dönni gomo.

¹¹ Ame na gbi ro akileme abo mo. Bo i'di didi ma nburunburu 'deni zize ti kole abo.

¹² Kina me bo ame 'deni ro akoto ti kole 'ba Boko'ba ne édi 'deni ti didi ma nburunburu. Tine bo ame kinza ro akoto ti kole 'ba Boko'ba ne inza ti didi ma nburunburu.

Didi Ma Nburunburu

¹³ Wa naga nime mugu 'deni ziye 'do kikalike éddike 'deni ti didi ma nburunburu. Römöyí kpe na ro ya ame ga ki'dike doye 'deni go lende 'ba kole 'ba Boko'ba.

¹⁴ Ze 'beze ma ze tiye nime 'deni ro do kitéwu komo Boko'ba römöyí go ako'doko abo odo dititike bo go wa moto bo édi nduwé tuwö déki 'ba doze.

¹⁵ Go kö'du mo dikalike ngí laka odo dititike a mot di zi bo dikalike ngí dedike 'deni timo.

¹⁶ Odo ni moto ko'ja löndö yí moto kedi ko'do lende kényé ame kinza ro 'ba tölé ne, ititi Boko'ba go bo. Kina bo ti ko'ja didi ma nburunburu ngí odo lende kényé abo mo nima kinza ro 'ba tölé. Römöyí lende

kënyë moto ga ëdî bina ro 'ba tölë. Kina me lende nime miya te 'do kititi Boko'ba go bo lende kënyë ne inza gönni ya ame ga ko'do lende kënyë ma te ne.

¹⁷ Lende kirasi pili ro gomo ro lende kënyë di komo Boko'ba. Tine lende kënyë moto ga inza ro 'ba tölë ma nburunburu.

¹⁸ Dikalike kole ame ga ro 'ba Boko'ba ne ö'bö dë kpe nduwë to'do lende kënyë. Römöyî Yësu kole 'ba Boko'ba itata lijë 'deni. Satani osa rönni dë kpe.

¹⁹ Ze pili dikalike 'deni gbî ze 'ba Boko'ba na, ne dolijo nime pili ëdî közi Satani.

²⁰ Dikalike 'deni kole 'ba Boko'ba ako 'deni dolijo bine ti'di wa naga nime këdî njo zize 'do dikalike Boko'ba ame nge koto kpökî mitoro ne. Ze 'deni ro akoto ti bo Boko'ba römöyî ze 'deni ro akoto ti kole abo Yësu Kurisitö. Bo na ro Boko'ba ame koto kpökî mitoro ne. Kina bo na ro bo do didi ma nburunburu.

²¹ Kina me kole ma ga, kinza kupöke roye dë ti lende 'ba akoro.

Akugu Ma Mī Riyō 'Ba YOWANI

¹ Ma bulöbu mēdi mugu waraga nime ziyi nī lēmī ame Boko'ba koweli yi 'deni ne gbī zi kole 'bī ga ma mō'ō kulōwō rō ma laka ne. Tine ma na dē nge kōtō mō'ō ye, ya ame ga pili kikali laka 'ba lende kodōrō 'ba Boko'ba nime ne ɔ'ō ye gbī pili.

² Römōyī lende kodōrō abo ö'bō 'deni mīze ma ze tiye ni kina ti kō'bō nduwē tize n̄bō rō n̄burun̄buru.

³ Dō'bōke ti mī lende kodōrō abo gbī mī ako'ō 'dō yēyi ti mī kon̄mi ti loma liya 'ba Boko'ba 'bu 'ba Yēsu Kurisītō ni ti 'ba kole abo koloma kōtō tize.

Tiliya Rō Lōŋo

⁴ Mēdi 'deni n̄gī tiliya rō lōŋo gō ame mo'ja kole 'bī mōtō ga 'deni kēdi ko'dō lende kodōrō mo tōnē ga ko 'bu ze Boko'ba kose gōmo zize ne.

⁵ Lēmī ma, wa ame 'dō miya ziyi ne na me, dō'oke lēpī ze ga pili. Kō'du ki'di nime mēdi mose ziyi ne ma la'ja na dē tine ma mōlo tōnē ki'di zize mōlo di bi tisaki mo ne na.

⁶ Römōyī tō'ō bo Boko'ba na rō tinda'ba kō'du ki'di abo. Kina gbī kō'du ki'di ame kuwōke mōlo di bi tisaki mo ne iya te dolomake ti ako'ō.

Bo 'Bōlu

⁷ Kina me mēdi miya 'deni ziye römōyī bo 'bōlu ma konzi mōtō ga ita'ba 'deni kote mī dōliŋo, lijē na rō bo kēdi kiya te Yēsu Kurisītō ako dē su mī dōliŋo bine rō bilaka lesi. Lijē naga nima kēdi kiya te ne, lijē na rō bo 'bōlu bo ndo'ji bo ya 'ba Kurisītō.

⁸ Kina i'dike kōmōye kandi laka kinza dō gomo 'ba rōye nime kilikō ra rō yawa, tine 'dō ko'jake kpa kōzī 'ba gomo pili di zi Boko'ba.

⁹ Kina me mēdi miya ziye, bo ame ki'di dō bo dē kō'bō gō akiyandi 'ba Kurisītō tine bo kebe tudōlō yīmo ti lende mōtō ga ne, bo bōtō mo nima inza rō akōtō ti Boko'ba. Ne lijē ame ga pili kō'bō ti'di dōnnī gō akiyandi 'ba Kurisītō ne, lijē na rō akōtō ti Boko'ba 'bu 'ba Kurisītō gbī ti bo kole mo.

¹⁰ Ɔdō bilaka mōtō ga kako liŋo 'be ga ti akiyandi ame ga kinza rō 'ba Kurisītō, kinza kolake lijē dē koloma. Kina kinza kumōtōke lijē dē gbī

¹¹ römōyī ya ame ga pili kēdi kumōtō lijē bilaka naga nime ne, ti konyonyo rōnnī n̄gī mī lende kēnyē 'bēnnī nima.

Ndose Ma Nburun̄buru

¹² Mēdi ti lende mōtō ga gba n̄ban̄ji ame mo'dōkō gō miya ziye. Tine mo'dōkō dē kpe tugu mo ti galama mī waraga. Miteri 'dō ma mo na n̄gī mari ti gbagba ma 'dō dilendeke tiye di dō kōmō di dō kōmō kōzō a nime te 'dō dēdiŋe lō ti lōŋo.

¹³ Lēmī yī ame Boko'ba koweli 'deni bine ne kole 'bēni ga umōtō yi laka.

Akugu Ma Mi Mota 'Ba YOWANI

¹ Ma bulöbu mugu waraga nime ziyi bo pori ma Gayo. Ni ame mo'c yi 'deni ngi kulöwö ro ma laka ne.

² Ni ame mo'c yi ne, Boko'ba ki'di yi kö'bö ti ro këyi, yeyi abo keddi tiyi kozo ma keddi laka komo bo.

³ Lende ma muwö di zi löndö ma keddi kako di ziyi dayi naga nime i'di ma 'deni ngi meddi miliya ti lonjo. Ame muwö 'deni kiya te önyö 'deni nduwë kö'bö go kori 'ba lende kodoro nime kozo ma tonë keddi ko'do molo ne.

⁴ Tiliya ma, ma ro do kiteli na go ame muwö 'deni kole ma ga kind'a'ba kori 'ba lende ma kodoro nime 'deni ne.

Konyi

⁵ Ni ame mo'c yi ne, ma laka mo na ro konyi ko'do 'bi zi löndö tine ma ro do kiteli mo zi löndö ame ga ro bo löwö ne.

⁶ Lijë iyëti go ako'c 'bi 'deni mi kanisa bine. Kina ma laka mo ziyi toja lijë ro ame kari go komo Boko'ba ne mi kori 'ba lingere 'benni.

⁷ Römöyi lijë edi kari mi lingere nima mi möyi Kurisito kinza tidëki oto di zi bo löwö ame ga kikali Yesu Kurisito de ne.

⁸ Kina zize ti 'do tokonyi lijë ma te naga nime römöyi go deddi gbi ro bo ndobo lep'i zinni mi lende kodoro 'ba Boko'ba.

⁹ Mugu waraga mbowa 'deni zi kanisa. Tine a mo Diwotepa bo koyoyo ro bo ro löbu mo nima inza kuwö do lende ze.

¹⁰ Kina odo mako 'deni ti mora go lende abo naga nima yaga zi bilaka, beti abo naga nima bo kunzo kpama gbi ti kore mbembë abo naga nima. Tine a ma kënyë kulöwö ro do kiteli mo na ro ame bo ko'doko nba 'ba kanisa de ne. Kina lende abo gbi tota gomo toga lijë ame ga keddi kota nba naga nime linjo 'benni ga ne yaga di mi kanisa.

¹¹ Ni ame mo'c yi ne, kinza kogba görö 'ba lende kënyë de tine 'ba lende laka na kogba. Römöyi bo ame keddi ko'do lende laka ne na ro 'ba Boko'ba. Tine bo ame keddi ko'do 'ba bo ro lende kënyë ne o'ja Boko'ba de.

¹² Bilaka pili edi kiya lende 'ba Deme-toriyo ro ma laka. Kina lende laka ko'do abo ileme bo 'deni ngi ro ma laka. Kina duti 'deni gbi gomo lende abo edi ro ma laka. Kina ikali 'deni do lende kuti ze edi ro ma laka.

¹³ Meddi ti lende moko ga nbanji 'do tiya mo ziyi. Tine mo'doko de kpe tugu mo mi waraga ti galama.

¹⁴ Miteri ngi go mo'ja yi giri naga nime go dilende di do komo di do komo kozo a nime te.

¹⁵ Yeyi abo keddi tiyi. Pori yi ga ame bine ne umoto yi pili. Kina 'do kumoto pori ma ga ama yayi ne me ro kotokoto.

Akugu 'Ba YUDA

¹ Ma Yuda bo laja 'ba Yësu Kurisitö ame bo löndö ma na ro Yakoba ne. Mëdi mugu waraga nime ziye kpe ame ga kidëki ye, Boko'ba 'bu ko'ö ye 'deni, Yësu Kurisitö këdi kitata ye ne.

² Mi këyi ti lende liya ti ako'ö mo koloma tiye ro do kiteli.

Bo Kumë Lende Do Kindëndë

³ Kpe ame ga mo'ö ye 'deni kulöwö ne, ma ngi ti döki'di kombi 'do tugu lende 'ba tamo ze ma ze tiye di mi töle nime ziye. Tine momeri ma kulöwö ro do kiteli mo go tugu mo ziye toco ye kinza kolake go lende 'ba Boko'ba nime bo ki'di 'deni nge mi koto nburu zi bilaka abo ga ne,

⁴ römöyi ya ma kinza kere Boko'ba de moto ga iyaga 'deni liwo kodö kako mi löngö ye. Lijë na ro ma këdi kuyi mi lende këyi 'ba Boko'ba za yaga zinni ro a 'ba to'do lende kënyë timo lijë kilagi di ro Yësu Kurisitö mo ma nge koto kpöki ro nere bo doze mo ne. Ugu 'deni molo tonë kiya te 'do Boko'ba kodö karama dönni.

⁵ Kina kozo ame kikalike 'deni pele pili molo ne, mo'doko tiyëti gomö gbi laka ziye ma tonë bo Boko'ba komo Yisarele di mi doyyai 'ba Ezipeto, tine di pötö mo 'böwu yayi bo kileki kote do ma kinza ki'di dönni de go lende abo mo ga ngi yaga.

⁶ Omerike gbi malayika ma tonë ga koro de go maga 'ba közi kakpa ma ki'di zinni ne ame lijë kebe kilagi go bi ma ki'di zinni mo ne. Boko'ba udödu lijë ngi ti nyori ma nburunburu mi bi kölu tonë bëri koda do kada löbu nime këdi kako ne 'do bo kodö karama dönni.

⁷ Omerike gbi Sodomo ni ti Gomora ti mi tiri ma ngila mo ga. Bilaka mo ga o'do lende gbi kozo 'ba malayika naga nime. Kina lijë kombi gomö mo 'deni ro pa'do ma nburunburu ro akileme zi botö pili go ndörö ko'do 'bënni ma go yëri ti lende kirasi motö ga.

⁸ Kina gbi tara lijë ya naga nime nyi i'di lijë 'deni kirasi yida rönni lijë kilagi közi kakpa 'ba Boko'ba lijë kiti'ja malayika ame ga ro löbu do kiteli ne.

⁹ Tine Mayikolo ame pele ro bo do malayika ni ne o'do de tara mi kada ma lijë këdi kamo ti Satani mi tilaka rönni go töku Musa. Bo ilaŋa ro bo de kogboki Satani ti ti'ja. Tine bo iya abo nge te, "Ni, Boko'ba kamo döyi."

¹⁰ Tine ma 'bënni lijë ya naga nime wa ma kinza lijë kicali de pele naga, lijë iti'ja aa ngi. Tine ma lijë kicali mo naga nima

akikali mo kapi ngi go döni zinni kozo 'ba yëri 'ba yi mökö naga tara ne na ma 'deni këdi kote dönni.

¹¹ Bu'bu zinni, lijë inda'ba kori bi ndi Kayina 'deni. Go lende 'ba girisi na lijë kusu kpënni 'deni ngi mi lende kënyë ko'do 'ba Balama tonë. Lijë aya 'deni ngi kozo 'ba bo tonë ro Kora ne. Kina kozo ma tonë kupö bo ne, na kupö lijë 'deni gbi tara.

¹² Lijë ngi kozo akididi ziye mi akonyo 'ba karama 'be ga, rönni kaya de yo. Lende 'ba gbagba nni ga na nge lijë komeri. Lijë ngi kozo poli ame lili kombi kari timo toro mo ka'di de yo ne. Lijë ngi kozo ngëri ma kinza kana de naga, pele mi kpa dolili. Lijë ngi kozo ngëri ame koto 'deni bëri ti ngira'da mo kututu e'bënni 'deni ne.

¹³ Lijë ngi kozo mini ma kikagba ti surupu 'ba domo mi lende ko'do kinza ro kaya 'bënni nima. Lijë ngi kozo këlu ma kulë 'ba mitoro ame Boko'ba kileŋo go bi mo 'deni mi bi kölu 'ba Gehena ne.

¹⁴ Enoka kupö ma ro mi modokoto ma kodö kako di zi Adama na kumë lende nime 'deni go kö'du 'bënni. Ame kiya te, "Ongö te, nere Boko'ba ti kako ti tindi 'ba malayika koto laka abo ga

¹⁵ to'do burë 'ba botö pili, todo karama do bo kilagi Boko'ba naga nima go lende kirasi 'bënni ame ga pili lijë ko'do ne gbi ti ma donde'ne lijë koja ro Boko'ba."

¹⁶ Ya naga nime lende 'bënni nburu ro tonboro rönni toto kënyë kpa lëpi nni ga. Ako'doko 'ba lende kënyë 'bënni ga na lijë kinda'ba kori mo. Lijë ebi rönni nime te lijë ko'do kpa konjmi zi lëpi nni ga to'ja kori timo zinni.

Ndose

¹⁷ Tine kpe lëpi ma ga ame mo'ö ye kulöwö ne, omerike a tonë ga bo laja 'ba Yësu Kurisitö nere ze kiya molo ziye bine ne te.

¹⁸ Lijë iya 'deni ziye te, "Jdo kada ma nburunburu kömö 'deni, bilaka motö ga ti kodö topoto ye. Lijë na ro ma kösö go ako'doko 'bënni 'ba tilagi Boko'ba naga."

¹⁹ Lijë na ro bo këdi ko'de ro kozo mo tonë ga. Ako'doko 'ba yida rönni ga na mbiri dönni, a motö ro Nyi Koto Laka inza minni.

²⁰ Ne kpe 'beye lëpi ma ga, uluke roye nduwë kiyöbuke mi lende laka nime kinda'bake 'deni ne. Umötuke ti tigö 'ba Nyi Koto Laka.

²¹ Kina ogbake roye ti mi ako'ö 'ba Boko'ba kozo ame këddi kodake Yësu Kurisitö nere ze 'deni 'do ki'di didi ma nburunburu ziye ti mi këyi abo ne.

²² Ilemeke mi këyi zi ma domo kilikö 'deni naga.

²³ Ɔmɔke mɔto mo ga tolo mo yaga di mi pa'do. Ilemeke mi kɛyi gbi zi ya mɔto ga, tine boŋɔ 'ba rɔnni mo naga nima kɛri kulɔwɔ di zi ndɔrɔ 'ba gɔ lende kɛnyɛ ne na 'dɔ ko'jike kinza kiyoɔlu roye.

Mɔtu

²⁴⁻²⁵ Ro lɔbu ti tigo dɔ kiteli ti kɔzi kakpa ti tigo ma tɔnɛ mo mɔlo gba kinza ɔto kisaki rɔni dɛ kɔ'bɔ nduwɛ ko'ja kabate 'deni ro ŋburuŋburu ne kɛdi zi Boko'ba bo togbo ye di mi la'ba ko'de ye kinza a ma kɛnyɛ mɔto zi bo ti tiliya, ame bo Boko'ba na ŋge koto ro bo tɔmɔ ze ti Yɛsu Kurisito ne. Amini.

TILEME RO 'BA WA Zi Yowani

¹ Ame na ro akileme 'ba Yësu Kurisitö ame Boko'ba ki'di zi bo 'do kileme wa ma kedi ko'doko 'do to'do ronni giri naga nime zi bo laja abo ga ne. Bo ileme gomo 'deni laka yaga ti toja malayika abo zi bo laja abo Yowani,

² ame bo Yowani kiyeti go wa ame ga pili bo ko'ja ne 'deni yaga. Omba kina ro lende 'ba Boko'ba ame Yësu Kurisitö kodoro ndimo 'deni ne.

³ Lijë ame ga kidëki lende kumë naga nime kugu bine ne ti kedi ngi ti yëyi. Lijë ame ga kuwo kinda'ba kitigo mi doki'di nni ne ti kedi ngi gbi ti yëyi romöyi kada mo owo de kpe.

Kanisa Modomoriyö

⁴ Ma Yowani mugu waraga nime ziye kpe kanisa ma modomoriyö mi doyayi 'ba Asiya. Lende keyi ti mi keyi abo 'ba Boko'ba ame bo kedi 'deni molo di bi tisaki mo nduwë kömö giri nime nbö ro nburunburu ne koloma tiye gbi ti yëyi 'ba Nyi Koto Laka modomoriyö ma komo kiti 'ba Boko'ba,

⁵ ti yëyi 'ba Yësu Kurisitö koloma gbi tiye. Bo na lende abo nburu ro ma kodoro, kole dandende 'ba todo di mi tolë, ntere 'ba do ntere ni pili.

Bo ame ko'z ze 'deni kulöwö kolë goze 'do kope ze yaga di mi lende kënyë ze ga ti roma bo,

⁶ ki'di ze 'deni ro 'ba ntere löbu abo ro bo akumu toja laja zi Boko'ba 'bu bo ne. Akilëlu ti tigo do kiteli kedi zi bo nduwë nbö ro nburunburu. Amini.

⁷ Ongoke te, bo edi kako bëri ti poli kina bo kupö bo tonë ga ti laki pili ti ko'ja bo ngi, do kupö pili 'ba dolinjo ti kudu bo 'deni ngi. Yëë, kedi ngi tara. Amini.

⁸ Ntere Boko'ba ame kedi 'deni molo di bi tisaki mo nduwë kömö giri nime nbö ro nburunburu ne bo tigo do kiteli iya te, "Ma Boko'ba na ro tisaki mo gbi ro tote mo."

Nyi

⁹ Ma löndö ye Yowani na. Ma gbi ro läpi ye ame ro akoto ti Yësu mi tombi gomo ro atiri go ntere löbu nime liya ti mi këddi. Oga ma 'deni mëdi mi döotu 'ba Patomosi go kö'du 'ba tiyëlë lende 'ba Boko'ba ame Yësu Kurisitö kodoro ndimo 'deni ne.

¹⁰ Mi kada löbu ma do koto mato Nyi Koto Laka inda'ba ma ngi mbi. Kina muwo birö kudu ngi kebe goma ro ma kembe kozo birö tototi naga tara,

¹¹ iya te, "Wa ame ga pili ko'ja ne ugu koja zi kanisa ma modomoriyö ame ga

mi gawo 'ba Epeso, mi Semorona, mi Pegamona, mi Towatira, mi Saradisi, mi Piladapiya ni ti Lodikiya ne."

¹² Kina muyi komo ma ngi tongo oto nima kedi kilende zo ne. Kina odo muyi komo ma 'deni tine mo'ja ndëni yamo ma köbököbö modomoriyö 'ba tidëyi lamba 'deni yayi.

¹³ Kina mi löngö ndëni naga nima yayi mo'ja bo mato kozo kole 'ba bilaka lesi tara kedi kozo, kusu jalabiya 'deni nbö kilala yayi, kudödu kpa dongo'do bo 'deni ti gasi ma köbököbö.

¹⁴ Sunë do bo ga anmi ngi kozo alato ni ma ti buruku naga tara. Komo bo öbö kozo pa'do,

¹⁵ ndi bo ga anmi kozo yamo ame kuböbö 'deni kileze yaga ne tara, mugu bo udu kozo bituru 'ba mini ma kedi kolo.

¹⁶ Bo inda'ba këlu 'ba mitoro modomoriyö közi bo ma döri, kina mbele ame kikapa kpamo 'deni kapa kpaki riyo ne kozo ngi di kpa bo. Komo bo öbö ngi kozo kada ame 'deni mi zana kada ma kata ne tara.

¹⁷ Kina odo mo'ja bo 'deni tara tine, mënyi ngi mila'ba bëri ndi bo kozo töku. Tine bo ënyi ki'di közi bo ma döri roma, bo iya te, "Kinza kere de. Ma na ro tisaki mo gbi ro tote mo

¹⁸ Ma na ro bo didi, mölë 'deni pa ne mididi 'deni yaga ro nburunburu. Kpadöri 'ba tolë ni ti maliti 'deni pili mi közo.

¹⁹ Kina ti, wa ame ga pili ko'ja ne ugu ti, ma giri naga nime kpaki ti ma kedi ko'doko 'do to'do ronni 'jaa naga nima.

²⁰ Këlu modomoriyö naga nima ko'ja minda'ba közo ma döri ne gbi ti ndëni yamo köbököbö modomoriyö 'ba tidëyi lamba naga nima, 'jo 'ba lende mo ga na te. Këlu modomoriyö naga nima lijë na ro malayika 'ba kanisa ma modomoriyö naga nima. Kina ndëni modomoriyö naga nima na ro kanisa ma modomoriyö mo tonë ga."

2

Kanisa Ma Epeso

¹ "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Epeso.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ame kinda'ba këlu modomoriyö közi bo ma döri, bo kedi kilingere mi löngö ndëni modomoriyö di mi yamo köbököbö 'ba tidëyi lamba tonë ga ne.

² Mikali ndobo ko'do 'be 'deni, közi kitigo 'be mi ndobo ti mi këddi 'be mikali 'deni. Mikali 'deni ma kogake roye yaga di ronni lijë bo lende kënyë naga nima. Ya ma kidewo ronni tégë lijë na ro bo laja 'ba

Boko'ba naga iyozoke lijē 'deni kotake go bēti 'bēnni yaga ma lijē kinza ro ma laka.

³ Mikali ma kogboke roye 'deni ti mi kēddi tombi gomō go lende ma du kinza ma kogake kpeye gōma.

⁴ Ne pele mēdi gba ti wa naga nime tiya mo yida roye. Moŋgo ye idakike 'deni di mi ako'ɔ 'be, inzake kpe kozo ma dogba tōnē bine ne.

⁵ Omerike go la'ba 'be ame kileki ye 'deni ŋbō nyati yi'bowu ne te. Otake doye di yimo kilekike to'do wa tōnē ga kolomake pa ro to'do mo dogba bine ne. Odo kotōke doye dē ti mako ziye mogba ndēŋi 'ba lamba 'be nima yaga di mi go bi mo.

⁶ Tine ame na ro lende laka 'be ame kō'bōke ŋburu to'ji akiyandi 'ba bilaka 'ba Nikolawo naga nima ne gbī kozo 'bama ame mō'bō to'ji akiyandi 'bēnni nima ne tara.

⁷ Kina ti, bo ame kēdi ti mbili ne i'dike bo kuwō lende naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne. Bo ame ka'da wa 'deni ti mi'di bo tonyo dōŋgēri 'ba dīdi ame mi dōlino 'ba Boko'ba ne."

Kanisa Ma Semorona

⁸ "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Semorona.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ame bo ro tisaki mo gbī ro tote mo ne. Bo ame tōnē kōlē kēnyī kidīdi 'deni 'bowu yaga ne.

⁹ Mikali gomō 'be ti lisa 'be 'deni. Ne tine inzake lipo ro lisa, kpe ro ro mōri. Kore 'ba roye muwō 'deni ma lijē bo kiya rōnni ro Yudayi naga nima kēdi ko'do. Lijē iya rōnni tēgē lijē na ro Yudayi, dēmba lijē ka ro bo laja 'ba Satani ga.

¹⁰ Kinza kereke dē koto te di zi gomō ame ga 'do kombike ne, rōmōyi ro ma laka mēdi miya ziye, Satani ti ku'du ya mōto ga di mi lōŋgō ye bina mi maboso tiyozo ye timo. Kina ti kombike gomō 'ba kōzi kasi ma kēdi ko'do ziye ŋbō kada do 'butē. Tine ōnyōke nduwē gomō ti mi kēddi ŋbō mi tōlē kina ti mi'di kpa kōzimo ŋgi ziye ro didi.

¹¹ Kina ti, bo ame kēdi ti mbili ne i'dike bo kuwō lende naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne. Bo ame ka'da wa 'deni ne inza kinene tōlē ame ro mi riyō ne kpe."

Kanisa Ma Pegamona

¹² "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Pegamona.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ame ti mbele kpa riyō ma kapa kulōwō ne.

¹³ Mikali bi 'ba loma 'be ame Satani kēdi 'deni ti kiiti lōbu abo teyi ne. Ne pele ō'bōke nduwē ro ma kitigo mi mōyi ma kinza toga kpeye gōma. Ō'bōke ti'di doye go lende ma pele mi kada 'ba tupō Anitipa

bo laja laka ma nime ame kupō mi gawo 'be nima Satani kēdi koloma teyi ne.

¹⁴ Ne pele tara mēdi ti lende mōto ga mbowa bine yida roye. Eddike ti bilaka 'be mōto ga yayi ame ki'di dōnni 'deni go akiyandi 'ba Balama ame tōnē koloma molo bine tiyandi Balaka toco bilaka 'ba Yisarele mi lende kēnyē ti tonyo wa ame ga kumu zi akoro ne gbī to'do yēri.

¹⁵ Kina me 'deni gbī tara, ēddike ti bilaka 'be mōto ga ame ki'di dōnni 'deni go akiyandi 'ba bilaka 'ba Nikolawo ne.

¹⁶ Kina me ti otake doye dēne ti malo doye giri naga nime moga lijē bilaka naga nima ti mbele 'ba kpama.

¹⁷ Kina ti, bo ame kēdi ti mbili ne i'dike bo kuwō lende naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne. Bo ame ka'da wa 'deni ti mi'di akonyo ame kako di mitoro ne zi bo. Kina ti mi'di lele karjmi gbī zi bo ti mōyi la'ja kugu 'deni dōmo ame bo bo kogba mo na nge kikali 'jo mo ne."

Kanisa Ma Towatira

¹⁸ "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Towatira.

Ame na ro ndose abo 'ba kole 'ba Boko'ba, bo ame komo bo kōbō kozo pa'do, ndi bo karjmi kozo yamo ma kubōbō 'deni kileze yaga ne tara.

¹⁹ Mikali ndobo ko'do 'be 'deni, ako'ɔ 'be ti ti'di doye go lende ma ti laja koja 'be gbī ti mi kēddi 'be ga pili mikali 'deni. Kina gbī mikali 'deni ma kēddi ko'doke 'deni le'jete ro do kiteli di do ma dogba tōnē bine ne.

²⁰ Ne pele tara mēdi gba ti wa naga nime tiya mo yida roye. Kpe ō'bōke tujē do 'ja nima ro Jezebele loko kiya rōni ro bo kumē lende 'ba Boko'ba ne. Kina me loko ki'di bo laja ma ga 'deni kozo yaga ti akiyandi kēni nima to'do yēri gbī tonyo wa ame ga kumu zi akoro ne.

²¹ Mola ni pele mbowa 'do loko koto dōni di mi yēri 'bēni nima, tine loko o'doko dē.

²² Ne ti mudūdo loko bēri do lanja ti rokō'ɔ do kose. Kina ti mōdo gomō ma kinza kiya gbī dōnni lijē bo ko'do yēri tini naga nima odo lijē koto dōnni dē di mi kori 'ba lende 'bēni nima.

²³ Ti mupō bo kōsō gōni ga yaga. Kina bilaka 'ba kanisa pili ti kikali ŋgi ma na ro bo koma mi dōki'di bilaka gbī ti mi meri 'ba do. Kina kpe pili ti mopi ŋgi tara ziye, 'bēyi 'ba bo mōto ko go ndobo ko'do 'bi.

²⁴ Kina me mēdi miya 'deni zi koso ye ama ga mi Towatira yayi, kpe ma kinza ki'dike doye dē go akiyandi 'bēni naga nima ne, ame gbī kiyandi ye dē ti oto 'bēnni nima lijē laki ni kidēki ro do gege 'ba Satani ne. Mi'di akirindi mōto dē kpe doye.

²⁵ Tine wa naga nime keddī ko'doke le'jete ne na 'do kõnyöke nduwë gomo ñbõ mileki mako ziye.

²⁶ Bo ame ka'da wa 'deni ko'do ako'doko ma ñbõ kõmõ mi tote mo ti mi'di kõzi kakpa 'ba do, do kupõ pili 'ba dolinjo nime teyi.

²⁷ Bo ti kedi ti kõzi kakpa dönni pili ti përi yamo. Bo ti kitiko dönni yaga kozo kete tara. Ame ti kedi gbi kozo kõzi kakpa ame mo'ja 'deni di zi 'bu ma ne.

²⁸ Kina ti mi'di toro bi kèzè gbi zi bo mo nima.

²⁹ Kina ti, bo ame kedi ti mbili ne i'dike bo kuwõ wa naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne."

3

Kanisa Ma Saradisi

¹ "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Saradisi.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ma Nyi Koto Laka modomoriyõ 'ba Boko'ba ti këlu modomoriyõ tönè ga kedi mi kõzi bo ne. Ndo bo ko'do 'be ga mikali 'deni. Mikali 'deni eddi kidëkike roye iyake te kpe gba ti didi miye demba kpe e'be 'deni ka molo ro töku.

² Ne tine ënyike kindinike yaga kisikike kozo ye ama kedi ko'doko 'deni gbi tulöku ne. Römöyi monjo 'deni ako'do 'be ga inza gba njo go komo Boko'ba ma.

³ Wa ame ga tönè kiyandi ye timo kuwöke 'deni ne, omerike gomo. Uwöke domo ti 'do kotoke doye di mi lende kënyè 'be ga. Jdo kënyike kindinike de yaga ti mako tugu'du ziye kozo bo 'bögo naga tara. Kina inza kikalike saa 'ba tako ma.

⁴ Ne pele tara eddike ti bilaka 'be mato ga mi Saradisi yayi ame lijè kuturõ bonjo ma 'benni ga de mi mandod'ne. Lijè ti kilingere koto tö ti bonjo kanmi rönni, römöyi lijè na laka kozo a nime te.

⁵ Lijè ame ga ka'da wa 'deni ne ti musu bonjo kanmi ngi rönni tara. Kina minza more möyi lijè kpe yaga di mi buku 'ba didi. Ti mumõ möyi lijè yaga komo 'bu ma ni ti malayika abo ga, miya te, lijè 'bama na.

⁶ Kina ti, bo ame kedi ti mbili ne i'dike bo kuwõ lende naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne."

Kanisa Ma Piladapiya

⁷ "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Piladapiya.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ame koto laka gbi nge ro bo lende kodoro ne. Bo na kind'a'ba kõzi kakpa 'ba Dawidi bo dolinjo 'deni. Wa ame bo kunyè kpamo 'deni yaga, boto urögõ de kpe teyi. Kina wa ame bo

kurögõ kpamo 'deni teyi boto unyè de kpe yaga.

⁸ Wa ame ga keddī ko'doke ne mikali 'deni, kina mikali 'deni gbi tigo 'be inza mbiri. Ne pele inda'bake lende ma 'deni kitigo kogake kpeye de goma. Murögõ kpadöri 'deni yaga ziye ro gbönjo ame boto mato ko'bo de kpe turögõ mo teyi.

⁹ Ne 'benni 'ba boto bo beti dotumu 'ba Satani naga nima lijè kedi kiya rönni ro Yudayi ne, ti mi'di lijè kako kolodo bëri komoye. Kina ti lijè kikali ngi mo'c ye.

¹⁰ Kina go ame kogbake kö'du ki'di ma 'deni kö'bõ miye liya ti mi keddī ne, ti mitata ye ngi di zi gomo löbu nime kedi kako do dolinjo pili tiyozo bilaka 'ba mi doyyai ne.

¹¹ Kina 'deni medī mako giri nime, önyöke nduwë go wa ame ga keddī ko'doke ne kinza boto mato kebe ye ra kind'a'ba kpa kõzi 'be.

¹² Bo ame ka'da wa 'deni ne ti mo'do bo ro matikpëri 'ba mi rö löbu 'ba Boko'ba ma. Kina bo inza kola gomo kpe. Ti mugu möyi Boko'ba ma ro bo ti möyi gawo la'ja 'ba Boko'ba ma ame kina ro Yerusalem ma la'ja ame kedi kako bëri di mitoro di zi Boko'ba ma ne. Kina ti mugu möyi ma, ma la'ja gbi ro bo.

¹³ Kina ti, bo ame kedi ti mbili ne i'dike bo kuwõ wa naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne."

Kanisa Ma Lodikiya

¹⁴ "Ugu kozo a nime te zi malayika 'ba kanisa ma Lodikiya.

Ame na ro ndose abo 'ba bo ame ro Amiri lende abo nburu ro ma kodoro ne, bo na ro bo do wa ame ga pili Boko'ba ko'ba ne.

¹⁵ Mikali ndobo ko'do 'be ga 'deni, eyi de gbi kina ututu de gbi. Miya te ti keddike ro mini ma koto mato di bine,

¹⁶ demba kpe ngi ro murè do riyõ, eyi de gbi kina ututu de gbi. Ne go kö'du mo ti moto'bi ye yaga di kpama.

¹⁷ Ebeke tiya mo te, 'Ze 'deni ro mori ti wa nbanj dileri oto de kpe.' Demba dene kpe ka ngi ro bo lisa, bo sari komo kolu ro go nbululu.

¹⁸ Kina me mi'di komo kandi mo 'deni ziye, ako kugöke yamo ma köbököbö ame kilè'di 'deni yaga ro gbagba mo ne di zõ 'do keddike ro ma laka ro bo mori. Kina gbi ako kugöke bonjo kanmi 'do koloke roye kutu'böke do laja 'ba go nbululu 'be nima timo yaga. Kina gbi ako kugöke wowo 'ba komo 'do kodoke komoye go kopo yaga.

¹⁹ Ya ame ga pili mo'c ne medī mamo domo modõ karama domo. Kina ti, i'dike roye kedi ro ma kindili, kotoke doye di mi lende kënyè.

²⁰ Uwöke te, ma na me mɔɔ 'deni kpadöri mëdi tukökö mo. Ɔɔɔ bo mo kuwö ðoma kurögö kpadöri zö ti modö ngi mi rö abo moloma monyo akonyo bi koto ti bo.

²¹ Bo ame ka'da wa 'deni ne ti mi'di bo koloma tö ðo kiti ma gbi kɔzo 'bama ame ma'da wa moloma 'deni ðo kiti abo 'ba 'bu ma ngila bo ne tara.

²² Kina ti, bo ame këdi ti mbili ne i'dike bo kuwö wa naga nime Nyi Koto Laka kiya zi kanisa naga nime ne."

4

Mitoro

¹ Di pötö mo na mombi kɔmo ma mo'ja kpadöri 'ba mitoro kurögö 'deni yaga rɔ gböhö. Kina birɔ tönë muwö ðogba kilende zö kapi kɔzo tɔtɔti naga tara ne, iya te, "Ako tɔro bine 'do mileme wa ame ga këdi ko'do rönni di pötö ame ga ne ziyi."

² Kina Nyi Koto Laka kutu'bo ma ngi, na mo'ja kiti kidëyi 'deni kɔmo ma mitoro yayi ti bo mato koloma 'deni ðomo.

³ Bo mo nima koloma ðo kiti yayi ne romo ese ngi kɔzo kinë kil'i'di 'döyi ni ma ti gbëyi ma nbowo naga tara. Kina azumuli ma kuruwö röni toko yaki kiti mo nima öbö ngi kese rɔ tese kɔzo kinë biliwa naga tara.

⁴ Kiti ma 'butë riyö ðamosowo mato ga ëdi gbi yayi kuru ðo ama toko teyi. Kina löbu ma 'butë riyö ðamosowo naga koloma 'deni ðomo gbi yayi. Bɔngɔ 'ba rönni ga me rɔ ma kanmi, lijë ti agëñi 'ba löbu ma rɔ yamo köbököbö dönni.

⁵ Kina tɔro kunyi ngi nyelo di mi kiti nima këbi ngi kapi rɔ ma koriki. Pa'do köbö ëdi bi modomoriyö kɔmo kiti yayi ame kina rɔ Nyi Koto Laka ma modomoriyö 'ba Boko'ba ne.

⁶ Kina gbi bi ma kɔmo kiti nima yayi inda ngi kɔzo yöpö mandara naga tara rɔ ma kilaka kɔzo 'dë'di.

Mo'ja yëri sowo mato ga mi zana yayi kuru ðo kiti nima. Kɔmo mo ga ötu ngi kpaki kote yida romo pili kebe gomo ga.

⁷ Yëri ma ðogba mo kɔzo tabiyö. Ma mi riyö mo kɔzo kole sa. Ma mi mota mo kɔmo mo kɔzo kɔmo bilaka lesi. Kina ma mi sowo mo kɔzo yagi yiri ma këdi köpu tara.

⁸ Yëri sowo naga nima pili ti kakala rɔ modokoto ti kɔmo kote romo kpaki kebe bic'i kakala mo ga. Kote kada ti korondo 'bëni pili lijë udumö dë di bi toba mo kiya te, "Boko'ba tigo ðo kiteli na koto laka, koto laka, koto laka, bo na rɔ bo ame këdi 'deni molo di bi tisaki mo nduwë kömö giri nime nbowo rɔ nburunburu ne."

⁹ Kina ɔɔo yëri sowo naga nime këdi koba ngala 'ba rɔ löbu ti lende koro gbi

ti yëe'di mo 'deni zi bo ðo kiti nima, bo bo didi ma nburunburu kinza kölä dë nima tine,

¹⁰ na löbu 'butë riyö ðamosowo tönë ga kolodo ngi bëri kɔmo bo ðo kiti nima kilëlu bo bo didi ma nburunburu kinza kölä dë nima. Lijë u'du agëñi 'ba löbu 'bënni ga bëri kɔmo kiti yayi na lijë kiya te,

¹¹ "Nere Boko'ba ze, ni na ko'bo tinda'ba rɔ löbu ti lende koro gbi ti tigo. Römyöi ni na ko'ba wa pili, kina ti ako'doko 'bi na me ko'ba lijë 'do këdi ne."

5

Bɔ Dɔ Kiti

¹ Tine mo'ja bo ðo kiti nima këdi ti buku löbu közi bo ma döri, kugu a mo ga 'deni kebe kapa mo ga kpaki riyö, kina kora kpamo 'deni teyi ti 'boja nbowo mi modomoriyö.

² Kina mo'ja malayika ma ti tigo ðo kiteli kënyi ngi tuwöwö mo rɔ ma kembe, iya te, "Yë na ti ko'bo tunyë 'boja naga nime yaga kobenye mi buku nime?"

³ Tine bato ma koto mato te inza ame ko'bo tunyë 'boja naga nima yaga kongɔ mi buku nima, pele di mi bilaka 'ba mitoro ala di mi ðoyayi bine ala di mi maliti.

⁴ Gɔ kö'du mo na mudu ngi rɔ ma kënyë römyöi o'ja bato ma koto mato dë du te ame ko'bo tunyë 'boja naga nima yaga kongɔ mi buku nima.

⁵ Tine löbu ma koto mato ënyi kiya zö te, "Kinza kudu dë, tabiyö 'ba e'be Yuda kupö ðo kilëbi 'ba nere Dawidi a'da wa 'deni. Bo na ti kunyë 'boja modomoriyö naga nima yaga kongɔ mi buku nima."

⁶ Kina mo'ja kamölö 'bo'bi yayi kinda kɔzo umu 'deni këdi koro mi löngö kiti nima ti yëri sowo naga nima ti löbu 'butë riyö ðamosowo naga nima. Kazo mo modomoriyö kina kɔmo mo gbi modomoriyö, ame kina rɔ Nyi Koto Laka modomoriyö 'ba Boko'ba ame koja 'deni kari mi ðoyayi nime toko ne.

⁷ Kina mongɔ kamölö 'bo'bi tönë kako ngi kogba buku tönë di döri bo nima koloma ðo kiti ne.

⁸ Kina ɔɔo bo kari kogba 'deni tara tine, na yëri sowo tönë ga gbi ti löbu 'butë riyö ðamosowo tönë ga kënyi kolodo ngi bëri kɔmo bo. Löbu naga nima me ti tomo kina lijë pili inda'ba lebe yamo ma köbököbö teyi kpaki lo ti a ma kato kele yimo. Omba kina rɔ mötu 'ba bo lende laka 'ba Boko'ba.

⁹ Kina lijë koloma ngi rɔ toba ngala la'ja ame kiya te, "Ni na laka ko'bo tinda'ba buku nima kunyë 'boja mo ga yaga, römyöi umu yi 'deni kina me kugö bilaka 'deni ti roma yi ko'de zi Boko'ba di mi ðo

kupó pili ame ga kpamo ro gege ne pili ro go dokomali bilaka.

¹⁰ O'do lijé 'deni ro 'ba n̄ere lóbu 'ba Boko'ba ro bo akumu toja laja zi Boko'ba ze nime kina lijé ti kēdi ngi ti kōzi kakpa do d̄oyayi."

¹¹ Kina mon̄go, muwó biró 'ba malayika ame lijé ngi ro t̄ind̄i ma kinza kiya konzi ngi ro do kiteli ne ngi. Lijé ako koro kuru do kit̄i t̄oné ti ȳer̄i sowo t̄oné ga gb̄i ti lóbu 'buté r̄iyó d̄omosowo t̄oné ga.

¹² Kina lijé koloma ngi ro toba ngala ro ma kembe, kiya te, "Kamóló 'bo'bi ame kumu 'deni ne na laka ko'bo tinda'ba kōzi kakpa ti m̄ori ti akikali ti tigo ti lende koro gb̄i ti ro lóbu ti akil̄élu."

¹³ Kina muwó dokomali wa pili ma m̄itoro ti ma m̄i d̄oyayi kpaki ti ma m̄i maliti ti ma m̄i mini lóbu ni, pili ro go wa ame ga ti did̄i ȳimo ne kēdi koba kiya te, "Akil̄élu ti lende koro ti ro lóbu ti tigo kēdi zi bo ame koloma 'deni do kit̄i ne gb̄i zi kamóló 'bo'bi nduwé n̄bo ro n̄burun̄buru."

¹⁴ Kina ȳer̄i sowo t̄oné ga k̄enȳi kut̄i ngi gomo, t̄eḡé, "Amini." Kina lóbu ma 'buté r̄iyó d̄omosowo t̄oné ga kolodo ngi b̄er̄i to'do mótu.

6

Kamóló 'Bo'bi

¹ Kina mon̄go te kamóló 'bo'bi t̄oné i'di ngi topepe 'bon̄a ma d̄ogba mo yaga di kpa buku nima ame kora kpamo 'deni timo teyi m̄i mod̄omor̄iyó ne. Kina odo bo kopepe ma d̄ogba mo nima 'deni yaga tine, na muwó ȳer̄i ma d̄ogba di m̄i l̄onḡo ȳer̄i sowo t̄oné ga kapi ngi ro ma kembe ti mugu ame kudu kozo toro kapi naga nima tara, iya te, "Ako."

² Mon̄go, kina mo'ja kosani kan̄mi kodo ngi yayi. Bo ma k̄eki d̄omo ti kanya sagba kōzi bo, kina ki'di aḡēñ̄i 'ba lóbu 'deni do bo, bo k̄eki 'deni kēdi kari yaga kozo bo aka'da ame kēdi kari 'deni gb̄i ta'da wa ne.

³ Kina odo kamóló 'bo'bi kopepe 'bon̄a ma m̄i r̄iyó mo yaga tine, na muwó ȳer̄i ma m̄i r̄iyó mo ngi kiya te, "Ako."

⁴ Kina kosani moto ro ma kasi liyi kodo ngi. Bo ma k̄eki d̄omo i'di kōzi kakpa 'deni teyi 'do bo kogba lende k̄enȳi yaga di m̄i d̄oyayi, tine 'do bo ko'de ro ya na m̄i d̄oyayi go bilaka k̄enȳi tupó r̄on̄ni ro go r̄on̄ni. Kina mon̄go te i'di kogba mbele 'deni kōzi bo.

⁵ Kina odo kamóló 'bo'bi kopepe 'bon̄a ma m̄i mota mo 'deni tine, na muwó ȳer̄i ma m̄i mota mo ngi kiya te, "Ako." Mon̄go, kina mo'ja kosani k̄olu kodo 'deni yayi. Bo ma k̄eki d̄omo inda'ba gb̄er̄é 'deni kōzi bo.

⁶ Kina muwó a moto ngi kudu kozo mugu bilaka tara, di m̄i l̄onḡo ȳer̄i sowo naga nima, kiya te, "Bi gom̄o 'ba m̄i kada do koto nge ro akugó nyōnyu gb̄er̄é koto. Kina gb̄i nge ro akugó mana gb̄er̄é mota. Tine kinza kirasi nḡer̄i ama ga ro 'ba 'bu ti 'ba akuwé ne d̄é."

⁷ Kina odo kamóló 'bo'bi kopepe 'bon̄a ma m̄i sowo mo 'deni yaga tine, na muwó ȳer̄i ma m̄i sowo mo t̄oné ngi kiya te, "Ako."

⁸ Mon̄go, kina mo'ja kosani kan̄mi yowa kodo 'deni yayi. Bo ma k̄eki d̄omo id̄eki m̄oyi mo ro T̄ol̄é, kina Maliti kēdi kōzi 'b̄eni kebe gom̄o. Kina ki'di kōzi kakpa 'ba do kapa sowo 'ba d̄oyayi nime ngi z̄inni 'do lijé kupó bilaka mo ga yaga ti mbele, ti s̄eyi, ti rok̄o'o ma kako kozo agutupowo naga nima tara, kina gb̄i ti'di mo 'do kuruku 'ba ȳi m̄ok̄o na kupó.

⁹ Kina odo kamóló 'bo'bi nima kopepe 'bon̄a ma m̄i m̄uyi mo 'deni yaga tine, na mon̄go te did̄i 'ba bo lende laka ame ga t̄oné kupó lijé go k̄o'du 'ba Boko'ba gb̄i go tuw̄owó mo ne ēdi 'deni bici bi 'ba akumu 'ba Boko'ba yayi.

¹⁰ Kina lijé kēdi kul̄ori ro ma kembe, iya te, "Nere Boko'ba, n̄i ame koto laka gb̄i ro bo lende kodoro ne. Ēdi kola kpa bilaka 'ba m̄i d̄oyayi naga nima kunzi n̄bo nyanya ga kinza ma kodo karama d̄on̄ni kpa dokolo roma ze nime ya?"

¹¹ Kina kōza bon̄go kan̄mi ngi me z̄inni ro kotokoto. Kina kileki kiya z̄inni 'do lijé koda titi mbowa kupó l̄ond̄o lijé ti l̄ep̄i n̄ni moto ga ame 'do kupó gb̄i kozo 'b̄enni tara ne titi.

¹² Kina mon̄go te kamóló 'bo'bi nima opepe 'bon̄a ma m̄i mod̄okoto mo ngi yaga. Kina k̄iz̄ik̄izi ma kinza kiya ki'di d̄oni ngi. Kada uyi r̄oni ngi yaga ro ma k̄olu kozo duró 'ba p̄ot̄o t̄oku. Kina nyepe kuyi r̄oni ngi yaga ro ma kasi kozo roma.

¹³ Kina k̄elu ni ki'di ngi tilayi b̄er̄i di m̄itoro kozo dokukuru 'ba k̄elu ma kana ame kēdi kilayi di zi lili ma kembe ne tara.

¹⁴ Kina m̄itoro kuk̄oku r̄oni ngi yaga kozo kilaka naga tara. Kina d̄oku ma lóbu naga ti d̄ootu ni kiyese r̄on̄ni ngi me yaga di bi mo ga ma m̄olo.

¹⁵ Kina ro go bilaka pili, bo d̄oyayi ni ti turu ni ti bo do bo kanya ni ti bo m̄ori ni ti bo tigo ni kpaki ti bilaka ma laki pili ti atoli ni kusu d̄on̄ni ngi m̄i t̄i'b̄or̄o, moto ga kebe m̄i l̄onḡo d̄oku.

¹⁶ Kina lijé koloma ngi ro topapa d̄oku lóbu ni ti ma titi naga, iya te, "Akoke kila'bake doze 'do kutu'b̄oke ze yaga di komo bo ame koloma 'deni do kit̄i do kiteli nime ne. Kina 'do kutu'b̄oke ze gb̄i yaga di zi ya 'ba kamóló 'bo'bi nime.

17 Römöyī kada 'ba ya ma do kiteli 'bēnnī ōmō 'deni. Tine yē na ti k'o'bo tōro kpamo?"

7

Kupō Yisarele

1 Di pōtō mo na mo'ja malayika sowo koro 'deni do kumu sowo 'ba dolijo nime pili. Lijē oro 'deni tirakpa kpa lili yaga kinza kome ra kako di mī do kumu sowo naga nima mī do yayi ala yōpō ala do ngērī ma koto moto.

2 Kina moŋgo te malayika moto ōmō ngī kēdi kako di yibi. Bo na ti wa 'ba tugu möyī Boko'ba bo didi. Kina bo kidēki malayika ma sowo ma tōnē ga ki'di kōzi kakpa 'ba tirasi do yayi ni ti yōpō ni yaga 'deni teyi ne ngī ro ma kembe,

3 iya te, "Kinza kirasike do yayi ala yōpō ala ngērī ni dē titi, tine 'jaa ŋbō odo dugu möyī Boko'ba 'deni kpa do bo laja ame ga ro 'ba Boko'ba ze ne."

4 Kina muwō tēgē ya ma kugu möyī Boko'ba 'deni kpa domo mo ga titētē mo ēdi pili kuluku kpa mota kodo domo kuluku 'butē bi 'butē mota dōomu dōomota (144,000). Lijē pili di mī do kupō ma 'butē domoriyō 'ba Yisarele mo tōnē ga.

5 Ugu kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō (12,000) di mī kupō Yuda, kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Rubēni, kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Gada,

6 kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Asera, kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Napatali, kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Manase,

7 kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Simona, kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Lēwē, kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Yisakara,

8 kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Zebolona, kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Yesepa, kuluku 'butē bi 'butē riyo domosowō di mī kupō Benyimona.

Tindī

9 Di pōtō mo na moŋgo te tindī 'ba bilaka ma kinza kiya ame boto k'o'bo dē titētē mo oro 'deni kōmo kitī gbi kōmo kamōlō 'bo'bi tōnē. Tindī naga nima lijē di mī do kupō bilaka pili 'ba dolijo nime ame ga kpamo ro gege ne pili ro go dokomali bilaka. Lijē 'deni me ti boŋgo kanmi rōnni ti mbili mbirō kōzinni.

10 Kina lijē kulōri ngī timo ro ma kembe, kiya te, "Tomo ze di mī tōlē nime ako di zi bo Boko'ba ze ame bo koloma 'deni do kitī ne, kina gbi di zi kamōlō 'bo'bi."

11 Tine malayika tōnē ga yayi ne oro 'deni kuru do kitī nima gbi ti lōbu tōnē ga ti yēri sowo mo tōnē ga toko teyi, kina lijē kēnyi ngī pili kodi dōnni bēri kotomo kōmōnni kōmo kitī yayi. Kina lijē kilēlu Boko'ba,

12 iya te, "Amini. Akilēlu ti ro lōbu ti akikali ti yēē ma mo ti lende koro ti tigo ti tēdi ro do kiteli kēdi zi bo Boko'ba ze nduwē ŋbō ro ŋburunburu. Amini."

13 Kina lōbu ma koto moto kēnyi kititi ma, iya te, "Bilaka naga nima ti boŋgo kanmi rōnni ne lijē yē mo ga na? Kina lijē ako di yala?"

14 Tine mileki domo zi bo miya te, "Nere, mikali dē. Ni na kikali."

Bo iya te, "Ya naga nime lijē na ro ya ame ga kodo 'deni yaga lowe di mī gomo 'ba kōzi kasi mbēmbē 'ba mī do yayi. Kina me lijē kurōgō boŋgo 'bēnni ga 'deni yaga k'o'bo kanmi ŋbōwō ti roma 'ba kamōlō 'bo'bi.

15 Kina me ki'di lijē 'deni kōmō kōmo kitī 'ba Boko'ba toja laja zi bo mī rō lōbu abo yayi kote kada kote korōndo. Kina bo mo tōnē koloma 'deni do kitī ne ti kutu'bō ro bo ngī ro mbēli dōnni.

16 'Bō inza kosa rōnni kpe, kina koda mini inza kosa rōnni gbi kpe. Kada kata inza k'o'be dōnni kpe ala pele ro amomoti 'ba bi kututu moto o'do lijē dē kpe.

17 Römöyī kamōlō 'bo'bi ame 'de doŋgila kitī ne na 'deni ro bo koda lijē. Bo ti kitata lijē koto lijē kpa daa 'ba mini 'ba didi. Kina Boko'ba ti kididi tōlo 'deni ngī pili yaga di kōmōnni."

8

Malayika Modomoriyō

1 Kina odo kamōlō 'bo'bi kopepe 'bona ma mī modomoriyō mo tōnē yaga tine na bi kudumō ngī liwo titi di mitōro, koloma ngī yiya gomo kōwo titi mbowa.

2 Kina mo'ja malayika ma modomoriyō ame ga lijē na kēdi koro kōmo Boko'ba ne ngī yayi. Kina kogba tototi modomoriyō ngī koza kōzinni.

3 Kina malayika moto kōmō 'ba bo ngī ti kita'ba ma di mī yamo kōbōkōbō 'ba tonma akato kele yimo. Kina bo kako koro ngī ngila bi 'ba akumu na kogba akato kele ngī mbiri ki'di zi bo 'do bo kodo'bo ti mōtu 'ba bo lende laka ni go bo konma do bi 'ba akumu ma di mī yamo kōbōkōbō nima kōmo kitī 'ba Boko'ba yayi ne.

4 Kina kōtu 'ba akato kele nima kanyo ngī kari tōro koto ti mōtu 'ba bo lende laka ni di kōzi malayika nima kōmo Boko'ba.

5 Kina malayika mo nima kogba kita'ba mo tōnē ngī na bo kunzō pa'do ngī lo yimo di do bi 'ba akumu. Kina bo ku'du ngī

kako bēri dōyayi, na tōro kunyī ngī nyelo kēbi kapi rō ma koriki, kina kizikizi kiyaya dōyayi ngī.

Tōtōti

⁶ Kina malayika ma modōmorīyō mo tōnē ga yayi ti tōtōti ne kileŋo ga rōnni ngī ndō tome mo.

⁷ Malayika ma dōgba ma ome tōtōti ma 'ba bo, na 'dē'dī ki'di dōnī ngī ti pa'do kudōlō mīni ti roma. Kina kōdō ngī kako bēri dōyayi, na dōyayi kilanma ngī gēnjīyī kpaki ti ngēri mo ga ti mōli ma kunzi mo ga pili.

⁸ Malayika ma mī rīyō mo ome tōtōti ma 'ba bo, na a mōto kōzo dōku lōbu tara ame 'deni rō kololo pa'do ne na ku'du ngī mī mīni lōbu. Kina kuyī mīni lōbu ngī yaga gēnjīyī rō roma.

⁹ Kina wa 'ba mī mīni lōbu ni kōlē ngī gēnjīyī, sorope lōbu ni kitiko ngī gēnjīyī yaga.

¹⁰ Malayika ma mī mota mo ome tōtōti ma 'ba bo, na kēlu lōbu mōto ki'di dōnī ngī rō ma kōbō kōzo pa'do do kali naga tara ma kila'ba ngī di mītorō kako bēri mī yōpō ni gēnjīyī ti daa ni.

¹¹ Mōyi kēlu mo nima idēki rō Kulumē. Kina mīni 'ba mī yōpō ni ti daa ni kuyī rōnni ngī gēnjīyī yaga rō ma kata. Kina bilaka kōlē ngī rō ma kēnyē di zi mīni nima kata 'deni yaga ne.

¹² Malayika ma mī sowō mo ome tōtōti ma 'ba bo, na kokōso kapa 'ba kōmo kada ni ti nyepe ti kēlu ni ngī gēnjīyī yaga 'do kapa lijē ama ga kuyī rōnni yaga rō mandōlu. Kina bi kēzē kari ngī gēnjīyī rō mandōlu gbī ti korōndo mo tara.

¹³ Kina odo mēnyī mōngō tine na muwō yagi yīri ngī kokpe mīni 'deni kēdi kōpu kebe mī pōli tōro ti tulōrī rō ma kembe, kiya te, "Wuwu, wuwu, kpe bilaka 'ba dōyayi, ti kēdi rō gomō ma kēnyē rō do kiteli ziye odo kōso malayika ma mota naga nime kome mī tōtōti ma 'bēnni ga."

9

Mōmi

¹ Malayika ma mī muyi mo ome tōtōti ma 'ba bo kina mo'ja kēlu mōto ngī kila'ba 'deni bēri mī dōyayi di mītorō. Kina kogba mapata 'ba tunyē kpa gō kalo kinza kota bīci mo dē tōnē ngī ki'di zi bo.

² Kina odo bo kari kunyē kpamo 'deni tine na kōtu kanyo ngī di yīmo kōzo kōtu 'ba lindī naga tara, kiyōlu kōmo kada ngī kōmo pōli kōlu yaga kōzo mandōlu.

³ Kina mōmī kōdo ngī di mī kōtu nima nati kako mī dōyayi. Kina ki'di tigo ma kōzo 'ba nyī naga nima tara ngī zīnni.

⁴ Tine ose zīnni kinza lijē ko'do odo dē zi mōli ni ti a ma kunzi naga ti ngēri ni,

bilaka lesi ame ga kinza mōyi Boko'ba kpa domo ne na nge 'do lijē kozi gomō.

⁵ I'di tigo 'ba tupō bilaka naga nima dē zīnni, tine 'do ti'di mo nge koŋŋi tara nōbō ko'do nyepe muyi. Tō'ō mo kōzo 'ba nyī ma ko'be bilaka.

⁶ Kina mī kada mo naga nima bilaka ti koma go tōlē tine inza ko'ja. Bilaka ti kiteri tōlē, tine tōlē ti kirīna ē'bēni gbiringili bito to ne ga di zīnni.

⁷ Mōmi mo naga nima ngī kōzo kosani ame kiyija 'deni ndō tari kpa ya ne. Lijē ti a mōto ga dōnni kōzo agēni yamo kōbōkōbō tara, kōmōnni o'de kōmo bilaka lesi.

⁸ Sunē 'ba rōnni idakpa kōzo sunē 'ba do 'ja tara, kilīnba kpēnni kōzo kilīnba kpa tabiyō.

⁹ Lijē ti a mōto kōzo makēti yamo tara kpa dōngō'do lijē. Bīro kakala lijē ēbi kōzo bīro aribiya 'ba ya ma konzi ame kosani mo ga kēdi koto 'deni tari kpa ya ne tara.

¹⁰ Lijē ēdi ti do giliti ti 'di teyi kōzo 'ba nyī naga nima tara. Do giliti lijē nima na tigo 'bēnni 'ba ti'di bilaka koŋŋi nyepe muyi tōnē kēdi teyi.

¹¹ Lijē ēdi gbī ti bo dōnni, bo na rō malayika 'ba Satani rō bo do gō kalo kinza kota bīci mo dē tōnē. Mōyi bo ma rō kpa Yudayi idēki rō Abadono kina ma rō kpa Giriki idēki rō Apolono, ame 'jo 'ba lende mo tēgē, "Bo tote do."

¹² Gomō ma dōgba oya 'deni tine ola kōso mo gba rīyō 'do kako.

¹³ Malayika ma mī modōkōto mo ome tōtōti ma 'ba bo, kina muwō bīro kudu ngī kako di do kumu sowō 'ba bi 'ba akumu ko'ba di mī yamo kōbōkōbō tōnē kōmo Boko'ba yayi ne.

¹⁴ Bīro nima ilende zi malayika ma mī modōkōto nima ti tōtōti ne, iya te, "Ope do malayika sowō 'ba Satani tōnē ga koboso lijē 'deni kpa yōpō do kilēbi 'ba Epurate ne."

¹⁵ Kina kope do malayika tōnē ga kikeki lijē 'deni le ndō yayi toda do saa nima, kada nima ti nyepe nima ti kōo nima ne ngī, 'do tupō bilaka yaga gēnjīyī.

¹⁶ Kina muwō tēgē worota mo ga ame ki'di 'deni ndō yayi ne ēdi pili kuluku kpa sowō bi 'butē mota dōmorīyō (200,000,000).

¹⁷ Kosani naga nima ti bilaka ma kēki domo mo ga ma mo'ja di mī nyī ma nima inda kōzo a nime te. Makēti yamo 'ba kpa dōngō'do lijē rō ma kasi liyi rō ma kese gbī rō dōmī'bō'bō. Kosani mo ga domo kōzo do tabiyō tara. Kina pa'do ni ti kōtu ti kulugbī dōku ma kēdi kilanma kōdo ngī di kpēnni.

¹⁸ Kina a mota naga nime kōdo di kpēnni ne kote do bilaka ngī gēnjīyī.

¹⁹ Bi 'ba tigo 'ba kosani naga nima na ro kpamo ti do giliti mo ga. Römöyí do giliti lijé ngí kozo muré tara ti do teyi toga bilaka timo.

²⁰ Tine koso bilaka lesi ame ga komo di kpa gomo löbu naga nime kupö lijé de ne, oto dönni de ma koto te di mi ndobo ko'do 'benni ga. Lijé ola go tulömu kpenni zi akoro 'benni ga de. Kina gbi ti akoro 'benni ga ame lijé kilejo di mi yamo ma köbököbö, di mi sitéri, ti moto ga ma kose ro ngéri ni ti döku ni ame ga pili konjo bi de, kilende de, kilingere de gbi yo ne, lijé ola go tulömu kpenni teyi de koto te.

²¹ Lijé oto dönni de gbi koto te di mi ako'do kënyé 'benni naga nima, di mi tedi ro bo közi roma, di mi tata, di mi yeri gbi di mi 'bögo.

10

Malayika Ti Buku Titi

¹ Kina mo'ja malayika ma do kiteli moto ngi kedí kako bëri di mitoro. Poli utu'bö ro bo toko teyi ti azumuli kebe bi do bo toro. Komo bo öbö kozo kada tara. Ndi bo ga kozo ngoriya naga nima tara tine ro pa'do.

² Bo édi ti buku titi moto közi bo yimo ro ma kitenye. Kina bo kuté ndi bo ma döri ngi mi mini löbu, tine ma gali mi döyayi.

³ Kina bo kënyé kulöri ro ma kembe kozo biro mugu tabiyö naga nima tara. Kina odo bo kulöri 'deni tara tine na biro toro kapi ma modomoriyö töné ga kilende ngi.

⁴ Kina odo toro kapi naga nima kilende 'deni tine miteri tugu mo. Tine na muwö biro ngi di mitoro, iya te, "Utubö kpa lende naga nima toro kapi naga nima kedí kiya ne bëri, kinza kugu de."

⁵ Kina malayika mo töné mo'ja kedí koro yayi ndimo ma koto mi mini löbu moto mi döyayi ne kombi közi bo ma döri ngi mitoro to'do lömu.

⁶ Kina bo kulömu ro bo ngi ti Boko'ba bo ame kö'bö 'ba bo ro nburunburu ne, bo ko'ba mitoro ni ti döyayi ni ti mini löbu ni kpaki ti wa ame ga yimo ne, bo iya te, "Kola gomo de kpe kigabi.

⁷ Tine mi kada mo to nima malayika ma mi modomoriyö mo kedí kome tototi ma 'ba bo ne na 'do ko'do wa 'ba Boko'ba ame ga molo ro ma kusu ne ngi ko kozo ame bo kuwöwö 'deni molo zi bo laja abo ga bo kumé lende ni ne."

⁸ Kina muwö biro töné 'böwu kilende zö di mitoro, iya te, "Ari kogba buku nima yimo ro ma kitenye ne di közi malayika nima kedí koro ndimo ma koto mi mini löbu moto mi döyayi ne."

⁹ Kina mari ngi zi malayika nima mititi 'do bo ki'di buku titi nima zö. Bo iya

te, "Me, ogba konyo. Ti kuyi miyi ro ma ko'ba'ba, ne di kpéyi ti kindili kozo tagi."

¹⁰ Kina mogba buku titi töné ngi di közi malayika nima ma monyo ngi. Tine di kpama indili ngi kozo tagi tara, kina odo monyo 'deni yayi tine na yimö kuyi röni ngi ro ma ko'ba'ba.

¹¹ Kina kilende zö iya te, "Tine ti kumé lende gbi go kö'du 'ba bilaka do kupö ma konzi ame ga kpamo ga ro gege ne gbi ti bo dolinjo ni."

11

Bo Laja Ma Riyö

¹ Kina ki'di përi kulöru ngi zö kozo a 'ba tiyari wa naga nima tara. Kina kose gomo zö, iya te, "Ari kiyari rö löbu 'ba Boko'ba gbi ti bi 'ba akumu mo. Kina 'do kitété bilaka mo ga ame kedí kumötu yimo yayi ne.

² Tine kinza kiyari reki ma yaga mo nima de, ola. Römöyí i'di 'deni zi bo löwö. Lijé ti koloma njobo nyepe 'buté sowo domoriyö mi gawo koto laka nime tirasi mo yaga.

³ Tine ti mi'di tigo zi bo laja ma riyö ma ga kina lijé ti kusu bonjo 'ba monjo rönni lijé kari tiya laja 'ba Boko'ba njobo nyepe 'buté sowo domoriyö."

⁴ Bo laja riyö naga nima lijé na ro ngéri riyö 'ba 'bu ti lamba riyö töné ga kedí koro koma nje Boko'ba bo döyayi yayi ne.

⁵ Odo boto ko'doko tako ro ya tosa rönni te, na pa'do kodo ngi di kpenni kote do bo ya mo to ne naga nima yaga. Boto ame ko'doko to'do a ma kënyé zinni ne oloma ngi nduwé ro tolé kozo a nime te.

⁶ Ya naga nime édi ti tigo 'ba 'do tora koma poli liyo teyi kinza toro ka'di ra mi döyayi mi kada ma lijé kedí tiya laja nima. Kina lijé édi gbi ti tigo 'ba tuyi mini timo ro roma kina gbi to'de dokomali séyi ma kënyé naga kako mi döyayi kozo a ma lijé ko'doko tara.

⁷ Tine odo lijé kote tiya lende 'benni nime 'deni, na kuruku moto ti kodo ngi di mi gö kalo kinza kota bëci mo de töné ko'do ya finni ka'da lijé kupö yaga.

⁸ Töku lijé ti koloma yaga mi gawo do kilébi ame möyi mo ga ma kidéki ro dangala ro Sodomoni ni ti Ezipeto ne. Gawo nime na gbi kutöti nje 'benni yimo.

⁹ Mi tö'dö do mota ti domo teyi bilaka di mi do kupö pili ame ga kpamo ro gege ne pili ro go dokomali bilaka ti kebe tngénggé töku lijé kota gomo kinza kusu de.

¹⁰ Bilaka 'ba döyayi ti kogora gönni ko'do nbele mo ti toja kpa közi ro go rönni. Römöyí ya riyö naga nime i'di bilaka 'ba dolinjo nime 'deni konjo kënyé.

¹¹ Tine di pötö tö'dö do mota ti domo teyi na lili 'ba didi kako ngi di zi Boko'ba kodo

mī ya riyō tōnē ga. Kina lijē kēnyī ngī koro toro na tikere na kinza kiya kinda'ba ya ame ga pili ko'ja lijē ne ngī.

¹² Kina lijē kuwō biro kudu ngī ro ma kembe di mitoro kilende zinni, iya te, "Akoke toro bine." Na lijē kari ngī ti poli mitoro bo ya 'benni tōnē ga kēdi konggo gōnni ngī nyanowo.

¹³ Mī saa mo nima na kizikizi ma kembe ki'di dōni ngī. Kina kapa ma 'butē 'ba gawo nima kulōru ngī yaga. Kina kizikizi nima kupō bilaka ma kuluku 'butē bi 'butē dōmosowo (7,000) ngī, na kodo tikere ngī mī koro ma koro ma ga kebe tubi go lōbu 'ba Boko'ba 'ba mitoro.

¹⁴ Gomō ma riyō mo oya 'deni, tine ola 'deni 'bato ro ma mī mota mo nati 'do kako girī naga nime.

Toro Kapi

¹⁵ Malayika ma mī dōmoriyō mo ome tototi ma 'ba bo, na biro 'ba ya moto ga kudu ngī ro ma kembe di mitoro, iya te, "Doliŋo nime ēdi 'deni mī koro kōzi ŋere Boko'ba ze lijē ti Kurisito abo. Kina bo ti koloma ngī kō'bō ti kōzi kakpa 'ba dōmo nduwē ro ŋburuŋburu."

¹⁶ Kina lōbu 'butē riyō dōmosowo mo tōnē ga koloma do kiti 'benni ga koro Boko'ba yayi ne kēnyī ga ngī kodi dōnni bēri kotomo kōmōnni tilēlu Boko'ba,

¹⁷ iya te, "Dilēlu yī ni ŋere Boko'ba tigo do kiteli ni ame kēdi 'deni molo di bi tisaki mo nduwē kōmō girī nime ne. Rōmōyi inda'ba tigo do kiteli 'bi 'deni kisasi 'deni tēdi ro ŋere 'ba dōmo.

¹⁸ Do kupō ame ga kicali yi Boko'ba dē ne yimo ti kata rōyi rōmōyi kada 'ba ya 'bi ōmō 'deni, kada 'ba to'do burē 'ba tōku ni. Kada 'ba 'do ti'di kpa kōzi zi bo laja 'bi ga bo kumē lende ni na 'deni kina gbī zi bo lende laka ni ti ya ame ga koro mōyi yī ne, ma titi kpaki ti ma lōbu. Kada mo ōmō 'deni 'do tote do bo kirasi mī doyayi tōnē ga yaga."

¹⁹ Kina kpa rō lōbu 'ba Boko'ba ame mitoro ne kurōgō rōni ngī yaga ro gbōŋō, kina ko'ja sandu 'ba lōmu 'ba Boko'ba ngī kēdi mī rō lōbu nima yayi. Kina toro kēbi ngī kunyi kapi ro ma koriki, kina kizikizi ti 'dē'di ma kinza kiya ki'di dōni ngī.

12

Marongo Ni Ti 'Ja Moto

¹ Kina sēgē 'ba wa ma kinza kiya kodo ngī mitoro. 'Ja moto bōngo 'ba rōmo ro kada ti nyepe ndini bēri. Agēni 'ba dōni kēlu 'ba dōmo ŋbō 'butē dōmoriyō.

² Loko ro ma koro kindasi 'deni ngī ŋgosi 'do kōyō. Kina loko kēnyī ngī tome kuwu di zi to'c 'ba kole.

³ Kina sēgē moto kodo ngī gbī mitoro, kogba marongo kasi moto dōmo dōmoriyō kpaki ti agēni teyi, kazo dōmo ŋbō 'butē.

⁴ Kina bo kona kēlu ngī gēnyī di mitoro ti do giliti bo ku'du bēri mī doyayi. Bo ari koro koro 'ja tōnē kēdi ko'do tōyō ne, rōmōyi 'do odo loko kōyō yo go bo kindiyō kole mo ngī.

⁵ Loko ōyō ro kole botoni ro ŋere bo do bilaka pili ame 'do bo koloma ro bo dōmo pili ti pēri yamo ne. Kina kolo kole 'bēni tōnē ngī kari mitoro zi Boko'ba koro kiti abo.

⁶ Kina 'ja tōnē kirina ngī kari yī mōkō go bi ame Boko'ba kilenjo 'deni zini 'do konggo gōni di teyi ŋbō nyepe 'butē sowo dōmoriyō ne.

⁷ Kina ya kila'ba ngī mitoro. Mayikolo ame ro lōbu 'ba do malayika 'ba Boko'ba ne ti malayika ma 'ba bo ga ota kpēnni ngī ro ya ti marongo tōnē gbī ti malayika ma 'ba bo ga.

⁸ Tine marongo nima itigo dē laka, kina ka'da bo ngī ti malayika ma 'ba bo ga, koga lijē ngī go lijē koloma dē kpe mitoro.

⁹ Kina kitinji kogba marongo bulōbu murē Satani bo susu tōnē ngī bēri mī doyayi kpaki ti malayika mo ga. Bo susu tōnē kēdi ki'di bilaka 'ba doyayi pili koro yaga di mī kori 'ba Boko'ba ne, bo na.

¹⁰ Kina muwō biro kudu ngī ro ma kembe di mitoro, iya te, "Konyi ōmō 'deni di zi Boko'ba ze. Kina tigo ti ŋere lōbu abo ōmō 'deni gbī ti kōzi kakpa 'ba Kurisito abo. Rōmōyi bo susu tōnē kō'bo tususu lēpi ze ga kote kada kote korōndo zi Boko'ba ne, bo inza kpe itinji bo 'deni bēri.

¹¹ Lijē a'da bo 'deni ti roma kamolō 'bo'bi gbī ti lende kodoro ame lijē kuwōwō 'deni ne. Lijē ilana go didi nni 'deni 'do tōlē.

¹² Kina ti, kpe mitoro ni iliyake ti, ti ya ame ga pili yimo ne. Ne bu'bu ma lōbu ziye doyayi ni kpe ti mini lōbu rōmōyi bo susu tōnē ari 'deni bēri ziye yayi. Bo ēdi kō'bō ngī lo ti mī kata rōmōyi bo ikali kada abo gomo owo dē."

¹³ Kina odo marongo tōnē bo konggo kitinji bo 'deni mī doyayi tara tine, na bo ki'di ngī toga go 'ja tōnē kōyō kole botoni nima ne.

¹⁴ Tine onzo kakala 'ja nima ngī koro 'ba yagi yiri naga nima tara 'do loko kōpu timo kari mī go bi 'bēni tōnē kilenjo 'deni zini yī mōkō ne. Kina 'do konggo gōni di yayi nduwē ŋbō nyepe 'butē sowo dōmoriyō kitata loko di zi marongo nima.

¹⁵ Kina odo marongo konggo 'ja nima 'deni kōpu tara tine, na bo kitē'dē mini ngī di kpa bo 'do koso do 'ja nima yaga.

¹⁶ Tine yayi okonyi 'ja nima ngi. Yayi obe kpēni ngi na kindiyɔ mini tōnē maroŋgo nima kēdi kitē'dē ne ngi pili.

¹⁷ Kina mī maroŋgo tōnē kata ngi kozo ɔto to ne ro 'ja nima. Kina bo kapo ngi kari to'do ya ti kozo do kupō 'ja nima ame ga ro bo ki'di dōnni go kō'du ki'di 'ba Boko'ba ne, kina gbi ti ame ga pili kindi'ba laja laka kodoro 'ba Yēsu nime.

¹⁸ Kina bo kari koro ngi do yayi lida 'ba kpa mini lōbu.

13

Kuruku Di Mī Mini Lōbu

¹ Kina moŋgo te kuruku moto ɔdo ngi di mī mini lōbu, do mo modomoriyō kazo do mo 'butē 'do kpaki ti agēni teyi. Do mo ga pili ro go mo ti akugu teyi ro moyi ti'ja 'ba ro Boko'ba.

² Kuruku mo nima mo'ja ne o'de rōni ti kagba tine ndimo ga kozo ndi anburuku tara, kina kpamo kozo kpa tabiyō. Kina maroŋgo ki'di tigo abo ti kitī ti kōzi kakpa ma do kiteli ngi zi kuruku nima.

³ Do mo ma koto inda kozo kogba wētō ame 'do kupō ngi yaga ne ēdi teyi, tine wētō mo andi 'deni. Lende abo igayi bilaka 'ba mī dolijo nime ngi pili kina kōsō ngi go bo.

⁴ Kina bilaka koloma ngi tilēlu maroŋgo rōmōyi bo na ki'di kōzi kakpa zi kuruku nima. Kina lijē koloma gbi tilēlu kuruku nima, iya te, "Yē na ti kēdi kozo kuruku nime? Yē na ti ko'bo to'do ya ti bo?"

⁵ I'di lende moto ga ngi kpa kuruku nima tiya mo ame ro 'ba do kombi ni ti ti'ja 'ba ro Boko'ba 'do to'do mo ŋbō nyepe 'butē sowo domoriyō.

⁶ Kina bo kebe ngi titi'ja Boko'ba tonŋoŋgo moyi mo ti bi 'ba loma mo ga kpaki ti ya ame ga kēdi koloma mitoro ne.

⁷ I'di kōzi kakpa 'deni zi bo 'do bo ko'do ya ti bo lende laka ni go bo ka'da lijē. Kina ki'di kōzi kakpa ngi zi bo do, do kupō bilaka pili 'ba dolijo nime ame ga kpamo ro gege ne ro go dokomali bilaka pili.

⁸ Ro go do kupō bilaka lesi pili 'ba mī dolijo nime ti kēnyi tilēlu kuruku nime. Tine ya ame ga nge kugu moyi mo 'deni molo gba kinza ko'ba dolijo nime dē mī buku 'ba didi ne na ti kilēlu bo dē. Ame na ro buku 'ba didi 'ba kamölō 'bo'bi ame kumu 'deni ne.

⁹ Bo ame kēdi ti mbili i'dike bo kuwō lende nime.

¹⁰ Bo moto ɔdo ki'di 'bēyi 'deni 'do kindi'ba yi mī ya, ti kindi'ba yi ngi. Bo moto ɔdo ki'di 'bēyi 'deni 'do kupō yi ti mbele, ti kupō yi ngi.

Lende nime uwōwō 'deni 'do bo lende laka ni kō'bō ti'di dōnni go lende 'ba Boko'ba ti mī kēddi.

Kuruku Di Mī Yayi

¹¹ Di pōtō mo 'deni tine na mo'ja kuruku moto kodo ngi yaga di mī yayi, kazo do mo riyo kozo 'ba kamölō tara. Tine bo ilende za 'bōwu kozo maroŋgo.

¹² Kina bo ki'di ngi to'do wa ame ga pili ro 'ba kōzi kakpa 'ba kuruku ma do gba tōnē. Kina bo ki'di do yayi nime ti bilaka mo ga pili ngi kebe tilēlu kuruku ma do gba mo tōnē kogba wētō mo kandi 'deni ne.

¹³ Kina bo kebe ngi to'do go koto ma kinza kiya naga, moto ga bo i'di pa'do kako bēri di mitoro di komo bilaka pili te ko'ja.

¹⁴ Kina bo kindēndē bilaka 'ba do yayi ngi ti lende lōbu naga nime bo ko'do ti kōzi kakpa 'ba kuruku ma do gba mo tōnē ne. Bo i'di lijē ko'ba akoro 'do toro kuruku mo tōnē koga wētō pa do mo ti mbele tine kēnyi komo 'biri ne.

¹⁵ I'di tigo mo ngi zi bo 'do bo ki'di tawo mī akoro nima go kēnyi tilende 'do ki'di kupō ya ame ga pili ko'doko tilēlu mo dē ne yaga.

¹⁶ Kina bo kutōri bilaka pili ngi gbi 'do kugu moyi bo do konyo mo ga ma dōri moto ga kpa do mo. Bo utōri lōbu ni ti ya ma laki ni, bo lisa ni ti bo mōri, bo lijō ni ti atoli ni ngi pili 'do ko'do a nime.

¹⁷ Tēgē bilaka ame kinza kugu moyi bo ala akītētē abo ro mo ne go kugō ndōgō dē.

¹⁸ Ame i'di 'deni toma akicali timo. Bo ame ro bo akicali ne bo kokoko 'jo 'ba akītētē nime. Rōmōyi akītētē nima kuluku 'butē do mo moto kodo do mo 'butē dōomu dooko (666) teyi nima tēgē moyi kuruku nima ro moyi bilaka lesi.

14

Kamölō 'Bo'bi Do Dōku 'Ba Ziyona

¹ Kina ɔdo moŋgo tine mo'ja kamölō 'bo'bi 'deni ngi kēdi koro komo ma yayi do dōku 'ba Ziyona, ya ma kuluku kpa moto kodo do mo kuluku 'butē bi 'butē mota dōomu do mo moto (144,000) tōnē ga kēdi ti moyi bo gbi ti moyi 'bu bo ro ma kugu kpa dōnni ne na ti bo yayi.

² Kina muwō biro kudu ngi di mitoro kozo biro mini kolo naga tara, kozo biro toro kapi ame ro ma kembe ro ma koriki ne. Biro nima muwō ne udu kozo biro to mo ma konzi ame bo komba mo ga kēdi tomba mo ne tara.

³ Lijē ya ma ti kamölō 'bo'bi naga nima na kēdi koba ngala la'ja komo kitī 'ba Boko'ba yayi komo yēri sowo tōnē ga ti lōbu mo tōnē ga. Boto moto ɔ'bo dē tikali ngala nime tine nge ro lijē ya ma kuluku kpa mota kodo do mo kuluku 'butē bi 'butē

mota döümü döömota (144,000) ame ga kutë gönñi 'deni di mi döyayi ne.

⁴ Lijë nime na ro ya ame ga konyonyo rönñi dë mi yëri ti 'ja ne, kina me lijë kogbo rönñi 'deni kö'bö ro ma koro. Lijë ösö 'deni nduwë go kamölö 'bo'bi mi bi ame ga pili bo kari teyi. Lijë na ro ame ga kutë gönñi 'deni di mi löngö bilaka lesi 'ba döliŋo nime ki'di lijë 'deni ro kpa közi ma laka zi Boko'ba ni ti kamölö 'bo'bi ne.

⁵ O'ja a moto ro bëti dë di kpënni, lijë 'bënni ngi lipo kinza bi ngoro rönñi.

Malayika Mota

⁶ Kina mo'ja malayika moto kokpe mini 'deni ngi këdi köpu kebe mi poli toro. Bo ëdi ti laja laka 'ba Boko'ba ma ŋburunburu tuwöwö mo zi bilaka pili ame ga këdi koloma mi döyayi ne, ro go do kupö bilaka pili ame ga kparamo ro gege ne pili ro go dokomali bilaka.

⁷ Bo iya ro ma kembe, tégë, "Ereke Boko'ba, i'dike ro löbu këdi zi bo römöyi kada 'ba burë abo ömö 'deni. Umötuke bo bo ko'ba mitoro ni ti döyayi ti mini löbu gbi ti daa ni."

⁸ Malayika ma mi riyo mo ozi gbi go ma dogba nima, kiya te, "Gawo 'ba Babele do kilëbi tönë ki'di do kupö pili kuwë layi kata 'ba yëri 'bëni tönë ne, inza kpe, loko ulöru 'deni."

⁹ Malayika ma mi mota mo ozi gbi go ya ama ga, kuwöwö ro ma kembe, iya te, "Bo ame kilëlu kuruku nima ti akoro mo kugu möyi mo kpa dönä ala do konyo ni ne,

¹⁰ bo ti kinene ya kututu 'ba Boko'ba nime koti 'deni ro ma kata löwö mi kösu 'ba ya abo ne ngi. Ti ki'di bo mo ngi tononji mi pa'do ti kulugbi döku ma këdi kilanma di komo malayika koto laka ni te ti kamölö 'bo'bi.

¹¹ Ti kötu 'ba anonji 'bënni nima kanyo ngi nduwë ŋbö ro ŋburunburu. Bo kumötu kuruku ni ti akoro mo, ti ma ti möyi mo ro bo nima, lijë 'bënni ro kindawo inza zinnä kote kada kote korondo."

¹² Ame uwöwö rönä 'deni 'do ki'di bo lende laka ni kö'bö ti mi këddi, lijë ame ga kuwö do kö'du ki'di 'ba Boko'ba 'deni lijë kö'bö ti'di dönñi go lende 'ba Yësu ne.

¹³ Kina muwö biro kudu di mitoro, iya te, "Ugu kozo a nime te. Ya ame ga kisaki di mi kada nime tone këdi kölä mi laja 'ba Kurisito ne na laka."

Nyi Koto Laka iya te, "Yëë, ro ma laka lijë ti kindawo rönñi 'deni ngi di mi ndobo löbu 'bënni naga nime. Römöyi kpa közi 'ba ndobo laka 'bënni ti kozi nduwë gönñi."

Tumu A 'Ba Mi Doyayi

¹⁴ Tine mongo, kina mo'ja poli kanmi ngi dogba komo ma yayi. Bo ma koloma do

poli mo nima kozo kole 'ba bilaka lesi. Bo ti agëni yamo köbököbö ti yibo ma kapa közi bo.

¹⁵ Kina malayika moto kodö ngi di mi rö löbu 'ba Boko'ba kiya zi bo ma koloma do poli tönë ro ma kembe, tégë. "Ogba yibo 'bi kumu ti, römöyi kada 'ba tumu mo ömö 'deni. A 'ba mi döyayi andi 'deni."

¹⁶ Kina bo ma koloma do poli mo tönë kuwiri yibo abo ngi kari mi döyayi kina kumu wa 'ba mi döyayi ngi.

¹⁷ Kina malayika moto kodö ngi gbi di mi rö löbu 'ba Boko'ba mo nima mitoro yayi ne. Bo gbi ti yibo ma kapa.

¹⁸ Kina malayika ame ro bo tongo go pa'do ne kako ngi di bi 'ba akumu kiya ro ma kembe zi bo ama ti yibo kapa ne, tégë, "Ogba yibo kapa 'bi nima kari koke dosulu 'ba döngëri kindili timo di döyayi römöyi lijë asi 'deni."

¹⁹ Malayika nima uwiri yibo abo mi döyayi kina kokpeke döngëri ma kana kindili mo ngi kodö mi bi 'ba tuzi mo ame kileme ya löbu 'ba Boko'ba ne.

²⁰ Uzi döngëri tönë ga ngi mi bi 'ba tuzi mo ame yaga caki di ro gawo ne. Kina roma ku'buli ngi di yimo kozo mini 'ba yöpö ma koso tara. Gomo ma kakpa ari ŋbö kozo mayile kuluku mota kodö domo 'butë mota (180) tara. Kina ma kalo mo ŋbö kozo dokomo kumögu riyo.

15

Sëyi Ma Ŋburunburu

¹ Kina mo'ja sëgë 'ba wa ma kinza kiya ngi di mitoro. Malayika moto ga modomoriyö ti sëyi modomoriyö ame ga ro 'ba ŋburunburu 'ba ya 'ba Boko'ba ne.

² Kina mo'ja a moto ngi 'deni yayi kozo yöpö mandara naga tara kudölö mini ti pa'do. Tine ya ma ka'da kuruku tönë ga na këdi koro kpa yöpö nima yayi. Lijë na ro ya ame ga ka'da kuruku nima 'deni ti akoro abo mo tönë gbi ti akitëtë 'ba möyi bo mo tönë ne. Lijë pili ti tomo közinnä, Boko'ba na ki'di 'deni zinnä.

³ Kina lijë koloma ngi ro toba ngala 'ba Musa bo laja 'ba Boko'ba, ame gbi ro ngala 'ba kamölö 'bo'bi. Ame koba kiya te, "Nere Boko'ba tigo do kiteli, ndobo ko'do 'bi ga na kulöwö ro mbëmbë ro do kiteli. Nere 'ba do bilaka nime pili, kori 'bi na njo ro ma kodoro.

⁴ Yo nere, boto moto inza ame go kö'bö kinza kere yi dë, kilëlu möyi yi dë gbi ne. Römöyi ni na nge koto laka. Do kupö bilaka nime pili ti kako kolodo bëri kömöyi tilëlu yi. Römöyi lende laka ko'do 'bi kinë mo ileme rönä 'deni."

⁵ Di pötö mo 'deni tine na mo'ja kpadöri 'ba rö löbu 'ba Boko'ba ame ro bi loma 'ba lende abo ne kurögö röni 'deni yaga.

⁶ Kina malayika ma modomoriyö mo tönë ga ti sëyi mo tönë ga ne kodo ga ngi yaga di yimo. Bongo kanmi ame koro ngi köbö ro töbö ne na lijë kolo 'deni me rönni, lijë kudödu kpa dongo'do nni 'deni ti gasi ma köbököbö.

⁷ Kina yëri ma koto di mi löngö yëri sowo tönë ga koza kita'ba yamo köbököbö ngi pili közinni modomoriyö me lo ti ya 'ba Boko'ba bo tö'bö ro nburunburu yimo.

⁸ Kina kötu 'ba löbu abo 'ba Boko'ba ti tigo do kiteli abo kanyo ngi koso mi rö löbu abo mo nima. Tine boto inza kodo kpe titi yimo tine 'jaa nbö odo sëyi 'ba mi kita'ba 'ba malayika modomoriyö naga nima kote rönni 'deni.

16

Kita'ba Modomoriyö

¹ Kina muwö biro kudu ngi ro ma kembe di mi rö löbu 'ba Boko'ba kilende zi malayika ma modomoriyö naga nima, iya te, "Arike todo ya 'ba Boko'ba di mi kita'ba naga nima mi dolijo."

² Kina malayika ma dogba mo kari ngi kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo mi döyayi. Kina böngö ma kënyë ame to'co mo ngi ro mbëmbë ne kodowe ngi tonyo ya ma ti möyi kuruku tönë ga rönni kilëlu akoro mo ne.

³ Kina malayika ma mi riyö mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi mi mini löbu. Kina mini kuyi röni ngi ro roma kozo roma 'ba di ro töku tara, kina wa pili 'ba mi mini kölé ngi kote dönni yaga.

⁴ Kina malayika ma mi mota mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi mi yöpö ni ti daa kina kuyi rönni ngi me ro roma.

⁵ Kina muwö malayika ame ro bo tongo go mini ne ngi koloma ro tiya mo tégë, "Ni bo ame këdi giri nime, gbi molo tönë di bi tisaki mo ne, odo karama 'bi nime 'deni ngi njo ro ma kodoro dönni.

⁶ Odo 'deni ngi ko tara dönni römöyi lijë na kora roma bo lende laka 'bi ga ti bo kumë lende mo ga. Kina me ki'di roma 'deni zinni tuwë mo."

⁷ Kina muwö biro kudu di mi bi 'ba akumu iya te, "Njere Boko'ba tigo do kiteli, burë ko'do 'bi na ngi pili ro ma kodoro."

⁸ Kina malayika ma mi sowo mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi komo kada. Kina ki'di tigo ngi zi kada toro bilaka ti pa'do ma kututu.

⁹ Oro bilaka naga nima ti pa'do kututu nima, kina lijë kebe ngi togboki möyi Boko'ba bo do sëyi naga nima. Tine pele

lijë ilagi nduwë 'biri toto dönni di mi lende kënyë gbi tilëlu bo go löbu abo nime.

¹⁰ Kina malayika ma mi muyi mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi do kiti 'ba kuruku tönë, kina mandölu kutu'bo dolijo 'bëni ngi. Kina bilaka koloma ngi ro tunyi kpenni di zi wa ma këdi ko'co mi yida rönni.

¹¹ Kina lijë kebe ngi togboki Boko'ba ame mitoro ne, römöyi go to'co 'ba yida rönni gbi ti 'böngö mo ga. Tine pele lijë ilagi nduwë 'biri toto dönni di mi lende kënyë ko'do 'bëni ga.

¹² Kina malayika ma mi modokoto mo kari kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi mi yöpö do kilëbi 'ba Epurate. Kina mini mo kulöku ngi 'doyi 'do kilenjo kori ndö zi bo dolijo ni ma këdi kako di yibi.

¹³ Kina mo'ja bikoro mota ko'de rönni ti nyo'do kodo ngi di mi kpa marongo tönë, gbi di mi kpa kuruku tönë kina gbi di mi kpa bo kumë lende ma do kindëndë mo.

¹⁴ Bikoro naga nime na ro bo laja 'ba Satani ga ame këdi ko'do go koto ne. Kina lijë kari ngi zi bo dolijo pili 'ba mi döyayi nime to'de lijë pili kako bi koto kpa ya ti Boko'ba tigo do kiteli mi kada ma nburunburu abo.

¹⁵ "Ne uwöke ti, mëdi mako ngi tugu'du kozo bo 'böngö naga tara. Bo ame kö'bö ro ma konggo bi ndö ti böngö abo ga ne kina laka, römöyi kinza bo kari ra yaga komo bilaka ro go nbululu ro, ro kaya."

¹⁶ Kina bikoro mota tönë ga kototo bo dolijo 'ba döyayi nime ngi pili mi go bi moto kidëki möyi mo ro kpa Yudayi ro Aramegido.

¹⁷ Kina malayika ma mi modomoriyö mo kodo wa 'ba mi kita'ba ma 'ba bo ngi mi lili. Kina biro kudu ngi ro ma kembe di mi rö löbu 'ba Boko'ba di mi kiti mo, iya te, "O'do 'deni kote."

¹⁸ Kina toro këbi ngi kunyi kapi ro ma koriki gbi ti kizikizi ma kinza kiya. Kinë kizikizi ma te ako dë gba bilaka ko'ja di mi döyayi nime. Akiyaya mo ngi ro ma kënyë ro do kiteli.

¹⁹ Kina gawo do kilëbi tönë konye mini ngi bi mota, kina kurö gawo löbu 'ba mi döyayi nime ngi pili yaga. Lende 'ba Babele do kilëbi tönë udölu dë di do Boko'ba, kina bo ki'di Babele ngi ko kinene ya kata kozo wowo abo tönë.

²⁰ Kina döötu ni kote rönni ngi kölu yaga, kurungu ni ti döku ni pili kinda dë kpe.

²¹ Kina 'dë'di gbögburögbö ki'di tila'ba ngi kako bëri do bilaka di mitoro. 'Jo 'dë'di mo naga nima koto tirindi mo kilo kuluku koto. Bilaka naga nime lijë oloma ngi ro togboki Boko'ba go gomo 'ba 'dë'di

nima, römöyì gomo mo ènyè 'deni ngì ro do kiteli.

17

'Ja Yèrì Mbèmbè

¹ Kina malayika ma koto di mi lõngö ya ma modomoriyö ti kita'ba tönè ga kako kilende zö, iya te, "Ako 'do mileme karama ma kedi kodo do 'ja yèrì mbèmbè, gawo do kilèbi tönè kpa mini löbu ne ziyi.

² Loko na bo dolinjo 'ba mi doayayi nime ko'do yèrì 'deni me tini. Kina me layi 'ba yèrì mbèmbè 'bèni ga komono do kupö bilaka 'ba mi doayayi nime 'deni ngì pili ro gomo."

³ Kina Nyi Koto Laka kinda'ba ma ngi mbi na malayika tönè kombi ma ngi koto ma kari yi mökö. Di yayi na mo'ja 'ja moto ngi koloma 'deni go kuruku kasi moto toro. Kuruku mo möyi ti'ja 'ba ro Boko'ba na kugu ngi pili kote yida romo ga. Domo nbö modomoriyö, kazo mo 'butè.

⁴ 'Ja mo nima usu ro kinè bonjo kasi ma kele kozo oto 'ba nere naga na roni. Kina loko kiyada roni 'deni ngi ti a 'ba tele ma ko'do di mi yamo köbököbö naga ti lele ma ndögö kitigo naga ti nyileki ni. Tine kosu yamo köbököbö na loko kinda'ba közini lo ti a ma kënyè 'ba ndoro 'ba yèrì 'bèni ga.

⁵ Kina ugu möyi mulugu 'deni kpa doni yayi kozo a nime te, "Babele do kilèbi, ma 'ba yèrì ni ti a ma kënyè 'ba mi doayayi nime."

⁶ Tine monjo 'ja mo tönè, roma bo lende laka ni ti roma ya ma kölè mi kori 'ba lende 'ba Yèsu naga omono loko 'deni ngi ko'do loko kozo layi tara.

Kina odo mo'ja loko 'deni tara tine, lende 'bèni igayi ma ngi.

⁷ Tine malayika nima ènyì kititi ma, iya te, "I'di lende mo kigayi yi go wa'di? Ti miyèti mi 'jo 'ba lende mulugu 'ba 'ja nima ti kuruku nima kombi ni ne 'basi ziyi, kuruku nima domo modomoriyö kazo domo 'butè ne.

⁸ Kuruku nima ko'ja ne bo oloma pa bine tine le'jete bo inza kpe. Kina bo ti kodo 'jaa 'böwu yaga di mi gö kalo kinza kota bici mo de tönè go bo kari ngi mi go bi ame 'do kiyölu bo teyi ne. Bilaka lesi 'ba mi doayayi nime ame ga kugu möyi mo de mi buku 'ba didi molo di bi tisaki 'ba dolinjo nime ne, ti koto ngi ro gönni odo lijè ko'ja kuruku nime. Römöyì bo oloma tönè pa bine, kina me bo inza kpe tine go bo kodo 'böwu.

⁹ Ame i'di 'deni toma akikali timo di mi do bilaka. Do modomoriyö naga nima kina ro kurungu modomoriyö ame ga 'ja nima koloma domo.

¹⁰ Kina lijè na gbi ro bo dolinjo ma modomoriyö. Tine ma muyi mo ga inza kpe, ma koto na nge kedì. Ma koto mo ako de gba. Ne odo bo kako bo ti koloma nge mbowa.

¹¹ Kuruku mo tönè koloma pa bine kinza kpe le'jete ne bo na ro bo dolinjo ma mi modomota mo. Bo ro ma koto di mi lõngö ma modomoriyö naga nima tine bo ari 'deni mi bi ma 'do kiyölu bo teyi.

¹² Kazo 'butè naga nima ko'ja ne, bo dolinjo ma 'butè ame ga gba kinda'ba kiti de ne na. Tine kiti 'bèni lijè ti kinda'ba nge ko'do saa koto ti kuruku nima.

¹³ Lijè ti kodo'bo ronnì koto tuti ti'di tigo ti közi kakpa 'bèni ga zi kuruku nima.

¹⁴ Lijè ti ko'do ya ti kamölö 'bo'bi, tine kamölö 'bo'bi ti ka'da lijè römöyi bo na ro nere 'ba do nere ni, bo dolinjo 'ba do bo dolinjo ni. Kina bo kösö go bo ga ame ga bo kigeli 'deni kö'bö ti mi këddi ne na ti këdi gbi ti bo mi aka'da nima."

¹⁵ Kina malayika nima kënyi kiya zö, iya te, "Mini löbu nima ko'ja 'ja yèrì nima koloma kpmo ne na ro do kupö bilaka pili 'ba dolinjo nime ame ga kpmo ro gege ne ro go dokomali bilaka lesi pili.

¹⁶ Kazo 'butè nima ko'ja ne gbi ti kuruku mo nima ti kënyi to'ji 'ja yèrì nima. Lijè ti kolo a 'ba roni ga me yaga kola loko ro go nbululu. Lijè ti konyo yida ni konma loko yaga ti pa'do.

¹⁷ Römöyì Boko'ba na ki'di 'deni molo mi döki'di lijè 'do 'do ako'doko abo tara ti todo'bo ronnì tuti ti'di tigo 'bèni zi kuruku nima tinda'ba kiti nbö kote lende 'ba Boko'ba kömö do 'bö mo.

¹⁸ 'Ja nima ko'ja ne loko na ro gawo do kilèbi ame kinda'ba közi kakpa 'ba do bo dolinjo 'ba mi doayayi nime pili ne."

18

Tulöru 'Ba Babele

¹ Di pötö mo na mo'ja malayika moto kedì kako bèrì di mitoro. Bo na ro bo közi kakpa ma do kiteli. Kina ro löbu abo töbö mo kiyöpo mi doayayi nime ngi pili nbenbilenbe yaga.

² Kina bo kënyi kapi ngi ro ma kembe, iya te, "Inza kpe, Babele do kilèbi tönè loko ulöru 'deni. Ola loko 'deni ngi le'jete ro ti'börö 'ba dokomali nöki pili, ti dokomali wa ma kënyè naga ti yali ma kënyè ame ga bilaka ko'ji kinè mo ne.

³ Römöyì do kupö bilaka 'ba dolinjo nime pili uwè layi kata mbèmbè 'ba yèrì 'bèni nima 'deni. Bo dolinjo 'ba mi doayayi pili ödö 'deni tini. Bo ndögö ma löbu naga 'deni pili ro mori di zi wa konya 'bèni ga."

⁴ Kina muwö birö moto 'böwu di mitoro, iya te, "Kpe bilaka ma ga, odoke yaga di

mīni, kinza kebe konyonyoke roye ra gbī mī lende kēnyē 'bēni naga nima. Rōmōyi kinza gomō mbēmbē nime kēdi kodō dōni ne mōto mo ga kari ko'ja ye ra gbī.

⁵ Lende kēnyē 'bēni ulu dōni 'deni n̄bō kota mītoro. Akēnyē dē ga loko ko'do ne lende mo udōlu amē du kotō te di do Boko'ba.

⁶ Kina ti kpe malayika, ilekike gbī kopike zīni kozo ame loko ki'di ne tara. Opike zīni korake dōmo teyi kpa wa ame loko ko'do ne. Orosoko wōwo ma kata rō do kiteli zīni mī kōsu 'bēni kebe ma loko koloma ti'di mo.

⁷ Odōke gomō rō mbēmbē dōni ti tileri kozo rō lōbu ti wa konya tōnē ga loko koloma ti'di mo bine ne tara. Loko oloma tōnē bine tubōtō rōni tiya mo ti dōki'di nī tēgē, 'Ma na rō bō dōliṅo. Ma makuru'bē na dē. A mōto rō monō 'ba tōlē minza mudu.'

⁸ Gō kō'du mo na gomō naga nime ti kota kpēni 'deni pili mī kada kotō, gomō 'ba tōlē nī ti monō ti 'bō sēyi. Kina ti koṅma loko kulōtō yaga ti pa'do. Rōmōyi n̄ere Boko'ba ame ko'do burē 'bēni ne bo na ti tigo do kiteli."

⁹ Kina odo bō dōliṅo 'ba mī dōyayi tōnē ga kō'dō tīni lījē konyonyo rōnni gbī tīni tonyo wa mbēmbē 'bēni tōnē ga ne ko'ja kōtu 'ba dōni 'deni loko kēdi kilanma tine, lījē ti kudu n̄gi konyo kōkō gōni.

¹⁰ Tikere 'ba gomō lōbu nime kodō 'deni dōni ne ti kinda'ba lījē 'deni n̄gi lījē koro n̄bō caki rō ma kōwo kudu kiya te, "Bu'bu, bu'bu, yō Babele gawo do kilēbi gawo 'ba tigo tōnē, ora kpēyi 'deni n̄gi mī saa kotō."

¹¹ Bō ndōgō ma lōbu 'ba mī dōyayi nī ti kudu nī rōmōyi bōto mōto inza kpe ame 'do kugō wa 'ba ndōgō 'bēni ga,

¹² ma kozo yamo kōbōkōbō nī sītēri nī lele ma kele ndōgō mo kitigo kulōwō naga ti tiyi nyileki nī ti bōngō kumōru ma kele kulōwō naga ti ma kinē 'berī'berī naga, ti n̄gērī ma kato kele naga ti dōkamali wa ame ga pili kilenjo di mī kpa kē'dē nī ti n̄gērī ma ndōgō kitigo naga ti 'bilēn̄ji nī ti yamo nī ti kulugbī dōku nī

¹³ ti dōkamali wa ma kato kele naga ti layi nī ti 'bu ti ruzu nī ti nyōnyu ti sa nī ti kamōlō ti kosani nī ti aribiya 'ba gōmo ga, gbī ti atoli nī.

¹⁴ Kina lījē bō ndōgō lōbu mo naga tōnē ti kēnyi 'bōwu gbī kiya zīni te, "Wa tōnē kombi dōki'di yi gōmo ne inza kpe ololo yi 'deni. Wa 'ba mōri 'bi ti a kōbōkōbō 'bi tōnē ga inza kpe nati ololo yi 'deni, inza ko'ja kōmo mo kpe."

¹⁵ Bō ndōgō mo tōnē ga kugō wa naga nime mōkō ko'ja mōri di zīni ne, ti koro n̄bō mōkō di zi tikere 'ba gomō nime ko'ja nī 'deni ne. Lījē ti kudu kulōri konyo kōkō,

¹⁶ kiya te, "Bu'bu, bu'bu, yō gawo do kilēbi, nī tōnē kō'bō tusu bōngō ma kele kulōwō kinē kumōru naga rōyi kō'bō tilaka di zi yamo ma kōbōkōbō nī ti lele ma ndōgō kitigo naga ti tiyi nyileki nī ne.

¹⁷ Mōri mbēmbē ma kozo a nime te kote dōmo n̄gi yaga mī saa kotō?"

Bō kugē sorope 'ba do mini lōbu nī ti ya ame ga pili yīmo kēdi kilēgere kebe do mini lōbu kō'bō rō bi 'ba tonyo kpēnni ne ti koro caki rō ma kōwo,

¹⁸ tōngō kōtu 'ba dōni loko kēdi rō tilanma. Lījē ti kopapa kiya te, "Gawo mōto inza molo di bi tisaki mo kozo gawo do kilēbi nime."

¹⁹ Kina lījē ti kunzō buruku kodō dōnni ti monō konyo kōkō kulōri kiya te, "Bu'bu, bu'bu, nī gawo do kilēbi tōnē bō kugē sorope lōbu nī kō'bō to'ja a 'ba mōri di mīyi to'do rōnni timo rō bō mōri ne, nī na kitiko yi n̄gi yaga mī saa kotō te?"

²⁰ Kina iliyake ti kogorake gōni kpe mītoro nī. Kina iliyake ti kogorake gōni kpe bō lende laka nī, bō laja 'ba Kurisitō nī ti bō kumē lende nī. Boko'ba odo karama 'deni ko dōni kozo kōri ma tōnē loko koloma to'do ye timo ne.

²¹ Di pōtō mo na malayika tigo do kiteli mōto kombi toto lōbu mōto mbiri kozo toto kuwu ndōwu ma lōbu naga nima tara n̄gi ku'du mī mini lōbu. Kina bō kiya te, "Ti kinda'ba Babele gawo do kilēbi nima ti mī kata ma kozo a nime ku'du kila'ba bēri kinē mo kinda dē kpe.

²² Inza kuwō birō ngala 'ba lōṅo nī ti birō tomo ti more ti tototi kpe di mīyi. Inza ko'ja bō miri 'ba a mōto kpe di mīyi. Inza kuwō birō ndōwu kpe di mīyi.

²³ Pa'do 'ba lamba inza kōbō kpe mīyi. A mōto rō birō 'joko nī ti 'ja la'ja inza kuwō kpe di mīyi. Bō ndōgō 'bi ga na 'deni rō abī'dē mī dōliṅo nime pili. 'Bosi 'bi na me kiyōlu bilaka 'deni me yaga di mī kori ma laka.

²⁴ Loko gawo nime na ko'ja roma bō kumē lende nī ti bō lende laka nī di mīni, roma bilaka ame ga pili kupō mī dōliṅo bine ne."

19

Kada Lōbu 'Ba Kamōlō 'Bō'bi

¹ Di pōtō mo na muwō birō kudu n̄gi mītoro kozo birō mugu tīndi 'ba bilaka ma konzi naga tara kēdi kulōri kiya te, "Alēluya! Konyi ti rō lōbu ti tigo na pili rō 'ba Boko'ba ze.

² Burē ko'do abo na laka rō ma kodoro. Bō odo karama 'deni do 'ja yēri mbēmbē do kilēbi tōnē koloma tirasi mī dōliṅo ti yēri 'bēni ne. Bō opī dōkolo bō laja abo ga ame loko kupō ne 'deni ko di rōni."

³ Kina lijë kulöri 'böwu timo, kiya te, "Alëluya! Kötu 'ba pa'do ame kojma ni ne anyo 'deni nduwë kari tɔɔ rɔ ɔburunburu."

⁴ Kina löbu 'butë riyö dömosowo tönë ga ti yëri sowo mo tönë ga kolodo ngi bëri tilëlu Böko'ba, bo ame koloma 'deni do kitä ne. Lijë kulöri timo iya te, "Amini! Alëluya!"

⁵ Kina birɔ kudu ngi di kɔmɔ kitä tönë, iya te, "Rɔ goye kpe bö laja abo ga pili ma titi ti ma löbu ame kereke bo Böko'ba ze nime 'deni ne, ilëluke bo."

⁶ Kina muwö birɔ mɔto ngi kudu gbi 'böwu kɔzo birɔ mugu tindi ma kinza kiya naga tara, kɔzo bituru 'ba mini ma kembe kɔzo birɔ tɔɔ kapi rɔ ma koriki ame rɔ ma kembe ne tara kulöri kiya te, "Alëluya! Nere Böko'ba ze tigo do kiteli na kinda'ba kitä 'deni."

⁷ Kina diliyake ti, ti mi këyi dubike go löbu do kiteli abo. Römöyi kada 'ba gbe 'ba kamölö 'bö'bi ömö 'deni. Kina 'ja la'ja mo ilerjo röni 'deni ndö.

⁸ I'di böngɔ kele ma kɔpɔ 'deni zinä tolo mo röni." (Böngɔ kele nime ileme lende laka ko'do 'ba bilaka 'ba Böko'ba.)

⁹ Kina malayika nima kënyi kiya zö, iya te, "Ugu lende nime, lijë ame ga kidëki lijë 'deni tonyo gbe 'ba kamölö 'bö'bi nime ne lijë na laka." Kina bo kileki gomo gbi kiya te, "Ame na rɔ lende ma kodɔɔ 'ba Böko'ba."

¹⁰ Gɔ kö'du mo na molodo ngi bi ndi bo bëri tilëlu bo. Tine bo iya zö te, "Kinza ko'do dë, ma gbi rɔ bo laja lëpi yi gbi kɔzo löndö yi mɔto ga ama kinda'ba lende laka 'ba Yësu nime 'deni ne. Böko'ba na kilëlu, römöyi Nyi Koto Laka na me ki'di lijë 'deni kinda'ba lende laka 'ba Yësu nime kina bo na gbi ma ki'di yi tumë lende nime."

Mi Këddi Ti Lende Laka

¹¹ Mo'ja mitɔɔ kurögö röni 'deni rɔ gböñö kosani kanjmi kodɔ 'deni kɔmɔ ma yayi. Bo këki dömo möyi mo rɔ Mi Këddi ti Lende Laka. Burë ko'do abo ti ya abo pili ti lende kodɔɔ mo.

¹² Kɔmɔ bo öbö kɔzo pa'do. Bo ti agëni 'ba löbu nbanji do bo. Bo ëdi ti möyi mɔto kugu yida rɔ bo ame böto mɔto kikali dë tine bo na nge kikali abo.

¹³ Böngɔ abo ma bo kolo rɔ bo usu 'deni mi roma kosa röni ngi kote rɔmo. Möyi bo na rɔ Lende 'ba Böko'ba.

¹⁴ Bo omomi bö ya 'ba mitɔɔ 'deni go bo këki 'deni me do kosani kanjmi ti böngɔ kanjmi ma kɔpɔ rönni.

¹⁵ Kina mbele ma kapa kodɔ ngi di kpa bo toga do kupö bilaka 'ba dölijo nime pili timo bëri. Bo ti kinda'ba kitä koloma rɔ bo

dönni ti përi yamo. Bo ti kuzi layi 'ba ya löbu 'ba Böko'ba tigo do kiteli.

¹⁶ Ugu möyi 'deni rɔ böngɔ abo gbi ti gölö bo kɔzo a nime te, "Bö dölijo 'ba do bö dölijo ni, nere 'ba do nere ni."

¹⁷ Kina mo'ja malayika mɔto ngi këdi kɔɔ kɔmɔ kada. Kina bo kulöri ngi rɔ ma kembe kilende zi yali pili ame ga këdi köpu kebe tɔɔ ne. Bo iya te, "Akoke, ototoke rɔye rɔ akonyo löbu 'ba Böko'ba nime."

¹⁸ Römöyi 'do konyoke yida bö dölijo ni ti yida bö do bö kanya ni, yida kosani ni ti bö këki dömo mo ga ti yida bilaka pili, yida kole 'ba pa'do lijo ni ti atoli ni kpaki, ma löbu kpaki ti ma titi."

¹⁹ Kina möngɔ te, mo'ja kuruku tönë ngi ti bö dölijo 'ba mi döyayi ni ti bö kanya 'bënni ga kototo ga rönni 'deni tari to'do ya ti bö këki do kosani tönë ti bö kanya ma 'ba bo ga.

²⁰ Tine na kinda'ba kuruku tönë ngi di mi ya nima, lijë ti bö kumë lende ma do kindëndë mo. Bö kumë lende nime bo na rɔ bö koloma to'do go koto 'ba kuruku nima. Gɔ koto naga nima na bo ku'bölu bilaka pili ame ga ti möyi kuruku nima rönni koloma tilëlu akoro mo ne timo. Kina ku'du kuruku tönë ngi ti bö kumë lende do kindëndë abo nima rɔ ma kididi mi pöpö 'ba pa'do köbö ame di mi kulugbi döku ma këdi kilanjma ne.

²¹ Bilaka 'bënni mo ga ote dömo 'deni pili yaga ti mbele tönë kodɔ di kpa bö këki do kosani nima ne. Kina yali kako ngi koloma titiri rönni ti yida lijë.

20

Nyori Kudödu Satani

¹ Kina mo'ja malayika mɔto ngi këdi kako bëri di mitɔɔ. Bo ti mapata 'ba kpa gö kalo kinza kota bici mo dë tönë közi bo ti kogba nyori kirindä mɔto.

² Kina bo kinda'ba maroŋgo bulöbu murë Satani bo susu tönë ngi bo kudödu ti nyori tönë 'do koloma rɔ ma kudödu njobö kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë riyö (1,000).

³ Kina bo ku'du Satani ngi mi gö kalo kinza kota bici mo dë tönë kulöli kpamo ndiji teyi, kinza bo kebe ra gbi tu'bölu bilaka 'ba mi dölijo nime. Tine 'do kope bo 'jaa koloma nge mbowa rɔ do ngölö di pötö kɔmɔ kɔɔ kuluku 'butë riyö (1,000) nima.

⁴ Mo'ja kitä kiyija 'deni yayi kina ki'di közi kakpa 'ba to'do burë ngi zi ya ame mo ga koloma 'deni dömo ne. Lijë na rɔ ya ame ga kupö lijë go lende 'ba tÿyëti kpa Yësu nime gbi go lende 'ba Böko'ba ne, gbi ti ya ame ga kilëlu kuruku nima ala akoro mo dë kilagi tugu möyi mo kpa dönni ala do konyo nni ne. Lijë na kindinji 'deni kodɔ

yaga di mi tölë tinda'ba kitî nime koto ti Kurisîtö 'do toloma ñbô kômô koo kuluku 'butë riyô (1,000).

⁵ Koo töku ma laki naga nima indinji dë kodo yaga di mi tölë tine 'jaa ñbô di pötö kômô koo kuluku 'butë riyô nima odo kote rönî 'deni. Ame na ro tado 'ba töku ma dogba yaga di mi tölë.

⁶ Lijë ame ga kodo mi tado 'ba töku ma dogba nime ne lijë na ti yëyi koto laka. Tölë ma mi riyô inza kpe ti közi kakpa dönî. Tine lijë ti koloma ro bo akumu 'ba Boko'ba gbi ro 'ba Kurisîtö. Kina lijë ti kind'a'ba kitî ngi koloma koto ti bo ñbô kômô koo kuluku 'butë riyô (1,000).

Ta'da Satani

⁷ Kina odo kômô koo kuluku 'butë riyô nima kote rönî 'deni na kedi kope Satani ngi yaga di mi maboso 'benni tönë.

⁸ Kina bo ti kari ngi tu'bölu bilaka 'ba mi do kumu sowo 'ba doling nime pili. Do kupö naga nima bo kedi kari tu'bölu mo ne na ro bilaka 'ba Gogo ni ti Magogo, 'do bo kototo lijë ko'de kpa ya. Lijë onzi kozo 'jo yagi lida 'ba kpa mini löbu.

⁹ Lijë odo kari kogba mi doyayi pili lijë kuru do taya 'ba bo kanya 'ba Boko'ba toko teyi gbi ti gawo löbu mo tönë bo ko'c kulöwö ne. Tine pa'do olodo ngi kako bëri dönî di mitoro kina kote dönî ngi pili yaga.

¹⁰ Kina kind'a'ba Satani mo tönë ku'bölu lijë ne ngi ku'du mi pöpö 'ba pa'do ame kedi köbö ti kulugbi döku ma kedi kilanma ne. Pa'do tönë ku'du kuruku tönë ti bo kumë lende do kindëndë mo yimo ne na. Ti ki'di lijë nduwë koloma tononji yayi kote kada kote korondo ñbô ro ñburunburu.

Kitî 'Ba Burë

¹¹ Kina mo'ja kogba kitî löbu kanmi moto ngi yayi ti bo mo domo. Kina doyayi ni ti mitoro kirinã kuturu ngi bito to ne ga di zi kômô bo, ko'ja kinë mo ga dë kpe.

¹² Kina mo'ja töku ni koro 'deni kômô kitî yayi, ma titi kpaki ti ma löbu. Buku ni itenje yimo 'deni yayi. Kina kitenje mi buku moto ame ro 'ba didi ne ngi. Töku pili odo karama domo 'beyi 'ba bo moto ko go ako'do 'bi ame koloma tönë to'do mo kugu 'deni mi buku nima ne.

¹³ Kina ki'di koja töku pili ngi, mini löbu oja töku ma 'ba bo ga ame mi bo ne ngi yaga, kina tölë ni ti maliti koja töku ma 'benni ga ame lijë kupö kedi minni ne ngi gbi yaga. Kina koloma ngi tado karama dönî 'beyi 'ba bo moto go ako'do 'bi ame koloma tönë to'do mo bine ne.

¹⁴ Kina ku'du tölë ni ti maliti ngi mi pöpö 'ba pa'do. Pöpö 'ba pa'do nime na ro tölë ma mi riyô.

¹⁵ Odo ni moto ko'ja möyi yi dë kugu 'deni mi buku 'ba didi nima, u'du yi ngi mi pöpö 'ba pa'do nima.

21

Mitoro Ti Doyayi Ma La'ja

¹ Kina mo'ja mitoro ma la'ja ni ti doyayi ma la'ja ngi. Mitoro ma dogba ti doyayi ma dogba tönë ga iteli 'deni. Mini löbu ni inza kpe.

² Kina mo'ja gawo Yerosalema koto laka ma la'ja ngi kedi kako bëri di mitoro di zi Boko'ba, kiyada 'deni kele kozo 'ja la'ja ame kiyada rönî 'deni ti bonjo ma kele toda do më'dë ne tara.

³ Muwö biro kudu ro ma kembe di kômô kitî 'ba Boko'ba, iya te, "Bi loma 'ba Boko'ba na 'deni ti bilaka lesi, bo ti koloma tinnî. Kina lijë ti kedi ngi ro bilaka abo ga. Bo Boko'ba ti kedi ngi tinnî ti gbagba bo. Kina bo ti kedi ngi ro Boko'ba 'benni.

⁴ Bo ti kididi tolo 'doyi yaga di kömönnî. A moto ro tölë ni ti mono ti tileri di kpa a ma ko'c inza kpe nati. Römöyi lijë wa ma molo naga nima iteli 'deni."

⁵ Kina bo koloma do kitî mo tönë kënyi kiya te, "Mëdi mo'do wa me ro ma la'ja."

Kina bo kileki 'böwu kiya zö tégë, "Ugu wa nime bëri. Römöyi lende naga nime na ro ma kodoro 'do ki'di do gomo."

⁶ Bo iya zö te, "O'do 'deni kote. Ma na ro tisaki mo ti tote mo. Bo ame ti koda mini ne ti mi'di mini zi bo di mi mini 'ba didi bo kuwë ro ma sari kinza topi oto gomo.

⁷ Bo ame ka'da wa 'deni ne bo ti kind'a'ba wa la'ja naga nime ngi pili. Ti mëdi ngi ro Boko'ba abo kina bo ti kedi ngi ro kole ma.

⁸ Ne bo tikere ni ti bo kilagi lende ma ni ti bo do gege ni ti bo közi roma ni ti bo yëri ni ti bo kata ni ti bo akoro ni ti bo bëti ni pili, go bi 'benni na ti kedi mi pöpö 'ba pa'do köbö ti kulugbi döku ma kedi kilanma nime 'dë. Ame na ro tölë ma mi riyô."

Yerosalema Koto Laka

⁹ Malayika ma koto di mi löngö ya ma modomoriyö tönë ga pa ti kita'ba közinnî pili lo ti séyi ma ñburunburu ne, ako kiya zö te, "Ako mileme 'ja la'ja 'ba kamölö 'bo'bi ziyi."

¹⁰ Kina Nyi Koto Laka kind'a'ba ma ngi mbi na malayika nima kombi ma ngi do döku löbu kakpa to ne. Kina bo koloma ngi tileme gawo Yerosalema koto laka ame kedi kako bëri di mitoro di zi Boko'ba ne zö.

¹¹ Romo ilaka ngi ro tilaka di zi bi kopo 'ba löbu 'ba Boko'ba. Töbö mo ngi ro do kiteli kozo 'ba ñbëlë ma köbö naga tara kozo kinë kil'i'di 'döyi köbö kozo 'dë'di tara,

¹² ti kogba reki kakpa toko rɔmo kpadōri mo ga 'butē dɔmoriyō, kina gbī ti malayika 'butē dɔmoriyō rɔ bɔ dɔmo ga pili rɔ kotokoto. Kpadōri naga nima pili 'butē dɔmoriyō ugu möyi dɔ kupō 'butē dɔmoriyō 'ba Yisarele tōnē ga 'deni pili teyi.

¹³ Kpadōri naga nima rɔ mota mota pili gɔ dɔ kumu sowo naga nima. Mota kapa kari yibi, mota kapa dɔ tugbu, mota kapa dɔ ro'ɔ, mota kapa dɔ tɔrɔ.

¹⁴ Reki nima o'ba rɔ to'ba ti dōku kina dōku ame ga ko'ba gbɔndɔ mo dɔmo ēdī 'butē dɔmoriyō ame kugu möyi bɔ laja ma 'butē dɔmoriyō 'ba kamölö 'bo'bi tōnē ga 'deni dɔmo.

¹⁵ Malayika nima kilende zō ne bo ēdī ti pēri yamo ma kōbōkōbō kɔzɔ a 'ba tiyari wa. Bo o'dokɔ tiyari gawo nima ti reki mo ti kpadōri mo ga timo.

¹⁶ Gawo nima rɔ dɔ 'baga rɔ ma koriya gɔ ma kakpa mo gbī kɔzɔ gomo ma kō'bō. Malayika nima iyari gawo tōnē ngi ti pēri 'ba tiyari wa timo abo nima. Gɔ ma kakpa mo ti ma kō'bō mo ēdī mayile kuluku 'butē mota (1,500) kina takpa mo gbī tara.

¹⁷ Malayika nima iyari reki mo gbī, tine takpa mo ma kari tɔrɔ ēdī dɔkɔmɔ kumōgu kuluku kɔtɔ kɔdɔ dɔmo 'butē gɔ akiyari 'ba bilaka.

¹⁸ Reki nima o'ba di mī dōku kinē kilī'dī 'dōyi. Tine gawo mo o'ba di mī yamo ma kōbōkōbō ame mo ngi ko rɔ gbagba mo ne, kōbō kɔzɔ mandara tara.

¹⁹ Gbɔndɔ reki 'ba rɔ gawo nima iyōru ti kinē dōku ma kele naga. Gbɔndɔ ma dɔgba mo di mī dōku kinē kilī'dī 'dōyi. Ma mī riyō mo di mī dōku kinē kese. Ma mī mota mo di mī dōku kinē kumōru. Ma mī sowo mo di mī dōku mɔtɔ kinē mo rɔ ma kese kɔzɔ biliwa.

²⁰ Ma mī muyi mo di mī dōku mɔtɔ kinē mo rɔ ma kumōru kilindekilinde, ma mī modɔɔkɔtɔ mo di mī dōku mɔtɔ kinē mo kɔzɔ gbēyi ma nɔbɔwɔ naga. Ma mī modɔmoriyō mo di mī dōku mɔtɔ kinē mo rɔ dōmī'bō'bō. Ma mī modɔɔmota mo di mī dōku mɔtɔ kinē mo rɔ ma kese 'diki'diki. Ma mī modɔmosowɔ mo di mī dōku mɔtɔ kinē mo kɔzɔ dɔwōru dɔnɔte tara. Ma mī 'butē mo di mī dōku mɔtɔ kinē mo rɔ ma kididi. Ma mī 'butē dɔkɔtɔ mo kinē mo di mī dōku mɔtɔ rɔ ma kese tiyōtiyō. Ma mī 'butē dɔmoriyō mo kinē dōku mo rɔ ma kasi liyi.

²¹ Kpadōri 'butē dɔmoriyō naga nima ose di mī nyileki pili rɔ gomo rɔ kotokoto. Kari mūri 'ba mī gawo mo nima o'ba ti yamo kōbōkōbō kilaka ngi kɔzɔ mandara tara.

²² Mo'ja rɔ löbu 'ba Boko'ba dē kinda mī gawo mo nima. Römöyi nere Boko'ba tigo dɔ kiteli ni ti kamölö 'bo'bi na 'deni yayi.

²³ Gawo nima ititi lende 'ba kada ni ti nyepe ni dē kpe 'dɔ koyi gɔ bi yimo. Römöyi rɔ löbu 'ba Boko'ba iyɔpɔ yimo 'deni ngi nɔbenbilenbe yaga. Kina kamölö 'bo'bi na rɔ lamba mo.

²⁴ Dɔ kupō bilaka pili ti kilingere gɔ bi kɔpɔ mo. Kina bɔ doliŋo 'ba mī dɔyayi ni ti ko'de wa 'ba mɔri 'bēnni ga yimo.

²⁵ Kpadōri 'ba rɔ gawo nima o'bō ngi nɔburu rɔ gbōŋɔ kote kada römöyi korɔndɔ inza yayi.

²⁶ Rɔ löbu 'ba bilaka pili ti mɔri mo ga ti ko'de mī gawo nima.

²⁷ Tine wa ame ga rɔ ti'da ne inza kɔdɔ du kɔtɔ te mī gawo nima. Kina gbī bɔ bēti ni ti bɔ lende kēnyē ni inza kɔdɔ du kɔtɔ te yayi. Tine ya ame ga nge kugu möyi mo 'deni mī buku 'ba didi 'ba kamölö 'bo'bi ne na ti kɔdɔ.

22

¹ Kina malayika nima kileme yōpō 'ba mini 'ba didi ngi zō. Yōpō mo nima ngi rɔ ma kōbō kilaka kɔzɔ mandara tara kēdi kolo di ndi kitī 'ba Boko'ba ni ti kamölö 'bo'bi

² kari mī kari mūri ma löbu 'ba mī gawo tōnē. Ngērī 'ba didi ɔrɔ kebe kapa dɔ kulōnggō yōpō nima kpaki riyō. Ame kō'bō tana ngi nduwē rɔ kɔmɔ nyepe. Mbili mo ga na rɔ a 'ba tilenɔ dɔ kupō bilaka 'ba doliŋo nime.

³ A mɔtɔ ma ti sōnō inza kpe nati.

Kitī 'ba Boko'ba ni ti kamölö 'bo'bi ti kēdi ngi mī gawo nima. Kina bɔ laja abo ga ti kumōtu bo ngi.

⁴ Lijē ti kɔngɔ kɔmɔ bo kina möyi bo ti kēdi ngi kpa dōnni.

⁵ A mɔtɔ rɔ korɔndɔ inza kpe. Lijē inza kpe kititi gɔ a mɔtɔ rɔ pa'do 'ba lamba ni ala bi kɔpɔ 'ba kada. Römöyi nere Boko'ba ti kiyɔpɔ bi zinni. Kina lijē ti kinda'ba kitī ngi lijē koloma rɔ nɔburunɔburu.

Tako 'Ba Yēsü

⁶ Malayika nima iya zō te, "Lende naga nime rɔ ma laka 'dɔ ki'di dɔ gomo. Nere Boko'ba bɔ ki'di Nyi Koto Laka zi bɔ kumē lende abo ga bo na me koja malayika abo 'deni 'dɔ kileme wa ma kēdi ko'dɔ rōni giri naga nime zi bɔ laja abo ga."

⁷ Yēsü iya te, "Uwōke, mēdi mako giri nime. Lijē ame ga kinda'ba lende kumē nime kugu mī buku nime bine ne na laka."

⁸ Ma Yowani, ma na muwō wa naga nime mo'ja gbī pili. Kina oɔɔ muwō 'deni mo'ja gbī tara tine molɔdɔ ngi bēri bi ndi malayika nima kileme wa naga nime zō ne tilēlu bo.

⁹ Tine bo ileki kiya zō te, "Kinza ko'dɔ dē. Ma gbī rɔ bɔ laja lēpi yi mɔtɔ, gbī kɔtɔ ti löndö yi ama ga bɔ kumē lende ni ti ya ame

ga pili kinda 'ba lende 'ba mi buku nime ne. Boko'ba na kilëlu."

¹⁰ Kina bo kënyī kiya zō tēgē, "Kinza kusu do lende kumē naga nime mi buku nime ne dē, rōmōyī kada mo owo dē kpe.

¹¹ Bo ame kēdī ko'do wa ma kënyē ne i'dike bo ko'do abo nduwē. Bo ame ro ti'da ne i'dike bo kō'bō nduwē tara. Bo ame kēdī ko'do lende laka ne i'dike bo kō'bō nduwē to'do mo. Bo ame koto laka ne i'dike bo kō'bō nduwē koto laka."

¹² Yēsu iya te, "Uwōke, mēdī mako gīrī nime. Mēdī mo'de kpa kōzī ma ga tō ti'di mo ziyī bo koto kozo wa ame ni bo mo ko'do ne tara.

¹³ Ma na ro tisaki mo ti tote mo, dogba mo ti nburunburu mo."

¹⁴ Ya ame ga kurōgō bonjo 'bēnnī ga 'deni kopo ne na laka. Lijē na ti kēdī ngī ti kōzī kakpa tonyo dōngērī 'ba dīdī nime go lijē kodo di kpadōrī kari mi gawo nime.

¹⁵ Tine bo lende kënyē ni na ti kēdī 'bēnnī kebe gönyī gawo nima yaga yayi. Lijē bo kata ni ti bo yērī ni ti bo kōzī roma ni ti bo akoro ni ti ya ame ga ro bo ko'do to'do bēti ne, lijē na 'bēnnī yaga yayi.

¹⁶ "Ma Yēsu, moja malayika ma 'deni tuwōwō lende naga nime ziye mi kanisa.

Ma na ro kupō Dawidi. Ma na ro toro bi kēzē ame kōbō kilaka kulōwō ne."

¹⁷ Nyī Koto Laka ni ti 'ja laja tōnē iya te, "Ako."

Kina i'dike boto ame pili kuwō lende nime ame kiya te, "Ako."

Bo ame ti koda mini ne i'dike bo kako. Bo ame ko'doko ne i'dike bo kako kogba kpa kōzī ki'di ro ma sari nime ame ro mini 'ba dīdī ne.

Ndose Ma Nburunburu

¹⁸ Ma Yowani, mi'di komo kandi mo zi boto ame ga pili kēdī kuwō lende kumē naga nime kugu mi buku nime ne. Odo bo mo konzo lende moto domo, Boko'ba ti konzo do gomo ma 'ba bo gbī teyi kozo sēyi ame kugu mi buku nime bine ne.

¹⁹ Ne odo bo moto kogba 'ba bo a moto yaga di komo lende kumē naga nime kugu mi buku nime bine ne, Boko'ba ti kogba kōzī kakpa 'ba tonyo dōngērī 'ba dīdī 'ba bo ti kōzī kakpa 'ba toloma mi gawo koto laka nime gbī yaga di zi bo kozo ame kugu mi buku nime ne tara.

²⁰ Bo bo ma kodo kpa bo kuti gomo mo iya te, "Yēē, mēdī mako giri nime."

Kina miya te, "Amini! Ako ti nēre Yēsu."

²¹ Lende këyī 'ba nēre Yēsu koloma ti bilaka 'ba Boko'ba ga pili. Amini!